

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΤΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΓΡΑΜΜΑΣΙ ΔΙΑΛΑΜΨΑΝΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ,

ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΣΗΣ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ.

(1453—1821)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Ν. ΣΑΘΑ,

ΠΡΑΒΕΥΘΕΝ ΕΝ ΤΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΩ ΤΟΥ 1867.

« Τοιούτους δὴ τινὰς φιλοσοφίας καρποὺς, ἀθλίως
» καίτοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἐκθαρθαρῶνται, ἐκ δια-
» λειμμάτων ἢ Ἑλλάς ὥφθη φέρουσα· ἐφ' ᾧ μὴδεῖς
» ἡμῖν τῶν ἀλλογενῶν νεμεσῆσειεν ἐπικαυχόμενοι.
» Οὐδὲ γὰρ ὥς τινες τῶν ἀρτιπλοῦτων ἀγροίκως τοῖς
» παρούσιν ἡμεῖς ἐπιδεικνύμεν, ἀλλ' ὥς ἐκ πλου-
» τούντων ἤδη πενόμενοι, τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐπα-
» γαλλόμεθα, ἅμα μὲν τῆς πάλαι ἀφθονίας τὴν
» μνήμην φέροντες, ἅμα δὲ καὶ τὴν πρώτην ἐπανε-
» λεύσεσθαι· οὐκ ἀπελπίζοντες εὐετηρίαν, εἴποτε
» τοῖς καθ' ἡμᾶς εὐμενὼς ἢ πρόνοια ἐπιθλέψειεν ».

(ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΒΟΥΓΑΡΙΣ).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΗΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΩΝ ΤΕΚΝΩΝ ΑΝΔΡΕΟΥ ΚΟΡΟΜΙΛΑ,

(Ὁδὸς Ἑρμοῦ, Ἀριθ. 291)

1868.

68802

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

50939 1

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

Ἡ μετὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέραν τῆς 29 Μαΐου 1453 πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, δὲν ἤξιώθη παρ' ἡμῖν τῆς προσοχούσης ἐρεῖνης.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος Γεώργιος Ζαβίρας ὁ Σιατιστεὺς συνέγραψε βίους τῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου ἀκμασάντων λογίων, μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ ἀνδρὸς τὸ χειρόγραφον αὐτοῦ πολλὰς ὑποστάν περιπετείας ἐλμμενίσθη ἐπὶ τέλους ἐν τῇ Ἑθνικῇ Βιβλιοθήκῃ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνέκδοτον κατὰκειται.

Ἐν ἔτει 1812 ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία ἐπιθυμοῦσα νὰ μάθῃ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γλώττῳ τῆς μαθήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς ἀνατολικῆς μοναρχίας ἄχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου, ἐπρόβαλεν εἰς τοὺς περιηγητὰς καὶ πεπαιδευμένους, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς τότε σοφοὺς καὶ πεπαιδευμένους Γραικοὺς τὰ ἀκόλουθα ζητήματα.

Α'. Ποῖα καὶ πόσα σχολεῖα, βιβλιοθήκαι καὶ ἄλλα τοιαῦτα πρὸς κοινὴν μάθησιν ἀποβλέποντα συνεστήθησαν εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων;

Β'. Ποῖα σχολεῖα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀποβλέποντα πρὸς παιδείαν καὶ μάθησιν τῶν ὁμογενῶν συνέστησαν οἱ Γραικοὶ ἔξω τῆς Ἑλλάδος;

Γ'. Ἀρα γὰρ αἱ μόναι τυπογραφίαι τῆς Μοσχολέως, τοῦ Ἰασίου, καὶ Βουκουρεστίου ἐνδύσκονται ἐν τῇ Ἑλλάδι; Ἀληθεύει ἄρα ὅτι ἐπῆρχε τυπογραφία εἰς τὸ Φανάρι τῆς Κωνσταντινουπόλεως; Πόσον διήρκασεν ἐκείνη, ἥτις ἐπῆρχεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐν καιρῷ τοῦ πολέμου μεταξὺ Γαλλίας καὶ Τουρκίας;

Δ'. Ζητεῖται ἡ Βιογραφικὴ εἰδησις τῆς ζωῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων ὧν τῶν πεπαιδευμένων Γραικῶν, ὅσοι ἤκμασαν ἀπὸ ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων (').

(') Λόγος Ἐρμῆς 1812, τελ. 193—4.

Ἐπὶ τέλους δ' ἐν ἔτει 1865 τὸ Ἑθνικὸν Πανεπιστήμιον προέτεινεν ὡς θέμα τῆς Δ' περιόδου τοῦ ὑπὸ τοῦ φιλογενοῦς Κ. Θεοδ. Π. Ῥοδοκανάκη ιδρυθέντος φιλολογικοῦ διαγωνισμοῦ τὴν ἔρευναν τῆς ιστορίας τῆς παρ' Ἑλλήσι παιδείας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821, ζητήσαν ὡς ἀνευρεθῶσι καὶ προσηκόντως βεβαιωθῶσι διὰ τῶν δυνατῶν μαρτυριῶν.

α) *Τίνα σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐσώζοντο μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τίνα νέα καὶ ποῦ κατεστάθησαν; τίνα τὰ ἐν αὐτοῖς διδασκόμενα, καὶ τίς ἡ τῆς διδασκαλίας μέθοδος.*

β) *Τίνες οἱ νέα σχολεῖα συστήσαντες, οἱ εἰς βιβλίων ἐκδοσιν γενναίως συνδραμόντες, ἢ καὶ ἄλλως τὰ γράμματα προστατεύσαντες.*

γ) *Τίνες οἱ κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἀναγαγόντες ἐξοχώτεροι λόγιοι ἐν πάσῃ παιδείᾳ καὶ ποῦ ἐξέπαιδευθῆσαν καὶ τίνα τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐκπονηθέντα συγγράμματα.*

δ) *Τίνες αἱ δόξαι τούτων περὶ τῆς γραφομένης ἡμῶν γλώσσης. Ἐπὶ τούτοις ἐζητήθη ἔτι καὶ ἐξετασθῶσι.*

1) *Πότε καὶ ποῦ κατὰ πρῶτον εἰσῆχθη ἡ τυπογραφία καὶ τίνα τὰ πρῶτα τυπωθέντα βιβλία.*

2) *Ποῦ καὶ παρὰ τίνων ἐξεδόθησαν κατὰ πρῶτον ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, καὶ τελευταῖον.*

3) *Πόσον ἐπεηγήρησαν πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.*

Ὑπὸ πολλῶν φίλων προτραπείς ἀπεδύθην καὶ ἐγὼ εἰς τὸν ἀγῶνα, καίτοι γνωρίζων πάσας τὰς δυσχερείας τοῦ θέματος, ὅπερ, ὡς ὕστερον ὠμολόγησαν οἱ ἀγωνοδίκαι, ἐκτὸς τῆς ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ ἐγκειμένης μεγάλης δυσκολίας, διότι περιέχει στοιχεῖα οὐκ ὀλίγα, ὧν ἡ ἔρευνα συντελεεῖ εἰς ἀκριβῆ διαφώτισιν τοῦ ὅλου, καθίσταται δι' αὐτὸ τοῦτο ἔτι ἐπιπονώτερον. Ὁμολογητέον ὅμως ὅτι αἱ δυσχέειαι αὐτοῦ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν ἦσαν πᾶσαι καταφανεῖς· διότι ἐκ τῶν προτέρων δὲν ἦτο δυνατόν· καὶ γρῶσθῃ ἀκρ' ὥς ἡ γνώσις καὶ ἔκτασις αὐτοῦ ὅπως γινώσκεται νῦν, ὅτε αἱ γερόμεναι λύσεις, ὅσον ἀτελεῖς καὶ ἀν' ὑποθεθῶσι, δεικνύουσιν ὅμως τὸ τε μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτοῦ. Ἀληθῶς, ὅπως πρόκειται νῦν ἡ λύσις τοῦ θέματος τούτου, ἔπρεπε ὡς ἀναλυθῇ εἰς πλείω τοῦ ἐνὸς θέματα.

Τῇ 7 Μαΐου 1867 ἐβραβεύθη τὸ ἡμέτερον ἔργον, ἐξ οὗ ἀφαιρέσας τὰ περὶ σχολείων, ὡς πραγματευθέντος τοῦ θέματος τούτου λίαν ἐπιτυχῶς

ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. Παρανίκα, καὶ τὰ περὶ ἑλληνικῶν τυπογραφιῶν, ὡς ἐξαντληθείσης σχεδὸν πάσης τῆς πρὸς τοῦτο ὕλης ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, καὶ ἀναβάλλων ἐς ἄλλοτε τὴν δημοσίευσιν τῆς περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης προτεταγμένης πολυσελίδου πραγματείας, ἐκδίδωμι τὸ βιογραφικὸν μέρος, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, διότι, ὡς ἀποφαίνεται ἀνὴρ δυνάμενος ἀσφαλέστατα νὰ κρίνῃ περὶ τῶν τοιούτων, οἱ *Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀπὸ τῆς ἀπαισίας ἐκείνης ἐποχῆς τῆς ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ δευτέρου γενομένης δορυκτησίας μέχρι τῆς αἰσιωτάτης τῆς ἐπαραστάσεως, δὲν δύνανται νὰ χορηγήσωσιν ὕλην εἰς γραμματολογικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' εἰς βιογραφίας λογίων ἀνδρῶν. Αἱ βιογραφίαι αὗται πρέπει νὰ διαταχθῶσιν ἢ κατὰ χρονολογικὴν τάξιν, ἢ κατὰ τὸ εἶδος τῶν σπουδασμάτων ἐκάστου, τὰ ὅποια ἀνάγονται εἰς τὰς τρεῖς γενικὰς διαιρέσεις, τῆς γαντασίας, τοῦ λόγου, τῆς μνήμης* (¹).

Μὲ ὅλην ὁμῶς τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ ἔργου μου δὲν δύναμαι νὰ καυχῆθῃ ὅτι παρουσιάζω τέλειόν τι· τοῦναντίον μάλιστα θεωρῶ αὐτὸ ἀπλοῦν σχεδιάσμα πολλὰς δυνάμενον νὰ ὑποστῇ προσθαφαιρέσεις ὑπὸ διαφόρων (²), καὶ μάλιστα ὅταν ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Μουστοξύδης, ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις εὐδοκῇ νὰ ἐπιτρέψῃ τὸ ἔργον τοῦτο μετὰ τῆς προσηκούσης ἐνισχύσεως εἰς ἄνδρας ἔχοντας τὴν ἀπαιτουμένην ἱκανότητα, οἵτινες νὰ συνάξωσιν ὥσπερ ναυάγια ἀπὸ τρικυμίας ὅσα μνημεῖα περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης εὕρισκονται ἀφθονώτερον εἰς βιβλιοθήκας ἢ χαρτοφυλάκια τῆς Εὐρώπης, ἢ κατὰ τύχην ἀγαθὴν περιεσώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μεταξὺ τῶν βαθυτάτων δυστυχιῶν αἱ ὅποια κατέβλυξαν τὴν κοινὴν πατρίδα.

Ἐν Ἀθήναις, 10 Ἰουλίου 1867.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

(¹) Μουστοξύδου, βίος Θ. Διπλοδατάση.

(²) Πρὸς ἀποφυγὴν μεγαλειτέρου ὄγκου τοῦ βιβλίου ἠναγκάσθην νὰ παραλείψω τὴν τύπωσιν τοῦ ἐν τέλει παραρτήματος περιέχοντος ἀπαρίθμησιν συγχρόνων λογίων ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινοῦ, Δημητρίου Προκοπίου, Σεργίου Μακρᾶλου, καὶ Κωνσταντοῦ τοῦ ἀπὸ Σινάιου, ὡς καὶ ἀτελῶν τινων βιογραφιῶν ἐπιστήμων λογίων τοῦ 18' αἰῶνος, οἷον Γορδελαῖ, Ψαλίδα, Δούγκα, Φιλίππιδου κλπ. προτρέπων τοὺς δυναμένους ἵνα ἐργασθῶσι πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ κενοῦ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμψάντων Ἑλλήνων,
ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτο-
κρατορίας μέχρι τῆς ἐθνεγερσίας.

ΤΜΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΑΙΩΝ 1453—1500.

Γεώργιος Πλήθων.

Γεώργιος Γεμιστός, ὁ ἐπονομαζόμενος Πλήθων, ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ'. αἰῶνος ἐν Σπάρτῃ ⁽¹⁾. Ἀγνοεῖται ὑπὸ τίνας διδασκάλους καὶ ποῦ ἐξεπαιδεύθη· ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν τὸν Σχολάριον, ὁ Γεμιστός φυγὰς ἦλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔδραν τότε τῶν Τούρκων, καὶ δεξιωθείς ὑπὸ τινος Ἰουδαίου Ἑλισσαίου, μέγα δυναμένου ἐν τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ, ἐδιδάχθη παρὰ τούτου τὴν πολυθείαν, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ζωροάστρου ⁽²⁾.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἑλισσαίου, καέντος ζωντανοῦ, ὁ Γεμιστός ἐλθὼν εἰς Σπάρτην διέτριψε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μακροῦ βίου του, ἀσχολούμενος περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν, τὰς ὁποίας καὶ ἐδίδασκε.

(1) Ὁ Βησσαρίων (De nat. et arte) Βυζαντίων λέγει αὐτὸν· «Plethon Constantinopolitanus». — Ἐρμῶνυμος δὲ ὁ Σπαρτιάτης ἐν τῇ εἰς Πλήθωνα ἐπιταφίῃ λέγει· «Οὐκέτι λοιπὸν περιώνυμος Σπάρτῃ, οὐκέτι Λακεδαιμόνων εὐδαίμων, οὐκέτι Πελοπόννησος ζηλουμένη»· καὶ ἄλλα· «ὦ πατρίς ἐμὴ κακοδαίμων, ἥ τᾶλλα μὲν δυστυχῆς, ὡς πάντων ἄμειρος οὕσα τῶν γρηστῶν, ἐνὶ δὲ τούτῃ μόνῃ ζηλουμένη τε πᾶσι καὶ ἀδομένη». Καὶ Δούκας (Ἱστορ. κεφ. 34). «Ὁ Γεμιστός ὁ ἐκ Λακεδαιμονίας». Παράβληθῆτω καὶ ἡ ἐν σελ. 2 σημ. 1.

(2) «Τοῦτον (τὸν Ζωροάστρεν) ἐγνώρισέ σοι πρόσθεν ἡγνοημένον ὁ τῷ δοκεῖν μὲν Ἰουδαῖος, πολὺθεος δὲ Ἑλισσαῖος· ᾧ μέγα δυναμένῳ τότε παρὰ τῇ τῶν βαρβάρων αὐλῇ παρεσιτοῦ τὴν πατρίδα φυγὼν, ἵνα τὰ καλὰ παρ' ἐκείνῳ μάθῃς διδάγματα. (Σχολάριος περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ κλπ.).

Ἐν πρώτοις συνέγραψε φιλοσοφικά τινὰ πονημάτια, ἐν οἷς ἐμφαίνεται ὑγιὲς διδασκαλία ἄσχετος τῶν παραδοξολογιῶν τοῦ γήρατός του· πρὸς δὲ ἱστορικά, γεωγραφικά, καὶ ἀστρονομικά, καταδεικνύοντα εὐρείαν μάθησιν, καὶ κοπιώδη μελέτην. Ἀφιερωθεὶς δ' εἴτα εἰς τὴν πολιτικὴν ἐξεπόνησέ τινα ἄγροῶντα ἰδίως τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν τῆς Πελοποννήσου, προβάλλων καὶ σχέδια τολμηρὰ ἀναμορφώσεως, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἐκηρύσσετο ἐκτελεστής.

Ἐν τοῖς συγγράμμασι τούτοις ὁ Γεμιστὸς ἀναντιρρήτως καταδεικνύται οὐ μόνον ὁ ἐξοχώτερος φιλόλογος καὶ φιλόσοφος τοῦ II' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ὁ μᾶλλον πεπειραμένος πολιτικός. Ἡ φήμη του ὅση μέραι αὐξανομένη περιήρχετο τὴν Αὐτοκρατορίαν, θριαμβευτικῶς εἰσελθούσα καὶ εἰς τὰ ἀνάκτορα. Οἱ δεσπότες τῆς Πελοποννήσου διαφοροτρόπως ἐξεδήλωσαν τὴν πρὸς τοῦτον ὑπόληψιν⁽¹⁾. Τῷ 1428 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος⁽²⁾, περιοδεύων τὴν Χερσονήσον, συνεβουλεύθη τὸν θρυλούμενον τῆς Σπάρτης σοφὸν ἐπὶ τοῦ σπουδαιότερου τῆς ἐποχῆς πολιτικοῦ ζητήματος, τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν, καὶ ἐν ἔτει 1437 ὁ Γεμιστὸς ἀπετέλει, ὡς συγκλητικός, μέρος τῆς συνοδείας τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ σύνοδον.

Ἐν τῇ συνόδῳ ἐκείνῃ ὁ Γεμιστὸς διωρίσθη μέλος τῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκλεχθείσης ἐξαμελοῦς ἐπιτροπῆς πρὸς κατάρτησιν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν ἐκάστου τμήματος.

Ἐκτοτε ἄρχεται τὸ φιλοσοφικὸν στάδιον τοῦ Γεμιστοῦ. Ὁ νεοπλατωνισμὸς ἀπ' αὐτῆς τῆς γεννήσεώς του κηρυχθεὶς τοῦ χριστιανισμοῦ πολέμιος, συνεμάχησε τῷ ἔθνισμῳ, καὶ ἐνισχύσας τοὺς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμούς τῶν τελευταίων ἐθνικῶν αὐτοκρατόρων, ἐθριάμβευσε πρὸς στιγμὴν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ, εἴτα δ' ἐκπεσὼν ἐξηκολούθησε τὰς ὑποκεκρυμμένας προσβολὰς του μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὅτ' ἐφάνη σθεννύμενος ἐν τῇ ἐξορίᾳ καὶ τῇ σιγῇ. Κατὰ τὸν μεσαίωνα μόνος ὁ Μελ-

(1) Κατὰ Νσέμβριον τοῦ 1427 Θεόδωρος ὁ δεσπότης δ' ἀργυροβούλλου ἔδωκε τιμᾶριον τῷ Γεμιστῷ τὰ ἐν Λακεδαίμονι· Κάστρον καὶ χώραν Φαναρίου καὶ Βρύσεως· κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1428 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ἐπεκύρωσε τῷ Γεμιστῷ διὰ χρυσοβούλλου τ' ἄνω κτήματα· δι' ἀργυροβούλλου δὲ Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος ἐπεκύρωσε κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1430 ταῦτά κτήματα τοῖς υἱοῖς τοῦ Γεμιστοῦ Δημητρίῳ καὶ Ἀνδρονίκῳ (Miklosich, Acta et Diplomata, σελ. 173, καὶ 223).—

(2) Ἐν κώδικι τῆς Μόσχας εὑρεται ἐπιστολὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου—Πρὸς τὸν φιλόσοφον Γεμιστόν. (Matthaei, Catalogus. σελ. 168.)

λὸς θελήσας ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸν ἐν τῇ τέτρᾳ τοῦ φαινομένου ναυαγίου ἐγκρυπτόμενον σπινθῆρα, ὑπεχρέωθη ἵνα συνθέσῃ ποίημα πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ ὑπονοιῶν. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία ἀντιμέτωπος παραταχθεῖσα κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἐχθροῦ, ἐπάταξεν αὐτὸν μέχρις ἐξοντώσεως, καὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἐνσωματισθεῖσα ἐπίσημον μετ' αὐτοῦ ἐποίησε τὸ διαζύγιον. Ἡ Σχολαστικὴ φιλοσοφία εἶχεν ἤδη ἐκθρονίσει τὴν Ἀκαδημαϊκὴν, καὶ οὐδεὶς λόγος πλέον περὶ Πλάτωνος ἐγένετο.

Ὁ Γεμιστὸς δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἐγκαταλείψει τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει τὸ παράτολμον σχέδιον οὐ μόνον τῆς ἐμφανίσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς ἐφαρμογῆς, διεβρύθμισμένης κατὰ τοὺς νεοπλατωνικοὺς, καὶ τὰς νέας αὐτοῦ δοξασίας. Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἔπρεπε ν' ἀρθῶσιν αἱ κατὰ τῆς φιλοσοφίας ταύτης προλήψεις, ὑποστηριζόμεναι καὶ ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀφοῦ γίνη ἐν θεωρίᾳ γνωστὸς ὁ τέως ἀπόβλητος Πλάτων, νὰ ἐφαρμοσθῇ εἴτα σύστημα, τοῦ ὁποίου αἱ βάσεις ἦσαν πάντῃ ἄγνωστοι.

Ἐπὶ τὸν μέγαν τοῦτον ἀγῶνα ἀπεδύθη ὁ Γεμιστὸς.

Δεξιωθείς ἐν Φλωρεντίᾳ ὑπὸ Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ἤρξατο ν' ἀναπτύσῃ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλους τὴν τέως ἄγνωστον Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν. Ὁ Κόσμος ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνθουσιασθῇ ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Γεμιστοῦ, ὥστε ὁ Πλατωνισμὸς ἠρίθμει ἤδη εἰς τὰς ἡραιωμένας τάξεις τοῦ ἕνα μέγαν καὶ ἐπίσημον πρόμαχον. Ἐκτοτε συνέλαβεν ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος ἡγεμὼν τὸ ἀργότερον πραγματοποιηθὲν σχέδιον ιδρύσεως Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας, συστήσας καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ περιλημμένου ἱατροῦ του Μαρσίλιον Φικίνον τὴν μελέτην καὶ τὴν μετὰφρασιν τοῦ Πλάτωνος καὶ τῶν νεοπλατωνικῶν ⁽¹⁾.

Κατὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν τοῦ ὁ Γεμιστὸς, τῇ αἰτήσῃ πολλῶν, καὶ πιθανῶς τοῦ Μεδίκου, συνέγραψε τὸ πονημάτιον « Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται », χρησιμεῦσαν ὡς προανάκρουσμα τῆς ὕστερον μετὰξὺ τῶν δύο φιλοσοφικῶν σχολῶν πάλης, καὶ τῆς παταγώδους ἐκείνης κινήσεως, ἥτις ἐν πρώτοις μὲν ἐσάλεψε ῥιζηδὸν, εἴτα δ' ἐν θριάμβῳ κατέβριψε τὸ οἰκοδόμημα τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας.

(1) « Magnus Cosmus, philosophum Graecum nomine Gemistum, de mysteriis Platonicis disputantem frequenter audivit. Et cujus ore fervente sic afflatus est protinus, ut inde academiam quamdam alta mente conceperit, hanc opportuno primo tempore pariturus ». (Ficinus, Praef. Plotini).

Τότε πιθανῶς μετέτρεψε τὸ πρῶτον ὄνομά του ὁ Γεμιστὸς εἰς τὸ τοῦ Πλήθωνος, ὡς μᾶλλον ὁμοιάζον τῷ Πλάτῳ. Ἡ ἀλλαγὴ αὕτη τοῦ ὀνόματος ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ὡς πρῶτον βῆμα πρὸς τὸν ἐθνισμόν ⁽¹⁾. Ὑπόνοιαι πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐγερθῆ περὶ τῶν εἰδωλολατρικῶν φρονημάτων τοῦ Γεμιστοῦ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἦτο γνωστὸν, ὅτι συνέγραφε βιβλίον προτιθέμενον τὴν ἀνατροπὴν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἐπάνοδον τῆς εἰδωλολατρείας. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν παράφορον Τραπεζούντιον ἐν Φλωρεντίᾳ ἥδη ὁ Πλήθων διεκέρυξε τὸ τολμρὸν σχέδιόν του περὶ πολυνορθώσεως τῶν θεῶν τῆς ἀρχαιότητος ⁽²⁾.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς συνόδου ὁ Πλήθων ἐπανεστρέφεν εἰς Σπάρτην, ὅπου τὸν ἐπεσκέφθη τῷ 1441 ὁ περιφανὴς Φραγκίσκος Φίλελφος, γέροντα ἥδη καὶ περὶ τινα ἀρχὴν ἀπασχολημένον ⁽³⁾.

Ἐκεῖ ἐπεξεργάσθη τὸ περὶ Νόμων σύγγραμμά του, ὅπερ τοσαύτην ἔμελλε νὰ διεγείρῃ ταραχὴν, καὶ ἀνάξιον ὑποστῇ τύχην. Γεώργιος ὁ Σχολάριος προγυρῶν τὴν συγγραφὴν, καὶ ὡσεὶ θέλων ν' ἀναγκάσῃ τὸν Πλήθωνα νὰ ἐκφράσῃ δημοσίᾳ τὰς μυστηριωδῶς θρυλλομένας ἰδέας του, ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτέλους· ὁ Πλήθων ἀπήντησε, καὶ σπουδαία συζήτησις ἠνοίχθη μεταξὺ τῶν προμάχων τῶν δύο διαμαχομένων φιλοσοφικῶν σχολῶν· ἐπὶ τέλους ὁ Σχολάριος, ὡσεὶ θέλων νὰ προλάβῃ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἐπιφύθου ἐκείνου συγγράμματος, ἔγραψεν αὐτῷ ἀπειλητικῶς· « Ἀλλ' εἴ τινες νῦν τὰ σαπρὰ Ἑλλήνων ἀνανεοῖεν ληρήματα, τούτοις φασὶν ἐν ἀσυγγνώστῳ καλινδεῖσθαι τῷ ψεύδει. Μετὰ γὰρ τὴν λαμπρὰν τῆς μοναρχίας ἀπόδειξιν, ἣν ἐκεῖνοι μὲν, ταῖς εἰσαγωγαῖς τῶν ψευδωνύμων ἀναίρουντες θεῶν, τοῖς λόγοις μόνοις ἐτίμων, ὁ δὲ τοῦ Θεοῦ συμρυτῆς καὶ οὐσιώ-

(1) «Plethonem quasi Platonem». Ficinus, αὐτ. — Ὁ Καμαριώτης λέγει, ὅτι ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἐδιδάχθη ὁ Γεμιστὸς νὰ προσλάβῃ τὸ ἐθνικὸν ἐκεῖνο ὄνομα· «Ὑφ' ὧν, ὡς εἶκός, καὶ Πλήθων ἑλληνικώτερον θῆθεν ἐκ Γεμιστοῦ τὴν ἀρχὴν ὀνομασθῆναι δεδιδάχται». — Μανουήλ δὲ ὁ ῥήτωρ «ὡς τῇ τοῦ Πλάτωνος λογικευθείς ἤδη ψυχῇ, καὶ ἀντὶ Γεμιστοῦ Πλήθωνος ἑαυτὸν κεκλητῶς». Καὶ Γεώργιος Τραπεζούντιος. «Is vulgo Gemistus a se ipso Plethon est agnominatus. . . credo, ut se facile de coelo lapsus crederemus, et citius doctrinam et legem ejus susceperemus». (Comparatio Plat. et Aristot.).

(2) «Audivi ego ipsum Florentiae asserentem unam eandemque religionem uno animo, una mente, una praedicatione, universum orbem paucis post annis esse suscepturum; Cumque rogassem, Christiane an Machumeti? Neutram, inquit, sed non a gentilitate differentem». (αὐτόθι).

(3) «Est enim admodum senex, quinque magistratum gerit».

δης λόγος μετὰ τῶν ἀνθρώπων γεγεννημένος ἀναμφισβήτητος καὶ καθαρῶς πιστεῦειν ἐδίδαξε, ποῦ νῦν ὅσιον αὐθις θεοποιεῖν, καὶ τὴν ἀλόγιστον ἐκείνην θεοποιεῖαν ἀναζωπυρεῖν ἀπεσβεσμένην πειρᾶσθαι, καὶ θεῶν τινων ἀναγνωρισμοὺς ἐκ φιλοσοφίας ὑπὲρ τὴν ποιητῶν διάστροφον γνώμην, καὶ ἀγιστείας εὐσταλεῖς, ὡς αὐτοὶ φασι, καὶ νόμους ἡθῶν καὶ διαίτης ὑφ' ἡγεμόνι Ζωροάστρῃ καὶ Πλάτωνι καὶ τοῖς ἐκ στοᾶς, καὶ τοιαύτην τινα λόγων ὁμίχλην αὐθις συνάγειν; ἥς ταῖς τῆς ἱερᾶς διδασκαλίας ἀκτίσι θεῶς ἐγκεδασμένης, πρὸς τὰς τῆς ὑπερφυοῦς ἀληθείας αὐγὰς ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις ἀνέλαμψεν. Ἐκεῖνα μὲν οὖν εἰ συμβαίη μοι ἐς χεῖρας πάντα ἐλθεῖν φλυαρίαν ὄντα δεῖξω μακρὰν, καὶ πολλοὶ δεῖξουσιν· ἀλλὰ γένοιτο καὶ μοι τοῦτον ἐνστήσασθαι τὸν ἀγῶνα, καὶ μὴ πῦρ, ἀλλὰ λόγους μᾶλλον ἀληθείας ἐπαφεῖναι τοῖς γράμμασιν, ὡς τοῖς γράψασι μᾶλλον πρέποντος τοῦ πυρός » (¹).

Ὁ Πλήθων ἐν τῷ θρυλλουμένῳ συγγράμματί του συνέπτυξε τὰς ἰδέας τοῦ Πλάτωνος, μετὰ τῶν τοῦ Ζωροάστρου, τῶν Στωϊκῶν, τῶν νεοπλατωνικῶν καὶ ἄλλων, προσθεῖς καὶ ἰδίας. Βάσις τούτου εἶναι ἡ ἑλληνικὴ πολυθεία ὀλίγον διεῖρηθμισμένη, καὶ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀναδιοργάνωσις. Συνέκειτο ἐκ τριῶν βιβλίων, ἀποτελουμένων ἐξ ἑκατὸν ἐνὸς κεφαλαίων. Προλογίζεται δ' ὡς ἐξῆς: « Τὰδε συγγέγραπται περὶ νόμων καὶ πολιτείας τῆς ἀρίστης, ἣ ἂν διανοούμενοι ἄνθρωποι καὶ ἅττ' ἂν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ μετιόντες τε καὶ ἐπιτηδεύοντες, ὡς δυνατόν, ἀνθρώπων κάλλιστα τε καὶ ἄριστα βίωεν, καὶ εἰς ὅσον οἶόν τε εὐδαιμονέστατα ». Ἐν ἀρχῇ δ' εὕρηται ἡ ἐξῆς συγκεφαλαίωσις: « Ἡ βίβλος ἥδε περιέχει, θεολογίαν μὲν τὴν κατὰ Ζωροάστρην τε καὶ Πλάτωνα, ὀνομαζομένων τῶν διὰ φιλοσοφίας ἀναγνωριζομένων θεῶν τοῖς πατρίοις τοῖς Ἑλλήσι θεῶν ὀνόμασιν, ἐλκομένοις ἑκάστοις ἐκ τοῦ οὐ πάνυ τοι συνωδοῦ φιλοσοφία, διὰ τὰς ὑπὸ τῶν ποιητῶν διαστροφάς, ἐπὶ τὸ ὡς μάλιστα δὴ φιλοσοφία συνωδόν. Ἡθικά κατὰ τε τοὺς αὐτοὺς σοφοὺς καὶ ἔτι μὴν τοὺς Στωϊκοὺς. Πολιτείαν δὲ Λακωνικὴν, ἀφηρημένου μὲν αὐτῆς τοῦ ἄγαν τῆς σκληραγωγίας καὶ τοῖς γε πολλοῖς οὐκ εὐπαραδέκτου, προστιθεμένης δὲ τῆς ἐν τοῖς ἄρχουσι μάλιστα φιλοσοφίας, τοῦ κρατίστου δὴ τούτου τῶν Πλατωνικῶν πολιτευμάτων. Ἀγιστείας εὐσταλεῖς, καὶ οὕτε περιέρχους, οὐδ' αὖ τοῦ δέοντος ἐκλιπεῖς. Φυσικὰ δὲ δὴ κατὰ Ἀριστοτέλην

(¹) Πρὸς Πλήθωνα, κατὰ Ἑλλήνων.

τὰ πολλά. Ἀπτεται δέ πως ἡ βίβλος καὶ λογικῶν ἀρχῶν, ἀρχαιο-
λογίας τε Ἑλληνικῆς, καὶ πῃ καὶ ὑγιεινῆς διαίτης ».

Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Πλήθωνος ληφθὲν, μετὰ τὸν θάνατόν του,
ὑπὸ τῶν δεσποτῶν τῆς Πελοποννήσου παρεδόθη εἰς τὸν Σχολάριον,
τότε πατριάρχην, ὅστις ἀναγνοὺς καὶ θεωρήσας κινδυνώδη τὴν διά-
δοσιν, δὲν ἀνεσκεύασεν, ὡς προέγραφεν, αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ παρέδωκεν
εἰς τὸ πῦρ δημοσίᾳ, ἐξορκίζων πάντας νὰ συντελέσωσι πρὸς κατα-
στροφὴν οἰουδήποτε ἀντιγράφου⁽¹⁾.

Ἐνεκα τῆς πράξεως ταύτης ὁ Σχολάριος ἐπέσυρε τὴν κατακραυγὴν
πολλῶν καὶ ἀνώνυμὸς τις μαθητῆς τοῦ Πλήθωνος προσφωνεῖ τῇ σκιᾷ
τοῦ διδασκάλου· « Εἰ δὲ θνητοὶς τις καὶ ἀπαίδευτος ἔφθειρε τὸ σὸν
ἔργον, ὃ κατέλιπες, πάτερ, πρὸς ἐνδειξίν σοφίας καὶ μνήμης τῆς σῆς,
ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν νῦν καὶ ὕστερον γεννησομένων ἀνθρώπων,
τόγε μὴν σὸν κλέος, ὃ γενναῖε, ἔσται ἄτρεπτον, μὴ δειλιῶν βασκα-
νίαν . . . Καὶ γὰρ οἱ ἀριστοὶ τῶν νῦν Ἑλλήνων μισοῦσιν ἐκεῖνον ὥσπερ
ιερόσυλόν τινα, ἢ τυμβωρύχον, καὶ ἀλιτήριον ».

Δὲν ἀπωλέσθη ὁμῶς ὁλόκληρον τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλήθωνος. Δημή-
τριος ὁ Ῥάλλης διέσωσεν ἀρκετὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὅποια ἐδημοσίευσεν
ὁ Ἄρντιος, καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐξ ἄλλων μεταγενεστέρων ἀντιγράφων
συμπληρώσας, ὁ C. Alexandre· εἰσὶ δὲ ταῦτα, ἐκ μὲν τοῦ Α'. βιβλίου
τὰ κεφάλαια α', β', γ', δ', ε', κα' ἐκ τοῦ Β', κβ', κς', κζ' καὶ ἐκ
τοῦ Γ'. γ', ιδ', ιε', λα', λβ', λδ', λε', λς', μγ'.

Ὁ Πλήθων ἀπεβίωσεν ἑκατονταέτης σχεδὸν ἐν Σπάρτῃ τὴν 26
Ἰουνίου, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, καὶ ὥρᾳ πρώτῃ τῆς ἡμέρας, ὡς σημειοῦται
εἰς τι χειρόγραφον τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, παραλειπομένου ὁμῶς
τοῦ ἔτους, ὅπερ ὁ Alexandre ὀρίζει μετὰ τὸ 1450, καὶ 1456.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ
Πλήθωνος· πρὸ πάντων δὲ διὰ δύο μόνωνδιῶν ὁ προσφιλέτης μαθητῆς
καὶ συμπολίτης αὐτοῦ Ἑρμώνυμος, δημοσιευθεῖσων ὑπὸ Ἀλεξάνδρου.

(1) « Ἐπεὶ δὲ καὶ λίαν εἰκὸς ἄλλοις που τὸ ἴσον ὑπάρχειν ὑπὸ τοῦ τῶν ἐκείνων
φαιτησάντων ἢ ζώντος ἢ τελευτήσαντος ἐκγραφέν, παρακλευόμεθα πᾶσιν ὡς ἀπὸ
θεοῦ, εἴποτε καὶ ὑπουδήποτε εὐρίσκοιτο ἢ ὅλον τὸ βιβλίον ἢ μέρος ἐκγεγραμμένον
ἐν τινι τῶν Χριστιανῶν, πυρὶ μὲν φθεῖρειν αὐτὸν τὸν ἔχοντα, κρύπτοντα δὲ καὶ
ἐκλωχότα, μετὰ μίαν καὶ δευτέραν παραίνεσιν, εἰ μὴ παρρησίᾳ βούλοιο καίειν.
εἴργειν τὸν τοιοῦτον ἀπ᾽ αὐτῆς τῶν Χριστιανῶν κοινωνίας » (Γεννάδιος, πρὸς Ἰωσήφ τὸν
ἱερέα γόνυ .

Ἐν τῇ πρώτῃ ἀνακράζει μεθ' ὑπερβάλλοντος στόμου· « Οἵχεται νῦν τὸ κοινὸν φιλοτιμία, τὸ πολυτιμητὸν καὶ πολυζήλον τῆς φύσεως ἄγαλμα, ἡ μεγίστη καὶ θαυμασία τοῦ γένους φιλοτιμία· ὦ φρικτῆς ἐκείνης ἡμέρας, ἡ τοσοῦτον ἐπεῖθε δεινόν! Ποῦ νῦν τὸ τῆς ὄντως σοφίας ἀπειρον πέλαγος; Ποῦ κάλλος, καὶ μέγεθος, καὶ ἡ ὑπὲρ ἄνθρωπον τῶν λόγων ἰσχὺς καὶ λαμπρότης; Σεσύληται νῦν ὁ κοινὸς θησαυρός. Ἐσβεσται λόγων δύναμις. Οἵχεται, φεῦ, ἐξ ἡμῶν τὸ πάντων τῶν καλῶν κάλλιστον, ἡ λαμπρὰ τοῦ γένους εὐδαίμονία, ὁ τῆς ὑψηλῆς σοφίας καθηγεμὼν, ὁ τῶν λόγων πατήρ, ἡ τῶν ἀρετῶν κωρωνίς, τὸ κοινὸν ἀπάντων ἐντρέφημά τε καὶ καύχημα, ὁ τῶν ἀπορρήτων καὶ θείων μυσταγωγός. Τῷ γὰρ ὄντι θείας οὗτος ἐπὶ γῆς ἔλαχε μοίρας τῷ πάντα εἰδέναι· καὶ τις καὶ τῆς προσηγορίας ἐκείνης αὐτὸν ἀζιώσειεν, οὐκ ἂν οἶμαι τοῦ προσήκοντος ἀποπέσειεν. Ὅσα τε γὰρ ἐκείθεν παρήχθη θεῖα τε καὶ ἀνθρώπινα, καὶ ὅσα εἰς βουλήν, καὶ ὅσα εἰς πρᾶξιν ἦκειν, ὅσα τε ἐν στρατιωτικοῖς, καὶ ὅσα ἐν πολιτικοῖς, φυσικοῖς τε καὶ πρακτικοῖς οὐδὲν αὐτὸς ἠγόνοι· πάντα δὲ ἤδει, πάντα διηρευνήσατο, καὶ τοὺς ἀπάντων λόγους ἐπίστατο· καὶ οὐδὲν οὕτως ἀπορρήτον, ὡς μὴ σαφὲς παραχρῆμα τῷδε γενέσθαι, εἰς νοῦν τινος ὅλως ἔλθόν. Τούτου τὴν σοφίαν Ἕλληνες ὁμοῦ τε καὶ βάρβαροι διὰ θαύματος ἤγον, οὐ καθένα τε καὶ δύο καὶ πλείους, ἀλλ' ἡλικία πᾶσα, καὶ πόλις, καὶ γένος, καὶ φύσις. Τούτων δὲ μάλιστα οἱ πρὸς ἐσπέραν οἰκοῦντες, καὶ τῆς τοῦ ἀνδρὸς σοφίας ἱκανῶς παραθέντες. Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνακράζει. « Ἐδῶ, φεῦ, ὁ διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος τῆς οἰκουμένης ἀστὴρ, ὁ πρότερον μὲν τῷ οἰκίῳ κάλλει κοσμῶν τὴν ὑπ' ἥλιον πᾶσαν, νῦν δ' ἀκοσμίαν πᾶσαν καὶ σκότος βαθὺ τῇ δύσει καταχεάμενος. . . Νῦν, οἶμοι, σιγῶσα κεῖται ἡ σάλπιγξ ἡ ἔνθεος, ἡ καλλικέλαδος γελιδὼν, ἡ τῶν χαρίτων ἐστία, ἡ φιλοτιμία τῆς φύσεως, ἡ θεσπεσία φύσις καὶ λαμπροτάτη, ὁ τῶν δυστυχεστάτων Ἑλλήνων διαφανώτατος καὶ λαμπρότατος κόσμος, μᾶλλον δὲ τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους κοινῆ, ἡ θαυμασία τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους εὐεργεσία, ὁ τῶν ἱερῶν ψυχῶν φωτισμὸς, ὁ πᾶσαν μὲν γῶσιν, πᾶσαν δὲ σοφίαν, πᾶσαν δὲ ἐπιστήμην ὑπερφυῶς διελθὼν, καὶ διὰ τοῦτο κανὼν καὶ τύπος καὶ στάθμη πᾶσιν ἀναδειχθεὶς τῶν καλῶν καὶ τιμίων ἀπάντων, μᾶλλον δὲ ὅσῃν ὑπ' ἀγαθότητος ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία πεποίηκεν ἡ παρήγαγε κτίσιν, νοητὴν τε καὶ αἰσθητὴν, ταύτην ὁ μέγας οὗτος ἐξητακῶς πᾶσαν μὲν μετὰ Θεοῦ καὶ ἀναλκῶν, ἐπιστήμην θείαν καὶ

ἀνθρωπίνην μόνος συνείληφε, καὶ πάνθ' ὅσα πάντες ἤδεσαν ἐν τῷ μέρει συνειλοχῶς ὑπὲρ πάντας, ἔργον τι θεῖον καὶ τελεώτατον καὶ τῆς ἀπείρου τοῦ Θεοῦ σοφίας ἄξιον ἑαυτὸν ἀποδέδειχεν ».

Καὶ οὕτω μὲν βιουρπενθῶν μαθητῆς ἔκλαυσε πολυθύλλητον καὶ ἀξιάγαστον διδάσκαλον. Βησσαρίων δὲ ὁ καρδινάλιος, ἀνὴρ μετριόφρων καὶ ἐν ἐπαίνοις καὶ ἐν ψόγοις, γράφει ταῦτα περὶ τοῦ πάλαι ποτὲ διδασκάλου του· « Ἐγὼ μὲν οὖν χαίρω τοιοῦτῳ ὠμιληκῶς ἀνδρὶ, οὗ μετὰ Πλάτωνα (ἐξηρήσθω δὲ λόγου Ἀριστοτέλης) σοφώτερον οὐκ ἔφυσεν ἡ Ἑλλάς. Ὡστ' εἴ τις τοὺς περὶ τῆς ἀπείρου τῶν γε ψυχῶν ἀνόδου τε καὶ καθόδου Πυθαγορείων καὶ Πλάτωνος ἀπεδέχετο λόγους, οὐκ ἂν ἀποκνήσω καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ὡς ἄρα Πλάτωνος τὴν ψυχὴν, τοῖς τῆς εἰμαρμένης ἀρρήκτοις θεσμοῖς δεῖσαν δουλεῦσαι καὶ τὴν ἀναγκαίαν ἀποδοῦναι περίοδον, ἐπὶ γῆς κατιούσαν τὸ Γεμιστοῦ σκῆνος καὶ τὸν ἐκείνου βίον ἐλέσθαι... Μέγα κλέος Ἑλλάδι πάση γέγονεν ἐκεῖνος ἀνὴρ, μέγας αὐτῇ κόσμος εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἐσεῖται. Τούτου κλέος οὐ ποτ' ὀλεῖται, ἀλλὰ οἱ τὸ ὄνομα καὶ ἡ φήμη μετ' εὐκλείας αἰδίου εἰς τὸν ἔσαι παραπεμφθήσεται χρόνον » (¹).

Ὁ αὐτὸς δὲ πρὸς Νικόλαον τὸν Σεκουνδινὸν λέγει καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Πλήθωνος· « Ἀνὴρ ἐκεῖνος φιλοσοφίας τῶντι καὶ παντοδαπῆς σοφίας εἰκὼν γέγονεν, οὐ τοῖς ἐν λόγοις μόνον, καὶ ὅτη περὶ τὴν τῶν ἄστρον φορὰν, καὶ περὶ ἀρμονικῶς λόγους τὰς τε γεωμετρικὰς ἀναλογίας καὶ ἀριθμητικὰς μεσότητας καταγίνεται, οὐδ' ὅση μόνον Πλατωνικὴ τε καὶ τῶν τὰ θεῖα ἐρευνησαμένων ἐκείνων ἀνδρῶν, ὅση τε περὶ τὴν τῶν φυσικῶν ἐρευναν καὶ τὰς τούτων αἰτίας τε καὶ ἀρχὰς τὴν πραγματείαν ποιεῖται, ἀ πάντα ὡς οὐδεὶς οὐδὲ ἐν, ἐξήσκησεν ἀκριβέστατα· ἀλλὰ καὶ ὅση περὶ πράξιν σχολάζουσα, τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους ἐκάστου κοσμεῖ· ἢ οὕτω τὸν ἴδιον ἐλάμπρυνε βίον, ὡς μηδὲ πρὸς αὐτὸν Διογένην καὶ τοὺς ὁμοίους, μηδὲ τοὺς Στωϊκοὺς ἐκείνους εἶναι. Τὴν γὰρ σεμνότητα καὶ τὸ κόσμιον, καὶ τὸ αὐταρκές αὐτῶν ἀσπασάμενος, τὴν ἀλαζονείαν τε καὶ οἷσιν, καὶ ἐπιδειξίν αὐτῶν ἐπαύσατο. Δι' ἃ πάντα τοῦτον αὐτὸν τεθαύμαχα ὅσον, εἰρήσθω γὰρ τὸ ἀληθές, οὐδέπω οὐδένα ὦν ἐς δεῦρο εἰδόν τε καὶ ὠμίληκα. Οὔτε γὰρ ὅς περὶ ἐλάττονος ἐποιεῖτο τὰ παρόντα πάντα, αὐθ' ὅς μᾶλλον, τῆς σοφιστικῆς ἀπεχόμενος ἀδολεσχίας καὶ πάγης, τῆς περὶ τὰ ἐν φιλο-

(¹) Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς παῖδας Γεμιστοῦ Δημήτριον καὶ Ἀνδρόνικον.

σοφία δόγματα ἀληθείας ἐρευνητικώτερός τε καὶ εὐρετικώτερος γέγονεν· οὐπω ἐνέτυχον οὐδενί, καίτοι πολλοῖς ἐντυχὼν ἀνδράσι σοφοῖς· ὧν ἕνεκα πολλὰ μὲν καὶ μεγάλα περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς βραχέσιν ἐκείνοις εἰρήκαμεν ῥήμασιν· οὐδέποτε δ' ἂν εἴποιμεν οὐδὲ μακροῖς λόγοις τὰ γε εἰκότα, ἀλλ' ἄρκει, ὥς τινα τῶν ὑπὲρ ἡμῶν τε καὶ ἡρωϊκῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, θαύματι καὶ σιγῇ μᾶλλον ἢ λόγῳ κοσμεῖν. »

Ὁ αὐτὸς Βησσαρίων ἐποίησε τῷ Πλήθωνι καὶ τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα·

Γαῖαν σώματι, ψυχὴ δ' ἄστρο Γεώργιος ἔσχει,
Παντοῖης σοφίης σεμνότατον τέμενος.

Πολλοὺς μὲν φῦσεν ἀνέρας θεοειδέας Ἑλλάς,
Προὔχοντας σοφίῃ, τῇ τε ἄλλῃ ἀρετῇ,
Ἀλλὰ Γεμιστὸς, ὅσον Φαέθων ἄστρον παραλλάσσει,
Τόσσον τῶν ἄλλων ἀμφοτέρων κρατεῖ.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων, τοῦ Χαριάνδρου, Γυράλδου, Ἀλλατίου, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτοὶ οἱ ἀμείλικτοι ἐχθροὶ του, Σχολάριος καὶ Τραπεζοῦντις⁽¹⁾, ὁμολογοῦσι διαρρήδην τὴν ἐξοχὴν τοῦ Πλήθωνος παιδείαν· ὥστε οὐδόλως ἐσμὲν ὑπερβολικοὶ παραδεχόμενοι, ὅτι ὁ Πλήθων ἐγένετο ὁ πολυμαθέστερος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἀνὴρ, ἐπίσημον κατέχων θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων Νεοπλατωνικῶν φιλοσόφων· ἐὰν δὲ ἡ δούλη Ἑλλάς δύναται νὰ ἐγκαυχηθῇ ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ Γεμιστὸς εἶναι τὸ ἐπισημότερον τῆς τοιαύτης αἰγλῆς σημεῖον.

Σπουδαῖον τῶνόντι κίνδυνον διέτρεξεν ὁ χριστιανισμὸς ἐν τε Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ· καὶ εἰ μὴ ἐπῆρχοντο οἱ Τοῦρκοι, ὁ θάνατος τοῦ Πλήθωνος, καὶ ἡ διασπορὰ τῶν ὁπαδῶν του ἀναγκασθέντων εἰς ξένας χώρας νὰ ζητήσωσι τὸν ἄρτον, τὸν ὅποιον ἡ κατάκτησις τοῖς ἀφῆρσε, κύριος οἶδεν ὅποιαν ράσιν ἤθελε λάβει ἡ Πληθωνικὴ ἀναμύρφωσις· ἐπανελθὼν ἐξ

(1) «Gemistus vir in omni scientiarum genere eminentissimus». Chariandrus. — «Est Pletho stylo accurato, eleganti, presso, Attici succi pleno, sententiis gravi, argumentis vehemendo, eruditione vero etc.» Allatius — «Illem dico Gemistum, quem non solum Graecia, sed universus fere terrarum orbis ob variam atque multiplicem divinarum humanarumque rerum scientiam admiratus». Gyraldus — «Plethon habitus est in primis philosophus, et quidem excellentissimus» ὁ αὐτός — «Platonis æmulus et defensor». Βησσαρίων. — Σχολάριος «εὐφραδίας δ' ἐπεμελήθη μὲν καλῶς τῆς ἀρχαίας, ἀλλ' ἐν ἀσβεστάτῳ καὶ ἀφρονεστάτῳ συγγράμματι.» — Καὶ Τραπεζοῦντιος «Non minor elequentia Platone, non inferior illi.»

Ἰταλίας ὁ Γεμιστός συνέστησεν εἰς Σπάρτην, ἐν εἵδει Ἑλευσινίων μυστηρίων, σχολὴν, ἐνθα προνομιοῦχοι μαθηταὶ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τοῦ ἀναμορφωτοῦ τὴν νέαν θρησκείαν. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοσοῦτον εἶχον διαφθορῇ, ὥστε ἐλάτρευον ἀγάλματα ἑλληνικῶν θεῶν, παρρησία δικηκρύσσοντες τὰς ἐθνικὰς δοξασίας των· ἡ πίστις καὶ αὐτοῦ τοῦ Βητσαρίωνος ὑποπτος φαίνεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ὀλιγοχρόνιος διαμονή του εἶχε ρίψει τὰ πρῶτα τοῦ πολυθεϊσμοῦ σπέρματα. Πέτρος ὁ Καλαυρός, εἷς τῶν σοφωτέρων ἀνδρῶν τοῦ 15 αἰῶνος, μαθητὴς δὲ τοῦ Πλήθωνος χρηματίσας, παρίσταται ὡς ἀληθὴς πλέων εἰδωολάτρης, εἰς τοσοῦτον προβάς θράσους, ὥστε οὐ μόνον ἐν Ῥώμῃ ιδρύσχετο Νεοπλατωνικὴν ἀκαδημίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τῶν παπῶν διεκήρυττεν ὅτι θὰ καταστρέψῃ τὸν χριστιανισμόν. Ἀναμφιβόλως ἐν τῇ Πλατωνικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Φλωρεντίας μεταξὺ τοῦ ἐπὶ τῶν βωμῶν τοῦ Πλάτωνος καιομένου ἐθνικοῦ λιθάνου ὀλίγοι κόκκοι ὑπῆρχον καὶ διὰ τὸν ἀνακαινιστὴν τῆς διδασκαλίας τοῦ μεγάλου φιλοσόφου· διότι, ἂν ὁ Πλάττων ἦτον ὁ θεὸς τῆς νέας θρησκείας, ὁ Πλήθων ἀναντιρρήτως ἦτο ὁ προφήτης.

Ἀφοῦ ὅμως ἡ νέα θρησκεία δὲν κατώρθωσε ν' ἀναδείξῃ νέον θεόν καὶ νέον προφήτην, ἀπέδωκεν ὅμως τιμὰς ἁγίου εἰς τὸν Γεμιστόν. Τῷ 1475 Σιγισμόνδος ὁ Μαλατέστας, ἄρχων τοῦ Ῥιμινίου, ἐξέθαψεν ἐκ Πελοποννήσου τὸ πτώμα τοῦ Πλήθωνος, καὶ ὡς ἅγια λείψανα παρλαβὼν μετένεγκεν εἰς τὴν Ἰταλίαν τὰ ὅσα τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφου (1).

Συγγράμματα.

—Ἐκ τῶν Διοδώρου καὶ Πλουτάρχου περὶ τῶν μετὰ τὴν ἐν Μαντινείᾳ μάχην ἐν κεφαλαίοις διάληψις. Venetiis 1503 (ὑπὸ "Ἀλδου σὺν Ξενοφῶντι), καὶ Basilie 1540, Rostochii 1575, Sipsie 1770.

—Περὶ Πελοποννησιακῶν λόγοι δύο· Antwerpiae 1573, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Καντέρου, καὶ μετὰ γερμανικῆς ὑπὸ Ellissen, Analecten IV.

—Διαγραφὴ ἀπάσης Πελοποννήσου παραλίου τε καὶ μεσογείου.

—Ἱστορία τῆς τῶν Περσῶν μοναρχίας (μεταφρασθεῖσα ἰσπανιστὶ ἐτυπώθη ἐν Βαλλαδολίδῃ 1604).

(1) Πηγαί. C. Alexandre Notice préliminaire—Gass, Gennadius und Pletho, Breslau 1844.—Allatii de Georgiis (Bibliotheca Greca, Tom. XII).—Ellissen, Analecten, IV.—Boivin (Mémoires de l'Académie Royale, 1736, Tom. II. σελ. 718)—Tiraboschi, Storia della letteratura italiana—Sieveking, Geschichte des Platonischen Academie in Floranz. Göttingen, 1812.

—'Επιτομή ἐξ Ἀππιανού, Στράβωνος, Ἀριστοτέλους, Ξενοφώντος, Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς, Προδίκου κτλ.

—Περὶ τινων οὐκ ὀρθῶς κατὰ τὴν γεωγραφίαν Στράβωνος διορισθέντων.

—Χωρογραφία Θεσσαλίας.

—Περὶ ἀρετῶν. Antwerpiae 1552 καὶ Basiliae 1586.

—Περὶ ὧν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτωνα διαφέρεται. Venetiis 1540. Basiliae 1574.

—Περὶ ἀρετῶν, προσιμίων ῥητορικῶν, Ἀριστοτελικῶν ζητημάτων.

—Ζωροαστείων καὶ Πλατωνικῶν δογμάτων συγκεφαλαίωσις (ἐξεδόθη ἐν Bibliotheca Graeca Fabricii).

—Νόμων συγγραφῆς τὰ σωζόμενα* par C. Alexandre, Paris 1838.

—Κεφάλαι' ἅπτα λόγων μουσικῶν — (αὐτόθι).

—Περὶ σχήματος γῆς.

—Μέθοδος εὐρέσεως ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ τῆς ἀστέρων ἐποχῆς ἀπὸ κανόνων εὐς αὐτὸς συνεστήσατο.

—Προθεωρία εἰς τὸν λόγον τοῦ βασιλέως Ἐμμανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου ἐπιτάφιον εἰς τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν.

—Προσφωνημάτιον εἰς τὸν δεσπότην Δημήτριον Παλαιολόγον.

—Πρὸς τὸ ὑπὲρ τοῦ λατινικοῦ δόγματος βιβλίον ⁽¹⁾.

—Μονοῦδία ἐπὶ τῇ αἰοδίμῳ δεσποίνῃ Ὑπομονῇ (ἐξεδόθη ἐν Ἀνεκδότοις Μουσικοζύδου).

—Ἐπιτάφιος εἰς Κλεώπην σύζυγον Θεοδώρου τοῦ δεσπότη (ὑπὸ Fülleborn 1795).

—Ἑρμηνεία εἰς τὰς φωνὰς Πορφυρίου, καὶ εἰς τὰς δέκα κατηγορίας Ἀριστοτέλους.

—Πρὸς τὰς Σχολαρίου ὑπὲρ Ἀριστοτέλους ἀντιλήψεις* (ἔδημ. ὑπὸ Gass καὶ Alexandre).

—Μηνῶν καὶ ἐτῶν τάξις καὶ ἡμερῶν ἀπαρίθμησις.

—Περὶ Θεοῦ φυσικαὶ ἀποδείξεις.

—Περὶ τοῦ ὄντος ἐπωνυμίας.

—Φιλοσοφικαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα* ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Ὁρελίου ἐν Ζυρίχῃ 1824.

—Κατὰ Ἰωάννου Ἀργυροποδίου περὶ τῶν λατινικῶν δογμάτων.

—Περὶ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

—Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου πνεύματος ⁽²⁾.

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 316.

(2) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ C. Alexandre. Εἰ καὶ κατὰ Λατίνων γραφὴν δὲν ἤρρεσε τῇ Ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ διὸ Μανουὴλ ὁ Πελοποννήσιος γράφει· α"Ὁρα γάρ μοι τὸν ἀθεώτατον Γεμιστὸν ἐν τῷ σφετέρῳ τῷδε συγγράμματι κριτὴν καθεστῶτα ἑαυτὸν πράγμασιν, ὧν τῆς ἀκριβοῦς καταλήψεως ἐπίσης φαινόμενον ἐπιτυχάνοντα. Ἀληθότως δὲ τὴν μὲν Χριστιανικὴν σοφίαν διαχλευάζειν, τὴν δὲ Ἑλλήνων μικρὰν δογματίζειν θεοπλαστίαν περῶμενον· ὧν γὰρ αἱ δυνάμεις, φρεῖ, διάφοροι, καὶ αὐτὰ ἂν

—Διασάφῃσι τῶν ἐν τοῖς Ζωοράστρου λογίοις ἀσαφέστερον εἰρημένων. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ὁψοποιού).

—Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα Θεόν· (ἐξεδόθη ὑπὸ Alexandre).

—Πρὸς τὰς παρὰ τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιλήψεις (ὑπὸ Alexandre) (¹).

—Προλεγόμενα ῥητορικῆς τέχνης.

—Σχόλια εἰς τὰ ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Ἐπικηδεῖος εἰς Θεοδώραν σύζυγον Θεοδώρου τοῦ Δεσπότου.

—Ἐπιτάφιος εἰς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ πεσόντας (²).

Γεώργιος Σχολάριος.

Γεώργιος Κουρτέσιος, ὁ ἐπιλεγόμενος Σχολάριος, ἐγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, περὶ τὸ 1400 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ Χίον. Ἠκροάσατο τῶν μαθημάτων τῶν ἐν Βυζαντίῳ διδασκάλων, καὶ ἰδίως Ματθαίου Καμαριώτου Θεσσαλονικέως, καὶ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ (³).

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας, καὶ εἶτα γενικὸς βασιλικὸς κριτὴς, καὶ καθολικὸς σεκρετάριος τοῦ βασιλέως (⁴). Διάσημος νομολόγος, εὐγλωττος ῥήτωρ, ἔξοχος θεολόγος καὶ φιλόσοφος ὁ Γεώργιος ἀπελάμβανε μεγάλης φήμης καὶ ὑπολήψεως ἐν τῷ ἑσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ. Ἦτο τὰ μάλα οἰκεῖος τῷ μεγάλῳ δουκὶ

εἷη διάφορα... ὁ δὲ ματαιόφρων Πλήθων μόνον διασύρει βουλούμενος τὰ ἡμέτερα, αὐτὴν τὴν τοῦ Εὐαγγελίου ῥῆσιν γυμνῇ λαμβάνων εἰς τοῦναντίον οἷται ἀπάγειν τὸν λόγον λυσσῶν ἀκρατῶς κατὰ τῆς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν θεοσοφίας· καὶ ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν ὅλον τὸ τοιοῦτον σύγγραμμα καθ' ἡμῶν ὑπούλως συντεταχὸς φαίνεται, οὐπερ ἡ σαθρότης τε καὶ παχύτης δῆλη παντὶ τῷ λογικῆς εὐμοιροῦντι παιδείας ἀμηγέτη καθέστηκε, τοῖς δὲ κατ' ἐκείνον, καὶ μάλιστα τοῖς ἐκείνου ἀλόγως τε καὶ κτηνωδῶς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνδραπωδῶς παρεπομένοις δόξειεν ἀντιλέγειν».

(¹) Ὁ Γυράλδος (de poetis sui temporis σελ. 549) λέγει, ὅτι ὁ Πλήθων ἔγραψε καὶ ποιήματα «*Aliquando versibus lusit, dignis quidem tanto philosopho, sed paucis admodum*». Πιθανῶς δ' εἰσὶ ταῦτα οἱ πρὸς τοὺς θεοὺς εἰκασιν ἐπτά ὕμνοι ἀποτελοῦντες τὸ 35ον κεφάλαιον τοῦ Γ'. βιβλίου περὶ Νόμων, δημοσιευθέντες ὑπὸ Ἀλεξάνδρου (σελ. 202—28).

(²) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial. σελ. 359, 379, καὶ XIII.

(³) Ἐν τινι σημειῶσει παρὰ Κρουσίῳ (Turcograecia σελ. 187) ἀναφέρεται ἡ παρὰ Καμαριώτῃ μαθήτευσίς του.—Γράφων ὁ Σχολάριος πρὸς Μάρκον τὸν Εὐγενικόν, διδάσκαλόν του προσαγορεύει τοῦτον· «ὡς γὰρ ἐκείνοι (οἱ γονεῖς) τῆς φύσεως, οὕτως αὐτά μοι λόγων τε καὶ ἡθῶν τὰ σπέρματα κατεβάλου. Κάκεινοι μὲν ἄπαξ, σὺ δὲ πολλὸν ἡμᾶς ἐγεώργεις τὸν χρόνον ὥστ' ἐπιγινώσκεις ἂν τὰ σαυτοῦ, τὰς ἐν ἡμῖν εἰκόνας τούτων γινώσκων.»

(⁴) Turcograecia, σελ. 107.—Δούκας κεφ. 31.—Alexandre, Pléthon, σελ. XXIII—IV.

Νοταρχῶ, Κωνσταντίνῳ Παλαιολόγῳ, τῷ ὕστερον αὐτοκράτορι, μεθ' ὧν διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν, καὶ Θεοδώρῳ τῷ δεσπότη, εἰς ὃν ἐξεφώνησεν ἐπικήδειον λόγον. Ὁ περιφανὴς Φίλελφος⁽¹⁾, γαμβρὸς τοῦ Χρυσολωρᾶ συνεδέθη αὐτῷ φιλικώτατα· οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἐν Βυζαντίῳ καὶ Ἰταλίᾳ περιφανῶν σχετικοὶ ἦσαν αὐτῷ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος βλέπων ὁσημέραι κινδυνεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἕνεκα τῆς προσεγγίσεως τῶν Τούρκων, ἠναγκάσθη ἵνα πραγματοποιήσῃ τὴν τοσοῦτον ποθουμένην ὑπὸ τῶν Λατίνων ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν, εὐελπιζόμενος βοήθειαν ἀπὸ τῆς Δύσεως πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου. Ὅθεν ἀπερχόμενος εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπρόκειτο νὰ συγκροτηθῇ ἡ πρὸς συζήτησιν τῶν ὄρων τῆς ἐνώσεως σύνοδος παρέλαβε τοὺς ἐπιστημοτέρους τῆς αὐτοκρατορίας ἀνδράς, Γεώργιον Σχολάριον, Γεμιστόν, Ἀργυρόπουλον καὶ ἄλλους. Γενομένης τῆς συνόδου ἐν Φερρᾶρᾳ καὶ Φλωρεντίᾳ, μετὰ πολλὰς συζητήσεις ὁ αὐτοκράτωρ συνήνεσεν εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ περιβοήτου ὅρου περὶ τῆς ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου πνεύματος. Μάρκος ὁμῶς ὁ Εὐγενικός, ὁ Σχολάριος, καὶ ἄλλοι ἀρνηθέντες νὰ υπογράψωσιν ἀπῆλθον εἰς Βενετίαν. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἐπαναστρέψας ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ψευδοσυνόδου· καὶ ὥσεί τιμώμενος ὑπὸ ἐσωτερικοῦ ἐλέγχου ἐζησεν ἐλεεινῶς, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος. Τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1449 ἀπεβίωσε καὶ διάδοχος ἐξελέχθη ὁ ἀδελφός του Κωνσταντίνος ὁ Δράγας, τέως δεσπότης τῆς Πελοποννήσου. Μόλις ἐφθασεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐστέφθη αὐτοκράτωρ, καὶ ὁ τότε πάπας Νικόλαος Ε' ἔγραψεν αὐτῷ ἐξορκίζων τὴν ἐπίσπευσιν τῆς ἐνώσεως.

Ἡ θέσις τοῦ τελευταίου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκράτορος οἰκτρὰ ἦτο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην. Οἱ Τούρκοι ἐπλησίαζον· οἱ Ἑνετοὶ τὸν ἠνόχλουν διὰ φορτικῶν ἀπαιτήσεων, ὑποσχόμενοι βοήθειαν ἐὰν ἐνυμφεῖτο τὴν θυγατέρα τοῦ δόγῃ Φόσκαρη· καὶ ὁ Πάπας μόνον μετὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἐνώσεως, τῷ ὑπέσχετο αὐτήν. Συναισθανόμενος, ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ κολακεύσῃ τὴν Δύσιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀποστολῆς ἐπικουριῶν, ἐφάνη ὅπως οὖν ἐνδίδων εἰς τὰς περιστάσεις. Συνεκάλεσε σύνοδον ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ, καθ' ἣν ὁ Σχολάριος καὶ ἄλλοι συνεζήτησαν μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων καὶ κατέδειξαν τὸ ἐσφαλμένον τοῦ περιβοήτου

(1) Ἐν Κωνσταντινουπόλει νέον γνωρίσας ἀπῆλθην ποιήμα.

τῆς ἐνώσεως ὅρου (¹). Ὁ Αὐτοκράτωρ βλέπων τὰ ἀδύνατα ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ εἰς τὸν πάπαν ἵνα στείλῃ ἀνθρώπους μᾶλλον περρωτισμένους πρὸς συζήτησιν τῆς ἐνώσεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐφημίζετο ἐν τῇ Δύσει διὰ τὰς θεολογικὰς γνώσεις του Ἰσίδωρος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, ὅστις ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πῖλον καρδιναλίου. Τοῦτον ὁ πάπας ἔπεμψεν ἐν 1452 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς συζήτησιν καὶ ἐπικύρωσιν τῆς ἐνώσεως. Πάντες σχεδὸν καθορῶντες τὸν ἐπικρεμμένον κίνδυνον συνήνεσαν, πλὴν τοῦ Σχολαρίου, ὅστις τότε, φαίνεται, ἐνδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐκ Γεωργίου Γενναδίου μετονομασθεὶς, ἐμόναζεν ἐν τῇ Μονῇ τῆς Παμμακαρίστου. Πρὸ ὀλίγου γράψας ποίημα « Κατὰ τῆς Σιμωνιακῆς αἱρέσεως » ἔστειλεν αὐτὸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἵνα τὸν ἀποτρέψῃ τῆς ἐνώσεως. Ἐρωτώμενος δὲ ἤδη περὶ τῆς ἐνώσεως, ἐκλείσθη εἰς τὸ κελλεῖόν του καὶ λαβὼν χάρτην ἔγραψε τὴν γνώμην του ὡς ἐξῆς: « Ἄθλιοι Ῥωμαῖοι εἰς τί ἐπλανήθητε, καὶ ἀπεμακρύνετε ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡλπίσατε εἰς τὴν δύναμιν τῶν Φράγκων, καὶ σὺν τῇ πόλει ἐν ἣ μέλλει φθαρῆναι, ἐσχάσατε καὶ τὴν εὐσέβειάν σας; Ἰλεός μοι κύριε μαρτύρομαι ἐνώπιόν σου, ὅτι ἀθῶός εἰμι τοῦ τοιούτου πταίσματος. Γινώσκετε, ἄθλιοι πολῖται, τί ποιεῖτε; καὶ σὺν τῷ αἰχμαλωτισμῷ, ὃς μέλλει γενέσθαι εἰς ὑμᾶς, ἐσχάσατε καὶ τὸ πατροπαράδοτον, καὶ ὡμολογήσατε τὴν ἀσέβειαν; οὐαὶ ὑμῖν ἐν τῷ κρίνασθαι! » Ταῦτα γράψας καὶ προσηλώσας εἰς τὴν θύραν τοῦ κελλείου του ἐκλείσθη ἔνδον.

Ἡ προκήρυξις αὕτη τοῦ Γενναδίου μεγίστην ἀλλοίωσιν ἐπήνεγκεν εἰς τὰ πνεύματα· αἱ μοναχαὶ ἀνεθεματίσαν τὴν ἔνωσιν καὶ τοὺς αἰτίους· οἱ δὲ τοῦ ἀγοραίου λαοῦ διασπαρέντες εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ καπηλεῖα, ἐκράτουν φιάλας ἀκράτου, καὶ ἀναθεματίζοντες τοὺς ἐνωτικούς ἔπινον εἰς πρεσβείαν τῆς εἰκόνος τῆς θεομήτορος, παρακαλοῦντες ἵνα γίνῃ ἀρρώγος, καὶ ἀναθῶντες, « Τὴν Λατίνων οὔτε βοήθειαν, οὔτε τὴν ἔνωσιν χρῆζομεν. Ἀπέστω ἀφ' ἡμῶν ἡ τῶν ἀζυμιτῶν λατρεία! »

Ἐνῷ ταῦτα διεδραματίζοντο, ὁ ἀτυχὴς αὐτοκράτωρ προσεπάθει ἵνα τελέσῃ τὴν ἐνωτικὴν λειτουργίαν. Πολλοὶ τῶν ἱερομονάχων, ἱερέων, ἡγουμένων καὶ λοιπῶν οὐ μόνον δὲν παρεδέχοντο νὰ συλλειτουργήσωσι

(¹) Τὰ Πρακτικὰ τῆς Συνόδου ταύτης συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντῖνου τοῦ Λασκάριου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Καταλλαχῆς, σελ. 107 κ' ἐπ.

μετὰ τῶν ἐλθόντων Λατίνων, ἀλλὰ καὶ ἀπεχωρίζοντο ὡς ἄσεβῶν· ἄλλοι δὲ παρητήθησαν. Ἐν τέλει κατωρθώθη μετὰ μυρίας δυσχερείας ἵνα τελεσθῇ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἡ κοινὴ μυσταγωγία, καθ' ἣν ἐμνημονεύθη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πάπα Νικολάου. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ χάριν ἀβροφροσύνης πρὸς τὸν βασιλέα παρευρεθέντες, δὲν ἔλαβον προσφοράν ἀντιδώρου, ὡς *ῥοδελευκτὴν θυσίαν τελεσθεῖσαν ἐν τῇ ἐνωτικῇ λειτουργίᾳ.*

Μετ' οὗ πολὺ ἐπῆλθε μέγα σχίσμα μεταξὺ τῶν κληρικῶν τῆς βασιλευούσης, καὶ ἐγένετο ἡ ἔνωσις ἀληθῆς διαίρεσις. Τοσαύτη δὲ ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τῶν ἐνωτικῶν καταφορά, ὥστε οἱ ἱερεῖς ἠροῦντο νὰ λειτουργήσωσιν ἢ ἐκπληρώσωσι τ' ἄλλα τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ἐάν τις τῶν ἱερέων προσεκαλεῖτο εἰς κηδεῖαν νεκροῦ ἢ μνημόσυνον τεθνεώτος, καὶ ἐφαίνετο ἐκεῖ ποῦ τις ἱερεὺς ἐνωτικὸς παρευθὺς ὁ πρῶτος ἐκδυόμενος τὸ φελώνιον ἔρευγε σπεύδων, ὡς ἀπὸ πυρός. Ἡ Ἀγία Σοφία ἐθεωρεῖτο βέβηλος, *καταφύγιον δαιμόνων καὶ βωμὸς ἑλληνικός*· τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἦσαν σκοτεινὰ· μῆτε κηρίον, μῆτε *λυχνάξια*· ἔρημον τὸ ἅγιον τέμενος ἐφαίνετο προσημαῖνον τὴν ἐρημίαν, ἣν ὑποστῆναι μέλλει διὰ τὰς παραβάσεις καὶ ἀνομίας τῶν κατοίκων.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Γεννάδιος ἔγκλειστος ἐδίδασκε τὰ πλήθη, προλέγων τὴν ἄλωσιν, καὶ ἐσφενδονίζων τοὺς κεραυνοὺς τοῦ ἀναθέματος κατὰ τῶν ἐνωτικῶν. Ἡ πολιορκία ἦτο ἐν τῇ ἀκμῇ καὶ ὁ τρομερὸς οὗτος δημαγωγὸς δὲν ἔπαυε διεγείρων τὸν λαόν, γράφων κατὰ τῶν ἐνωτικῶν, καὶ πλέκων συλλογισμοὺς καὶ ἀντιφάσεις.

Ὁ Μωάμεθ γενόμενος κύριος τῆς Κωνσταντινουπόλεως παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἐν τῇ τῶς βυζαντινῇ πρωτευσούσῃ λειψανδρίαν. Ἐκ τῶν κατοίκων οἱ μὲν ἔπεσαν μαχόμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ μάρτυρος βασιλέως, ἄλλοι ἔφυγον ἅμα ἰδόντες τὴν ἡμισέληνον κυματίζουσαν ἐπὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας, οἱ δ' ἐπιμείναντες ἐκρύφθησαν. Κατανοῶν ὁ ὀξύνους πορθητής, ὅτι μόνον ἐλαττήριον συγκεντρώσεως τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ἐρημωθείσῃ Κωνσταντινουπόλει ἦτο τὸ Πατριαρχεῖον, ὥστε ὀρθοπευτικὸν καὶ ἐθνικὸν κέντρον θεωρούμενον, εἰσηγήσει καὶ τῶν παρακολουθούντων αὐτῷ χριστιανῶν γραμματέων, προσεκάλεσε τοὺς ἀπάτριδας Ἑλλήνας πρὸς ἐκλογὴν πατριάρχου τῆς ἀρεσκείας αὐτῶν, ὡς διαδόχου τοῦ κατὰ τὴν ἄλωσιν πεσόντος τελευταίου πατριάρχου τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας Ἀθηνάσιου τοῦ Β'. ὑποσχόμενος ἅμα

ἵνα καθιδρύσῃ τὸν νέον τῆς ὀρθοδοξίας ποιμενάρχην κατὰ τὰ βυζαντινὰ ἔθιμα.

Τὸ δέλεαρ ἐκεῖνο πλουσίαν παρήγαγεν ἄγραν· κληρικοὶ καὶ λαῖκοὶ ἀθρόοι ἐπαρουσιάσθησαν, ὥσει λησμονήσαντες τὴν ἀλωθεῖσαν πατρίδα, ἀπέναντι τῆς πατρὶου θρησκείας. Τὸ ὄνομα τοῦ Σχολαρίου δημοθύμως ἐπροτάθη, καὶ ἄνευ ἀντιλογίας παρεδέχθη. Ὁ δὲ μοναχὸς Γεννάδιος, ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετὰς ἀναχωρητοῦ ἐξασκῶν, ἀπεποιήθη τὴν ἐξοχὸν ἐκείνην τιμὴν μετὰ πολλὰς ὁμῶς παρακλήσεις συνήνεσεν ἔν' ἀναδεχθῇ τὸν φόρτον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀξιώματος, θαρρῶν, ὅτι διὰ τῶν φώτων, τῆς εὐγλωττίας, καὶ τῆς ἀγωγῆς του μεσολαβῶν μεταξὺ τοῦ ξίφους τοῦ κατακτητοῦ καὶ τῆς δυστυχίας τῶν συμπατριωτῶν τοῦ ἐλαφρώτερα ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὰ δουρικὰ δεσμά. Ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐτελέσθη ἡ πρώτη μετὰ τὴν ἄλωσιν χριστιανικὴ λειτουργία· ὁ μητροπολίτης Ἡρακλείας, μετ' ἄλλων ἀρχιερέων, καὶ ἐνώπιον παντὸς τοῦ χριστιανικοῦ πληρώματος, ἐχειροτόνησε τὸν Γεννάδιον Σχολάριον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καὶ Νέας Ῥώμης· αὐτὸς δὲ ὀλίγον ἀρεσκόμενος εἰς πομπώδεις τίτλους, κενοὺς σημασίας, ἠὺτοκλήθη *Πατριάρχης τῶν τοῦ Χριστοῦ Περήτων* ⁽¹⁾.

Μετὰ τὴν χειροτονίαν συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν ἐξοχωτέρων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν μετέβη παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρὸς προσκύνησιν. Ὁ Μωάμεθ ὑπεδέχθη τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὀρθοδοξίας εὐμενέστατα· καὶ ἀφοῦ συνωμίλησαν περὶ διαφόρων ἀντικειμένων, τῷ ἐνεχείρισε, κατὰ τὸ ἐπὶ τῶν Βυζαντινῶν ἔθος, δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργαριτῶν ἐγκεκοσμημένον, ἐπειπὼν, « Πατριάρχευε ἐπ' εὐτυχία καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν ἐν οἷς θέλεις, ἔχων πάντα τὰ σὰ πρόνομια, ὡς καὶ οἱ πρὸ σοῦ πατριάρχαι εἶχον ». Μετὰ τοῦτο κατήλθεν

(1) Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας ἐν τῷ Χρονογράφῳ (σελ. υς' ἔκδ. Βενετίας 1681) λέγει, ὅτι εἰς τὸ διάβημα τοῦτο προέβη ὁ Πορθητὴς μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1462 ἄλωσιν τῆς Μιτυλήνης· « Ἐπῆρε ὁ Μωάμεθ τὴν Μιτυλήνην, ταῖς δύο Φώκαις χωρὶς πολεμίου. Ἐπειτα ἐπῆρε τὴν Καστάμονην, τὸ Σινόπι· καὶ ἤφερε τὸν λαὸν ὅλον εἰς τὴν Πόλιν, καὶ ἐρώτησε περὶ τοῦ πατριάρχου, καὶ εἶπαν δὲν ἔχουν, καὶ ὥρισε νὰ κάμουν τεχνιέντως διὰ νὰ γεμίσῃ ἡ Πόλις ἀνθρώπους· καὶ ἐσυνάχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλος ὁ λαὸς, καὶ ἔκαμαν στανικῶς τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύριον Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ἄνθρωπον ἅγιον καὶ φρόνιμον ». Τοῦτο ὁμῶς φαίνεται ἡμῖν ὅλως ἀνυπόστατον, διότι τῷ 1459 ὁ Γεννάδιος, μετὰ πενταετὴ πατριαρχεῖαν παραιτηθεὶς, διεδέχθη ὑπὸ Ἰσιδώρου.

ἔως κάτω τῆς αὐλῆς συνοδεύων τὸν πατριάρχην, τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέβιβασεν ἐπὶ ἡνυπρεπισμένου ἵππου, προστάζας ἵνα πάντες οἱ μεγιστᾶνες τῆς αὐλῆς του ἐξέλθωσιν εἰς συνοδείαν τοῦ πατριάρχου. Ὁ Γεννάδιος παρακολουθούμενος ὑπὸ λαμπρᾶς συνοδίας περιῆλθε τὴν πόλιν εὐλογῶν.

Ὁ Σουλτάνος ἐξέδωκε καὶ διάταγμα ἵνα μηδεὶς ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ τῷ πατριάρχῃ, ὅστις ἀρίστο ἀκαταζήτητος καὶ ἀδιάσειστος, ἐλεύθερος παντὸς τέλους καὶ δόσεως αὐτός τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ διάδοχοι πατριάρχαι. Δι' ἑτέρου δὲ διατάγματος ἀπηγόρευσε τὸν εἰς τσαμιά μετασχηματισμὸν τῶν ἐκκλησιῶν, ὀρίσας ἵνα οἱ γάμοι, ἐνταφιασμοὶ, καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἐκπληρῶνται ἀκωλύτως, κατὰ τὰ προϋπάρχοντα ἔθιμα τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας· κατὰ δὲ τὴν πανήγυριν τοῦ Πάσχα αἱ θύραι τῶν ἐκκλησιῶν νὰ ᾧσιν ἀνοικταὶ τριήμερον.

Ἐπειδὴ ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Σοφίας εἶχε μεταβληθῇ εἰς τσαμίον, ὁ σουλτάνος ἐχορήγησε τὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὡς πατριαρχεῖον· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ, διὰ τὸ ἔρημον τῆς συνοικίας, ὁ πατριάρχης ἐζήτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου, κειμένην ἐν τῇ χριστιανικῇ συνοικίᾳ, ἣτις καὶ τῷ ἐχορηγήθη, μεταβληθέντος τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων εἰς τσαμίον.

Ὁ Μωάμεθ, ὁξύνους καὶ περίεργος, περιήρχετο συνεχῶς τὴν πόλιν ἀναθεωρῶν πολλὰ, καὶ ἐρωτῶν καὶ μανθάνων. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν εἰσῆλθεν ἐνδον τῆς αὐλῆς τοῦ πατριαρχείου, καὶ ἀφιπεύσας εἰσέβη εἰς τὸν ναόν, ἐνθα καταβὰς ὁ πατριάρχης προσηγόρευσε καὶ προσεκίνησεν αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ἐκάθησεν ἐπὶ θρόνου ἐντὸς τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας, ἀπηύθυνε διὰ διερμηνέως, πολλὰς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν Σχολάριον περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. Ὁ Γεννάδιος, εἰ καὶ ἀπροετοίμαστος, ἐξέθηκε μετὰ παρρησίας καὶ σαφηνείας τὰ κυριώτερα τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν κεφάλαια, τὰ ὅποια ὁ σουλτάνος οὐ μόνον ἀπεδέχθη εὐλαβῶς, ἀλλὰ καὶ κατευχαριστηθεὶς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς, τὰ μέγιστα καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς ὁμοδόξους ἔκτοτε ὑπερηγάπησεν. Ἀποχωρῶν δὲ παρήγγειλεν εἰς τὸν πατριάρχην ἵνα καὶ ἐγγράφως ἐκθέσῃ τὴν διάλεξιν, ἣτις μεταφρασθεῖσα ἀραβιστὶ ὑπὸ Ἀχμέτ κριτοῦ τῆς Βερρόας ἐνεχειρίσθη αὐτῷ ἀναγνώσαντι μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας.

Ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης ἔδειξεν ὁ Μωάμεθ ἀκατανόητον εὐνοίαν

πρὸς τὸν Γεννάδιον, πέμπων αὐτῷ συνεχῶς δῶρα, καὶ πᾶσαν παράκλησιν τοῦ προθύμως ἐκπληρῶν. « Καὶ ἐλέγετο περὶ τοῦ σουλτάνου, ὅτι ἐνωτισθεῖς καὶ πληροφορηθεῖς τὰ περὶ τῆς ἀληθοῦς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἐν ἀμφιβολίᾳ ἦν περὶ τῆς ἑαυτοῦ. »

Ὁ Σχολάριος εὐδοκίμως πατριαρχεύσας ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ τινὰς μῆνας, συνεκάλεσε σύνοδον ἵνα ὑποβάλλῃ τὴν παραίτησίν του. Πάντες οἱ κληρικοὶ καὶ ὁ λαὸς παρεκάλεσαν αὐτὸν ἵνα διαμείνῃ. Ἄλλ' ὁ Γεννάδιος ἀπαυδῆσας πλέον ἐπεθύμει ἵν' ἀπομακρυνθῇ τῆς τύρβης τοῦ κόσμου, καὶ πρὸς οὐρανὸν ἀνατείνῃ τὸ πνεῦμά του· ἔγραψε τὴν παραίτησίν του εἰς τὸν κώδικα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν ἐγγὺς τῶν Σερρῶν μονὴν τοῦ Προδρόμου ἐν τῷ ὄρει Μενοικέως, ὅπου μελετῶν, γράφων, καὶ προσευχόμενος, παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα περὶ τὸ 1460⁽¹⁾.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία εἰσέτι δὲν ἀντήμειψε τὴν μνήμην τοῦ Σχολαρίου, ὅστις πρὸς οὐδὲν λογισάμενος σωτηρίαν καὶ πατρίδα ἔσωσε τὴν ὀρθοδοξίαν, ἐνῷ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὕστερον δ' ἐνώπιον τοῦ τρομεροῦ ποροθητοῦ μετὰ καταπληκτικῆς παρρησίας τὰ δόγματα τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως ἐκθέμενος, τὸν φανατισμὸν αὐτοῦ εἰς ἀγάπην καὶ σέβας μετέτρεψε. Διὰ περιπαθοῦς μονωδίας ἐθρήνησεν, ὡς ἄλλος Ἱερεμίας, τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνυχράζων· « Ἦν σοφὸν τὸ γένος ἡμῶν, ἔνδοξον, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοναρχίαν· καὶ μὴν, καὶ τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ τε καὶ ἀγιωσύνῃ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν ἀπομαζάμενον τὴν καθόλου ἀρετὴν, καθάπερ σπόγγος τὰ νάματα· ἀλλὰ νῦν, φεῦ τῶν κακῶν, ἀπώλετο πᾶν· ἐάλω γὰρ ἡ Κωνσταντινούπολις, ἧς μόνον ἐν τῷ μνησθῆναι ἐστὶν ἐκρηῖλαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ, καὶ πνεῦσαι τὰ λείψια· ἀλούσης γὰρ, ἐμιάνθη θυσιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ἱερά, χύσις αἵματος πολλὴ γέγονεν· ἐμιάνθησαν μονάστριαι, ἐφθάρησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἄρχοντες, ἱερεῖς, ἄνδρες, γυναῖκες, ἡλικία πᾶσα· οἱμοὶ τῷ ταλαιπῶρῳ τε καὶ ἀθλίῳ· τίς ἱκανὸς ἐκτραγωδεῖν τὸ μέγα τοῦτο πάθος, καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι

(¹) Κ. Σάβα, Βίος Γενναδίου (Χρυσ. φυλ. 67)—Παραβ.—Allatii, de Georgiis (Bibliotheca Fabricii, Tom. XII)—Renaudoti, Vita Gennadii—Gass, Gennadius und Pletho.—Μηλαξοῦ, Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μηθῆ, Κατάλογος Πατριαρχῶν, —Δούκας—Lebeau—Hammer κλπ.

τὴν συμφορὰν; φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις, καὶ παράταξις; ποῦ ἡ τῶν παλατιῶν σύνταξις; ποῦ ὁ τοσοῦτος ἐσμός τῶν ἀρχόντων; ποῦ τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; οἱμοὶ τῷ τάλανι! ποῦ ἡ πατριαρχικὴ διοικήσις; ποῦ ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας καλλονή; ποῦ ὁ τοιοῦτος καὶ τηλικούτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος; κατεπόθησαν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ! Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ μόνῃ τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι πλείω καὶ χειρίστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. "Ὅταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω ἡ ψυχὴ μου ταραττεται, καὶ ἰλιγγιᾷ μου τὸ πνεῦμα » (¹).

Ὁ Σχολάριος ἀνεδείχθη εἰς τῶν σοφωτέρων καὶ πολυγλωττέρων Ἑλλήνων τοῦ 15 αἰῶνος. Τὰ ὑπὸ τοῦ χαλκεντέρου ἐκείνου ἀνδρός συγγραφέντα εἰσὶ τὰ ἑξῆς:

— Λόγοι — Εἰς τὴν Ἀγίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν — Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου — Εἰς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ — Ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου — Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως — Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Τελώνου καὶ Φαρισαίου — Ἐπὶ τῇ παραβολῇ τοῦ Ἀσώτου καὶ περὶ μετανοίας — Ὀμιλία ῥηθεῖσα τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ ἐν τῷ Παλατίῳ — Θεωρία περὶ τῶν ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ παραβολῇ ταλάντων — Ὀμιλίαι σχεδιασθεῖσαι ἵνα μετὰ τὰς ἀπὸ στόματος γεννησομένας ὁμιλίας τῷ λαῷ ἀναγινώσκωνται αὐταὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καθ' ἑκάστην κυριακὴν — Περὶ διαφορᾶς τῶν συγγνωστῶν καὶ θανάσιμων ἁμαρτημάτων — Περὶ τοῦ μὴ γίνεσθαι νῦν θαύματα ὡς πρότερον — Τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ ἐπὶ τῇ κοιμήσει τῆς αἰοδίμου δεσποίνης τῆς αὐτοῦ μητρὸς παραμυθητικός — Ἐπιτάφιος Θεοδώρου δεσπότη — Μονοδία ἐπικήδειος ἐπὶ τῷ μακαριωτάτῳ πατρὶ καὶ διδασκάλῳ Κυρίῳ Μάρκῳ Ἐφέσου, κατὰ κόσμον Εὐγενικῷ — Ἐπιτάφιος τῷ μακαρίῳ Θεοδώρῳ τῷ Σοφιανῷ, ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Βατοπαίδιου ταφέντι — "Ὅτε ἀνεχωρήθη τοῦ παλατίου καὶ τῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος, ἐν ἣ πρώτον ὦκει κοσμικός, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ τοῦ Χαρδιανῆτου κοινόθιον, καὶ ἡτοιμάζετο πρὸς τὸ μοναχικὸν σχῆμα — Ἐπὶ τὴν δι' ἐγκατάλειψιν Θεοῦ ματαίαν καὶ ἄλογον καὶ ἀσύνδετον καινοτομίαν τῆς πίστεως — Ὁρθητικὸς — Συμβουλευτικὸς ὃν ἀνέγνω ἐν τῷ Παντοκράτορι ἐνώπιον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅλης τῆς πόλεως, περὶ ἰλιώσεως τοῦ θεοῦ καὶ τῆς οἰκοθελῆς παρασκευῆς — Λόγος πρὸς τὸν αὐτοκράτορα — Λόγοι ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ — Μονοδία ἐπὶ τῇ ὑπὸ Τούρκων ἀλώσει — καὶ ἕτεροι τρεῖς ἀνεπίγραφοι.

— Γενναδίου μοναχοῦ καὶ πατριάρχου τῶν τοῦ Χριστοῦ πενήτων, περὶ τῆς μόνης ὁδοῦ πρὸς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων* ἐξεδύθη δὲ τῷ Σουλτάνῳ αἰτή.

(¹) Crusii, TurcoGraecia, σελ. 100.

σαντι μετὰ τὰς ἐνώπιον αὐτοῦ διαλέξεις ἐν τῷ πατριарχείῳ τότε γεγενημέ-
νας. (ἐξεδόθη μετὰ τῆς ἀραβικῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀχμέτ ἐν Turcograecia
lib. II. μεταφρασθὲν δὲ λατινιστὶ ὑπὸ Γρηγ. Σπαρτάνα, ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Ἐλεγχος τῆς Ἰουδαϊκῆς πλάνης ἔκ τε τῆς γραφῆς καὶ τῶν πραγμάτων,
καὶ πρὸς τὴν Χριστιανικὴν ἀλήθειαν παράθεσις ἐν σχήματι διαλόγου.

—Ἐκ τῶν περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προφητειῶν αἱ σαφέστεραι.

—Κατὰ αὐτοματιστῶν καὶ Ἑλληνιστῶν, ἥτοι πολυθέων, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς
εἰς ἐστὶ καὶ δημιουργὸς τοῦ παντός ἐν τριάδι ὑποστάσεων* (ἐξεδόθη ὑπὸ Gass
ἐν Gennad. und Pletho).

—Ἐρωτήσεις καὶ ἀποκρίσεις περὶ τῆς θεότητος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

—Περὶ τῆς πρώτης τοῦ Θεοῦ λατρείας, ἡ νόμος Εὐαγγελικὸς ἐν ἐπιτομῇ.
(ἐτυπώθη πολλάκις).

—Περὶ τῆς θείας προνοίας καὶ προορισμοῦ.

—Περὶ προορισμοῦ δεύτερον* (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἑσχελίου 1603* καὶ ἑλληνο-
γαλλιστὶ ὑπὸ Moreλλίου 1684).

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τρίτον.

—Περὶ τοῦ θείου προορισμοῦ τέταρτον.

—Ὅπως ἡ θεία πρόνοια καὶ ὁ θεὸς προορισμὸς οὐκ ἀναιρεῖ τὸ χρήσιμον
τῶν εὐχῶν.

—Περὶ τῆς ἐν τῷ δεσπότῃ ἡμῶν Χριστῷ ἀνθρωπότητος.

—Περὶ ἀναστάσεως.

—Περὶ τοῦ δεσποτικοῦ καὶ θείου αἵματος.

—Περὶ ἀγγέλων, πρὸς τὴν τοῦ Ἀργυροπούλου γνώμην ἀντιφερόμενον.

—Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ῥητόν: Ἐκένωσεν ἑαυτὸν μορφῇ δούλου λαβίων.

—Σύνταγμα ἐπιγραφόμενον ὀρθοδόξου καταφύγιον. (ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ).

—Λύσεις διαφόρων εὐαγγελικῶν ἀποριῶν.

—Περὶ τῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος.

—Ἐκφρασις τοῦ, Μάρτυρες στεφανίται.

—Ἐμμετροὶ εὐχαί.

—Περὶ τοῦ πῶς διακρίνονται αἱ θεῖαι ἐνέργειαι πρὸς ἀλλήλας καὶ τὴν
θεῖαν οὐσίαν ἧς εἰσὶν ἐνέργειαι.

—Περὶ τῶν φαῦλα πραττόντων, πότερον ἄκοντες πράττουσιν ἢ ἐκόντες.

—Ὕμνος μετὰ δεήσεως.

—Εὐχὴ εἰς τὸν ἕνα καὶ τρισυπόστατον Θεόν.

—Περὶ τοῦ καιροῦ καὶ τρόπου τῆς ὑπάρξεως τῶν νοερῶν καὶ ἀθανάτων ψυχῶν.

—Περὶ τῆς τοῦ Γρηγοῦρα ψευδογραφίας.

—Περὶ τῶν ψυχῶν μετὰ τὴν τῶν σωμάτων ἀνάλυσιν.

—Περὶ τῆς ῥήσεως Θεοδώρου τοῦ Γραπτοῦ, καὶ ὧν Ἀκινδυνισταὶ βορβοῦσι
περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος—Ἐκθεσις τῆς ὁρθῆς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος
ὑποστάσεως—Κατὰ τῆς προσθήκης, ἣν ἐν τῷ συμβόλῳ τῆς πίστεως προσέ-
θηκαν οἱ Λατῖνοι—Περὶ τῆς σιμωνιακῆς αἵρέσεως ἢ ἀπιστίας—Κατὰ τῆς
Λατίνων ἐν σχεδόνῳ νηστείας—Περὶ τοῦ μὴ δεῖν ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ λει-

τουργεῖν καθ' ἡμέραν—Περὶ τοῦ γάμου τῶν ἱερέων—Περὶ κουράς γενεῶν. (ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα πάντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Ἀγάπης σελ. 239—346).

—Πρὸς τὸν πανιερώτατον Μηδείας κύριον Θεοφάνην περὶ τῆς λογικῆς καὶ ἀνθρωπίνης ψυχῆς δεύτερον. (ἐτυπώθη ὑπὸ Εὐγ. Βουλγάρεως μετὰ Βρυενίου).

—Περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Γεμιστοῦ, καὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πολυθείας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου).

—Ἀπάντησις πρὸς Πλήθωνα περὶ Ἀριστοτέλους.

—Ἀπάντησις εἰς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Ἐπιστολὴ εἰς Ἰωσήφ ἔξαρχον, περὶ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Κατὰ τῶν Πλήθωνος ἀποριῶν ἐπ' Ἀριστοτέλει. (τὸ Α'. μέρος ἐξεδόθη ὑπὸ Μητᾶ Μηνοῖδου ἐν Παρισίοις 1838).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρὸς λόγοι δύο.

—Κεφαλαιώδης ἀπόκρισις πρὸς τοὺς παρὰ Λατίνων λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ Πουργατορίου.

—Πρὸς Ἰωάννην Θεσσαλονικέα, περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Σύντομον κατὰ τῆς δόξης τῶν Λατίνων.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κατὰ Λατίνων, τόμοι δύο.

—Δεύτερος Τόμος κατὰ Λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

—Διάλογος κατὰ Λατίνων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως.

—Ἄλλος διάλογος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

—Περὶ διαφόρων κεφαλαίων πρὸς Μιχαὴλ Σοφιανόν.

—Τὰ ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντα τῇ ὁγδόῃ ἱστορικῶς.

—Ἱστορία τῶν ἐν Φεβράρῳ καὶ Φλωρεντίᾳ.

—Περὶ ψυχῆς.

—Ἐξήγησις εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Πορφυρίου τὸ περὶ τῶν πέντε καθόλου.

—Εἰς τὸ περὶ εἰμαρμένης ἐξήγησις.

—Περὶ ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, Ἀριστοτέλους καὶ Πλωτίνου συμβιβαστικόν.

—Σύνοψις τῶν Ἀριστοτέλους Φυσικῶν μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Συμπλικίου.

—Πολλαὶ ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους.

—Περὶ Τούρκων. (μετεφράσθη λατινιστὴ ὑπὸ Ἑρμολάου Βαρδάρου: Gen-nadii tractatus adversus Turcos).

—Ἐκ τῶν τοῦ Συμπλικίου ἐξηγήσεων ἐπιτομὴ μετὰ σαφηνείας καὶ ἰδίως ἐπιστάσεως Γεωργίου τοῦ Σχολαρίου.

—Πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζοῦντος.

—Ἐπιχείρημα Γραικῶν.

—Εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

—Ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

—Διάλογος Νεόφρων ἢ ἀερομυθία.

—Ἀπόκρισις πρὸς τὸ ἐρώτημα κυροῦ Ἰωσήφ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ⁽¹⁾.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δύο συγγράμματα Θωμᾶ

(1) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escurial, σελ. 389.

τοῦ ἐξ Ἀκυτανίας, πλουτήσας μεθ' ὑπομνημάτων καὶ σημειώσεων, καὶ — Ἐκ τῆς διαλεκτικῆς τοῦ μαγίστρου Πέτρου τοῦ Ἰσπανοῦ (¹).

Ἐγραψε προσέτι ὁ Σχολάριος καὶ τὰ ἐξῆς, ἐν οἷς σημειοῦται μὲ τὸ ἀρχικὸν ὄνομα αὐτοῦ Γεώργιος Κορτέσης.

— Περὶ στοιχείων ἥτοι γραμμάτων, προσφθιῶν καὶ τῶν ὀκτὼ τοῦ λόγου μερῶν, ἥτοι εἰς γραμματικὴν πρώτην εἰσαγωγήν.

— Περὶ τῆς κλίσεως τῶν ἀρσενικῶν ὀνομάτων.

— Περὶ στοιχείων.

— Ἐπιστολαὶ 18 (²).

Λουκάς Νοταράς.

Ὁ οἶκος τοῦ Νοταρᾶ ἦτο ἐκ τῶν περιφανεστέρων τοῦ Βυζαντίου. Νικόλαος ὁ Νοταράς, τιμημένος ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τῷ ἀξιώματι τοῦ Μεγάλου Διερμηνευτοῦ, ἐγέννησε δύο υἱούς, ὧν νεώτερος ἦτο ὁ Λουκάς· ὁ πρεσβύτερος, ἀξιωματικὸς τοῦ ἡγεμονόπαιδος Ἰωάννου τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος, φιλοπόλεμος καὶ ῥιψοκίνδυνος νέος, ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὔτινες ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν του ἀπέδωκαν ὕστερον ἀντὶ πολλῶν χρημάτων εἰς τὸν δυστυχῆ πατέρα πρὸς ταφὴν.

Ὁ ἐπιζήσας Λουκάς ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν τελευταίων αὐτοκρατόρων, Ἰωάννου καὶ Κωνσταντίνου, διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ἀξιωματίων. Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1424 ἐστάλη μετὰ τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ καὶ Μανουὴλ Μελαχρηνοῦ πρὸς τὸν σουλτάνον Ἀμουράτην εἰς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τὴν 24 Ἰουλίου 1441 συνώδευσεν, ὡς ναύαρχος, τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον εἰς Λέσβον, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἡγεμόνος τῆς νήσου συνοικεσίου. Ὑστερον δὲ προήχθη εἰς τ' ἀξιώματα συμβούλου (μεσάζοντος), καὶ μεγάλου δουκός.

Ὅταν ὁ πάπας Νικόλαος ἐπεμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν καρδινάλιον Ἰσίδωρον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ συνομολογηθείσης ἐνώσεως, ὁ Νοταράς, ἔχων συνεργὸν καὶ τὸν Σχολάριον, ἐξάνεστη κατὰ τῶν λατινοφρονούντων, διεγείρων κατ' αὐτῶν τὸν λαὸν, καὶ πάντα λίθον κινῶν πρὸς ματαίωσιν τῆς ἐνώσεως· δεικνύων

(¹) Fabricii, Bibliotheca Graeca XI, σελ. 369—79.

(²) Matthæi, Codices Mss. bibliothecarum Mosquensium (σελ. 24, 253, 299).

Ἡ εἰς τὰ συλλογιστικὰ κεφάλαια Μάρκου τοῦ Ἐφῆσου ἀτελῆς ἀπάντησις, ἡ δὲ θεν αὐτῆσει τοῦ πρωτοσυγγέλλου Γεωργίου Μάμα (τοῦ ὕστερον πατριάρχουσαντος) ὑπὸ Σχολαρίου γραφεῖσα, ἡ ἔπειτα ὑπὸ Βησσαρίωνος συντελεσθεῖσα, εἶνε πλάσμα λατινόφρονος τινος· ἡ ἄλλα δὲ τινὰ συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου πονημάτων δὲθεν τοῦ Γενναδίου, νόθα εἰσι, πλαστουργηθέντα ὑπὸ Ματθαίου Καρυοφύλλῃ καὶ ἄλλων.

τούς πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατεστηνωμένους Τούρκους ἀνέκραζε μετὰ παραφορᾶς, « κρείττοτερον ἐστὶν εἰδέναι ἐν μέσῃ » τῇ Πύλῃ φακιόλιον βασιλεῦον Τούρκου, ἢ καλύπτραν λατινικὴν! »

Κατὰ τὴν πολιορκίαν φρουρῶν πρὸς τὰ μέρη τοῦ Πετρίου μέχρι τῆς πύλης τῆς Ἀγίας Θεοδοσίας ἠγωνίσθη γενναίως κατὰ τῶν Τούρκων· μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν αἰχμαλωτισθεὶς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ πορθητοῦ, ὅστις τὸν ὑποδέχθη εὐμενῶς, ὑποσχόμενος ἵνα τὸν προάξῃ εἰς μεγάλα ἔξωμάτα. Ἐπισκερθεὶς ὁμοῦς ὁ ἀκόλαστος σουλτάνος τὴν οἰκογένειαν τοῦ μεγάλου δουκὸς, ἐτρώθη τὴν καρδίαν ἐκ τῆς καταπληκτικῆς καλλονῆς τοῦ νεανίου Ἰσαακίου Νοταρᾶ. Τὴν ἀκόλουθον τῆς ἀλώσεως ἡμέραν ὁ Μωάμεθ συμποσιάζων ἔστειλε τὸν ἀρχιευνούχον εἰς τὸν οἶκον τοῦ Λουκᾶ, ἵνα ζητήσῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ὁ δυστυχὴς πατὴρ ἀπεκρίθη, ὅτι ζῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συναινέσῃ εἰς τὸ ἀνοσιούργημα, ὁ δὲ σουλτάνος, ὡς ἀπόλυτος κύριος, ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ παιδὸς. Ὁ ἀρχιευνούχος ματαιῶς προσπαθήσας νὰ καταπείσῃ αὐτὸν ἐπανῆλθε καὶ ἀνήγγειλε τὰ διατρέξαντα εἰς τὸν Μωάμεθ, ὅστις ἐξαγριωθεὶς διέταξεν αὐτὸν νὰ ἐπαναστρέψῃ καὶ λάβῃ τὸ παιδίον, παρακολουθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ δῆμιου, διαταχθέντος ἵνα συλλάβῃ τὸν Νοταρὰν μετὰ τῶν ἄλλων υἱῶν του. Ὁ Λουκάς ἀσπασθεὶς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του ἠκολούθησε τὸν δῆμιον μετὰ τῶν δύο υἱῶν του, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ του Καντακουζηνοῦ. Ὁ ἀρχιευνούχος παρέδωκε τὸ παιδίον εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξε τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ Νοταρᾶ καὶ τῶν δύο υἱῶν του. Ὁ δῆμιος παραλαβὼν τοὺς δυστυχεῖς ἰσταμένους πρὸ τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων διεκοίνωσεν αὐτοῖς τὴν ἀπόφασιν καὶ ἡτοιμάσθη πρὸς ἐκτέλεσιν. Τὰ παιδιά ἀκούσαντα τὴν ἀπάνθρωπον προσταγὴν ἤρχισαν νὰ κλαίωσιν, ὁ δὲ δυστυχὴς πατὴρ, κατὰ τὴν τρομερὰν ἐκείνην στιγμὴν, ἀξιομνημόνευτον δείξας καρτεροψυχίαν, ἐξώρκισε τοὺς παῖδας ἵνα μετὰ χριστιανικῆς ὑπομονῆς ὑποστῶσι τὸ μαρτύριον. Ὁ δῆμιος κατὰ παράκλησίν του ἀπέσφαξε πρῶτους τοὺς υἱοὺς, καὶ ἀποῦ ὁ πολύτλας εἶδε τὰς κεφαλὰς τῶν πιπτούσας, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παρακείμενον ναὸν διὰ νὰ προσευχηθῇ. Μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χριστιανικοῦ τούτου καλήκοντος ὁ Νοταρὰς παρεδόθη εἰς τὸν σφαγέα, καὶ ἡ κεφαλὴ του ἐκυλίσθη ἐν μέσῳ τῶν ἔτι ἀσπαιρόντων πτωμάτων τῶν τέκνων αὐτοῦ. Ὁ δῆμιος λαβὼν τὰς κεφαλὰς εἰσῆλθεν εἰς τὸ συμπόσιον καὶ ἐπέδει

ξεν αὐτὰς εἰς τὸν σουλτάνον, ὅστις διέταξεν ἵνα γυμνὰ καὶ ἀταφὰ μείνωσι τὰ πτώματα τῶν Νοταράδων (').

Ἰωάννης ὁ Μόσχος, ἀνὴρ σύγχρονος, περιπαθέστατα περιγράφει τὴν τραγικὴν ἐκείνην σκηνήν. « Ὡς δὲ ὁ δῆμιος ἤδη παρὼν τὸ πρόσταγμα τοῦ βαρβάρου τυράννου ἐζήτει ποιεῖν, τό τε ξίφος ἔφερε τῇ χειρὶ, καὶ ἀνελεῖν ἔτοιμος ἦν αὐτὸν ἅμα καὶ τοὺς παῖδας, ἔχαιρέ τε καὶ ἠγαλλιάσατο (ὁ Νοτάρης) ἀντὶ τούτου τοῦ ἐπικήρου βίου τὸν αἰῶδιον ἐκεῖνον μέλλων βιοῦν. Ὡς δ' ἕνα τούτων ἑώρα πρὸς τὸν θάνατον ἀποδειλιῶντα καὶ δέει, ὥσπερ εἰκὸς, κατεχόμενον, πρὸς μὲν τὸν δῆμιον — ὦ γενναιοτάτης ἐκείνης ψυχῆς! ὦ φρονήματος σταθρωτάτου καὶ μυρίων ἐπαίνων καὶ θαυμάτων ἀξίου! — ἐπίσχευς, ἔφη, μικρόν· πρὸς δὲ τὸν ὀκνοῦντα καὶ δεδιότα υἱὸν, ποῦ σοι, ἔλεγεν, ὦ φίλτατε, ἢ πρὸς τὸν πατέρα αἰδῶς; ποῦ ἡ στοργὴ καὶ διάθεσις; ποῦ αἱ πολλαὶ ὑποσχέσεις, ἃς ὑπέσχου πολλάκις, ὑπὲρ ἐμοῦ προθύμως ἀποθανεῖν; ποῦ τὸ φίλτρον; ποῦ τίθης τὸ μαρτύριον τῶν ἀχουσάντων σου ταῦτα; Ἡ τοὺς ἀνθρώπους μόρον ὑπολαμβάνεις ἐκεῖνα ἀκηκοέναι, Θεὸν δὲ μὴ εἰδέναι, μηδὲ παρὰ σοῦ τὴν ὑπόσχεσιν, ἣν μοι πολλάκις ὑπέσχου, ζητεῖν ἐν τῇ τῆς φρικτῆς αὐτοῦ παρουσίας ἡμέρᾳ; ποῦ πατρίς, τέκνον; ποῦ περιφάνεια γένους; ποῦ βασιλεία Ῥωμαίων; ποῦ ἡθῶν εὐκοσμία; καὶ σεμνότης καὶ εὐταξία; οὐχ ὁρᾷς ὡς ἀπόλωλε πάντα; Φρόνημα τολμᾷ εὐσταθὲς καὶ γενναῖον καὶ σοὶ προσῆκον ἀναλαβὼν, φάνηθι θανάτου καταφρονῶν. Ἐγγὺς ὁ κοινὸς δεσπότης ἀμειψεται σε ὠρεαῖς ἀγαθαῖς, τὰς πρὸς ἐμέ σου τὸν πατέρα ὑποσχέσεις ἀποπληροῦντα. Τοιαῦτα εἰπὼν, καὶ τὸ τοῦ νέου φρόνημα νεανικὸν καὶ ἀπτόητον καταστήσας, τούτους, φησὶ τῷ δημίῳ, πρότερον ἀνελὼν, ὕστερον ἐμὲ δράσεις ταῦτά. ὦ Θεῖας καὶ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης ψυχῆς! ὦ γενναιότητος! ὦ φιλοτεχνίας! ὦ πατρικῆς διαθέσεως. Συνεφείλατο καὶ τοὺς παῖδας ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντας καταλιπεῖν καὶ ἀντὶ τῆς εὐσεβείας ἄλλο τι βουλευσασθαι, δεδιὼς, ὡς ἔοικε, μήπως φανῇ καὶ τῷ τέλει τοῦ βίου τῆς ἐκείνων κηδεμονίας ὀλιγωρεῖν. Ὡς οὖν ἐκείνους πρῶτους ἀνείλεν ὀρώντος ὁ δῆμιος, δόξα σοι, χαίρων εἶπε, Χριστὲ βασιλεῦ καὶ τὰς χεῖρας

(') Δούκα, Ἱστορία, σελ. 93, 196, 264, 293, 303—6. Φραντζῆ Χρονικόν, σελ. 118, 193, 221—30, 234, 262—3, § 291. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Φραντζῆς, ἕνεκα τῶν μετὰ τοῦ Νοταρᾶ διενέξεων, δὲν ἐκτίθησιν ἀμερολήπτως τὰ περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

» ἀνατείνας μετὰ δακρύων, *δέξαι μου, ἔλεγε, τὴν ψυχὴν καὶ δώρη-
 » σαί μοι τὸ μέγα σου ἔλεος, καὶ δεῖξόν με κληρονόμον τῶν σῶν
 » ἀγαθῶν, καὶ μέτοχον ἐκείνης τῆς μακαρίας ζωῆς. Εἶτα τῷ δη-
 » μῷ νεύσας τὸ μακάριον τέλος ἐδέξατο* » ⁽¹⁾.

Ἐκ τῶν τέκνων τοῦ Δουκᾶ Νοταρᾶ ἐπέζησεν ἡ Ἄννη, σταλεῖσα πρὸ τῆς ἀλώσεως μετὰ πολλοῦ πλούτου εἰς Ῥώμην ⁽²⁾, καὶ ὁ Ἰσαάκιος, ὅστις κατῴρθωσε ν' ἀποδράσῃ ἐκ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μωάμεθ καὶ μεταβῇ εἰς Ῥώμην παρὰ τῇ ἀδελφῇ του ⁽³⁾.

Ἡ ταλαίπωρος σύζυγος τοῦ μεγάλου δουκὸς παραληφθεῖσα μετ' ἄλλων εὐγενῶν εἰς ἐπικόσμῃσιν τῆς θριαμβευτικῆς περιοδείας τοῦ πορθητοῦ, ἀπέθανε καθ' ὁδὸν (18 Ἰουνίου 1453).

Ὁ Δουκᾶς Νοταρᾶς ἦτο οὐ μόνον ἑξοχος πολιτικός, ἀλλὰ καὶ τῶν μουσῶν τρόφιμος οὐκ εὐκαταφρόνητος· μαρτύρια δὲ τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρὸς περιετώθησαν ἐπιστολαὶ αὐτοῦ πρὸς Θεόδωρον τὸν Καρυστηνὸν καὶ Γεώργιον τὸν Σχολάριον, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Βουασονάδου ⁽⁴⁾.

Βησσαρίων.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1389, κατὰ Νικέρωνα 1393, κατὰ δὲ Βανδί-
 νην καὶ Βαίρνερον τῷ 1395, ἐν Τραπεζοῦντι. Νέος ἦλθεν εἰς Βυζάν-
 τιον καὶ ἐνδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα (30 Ἰανουαρίου 1425) ἐγένε-
 το ὑποακτικὸς τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δοσιθεοῦ Δωριέως, ἀνδρὸς ἐπὶ
 σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ θρυλλομένου· αὐτὸς ἐδίδαξεν ἐνζήλως τὸν νεαρόν
 Βησσαρίωνα, καὶ κατήρτισεν ἐπὶ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν. Ὁ ἐνάρε-
 τος ἐκεῖνος Δωριεὺς βλέπων ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ μαθητοῦ του κε-
 χαραγμένην τὴν σφραγίδα τῆς εὐφυΐας καὶ τῆς μαθήσεως, ἔστειλεν
 αὐτὸν πρὸς τὸν μητροπολίτην Σηλυβρίας, ὅστις ἐδίδαξε τὸν Βησσα-
 ρίωνα τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν φιλοσοφίαν ⁽⁵⁾. Ὑστερον δὲ μεταβὰς

(1) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (De Perpetua Consensione lib. II), καὶ τοῦ Μουστούδου (Ἑλληνομνήμων σελ. 388)· ὁλόκληρος δὲ ἡ μονογραφία τοῦ Μόσχου ἀποτετη-
 σαύριστα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἑσκουριάε (Miller, Catalogue des Manuscrits
 Grecs de l'Escurial, σελ. 290).

(2) Πολιτικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως.

(3) Δούκα Ἱστορ. σελ. 314.

(4) Anecdota Græca, Tom. V. σελ. 117—158.

Σημ. Οἱ ἐν Κορινθίᾳ Νοταράδες ἀνάγουσι τὴν καταγωγὴν εἰς Δουκὰν τὸν Νοταράν.

(5) Christianam militiam secutus, Dositheo Archiepiscopo Doriensi ^(*), unici

(*) Κατὰ λάθος ὁ Alexandre (Notice prélim. sur Plethon, XI, not. 1) καλεῖ
 τὸν Δοσιθεὸν ἐπίσκοπον Σπάρτης.

εἰς Πελοπόννησον διήκουσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τοῦ περιλαλήτου Πλήθωνος, ὅς οὖν τακτικῶς ἐπαιδεύθη πάσας τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίως τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά ⁽¹⁾.

Ἐν Πελοποννήσῳ ὁ Βησσαρίων ἐθαυμάζετο παρὰ πάντων καὶ διὰ τὸ σεμνὸν τῶν ἡθῶν, τὸ ἀπέριττον τοῦ βίου, καὶ ἰδίως τὰς γνώσεις καὶ τὴν στωμυλίαν. Ἐκθύρτυεν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ πλήθη συνωθούμενα ἤκροῶντο τοῦ νεαροῦ μοναχοῦ. Ἡ φήμη προτρέχουσα διεσάλπιζε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ μετ' οὐ πολὺ δύο αὐτοκράτορες, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ τῆς Τραπεζοῦντος, ἔστειλαν εἰς Πελοπόννησον πρεσβευτὰς ἐξαιτούμενοι παρ' αὐτοῖς τὸν περιθρυλλούμενον μοναχόν.

Ὁ Βησσαρίων μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· χειροτονηθεὶς δὲ τῷ 1437 ἀρχιεπίσκοπος Νικαίας ⁽²⁾, συνώδευσε κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φεῤῥάρας μεταβάντα πατριάρχην. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς πρὸς ἑνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνόδου ἐκείνης διέπρεψαν ἰδίως Μάρκος ὁ Εὐγενικός, καὶ ὁ Βησσαρίων· ὁ μὲν διὰ τῆς δυνάμεως τῆς διαλεκτικῆς, ὁ δὲ διὰ τὰς χάριτας τῆς στωμυλίας. Ἀντίπαλοι ἐκείσε κατὰ τὰ προτερήματα ἀναδειχθέντες, ἐγένοντο ὕστερον πολέμιοι κατὰ τὰς ἀρχάς· καὶ ὁ μὲν Εὐγενικός ἀμείλικτος τῆς καινοτομίας ἐχθρὸς ἀπῆλθε καταψηφίζων καὶ ἀναθεματίζων τὴν ἑνωσιν· ὁ δὲ Βησσαρίων συνηγορῶν τῷ λατινισμῷ, διεψεύσεν ἐκ προοιμίου τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ιδέαν. Κηρυχθείσης τυπικῶς τῆς ψευδοσυνώσεως ἐπ' ἀνέστρεψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ὁ Βησσαρίων εἰς Βυζάντιον ⁽³⁾, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος παραμεῖναι διὰ τὰς κατ' αὐτοῦ εὐλόγους ὑπονοίας

exempli moribus et sanctitate viro, in primo tyroclnio, tante expeditionis duce usus est; cujus virtutem, religionem, doctrinam adeo imbibit, ut idem brevi factus videretur. Bessarionis ingenium, et mentem prope divinam ad cognitionem rerum occultarum et admirabilium vir sanctissimus contemplatus, adolescentem ipsum ad Archiepiscopum, Sylembriensem, virum optimum atque doctissimum, misit, unde et oratoriam artem, et philosophiam disceret . . . (Platina, Panegyricus in laudem Bessarionis).

⁽¹⁾ Ὁ Νικέων, ἄδελφον τοῦ στηριζόμενος, ἀντιλέγει τῷ Πλατίνῳ ἐπιλέγων ὅτι ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Βησσαρίων διήκουσε τοῦ Πλήθωνος.

⁽²⁾ Ἐν 1426 εἶχε χειροτονηθῆ διάκονος, καὶ τῷ 1431 πρεσβύτερος.

⁽³⁾ Πολλοὶ παραδίδουσιν, ὅτι δὲν ἐπ' ἀνέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ τούτου πρὸς Λάσκαριν Φιλανθρωπινὸν τὸνναντίον πληροπορούμεθα. « Μετὰ τὴν γενομένην ἀγίαν σύνοδον, ἡ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἡμῶν ἐπάνοδον ».

τῆς ἐκκλησίας, ἐπανέστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἐπιστήμῳς κηρυχθεὶς ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ἔλαβεν εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας πορφύραν καρδινάλιου (1439).

Ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς λατινικῆς γλώσσης, ἐπὶ τοσοῦτον ἠὺδοκίμησεν, ὥστε ὁ Πλατίνας λέγει « ita brevi homo ingeniosus et acutus Latinorum mores et litteraturam imbibit, ut ex nobis tribus unus, et non alibi natus videretur. »

ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε'. ἐπίσκοπος Σαβίνης καὶ εἶτα Τουσκούλων προχειρισθεὶς, ἐστάλη μετ' ἀπολύτου ἐξουσίας εἰς Βονωνίαν, σπαρτατομένην τότε ὑπὸ ἐμφυλίων ἐρίδων, καὶ ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐπιδρομῶν ἀπειλουμένην. Κατὰ τὸ πενταετὲς διάστημα τῆς διοικήσεώς του ὁ Βησσαρίων ἀνεδείχθη ἔμπειρος πολιτικός, ἀτρόμητος στρατιωτικός, καὶ ἐνθερμος τῆς παιδείας προστάτης· κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἐρίδας, ὠχύρωσε καὶ ἐξεσφάλισε τὴν πόλιν, ἀνήγειρε τὸ ἡμελημένον Γυμνάσιον, καὶ παρώτρυνε τοὺς νέους εἰς παιδείαν, βραβεύων τοὺς ἐπιμελεστέρους, καὶ ἐξεγείρων φιλοτίμως τὴν ἀμίλλαν τῶν ὀκνητῶν.

Οἱ Βονωνεῖς εὐγνωμονοῦντες ἐχάραξαν ἐν δημοσίῳ τόπῳ ἐπιγραφὴν: Bessarioni episcopo Tusculano, cardinali Niceno, benefactori nostri, ἀνακρῦσσοντες, ὡς λέγει ὁ Πλατίνας, ὅτι δὲν ἐστάλη παρὰ τοῦ πάπα, παρ' ἀπὸ τοῦ Θεοῦ (¹).

Ἀποθανόντος τοῦ Νικολάου Ε'. (1455) ὁ Βησσαρίων προσεκλήθη εἰς Ῥώμην ἵνα παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου· προταθεὶς ὡς ὑποψήφιος πάπας παρ' ὀλίγον ἐπετύγχανεν, εἰ μὴ ἐφρύαττε κατ' αὐτοῦ ὁ καρδινάλιος Ἀλάνος, ἀρχιεπίσκοπος Ἀβινιῶνος, ὅστις ἐν τῷ ἀκαταλογίστῳ φανατισμῷ του δὲν ἠγνόει πῶς Ἕλληνα, πρῶτον σχισματικός, ἠδύνατο νὰ γίνῃ κεφαλὴ τοῦ καθολικοῦ κόσμου. Ὁ Βησσαρίων γενόμενος καρδινάλιος διετήρησε παρὰ τὰ κεκανονισμένα τὴν γενειάδα καὶ τὸν μύστακα, ὡς ἐθνικὴν ἰσῶς ἀνάμνησιν· ὁ δὲ Ἀλάνος ἔλαβεν ὡς ἐπιχείρημα τῶν κατ' αὐτοῦ Φιλιππικῶν τὴν τήρησιν τῶν σχισματικῶν ἐκείνων σημείων, ἀναβοῶν « Ergo ecclesiae Latinae Græcum pontificem dabimus, et in capiti libri neophytum collocabimus? Nondum barbam rasis Bessarion, et nostrum caput

(¹) « Quem enim videbant justissimum, quem modestissimum, hunc tanquam de coelo missum, ea præsertim tempestate, venerabantur, colebant, et observabant. » (Platina). « Ἐν ταύτῃ τε τῆς πόλεως ἐν στάσει ὡς τὰ πολλὰ γενομένης, καὶ τῶν σπασιωτῶν ἐπὶ διαφθορὰν σφίσιον ἀφικνουμένων, ὀκνητόν τινα τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπιφανῆσαι. » Χαλκικονόδ. Ἱστορ. VI.

erit? En paupertas ecclesiæ latinæ, quæ virum non reperit summo apostolatu dignum, nisi ad Græcos recurrat. Sed agite, patres, quod libet; ego, et qui mihi credent, in Græcum præsulem nunquam consentiemus » (').

Πρὸς ἀποτυχίαν τοῦ Βησσαρίωνος συνετέλεσε καὶ ἡ πρόσφατος ἀνάμνησις ἐτέρου Ἑλλήνος πάπα, ψεύσαντός τὰς περὶ ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν προσδοκίας τῆς ῥωμαϊκῆς αὐτῆς. Φίλαργος ὁ Κρήσις διελθὼν τὴν νεότητά του ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ, ἐξελέχθη πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀλεξάνδρου Ε'. (26 Ἰουνίου 1409) ἐπ' ἐλπίδι ὑπαγωγῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανε δηλητηριασθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Κόσσα, διαδεχθέντος τὸν Ἑλληνα Φίλαργον ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ὁ ἐκλεχθεὶς πάπας Κάλλιστος Γ'. διετέλεσε τιμῶν καὶ ἄκρως σεβόμενος τὸν Βησσαρίωνα, ὅστις καὶ τὸν κατέπεισε νὰ προκαλέσῃ σταυροφορίαν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀποτυχοῦσαν ὁμῶς ἐνεκα τῶν ἐμφυλίων διενέξεων τῶν εἰς τοῦτο προσκληθέντων ἡγεμόνων. Ὁ Βησσαρίων σταλεὶς πρὸς Ἀλφόνσον βασιλέα τῆς Ἀρραγῶνος, ὑπεδέχθη ὑπὸ τούτου εὐμενέστατα· ὁ δὲ πάπας ἐτίμησεν αὐτὸν τῷ τίτλῳ προστάτου τοῦ τάγματος τῶν Ἑλασσόνων Ἀδελφῶν.

Ἀποθανόντος Καλλίστου (1458) ὁ Αἰνεῖας Σίλβιος ἐγένετο πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Β'. Καὶ πρότερον ἐργασθεὶς πρὸς συγκρότησιν σταυροφορίας κατὰ τῶν Τούρκων, ἅμα ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην τοῦ καθολικισμοῦ περιωπὴν, συνεκάλεσε σύνοδον τῶν ἡγεμόνων εἰς Μαντουήν, καθ' ἣν ὁ τε πάπας καὶ ὁ ἐπιστῆθιος φίλος του Βησσαρίων ἡγόρευσαν θαυμασίως, ἐξορκίζοντες τοὺς χριστιανοὺς ἡγεμόνας διὰ τὴν σταυροφορίαν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐθις ἐματαίωσαν οἱ ἐν Γερμανίᾳ ἐμφύλιοι πόλειμοι. Ὁ Βησσαρίων ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ποντίφηκος εἰς Γερμανίαν, ἵνα ἐξορκίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους εἰς εἰρήνην, καὶ συνασπισμὸν διὰ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὁ πυρετώδης καρδινάλιος ἐν πρώτοις ἐπορεύθη εἰς Βενετίαν, καὶ συνηγόρησε παρὰ τῇ δημοκρατίᾳ ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας· ἐκεῖθεν, κατὰ Φεβρουάριον, πρὸς οὐδὲν λογιζόμενος παγετοὺς, καὶ βροχὰς, πλημμύρας καὶ τόσους ἄλλους κινδύνους, ὁ ἀκάματος πατριώτης ἐρρίφθη εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐκ Νυρεμβέργης ἀπέστειλεν ἐγκυκλίους προσκαλὼν τοὺς ἡγεμόνας εἰς συνέλευσιν· ἐν τῷ μεταξὺ δὲ προσεπάθησε δι' ἐνθέρμων καὶ πολε-

(') Gobellini, Commentar. Pii papæ II, lib. I, σελ. 24.

μικῶν ἀγορεύσεων νὰ διεγείρῃ τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς σταυροφορίας. Συνελθόντων μετ' οὐ πολὺ διαφόρων ἡγεμόνων, ὁ Βησσαρίων ἡγόρευσε λαμπρότατα καὶ περιπαθέστατα συνιστῶν τὴν ὁμόνοιαν καὶ ἐξορμῶν πρὸς πόλεμον κατὰ τῶν ἀπίστων. Τὰ πάθη ὁμῶς εἶχον φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα, καὶ αἱ μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων διενέξεις παρέλυνον πᾶσαν ἐνέργειαν, σύμπνοιαν ἀπαιτοῦσαν, ἥτις δὲν ἡδύνατο νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς καρδίας πεπωρωμένας ὑπὸ τοῦ μίσους. Ὁ Ἕλλην καρδινάλιος ἰκετεύων, δακρυβρόων, μάτην ἀνέμνησε τοῦ κινδύνου (*). Ἀποτυχὼν, πλὴν μὴ ἀπελπιζόμενος, ἦλθεν εἰς Βορματίαν, καὶ ἐξαπέστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τοὺς πέριξ ἡγεμόνας διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν· οὐδὲν δὲ καὶ κεῖ καταρθώσας ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ παρουσιασθεὶς τῷ αὐτοκράτορι ἐξήντηλσεν ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα πυρετώδους εὐγλωττίας, ἀναζωπυρούμενης ὑπὸ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ, ἵνα πείσῃ τὸν Φριδερίκον Γ'. Εἰ καὶ ὅλα τὰ παρεμβληθέντα προσκόμματα ἀνυπόστατα κατέδειξε, δὲν ἡδυνήθη νὰ παρασύρῃ αὐτὸν ὑπὲρ ἀλλοτρίου πολέμου, ἀφοῦ τοσοῦτον ἦν ἀπασχολημένος περὶ τὰ ἐσωτερικά. Μετὰ διετῇ ἐν Γερμανίᾳ περιοδεῖν ὁ Βησσαρίων σωματικῶς ἐξηντηλμένος, καὶ ψυχικῶς τετραχαγμένος ἐπανέστρεψεν εἰς Ῥώμην ἄπρακτος.

Ὁ καρτερόψυχος πάπας μὴ ἀποθάρρυνθεὶς ἐζώπλισε τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν, καὶ μετ' ὀλίγον ἡτοιμάσθη ν' ἀναλάβῃ τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλεμον. Ὡσεὶ δὲ βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας ὠνόμασε τὸν Βησσαρίωνα ἀπὸ τοῦδε πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν ἔστειλεν εἰς Βενετίαν ἵνα διευκολύνῃ τὰ κατὰ τὸν στόλον. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ μὲν Πίος διὰ ξηρᾶς, ὁ δὲ Βησσαρίων ἐκ Βενετίας, ἐπιβαίνων τριήρεως ἰδίᾳ δαπάνῃ ναυπηγηθείσης καὶ ἐξοπλισθείσης, διηυθύνοντο πρὸς τὸν Ἀγκῶνα ἵν' ἀναλάβωσι τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκεῖ συναθροισθέντος στόλου καὶ στρατοῦ, καὶ αὐτοπροσώπως ὁδηγήσωσι τὰς χριστιανικὰς σημαίας κατὰ τῶν Τούρκων.

Ὁ κατ' ἐκείνην ὁμῶς τὴν κρίσιμον ὥραν ἐπισυμβῆς θάνατος τοῦ πυρετώδους Πίου ἐματτίωσε τότε ὄνειρα, καὶ διέψευσε τόσας ἐλπίδας.

Μετὰ τὸν θάνατον Παύλου Β'. (1471), ὁ Βησσαρίων καὶ αὖθις ἐπροτάθη ὑποψήφιος πάπας· περὶ τῆς ἐπιτυχίας του οὐδεμίᾳ πλέον

(*) «Tum Bessarium, lacrymabundus, ac vicem christianæ reipublicæ gemens, breviter clades omnes, nostris illatas, commemorat, imminens periculum ostendit, pacem et concordiam proponit, quo liberius et tutius, conjunctis armis et copiis ire in hostem ferocem, et recenti victoria exultantem, liceat, κλπ. (Platina).

ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἤδη διεθυλλεῖτο ὡς πάπας· ἀλλ' ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκλογῆς ὁ καρδινάλιος Ὀρσίνης τῷ προέτεινεν, ὅτι ἂν τῷ ὑπέσχετο, γενόμενος πάπας, ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ ἐπικυρώσῃ οἰκογενειακά τινα προνόμια, τῷ ἔδιδον τὴν ψῆφον καὶ αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Βησσαρίων δὲν κατεδέχθη νὰ ἐξευτελισθῇ ἀξαγοράζων ἀνοικείως ψήφους προπετῶν καρδινάλιων ⁽¹⁾, ὁ Ὀρσίνης ὀργισθεὶς ἐχορήγησεν αὐτὰς εἰς Φραγκίσκον τῆς Ῥοβέρας, ὅστις τῷ ἐνεχείρισεν ἐνυπόγραφον χάρτην, ὅτι ἐκτὸς τῆς ζητουμένης ἐπικυρώσεως τῶν προνομίων, ἤθελε πράξει καὶ πλεσιότερα ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ μολαταῦτα, ἡ ἀποτυχία τοῦ Βησσαρίωνος, κατὰ Ἰόβιον, ὀφείλεται κυρίως εἰς πλαστογραφίαν τοῦ συνέδρου Νικολάου Περόττη, πρὸς ὃν, μετὰ τὴν ἐκλογὴν ἀνέκραξεν, « Αὐτὴ ἡ ἀπάτη, Νικόλαε, ἀφαιρεῖ ἀπὸ ἐμὲ τὴν τιάν, ἀπὸ ἐσὲ δὲ τὰ κάτεργα » ⁽²⁾!

Οὕτω δὲ ὁ Φραγκίσκος τῆς Ῥοβέρας, πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος, καὶ ἀρχηγὸς τοῦ τάγματος τῶν Ἑλαστώνων Φραγκισκανῶν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ διορισθεὶς, ἐξελέχθη παρ' ἐλπίδα πᾶσαν πάπας ὑπὸ τὸ ὄνομα Σίξτος Δ'.

Ἀλλὰ καὶ οὗτος διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνος πατριώτου, ἀνέλαβε, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν πρὸ αὐτοῦ, τὴν κατὰ τῶν Τούρκων σαυροφορίαν· ὅθεν ἀπέστειλε τὸν Βησσαρίωνα εἰς Γαλλίαν ἵνα συμβιβάσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους Λουδοβίκον ΙΑ' καὶ Κάρολον Δοῦκα τῆς Βουργωνίας. Ὁ Λουδοβίκος, καθαρὸς καθολικὸς, ἅμα εἶδε τὸν Ἑλληνα καρδινάλιον, φέροντα, παρὰ τὰ ἔθιμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, γενειάδα καὶ μύστακα, ὑπὸ τοσαύτης κατελήφθη παραφορᾶς ὥστε λαβὼν τὴν γενειάδα ἀνέκραξε· « *Barbara Græca genus retinent, quod Barbara solebant* » ⁽³⁾.

Ἀποτυχὼν ὁ Βησσαρίων ἀνεχώρησε περίλυπος ἐκ Γαλλίας, καὶ ἐν Ῥαβέννῃ φθάσας ἀπεβίωσε τὴν 19 Νοεμβρίου 1472.

Ὁ Βησσαρίων ἦν εἰς τὸ ἄκρον φιλελεήμων, καὶ μεγαλόδωρος· τὸ

(1) « Ille (Βησσαρίων) ut erat homo sanctissimus et intergerrimus severe admodum, et quasi jam pontificatum teneret, respondit, si ea ipsa privilegia majestatem pontificiam et honorem sanctæ fedis continerent, omnia facturum. Indignatus Orsinus etc. (Gyraldi, de poetis sui tempor. Tom. II).

(2) Hæc tua, Nicolæ, intempestiva sedulitas et tiaram mihi, et tibi galceram eripuit! »

(3) Κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνὸν (Histor. Gymn. Patav.) ὁ Λουδοβίκος εἶπε « Græca per Ausonios fines sine lege vagantur ».

ἐπὶ τοῦ Κυριναλίου λόφου μέγαρόν του ἦτο γενικὸν καταφύγιον τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, καθημερινῶς περὶ σπουδαίων συζητούντων ἐνώπιον τοῦ πολυθρullyτου καρδινάλιου, πατριαρχικῶς ἐν μέσῳ καθημένου, προσεκτικῶς ἀκροαμένου, καὶ ἀνασχευάζοντος ἢ ἐπικυροῦντος τὰ λεγόμενα ⁽¹⁾. Ἦτο φιλαναγνώστης μέχρι θανάτου, καὶ συγγραφεὺς χαλκέντερος, ἔχων καὶ πλουσιωτάτην βιβλιοθήκην, ἐκτιμωμένην περὶ τὰς 30,000 χρυσῶν νομισμάτων, ἣν ἐν ἔτει 1468 ἐδώρησατο τῇ Ἑνετικῇ Γερουσίᾳ ⁽²⁾.

Ἰδίως δὲ διετέλεσεν ἑνθερμος ὑπερασπιστὴς τῶν ἐκπατρισθέντων ὁμοεθνῶν του, ἐξ ὧν οἱ πλείους ἰδίους αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐσπούδασαν εἰς διάφορα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια. Ἰδοὺ τι ἔγραφε πρὸς Φιλανθρωπινὸν ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἕλλην. « Εἰσὶ παρ' αὐτοῖς (τοῖς Ἰταλοῖς) Ἀκαδημαῖαι πολυτελεῖς, καὶ μαθημάτων παντοίων ἐξαίσιαι φροντιστήρια, ἐν οἷς οἱ καθ' ἡμᾶς, εἴπερ ἂν βούλοιντο, τὰ τῶν Λατίνων μαθεῖν, καί γε τῆς αὐτῶν γλώσσης μετασχεῖν, οὐ μὴν αὐτοὶ πρὸς τὸ κορυφαῖον τῆς τε Φιλοσοφίας καὶ Φιλολογίας ἀνήξουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοῖς Λατίνοις ἔσονται πρὸς τὰ τοιαῦτα ὁδηγοὶ πανυπέρτατοι. Καὶ δὴ ὁ τε Χρυσολωρᾶς καὶ Γαζῆς, καὶ ὁ δορυμὸς Τραπεζούντιος, ἐν

(1) Bessarionis domus quasi nutrix quædam fuit omnium, magnarum artium. Disputabant eruditi homines toto die maximis de rebus. Ipse, grandis natu, in utramque partem, cum refellendo, tum probando, respondebat. Nec enim tanta mens, nec tanta vis ingenii quotidianis quæstiunculis satiari poterat; legebat ipse multum, scribebat, meditabatur. (Coresii, Dialogus de hominibus doctis).

(2) Ἐπέγραψε δ' ἐπ' αὐτῆς. « Τῶν ἐνταῦθα ἐκκειμένων λόγων οἱ μὲν, ἔτι νέῳ ὄντι, καὶ ἄρτι πρώτης ἡμένης τῆς περὶ τὰ συγγράφειν γυμνασίας, ἐκδέδονται, μήτε τίνα πω βαθμὴν ἱερωσύνης ἔχοντι, πάντοτε τὴν ἡλικίαν ἀπαλῶ ἐπὶ μοι ὄντι, τῷ πρὶν μὲν τῆς Νικαίᾳς ἀρχιερεῖ γενόμενῳ, νῦν δ' εἰς Καρδινάλιον τῆς ἀγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τελούντι, τοῦνομα Βησσαρίωνι, τὸ γένος ἐκ Τραπεζούντος, ἐν Κωνσταντινουπόλει τραφέντι καὶ παιδευθέντι· οἱ δὲ καὶ ἐφεξῆς, τοῦ χρόνου προβαίνοντος ἐν τῷ τῆς χρείας ἐλάχιστῳ παρισταμένῳ, ὡς ὁ καιρὸς εἰδίδω, ὑπεργροῦθσαν, οἱ μὲν ἐν ἱερῶσι τελούντος μου, εἰ δ' ἡδὴ καὶ γενόμενου ἀρχιερέως· ὁ δὲ τελευταῖος περὶ τῆς τοῦ αἵου πνεύματος ἐκπορεύσεως, πρὸς τῇ μακρᾷ εἰς Κωνσταντῖνον τὸν δεσπότην ἐπιστολῇ, ἥδη δὲ εἰς τὸ τῶν Καρδινάλιων ἀντηγμένου ἀξίωμα· οὗς, εἰ καὶ μὴ πολυλαῶ τινος ἀξίαι λόγου εἰσιν, ὡς οἰκεῖται ὁμοῦ γεννήματα φιλεῦντες, ἐν τούτῳ αὐτοὺς τῷ βιβλίῳ πρὸς ὑπόμνησιν ἡμῶν αὐτῶν μᾶλλον, ἢ ἐτέρων ὠφέλειαν ἐξεθέμεθα ». (Villoison, Anecdota Græca, Tom. II. σελ. 246). Κατάλογον τῆς πολυτίμου αὐτοῦ βιβλιοθήκης ἐδημοσίευσεν ὁ Montfaucon (Bibliotheca Bibliothecarum). Ὁ Villemain ἐν βίῳ Ἀσκαρέως ἀναφέρει, ὅτι ὁ Βησσαρίων ἐδώρησατο τὴν βιβλιοθήκην ἐπὶ τῇ ὑποχρῶσει ἀπεδόσεως τῇ Ἑλλάδι ἐλευθερωμένῃ ποτὲ· ἀλλὰ τοῦτο ὑπ' οὐδενός πιστεύμενον, καὶ ἐν τῇ ὁρωμένη ἐπιστολῇ μὴ ἀναφερόμενον, πλᾶσμα μᾶλλον ἐστί.

Παταβίῳ διατρίψαντες ἀρκετῶς, οἱ σοφοὶ ἀπλῶς ἐν Ἰταλίᾳ νομίζονται τε καὶ λέγονται. Πρὸς ὧν τὸ παράδειγμα ἡμεῖς παλιννοστήσαντες ἐν Ἑνεταίῃς, κατὰ τὸ δυνατόν ἐπεμελήθημεν τοὺς ἀνερχομένους εἰς ἡμᾶς ἐκ τῆς Ἑλλάδος; ἀνδρας σοφοὺς τε καὶ ἐπιστήμονας εἰς Πατάβιον, διὰ τὸ πλησίον, μεταπέμψαι, ἵνα τοῖς ἡμῶν ἀναλώμασι τὰ τῶν Λατίνων μεμαθηκότες, οὐ μὴν τῶν ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν Λατίνων διδάσκαλοι γένωνται τὸ καθ' ἑξῆς ».

Τὸ σῶμά του μεταφερθὲν ἐκ Ῥαβέννης εἰς Ῥώμην ἐτάφη πομπῶδως εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων· κατὰ τὴν κηδείαν παρευρέθη καὶ ὁ πάπας, παράδειγμα οὗ ὁμοιον οὐδέποτε ἐγένετο. Κατετέθη δ' ἐντὸς μνημείου, ὕπερ ζῶν (1466) εἶχε κατασκευάσει ἐπιγράψας·

Τοῦτ' ἔτι Βησσαρίων ζῶν ἤνυσα σώματι σῆμα,
Πνεῦμα δὲ φευκεῖται πρὸς Θεὸν ἀθάνατον.

Τὴν παιδεῖαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Βησσαρίωνος διεκέρυζαν δι' ἰδίων ἐγκωμίων ὁ Πλατίνας, καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης· πολλοὶ δὲ ἄλλοι δὲν ἔλειψαν νὰ ἐκθειάσωσι τὴν σοφίαν αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Græcia me genuit, fovit Italia ora; galero
Roma colit; vita sum Numa, et arte Plato.

Ὁ Βάλλας λέγει περὶ τῆς κατ' ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας δεινότητος τοῦ Βησσαρίωνος· « *Latinorum Graecissimus fuit, et Graecorum Latinissimus* »· καὶ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, ἐν μετριοπαθείᾳ πάντοτε ἐπαινῶν καὶ ψέγων, λέγει « Περὶ μὲν οὖν Βησσαρίωνος τοσόνδε ἐπιστάμενος μνεῖαν ποιήσομαι, ὡς ξυνέσει τε τῇ ἀπὸ φύσεως, πολλῶν δὴ ἐς τοῦτο εὐδοκιμούντων Ἑλλήνων, μακρῷ γενόμενος καὶ κρίνειν τε ἐφ' ὅτι ἂν γένοιτο κράτιστος δοκῶν γενέσθαι, τὰ δὲ ἐς σοφίαν τὴν Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων οὐδενὸς δεύτερος » (1).

Διετῆρει ἄπειρον σέβας πρὸς τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του Γεμιστοῦ· ζῶντα τὸν ἐτίμησε διὰ τῶν σεβασμάτων του, ἀποθανόντα δὲ τὸν ὑπερησπίσθη κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀντιπάλων του. Καὶ ἐνόσω μὲν ἡ πάλη περιωρίζετο μεταξὺ Σχολαρίου καὶ Πλήθωνος, ὁ Βησσαρίων, εἰ καὶ ἐνθερμὸς τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας θιασώτης, ἀπέιχε τοῦ ἀγῶνος, θεωρῶν ἴσως τὸν διδάσκαλόν του ἱκανὸν πρὸς ἀντιπαράταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ Γεμιστοῦ, Θεόδωρος ὁ Γαζῆς

(1) Χαλκ. ἱστορ. κεφ. VI.

ὑπερασπιζόμενος τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἔγραψεν ἐν μετριοπαθείᾳ κατὰ Πλάτωνα καὶ Πλήθωνος. Ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης, μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Βησσαρίωνος ἔγραψε κατὰ Γαζή καὶ Ἀριστοτέλους, ἐπισωρεύων ὁρμαθοὺς ὕβρεων κατὰ τοῦ πρώτου, καὶ τολμηρῶς ἀποφαινόμενος περὶ γεγονότων, ἅπερ σῆχδὸν ἡγνόμεν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γαζὴς βλέπων τὴν ἐξάψιν τῶν πνευμάτων ἀπεμακρύνθη τῆς πάλης, ὁ συμπολίτης τοῦ Ἀνδρόνικου Κάλλιστος, θεωρῶν μὲν τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπερέβαν, μὴν ἀπορρίπτων ὁμῶς καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος, ἀνεσκεύασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη ἐντίμως, διὰ λογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ ἔν' ἀποδείξῃ ὅτι δὲν εἶχε πρόθεσιν νὰ προσβάλλῃ τὸν Βησσαρίωνα, κεκρυμμένον ὑπὲρ τοῦ πλατωνισμοῦ, ἔστειλε τὴν ἀπάντησιν τοῦ νεανίου μαθητοῦ του μετὰ τῆς ἀνασκευῆς, ὑποβαλλόμενος εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδινάλιου, ὅστις ἀρῶν ἐπισταμένως ἀνέγνωσεν ἀμφοτέρω, κατεδίκασε τὸν μαθητὴν του, καὶ ἐπεδοκίμασε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀνδρόνικου.

Ἀρῶν ὁμῶς ὁ παράρορος Γεώργιος Τραπεζούντιος ἀναδεχθεὶς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἀριστοτελισμοῦ πάλην, ἐδημοσίευσεν « Σύγκρισιν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους », καὶ θρασέως δι' αὐτῆς ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ἀνορθώσεως τῆς Σχολαστικῆς φιλοσοφίας, ἐπεσώρευσεν ὕβρεις ἀμέτρους κατὰ τῶν πλατωνικῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Πλήθωνος, μετὰ τοςαύτης χολῆς, ὥστε ἀδιστάκτως τοὺς διεκέρυττεν ἐνόχους πικρὸς ἐγκλήματος, πᾶσαν δημοσίαν συμφορὰν ἀποδίδων εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πλατωνικοῦ συστήματος, ὁ Βησσαρίων ἀπεδύθη πλέον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ δημοσιεύσας τὴν πολυθρύλλητον « Πρὸς τὸν συκοφαντοῦντα τὸν Πλάτωνα » ἀπάντησιν, προσεπάθητε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχητῶν ἐπιχειρημάτων, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Πλάτωνος συνάδει πρὸς τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς ἐκκλησίας. Ἡ εὐγλωττία τοῦ Βησσαρίωνος ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τοὺς ἀντιπάλους, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ πλατωνισμὸς ἐκέρδησεν ἐντελῇ νίκῃν (1).

Εἰ καὶ εἰς τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ὁ Βησσαρίων ἀπλῶς που μνημονεύει τοῦ Πλήθωνος, καταδεικνύεται ὁμῶς ἔκ τινος ἐπιστολῆς (2) ὅτι εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῇ τὰς πολυβιβλικὰς ἰδέας τοῦ διδασκάλου

(1) Ῥόσκου, Βίος Αλφρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου) σελ. 22—3. —Κ. Σάββα, οἱ Νεοπλατωνικοὶ τοῦ 15. αἰῶνος (Χρυστάλ. σελ. 67).

(2) Γράφων πρὸς τοὺς υἱοὺς τοῦ Γεμιστοῦ λέγει: « Πέπυσμαι τὸν κοινὸν πατέρα τε καὶ καθηγημένον, τὸ γεῶδες πᾶν ἀποθέμενον, ἐς οὐρανὸν καὶ τὸν ἀκραίην μεταπέμψαι χώρον, τὸν μυρικόν τοῖς ὀλυμπίοις θεοῖς συγχορεύοντα ἱακχόν».

του, καὶ ἐπομένως ἀμφίβολος καθίσταται ἡ εἰς τὸν χριστιανισμόν πίστις τοῦ περιδόξου καρδινάλιου (').

Συγγράμματα.

α. Ἑλληνιστί.

- Λόγος περὶ ἐνώσεως.
- Δογματικὸς λόγος περὶ ἐνώσεως.
- Λόγος περὶ τῆς Φλωρεντινῆς συνόδου.
- Λόγος εἰς τὴν ἁγίαν κάραν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου.
- Λόγος πρὸς Παῦλον Γ'.
- Πρακτικὰ τῆς ἐν Φεβρουαρίᾳ συνόδου.
- Κατὰ συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου.
- Ἀπολογία κατὰ Γρηγορίου Παλαμᾶ, καὶ ὑπὲρ Ἰωάννου Βέκκου.
- Πρὸς Ἀλέξιον Ἀσκαριν Φιλανθρωπινόν, περὶ τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου, καὶ περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
- Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς Ἑλληνας.
- Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ περὶ Ἀζύμων.
- Κατὰ Μαξίμου Πλανούδη περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.
- Πρὸς Γεμιστόν περὶ τοῦ αὐθυποτάκτου, περὶ τοῦ μεθεκτοῦ καὶ ἀμεθέκτου, περὶ τῆς τῶν ὄντων συνωνυμίας ἢ ὁμωνυμίας, καὶ περὶ εἰμαρμένης.
- Φυσικαὶ ἀποδείξεις περὶ Θεοῦ.
- Ἐπιστολὴ πρὸς παιδαγωγὸν Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου.
- Λόγος εἰς τὸν κατὰ Τούρκων στόλον.
- Ἀπαντήσεις πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Γερμανῶν.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Παῦλον Γ'. περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τοῦ Ἀ' Φιλιππικοῦ τοῦ Δημωθένους.
- Ἐκθεσις Χριστιανικῆς πίστεως κατὰ πασῶν αἱρέσεων.
- Περὶ πρωτείου τοῦ πάπα.
- Μονωδία ἐπὶ τῇ θανῇ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου.
- Πρὸς τὰ Πλήθωνος πρὸς Ἀριστοτέλη περὶ οὐσίας.
- Περὶ τοῦ τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας μυστηρίου, καὶ ὡς τοῖς τοῦ Κυρίου ῥήμασι μάλιστα τελειοῦται.
- Ἐπιτομὴ ἱστοριῶν Ἀππιανοῦ, καὶ Διοδώρου.
- Παρασημειώσεις εἰς Θουκυδίδην, Ἡρόδοτον κλπ.
- Ἐπιστολὴ πρὸς Βενετούς περὶ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως.

(') Πηγαί, Platinae Panegyricus in Bessarionem—Μιχαὴλ Ἀποστόλη Ἐγκώμιον Βησσαρίωνος—Bandini, vita Bessarionis—Niceroni, commentaria, Tom. XXI—Nicol. Papadopoli. Historia Gymnasii Patavini—Iovii, Elogia—Volaterrani commentaria—Bzovii, Annal. Eccles. Tom. XVII—Gyraldi, dialog. poster. de poetis—Ciacconii, histor. pontif. et cardin. Tom. II—Hodii, de Græcis illustribus, lib. I, cap. V.—Boernerii, de Doctis Græcis—Bayle Dictionnaire—Brantôme, Vie des hommes illustres—Mabillon, itaq. Italic.—Gobellinus. κλπ.

—Μονωδία ἐπὶ τῇ βασιλίσσει Κλεόπῃ. (Miller, Bibliothèque de l'Escurial σελ. 372).

—'Εγκώμιον ὁσίου Βησσαρίωνος τοῦ ἐρημίτου.

—'Εγκώμιον Τραπεζούντος.

—'Εγκώμιον ἰσθμοῦ Πελοποννήσου.

—Παραμυθητικοὶ τρεῖς λόγοι πρὸς αὐτοκράτορα Κωνσταντινουπόλεως.

—Πρὸς Θεόδωρον Γαζήν, περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνος συγγράμματος τοῦ Τραπεζουντίου.

—Εἰ ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη βουλεύονται ἢ οὐ.

—'Ιαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Θεοδώραν πρώτην σύζυγον Κωνσταντίνου Παλαιολόγου.

—'Ομιλία ἐν τῇ κοιμῆσει τοῦ ὁσίου Μακαρίου τοῦ Κορωνά.

—Περὶ τῶν ἐμφερομένων τῇ θεῇ εὐχῇ ῥημάτων.

—'Επιτελεῖται ὁμιλίαι παρούσης τῆς τῶν ὀρθοδόξων συνάξεως καὶ πολλῶν τῆς συγκλήτου καὶ πολιτείας.

—Διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς—Γεώργιον Γεμιστόν—Φιλανθρωπινόν—Γεννάδιον Σχολάριον—Θεόδωρον Γαζήν—Παλαιολόγους—Μηχαῆλ 'Αποστόλην—'Ανδρόνικον Κάλλιστον—'Υἱὸς Γεμιστοῦ—'Αμπερούτην—Θεόδωρον Πορφυρογέννητον—Παῦλον Σοφιανόν—Δημήτριον Παπαγωγμένον—Νικόλαον Σεκουδίνον—Νικηφόρον Χιλάν—Διονύσιον ἱερομόναχον—'Ιωάννην Νομοφύλακα τὸν Εὐγενικόν—Ματθαῖον καὶ 'Ισίδωρον ἱερομονάχους—'Ιωάννην 'Αργυρόπουλον—Γρηγόριον πρωτοσύγγελον κλπ.

6'. Λατινιστί.

—Adversus Calumniatorem Platonis libri V, et liber de natura et arte adversus Georgium Trapezuntium. Romæ 1469.

—Correctio librorum Platonis de Legibus Georgio Trapezuntio interpretæ. (ἐξεδόθησαν μετὰ τοῦ ἀνωτέρω παρ' 'Αλδφ 1502).

—De declaratione aliquorum, quæ in oratione dogmatica continentur.

—De processione spiritus S. et de errore paschalis.

—In illud Ioannis: Si cum volo manere. (ἐξεδόθη ὑπὸ Βρασιάνου 1532).

—Latina versio Basilii Magni in illud: Attende tibi ipsi.

—Libri quatuor Xenophontis de dictis et factis Socratis. 1516.

—Aristotelis Metaphysicorum libri XIV (Parisiis 1516).

—Theophrasti Metaphysica.

—Epistolæ et orationes de bello Turcis inferendo. Parisiis 1474. (Μετάφρασις ἰταλικῇ ἐτυπώθη ταῦτ' ἔτος).

—Ad dicta Plethonis in Aristotelis de substantia scriptum.

'Επιστολαὶ πρὸς Χριστόφορον Μόρον, Φραγκίσκον Βάρβαρον, Πάπαν Πίον, Μαρσίλιον Φικίνον, 'Αββάν Βησσαρίωνα (1), Γουλιέλμον Φιχέτον κλπ.

(1) Πρόσφυξ Κωνσταντινουπολίτης εἰς Νεάπολιν, προχρησθὲς ἀδελφὸς τοῦ ἐγγράμμου τῶν Βενεδικτίνων.

Ἰσίδωρος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐν Πελοποννήσῳ ⁽¹⁾· περὶ τὸ 1435 ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα Εὐγενίου Δ', καὶ ὑπ' αὐτοῦ συστηθεὶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον, καὶ Ἰωσήφ πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος Κιέβου, καὶ μητροπολίτης τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας. Ὁ αὐτοκράτωρ διατεθειμένος ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ πάπα προτεινομένην σύνοδον ἔστειλε τὸν Ἰσίδωρον εἰς Μόσχαν ὅπως συνοδεύσῃ τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Ῥωσσίας, καὶ διαθέσῃ τὸν κλῆρον εἰς παραδοχὴν τῆς μελετωμένης ἐνώσεως. Δεχθεὶς εὐμενέστατα ὑπὸ Βασιλείου Δ' ἀνεχώρησε τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1437 μετὰ πολλῶν Ῥώσσω δι' Ἱταλίαν, καὶ τὴν 18 Αὐγούστου 1438 ἔφθασεν εἰς Φερβάραν, ὅπου τόσον ἀνυπομόνως περιμενέτο ὑπὸ τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος. Κατὰ τὰς ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του γενομένας συνεδριάσεις εἶχεν ἀφεθῆ ἑδρα κενὴ δι' αὐτόν. Ὁ Ἰσίδωρος καὶ ὁ Βητσαρίων εἰργάσθησαν ἐνζήλως πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν καὶ ἅμα ὑπεγράφη τὸ τῆς ἐνώσεως ψήρισμα, ὃ Ἰσίδωρος ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν ἐκδουλεύσεών του πῖλον καρδιναλίου (6 Σεπτεμβρίου 1439). Μετὰ τὸν ἀποστολικὸν Λεγάτου ἀπῆλθεν ἐκ Φλωρεντίας ὁ Ἰσίδωρος, καὶ διελθὼν τὴν Δαλματίαν, Κροατίαν, ἔγραψεν ἐκ Βούδας πρὸς τοὺς ἐν Λιθουανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀρθοδόξους ἀγγέλλων τὴν ἔνωσιν· σπεύδων μετέβη εἰς Κίεβον, καὶ τῷ 1440 φθὰς εἰς Μόσχαν ἐνεχείρισε τῷ μεγάλῳ δούκι τῆς Ῥωσσίας τὸς ἐπιστολάς τοῦ πάπα· ἀλλ' ὁ Βασίλειος μετὰ τοῦ Ῥωστικοῦ κλήρου κατεδίκασε τὸ νόθον ἐκεῖνο ψήρισμα, καὶ ὁ Ἰσίδωρος συλληφθεὶς ἐγκατείρχθη εἰς μοναστήριον, μέχρις οὗ μετανοήσας ἀποκηρύξῃ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν· δραπετεύσας δ' ἐκεῖθεν κατέφυγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ὁ Βασίλειος μετὰ τῶν Ῥώσσω ἐπισκόπων ὠνόμασε τὸν Ἰωάνν. μητροπολίτην τῆς Ῥωσσικῆς ἐκκλησίας, πέμψας καὶ πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα

(1) Τινὲς λέγουσιν ὅτι ὁ Ἰσίδωρος ἦτο Θεσσαλονικεὺς, καὶ ἄλλοι Βυζάντιος. Ὁ Ὅσιος ὅμως, ἐπὶ τῇ βίᾳ συγχρόνων μαρτυριῶν ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμαθήτευσε μετὰ Βητσαρίωνος παρὰ τῷ κλεινῷ Πλήθωνι. « Fuisse » Græcum ex Peloponneso, fidem facit certissimam Io. Gobellinus, ejusdem ævi scriptor, in Commentariis Pii II, nec dubium, quim æque ac Bessarione & Plêthonis schola Peloponnesia prodierit ». Hodii, De Græcis illustribus. Londini 1742, σελ. 178.

παρκαπονεθῇ εἰς τὸν αὐτοκράτορα διὰ τὸν διορισμὸν τοῦ λατινόφρονος Ἰσιδώρου.

Ἐπειδὴ δὲ μεγάλαι δυσχέρειαι ἀνεράνησαν ἐν Βυζαντίῳ πρὸς ἐπιτέλεισιν τῆς ἐνώσεως, ὁ Ἰσιδωρος, φημιζόμενος τότε διὰ τὴν μάθησιν καὶ τὴν εὐγλωττίαν του, ἅμα φθὰς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Κωνσταντινούπολιν (1451), ἵνα παραπέσῃ τὸν ἐξαναστάντα κληρὸν πρὸς παραδοχὴν τῆς ψευδοσυνοδου. Ἐλθὼν ὑπεδέχθη καλῶς ὑπὸ τοῦ ἀτυχοῦς Κωνσταντίνου Παλαιολόγου· οὐδὲν δὲ κατορθώσας διέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀλώσεως, ὅτ' ἐνδύθει· πενήχρᾳ ἐνδύματα μετέβη εἰς Πέραν· ἀλλ' αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δοῦλος, ἀντὶ πεντήκοντα δουκάτων· ὕστερον μετέβη εἰς Ἀσίαν ἐπὶ τουρκικῆς γαλέρας, προσποιούμενος ὅτι ἐζήτει πρὸς ἐξαγορὰν τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν αἰχμαλωτισθέντα τέκνα του· ἐκεῖθεν δ' ἤλθεν εἰς Χίον, Πελοπόννητον, καὶ Κρήτην, ὅθεν μετὰ πολλὰς κακουχίας ἔφθασεν αἰσίως εἰς Ῥώμην (*). Πρὸς ἀμοιβὴν τῶν βασιάνων, καὶ τῶν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτὴν ὑπηρεσιῶν του ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ πάπα Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ἀποβιώσας ἐξ ἀποπληξίας τῷ 1464 εἰς Ῥώμην, ἐτάφη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἀγίου Πέτρου, « ἀφοῦ, ὡς λέγει ὁ Καραμζίνος, καθ' ὅλον τὸν βίον του ἐκλαυσε τὴν καταστροφὴν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, τῆς προσφιλοῦς πατρίδος του, πρὸς σωτηρίαν τῆς ὁποίας ἐθυσίασε τὴν ἀγνότητά τῆς πίστεως τῶν πατέρων του » (²).

Ὁ Ἰσιδωρος ἐγραψε λατινιστὶ περιπαθεστάτην ἐγκύκλιον πρὸς ὅλους τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ἐξορκίζων ἵνα ἐξοπλισθῶσι κατὰ τοῦ Μωάμεθ, προδρόμου τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ υἱοῦ τοῦ Σατανα (³).

Θεόδωρος Γαζής.

Ἐγεννήθη εἰς Θεσσαλονίκην περὶ τὸ 1370· μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν

(¹) Ὁ Αἰνείας Σίλβιος λέγει, ὅτι ὁ Ἰσιδωρος μετὰ τὴν ἄλωσιν, εὐρὼν μεταξὺ τῶν νεκρῶν ἀνθρώπων τοῦ αὐτοῦ ἀναστήματος ἐνέδυσεν αὐτὸν τὴν στολὴν τοῦ καρδινάλιου· τοῦτου δὲ οἱ Τούρκοι ἀποκόψαντες τὴν κεφαλὴν ἔγαγον ἐν θριάμβῳ κεκαλυμμένην διὰ τοῦ ἐρμῆος πύλου.

(²) Hodii, De Græcis illustribus.—Gregory, Vie d'Isidore (Supplément de la Biographie Universelle, Tom. 67. σελ. 376).—Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas. Paris, 1820. Tom. V. σελ. 438, καὶ 502.

(³) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Rainald (Annales Eccles. Tom. XVIII N° 3)· ἀρχεται δ' ὡς ἐξῆς· « Audite omnes gentes; auribus percipite, qui habitatis orbem . . . universi quoque reges et principes christocolæ ac universus dominus populus cum religionis cunctis, audite! »

Τούρκων ἄλωσιν τῆς πατρίδος του (1429) ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ διδάχθεις τὴν λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης, ἐχρημάτισεν ὁ μᾶλλον συντελέσας πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ ἐσπερίᾳ Εὐρώπῃ, ὅπου ὀλίγα ἔτη πρὸ αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ ὁ Χρυσολωρᾶς, εἶχε φυτεύσει τὰς πρώτας αὐτῶν ρίζας.

Ὁ Γαζῆς διδάξας τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Σιέννῃ τῆς Τοσκάνης, προσεκλήθη εἰς Φερόβραν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Ἡρακλέους, ὡς καθηγητῆς εἰς τὸ ἀρτισύστατον Γυμνάσιον τῆς πόλεως ταύτης· μετὰ τοσούτου δὲ χρότου καὶ ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν, ὥστε, ὅτε ὕστερον ἀπῆλθεν, ἔθιμον κατέστη, ἵνα πᾶς πεπαιδευμένος διερχόμενος τῆς οἰκίας, ἐν ἣ κατόκει ὁ Ἕλλην καθηγητῆς, ἀποκαλύπτῃ τὴν κεφαλὴν μετ' εὐλαθείας.

Ἐν ἔτει 1455 προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ὑπὸ πάπα Νικολάου Ε', ἡσχολήθη εἰς μεταφράσεις διαφόρων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Θεοφράστου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Ὁ ἐκεῖσε διατρίβων Τραπεζούντιος εἶχε πρότερον μεταφράσει ἐπιπολαίως τὰ Προβλήματα τοῦ φιλοσόφου τῶν Σταγείρων· ἀλλ' ἡ μετάφρασις τοῦ Γαζῆ κατέδειξε τὰς ἀσχημίας αὐτῆς, καὶ διήγειρε τὸ μῖσος τοῦ ὀξυχόλου Τραπεζούντιου, ὅστις ἀδυνατῶν νὰ παλαίσῃ πρὸς μαχητὴν, ἔχοντα ἐκτὸς τοῦ δώρου συστηματικωτέρας παιδείας, καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης εὐνοίας τοῦ πάπα καὶ τοῦ παντοδυνάμου Βησσαρίωνος, ἀνέβαλλεν ἐς ἄλλοτε τὸν κατὰ τοῦ Γαζῆ πόλεμον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Ε'. ὁ Γαζῆς μετέβη μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος παρ' Ἀλφόνσῳ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Θανόντος δὲ καὶ αὐτοῦ, μετὰ δύο ἔτη ἐπέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἐνθα ὁ πάπας Σίξτος τῇ προσέφερεν ἡμερίαν τινα εἰς Καλαυρίαν, ἀποφέρουσαν ἱκανὸν εἰσόδημα· ἀλλ' ὁ Γαζῆς προὔτιμησε νὰ μείνῃ ἐν Ῥώμῃ μᾶλλον ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἡμερίαν του. Ἠναγκάσθη ὅμως μετ' οὐ πολὺ ν' ἀναχωρήσῃ καὶ ἐκ Ῥώμης, διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν· μεταφράσας λατινιστὶ τὴν περὶ Ζώων ἱστορίαν τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ τοσαύτης γλαφυρότητος, ὅση ἐπεκράτει καὶ εἰς τὸ πρωτότυπον, καὶ χρυσοδέσας ἐν ἀντίγραφον αὐτῆς προσέφερε δῶραν μετ' ἀφιερωτικῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ῥηθέντα πάπαν, ἐλπίζων ὅτι καὶ ἐκείνος πλουσίως ἤθελε τὸν φιλοδωρήσει· ἀλλ' ὁ Σίξτος ἠρέεσθη νὰ ἐρωτήσῃ μόνον πόσον ἐδᾶπάνησεν ὅπως χρυσοδέσῃ αὐτὸ, καὶ τοῦ Γαζῆ ἀποκριθέντος τετρακάσια χρυσᾶ, ὁ πάπας διέταξε παραχρῆμα νὰ τῷ πληρωθῶσι κατ' ἄλλους δ' ἐλάβε μόνον πεντήκοντα χρυσοῦς, οὓς ἐρύβην εἰς τὸν Τίβεριν,

Ἡ ἀχάριστος αὕτη γλίσχρότης ἐξηρέθισε τὸν Γαζήν, ὅστις εἶπε τότε, « Ἄς φύγωμεν ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄριστος σῖτος εἶναι ῥυπαρὸς εἰς τὰς ῥίνας τῶν παχέων ὄνων » ⁽¹⁾.

Καὶ κατέλιπεν οὕτω τὴν Ῥώμην, εἰς τοσαύτην ὁμῶς ἐνδειαν, ὥστε ᾔθελεν ἀποθάνει πραγματικῶς τῆς πείνης, εἰμὴ τὸν συνέτρεχεν ὁ ἡγεμὼν τῆς Φεβράριας Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἑττης, προσκαλῶν αὐτὸν ἐκεῖ.

Διατρίψας δ' αὖθις ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πόλιν ταύτην μετέβη εἰς τὴν ἐφημερίαν αὐτοῦ ἐν Βρυουτοῖς, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσεν ὑπερεκατονταέτης (1478, ἢ 1484) ⁽²⁾.

Τὸν Γαζήν ἐπήνεσαν οἱ Φίλελφος, Κάρβων, Λαῖτος, Σκάλας, Βάρβαρος, Σαθέλλικος, Κρίντος, Παφράσιος, Ἄλδος, Ἑρασμὸς, Βουδαῖος, καὶ ἄλλοι τότε σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ⁽³⁾.

Ἄγγελος δ' ὁ Πολιτιανὸς ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον·

Κεῖτο μέγας ποτὶ ἀγῶν Γαζῆ Θεοδώροιο ἀμφὶ
Μούσαις τ' Αὐσονίαις, ἥδ' Ἑλικωνιάσι·
Ταῖς μὲν γὰρ γενεὴν, ταῖς δ' αὖ θρεπτήρι' ὤφειλεν,
Ἑλλάς γὰρ τέκε τὸν γ', Αὐσονίη δ' ἔτραφεν,
Ἴσον δ' ἀμφοτέρων σφίη, γλώττῃ τ' ἐκέκαστο.
Τόν, οὔτ' αὐτὸς ζῶν, οὔτ' ἄρ' ἔκρινε θανόν,
Ἄλλὰ καὶ Ἰταλῆς μεγάλη ἐπὶ Ἑλλάδι κείσθαι
Εἴλετο, ὄφρα κλέος ξυγὼν ᾗ ἀμφοτέραις ⁽⁴⁾.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Ἑλληνική. (ἐτυπώθη ἐν Παρίσις 1516, Φλωρεντία 1520, Βενετία 1525, Βασιλεῖα 1522, 1529, 1554, πλειστάκις ἐκδοθεῖσα ἐν Βενετίᾳ. Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης ἔγραψε χιλιοσέλιδον ὑπόμνημα εἰς ταύτην).

—Περὶ μηνῶν. (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ καὶ ὕστερον ὑπὸ Πεταβίου ἐν Οὐρανολογίῳ, καὶ Γρονοβίου ἐν Θησαυρῷ Ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων).

—Περὶ ἀρχαιογονίας Τούρκων. (συνεξεδόθη τῇ ἱστορίᾳ Χαλκοκονδύλου ἐν Βασιλεῖᾳ 1556 μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως Καστελιόνου· καὶ τῷ 1653 ἐν Συμμίκοις μεθ' ἑτέρας Λατινικῆς μεταφράσεως Ἀλλατίου).

—Παράφρασις Βατραχομουμαχίας Ὀμήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Φοντάνη).

(1) « Effugere hinc lubet, postquam optimæ segetes in olfactu præpunguibz asinis sordescunt ».

(2) Ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ παρὰ πάντων ὁμῶς ὁμολογεῖται, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πολιτιανοῦ, ὅτι ἐτάφη ἐν Καλαυρία.

(3) Iovii, Elogia—Hodius lib. I, cap. III.—Gyraldi, dialog. de prætis temp. —Pier. Veleriani, de infelicitate litteratorum, 70.—Boernerus—Buissonade (Biogr. Univ.).

(4) Miscellanea cap. XC.

—Παράφρασις 'Ιλιάδος 'Ομήρου. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Νικολάου Θε-
σέως, Φλωρεντία 1812, παρὰ Νικ. Κάρλη).

—Περὶ Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος.

—Περὶ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου.

—Ὑπομνήματα εἰς Φιλόστρατον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Δημήτριον Σγουρόπουλον—Ἀνδρόνικον τὸν Κάλλιστον—
Βησσαρίων—Φίλελφον—Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον τοὺς ἀδελφούς του—
Παῦλον Κορτέση—Δημήτριον Χαλκοκονδύλην κλπ. (1).

—Habentur hoc volumine haec, Theodoro Gaza interprete. Aristoteli de natura animalium lib. IX, fol. 4—56. Eiusdem de partibus animalium libri III, 56—79. Eiusdem de generatione animalium lib. V. 79—108. Theophrasti de historia plantarum lib. IX, 109—156. et decini principium duntaxat. Eiusdem de causis plantarum lib. VI. 157—204. Aristotelis problemata in duas de quatrugiuta sectiones etc. 205—256. Alexādri Aphrodisiēs problemata duobus libris nō unquā āte īpressa eodē Theodoro Gazae īterprete. 256—73). Venetiis, mense Martio MDIII· εἰς φύλλον. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τῶν Λατινικῶν μεταφράσεων τοῦ Γαζῆ εὐρηνται καὶ τέσσαρα γλωσσάρια τῶν εἰς Ἀριστοτέλη καὶ Θεόφραστον ἑλληνικῶν λέξεων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συνταχθέντα. Ἀνετυπώθη παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀλδῷ τῷ 1513, προταχθεῖσας καὶ μακρὰς ἐπιστολῆς Γαζῆ πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον Ε'. Πρώτερον ἐξεδόθη παρὰ τῷ Ἀλδῷ ἐν 1498 ἡ Λατινικὴ μετάφρασις ἐξ βιβλίων τῆς ἱστορίας τῶν Φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, καὶ ἡ τῶν προβλημάτων Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισέως 1499).

—Aeliani de instrumentis aciebus librum.

—Dionysii Halicarnassei, de oratione nuptiali, et natalitia praecepta.

—Chrysostomi de incomprehensibus dei natura homiliae V.

—Aphorismi Hippocratis.

Μετάφρασεν ἀπὸ τοῦ Λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικόν—Κικέρωνος Κάτωνα Πρεσβύτερον ἢ περὶ Γῆρας, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ 1507, Ἐνετίῃσιν 1549 καὶ 1523, ἐν Βενετίᾳ 1520, 1524, καὶ 1525, ἐν Λουγδούνῳ 1536, 1540, 1549, ἐν Παρίσις 1566, ἐν Ἰγγολστάδῃ 1596. Εἰς τὸν Γαζῆν δὲ κατὰ λάθος ἀπεδόθη ἡ ὑπὸ Μαξίμου Πλανούδη μετάφρασις τοῦ Ὀνείρου τοῦ Σκηπίωνος συνεκδοθεῖσα τῷ ἀνωτέρῳ, ὡς μετάφρασις τοῦ Γαζῆ—Προσέτι μετέφρασε τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Νικολάου Ε', καὶ τὰ περὶ λουτρῶν τῆς Ἰταλίας δύο βιβλία τοῦ Σαβονάρολα (2).

(1) Ἐκ τούτων ἐδημοσίευσέ τινας ὁ Βουασσανάδος, Anecdota Graeca, Tom. V, σελ. 402—19.

(2) Ὁ Γαζῆς φαίνεται λατινοφρονῶν « Ἐγὼ, ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀδελφούς του Ἀνδρόνικον καὶ Δημήτριον, θαυμάζω τί δὴ παθόντες οἱ ἡμέτεροι σώζειν μὲν τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπρονοήτως ἔχουσι, θεολογοῦντες δὲ καὶ διαφερόμενοι Ἰταλοῖς πάντα τὸν χρόνον διατελοῦσι, καὶ ταῦτα ὑπὲρ δόγματος, οὐ χάριν ἄμωρ συνελθόντα τὰ μέρη καὶ διαλεξιμένα ἱκανῶς διατάξαντο ὅτι χρὴ λέγειν καὶ δοξάζειν. »

Γεώργιος Τραπεζούντιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1396 εἰς Χάνδακκα τῆς Κρήτης ἐκ γονέων Τραπεζούντιων. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν (1430), προσκλήσει τοῦ περιφανοῦς γερουσιαστοῦ Φραγκίσκου Βαρβάρου, ἐδιδάχθη τὴν Λατινικὴν ὑπὸ Βικτωρίνου τοῦ ἐκ Φέλτρης καὶ τοῦ Βερωναίου Γουαρίνη. Διδάξας ἐπ' ὀλίγον τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βικεντία, μετέβη ὕστερον εἰς Βενετίαν, προσκληθεὶς ὡς καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Φιλέλφου. Ἐδίδαξε μετὰ μεγάλῃς σφύρας, καὶ τὸ ὄνομά του ἐθρυλλήθη καθ' ὅλην τὴν Ἰταλίαν. Ὁ πάπας Εὐγένιος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν διώρισε γραμματέα του. Ἐδίδαξε δὲ καὶ τὴν φιλολογίαν καὶ φιλοσοφίαν⁽¹⁾. Ἰταλοὶ, Γάλλοι, Γερμανοὶ, Ἰσπανοὶ συνέρχοντο πρὸς ἀκρόασιν, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἡ σφύρα τοῦ Τραπεζούντιου, ὡς καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως, ὁσημέραι ἐμεγεθύνετο. Ἀποθανόντος τοῦ Εὐγενίου ἀπῆλθεν ὁ Γεώργιος τῆς αὐτῆς εὐνοίας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ πάπῃ Νικολᾷ Ε', ὅστις τῷ ἀνέθεσε τὴν εἰς τὸ Λατινικὸν μετάρρῃσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Περὶ τὸ 1450 ὁ Βάλλας ἀνέλαβε δημοσίᾳ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ Κιντιλιανοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Τραπεζούντιος ἀδίκως διέσυρεν⁽²⁾ ἡ φιλολογικὴ διένεξις ἔρθασεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ὁ Γεώργιος ἠναγκάσθη νὰ παύσῃ τὰς δημοσίους παραδόσεις. Ἐκτοτε ἡ σφύρα του ἤρξατο ἐκπίπτουσα, καὶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ Γαζή συνετέλεσε πρὸς παντελεῖ κατὰστροφὴν αὐτῆς. Ταύτοχρόνως δὲ παρετηρήθη, ὅτι ὁ Τραπεζούντιος, πρὸς ὃν, ὡς ἔρρεθη, ὁ πάπας εἶχεν ἀναθέσει τὴν μετάρρῃσιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ μεταφράζων ἐπιπολαίως παρέλειπεν ὁλοκλήρους σελίδας, καὶ πολλὰς βιβλία· ἡ δὲ ἀμέλεια αὕτη ἀπεδίδοτο εἰς ὑπερβολικὴν βίαν, καὶ ἡ βία εἰς ζῆλον, ἥμισυ ἐντιμον, ταχέως ἀποπερατώσεως τῆς μεταρράσεως πρὸς πληρωμὴν τῆς ταχθείσης ἀμοιβῆς. Οὕτως ἐπιπολαίως μετέφρασε τὴν Εὐαγγελικὴν Παρασκευὴν τοῦ Εὐσεβίου, ὥστε ὁ Βίγερς λέγει « ὅτι ὁ Τραπεζούντιος ἐκλεψε τὸν Εὐσεβίον ἀπὸ τοῦ Εὐσεβίου, καὶ ἐν τῇ μεταφράσει μᾶλλον ἔχομεν τὸν Τραπεζούντιον, ἢ τὸν Εὐσεβίον »⁽³⁾. Ἡ μετά-

(1) «G. Trapezuntius, bonus sane rhetor, aliquot annos populo Romano utilissimam operam praeuit, et docuit cum multos, tum etiam multa scripsit de artificio dicendi.» (Cortesi, Dialog. de doctis homin.).

(2) «Georgium suo ex sensu vultum Eusebio, speciemque finxisse, ut ab eo Trapezuntius vixius, quam Eusebium haberemus.»

φρασίς τοῦ θησαυροῦ τοῦ Κυρίλλου πληροῦται κενῶν, μεταθέσεων, καὶ παντοειδῶν σφαλμάτων, ὡς τὸ ἀπέδειξεν ὁ ὕστερον ἐργασθεὶς ἐπὶ τοῦ πατρὸς τούτου Βουλκάνιος· καὶ ὁ Βησσαρίων εἶπε περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος « Ἐάν τις εἶχε καιρὸν νὰ συγκρίνῃ τὴν μετάφρασιν τῷ πρωτοτύπῳ, θὰ εὑρίσκε τόσα λάθη, ὅσαι καὶ αἱ λέξεις ».

Ἡ δυσαρέσκεια τοῦ πάπα ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ὁ Γεώργιος ὑπεχρέωθη ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς Ῥώμης (1453). Κατέφυγεν εἰς Νεάπολιν μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων του, ἐνθ' ἀθλίως καὶ ἐν καθημεριναῖς στερήσεσιν ἔζη, ὡς ὁ ἴδιος ὁμολογεῖ (*). Φραγκίσκος Φίλελφος, φίλος τοῦ Τραπεζούντιου ἰδὼν τὴν δυστυχίαν του, ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ πάπα ὑπὲρ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου, ὅστις ἀνακληθεὶς ἀνέλαβε τὴν προτέραν θέσιν του (**).

Ἐν ἔτει 1464 ὁ Τραπεζούντιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ἐκείθεν εἰς Βυζάντιον· κατὰ τὸν πλοῦν δὲ παθὼν ὑπὸ κληδῶνος, καὶ ἐπιστρέψας εἰς Ῥώμην ἔγραψε τὸ μαρτύριον Ἀγίου Ἀνδρέου τοῦ Χίου, τῇ ἀντιλήψει τοῦ ὁποίου ἐσώθη.

Ἀπέθανεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1486, ἢ τῷ 1485, κατὰ Πετάβιον, Λαμβέκιον, κλπ. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον·

*Hac urna Trapezuntii quiescunt
Georgii ossa, parum Diis amici,
Quod acri, et nimium procaci lingua
Platomem, superis parem, petivit.*

Ἐγκατέλιπεν υἱόν, Ἀνδρέαν, γράψαντα τὰ προλεγόμενα τῆς ἐν Βενετίᾳ τῷ 1528 ἐκδόσεως τῆς ὑπὸ τοῦ πατρὸς του γενομένης μεταφράσεως τοῦ Πτολεμαίου (3).

(*) « Senex, ægrotus, magno laborum numero et paupertate oppressus.— Sed si autoritate non persuasero, Græcus a Græcis, Cretensis a Thracibus aut a Scythis, voluptatis inimicus a voluptatis amicis, veritatis filius a falsitatis parentibus, tenuis a locupletibus amicis, privatus a summa dignitate, notatus, oppugnatus ». Compar. Plat. et Aristot. Lib. III, cap. 18, 19.

(**) Rosmini, Vita di Francesco Filelfo, Tom. III, σελ. 128.

(3) Εἶχε καὶ ἀδελφόν, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ἱταλίαν ἵνα γίνῃ μοναχός, ἐν μεγάλῃ πενίᾳ ἐτελεύτησεν· περὶ τούτου λέγει ὁ Γεώργιος ἀπαντῶν πρὸς Γουαρίνον. « Fratrem habuisse me multi sciunt; is clericorum spe illectus a Creta abiit invito patre, ut Romam iret; venit ad me priusquam Romam isset, hoc quoque multi. Discedendi pecunias tenuis ego conferre ad iter non potui; fraternam charitate motus nonnullos codices græcos dedi, quos ut venderet Ferrariam

Ὁ Τραπεζούντιος ἐπὴνέθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν μεγάλην παιδείαν του· καὶ τῷντι ἐγένετο πολυμαθὴς καὶ ἀκάματος συγγραφεὺς, ἀναγκαζόμενος ὁμως ἕνεκα τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς οἰκογενείας του νὰ μὴ δίδῃ εἰς πάσας τὰς συγγραφάς του τὴν δέουσαν προσοχήν. Κατηγορεῖται πρὸ πάντων διὰ τὸ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του τραχὺ καὶ λοιδόρον ὕφος· διὸ καὶ ἐπέσυρε τὴν κατάκρισιν τῶν συγχρόνων, καὶ ἐπὶ πολὺ διετέλεσεν ὑβρίζων καὶ ἀνθυβριζόμενος. Πικρῶς δ' ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ ἀνώνυμός τις (πιθανῶς ὁ Μιχαὴλ Ἀποστόλης) ἐπικρίνας δριμύως τὰ εἰς Πτολεμαῖον ὑπομνήματα τοῦ Τραπεζούντιου ἢ πρὸς τὴν ὑβριστικὴν ταύτην ἐπιστολὴν ἀπάντησις του φαίνεται ὅπως οὖν μετριωτέρα καὶ κατὰ τὰς λοιδωρίας μὴ ἰσοσταθμίζουσα⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τῶν Πλατωνικῶν, τοῦ Γαζῆ, καὶ Βάλλα, ὁ Τραπεζούντιος περιεπλέχθη καὶ εἰς σπουδαίας ἔριδας πρὸς Γουαρίνον τὸν Βερωναῖον. Εἰς τὸ προοίμιον τῆς ῥητορικῆς του ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ, ὅστις μετ' ὀλίγον ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον τοῦ Ἀνδρέου Ἀγαζόνη ἀπήντησεν· ὁ Τραπεζούντιος ἀνταπήντησε μετὰ τῆς συνήθους πικρίας⁽²⁾, καὶ ὁ δυστυχὴς Γουαρίνης ἀδυνατῶν ἵνα παλαίσῃ πρὸς τόσον ἀθυρόστομον ἀντίπαλον ἐζήτησε συνδιαλλαγὴν⁽³⁾.

iter faciens venit ad Guarinum qui minimo pretio adolescenti libros eripuit, ad ideo mendicare per alienas urbes putae eum, qui eodem ipso anno diem suum obiit». (Rosmini, Vita di Guarino Veronese).

Ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀνδρέου ἔλαβε σύζυγον τὸν Ῥωμαῖον ποιητὴν Φαῦστον Μαγδαληνὴν, φονευθέντα ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Καρόλου.

(¹) Fabricii, Bibliotheca, XII, σελ. 177—8.

(²) Χάριν παριεργείας παρετιθέμεθα τὴν ἐξῆς περικοπήν, ἐν ᾗ μετὰ ἀκατανόμαστου στόμφου περιαυτολογεῖ ὁ Τραπεζούντιος. «Si audisse me, Guarine, aut si saltem ab iis qui audierunt quærere voluisses (dicum aperte non ut me laudem, sed ut injuria circumvectum defendum tam vocem, quam spiritum, quam latinitem laudares, nec me in Græcia ortum, sed Romæ, nec his temporibus, sed Ciceronis ætate prædicares. Nam suavitate compositionis permulsus, verborum gravitate contusus, sententiarum oppressus pondere, pronuntiatione attritus, vi denique argumentorum perterritus, etiam si tacere cuperes, tremore tamen genuum, trepidatione vocis et vultus confusione, quid sentire animo, spiritu, stentore conclamantius exclamare».

(³) Πηγαί. Cortessii, de doctis hominibus σελ. 23.—Volaterrani, Commentar. lib. XXI, σελ. 773.—Reganati, vita Poggii, σελ. 23.—Iovii, Elogia, σελ. 46.—Allatii, de Georgiis—Hodius lib. I, cap. 5.—Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. II, σελ. 180.—Boissardi, icones vir. illustr.—Lamberii, Comment. in Biblioth. Vindobonæ, lib. VI—Rosmini Vita di Vittorino da Feltrè—Biographie universelle, Tom. XVII.

Συγγράμματα.

Α. Λατινιστί.

—Rhetorica, libr. V. Venetiis 1478: Lugdun. 1527.

—De octo partibus orationis ex Prisciano compendium. Mediol. 1470. August. 1537.

—Dialectica. (ἐξημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, δεκάκις ἀνατυπωθεῖσα μέχρι τοῦ ἔτους 1536).

—Acta beati Andreae Chii. (ἐτυπώθη ὑπὸ Σουρίου ἐν De probatis Sanctorum vitis, 1618, καὶ ὑπὸ Βολλάνδου εἰς Acta Sanctorum Tom. VII).

—Comparatio Platonis et Aristotelis. Venetiis 1516.

—De antisciiis, in quorum rationem fata sua rejicit; cur astrologorum judicia plerumque falluntur. Venetiis 1525.

—Expositio illius loci Evangelii Ioannis: si eum volo manere donec veniam. Basilæ 1543. Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1555 καὶ 1566 εἰς Orthodoxographa, καὶ ἐν Παριείοις τῷ 1576 εἰς Biblioth. Patraram, Tom. VI.

—Quatenus credendum sit astrologis. ἐν Κολωνίᾳ 1544.

—In Claudii Ptolemæi centum sententias, seu centiloquium commentarius. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ποντάνου).

—Commentaria in plerasque Ciceronis orationis et præcipue Philippicas. Parisiis.

—De artificio Ciceroniane orationis pro Q. Ligario. Venetiis, 1477, καὶ 1522.

—Oratio in funeris Michælis Veneti, ad Turcarum Imperatorem.

—Exhortatio de recuperanda terra sancta.

—Contra Theodorum Gazam.

—Ad Leonardum Estensem, et responsio in invectivam Guarini.

—Oratio pro Q. Ligario. Venetiis 1522.

—Dialogus de Fide.

—De divina substantia secundum Aristotelis.

—De veritate fidei christianæ

—Epistolæ in Psalms 44.

—Carmina—Orationes—Epistolæ.

Β. Λατινικὰ μεταφράσεις.

—Cyrilli commentaria in Evangelium Ioannis. Paris. 1520.

—Cyrilli Thesaurus Parisiis 1514.

—Homiliæ Chrysostomi super Matthæum (ἐν τῇ ἐκδ. τοῦ Χρυσοστόμου).

—Gregorii Nysseni, vita Moysis. Viennæ 1527.

—Basili Magni contra Eunomium. Antwerpiae 1570.

—Chrysostomi, de laudibus et excellentia Sancti Pauli (Λειψία 1520).

—Eusebii, de præparatione evangelica libros 14. Venetiis 1470, καὶ 1473.

- Rhetorica Aristotelis. Venetiis 1523. Parisiis 1530, & Basilie 1538.
- Historia Sanctorum Barlaam et Iosaphat. (ἐτυπώθη μετὰ τῶν ἔργων τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν Βασιλείᾳ 1548).
- Almagesti Ptolemæi libros XIII. Venetiis 1515, καὶ 1517.
- Cyrilli in Evangelium Ioannis. Parisiis 1508.
- Aristotelis, de anima. Physica. De generatione et corruptione. De animalibus. Problemata.
- Basilii adversus apologiam Eunomii Antirrheticus. Basilie.
- Gregorii Nysseni, de perfecto homine.
- Basilii (sic) de laudibus Basilii magni.
- Platonis, de Legibus—Parmenides.
- Interpretatio librorum quorum Diodori Siculi.

γ'. Ἑλληνιστί.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμυράν τὸν κατακτητήν. (ἐδτμ. ἐν Συμμίκτοις Ἀλ-
λατίου. bib. VI καὶ VIII).

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον. (ἐλληγο-λατινιστὶ τῷ 1640).

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν μεγάλην τοῦ Πτολεμαίου σύνταξιν.

—Ἐπιστολὴ πρὸς Ἡσαίαν μοναχόν, εἰ φύσις βουλεύεται. (μεταφράσας
λατινιστὶ ἐξέδωκεν ὁ Βησσαρίων).

—Ἀντιβόρητικός.

—Πολεμικὴ καὶ παραινετικὴ θεολογία.

—Περὶ ἐλεημοσύνης.

—Πρὸς Ἰωάννην τὸν Κουδουκλέσιον, κατὰ Γραικῶν. (ἐξεδ. ὑπὸ Ἀλλατίου
ἐν Orthodoxa Græca Tom. I. σελ. 469—536).

—Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ ἱερομονάχους καὶ ἱερέας περὶ τῆς ἐκπορεύ-
σεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ περὶ τῆς μιᾶς ἁγίας καὶ καθολικῆς ἐκκλη-
σίας. (αὐτόθι· σελ. 537—82).

—Περὶ τῆς ἀληθείας τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πρὸς Ἰωάννην Παλαιολόγον,
(ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Ποντάνου ἐν Ἰγγολσταδῷ 1604).

—Περὶ εἰρήνης Χριστιανῶν.

—Ἑλληνικὴ γραμματικὴ.

—Περὶ Μανουὴλ βασιλέως.

—Πρὸς Ἰάκωβον Ἀντώνιον Μαρκέλλον (').

Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐξ εὐγενῶν, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'
αἰῶνος· τῷ 1434 ἐλθὼν εἰς Ἱταλίαν, ἐμαθήτευσε δαπάνῃ τοῦ Βησσα-
ρίωνος εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου· ὀλίγα δ' ἔτη πρὸ τῆς ἀλώσεως

(¹) Fabricii, Bibliotheca Græca XII σελ. 70—84. Κατὰ λάθος μεταξὺ τῶν
ἐλληνογραμματῶν τοῦ Γεωργίου καταλέγεται καὶ τὸ ἐν Ἰαστίῳ τυπωθὲν Ἐορτολόγιον
Σεδαττοῦ τοῦ Τραπεζουντίου.—Biographie Universelle Tom II.

ἐπαναστρέψας εἰς Βυζάντιον ἔμεινεν ἐκεῖ μέχρι τῆς ἀποφράδος ἐκεῖνης ἡμέρας.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ διασπαρέντα τέκνα τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος μετέβησαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ λαμπρῶς ἐν Φλωρεντία ἐδεξιώθησαν ὑπὸ τῶν Μεδίκων. Μεταξὺ τῶν προσφύγων τούτων καὶ τῶν Ἰταλῶν καθηγητῶν ἀνεφύη πνεῦμα ἀμίλλης, πρόξενον ἀγαθῶν προϊόντων εἰς τὴν πολιτείαν τῶν γραμμάτων. Δημόσια σχολεῖα συνεστήθησαν πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ἡ εὐκολία τῆς διαδόσεως τῶν φιλοσπονημάτων δια τῆς νεωστὶ ἐφευρημένης τυπογραφίας παρεκίνει τοὺς λογίους εἰς νέους πόνους, καὶ εἰς ὀλίγους ἐνιαυτοὺς αἱ πόλεις τῆς Ἰταλίας ἡμιλλῶντο εἰς τὴν διὰ τῆς τυπογραφίας ἐκδοσιν συγγραμμάτων κατὰ τε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν κομψότητα τῆς ἐκδόσεως.

Ἐν Φλωρεντία ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐδιδάσκετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ Ἑλλήνων προστατευομένων καὶ γενναίως ἀμειβομένων ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων, ὅστις πρῶτος καθίδρυσε τὴν ἐκεῖσε Ἀκαδημίαν, ἐξ ἧς, ὡς ἐκ τοῦ Δουρίου ἵππου, ἐξετινάχθησαν τοσοῦτοι ἐνδοξοὶ ἀγωνισταί, καὶ ἡ γλῶσσα ἡ Ἑλληνικὴ διεδόθη οὐ μόνον κατὰ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ μετέβη καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν, καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Ἐξ ὧν δὲ τούτων τῶν χωρῶν πολυάριθμοι σπουδασταὶ συνέρρουν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ ἐντεῦθεν μετέδιδον τὰ φῶτα τῆς παιδείας εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

Τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ τούτου καθιδρύματος πρῶτος δημόσιος καθηγητῆς ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Ἀργυρόπουλος, ὅστις διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη προστατευόμενος καὶ τιμώμενος παρὰ τῷ Κόσμῳ καὶ Πέτρῳ τοῖς Μεδίκοις, καὶ συντελέσας τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ Λαυρεντίου, ἐξελέχθη παρ' αὐτοῦ ὡς ὁ καταλλήλοτερος διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Μετὰ τοσούτου δὲ χρότου καὶ τηλικαύτης ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν ὁ Ἀργυρόπουλος, ὥστε ἀνὴρ τῶν περιφανῶν συγχρόνων, καὶ μαθητεύσας παρ' αὐτῷ, ὁ Ἀκαζούλης, λέγει, ὅτι « ὁπότεν ἐδίδασκεν, οἱ καιροὶ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐφαίνοντο ἀναγεννώμενοι ».

Ἀφοῦ ἐνέσκηψεν ἡ πανώλης ἐν Φλωρεντία, ὁ Ἀργυρόπουλος κατέφυγεν εἰς Ῥώμην (1471), καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν ἀπεβίωσε δ' ἐνταῦθα περὶ τὸ 1486.

Ὁ Ἀργυρόπουλος κατὰ τὴν μακρὰν ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν τοῦ προσεκτίησατο ἐκτεταμένῃ γνῶσιν τῆς λατινικῆς γλώσσης. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ ἀριθμοῦνται ὁ Δονάτος Ἀκαζούλης, Πανόνιος, Ματθαῖος Παλμέριος, Κεστερβέργιος, ὁ Γερμανὸς ἐπίσκοπος Ῥευχλίνος⁽¹⁾, καὶ ὁ Ἀγγελος Πολιτιανός· ὁ τελευταῖος, εἰ οὐχὶ ὁ ἐπιμελέστερος, ὑπῆρξεν ὅμως ὁ εὐμαθέστερος τῶν ὁμιλητῶν τοῦ Λουσθεις τὰ νάματα τῆς παιδείας ἐκ τοιαύτης πηγῆς, ἐδείκνυνεν ἰδιαίτεραν προτίμησιν εἰς ταύτην, καὶ τὰ συγγράμματά του φέρουσι πολυάριθμα μαρτύρια σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις πρῶτος ἥνοιζεν αὐτῷ τοὺς θησαυροὺς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας. Τοῦ ἀπεριόριστου ὅμως ἐπαίνου τοῦ μαθητοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλον μία ὑπάρχει ἐξαίρεσις· ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν φήμην τοῦ Κικέρωνος, διότι ἐθεώρει αὐτὸν ἡμιμαθῆ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ μὴ κατανοοῦντα τὰ δόγματα τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν σχολῶν περὶ ὧν πολλὰ ἔγραψεν. Ἡ βαθύνοια τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ ἡ ἐπιρρῶς τοῦ σοφοῦ λόγου αὐτοῦ κατεβίβασεν εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ὁμιλητῶν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ῥωμαίου ῥήτορος, καὶ ὁ Πολιτιανὸς προβεβηκῶς ἤδη τὴν ἡλικίαν φρίσσει ἀναπολῶν τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ ἀμάθεια τοῦ Κικέρωνος ἐθεωρεῖτο ὡς πρᾶγμα εὐπρόσδεκτον καὶ παρ' αὐτοῦ, καὶ παρὰ τῶν συμμαθητῶν τοῦ.

Τὸν Ἀργυρόπουλον ἐπήνεσαν οἱ Φίλελφος, Κορτέσιος, Ἀλκυόνιος, Πολιτιανὸς κλπ.

Εἶχε δύο υἱοὺς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ Ἰωάννην, οὗ μέμνηται Γέσνερος ἐν Βιβλιοθήκῃ, καὶ τὸν Βαρθολομαῖον ἐκπαιδευόμενον ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Βησσαρίωνος, καὶ ἐκεῖ τελευτήσαντα.

Δημήτριος δὲ Ἀργυρόπουλος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννου, ἀναφέρεται ἐν ἔτει 1451 εἰς ἐπιστολὴν Φιλέλφου πρὸς Ἀνδρέαν Ἀλεμάνον.

Συγγράμματα.

- Εἰσαγωγή καὶ σχόλια εἰς Πορφύριον καὶ Ἀριστοτέλους ὄργανον.
- Ἑκκλησιαστικὰ ποιήματα.
- Περὶ συλλογισμοῦ.
- Παρμυθητικὸς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς αὐαφ τοῦ μητρος.

(1) Λέγεται, ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τοῦ διαιήμου τούτου ἑλληνιστοῦ συναντεύξει, ὁ Ἀργυρόπουλος πενάξας ἀνέκραξε « Eheu, postigo exilio resolvavit Alpes ».

—Περὶ Ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας.

—Παραμυθητικὸς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ λαμπροτάτου υἱοῦ τοῦ μεσάζοντος τοῦ Καντακουζηνοῦ. (Βιβλιοθήκη Ἑσκουριάε Μίλλερ σελ. 84).

—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἀγίου Πνεύματος πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα Λουκᾶν Νοταράν. (ἐξεδόθη ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ἀλλατίου Orthodoxa Græca σελ. 400—48).

—Μονωδία εἰς τὸν βασιλεῖα Ἰωάννην.

—Περὶ βασιλείας πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν αὐτοκράτορα.

—Λόγος περὶ Φλωρεντινῆς συνόδου.

—Μονωδία ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου, καὶ παραμυθητικὸς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

—Λύσεις φιλοσοφο-ιατρικαὶ πρὸς τοὺς ἐν Κύπρῳ προτείναντας.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Νικόλαον Ε'. Τραγχεδῖνον καὶ Βησσαρίωνα.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν: Aristotelis de moribus. De interpretatione. Acroases Physicæ. De Cælo. De Generatione. Meteorologia. De anima. De sensu et sensatu. De memoria et reminiscencia. De somno et vigilia. De longitudine et brevitate vitæ. ἐκδοθέντα ἐν Αὐγούστη (Aug. Vindelicorum 1518—20).

—Aristotelis predicamenta posteriorum analyticorum libros II. De naturali auscultatione lib. VIII. Ethicorum Nicomachorum libr. X. τυπωθέντα ἐν Βασιλείᾳ.

—Basillii Magnii in Hexæmeron homiliæ. Basilicæ 1565.

Συνέγραψε λατινιστὶ ὁ Ἀργυρόπουλος: — Commentaria in Ethica Nicomachea, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ Παρίσις 1541 καὶ τινὰς ἐπιστολάς, ὧς πρὸς τὸν καρδινάλιον Ῥοδόριον κλπ. (').

Κωνσταντῖνος Λάσκαρις.

Καταγόμενος ἐκ περιφρνοῦς οἴκου τοῦ Βυζαντίου, μετὰ τὴν ἀλωσιν ἐζήτησεν οἰκογενειακῶς ἄσυλον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Φραγκίσκου Σφόρτζα, δουκὸς τοῦ Μιλάνου, ἀναθεμένου αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς θυγατρὸς του Ἰππολύτης, συζευχθείσης ὕστερον (1465) τῷ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως. Μετὰ ἐξαετῇ ἐν Μιλάνῳ γόνιμον διδασκαλίαν μετέβη εἰς Ῥώμην^(*), καὶ διετέλεσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον οἰκεῖος τῷ καρδινάλιῳ Βησσαρίωνι. Ἐκεῖθεν ᾗλθεν

(') Hodii, de Græcis illustribus, lib. II, cap. I.—Iovii, Elogia—Papadopoli Historia Gymnasii Patavini, σελ. 179—Fabricii, Bibliotheca Græca, ἔκδ. Charles, tom. XI, σελ. 60—64.—Boernerii, de Ductis Græcis, σελ. 137—151.—Biographie Universelle, ἔκδ. Michaud, tom. I.—Ῥόσκου βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων (μετάφρ. Χ. Παρμενίδου, σελ. 26, 240—2).

(*) Ὁ Ῥεύνας λέγει, ὅτι προσκλήσει Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων μεταβᾶς ἐδίδαξεν εἰς Φλωρεντίαν· ὁ δὲ Ῥαγούζης καὶ ἄλλοι, ὡς πιθανώτερον, εἰς Ῥώμην.

εἰς Νεάπολιν, προσκλήσει τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου Α', ἵνα διδάξῃ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν Ῥητορικὴν ⁽¹⁾. Δυσχεραίνων δ' ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῇ μετὰ φανατικῶν ἑτεροδόξων ἐπικοινωνίᾳ, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ καὶ τελειώσῃ τὰς ἡμέρας τοῦ εἰς τινὰ Ἑλληνικὴν νῆσον· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πλοῖον προσέπλευσεν εἰς Μεσσήνην, οἱ προὔχοντες παρεκάλεσαν αὐτὸν θερμῶς ἵνα διδάξῃ ἐκεῖσε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν (1465). Ἡ φήμη τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου προσέλκυσε πανταχόθεν πολλοὺς μαθητάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἠριθμοῦντο Πέτρος Βέμβος· ὁ ὕστερον καρδινάλιος, Μανρόλνκος, Ἀγγελοῦ Γαβριήλ, Βολζάνιος· καὶ ἄλλοι τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1493, δωρησάμενος διὰ διαθήκης εἰς τὴν κοινότητα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ συνσταμένην ἐκ πολυτίμων χειρογράφων, μετενεχθέντων ὕστερον εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατατεθέντων ἐν Ἑσκουριάῃ.

Μαρκάριος τῆρος ἀνηγέρθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς πόλεως, ὅστις καταστραφεῖς ὕστερον δὲν ἀνεκαινίσθη.

Ὁ Λάσκαρις ἀναντιφρόντως ὑπῆρξεν εἰς τῶν περιφανεστέρων γραμματικῶν, καὶ πολυμαθεστέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ 15^{ου} αἰῶνος. Ἡ Μεσσήνη ἐκλήθη, ὡς λέγει Ἀλδος, ἕνεκα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ Νέαι Ἀθῆναι· ὑπῆρξε δὲ ἀνὴρ ἀγνῶν ἡλῶν, λιτοῦ βίου, ὡς λέγει ὁ Βέμβος, "omnino nihil illo sene humanius, nihil sanctius", ταῦτά καὶ τοῦ Μανρόλνκου ἐπιλέγοντος ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

—Erotemata cū interpretatione latina. De Iris græcis ac diphthōgis et quæ-admodū ad nos veniāt. Abreviationes quibus frequentissime græci utuntur. Oratio dominica et duplex salutatio Beatæ Virginis. Symbolum Apostolorum. Evangelium Divi Joannis Evangelistæ. Carmina aurea Pythagoræ. Phœcyliidis viri sapientissimi moralia. Omnia suprascripta habent e regione interpretationē latinā de verbe adverbū. Εἰς 4, φύλ. 166. (Ἡ Γραμματικὴ αὕτη τοῦ Λασκάρειος γραφεῖσα διὰ τὴν μαθήτριάν του Ἰππολύτην, προετυπώθη τῷ 1476 ⁽³⁾ ἐν Μεδιολάνοις, ἐπιστάσις Δημητρίου Δούκα τοῦ Κρητός· ἀλλ' ἐντελεστέρα ἐστὶν ἡ ἀνωτέρω ἐκδοσις γενο-

(1) Τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φερδινάνδου, δι' ὧν προσεκλήθη ὁ Λάσκαρις εἰς Νεάπολιν, ἐδῆμοσέν τις ὁ Ρεῦνας.

(2) Πηγαί. Hieronymi Ragusæ, Lascaris—Placidi Reynæ, Urbis Messanæ notitia historica—Hodii de Græcis illustribus—Bœrnerus, σελ. 170—80—Fabricii, Biblioth. græc. XI—Weiss (Biographie Universelle).

(3) Ἀνετυπώθη αὐτὴ: τῷ 1480 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—Compendium de octo partium orationis cum versionis Ioanni Crestoni· καὶ ἐν Βίεννῃ τῷ 1489.

μένη, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου, ἐπιστάσις καὶ διορθώσις αὐτοῦ τοῦ Λασκάρειος. Εἶναι δὲ τὸ πρῶτον βιβλίον τὸ ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ περιφανοῦς "Αλδου Μανουτίου ἐκδοθὲν, καὶ ἐτυπώθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1494, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται: « Impressum est Venetiis sūmo studio litteris ac impensis Aldi Manucii Romani anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi MCCCCLXXXIII, Vltimo Februarii »· περιέχει δύο προλόγους λατινιστὶ τοῦ σοφοῦ τυπογράφου, καὶ περιγράφεται λεπτομερέστερα ὑπὸ 'Ρενουάρδου (Annales de l'Imprimerie des Alde tom. I). — 'Ανετυπώθη τῷ 1509 ἐν 'Ρώμῃ, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ "Αλδου 1515, ἐν Λυβανίᾳ 1516, Παρισίους 1535, Βενετία 1521, 1540, καὶ 1557· μετὰ νέας δὲ λατινικῆς μεταφράσεως τοῦ Τρικαιλλίου ἐν Φεβρᾶρ 1510, καὶ πολλάκις μετέπειτα ἐν Βενετία καὶ ἀλλαχοῦ).

— Περὶ τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν. (συνεκδοθὲν τῇ γραμματικῇ ἐτυπώθη ἰδίᾳ παρ' "Αλδφ ἄνευ ἔτους, ἐν Βασιλείᾳ 1517, ἐν Βενετία 1539, 1555, καὶ ὑπὸ 'Ιω. Πατούσα 1714).

— Vitæ illustrium philosophorum Siculorum et Calabrorum. MCCCXCIX. (προσφωνοῦνται ὑπὸ Λασκάρειος τῷ δὸν Φερδινάνδῳ δὲ Κουνίῳ· ἀνετυπώθησαν τῷ 1562 ὑπὸ Μαυροῦ ἴκου· ὑπὸ τοῦ 'Αββᾶ Ζαχαρία (Bibliotheca di storia litteraria), καὶ Φαβρικίου (Bibliotheca Græca)· ἰδίᾳ δ' ἐξεδόθησαν οἱ βίοι τῶν Σικελῶν ὑπὸ 'Ραγούζα (Elogia Siculorum. Avignon. 1690), καὶ ὑπὸ 'Αμίκου (Memor. Letter. di Sicilia, 1756).

— Παρεκβολὴ περὶ 'Ορφείως. (ἐτυπώθη εἰς τὸν Α'. τόμον τῶν Ταυρινιανῶν Μαρμάρων).

— Ἐπισημειώσεις εἰς τὴν γραμματικὴν.

— Περὶ προσφθίας ῥημάτων.

— Ἐπιτομὴ 'Ηρωδιανοῦ μεγάλης προσφθίας.

— Σημειώματα ἐκ τοῦ πρώτου τοῦ Μοσχοπούλου.

— Περὶ βαρυτόνων καὶ περισπωμένων.

— Προλεγόμενα ῥητορικῆς.

— Ἐπιτομὴ ῥητορικῆς Ἑρμογένους.

— Περὶ τόνων τῶν ὀνομάτων.

— Μῆνες Ἀθηναίων, Β.θυνῶν, Κυπρίων, Καππαδόκων, μετὰ λεξικοῦ καὶ σημειώσεων.

— Τί ὁρθογραφία καὶ πόσα μέρη αὐτῆς.

— Ἑτυμολογίαι.

— Περὶ ὑπογραφομένων φωνηέντων, καὶ ἀντωνυμιῶν. (Συνεξεδόθησαν τῇ Γραμματικῇ ἐν Βενετία 1550).

— Ὁρθογραφικά.

— Προοίμιον εἰς Γραμματικὴν.

— Περὶ τόνων εἰδικῶς τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν.

— Περὶ προσγεγραμμένων φωνηέντων.

— Περὶ σχηματισμοῦ ῥημάτων.

— Βίος Ἀγίου Δημητρίου.

—Προλεγόμενα εἰς Ὅρφικὰ καὶ περὶ ποιητοῦ.

—Σύνοψις ἐκ Πλουτάρχου, Σενίδα, Ἀθηναίου, Διογένους Λαερτίου, Ἀνθολογίας, κλπ.

—Περὶ ὀρφικίου καὶ ὀρφικιαλίου.

—Περὶ εἰδῶν καὶ νονῶν καὶ καλενδῶν.

—Σύνοψις ἱστοριῶν.

—Ἐπίτομος ἔκθεσις αὐτοκρατόρων ἀπὸ Θεοδώρου τοῦ Ἀσκαρέως μέχρι Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου.

—Ἐπιγράμματα ἐπικτῆσια εἰς Φανοῦριον Ἰέρακα Ῥόδιον, Γεώργιον Ῥάλην, Ἰωάννην Ἰνφάντην Ἰσπανίας, Φερδινάνδον Κούνιον, καὶ Θεόδωρον Γαζήν.

—Ἐκθεσις Χοσρόη τοῦ Περσῶν βασιλέως περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους.

—Τρία ἐπιγράμματα εἰς Καλλίμαχον.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Γαζήν, Ἰάνον Λάσκαρην, Ἰωάννην Πάρδον, Ἀνδρέαν Κρεμονέα, Ἀθανάσιον ἐπίσκοπον Λοκρῶν, Γεώργιον Βάλλαν, Γάτον ἐπίσκοπον Κατάνης (!).

Μετέφρασε δ' ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν.—B. V. Mariæ ad Messinenses epistola.

—Acta SS. Apostolorum Petri et Pauli. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Φαβρικίου).¹

—Vita S. Agathæ Virginis et martyris.

—Sergii Patriarchæ hymni in laudem B. V. Mariæ.

Σημ. Ἐγγράφη δὲ πρὸ τῆς εἰς Ἰταλίαν ἐλεύσεώς του—Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ὑστάτης συνόδου, μετὰ τὴν τελευταίην Ἰωάννου Παλαιολόγου, δημοσιευθέντα ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς.

Λαόνικος Χαλκοκονδύλης⁽¹⁾.

Νικόλαος τὸ πρῖν, μετωνομάσθη κατ' ἀναγκραμματισμὸν Λαόνικος. Ὁ πατὴρ του εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, συγγενεῶν τῇ χήρᾳ Ἀντωνίου Ἀκαϊόλῃ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἐστάλη ὑπ' αὐτῆς πρὸς Ἀμουράτην Β'. ἵνα μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ οἱ λοιποὶ προὔχοντες τῶν Ἀθηνῶν καταλαβόντες δι' ἀπάτης τὴν ἀκρόπολιν ἐξεδίωξαν τὴν τε χήραν τοῦ ἡγεμόνος καὶ τοὺς συγγενεῖς αὐτῆς καὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ κατέλαβον τὴν ἀρχήν. Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀγνοῶν τὰ διατρέχοντα ἦλθε παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ συλληφθεὶς

(1) Iriarte, Codices Græci MS. Bibliothecæ Matritensis tom. I. Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἀριθμοῦνται καὶ τὰ ἐν Μαδρίτῃ περιωζόμενα χειρόγραφα τοῦ Ἀσκαρέως.

(2) Περὶ τοῦ ὀνόματος ὑπάρχουσι πολλαὶ διαφωνίαι· διότι χειρόγραφα ἄλλα μὲν Χαλκονδύλην, ἄλλα Χαλκοκονδύλαν, καὶ ἄλλα Χαλκοκονδύλην σημειοῦσι· τὸ βέβαιον, ὅτι Χαλκοκονδύλης ὀρθώτερον, ὡς ἐν τῇ σειρᾷ τῆς ἱστορίας του ὁ αὐτὸς γράφει τὸ ὀκογονικῶν του ὄνομα· τὸ Χαλκονδύλης οὐδὲν ἕτερον ἐστίν ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα, συμπτύξει τῶν δύο συλλαβῶν κο, παραλειφθέντος τοῦ σημείου τῆς συμπτώσεως εἰς χειρόγραφά τινα, δι' ἄγνοιαν τοῦ ἀντιγραφέως.

ἐρρίφθη εἰς τὰ δεσμὰ, κελευόμενος ἵνα παραδώσῃ τὰς Ἀθῆνας. Ἀποδράς δὲ καὶ πορευόμενος εἰς Πελοπόννησον συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ δέσμιος ἐστάλη πρὸς τὸν σουλτάνον, ὅστις τὸν συνεχώρησεν. Ὑστερον σταλεις ὑπὸ Κωνσταντίνου Δράγαση, δεσπότης τῆς Πελοποννήσου, τοῦ ὕστερον αὐτοκράτορος, ὡς πρέσβυς πρὸς τὸν σουλτάνον, διαμένοντα εἰς Φερράς, συνελήφθη αὖθις καὶ ἐφυλακίσθη.

Ὁ ἐν λόγῳ υἱὸς τοῦ κατέφυγε μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς Ἰταλίαν, ἔνθα ἤκμαζε περὶ τῷ 1470, κατὰ Φαβρίκιον, καὶ τῷ 1490 κατὰ Βόσσιον. Ἐκεῖ δ' ἔγραψε τὴν ἱστορίαν τῆς εἰς Εὐρώπῃν εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς δέκα βιβλία ἐν ἐπιτετηδευμένῃ ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ἀρχόμενος, κατὰ τὸ Θουκυδίδειον « Λαονίκῳ Ἀθηναίῳ τῶν κατὰ τὸν βίον οἱ ἐς θάνατον καὶ ἀκοὴν ἀφιγμένων ἐς ἱστορίαν ξηγέγραπται τάδε, ὥστε δὴ τοῦτο χρεὼν ἐκτινύναι. τῇ φύσει, ἅμα οἰόμενος καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀκλεῶς ἔχειν ἐς τοὺς ἐπιγιγνομένους, ξυνενεχθέντων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδαμῶ ἑλασσόνων τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην ποτὲ γενομένων μνήμης ἀξίων τῆς τε Ἑλλήνων φημι τελευτῆς τὰ ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἐπισσεσυμβηκότα, καὶ Τούρκων ἐπὶ μέγα δυνάμει καὶ ἐπὶ μέγιστον τῶν πώποτε ἤδη ἀφικομένων ἀφ' ὧν δὴ τὴν τοῦδε τοῦ βίου εὐδαιμονίαν ἐπὶ τάναντία φερομένην ἐπιλεγόμενος ἔσχειν αὐτῇ καὶ ἄλλοτε ἄλλως, θέμις ἡγοῦμαι εἶναι περὶ ἀμφοῖν τούτων μνήμην ποιέσθαι οὐκ ἀεικῆ ».

Ἐν τῇ συγγραφῇ ταύτῃ ἀπεθησαύρισεν ὁ Χαλκοκονδύλης πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κυριεύσεως τῆς Στερεᾶς ἰδίας καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Μαρβίλιος (*Miscellanea historico-litteraria*, tom. III) ἐκφράζεται οὕτω περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Λαονίκου « Comme on a joint Calcondyle, qui a traité l'histoire des Turcs, aux Auteurs de la Byzantine, on peut assurer qu'il ne les deshonoré pas de se trouver à leur suite; il a le don de reveiller notre attention, en nous donnant de la curiosité, et de nous pas laisser dormir sur son livre ».

Ἡ ἱστορία τοῦ Χαλκοκονδύλη μεταφρασθεῖσα λατινιστὶ ὑπὸ Κονράδου Καυσέρου ἐτυπώθη ἐν Βασιλείᾳ 1556 καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ Βλασίου Βιγαναρίου, ἐν Παριείοις 1577.

Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον μετὰ τῆς ἄνω λατινικῆς μεταφράσεως ἐτυπώθη τὸ πρῶτον ἐν Γενεύῃ 1615, εἶτα δ' ἐν Παριείοις 1650, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν Βόννῃ 1843.

Μανουήλ Μοσχόπουλος.

Ἀνεψιὸς τοῦ ὁμωνύμου Κρητὸς ⁽¹⁾, ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινουπόλιν, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ὁποίας προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἔγραψε:

— Συλλογὴν Ἀττικῶν ὀνομάτων. (ἔξεδόθη μετ' ἄλλων ὑπὸ Φραγ. Ἀζουλάνου ἐν Βενετίᾳ 1524 παρ' Ἀλδῶ, καὶ ὑπὸ Μιχαὴλ Βασκολάνου ἐν Παρισίοις 1532. Ὁ Δουκάγγιος ἀναφέρει τὸ ἐν λόγῳ πῶνυμα χειρόγραφον ἐν τῇ Παρισίᾳ βιβλιοθήκῃ, ἐπιγραφόμενον· «Τοῦ σοφωτάτου Κυρίου Μανουήλ τοῦ Μοσχόπουλου Βυζαντίου (τοῦ Κρητὸς ἀνεψιοῦ) ἐκλογὴ κατὰ στοιχεῖον ὀνομάτων Ἀττικῆς, εἰς οἷ δοκιμώτατοι χρόνται τῶν παλαιῶν »).

— Περὶ ἰδιωμάτων, ἢ ἀττικῆς διαλέκτου.

— Γραμματικὴν.

— Ἀττικὰς φωνάς.

— Ἀττικισμούς. (ἐκδοθέντας κατὰ λάθος ἐπ' ὀνόματι Θεωμᾶ τοῦ Μαγίστρου).

— Γραμματικὴν ἐξήγησιν εἰς τὰς δύο πρώτας ῥαφιδίας τῆς Ἰλιάδος. Ἐν Οὐτρέχτῃ 1712 ⁽²⁾.

Νικόλαος Σεκουνδινός.

Ἐγεννήθη ἐν Εὐδοίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος, καὶ ἐξεπαίδεθη πιθανῶς εἰς τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖα. Ὅταν ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Παλαιολόγος μετέβη εἰς Ἰταλίαν πρὸς συγκρότησιν τῆς περὶ ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν συνόδου παρέλαβεν ἐν τῇ ἀκολουθείᾳ καὶ τὸν Εὐδοεᾶ Σεκουνδινόν, γιγνώσκοντα τὴν λατινικὴν γλῶσσαν ἄριστα. Ἐπίσημος διεμνηνευτὴς τῆς συνόδου διορισθεὶς ὁ Νικόλαος ἐδικαίωσε καθ' ὅλοκληρίαν τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ πρὸς μετάρρхаίν ἐκ τοῦ προχείρου καταπληκτικὴ εὐχέρεια τοῦ ἀνδρὸς ἐθαυμάσθη ὑπὸ τῶν ἀλλοθινῶν, καὶ ἄνδρες ἐπίσημοι ἐπλεξαν τὸν στέφανον τοῦ Εὐδοεῶς. Ὁ πάππας Πίος λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Σεκουνδινού· «*vir Graecae et latinae historiae peritissimus.*»

(¹) Ὁ Κρηὶς Μανουήλ Μοσχόπουλος ἔχμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος ἐπὶ Μανουήλ Παλαιολόγου, καὶ ὄγ: ἐπὶ Ἀνδρόνικου τοῦ πρεσβυτέρου, ὡς Δουκάγγιος, καὶ Φαβρίκιος, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀρλέσιος δὲν διώρθωσε (Weiss. *Biographie Universelle*).

(²) Ἐνεκα τῆς ταύτωνυμίας τοῦ τοῦ θεῖου καὶ ἀνεψιοῦ μεγάλῃ ἐπικρατεῖ σύγχυσις περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν συγγραμμάτων· τὰ σχόλια εἰς Ἱστορίας Ἔργα καὶ Ἡμέρας, ἅπαντα ὁ Τριγαβέλλης ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἡμετέρου Βυζαντίου ἐδημοσίευσε, κατὰ χειρόγραφον τῆς Μαδρίτης ἀποδίδονται εἰς τὸν Κρητᾶ. Τὰ ἐξῆς ἀποδίδονται εἰς ἀμφοτέρους—Σύνοψις βίου Εὐριπίδου—Περὶ εἰδώλου—Σχόλια εἰς Πινδάρου Ὀλύμπια—Περὶ Πνευμάτων—Περὶ σολοικισμοῦ, καὶ παροιμιῶν—Σχόλια εἰς τ' ἄρχαία ἐπιγράμματα—Ἀνύμματα—Ἀρισμητικὴ, κλπ. (Fabricii *Bibliotheca Graeca* VI, σελ. 324).

καὶ ἀλλαχοῦ « *interpres Saguntinus utraque linguæ disertissimus* » « *illustre nomen adeptus est* ». Καὶ ὁ Ματθαῖος Παλμέριος « *Nicolaus Euboicus latinæ et græcæ linguæ atque elegantiae princeps laudatissimus habetur* » (').

Ὑστερον ἐλθὼν ὁ Νικόλαος εἰς Βενετίαν διωρίσθη δουκὶς γραμματεὺς. Ἀναχωρήσας δ' ἔπειτα διὰ τὴν πατρίδα του ἔλαβε τὸ δυστύχημα καὶ ἔδωκε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καταποντιζόμενα μεθ' ἀπάσης τῆς περιουσίας του. Ἀπαρηγόρητος ἐπὶ τῇ συμφορᾷ ἐπανεστρέφεν εἰς Βενετίαν, καὶ ἡ Δημοκρατία ἐδωρήσατο αὐτῷ ἑξακόσια δουκάτα.

Τῷ 1453 διέτριβεν ἐν Νεαπόλει, ὅθεν χρονολογεῖται ἡ πρὸς Ματθαῖον Ἀσάνην ἐπιστολή του. Τὴν 7 Μαΐου 1469 εὐρισκόμενος εἰς Παδοῦν μετέφρασε λατινιστὶ τὸν Ὀνησάνδρον, τὸν ὁποῖον προσεφώνησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως, ὑφ' οἷ, κατὰ πάσαν πιθανότητα, εἶχεν εὐεργετηθῇ. Μεταβὰς ἐπὶ τέλους εἰς Ῥώμην προσελήφθη εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ πάπα Πίου Β'. καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσε τὴν 26 Μαρτίου 1463.

Συνέγραψεν ὁ Σεκουνδινὸς ἑλληνιστὶ μὲν—Γενεαλογίαν τῶν Τούρκων σουλτάνων, τυπωθεῖσαν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556—Περὶ χρησμοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς διατρούπην τοῦ Ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου—Ἐπιστολὰς πρὸς Ἀνδρόνικον Κάλλιστον, καὶ Ματθαῖον Ἀσάνην· λατινιστὶ δέ—*Gubernaculam Consiliorum*—καὶ 44 ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους.

Πρὸς τοὺτους δὲ μετέφρασεν ἀπὸ μὲν τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν—Ὀνησάνδρου Σρατηγικόν—Ἀρρίανου Ἀνάβασιν Ἀλεξάνδρου—καὶ τὰ πολιτικά τοῦ Πλουτάρχου, τυπωθέντα ἐν Βριξίᾳ τῇ 1485· ἀπὸ δὲ τοῦ λατινικοῦ μετέφρασεν εἰς τὸ ἑλληνικόν—Ζητήματα Ἰουλιανοῦ καρδινάλιου, τυπωθέντα ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1762. (²).

Γεώργιος Φραντζῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 30 Αὐγούστου 1401 ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, ἀναδεχθεὶς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τῆς ὁσίας Θωμαΐδος. Νέος ἀπελάμβανε τῆς εὐνοίας τῶν αὐτοκρατόρων Μανουὴλ καὶ Ἰωάννου τῶν Παλαιολόγων. Τῷ 1427 συνοδεύσας τὸν Ἰωάννην εἰς Πελοπόννησον παρέμεινε παρὰ Κωσταντίνῳ Δραγάσῃ, δεσπότη τῆς

(¹) *Hodii, de Græcis illustribus, lib I, cap. VI.*—Καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς συνόδου σημειοῦνται ταῦτα περὶ τοῦ Σεκουνδινοῦ, « ἀνὴρ ἄριστος, καὶ ἀξιολογώτατος, καὶ ἄκρως μὲν ἐν τῇ τῶν λατίνων γλώσσῃ ἐξηκνημένος, καλῶς δὲ ἴαν » καὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιστάμενος. »

(²) *Hodius—Feller, Biographie Universele, tom. XI, σελ. 203—Fabricii, Bibliotheca Græca, tom. XI, σελ. 273, καὶ 705.*

Πελοποννήσου, ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου κατέλαβε τὰ παραδυσθέντα φρούρια τῆς Σπάρτης καὶ Κυλλήνης· εἶτα συστρατεύων τῷ Κωνσταντίνῳ κατὰ τῶν Πατρῶν ἐγένετο αἷτιος τῆς σωτηρίας αὐτοῦ· διότι πληγωθέντος τοῦ ἱπποῦ του, καὶ πεσόντος χαμαὶ, ὁ Φρατζῆς προκινδυνεύσας ἐλύτρωσεν αὐτόν· πληγωθεὶς καὶ αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Πατρῶν καθείροχθη εἰς τινα πύργον, ἐνθ' ἄρκετάς ὑπέστη κακουχίας καὶ στενότητες⁽¹⁾. Διέμεινεν αἰχμάλωτος ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα· εἶτα δὲ λυτρωθεὶς ἀντεμείφθη ἐπαξίως ὑπὸ Κωνσταντίνου, ὅστις τὸν ἀπέστειλε πρὸς σουλτάνον Ἀμουράττην Β'. πρὸς διεξαγωγὴν ἐκρημῶν τινῶν ζητημάτων. Τῷ 1430 ἐστάλη εἰς Ἀκαρνανίαν ἵνα συμφιλώτῃ τοὺς διαπληκτιζομένους υἱοὺς Καρόλου Τόκου τοῦ ἡγεμόνος· ἐπιστρέφων δὲ συνελήφθη περὶ τὰ νησιῶρια τῆς Λευκάδος ὑπὸ Καταλάνων πειρατῶν, καὶ ἀπῆλθον εἰς Κυλλήνην ἐπωλήθη μετὰ τῶν συναἰχμαλωτισθέντων ἀντὶ πέντε χιλιάδων χρυσῶν νομισμάτων.

Κατὰ Σεπτέμβριον 1431 διωρίσθη διοικητὴς Πατρῶν, καὶ κατὰ Ἰανουάριον 1432 ἐστάλη πρέσβυς πρὸς τὸν σουλτάνον καὶ τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, παρ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ὀφρικίῳ τοῦ πρωτοβεστιαρίου. Ἐπαναστρέψας εἰς Πελοπόννησον ἐστάλη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου πρὸς Ἀντώνιον Ἀκαϊόλην, τὸν αὐθέντην τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὕστερον ἐπρίσθυσεν αἰθὺς παρὰ τῷ σουλτάνῳ καὶ Ἰωάννῃ τῷ αὐτοκράτορι. Ἀποθανόντος τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἡ χήρα του Μαρία Μελισσηνὴ ἐζήτησάτο παρὰ Κωνσταντίνου ἵν' ἀνταλλάξῃ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν ἀντὶ ἄλλων ἐν Πελοποννήσῳ χωρῶν· πρὸς συνομολόγησιν τοῦ ἀνταλλακτοῦ ἐστάλη ὁ Φρατζῆς τῷ 1435· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Ὀθωμανὸς στρατάρχης Τουραχάνης προλαβὼν κατέλαβε τὰς Θήβας, διετάχθη ἵνα μεταβῇ παρὰ τούτῳ καὶ διαπραγματευθῇ τὸ ζήτημα. Εὐμενῶς δεξιωθείς ὑπὸ Τουραχάνου, γνωρίμου ὄντος, ἐπανεστρέψεν ἄπρακτος, διότι ὑπὸ διαφόρους προφάσεις ὁ Ὀθωμανὸς ἀπέφυγε πᾶσαν διαπραγματεύσιν. Ἐκ Θηβῶν ἀναχωρήσας ἐπορεύετο εἰς Εὐβοίαν, ἀλλ' ἀρθείσας τῆς γεφυράς, διενυκτέρευεν εἰς τὸ ἀντίπεραν, ἐκτεθειμένος εἰς ὑπερβολικὸν ψύχος,

(1) « Καὶ ἀπαγαγόντες με ἐμβλήσαν εἰς τὸν πύργον, ἦτοι τὸν πύργον, ἐν οἷῳ φρουρίῳ, ἐνθα ἦσαν μύρημας καὶ σιτόφιρες καὶ μύες, διὰ τὸ εἶναι ποτε σίτου ἀποθήκη, καὶ γεφυράς σιδηρᾶς περιέθεσαν τοῖς ποσὶ μου καὶ σιρᾶν λίαν βαρύναν καὶ στερεάν μετὰ σκόλοπος μεγάλου κατὰ γῆς πεπηγότες· εἶθα κακῶς ἐκκοιμώμεν πικρῶς διρραγῶν ἀπὸ τοῦ τῶν πληγῶν καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ τῶν ἄλλων. »

καὶ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ληστῶν, καὶ τῶν Τούρκων. Τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1436 ἀναχωρήσας ἐξ Εὐβοίας ἔφθασεν εἰς Βυζάντιον, ἔνθα τὴν 26 Ἰανουαρίου 1438 ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην, θυγατέρα τοῦ ἐπὶ καπικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαμπλάκωνος, στεφθεὶς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου. Ἐκ ταύτης ἐγέννησεν Ἰωάννην, Θάμαρ, ἀναδεχθέντας ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ ἰδίου Δραγάση, καὶ Ἀλέξιον, καὶ Ἀνδρόνικον.

Τὴν 6 Δεκεμβρίου 1441 σταλὲς εἰς Λέσβον, διεπραγματεύθη τὸ συνοικέσιον Κωνσταντίνου μετὰ Αἰκατερίνης θυγατρὸς τοῦ κυρίου τῆς νήσου Κατελουζίου, τελέσας καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν· τῷ 1442 ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τοῦ δεσπότη, καὶ τὴν 20 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς πρὸς σουλτάνον, καὶ Δημήτριον τὸν δεσπότην. Τὴν 1 Νοεμβρίου 1443 ἐπέμψθη διοικητὴς Σηλυβρίας, τὴν ὁποίαν κατὰ Μάρτιον 1444 παρέδωκεν εἰς Θεόδωρον, κατὰ τὰς μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συνομολογήσεις· ὕστερον ἀπεστάλη πρεσβευτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας, τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, καὶ τὸν σουλτάνον. Τῷ 1437 εἰς ἀμοιβὴν τῶν ἐξειδιασμένων ὑπηρεσιῶν του ὀνομάσθη ἡγεμὼν τῆς Σπάρτης καὶ πάντων τῶν περὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου εἰπόντος « ἕνεκα τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσασμέν σοι τὴν τῆς Σπάρτης διοίκησιν, καὶ οὕτω θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζηνός Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις ».

Κατ' Αὐγούστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ πολλῶν ὑποθέσεων, καὶ ἰδίως δευτέρου συνοικεσίου τοῦ Κωνσταντίνου, χηρέσαντος ἤδη.

Ὁ Κωνσταντῖνος γενόμενος αὐτοκράτωρ ἐξηκολούθησε τιμῶν τὸν φραντζήν διὰ σπουδαίων πρεσβειῶν. Ἀποσταλὲς δ' εἰς Τραπεζοῦντα καὶ Ἀρμενίαν, μετὰ διετῇ ἀπουσίᾳ, ἐπανερχόμενος ἐναυάγησε περὶ τὴν Ἀμισόν.

Ἀλούσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἡρωϊκῶς πεσόντος τοῦ προστάτου του, ὁ φραντζῆς συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ τῆς αἰχμαλωσίας ὑπενεγκὼν ἐξηγοράσθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1454, καὶ κατέφυγεν εἰς Σπάρτην· τὰ τέκνα του κρατηθέντα ὑπὸ τοῦ σουλτάνου ἐχρησίμευσαν εἰς ἐκπλήρωσιν σοδομίας.

Τὸν Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθὼν εἰς Λεοντάριον εἰσῆλθεν

εις τὴν ὑπηρεσίαν Θωμᾶ τοῦ δεσπότη, δωρησαμένω αὐτῷ δι' ἀργυροβούλου τὴν Κερτέζην. Εἶτα διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Σερβίαν, ἕνεκα τῆς τότε συγχύσεως τῶν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Σερβίᾳ, δὲν ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴν του.

Κατὰ Σεπτέμβριον 1455 μετέβη εἰς Ἀδριανούπολιν παρὰ τῷ σουλτάνῳ ἵνα ἐξαγοράσῃ τὴν οἰκογένειάν του· ὁ υἱὸς του Ἰωάννης, λίαν εὐειδὴς, εἶχε σφαγῇ ὑπὸ τοῦ σουλτάνου μὴ ἐνδίδων εἰς τὰς ἀκολάστους αὐτοῦ ὀρέξεις· ἐξαγοράσας μόνον τὴν σύζυγόν του βαρβαλγῶν ἐπανέστρεψεν εἰς Πελοπόννησον. Τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1456 ἐστάλη πρέσβυς εἰς Βενετίαν, καὶ εὐμενῶς δεξιωθεὶς ἐπανῆλθε τὴν 6 Ἀπριλίου 1457.

Οἰκτρὰ ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ κατάστασις τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Τουρκικὸς χεῖμαρρος ἀπροσκόπτως ἐπῆρχετο παρασύρων αὐτοκρατορίας καὶ βασιλείας, οἱ δὲ μικρόψυχοι ἡγεμονίσκοι τῆς δυστυχούς ἐκείνης τοῦ καταρρέοντος ἑλληνισμοῦ χώρας εὗρον πρόσφορον τὴν ὥραν νὰ διεκδικήσωσι παλαιὰ μίση, ἀντὶ συσσωματούμενοι περὶ μεγάλων νὰ βουλευθῶσιν. Ὁ προκάτοχός των εἶχε τοῦλάχιστον τὸ θάρρος νὰ πέσῃ νεκρὸς ἐπὶ αὐτοκρατορικῆς πορφύρας. Ὁ Θωμᾶς Παλαιολόγος, ἀδελφὸς τοῦ πεσόντος αὐτοκράτορος, καὶ τελευταῖος τῆς Πελοποννήσου δεσπότης αἰσχυρῶς ἐγκαταλιπὼν τὸ κράτος τοῦ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, ἔχων μεθ' αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου⁽¹⁾· μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ Φραντζῆς συνοδεύων τὴν οἰκογένειαν τοῦ δραπετοῦ ἡγεμονίδου, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ὅθεν ἀναχωρήσας κατέ-

(1) Ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ 1466. Τῶν υἱῶν τούτου ὁ μὲν Ἀνδρέας συνοικήσας μετὰ γαμικῆς προστάδος κατέστρεψεν ἐν Ῥώμῃ τὸν εἶδαρον βίον (1502)· ὁ δὲ Μανουὴλ βαρέως φέρων τὴν ἐν Ῥώμῃ διατριβὴν κατέφυγε πρὸς αὐτὸν τὸν Μωάμεθ καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Βαγιαζίτου διατέλεσε πάντα τὸν χρόνον τιμώμενος, ἂν καὶ ἀπαρτρεπτόως ἐρύλαζε τῶν πατέρων αὐτοῦ τὴν ἀμώμητον πίστιν. Ἐκεῖ ἐτέκνωσε τὸν ἔτι νῆπιον ἀποδιώσαντα Ἰωάννην, καὶ τὸν Ἀνδρέαν, ὅστις ὑπὸ Σελίμ εἰς τὰ βασιλικὰ στρατόπεδον μετακομίσθεις, ἐμυῖθῃ τῶν Ἀγερηνῶν τὴν πίστιν καὶ τὸ ὄνομα εἰς τὸ Μωάμεθ μετέβαλεν. Εὐμενεστέρᾳ ὑπῆρξε τῶν θυγατέρων τοῦ Θωμᾶ ἡ τύχη, ὅτι ἡ μὲν Ἑλένη συνεζεύχθη μετὰ Λαζάρου τοῦ δεσπότη τῆς Σερβίας (1460), ἡ δὲ Ζωὴ, εἴτε Σοφία κατ' ἄλλους, πανουργοτάτῃ γυνὴ, ἀρμολογεῖσθαι τῷ τσάρᾳ τῆς Μοσχοβίας· Ἰωάννην τῷ Βασιλίδῃ, ἔφερον αὐτῷ πρῶτα τὴν σημαίαν τοῦ διεφάλου αἵτου καὶ ἴσως τὰς περὶ ἀνακτήσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀμύσεις. Δημήτριος δὲ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θωμᾶ παρεγώρησεν ἐκουσίως τῷ Μωάμεθ καὶ τὸ κράτος καὶ τὴν μονογενὴ αὐτοῦ θυγατέρα (1460), καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει μετενδυσάμενος τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ εἰς τὸ Δαυὶδ μεταλλάξας τὸ ὄνομα μετέλλαξε καὶ τὸν βίον (1471). Μωστοξίδου, Ἑλληνομνήμων, σελ. 398.

πλευσεν εἰς Κέρκυραν (5 Σεπτεμβρίου 1457)· τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος,¹⁾ προσκληθεὶ τῆς βασιλείσσης Ἑλένης πενθερᾶς τοῦ δεσπότη Λεονάρδου Τόκου, ἦλθεν εἰς Λευκάδα.

Πάσχων ἐκ δεινοῦ ρευματισμοῦ ὁ αὐτοῦ πρωτοβεσιτάριος, ἀνέτεινε πλέον πρὸς οὐρανὸν τὴν ψυχὴν, ἀφοῦ κακὴ μοῖρα εἶχεν ἐκκενώσει· εἰς τὴν καρδίαν του μέχρις ὑποτάθμης τὸ ποτήριον τῶν κοσμικῶν πικριῶν. Ὅθεν ὑπενδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον μετωνομάσθη Γρηγόριος· τὸ δὲ παράδειγμα του ἀκολουθοῦσα καὶ ἡ συμμέτοχος τῶν θλίψεων ἀνάρτεος σύζυγός του Ἑλένη, μετωνομάσθη Εὐπραξία.

Τὴν 1 Σεπτεμβρίου 1465 προσεβλήθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ ρευματισμοῦ εἰς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα· τὴν δὲ προσβολὴν ἐκείνην, καὶ τὴν πενίαν, ἐν ἣ εὐρίσκετο ὁ τέως εὐδαίμων Φραντζῆς, περιγράφει ὁ ἴδιος ὡς ἑξῆς: « Καὶ ἐξῆλθέ μου τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμὸς, ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων, καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον· ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐμοὶ δυσχερῶν, γήρους τε καὶ ἀσθενείας, καὶ τῆς ἐνδείας· οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀναγκαίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς· ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θανάτου κωρὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σωματικὰ ἤκουον ».

Τὸ ἐπόμενον ἔτος διατρίβων ἐν Κερκύρᾳ ἔγραψεν, αἰτῆσαι τινῶν εὐγενῶν τῆς νήσου, τὸ Χρονικὸν περαιωθὲν τὴν 29 Μαρτίου 1466· ἐκεῖ δὲ πιθανῶς μετ' οὐ πολὺ παρέδωκε τὸ πνεῦμα.

Τὸν Φραντζῆν ἐπῆρσαν ὁ Ποντάνος λέγων « *Vir fuit agendarum scientissimus, de tribus autem imperatoribus ita mervit, ut nemo magis* ».

Τὸ Χρονικὸν τοῦ Φραντζῆ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ποντάνου σὺν τῷ Συμοκάττῃ ἐν Ἰγγολστάδῃ 1604, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Βεγκέρου ἐν Βόννῃ 1838. Μόνον δὲ τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον ἐξέδοτο ὁ Κάρολος Ἄλτερ ἐν Βιέννῃ 1796.

Γρηγόριος Μάμας (').

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει· τὸν

(1) Ἐπωνομάσθη οὕτως ἀπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος τῆς μητρὸς του, μαίας οὗσης, καὶ δὲ ῥῆμα ἐν αὐτοῦ ὄνομα ἦν Μελισσηνὸς καὶ Στρατηγόπουλος.

μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον διωρίσθη πνευματικὸς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ ἀπεστάλη ἐν ἔτει 1437 ὡς πρέσβυς πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήτῳ ἡγεμονεύοντας ἀδελφοὺς του (¹). Τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Γρηγόριος ἀνεδείχθη θερμὸς τῆς ὀρθοδοξίας ὑπερασπιστὴς, εἴτ' ἐκ πεποιθήσεως ἢ καὶ ὑποκρινόμενος· παρευρεθεὶς ὁμως εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον ἐκτρίχθη φανατικὸς τοῦ παπισμοῦ θιασώτης, παραπείθων μὲν τότε καὶ ἄλλους δολίως, ἀπροκαλύπτως δὲ καὶ ὕστερον ὑπηρετῶν τὰ συμφέροντα τῆς Ῥώμης. Ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον προσεδιβάσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης (1445). Ὀλίγον μετὰ τὸν θάνατον Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τὴν στέψιν τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου τοῦ Δράγαση συνεκροτήθη ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ σύνοδος πρὸς συζήτησιν τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ Συνόδῳ ἀπορρασισθέντων (1450). Εἰς τὴν σύνοδον ταύτην παρῆσαν οἱ τρεῖς πατριάρχαι, Ἀλεξανδρείας, Ἱεροσολύμων, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἀρχιερεῖς καὶ κληρικοὶ, οἵτινες καὶ ἀποστείλαντες πρὸς τὸν Μάμαν τὸν οἰκονόμον Μιχαὴλ καὶ τὸν μέγαν ῥήτορα Θεόδωρον Ἀγαλλιανὸν ἐζήτησαν ἐπιστήμω· τὴν παρουσίαν του. Ἐλθόντες οἱ ἀπεσταλμένοι ἐξέθηκον αὐτῷ, ὅτι ἡ συγκροτηθεῖσα Σύνοδος ἀξιοὶ καὶ παρακαλεῖ ὅπως παρεσόμενος τῇ συνόδῳ γνωμοδοτήσῃ περὶ τῶν ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συναγωγῇ δεδογμένων. Ὁ δὲ λατινόφωνος Γρηγόριος ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὡς ἑξῆς: Ἐγὼ συνεθέμην ταῖς ὑπογραφαῖς ἡγησάμενος μὴδὲν ἐκείνῃ τὴν σύνοδον τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διαφέρειν, μὴδὲ τοὺς Ἱταλοὺς τῶν Γραικῶν οὐσιωδῶς διαφέρειν κατὰ τὰ δόγματα· Χριστιανοὺς γὰρ ὀρθοδόξους εἶναι ἄμφω... φαίητε τὸν αὐτὸν ἐμὲ τῷ πάπᾳ τῆς δόξης σκοπὸν δεικνύειν καὶ μὴδὲν ἀπὸ τῆς συνόδου ἐννοεῖν.

Οὕτως ἀπαντήσας τοῖς ἀπεσταλμένοις ἔπεμψεν ἀντὶ αὐτοῦ τὸν δικτικὸν φράτερ Λεονάρδον, λαβόντα μέρος εἰς τὰς ἐγερθείσας συζητήσεις.

Τότε οἱ ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ συνηθροισμένοι ἀπεκρήρυσαν τὸν Μάμαν, ὡς οἰόμενοι τὸν Φλωρεντινὸν σύλλογον οἰκουμενικὸν εἶναι καὶ μὴδὲν τῶν προγεγενημένων οἰκουμενικῶν συνόδων διετηροῦν, ἀνακράζοντες: Ἐκβαλλέσθω τοῦ θρόνου Γρηγόριος καὶ ἀρτεπαχθῆτω Ἀθαράσιος.

Τότε δὲ καὶ οἱ ἐκ τῆς συνόδου παλθόντες εἰς ἐκλογὴν τοῦ νέου πα-

(¹) Φραντζή Χρον. σελ. 162. ἔκδ. Βόννης.

τριάρχου, Μακάριος ὁ Νικομηδείας, Νεόφυτος ὁ Νικαίας, καὶ Παρθένιος ὁ Κυζίκου διεκήρυξαν, *Καθειλομεν ὀλιγωρητέον Γρηγόριον, τὸν ὀλιγωροῦντα τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος καὶ ἀντεισηΐσαμεν τὸν συνωδὸν τῇ εὐσεβείᾳ κύριον Ἀθανάσιον*, ὃς παρέσται ἡδὴ τῇ συνόδῳ ⁽¹⁾.

Ὁ Γρηγόριος μετὰ τὴν καθαίρεσιν διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐν Βυζαντίῳ, ἀνεχώρησε τῷ 1452 ὡς φυγὰς ⁽²⁾, καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ὑπεδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ πάπα τοῦ ὁποίου τὰ συμφέροντα φανατικῶς εἶχεν ὑποστηρίζει. Ἐνταῦθα δὲ ἀπεβίωσεν ὀλίγον μετὰ τὴν ἐπελθούσαν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου.

Συγγράμματα.

— Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τραπεζοῦντος περὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων. — Ἀντιρρητικὸς εἰς τὴν ἐπιστολὴν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου. (ἐξεδόθη ὑπὸ Καρυσφύλλης).

— Ἀπολογία πρὸς τὴν Μάρκου Ἐφέσου ὁμολογίαν.

— Ἀνατροπὴ τῶν συλλογιστικῶν κεφαλαίων Μάρκου Ἐφέσου κατὰ Λατίνων.

— Ἐκθεσις πίστεως.

— Ἀπολογία περὶ τῶν πέντε κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ⁽³⁾.

Ματθαῖος Καμαριώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ περὶ τὰ τέλη τῆς 14^{ης} αἰωνοταστηρίδος ἐκ πατρὸς ἱερέως, πανοικί μεταναστεύσαντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῶν τελευταίων Παλαιολόγων. Ἐνταῦθα ἐδίδαξεν εὐδοκίμως τὴν φιλοσοφίαν εἰς πολλοὺς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγεται καὶ ὁ ὕστερον πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ⁽⁴⁾. Αὐτόπτης τῆς μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλωθείσης πρωτευούσης τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἐθρήνησε περιπαλιέστατα τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ γένους, καὶ τὴν ἀπώλειαν πάντων τῶν συγγενῶν. Περὶ τοῦ πατρὸς του, σφαγέντος ἢ ἐξανδραποδισθέντος, λέγει ταῦτα ἐν τινι ὑπὸ Κρουσίου δημοσιευθείσῃ ἐπιστολῇ· « Οὐ θρηνῶ μου τὸν πατέρα· τῆς γὰρ τελευτῆς ἡγοῦμαι τε καὶ ὀνομάζω μακάριον· ἐθρήνησα δ' ἂν αὐτὸν καὶ μάλα εὐλόγως, εἰ τοῖς βαρβάροις, τῆς πατρίδος ἐκπολιορκηθείσης, ζῆν τε περιελέλειπτο, καὶ γεγεννημένος αἰχμάλωτος, τοῖς λοιποῖς εἴλκετο παραπλησίως τῶν πολιτῶν, ἐκείνα ὁρᾶν τε καὶ ὑπομένειν ἀναγκαζόμενος, ἅτινα οὐκ ἂν, καὶ λιθίνην ἔχοντα ψυχὴν, ἀνέ-

⁽¹⁾ Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ Συνόδου, δημοσιευθέντα ὑπὸ Δοσθεοῦ ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς.

⁽²⁾ Φραντζῆς, σελ. 217.

⁽³⁾ Fabricii, Bibliotheca Graeca, tom. XI. σελ. 393—4.

⁽⁴⁾ Crusii, Turco-Graecia, σελ. 177.

παιθεν' ἡδίων μυρίους καὶ χαλεπωτάτους αἰρεῖσθαι θανάτους ἢ ζῆν οὕτως ἀτίμως καὶ δυστυχῶς· εἰ δὲ μαχαίρας ἔργον γεγένηται, καὶ σφαγείς ὦχετο, καὶ τοῖς πεσοῦσι συνηριθμήθη, οὕτω τοῦτο σφόδρα δεινόν, ἀλλ' ἐκεῖνο καὶ πάνδεινον, τὸ ζῆν! . . Ἐμυτὸν δὲ ἀποδύρομαι μὴ κακοινωνηκότα τῆς τελευτῆς τῷ πατρὶ, μηδὲ ἄξιον κριθέντα παραπλησίως ἐκείνῳ τοῦ ζῆν ἔξω γενέσθαι . . »

Ἐκτὸς τοῦ πατρὸς ὁ Ματθαῖος ἀπώλεσε τὴν μητέρα, τὴν ἀδελφὴν καὶ τρεῖς τῶν ἐξ ἀδελφοῦ ἀνελπίων του· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συγγενῶν του ἐρονεύθησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν κατὰ τὴν ἄλωσιν· « Ἐπιτείνει δέ μοι τὸ πάθος καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς οἰκείοις καὶ συγγενέσι γεγενημένον· ἄλλος γὰρ ἄλλη οὐκ οἶδ' ὅπη γῆς διεσπάρησαν ἕκαστος ».

Συστηθείσης ὕστερον ὑπὸ τοῦ Σχολαρίου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικῆς σχολῆς πρῶτος αὐτῆς διδάσκαλος ἀνεδείχθη ὁ Ματθαῖος, διδάξας τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ γραμματικὰ εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους, μετὰ τῶν ὁποίων μνημονεύεται ὁ ὕστερον διαδεχθείς αὐτὸν ἐν τῇ σχολαρχίᾳ Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος.

Ἐξμετέφησε τὸ ζῆν ὁ Καμυριώτης ὀλίγα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐτη⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— Συνοπτικὴ παράδοσις τῆς ῥητορικῆς. (ἔξεδόθη τῷ 1597 ἐν Αὐγούστῃ ὑπὸ Δαβὶδ Ἐσχελίου).

— Σύνοψις ἐκ τῆς ῥητορικῆς Ἑρμογένους. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων τοῦ Ἰωάννου Σχέφφερ εἰς τὸ Liber Lectionum Academicarum ἐν Ἀμβούργῳ 1675).

— Λόγοι δύο πρὸς Πλήθωνα περὶ Εἰμαρμένους. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Ρεϊμαρ ἐν Λεύδῃ 1724).

— Ἐξήγησις εἰς τὰς ἐπιστολάς Συνεσίου.

— Ῥητορικὰ Γυμνάσματα.

— Ἐγκώμιον εἰς τοὺς τρεῖς ἱεράρχας.

— Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

— Στίχοι ἱαμβικοί.

— Ἐπιστολαί. (Μίαν τούτων περιγράφουσιν τὰ κατὰ τὴν ἄλωσιν ἐπισυμβάντα αὐτῷ δυστυχήματα ἔστειλεν ὁ Θεολόγος Ζυγομαλάς πρὸς Μαρτίνον τὸν Κρούσιον δημοσιεύσαντα ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ σελ. 76—83) ⁽²⁾.

(1) Μάρτυρας ὁ Μαργουῖνιος γράφων τῷ Ἐσχελίῳ λέγει ταῦτα περὶ Καμυριώτου, « ἄνδρος τὰ τε ἄλλα εὐσεβοῦς καὶ περὶ λόγους οὐκ ἀγεννοῦς· προσπεριποιημένους δὲ τούτῳ πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῆς αὐτῆς τοὺς οἴκους καταπιστευθείς, ἀκμιάσκει μὲν πρὸ τῆς ἄλωσης, ὀλίγον δὲ ὕστερον ἀπολείποντι τὸν βίον ».

(2) Ρεϊμαρὸς πρόλογος εἰς τοὺς κατὰ Πλήθωνα δύο λόγους τοῦ Καμυριώτου. Εἰς

Γεώργιος Ἀμιρούτζης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του καὶ τοῦ Βυζαντίου κατέγινεν ἰδίως εἰς φιλοσοφικὰς μελέτας, ἐπονομασθεὶς διὰ τοῦτο καὶ *φιλόσοφος*. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία σύνοδον ὡς καὶ εἰς τὴν ὕστερον ἐν Ἀγία Σοφίᾳ συγκροτηθεῖσαν, ἀναδειχθεὶς ἐν ἀμφοτέραις εἰς τῶν ἐπισημοτέρων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Δαυὶδ τοῦ Κομνηνοῦ, ὑφ' οὗ καὶ ἐτιμήθη τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοβεστιάριου. Κατὰ Δωρόθεον τὸν Μονεμβασίας⁽¹⁾ ὁ Ἀμιρούτζης ἀγνωμονῶν τῷ εὐεργέτῃ ἐγένετο αἷτιος τῆς τε ὑποδουλώσεως τῆς πατρίδος του καὶ τῆς καταστροφῆς τῶν ἐν αὐτῇ βασιλευόντων Κομνηνῶν μετὰ τὴν ὑπὸ Μωάμεθ Β'. κατάλυσιν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι αὐτοκρατορίας (1461) ὁ Γεώργιος αἰχμαλωτισθεὶς μετὰ τοῦ μεγάλου μετᾶζοντος Ἀλταμουρίου καὶ ἄλλων ἤχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁμολογήσας μετὰ τῶν τέκνων τὸν μωαμεθανισμόν, εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμοσίας, ἐτιμήθη μεγάλως ὑπὸ τοῦ σουλτάνου. Ἀπεβίωσε τῷ 1475.

Κατὰ τὸν αὐτὸν Δωρόθεον ὁ Ἀμιρούτζης ἦτο ἐγγονὸς τοῦ Ἰάγαρη ἐκ θυγατρὸς καὶ πρωτεξάδελφος τοῦ Μαχμουτ πασᾶ, *πεπονηρευμένος, εὐμορφος, ἐπιτήδειος, ὑψηλός, καὶ εἰς τὸ δοῦναι θαυμαστός*⁽²⁾.

Συγγράμματα.

—Περὶ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ συμβεβηκότων πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ναυπλίου Δημήτριον.

—Διάλογος περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Τούρκων.

—Περὶ πολιορκίας καὶ ἀλώσεως Τραπεζοῦντος ἐπιστολὴ πρὸς τὸν καρδινάλιον Βησσαρίωνα. (ἐδημοσιεύθη εἰς Boissonade *Anecdota Græca* tom. V. σελ. 389—404).

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη ἐξωμόσας ἐλήφθη ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ σουλτάνου, παρὰ τῷ ὁποίῳ μεγάλως ἴσχυεν. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία⁽²⁾ λέγει περὶ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς: «λογιώτατος καὶ σοφώτατος εἰς

bricii, *Bibliotheca Græca* tom. VI, σελ. 118—20. *Sax*, *Onomasticon Litterarium*—*Miller Catalogue des Manuscrits Grecs de l'Escuriel*, σελ. 342, 343, 445. *Μ. Παράνικα*, *Σχεδίασμα*, σελ. 15.

(¹) Χρονογράφος, σελ. 409—10, ἔκδ. Βενετίας 1681.

(²) *Allatii de consensu*, σελ. 379—*Biographie Générale* tom. 20, σελ. 126.

τὸ Ἑλληνικὸν μάθημα καὶ τὸ ἀρχαϊκόν· τόσον γὰρ ἦτο σοφώτατος, ὅτι τὰ βιβλία τὰ ἰδικά μας τῶν χριστιανῶν τὰ ἐμεταγλώττισεν εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν γλῶσσαν διὰ ὀρίσμου τοῦ σουλτάνου· ὁ γὰρ σουλτάνος δὲν ἔπαυε ποτὲ νὰ μὴ δὲν ἐρωτᾷ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμιρούτζη ὡς σοφὸν ἄνθρωπον. . . »⁽¹⁾. Ὁρμητικὸς καὶ βίαιος τὸν χαρακτηρεῖ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιρούτζη κατεπείρανε τοὺς τότε πατριάρχας διὰ τῶν παραλόγων ἀπαιτήσεών του, ἐπὶ τέλους δ' ἐξ ἀποπληξίας προσβλήθεις ἐλεεινῶς κατέστρεψε τὸν βίον⁽²⁾.

Δημήτριος Χαλκοκονδύλης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1424 ἐν Ἀθήναις, καὶ οὐχὶ ἐν Βυζαντίῳ ὡς ἔγραψεν ὁ Βουσαρδὸς καὶ ἄλλοι, καὶ ἦτο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀδελφὸς τοῦ Λαονίκου. Ἐγένετο μαθητὴς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, τῇ συστάσει τοῦ ὁποίου Λαυρέντιος ὁ ἐκ Μεδίκων προτεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Φλωρεντίαν ὡς διάδοχον τοῦ Ἀργυροπούλου. Διδάσκων ὁ Δημήτριος ἐπέσυρε τὸν φθόνον τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ, παρὰδιδόντος ὁμοίως τὴν Ἑλληνικὴν⁽³⁾· ὁ Λαυρέντιος ἐπεμβὰς διέλυσε τὰ σκάνδαλα διαμοιράσας ἐξ ἴσου τοὺς ἀχροατάς. Προσκληθεὶς τοῦ ἡγεμόνος Λουδοβίκου Σβορτίου ὁ Χαλκοκονδύλης ἦλθεν εἰς Μιλάνον, ἔνθα ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν μέχρι τέλους. Μετὰ τὴν ἐκ Τοσκάνης ἀπέλευσίν του προσεκλήθη ἐπανειλημμένως, καὶ ὁ Πολιτιανὸς ἵνα τὸν ἀνγκάσῃ πρὸς ἐπάνοδον, ἔγραψε τὸ ἑξῆς ὥραϊον ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπίγραμμα·

ἔξ οὗ δὲ Θεόδωρος οὐρανόνδε
βῆ, καὶ ὡς γε χελιδόνος νεοσσός,
ματρός χερσὶ βρεφυλλίου θανούσας,
ἀπτήνας λίπεν ὧδ' ὑπὲρ καλιᾶς·
μὰ ψὲ δὲν μάστακα τοῦδε προσδοκῶντας,
ὦ Δημήτριε, πάντες ἄθλιοι γε
νῦν γυννύμεθα· σὺ δὲ πρῶτος ἐλθὼν
πεινώσιν σοφίης ἐδητὸν ἡμῖν
δός· σὺ νῦν μόνος εἰ γλυκὺς τιθηνός⁽⁴⁾.

(1) Ἐκδοσις Βόννης σελ. 379.

(2) Χρονογράφος σελ. 410.

(3) Sed mansit Demetrio honestus gratiæ locus Laurentium, vel infesto et oblique semper incessente Politiano, qui, cum neminem e Latinis sibi parem pateretur, Græcis ipse eruditior existimari volebat. Dividit munera Laurentius et æmulationes lites derimaret, et filii, præceptorem contentione, ad discendum accederentur. (Iovii, Elogia, σελ. 56).

(4) Hædii, de Græcis illustribus lib. I.

Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀπεβίωσεν ἐν Μιλάνῳ τῷ 1511 ἄγων τὸ 87 ἔτος τῆς ἡλικίας.

Νυμφευθεὶς ἐν Φλωρεντία ἀπέκτησε θυγατέρα ἣν ἡρόσατο Ἰωάννη τῷ Παρράσιῳ. Οἱ γεννηθέντες τρεῖς ἐγγονοὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου Θεόφιλος, Βασίλειος, καὶ Σέλευκος, προώρως ἐξεμέτρησαν τὸ ζῆν· ὁ πρῶτος παῖς τέθνηκεν, ὁ τρίτος ἐπνίγη εἰς τὸν Τίκινον, καὶ ὁ δεύτερος Βασίλειος μαθητεύων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Ι΄. ἰδρυθὲν Ἑλληνικὸν γυμνάσιον προώρως ἐτελεύτησε.

Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων μαθητῶν τοῦ Δημητρίου ἀναφέρονται οἱ ἐπιφανεῖς Λαόνικος Τομαῖος, Βενέδικτος Ἰόβιος, Στέφανος Νίγρος, Ἰωάννης ὁ Τρισσίνιος, καὶ οἱ Βρεττανοὶ Θωμάς Λίναγερ καὶ Γουλιέλμος Γρόκινος, πρῶτοι μετενεγκόντες τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς Ἀγγλίαν, ἐξ ὧν ὁ εἰς εὐδοκίμως τὴν ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ὁξωνίᾳ Ἀκαδημία.

Ὁ Τρισσίνιος σεβόμενος τὴν μνήμην τοῦ διδασκάλου του ἤγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐν τῷ ναῷ τῶν Πατρῶν ἐπιγράφας·

P. M.

Demetrio Chalcondylæ Atheniensi

in studiis litterarum Græcarum

eminentissimo,

qui vixit annos LXXVII Mens. V.

et obiit anno Christi MDXI,

Ioannes Trissinus Gasp. filius

præceptori optimo et sanctissimo

posuit.

Ὁ Ἄλδος προσφωνήσας τῷ Χαλκοκονδύλῃ τὴν ἐν 1503 ἔκδοσιν τοῦ Εὐριπίδου λέγει περὶ αὐτοῦ, « Græcorum ætatis suæ facile principem, et doctrina sua Athenas veteres solum cum representasse ». Ὁ Γυράλδος· « vir profecto in interpretandis auctoribus celeberrimus », καὶ ὁ Ἀλκυόνιος· « Atticæ eloquentiæ facile princeps ». Ὁ Ἰόβιος ἐπαινεῖ σὺν τοῖς ἄλλοις τὸ σεμνὸν τῶν ἡθῶν του, καὶ ὁ Νίγρος τὴν λιτότητα, τὸ ἀπέριττον, καὶ τὴν ἀγνότητα τοῦ βίου τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκθειάζει.

Ὁ Zeltnerus (Theat. corect. typogr. erudit. σελ. 155) λέγει, ὅτι ὁ Χαλκοκονδύλης διαμείνας εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ὑπὸ Ἄλδου ἐκδιδομένων Ἑλληνικῶν συγγραφέων· πλὴν τοῦτο μὴ εἰκότως ἀποδεικνύμενον ἀμφίβολον καθίσταται. Ὁ Montfaucon. (Palæogr. Græc. σελ. 98) καταλέγει μετὰ τῶν καλλιγράφων

τῶν Χαλκοκονδύλῃν. Ἡ εἰκὼν τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Βαυρνέρου (1).

Συγγράμματα.

— Γραμματικὴ ἢ ἐρωτήματα συνοπτικὰ τῶν ὁκτώ τοῦ λόγου μερῶν μετὰ τινων χρησίμων κανόνων. (Ἐνευ τόπου καὶ χρόνου ἐξεδόθη τὸ πρῶτον κατὰ Μαιτταίρον, Annales Typogr. IV. σελ. 753, ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1493, ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρίσις τῷ 1525, ἐν Βασιλείᾳ 1546.

— Περὶ σχηματισμοῦ τῶν χρόνων. (συνεξεδόθη τοῖς ἐρωτήμασι Χρυσολωρᾷ παρ' Ἀλδῷ 1512, καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1516.)

— Ἐπίγραμμα εἰς Θεόδωρον Γαζῆν.

Ὁ Χαλκοκονδύλης τιμᾶται ὡς πρῶτος κριτικὸς ἐκδοτὴς τῶν ἐξῆς.

— Ὁμήρου Ἰλιάς, Ὀδύσσεια, Βατραχομουμαχία, ὕμνοι. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1488. (Εἰς τὴν πρώτην καὶ πολυτελεῆ ταύτην ἔκδοσιν τοῦ Ὁμήρου ὁ Χαλκοκονδύλης παρέβαλλε τὰ κείμενα διαφόρων χειρογράφων, καὶ πρὸς τὰς Παρεκβολὰς Εὐσταθίου, προτάξας καὶ προλεγόμενα. Ἐγένετο δ' ἐπιστάσις Δημητρίου τοῦ Κρητὸς ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται « Ἡ τοῦ Ὁμήρου ποιήσις ἅπανα ἐντυπωθεῖσα πέρας εἴληφεν ἡδὴ σὺν Θεῷ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀναλώμασι μὲν τῶν εὐγενῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, καὶ περὶ λόγους ἑλληνικοὺς σπουδαίων, Βερνάρδου καὶ Νηρίου Ταναΐδος τοῦ Νεριλίου, Φλωρεντίνων· πόνῳ δὲ καὶ θεσιότητι Δημητρίου Μεδιολανέως Κρητὸς· τῶν λογίων ἀνδρῶν χάριν καὶ λόγων ἑλληνικῶν ἐφιεμένων· ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ὀγδοηχοστῷ ὀγδόῳ, μηνὶ (sic) Δεκεμβρίου ἐννάτῃ ». Τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπαινεῖ τὰ μάλα ὁ Μαιτταῖρος διὰ τὴν πολυτέλειαν, καὶ τὴν κομψότητα. Ὁ Βερνάρδος Νέρλιος, εἰς τῶν καταβαλόντων τὸ ἀνάλωμα ἀδελφῶν ἐν τῇ πρὸς Πέτρον Μεδίκον προσφωνητικῇ λέγει τὰδε περὶ τοῦ διδασκάλου τοῦ Χαλκοκονδύλου, καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐκδόσεως. « Id in primis mihi opportunum fuit, maximeque optatum, quod ad hanc rem Demetrium Chalcondylem Atheniensem, nactus eram, virum profecto tempestate nostra doctissimum, praeceptoremque meum, a quo eiusmodi opus accurantissime regnosci posset. Itaque ex illius consilio, Homerum, ut vetustate primum, ita etiam divino quodam ingenio summum poëtam, ac litterarum fontem elegi: qui quidem ob incuriam atque negligentiam librariorum ita sui perveteri, integer agnosceretur. Quam ob rem eruditissimi sane viri opera qualem Demetrium nactus est, summo opere indigebat, qui, et amore, quo me non mediocri prosequitur, et communis utilitatis gratia maxime aductus, ipsa Homeri opera, singulari diligentia, summoque studio, cum Eustathii commentariis conferens, examinavit atque ementavit: Cujus quidem viri diligentiam aut nihil arbitror praeteriisse, aut si qua praeteriisse videbuntur, ea certe vel

(1) Hodii, Je Græcis illustribus—Boernerii, de doctis Græcis—Boissonnade (Biographie Universelle tom. VII)—Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 407.

dubia quædam sunt, vel eiusmodi, ut ea in tali tantoque opere justæ æquusque rerum æstimator non magni faciat ».

— Ἰσοκράτους λόγοι, ἐπιμελεία Δημητρίου Χαλκονδύλου. Mediolani, per Henricum Germanum. M. CCCC. L. XXXXIII (¹). Ἐν τέλει τῆς πρώτης ταύτης τοῦ Ἰσοκράτους ἐκδόσεως ἀναγινώσκειται· « Ἐτελειώθη σὺν Θεῷ τὸ παρὸν βιβλίον Ἰσοκράτους, ἐν Μεδιολάνοις, διορθώσαι μὲν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Χαλκονδύλου, τυπωθὲν δὲ καὶ συντεθὲν ὑπὸ Ἐρρίκου τοῦ Γερμανοῦ καὶ Σεβαστιανοῦ τοῦ Ἐκποντρεμούλου (sic). Τὸ δ' ἀνάλωμα πεποιήκασιν οἱ τοῦ λαμπροτάτου ἡγεμόνος Μεδιολάνου γραμματεῖς, Βαρβολομαῖος Σκύασος, Βικέντιος Ἀλίπρανος, Βαρβολομαῖος Ῥόζωνος. Ἐτεῖ ἀπὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως χιλιοστῷ τετρακοσιοστῷ ἐννενηκοστῷ τρίτῳ, μηνὸς Ἰανουαρίου εἰκοστῇ τετάρτῃ ».

— Σουίδα λεξικόν. Ἐπιμελεία καὶ διορθώσαι Δημητρίου Χαλκονδύλου. Τετύπεται ὑπὸ Βενεδίκτου Μάζου καὶ Ἰωάννου Βισέλου (²). Ἐν τέλει σημειοῦται: Anno ab incarnationem M. CCCC. LXXXVIII die XV novembris. Impressum Mediolani, impensa et dexteritate D. Demetrii Chalcondyli, Ioannis Bissoli, Benedicti Mangii, Carpensium. Εὗρηγνται δὲ στίχοι λατινικοὶ Ἰω. Σαλάνδου πρὸς Χαλκονδύλην καὶ ἀναγνώστην. Περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὁ Ἰωάννης Καταναῖος λέγει ἐν τῇ προσωφωνατικῇ ἐπιστολῇ. « Latēbat in tenebris paucorum factus tam pretiosus auctor, et ad omnibus in dies desiderabatur. Nullus opem ferebat, nec poterat. Tandem ad hanc provinciam reservatus vir Atticæ fecundia princeps, non ut cæteri Græcorum studiosis tantam felicitatem invidit, sed ducem se constituens, egregius hujus artis et industrios artifices, Ioannem Bisolum, et Benedictum Mangium, Carpenses, accersivit, et, præter conditionem et ætatem suam, pluribus multoties collatis, et renovandum Suidam aggreditur, tanto studio, et diligentia usus, ut obscura detexerit, inversa correxit, manca suppleverit, et, ut demum, quod sentio dicam, in illo explicando auctorem ipsum superavit ». Καὶ τῷ ὄντι ἡ ὑπὸ Χαλκονδύλου φιλοπονηθεῖσα πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Σουίδα ἐστὶν ἡ ἀρίστη· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δημήτριος σημειοῖ ἐν τέλει τὰς ἐπ' αὐτοῦ κοπιῶδεις ἐργασίας του, λέγων· « ὁ δὲ τὴν διόρθωσιν τοῦ βιβλίου πεποιηκὼς Δημήτριος ἐστὶν ὁ Χαλκονδύλης, ὃς πλείοσιν ἀντιγράφοις χρησάμενος καὶ τούτοις πᾶσιν οὐ μικρ' ἄττα ἀμαρτήματα εὗρηκώς, ὧν τὰ πλείω ἐν ἅπασιν ὡσαύτως ἐτύγχανεν ὄντα, πολλὰ μὲν φιλοπονήσας καὶ διασκεψάμενος, ἐπανόρθωσεν· ἔστι δ' ὧν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο τῆς προσηκούσης διορθώσεως τετυχῆναι· ἀλλὰ τὴν μὲν τῆς λέξεως ἐρμηνείαν διὰ σπουδῆς ἔσχε διαφυλάξει· τὴν μέντοι παρεισαγομένην ῥῆσιν πρὸς σαφήνειαν τῆς λέξεως ἡμαρτημένην οὖσαν, ὡς

(¹) Κατὰ λάθος σημειοῦται παρὰ Παπαδοπούλω (Νεοελλ. Φιλολογία Β'. ἀρ. 5) ἐν τίτλῳ καὶ τὸ ἔτος MCCCCLXXXIV.

(²) Ἀγνωστον πῶς ὁ Κ. Παπαδόπουλος (αὐτόθι ἀρ. 11) προσέθηκεν ἐν τίτλῳ ἐν πλείεσι σημειούμενον ἔτος, ὡς καὶ τόπον τυπώσεως.

ἤκεν, ἀφῆκεν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λέξεις ἐνίας αἰτινας τὸ παράπαν οὐχ ὑπῆρχον ἐν Σουίᾳ, ἄλλοθεν ποθεν συλλέξας προσέθηκεν, ὡς ἂν οἱ ζητοῦντες τὸ σημεινόμενον αὐτῶν ἔχοιεν ἀπονώτερόν τε καὶ ἐτοιμότερον ἐντεῦθεν πορίζεσθαι· καὶ λέξεις δὲ τινὰς ἀνερηγνέτους, ἔνθα ἐνεχώρει, ἐπιμαλὲς αὐτῷ γέγονε σαφηνίσαι.»

Ὁ τὴν λατινικὴν διδάξας τὸν Χαλκοκονδύλην Ἀντώνιος Μόττας προσέθηκεν ἐπὶ κεφαλίδος τῆς ἐκδόσεως τοὺς ἐξῆς ἐπαινετικούς στίχους.

Demetri, æternos debet tibi mundus honores,

Quod dignum, quod tam nobile tradis opus.

Debet Motta magis, cari cui tanta resultat

Gloria discipulo, te duce quanta datur.

Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Χαλκοκονδύλου ἐκ Μεδιολάνων χρονολογούμεναι 1491, ἡ μὲν ἑλληνιστί, ἡ δὲ λατινιστί, πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰω. Ρευχλίνον, κατεχωρήθησαν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν πρὸς τοῦτον ἐπιστολῶν, τῇ τυπωθείσῃ τῷ 1549.

Ἑρμώνυμος ὁ Σπαρτιάτης.

Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἡ Χαριτώνυμος ⁽¹⁾, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἐμαθῆτευσεν ὑπὸ τὸν Πληθωνα ⁽²⁾. Ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διδάξας μετέβη εἰς Γαλλίαν, βασιλεύοντος Λουδοβίκου ΙΑ', καὶ πρῶτος ἐδίδαξεν ἐν Παρισίοις συστηματικῶς τὰ Ἑλληνικά, τὰ ὅποια ἀκροθιγῶς ὀλίγον πρότερον εἶχε παραδώσει Γρηγόριος ὁ Τυφέρνας ⁽³⁾.

(1) Ἐνεκα τοῦ τότε ἐπικρατοῦντος συρμοῦ τῆς μετωνυμίας, ὁ Γεώργιος διαφοροτρόπως μετέτρεψε τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ αὐτοκαλούμενος Ἑρμώνυμος, Ἑρμώνυμος, Χαριτώνυμος, καὶ Χριστώνυμος.

(2) Ἐγράψε δύο μονοῤῃας ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ διδασκάλου του· ἐκ τῆς δευτέρας ἀποσπῶμεν τὴν ἐξῆς περικοπὴν: « Ἀλλ' ὦ τῆς καινῆς δυστυχίας, μᾶλλον δὲ ἰδίας ἐμῆς, ὦ πατρὸς ὀρφανίας, ὦ βασιάνου τύχης καὶ πονηρῆς! ὃν ἐτύγγανον ἔχων μόνην ψυχᾶγωγίαν, μόνην ἐν ἀλλοδαπῇ διατρέβων παρσυμβίαν, ὀφθαλμὸν νοητὸν, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς ἀθλίας ψυχῆς, καθηγεμόνα βαιότατον, μᾶλλον δὲ προστάτην καὶ κηδεμόνα, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῳ τὰς τῆς ἐμῆς ἐσάλευσον ὠφελείας ἐλπίδας, οὐ ταῖς χρυσείαις πτέρυξι τῆς σοφίας ὡς νεοττός ἐπετάμην, καὶ τοῖς ἀδαμαντίνοις λόγοις ἐκείνου, μᾶλλον δὲ οὐρανίοις καθοπλιζόμενος, τοῖς τῶν ἄλλων σοφιστῶν λόγοις μηδέποτε περιτραπήσεσθαι πεποιθώς, τοῦ μὲν ἐγκαλλώπισμα, τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ κλέος, τοῦτον, φεῦ, ἀφῆρημαι παρ' ἐλπίδα... »

(3) Γρηγόριος Τυφέρνας ἐκ τῶν περιφανῶν ἑλληνιστῶν καὶ λατινιστῶν τῆς ΙΕ'. ἑκατοντητρίδης, ἐγεννήθη τῷ 1415 ἐν Τυφέρνῃ τῆς Οὐμβρίας, καὶ ἀπέθανεν ἐν Ερνετίᾳ περὶ τὸ 1466· ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικά εἰς τὴν πατρίδα του, Ναάπολιν, Μιλάνον, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Παρισίους. Ὁ Νωδαῖος Ἑλληνα τοῦτον θεωρῶν λέγει, « primus » Graecorum ab expugnata Constantinopoli Lutetiam venit, et sistens se coram » rectore academiam dixit ». Ὁ Weiss ὁμῶς (Biographie Universelle tom. 46) δὲν παρῴχεται, ὅτι εἰς τὸν Τυφέρναν ἐδόθη ἐδρα τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Παρισίων. Κατὰ λάθος ὁ Matthæus (Historia Ludovici XI, lib. XI) καὶ

Ἐν ἔτει 1472 ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ἰόρκης ἐρρίχθη εἰς τὰ δεσμὰ, διαταγῇ Ἐδουάρδου Δ' ὁ πάπας Σίξτος Δ'. γινώσκων τὴν ἐξειδικασμένην ἱκανότητα, καὶ στωμυλίαν τοῦ Ἑρμώνυμου, ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν ἵνα κατορθώσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκείνου⁽¹⁾. Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1476 ὁ Σπαρτιάτης ἐπανελθὼν ἐξ Ἀγγλίας ἐπορεύθη εἰς Ῥώμην, καὶ ἔλαβεν οὐχὶ ἀνάλογον τῶν κόπων του ἀμοιβήν· μετ' ὀλίγον δὲ διὰ χρέος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς. Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλιστος γράφων πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δισύπατον⁽²⁾, ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ἐκτίθῃσιν οὕτω τὰ κατὰ τὴν φυλάκισίν του· « Γεώργιος Ἑρμώνυμος, ἀνὴρ εὖ ἔχων καὶ παι-
 » δείας καὶ ἀρετῆς, καὶ φίλος ἐμὸς καὶ σαυτοῦ τὰ μάλιστα, ἀφίκετό
 » μὲν Ῥώμης παμφθείς ὑπὸ μεγίστου ἀρχιερέως ἐπ' ἐλευθερίᾳ τοῦ ἀρ-
 » χιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, σπουδάσας δὲ πολλὰ καὶ κινδυνεύσας οὐ
 » μικρά, καὶ κατωρθωκῶς πράξιν τοιαύτην, οἶαν οὐδεὶς ἄλλος ἤλ-
 » πισεν ἂν κατορθώσῃν, καὶ ἐλευθερώσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον, ἔτυχε
 » μὲν δώρων ἱκανῶν παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, οὐ μὴν ἀξίων τε τοιαύ-
 » τῆς τε καὶ τοσαύτης πράξεως, καὶ τῶν κινδύνων οὓς ὑπέστη· τέ-
 » λος δὲ καιροῦ προϊόντος κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα ἰταλικῶν
 » ἐμπόρων διὰ τὸ πεπομφέναι γράμματα πρὸς σέ τὸν Γεώργιον καὶ
 » ἐξαγγεῖλαι τὰ ὑπ' αὐτῶν πραττόμενα κατὰ σοῦ, καὶ ἅμα οἰομέ-
 » νων τῶν ἐμπόρων καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν πράξεις γράμμασι μηνύειν
 » πρὸς σέ τὸν Γεώργιον, ὥστε ῥαδίως ὑπὸ σοῦ κατ' αὐτῶν συμπλέ-
 » κεσθαι μηχανὰς καὶ ἐνέδρας, καὶ συλλαμβάνειν αὐτούς· ἐμβληθεὶς
 » οὖν διὰ ταῦτα εἰς δεσμωτήριον ἐπὶ τιμῇματι χιλίων λιτρῶν, καὶ
 » καταναλώσας πάντα ὅσα τε παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἔλαβε καὶ
 » ὅσα ἤνεγκεν ἐκ Ῥώμης, καὶ γενόμενος ὀφειλέτης χρυσίου πολλοῦ,
 » μόλις ἐλευθερωθεὶς τοῦ δεσμωτηρίου, μὴ δυνάμενος ἀποδοῦναι τὸ
 » χρέος, ἐμοῦ γενομένου ἐγγυητοῦ, ἔρχεται ἤδη πρὸς σέ θαρρῶν εἰς

ἐξ αὐτοῦ ἄλλοι παραλαβόντες ἀναφέρουσιν, ὅτι ὁ Τιφέρνας ἐχρημάτισε μαθητῆς Μανουὴλ Χρυσολωρᾶ, ὅστις τὸ αὐτὸ τῆς γεννήσεως τούτου ἔτος εἶχεν ἀποθάνει.

(1) Ἐν ἰδιογράφῳ κώδικι ἀναγινώσκεται ἡ σημείωσις· « Ἐτελειώθη τὸ παρὸν βί-
 » βλίον ποίησιν περιέχον Κοίντου Καλαβροῦ ἐπιστρέψαντός μοι ἐξ Ἀλδιδώνης τῆς
 » Βρεττανικῆς νήσου ἐν πόλει τοῦ Παρισίου ἐν τῇ Γαλλίᾳ, χειρὶ Γεωργίου Ἑρμώνυμου
 » τοῦ Σπαρτιάτου, πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ μεγίστου ἀρχιερέως Σίξτου τετάρτου ἐπ' ἐλευ-
 » θερίᾳ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἰόρκης, ἔπει ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως αὐοῦς· τρίτη
 » φθίνοντος ἑκατομῆσιν καὶ μητρὸς κατὰ Ἀθηναίους, ὃν Ἰούνιον ῥωμαϊστὶ καλοῦσι ».

(2) Στρατηγὸς Λουδοβίκου ΙΔ'. Βλέπε Ducange, Familiae Byzantinae, σελ. 256.

» σὲ μετὰ Θεόν, καὶ διὰ σοῦ εἰς τὸν γαληνότατον βασιλέα τῶν
» Φράγκων (¹). »

Ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Ἑρμώνυμος ἔγραψεν ἱκετευτικὴν ἐπιστολὴν πρὸς
Βησσαρίωνα, ἐξαιτούμενος τὴν βοήθειαν τοῦ παντοδυνάμου καρδινά-
λιου, μεθ' οὗ ὡς φαίνεται δὲν διέκειτο πρότερον· εἰς φιλικὰς σχέ-
σεις. Ἐπὶ τριμηνίαν δὲ σιδηροδέσμιος μέινας, πολλὰς ὑπέστη τα-
λαιπωρίας « ἐν τῇ φρικτῇ εἰρικτῇ ταύτῃ, καὶ τῷ φοβερῷ τῷδε
» τάφῳ καὶ ᾄδῃ, καὶ λιμῷ, καὶ δυσωδίᾳ καὶ πάσῃ ταλαιπωρίᾳ καὶ
» κακοπαθείᾳ παλαίων, καὶ ὑπὸ ἀπείρων ρθειρῶν καὶ κορέων τὰς
» πλευρὰς ὀρυπτόμενος, καὶ σπανιώτατα γενόμενος ὕπνου (²). » Εἰς
ἀπελευθέρωσιν αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, συνετέλεσε καὶ ὁ Βησσαρίων, πρὸς
ὃν καὶ λόγον ἐγκωμιστικὸν ἔγραψεν ὁ εὐγνωμονῶν Σπαρτιάτης.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἑρμώνυμος τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον μετωνο-
μάσθη Γρηγόριος, τότε δὲ πράγματι κατέστη πολυώνυμος.

Ἀδελφον πότε ἀπεβίωσεν τῷ 1478 ὅμως, ἔζη ἐν Παρισίοις, ὅθεν
ἔγραψε δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν ἑλληνιστὶ, τὴν δὲ λατινιστὶ, πρὸς
Ῥευχλίνον.

Μαθηταὶ τοῦ Ἑρμωνύμου ἐγένοντο πολλοὶ τῶν ὕστερον ἐπιφανῶν,
ὡς Φίλιππος Μελάγχθων, Ῥευχλίνος, καὶ Γουλιέλμος Βουδαῖος.

Τὸν Σπαρτιάτην Γεώργιον πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐπῆνεσαν καὶ διὰ
τὴν ἑξοχὸν παιδείαν, καὶ τὴν ἐν Γαλλίᾳ γόνιμον διδασκαλίαν τῆς Ἑλ-
ληνικῆς γλώσσης. Ὁ Ῥέγιος λέγει ταῦτα· « *Hic quia solus in Gal-*
» *lia ea tempestate graece scire videbatur, initio fuit nostris*
» *hominibus summae admirationi* ». Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει, ὅτι ὁ
περίφημος Βουδαῖος ἐδιδάχθη ὑπὸ τοῦ Ἑρμωνύμου, ἐπιφέρει περὶ τοῦ
αὐτοῦ καὶ τὰ ἑξῆς: « *Neque enim praeceptor ille plura docere,*
» *quam sciret, poterat, et graecas litteras catenus noverat, quod*
» *convenit sermoni litterato cum vulgari; et nisi quod legere*
» *optime, et e more doctorum pronuntiare videbatur, experse-*
» *rat omnis eruditionis; et qui pingendis litteris Graecis victum*
» *quaerere tantumodo nosset* » (³).

(¹) Boissonade, *Anecdota Graeca*, tom. V, σελ. 420—26.

(²) Αὐτ. σελ. 427—34. Ἐν ταύτῃ ἀναφέρει ὅτι καὶ πρότερον ἐφυλακίσθη ἐν
Φλωρεντίᾳ, καὶ Μεθώνῃ.

(³) Hódii, *de Graecis illustribus*, lib. II cap. 3—Boernerii *de doctis Graecis*,
σελ. 192—8.—Regii, *Vita Gulielmi Budaei—Bulaei*, *Histor. Univers. Parisi-*

Συγγράμματα.

— Ἱερωνύμου Χαρατωνύμου, Ὑμνωδία τῷ σεφωτάτῳ διδασκάλῳ κυρίῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ.

— Γρηγορίου μοναχοῦ, μονωδία τῷ σεφῷ διδασκάλῳ Γεωργίῳ τῷ Γεμιστῷ ⁽¹⁾.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Βησσαρίωνα.

— Λόγος ἐπικήδειος εἰς Παλαιολόγον.

— Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Βησσαρίωνα ⁽²⁾.

— Ὅκτὼ κεφάλαια σὺν ἄλλοις τισὶν ἀποδεικνύοντα, ὡς ὁ Χριστὸς ἐστὶν υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἀναντιρρήτως καὶ ἀναμφιβόλως καὶ ὧς ἀδύνατον. (ἐξεδόθη μετ' ἄλλων ἐν Αὐγούστη 1608).

— Βίος Μωάμεθ. Basilicæ 1544.

— Ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἑλληνιστί.

Πρὸς τούτοις ὁ Ἑρμώνυμος μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν τὸ περὶ Σωτηρίας σύγγραμμα Γεωναδίου τοῦ Σχολαρίου. Vita salutis hominum. Basilicæ 1656.

Μιχαήλος Ἀποστόλης ⁽³⁾.

Ἐγεννήθη εἰς Βυζάντιον μετὰ τὴν ἄλωσιν μεταβάς εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος, νέος ἦδη, καὶ δαπάνη τούτου συνεπλήρωσεν εἰς Ἰταλίαν τὰς σπουδὰς του, ἐκμαθὼν καὶ τὴν λατινικὴν. Ἐν Βυζαντίῳ διαμένων εἶχεν ἀρκούντως ποτισθῆ τὰ δόγματα τῆς Πληθωνικῆς φιλοσοφίας· ἐκεῖ δὲ κατορθώσας ὑπεξήρσε δύο λόγους τοῦ Σχολαρίου κατὰ τοῦ Πλήθωνος, οὓς ἀπέστειλεν αὐτῷ προσεπιλέγων· « Ὅτι μὲν εἰμι σὸς, καὶ θανεῖν ἥδιστα ἂν αἰροίμην ὑπὲρ σου τοῦ, εἴ τι ἂν οὐκ ἀξίόν σου ἀκούοιμι, ἔργοις μᾶλλον, οὐ λόγοις δίκαιον ὂν τὸ τοιοῦτο φαίνεσθαι ἐγνωκώς, ἐάτεόν μοι φάναι ἐν τῷ παρόντι οἴομαι δὴ. Τὴν δ' αἰτίαν ἣ μέ σοι γράφειν μάλιστα ἐπεπεικεῖ, νῦν εἰπεῖν, ὡς οἶόν τε, ἔρχομαι. Ἐμοὶ τὴν καρδίαν εἰσέδου Θεοῦ Πλάτωνος ἔρω, εἴτε τοῦτο παθόντι τῷ τιμᾶσθαι τοῖς ἀρίστοις τὸν ἄνδρα, εἴτε τῷ τάκείνου μετρίως διδάσκεσθαι· καὶ ἦν ἂν ἐκείνου δόξαν οὐκ ὀρθῶς τισι κρινομένην ἀκούοιμι, οὐχ ὅσον ἂν βουλοίμην ὑπεραπολογεῖσθαι δυνά-

ensis—Naudæi, add. Histor. Ludovici—Fabricii, Bibliotheca Græca tom XI, σελ. 593, 635. XII, σελ. 102—3.

(1) Ἀμφότεροι οἱ λόγοι οὗτοι ἐξεδόθησαν ὑπὸ Alexandre ἐν παραρτήματι τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης τῇ 1838 συγγραφῆς τοῦ Πλήθωνος περὶ Νόμων σελ. 375—403.

(2) Ἡ πρὸς Βησσαρίωνα ἐπιστολὴ, ὡς καὶ ὁ ἐγκωμιαστικὸς λόγος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Βουασονάδου, Anecdota Græca V, σελ. 427—61.

(3) Εἰς χειρόγραφά τινα γράφεται Μιχαὴλ Ἀποστόλιος· ἐπροτιμήσαμεν ὅμως τὴν ἔνω γραφὴν, διότι οὕτω σχημαῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου εἰς τὰ ἐν τῇ Παρισίῃ βιβλιοθήκῃ αὐτόγραφά του.

μενος, ἔγκαλυψάμενος ἄπειμι. Σὺ δ' εἰ Πλάτωνος κήδη, καὶ οἷς ἂ ἐκείνῳ ὀρθὰ ἐφάνη ἀρέσκει, τούτων ὄντα με καὶ αὐτὸν ταχέως μετὰ-
πεμψον, ὥς ἂν δυνηθεῖν τε ὑπεραπολογεῖσθαι τάνδρως, καὶ ἥ ἂν ἐγὼ
κρίνω εὐδαιμονία. "Ἄλλοις μὲν οὖν ἄλλα νομιζέσθην εὐδαιμονία· ἐμοὶ
δὲ, καὶ οἷς ἂ ἐμοὶ δοκεῖ, σέ τε ἰδεῖν καὶ ἐμφορηθεῖναι τῶν σῶν ».

"Όταν ὁ Γαζής ἔγραψε κατὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Πλήθωνος, ὁ Ἄπο-
στολής ἀπαντῶν ἐπετέθη βραχύως κατ' αὐτοῦ· Ἀνδρόνικος ὁ Κάλλι-
στος ἀνέτρεψε τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἀποστόλη, καὶ στείλας ἀμρότερα
εἰς Βησσαρίωνα ὑπεβάλλετο εἰς τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ σοφοῦ καρδινά-
λίου, ὅστις ἔγραψεν ἐπιτιμητικὴν τῷ Μιχαήλῳ ἐκ Βιτέρβου (9 Μαΐου
1462). " Ἀρίσκετο ὡς ἡμᾶς ἂ κατὰ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ Πλήθωνι
συνιστάμενος συνέγραψας· τὴν μὲν οὖν ὁρμὴν σου, καὶ ὅτι Πλάτωνί τε
καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον εὐνοϊκῶς ἔχεις, ἡγάσθημεν, τὸν δὲ τῆς συνηγορίας
τρόπον οὐκ ἐπηνέσαμεν· οὐ γὰρ λοιδορίαίς τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἀπο-
δείξεις καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τόν τ' ἐχθρόν
ἀμυντέον· ὥστε καὶ εἴ τι Πλήθων Ἀριστοτέλει προσεπηλάκισεν, εἴτε
τι Θεόδωρος Πλήθωνα, εἴτε σὺ Θεόδωρον κακῶς εἰρηκας, πάντα ἡμῖν
παρὰ τὸ δέον τε καὶ εἰκὸς εἰρημένα δοκεῖ· οὔτε γὰρ Ἀριστοτέλης
οἷος λοιδορεῖσθαι, τοσούτων ἡμῖν ἀγαθῶν ὑπάρξας, οὔτε Πλήθων,
σηρὸς τε καὶ μέγας τῶντι εὐφύτας ἀνὴρ, εἰ μὴ πού τις εἴποι τὰ
λοιδοριῶν ἄρξαι, καὶ τοῖς ἀμυνομένοις συγγνώμην τινα παρασχεῖν·
Θεόδωρός τε τῶν νῦν Ἑλλήνων ἐν τοῖς πρώτοις ὢν, ἥκιστα κακῶς
ἀκούειν παρὰ σοῦ ἄξιος, καὶ ταῦτα νέου τε ἔτι ὄντος, ἥδη πρεσβύτης,
καὶ μήπω λογικῶν ἀποδείξεων καὶ ἐπιστημῶν κατὰ τρόπον ἡμμένου,
διὰ πάσης ἥκων σορίας τε καὶ ἐπιστήμης ἀνὴρ . . . Ἀνδρονίκῳ τε τὰς
πρὸς τὰς σὰς ἀντιρρήσεις σὺν νῷ τιθέμενος καὶ καθεσττικῶτι φρονή-
ματι ἐπιὼν, τὴν τε τῶν λόγων ἀλήθειαν αὐτοῦ αἰδέσθητι, καὶ κατ'
ἐκεῖνον περὶ γραμματικὴν καὶ ὀρθογραφίαν καὶ κυριολογίαν τῶν λέ-
ξεων, περὶ τε ῥητορικὴν καὶ τὸ εἰδέναι ὀρθῶς τε καὶ μετὰ κάλλους
συντιθέναι πρῶτα σχολάσας ἱκανῶς, εἴθ' οὕτω καὶ τῶν μεζόνων,
ἐπίβαινε καὶ τῆς σορίας αὐτῆς. Εὖ πράττοις καὶ φιλοῦντος παραίνε-
σιν τὰ εἰρημένα ἡγησάμενος ἔποιο τῇ συμβουλῇ ».

Μετὰ ταῦτα ὁ Μιχαήλος, ἕνεκα τοῦ ἀνηρέμου χαρακτῆρός του
ἐκπεσὼν τῆς εὐνοίας τοῦ Βησσαρίωνος, μὴ δυνάμενος νὰ ζήσῃ εἰς Ἱτα-
λίαν ἀνεχώρησε διὰ Κωνσταντινουπόλιν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβὰς ἐγκα-
τέστη εἰς Κρήτην, ἐνθα νυμφρευθεὶς, συνεστήσατο σχολεῖον πρὸς πα-

ρισμὸν τῶν βιωτικῶν, ἀντιγράφων καὶ χειρόγραφα πρὸς πώλησιν. Τοσαύτη δὲ πενία συνέζη, ὥστε εἰς πολλὰ τῶν χειρογράφων ὑπεγράφετο « βασιλεὺς τῶν πενήτων » (¹). Εἰς τὴν ἐξῆς πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον ἐπιστολὴν περιγράφει τὰ κατ' αὐτὸν μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησιν. « Ἐσπέρας, ὅτε δὴ συνεσκόταζεν, ἄραντες ἐκ Βυζαντίου, τὸ τῆς Προποντίδος διεπλόμεν πέλαγος, γαληνιαῖον ἡμῖν ἄνεμον τοῦ Ποσειδῶνος ἐμπνεύσαντος, ἅτε νέον αὐτὸν ἐγνωκόσι καὶ τὸν αὐτοῦ γε πατέρα, μηδὲν τι τοιοῦτον, νῆ Δία, πρῶτον ἰδοῦσιν, ὅτε τούτων ἦμεν ἐν ἀγνωσίᾳ. Καὶ πρὶν τέτταρας ἡμέρας ἐκτελεσθῆναι, μηδενὸς τοῦ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ πειραθέντες δεινῶν, ἦν Μίνως Διὸς παῖς ἐκόσμει τῇ εὐνομίᾳ, κατήρκαμεν, πάντ' ἄνω καὶ κάτω τὰ τῆς πόλεως εὐρηκότες, πόλεμόν τε κακόν, καὶ ἀφορίαν τῆς Δήμητρος, ταῦτα δὴ τὰ γινόμενα, αἷς δὴ, καὶ οὗ ἕνεκεν ἐγεγόνειμεν, ἀπωλέσαμεν. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' εἰσὶν οἱ παρ' ἐμὲ φοιτῶντες τῶν τεττάρων ἐπέκεινα, τοῖς τε ἄλλοις ἃ ἡμῖν προκατείλεσται, καὶ μάλιστα ὅτι τὰ Ῥωμαίων εἰώθασιν ἐκπαιδεύεσθαι· οἱ δὲ γε ἡμῖν ὄντες, μόλις ἂν ἀκοῖεν, ἃ πίνομεν, ὕδατι. Κακὸν οὖν φυγόντες εὖρομεν ἄμεινον, τὸ τοῦ λόγου, εἰ δὴ κακὸν ἐκάειν κλητέον πρὸς τόδε παρατιθέμενον. Καὶ εἰ μὲν παρόντες ἦμεν ἐτύγχανον, Ἀπόλλωνος καὶ Διὸς μεγάλου τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ Πολυδεύκης σὺν Ἀλκινόῳ. Οὐδὲν ἂν τὸ κωλύον εἰς τὸ σύννομον ἄστρον ἡμᾶς ἀφικέσθαι, ἢ τάχα που καὶ εἰς γυναικὸς βίον ἐλεύσεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτ' ἂν ἄνευ Θεῶν ἡμῖν ὠμαρτήκει, μή τις τῶν θυραίων ἀγχιθῶν ἀπολελαυκότες, τάχιστα τς ἐντεῦθεν ἀπίωμεν πρὶν τὸν ἱερὸν τοῦ Διὸς σηκὸν κατιδεῖν, καὶ τῶν ἄλλων Θεῶν ἀσπᾶσθαι τὰ ἀγάλματα. Πάντα μὲν οὖν ἡμῖν ὑποιστέα, τούτους ἔχουσι τε συμμάχους, καὶ οὗσπερ ἔφημεν γράφουσιν. Οὐδὲ γὰρ μεταβαίημεν ἂν, ἔστ' ἂν διδοίη Θεὸς ἃ ἂν βουλώμεθα διανύσαι. Εἴτ' αὖθις δεισῖθεος ἡμᾶς διαδέξεται Πλήθων, σοὶ καὶ τούτ' εἰ δοκούη ».

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης καὶ ἄλλων καταδείκνυται, ὅτι ὁ Ἀποστόλης ἐπὶ τοσοῦτον εἶχεν ἐνστερνισθῆ τὰς πληθωνικὰς δοξασίας, ὥστε ἐγένετο ἀληθὴς Ἕλλην, λατρεύων τ' ἀγάλματα, καὶ ἐπικαλούμενος τοὺς θεοὺς τοῦ Πλάτωνος εἰς ἀντίληψιν (²). Ἐπὶ τὸ θεα-

(¹) Ἐν ἄλλοις χειρογράφοις σημειοῖ, « Μηχαῖλος Ἀποστόλης Βυζάντιος, μετὰ τὴν ἄλυσιν τῆς πατρίδος πενία ζῶν, καὶ τὴν δε μέλου μαθῶν ἐν Κρήτῃ ἐξέγραψε ».

(²) « Ζεὺς, ᾧ πάντα δουλεύει, θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ ψυχαί, καὶ ἃ θεῶν ἔργα, ἧ θεῖος ἡ Πλάτων διακελεύεται, Ἑρμῆς τε, ᾧ λόγον ἐνέταξεν ὁ καὶ τῶν ἄλλων ἐκάστη ».

Θῆναι δ' ἐν μὲν Ἰταλίᾳ προσεποιεῖτο τὸν δυτικόν, ἐν δὲ Ἑλλάδι τὸν ὀρθόδοξον. Ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἐράνετο ἐπαυροτερίζων. Ὁ Σμῖθιος παραδίδει, ὅτι εἰς τὸν ἐν ἔτει 1410 προσφωνηματικόν του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Φρειδερίκον ὡμολόγει ὁ Μηχαῆλος τὴν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπάρευσιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, πέμπων συγχρόνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον τὸν Παλαιολόγον ὁμολογίαν πίστεως, κατὰ τὰς παραδόσεις τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀναχώρησίν του ὅμως ἔγραψε δριμύως κατὰ τῶν Λατίνων καὶ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων.

Ἄδελφος ὁ χρόνος τοῦ θανάτου του. Ἐγκατέλιπε δὲ υἱόν, ἐπίσης λόγιον, Ἀριστόβουλον, τὸν καὶ ὕστερον Ἀρσένιον ψευδο-Μονεμβασίας (*).

Συγγράμματα.

- Μενέξενος, ἢ περὶ Ἀγίας Τριάδος, διάλογος.
- Πρὸς τὰς ὑπὲρ Ἀριστοτέλους περὶ οὐσίας κατὰ Πλήθωνος Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ἀντιλήψεις.
- Προσφώνημα εἰς τὸν διδάσκαλον Ἰωάννην τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅτι ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῷ τοῦ ξενῶνος μουσεῖῳ.
- Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς τὸν αὐτοῦ κηδεστὴν, μνηυθέντα ὅτι εἰς δευτέρους ἀφίκετο γάμους.
- Λόγος συμβουλευτικὸς πρὸς Ἀμιρνούτζην Φιλόσοφον.
- Λόγος παραινετικὸς πρὸς Ἰταλοὺς.
- Ἐπιδιόρθωσις τῶν ποιητικῶν τρόπων.
- Μονωδία τῷ σοφῷ Βησσαρίωνι. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Fülleborn).
- Ἐπικήδειον Γαλατινοῦ.
- Ἐπιτάφιον Καλοταρᾶ.
- Μονωδία ἐπικήδειος εἰς Ἀνδρέαν Καλέργγιν.
- Προσφώνημα εἰς Βησσαρίωνα. (μνημονεύεται ὑπὸ Ἀλλατίου ἐν Συμμίκτοις Lib. V, καὶ VII).
- Στίχοι ἰαμβικοί.
- Συλλογὴ Ἑλληνικῶν παροιμιῶν ἐν Βασιλεῖᾳ 1538. (ἡ πρώτη αὕτη

τάξεις τε αἰτίους καὶ ἐνεργείας διανεμηάμενος, καὶ οἱ τοῦ γένους ἡμῶν εἰλήχασαι κήδεσθαι, καὶ τῆς ἐμῆς, εἰ οἷόν τ' εἴπειν, σωτηρίας καὶ ὠφελείας ἀντιποιούμενοι, εἰς τὸ ἰρὸν τέμενος τοῦ Διὸς, ὃ Μίνως ἐκόσμησε καὶ Ῥαδάμανθυς, κατηνέγκασαν ἀφικέσθαι. Δῖμω γὰρ παλαιῶν ἐντετυχηκῶς φιλοσόφων, Θεόν τε ἔγνω τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ, ὅτε δεῖ, προνοούμενον, οἷς τε λόγοις κυβερνᾶται τὸ πᾶν, καὶ ὅπως γένους ἀνθρώπων διαιτᾶται τε καὶ δεδιχῆται: π. (ἑτέρα ἐπιστολὴ πρὸς Ἰω. Ἀργυρόπουλον).

(*) Boernerii, de Doctis Graecis, σελ. 152—163.—Hodii de Graecis illustr.—Fabricii, Bibliotheca graeca, XI. σελ. 189—91.—Fülleborn, κλπ.

ἐκδοαίς ἐστὶν ἐπιτομὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, ὅπερ ἐξεδόθη τῷ 1619 μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τὸν τίτλον. — Apostolii paremiæ nunc demum, post epitomen Basiliensem, integræ cum P. Pantini versione, ejusque et doctor. notis in lucem editæ. Lugd. Batavorum Elzevir. 1619. ἀνετυπώθησαν δ' ἐν 1653).

— Περὶ ῥητορικῆς. (ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλλατίου μετ' ἄλλων ἐν Ῥώμῃ 1643).

— Μονωδία ἐπὶ θανάτῳ Ἰωάννου Παλαιολόγου τοῦ αὐτοκράτορος.

— Στίχοι ἡρωϊκοί, καὶ ἱαμβικοί, καὶ ἐλεγειακοί εἰς διαφόρους ἐορτάς.

— Πολιτικοὶ στίχοι ἐγκωμιαστικοὶ Βατραχομουμαχίας.

— Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, κατὰ Λατίνων.

— Προσφώνημα εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον.

— Ὁμολογία τῆς αὐτοῦ πίστεως ὑποπτευομένης.

— Ἐπιστολαὶ πρὸς Μανουὴλ Χρυσολωρὰν, Πλήθωνα, Βητσαρίωνα, Μανουῆλον, Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον, Μάρκον Μουσοῦρον, Ἀγγελον, Ἀμιρούτζην, Μιχαὴλ Μάρουλλον, Ἡσαΐαν, Δαρεῖον, Γαβριὴλ, Πατρίκιον, Λαόνικον Χαλκοκονδύλην, Ἰωάννην Χρυσολωρὰν, Πέτρον Καλέργην, Παχώμιον, Νικόλαον, Κυρίνον, Θωμὰν, Ἀνδρόνικον, καὶ ἄλλους (¹).

— Disceptatio adversus eos qui occidentales orientalibus superiores esse, contendebant, quod philosophiam et in declarando modo generationis Christi.

Πρὸς δ' ἔγραψε — Συλλογὴν ἀποφθεγμάτων, ὡς λέγει ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοβουλος· « Ἐφ' ἣν (τὴν Ἰωνιάν) πολλὴν σπουδὴν ὁ ἐμὸς πατὴρ κατεβάλλετο· τὰς γὰρ διατριβάς ἐν Ῥώμῃ πάλοι ποιοῦμενος Γασπάρει τῷ αἰδέσιμωτάτῳ ἐπισκόπῳ τοῦ Ὄσμου συναγωγὴν παροιμιῶν συνθῆναι ὑπέσχετο. Ἀρξάμενος δὲ τῶν παροιμιῶν συνεπεμνήσθη καὶ γνωμῶν, ἀποφθεγμάτων τε καὶ ὑποθηκῶν ἀρχαιοτάτων καὶ σοφωτάτων ἀνδρῶν· ἀδελφὰ γὰρ ἀλλήλοις εἰσι παροιμίας, καὶ γινῶμαι, καὶ ἀποφθέγματα ».

Ἀνδρόνικος Κάλλιστος.

Γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ (²)· μετὰ τὴν ἄλωσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδίδαξε τὰ Ἑλληνικὰ κατὰ πρῶτον ἐν Βολωνίᾳ (1464), ὕστερον ἐν Ῥώμῃ (1469)· ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν (³) ἐδίδαξεν ἐπιτυχῶς ἐπὶ τινι ἔτη κατ' ἰδίαν εἰς πολυαρίθ-

(¹) Miller, Catalogue de l'Escorial, σελ. 71—2.

(²) Ὁ Βολατεῤῥάνας (Comment. Urban. XXI, σελ. 775) τὸν λέγει ῥητῶς Θεσσαλονικέα· ὁ δὲ Φίλελφος Βυζάντιον· ἀλλ' ὁ αὐτὸς γράφων τῷ Γαζῇ λέγει ἐκείνου συγγενῇ (necessarium) τούτου· τὸ πιθανώτερον, ὡς παραδέχεται ὁ Βαίρνερος, εἶνε ὅτι γεννηθεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνετράφη ἐν Βυζαντίῳ. Ὁ Κάλλιστος συγγέεται ὑπὸ Νωδαίου, Μορερίου, Ρουλαίου καὶ ἄλλων πρὸς Ἀνδρόνικον τὸν Δαλματὸν.

(³) Ὁ Φραγγίσκος Βαρχένσιος καταλέγει τὸν Κάλλιστον μεταξὺ τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ δημοσίᾳ διδασκάντων.

μούς μαθητάς. Μετὰ τὸν θάνατον Ἑρμωνίου τοῦ Σπαρτιάτου προσελήθη ὁ Ἀνδρόνικος εἰς Παρίσιους, καὶ ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν μετὰ τοσαύτης δ' ἐπιτυχίας ἐδίδαξεν ἐκεῖσε, ὥστε ὁ Κλαδιέρος λέγει, ὅτι εἰς τοῦτον ὤφειλε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Γαλλικῆς μητροπόλεως τὴν ἀποκατάστασιν συστηματικῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐκεῖ δὲ ὑπέργηρος ἀπεβίωσε (1486)(¹).

Τοῦ Ἀνδρονίκου ἡ μάθησις ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν συγχρόνων ὁ Βολατεράνος λέγει « unus omnes græci sermonis evolberat auctores, ac scientiam, quam cyclicam vocant, collepat; præter ea vero etiam Aristotelicam omnem disciplinam probe tenebat »· καὶ ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « fuisse eum alioquim pronuntiatione ineptum, et qui, præter studium litterarum, nihil omnino rerum gerebat ». Καὶ Φίλελφος γράφων ἐκ Μεδιολάνων (21 Ἰανουαρίου 1469) πρὸς Θεόδωρον Γαζήν « Gaudeo equidem, plurimum, eruditissimum virum, mihique amicissimum, Andronicum Kallistum, necessarium tuum, apud vos agere, id est, in musarum et sapientiæ domicilio; quem ut meis verbis salvere jubeas, meque τοῖς περὶ Βησσαρίωνα τὸν δεσπότην, quem diligentissime commenda »· ὁ αὐτὸς ἀλλαχοῦ « eloquentissimum » καλεῖ τὸν Κάλλιστον.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἀνδρονίκου ἀριθμοῦνται καὶ οἱ ἐπιφανεῖς Πολιτιανὸς, Πανόνιος, Βάλλας, κλπ(²).

Συγγράμματα.

- Μονοβία ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως.
- Ἀντιβήρητικὸς πρὸς Μιχαῆλον Ἀποστόλην.
- Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον Βησσαρίωνος.
- Περὶ παθῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαυὶδ Ἑσχειλίου ἐν Αὐγούστη τῷ 1593, ἀνατυπωθὲν τῷ 1617 καὶ 1679 εἰς ἐπίμετρον τῶν Ἰθικῶν Νικομαχείων).
- Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δαυὶδ Ἑσχειλίου).
- Περὶ ποιήσεως.
- Σχόλια εἰς Ὅμηρον.
- Ἐπιστολαὶ πρὸς Βησσαρίωνα, Σκουινδινόν, Γρηγόριον Παλαιολόγον καὶ Θεόδωρον Δημητρίου.
- Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Γρηγόριον Παλαιολόγον.

(¹) Κατὰ τινας ὁ Κάλλιστος ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐκεῖ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν.

(²) Hødius, lib. II, cap. 3 — Bernerus, σελ. 164—9. — Fabricius, XI, σελ. 463, καὶ 361. — Biographie Universelle, tom. 2. — Biogr. Nouvelle, Vie de Callistes.

— Ἐπιστολὴ περὶ Ἑρμιονόμου πρὸς Γεώργιον Παλαιολόγον τὸν Δυσόπατον (ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκτονάδου, τομ. 5 σελ. 420—6).

— Περὶ ψυχῆς.

— Περὶ τύχης.

Μετέφρασε λατινιστὶ — Aristotelis de generatione et corruptione libri duo.

Ὁ Βερούνιος ἐν προοίμῳ τῆς ἐν ἔτει 1509 ἐκδόσεως τῶν Ἑρωτημάτων τοῦ Γουαρίνου καταλέγει μεταξὺ τῶν γραφάντων κανόνας περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὸν Κάλλιστον.

Ῥάλλης.

Δημήτριος Ῥάλλης, ὁ ἐπιλεγόμενος Καβάκης, ἐγεννήθη ἐν Σπάρτῃ καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ ὁμωνύμου περιφανοῦς οἴκου⁽¹⁾. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ὑπηρέτησε διαφόρους ἡγεμόνας ὡς ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων ἱππέων. Ἐννενηκονταέτης δ' ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μανίλιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἐξῆς λατινικὸν ἐπίγραμμα.

Demetrio Cabacio Rhallo

equiti Spartano

qui nullum corporis incommodum expertus

nonagesimum ætatis annum menses II diem

XXI superavit, Manilius ex Thomaide

Theodori Bochali filia suspectus parenti

sanctissimo ac B. M. sibique posuit⁽²⁾.

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς στρατιωτικῆς δεξιότητος, ἐκοσμεῖτο καὶ διὰ μνηστῆρας οὐκ εὐκαταφρονήτου. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται ἡ διάσωσις τοῦ περὶ Νόμων περιλαλήτου συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος. Τὸ δὲ ἀνῆκον εἰς τοῦτον χειρόγραφον ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Μοναχοῦ, κοσμεῖται καὶ δι' ἰδιογράφων σημειώσεων, καταδεικνυσουσῶν τὴν πολυμαθεῖαν τοῦ ἀνδρός⁽³⁾. Κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανό-

(1) Ὁ Φρατζῆς μνημονεύει Γεωργίου Ῥάλλη σταλέντος ἐν ἔτει 1461 ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου πρὸς τὸν ἐν Βεῤῥόῃα τότε διακρίβοντα σουλτάνον, καὶ μετὰ τῆς ἐκπολυθείας του βεβλάντος εἰς τὰ δεσμά καὶ Μιχαὴλ Ῥάλλη, τοῦ ἐπιλεγομένου Ἰση, ὅστις μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, συμμαχῶν τοῖς Ἐνετοῖς ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Πατρῶν, ἀλλὰ σπληνθῆναι ὑπὸ τοῦ Ὁμάρ ὑπέστη τὸν δι' ἀνασχιωλισμὸν μαρτυρικὸν θάνατον. (Περὶ τοῦ τελευταίου βλέπε καὶ Spandugini Commentari).

(2) Hœdii, de Græcis illustrigis, σελ. 292.

(3) Πλήθωνος Νόμοι, ἔκδ. Ἀλεξάνδρου, σελ. 2, σημ. 1. καὶ σελ. 136—7, σημ. 4,

τητα ὁ ἐν λόγῳ Ῥάλλης ἐστὶν ὁ ποιήσας τέσσαρα ὥραϊα ἐπιγράμματα εἰς Ἀθιέραν ἀδελφὴν Λεονάρδου Β'. Τόκου τοῦ δουκὸς Λευκάδος καὶ Ἀκαρνανίας, ἐξ ὧν ἐπισυνάπτομεν τὸ πρῶτον ἡρωελεγεῖον.

Τεῖρεα παμφανῶν καὶ ἡελίου ἀκάμαντον
φῶς, Ἐκάτας θ' ἱερὸν φέγγος ἀπ' οὐρανόθεν,
οὐρεα βουνοὶ τε σκιέοντες καὶ νάπαι ἱρῶν,
σμήνεα νυμφῶν ἡδὲ τε Νηϊάδων,
ἔθνεα Μουσῶν Χαρίτων τε θεαίνων, κλύετε,
ἔλθετε θοῆρόν τ' αἰμωγὴν τοῦ θανάτου
στητάμεν', Αἰθιέρας ἔνεκεν παίδος βασιλῆρος,
ὃς ῥά ποτ' ἔρχεν Ἀκαρνανίων ὑπερφύων,
Καὶ κατηγνήτης δεσπότου οὔσης τοῦ Λεονάρδου.
Δεῦρ' ἵτ' αἰοιδῶν φύλ' ἱερὰ Καλλιόπης,
ἀμύμονες μύσαι πολυίστορες ἡρώων τε
καὶ ἡρώιδων ὑμνῆται στήτ' ἄρ' ἅμα
πάντες κύκλω, τὴν λύραν Ἑρμείου πλήττοντες,
χρηστά τε πολλ' ἐπαιέιδοντες καὶ ἀρετᾶς,
ἔργα τε εὐσεβίης καὶ παρθενίης ἐρατεινῆς,
σωφροσύνης τε πρῆξις καὶ εὐφροσύνης (1).

Νυμφευθεὶς ὁ Δημήτριος τὴν Θωμαΐδα, θυγατέρα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Θεοδώρου Μπόχαλη, ἐγέννητε δύο υἱούς, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος Νικόλαος θεραπέων τῷ Ἀρει ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπισήμων στρατιωτικῶν ὁ δ' ἕτερος Μανίλιος, τρόφιμος τῶν Μουσῶν, κατατάσσεται ὑπὸ τοῦ Γυράλδου, Ἰοβίου, καὶ Πολιτιανοῦ μεταξὺ τῶν τότε πρωτεύοντων λατινιστῶν (2). Ἐπὶ Λέοντος Ι'. ἀρχιεπίσκοπος Μονεμβασίας προχειρισθεὶς ὁ Μανίλιος Ῥάλλης ἀπεβίωσε τῷ 1517, διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἀξιώματι ὑπὸ Μάρκου τοῦ Μουσούρου (3). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα υἱὸς τοῦ ἀνω Νικολάου ἦτο Κωνσταντῖνος ὁ Ῥάλλης, τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου.

Μιχαὴλ Μάρουλος ὁ Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη ἐκ Μανιλίου Μαρούλου καὶ Εὐφροσύνης Ταρχανιώτου, εὐγενῶν τοῦ Βυζαντίου προσφυγόντων μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας εἰς Ἱταλίαν σταλθεὶς εἰς Βενετίαν παρὰ τῷ συγγενεῖ του Ζα-

(1) Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σελ. 84—6.

(2) Manilius Rallus Græcus homo, sed latinis litteris adprime excultus», λέγει ὁ Πολιτιανός. Κατὰ Ἰοβίον ὁ Μανίλιος ἐποίησε λατινιστὶ διάφορα κοινὰ ἐπιγράμματα.

(3) Hodius, lib. II, cap. 6.

χαρίᾳ Σκορδύλῃ τῷ Κρητί, ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τούτου τὴν Ἑλληνικὴν νικῆν, παρὰ δὲ τῷ περιφανεῖ Σαβελλίκῳ τὴν λατινικὴν πεμφθεὶς ὕστερον εἰς Πατάβιον, ἀναλώμασι τοῦ Βησσαρίωνος, ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν. Ὡραῖος τὴν μορφὴν, καὶ ἱπποτικὸς τὸν χαρακτῆρα, ὁ Μιχαήλ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του καρδινάλιου, διῆγε πλάνητα βίον, καταγραφεὶς ἐπὶ τέλους μεταξὺ τῶν ὑπὸ τὸν Σπαρτιάτην ὁπλαρχηγὸν Νικόλαον Ῥάλλην μισθοφόρων Ἑλλήνων· ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ τῶν περιπετειῶν τοῦ στρατιωτικοῦ βίου ὁ Μάρουλος δὲν ἔπαυσε θεραπεύων ταῖς Μούσαις· τότε συνέγραψεν εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν θαυμασιῶς κατεῖχε, τὰ τέσσαρα βιβλία τῶν Ἐπιγραμμάτων, καὶ τὰ τρία τῶν ὕμνων του.

Παραιτηθεὶς μετ' οὐ πολὺ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν καὶ ἐδεξιώθη εὐμενέστατα ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν Ἰταλίᾳ ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶχε φθάσει εἰς τὸν κολοφῶνα· εἰς ταύτην δὲ, παρὰ τοὺς ἄνδρας, ἐπεδόθησαν καὶ γυναῖκες εὐγενοῦς καταγωγῆς καὶ ἐξόχων προσωπικῶν πλεονεκτημάτων· μεταξὺ τούτων διεκρίνετο ἡ Ἀλεξάνδρα, θυγάτηρ τοῦ Βαρβολομαίου Σκάλα γραμματέως τῆς Φλωρεντινῆς Δημοκρατίας, τὴν προσωπικὴν τῆς ὁποίας ὥραιότητα ὑπερέβαινον τὰ ὄψα τοῦ πνεύματος· νέα ἔτι ἐγίνωσκεν οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, σπουδάσασα ταύτην ὑπὸ τὸν Ἰάκωνον Λάσκαριν, καὶ Δημήτριον Χαλκοκονδύλην, καὶ γράψασα Ἑλληνικά τινα ποιήματα. Τοιαύτη ἔνωσις δώρων εἶχεν ἐφελκύσει τὴν προσοχὴν διαφόρων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἀγγέλου Πολιτιανοῦ γράψαντος πολλάκις ἐρωτικοὺς στίχους πρὸς τὴν ὥραίαν Ἀλεξάνδραν, ἥτις ἐπὶ τέλους ἔδωκε τὴν χεῖρα εἰς τὸν ὥραιον Ἕλληνα ἱππότην. Ἐντεῦθεν διηγέρθησαν μεταξὺ Πολιτιανοῦ καὶ Μαρούλου διενέξεις καὶ ἀντεγκλήσεις, μνημονευόμεναι εἰς τὰ συγγράμματα των.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1499 ὁ Ταρχανιώτης ἐπανερχόμενος ἔφιππος ἐκ Βολτέρρας, ἐνθα εἶχε μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψιν φίλου του, ἔπεσεν εἰς τὸν Κεκίαν ποταμὸν καὶ ἐπνίγη· μετὰ δ' ἔξ ἔτη ἀπέβιωσεν ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ ἡ σύζυγός του Ἀλεξάνδρα.

Ὁ Μάρουλος ἐπαινεῖται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ μεταγενεστέρων ὡς εἷς τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων Ἑλλήνων τοῦ 15. αἰῶνος, ἀμιγλῶμενος διὰ τὸν γλαφυρὸν λατινισμόν του καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς τότ' ἐξέχοντας Ἰταλοὺς. Ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ποντάγου καὶ

συνεδέετο σφικτῶς μετὰ τοῦ Σανναζάρου, ὅστις τὸν ὑπερησπίσθη κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Πολιτιανοῦ διαμάχην.

Ἔνεκα τῶν πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς Θεοὺς Ὑμνων τοῦ ὁ Μάρουλος ἐθεωρήθη ὑπὸ τινων, καὶ ἰδίως τοῦ Ἑράσμου⁽¹⁾, πράγματι εἰδωολόγους ἢ πρὸς τὴν κλασικὴν ἀρχαιότητα λατρεία του ἴσως ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ γράψῃ, μιμούμενος ἀπλῶς ἐκείνους, τὰ τοιαῦτα ποιήματα οὐδαμοῦ ὁμῶς τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ διαφαιίνεται ἀντιχριστιανικῇ τις ἰδέα δυνάμενη ἐπ' ἐλάχιστον νὰ δικαιολογήσῃ τὴν περὶ τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων τοῦ Ἑλλήνος ποιητοῦ γνώμην.

Τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρούλου ἀποτελοῦνται ἐκ μικρῶν ποιημάτων γεγραμμένων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ κατὰ τὸ εἶδος τοῦ Μαρσιάλου· εἰς ἓν ἐκ τούτων, τὸ μεγαλειότερον πάντων, ἐπιγραφόμενον *Ἐλεγεία εἰς Νέαιραν*, ἐξιστορεῖ ὁ ποιητὴς τινὰς τῶν περιπετειῶν καὶ δυστυχημάτων του. Οἱ Ὑμνοι, ἐπονομάζονται Φυσικοὶ, διότι ἐν αὐτοῖς ἐξυμνεῖται ἡ φύσις καὶ οἱ Ἑλληνικοὶ Θεοί· εἰς τὸν ἐπιστημότερον τούτων ἀποτεινόμενον *Πρὸς τὸν Ἥλιον*, ὁ Μάρουλος ἀνεδείχθη ἐράμιλλος τοῦ Λουκρετίου.

Συγγράμματα.

—Epigrammata, Roma 1493. (μνημονεύεται καὶ προγενεστέρα ἔκδοσις τοῦ 1490).

—Hymni Naturales. (ἐδημοσιεύθησαν τὸ πρῶτον ἐν Φλωρεντίᾳ τῷ 1497 μετὰ τῶν ἐπιγραμμάτων. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἐδημοσιεύθη τῷ 1545 ἐν Φάνω παράρτημα—*Maruli Neniae*; ejusdem epigrammata nunquam alias impressa. Ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν Βολωνίᾳ τῷ 1504, ἐν Στρασβούργῳ τῷ 1509, καὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1529).

Πληρεστέρᾳ τῶν ἐκδόσεων τῶν ποιημάτων τοῦ Μαρούλου θεωρεῖται ἡ ἐν Βρυξέλλᾳ γενομένη τῷ 1532, (*Epigrammatum libri quatuor. Hymnorum libri quatuor, Neniae quinque et alia quaedam epigrammata*), ἀνατυπωθεῖσα ἐν Παρισίοις τῷ 1564.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔγραψεν ὁ Τραχανιώτης καὶ—*De Principum Institutione* ⁽²⁾.

(1) Ὁ Ἑράσμος λέγει περὶ τῶν ποιήσεων τούτου «*Marulli pauca legi forelabilia, si minus habere paganitatis*».

(2) *Iovii, Elogia—Hodii, De Græcis illustribus lib. II, cap. 6.*—Papadopoli, *Historia Gymnasii Patavini*. σελ. 184—Ῥόσκου, βίος Λαυρεντίου ἐκ Μεδίκων, μετέφρ. X. Παρμενίδου, σελ. 249—Michaud, *Biographie Universelle*, tom. 44.—Didot, *Biographie Générale*, tom. 34.

Μάρκος Μουσοῦρος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1470 εἰς Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης κομιδῇ νέος ἤχθη εἰς Ἰταλίαν ὑπὸ τοῦ πατρός του, πλουσίου ἐμπόρου, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως, παρ' ᾧ ταχέως προώδουν εἰς κατάληψιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων⁽¹⁾. Εἷτα σταλείς εἰς Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, ἐπανέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡ φήμη προδραμοῦσα εἶχε διασαλπίζει τὴν παιδείαν τοῦ νεαροῦ Ἑλληνοῦ, ὅστις ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐγίνωσκε καὶ τὴν λατινικὴν μέχρι θαύματος⁽²⁾. Ὁ περιφανὴς Ἀλδος Μανούτιος ἐμισθώσατο αὐτὸν πρὸς ἐπιδιόρθωσιν τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων του ἐξερχομένων Ἑλλήνων συγγραφέων ἀπετέλει δὲ καὶ μέλος τῶν ἐν τοῖς ἐργοστασίοις τοῦ περιφήμου ἐκείνου τυπογράφου συνερχομένης ἀκαδημίας. Ὄνομάσθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καθηγητῆς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς Πατάβιον, καὶ ἡ φήμη του εἴλκυεν ἐκεῖ πλῆθος ἀκροατῶν πανταχόθεν τῆς Εὐρώπης. Μετὰ τοσαύτης δ' εὐσυνειδησίας ἐξεπλήρου τὸ καθήκον τῆς διδασκαλίας, ὥστε μόλις τέσσαρας ἡμέρας καθ' ὅλον τὸν ἑαυτὸν δὲν παρέδιδε⁽³⁾. Ἡ ἐν Ἰταλίᾳ εἰσβολὴ τῶν Γάλλων ἠνάγκασε τὸν Μουσοῦρον νὰ ἐγκαταλίπη τὸ Πατάβιον, καὶ ἐπιστρέψῃ εἰς Βενετίαν (1509), ἔνθα ἐδίδαξε μετὰ τοσοῦτου κρότου τὴν Ἑλληνικὴν, ὥστε παμπληθεῖς συνέδρουν ἐκεῖσε ἀκροαταί, καὶ ἡ Βενετία, ἕνεκα τῆς γονίμου καὶ παταγώδους διδασκαλίας του, ἐπωνομάσθη Νέαι Ἀθῆναι⁽⁴⁾.

(1) Αὐτὸς ὁ Μουσοῦρος εἰς τὸ πρὸς Πλάτωνα ποίημά του ἀναφέρει, ὅτι ἐδιδάχθη ὑπὸ Λασκάρεως·

Λασκαρέων γενεῆς ἐρυκυδέως ἄκρον ἄωτον,
Καὶ τριπροσωποφανοῦς οὔνομ' ἔχοντος θεοῦ·
Ὅς μ' ἔτι τυτθὸν ἐόντα πατὴρ, ἅτε φίλτατον υἱὸν
Στεργόμενος περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίας,
Καὶ μοι στεῖνος ὁδοῦ πρὸς Ἀχαιίδα μοῦσαν ἀγούσης
Δεῖξεν ἀριγνώτως μοῦνος ἐπιστάμενος.

Καὶ Ἀλδος Μανούτιος προσφωνῶν τῷ Ἰάνῳ Λασκάρει τὸν Σοφοκλέα « Marcus Musurus noster est tui studiosissimus et perquam gratus discipulus nam, quantum bonis litteris moribusque proferit autem plurimum, id omne tibi acceptum refert ».

(2) « Latinæ linguæ usque ad miraculum doctum eum fuisse, quod vix illi Græco contigerit, præter Theod. Gazam, et Io. Lascarem (Erasmi epistolæ III).

(3) « Totio anno vix quatuor intermittebat dies, quin publice profiteretur » (Iovius).

(4) Ὁ Ἀλδος γράφει ἐν προλόγῳ τῆς ἐν 1512 ἐκδόσεως τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Χρυ-

Τῷ 1516 μετέβη εἰς Ῥώμην⁽¹⁾, καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομέ-
νου ἔτους προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Μονεμβασίας, εἰς διαδοχὴν τοῦ
ἀποθανόντος Μανιλίου Ῥάλλη. Ἐξαισία δ' ἐπικρατεῖ σύγχυσις με-
ταξὺ τῶν περὶ αὐτοῦ γραψάντων, διότι οἱ μὲν Ἰόβιος, Ἐρασμος, καὶ
Βάυλος γράφουσιν, ὅτι Μονεμβασίας ἀρχιεπίσκοπος ἐξελέχθη ὁ Μου-
σοῦρος, οἱ δὲ Βαριλλάσιος, καὶ Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός,
ὅτι οὐχὶ Μονεμβασίας ἀλλ' Ἐπιδάμνου τῆς Δαλματίας. Πᾶσαι ὁμῶς
αἱ ἀντιρᾶσεις αὗται διαλύονται σήμερον. Ἐν τῇ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ
τῶν Ἀθηνῶν εὕρηται δύο ἀνέκδοτοι περγαμνῆαι περὶ τοῦ Μουσούρου,
ὡς ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας καὶ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἱεραπέτρας, δωρη-
θεῖσαι ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, ἐξ ὧν ἀντιγράψαντες τὴν μίαν
παρεντιθέμεθα.

In Nomine Domini Amen. Per hoc presens publicum instrumentum
cunctis evidenter pateat et sit notum, quod anno Nativitate domini
Millesimo Quingentesimo decimo septimo, indictione quinta, die vero
secunda mensis Februarii, Pontificatus sanctissimi in Χριστῷ patris et
domini nostri domini Leonis divina providentia Pape decimi anno
quarto; in mei Notarii publici testiumque infrascriptorum ad hec spe-
cialiter vocatorum et rogatorum presentia, personaliter Constitutus
Reverendissimus in Cristo pater et dominus Marchus Musurus electus
Monembasiensis et Episcopus Hierapetrensis principalis principaliter
pro se ipso, extra tamen quorum cumque procuratorum suorum per
eum hactenus quomodolibet constitutorum revocationem, omnibus me-
lioribus modo via jure causa et forma, quibus melius et efficacius de
jure potuit et debuit, fecit, constituit, creavit, nominavit, et solenniter
deputavit suum verum certum legitimum et indubitatum procuratorem
actorem, factorem, negotiorumque suorum infrascriptorum gestorem
ac nuncium specialem et generalem, itaque specialitas generalitati non
deroget, nec e contra videlicet, venerabilem et egregium virum domi-
num Manussum, saschellarium Cretensem, ejusdem domini constitu-

σλωρῆ « Marcus Musurus, vir doctissimus nunc publice profiteretur Venetiis,
frequenti semper ac gravi auditorio litteras Græcas ». Ὁ αὐτὸς εἰς τὴν ἐν 1514
ἔκδοσιν τοῦ Πινδάρου « Venetias, alteras hoc tempore possumus dicere Athenas,
cum propter alios plurimos singulari doctrina præditos viros, tum propter
Musurum nostrum ». Καὶ Φραγκίσκος Φαζέολος γράφων τῷ 1513 « Venetiæ hoc
tempore Athenæ alteræ vere dici possunt, propter litteras Græcas, quarum
studiosi undique concurrunt, quemtu publico stipendio conducentum curasti,
cuique faves plurimum ». Ταῦτα καὶ πρὸς Ἰωάννην Ευθεσίου ἐπαναλαμβάνει
ὁ Ἀλέος τῷ 1514, καὶ Αἰῖος Ευράλλος.

(1) Ὁ Βάυλος λέγει, ὅτι ἐβίβαζεν ἐν Ῥώμῃ τὰ Ἑλληνικά· ὁ δ' Ἐρασμος « Mu-
surum fortuna retraxit a Musis, Leonis favore Romam accitum. (Ciceronianus).

entis ex sorore nepotem, absentem tanquam presentem, solum et insolidum specialiter et expresse ad ipsius domini constituentis nomine et pro eo, quandam gratum reserve in tota insula Cretensium et Cypro existen . . . sibi per sanctissimum dominum nostrum Leonem papam decimum concessa, prout in eadem reserva in forma brevis expedita ac processus desuper fulminata omnibus et singulis personis, quibus opus fuerit presentandum intimandum et notificandum et quecumque beneficia ecclesiastica sub dicta gratia reserve vacantia acceptandum, nec non corporalem realem et actualem possessionem quoruncumque beneficiorum vacantium capiendum intrandum apprehendendum et manutenendum, ac possessionem sibi conferri petendum et oblitendum, necnon quoscunque fructus redditus et proventus quoruncumque beneficiorum petendum levandum exigendum et recuperandum ac de illis habitis et receptis quietandum et quietantiam seu quietantias faciendum cum solenni pacto de re habita ulterius non petendo, necnon attendandum locandumque seu ad firmam vel annuam pensionem dandum et concedendum, ac illis beneficiis laudabiliter in divinis deservendum et deserviri faciendum. Et si necesse fuerit pro premissis omnibus et singulis in quocunque foro sive iudicio coram quibuscunque iudicibus et commissariis tam ordinariis quam extraordinariis comparandum et agendum ac ipsum dominum constituentem et ejus jura defendendum, libellum seu libellos et quascunque petitiones summarias dandum et recipiendum darique et recipi videndum; litem seu lites contestandum et contestari videndum; calumnie et quodcunque alterius generis licitum et honestum juramentum in animam ipsius domini constituentis ac ipsius nomine prestandum et ex adverso prestari videndum ponendum et articulandum ponique et articulari videndum, ac eos tenendum et observandum; sententiam seu sententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri petendum et audiendum, et ab ea vel eis et a quocunque alio gravamine ipsi domini constituendi illato vel inferendo provocandum et appellandum, appellatosque semel et pluries debita cum instantia petendum et obtinendum, appellationemque et appellationes hujusmodi intimandum et prosequendum, ipsasque ad Romanam curiam, si opus fuerit, deducendum et amoliri faciendum, expensas, damna et interesse, taxandum et taxari petendum et faciendum, ac super ipsis, si necesse fuerit, jurandum; unum quoque vel plures procuratorem seu procuratores loco ipsius cum simili aut limitata potestate substituendum, eumque vel eos revocandum et onus procuracionis hujusmodi in se reassumendum totiens quotiens opus fuerit et sibi videbitur expedire, presenti procuratorio nichilominus in suo robore duraturo; et generaliter omnia alia et singula faciendum dicendum gerendum exercendum et procurandum que in premissis et circa ea necessaria fuerint, seu quomodolibet oportuna et

que ipse dominus constituens faceret et facere posset, si premissis omnibus præsens et personaliter interesset, etiam si talia forent que mandatum exigenter magis specialem quam presentibus est expressum, promittens insuper idem dominus Constituens sibi a me notario publico infrascripto tanquam publice et auctentive persone solenniter stipulans et recipiens vice ac nomine omnium et singulorum quorum interest intererit aut interesse poterit quomodolibet in futurum se ratum gratum atque firmum perpetuo habiturum totum id et quicquid perdictum procuratorem constitutum ac substituendum ab eo actum dictum gestum vel procuratum fuerit in premissis seu quomodolibet premissorum, relevans nichilominus ex nunc et relevare volens eundem procuratorem ab omni onere satis dandi ac iudicio sisti et iudicatum solvi cum omnibus et singulis ejus necessariis et opportunis, sub hypotheca et obligatione omnium bonorum suorum mobilium et immobilium presentium et futurorum et qualibet alia juris et facti renunciatione ad hoc necessaria pariter et cautela. Super quibus omnibus et singulis premissis idem dominus constituens sibi a me Notario publico infrascripti unam vel plura publicum seu publica fieri petiit atque confici instrumentum et instrumenta. Acta fuerunt hec Rome in demo habitationis ejusdem domini Constituendis sub anno indictione die mense et pontificatu quibus supra, presentibus ibidem domino Leonillo Leonus catolico Paduus et Aloysio Vallo catolico, Græco natione, testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

† Ιω; Ego Ioannes Theobaldus Clericus Lingonensis publicus apostolica et imperiali auctoritatibus Notarius ac in officio Archivii Romane Curie descriptus et annotatus, quia premissis omnibus interfui eaque omnia sic fieri vidi, ideo hoc præsens instrumentum suscripsi signoque meo signavi in fidem omnium premissorum rogatus et requisitus.

Io. Theobaldus Notarius ⁽¹⁾.

Διὰ τῆς συμβολαιογραφικῆς ταύτης πράξεως ὁ Μουσούρος (electus Menembasiensis et episcopus Hierapetrensis) διορίζει γενικὸν καὶ εἰδικὸν ἐπίτροπον καὶ πληρεξούσιον ἐπὶ τῶν ἐν Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ δωρηθέντων αὐτῷ κτημάτων τὸν ἐπ' ἀδελφῇ ἀνεψιόν του Μανούsson τὸν Κοῦττα. Ἡ δ' ἑτέρα περγαμηνή ἐστὶν αὐτὸ τὸ δωρητήριον τῶν ἄνω κτημάτων, ἐκδοθὲν ὑπὸ πάπα Λέοντος Ι'. τὴν 20 Ἰανουαρίου 1517, καὶ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν « Dilecto filio Marcho Musuro electo Monembasiensis ⁽²⁾ ».

(1) Ἐτηρήθη ἡ ὁμογραφία τοῦ ἀρχαιτύπου, ἀναπληρωθεῖσιν μόνον τῶν συγκεκομμένων λέξεων.

(2) Δὲν καταχωροῦμεν καὶ τοῦτο, ὡς λίαν σχοινοτενές, καὶ διότι, ἐνεκα τῆς ἐσχισμένης διαθέσεως, ἑλλείπονται ἐλλόγηται περίοδοι.

Ἐκ τούτων ἄρα πειθόμεθα, ὅτι ὁ Μουσοῦρος Νονεμβασίας καὶ οὐχὶ Ἐπιδάμνου ἀρχιεπίσκοπος προσχειρίσθη.

Δὲν μετέβη ὁμοῦ εἰς τὴν θέσιν του, διότι ὁ θάνατος προλαβὼν ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου του. Ἀσθενήσας ἐξ ὑδρωπος (¹), ἀπέθανε κατὰ φθινόπωρον τοῦ 1517 ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Μαρίας De la Pace. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ Ἀντώνιος Ἀμιτέρνος ἔγραψε·

Musure, o mansure parum, properata tulisti
Præmia; namque cito tradita, rapta cito.

Antonius Amiternus

Marco Musuro Cretensi
exactæ diligentia grammatico
et raræ felicitatis poetæ
posuit.

Καὶ ὁ Λατόρνος·

Arma Pelasgiacas quaterent dum Turcica terras,
inveherent culto barbariemque solo.

Qui fecerunt Musæ? fugere Helicone relicto;

Phocim et Ascræum deserve nemi.

Regna latina petunt, et erat Musurus in illis.

Hospicio ictuntur hospitis ante sui.

Nunc etiam bustum, grata pietate sepulti,

Officii quamvis sedulitate colunt.

Thespiacas frontes circum et Parnassida laurum,

Ex sacro spargunt ex Helicone thymum:

Castalias nymphas aliæ, et cape munera dicunt,

Musure Aonii factus Apollo chori.

Ὁ Μουσοῦρος θαυμάζεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ὡς ποιητῆς ὑψιπέτης, Ἑλληνιστῆς καὶ Λατινιστῆς ἄριστος, καὶ κριτικὸς διάσημος. Ὁ Ἑρασμος λέγει περὶ αὐτοῦ « totiæ philosophiæ studiosissimum, virumque summis rebus natum . . . eruditione græcissimum . . . virum eruditum in omni disciplina-

(¹) Παῦλος ὁ Ἰόδιος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Μουσοῦρος δυσανασχετῶν διότι δὲν συμπεριελήφθη τοῖς τότε ἐκλεχθεῖσι τριάκοντα Καρδινάλιοις ἀσθενήσας τέθνηκεν· ἀλλὰ ταῦτ' ἀνυπόστατα καταδείκνυνται ὑπὸ Βαιρνέρου ἐπιχαλουμένου τὰς μαρτυρίας πολλῶν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἐξιδιασμένης μετριοφροσύνης τοῦ διασήμου Ἑλλήνου, περὶ οὗ σὺν τοῖς ἄλλοις ὁ Βαλεριανὸς λέγει· « Non dignitatem ullam aut beneficii commodum in eo vitæ colore duxerit, qui hominum opinione judicatur amplissimus, sed sibi, summa in libertate versari solito, summam deformitatem, et miseriam arbitratus sit ».

rum genere ». Ἀλλαχοῦ δὲ ὁ αὐτὸς ἐξανίσταται ἀπορῶν πῶς Ἑλλήνιν ἐγίνωσκε τὴν λατινικὴν εἰς τοιοῦτον βαθμόν. (Ciceronianus tom. I. σελ. 1010). Καὶ ὁ Πενάνος, « nihil in græcis auctoribus erat tam reconditum, quod non aperiret, nec tam involutum, quod non expediret Musurus, vere Musarum custos et antistes. Omnia legerat, ritus veteres ad unguem callebat. Hanc tam consummatam erulitionem etiam insignis pietas commendabat ».

Ὁ Μουσούρος ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας μετὰ τινος συνωνύμου Ἰωάννου, πιθανῶς ἀδελφοῦ του.

Ὁ Ἀλδός προσεφώνησεν αὐτῷ τὸν Β'. τόμον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἔτει 1509 ἐκδοθέντων Ἑλληνικῶν ῥητόρων, ἐπιστάσις τοῦ Κρητὸς Δημοκρίτου Δούκα. Εἰς τὸν Α'. τόμον τῆς αὐτῆς ἐκδόσεως προσφωνούμενον εἰς Ἰάνον Λάσκαριν εὕρηται ἑλληνιστὶ πρόλογος τοῦ αὐτοῦ Δούκα πρὸς Μουσούρον.

Συγγραμματα δὲν ἔγραψεν ὁ περιφανὴς οὗτος Ἕλλην, ἐκτὸς ἐπιστολῶν τινων, ἐπιγραμμάτων καὶ ποιημάτων συνεκδοθέντων τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κριτικῶς ἐπεξεργασθεῖσιν Ἑλλήσι συγγραφεῦσιν. Ἐν τῶν ποιημάτων τούτων καὶ μόνον ἔρχει ν' ἀποθανάτισῃ τὸν Μουσούρον εἶνε δὲ τοῦτο τὸ εἰς ἔπαινον τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ φιλέλληκος πάπα Λέοντος Ι'. ποιηθέν. Ἡ ἐξαισία αὕτη ὡδὴ ἀποπνέουσα τὸ μῦρον τοῦ πατριωτισμοῦ καταδείκνυσιν τὴν περὶ τὸν Ἕλληνα λόγον δεινότητά ὡς καὶ τὸ γόνιμον τῆς φαντασίας τοῦ Μουσούρου ἀποτελουμένη δ' ἐκ διακοσίων στίχων προετάχθη τῆς ὑπὸ Ἀλδου τῷ 1513 ἐκδόσεως τῶν ἀπάντων τοῦ Ἑλλήκος φιλοσόφου, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς ὁμοιόριθμους λατινικοὺς ὑπὸ Ζηνοβίου Ἀκαϊόλη μετετυπώθη ἰδίᾳ ὑπὸ Μουγκέρου τῷ 1676 ἐν Ἀμστελοδίμῳ, καὶ μετὰ νέων σιμειώσεων ὑπὸ Βουτλέρου ἐν Κανταβριγίᾳ τῷ 1797 ὕστερον δὲ μετὰ νέας Ἑλληνικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Φοστέρου.

Ἐπειδὴ δ' αἱ ἐκδόσεις αὗται εἰς λίαν δυσεύρετοι ἐπισυνάπτομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὴν ἐνταῦθα.

Ὡδὴ εἰς Πλάτωνα.

Θεῖε Πλάτων, ξυνοπαθε θεοῖς καὶ δαίμοσιν ἤρωι,
Πασσούτῃ μεγάλῃ Ζητῇ παραιομένοις,
Ἄρμα κατ' οὐρανὸν εὐρὺν ἀελλοπόδον ὅτε πάλιν
Κεῖνος ἐλθῇ, περὶν ὅφρ' ἐφεξόμενος,
Εἰ δ' ἄγε νῦν κατὰβηται, λατὼν χορὸν οὐρανόω.

Ἐς γὰρ ψυχοφῶν εἰρεσίῃ περὺγων,
 Καὶ λάζευ τόδε τεῦχος, ὃ Σωκρατικὴν ὀαριστὺν
 Ἀμφίς ἔχει, καὶ σῆς κεδνὰ γένεθλα φρενός.
 Ὡ ἐνὶ κοσμοτέχῃς, ὅκτω πτυχὰς Οὐλύμποιο
 Ἐξ ἰδίων ἔλκων ἀρχέτυπον πρᾶπιδων,
 Δείματο καρπαλίμως ὑπάτην σελᾶσθαι ἀπείροις
 Διαδόλλων, τὴν περ κλείομεν ἐπλανέα.
 Τὰς δ' ἄρ' ἐφεξείης μονογεγγέας ἐξετόρευσεν,
 Αὐτόθεν ἀκροτάτης ἀντία κινυμένας·
 Ἡ σφέας ἀρπάζουσα παλιμπλάγκτωιο κελεύθου
 Σύρει ἀναγκαίῃ· ταὶ δὲ βιηζόμεναι
 Οὐκ αἰκούσαι· ἔπονται· ὅμως ἐὼν οἶμον ἐκάστη
 Ἑμπαλιν ἐξανύει βάρδιον ἢ τάχιον.
 Ὡ ἐνὶ κυδρὸς Ἑρως ἀπὸ γαίης ὑψόσ' αἰέρων
 Ἰμέρῳ ἄμμε φλέγει κάλλεος οὐρανίου·
 Ὡ ἐνὶ σὺ ψυχᾷ φύσιν ἄφθορον, οὐδ' ἀμενηνοῦ
 Σκῆνευς ὀλλυμένου, δεῖξας ἀπολλυμένην·
 Ἄλλοτε διογενῶν πόλιν οὐρανογείτονα φωτῶν
 Κτίξεις, οἷσι μέλει πότνη Δικαιοσύνη,
 Ἡδὲ καὶ Εὐνομίη κουροτρόφος· οὐδ' ἀπ' ἐκείνου
 Νόσφιν ἀπειτραπέτην ἄστεος ἔσσε πάλιν,
 Λιδῶς καὶ Νέμεσις· Τίς ἔκαστά κε μυθολογεῖται
 Ὅσα θεσπνεύστοις ταῖςδ' ἐνέθου σελίσιν·
 Τὰς γε λαβὼν ἀφίκοιο πόλιν βασιλιῆδα πασείων,
 Ὅσας οὐρανόθεν δέρκεται ἥλιος,
 Ῥώμην ἐπτάλοφον, γαίης κράτος αἰὲν ἔχουσαν·
 Ἡς διὰ μεσσαίτης Θύμβρις ἐλισσόμενος
 Κοίρανος Ἑσπερίων ποταμῶν κεραττηφόρος εἷσιν,
 Οὐθαρ πταίνων βῶλακος Αὔσωίνης·
 Ἐλθὼν δ' οὐ Σικελῶν ὀλοόφρονα κεῖθι τύραννον.
 Ὡμοφάγον Σκόλλης λευγαλῆς τρόφιμον,
 Ὑδριστὴν Μουσέων Δικνύσιον, ἀλλά γε δήεις,
 Ὡ τὸτ' ὅμοιον ἰδεῖν φῶτα μάτῃ ἐπόθεις.
 (Ἀμφοτέρων σοφίης τε πρόμακον καὶ παιμένα λαόν,
 Ὅπποτοι Εὐρώπῃ ναιετάουσιν ὅλην).
 Λαυριάδην ἐρατῆς Φλωρεντιῆδος ἀστέρα πάτρης
 Λαμπρόν· ἀτὰρ Μεδίχων τῶν ὀνομαστοτάτων
 Τηλοθόσε καλὸν ἔρνος, ἀειθαλές, ἀγλαόκαρπον·
 Τὸ πρὶν Ἰωάννην, νῦν δ' ἄρ' ἀπειρεσίων
 Γαῖᾶν ἐσσηνα Λέοντα, κράτιστον Ὀλύμπου
 Κλειδοῦχον, τοῦ νεῦμ' ὡς Δίος ἀζόμεθα·
 Πᾶς ὃν ἀναξ σέβεται γουνούμενος, οὐδέ τις αὐτῷ
 Τολμᾷ σκηπτούχων ἀντιφερεζέμενα.

Εἰσὼς δ' ὀλοϊόδαίμον ἀνάκτορον, εὐθὺς ἐραστὰς
 Σεῖο, Πλάτων, πολλοὺς ὄψαι ἐν μεγάροις,
 Παντοίαις ἀρεταῖσι μεμηλότας, ἧδ' ὀαριστὰς
 Τερπνοὺς καὶ πινυτοὺς Ζηνὸς ἐπιχθονίου.
 Πάντοθεν οὖν αὐτὸς μετεπέμψατο, καὶ σφίσι χαίρει,
 Τιμήντα διδοὺς καὶ πολλοῖοθ' αἶψα γέρα.
 "Ἐξοχα δ' αὖ περὶ κῆρι φιλεῖ δύο· τὸν μὲν ἀφ' ἱρῆς
 Ἑλλάδος οὐχ ἓνα τῶν οἱ πελόμεσθα τανῶν,
 Ῥωμαῖοι Γραικοὶ τε καλούμενοι, ἀλλὰ παλαιοὺς
 Ἀτθίδος ἦ Σπάρτης εἵκελον ἡμιθέας·
 Ἀσκαρέων γενεῆς ἐρικυδέος ἄκρον ἄωτον,
 Καὶ τριπροσωποφανοῦς οὐνομ' ἔχοντα Θεοῦ·
 "Ὅς μ' ἔτι τυτθὸν ἔοντα, πατὴρ ἄτε φίλατον υἱὸν
 Στεργόμενος, περὶ δὴ στέρξεν ἀπὸ καρδίας,
 Καὶ μοι στείνομ' ὁδοῦ πρὸς Ἀχαιίδα μούσαν ἀγούσης
 Δεῖξεν ἀριγνώτως, μούνος ἐπιστάμενος.
 Τὸν δ' ἕτερον τριπλαῖσι κεκασμένον εὐεπίησι,
 Καὶ πλασθέντα τριῶν χερσὶ σοφοῖς χαρίτων,
 Βεμβιάδην ἦρωα· πατὴρ δὲ συνίστορα πάντων
 Θῆκεν ἀπορρήτων οὐατα τοῦδε μέγας,
 Πάντα οἱ ἐξαυδῶν μελεδήματα πορφύροντος
 Θυμοῦ, ἀναπτύσσων τ' ἤτορ ἔνερθεν ὅλον.
 Κεῖνοι δὲ σ' εἰσίδοντες ἀγινήσουσιν ἐς ὦπα
 Πατρός· ὁ δ' ἀσπασίως δέξεται· ἀλλὰ σύ περ,
 Ἥ θέμις, ἀχράντου δρᾶσαι ποδός· ἴλαθ', λέξας,
 "ὦ πάτερ, ὦ ποιμᾶν, ἴλαθι σαῖς ἀγέλαις·
 Δέχυνσο δ' εὐμενέως δῶρον, τόπῳ Ἀλδος ἀμύμων,
 Δεψηταῖς ἐρίφων γραπτὸν ἐν ἀρνακίσσι,
 Πρόφρων σοι προΐησι, διωτρεφές· αὐτὰρ ἀμοιβὴν
 Τῆς δ' εὐεργεσίας ἤτεε κείνος ἀντήρ,
 Οὐχ ἓνα οἱ χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οὐδ' ἓνα πέμψης·
 Ἐμπλείην ῥηγέων λάρνακα πορφυρέων,
 Ἄλλ' ἔν' ἀποσθέσσης μαλερὸν πῦρ ἄλλοπρὸς ἄλλου
 Ἄρχος· τῇ νῦν πάντ' ἀμαθυρόμενα
 Ὀλλυται. Οὐκ αἶεις ὥς Εὐγανείας ἐν ἀρούραϊς,
 Πάντα πλέω λύθρου πάντα πλέω νεχύων;
 Παίδων δ' οἰμωγῇν καὶ θηλυτέρων ὀλολυγῇν
 ὤκτισε μὲν Κύκλωψ, ἤκτισε δ' Ἀντιφάτης.
 Φλόξ δ' ὅλοη τεμένη τε Θεῶν, οἴκους τε πολιτῶν
 Δαοδάπτει, μογερῶν τε ἀγρονόμων καμάτων,
 "Ὅσων δ' αὖθ' ἤφαistos ἐφείσατο, ταῦτ' ἀλαπάξει.
 Βίροβαρος, οὐ σποργῇ οὐδ' ἐλεητὴν ἔχω.
 Παῦρον, ἔναξ, χάρμην ἐν ῥ' ἔλας· ἔλας σεῖο.

Υἱάσιν εἰρήνην καὶ φιλότητα, πάτερ,
 Σχέτιος ἦν τεταγών Ἄρης πολυθενθὲς ἐς ἄντρον,
 Ὡσε, λίθοις φράξας πῶμα κατωρυχέσιν·
 Ἀλλὰ σὺ μιν μοχλοῖσιν ἀνέλκυσον, ἥδ' ἐλ Δόγοιο
 Δεῖξον ἰδεῖν Θεῖου λάτρισιν, ἄρτεμεά
 Εἰρήνην, πολύκαρπον, εὐφρονα, βοτραυόωρον,
 Εἰρήνην κόσμῳ παντὶ ποθεινοτάτην.
 Αὐτὰρ ἀριθμηθέντας ἐπιπροΐαφον ἅπαντας,
 Τουρκογενῶν ἀνόμοις ἔθνεσιν αἰνολύκων,
 Οἳ χθόνα δουλώσαντες Ἀχαΐδα νῦν μεμακάσι
 Νεῶσι διεκπεραῶ γῆν ἐς Ἱηφυγίην,
 Ζεῦγλαν ἀπειλοῦντες δούλειον ἐπ' αὐχένι θήσειν
 Ἄμμιν, αἰτωῶσιν δ' οὖνομα θειοτόκου.
 Ἀλλὰ σὺ δὴ πρότερος τεῦξον σφίσιν αἰπὺν ὄλεθρον,
 Πέμψας εἰς Ἀσίης μυρία φῦλα πέδον
 Χαλκεοθωρήκων Κελτάων θούριν ἐνυῶ
 Ἴππους κεντιώντων πρῶδσιν εἰδομένους,
 Αἰθῶνων μετέπειτα σακέσπαλον ἔθνος Ἰθῆρον,
 Καὶ μέλαν Ἑλβετίης πεζομάχοιο νέφος,
 Γερμανῶν τε φάλαγγας ἀπείρονας ἀνδρογιγάντων,
 Τοῖς δ' ἐπὶ Βρεττανῶν λαὸν ἀρηϊφίλων,
 Πάσης τ' Ἰταλῆς ὅσ' ἀλευάτο λείψανα πότμον,
 Οὐδ' ἐδιεβραίσθη δούρεσιν ἄλλοθροῶν·
 Ἄλλοι μὲν τραφερῆς δολιχῆς ἀναμετρήσαντες
 Ἀτραπετοῦς, ἀν' ὄρη καὶ διὰ μεσσόγεων,
 Καὶ ποταμῶν διαβάντες δεικελάδοντα ῥέεθρα,
 Δυσμενέσει γένου· κῆρα φέροισιν ἐμοῦ·
 Θωρηχθέντες ὁμοῦ σὺν Παίοσιν ἀγκυλοτόξοις,
 Τοῖς θαμὰ Τουρκάων ἄμματι δευομένοις.
 Αὐτὰρ χελιόναυς Βενέτων ἁλὸς ἀρχιμεδόντων
 Οὐλαμὸς, ὠκυάλοις ὀλκάσι μαρνάμενος,
 Καὶ νέες Ἰσπανῶν μεγακῆτεες οὖρεσιν ἴσαι,
 Λ' ἰορυφᾶς ἰστών ἐντὸς ἔχουσι νεφῶν,
 Εὐθὺς ἐς Ἑλλήσποντον (ὕπερ καρχῆσια δὲ σφίω·
 Αἰὲν ἀειρέσθω σταυρὸς ἀλεξίκακος)
 Ὅρμασθων· ἦν γάρ τε πόλει Βυζαντίδι πρώτη
 Νόστιμον ἀτράφῃ φέγγος ἐλευθερίας,
 Λυτήν κεν θλάσσειας ἀμαιμακέτοιο δράκοντος
 Συντρίψας κεφαλῇ· τᾶλλα δὲ τοιο μέλη
 Ῥεῖ ἁλαπαδὸν γένοιντο· λεῶς ὅτι θάρσος αἰέρας
 Γραικὸς, ὁ δουλεῖν νῦν κατατρυχόμενος,
 Ἀρχαίης ἀρετῆς, ἴν' ἐλευθέρων ἤμαρ ἴδῃται,
 Μνήσεται, ἐντάζων δῆτιον ἐνθουμάχως·

Αὐτὰρ ἐπεὶ κτείνωσιν ἀλαστόρας, ἥ πέραν Ἰνδῶν
 Φεύγοντας κρατερῇ γ' ἐξελάσσωσι βίῃ,
 Αὐτῆμαρ σὺ θεοῖς ἐπινίκιον ὕμνον ἀείδων,
 Καὶ μεγάλως χαίρειν εἵνεκα καμμονίης,
 Ἀνδράσι νικηταῖς στεφανηφόρα κρατ' ἔχουσιν,
 Ἀσίδος ἀφνειῆς πλούτον ἀπειρέσιον,
 Τουρκάων ἀφενός τε, ῥυηφένιάν τε καὶ ὄλβον,
 Ἐξηκονταετὴς ὃν συνέλεξε χρόνος,
 Χερσὶ τροπαιούχοις διαδόσσεαι ἀνδρακάς· οἳ δ' αὖ,
 Σκυλοχαρεῖς, πάτρης μνησάμενοι σφετέρης
 Μίλψονται καθ' ὁδὸν Παιτῶνα καὶ πρύλιν ὄπλοις
 Ὀρχήζονται, ὅλῃ ψυχῇ ἀγαλλόμενοι·
 Καὶ τότε δὴ ποτὶ γαῖαν, ἀπ' οὐρανοῦ εὐρυόδειαν,
 Πτήσεται Ἀστραίου πρέσβη δίκη θυγάτηρ,
 Μηκέτι μηνύουσα βροτοῖς· ἐπεὶ οὐκ ἔτ' ἀλιτρὸν,
 Ἀλλ' ἔσται χρυσοῦν, πᾶν γένος ἡμερίων,
 Σεῖο θεμιστεύοντος ὅλη χθονί, καὶ μετ' ὀλεθρον
 Δυσσεβέων, οὗσης πανταχοῦ ἡριμῆς.
 Καὶ τὰ μὲν εἴθε γένοιτο· μαθήμασι δὲ νῦν παλαιῶν
 Ἑλλήνων, ὧ νᾶξ, ἄρκεσον οἰχομένους.
 Θάσσυνον δ' Ἑκάτοιο φιλαγρύπνους ὑποφίτας,
 Δωροῖς μελίσσων καὶ γεράεσσι Θεῶν
 Παντοδαπούς τε, πάτερ, ξυνεγείρων ἡμὲν Ἀχαιῶν,
 Ἡδὲ πολυσπερέων υἱέας Ἑσπερίων,
 Πρωτόθας, καὶ μήτε φρενῶν ἐπιδευέας ἐσθλῶν,
 Μῆτε φυῆς, μήτ' ὅν αἵματος εὐγενέος,
 Ἐν Ῥώμῃ κατάνασσον· ἐπιστῆσας σφίσιν ἄνδρας
 Οἳ σώζουσιν λόγων ζῶπυρον ὠκυγῖον·
 Νεῖοιεν δ' ἀπάνευθε πολυτεκνέριον κυδοιμοῦ,
 Νηϊδὸν προχαλῖς γειτονέοντα δόμον·
 Τῷ δ' Ἐκτῆρμείης ὄνομ' εἴη κυδιανείρης,
 Ζήλῳ τῷ προτέρῳ, ἦν ποτ' ἐγὼ νεμόμην·
 Κούροις εὐφύεσσιεν ἐπισταμένως ὀαρίζων,
 Τούς γ' ἀναμιμνήσκων ὧν πάρος αὐτοὶ ἴσαν.
 Ἀλλ' ἡ μὲν δὴ ὀλωλε· σὺ δ' ἦν καινὴν ἀναζητῆν,
 Ἐνθεν ἄρ' ἑυμαθίης πυρὸς ἀναπτόμενος
 Βαίου ἀπὸ σπινθήρος, ἀναπλήρει μάλα πολλῶν
 Ψυχὰς ἡθίων φωτὸς ἀκτραπίου·
 Ἐν Ῥώμῃ δὲ καὶ αὖθις ἀναβήσεται Ἀθηναί.
 Ἀντί τοι Ἰλισσοῦ Θύμβριν ἀμειψάμεναι.
 Ταῦτά τοι ἐκτελέσαντι κλέος, πάτερ, οὐρανόμηκες
 Ἑσχατίας ἤξει· μέσφ' ἔς Ὑπερβορέων.
 Ποῖα γάρ ποτε γλώσσα τέλην ποῖον στόμα φήμην

Ἦ ἀγορητῶν, ἦ καὶ ἀοιδολῶν,
 Οὐκ ἂν ἐφουμνήσειεν; ἀμαυρώσει δέ τις αἶων
 Τηλεφανῇ τοίτῃ πρῆξις ἀγλαίῃ;
 Ταῦτα τεοῦ γεννητῆρος ἀοίδημον, ἥδ' ἐ προπάππων
 Πάντας ἐπ' ἀνθρώποις οὐνομα θῆκαν, ἄναξ.
 Τῶν δὲ σέθεν προτέρων βᾶξις κακῇ ἀρχιερέων
 Κακκέχεται, ἅτε δὴ πάμπαν ἀραιμανέων,
 Καί τε φίλη δούντων ἀνδροκτασίαις ἀλεγειναῖς,
 Καὶ κεραϊζομένοις ἄσπεσι τερπομένων.
 Τοῖα σὺ παρφάμενος, πείσεις σπεύδοντα παρορμείων,
 Θεῖε Πλάτων' ἐπεὶ οἱ πάτριόν ἐστιν ἔθος
 Εἰρήνην φιλεῖν, ἐκὰς Αὔσονος ὠθέμεν αἶψα,
 Ῥίμφ' αὖ ταλαύρινον βαρβαρόφωνον Ῥῆν'
 Ἡδ' Ἐλικωνιδῶν Ἑλληνικὸν ἄλσος ὀφέλλειν,
 Ὅρπήκεσσι φυτῶν ἄρτι κυῖσκομένων
 Ναὶ μὲν, εὐμεγέθους σέο μορφῆς εὐπρεπὲς εἶδος,
 Καί τε θεοῖς ἱκέλην ἀθανάτοισι φυτὴν,
 Καὶ γεγαροῦς ὤμους, βαθυχαιτήν τε κόσμον
 Παλλεύκου κορυφᾶς, κείνος ἀγασσάμενος,
 Αἰδῶσθεῖς τε σέβας πολιῶν, καὶ σεμνὰ γένεια,
 Οὐ νηκουστήσει σῶν ὑποθημοσυνῶν,
 Πειθοῖ θελξινὸς κτλούμενος. Ἀλλὰ τοι ὥρα
 Πτηνὸν ἐὼν τι θεῶν ἄρμα καθιπτάμεναι.

Ἐκδόσεις Μουσούρου.

Καὶ ἐν Παταβίῳ καὶ ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Μουσούρος πολὺ ἐδοθήσῃ
 τὸν λόγιον τῆς Βενετίας τυπογράφον, κριτικῶς ἐπιθεωρῶν τὰ χειρόγραφα, ἐξ
 ὧν ἐγένοντο αἱ περίφημοι Ἀλδιαναὶ ἐκδόσεις, καὶ σημειῶν τὰς καλλιτέρας
 γραφάς. Ἀπὸ τοῦ 1503, ὡς εἰκάζει ὁ Renouard (1) συνωδᾷ τῷ Μαιτταίρῳ, ὁ
 Μουσούρος ἐπεφορτίσθη, διαταγῇ καὶ μισθώματι τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, τὴν
 λογοκρισίαν τῶν ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ Ἀλδοῦ ἀπολυομένων συγγραμμάτων.

—Aristophanes comœdiæ novem. Plutus, Nebulæ, Ranæ, Equites,
 Acharnes, Vespæ, Aves, Pax, Contionantes. Venetiis apud Aldum MIIID.
 idibus Quintilis. (ἐν τῇ πρώτῃ ταύτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους ἐκδόσει, ἦν μετὰ
 σχολίων καὶ προλεγομένων ἐπλούτησεν ὁ Μουσούρος, λαλεῖ περὶ τῆς ἀνάγκης
 τῆς σπουδῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης).

—Ἐπιστολαὶ Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, Λιβανίου τοῦ Σοφιστοῦ· Χίωνος τοῦ
 Πλατωνικοῦ· Αἰσχίνου καὶ Ἰσοκράτους τῶν ῥητόρων· Φαλαρίδος τοῦ τυράννου·
 Βρούτου Ῥωμαίου· Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως· Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου.
 Venetiis apud Aldum, mense Martio MID. (ἐν τέλει σημειοῦται ὡς ἐξῆς
 ἡ ἀπαρίθμησις τῶν φύλλων· «ἅπαντά ἐστι τετράδια πλὴν τοῦ α. β. γ. δ.
 ε. ς. ἐξαδίων, καὶ θ. πενταδίου, καὶ ττ. τριαδίου, καὶ Δ. δυαδίου.» Περὶ τῆς

ἐκδόσεώς του παύτης λέγει ὁ Μουσοῦρος. « Εἰ δέ τις τῶν ἀκριβῶς τοῖς τῶν πέλας ἐλλείμμασιν ἐπεξιόντων, ἀηδῶς ἔχει πρὸς τὴν ἔκκεινται τάξιν αἱ παρ' ἡμῶν ἐπιστολαί, ἐνθυμεῖσθω καὶ ἡμᾶς οὐκ ἂν οὕτως αὐτὰς ἀγνοήσαντας διαθέσθαι, ὡς ὁ χρόνος ἀπῆλθε καθ' ὃν τῶν ἐπιστειλάντων ἕκαστος ἦνθηκεν, εἴγε πασῶν τῶνπορῶμεν ἐπιχειρήσαντες ὀλίγαις οὖσαις, τὰς ἐκάστοτε μνηστευμένας ἡμῖν, ὅποιαισιν ἀξιώται προεβλόμεθα λήξεως, ἢ τὴν ἐκ τούτων ὠφέλειαν ἀφελίσθαι τοὺς φιλολόγους. Ἔτι κακεῖνο πάντας εἰδέναι βουλόμεθα, μάλιστα μὲν ἡμῖν τῆς ἀριστα διορθώσεως τὴν πραγματείαν εἶναι μελήσαν, εἰ δέ τι που παρεδεδράμαμεν, ἢ διεστραμμένον εἶναι γράμμα, ἢ τι τοιοῦτον, οἷον οὐδὲ τοῖς ἀκριφ φασι δακτύλῳ τῆς ἐλληνικῆς γευσταμένοις φωνῆς, ἐμποδῶν ἂν πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κειμένου γενέσθαι. Ἐν μέντοι ταῖς Ἀλκίφρονος ἐστὶν οὐ τὰ τῆς οὐσίας διημερτησθαι, μηδὲν ἡμῶν παρὰ τὰ ἐν ἀντιγράφοις ἀνηκίστως, οὗσι διεφθαρμένοις, ῥιψοκινδύνως καινοτομεῖν πολυμητάντων. Ὅθεν οὐδ' ἐκεῖνό γ' ἂν, εἰ καὶ μάλα φορτικὸν εἶπειν ὑποστυλαίμην, μηδένα τῶν καθ' ἡμᾶς τὰ τοιαῦτα μεταχειριζομένων, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς οἷς ἡμεῖς ἐνετύχομεν ἀντιγράφοις, ὑγιέστερον ἂν ταύτην ἐπανορθῶσαι τὴν βίβλον· εἰ δ' ὁμοίως ἡμῖν οὐ φθονῶ ὥστε τὸν ἐφ' ἅπασιν σκωμμάτων εὐποροῦντα μῶμον, ἐνταῦθα μηδὲν ἔχειν μωμήσασθαι τέλεον, ὃ δικαίως ἂν ἡμῖν προστριβείη, ἐκτὸς εἰμὴ τυχόν, αὐτὰ γε ταῦτα τὰ κατὰ τὴν κωρωνίδα δυσχεραίνειν στωμίλα ».

— Ἀπάντα τὰ τοῦ Πλάτωνος. Venetiis, mense Septembri MDXIII. (εἰς φύλλον· διήχεται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν Α' ἀπαρτίζεται ἐκ σελίδων 502, τὸ δὲ Β' ἐκ 439 Ἡ πρώτη αὕτη τοῦ Πλάτωνος ἐκδόσις προσφωνεῖται εἰς Πάπαν Λεόντα Γ', ὑπὲρ οὗ συνέθετο ὁ Μουσοῦρος καὶ τὸ συνεκιδόμενον ποίημα εἰς Πλάτωνα).

— Πουρχίου λεξικόν. Venetiis in ædibus Akdi et Andreæ Soceri MDXIV. εἰς φύλλον. (Α'. ἔκδοσις).

— Gregorii Nazianzeni Theologi Orationes lectissimæ XVI. Venetiis, mense Aprili, MDXVI. 8ον· (εὐρηται καὶ ἐπιστολὴ Μουσοῦρου).

— Πανσανίου, περιήγησις τῆς Ἑλλάδος. Venetiis, mense Iulio, MDXVI. εἰς φύλλον (Α'. ἔκδοσις μετὰ προλεγομένων Μουσοῦρου).

— Oppiani de natura seu venatione piscium. Florentiæ, apud Iuntam, 4515. 8ον.

Πρὸς δ' ἐπεμελήθη καὶ παρέδωκε τὰ κείμενα τῶν ὑπὸ Ἀλδου ἐκδόσεων Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιεύς (1) (1543), καὶ Ἀθηνάσιος (1544).

Ἀποθανόντος τὴν 8 Φεβρουαρίου 1545 Ἀλδου τοῦ Μανουτίου ὁ Μουσοῦρος ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἐκείνου συνταχθεῖσαν ἐλληνικὴν γραμματικὴν, προτάξας πρόλογον λατινικῶς πρὸς Ἰωάννην Γροῖον, ὃν ὀλόκληρον ὁ Renouard μετατύπωσε (σελ. 173—5).

Ἐκτὸς τούτων ἐξέδωκεν ὁ Μουσοῦρος ἐν Ρώμῃ τῷ 1547—Δημητρίου Πεπαγωγμένου συνταγμάτων περὶ ποδῶνται, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, ὅπερ ἀνετύπωσεν Ἑρρίκος ὁ Στέφανος (Medicæ artis principes 4507).

(1) Ὁ Ἀλδου πρόφη ἐν προλεγόμενοις « Musurus noster eos cum antiquis conferens exemplaribus accuratissime recognovit ».

Τοῦ Μουσούρου εὑρηνται ἐπιγράμματα εἰς τὸ ὑπὸ "Ἀλδου Dictionarium Graecum 1497—εἰς τὸ ὑπὸ Καλλέργη Μέγα ἐτυμολογικόν—δύο εἰς τιμὴν τῆς Ἡροῦς καὶ Ἀεάνδρου, καὶ τοῦ ποιητοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Μουσαίου (1517) (¹). Ἐπιστολὴ δὲ ἰταλιστὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ Συλλογῇ τοῦ Πίνου.

Ὁ Παῦλος Ἰόβιος ἔγραψεν ἔπαινον τοῦ Μουσούρου δημοσιευθέντα σὺν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ (²).

Νικόλαος (³) Τομαῖος.

Ἐγεννήθη τῷ 1456 ἐν Βενετίᾳ ἐκ γονέων Ἠπειρωτῶν. Μετὰ τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκπαίδευσίν του μετέβη εἰς Φλωρεντίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Γινόμενος μαθητὴς Δημητρίου Χαλκοκονδύλου, κατέγινεν ἰδίως εἰς ἐμβριθεῖς μελέτας τῶν συγγραμμάτων τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, καὶ νέος ἤδη ἐξέδωκε τὴν πρώτην λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Πεπροικισμένος μὲ νοῦν γόνιμον καὶ εὐρείας γνώσεις, φιλοσοφικὰς τε καὶ φιλολογικὰς, προσεκλήθη ὡς καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου. Ἐδίδαξεν ἐκεῖ πλέον τῶν τριάκοντα ἐτῶν, καὶ ἐμόρφωσε πλῆθος ἐπιφανῶν ὁμιλητῶν διαχύσας ἐφ' ὅλων διὰ τε τῶν παραδόσεων καὶ τῆς ἐφαρμογῆς ὅλους τοὺς θυσσαυροὺς τῆς ἀρχαιότητος. Ἐσχεν ὁμοίως τὴν δόξαν πρῶτος νὰ καταδείξῃ τὸν Ἀριστοτέλη ἐν ὅλῳ τῷ παρθενικῷ αὐτοῦ μεγαλείῳ, ἀποβαλὼν πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ ὀνηεῖον τῶν Ἀράβων καὶ σχολαστικῶν ὑπομνηματιστῶν, χωρὶς ὅμως νὰ διασύρῃ καὶ τὸν Πλάτωνα· ἀντὶ νὰ δείξῃ ἀποκλειστικὴν συμπάθειαν, ὡς τότε ἦτο συρμός, πρὸς ἓνα τῶν δύο μεγάλων φιλοσόφων, ὁ Τομαῖος ἐκτιμῶν ἐξ ἴσου ἀμφοτέρους, συνεκέρασε πᾶν τὸ ἐν αὐτοῖς καλόν, καταδεικνύων καὶ διὰ κριτικῆς ὑψηλῆς τὰς ἐν αὐτοῖς ἀληθείας, τὰς ὁποίας οἱ προγενέστεροι σχολιασταὶ ἐκ πνεύματος μονομεροῦς συμπαθείας τερατωδῶς εἶχον παραμυρρῶσει.

Ἡ διαγωγὴ τοῦ σοφοῦ Ἠπειρώτου ὑπῆρξεν ἀπαρεγκλίτως ἐπαξία τῆς ἐπιστήμης του, τὰ δὲ ἦθη αὐτοῦ ἦθη ἀληθοῦς φιλοσόφου.

(¹) Κατὰ Νικόλαον Παπαδόπουλον (Histor. Gymnas. Patavini, σελ. 250) Μηχαῆλ ὁ Μαργούνιος ἐξέδοτο ἐν Συμμίκοις συλλογὴν τῶν ἐπιγραμμάτων καὶ ποιημάτων τοῦ Μουσούρου.

(²) Πηγαί. Iovii Elogium Musuri—Papadopoli, Histor. Gym. Patav. lib. III—Hodius—Bærnerus—Zeltner, Theatr. vir. erudit.—Bayle—Reusner—Weiss, Biogr. Univer. tom. XXX.—Phil. Munckerus, Vita Musuri—Gyraldis de poetis sui temperis tom. II—Erasmii, Ciceronianus.

(³) Κατ' ἀναγραμματοποιὸν Λαόνικον.

Ἀγαπῶν τὴν φιλομαθῆ τοῦ σπουδαστηρίου ἡτυχιάν, οὐδέποτε ἀνέμειχθη εἰς πολιτικὰς καὶ φιλολογικὰς διαμάχας· ἀρκούμενος δ' εἰς τὸν μέτριον καρπὸν τῆς φιλοπονίας του, διῆγε λιτότατα, καὶ μείνας ἄγαμος, ἔζησε καὶ ἀπέθανε φιλοσοφῶν. Ἡ κηδεία του ἐγένετο ἐν Παταβίῳ μετὰ πομπῆς πρωτοφανοῦς.

Ὁ διάσθημος καρδινάλιος Πέτρος Βέμβος ἐγράψεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐπίγραμμα λατινιστί, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου προσετέθη καὶ τὸ ἐξῆς δίστιχον ποιηθὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τομαίου, ζῶντος ἤδη.

Nūn ὄντως ἀδεῆς καὶ ἄελπις ὑπὸ πλακί τῆδε
ὕπνον ἐκοιμήτην πᾶσιν ὀφειλόμενον.

Οἱ Ἐρασμος, Σαδολέτος, Ἰόβιος, Βέμβος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὠμίλησαν περὶ τοῦ Τομαίου ἐνθουσιωδῶς. Ὁ Ἰόβιος ἀναφέρει, ὅτι μία τῶν ἀθῶων διασκεδάσεων αὐτοῦ ἦτο καὶ ἡ διατροφή γεράνου, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τσσαράκοντα ἔτη ἰδίᾳ χειρὶ ἔτρεφεν· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πτηνὸν ὑπέεικον εἰς τὴν ἡλικίαν ἐπλήρωσε τὸν εἰς τὴν φύσιν ὀφειλόμενον ρόρον, ὁ γέρων φιλόσοφος θεωρῶνσε τὸν θάνατόν του, ὡς προάγγελμα τοῦ ἐδικοῦ του· εἰ καὶ καλῶς ἔχων προσέειπεν, ὅτι δὲν ἤθελεν ἐπιζῆσει τοῦ προσφιλοῦς του πτηνοῦ· καὶ τῶνόν τι μετ' ὀλίγον ἐν ἄκρᾳ ψυχικῇ γαλήνῃ, καὶ μετὰ φιλοσοφικῆς καρτερίας παρέδωκε τὸ πνεῦμα, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1531, ζήσας ἔτη 75, 1 μῆνα, καὶ 27 ἡμέρας.

Ὁ Ἐρασμος λέγει περὶ Τομαίου «*vir non minus integris moribus quam eruditione reconditā*». Ὁ Βέμβος «*filosofo rarissimo et dotissimo nelle latine e nelle greche lettere.*» Καὶ ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν συγχρόνων λέγει περὶ τούτου. «*Primus ordinariam philosophiam, peripateticam apud nos, docuit, eamdemque horis promeridianis domi privatim explicavit, et uberius, et suavius, plerunque etiam non latine tantum, sed et græce; vir, ut a Iovio et aliis describitur, modestus, assabilis, comis, qui procula contentione et ambitu, in moderato cultu, mediocri censu, mole ac studiosum otium transegit*».

Κατὰ Γαδδῖον ἐγγράφη περὶ Τομαίου λατινιστί ποίημα ἐγκωμιαστικόν, οὗτινος ἡ ἀρχή.

Hic sophismata vana barbarorum
Chimæras Arabumque ineptientum
À veræ sophiæ scholis fugata
Abiecit ad otiores.

Συγγράμματα.

—Commentaria in Aristotelis Naturalia parva, et Quæstiones Naturales, et Amatoria Problemata.

—Aristotelis historia animalium et alia opuscula. Florent. 4 27.

—De morbo Galico.

—De varia Historia. Venetiis 1521, καὶ 1531. (opus, λέγει ὁ Ποπαδόπουλος erudissimum et eloquentissimum),

—De Alica farre noto, et inde alimento.

—De Astragalo, seu significationibus variis vocis hujus.

—Dialogi nunc primum lucem editi. Venetiis 1524, καὶ Λουγδούνῳ 1532. (Οἱ διάλογοι οὗτοι, δέκα τὸν ἀριθμὸν, ἐγράφησαν κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἀκαδημαϊκῶν, περὶ σπουδαίων καὶ περιέργων θεαμάτων, ὡς de devinatione, de nominum inventione, de ludotalatio, de precibus, de animorum immortalitate etc. Σύγγραμμα ὄντως πολύτιμον καὶ περιζήτητον, ὡς καὶ τὸ κατωτέρω).

—Opuscula. Parisiis 1530.

Ὁ Τομαῖος ἐν ὥραις σχολῆς ἔγραψε καὶ ποιήματα, ἐξ ὧν τινὰ κατεχωρήθησαν εἰς Rime di diversi poeti.

Ἄλλων συγγραμμάτων τοῦ Τομαίου οἱ τίτλοι κατεγράφησαν ὑπὸ Γεσνέρου, καὶ Φαβρικίου. (Bibliotheca mediæ latinitatis)(¹).

Γεώργιος Ἀλεξάνδρου.

Ἐκ κώμης Κοριλιάνης τῆς Κρήτης* χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἤδη ἔγγαμος ὢν καὶ χρεύσας μετὰ τινὰ χρόνον ἦλθεν εἰς Ἰταλίαν (²). Περὶ τὸ 1490 μεταβὰς εἰς Ῥώμην διωρίσθη καθηγητής. Εἴτα ὁ πάπας ἀνέδειξεν αὐτὸν ἐπίσκοπον, εἴτε πρὸς μόνην τιμὴν, εἴτε καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ τὸν συγκατατάξῃ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, διότι, κατὰ τινὰς ἐπισήμους ἑορτάς, ὁ Γεώργιος συνετέλει τὰ τῆς ἀκολουθίας μετὰ τοῦ πάπα, ὡς ἐπίσκοπος τῇν Κρητικῆς Ἀρκαδίας, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸ Εὐαγγέλιον Ἑλληνιστί.

Ἐγραψεν ὁ Γεώργιος—Περὶ Μετανοίας—Περὶ Φιλίας, ἅτινα ἐτυπώθησαν μετὰ τῆς ἐξῆς μεταφράσεως:— «Γεωργίου ἀπὸ κώμης Κοριλιάνης Ἑρμηνεία

(¹) Iovii Elogia—Tiraboschi Storia della Litter. Italian.—Bayle Dictionnaire—Papadopoli, Histor. Gymnas. Patav. σελ. 301—2. Fabricii bibliotheca mediæ latinitatis—Daru, Histoire de Venise—Blondeau, Biogr. Univers. Suppl. tom. LXXXIV.

(²) Ὁ Μουστοξύδης λέγει, ὅτι ἐξ Ἑλλάδος ἀφίχθη ὁ Γεώργιος τὸ πρῶτον εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 1490· ἀλλὰ πολλὰ πείθουσιν, ὅτι πρότερον ἐν Ἰταλίᾳ εἶχε μεταβῆ. Ἐν τῇ Λαυρεντινῇ Βιβλιοθήκῃ εὑρίτται χειρόγραφον ἔχον τὴν ἐπιγραφὴν «αὐθ' Ἐτελειώθη ἡ Ἰλιάς τοῦ Ὀμήρου παρ' ἐμοῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου»· πρὸς δὲ ὁ υἱὸς του τῷ 1486 ἦν ἀποκαταστημένος ἐν Βενετίᾳ.

ἐκ τῆς Λατινικῆς διαλέκτου εἰς τὴν τῶν Γραικῶν Γαλῶνος (sic) δὲ Μόντε Ροκέν. Περὶ Φόδου, θείων χρημάτων ». (Τὴν τελευταίαν μετάφρασιν ὁ συμπολίτης καὶ σύνοικός του Φραγκίσκος Ὁλιβέριος Κορελιανός, *medicus non incelebris*, εἶχεν ἐπιδιορθώσει πρὸς τύπωσιν. Προσφωνεῖται δ' ὑπὸ Γεωργίου « Τῷ αἰδουσιωτάτῳ ἱερεῖ Ἀντωνίῳ ἀπὸ χώρας Μελεπινιάνης⁽¹⁾ »

— Χωρογραφίαν Κρήτης. (*Volaterranus Commentaria lib. IX.—Cornelii, Creta Sacra. I, 67, καὶ II, 131, 454*).

Ἀλέξανδρος Γεωργίου.

Υἱὸς τοῦ προφῆθέντος· μετῆρχετο ἐν Βενετία τὴν τέχνην τοῦ τυπογράφου, τυπώσας τὴν 15 Νοεμβρίου 1486 τὸ Ψαλτήριον⁽²⁾ φέρον ἐν τέλει τὴν σημείωσιν, « Σύνθεσις ἐμοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀπὸ Χάνδακος τῆς Κρήτης, υἱοῦ δὲ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Γεωργίου ἱερέως τοῦ Ἀλεξάνδρου ».

Ἰωάννης Μόσχος.

Ἐγεννήθη εἰς Λακεδαιμόνα, καὶ διδάξας ἐν Ἰταλία τὰ ἐλληνικὰ γράμματα πολλοὺς ἀνέδειξε τῶν ὁμιλητῶν αὐτοῦ ἐπιστήμους ἄνδρας, οἵτινες ἐκλείσαν ἔπειτα τὰς ἰδίας πατρίδας. Κατὰ τὸν Κράσσον ἔχων πολλὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τὴν εὐφράδειαν, καὶ πολλὴν ἐν τῇ ποιήσει τὴν γονιμότητα, ἐποίκιλλεν ἀμφοτέρω ταῦτα, καὶ προσεκόσμει ἀπὸ τοῦ πλούτου τῶν ἐπιστημῶν τὰς ὁποίας κατεῖχεν. Ἀλλ' ἐνῷ ποθοῦμενος ὑπὸ τῶν περιφανεστάτων ἀκαδημιῶν, ἔσπευδε ν' ἀνταποδώσῃ πρὸς τὴν κοινὴν ἀγάπην ἴσῃ φιλοφροσύνην, ἀνηρπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου, συντεμὼν, ὡς ἡ φήμη ἐκήρυττε, τὸν βίον αὐτοῦ ἐκ τῆς ὑπερμέτρου μελέτης.

Μάρκος ὁ Ἀντίμαχος, μαθητὴς τοῦ Μόσχου χρηματίσας λέγει παρὰ Γυράλδῳ « ὑπῆρξεν ὁ Ἰωάννης Μόσχος, ἀνὴρ εἰς πᾶσαν καὶ ἀρετὴν καὶ ἐπιστήμην, ὅχι μόνον κατὰ τὴν γνώμην ἐμοῦ, ἀλλὰ καὶ πάσης ἐν γένει τῆς Ἑλλάδος, ἀληθῶς διαπρέψας, παρ' ᾧ καὶ πενταετίαν διέτριψα μαθητεύων. Οὕτω δὲ περὶ ἐμὲ διαφερόντως ἐσπούδασεν, ὥστε πατὴρ μᾶλλον ἐφαίνετο ἢ διδάσκαλος. Ἀλλ' ὅτε διὰ τὸ ἐξοχὸν τῆς παιδείας καὶ τὸν ἐν πεζῷ καὶ ἐμμέτρῳ λόγῳ γλαφυρὸν αὐτοῦ

⁽¹⁾ Ἑλληνομνήμων, φλλ. Ε'.—Fabricii, *Bibl. Gr.* XII. σελ. 114, 136.

⁽²⁾ Μετὰ τὴν ἐρεῦρεσιν τῆς τυπογραφίας πρῶτον Ἑλληνικὸν βιβλίον ἐτυπώθη ἡ Γραμματικὴ τοῦ Λασκάρεως (1476)· εἰτα οἱ Διδάσκειοι Μῦθοι (1490)· τὸ Διεκτικὸν Ἰωάννου Χρυσολωρᾶ· καὶ τὸ Ψαλτήριον (1491)· τὰ ἐρωτήματα Ἐμμανουὴλ Χρυσολωρᾶ (1484)· καὶ πέμπτον ἡ ἐν λόγῳ ἔκδοσις τοῦ Γεωργίου.

χαρακτήρα, προσκληθεὶς παρὰ τῶν Θεσσαλονικέων ἵνα τὴν πολυάνθρῳπον ἐκείνην καὶ πλουσιωτάτην πόλιν ἐκπαιδεύσῃ ἐπὶ μισθῷ ἀπὸ τοῦ δημοσίου, παρεσκευάζετο πρὸς ὁδοπορίαν, καὶ ἐγὼ ἐμελλον νὰ συναποδημήσω μετ' αὐτοῦ, ἵνα καὶ πλείονα ἔτι ἐκμάθω καὶ ἐπισκεφθῶ τὰς ἐν τῷ Ἀθωνι περιβόητους βιβλιοθήκας, καταληφθεὶς ὑπ' ὀξύτητας νόσου, ἐτελεύτησε πενθούμενος ὑπὸ πάντων, τῇ πέμπτῃ ἀπὸ τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ ⁽¹⁾ ».

Ἀπέθανε δὲ ὁ Μόσχος, ὡς εἰκάζεται, περὶ τὰ μέσα τῆς τελευταίας δεκάδος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, ἐγκαταλιπὼν δύο υἱούς, Γεώργιον καὶ Δημήτριον ὁμοίως ἐν τοῖς γράμματι διαπρέψαντας ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

— Ἐπιτάφιος λόγος ἐπὶ τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ ἐκλαμπροτάτῳ μακαρίτῳ μετὰ γάλῳ δουκὶ Λουκᾷ τῷ Νοταρᾷ

— Ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἐκ πατρὸς ⁽³⁾.

Μάξιμος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μανουὴλ ἐν τοῖς κοσμηκοῖς. Ἐπὶ Ἰωάσαφ Α'. τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐτετίμητο τῷ ἀξιώματι τοῦ ἐκκλησιάρχου· ἀπαρεγκλίτως δ' ἐμμένων εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐκκλησίας, ἐκινδύνευσε τὴν ζωὴν του· διότι μὴ θελήσας νὰ συναινέσῃ εἰς παράλογον ἀπαίτησιν Τραπεζουντίου τινος ἄρχοντος, μέγα ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ, ἐπροτίμησε μᾶλλον νὰ ὑποστῇ καταδιωγμούς καὶ βασάνους· τότε, διαταγῇ τοῦ σουλτάνου, ἐσχίσθη ἡ ρίς τοῦ γενναίου ἐκκλησιάρχου εἰς τὰ δύο πλάγια

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατριάρχου Ῥαφαὴλ, κοινῇ γνώμῃ τῆς συνόδου ἐψηφίσθη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μανουὴλ, καὶ τότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς Μάξιμος μετωνομάσθη ὁ γράψας τὴν πατριαρχικὴν ἱστορίαν λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τούτου. « Πατριαρχεῦοντος τοῦ κυροῦ Μαξίμου τοῦ λογίου ὅλα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπερνοῦσαν εἰρηνικὰ καὶ ἀσκανδάλιστα· ἐποίμαине γὰρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυρίου, καὶ δὲν ἔπαυε καθ' ἐκάστην κυριακὴν νὰ διδάσκῃ ἐπὶ ἁμβωνος τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἦτον λογιώτατος καὶ γλυκὺς εἰς τοὺς λόγους του, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ὠμίλιε· εἶχε δὲ γλωτταν θαυμαστὴν, καὶ ἄπλωνε τοὺς λόγους του μὲ πολλὰ παρα-

(1) Gyraldi, de poetis sui tempor.

(2) Ἑλληνομνήμων, σελ. 385—7.

(3) Miller, Catalogue des Manuscrits Grecs del'Escorial, σελ. 290.

δείγματα τῆς θείας γραφῆς εὐμορφώτατα, ὅπου ἐκατανύετο πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου· ὅπου τινὰς ἄλλος σοφώτατος τοῦ καιροῦ ἐκείνου δὲν ἔσωσεν αὐτὸν εἰς τὰς χάριτας· τόσος γὰρ μέγας ἦτον εἰς τὴν θεολογίαν, ὅτι τὸ ὄνομά του καὶ ἡ φήμη του ἀκούσθη εἰς τὸν σουλτάνον καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ὅπως νὰ τοῦ γράψῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀγίου συμβόλου τῆς πίστεως ἡμῶν· λοιπὸν ὁ πατριάρχης ἔκαμε τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἐγραψεν αὐτὴν θεολογικὰ καὶ τεχνικὰ ὡς σοφώτατος ὅπου ἦτον, καὶ τὴν ἀπέστειλε τοῦ σουλτάνου, καὶ ὡς τὴν ἔλαβεν, ἐχάρη πολλὰ (¹) ».

Ὁ Μάξιμος πατριάρχης ἐπὶ ἐξ ἔτη (1482—88) παρέδωκε τῷ Κυρίῳ τὸ πνεῦμα, διαδεχθεὶς ὑπὸ Νήφωνος τοῦ Πελοποννησίου.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Συμβόλου, καί,

—Κατὰ τοῦ Πληθωνικοῦ συγγράμματος.

—Περὶ Μάρκου Ἐφέσου, Φλωρεντινῆς συνόδου, Γεμιστοῦ καὶ Βησσαρίωνος (²).

Νήφων ὁ Πελοποννήσιος.

Γεννηθεὶς ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ τὴν μοναχικὴν ποθῆσας πολιτείαν μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐκουρεῦθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀγίου Διονυσίου· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος ἀπεσύρθη ὕστερον εἰς Βατοπαῖδιον. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, οἱ κάτοικοι ἀποστείλαντες πρεσβείαν προσέφερον τὸ ἀξίωμα εἰς τὸν Νήφωνα, τοῦ ὁποῦ τοῦ ἁρετῆ καὶ ἡ σοφία περιλάλητος εἶχε καταστῆ. Ἐνδίδων εἰς τὰς θερμὰς τῶν Θεσσαλονικέων παρακλήσεις ἐχειροτονήθη μετροπολίτης· ἐν δ' ἔτει 1498 ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον Μαξίμου Β'. συνοδικῶς ἐληρίσθη οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Νήφων.

Εἰς τὴν ὑφίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ἀνελθὼν ἐπέδοθη μετὰ ζήλου εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων· κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας προσεκάλει τὸ χριστεπώνυμον ποιῆμιον εἰς θεοσέβειαν, ἐλέγχων ἅμα καὶ τὰς καταχρήσεις τῶν κληρικῶν. Διαβληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐξωμότης Ἀμιρούτζη, διὰ θεσπίσματος τοῦ σουλτάνου Βαϊζίτου Β'. ἐξώσθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς τι νησίδιον τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἀντι-

(¹) Πατριαρχικὴ ἱστορία σελ. 116—7.

(²) Fabricii, Bibliotheca Graeca XI, 669. Ὁ Φαβρίκιος συγγράμει τὸν Μάξιμον Μανουὴλ Ὀλοβόλη ἀκμάσαντι ἐπὶ Μιχαὴλ Παλαιολόγου, καὶ Μανουὴλ Κομνηνῷ, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ δευτέρου τὰ πονήματα καὶ τῶν τῶν.

κρὺ τῆς Σωζοπόλεως· ἀναζητηθεὶς μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῆς Συνόδου ἀνεκλήθη καὶ ἀνέλαβε τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ὑποπεσὼν ὅμως καὶ αὐθὺς εἰς δυσμένειαν τοῦ σουλτάνου ἐξεβλήθη (1490) καὶ καταδικασθεὶς εἰς ισόβιον εἰρκτὴν ἐξωρίσθη εἰς Ἀδριανούπολιν.

Ἡ φήμη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς μελιρρύτου διδασκαλίας τοῦ σοφοῦ Νήφωνος ἐθρυλλεῖτο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν· ὁ ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας Ῥάδουλος Α', ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, διερχόμενος ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ προσωπικῶς τὸν περιλάλητον ποιμενάρχην· ὅθεν φιλοδωρήσας τοὺς φύλακας καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν εἰρκτὴν προσεκύνησε τὸν δεσμώτην πατριάρχην.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Ῥάδουλος κατώρθωσε καὶ ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα συμπαραλάβῃ τὸν Νήφωνα εἰς Βλαχίαν. Μεταβὰς ἐκεῖ καὶ ἰδὼν τὰ τῆς ἐκκλησίας κακῶς ἔχοντα συνεκρότησε συνέλευσιν ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος ἤρξατο νὰ διδάσκῃ τοὺς θεῖους νόμους καὶ ἐντολάς, νουθετῶν πολυτρόπως καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς εὐσέβειαν· ἐκάνονισε πρῶτος τὰ τοῦ κλήρου, καὶ ἐχειροτόνησε τοὺς δύο ἐπισκόπους Ῥιμνίκου καὶ Μπουζαίου⁽¹⁾· ὠδήγησε τὸν ἡγεμόνα ἵνα διαθέσῃ τὰ ἡγεμονικὰ ἀξιώματα, κατὰ τὴν τάξιν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ὀνομάσας καὶ τοὺς μέχρις ἐσχάτων περισωθέντας τίτλους τοῦ Σπαθάρη, Βεσιάρη, Λογοθέτου κλπ.

Μὴ θελήσας ν' ἀναγνωρίσῃ παράνομον συνοικέσιον τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἡγεμόνος ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν αὐτοῦ. Ἐπιπληχθεὶς ὑπὸ τοῦ Ῥαδούλου καὶ ἀπειληθεὶς ἔδραμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συνάξας τὸν λαὸν ἐνεδύθη τὴν πατριαρχικὴν στολὴν, ἐδίδαξε καὶ ἐνουθέτησε πάντας, καὶ ἐν τέλει ἀφορίσας τὸν γαμβρὸν τοῦ ἡγεμόνος καὶ προλέγων δυστυχήματα, ἐξεδύθη τὴν στολὴν καὶ καταθέμενος αὐτὴν ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης ἐξῆλθε τῆς ἐκκλησίας· Ὁ ἡγεμὼν μαθὼν ταῦτα διέταξεν ἵνα μηδεὶς τιμᾷ καὶ εὐλαβῆται αὐτὸν, νὰ τῷ κλεισθῶσιν αἱ οἰκίαι καὶ τῷ ἀρνηθῇ ὁ ἄρτος, ἀπειλήσας θάνατον εἰς τὸν παραβάτην.

Ὁ Νήφων ἀπομακρυνθεὶς εἰς ἔρημόν τινα καλύβην ἐν χριστιανικῇ καρτεροθυμίᾳ ὑπέμεινε τὴν ἄδικον καταδίκην. Ὁ Ῥάδουλος φοβούμενος τὴν κατακραυγὴν τοῦ λαοῦ προσεκάλεσε τὸν Νήφωνα, καὶ διὰ λόγων κολακευτικῶν, ὑποσχέσεων, καὶ δώρων προσεπάθησε νὰ καταπείσῃ τὸν

(1) Περὶ τῆς ὑπὸ Νήφωνος εἰσαγωγείσης ἐν Βλαχίᾳ κληρικῆς διατάξεως, βλέπε ἱστορίαν τῆς Βλαχίας Πολιτικὴν καὶ Γεωγραφικὴν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1805 ἐαπὴν τῶν ἀδελφῶν Τουνουσλῆ, Κεφάλ. 7'.

γέροντα ἵνα συγχωρήσῃ τὸν γαμβρόν του, τοῦ ὑποίου τὸ συνοικεῖσιν ἄλλως τε καὶ ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία εἶχεν ἀναγνώρισει. Ὁ Νήφων εἰς ἀπάντησιν τῷ εἶπε τοὺς ἐξῆς ἀξιωματημονεύτους λόγους.

« Ῥάδουλε! Ῥάδουλε! οὔτε ἀνάγκην καμμίαν ἔχω, οὔτε τῶν χρη-
 » μάτων σου ἔχω χρεῖαν, οὔτε τὰ δῶρά σου μοὶ χρησιμεύουν, ἀλλ'
 » οὔτε καμμίαν τιμὴν θέλω ἀπὸ σέ' μὴ μοι γένοιτο, Κύριε! ἐνθυμοῦ
 » ὅμως ὁποῖους τρόπους μετέλλῃς εἰς τὸ νὰ μὲ φέρῃς ἐδῶ διὰ νὰ
 » διδάξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἂν ἐδίδαξα τὰ ἐναντία τῆς πίστεως
 » καὶ τοῦ νόμου ἀποδείξον' ἂν κακῶς ἐδῆγξα μαρτύρησον' ἐγὼ
 » παρὰ Θεοῦ δικαίωσθην ν' ἀποφεύγω τ' ἄνομα, καὶ ἤδη νὰ ὑποπέσω
 » εἰς τὸ παράνομον; μὴ γένοιτο νὰ συλληθῇς ἐγὼ τοῦ κακοῦ, καθό-
 » τι οὐδεὶς νόμος μὲ ἐπιτρέπει. Σὺ μόνος μ' ἔρρες ἐνταῦθα, καὶ σὺ
 » μὲ δικάεις ἐντεῦθεν· ἐγὼ λοιπὸν ἀπέρχομαι, ἀλλὰ καὶ σὺ ἤξευρες,
 » ὅτι μὲ πολλὰς θλίψεις καὶ πόνους θέλεις ἀποθάνει ἐν ἀπιστίᾳ·
 » ἀναριθμητὰ κακὰ θέλουν ἐπιπέσει εἰς τὸ κράτος σου, καὶ τότε θέ-
 » λεις μὲ ἀναζητήσει, χωρὶς νὰ μάλιστα ποσῶς ποῦ εὑρίσκουμαι ».

Ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησε, καὶ λαβὼν μετ' ἑαυτοῦ δύο τῶν μαθητῶν
 του ἦλθεν εἰς Μακεδονίαν, ἀποστολικῶς διερχόμενος τὰς κώμας καὶ
 κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Φθάσας δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθῶνα ἐπα-
 ρουσιάσθη ἀγνώριστος εἰς τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, καὶ
 δικαίωσθη ἐπιστάτης τῶν ζώων τῆς μονῆς· γνωρισθεὶς ὅμως μετ' οὐ
 πολὺ ἔτυχε τοῦ δικαίου σεβασμοῦ, καὶ τῆς προσηκούσης περι-
 ποιήσεως.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Νήφωνος, ξηρασία καὶ λιμὸς ἐράστιζον
 τὴν Βλαχίαν· ὁ Ῥάδουλος προσβλήθεις ἐκ τρομερῆς λέπρας, καὶ θεωρῶν
 ὡς μόνην αἰτίαν τῶν κακῶν τὴν πρὸς τὸν Νήφωνα κακότροπον δι-
 αγωγὴν του ἔστειλε πανταχοῦ ἀνθρώπους πρὸς ἀναζήτησιν⁽¹⁾.

Ἡ μνήμη τοῦ σοφοῦ κληρικοῦ ἐπέζησεν ἐν Ἀθῶνι, καὶ τὰ ἐν τῇ Μονῇ
 τοῦ Ἁγίου Διονυσίου φυλαττόμενα λεῖψανά του σέβονται ἄχρι τοῦδε
 ὡς λεῖψανα ἁγίου. Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἦσαν καὶ ὁ ὁσιο-
 μάρτυς Ἰάκωβος ὁ ἐκ Καστορίας μαρτυρήσας τῷ 1520, ὁ ὁσιος Μα-
 κάριος μαρτυρήσας τῷ 1527, καὶ ὁ Ἰωάσαφ μαρτυρήσας τῷ 1536.

(1) Κατὰ Φωτεινὸν (Ἱστορία τῆς πόλεως Λακίνας. Τόμ. Β'. 61—73) ὁ Νήφων ἐξε-
 ῤήμασεν εἰς Κύριον πρὸ τοῦ 1508, ὅτε ὁ εἰς ἀναζήτησίν του πέμψας Ῥάδουλος ἀπε-
 ῥώσας. Κατὰ τὸ Νέον ὁμως Μαρτυρολόγιον (Βίαι Μακαρίου καὶ Ἰωάσαφ) φαίνεται,
 ὅτι οὗτος ἐτελεύτησεν ὁλόθρον πρὸ τοῦ ἔτους 1536.

Ἄγνωστον δ' ἐν ὁ σοφὸς Νήφων ἐγκατέλιπεν ἐκτὸς τῆς φήμης καὶ ἄλλα μνημεῖα τῆς παιδείας αὐτοῦ.

Λεονάρδος Χῖος.

Ἀσπασθεὶς ἐν τῇ γεννηθλίῳ νήσῳ τὸν μοναστικὸν βίον, μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν, δαπάνη τῶν δεσποζόντων τῆς Χίου Ἰουστινιανῶν, τῶν ὁποίων προσέλαβε καὶ τὸ ὄνομα, εἴτε πρὸς εὐγνωμοσύνην, εἴτε διὰ νὰ θαυμαστώσῃ τὸ πενιχρὸν τῆς καταγωγῆς του. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του, διδάξας ἐπ' ὀλίγον ἐν τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ τὴν Θεολογίαν, ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον, προχειρισθεὶς τῷ 1444 ἀρχιεπίσκοπος Μιτυλήνης εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀποθανόντος Δωροθέου. Τὴν 12 Δεκεμβρίου 1452 ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τοῦ καρδινάλιου Ἰσιδώρου πρὸς ἐπιτελέσειν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ ψηφισθείσης ἐνώσεως τῶν δύο ἐκκλησιῶν. Μετὰ τὴν ἀλωσιν, ἧς μάρτυς αὐτόπτης ἐγένετο, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του περιέγραψε τὰ κατ' αὐτήν. Ἀλωθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῆς Λέσβου, ὁ Λεονάρδος αἰχμαλωτισθεὶς μετ' ἄλλων ἀπήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· λυτρωθεὶς δὲ τῷ 1463, ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1482 ἐν Χίῳ ἢ Ἰταλίᾳ.

Ὁ Λεονάρδος ἦν ἐκ τῶν φανατικῶν καθολικῶν, καὶ ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ λυσσᾷ φρυάττων κατὰ τῶν σχισματικῶν.

Συγγράμματα.

—Sermo dum esset lector Ianuensis conventus prædicatorum.

—Historia Cp. a Turco expugnata. Nyrenbergæ 1514 (').

—Tractatus Apologeticus de vera nobilitate adversus Carolam Pogium Eugenii IV secretarium. Avellino 1658.

—De Lesbo a Turcis capta epistola Pio papæ II missa. Reginonti 1866. (ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ διασήμεου μεσαιωνοδίου Καρόλου Χοπφίου, προτάξαντος καὶ βιογραφίαν τοῦ Λεονάρδου, ἐξ ἧς ἠρανίσθημεν τὰ ἐκτεθέντα).

Διονύσιος ὁ ἐξ Ἀγράφων.

Ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, τὰς διατριβὰς ἐν Ἀθῶνι ποιούμενος. Συνέγραψεν ἐκεῖ τῷ 1458 πραγματεῖαν περὶ Ἀγιογραφίας, μνημεῖον ὄντως πολύτιμον διὰ τε τὴν ἐν τῷ μεσαιῶνι Ἑλληνικὴν καλλιτεχνίαν, καὶ τὴν κατάστασιν τῆς τότε λαλουμένης νεοελληνικῆς γλώσσης.

Πρῶτος ὁ Γάλλος Διδρῶν ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος τοῦ Διονυσίου (Manuel d'Iconographie Chretienne

(') Ἐδημοσιεύθη πολυτελῶς καὶ ἐν Παρίσι τοῖς τῷ 1823 εἰς 26 μόνον ἀντίτυπα ὑπὸ τοῦ λόρδου Stuard de Rothsay.

(Grecque et Latine, Paris 1845), μετὰ δὲ ὁκτὼ ἔτη ἐδημοσιεύθη αὐτὸ τὸ πρωτότυπον, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν

—Εἰς μνημεῖα τῶν Ζωγράφων ὡς πρὸς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ζωγραφίαν, ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἱερομονάχου καὶ Ζωγράφου, τοῦ ἐκ Φυρνᾶς τῶν Ἀγρᾶφων (συγγραφεῖσα ἐν Ἀθῶνι τῷ 4538)· νῦν τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς ἡμετέρας τυπογραφίας καὶ Ἀθανασίου Γ. Ζωσιμᾶ. Ἀθήνησι τύποις Φ. Καραμπίνη, καὶ Κ. Βίφα 1853. 8^ο, σελ. 4—266.

Ἰουστίνος Δεκάδουος.

Κερκυραῖος, ἐπίσημος μελωδός. Ἐλθὼν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ἀλδου εἰς Βενετίαν ἵνα ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοιμένων Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐδημοσίευσεν περὶ τὸ 1495 τὸ Ψαλτήριον τοῦ Δαυὶδ μετὰ προοιμίου, ἐν ᾧ λέγει, ὅτι ὅσον οὐπω ἐκδώσει καὶ τὸ Τριώδιον, τὸ Πεντηκοστάριον, καὶ τὴν Παρακλητικὴν. Ἐν τέλει τοῦ Ψαλτηρίου ὑπάρχει ἐπιγράμμα τοῦ Δεκαδούου εἰς Δαυὶδ. Ἦτο μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, καὶ ἀπεβίωσε μετὰ τὸ ἔτος 1526.

Συνέγραψεν—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νεομάρτυρος τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων μαρτυρήσαντος τῷ 1526, τυπωθεῖσαν εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεὲς Ἀνθολόγιον τῷ 1792.

—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μιτζέβου.

—Κανονικὴν ἔκθεσιν.

—Ἐπιστολὰς πρὸς Δημήτριον Φωτεινὸν, Ἀμφιλόχιον, Τιμόθεον καὶ Ἐμμανουὴλ τὸν Ῥήτορα.

Πρὸς τὸν Δεκάδουον διεσπένεται ἐπιστολὴ Ἑρμολάου Βαρβάρου δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Πολιτιανοῦ (*).

Ἐμμανουὴλ Γεωργιάδας.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥόδῳ· νέος, ἔγραψε διὰ στίχων Βίον τοῦ Βελισαρίου· ὕστερον δ' ἐθρήνησε τὴν ἐπισυμβᾶσαν ἄλωπιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, προτρέπων τοὺς Χριστιανούς ἡγεμένους ἵνα ὁμονήσαντες συγκροτήσωσι νέαν σταυροφορίαν πρὸς διωγμὸν τοῦ ἀσεβοῦς σκυλοτοῦρκου, ἐπιλέγων αὐτοῖς,

Τὸν Τοῦρκον ἂν ἀφήκετε τὴν Πόλιν νὰ κρατήσῃ,

θέλει γὰρ πάλιν τὸ θεριὸν καὶ θέλει δυναμώσῃ,

καὶ θέλει καταπιεῖ πολλοὺς ὁ σκύλος ὡτὰν δράκος.

Λοιπὸν, πανυψηλότατοι αὐθέντες μου ῥηγάδες,

ἀγάπην ὅλοι κάμετε νὰ πάτε στοὺς ἐχθροὺς σας·

Καὶ τὸν σταυρὸν σκώσατε σημάδι· σὲ ἄρματα σας.

(*) Ἑλληνικὴν. βλ. Δ'.—Fabricii, Biblioth. Gr. XI, 661.

νάεν ἐμπρός καὶ πίσω σας σημάδι στὰ κορμιά σας
 Νὰ βγάλλετε τοὺς ἀσθεβεῖς ἀπὸ τὰ γονικά σας,
 μέσα ἀπὸ τὰ σπίτια σας, κ' ἀπὸ τὰ γονικά σας . . .

Μετὰ παρέλευσιν ἀρκετοῦ χρόνου ὁ Ῥόδιος στιχουργὸς ἐθρήνησεν τὴν ἐπισυμβῆσαν ἐν ἔτει 1498 εἰς τὴν πατρίδα του συμφορὰν διὰ τὴν ἐνσκήψασαν πανώλην. Πολλοὶ τῶν οἰκείων τοῦ Γεωργιᾶ ἐγέναντο θύματα τῆς θεομηνίας ἐκείνης, καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει ἰδίως αὐτῶν ὁ ποιητὴς ἀναγκάζεται βαρυπενθῶν,

Αἰ, πικραμὸς, αἶ συμφορὰ, πόσωνε τὸ κακό μου !
 ἀφῆκέ με τὸν Γεωργιᾶν, καὶ Γεώργι τὸν υἱόν μου.
 κ' ἐπινον, πίνω, καὶ νὰ πῶ ὁλονῶν ταῖς πικράδαις
 καὶ δύο καὶ τρία ὄρφανὰ ἀπὸ κύρην καὶ μανάδες.
 παιδιὰ ἀπὸ τὰ μέλη μου, καὶ ἀπ' ταῖς ἀδελφάδες.
 Καὶ κλαίω πῶς ἐγδέχονται μῆνες καὶ ἐβδομάδες.
 Γέτιαις ταῖς δὲν θέλουν ναδιοῦν ἀλλ' οὐδὲ νὰ γευθοῦσι,
 διότι ὥστε νὰ λυπηθοῦν, πολλὰ νὰ πικραθοῦσι (').

Συγγράμματα.

— Διήγησις εἰς τὰς πράξεις τοῦ περιβοήτου στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων μεγάλου Βελισσάριου (ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1554 ὑπὸ Φραγκίσκου Ῥαμπατσέτου εἰς 4).

— Θρήνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. (ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἑλλιστεν Analekten vol. III).

— Τὸ θανατικὸν τῆς Ῥόδου αὐλή (ἀνέκδοτον ἐν τῇ Παριστιανῇ βιβλιοθήκῃ).

Δούκας.

Ἐγεννήθη, ὡς πιθανολογεῖται, εἰς Λέσβον ἢ Φώκαιαν (2) ἐξ ἐπιφανῶν γονέων, καὶ διετέλεσεν, ὡς φαίνεται, γραμματεὺς τοῦ διοικητοῦ Φωκαίας Ἰωάννου Ἀδούρνου τοῦ Γενουησίου (3).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰσῆλθεν εἰς ὑπηρεσίαν τοῦ κυρίου τῆς Λέσβου Δορίνου Γατελουζίου, ὑφ' οὗ ἐστάλη τῷ 1455 μετὰ δώρων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ἐν τῇ νήσῳ καταπλεύσαντος Ὀθωμανοῦ ναυάρχου Χαμουζᾶ (4).

Ἀποθανόντος τοῦ Δορίνου (30 Ἰουνίου 1455) παρέμεινεν ὁ Δούκας καὶ παρὰ τῷ διαδόχῳ Δομενίκῳ Γατελουζίῳ, ὑφ' οὗ ἐστάλη κατ'

(1) Κοραῖ Ἀτακτα Β', προλεγ. καὶ σελ. 20.

(2) « Ἐν ἧ καὶ ὤκησιν κεκτημαι ». Ἱστορ. κεφ. 23.

(3) « Γραφὰς τὰς ἐγὼ γέγραφα » αὐτ.

(4) Κεφ. 42, καὶ 43.

Αὐγουστον εἰς Ἀδριανούπολιν κομίζων τῷ σουλτάνῳ τὸν νενομισμένον τῆς νήσου φόρον (').

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπέμφθη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα διαλύσῃ τὰς ἐπὶ τῆς Δέσβου αἰτιάσεις τῶν Τούρκων, καὶ κατ' Αὐγουστον τοῦ ἐπιόντος ἔτους (1456) ἐκόμισεν αὐθις εἰς Ἀδριανούπολιν τὸν ἐτήσιον φόρον.

Ἐγραψεν Ἱστορίαν, ἐν ᾗ ἀπεθησαύρισε πλείστου λόγου γεγονότα, ὧν ἐγένετο ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον αὐτόπτης, συνεκδοθεῖσαν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντιδος.

Γεώργιος Κωδινός (').

Πιθανῶς Βυζάντιος, ἐπιζήσας τῇ ἀλώσει. Ἐγραψε

— Περὶ πατρίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ σχηματογραφίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ ἀγαλμάτων, στηλῶν, καὶ θεαμάτων.

— Περὶ κτισμάτων.

— Περὶ οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας.

— Περὶ τῶν βασιλευσάντων ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ταύτης ἀλώσεως.

— Περὶ τῆς τάξεως τῶν ἀξιωματῶν καὶ ὀφφικίων τοῦ παλατίου, καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἐκ τούτων τὸ μὲν 1, 5, 7, καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ τρίτου πονήματος ἐξεδόθησαν ὑπὸ Γεωργίου Δούζα, Φραγγίσκου Ἰουνίου, καὶ Ἰακώβου Γρετζέρου· τὰ δὲ ὑπόλοιπα ὑπὸ Λαμπεκίου· καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἅπαντα ἐν τῇ σειρᾷ τῆς Βυζαντιδος ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Βεγκέρου.

Δανιήλ Ἐφέσου.

Δανιήλ μητροπολίτης Ἐφέσου, καὶ εἴτα Σμύρνης. Ἀποσταλὴς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου (1482—88) εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχεῖα, διήλθε διὰ τῆς Ἀσίας, καὶ Φρυγίας, καὶ ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν εἰς Πεντάπολιν τῆς Αἰγύπτου· ἀνελθὼν διὰ τοῦ Νεῖλου εἰς Κάϊρον, καὶ ἐντεῦθεν ὁδοιπορήσας ἐπὶ καμήλων δεκατέσσαρας ἡμέρας δι' ἐρήμου καὶ ἀνύδρου χώρας, ἀνέβη εἰς τὸ Σίναιον ὄρος· καὶ τὸ Χωρήθ' ἀπὸ τῶν ἄκρων δὲ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἐπανέστρεψεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐξελθὼν αὐθις διὰ τῆς πόλεως Γάζης ἀνέβη μετὰ δεκαεξ ἡμερῶν ὁδοιπορίαν εἰς Ἱερουσαλὴμ,

(') Κεφ. 44.

(') Τὸ ἐπὶ τῶν μὲν Κουροκαλάτης σημειοῦται μόνον εἰς τὸ περὶ ὀφφικίων σύγγραμμά του· περὶ δὲ τούτου ὁ Λαμβέκιος λέγει «*facilius multo credam impositum ei fuisse eunopolatæ cognomen, quia de officiis palatii scripsit, quam quod ipse eunopolatæ dignitatem obtinuerit*».

καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βηθλεὲμ, καὶ τὰ περίχωρα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἰορδάνην, τὴν Ἱερικὴν, καὶ τὴν Νεκρὰν Θάλασσαν, κατέβη εἰς Καισάρειαν, καὶ Ἰόππην, ἕως οὗ ἐκεῖθεν ἐπιβὰς εἰς πλοῖον ἦλθε διὰ Κύπρου, Ἀμωρίου, Σίδης, καὶ τῶν τοιούτων εἰς Ἀττάλειαν, ὑπομείνας πολλοὺς κινδύνους, καὶ μυρίους φόβους ληστῶν καὶ ζημίας ἐν τῇ ὁδοπορίᾳ ταύτῃ.

Περὶ τούτου λέγει ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία· « ἦτον δὲ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (1488) ἀρχιερεὺς χρησιμώτατος ὁ Ἐφέσου, κύριος Δανιὴλ, ὁ ὁποῖος ἦτον πολλὰ λογιώτατος ».

Συνέγραψε—Διέγγισιν καὶ περιήγησιν τῶν ἁγίων τόπων, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μιχαεῖλ ἐν Καταλόγῳ τῶν Νανιανῶν Κωδίκων (σελ. 282—97) (1).

Ἀντώνιος Πυρόπουλος.

Ἐκ Κωρώνης· διατρίψας, ὡς φαίνεται, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ, εἴτα δὲ μοναχὸς γενόμενος παρέμεινεν εἰς Ἀθῶνα (1494) ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ Βατοπαιδίου.

Συγγράμματα.

— Περὶ τοῦ βίβλου.

— Συναγωγὴ τῶν θεοφύγγων ῥημάτων καὶ διδασκαλιῶν τῶν θεοφόρων πατέρων, ἀπὸ πάσης γραφῆς θεοπνεύστου συναθροισθεῖσα καὶ οἰκείως καὶ προσφύτως ἐκτεθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων παρὰ Ἀντωνίου Πυροπούλου τοῦ ὁσιωτάτου μοναχοῦ καὶ κτήτορος μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Εὐεργετίδος (2) ».

Πρὸς τὸν Πυρόπουλον εὐρηται ἐπιστολὴ τοῦ περιφανοῦς Ἐριολάου Βερβάρου.

Ἰλαρίων Μοναχός.

Ἄγνωστον ποῦ ἐγεννήθη καὶ ἐξεπαιδεύθη ὁ Ἕλλην οὗτος, ἀκμάζων μέχρι τοῦ 1494. Παρευρεθεὶς εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, καὶ πρὸς τὸν λατινισμὸν κλίνας ἔγραψε κατὰ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του.

Συγγράμματα.

— Λόγος Διαλεκτικὸς περὶ Ἀζύμων. (ἐξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἰωάννου Μεσσυρίου ἐν Λουγδούνῳ 1649).

— Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

— Ἐπίμετρον εἰς τοὺς ἐν ἔτει 1494 ἐκδοθέντας βίους τῶν ἁγίων. (λατινιστί).

(1) Ἑλληνομνήμων φυλ. Γ'.

(2) Matthæi, Codices MSS. bibliothecarum Mosquensium σελ. 24, 28, 27. Εὐρηται τούτου δύο ἀντίγραφα χειρογράφων ἐν Μόσχᾳ· ἐπὶ ἐνὸς τούτων σημειοῦται· « Τούτο τὸ βιβλίον ἡ Φυσικὴ Ἀκρέασις τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπάρχει· ἐμοῦ τοῦ ἀδιαδόχου καὶ εὐτελοῦς, καὶ ἀμαρτωλοῦ Ἀντωνίου τοῦ Πυροπούλου· καὶ ἀφιερῶθαι εἰς τὴν σεβασμιωτάτην, ἁγιωτάτην, καὶ βασιλικωτάτην μονὴν τοῦ Βατοπαιδίου· ἔτος 56' ».

Πρὸς τοῦτους ὁ Ἰλαρίων μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ—Dialecticam S. Io. Damasceni—Doctrinas XXIV Dorothei archimandritæ. (ἐτυπώθησαν ἀμφότερα ἐν Παρίσις 1579 εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῶν Πατέρων τομ. Α' καὶ Β').—Compendium Rhetoricæ Hermogenicæ.—Vitam S. Symeonis.

Ὁ Ἀρμελῖνος (Bibliotheca Benedicto-Cassinensi I, σελ. 223) ἀποδίδωσιν εἰς τοῦτον καὶ τὰς ἐξῆς δύο μεταφράσεις—De translatione S. Georgii—De translatione brachii ejusdem Sancti ὁ Μάρφιος ὁμοίως, ἄγνωστον ποῦ σθηριζόμενος, ἀποδίδωσι ταῦτα εἰς τὸν ἐκ Μεδιολάνων Ἀββᾶν Ἰσιδώρον (*).

Θεοφάνης Μηδείας.

Μέγας ῥήτωρ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας, εἶτα δὲ μητροπολίτης Μηδείας προχειρισθείς. Ἦτο σύγχρονος καὶ οἰκεῖος Γενναδίου τῷ Σχολαρίῳ, μεθ' οὗ διατρέπει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν.

Συγγράμματα.

—Λόγος ἀποδεικνύων ὅτι τοῦ ἀνθρωπείου σπέρματος ἀψύχου καταβολῆντος, τῇ δὲ πραγματικῇ αὐτοῦ δυνάμει συμπύκναντος ἐν τῇ μητρὶ τὸ ἐμβρυον ἐνίησιν αὐτῷ τὴν ψυχὴν. (Συνεξεδόθη τῇ λογικῇ τοῦ Βλεμμύδου ἐν Λειψία τῷ 1781 ὑπὸ Παναγιώτου Χατζῆ-Νίκου).

—Πρὸς τὸν πανευγενέστατον κύριον Γεώργιον Ῥαοῦλ ἀποβαλόντα τὸν καμφύλτατον υἱὸν αὐτοῦ Μιχαήλ.

—Πρὸς τὸν αὐτὸν Ῥαοῦλ περὶ φιλοποτυχίας.

—Ἐπιστολαί πρὸς διαφόρους (*).

Νικόλαος Ἀκτιακός.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς νήσου καὶ τὸν ὀλεθρον πάντων τῶν συγγενῶν αὐτοῦ, κατέφυγεν εἰς Ἰταλίαν καὶ πρῶτον μὲν διέτριβεν ἐν Φλωρεντίᾳ, εἶτα δ' ἐν Φεῤῥαρίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐκτικὸς, ταφείς ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἁγίου Δομενίκου. Ποντικὸς ὁ Βερδύνιος, ἐπίστημος πολλῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν ποιημάτων συγγραφεὺς, μαθητὴς τοῦ Ἀκτιακοῦ διατελέσας, ἀποσείνεται πρὸς τὸν διδάσκαλόν του διὰ τῆς ἐξῆς ἐνστροφῆς ἀποστροφῆς (**):

« Φεῦ, διδάσκαλε ποθεινότατε, σὲ μὲν αἰεὶ Μοῦσαι πενθήσουσιν,
 » ἐμὲ δὲ ἀπ' Ἠλυσιῶν, ἢ ἀπὸ κύκλου Σελήνης πρόσβλεψον, ἃς τὴν
 » σαυτοῦ μνήμην οὐ παύσομαι περιάδων (**).

(*) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 222.

(*) Fabricii, XII, σελ. 222. Lambecii Commentaria Biblioth. Vindobonnæ.

(*) Μουστοῦδου, Ἑλληνομνήμων. σελ. 380.

(**) «*Heu præceptor clarissime, Musæ semper te lugebunt. Aspice me ex Elysiis vel orbe Lunæ, qui tuam memoriam non cesso prædicare.* (De-clat. σελ. 167).

Ἀντώνιος Δαμιλᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἱταλίαν προσφυγὼν, διέτριβεν ἰδίως ἐν Μεδιολάνοις, ὅθεν καὶ ἐπωνομάσθη Μεδιολανεύς. Διέπρεψεν ὡς καλλιγράφος ἑξοχος, καὶ λόγιος οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων, συγγράψας Σχόλια εἰς Θουκυδίδην.

Ἀντέγραψε διάφορα Ἑλληνικὰ χειρόγραφα, οἷον τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου, προσθεὶς ἐν τέλει, « Ἀντώνιος Δαμιλᾶς, Κρῆς τὸ ἔθνος, καὶ τοῦτο ἐξέγραφα, οὐκ ἄνευ μέντοιγε μισθοῦ, συνδρομῇ καὶ ἀναλώμασι, καὶ τῇ ἄλλῃ ἐπιμελείᾳ μαγίστρου Λαυρεντίου τοῦ καὶ ἐκ Φλωρεντίας ». Εἰς ἕτερον κώδικα περιέχοντα τὸ Ἱεροκλέους ὑπόμνημα ἀναγινώσκονται « Τέλος εἴληφε τὰ παρόντα γράμματα χειρὶ ἐμοῦ Ἀντωνίου Μεδιολανέως, ἔτι καὶ Κρητὸς τὸ ἔθνος, δυναμένου λέγεσθαι διὰ τὸ τῶν γονέων πρότερον οἰκητόρων ἐν Κρήτῃ γενομένων, καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ γεννηθῆναι καὶ τραφῆναι καὶ ἀνδρωθῆναι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς δωρεῶν οὐκ ἔλαττον ἢ τοὺς ἄλλους Κρητάς ἀπολαῦσαι, ἄνευ τοῦ ψεύστην εἶναι ⁽¹⁾ ».

Τῷ 1489—95 διατρίβων ἐν Κρήτῃ ἀντέγραψε διάφορα χειρόγραφα ἀποτεθησαυρισμένα ἐν Ἑσκουριάτῃ ⁽²⁾.

Λουκᾶς Σπαντιωνῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν 1 Ἰανουαρίου 1481. Ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ κεχάραται τὸ ἐξῆς ὕμνου τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἐπίγραμμα·

Λύχμα δειθροῖς τοῦ τῶν Ἑλλήνων γένους,
τῷ προϊόντι τοῦ τῶν ἀρετῶν κύκλου,
καὶ τὴν πατρίδα ἀποθεβληκῶς, οἴμοι,
τῆς βαρβαρικῆς οὐ μετέσχες κηλίδος.
Τῶν γὰρ πατρίων ἀρετῶν ἐξημμένος,
χρυσὸς ὥσπερ τις ἢ ἀστήρ ἑωσφόρος
ἐλαμψας λαμπρῶς τῷ τῶν ἀρετῶν κάλλει.
Σωφροσύνην γὰρ καὶ ἀνδρείαν ἀσκήσας,
τὴν τε φρόνησιν, καὶ τὴν ἰσονομίαν,
ᾧς βάρυν ἔθου ἀρετῶν τῶν ἐνθέων,
ἄγαλμα θεῶν τοῖς πᾶσιν ἀνεδείχθης.
Θέλων δὴ πάντας τῇ τῶν λόγων σειρῇ,

(1) Σ. Οἰκονόμος. Πανδώρα φυλ. 298.

(2) Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial σελ. 93, 94, 187 κτλ.

καὶ τῇ γλαυροῦ τοῦ κάλλους ἀγλαΐα,
καὶ τοῖς γενναίοις τῶν ἔργων καταπλουτῶν,
ἐν τῇ ἀκμῇ, φεῦ, τῶν μεγίστων ἐλπίδων
οἶχη μοι, τὸ φῶς καὶ κλέος τῆς ζωῆς μου,
τὸ κοινὸν κλέος, ἡ σειρά τοῦ χρόνου, ἐν οἷς
ἡ τῆς φύσεως λαμπρὰ φιλοτιμία.
Αἶ, αἶ, τῆς ἐμῆς καὶ κοινῆς δυστυχίας!
Οἶα ὑπέστην (σοῦ πέρι)· φεῦ τοῦ πάθους,
Φίλη κεφαλῇ, ἐλπίς, ζωὴ, φῶς, τέρψις,
τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν Ἑλλήνων ὕψυξ.

Ἐκοιμήθη ὁ θεὸς τοῦ Θεοῦ Λουκάς ὁ Σπαντωνῆς ἐν ἔτει αὐτά, μηνὸς Ἰαννουαρίου * (1).

Μαρίνος Βαρλέτας.

Ἐγεννήθη ἐν Σκόδρα τῆς Ἀλβανίας, μετὰ δὲ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἰπείρου προσέφυγεν εἰς Νεάπολιν καὶ Ῥώμην. Συνέγραψε τὰ ἐξῆς.

—De vita et laudibus Scanderbergii, sive Georgii Castriotæ Epirotarum principis, libri XIII. Argentorati 1537. (Μεταφράσθη γερμανιστί, ἰταλιστί, καὶ πορτογαλλιστί!).

—De expugnatione Scodrensi a Turcis libri tres. Venetiis 1504. Ἀνετυπώθη ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556, μεταφρασθὲν δὲ ἰταλιστί ἐξεδόθη ὑπὸ Σανσεβίνου (Storia dell'origine et imperio de Turchi), καὶ γαλλιστί ἐν Φραγκοφόρτῃ 1573.

—Chronicum Turcicum. Francoforti 1578. 3 τόμοι.

Εἰς τὸν Βαρλέταν ἀποδίδεται καὶ ἱστορία τῶν παπῶν μέχρι Μαρκελλοῦ Β' τυπωθεῖσα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1555(2).

Θεόδωρος Ἀγαλλιανός.

Διάκονος καὶ ἱερομνήμων, εἴτα δὲ μέγας ρήτωρ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐν Ἀγίᾳ Σοφίᾳ σύνοδον, καθ' ἣν κατεπολέμησε μετὰ Μάρκου Εὐγενικοῦ, Πλήθωνος, Σχολαρίου, Ἀμμουτζῆ καὶ ἄλλων τὰς καινοτομίας τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς.

Ἐγένετο μάρτυς τῆς ἐπελθούσης ἀλώσεως, καὶ ἔγραψε Χρονικὸν σημείωμα περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπετεχθέντων κακῶν, καὶ Κατὰ Λατίνων. (Τὸ τελευταῖον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Τόμῳ Κεταλλαγῆς). Πρὸς τούτοις διαφόρους ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους, καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς (3).

(1) Paul Lucas Voyage en Grèce.—Φιλολογικὸς Συνέδημος.

(2) Rodoth, Istoria del rito greco in Italia tom. III, σελ. 24.

(3) Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 115.

Ἰωάννης Γρηγορόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἔγραψεν ἑλληνιστὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Ζαχαρίου Καλλιέργου τῷ 1499 γενομένην ἐκδοσιν τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ, καὶ ἕτερον σωζόμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας⁽¹⁾. Ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας, τῆς ὁποίας καὶ τὸν κανονισμὸν συνέταξε μετὰ Σκηπίωνος τοῦ Καρτερομάχου. Εὖρηται ἐπιστολὴ Μουσούρου πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον συμπατριώτην του⁽²⁾.

Θεόδωρος Σπανδουγίνος.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ περιφανοῦς οἴκου τῶν Καντακουζηνῶν, προσέφυγε καὶ οὗτος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψεν ἀπομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων, (*I Commentari di Theodoro Spandugino Cantacusino, gentilhuomo Constantinopolitano, dell' origine de prencipi Turchi, et de costumi di quella natione. Firenze 1551*), καὶ *Χρονικὸν τῆς Ἡπείρου*, ἐκδιδόμενον ὅσον οὕτω ὑπὸ τοῦ φίλου Hopf.

Ἰωσήφ Θεσσαλονικεύς. Ἀκμάζων μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐτετίμητο τῷ ἀξιώματι πατριαρχικοῦ ἐξάρχου ἐπὶ Γενναδίου Σχολαρίου, μεθ' οὗ διετήρει ἐπιστημονικὴν ἀλληλογραφίαν. Ἐν τῇ περὶ πυροπολήσεως τοῦ συγγράμματος τοῦ Πλήθωνος πατριαρχικῇ ἐγκυκλίῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Ἰωσήφ ὁ Σχολάριος προσεπιλέγει « Σοὶ δὲ εὐσεβὴς καὶ λογία ψυχὴ, καὶ ἡμῖν πλείστου ἀξία εὐχόμεθα καὶ παρὰ Θεοῦ εὐζωίαν μὲν ἐνταῦθα, εὐδαιμονίαν δὲ μετὰ ταῦτα, πρὸς ἣν τὸν βίον » συντείνεις πάντα σοφῶς ».

Θεόδωρος ὁ *Καρυστηνός* παρευρέθη μετὰ Ἰωάννου Παλαιολόγου εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδον, ἐπὶ δὲ τῆς πολιορκίας τοῦ Βυζαντίου ταχθεὶς ἵνα φρουρῇ εἰς τὰ Καλυγάρια ἐφονεύθη πιθανῶς κατὰ τὴν ἄλωσιν. Κατὰ τὸν Φραντζήν ὁ *Καρυστηνός* ἦτο ἀνὴρ πολεμιστῆς,

(1) Matthæi, Codices Biblioth. Mosqu.

(2) Cicogna, *Inscrizioni Veneziane* tom III, σελ. 43. Ὁ Πενούερδ (*Annales de l'imprimerie des Aldes* tom I) ἀναφέρει Δημήτριον Γρηγορόπουλον, πιθανῶς ἀδελφὸν τοῦ Ἰωάννου, διατελέσαντα διορθωτὴν τῶν ὑπὸ Ἀλδου ἐκδιδομένων Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. Γρηγόριος δὲ Γρηγορόπουλος καταγράφεται ὑπὸ Τορριάνου μετὰ τῶν καλλιγράφων τοῦ 1571 αἰῶνος. (Müller, *Catalogue des Manuscrits de l'Escurial*, XXIV).

καὶ δραστήριος, καὶ τοξότης ἡσχημένος ὑπὲρ ἀνθρώπων⁽¹⁾. Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν περισσώζομένων ἐπιστολῶν Λουκά τοῦ Νοταρά φαίνεται, ὅτι οὐχὶ τῶν εὐκαταρρονήτων λογίων ἦτο ὁ Θεόδωρος.

Ἰωάννης Μουζάκης καταγόμενος ἐκ τῶν ἐν τῇ ἁνῷ Ἀλβανίᾳ ὁμωνύμων ἡγεμόνων κατέφυγε, μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἡπείρου, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἀποθανὼν ἐτάφη εἰς τὴν ἐν Νεαπόλει Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἐγράψε — Breve memoria della nostra casa Musachi, δημοσιευόμενον μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φίλου Κ. Χόπρ.

Γερμανὸς Αἰτωλὸς ἱερομόναχος συνέγραψεν ἐν ἔτει 1480 Ἱστορίαν τῆς τότε ἀνευρεθείσης εἰκόνης τῆς Παναγίας τῆς Χρυσοβίτζης, δημοσιευθεῖσαν μετὰ προσθηκῶν ἐν Βενετίᾳ 1794.

Ἀνώνυμος Κρής (Creticus), διδάξας εὐδοκίμως τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Παταβίῳ. Ὁ Σαβέλλικος γράφει περὶ τούτου πρὸς τὸν Τριβιζάνον « Audio hic pro collegio sapientum de salario et mercede Cretico augenda agitaris philosophatur is Græce et Latini, multa celebritate nominis in isto clarissimo gymnasio. Πρὸς τὸν Κρήτα τοῦτον εὔρηται ἐλεγείον Σαβελλικοῦ καὶ ἐπιγράμματα Στρότζα καὶ Βίγυ⁽²⁾ ».

Ἀνδρόνικος Κορτοβλάκας ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν ἐν Βασιλείᾳ. Τοῦ λογίου τούτου Ἕλληνας εὔρηται λατινιστὶ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰωάννην Ῥευχλῖνον (1478)⁽³⁾.

Ἰωάννης Πόλος ἐξ Ἀλπεκάστρου (Albo-Castro?) ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐν Γερμανίᾳ, μεταξὺ δὲ τῶν μαθητῶν του καταλέγεται καὶ ὁ Ἰωάννης Δαρβούργιος ἐπίσκοπος Βορματίας. Τούτου εὔρηται ἐπιστολὴ καταχωρηθεῖσα εἰς τὴν ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1556 ἐκδοθεῖσαν Αἵρεσιολογίαν⁽⁴⁾.

Ἀγαπητὸς Κασσιανός ἐγεννήθη ἐν Ῥύδιῳ καὶ διετέλεσε διὰ βίου ἱεροκατρώφος τῶν μεγάλων μαγίστρων τοῦ ἐν τῇ πατρίδι του ἐγκαταστημένου τάγματος Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Ἱεροσολυμίτου. Ἐγράψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ Ἱεροκατροφίας (Ἱεροκασόφιον), ἐπὶ τῇ βράσει τῆς ὁποίας ὁ φίλος αὐτοῦ Jean de Francières (1469) συνέ-

(1) Χρονικόν σελ. 354.

(2) Hodii de Græcis illustribus, lib. II, cap. 8.

(3) Αὐτόθι: σελ. 232.

(4) Οὐκίως.

ταξε τὸ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἀνέκδοτον πόνημά του (*Traité de fauconnerie*)⁽¹⁾.

Ἰωάννης Καραβούτζης ὁ Μάγιστρος τοῦ Αἰγαιοπελαγίτου τούτου λογίου εὑρηται ἀνέκδοτος πραγματεία Περί Αἵνου καὶ Σαμοθράκης καὶ τῶν Τρωϊκῶν θεῶν. Ἀνάλυσιν τοῦ τελευταίου χειρογράφου ἐδημοσίευσεν ὁ βαρόνος Σαίν-Κρουά ⁽²⁾.

Ἐμμανουὴλ Ἀδραμυτινηὸς Κρής· ἐγένετο διδάσκαλος Ἰωάννου Πίκου ἡγεμόνος τῆς Μιρανδόλης, καὶ οἰκεῖος τοῦ Ἀλδου ⁽³⁾.

Γρηγόριος Χῖος· διάκονος καὶ εἴτα ἱερεὺς· ἔγραψεν — Ἱστορικὸν ὑπομνημάτιον τοῦ ἔτους 1456, δημοσιευθὲν ὑπὸ Λουδοβίκου Ῥοσσίου, καὶ ἐπ' ἐσχάτων μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Πανδώρα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου φίλου Ἰω. Σακελλίωνος. Τινὰ τῶν εἰς τὸν λόγιον τοῦτον ἀνηκόντων χειρογράφων ἀποτεθησαύρηνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Πάτρμφ μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Δημήτριος Φράγγος· ὁρμώμενος ἐξ Ἡπείρου προσέφυγε μετὰ τὴν Τουρκικὴν εἰσβολὴν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἔγραψε λατινιστὶ Πολέμους Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Τὸ σύγγραμμά του τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1541 ἀνεδημοσιεύθη πολλάκις ⁽⁴⁾.

Στέφανος Σαχλῆκης Κρής· φυλακισθεὶς ἔγραψεν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ δύο στιχουργήματα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν — *Γραφαί, καὶ στίχοι, καὶ Ἑρμηνεῖαι, ἔτι καὶ ἀφηγήσεις*· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ θρηνεῖ ὅσα κακὰ ἔπαθεν εἰς τὴν φυλακὴν, παραπονεῖται διὰ τὴν ἀπιστίαν τῶν φίλων του, καὶ στηλιτεύει τὰς ἐταίρας τῆς Κρητικῆς Κυδωνίας· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου νουθετεῖ τὸν υἱὸν φίλου του, ὀνομαζόμενον Φραντζεσκήν ⁽⁵⁾.

Μιχαὴλ Χρυσολωρὰς ὁ ἐπιλεγόμενος Δρομοκάτης, συγγενὴς τοῦ ὁμωνύμου Μανουὴλ· μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐδεξιώθη ὑπὸ Φιλέλφου, καὶ συνεστήθη ὑπὸ τούτου μετ' ἄλλων ἐπιφανῶν, ὡς Δημητρίου καὶ Μιχαὴλ Ἀσάνη, Ἀνδρόνικου Τριχᾶ

⁽¹⁾ Mas Latrie, Histoire de Chypre, tom. III, σελ. 93.

⁽²⁾ Notices et Extraits des manuscrits de la Bibliothèque du Roi, tom I, σελ. 538—41.

⁽³⁾ Hodius σελ. 313—6.

⁽⁴⁾ Rodotà, Storia del rito Greco, tom. III, σελ. 24. Ἄλλος ἀνώνυμος Ἀλβανὸς ἔγραψε ὁμοίως λατινιστὶ τὰ κατὰ τὸν Καστριώτην, τυπωθὲν τῷ ἔτει 1480. αὐτ. σελ. 26.

⁽⁵⁾ Κοραῖ Ἀτακτα Β' προλεγ.

Σπανδωνῆ, καὶ Γεωργίου Δούκα εἰς Λουδοβίκον μαρκήσιον τῆς Μαν-
τούης ⁽¹⁾.

Ἰωάννης Κουβουκλίσιος σύγχρονος Γεωργίῳ τῷ Τραπεζοῦντι, ἔγραψε κατὰ Παπαδόπουλον (Prænot-Mystagogicæ) λόγον περὶ ἐκ-
πορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Δανιὴλ Κουβουκλίσιος ἔγραψε κατὰ τὸν αὐτὸν Παπαδόπουλον
λόγον εἰς τοὺς ἁγίους Ἀποστόλους.

Βαρθολομαῖος Ἀβράμιος Κρῆς μετέφρασε Λατινιστὶ τὰ ὑπὸ Βησ-
σαρίωνος συνταχθέντα πρακτικὰ τῆς ἐν Φεβρουάρια συνόδου ⁽²⁾.

Ἡλίας μοναχὸς ἐκ Χάνδακος τῆς Κρήτης ἔγραψε Περὶ τῶν ἐν
τοῖς στίχοις παθῶν, Περὶ διαφόρων μέτρων, καὶ Ἀνθολόγιον ⁽³⁾.

Ἰωάσαφ Χιλὰς, πιθανῶς Πελοποννήσιος· συνέθετο—Μονωδιὰν ἐπὶ
τῇ βασιλείᾳ Κλεώπῃ ⁽⁴⁾.

Ἰωάννης Ῥῶσος, πρεσβύτερος, ὁ Κρῆς· ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη
τὸν καλλιγράφον ἐπαγγελλόμενος (1455—99) διέτριψεν ἐν Ῥώμῃ,
Βενετίᾳ, Φλωρεντίᾳ, Βονωνίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἰταλίας· οἱ δὲ ὑπ' αὐ-
τοῦ ἀντιγραφέντες ἀπειροπληθεῖς συγγραφεῖς κατακοσμοῦσι τὰς Εὐ-
ρωπαϊκὰς βιβλιοθήκας ⁽⁵⁾. Τῷ 1501 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ῥῶσος
συμπεριελήφθη εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Ἀλδου, ἧς καὶ διωρίσθη ὁ
καλλιγράφος.

Παῦλος Σχορδύλιος Κρῆς ἐδίδαξεν ἐν Φεβρουάρια τὴν ἑλληνικὴν,
καὶ συνέγραψε συνέχειαν τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥαβέννης.

Κωνσταντῖνος Ῥασινὸς Κορίνθιος, ἔγραψε—Διδασκαλίαν καὶ ἐξή-
γησιν εἰς τὴν ἐξαήμερον κτίσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς βιβλίον καλουμέ-
νην Ὁδηγόν, καὶ ἑτέρους λόγους, σωζομένους ἀνεκδότους ἐν τῇ Δημο-
σίᾳ βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν.

Μιχαὴλ Κριτόπουλος Ἰμβριος γραμματεὺς τοῦ Σουλτάνου Μωά-
μεθ Β' (1453—68), γράφας Χρονογραφίαν περὶ τῶν πράξεων τοῦ
Πορθητοῦ ⁽⁶⁾.

Κύριλλος Χίος ἱερομόναχος καὶ ζωγράφος, μαθητὴς τοῦ ἐξ Ἀγρά:

⁽¹⁾ Philolphi, Epistol. lib. XII.—Boernerus, σελ. 20.

⁽²⁾ Fabricius VI, σελ. 338.

⁽³⁾ Αὐτόθι, XI, σελ. 425.

⁽⁴⁾ Miller, Catalogue de l'Escurial, σελ. 372.

⁽⁵⁾ Πικτώρα, φυλ. 298.

⁽⁶⁾ Πατρικία Σχεδίασμα, σελ. 12, σελ. 1.

φων Διονυσίου, μεθ' οὗ συνειργάσθη εἰς συγγραφὴν τοῦ περὶ Ζωγραφικῆς συγγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ζήνος πρεσβύτερος· ἐδίδαξεν ἐπὶ τέσσαρα ἔτη τὰ ἑλληνικὰ ἐν Φεβρᾶρίᾳ μετὰ Δημήτριον τὸν Χαλκοκονδύλην.

Ἰωάννης Μουσσοῦρος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μάρκου· περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀλδιανῆς Ἀκαδημίας.

Ἰωάννης Σοφιανός· μετὰ τὴν ἄλωσιν προσφυγὼν εἰς Ἰταλίαν ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἔγραψε *De machinis bellicis*.

Δημήτριος Καρτακουζηνὸς Βυζάντιος· ἔγραψεν *Excerpta ex Herodoti*. Τῇ χειρὶ τοῦτου εὗρηται ἀντιγεγραμμένα διάφορα χειρόγραφα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης⁽¹⁾.

Λαόνικος Κρής· τὰς διατριβάς ἐν Βενετίᾳ ποιούμενος ἐξέδοτο τῇ 22 Ἀπριλίου 1486 τὴν Βατραχομουμαχίαν τοῦ Ὀμήρου μετὰ γλωτσημάτων ἐν τοῖς μεσοστιχίοις.

Νικηφόρος ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν Εὐβοίᾳ ἐκ πατρὸς Ἀθηναίου· μνημονεύεται μετὰ τῶν καλλιγράφων τοῦ 15^{ου} αἰῶνος (1486)⁽²⁾.

Ἰωάννης Χίος· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικὰ⁽³⁾.

Δεπάκολος Κύπριος· rector scholarum τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ Πανεπιστημίου (1480)⁽⁴⁾.

Κυπριανὸς Κύπριος (1493)· juristarum rector τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου.

Μάρκος Κρήτης· καθηγητὴς τοῦ ἐν Φεβρᾶρίᾳ Πανεπιστημίου.

Γεώργιος Καρρόριος Κύπριος· promotor ad medica examina τοῦ ἐν Παταβίᾳ Πανεπιστημίου.

Εὐμαρουήλ Κύπριος (1489), rector τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου⁽⁵⁾.

Νικόλαος Βλαστός Κρής· λόγιος καὶ καλλιγράφος (1484). Πιθανῶς ὁ αὐτός ἐστιν ὁ εἰς ἑκδοσὶν διαφόρων συγγραφέων γενναίως καταβαλὼν.

Δημήτριος Λετάρης (1475).

Δημήτριος Σέρβος (1475)⁽⁶⁾.

(1) Fabricii XI, σελ. 407.

(2) Miller, Catalogue de l'Escorial, σελ. 215.

(3) Βλαστοῦ Χίᾱ καὶ Β'.

(4) Ἑλληνομνήμων σελ. 384, σημ. 3.

(5) Facciolati, Fasti Gymnasii Patavini.

(6) Fabricii, Bibliotheca graeca.

ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΚΤΟΣ ΑΙΩΝ.

1500—1600.

Ίάνος Λάσκαρις

Ἐπονομαζόμενος ἀπὸ τῆς πατρίδος καὶ Ῥυνδακηνός⁽¹⁾, ἦν ἀδελφὸς τοῦ γραμματικοῦ Κωνσταντίνου, καταγόμενος ὡσαύτως ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Λασκάρων⁽²⁾. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου Θεόδωρος, ὁ πατὴρ τοῦ Ἰάνου, κατέρυγε μετὰ τοῦ νεαροῦ υἱοῦ του εἰς Πελοπόννησον· ἐκεῖθεν δὲ Θωμᾶς Κέλσος, ὁ τῶν Ἑνετῶν ναύαρχος, μετέγαγεν αὐτοὺς εἰς Κρήτην, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ Βησσαρίωνος, μετέβησαν εἰς Βενετίαν.

Ὁ Ἰάνος, ἀναλώμασι τοῦ φιλογενοῦς καρδιναλίου, εἰς Πατάβιον σταλεῖς, ἐξεπαιδεύθη τὴν λατινικὴν, διδάξας ἅμα καὶ τὴν ἑλληνικὴν. Μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ προστάτου του, ἦλθεν εἰς Φλωρεντίαν, καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ πᾶν, ὅστις φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου τοῦ νὰ πλουτίσῃ ἐξ ἑλληνικῶν χειρογράφων τὴν βιβλιοθήκην, ἔπεμψε τὸν Λάσκαριν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετὰ συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν σουλτάνον Βαϊαζήτην· λαβὼν δὲ ὁ Ἰάνος τὴν ἄδειαν παρὰ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἀνατολῆς μέρη συλλέγων πολὺ τιμα καὶ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἄγνωστα χειρόγραφα, ἅτινα ἐπιστρέψας παρέδωκεν εἰς τὸν Λαυρέντιον⁽³⁾.

Δεύτερον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀποσταλεῖς, ἔρρεν ἐπιστρέψας περὶ τὰ διακόσια χειρόγραφα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα παρέλαβεν ἐκ τῶν βιβλιοθη-

(1) Ἐκ Ῥύνδακος, πόλεως μεταξὺ Ἑλλησπόντου καὶ Φρυγίας.

(2) Ὁ Ἄλδος εἰς τὴν πρὸς Λάσκαριν προσηφνητικὴν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων φητέρων, λέγει. «Es enim tu, non solum ex antiqua illa Græcia, ingeniorum, doctrinarumque omnium parente, oriundus, sed etiam ex stirpe nobilissima et imperatoria Lascarorum».

(3) «Miserat enim ipsum (Λάσκαριν) Laurentius ille Medicus in Græciam, adim quirendus simul, et quantovis emendos pretio, bonos libros: unde Florentiam et cum iis ipsis orationibus, et cum illis, tum raris, tum pretiosis voluminibus rediit». (Alford).

κῶν τοῦ Ἀθωνος· ἀλλ' ὅμως οἱ θηταυροὶ οὗτοι ἐφθασαν μετὰ θάνατον τοῦ Λαυρεντίου, ὅστις ἐν ταῖς τελευταίαις στιγμαῖς ἐξέφρασεν εἰς τὸν Πολιτιανὸν καὶ τὸν Πίκον τὴν λύπην του ὅτι ἀπέθνησκε χωρὶς τῆς συμπληρώσεως συλλογῆς, τὴν ὁποίαν ἐγκαρδίως ἐπεθύμει⁽¹⁾.

Ὁ θάνατος τοῦ Λαυρεντίου καὶ αἱ ἐν Φλωρεντίᾳ διεγερθεῖσαι ταραχαὶ ἠνάγκασαν τὸν Λάσκαριν ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν δεχόμενος τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Κροδου H'. Τῷ 1495 ἦτο εἰς Παρισίους, καὶ αὐτὸς ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς τὸν Βουδαῖον καὶ ἄλλους περιφανεῖς. Δουδοβίκος ὁ IB'. ἔστειλε τὸν Λάσκαριν τῷ 1503 πρεσβευτὴν εἰς Βενετίαν, καὶ ὁ σοφὸς Ἕλλην ἐξεπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν του μετὰ θαυμαστῆς δεξιότητος πεπειραμένου πολιτικοῦ⁽²⁾. Ἐνεκα τῆς ἐπελθούσης ρήξεως μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν, ὁ Ἰάνος ἐπαγαστρέψας εἰς Παρισίους, ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν.

Ἀμα ὁ υἱὸς τοῦ μεγαλοπρεποῦς Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων ἀνέλαβε τὴν παπικὴν ἐξουσίαν, μετονομασθεὶς Λέων I'. διασώζων ἔτι τὴν ἀρχαίαν φιλίαν ἐκάλεσε τὸν Λάσκαριν εἰς Ῥώμην, ὅστις ἐλθὼν ἐπροσπάθησε νὰ συστηθῇ γυμνάσιον πρὸς διατροφήν καὶ ἐκπαίδευσιν γενναίων καὶ εὐφυῶν νεανίσκων ἐκ διαφόρων τῆς Ἑλλάδος μερῶν, ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν ἀνδρῶν εἰδημόνων τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Τὸ εὐγενὲς τοῦτο σχέδιον ἔλαβε καὶ εὐτυχῇ τὴν ἐκδοσίν, διότι ὁ Λέων, ὡς εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ἐκληρονόμησεν ἐκτὸς τῶν ἄλλων πατρικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἀγάπην. Οὕτω δὲ ἠγέρθη τὸ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κυρίνου λόφου. Διὰ ταῦτα καὶ ὁ πάπας καὶ ὁ Λάσκαρις ἠξιώθησαν τῶν ἐπαίνων τῶν συγχρόνων, καὶ μάλιστα Ἱερωνύμου τοῦ Βίδα, καὶ τοῦ Κρητὸς Μάρκου Μουσούρου⁽³⁾.

(1) Ῥόσκου, Βίος Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων, σελ. 232, καὶ 438.

(2) Ὁ Wicquefort ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Λάσκαρις δὲν ἤρμοζεν εἰς ἀποστολὴν ἀπαιτούσαν πρὸ πάντων βαθεῖαν γνώσιν τῶν ἡγεμονικῶν συμφερόντων, καὶ πλῆθος ἑλλήνων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν διατυπώσεων, βεβαιῶν, ὅτι καὶ οἱ Βενετοὶ δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοιαύτῃ ἀποστολῇ παρεπονέθησαν εἰς τὸν Βασιλέα τῆς Γαλλίας, ἀποστέλλαντος ἀντὶ πείσεως, ἕνα διδάσκαλον· πλὴν ταῦτα πάντα ἀναίρουνται καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν περὶ τούτου πραγματευθέντων Γάλλων ἱστορικῶν καὶ βιογράφων.

(3) Προσφωνῶν εἰς τὸν Λάσκαριν ὁ Μουσούρος τὴν ἐν ἔτει 1516 ἐκδοσιν τοῦ Πανσολίου ἀποτείνει πρὸς αὐτὸν τοὺς ἐπιμένονους λόγους· «Καὶ νῦν ἐν Ῥώμῃ διατρέβων, τιμώμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκεῖ, πρόξενος ὡς ἀληθῶς γεγονός τῶν Ἑλλήνων, τοῖς μὲν ἀφικνουμένοις, πολλάκις ὑπὲρ δύναμιν ὠρούμενος, τῶν δ' ἀπόντων ἐπιμελούμενος, τοὺς δὲ φιλετάτους τοῖς περὶ τὸν κρατοῦντα συνιστάς. Θαυμαστὰ μὲν

Ἐκ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ Λασκάρους Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, εἰς ὃ καὶ ἀλλασθεῖς ἐροῖτων χάριν μαθήσεως, ἐξῆλθον ἐπίσημοι ἄνδρες, οἵτινες ὄχι περὶ θεολογικὰς ἀμφισβητήσεις, ἀλλὰ περὶ τὴν μελέτην διέτρεβον τῶν δοκίμων συγγραφέων. Διὸ καὶ τὸ Γυμνάσιον, ὥσπερ ἀπαρχὴν τῶν παιδευμάτων τούτων ἐξέδωκε « Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὴν Ὀμήρου Ἰλιάδα (1517) — Σχόλια παλαιὰ τῶν πάνυ δοκίμων εἰς τὰς σωζόμενας τῶν Σοφοκλέους Τραγυδιῶν (1518) — Πορφυρίου φιλοσόφου Ὀμηρικὰ ζητήματα, καὶ περὶ τοῦ ἐν Ὀδυσσεΐα τῶν νυμφῶν ἄντρου (1518) ». Φέρουσι δὲ ταῦτα ὡς τόπον ἐκδόσεως τὸ Γυμνάσιον, καὶ εἰς τὸ τεῦχος τὸ περιέχον τὰ Σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα προσετέθη καὶ τὸ προνόμιον τοῦ Λέοντος (7 Σεπτεμβρίου 1517), ὃ οὕτως: « πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀγαπητῶν αὐτοῦ τέκνων τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ παιδευομένων » τάσσει ἀφοριστικὰς καὶ χρηματικὰς ποινὰς εἰς τὸν ὅστις ἤθελε μετατυπώσει καὶ πωλήσει, πρὶν ἢ παρέλθωσι δέκα ἔτη, τὰς εἰρημένας ἐκδόσεις, ἄνευ ἀδείας τοῦ γυμνασίου ἢ τῶν κηδεμόνων αὐτοῦ⁽¹⁾.

Ὁ Λέων Ι΄. ἐπεφόρτισε τὸν Λάσκαριν τῷ 1517 ἀποστολὴν παρὰ Φραγκίσκῳ Α΄. βασιλεῖ τῶν Γάλλων· καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἡγεμὼν θελχθεὶς ἐκ τῆς συμπεριφορᾶς καὶ τῶν γνώσεών του παντοιοτρόπως προσεπάθησε νὰ τὸν κρατήσῃ παρ' αὐτῷ. Ὁ Λάσκαρις ἐν τούτοις ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἀλλ' ἐπανεστρεψε κατὰ

οὖν καὶ ταῦτα σημεῖα δόξειεν ἂν τῆς σῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐνοίας, ὃ δ' ἐρεῖν μέλλω πᾶσαν ὑπερβέβληκε καλοκάγαθίας εὐφημίαν. Ὅρῶν γὰρ ἐνίοις τῶν ἡμεδαπῶν διὰ τὴν πολυετὴ δουλείαν οὕτω μὲν ἐκλαθεμένους ἑαυτῶν, ὡς μηδέποτε ἀναστήσειν καὶ μηδεμίαν ὁλὴν τῶν προγόνων ἔχειν ἔννοιαν, ἀλλ' ἐθελοκακοῦντας πολιτικοῦ βίου, παιδεύσεώς τε καὶ ἀγωγῆς ὀλιγώρως ἔχειν· οὕτω δὲ κακοδαιμονῶν, ὡς αὐτοὺς μὲν ἀπαιδευσίᾳ συζῆν καὶ τετυφώσθαι... τοῖς δὲ παιδείας ἐρασταῖς φθονεῖν, ἐκ τῶν προφανοῦς τῶν ποιηταῖς ἢ φιλοσόφοις ἐνασχολουμένων εἰθὺς κατατινύσκοντας πολυθείαν, τοιοῦτό τι πρὸς τὴν θεήλατον ταύτην ἡμῶν μεμηχάνηται συμφορὰν. Ὡς γὰρ μὴ παντάπασιν ἀποσβέσθῃ τὸ σωζόμενον ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν λόγων, οὐκ ὀλίγως ἔκ τε Κρήτης ἔκ τε Κερκύρας καὶ τῶν παραθαλασσιῶν τῆς Πελοποννήσου μετεπέμψω νεανίσκους τῶν μῆτε φύσιν ἀγεννῶν, μῆθ' ὑπὸ χάσματος καὶ νωθρότητος ἐκνεναρχωμένων, ἀλλ' ἀγγινοῖα τε περιστήμων καὶ τὸ ταλαίπωρον ἐχόντων ἐν τῇ ψυχῇ· οἱ νῦν ἐν Ῥώμῃ μῆτε στέγης, μῆθ' ἱματισμοῦ, μῆτε τροφῆς ἀποροῦντες, μῆτε σοφιστῶν ἐστερημένοι τῶν διδάσκειν καὶ βουλομένων, καὶ εἰδῶτων, θαυμαστὸν ὅσον περὶ ἄμω προκόπτουσι τῷ λόγῳ, τοῦ πάντ' ἀρίστου καὶ μεγίστου Ῥώμης ἀρχιερέως Λέοντος δεκάτου χορηγοῦντος. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰζηθέντες καὶ παιδευθέντες, εἰ μὴ μέλλαιεν δίκην ἀγνωμοσύνης ὑφ' ἑλπίσειν, τὴν ἐπίδειξιν ὧν ἐμμελεστηκότες ἔσονται λόγων ἐκ τῶν ἐγκωμίων ἐναστήσονται τῶν κατὰ σοῦν.

(1) Ἑλληνομνημονος, σελ. 231—33.

τὸ ἐπόμενον (1518), καὶ ἐπεφορτίσθη μετὰ τοῦ φίλου καὶ μαθητοῦ του Βουδαίου τὸν καταρτισμὸν τῆς Βασιλικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φονταίνεβλώ.

Μετὰ τὴν ἐκ Ῥώμης ἀποχώρησιν τοῦ Λάσκαρεως, καὶ τὸν θάνατον τοῦ πάπα Λέοντος (1521) φαίνεται, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πλέον⁽¹⁾.

Λουδοβίκος ὁ II' ὠνόμασε τὸν Λάσκαριν πρέσβυν τῆς Γαλλίας παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Δημοκρασίᾳ ἔμπνε δ' ἐν Βενετίᾳ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ πενταετίαν, ὅτε ὁ πάπας Παῦλος ἐξέφρασεν αὐτῷ ἐπανειληγμένως ἄκραν ἐπιθυμίαν ἵνα τὸν ἴδῃ ἐν Ῥώμῃ. Εἰ καὶ πάσχων ἐκ ποδάγρας ὁ Λάσκαρις, ὑπακούσας εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ποντίφηκος, ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ ἄλλ' οἱ κόποι τῆς ὁδοιπορίας ἐπηύξησαν τοὺς πόνους του, καὶ ἀπέθανε ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν εἰς Ῥώμην ἀφίξιν του ἐν ἡλικίᾳ ἐννεήκοντα ἐτῶν (1535).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγερθέντος ἐν τῷ γοτθικῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα, ποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδιοῦ, ἐν τῇ ζωῇ ἦδη ὄντος, καὶ ἀποπνέον τὸ ἱερὸν μῦρον ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ.

Λάσκαρις ἄλλοδαπῇ γαίῃ ἐπικάθητο, γαίην

οὔτε λίην ξεινήν, ὧ ξένη μεμφόμενος.

Εὐρέτο μελιχίην· ἄλλ' ἄχθεται, εἵπερ Ἀχαιοῖς

οὐδ' ἔτι χοῦν χεύει πατρίς ἐλευθέριον.

Ὁ Λάσκαρις διέπρεψε καὶ ὡς φιλολόγος, ἄριστος, καὶ ὡς πολιτικός, ἑξοχος, καὶ ὡς ποιητὴς ὑψιπέτης, θαυμαζόμενος ὡς τοιοῦτος ὑπὸ Ἑράσμου, Βουδαίου, Μουσούρου, Τουζάνου, Ἰοβίου, Παρρᾶσιου, καὶ λοιπῶν ἦν δὲ ἄγαν φιλόπατρις, οὐ μόνον θαψιλῶς χορηγῶν τοῖς δεομένοις τῶν συμπατριωτῶν του, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος πολλὰ ἐνεργήσας, καὶ ἐνώπιον τῶν ἡγεμόνων διακαῶς συνηγορήσας. Κατὰ τὰς

(1) Ἀρσένιος ὁ Μονεμβασίας γράφων τῷ 1531 πρὸς Λάσκαριν λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς. «Ἐπὶ Λέοντος τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως αἴτιος ἐγένετο τοῖς τῶν Ἑλλήνων βουλομένοις, μὴ δυναμένοις δὲ τῇ πενίᾳ τῆς περὶ τοὺς ἑλληνικοὺς λόγους σπουδῆς, πείσας τὸν ἀρχιεπίσκοπον Γυμνάσιον ἐν Ῥώμῃ ἀναδεῖξαι βίον καὶ δέκα μερικῶν ἑλληνικῶν, ὃ δὴ καὶ ἀνέδειξε σὺ καταβαλόντος τὰ σπέρματα· ὃ δὲ τὰ σπέρματα καταβαλὼν, ὡς ὁ καλὸς φησι ῥήτωρ, οὗτος τῶν φύτων αἴτιος. Μέχρι μὲν οὖν ἐκεῖνο, διετέλει τοῖς ζωσι συναριθμούμενος, καὶ αὐτὸς παρὼν ἐτύγχανεν ὃ τὰ καλὰ σπέρματα τοῖς ἐκείνου ὑποσπεριῶν ὦσιν, ἐπίδους οὐ μετρία τῷ γυμνασίῳ ἐγίνετο· ἀπαχομένον δ' ἐκείνου, κακοδομονίῃ τῇ ἡμετέρᾳ συναπέσθαι καὶ τὸ Γυμνάσιον. Ἀλλ' ὃ θεοτάτα ὑπερίστασε καὶ αὐτὸς τοῦ γένους, ἐν σοὶ γὰρ μόνῃ τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος ἐξῆρται».

εἰς Ἀνατολὴν ὑπὸ Λαυρεντίου τοῦ ἐκ Μεδίκων φιλολογικᾶς ἀπόστο-
λάς του, ὁ Δάσκαρις ἐμβριθῶς ἐζήτησε καὶ διηρένησε τὴν κατὰ-
στασιν τῶν τε Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, συνεννοηθεὶς μετὰ πολλῶν
πατριωτῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ ζυγοῦ. Κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1489,
παραδοθέντος ὑπὸ τοῦ μεγάλου μαγίστρου τῆς Ῥόδου τοῦ Ζιζιμ,
ἀποβλήτου ἀδελφοῦ τοῦ σουλτάνου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον Η΄,
ὁ Δάσκαρις μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἐξώρκισε τὸν πάπαν ἵνα κινήσῃ τὸν
κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Ὅταν ὁ Κάρολος Η΄. εἰσέβαλλεν εἰς τὴν
Ἰταλίαν, ὁ Δάσκαρις λαβὼν συνέντευξιν ὠμίλησεν αὐτῷ διὰ μακρῶν
περὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Ἀποθανόντος δὲ τούτου, δὲν
ἔπαυσε νὰ συνηγορῇ τῷ Λουδοβίκῳ ΙΒ΄. ὑπὲρ τῆς δυστυχοῦς πατρί-
δος του. Διερχομένου ἐκ Παρισίων τοῦ Ἀρχιδουκῆς τῆς Αὐστρίας,
Φιλίππου τοῦ Ἰσραίου, ὁ Ἕλλην παρουσιασθεὶς ὠμίλησε θερμῶς περὶ
τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Τῷ 1508 πυρετωδῶς ἐλάλησε Φερδινάνδῳ
τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀρράγωνος ἐπὶ τέλους ἐξώρκισε τοὺς πάπας Ἰού-
λιον Β΄. καὶ Λέοντα Ι΄. ἵν' ἀναλάβωσι τὸν κατὰ τῶν Τούρκων πόλε-
μον. Ὁ τελευταῖος τὸν ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα σπου-
δάσῃ ἐκ νέου τὴν κατὰστασιν τοῦ τόπου.

Ἄμα ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε΄. κερδήσας τὴν ἐν Παταβίῳ μάχην
(1525) καθ' ἣν ἡγματούχισθη ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φραγκίσκος Α΄,
ὁ Δάσκαρις, τετιμημένος ἐπιστήμῳ ἀποστολῇ τοῦ πάπα Κλήμεντος Ζ΄,
μετέβη παρὰ τῷ νικητῇ, καὶ ἐξεφώνησε λατινιστὶ λαμπρότατον πα-
νυγηρικὸν ὑπὲρ τοῦ χρυσοῦ ὀνείρου τοῦ βίου του. Ἐκ τοῦ λόγου
τούτου ἀποσπῶντες παρεντιθέμεθα τὸ ἐξῆς τεμάχιον ἐξεικονίζον τὰ
αἰσθητά ὑφ' ὧν ἔκαίετο ἡ ἱερὰ τοῦ Δασκάρως ψυχή.

«Ὅχι μόνον ὁ Πάπας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς, Μεγαλειότατε,
μὲ στέλλει ἐνταῦθα, διὰ νὰ σᾶς καθικτεύσω καὶ λάβητε ἔλεος ὑπὲρ
αὐτῆς. Λέγων ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἐννοῶ τοὺς μεγάλους ἐκείνους ἄν-
δρας, τοὺς ὁποίους ἡ γῆ αὐτὴ παρήγαγε, καὶ οὔτινες καθωράϊσαν καὶ
ἐδίδαξαν εἰς τὸν κόσμον πᾶσαν ἀρετὴν, καὶ πολιτισμόν. Τοιοῦτοι
εἶναι οἱ ἥρωες Ἡρακλῆς, Θησεύς, Ἰάσων, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις·
οἱ νομοθέται Μίνως, Λυκοῦργος καὶ Σόλων· οἱ μεγάλοι στρατηγοὶ καὶ
πολιταὶ Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης, Ἐπαμινώνδας· οἱ βασιλεῖς Ἀγη-
σίλαος, Φίλιππος καὶ Ἀλέξανδρος· οἱ πρῶτοι δημιουργοὶ τῆς ἀνθρω-
πίνου ἐπιστήμης, ποιηταὶ, καὶ ἱστορικοί, Ὀμηρος, Πίνδαρος, Ἡσίοδος,
Ξενοφῶν, Θουκυδίδης, Πλούταρχος· οἱ ἐρευνῆται τῆς φύσεως καὶ πη-

ρχωγοὶ τῶν θεῶν καὶ ἀνθρωπίνων γνώσεων, Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, καὶ ἕτεροι· οἱ μαθηματικοὶ καὶ γεωγράφοι Στράβων, Πτόλεμαῖος· οἱ κληροδοτήσαντες εἰς τὸν κόσμον τὴν υἱεὶαν Ἱπποκράτης καὶ Γαληνός· ὁ χορὸς τῶν Θεολόγων, καὶ πλῆθος ἄλλων περιφανῶν εἰς πάντα κλάδον τῶν ἐπιστημῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐφεύρουν καὶ ἐδίδαξαν τὰς ἐπιστήμας εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, καὶ ιδίως τοὺς κατοίκους τῆς Εὐρώπης, ὡς τοὺς Ἰταλοὺς, Γερμανοὺς, Ἰσπανοὺς, Γάλλους, καὶ ἄλλους. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι ἐδωρήσαντε τῷ κόσμῳ τοὺς νόμους, τὴν θρησκείαν, καὶ τὰ τελειοποιῦντα τοὺς ἀνθρώπους ἦθη.

» Ὅθεν δύνασθε, Μεγαλειότατε, νὰ λάβητε ὑπ' ὄψιν πόσας ὑποχρεώσεις ἔχουσιν ὅλοι οἱ λαοὶ οὗτοι πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, οἷτινες ὤφειλον ν' ἀναγνωρίζωσι τὴν Ἑλλάδα ὡς μητέρα των, καὶ τοὺς Ἕλληνας ὡς κυρίους καὶ προστάτας των.

» Πάντες οὗτοι μὲ στέλλουσιν εἰς τὴν Καισαρικὴν σας Μεγαλειότητα. Μὴ νομίζατε, Μεγαλειότατε, ὅτι εἶναι ὄνειρον.

» Ὅλοι οὗτοι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, περιϋπτάμενοι ἐδῶ εἰς τὸν αέρα, δηλαδὴ τὰ πνεύματά των, σὰς παρακαλοῦσι καὶ σὰς καθικετεύουσι, Μεγαλειότατε, νὰ ἐλευθερώσῃτε τὴν Ἑλλάδα! . . . »

Ἀλλὰ τόσαι προσπάθειαι εἰς οὐδὲν κατέληξαν· καὶ ὁ Λάσκαρις κατερχόμενος εἰς τὸν τάφον ἔγραψε τὸ ἄνω ἐπίγραμμα ἐξεικονίζον τὴν πικρὰν ἀπελπισίαν τῆς μεγάλης ἐκείνης ψυχῆς δυσφορούσης ἐπὶ τῇ μετ' ἀναλήτων Χριστιανῶν συμβιώσει.

Συγγράμματα.

—De veris Græcarum litterarum formis et causis antiquis. Parisiis 1536.

—Epistola critica de Moria Erasmi.

—Orationes. Francoforti, 1537.

—Epigrammata Græco-Latina, edente Jac. Tusano. In Calcographieo Iod. Badii Ascensii, in Parisiorum academia, ad cal. Jul. 1537. (Τὰ ἐπιγράμματα ταῦτα τοῦ Λασκάρειος ἀνετυπώθησαν ἀπὸ τοῦ 1544. Τινὰ τούτων ὁ Ἀλυσίος θεωρεῖ *duriuscula et obscura*) . . .

Ὁ Λάσκαρις ἦτο καὶ τοῦ κανονικοῦ ἀκαίου ἐγκρατέστατος, (*vir jure Græco consultissimus*, ὡς λέγει Φαβρίκιος), καὶ εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν ἀπαρεγκλίτως ἐμμεύας ἔγραψε πολλὰ περὶ τούτου, ἐξ ὧν ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς·

—Defensio rituum Græcorum.

—De dignitate sacerdotum.

—De ordinatione Græcorum.

—De sacramento Græcorum.

- De jure Græco et Latino.
- Collectanea juris Græcii.
- In Nili synopsis canonum commentaria.
- Explanatio canonum Apostolicorum.
- Notæ ad synodales sententias.
- Explanatio regularum Nicephori Cpolitani.
- Expositio Liturgiæ.
- Notæ ad prochiron Harmenopuli.
- De LXX interpretibus.

Ὁ Λάσκαρις ἔγραφε τὴν λατινικὴν μετὰ τοσαύτης εὐκολίας ὅσης καὶ κομψότητος. Μετέφρασε δὲ τὸ ἐξ ἑξ.—Polybii de castramentione, Basilie 1537.

Ἐξέδοτο δ' ἐκτὸς τῶν ἐκ τῶν πιστοποιημάτων τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἐπιστάσις αὐτοῦ ἀπολυθέντων, ἡ ἀνωτέρω ἀναφερόμενη, καὶ τὰ ἐξ ἑξ—

—Ὁκτώηχον, ἐν Ῥώμῃ 1520.

—Anthologia Epigrammatum Græcorum, cura Io. Lascaris. Impresum Florentiæ in ædibus Francisci de Alopa III idibus augusti MCCCCLXXXVIII. — (Ἡ πρώτη αὕτη καὶ σπανιωτάτη ἔκδοσις τῆς ἑλληνικῆς Ἀνθολογίας ἐγένετο διὰ κεφαλαιωδῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων πρῶτον τότε ὑπὸ Λασκάρειος ἐφευρεθέντων. Ἐν τῇ πρὸς Πέτρον τὸν ἐκ Μεδίκων προσφωνητικῇ ὁ Ἰάνος ἐκτίθει τὰ κατὰ τὴν ἐπιμότησιν ταύτην, γενομένην κατὰ μίμησιν τῶν ἐπὶ ἀρχαίων νομισμάτων ἐπιγραφῶν).

—Callimachi hymni cum scholiis Græcis. Florentiæ 1492. (Καὶ ἡ πρώτη αὕτη ἔκδοσις τοῦ Καλλιμάχου ἐτυπώθη διὰ τῶν αὐτῶν κεφαλαιωδῶν γραμμάτων).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Λάσκαρις ἐξέδωκε—Ἀργοναυτικὰ Ἀπολλωνίου, ἐν Φλωρεντίᾳ παρ' Ἀλόπα 1496.—Ἀδικένναν ἐν Λουγδούνῳ 1498, εἰς τόμους 3.—Εὐριπίδην, Φλωρεντίᾳ 1496.

Εὐρηναίαι διάφορα ἐπιγράμματα τούτου εἰς Σοφοκλέα, εἰς Πορφύριον ζητήματα, εἰς τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς Σχολιαστὰς αὐτοῦ, εἰς Καλλιμάχον, εἰς τὸ ὑπὸ Φαβρίνιου ἐκδοθὲν Μέγα Ἑτυμολογικὸν κλπ. Πρὸς δ' ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὰς καὶ λατινιστὰς.

Ὁ Ἄλδος προσεφώνησεν αὐτῷ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντας Ἑλληνας Ῥήτορας (1508—9), καὶ τὰς Τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους (1502).

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐνεκωμίασαν τὴν εὐφυμίαν, τὴν πολιτικὴν περὶνοιαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Λασκάρειος. Ὁ περιφανὴς Βουδαῖος γράφων πρὸς τὸν Φορεστάνον λέγει « λασκαρίζουν τοῖνυν ἐστὶν ἐν λόγοις μὲν καὶ φράσσει τὸ δεινῶς λέγειν καὶ κομψῶς τὸ δὲ ἤθος λασκαρίζουν ἐστὶ τὸ ἐπιεικὴ καὶ χρηστὰ καὶ εὐαρεστούμενα φρονεῖν »⁽¹⁾.

(1) Hodius de Græcis illu-tribus — Bærnerus — Fabricius, Bibl. Gr. XI, 616—8.—Weisse, Biographie Universelle, tom. XXIII.

Ἄγγελος Λάσκαρις, υἱὸς τοῦ Ἰάνου ἐλευθερίως ζήσας, καὶ κατὰ Παπαδόπουλον ἐπιβαρύνας τὴν οἰκογένειαν δι' ἀσκόπων καὶ νεανικῶν παρεκτροπῶν, ἐγένετο οὐχ ἥττον λόγιος καὶ ἐξέδοτο ἐν Παρισίοις παρ' Ἰακώβῳ Ὁπωρινῷ Συλλογὴν τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ πατρὸς του (1537) καὶ τὴν λατινικὴν μετάφρασιν κεφαλαίων τινῶν τοῦ Πολυβίου (Περὶ τῆς τῶν ὀπλιτῶν καταστάσεως). Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐπιγραμμάτων εὗρηται ἐπιστολὴ Ἰακώβου Τουζάνου μαθητοῦ τοῦ Ἰάνου πρὸς τὸν ἐν λόγῳ Ἄγγελον.

Ἰωάννης Λάσκαρις, ἀνεψιὸς τοῦ Ἰάνου, καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τρόφιμος. Κατὰ Παπαδόπουλον ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀβραμῶνιον περὶ τῆς οἰκογενείας καὶ τοῦ πατρὸς του.

Φραγκίσκος Λάσκαρις, υἱὸς ἡ ἐγγονὸς τοῦ Ἰάνου, ἐπίσης λόγιος· ἔγραψε σημειώσεις εἰς Ἠλιοδώρον, ἐκδοθείσας ἐν Βασιλείᾳ τῷ 1534⁽¹⁾.

Ζαχαρίας Καλλιέργης.

Κρῆς τὴν πατρίδα· διατρίβων ποτὲ μὲν ἐν Βενετίᾳ, ποτὲ δ' ἐν Ῥώμῃ, καὶ τιμηθεὶς μεγάλως ὄχι μόνον διὰ τὴν παιδείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ γένους του.

Ἐν ἔτει 1499 ἐξέδωκεν εἰς μέγα φύλλον ἐκ σελίδων 233, τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν, φέρον ἐν τέλει τὴν ἐξῆς σημείωσιν. « Τὸ Μέγα Ἑτυμολογικόν ἐντυπωθὲν πέρας εἴληφεν ἤδη σὺν Θεῷ ἀναλώμασι μὲν τοῦ εὐγενοῦς καὶ δοκίμου ἀνδρὸς κυρίου Νικολάου τοῦ Κρητὸς, παραινέσει δὲ τῆς λαμπροτάτης καὶ σωφρονεστάτης κυρίας Ἀννης θυγατρὸς τοῦ πανσεβαστοῦ καὶ ἐνδοξοτάτου κυρίου Λουκᾶ Νοταρᾶ ποτὲ μεγάλου δουκὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πόνῳ δὲ καὶ δεξιότητι Ζαχαρίου Καλλιέργου τοῦ Κρητὸς ». Προλεγόμενα τοῦ κειμένου τῆς ἐκδόσεως ταύτης εὗρηται Μάρκου τοῦ Μουσούρου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν « Τοῖς ἐν Παταθίῳ σχολαστικοῖς », ὡσαύτως καὶ δύο ἐπιγράμματα τὸ μὲν τοῦ αὐτοῦ Μουσούρου, τὸ δ' ἐτέρου Κρητὸς, Ἰωάννου Γρηγοροπούλου.

Ἐν τοῖς προλεγομένοις ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς περὶ Καλλιέργου. « Φιλοπόνως τὰ περὶ τὴν τέχνην, εἴπερ τις ἄλλος ἐχμελετήσας, οὕτω τραχεῖάν τινα καὶ μεστὴν ἰδρώτος ὠδοιπόρησεν, ὥς πολλοὺς ὑπάρξαι ποτε τοὺς ἐλπίσαντας ἐκ μέσης αὐτὸν ἀναστρέψειν καμόντα, ἀλλ' ὁμως ἦνυσε καὶ πρὸς τὸ τέρμα χαίρων ἀφίκεται, καὶ μονονοῦ παρὰ τοῖς πλείοσιν ἡμῶν ἀνηγόρευται στεφανίτης· λέγω δὲ δι' οὓς ἐξεπύ-

(¹) Hodus, lib II. cap. 8.

της τύπους, μηδενῶς κατ' ἔχνη χωρῆσαι τολμήσας, δέει τῆς παρανόμων γραφῆς ἐπὶ δὴ τούτοις οὐ κατερῥαβύμηνεν, ἀλλὰ χρυσέας ὑποστήσας κατὰ Πίνδαρον, εὐτυχεῖ θαλάμῳ κίονας τοὺς χαρακτῆρας ὑπῆχθη καὶ θετηὸν πῆξαι τάχιστα μέγαρον· ἀρχὴν δὲ πασῶν ἐπικαιροτάτην ἐποίησε, καὶ πρὸς ἣν τὰ ἐκάστοτε τυπωθήσόμενα καθιστάμενος ἡκίστα ἂν ἀμάρτοι· ἐκείνης γὰρ τῆς βίβλου κατήρξατο, ἥτις παρὰ τὰ προπύλαια τῆς ἀληθινῆς ἐστῶσα παιδείας, ἵνα τι καὶ κερδητίσω, τοῖς μαθητικῶσι τῷ χεῖρι φιλορρόνως προτείνει εἰς ὑποδοχὴν ».

Ἔτι δὲ μάλλον ἐπαινεῖται τοῦ Ζαχαρίου ἡ ἐπιστάσια ἐν τοῖς ἐπομένοις· « Ἢ διόρθωσις περὶ ἧς οὐ χεῖρον οὐδὲ τοῦ λόγου πάρεργον εἶπειν, ἐργώδης ὑπῆρξε καὶ χαλεπὴ διενεγκεῖν, κατ' ἔνδειαν ὑγιῶς ἐφ' ἅπασιν ἔχοντος ἀντιγράφου· ὧν γὰρ ἦν εὐπορία, ταῦτ' εἰ καὶ ἄλλως παλαιὰ καὶ ἀξιοπιστα, ἀλλ' οὖν σαφὴ καὶ γρίφων ἀνάμεσα, καὶ διὰ τοῦτο τινος εἰκαστοῦ, Οἰδίποδι παραπλησίῳ δεόμενα ».

Τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα παρατίθεται ἐνταῦθα ὅχι μόνον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ εὐρυτὴ νοήματα, καὶ δι' ὃν ἀποπνέει πάτριον ἔρωτα, ἀλλὰ καὶ ὡς συμβάλλον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τυπογραφίας, καὶ τῶν καθ' ἃ οἱ Κρῆτες καὶ Ὀλιγαῖς συνήργησαν ἀσχοῦντες τὴν τέχνην, δι' ἧς ἡ παιδεία ἡ Ἑλληνικὴ ἐπλατύνθη ἐν τῇ Ἰταλίᾳ.

Ἐκ ποδῶν ἀφράστοιο φανείς, φυγὰδ' ἔτραπεν ἄφνω
αἰετὸς οἰωνῶν ὑψιπέτης ἀγέλην.
Τεθρίππων ἐπιβάς, σέλας ἡμάλδουνεν ὁμαῖμου
ἥλιος, ἡ δ' ἄστρον φρουδὸν ἔθηκε φάος·
Τῷ δὲ χαρακτῆρων ἀπεχάσσατο τῶνδε τὰ πρόσθεν
γράμματα, καὶ βίνης ἔκγονα καὶ δονάκων
Θυεῖμα· γλυφανῆς πῶς τις σμίλης κοπίδεσσι
ἔισσι περιπλέκτων ὄρχατον ὧδε τύπων,
Πῶς δὲ μεταξὺ τόνους γραμμῶν στήριξεν ἀπίτους
ἰθυιάτων, φθόγγους πάντα ἐπικρεμάσας·
Ἄλλὰ τί θαυμάζω Κρητῶν φρένας, οὐδ' ἐφετμαῖς
πατρὸς Ἀθηναίης δαίδαλα πολλὰ δάεν.
Κρῆς γὰρ ὁ τορνεύτας, τὰ δὲ χαλκία Κρῆς ὁ συνείρας,
Κρῆς ὁ καθ' ἐν στίξας, Κρῆς ὁ μολυβδοχύτης,
Κρῆς δαπανᾷ νίκης ὁ φερώνυμος· αὐτὸς ὁ κλειών
Κρῆς τᾶδε, Κρησὶν ὁ Κρῆς ἥπιος αἰγίοχος.
Τοὶ γὰρ ἂμ' εὐχόμεθα, κέλοι γενετῆρα χορηγοῦ
μὴ δέχα μαντοσύνης εὐνομα παιδοῖ θέμεν.
Νικᾷ δ' ἀντιπάλους· νεῦσε Ζεὺς· οἱ γὰρ ἀφ' ἱρῆς
Ἑλλάδος Ἑλλάνων παισὶ πρέπουν τύποι.

Δαπάνη τοῦ ἐπαινουμένου τούτου Νικολάου (Βλαστοῦ) ἐδημοσίευσεν ὁ Καλλιέργης ἐν Βενετία δύο ἄλλας ἐκδόσεις, τὴν μὲν τῇ 20 Ὀκτωβρίου 1499 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπόμνημα εἰς τὰς δέκα κατηγορίας τοῦ Ἀριστοτέλους, » τὴν δὲ τῷ ἐχομένῳ ἔτει 1500 εἰς φύλλον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπομνήματα εἰς τὰς πέντε φωνὰς ἀπὸ φωνῆς Ἀμμωνίου μικροῦ τοῦ Ἑρμείου, » μετὰ ἐρυθρῶν, καὶ ἐν τινι τῶν ἀντιτύπων, μετὰ χρυσῶν ἀνθεμίων. Εἶναι δὲ ἀμφότεραι αἱ ἐκδόσεις πρωτότυποι, καὶ συνίστανται ἡ μὲν ἐξ 170, ἡ δὲ ἐκ 36 φύλων.

Ἡ ἀρχιερωσύνη τοῦ δεκάτου Λέοντος, ἣτις τόσον ἐχαρίζετο πρὸς τὰς Ἑλληνίδας μούσας, ὥς καὶ ἡ ἐν ἐκείνῃ τῇ πρωτευούσῃ παροικία τοῦ Λασκάρεως καὶ ἡ καθίδρυσις τοῦ Ἑλληνικοῦ γυμνασίου, παρεκίνησαν τὸν Καλλιέργην νὰ μεταβῇ εἰς Ῥώμην. Ἐκεῖ δ' ἐδημοσίευσεν τὰ ἐξῆς, ὧν ἕνια φέρουσιν ὡς σύμβολα τὸ κηρύκιον μετὰ ἀστέρου ἄνωθεν, καὶ τὸν δικέφαλον ἀετὸν ἐστεμμένον καὶ φέροντα ἐπὶ τοῦ στήθους τ' ἀρκτικά τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γράμματα Ζ Κ.

— Ἀγαπητοῦ διακόνου παραινενικά κεφάλαια πρὸς Ἰουστινιανόν. 1509 (').

— Ὡμῶν τοῦ Μαγίστρου, κατ' ἀλφάβητον Ἀττίδος (sic) διαλέκτου ἐκλογαί, αἷς οἱ δοκιμώτατοι χρῶνται τῶν παλαιῶν, καὶ τινες αὐτῆς παρασημειώσεις καὶ διαφοραί. 1515 (').

— Πινδάρου Ὀλύμπια, Νέμεα, Πύθια, Ἰσθμια, μετὰ ἐξηγήσεως παλαιᾶς πάνυ ὠφελίμου καὶ σχολίων ὁμοίων. 1515. Αὐγούστου 13 (').

— Θεόκριτον, 1516, Ἰανουαρίου 15. (Ἡ ἐν Μεδιολάνοις πρώτη ἐκδοσις (1484) τοῦ Θεόκριτου, δὲν περιεῖχεν εἰμὴ δεκαοκτὼ εἰδύλλια, καὶ ἡ τοῦ Ἀλδου (1495) τριάντ'· ὁ δὲ Καλλιέργης προσέθηκεν ἕτερα ἕξ τὰ ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ τετάρτου μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ἑννάτου ἐμπεριεκτικῶς, καὶ τὰς ὑποθέσεις, καὶ προσέτι δεκαεννέα ἐπιγράμματα, καὶ τὴν σύριγγα, τὸν πέλεκυν, τὰ περὺ γαί καὶ τὸν βωμόν, ἃν καὶ εἰς τὸν Σιμμίαν ἀνήκωσι ταῦτα, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Συρακούστιον).

— Ἀποφθέγματα φιλοσόφων, συλλεχθέντα ὑπὸ Ἀρσενίου Μονεμβασίας. (1515).

— Μέγα καὶ πάνυ ὠφελίμον λεξικόν, ὅπερ Γαρίνος ὁ Φαθωρίνος Κάμης ὁ Νικαιρίας ἐπίσκοπος ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων βιβλίων κατὰ στοιχεῖον συνέλεξατο (1523).

Ὀκτώηχον, διορθώσεις Ἰάνου τοῦ Λασκάρεως. 1520.

Ὁ Καλλιέργης ἐπαινεῖται ὑπὸ Ἑράστμου ὡς λίαν πεπαιδευμένος,

(') Clavier, Biographie Universelle, tom. 1er. Agapetus.

(') Maittaire, Annal. Typogr. II, σελ. 308.

(') Λεπτομερέστερον περιγράφεται ἡ ἐκδοσις αὕτη ὑπὸ I. Σκελλίωνος Πανθ. βιβλ. 351.

ποιήσας, κατὰ Κράσσον, ὠδὰς, ἐπιγράμματα, καὶ ἄλλα τῆς φαντασίας συνθέματα. Ἐκτὸς τούτων ἀναφέρεται ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν λόγῳ Ζαχαρίου ἐπιτομή τις γραμματικῆς, ἄγνωστον ἢ ἐκδοθεῖσα, ἢ συγγραφεῖσα ὑπ' αὐτοῦ.

Τὰ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοκρίτου σχόλια δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ συνελέχθησαν, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς προλεγόμενοις λέγει « ἐν πολλοῖς διεσπαρμένα εὐρὼν ἀντιγράφοις πόνῳ πολλῷ εἰς ἓν συνήγαγον ». Κατὰ λάθος δ' ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καλλιέργου ἐτυπώθησαν πολυλάκεις, ὡς ὠρελιμώτατα· ἐκ τούτου δὲ λαβὼν ἀφορμὴν ὁ Κράσσος διεκήρυξεν ὅτι ὁ Ζαχαρίας, « ἦτο καλὸς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν ἐρμηνευτῆς, καὶ ὅτι ὅσμημέραι ἀναγινώσκονται ὑπὸ τῶν φιλολόγων τὰ πλήρη πολυμαθείας σχόλια αὐτοῦ εἰς τε τὸν Πίνδαρον καὶ τὸν Θεόκριτον, καὶ ὅτι ἄλλα εἰς ἄλλους ποιητὰς ἀπωλέσθησαν ».

Ὡς ποιητὴν δὲ τὸν Καλλιέργον, ἢ ἐκδότην τῶν ποιητῶν, ἀνώνυμός τις ἐπήνεσε διὰ τῶν ἐξῆς στίχων·

Hic ita Parnassi pertingit labra bicornis
Fonte, et sic sumptas inde ministrat aquas
Gloria; quod cantus non solum fertur ad ipsum,
Illa sed Vatum cœtera turba nitet⁽¹⁾.

Μανουὴλ ὁ Κορινθίος.

Ἐγένετο μαθητῆς Ματθαίου τοῦ Καμαριώτου, διδάξας μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ· ἐξημέρις μέγας ῥήτωρ καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν πατριαρχῶν Παχωμίου Α', Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου Α'. (1505—21)⁽²⁾. Τοῦτον ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία καλεῖ σοφώτατον καὶ θεολογικώτατον.

(1) Ἑλληνομν. σελ. 328. Αἱ ὑπὸ Καλλιέργου ἐκδόσεις τοῦ Ἀγαπητοῦ καὶ Θωμᾶ Μαγίστου εἶχον διαφύγει τὰς ἐρεῖνας τοῦ πολυμαθοῦς συντάκτου τοῦ Ἑλληνομνήμονος. Καὶ ὁ Μορέλλιος ἀποδίδει εἰς τὸν Ζαχαρίαν Καλλιέργον τὴν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ ἢ Ῥώμῃ γενομένην ἐκδοσιν τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Σκουλωρᾶ (Fabr. Bibl. Gr. VI, σελ. 227).

(2) « Ματθαῖος Καμαριώτης ἐστὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξημέρις διδάσκαλος Μανουὴλ Κορινθίος, τοῦ ἐπὶ τῇ πατριαρχείᾳ τοῦ πάπα πατριάρχου Θεολήπτου, καὶ Ἱερεμίου τοῦ μετὰ τούτον, ἔχοντος τὸ ὄφφικιον τοῦ μεγάλου ῥήτορος· οὗτος δὲ ἐδίδασκεν Ἀντώνιον Καρμαλίκην ἐπιλεγόμενον, καὶ Ἀρσένιον οὗτος τὸν Μονιμβασίαν· οὗτος δὲ τὸν ἐμὸν πατέρα Ἰωάννην ». (Θεοδόσιος Ζυγομαλάς ἐν Γενελογικῇ σελ. 90,

Ὁ Φαβρίκιος⁽¹⁾ συγγέων τοῦτον πρὸς Μανουὴλ τὸν Ὀλόβολον, καὶ Μάξιμον τὸν πατριάρχην, καταριθμεῖ ἐπ' ὀνόματι τοῦ πρώτου καὶ τῶν τριῶν τὰ συγγράμματα. Ἀπεβίωσε τῷ 1551, καὶ ἔγραψε·

— Ἀπολογία πρὸς τὰ ἐρωτήματα Φραγκίσκου τινος ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Κηρύκων, (ἐδημοσιεύθη ἑλληνολατινιστὶ μετὰ τῶν δέκα ἐρωτημάτων τοῦ Φραγκίσκου, ὑπὸ Le Moynes, *Varia Sacra*, tom. I).

— Ἀκολουθίας στιχηρῶν καὶ κανόνων.

— Ἀκολουθίαν Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ.

— Κατὰ δύο συλλογισμῶν τῶν λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

— Πρὸς τὸν φράτρε Φραγκίσκον ἐπιστολὴ, ἐν ᾗ περὶ τῶν τριῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτῆς.

— Περὶ ματαιότητος κόσμου, ἢ πρὸς Γεράσιμον ἱερομόναχον κατὰ Λατίνων.

— Περὶ τοῦ ἱεραρχικοῦ πνεύματος, καὶ πότε τεθῆται ἡ τοῦ Κυρίου σάρξ.

— Περὶ τοῦ θεαρχικοῦ πνεύματος⁽²⁾.

— Μανουήλου ἱεροδιακόνου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἀπλουστερά τε καὶ συντομωτέρα, συντεθεῖσα παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῶ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου. (συνυξεδόθη τῇ ὑπὸ Ζαχαρίου Σκορδουλίου τῷ 1563 ἐκδόσει τοῦ Ὁρολογίου)⁽³⁾.

— Ὡδὴ πρὸς Θεοτόκον.

Πρὸς τὸν Μανουὴλ τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Ἰουστίνου Δεκαδύου ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ.

Μάξιμος ὁ Ἀγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρτῇ καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρισίοις, Φλωρεντίᾳ, καὶ Βενετίᾳ ἐπεσκέφθη πολλὰς τῆς Εὐρώπης πόλεις πρὸς ἐντελεστεράν κατάρτισιν. Εἰδήμων ἤδη πολλῶν γλωσσῶν, καὶ τῆς κοσμικῆς τύφθης τὸν μονήρην βίον προσλόμενος, ἐλθὼν ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ τὸν Ἀθῶνα μονῇ τοῦ Βατοπαιδίου. Βασίλειος Ἰβάνοβιτς, ὁ ἐπιλεγόμενος Μέγας, ἅμ' ἀναγορευθεὶς ἡγεμὼν τῆς Ῥωσσίας (1505), ἔγραψε πρὸς τὸν πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξαιτούμενος τὴν ἀποστολὴν ἀνδρὸς γινώσκοντος ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν. Μετὰ πολλὰς ἐρεῦνας εὐρέθησαν ἐν τῷ Ἀθῶνι δύο ἱερομόναχοι, Σάββας, καὶ ὁ ἐν λόγῳ Μάξιμος, γινώσκοντες καλῶς τὴν ἐπ' ἀμόρφωτον ἐκείνην διάλεκτον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος, ὑπέργηρος ἤδη ὢν,

(1) *Bibliotheca Græca*, XI, σελ. 269.

(2) Παρανίκα σχεδιάσμα σελ. 17. σημ.

(3) Ἑλληνομνημῶν σελ. 341—Κατὰ λάθος ὁ Μουστοξύδης δέχεται τὸν Ἱερεμίαν τοῦτον ὡς Β'. ἀντὶ Α'. ἐκτὸς εἰ ἔτι τις ἐστὶν ὁ ἐν λόγῳ Μανουήλ.

δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιχειρήσῃ τόσον μακρὰν καὶ ἐπίπονον ὁδοπορίαν· ὁ δὲ Μάξιμος ἐδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐλθὼν εἰς Μόσχαν (1518) ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ Βασιλείου εὐμενέστατα. Ἐμπιστευθεὶς αὐτῷ τῆς ἐκεῖ σωζομένης πολυτίμου καὶ πολυτόμου βιβλιοθήκης, ἤρξατο τὴν τακτικὴν καταγραφὴν τῶν χειρογράφων. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Ῥωσικὸν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ ἡ μετάφρασις αὕτη ἐπικυρωθεῖσα ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Βαρλαάμ, διεδόθη καθ' ὅλον τὸ κράτος, καὶ ἐφήμισε τὸ ὄνομα τοῦ Μαξίμου. Τόσον δὲ ἡγαπῆθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὥστε οὐδέποτε οὗτος συνήνεσε νὰ τὸν ἀφήσῃ καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ σοφὸς Ἕλληγν δὲν ἔπαυσε καθικετεύων ἵνα τῷ συγχωρήσῃ τὴν εἰς τὴν ἐρημητήριόν του ἐπάνοδον, λέγων πρὸς τὸν Βασίλειον. « Ἐκεῖ θὰ δοξολογῶ τὸ ὄνομά σου· καὶ θὰ διακυρύνω εἰς τοὺς συμπατριώτας μου, ὅτι ὑπάρχει ἀκύμη ἐπὶ τῆς γῆς χριστιανὸς μονάρχης τόσον μεγαλοπρεπὴς καὶ ἰσχυρὸς, ὥστε νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, Θεοῦ ἐκδοκούντος, ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν ἀπίστων ». Ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν τῷ ἀπεκρίνετο διὰ νέων ἐνδειξεων εὐνοίας, καὶ ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν.

Εἴτα ρηνοηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥώσων διεβλήθη παρὰ τῷ Βασιλεῖ· ὡς αἰρετικὸς, καὶ ἐχθρὸς τῆς δυναστείας του· ἐκπεσὼν δὲ τῆς εὐνοίας ἐφυλακίσθη εἰς τι μοναστήριον.

Ὁ Μάξιμος μετέφρασεν εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν πολλὰ βιβλία, διώρθωσε τὰ εἰς χειρόγραφα τινὰ λάθη, καὶ συνέγραψε πάμπολλα, θεολογικῆς πρὸ πάντων ὕλης, ἐξ ὧν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐν Ῥωσσίᾳ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Τριάδος (*).

Διάστημα Ῥώσος λέγει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Μαξίμου. « Ἡ ὁρθόδοξος Ἑλλάς ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ παρέσχε τῇ

(*) Karamsin, Histoire de l'Empire de Russie, trad. par Thomas et Jaufr. fret. Paris 1820. tom. VII, σελ. 221—26, καὶ 384.

Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ αὐτοῦ Βασιλείου εὐρίσκειτο ἐν Μόσχᾳ καὶ ἕτερος Ἕλληγν, ὁ ἱατρὸς Μάρκος, ἀπολαμβάνων μεγάλῃς φήμης. Ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα του ἤμενον ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ὁ Σουλτάνος τιμῶν ἐξ ἴσου τὴν περὶ τὸ θεραπεύειν ἱκανότητα τοῦ Μάρκου ἔγραψεν ἀπαίτησιν αὐτὸν παρὰ τοῦ Βασιλείου, ὅστις ἀπαντῶν ἔλεγε « Πρὸ πολλοῦ ὁ Μάρκος μὲ ὑπηρετεῖ εὐχαριστημένος· ἐπὶ τοῦ παρόντος θεραπεύει τὸν ἐν Νοβορόδωρ τοποτηρητὴν μου. Σταίλατε τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα του ». Μεγάλῃ βεβαίως θὰ ἦτο ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης τοῦ Ἕλληνος, ἀφοῦ προετιμᾶτο τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βασιλείου κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκομένων δύο διαστίμων Γερμανῶν ἱατρῶν, τοῦ Δούερ, καὶ τοῦ ἐκ Δυβέκης Θεοφίλου. (Αὐτόθι, σελ. 272—3).

ἡμετέρᾳ ἐκκλησίᾳ τὴν κυριωτέραν σύμπραξιν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πίστεως, ἣν παρέδωκε μὲν ἡμῖν, ἀλλ' ἥτις ἐν τοῖς χαλεποῖς τούτοις καιροῖς ἤρξατο καθυποβαλλομένη ὑπὸ ταιούτους κινδύνους· ὁ Ἕλληन Μάξιμος ἦν ὁ σταθερώτατος καὶ θερμότατος ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνοανατολικῆς πίστεως. Ὑπερασπίζετο τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς . . . Ἐγραψε κατὰ τῶν ὀρθολογιστικῶν διδασκαλιῶν τῆς δυτικῆς Μεταρρύθμισεως, κατὰ τῶν Ἰουδαίων, τῶν Ἑθνικῶν, καὶ Μωαμεθανῶν διώρθου τὰ ἱεουργικὰ βιβλία, διεσάφει τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐθιμοταξίας, ἀνσκεύαζε διαφόρους ψευδεῖς καὶ δεισιδαίμονας ἐρμηνείας περιφερομένας ἐν τῷ λαῷ, ἐνουθέτει τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθικῆς . . . οὕτω δὲ ἐνεργῶν ἐμόρφωσε πολλοὺς ἄνδρας, οἵτινες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀρξάμενον μέγα ἔργον τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ τῆς Ῥωσσίας ἠδύναντο μετὰ θάνατον αὐτοῦ νὰ ἐξακολουθήσωσι » (¹).

Ἀρσένιος (²) Ἀποστόλης.

Υἱὸς τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἀκμάσαντος Μιχαὴλ Ἀποστόλη· ἐγένετο μαθητὴς, κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαλάν, Ἀντωνίου Καρμαλίκη· ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Κρήτης) μεταβάς περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος εἰς Ῥώμην καὶ τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσας, ἔζη ἀπὸ τὰ ἐλέη, ἃ ὁ φιλέλληन πάπας Λέων Ι'. ἐχορήγει τῷ ὀχληρῷ τούτῳ, ὅστις αἰείποτε τὴν πενίαν ἐν στόματι ἔχων οὐδένα ἀφινεν ἀφορολόγητον, ἐπάξιος ὄντως υἱὸς ἀναδεχθεὶς τοῦ « βασιλέως τῶν τῆδε πενήτων » αὐτοκληθέντος (³). Ἐπὶ τῆς δευτέρας πατριαρχείας Παχωμίου Α', ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐλθὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς τελοῦσαν Μονεμβασίαν ἐξωθεὶ βιαίως τὸν ἀπ' ἀρχῆς νόμιμον καὶ ὀρθόδοξον αὐτῆς ποιμένα, καὶ αὐτοχειροτονεῖται Μητροπολίτης Μονεμβασίας. Ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία διηγεῖται ὡς ἐξῆς τὴν παράμονον τοῦ Ἀρσενίου ἐπίβασιν.

« Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τούτου (1506—11) ἦτον καὶ ὁ παρὰ

(¹) Παρανίκα Σχεδιάσμα, σελ. 178, σημ.

(²) Ἐκαλεῖτο τὸ κατ' ἀρχὰς Ἀριστόβουλος· ἀθῆλον δὲ πότε ὀριστικῶς μετωνομάσθη Ἀρσένιος.

(³) Κατ' Ἀντωνίου Φρακίνον ἐδίδαξεν ὁ Ἀρσένιος τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς ὑποτρόφους Ἕλληνας Λέοντος Ι'. » Is Florentiæ adoloscensculos illos, quos Leo Pont. Max. ad reparandam Græce linguæ jacturam, ex media Græciâ accorsiverat, iustituit ».

νομός Ἀρσένιος, τὸ γένος Ἀποστόλης, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν θρόνον πῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Μονεμβασίας παρανόμως καὶ ἔξω κανόνων... τοῦτος λέγω ὁ Ἀρσένιος, ἦτον διάκονος, καὶ ἦλθεν ἀπὸ τὴν Βενετίαν εἰς τὴν Μονεμβασίαν μετὰ μεγάλης δυνάμεως, τῶν Βενετῶν δηλονότι τῆς αὐθεντίας, ἔσσοντας ὅπου ὤρξαν αὐτὴν τότε· καὶ εἶχε θέλημα παρ' αὐτῶν, καὶ παρὰ τοῦ λεγάτου τοῦ πάπα, ὅτι, ἀφοῦ γένῃ ἀρχιερεῖς, νὰ ἔχῃ τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἀνεμποδίστως, καὶ ὁποῖος τῶν ἱερωμένων ἢ τῶν κοσμικῶν φανῇ αὐτοῦ ἐναντίος καὶ ἀπειθῆς, νὰ παιδεύεται μεγάλως καὶ νὰ ἐξορίζεται ἀπὸ τὸν τόπον ἐκεῖνον ἕως ὅλης τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ὁμως ἦλθεν εἰς Μονεμβασίαν, ἔδειξε τοὺς ὀρισμούς τῆς αὐθεντίας τῶν Βενετῶν πρὸς τὸν αὐθέντην τοῦ τόπου καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας καὶ πρὸς τὸν λαόν· ὡς δὲ εἶδαν οἱ Μονεμβασίῳται τοὺς ὀρισμούς, ἐπροσκύνησαν αὐτὸν καὶ ἐτίμων μεγάλως καὶ εὐλαβοῦντο, ὅτι ἦτον καὶ σοφώτατος μέγας· λοιπὸν τοῦτος ὁ Ἀρσένιος, ὡς ὑπῆγεν ἐκεῖ διάκων, ἔστειλε καὶ ἐπροσχάλεσε τὸν ἐπίσκοπον τοῦ Ἑλους· καὶ ἐχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον· τότε συμβούλιον ἔκαμαν, ὅπως νὰ χειροτονηθῇ ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος μητροπολίτης Μονεμβασίας· καὶ οὕτως ἔκαμαν τὸν Ἑλους τὸν ἐπίσκοπον εἰς τόπον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ δύο ἱερεῖς· ἔβαλαν εἰς δύο μητροπολιτῶν, τοῦ Λακεδαιμονίας καὶ τοῦ Χριστιανουπόλεως· καὶ οὕτως ἔκαμαν αὐτοὶ τοὺς ψήφους, καὶ ἔδωκαν αὐτοῦ τὸ μικρὸν μήνυμα, καὶ τὸ μέγα μετὰ τὸ ἑσπερινόν· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον λειτουργίας γενομένης ἐχειροτόνησαν αὐτὸν μητροπολίτην Μονεμβασίας, καὶ ἐνδυσαν αὐτὸν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐνδυμάτων τῶν ἀρχιερατικῶν, τοῦ τε πολυτίμου σάκκου, καὶ ὠμοφορίου, καὶ τῶν ἐπιλοιπῶν ὡς τῆς παρναμίας, ὡς τῆς κολακίας τῶν ἐλεεινῶν· ὁ γνήσιος μητροπολίτης Μονεμβασίας, ὁ νομίμως χειροτονηθεὶς παρὰ τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, εὐρίσκατον ὑγίης· καὶ διὰ νὰ ἀφενδεύουν οἱ Βενετικοὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ, ἀπεδιώξαν αὐτὸν καὶ τοὺς προτητέρους ἀπ' αὐτόν· καὶ αὐτὸς μὴ ἔχων ποῦ νὰ καθίσῃ, νὰ κάμῃ θρόνον, ὑπῆγεν εἰς μίαν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ἦτον ἡ Κορώνης, καὶ ἐκεῖ ἔκαμε θρόνον, ὅτι τότε ἡ αὐτὴ Κορὼνῃ εἶχε πλῆθος λαοῦ, ἄρχοντας μεγάλους καὶ ἄλλους χρησίμους ἄνδρας καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ· καὶ αὐτὸς ὁ παρναμώτατος Ἀρσένιος, ζῶντος αὐτοῦ τοῦ γνησίου ἀρχιερέως, ἔλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ μετὰ δυνάμεως τῶν Λατίνων, καὶ ἐμύχευσε τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

«Ὅμως καθὼς ἔλαβεν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος τὸν θρόνον τῆς Μονεμβασίας ἔξω κανόνων, ὡς εἵπομεν, ἐλειτουργεῖ μετὰ τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ὡς μητροπολίτης, καὶ χειροτονίας ἔκαμνε, ἀναγνώττας, ὑποδιακόνους διακόνους καὶ ἱερεῖς, καὶ πάντα ὅλα τὰ ἀρχιερατικὰ καὶ μαθὼν τοῦτο ἡ μητέρα τῶν ἐκκλησιῶν ἡ καθολικὴ καὶ μεγάλη, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τίμιον πατριαρχικὸν γράμμα ἵνα παύσῃ τῆς ἀρχιερατικῆς ὑπηρεσίας ὡς παρὰ νόμους ὅπου ἐχειροτονήθη, καὶ μοιχεύει πνευματικῶς, καὶ αὐτὸς χειροτονία δὲν ἔλαβεν οὐδὲ χάριν τοῦ παναγίου πνεύματος...

» Λοιπὸν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος, ὡς ἐδέξατο τὸ τίμιον καὶ προσκυνητὸν γράμμα τὸ πατριαρχικόν, ἀντὶ οὐδενὸς ἐλογίσατο αὐτό· ἀμὴ ἀντέγραφε πρὸς τὴν καθολικὴν μεγάλην ἐκκλησίαν εἰς πλάτος ὑβρίζοντα τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς τιμιωτάτους κληρικοὺς, καὶ ἀτιμίας πολλὰς ἐφλύαρει ὁ τετυφωμένος, καὶ δὲν ἐπρόσδραμεν εἰς τὸν ἱατρὸν, νὰ λάβῃ θεραπείαν καὶ ἰατρείαν, εἰς τὸν κοινὸν αὐθέντην καὶ δεσπότην, τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τὴν ἐμψυχον εἰκόνα Χριστοῦ, τοῦ ἱατροῦ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων· ἀμὴ ἔσοντας νὰ ἐπαρθῇ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτοῦ καὶ νὰ τότε κυριεύσῃ ὁ διάβολος, ἔπεσεν εἰς ἀπόγνωσιν, καὶ ἐδιαφεύνδευεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὅτι καλῶς ἔκαμε.

» Ὡς δὲ εἶδεν ὁ πατριάρχης μετὰ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ συνόδου τὴν ἀναισχυντίαν αὐτοῦ καὶ τὴν παρακοὴν καὶ τὸ ἀπειθεῖς, ἔπεμψαν γράμμα τίμιον πατριαρχικόν εἰς τὴν Μονεμβασίαν, καὶ ἐκάθηραν αὐτόν.

» Ὅμως ὁ πατριάρχης δὲν ἔγραψε μόνον ταύτην τὴν καθαιρέσιν τοῦ Ἀρσενίου· ἀμὴ καὶ εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὴν Κυθηρίαν καὶ εἰς ἄλλους τόπους τῶν Βενετίκων, ὅπου ἦσαν ὀρθόδοξοι, ἔγραψε καθαιρέσιν εἰς τοὺς ἱερεῖς ὅπου ἔχειροτόνησε, καὶ ὅσοι ἔχουν αὐτὸν διὰ ἀρχιερέαν, νὰ ἦναι ἀφωρισμένοι· ἐδίδε γὰρ ἀδειαν τῶν χειροτονηθέντων ἱερέων καὶ διακόνων νὰ ὑπάγουν εἰς ἄλλους ἀρχιερεῖς νομίμους νὰ χειροτονήσουν αὐτοὺς δευτέραν φορὰν κατὰ νόμους, ἐπειδὴ καὶ ἡ πρώτη δὲν ἦτον χειροτονία διὰ τὸ εἶναι ἔξω κανόνων.

» Λοιπὸν ὡς ἔμαθε τοῦτος ὁ παραβάτης ὅτι τοιοῦτα γράμματα ἀπέστειλεν ὁ πατριάρχης κατ' αὐτοῦ, δὲν ἐδυνήθη ἀπὸ τὴν ἐντροπὴν του νὰ σταματήσῃ πλέον εἰς τὴν Μονεμβασίαν· ἀμὴ ἐμίστευσεν ἀπ' ἐκεῖ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ ἐπῆγεν εἰς τὸν πάππαν, καὶ ἀνέφερεν εἰς αὐτόν λόγους σκληροὺς καὶ φοβεροὺς, καὶ εἰς τοὺς καρδινάλιους, καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι τὸν πάππαν τὸν ἔχουν διὰ αἰρετικόν, καὶ τοὺς καρδινάλιους· ἀκούσας δὲ τοῦτο ὁ πάππας, ἤξεύροντα ὅτι αὐτὸς ὁ Ἀρσένιος εἶναι

πολλὰ σοφώτατος καὶ μέλος τῆς ἐκκλησίας τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, ἔγραψε πολλὰ πρὸς τὴν αὐθεντιάν τῆς Βενετίας κατὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν Χριστιανῶν καὶ ἔλαβεν αὐτὴν ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος καὶ τὴν ἔφεραν εἰς τὴν αὐθεντιάν καὶ ἐγένετο πολλὴ σύγχυσις καὶ ταραχὴ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὸν μέγαν Γεώργιον, καὶ ἐκινδύνευσαν πολλοὶ τῶν Ῥωμαίων νὰ θανατωθοῦν ἀπὸ ἀναγκασίας τοῦ αὐτοῦ Ἀρσενίου ἅμη, ὡς ἐλόγιαζε, δὲν ἐπέτυχε καὶ ἀπὸ τὸ πικρὸν τοῦ ἀπέθανεν ἀμετανόητος εἰς τὸν ἀγροισμὸν καὶ ὑπῆγεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ὅπου τοῦ Νεστορίου τοῦ αἵρετικοῦ καὶ τῶν ἐπιλοιπίων καὶ εὗρέθη μετὰ καιρὸν τὸ ἐλεεινὸν αὐτοῦ κορμὶ μαῦρον, τυμπανιστὴν καὶ ἦτον φόβος καὶ τρόμος νὰ τὸ ἰδῇ ἄνθρωπος » (').

Ἀπέθανεν ἐν Βενετία τῷ 1535.

Ὁ Ἀρσένιος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων ἐλληνιστῶν τοῦ 15^{ου} αἰῶνος.

Ὁ Ἀντώνιος Φραγκίνος εἰς τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ ἐκδοσιν τῶν σχολίων τοῦ Ἀριστοφάνους λέγει περὶ αὐτοῦ « *Recognovimus Aristophanis Comœdias ad hoc Arsenii Cretensis, archiepiscopi Monembasiæ, magna eruditione viri, acerrimo iudicio usi . . .* »

Συνέγραψε δὲ, ἢ μᾶλλον συνέρραψε :

— Ἀποφθέγματα φιλοσόφων καὶ στρατηγῶν, ῥητόρων τε καὶ ποιητῶν, συλλεγένητα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας, καὶ ἀφιερωθέντα τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ Μακαριωτάτῳ Πατρὶ καὶ Κυρίῳ ἡμετέρῳ Κυρίῳ Λέοντι τῷ δεκάτῳ, τῆς τοῦ Θεοῦ Ῥωμαϊκῆς καὶ Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀρχῇ Ἀρχιερεῖ. Ἐν Ῥώμῃ, παρὰ Ζαχαρίᾳ Καλλιέργῃ τῷ Κρητί (1515).

— Σχόλια εἰς Ἀριστοφάνην. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1525.

— Σχόλια τῶν πάνυ εὐδοκίμων εἰς ἐπὶ τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου συλλεγένητα ἐκ διαφόρων παλαιῶν βιβλίων καὶ συναρμολογηθέντα παρὰ Ἀρσενίου Ἀρχιεπισκόπου Μονεμβασίας. Basilicæ, 1544· εἰς 8ον. σελ. 580. Προστυπώθησαν τὰ σχόλια ταῦτα συλλεγθέντα ἐκ διαφόρων παλαιῶν σχολιαστῶν εὐρισκομένων ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις Κρήτης, Ἐνετίας καὶ Φλωρεντίας ἐν ἔτει 1534. Προσφωνοῦνται ὁ εἰς πάναν Παῦλον Γ').

— Ἀλκινόου λόγος διδασκαλικὸς τῶν τοῦ Πλάτωνος δογμάτων. Ἐνετίησιν, παρὰ Στεφάνῳ τῷ Σαβιέῳ, α φ λ έ. εἰς 8ον. (ὁ Ἀρσένιος προσφωνεῖ τὴν ἐκδοσιν ταύτην εἰς Πῶλον Ῥινάλδον).

— Σύνταγμα Λογικόν, ἐκ Μιχαὴλ Ψελλοῦ, Νικηφόρου Βλεμμύδου, καὶ Γεωργίου Παχυμέρη. Ἐν Παριείοις 1510.

— Συλλογὴ ἐκ τῶν τοῦ Ψελλοῦ. (Προσφωνῶν τῇ καρδινάλιϊ Ρεδούλῳ λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἐξῆς· « Πλὴν ἐν τοσούτ' ἀπειροῦ ἔχω τοῦ ὅθεν βίω-

(') Crusii, Turcogracie, σελ. 116—131.

σαιμι· ἐπεὶ μοι καὶ τὰ ἐφόδια, ἃ ἔτυχον κομισάμενος, ἐφ' ᾧ τρέφειν λιτῶς τοῦτέ τι τὸ σωμάτιον, δύο μικρωτάτω γυνάϊω, ποδάγρα λέγω καὶ πενία κατεδιδόκασιν· ἀλλ' οὖν αἱ τρώσασαι δῆπου με, καὶ παρεμυθίσαντο, διδασκάλω καὶ γὰρ ἔστον, ἡ μὲν κατατολμᾶν τῶν πόνων, ἡ δὲ καρτερεῖν αὐτοὺς ἐπιδιδάσκουσα· συμμιγεῖσαι γάρ μοι ἐν φιλότῃ, ἀηδεστάτῳ περ οὔσαι, οὐχ ὑπηνέμια καὶ οὐδρια, καθάπερ τὸν τοῦ μύθου πᾶνα ἡ Πηνελόπη, μιγείσα ἀπαξάπασι τοῖς ἑαυτῆς μνηστῆρσιν, ἀλλ' ἐς ἄκρον ὠραία δύο θυγάτριά μοι ἀπέτεκον, γάμου ὦραν ἦδη ἐπικάειρον ἔχοντα· ταῦτέ σέ μοι λέγουσαι τὰ θυγάτριά ἐν γῆρᾳ γηροδοσκήσουσιν, εἴ γε περ περιφανεστάτοις ἀνδράσιν ἐς γάμον ἐκδώσεις· ἡ οὐκ οἶσθ' ὅτι σὺν μυρίοις τάχαθ' αἰσθάνεται πόνους, τὰ καλὰ δὲ τοῖς σοφοῖς εὐπρόσιτα. Ἐθέμην δ' οὐνομα τῇ μὲν Ἰωνιάν, τῇ δ' ἑτέρα Ἀσκητικὸν Λειμωνάριον· γνῶμαις γὰρ καὶ ὑποθήκαις καὶ παραγγέλμασιν ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσειςιν, ἡ μὲν τῶν ἔξω, ἡ δὲ τῶν σὼν κωμῶσι σοφῶν. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλην παιῖδα εἶχον ἐπὶ κτήματι, κτήμα τοῦτο καὶ μόνον ὑπόλοιπον πατρικὸν, ὠραίαν μὲν, ἔξωρον δὲ, προειλόμην εἰκότως προεκθέσθαι ταύτην ἐκείνων· καὶ ταῦτα τῷ ταύτης πατρί, εἴτε Ψελλὸς ἦν, ὡς τοῖς πλείοσι δοκεῖ, εἴτε Εὐθύμιος, χαρίζομενος·

Ἐκ τῶν ἐν τῇ ἄνω ἐπιστολῇ μνημονευομένων Συλλογῶν τοῦ Ἀρσενίου (Ἰωνιάς, Ἀσκητικοῦ Λειμωναρίου), ἡ Ἰωνιά ἐξεδόθη τῷ 1832, ὑπὸ Walz ἐν Στουτγάρδῃ.

Ἐγραψε πρὸς τοῦτοις διαφόρους ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Πανδώρα (τόμ. ΣΤ'. σελ. 493), καὶ

—Σχόλια εἰς Πίνδαρον.

Ὁ αὐτὸς Ἀρσένιος, ὑπὸ τὸ ἀρχικὸν ὄνομά του Ἀριστοδόουλος, ἔγραψε καὶ τὰ ἑξῆς.

—Ἐπίγραμμα εἰς Κῆπον Ἀδώνιδος, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1496.

—Προλεγόμενα εἰς Γαλεσμουμαχίαν.

Πολλοὶ κώδικες τῇ χειρὶ τοῦ Ἀριστοδόουλου τούτου γεγραμμένοι εὗρηνται ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τῶν Παρισίων, Ἐσκουριάλης, Βυρτεμβέργης κλπ. (βλ. Boerner, σελ. 155. Monfaucon, Pakeographia Græca. Miller).

Ὁ Φαβρίκιος ἀναφέρει καὶ τὰ ἑξῆς τοῦ Ἀρσενίου πονήματα·

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἱερώνυμον Δονάτον, διοικητὴν Κρήτης.

—Περὶ ποιητικῆς.

—Προλεγόμενα εἰς τὴν τοῦ πατρός του Συλλογὴν Παροιμιῶν.

—Ἐπίγραμμα ἐλληνολατινιστὶ εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια.

—Λεξικὸν φιλολογικόν. (Bibliotheca Græca. XI, σελ. 489, 580, κλπ.).

Εἰς τὴν ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκῃ εὗρηται ἀνωνύμου—Βίος καὶ θάνατος Ἀρσενίου Μονεμβασίας.

Δημήτριος Μόσχος,

Υἱὸς Ἰωάννου, περὶ οὗ προλαβόντως ἐλαλήσαμεν. Ἐλθὼν εἰς Ἑνετίαν, ἦδη ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεπαιδευμένος, ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν Φερ-

βάρα, καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ προσαριθμητέοι εἶναι ἔτι καὶ οἱ Ῥαγγῶνοι, ἐξ ἐπιφανοῦς τῆς Μοδένης οἴκου, οἵτινες τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστῆμας ἐπαγγελλόμενοι ζήλωθῃσαν μεγίστων ἐπαίνων, καὶ ταῦτα πάλιν προάγοντες καὶ περιθάλποντες φιλοτίμως, ἀπέδειξαν ἐλευθεριότητα πρὸς ἡγεμονικὴν ἀντερίζουσταν μεγαλοδωρίαν. Εἰς δὲ τὴν Μάντουαν μετέβη ὁ Δημήτριος πρὸ τοῦ 1478, ὁπότε καὶ ἐτελεύτησεν ὁ ἀπὸ τοῦ 1444 ἡγεμονεύσας αὐτῆς Δουδοβίκος Γονζάγας, δίδω-
 τι εἰς τοῦτον προσεφώνησεν ἐν τῶν ιδίων αὐτοῦ ποιημάτων. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι ἐν Φερράρᾳ ἐγένετο γνῶριμος εἰς Ἰωάννην τὸν Πίκον, ἡγεμόνα τῆς Μιρανδύλης, εἰμὴ καὶ οὗτος προσλογιστέος εἰς τοὺς ἄλλους αὐτοῦ μαθητὰς. Ὅπως δὲποτε ἐκ Φερράρας μετέβη ἔπειτα εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πίκου, ἐνθα ὅμως ἐπὶ βραχὺν χρόνον διέμενεν ἀναμφι-
 βόλως, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος γονιμώτατος εἰς παντοίαν ὕλην συγ-
 γραφεύς, καὶ ἄρχων ἅμα, συνάπτων τὴν μὲν δύναμιν μετὰ τοῦ λόγου, τὴν δὲ θρησκείαν μετὰ τῶν ὅπλων, εὐρυμάθειαν δὲ μετὰ τῆς ἀόκνου περὶ τὰ κοινὰ ἐπιμελείας, διετέλεσε πάντα τὸν βίον, ὡς ἂν ὑπὸ μαί-
 ρας τινος, ἐν μέσῳ ἀστασιῶν καὶ θορύβων, ἀπελαυνόμενος πολυλάχως καὶ τοῦ ἰδίου κράτους ὑπὸ τῶν ἐξ αἵματος αὐτοῦ συγγενῶν, ὅν ὦν καὶ ἐσφάγη τελευτησίον, ἐνῷ ἔκλινε γόνυ ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου.

Ὁ Δημήτριος Μόσχος ἔγραψεν·

— Ὑπομνημάτων εἰς τὸ περὶ Λόλων ποίημα τοῦ Ὀρφείως.

— Δημητρίου Μόσχου τοῦ Λάκωνος τὰ καθ' Ἑλένην καὶ Ἀλέξανδρον. (ἐξεδόθη τὸ πρῶτον μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ποντικῷ Βιρουνίου περὶ τὸ 1508 ⁽¹⁾, μετατυπωθὲν τῷ 1823 ὑπὸ Βεκκέρου (*Miscellanea in maximam partem Critica*), καὶ τῷ 1833 ἐν Βιέννῃ ὑπὸ Ἀναστασίου Λευκίου).

Πρὸς τούτοις ἐποίησεν ὁ Δημήτριος, κατὰ Γυράλδον, ἐλεγείας, ἐπιγράμματα, καὶ κωμωδίας. Καὶ τῶν μὲν ἐλεγείων οὐδεμία διεσώθη, τῶν δ' ἐπιγραμμά-
 των εἴκοσι κείνται ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Περουσίας, ἐνὸς ἐξ αὐτῶν (εἰς γαλγινῶσαν ὀθλασσαν) δημοσιευθέντος ὑπὸ Βεκκέρου. Ἐκ τῶν κωμωδιῶν δὲ μία μόνη (ἡ Νέαιρα) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοξύδου, μετατυπωθεῖσα ὑπὸ Ellissen ἐν Ἀνσβέρῳ 1859.

Ἐπαινέται τοῦ Μόσχου ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν δεινότης καὶ ἡ τέχνη ἅμα, δι' ἧς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν τὰς φράσεις καὶ τοὺς τρόπους, ὡς περ ἰδίους μέ-
 τους ἐπιτηδεύως συγκρέκων ἐξυφίνει τὸν ἑαυτοῦ ἱστὸν ⁽²⁾. Ἀλλὰ καὶ ὡς γραμματικὸς καὶ ῥήτωρ ἐπαινέται ὑπὸ Φαβρικίου ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Διὰ μακρῶν ἐκτίθησι τὰ περὶ τῆς σπανίως ταύτης ἐκδόσεως ὁ κλεινὸς Μου-
 στοξύδης Ἑλληνομν. σελ. 392—400.

⁽²⁾ Ἑλληνομν. αὐτόθι.

⁽³⁾ «Grammaticus, orator et poeta non contemnendus». Μὴ ὁ Μόσχος ἐστὶν

Ὁ Βιρώνιος λέγει, ὅτι ἔγραψε—Κανόνας περὶ Ἑλληνικῆς γλώτσης.

Ἐίχε δὲ ὁ Δημήτριος καὶ ἀδελφόν, Γεώργιον ὀνομαζόμενον, ὅστις κατὰ Γυράλδον, ἐχρημάτισεν ἐν Κερκύρα καθηγητὴς τῆς ἱατρικῆς καὶ ῥητορικῆς.

Θωμᾶς Διπλοβατάτζης.

Υἱὸς Γεωργίου καὶ Μαρίας, ἐκ τῶν ἐπιφανῶν προσφύγων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῇ 25 Μαΐου 1468. Ὁ πατὴρ τοῦ ἀπελθὼν εἰς Νεάπολιν ἵνα ζητήτῃ βοήθειαν παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐκεῖθεν ἔπειτα εἰς Ῥώμην ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὴν ἀντιληψὶν τοῦ πάπα, τυχὼν ἐπικουρίας μὴ ἀναλόγου πρὸς τὴν χρεῖαν, κατέλιπε τὴν Ἰταλικὴν χώραν καὶ μετέβη εἰς Ἰσπανίαν· εἰσαχθεὶς ἐνταῦθα δ' εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ μονάρχου, ἔπescen ὕστερον κατὰ τὸν ἐν Γρενάδα πρὸς τοὺς Μαυρητανοὺς πόλεμον.

Ἄμα ἤκουσε τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν Κωνσταντῖνος ὁ Λάσκαρις, ἐξ ἀδελφός τῆς συζύγου τοῦ φονευθέντος, μετέβη εἰς Νεάπολιν, καὶ ἠθέλησε νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Θωμᾶν· ἀλλ' ἡ φιλόστοργος μήτηρ δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκατανεύσῃ, καὶ τὸ παιδίον παρέμεινε μαθητεῦον ἐν Νεαπόλει. Κατὰ μὲν τὴν γραμματικὴν λοιπὸν διήκουσεν ὁ Θωμᾶς Καρόλου τοῦ Συρρέντινου, περὶ δὲ τὴν λογικὴν ἐσπούδαsen ἐν Σαλέρνῳ, καὶ δωδεκαέτης ἤδη ὑπεδύσατο δημοσίᾳ φιλοσοφικοὺς ἀγῶνας.

Διὰ τε τὴν δυστυχίαν τῆς ἰδίας οἰκογενείας, καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μεγαλοφυΐαν, εὐνοούμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Σαλέρνου, παρεκινήθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὰς νομικὰς μελέτας. Ἐπιδιοθεὶς δ' ἐν Νεαπόλει εἰς τὴν σπουδὴν ταύτην μετέβη τῷ 1486 εἰς Πατάβιον, ἐνθα ἐπὶ τριετίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐπισημοτέρους νομοδιδασκάλους. Ἡ δούκισσα Καμίλλα Σφορτίου, ἡγεμονεύουσα τότε ἐν Πισαύρῳ, ἐκάλεσε τὸν Θωμᾶν ἐκεῖ, καὶ ἀνέδειξε τοποτηρητὴν ἐπὶ τῶν ἐκκλησίσεων (appellazioni) καὶ τῶν τελωνείων. Μόλις δ' ἐπιβὰς τοῦ εἰκοστοῦ τῆς ἡλικίας ἔτους ἐστάλη ὑπὸ τῆς αὐτῆς δουκίσσης εἰς Περουσίαν (1489) ἵνα ἠκροασθῇ καὶ τοὺς ἐκεῖ φημιζομένους καθηγητάς· ὕστερον, παρκιτηθείσης τῆς Καμίλλης ὑπὲρ τοῦ προγόνου αὐτῆς Ἰωάννου, ὁ νεανίας Θωμᾶς ἀνεδείχθη αὐλικὸς αὐτοῦ, καὶ λαβὼν ἐν Φερράρα (1490) τὸ διπλωμα διωρίσθη τῷ 1492, ἀντὶ τοῦ θανάτου περιφήμου νομοδι-

ὁ αὐτὸς Δημήτριος Σπαρτιάτης, ὅστις κατὰ Maittaire (Annal. Typog. II, part. I) ἐχρημάτισε διδάσκαλος Φραγκίσκου τοῦ Τισσέρδου.

δασκάλου Ἀλμερίκου, αὐλικὸς συνήγορος τοῦ ταμείου, νυμφευθεὶς τότε τὴν Αἰκατερίναν Δελλακόρτε, θετὴν θυγατέρα Φραγκίσκου Βεκκίου, αὐλάρχου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ προδίδασθεὶς εἰς ἀνώτερα ἀξιώματα.

Καίσαρ ὁ Βόργιας κυριεύσας τῷ 1500 τὸ Πίσαιον κατέστησε τὸν Διπλοβατάτζην δημόσιον συνήγορον πάσης τῆς Ῥωμανίας· περὶ δ' εἴτα εἰς δυσμένειαν τοῦ θηριώδους ἐκείνου τυράννου παρητήθη τῆς δικηγορίας (1508).

Πεμθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Πισαύῳ πρεσβευτῆς πρὸς τὸν πάπαν Ἰούλιον Β', καὶ εὐνοηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἀναδείχθη τοποτηρητῆς ἐν Γουβίῳ, ἀποσταλεὶς τῷ 1511 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πάπα εἰς τὴν ἐν Πίζῃ τότε συγκροτουμένην σύνοδον περὶ ἐκκλησιαστικῆς μεταρρυθμίσεως.

Τῷ 1515 ὁ Θωμᾶς διωρίσθη ὑπὸ τοῦ νέου ἡγεμόνος τοῦ Πισαύρου, δουκὸς Οὐρβίνου, εἰς τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς νομοθεσίας, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τῶν τριῶν τοῦ ὑπερτάτου συμβουλίου, εἰς τὸ ὅποιον ἔκειτο πᾶσα ἡ κυβέρνησις τῆς χώρας ἐκείνης. Ἔνεκα τῶν ὕστερον ἀναφυσισῶν κατὰ τὰς χώρας ἐκείνας παραγῶν ὁ Διπλοβατάτζης ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα μετήρχετο τὸν δικηγόρον παρ' ἐκκλησιαστικῶ δικαστηρίῳ, ἀποποιηθεὶς τὴν ὑπὸ τῆς Δημοκρατείας προσφερθεῖσαν ἑδραν καθηγητοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου.

Μετὰ τὴν εἰρήνευσιν ὁ Θωμᾶς ἐπανῆλθεν εἰς Πίσαιον (1532), ἀναλαβὼν ἐν ἔτει 1538 τὸ ἀξίωμα τοῦ πολιτάρχου, ἀνατεθείσης αὐτῷ καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς νομοθεσίας.

Ἐν Πισαύῳ δὲ ἀπεβίωσεν ἐβδομήκοντα τριῶν ἐτῶν τὴν ἡλικίαν (1541).

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐγράφη ὑπὸ τῆς πόλεως τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

D. O. M. Thomae Diplovatio philosopho, theologo, J. U. doctori, magistratib. legationib. claro Reipubl. Venetæ, Pisauræ, ducis Sfortiæ ac Rovereis dilecto P. P. P. P.

Ἀντιρρήτως ὁ Θωμᾶς Διπλοβατάτζης ἐγένετο εἰς τῶν ἐπισημοτέρων νομοδιδασκάλων τοῦ 15 αἰῶνος, δικαίως ὑπὸ ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν ἐγκωμιασθεὶς. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ τὸ ἐπισημότερον ἦτο « Περὶ νομοδιδασκάλων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων (De prestantia doctorum), » ὅπερ τῷ 1508 ἦτο σχεδὸν συντετελεσμένον, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπιστολῆς Γαβιόρδου πρὸς Διπλοβατάτζην ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τῆς Ἀρρίανου Ἀναβάσεως Ἀλεξάνδρου, ἐκδοθείσης ἐν Πισαύῳ τῷ 1508. Συνέκειτο δὲ, κατὰ Μιχαὴλ Νέανδρον, ἐκ δώτ

δεκα μεγάλων βιβλίων, ἐξ ὧν μόνον τὸ Θ' περιωθὲν ἀνέκδοτον τῇ
ρεῖται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βονωνίας, περιέχον
πεντακοσίους βίους νομοθετῶν καὶ Ἑρμηνέων νόμων ἀπὸ Μωϋσέως
Φωρωνέως, Μίνως, μέχρις Ἰωάννου Βαπτιστοῦ τοῦ Νοθαμάλλου ἀκ-
μάσαντος τῇ 1453. Εὐχῆς δ' ἔργον ἤθελεν εἶσθαι εἴ τις τῶν ἡμετέ-
ρων ἀναδιπρῶν ἐξεύρισκεν ὁλόκληρον καὶ ἐδημοσίευσεν τὸ περισπούδαστον
τοῦτο σύγγραμμα τοῦ Ἑλλήνος νομοδιδασκάλου, ἡ τουλάχιστον τὸ
περισωθὲν ἑννατον βιβλίον, καθότι καὶ διὰ τοῦτου κατασόμεθα συνεχῇ
βιογραφίαν πάντων τῶν Βυζαντινῶν νομοδιδασκάλων ἀπὸ τοῦ πρώ-
του μέχρι τοῦ τελευταίου.

Συγγράμματα.

Ἀνέκδοτα.

- De Jure Græcorum.
- In controversiam Græcorum.
- Notæ ad sententias synodales.
- Ectesis canonum Apostolorum.
- Explicatio regularum Nicephori Cpol. et notæ ad epistolam ortho-
doxam Bessarionis.

—Ἀνάλεκτα μετὰ σχολίων εἰς τὸν Τυπόκτιον καὶ Γρηγόριον Πατρὸν νομο-
διδασκάλους Ἑλλήνας.

- Ἀποσπάσματα καὶ σημειώσεις εἰς Πολύβιον.
- Ἐπιτομὴ τῶν βίων τοῦ Πλουτάρχου (ἑλληνολατινιστί).
- Σχόλια εἰς τὴν ὑπὸ Πλήθωνος περιγραφὴν τῆς Πελοποννήσου.
- Ἑλληνικαὶ διατριβαὶ δύο (περὶ Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους).
- Σημειώσεις εἰς πάσας τὰς ἐπιγραφὰς τῶν διαταγμάτων Ἰννοκεντίου.
- De præstantia doctorum, seu de claris jurisconsultis.
- Περὶ τῶν κοσμικῶν τοποτηρητῶν τοῦ πάπα καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.
- Περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν προνομίων τῶν Ἑνετῶν. (').
- Χρονικὰ Πισαύρου (²).

Ζῶν ὁ Διπλοδατάτζης ἐξέδωκε τὰ συγγράμματα τοῦ ἐξόχου νομοδι-
δασκάλου Βαρτόλου, κοσμήσας ταῦτα διὰ σχολίων καὶ διορθώσεων προέταξε δὲ

(¹) Ὁ ἀναφέρων τοῦτο Πίνιας λέγει, ὅτι ἀπὸ τοῦ Διπλοδατάτζης τὸ ἐπαρουσίασεν
εἰς τὴν Ἑνετικὴν σύγκλητον, ἡ μεγαλοδωρία αὐτῆς, διὰ ψηφίσματος τῆς 2 Δεκεμ-
βρίου 1524, ἀπένευμεν εἰς τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν τὴν προσδοκίαν ἐπιστοίου
εἰσδομήματος 150 δουκάτων· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄωρος θάνατος ἀφῆρπασεν τὸν προσδοκῶντα,
ἡ χάρις ἐτελειώθη τῇ 1581 ὑπὲρ τοῦ Βαλερίου ἐγγονοῦ τοῦ Θωμᾶ.

(²) Τὸ πῶνυμα τοῦτο ἐστὶν ἐναργέστατον τεκμήριον τῆς ἀπεράντου μελέτης καὶ
τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ ὑπομονῆς περὶ τὴν ἔρευναν συγγραφέων, χρονικῶν, καὶ ἰδιω-
τικῶν χειρογράφων. Ἀνιχνεύων ὁ Διπλοδατάτζης τὴν ἀρχεγονίαν τῶν ἐν Πισαύρῳ
ἔργων αὐτῶν εἰς τοὺς ἐκ Πελοποννήσου Σικελιώτας.

καὶ λαμπρὰν βιογραφίαν τοῦ συγγραφέως, μετατυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἐν Βενε-
τία τῷ 1572 δευτέραν, καὶ τὴν ἐν Κολωνίᾳ τῷ 1596 τρίτην ἔκδοσιν τοῦ
Βαρτόλου· ἰδίᾳ δ' ἐτυπώθη ὁ ὑπὸ Διπλοβατάτζη συγγραφείς βίος τοῦ Βαρτό-
λου ὑπὸ Φαβρικίου ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1724, καταχωρηθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ
καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ του βιβλιοθήκῃ.

Μετὰ θάνατον δ' ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς πονήματά του.

—Βίος Ἀγγέλου τοῦ Ἀρρετινίου (ἐπισυναφθεὶς τῇ πραγματείᾳ τοῦτου de
maleficiis) Βενετία 1554.

—Βίος Ἰννοκεντίου Δ'. Βενετία 1559.

—Βίος Παύλου Δακάστρου. Κολωνία 1596.

—Commentaria in lecturam Alexandri Tartagni, super Cod. et Dig.
Lugd. 1553.

—Tractatus de tertibus. Coloniae 1556.

—Sulle raggioni (!).

Νικόλαος Λουκάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἀκμάσας περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15. αἰῶ-
νος, μετέφρασεν, ἢ μᾶλλον συνοπτικῶς μετέβαλε, τὴν Ἰλιάδα τοῦ
Ὁμήρου εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν διὰ στίχων ὀκτωσυλλάβων ἀνομοιο-
καταλήκτων. Πότε δὲ ἀπεβίωσεν ὁ Λουκάνης, μὲ τίνας τῶν λογίων
συνεσχετίζετο ἢ ἐὰν συνέγραψεν ἕτερόν τι, ἀγνοοῦμεν.

Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἢ ἐν λθ' ῥω μετάφρασις τῆς Ἰλιάδος ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον·

—«Ὁμήρου Ἰλιάς μεταβληθεῖσα πάλαι εἰς κοινὴν γλῶσσαν, νῦν δὲ διορ-
θωθείσα καὶ διατυπωθεῖσα συντόμως καὶ κατὰ βίβλια, καθὼς ἔχει ἡ τοῦ
Ὁμήρου Βίβλος παρὰ Νικολάου τοῦ Λουκάνου. Ἔστι μὲν ἡ βίβλος πᾶν
ὠφέλιμος καὶ ὠραία τοῖς ἀναγνώσασιν. Καὶ ἐπειδὴ εἰσιν ἐν τῇδε τῇ βίβλῳ
πολλοὶ λέξεις δεινὰι, ἥγουν ὁμηρικαὶ, ἐγένετο καὶ πίναξ, ἐν ᾧ πίνακι εὐρή-
σεις ταύτας τὰς ὁμηρικὰς λέξεις ἀπλῶς ἐξηγημένας· λάβετε τοιγαρὺν πάν-
τες τὴν βίβλον ἵνα εἰδῇτε τὰ ποικίλα κατορθώματα τοῦ Ὁμήρου. Stampata
in Venetia per Maestro Stefano da Sabbio ad instantia di Misser Da-
mian di Santa Maria da Spici MDXXVI. (μετατυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1640).

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηται καὶ ξυλογραφαί, παριστῶσαι ᾗδε λέγου-
σιν ἀναχρονισμούς· ὅτλ. τὸν ἱερέα Χρυστὴν ἐνδεδυμένον, ὡς δουρικὸν ἱερέα κλπ.
Ἐν τέλει προσέτρηται «Ἐπαρσις τῆς Τροίας» στιχοῦργημα τοῦ αὐτοῦ
Λουκάνου.

Τῷ 1836 ὁ Κύριος Κ. Ἀσώπιος προεκήρυξε τὴν μετατύπωσιν τῆς στι-
χοουργίας ταύτης τοῦ Λουκάνου μετὰ σχολίων καὶ προλεγομένων (!).

(!) Ἑλληνομνημονεύμενος, σελ. 96 — 114 — Tiraboschi, Storia della letteratura
Italiana, tom. VII, lib. II.

(2) Π. Νεότου. Ἱστορικὰ Ἀπομνημονεύματα Ζακύνθου, Β. σελ. 550—4.

Φραγκίσκος Μαυρόλυκος.

Ὁ περιφημότερος μαθηματικὸς τοῦ 17. αἰῶνος, ἐγεννήθη ἐν Μεσσήνῃ τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1494 ἐκ γονέων Ἑλλήνων προσφυγόντων ἐκεῖσε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς πρώτας σπουδὰς του ἐνηγκαλίσθη τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, καὶ ἀποβαλὼν τὴν φιλολογίαν, ἣτις τέως ὑπῆρχεν ἡ μόνη τέρψις του, ἐπεδόθη ὅλως εἰς τὰ μαθηματικά, μόνον διδάσκαλον ἔχων τὸν πατέρα του· ἡ νυχθημερὸν μελέτη ἐπήνεγκεν ἀσθένειαν κλονήσαν τὴν ὑγίαν του· ἀλλὰ μόλις ἀναρρώσας ἐπανέλαβε τὰς σπουδὰς του, μετὰ πλείονος ζήλου ἐξακολουθήσας αὐτάς· ἡ καρτερικὴ ἐκείνη ὑπομονὴ ἐστέρφη μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς λαμπροτάτης ἐπιτυχίας. Ἡ φήμη διεκωδώνισε τὸ ὄνομά του καθ' ὅλην τὴν Σικελίαν, καὶ ὁ Μαυρόλυκος, εἰ καὶ προτιμῶν τὸν ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ του βίον, ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς ἀλλεπαλλήλους παρακλήσεις τοῦ ἀντιβασιλέως Ἰωάννου Βέργια καλοῦντος αὐτὸν ἐν τῇ αὐλῇ του. Ἐλθὼν ὁ Φραγκίσκος ἐπεφορτίσθη νὰ διδάξῃ τὸν γεωμετρίαν εἰς τὸν πρωτότοκον υἱὸν τοῦ ἀντιβασιλέως, συντρώγων καὶ συγκατοικῶν, ἐνὸςθε διέμενεν εἰς Παλέρμον. Μεταξὺ τῶν ἐν αὐλῇ τοῦ ἀντιβασιλέως μεγιστάνων διέπρεπεν ὁ μαρκήσιος Γεράκης καὶ διὰ τοὺς εὐμενεῖς τρόπους, καὶ τὴν πρὸς τὰς ἐπιστήμας ἀγάπην. Οὗτος συνέλαβε πρὸς τὸν Μαυρόλυκον τοιαύτην κλίσιν, ὥστε ἀδύνατον μετ' ὀλίγον κατέστη ὁ διαχωρισμός· καὶ ἐπειδὴ τὸ αἶσθημα τῆς φιλίας ἦτον ἀμοιβαῖον, ὁ Μαυρόλυκος συνώδευσε τὸν μαρκήσιον εἰς τὰς ἐν Νεαπόλει καὶ Ῥώμῃ περιοδείας, ἔνθα ὁ περιφανὴς γεωμέτρης ἐδεξιώθη εὐμενέστατα παρὰ τοῦ καρδιναλίου Ἀλεξάνδρου Φαρνερσίου. Ὁ Γεράκης φοβούμενος μὴ ὁ Μαυρόλυκος δελεαζόμενος ἐκ τῶν ἐν Ῥώμῃ προτάσεων ἀποχωρισθῇ αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς Σικελίαν· καὶ ἵνα τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὴν θυσίαν, τῷ ἐδωρήσατο τὸ πλούσιον μοναστήριον τῆς Ἀγίας Μαρίας τοῦ Πάρτου, καὶ αὐνταξιν ἰσθμίων διακοσίων χρυσῶν σκούδων, μετὰ τὴν υποχρέωσιν ἵνα παραδίδῃ τὰ μαθηματικά εἰς τὸ Λύκειον τῆς Μεσσήνης. Πάντες οἱ ἐκεῖ ἐρχόμενοι ξένοι ἔσπευδον νὰ τὸν ἐπισκεφθῶσιν· οἱ πλείονες δ' ἤρχοντο ἐπίτηδες ἵνα ἰδῶσιν ἢ συμβουλευθῶσιν τὸν θρυλούμενον μαθηματικόν. Οἱ μεγαλειότεροι τῆς Ἰταλίας ἐπιστήμονες προσέτρεχον εἰς τὰ πότνά του, καὶ οὐδέποτε μάλιστα συνεβουλεύθησαν αὐτόν. Ὁ Μαυρόλυκος, ὡσεὶ πλέων ἐντὸς τῶν τιμῶν, καὶ τοῦ δημοῦ

σίου θαυμασμοῦ, ἔρθασεν εἰς ἄκρον γῆρας. Ὁ θάνατος τοῦ μακρησίου Γεράκη ἦν ἡ πρώτη λύπη, τὴν ὁποίαν ζωηρῶς ἠσθάνθη ἀπεμακρύνθη εἰς τινα ἑπαυλιν ἵνα παρασκευασθῇ διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς προσευχῆς εἰς τὸ ἐγγιζόν τέλος του. Διεπέρανε δὲ τὸ μακρὸν καὶ ἐντιμον σταθίον τοῦ βίου του τὴν 21 Ἰουλίου 1575. Τὸ λείψανόν του μετακομισθὲν εἰς τὴν ἐν Μεσσήνῃ ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου κατετίθη ἐντὸς μνημείου, ἐρ' οὗ λαμπρὰ ἐπιγραφή ἐξύμνει τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς του.

Ὁ Μαυρόλυκος ἐξεῦρε νέαν θεωρίαν τῶν κωνικῶν τομῶν, ἐτελειοποίησε τοὺς γνώμονας, καὶ ἐπλούτισε τὰς μαθηματικὰς θεωρίας. Ἐγράψε περὶ ἀστρονομίας, περὶ φύσεως στοιχείων, καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων φυσικομαθηματικῶν ἀντικειμένων. Προσεπάθησε ν' ἀναπληρώσῃ τὸ πέμπτον βιβλίον τοῦ μαθηματικοῦ Ἀπολλωνίου, κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ Πάππου· εἰ καὶ ἡ τολμηρὰ αὕτη ἐπιχείρησις δὲν ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, πᾶς τις ὁμως ἀναγνωρίζει, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο μόνον ὑπὸ μεγάλου γεωμέτρου ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ.

Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδοσίου, Μανελῶου, Αὐτολύκου, Εὐκλείδου, Ἀπολλωνίου καὶ ἄλλων, συνοδεύσας μετὰ σφῶν παρεκβολῶν, αἵτινες πολὺ ὠφέλησαν τοὺς μεταγενεστέρους ἐκδότας.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ὁ Μαυρόλυκος ἔγραψε περὶ Ἱστορίας, καὶ διὰ-φορα ποιήματα.

Συγγράμματα.

—Cosmographia de formâ, situ, numeroque cœlorum et elementorum. Venetiis 1543.

—Rime. 1552.

—Theoremata de Lumine et umbrâ ad perspectivam radiorum incidentium. Venetiis 1575.

—Admirandi Archimedis monumenta omnia mathematica quæ extant, ex traditione D. Francisci Maurolyci, opus præclarissimum, non prius typis commisum. Panormi 1685 ⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Μαυρόλυκος καὶ ἄλλα πολλὰ καταγραφόμενα ὑπὸ Νικέρωνος (Memoires tom. XXXVII). Κατάλογον δὲ τῶν χειρογράφων διατριβῶν του ἐδημοσίευσεν ὁ Μογγιτόρης (Bibliotheca Sicula), καὶ ὁ Κράσσος (Elogi d'uomini illustri) ⁽²⁾.

⁽¹⁾ Κατὰ λάθος ὁ Scheell (Histoire de la Litterature Grecque, tom. III, σελ. 362) ὡς ἐλληνικὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀρχιμήδους ἀναφέρει τὴν λατινικὴν ταύτην μετάφρασιν τοῦ Μαυρόλυκου.

⁽²⁾ Vita di Francesco Maurolyco. Messina 1613—Teissier, El ges des hom-

Ίάκωβος Τριβώλης.

Κερκυραῖος· τοῦτον ὁ Σοφιανὸς λέγει « ἰλαρώτατον καὶ χαριέστατον ποιητὴν. » Πονήματα αὐτοῦ εἶνε δύο χυδαφόραστα συνθέματα εἰς στίχους ὁμοιοκαταληκτοῦς, τὰ ὅποια πρὸς μεγαλειτέραν αὐτοῦ δόξαν κάλλιον ἦτο ἂν εἶχον ἀπολεσθῇ καὶ μόνον περιεσώζοντο τὰ ἐπίθετα δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρὸς παρὰ τοῦ συμπολίτου του Σοφιανοῦ ὑπὲρ ἀξίαν κατηγλαίσθη. Τὸ πρῶτον τῶν συνθεμάτων τούτων εἶνε « ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα, » καὶ τὸ δεύτερον « Ἡ ἱστορία τοῦ ῤε τῆς Σκοτζίας μὲ τὴν Ῥήγισσα τῆς Ἑγγλιτέρας. » Ἐτυπώθησαν δὲ ἀμφοτέρω τῷ 1528 τὸ μὲν ὑπὸ Στεφάνου Σαβίου, τὸ δὲ ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου, ἐκδοθέντα αὖθις τῷ 1577, 1779, 1782, 1795, καὶ 1813.

Ἡ ἱστορία τοῦ Ταγιαπιέρα ἐξυμνεῖ τ' ἀνδραγαθήματα Ἑνετοῦ τινος τριηράρχου ἀριστεύσαντος ἀπέναντι τοῦ Δυρράχίου, ὅστις

Δὲν ψηφάει ταῖς σαῖταις,
Σὰν ὁ φούρναρης ταῖς πῆτταις,
Ἄλλὰ οὐδὲ τὰ σκουτάρια,
Μουσουλμάνων τὰ κοντάρια.

Ἡ δ' ἑτέρα λαμβάνει τὴν ὑπόθεσιν ἐκ τινος μυθικοῦ διηγήματος ἀναγινωσκομένου ἐν τῷ Δεκατημέρῳ τοῦ Βοκκακίου, ἐν ᾧ ὁ Λουδοβίκος ἀποκαλύπτει εἰς τὴν Βεατρίκην τὸν πρὸς αὐτὴν ἔρωτά του. Τὴν ἱστορίαν ταύτην φαίνεται ὅτι συνέταξεν ἐκ νέου ἐν Βενετίᾳ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ τέλους.

Καὶ ὅπου θελήσῃ νὰ ἰδῇ ποῖος εἶναι ὁ γραφεάς,
Τριβώλης ὁ Ἰάκωβος υἱὸς τῆς Καλογραίας.
Εἰς χιλίους πεντακόσιους καὶ ἀρχὴ μὲ τοὺς σαράντα,
Ἐν τῇ Βενετιᾷ τὴν φουμιστὴν, ὅπου νὰ στέκῃ πάντα.

mes illustres.—Weiss, Biographie Universelle, tom. XXVII — Biographie Générale, tom. 34.

Σίλβεστρος Μαυρόλυκος, ἀνεψιὸς τοῦ Φραγγίσκου, κομιδῇ νέος μεταβὰς εἰς Ἰσπανίαν διωρίσθη τῷ 1583 ὑπάλληλος τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑσκουριάλης· ἐστάλη ὑπὸ Φιλίππου Β' πρὸς συλλογὴν χειρογράφων, καὶ ἔλαβεν εἰς ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του ἐν μοναστήριον· τῷ 1588 ὠνομάσθη ἐλεοδότης τοῦ βασιλέως. Ἐπανελθὼν μετ' ὀλίγον εἰς Σικελίαν ἔλαβεν ἐν ἔτει 1592 τὸ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Μαρίας (de Roccamare), ὅπερ ἀνενέωσε καὶ καθωρράισεν. Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τοῦ θανάτου του. Ἐργαζε πολλὰ ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθη,

Istoria sagra intitolata Mare Oceano di tutte le religioni del Mondo. Messina 1613.

Ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβου Καντίνος κοσμεῖται ὑπὸ τοῦ Σοφριανοῦ διὰ τῶν ἐπιθέτων τοῦ σώφρονος καὶ σπουδαιοτάτου * (*).

Γεώργιος Κορίνθιος.

Ἐγεννήθη ἐν Μονεμβασίᾳ καὶ ἦν ἀνεψιὸς Ἀρσενίου Ἀποστόλη, ὑφ' οὗ καὶ ἐπροπαιδεύθη, διατελέσας ὕστερον μαθητῆς Ἰωάννου Λασκάρεως. Ἐφερε τὸν τίτλον τοῦ κόμητος, καὶ ἦν ἀνὴρ λίαν φιλόπατρις, καὶ ὄντως πεπαιδευμένος, τηρῶν ἐπιστολικὴν κοινολογίαν μετὰ τῶν τότε σοφῶν. Μαρτύριον δὲ τῆς ἀληθινῆς αὐτοῦ σοφίας εἶνε ἡ οὐδεμία σπουδῇ περὶ τὴν κτῆσιν τῆς ἐπὶ πολυμαθείᾳ φήμης, εἴτε διὰ συνθέσεως εἴτε δι' ἐκδόσεως βιβλίων· καὶ εἰκότως ἐκάλυπεν ὁ Σοφριανὸς αὐτὸν σεμνὸν καὶ μέγα, ὡς τὸν ἀνακηρύττει ἡ σύμφωνος τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἀλλοεθνῶν μαρτυρία.

Πρὸς τοῦτον διευθυνόμεναι σώζονται τέσσαρες ἐπιστολαί, δύο Μιχαὴλ Παραστάτου, καὶ ἀνὰ μία Γεωργίου Βαλσαμῶνος καὶ Παύλου Μανουτίου, δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου, καὶ Μουστοζίδου.

Ἐκ τῶν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῶν Μιχαὴλ Παραστάτου καὶ Παύλου Μανουτίου ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς· μαρτυροῦντα τὴν σοφίαν καὶ τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρός.

« Οὕτω τοίνυν ἐγώ γε, φίλτατε, γνώμης ἔχων διατελῶ, ἐπαινεῖν αἰεὶ καὶ ἐγνωμιάζειν τὰς περὶ ἀρετὴν μελέτας σου καὶ ἰδρῶτας πολλοὺς, μηδέποτε ὀλιγωρήσῃς, εἰ καὶ ἐνδεῶς ἑμαυτὸν ἔχοντα πρὸς τοῦτο αἰσθάνομαι, δεῖν καὶ ἄλλως οἰόμενος ἐπαινεῖν μὲν τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ σχολιοὺς ψέγειν, ὥπερ διηνεκῶς ἀρδεύων τὴν ἄρουραν, ἀποδείξῃς οἱμαί σ' οὐκ εἰς μακρὰν παντοδαπῶν λειμῶνα καρπῶν καὶ κτήπον Ἀδωνίδος· ταῖς τῶν λόγων σου ζωηραῖς καὶ φωτιστικαῖς ἀκτίσιν ὅθεν ἐμοί γε πρῶτον, ὡς τῆς καλῆς ταύτης ἐργασίας προκατάρξοντι, μεταλαβεῖν ἐξέσται καὶ τοῖς περὶ τοὺς λόγους τῶν ἡμετέρων σπουδάζουσι μεταδοῦναι οὐκ ἔλαττον. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς, εἴ γε τῶν ἀμοιβαίων μὴ ἀξιώσης ἡμᾶς γραμμάτων καθωραϊσμένων τῇ πολυτρόπῳ ποικιλίᾳ τοῦ ὕγιους σου ἑλληνισμοῦ, ἐριεμένους τὰ μέγιστα καὶ ἰδεῖν ἐπιμελῶς καὶ προσπύξασθαι εὐλαβῶς, ὡς ἱερὸν ἀποκύημα ἀνδρὸς ἱεροῦ καὶ πάντ' ἀρίστου καὶ τῶν ἱερῶν Πιερίδων τροφίμου; Τότε γὰρ τότε ἔσται ἡμῖν τὴν περὶ τοὺς λόγους σπουδὴν σου ἀνακηρύττειν λαμπρότερον, οἷ σε κλεινὸν καὶ ἀρίδηνλον τοῖς πᾶσι δεικνύοντα

(*) Ἑλληνομαθῆμονες, σελ. 321—2.

ναί· γὰρ μέριμναι σὺν πόνοις ἐλισσόμεναι κλέος, κατὰ τὸν εἰπόντα εὐρίσκουσι· λάμπει δὲ χρόνῳ ἔργον μετ' αἰθέρα λαμπετόωντα. Ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἐν εὐμενείᾳ ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις τὴν εὐκταίαν ἡμῖν ἀντηχῶν ὥδῃν τῇ παναρμονίῳ λύρα τῶν λόγων σου, εἴ σοι τὰ ἡμέτερα ἐν ἀριθμῷ καὶ οὐχ ὥς τὰ τῶν μεγάλων καθέστηκεν, εὐτυχοίης . . . ».

Καὶ ὁ Μανούτιος ὥσει ἐλέγχων τὴν ἀδράνειαν τοῦ κόμητος ἀναφωνεῖ « Τί γὰρ βουλόμενος ὁ πάντ' ἄριστος ἐκεῖνος σὸς θεῖος, ὁ Μανεμβασίας ἐπίσκοπος, φύσιν οὕτω δεξιὰν καὶ εὐγενῆ παραλαβὼν ἐπαίδευσεν καὶ τοῖς καλλίστοις τῶν μαθημάτων ἐπήσκησεν· ἄρα ποθ' ἵνα ἐν σχολῇ ἀφανεῖ βίον ἀνώνυμον διάγων καταγηράσκης, ἢ πολὺ μᾶλλον, ὃ καὶ πιθανώτερόν ἐστιν, ἵνα ἐς ἄκρον παιδοτριβηθῇς, τὴν αὐτὴν ἐκείνων τοῖς θεοῖς ἀνδράσι, τῷ Βησσαρίωνι, καὶ Θεοδώρῳ, καὶ Γεμιστῷ, δόξαν διὰ καλῶν ἀγώνων σαυτῷ περιάπτῃς; Ὁ δύνασαι μὲν, εἰ βούλει, ῥαδίως . . . Τόλμα, Κορίνθιε, τόλμα, θαυμάσιε· ἅπαντα προχωροῦσι· τὰς ἐπιστήμας ἔχεις ἐν τῇ ψυχῇ, τὴν σεμνολογίαν ἐν τῷ στόματι, τὴν ἀξίαν ἐν τῷ εἶδει ».

Καὶ μ' ὅλας ὁμῶς τὰς ἐνθέρμους προτροπὰς τούτων ὁ Κορίνθιος οὐδόλως ἐξῆλθε τοῦ ἐν μελέτῃ ἀπλῶς περιστρεφομένου κύκλου τοῦ ἢ εὐρυμάθειά του ἐτάφη σὺν αὐτῷ, καὶ εἰμὴ ἐτώζοντο αἱ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολαὶ ἤθελε τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπολέσει καὶ αὐτὴν τὴν μνηεῖαν ἐνὸς ὄντως πεπαιδευμένου.

Τοῦ Κορινθίου οὐδὲν ἕτερον σώζεται, ἐκτὸς μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑρμόδωρον χρονολογουμένης ἐκ Φορτύνης τῷ 1539, καὶ δημοσιευθείσης ὑπὸ Μουστοζύδου⁽¹⁾.

Φόρτιοι.

Α'. Ἀγγελος Φόρτιος· διατρίβων ἐν Ἰταλίᾳ ἀνεδείχθη, ὡς λέγει ὁ Σοφιανὸς « ἄριστος καὶ διασημότατος ἱατρός, καὶ ὄντως ἄλλος ἱπποκράτης ».

Β'. Λεονάρδος· σύγχρονος καὶ πιθανῶς συγγενῆς τοῦ Ἀγγέλου· ἔγραψεν εἰς στίχους τῆς καθομιλουμένης περὶ στρατιωτικῆς, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὸν τίτλον—Ποίημα νέον, πάνυ ὠραῖον καὶ ὠφέλιμον τοῖς ἀναγινωσκομένοις περὶ στρατιωτικῆς πραγματείας, συνθεμένον παρὰ Λεονάρδου Φορτίου, Ῥωμαιοῦ, Κόμητος Παλατίνου. Venetia 1534.

Γ'. Ἀλέξανδρος Φόρτιος, Κερκυραῖος. Τούτου ἔχομεν πέντε ἑλλή-

(1) Ἑλληνομνήμων σελ. 336—46.

νικὰ ἐπιγράμματα, καὶ δύο δεκατετράστιχα ἰταλικά μελόδρια δημοσιευθέντα ἐν τῷ συγγράμματι Tempio della Divina Signora Giovanna d' Aragona fabricato da tutti i più gentili spiriti. Venezia, 1555.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Ἀλέξανδρος — Σχόλια εἰς Πίνδαρον, δημοσιευθέντα ὑπὸ Σακκελίωνος⁽¹⁾.

Φαίνεται ὅτι ὁ Φόρτιος διέτριψε καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα ᾗθ' εἰς διενέξεις μετὰ τῶν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ, καθ' ὧν ἔγραψε πικρὰν σάτυραν, ἧς ὁ πρόλογος εὑρίσκεται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ σοφῷ φίλῳ Σοφοκλεῖ Οἰκονόμῳ· ἐπιγράφεται δὲ οὕτω·

— Κωμωδοδίαλος ὁ ἐπικληθεὶς φιλαλήθης, ὃν ξυνέγραψε κατὰ τοῖν δυοῖν ἀθίοιν καὶ μιαιωτάτοιον ἀνδράϊν, εἰ θέμις τοιούτοιον ἀνδράϊν καλεῖν, μηδεμίαν ἀνδρὸς ἐμφέρεϊαν ἔχόντων, τοῦ τε πατραλοῦ καὶ μητραλοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ τοῦ παρὰ τὴν ἀξίαν τὴν τοῦ πρωτονοταρίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κλησιν λαχόντος, οἶμοι, καὶ Μανουήλου τοῦ Τζετζεπᾶ τοῦ ἐξ Ἀλβανῶν ἑλκοντος τὸ γένος, τοῦ παιδείας καὶ ἐπιστήμης γραμμαμάτων τὸ παράπαν ἀμετόχου, οἷ ποτε φθόνῳ βληθέντες καὶ τὸν ἐξ Αἰτωλίας γραψάμενοι· Γεώργιον, κατεφύσαντο ἐκείνου ἀτεχνῶς, δεξ δέϊκνυσι καὶ τίνες μὲν τῶν μητροπολιτῶν βίον βίῳσι σεμνόν, καὶ τοὺς ξένους ξενίζουσι γνώμῃ φιλοδικαίῳ, τίνες δ' αὖ τούτους τῇ φειδωλίᾳ προστηνέχοντες ὑπὸ πάντων μισοῦνται. Ὁ ἐκ Κερκύρας Ἀλέξανδρος Φόρτιος·.

Νικόλαος Σοφιανός.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικῷ Γυμνάσιῳ, ἔνθα εὐδοκίμησας προσελκυσσε τὴν εὐνοίαν τοῦ καρδινάλιου Νικολάου τοῦ Ῥοδαλφίου, οὗτινος ὁ οἶκος ἡδύνατο δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ἐνδιαιτήματι σοφίας· διότι ποικίλης μαθητέως ἄνδρες εἶχον ἐκεῖ τὴν διατριβὴν των, ἐν οἷς μετὰ τοῦ Σοφιανοῦ καὶ ἕτεροι Ἕλληνες συνετέλουν αὐτόθι, ὡς Κωνσταντῖνος ὁ Ῥάλλης, Χριστόφορος ὁ Κοντολέας, καὶ Ματθαῖος ὁ Δεσβάρης.

Ὁ Σοφιανὸς διατριβὼν ἐτι ἐν Ῥώμῃ παρίσταται κατὰ πρῶτον, ὡς ἀντιγραφεὺς Ἑλληνικῶν χειρογράφων· καὶ ὅχι ὀλίγα ἰδιόχειρα αὐτοῦ ἀντίγραφα σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῶν Παρισίων φέροντα περίπου τὸ ἔτος 1534.

Τότε δὲ συνέγραψε — Περί κατασκευῆς καὶ χρήσεως κρικωποῦ ἀστρολάβου, τυπωθὲν ἄγνωστον κατὰ ποῖον ἔτος (ὀλίγον ὁμῶς μετὰ τὸ 1539), καὶ προσρωγθὲν τῷ πάπᾳ Παύλῳ Γ'. φιλοπονήσας καὶ τοῖς

⁽¹⁾ Πανδύρι, παλλ. 334.

ἐν ἔτει 1540 τυπωθέντας πίνακας τῆς Ἑλλάδος, προσθεῖς παρὰ τ' ἀρχαῖα καὶ τὰ σύστοιχα τῆς νέας Ἑλλάδος⁽¹⁾.

Καὶ τφόντι πολὺ ἀξίεπαινος εἶνε ὁ Σοφιανός, διότι πρῶτος συνέλαβε τὴν ιδίαν νὰ συνάψῃ, οὕτως εἰπεῖν, μετὰ τῶν νέων, διὰ τῆς ἀναπολητικῆς τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων δυνάμει, τὴν μνήμην τῆς παλαιᾶς δόξης.

Ἐκ Ῥώμης ὁ Σοφιανός μετέβη εἰς Βενετίαν, ὅπου τῷ 1543 γνωρίσας αὐτὸν ὁ Ἰσπανός Ἰάκωβος Μενδόζας ἀπέστειλεν εἰς Ἀθῶνα πρὸς συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων. Ἐν τῇ περιόδῳ ἐκεῖνῃ ὁ Νικόλαος κτύπησε ν' ἀνέυρῃ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ χειρόγραφον τοῦ Ἰσοκράτους πληρέστερον τοῦ τετυπωμένου.

Βλέπων τὴν Ἑλλάδα βεδυθισμένην εἰς παχυλὴν ἀμάθειαν, ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων πρὸς διδασκίαν τοῦ λαοῦ βιβλίων, ὁ Σοφιανός συνέλαβε τὴν ἀξίεπαινον ιδέαν ἵνα περιγράψῃ καὶ τυπώσῃ σειρὰν βιβλίων εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν. Συνέταξεν ὅθεν Εἰσαγωγὴν Γραμματικῆς, ἐπαγγελλόμενος νὰ συγγράψῃ ῥητορικὴν, λογικὴν, γεωμετρίαν, ἀστρονομίαν, καὶ τ' ἄλλα τῆς φιλοσοφίας μέρη, ὡς καὶ ἀπλοῦς ἑλληνικὸν λεξικόν.

Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸ—Περὶ παιδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, καὶ ἐτύπωσεν αὐτὸ « ἐν οἰκίᾳ Βαρβολομαίου τοῦ Καλλιγράφου αἴμυδ', μηνὶ Ἰανουαρίου 6' ». Προσφωνεῖ δὲ τὴν μετάφρασίν του ταύτην ὁ Σοφιανός εἰς Διονύσιον ἐπίσκοπον Χερρόννησου καὶ Μυλοποτάμου, λέγων ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ, ὅτι ἂν ὑπεδέχετο εὐμενῶς τὸ ἐν λόγῳ, ἤθελεν ἐκδώσει καὶ τὰ ἐπίλοιπα βιβλία τοῦ Πλουτάρχου, τοὺς διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ ἄλλα τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, πάντα εἰς τὴν καθομιλουμένην.

Ὁ Σοφιανός ἐπὶ σκοπῷ νὰ διαδώσῃ εὐχερέστερον ὅσα ὑπὲρ τῆς στοιχειώδους παιδείσεως προϋτίθετο νὰ δημοσιεύσῃ, συνέστησεν ἐν Βενετίᾳ τυπογραφεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἔν μόνον γνωρίζεται τυπωθὲν, τὸ Ὁρολόγιον (1545 μηνὶ Μαΐου 6)⁽²⁾.

Ἐγραψεν ὁ Σοφιανός καὶ—σημειώσεις εἰς Πτολεμαίου Γεωγραφίαν, ἀνεκ-

(1) Ὁ Γερβέλιος γράψας εἰσαγωγὴν καὶ λατινικὴν ἐξήγησιν τῶν πινάκων τοῦ Σοφianoῦ εἰς τὴν ἐν Βασιλεῖᾳ τῷ 1545 γενομένην ἀνατύπωσιν, ἐγκωμιάζει τὸν Σοφιανὸν διὰ τὸ φιλοπόνημά του. Οἱ Πίνακες αὗτοι πολλάκις ὕστερον ἐπὶ τὸ κομψότερον ἀνετυπώθησαν.

(2) Τὸ Ὁρολόγιον ἐξεδόθη πρότερον μὲν τῷ 1333, εἴτα δ' ἐν 1563, καὶ 1568.

δότους (¹). Ἐπεμελήθη, δὲ μετὰ τῶν ἄλλων τρωφίμων τὰς ὑπὸ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου γενομένας ἐκδόσεις.

Λήστταρχος.

Μιχαὴλ τὸ πρότερον ὀνομαζόμενος, μετεκλήθη εἴτα Ἑρμόδωρος· νέος δὲ μεταβὰς ἐκ τῆς γενεθλίου νήσου (Ζακύνθου) εἰς Ἰταλίαν ἐγένετο ὑπότροφος τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Φεβρίας, καὶ διήκουσε Μάρκου τοῦ Ἀντιμάχου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐκεῖ τὴν ἱατρικὴν ὁ Λήστταρχος μετέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν Χίῳ μετήρχετο τὸν ἱατρὸν. Ἐνταῦθα διατρίβων συνέγραψεν ἐπιστολὰς πρὸς Βουδαῖον, Ματθαῖον Δεβάρην, Λάζαρον Βοναμίκον, Γεώργιον Κορίνθιον, Ἰωάννην Ζυγομαλάν, καὶ Θεοφάνην Ἐλεαβούλκον, δημοσιευθεῖσας ὑπὸ Κρουσίου, Λαμίου, καὶ Μουστοξύδου.

Ἐν Χίῳ διατρίβων ὁ Λήστταρχος ἐπαίδευε νεανίσκους. Μεταβὰς δὲ πάλιν εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη καθηγητὴς ἐν Φεβρία (1546—7), ὅθεν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατριάρχου Διονυσίου ἐπαναστρέψας ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰδρυθὲν Ἑλληνικὸν σχολεῖον, γράψας ἐκεῖ κατὰ Θεοδόσιον Ζυγομαλάν, Προτρεπτικὸν τοῖς σπουδάζουσι νέοις.

Ἐπανακάμψας εἰς Χίον ἐνυμρεύθη ἐκεῖ, μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν, καὶ διδάσκων τοὺς παῖδας μέχρι τοῦ 1560. Ἐν τῇ νήσῳ δὲ ταύτῃ πιθανῶς καὶ ἀπεβίωσε.

Συνέγραψεν ὁ Ἑρμόδωρος, κατὰ Κράτσον, καὶ ποιήματα ἐν ἄμφο· τέρασι ταῖς γλώσσαις, καὶ κατὰ τινας, παρατηρήσεις εἰς τὰ τοῦ Δημοσθένους (²).

Ὁ Λήστταρχος ἦν εἰς τῶν ἐπιφανῶν λογίων τοῦ 16. αἰῶνος. Παχώμιος ὁ Ῥουσάνος λέγει «Καὶ οὐκ ἔστι χώρα εἰς ἣν τις ἀφικόμενος οὐκ ἀκούει Ἑρμόδωρον ἐπὶ σοφίᾳ τε καὶ ἐπαικειᾷ θρυλλούμενόν τε καὶ ὑπερθειαζόμενον».

Τῶν παρ' αὐτῷ μαθητευσάντων τέσσαρες μὲν ἠριθμοῦντο ἐν Χίῳ περὶ τῷ 1580· δέκα δὲ ἀλλαχοῦ (³)· μετὰ τούτων ἦτο καὶ τις Διμητήριος χρηματίζας νοτάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας, «συμφοιτῆσαντος τῷ Ἑρμόδωρῳ παρὰ Ἰωάννῃ τῷ Λασκάρει».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται διάφοροι ἐπιστολαὶ Ἐλεαβούλκου, Ῥου-

(¹) Ἑλληνισμ. φολ. 4, καὶ 5.

(²) Ἑλληνισμ. φολ. 10.—Π. Λιώτη, Ἱστορ. Ζακύνθου τόμ. Β.

(³) Ὡς δὲ Ζυγομαλὰς ἐν Συνογραφίᾳ.

σάνου, Διονυσίου πατριάρχου, Ματθαίου Δεβάρη, Γεωργίου Κορινθίου, Λασκάρεως κλπ.

Ὁ Λήτταρχος διεσύρθη πικρῶς, δι' ἄγνωστον ἡμῖν αἴτιον, παρὰ Θωμᾶ Ἐλεαβούλκου.

Ἐλεαβούλκος.

Θωμᾶς Ἐλεαβούλκος, ὁ Νοταρᾶς, ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ΙΓ'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Κορώνῃ τῆς Πελοποννήσου. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Νικόλαος τὸ πρὶν καλούμενος, μετὰ τὴν ἐν 1500 ἄλωσιν τῆς πατρίδος του αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπήχθη μετ' ἄλλων εἰς Βέρροϊαν τῆς Μακεδονίας, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Νεῖλος. Ὁ υἱὸς του Θωμᾶς ὁμοίως τὸ μοναχικὸν ὑπενδύθεις τριβῶνιον μετεκλήθη Θεοφάνης. Ἐχρημάτισεν ἱεροκλήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ περίφημος διδάσκαλος. Περὶ αὐτοῦ Δωρόθεος ὁ Μονεμβασίας διεσώσατο ἡμῖν τὰ ἑξῆς. « Τότε (ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Διονυσίου 1543-51) ἦτον καὶ ὁ πολὺς καὶ μέγας ἄνθρωπος ὁ κύρ Θεοφάνης, . . μέγας ῥήτωρ, καὶ ἐκαθέζετο εἰς τὴν Χρυσοπηγὴν, καὶ ἐδίδασκε καθ' ἑκάστην κυριακὴν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔβγαλε μαθητὰς πολλοὺς καὶ θαυμαστοὺς, Θεωνὰν τὸν Θεσσαλονίκης, Ἀρσένιον Τορνόβου, Δαμασκηνὸν τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, Μεθόδιον τὸν Μελενίκου, Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας· ἦτον καὶ ὁ Σίλβεστρος Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Κυζίκου Ἰωάσαφ, καὶ Λακεδαιμονίας Δωρόθεος, καὶ ἄλλοι πολλοί⁽¹⁾. Ὁ Θεωνὰς, ὁ Ἀρσένιος, ὁ Δαμασκηνός, ὁ Μεθόδιος, ὁ Ἱερόθεος ἦσαν πολλὰ καλοὶ, λόγιοι, καὶ προκομμένοι· οἱ δὲ ἄλλοι, καὶ μάλιστα ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐνάρετοι καὶ νηστευταί, καὶ πολλὰ καλογερικοί· τότε γοῦν ἔπεσαν οἱ ἄρχοντες μὲ τὸν κύρ Θεοφάνην καὶ ἐγινε πάλιν Σύνοδος . . . τότε γοῦν ἡ Σύνοδος τῶν ἀρχιερέων εἶπαν, ὅτι ἄς εἶναι συγχωρημένος ὁ κύρ Διονύσιος διὰ τὸ γράμμα ὅπου ἔκαμε, καὶ τοῦ κύρ Θεοφάνη εἶπαν πλέον νὰ μὴ λαλῇ· καὶ ὑπῆγεν εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος, εἰς τῶν Ἱσθίων τὴν Μονὴν, ὅτι ἐκεῖ ἦτον κουρεμένος, καὶ ἐκεῖ ἄφηκε καὶ τὰ βιβλία του· καὶ μετὰ ταῦτα ὑπῆγεν εἰς τὴν Βέρροϊαν, καὶ ἐκεῖ ἐκοιμήθη, καὶ ἔθαψάν τὸν οἱ Βερρόϊωται ἐντίμως, διότι καὶ ὁ κύρ Θεοφάνης Βερρόϊώτης ἦτον ἐκ μητρὸς⁽²⁾ ».

Ἐγραψεν ὁ Θεοφάνης—Διείρεσιν μετὰ συλλογισμῶν κατὰ τὴν θεοπαράδο-

(1) Θεοδόσιος Ζυγομαλάς γράφων πρὸς Κρούσιον λέγει « Εἰς Θεοφάνους μαθηταὶ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ 30 ».

(2) Δωροθέου Χρονογράφος σελ. 441—2 (ἐκδ. 1681).

τον ἡμῶν θεοσοφίαν τῆς πίστεως, καθὼς περ οἱ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας πνευματοφόροι διδάσκαλοι παρέδωκαν, συντεθέντα παρὰ Θωμᾶ Ἐλεαθούρου (¹).

Πρὸς δὲ καὶ πέντε ἐπιστολάς πρὸς Ἑρμούδωρον Λήτταρχον, Ἰγνάτιον, καὶ Μητροφάνην τὸν μητροπολίτην (²).

Ἰωάννης Ταρχανιώτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος εἰς Γαέταν ἐξ ἐπισήμων γονέων, συγγενεούτων τοῖς Παλαιολόγοις, καὶ μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Βυζαντίου εἰς Νεάπολιν προσφυγόντων. Πενόμενος καὶ δυστυχῶν ὁ Ἰωάννης ἠναγκάσθη ἀπὸ μόνων τῶν πνευματικῶν του κεφαλαίων νὰ προσπορισθῇ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Ἐπεχειρίσθη πολλὰς περιηγήσεις πρὸς ἀπόκτησιν νέων γνώσεων διέτρεξε τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως, τὴν Σικελίαν, μέγα μέρος τῆς Ἰταλίας, διατρίψας ἐπὶ τίνα χρόνον ἐν Βενετίᾳ. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, ὅπου τὸ ὄνομά του δὲν ἦτο ἄγνωστον, κλεισθὲν ὑπὸ τοῦ συγγενοῦ του Μαρούλου τοῦ Ταρχανιώτου. Εὐμενῶς δὲ δεξιωθείς ὑπ' ἐνὸς τῶν γραμματέων Κόσμου τοῦ ἐκ Μεδίαν ἤξιωθη μετ' οὐ πολὺ τῆς ἡγεμονικῆς μεγαλοδωρίας πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῶν ἐρευνῶν του· διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε συλλάβει σχέδιον, ὄντως τολμηρὸν διὰ τὰς ἀτελείας τῆς ἐποχῆς, νὰ συναθροίσῃ δηλονότι καὶ ἐκδώσῃ πάντα τὰ διεσπαρμένα μνημεῖα τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν λαῶν. Μεγάλῃ βεβαιῶς ἦτο ἡ τοιαύτη ἐπιχείρησις, καὶ τῆς ὁποίας τὸ τεράστιον εὐδύνατο νὰ δειλιάσῃ πάντα ἄλλον, ἐκτὸς τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ Ἑλλήνος· κατὰ τὸ πρῶτον ἤμισυ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος αἱ ἱστορικαὶ ἐρευναι ἦσαν τόσον ἀτελεῖς, καὶ τὰ μέσα τόσον ὀλίγα, ὥστε νοῦς ἐκτακτος εὐδύνατο νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδέαν συγγραφῆς τῆς Παγκοσμίου ἱστορίας· ὅθεν ἀξιεπαινος ἐθεωρήθη ὁ Ταρχανιώτης διὰ τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην, εἰ καὶ τὸ σύγγραμμά του περιέχει ὅλα τὰ κενὰ τῆς πρωτοτυπίας.

Ὁ Ταρχανιώτης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1566· ἐθαυμάσθη ζῶν καὶ ἐγκωμιάσθη μετὰ θάνατον διὰ τὴν εὐρυμάθειάν του.

Συγγράμματα.

—L'Adone. Venezia 1550. (συλλογὴ ποιήσεων).

—Del sito e lodi della città di Napoli, con una breve istoria de' re suoi, e delle cose più degue altrone ne' medesimi tempi avvenute. Napoli 1566.

(¹) Fabricii Bibliotheca Græca XI, σελ. 719.

(²) Ἑλληνοφρόνων, σελ. 10.

—Dell' Istorie del mondo, le quali con tutte quelle particolarità che bisognano, contengono quanto dal principio del mondo fin à tempi nostri e successo. Venetia 1562. 4 vol. (Ἀνετυπώθη τῷ 1573, 1585, 1592, 1598, 1606.

Μεταφράσεις ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ.

Alcuni opuscoletti delle cose morali di Plutarco. Vinetia 1543, 2 vol. (Πολλάκις ἀνετυπώθη).

—A che guisa si possano e conoscere e curare la infermità dell' animo. Vinetia 1549.

—De mezzi che si possono tenere per conservare la sanità. Vinetia 1519. (Ἀμφότερά εἰσι μεταφράσεις ἐκ τῶν τοῦ Γαληνοῦ).

Μετέφρασε καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Βιόνδου.

—Roma ristaurata, ed Italia illustrata. Venetia 1542.

—Roma trionfante. Ven. 1548 (').

Ἰωάννης Μαυρομμάτης:

Κερκυραῖος, ἐν Βενετία καὶ Νεαπόλει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ζήσας. Διετέλεσε βιβλιοθηκᾶριος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Νεαπόλεως, γράψας καὶ κατάλογον τῶν ἐν αὐτῇ ἐντύπων καὶ χειρογράφων. Ἐπὶ κώδικος περιέχοντος διάφορα τοῦ Μαυρομμάτου ἀνέκδοτα πονημάτων ἀναγινώσκεται· « Τέλος εἴληφε τὸ παρὸν βιβλίον διὰ χειρὸς ἐμοῦ Ἰωάννου Μαυρομμάτου τοῦ ἐκ Κερκύρας, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον ἀφνε', ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ». Προλογίζεται δὲ οὕτω. « Ἐδεῖ μὲν, ὦ ἄνδρες φιλομαθεῖς καὶ φιλέλληνες, πρὸ πολλοῦ τὴν τῶν ἐνταῦθα ἑλληνικῶν βιβλίων τάξιν ὑμᾶς ζητῆσαι, τοῦτο ὁσημέραι δηλαδὴ χρίζοντας ἵνα ῥαδίως ὧν ἂν ἀείποτε δεόμενοι τυγχάνοιτε εὐρόντες, πλείστην ὅσσην ἀρυσάμενοι τὴν ὠφέλειαν, ὡς ἂν ἀπὸ ἀειθαλοῦς λειμῶνος τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων δρεψάμενοι ἀπέλθοιτε. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐδεὶς τῶν πάλαι οὐδέπω καὶ νῦν τῆς οὕτως ἄγαν κοινῆς ὠφελείας τοῖς σπουδαίοις ἐφρόντισε, Παῦλος ὁ τρίτος ἀρχιερεὺς, θεῖος τὴν φύσιν καὶ τωόντι φιλόανθρωπος, καὶ πάσης ἀρετῆς πατήρ, διὰ Μιχαὴλ τοῦ Ῥωσαίτου⁽²⁾, Ἕλληνας ἀνδρὸς καὶ αὐτῷ οἰκείου, τὰ συγκεχυμένα ταῦτα

(¹) Tafuri, Scrittori Napoletani, tom. III — Angelis, Biographie Universelle, tom. XLIV.

(²) Τὸν Ῥωσαῖτον τοῦτον « γλυκὺν καὶ σπουδαῖον » κηρύττει Νικόλαος ὁ Σοφιστὴς. Πιθανῶς δ' ἦν Κορωναῖος τὴν πατρίδα, υἱὸς Ἰωάννου Ῥωσαίτου, μετὰ τὴν ἔλθωσιν τῆς πατρίδος εἰς Νεάπολιν καταφυγόντος κακεῖ θανόντος· ἐπὶ τοῦ μνημείου αὐτοῦ ἐχαράχθη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή. « Ἰωάννη Ῥωσαίτῳ εὐπατρίδῃ Κορωναίῳ ἀγνῶστῳ »

καὶ ἅτακτα βιβλία εἰς τάξιν μετήνεγκε, δαίγμα μὲν τῆς ἐαυτοῦ καλοχάγιας, τοῖς δ' ἐντευχόμενοις τὴν εἰς αἰὶ χρόνον ὠφέλειαν ἐρῶσθε. • ἀμέσως δ' ἐπεται, « Πίναξ σὺν Θεῷ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων τοῦ παλατίου κατὰ Ἀλφάβητον » (1).

Ἰωαννίκιος Καρτάνος.

Κερκυραῖος, ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελος, ὡς αὐτοσημίζεται. Ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐφυλακίσθη, τῇ ἐνεργείᾳ Ἀρσενίου Ἀποστόλου(2)· ἐν δὲ τῇ φυλακῇ, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, « διὰ ν' ἀπερνώγη ὁ λογισμὸς του, εὗγαλεν ἀπὸ τὴν Παλαιὰν διαθήκην τὸ ἀναγκαῖον αὐτῆς » καὶ συνέγραψεν ἐν τῇ καθομιλουμένῃ διαλέκτῳ « Τὸ ἄνθος » βιβλίον, πλῆρες βλασφημιῶν, καὶ ὅπερ, κατὰ Ῥουσάνον « κατεῖχον πολλοὶ ὡς Εὐαγγέλιον εἰ καὶ τι περισσότερον, οὐ μόνον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ δήπου τοῦ βήματος, καὶ οὐ μόνον τῶν κοσμικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν μοναχῶν ».

Ὁ Καρτάνος ἀπολυθεὶς τῆς φυλακῆς δὲν κῆχαριστήθη νὰ ἡσυχάσῃ, ἀλλ' ἐλθὼν εἰς τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐζήτηε ν' ἀνταμειφθῇ διὰ τὸ πόνημά του, μὲ προβιβασμὸν εἰς ἀρχιερατικὸν θρόνον, ὅμως ἀπεκρούσθη ἀπὸ τὸν Πατριάρχην, ἐτερόδοξος κριθεὶς καὶ ἀνάξιος τοῦ προϊστάσθαι χριστιανικοῦ ποιμνίου· καὶ ἐντεῦθεν « ἐντραπείς πρὸς τοὺς ὁμόφρονας » αὐτοῦ ἔδραμε, καὶ τὴν ἀπευκαταίαν οὕτω καὶ οὐλομένην ἐκράτυνε « μῆνιν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν αὐτῷ· καὶ ὅθεν πλείστοι τῶν χριστιανῶν » διεφθάρησαν καὶ ἔτι ἐν διασθορᾷ τὰ τούτων κεῖται ». Ταῦτα ὁ Ῥουσάνος, ὅστις καὶ συμβουλεύει τὸν Ναυπάκτου μητροπολίτην Ἀθανάσιον, ἐπειδὴ τότε ὁ Καρτάνος διέτριβεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν ἐκεῖνου,

τὰ μέγιστα περὶ τὴν πατρίδα ἐσπουδακοί, οἱ καὶ οὗτοι αὐτοῦ θαυμάζοντες τὸν τὸν τάφον εὐσεβείας ἐνεκεν κατεσκευάσαν. ἀποδ' », (Ἑλληνομ., σελ. 187, § 205).

(1) *Catalogus MSS. Graec. Biblioth. Bourbonicae*,

Πολλοὶ κώδικες ἀντιγραφέντες ὑπὸ Μαυρομάτου (1542—48) σώζονται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑσπουριάδος. (*Miller Catalogue des MSS.* σελ. XX).

(2) Ὁ Κρούσιος λέγει τὰ ἐξῆς μεταφράζων ἐκ πρλόγου τῆς πρώτης ἐκδόσεως τοῦ Ἄνθους « Ab hoc Arsenio in Venetorum carcerem conjectum se fuisse, non propter aliquot peccatum, sed ob studium pietatis et veritatis ». (*Turcograec.* σελ. 199). Ἄλλ' ὁ Ῥουσάνος ἀναγρὼν τὰ ὑπὸ Καρτάνου γραφόμενα τῆς φυλακίσσεως του τὰ αἴτια λέγει « Καρτάνος δι' ἐμπορίαν εἰς Ἀκυληίαν σπελλόμενος, κἀντιῦθα εἰς αἰσχροπράξιαν ἑμπεσὼν ἐνεβλήθη εἰς φυλακὴν, ὅπου συντάξας βιβλίον τινα κακῆς, καὶ τὴν πράξιν βάρβαρον, καὶ τὰ πολλὰ ἀσεβῆ, καὶ αὐτὸς διὰ σφοδρίαν ἡσυχίας οὕτως ἐπατήρεται ».

νά δηλώσῃ καὶ διαμαρτυρηθῇ εἰς τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους καὶ ἱερεῖς, καὶ « τῇ καλῶς ὅπως μὴ τις ἀλώσιμος τοῖς τούτου παγίσι γένοιτο ».

Αἱ αἱρέσεις τοῦ Καρτάνου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντων ὁπαδῶν, καταριθμοῦνται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥουσάνου ὡς ἐξῆς :

« Καρτανίται, οἱ καὶ Ἰωαννικιανοὶ οὗτοι, τῷ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δοκοῦσιν ὑποκεῖσθαι, δέχονται δὲ οἱ μὲν λαθραίως, οἱ δὲ καὶ φανερώς τὰ τοῦ Ἰωαννικίου τοῦ Καρτάνου συγγράμματα, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἔσχον· ὅς ἐκ Κερκύρας μὲν ὠρμητο, ἐδογματίσας δὲ πλείστα τῶν τε προδιεφθαρμένων αἱρέσεων καὶ τῶν μηδέπω ἐξευρημένων. Καὶ γὰρ τὸν Θεὸν χάριν ὀνομάζει· φησὶ δὲ τὸν Θεὸν καταρχὰς πεποιτηκέναι ὕλην τινὰ παχειάν μὲν, ἀτύπωτον δὲ καὶ ἄστατον, ἐξ ἧς ἀνθρωπον καὶ τὰ λοιπὰ ἐδημιούργησεν ἐν τύπῳ τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις κρατούμενα, κατὰ δὲ τὴν πλείω ἐπικράτειαν ἐκάστου στοιχείου, τὸ μὲν τῶν ζώων εἶναι μέλαν, τὸ δὲ λευκόν, καὶ τὸ μὲν μείζον, τὸ δὲ ἔλαττον, καὶ τὸ μὲν θυμῶδες, τὸ δὲ πρᾶον. Πανταχοῦ δὲ ἀντὶ δημιουργίας τὴν προσηγορίαν γεννήσεως λαμβάνει, κἀντεῦθεν ὅμοια τῷ ποιήσαντι εἶναι τὰ ποιήματα ἀποφαίνεται. Ἀνθρωπὸν τε καὶ ψυχὴν ἐξ οὐδενὸς ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ φησὶ τὸν Θεὸν πεποιτηκέναι· πῶς δὲ τοῦτο διασαφηνίζων, φησὶν· ὅτι διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ λόγου συνέλαβε τὸν Θεὸν ἡ Παρθένος, καὶ ἐποίησε τοῦτον Θεὸν καὶ ἀνθρωπὸν, ἔργου φύσεως ἄνευ, καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνον τὸν αἰώνιον καὶ ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἀνθρωπον. Ἔτι φησὶν, ὅτι διωχθέντες ὑπὸ Θεοῦ οἱ ἀμαρτήσαντες ἄγγελοι, ἦλθον εἰς τὴν ἄβυσσον, ἐφ' οἷς καὶ ἔβρεχε διὰ τὴν αὐτῶν αὐθάδειαν ἡμερόνυχτα ἐννέα, καὶ τοῦτο, φησὶν, ἐστὶν ὃ λέγει ἡ γραφὴ καὶ διεχώρησεν ὁ Θεὸς ἀναμέσον τοῦ φωτὸς καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σκοτοῦς· ἦτοι τοὺς καλοὺς ἀγγέλους ἀπὸ τῶν κακῶν. Ἔτι φησὶν ὅτι ζῶον ἅπαν συλλογίζεται, καὶ τὸ παράδειγμα ἐκ τοῦ μύρμηκος· πᾶν δὲ πρᾶγμα, ἦτοι δένδρον, πέτραι, λάχανα, ὕδωρ, πῦρ, γῆ, μιμούμενα καὶ μεταφυτευόμενα αὖξει, ἐπεὶ καὶ ἐμψυχα. Ἔτι φησὶ κατὰ τινας ἐν τῷ οὐρανῷ πλασθῆναι τὸν Ἀδάμ, καθ' ἐτέρους δὲ φησὶν, εἰς τὰ μέρη τῆς Αἰγύπτου, ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Λαματκοῦ, κακεῖθεν μετατεθεῖναι εἰς τὴν Ἰνδίαν, ὅπου καὶ ὁ παράδεισος. Ἔτι φησὶν, ὅτι ὁ διάβολος γέγονεν ὄφις ἔχων ἀνθρώπου πρόσωπον, καὶ οὕτως ἠπάτησε τοὺς προπάτορας· καὶ ὅτι, ὥσπερ ὁ διάβολος γέγονεν ἀνθρώπος καὶ ἠπάτησε τὴν Εὐάν, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς γέγονεν ἀνθρώπος ἐκ γυναικείας μητρός

καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς ἅπαντας· ἔτι φησὶν ὅτι μετὰ τὴν ἐκ τοῦ παραδείσου ἐξορίαν, βουλευθέντες οἱ πρωτόπλαστοι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας νηστεῦσαι, ἐπειράθησαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου· ἐρωτηθεὶς δὲ ὁ διάβολος ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ τίνος χάριν πειράζει αὐτούς, ἀπελογήσατο, ὅτι σοῦ πλασθέντος ὑπὸ Θεοῦ, προσετάχθησαν παρ' αὐτοῦ πάντες οἱ ἄγγελοι μετὰ τοῦ Μιχαήλ, ἐμπροσθέν σου στήναι εἰς προσευχὴν καὶ προσκυνῆσαι σε ὡς εἰκόνα αὐτοῦ, ὃ καὶ ἐποίησαν. Προσταχθέντος δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦτο ποιῆσαι μετὰ τῶν σὺν ἐμοὶ καὶ μὴ ποιήσαντος, ἀλλὰ τούναντίον ζητήσαντος τὴν παρὰ σοῦ προσκύνησιν, ἐπεὶ καὶ πρότερός σου ἐγεννήτην, καὶ ὅμοιος γενέσθαι Θεῷ καυχησάμενος, ἐδώχθη παρὰ Θεοῦ διὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ ἐκ προσώπου τῆς γῆς εἰς τὸν ἄδην. Ἔτι φησὶν ὅτι ἀποσταλεὶς ὁ Μιχαήλ μετὰ ἄρματος ἐξ ἀνέμου, οὗ οἱ τροχοὶ πύρινοι, ἔλαβε τὸν Ἀδάμ ἐπ' αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ πρόσωπον λίαν ἀνέπτετο. Ἔτι φησὶν ὅτι τῷ Χριστῷ γεννηθέντι κατῆλθεν οὐρανὸθεν ἱμάτιον, καὶ τοῦτο, φησὶν ἐστὶν ὃ λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς *χιτῶνα ἄρραγον*, ἐρ' οὗ καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐπεσεν· ἔτι φησὶν ὅτι ἔσω τοῦ φαινομένου οὐρανοῦ εἰσιν αἱ δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ ψυχαὶ τῶν δικαίων· εἰς τὸν ἀρανῇ δὲ μόνον εἰσελθεῖν τὸν Χριστόν. Ἔτι φησὶν ὅτι ἐκ τινων βιβλίων τῶν ἐν τῷ δεσποτάτῳ τῆς Ῥωμανίας παρὰ τινων πεφυλαγμένων, ἐχόντων τὰς γενεαλογίας ἀπάντων, ἔλαβον οἱ εὐαγγελισταὶ τὴν γενεαλογίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· ἔτι φησὶν ὅτι ὁ ἄγγελος εἶπε πρὸς τὴν Παρθένον, γίνωσκε ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔνε μετὰ σοῦ, καὶ αὐτὸ σαρκωθήσεται ἐν σοὶ, καὶ γεννηθήσεται ἄνθρωπος, καὶ καλέσει αὐτὸν Ἑμμανουήλ, καὶ σώσει τὸ γένος τῶν χριστιανῶν ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διαβόλου· καὶ ὅτι ὅλη ἡ ἀγία Τριάς ἐσαρκώθη διὰ τὸ ὅμοιον τῶν τριῶν καὶ ἀχώριστον. Ἔτι φησὶν ὅτι οἱ ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντες μάγοι εἰς προσκύνησιν τοῦ Χριστοῦ, ὁ μὲν θεάσατο αὐτὸν ὡς νήπιον ἐνιαυτοῦ, ὁ δὲ ὡς ἄνδρα τριακονταετῆ, ὁ δὲ ὡς γέροντα πεπαλαιωμένον· καὶ ὅτι, ἔτι παιδίον ὢν ὁ Κύριος, σημεῖα ἐποίησε, νεκρὸν γὰρ ἀνέστησε, καὶ ἐπάνω τῶν ἀκτίνων ἐπωχεῖτο τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπὶ τοῦ ἱματίου ὕδωρ προσέφερε τῇ μητρὶ, καὶ ξύλον τανύσας, μεῖζον ἐποίησε, χρείας οὔσης, καὶ στρουθία ἐμψυχα ἐκ πηλοῦ κατεσκεύασεν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἐκαστατὰ τοῦ Καρτάνου καταλέγοι βλάσφημα; σχεδὸν γὰρ οὐδὲν ὀρθὸν ἐν τῇ λαοπλανεῖ αὐτοῦ βίβλῳ φέρεται. "

Ἐξεδύθη κατὰ πρῶτον τὸ ὑπὸ Καρτάνου συνθεσθὲν Ἄλθος καὶ ἀνασχέ-

καὶ τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας διαθήκης Ἐνετίῃσι 4536 παρὰ Ζανετίῳ μεταπωθὲν αὐτόθι ἐπιδιωρθωμένον τῷ 4567.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν ὁ Καρτάνος—Λόγους συνεκδοθέντας τῷ Ἀνθελ καὶ μεταπωθέντας μετὰ τοῦ Θησαυροῦ Δαμασκηνοῦ (Ἐνετίῃσι 4628).

—Ἐκθεσιν τοῦ θεοῦ καθήκοντος.

—Ἱατροσόφιον συνταχθὲν καὶ ἐκλεχθὲν ἀπὸ τῶν τριῶν ἱατρῶν Ἱπποκράτους, Γαληνοῦ, καὶ Μελετίου (1).

Παχώμιος Ῥουσάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ (2), καὶ ἐκουρεύθη μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Κρημνῶν. Ἐξελθὼν τῆς πατρίδος του, περιηγήθη πολλὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, μετέβη εἰς τὸν Ἀθῶνα, καὶ ἐπροσκύνησε τοὺς Ἁγίους τόπους. Εἶτα δ' ἐπεσκέφθη τὴν Βενετίαν καὶ συνεσχετίσθη μετὰ πολλῶν ὀρθοδόξων ἀρχιερέων, ιερῶν, μοναχῶν, καὶ προύχόντων.

Λιτῶς ἀποζῶν ὁ Παχώμιος, ὁ καὶ βασιλεὺς ἐπονομαζόμενος ἐγένετο οὐ μόνον ἑνθερμος τῶν πατρῶων δογματῶν ζηλωτὴς, ἀλλὰ καὶ γόνιμος καὶ φιλόπονος συγγραφεὺς, θεράπων ὅχι εὐκαταφρόνητος τῆς ἰδίας γλώσσης, ἐπαγγελλόμενος γραμματικὴν καὶ τὸ διδασκαλικὸν ἔργον μετερχόμενος· καὶ δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὡς λέγει ὁ Φιλητάς, ὅτι κατὰ σύγκρισιν ἔχει τὸν πρῶτον τόπον μετὰ τῶν λαγίων Ἑλλήνων, ὅσοι κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς ΙΣΤ' ἑκατονταετηρίδος ἐπαιδεύθησαν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔζων ἐντὸς αὐτῆς.

Ἰδίᾳ ὁ Ῥουσάνος ἡγέρθη δριμύς ἐπιτιμητὴς τοῦ Καρτάνου, πολλὰ γράψας καὶ ἐνεργήσας πρὸς καταστροφήν τῶν ὑπὸ τοῦ ἀθλίου ἐκείνου αἰρεσιάρχου ἐνσπειρομένων ζιζανίων.

Πρὸς τούτοις δὲ εἰς τὸν Ῥουσάνον ἀνήκει ἡ πρωτοβουλία τῆς συγκριτικῆς διερευνήσεως τῶν κατὰ τόπους ἰδιωμάτων τῆς καθομιλουμένης γλώσσης, ὑπὸ τοῦ Κοραΐ ἐπ' ἐσχάτων διὰ μακρῶν ἀναπτυχθείσης.

Ὁ Παχώμιος ἀπεβίωσεν, ἀγνοουμένου τοῦ ἔτους, ἐν Ζακύνθῳ ἐν τῇ μονῇ τῶν Κρημνῶν, ἔνθα κατετέθησαν καὶ τὰ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα, ὕστερον μεταχθέντα εἰς Βενετίαν.

(1) Φιλητᾶ, Παρέργων φυλ. Α'.—Ἑλληνομν. σελ. 442, καὶ 449.

(2) Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ῥουσάνου περιωθεῖσα μέχρι τοῦ 1688 παντελῶς ἐξέλιπε κατὰ τὸν ἐν Ζακύνθῳ ἐνσκήψαντα τρομερὸν λοιμὸν τῆς 24 Νοεμβρίου, ὡς λέγει ὁ Μάτεσης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του: «Ἠγροικήθηκε ἡ πανοῦχλα στὴ Ζάκυνθο, καὶ ἐξελήφθη ὁ Ῥουσάνος καὶ ὁ Κουρεμάλης». Βλ. Κ. Σάλα Ἑλληνικά Ἀνέκδοτα, τόμ. Δ'. σελ. 217.

Συγγράμματα.

— Πρὸς τοὺς ἀγροίκους τὴν θείαν γραφὴν διασύροντας.

— Πρὸς τοὺς ἐκλιπίζοντας καὶ τοὺς τὰ θεῖα μυστήρια βεβηλοῦντας, καὶ οὐδὲν προσέχον τοῖς πολλοῖς ἀσεβείαις, ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις καὶ ὀλίγοις ὧσι.

— Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας, καὶ ὅτι οὐκ αἵτιοι οἱ ταύτας συγγραφέμενοι τῆς ἀσφαλείας, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα ἀμάθεια καὶ ἀμέλεια, καὶ περὶ διδασκάλων.

Λόγοι δογματικοί.

— Ὅτι ἐστὶ Θεός.

— Περὶ τῆς θείας δημιουργίας.

— Περὶ τῶν μετὰ τὴν παράστασιν.

— Περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου ἐνσάρκου οἰκονομίας.

— Ἐπὶ περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἐνσάρκου οἰκονομίας.

— Παραλειπόμενον τῷ αὐτῷ λόγῳ.

— Πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητήν.

— Περὶ τῆς τῶν ὀρθοδόξων καὶ τῶν Σαβάρικων πίστεως πρὸς τὸν Λέσβιον.

— Κατὰ μονοφυσιτῶν.

— Περὶ Καρτανιτῶν αἵρετικῶν.

— Περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἵρέσεως.

— Πρὸς Λατίνους, ἀρμόστει δ' ἔν καὶ κατὰ Ἀριανῶν καὶ Σαβάρικων βλασφημούντων περὶ τὴν υἱότητα.

— Ἀπολογία διαλεκτικὴ πρὸς τοὺς Λατίνους.

— Κατὰ ἀγιοκατηγορῶν ἦτοι τῶν κωλύοντων τοὺς ἀπερχομένους εἰς προσκύνησιν τῶν σεβασμίων καὶ ἱερῶν τόπων, καὶ κατὰ τοῦ Φρὰ Μαρτί Λούτερη.

— Περὶ εἰκόνων καὶ τοῦ κατ' εἰκόνα· ἔτι κατὰ Ἀριανῶν καὶ Νεστοριανῶν.

— Λόγος ὑπεραπολογητικὸς τε καὶ ἠθικὸς πρὸς τοὺς δυσχενασχετοῦντας πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἔθνων ἐπαγομένους ἡμῖν θλίψεις, καὶ τὴν θείαν πρόνοιαν λοιδοροῦντας.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Διονύσιον ἱερομόναχον τὸν ἀναχωρητήν.

— Ὀμιλία λεχθεῖσα εἰς τινας τῶν ἀδελφῶν κηδεῖαν, προτροπὴ τοῦ ἀββῆ.

— Ὑπόμνημα εἰς τὸ γενόμενον θαῦμα παρὰ τῆς σεβασμίας καὶ προσκυνητῆς εἰκόνος τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Κασσιοπαίας.

— Ὀμιλία εἰς τινα τῶν ῥητῶν τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου.

— Περὶ τῶν ἐν τῷ θεῷ βαπτίσματι τιθεμένων ὀνομάτων, καὶ τῶν μὴ τοιοῦτων.

— Λύσεις.

— Κεφάλαια τινα περὶ ἱερωσύνης.

— Ἐρωτήματα μερικὰ μετὰ τινων σχολίων.

— Κανόνες κατ' ἔχον.

— Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐν ἀγίᾳ Βησσαρίωνα Λαρίστην.

— Ἑρμηνεία σύντομος εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς μουσικὴν.

— Ἐπιστολαὶ πρὸς Ἀθανάσιον Νευπάκτου, Παΐσιον Δοξίμας, τοὺς ἐν Ἑνείᾳ

τὰ χαλκογραφεῖς, Μακάριον τὸν ποτὲ Θεσσαλονίκης, Ἰγνάτιον Ἀντίσσης, Μιχαὴλ τὸν καὶ Ἑρμόδωρον τὸν φιλόσοφον, Μανουὴλ ἄρχοντα, Δοσίθεον Ξανθίας καὶ Περιθεωρίου, Κυριακὸν πρεσβύτερον, Φίλιππον καλλιγράφον, Λαυρέντιον Ἀθηνῶν, Κάλλιστον νεωστὶ χειροτονηθέντα Ἀθηνῶν, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Μελετίου, τοὺς ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σταυρονικήτα.

— Ἀκολουθία εἰς Βησσαρίωνα Λαρίσσης.

— Κανὼν εἰς τοὺς ἁγίους Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον Ἀλεξανδρείας.

— Κανὼν εἰς τὸν ἅγιον Παχώμιον, καὶ ἕτεροι πέντε εἰς ἑτέρους ἁγίους.

— Ἐκ τῶν Πτολεμαϊκῶν Ἀχαΐας θέσις.

— Εἰ ἐκ τοῦ Θεοῦ θάνατος, καὶ πῶς ἐσῆλθε.

— Συναγωγὴ διαφόρων κεφαλαίων, ὅτι δεῖ τοὺς ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ μοναχοὺς βιοῦν κατὰ πάντα καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἀναγκαῖοις.

— Προθεωρία εἰς τὴν Γραμματικὴν.

— Σχόλια Γραμματικῆς.

— Γραμματικὰ ἐρμηνεία.

— Μαρτύριον καὶ ἀκολουθία τῶν ἐν Στροφάσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθέντων μοναχῶν.

— Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Πίνδαρον κλπ. (1).

Δαμασκηνὸς Στουδίτης.

Θεσσαλονικεὺς τὴν πατρίδα καταλέγεται ὑπὸ Δωροθέου μεταξὺ τῶν θαυμαστῶν μαθητῶν τοῦ Ἐλεαδούλου χειροτονηθεὶς ὑποδιάκονος (2), προσχειρίσθη εἰτα ἐπίσκοπος Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης (3), καὶ βρχυτέρον μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης. Ἐνταῦθα δ' ἐτελεύτησε ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος Συμεῶν τοῦ Καβάσιλα.

Τὸν πάρος εἶκελον Ἀθανάτοις γράψαντα τάδ' ἄνδρα,
Φεῦ κόνις Αἰτωλῶν κρῦπεν ἄθληον ἄλις·

(1) Ἑλλημνήμων, φυλ. 10—11.—Φιλητᾶ, Φιλοῦ. Πάρεργα Α'.—Π. Χιώτῳ ἱστορία Ζακύνθου, Β'.—Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ὁ' Ἑρμηνευτῶν, Δ' σελ. 797.

Τῶν ἀπαριθμηθέντων τοῦ Ῥουσάνου συγγραμμάτων, ἐδημοσιεύθησαν: τὸ ὑπόμνημα εἰς τὸ θαῦμα τῆς Θεοτόκου Κασσιοπαίας, ἐν Βενετίᾳ 1679 μετ' ἄλλων ἀκουλουθῶν τῶν πολυσύχων τῆς Κερκύρας ἁγίων, καὶ ἐν 1717 μετὰ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος· τὰ δὲ—Περὶ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ὠφελείας—Περὶ Καρτανιτῶν αἰρετικῶν καὶ περὶ τῆς τῶν Καρτανιτῶν αἱρέσεων, καὶ προθεωρία εἰς τὴν γραμματικὴν, ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Μιγγαρέλη (Codices Naniani), ἀνατυπωθέντα ὑπὸ Μουστοξύδου, δημοσιεύσαντος καὶ πάσας τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ῥουσάνου. (Ἑλληνισμ. σελ. 631—712).

Εἰς τὸν Παχώμιον ἀποδίδεται ἢ παράφρασις σχιτῆρὰ τῶν χρησμῶν Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(2) Ὑποδιάκονος ὁ Δαμασκηνὸς συνέγραψε τὸν Θησαυρὸν, ἐκδοθέντα τῷ 1527.

(3) Ὡς Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης ἐπίσκοπος γράφει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καταχωρηθεῖσαν ἐν Τουρκογραφίᾳ, ὑπογραφόμενος ὡς τοιοῦτος καὶ ἐν τῇ ἐν 1364 καθαιρέσει τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ' πρὸς δ' εἰς τὸ ἐν 1367 σιγγίλιον περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν Σιμοπετριτῶν, καὶ ἐν ἔτει 1373, εἰς τὸ σημειωτῆριον Στεφάνου Γεφλαχίου. (Turco-græc. σελ. 174).

Ἑλλήνων μὲν τὴν σοφίαν βαρὺς ὤλεσεν αἰὼν.

Ὅς δὲ φιλέλληνας πάντας ἀπωφάνισεν.

Ὁ Στουδίτης ἐγένετο εἰς τῶν λογιωτέρων καὶ ἐνχρειωτέρων κληρικῶν τοῦ καιροῦ του, πολὺ ὠρελήσας τὴν πατρίδα διὰ τῶν συγγράφων του, καὶ τὰς καταχρήσεις τοῦ κλήρου ἐξελέγξας.

Ὁ Lequien (Oriens Christianus II, σελ 97—98) διχοτέμνει τὸν Στουδίτην· τοῦτο δὲ ποιεῖ καὶ Φαβρίκιος· καὶ ἐκ τούτων παραλαβὼν ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης (Εὐαγγελ. Κήρυξ).

Συγγράμματα.

—Βιβλίον δογμαζόμενον Θεσαυρὸς, ὅπερ συνεγράψατο ὁ ἐν Μοναχοῖς Δαμασκηνὸς ὁ ὑποδιάκονος καὶ Στουδίτης ὁ Θεσσαλονικεὺς. (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1528, 1603, 1648, 1628, καὶ πολλάκις μέχρι τοῦ 1844).

—Ἐξήγησις τοῦ Πάτερ ἡμῶν. (συνεξεδόθη τῷ Θεσαυρῷ).

—Παραίνεσις πρὸς τοὺς θύλοντας σὼθῆναι μοναχοὺς ὡς ἐν συνόπτῳ τοῦ ἐπισκόπου λογιωτάτου κυρίου Δαμασκηνοῦ Λιτῆς καὶ Ῥενδίνης καὶ προέδρου Πολυανῆς.

—Δαμασκηνοῦ Ἀρχιερέως Στουδίτου συνάθροικτις ἀπὸ τῶν βιβλίων τῶν παλαιῶν φιλοσόφων, ὅσα εἶπον περὶ τῶν πεπεινῶν, ὀνείων καὶ τῶν χερσαίων ζώων, καὶ περὶ τῶν θαλασσίων, καὶ μετὰ φρασὶς ἐπὶ τὸ κοινότερον. (Κατ' Ἀλλήτιον τὴν συλλογὴν ταύτην ἐπεμψεν ὁ Δαμασκηνὸς δῶρον πρὸς Μιχαὴλ Καντακουζηνὸν μέγαν δομέστικον, ἀπαγχονισθέντα τῷ 1574 διὰ προσταγῆς Σουλτάνου Ἀμουράτου. (συνεξεδόθη τῷ Εἰρημολογίῳ).

—Λόγος περὶ τῆς φράσαις εἰς τὸν δεκάλογον τοῦ Μωυσέως. (συνεξεδόθη τοῖς Μαργαρίταις ἐν Βενετίᾳ 1630).

—Προγνωστικὰ σημεῖα περὶ βροχῆς, ἀνέμου, ἐκ τῶν ἀστέρων, καὶ ἐκ τῆς σελήνης ἐκ διαφόρων ποιητῶν καὶ διδασκάλων, ποίημα κυροῦ Δαμασκηνοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου καὶ Ἀρτης, περιέχον καὶ ἄλλα τινά.

—Στίχοι Ἑρωειλεγίαι εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου Μαρίας ἐν εἰδὲι διτγῆσεως. (συνεξεδόθησαν τῷ Θεσαυρῷ).

—Κωμωδοδιάλογος Δαμασκηνοῦ Ῥενδίνης κατὰ Ἀρχιερέων. (ἔχει πρόσωπα δύο Δαμασκηνὸν καὶ Γαβριὴλ τὸν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας ἑχόμενον· προλογίζει δὲ ὁ Γαβριὴλ).

—Κατάλογος χρονολογικὸς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως μέχρις Ἱερεμίου. (1573).

Ἄγγελος Βεργίκιος (*).

Κρής· ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Α' ἐλθὼν ἀποκατέστη εἰς Γαλλίαν, καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς ζωάρχαιαν ἀντιγράφων κώδικας· ἦν

(*) Τὸ ὄνομα τοῦ Βεργίκιου διαφοροτρόπως παραλλήλως φέρεται. Ὁ ὀλλανδὸς Ρουτιγγίσιος, Βεργέριον, ὁ βαῦλος Βεργέκιον, ἡ Γραβικὴ Ἀποθήκη καὶ ὁ Νούκιος Βεργί-νιον, καὶ ἄλλοι Βεργίκιον ἀνομαζοῦσι τὸν Ρενδίνιον.

δὲ θαυμάσιος καλλιγράφος, καὶ ἡ γραφὴ αὐτοῦ ἐθαυμάσθη ὑφ' ὅλων τῶν τότε λογίων· ἡ φήμη του κατέστη Εὐρωπαϊκὴ, καὶ ἐθεωρεῖτο εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ὁ ἄριστος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του· ὁ περίφημος Ἄγγλος καλλιγράφος Ἑρρίκος Στέφενς συγκατηριθμεῖτο μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ Βεργικίου, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα κατήντησε μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐκφράζη τὴν ιδέαν τῆς καλλιγραφικῆς τελειότητος, ἐντεῦθεν προκυψάσης τῆς παρὰ Γάλλοις συνήθους φράσεως « *Ecire comme un Ange* » ⁽¹⁾. Ὁ βασιλεὺς Φραγκίσκος διώρισεν αὐτὸν ἐπιθεωρητὴν τῶν ἀποτεθησαυρισμένων Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐπὶ ἀδρῶ μισθῷ. Ὁ Βεργίκιος ἦτο οὐ μόνον καλλιγράφος ἄριστος, ἀλλὰ καὶ φιλόλογος δόκιμος. Ἀντέγραψέ τινα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἡ τῆς κακῆς χρήσεως βλαβέντων χειρογράφων, προσapéκτησε νέα, καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Φραγκίσκον τὸν εὐγενῆ ζῆλον τῆς διὰ τύπου ἐκδόσεως πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Εἰς τὸν Ἄγγελον ὁρεῖσται ἡ πρώτη διὰ τοῦ τύπου διάδοσις τῶν Ἑλληνικῶν, Λατινικῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Ἑβραϊκῶν βιβλίων ἐν Γαλλίᾳ, αὐτοῦ ἐπιτυχέστατα χαράζαντος τὰ πρῶτα τυπογραφικὰ στοιχεῖα.

Ἀξιόλογα τοῦ Βεργικίου καλλιγραφήματα γραφέντα ἀπὸ τοῦ 1535 — 1566 κοσμοῦσι τὰς βιβλιοθήκας τῆς Γαλλίας, Ἰταλίας, καὶ ἄλλων μερῶν.

Μετέφρασεν ὁ Ἄγγελος Λατινιστὶ τὸ « Περὶ ποταμῶν καὶ ὄρων ἐπωνυμίας » τοῦ Πλουτάρχου ⁽²⁾.

Νίκανδρος ὁ Νούκιος γνωρίσας αὐτοπροσώπως τὸν Βεργίκιον λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα· « Ἀλλὰ δὴ καὶ Ἄγγελον ἐκείνον τὸν Βεργίνιον (sic) καλούμενον, Κρήτηθεν ἀρικόμενον, ἐπιμελητὴν τῶν Ἑλληνικῶν βιβλίων ἐφέστηκε, σιτηρέσιόν τε δοὺς αὐτῷ ἐνιαύσιον, ἐπάξιον τῆς αὐτοῦ ἐπιμελείας καὶ ἐπιστημῆς· καὶ γὰρ οὐ μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ ἀμελείας τῶν πρώην κατεχόντων διεσθαρρότα τῶν βιβλίων ἀνακτᾶται καὶ ἀντιγράφει, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸν βασιλέα πρὸς ζῆλον οὐ τὸν τυχόντα ἠρέθισεν, ὥς καὶ πάμπολλα ἐκ τούτων ἐκτυπῶσαι καὶ χαλκογραφεῖν κατασκευάσαι. Καὶ τὰ δυσπόριστα καὶ σπάνια τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν, ἀλλὰ καὶ Ἑβραϊκῶν, εὐπόριστα καὶ εὖωνα τοῖς ἀνά τὴν οἰκουμένην καταστῆσαι· ἔνθεν τοι καὶ χαρακτῆρα γραμμάτων Ἑλληνικῶν αὐτὸς συνεγράψατο, ἄριστα συνδεδεμένον καὶ κάλλιστα

(1) *Magasin Pittoresque*, 1840, σελ. 104.

(2) Σ. Οἰκονόμου, Πανδώρα, φολλ. 398.

σύνηρμοσμένον, ὡς ὁρᾶν ἔξεστιν, εἰς κάλλος δὲ γράφειν μελετήσας, ἄριστος τῶν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἡμεῖς ἴσμεν, ἐν Λευτεκίᾳ (sic) τῶν Παρισίων ἄριστος ἐντάττεται. »

Καὶ ὁ υἱὸς δὲ τοῦ Ἀγγέλου Νικόλαος, τῷ 1540 ἐκ Κρήτης εἰς Γαλλίαν ἀποδημήσας, ἦν τῶν γραμμάτων θεράπων, γράψας στίχους εἰς Ἀνδριανὸν τὸν Τούρνεβον.

Συγγενὴς δὲ αὐτοῦ φαίνεται ὢν καὶ Ἰωάννης Βεργίκιος ὁ Κρῆς, γράψας Ἱταλιστὶ ἱστορίαν τῆς νήσου ἐν βιβλίοις δέκα ἐπτὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1597⁽¹⁾.

Ἀλλὰ καὶ Γεώργιος Βεργίκιος συγγενὴς πιθανῶς ἦν τῶν ἄνω τούτου δ' εὗρηται τὸ ἐξῆς χειρόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Δουβλίνου· «Μιχαὴλ τοῦ Λυγίζου ἐξήγησις κατὰ πλάτος εἰς τὸν Θουκυδίδην κατὰ λέξιν καὶ κατὰ νοῦν, παρὰ τοῦ ἐντίμου Γεωργίου τοῦ Βερικίου (sic)⁽²⁾».

Νίκανδρος Νούκιος⁽³⁾.

Κερκυραῖος. Καταλιπὼν τὴν πατρίδα ἕνεκα πλείστων δυστυχμάτων, διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ, ἐνθα ἐξέδωκε τῷ 1545 τὸ Τυπικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, δι' ἐξόδων Δαμιανοῦ φιλοχρίστου τινος ἀνδρός. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τῆς ἐκδόσεως ταύτης, πρώτης θεωρουμένης, ὁ Νούκιος ὑπογράφεται μὲ τὸ πρωτόθετον ὄνομά του Ἀνδρόνικος, ὅπερ μετ' οὐ πολὺ κατ' ἀναγκραμμτισμὸν εἰς Νίκανδρος ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον, κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν λογίων, μετέτρεψε.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀφίχθῃ ἐν Βενετίᾳ ὁ Γεράρδος Βελτουρύκος, ἀνὴρ εἰδήμων τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν, πεμπόμενος ὑπὸ Πεῤῥενότου τοῦ ἐκ Γραμβιλλας, πρωθυπουργοῦ Καρόλου Ε' ὡς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα συνομολογήσῃ ἀνακωχὴν μετὰ τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάνου.

Γνωστὸς γενόμενος ὁ Νούκιος εἰς τὸν Γεράρδον ἐξενάγκησεν αὐτὸν

(¹) Δὲτέθ.

(²) Fabricii Bibliotheca Graeca.

(³) Τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ ὄνομα ἦν Νούντζιος, ὅπερ ἐν ἔτει 1512 ἐξελλήνησεν εἰς Νούκιος. Τῷ 1511—43 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἀντίγραψε, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Μενδόζα διαφόρους κώδικας χειρογράφων σωζομένων ἐν Ἑσκουριάῃ. Ἐφ' ἑνὸς τούτων ἀναγινώσκειται «Ἀνδρόνικος Νούντζιος Κερκυραῖος μετὰ τὴν περὶ πόλιν καὶ λαφυραγωγίαν τῆς αὐτοῦ πατρίδος ὑπὸ τῶν ἀσθεῶν Ἑνετίᾳ διατρίβων καὶ πένιζ σὺν μισθῷ καὶ ταύτην τὴν βίβλον ἐξέγραψε». Miller, Catalogue des Manuscrits de l'Escurial, σελ. 110, 111, 116, 150.

ἐνόσω διέμεινεν ἐν Βενετία, καὶ ἐπρότεινε νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Δεχθέντος τοῦ πρέσβεως τὴν πρότασιν, ἐπορεύθη ὁ Ἕλλην ἐν τῇ συνοδίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς Ἰλλυρίας καὶ τῆς Θράκης.

Ὁ Νίκανδρος ὠφελούμενος τῆς εὐκαιρίας ἀνέλαβε τὸ ἀξιέπαινον σχέδιον τῆς συγγραφῆς τοῦ Ὀδοιπορικοῦ του, ὅπερ Ἀποδημίας ἐπιγράφει. Προτιθέμενος νὰ γράψῃ διὰ μόνους τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς, ἀρκούντως γινώσκοντας τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τοὺς Τούρκους, ἐπιτροχάδην περιγράφει τὴν πρὸς τὸν Βόσπορον ὁδοιπορίαν του καὶ τὴν εἰς Βενετίαν ἐπάνοδον. Διὰ τούτους ὁμῶς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ, ἀγνοῦντας τὴν κατάστασιν τῶν χωρῶν τῆς Δύσεως, ἄρχεται ἀπὸ Ἑνετίας τὸ περιγραφικὸν μέρος τῆς περιηγήσεως αὐτοῦ, καὶ διερχόμενος διὰ Παταβίου, Φερράρας, Μαντοῦης, καὶ Βερόνας, καὶ σημειώσας ὀλίγα τινα περὶ τῶν πόλεων τούτων, περὶ τοῦ Πάδου, καὶ τοῦ ῥεύματος αὐτοῦ, παραγίνεται ἐν Τριδέντῳ, ἔνθα εὕρισκει συγκεκροτημένην τὴν περιφημον σύνοδον. Διαβὰς δ' ἔπειτα τὰς Ἀλπεῖς διὰ τῆς Βρεννερίου διόδου κατέρχεται εἰς τὴν Γερμανίαν· ἀριχθέντος δὲ αὐτοῦ εἰς Αὐγούσταν ἐφελκύει τὴν προσοχὴν του ἡ νέα θρησκεία, ἡ διαδιδομένη ὑπὸ Μαρτίνου τοῦ Λουθήρου καὶ Φιλίππου τοῦ Μελάγχθωνος. Ἐκθέτει μετὰ ταῦτα συντόμως, τὴν λατρείαν, τὰ ἔθιμα τῶν Εὐαγγελικῶν, προχωρῶν δὲ διὰ τῆς Οὐλμης λαμβάνει ἀφορμὴν ὅπως περιγράψῃ τὸν ῥοῦν τοῦ Δουναβέως. Ἐκεῖθεν περάσας τὰς πεδιάδας τῆς Σουβίας, διέρχεται ἀλληλοδιαδόχως τὰς πόλεις Σπίρας, Βορμυτίας, Μαχουντίας, Κοβλεντίας καὶ Κολωνίας, ὧν ἐκάστην ἰδίῳ περιγράφει, μάλιστα δὲ τὴν τελευταίαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πολυάριθμα λείψανα. Εἷς τινα τῶν παρεκβάσεων αὐτοῦ ὁμιλεῖ περὶ τῶν Ἀναβαπτιστῶν, καὶ περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐκ Μύνστερ, ἀρχηγοῦ αὐτῶν, περὶ τῶν δοξασιῶν καὶ τῶν νόμων αὐτοῦ, περὶ τοῦ θαυμασμοῦ δὲν διήγειρε καὶ τοῦ θανάτου δὲν ὑπέστη. Ἐκ Κολωνίας μεταβαίνει ὁ Νίκανδρος εἰς Ἀκουίσγρανον, καὶ τοῦτο καὶ τὴν ἐν αὐτῷ γενομένην στέψιν τῶν Αὐτοκρατόρων περιγράφει κατ' ἑκτασιν· ἐντεῦθεν δὲ ἀπελθὼν εἰς Λουάνιον, περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ περιφήμου καὶ ἀκμάζοντος Πανεπιστημίου ἀναφέρει, περαιοῦται δὲ τέλος εἰς Βρυξέλλας, ἔνθα Κάρολος ὁ Ε' διέτριβε μετὰ τῆς ἰδίας Αὐλῆς. Ἐνταῦθα ὁ Γεράρδος τὴν ἑκβασιν τῆς ἰδίας ἀποστολῆς ἐκτίθησι τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὁ Νίκανδρος συνοδεύει αὐτὸν εἰς τὰς πρὸς ὑψηλῆς περιωπῆς ἄτομα ἐπισκέψεις, ἐξαιρέτως δὲ πρὸς Μαρίαν ἀδελφὴν Καρόλου τοῦ Ε', καὶ χηρεύουσιν ἄνυσαν τῆς Οὐγγρίας. Ὁ Αὐτοκρά-

τῷ ἀπέρχεται καὶ περιοδεύει τὴν Βραβαντίαν καὶ τὴν Φλάνδραν, καὶ ἐξακολουθεῖ τὴν πορείαν αὐτοῦ διὰ Μεκλίνου καὶ Ἀνтверπίας. Καὶ ὁ Γεράρδος συνοδεύει τὸν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ Νούκιος τὸν Γεράρδον. Εἶνε δὲ σπουδαία ἡ ὑπὸ τοῦ Κερκυραίου περιηγητοῦ γινομένη περιγραφή τῆς Ἀνтверπίας, τὴν ἐμπορίαν τῆς ὁποίας δὲν διστάζει νὰ ἐκτιμήσῃ ὡς ἀνωτέραν τῆς ἐμπορίας πάσης ἄλλης πόλεως. Ἐκείθεν μεταβαίνει μετὰ τῆς αὐτῆς εἰς Γάνδανον, ἐπαναστὰν ἤδη κατὰ Καρόλου, δαμασθὲν δὲ ὑπὸ τούτου, ἐναλλάξ τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἡπιότητα μεταχειρισθέντος. Ἀπολείπων δὲ τὴν Φλάνδραν καὶ τὴν Βραβαντίαν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ ἐπισκεπτόμενος τὸ Ῥότερδάμον δὲν παραλείπει νὰ ἀναμνήτῃ, ὅτι ἡ πόλις ἐκεῖνη ἔγινε περιφανὴς ὡς πατρίς τοῦ Ἑράσμου, καὶ τούτου ὑπερυψοῖ τὴν σοφίαν, καὶ δίδει βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις. Διατρέξας τὴν Ὀλλανδίαν ἐπιστρέφει εἰς Βρυξέλλας, πεμφθέντος δ' ἐντεῦθεν τοῦ Γεράρδου εἰς Λεόδιον, ἕνεκα ὑποθέσεων τοῦ κράτους, ὁ συνοδοιπόρος αὐτοῦ ἐκπεπληγμένος ἐκ τῆς θέας τῶν γαιανθρακωρυχείων, περιγράφει ἡμῖν ταῦτα περιέργως. Ἐντεῦθεν βλέπει αὖθις τὴν Ἀμβέργην· διαταγέντος δὲ τοῦ προστάτου αὐτοῦ ν' ἀπέλθῃ πρεσβευτὴς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Νούκιος διὰ Βρουγῶν, Δουγκέρκης καὶ Καλαὶ ἔπεται αὐτῷ.

Καὶ ἐνταῦθα λήγει τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν.

Τὸ δεῦτερον βιβλίον περιέχει τὰ ἐξῆς κεφάλαια—Ῥσα οἱ μοναχοὶ δι' ἰδίαν αἰσχροκέρειαν εἰργάζοντο—Περὶ τῆς θαυματοποιοῦ γραβῆς—Δημηγορία Ἐνρίκου βασιλέως κατὰ τῶν μοναχῶν—Περὶ τῆς τῶν Ἀγγλῶν ἀποστασίας ἐκ τοῦ τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως—Περὶ τῆς Ἐνρίκου, πρὸς τὸν βασιλεῖα Γαλλίας Φραγκίσκου μάχης—Περὶ τῆς ἐν Πικαρδία πόλεως Βολωνίας—Περὶ τοῦ πρεσβευτοῦ Γεράρδου—Περὶ τῆς μεγίστης νηὸς—Περὶ τοῦ στρατηγοῦ Θωμᾶ. —Δημηγορία Θωμᾶ πρὸς τοὺς στρατιώτας—Καμέρακον πόλις ἐπίσημος.

Καὶ τὸ τρίτον βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου περιέχον τὴν ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ περιήγησίν του, καὶ τινὰ ἱστορικὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ συμβεβηκότα περιλαμβάνει τὰ ἐξῆς κεφάλαια—Περὶ τῆς βασιλίδος Πανονίας Μαρίας—Περὶ Λευτεκίας τῶν Παρισίων—Περὶ τῆς Γαλλίας κατὰ μέρος—Περὶ τῶν ποταμῶν Γαλλίας—Περὶ τῶν καλουμένων βαρόνων—Περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Γάλλων Φραγκίσκου—Φραγκίσκου πρὸς Μεδιολάνων ἐκστρατεία—Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου ἀλώσεως—Περὶ τῆς ἐπανάδου Φραγκίσκου καὶ τοῦ γάμου—Περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Ῥωμαίας πόλεως ὑπὸ Βορβώνου—Ῥσα οἱ στρατιῶται τοῖς Ῥωμαίοις κακὰ ἐνεδείξαντο—Πολιορκία Νεαπόλεως—Περὶ Χαῖρατίνεω τοῦ καὶ Βαρβαρώσσα—Περὶ Τύνητος πόλεως ἐν Λιβύῃ—Περὶ τοῦ Ἀνδρέου δ' Ἀπούρια—Περὶ τῆς λυτρώσεως τῶν αἰχμαλώτων εἰς Τύνητα—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ πόλεως Κορώνης—Περὶ τῆς Πάτρας πόλεως

ληλασίας—Περὶ τῆς Φραγκίσκου καὶ Σουλεϊμάνεω φιλίας—Περὶ τῆς ἀλώσεως Ἰανούζη ἐκ τῶν Χυμάρης—Περὶ τῆς μάχης Σουλεϊμάνεω κατὰ τῶν Οὐνετιῶν—Περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ πολιορκίας Τούρκων—Ὅσα ὑπὸ τῶν ἐν τῇ πόλει μισθοφόρων ἐπράχθη κακὰ—Ληλασία τῆς Κερκυραίων νήσου—Περὶ τοῦ ὀφθέντος ἐν Κερκύρᾳ τέρατος—Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ναυπλίας πολιορκίας—Περὶ τῆς Οὐνετιῶν καὶ Σουλεϊμάνεω συμβάσεως—Περὶ τῆς πρὸς Ἀργιέρην αὐτοκρατοροῦ ἀφίξεως—Περὶ τοῦ συμβάντος ναυαγίου ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ στόλῳ—Περὶ τῶν καλουμένων Γουέλφων καὶ Γιβελλίνων—Περὶ τῆς Λιπαρέων νήσου λεηλασίας—Ἐκφρασις τῆς ἐν Γαλλίᾳ καλιβρόου πιγῆς—Περὶ Ἀγγέλου Βεργηνίου ἐκ Κρήτης—Περὶ τοῦ εἴδους ἡλικίας Φραγκίσκου βασιλέως—Λούγδιονον πόλις ἐν Γαλλίᾳ ἐπίσημος—Περὶ τῆς Ταυρίνης πόλεως διατμήμου—Περὶ τῆς μεγίστης πόλεως Μεδιολάνων—Περὶ Βονωνίας πόλεως ἐπιστήμου—Περὶ τῆς Φλωρεντίας πόλεως περιφανοῦς—Περὶ Σιένης πόλεως ἐπιστήμου—Περὶ Οὐιτέρβου πόλεως.

Περὶ τῆς συγγραφῆς ταύτης τοῦ Νουκίου, ὁ κ. Μουστοξύδης: ἐξ οὗ μεταγράφομεν τὰ περὶ τοῦ συμπολίτου του λεχθέντα, λέγει οὕτω « Ἦρον καὶ σαφὲς κρίνει δικαίως ὁ Κράμερ τὸ ὕφος τοῦ Νικάνδρου. Καὶ τῷ ὄντι ἡ ἀνάγνωσις τῶν Ἀποδημιῶν αὐτοῦ ἀποδεικνύει, ὅτι τὴν ἐν τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ πεῖραν ἀπέκτητε κυρίως οὐχὶ ὥς συνεῖθίζον οἱ πλεῖστοι ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης, ἀλλὰ ποτισθεὶς τοὺς κομποτέρους τρόπους τῶν δοκίμων τῆς Ἑλλάδος συγγραφῶν » (1).

Τὸ Α' καὶ Β' βιβλίον τῶν Ἀποδημιῶν τοῦ Νουκίου ἀποτετρισαύριται ἐν τῇ Βοδλεϊῇ Βιβλιοθήκῃ, τὸ δὲ τρίτον μετὰ μέρους τοῦ Β' ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ.

Τούτων τὸ μὲν Β' ἐδημοσιεύθη μετ' Ἀγγλικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικῶν σημειώσεων ὑπὸ I. Κράμερ (The second Book of the travels of Nicander Nucius of Coreyra, London 1841)· παραλειφθέντων τῶν τριῶν τελευταίων κεφαλαίων, ἐν οἷς λόγος γίεται περὶ τοῦ ἐκ Πελοποννήσου στρατηγοῦ Θωμᾶ μετὰ τάγματος ἀνδρείων Ἑλλήνων μισθοφοροῦντος τότε τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀγγλων, καὶ περὶ Καμεράκου, ἅτινα ὁ Μουστοξύδης συμπληρωτικῶς ἐδημοσίευσεν (2).

Ἐκ δὲ τοῦ Γ' βιβλίου ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μουστοξύδου τὸ πρῶτον καὶ τριακοστὸν τρίτον κεφάλαιον (3)· ἐπ' ἐσχάτων δ' ἐξ ἀντιγράφου τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀ. Μιχαήλ Α. Μουστοξύδης ἐξέδωκε τὰ κεφάλαια ΟΗ'—ΠΓ' τοῦ Γ' λόγου, ἐν Κερκύρᾳ 1863.

Ματθαῖος Δεβάρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ὀκταέτης κατετάχθη ὑπότροπος τοῦ ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ Λέοντος Ι' ἰδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου. Ἐκεῖ δ' ἐδι-

(1) Πανδώρα, τόμ. Ζ', φιλ. 154.

(2) Ἀὐτοῦ, σελ. 221—24.

(3) Ἀὐτ. σελ. 221.

δάχθη ὑπὸ Ἰάνου Λασκάρεως (¹), καὶ ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἐπιμελεστέρων τροφίμων τοῦ Ῥωμῆικοῦ διδασκτηρίου. Μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ Γυμνασίου προσελήφθη μετ' ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ὑπὸ τοῦ φιλέλληνης καρδιναλίου Νικολάου Ῥουδολφίου, ὁ οἶκος τοῦ ὁποίου ἦτο γενικὸν ἐντευκτήριον τῶν τότε λογίων. Ὁ πάπας Παῦλος Γ' διώρισε τὸν Δεβάρην διορθωτὴν τῶν κωδίκων τῆς Βατικανῆς χορηγήσας καὶ ἰσόβιον σύνταξιν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου τοῦ Ῥουδολφίου, ὁ Κάμιλλος Κολούμνας παρέδωκε τῷ Ματθαίῳ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀντωνίων, ὕστερον καρδινάλιον, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν, οὗτος δὲ συνώδευσε αὐτὸν εἰς τὰ ἐν Πίζῃ καὶ Παταβίῳ πανεπιστήμια. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐδεξιώθη ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ φιλομούσου καρδινάλιου Ἀλεξάνδρου Φαρνεζίου.

Ἀπέθανεν ὁ Δεβάρης ἐν Ῥώμῃ ἐβδομηκονταέτης ὀλίγον πρὸ τοῦ 1588.

Μαθητεύων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Γυμνασίῳ ὁ Ματθαῖος ἐπεμελήθη μετὰ τῶν ἄλλων συμφορητῶν τοῦ τὰ ὑπὸ τοῦ Γυμνασίου ἐκδοθέντα σχόλια τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Σοφοκλέους (1517—8).

Συνέγραψε διεξοδικὸν καὶ πολυμαθὴ πῖνακα τῶν εἰς Ὀμηρον παρεχολῶν τοῦ Εὐσταθίου τυπωθέντα ἐν Ῥώμῃ τῷ 1550 σὺν τῇ ὑπὸ τοῦ Μαχιοράνου ἐκδόσει τοῦ σοφοῦ σχολιαστοῦ, καὶ ἀνατυπωθέντα ἐν Βερολίῳ τῷ 1765, καὶ μετὰ τῆς ὑπὸ Σταλδούμ ἐκδόσεως τοῦ Εὐσταθίου ἐν Λειψίᾳ 1830. Τὸν πῖνακα τοῦτον τοῦ Δεβάρη λέγει πληρέστατον ὁ Φαβρίκιος (« Index completissimus » Biblioth. Gr. VI, σελ. 673).

Ἐποίησε πολλὰ κομψὰ ἐπιγράμματα (epigrammata Græca quam multa, quam eleganter ornateque conscripsit) .

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων τοῦ λογίου Κερκυραίου εἶνε τὸ περὶ μορίων τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης (Liber de Græcæ linguæ particulis), ὅπερ μετὰ θάνατον τοῦ συγγραφέως ἐξέδωκεν ὁ ἀνεψιός του Πέτρος Δεβάρης ἐν Ῥώμῃ 1588 προτάξας λατινιστὶ προσωνηματικὴν εἰς τὸν καρδινάλιον Φαρνέσιον, ἐν ᾗ διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἄνω βιογραφικὰς περὶ τοῦ θείου του εἰδησεις. Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκδοσις ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ, Ἀμστελδοάμῳ, Λονδίῳ 1657, καὶ τελευταῖον ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775 μετὰ σημειώσεων ὑπὸ Ῥεουσμάνν.

Κατὰ τὸν ἀνεψιὸν του συνέγραψεν ὁ Ματθαῖος καὶ πολλὰ ἕτερα (multos quidem libros reliquit, octo ac viginti annis a se conscriptos).

(¹) « Ibi igitur Devarius a tanto Doctore, summa docentis atque discentis cura litteris Græcis eruditus, obscura quæque ac recondita ejus linguæ mysteria ita celeriter arripuit, ut ipse deinde per se ex veteribus Græcis oratoribus, historicis, poetis, philosophis, tanquam ex fontibus, omnem haberet non modo linguæ cognitionem atque verborum, verum etiam rerum scientiam pulcherrimarum ». Præfatio in tractatum de particulis.

Ἐπιταγὴ Πίου Ε' καὶ τοῦ διαδεξαμένου Γρηγορίου ΙΓ' ὁ Δεδάρης μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τοὺς Κανόνας τῆς ἐν Τριδέντῳ Συνόδου, καὶ ἐτύπωσε τὴν μετάφρασιν ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ σκοπῷ προσηλυτισμοῦ, ὡς λέγει ἐν προλόγῳ καὶ ἐπιλόγῳ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς συμπατριώτας του « Ἐκείνοι τοίνυν ἐνθυμηθέντες, ὡς ἀφ' οὗ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας ἀπεσχίσθητε, παντοίως κακοῖς, ὡς μήποτ' ὥφελε, περιεπέσσετε· οἷς καὶ νῦν ἐτι » τὸ πλείστον τοῦ γένους ἡμῶν ἐλεεινῶς συνέχεται. Σύνετε δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ » φρονήσατε ποτὲ, καὶ τὴν σκληροκαρδίαν ἀποθέμενοι ἐπάντις ὅθεν ἀποκεχωρῆκατε, καὶ μὴ περαιτέρω τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τοῦ τὴν ὑμετέραν ἐπιστροφὴν μακροθύμως περιμένοντος παραπικραίνετε ».

—Κανόνες καὶ δόγματα τῆς ἱερᾶς καὶ ἀγίας οἰκουμενικῆς ἐν Τριδέντῳ γενομένης συνόδου ἐπὶ Παύλου τρίτου, Ἰουλίου τρίτου, καὶ Πέτρου τετάρτου, ἄκρων ἀρχιερέων, ἐκ τῆς Λατίνων φωνῆς εἰς τὴν τῶν Γραικῶν μεταφρασθέντα ἐκδοθέντα τε, προστάξαντος τοῦ σοφωτάτου κυρίου ἡμῶν Γρηγορίου ΙΓ' ἄκρου ἀρχιερέως. Ἐν Ῥώμῃ διὰ Φραγκίσκου τοῦ Ζανέτου ἀφ' ἧς (εἰς 4, σελ. 143, μετὰ προλεγόμενων, ἐκ σελίδων 4, ἀνευ ἀριθμήσεως (1)).

Κατὰ τὸν ἀνεψιὸν του, ὁ Ματθαῖος ἐπιταγὴ τοῦ αὐτοῦ πάπα Πίου Ε' μετέφρασεν ὁμοίως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν τὴν Κατήχησιν (Catechismum), μὴ ἐκδοθεῖσαν, καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν Ῥώμῃ πρώτην ἐκδοσιν τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῶν Πρακτικῶν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου.

Ὁ Δεδάρης διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ πολλῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ του εὑρηνται ἐκδοδομέναι ἡ μὴ.

Ἀντώνιος Ἐπαρχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1491 ἐν Κερκύρᾳ ἐκ Γεωργίου Ἐπαρχοῦ, ἀνδρὸς ἐλλογίμου καὶ ἐπισήμου, καὶ τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου Μόσχου τοῦ Λάκωνος.

Ἐν ἔτι 1536 ὁ Ἀντώνιος ἐπέμφθη μετὰ Ἰωάννου Καρτάνου παρὰ τῶν Κερκυραίων πρεσβευτῆς εἰς Ἑνετίαν, ἔνθα ἔτυχε πλείστων ὑπὲρ τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν προνομίων. Ἐπανακάμψας δ' ἠναγκάσθη, ἕνεκα τῆς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκστρατείας τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάνου, νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τῆς Δημοκρατίας, ὡς φυγὰς καὶ πλάνος. Ἐκεῖ συνέστησε διδασκτήριον ἑλληνικῶν γραμμάτων ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τὸ Συμβούλιον τῶν δέκα ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις καὶ τὰ δεινοπαθήματα τοῦ διακεκριμένου Κερκυραίου ἐξέδοτο ὑπὲρ αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ψήφισμα. « Ἐνεκα τῆς πίστεως, τῆς ἐξαιρέτου παιδείας, καὶ τῶν πρὸς τὸ ἡμέτερον κράτος εὐργετημάτων τοῦ ἐξόχου

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Α', ἀριθ. 19) λέγει μετάφρασιν τῶν κανόνων τούτων τὸν κατὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα ἀκμάσαντα Ματθαῖον Καρυοφύλλην, ἀφοῦ καὶ ἐν προλεγόμενοις προτάσσεται τὸ ὄνομα τοῦ Δεδάρη.

Ἡ Ἀντωνίου Ἐπαρχοῦ πιστοῦ πολίτου τῆς ἡμετέρας πόλεως Κερκύ-
 ρας, τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ Συμβουλίου τούτου χορηγοῦνται ἐκ τοῦ ἰδιαι-
 τέρου τοῦ Συμβουλίου ταμείου δουκάτα ὀκτὼ κατὰ μῖνα, μέχρις
 οὗ λαβὼν ἀνακούφισιν τινα ἐκ τῆς ζημίας καὶ βλάβης, ἣν ὑπέ-
 στησαν τὰ ἑαυτοῦ κτήματα, φθαρέντα παντάπασι καὶ ἀφανισθέντα
 κατὰ τὴν οἰκτρὰν λεηλασίαν τῆς νήσου, ἐπανακάμψῃ εἰς τὴν πατρίδα,
 ἐφ' ὅρῳ ὅμως νὰ διδάσκῃ ἐν τοσοῦτῳ κατὰ τὴν ἐνταῦθα αὐτοῦ δια-
 τριβὴν δημοσίᾳ καθ' ἑκάστην τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ἐν τόπῳ ὑπὸ
 τοῦ Συμβουλίου ὁρισθησομένῳ ».

Κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1537 ἐν Βενετίᾳ διαμένων ὁ Ἐπαρχος
 ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν διάσημον καρδινάλιον Βέμβον ἐν ᾧ λίαν
 ζωηρῶς περιγράφων τὴν πενίαν αὐτοῦ καὶ λέγων ὅτι « οὐκ ἔχει ὀπό-
 θεν διατρέψαι τὰ παιδιάρια » καταφεύγει εἰς τὴν ἐλευθερίότητα τοῦ
 λογίου καὶ ἐλεήμονος καρδινάλιου, ὅστις θαυμαστῆς ὦν καὶ φίλος τοῦ
 Ἐπαρχοῦ ἔγραψεν ἐκ Ρώμης ὑπὲρ αὐτοῦ Ἰταλιστὶ πρὸς τὸν καρδινά-
 λιον Φαρνέσιον τῇ 7 Ὀκτωβρίου τοῦ 1540 συνιστῶν αὐτὸν θερμότατα.

Ἐνετίηθεν ἔγραψε, πιθανῶς κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (1538), καὶ
 ἄλλην ἐπιστολὴν πρὸς Ἀρσένιον τὸν ψευδο-Μονεμβασίας.

Ταλαιπωρηθεὶς ὑπὸ τῆς τύχης ὁ Ἐπαρχος ἐβιάσθη νὰ πωλῇ
 ἑκατὸν κώδικας χειρογράφων, οὓς εἶχε, καὶ ὦν τὸν κατάλογον μετέ-
 δωκαν ἡμῖν οἱ Λεμοῖνος, Βανδούρης, καὶ Φαβρίκιος. Πιθανῶς δ' ἕνεκα
 πενίας ἀντέγραψε καὶ διάφορα πονήματα, διότι συγκαταριθμεῖται
 ὑπὸ Μονφωκὸν μεταξὺ τῶν ταχυγράφων. Τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχοῦ
 πωλουμένους κώδικας ἐπεθύμησε ν' ἀγοράσῃ Κάρολος ὁ Ε', ἵνα δι'
 αὐτῶν πλουτήσῃ τὴν Καισαρικὴν βιβλιοθήκην, ἀλλ' ὕστερον, εἴτε
 διὰ τὴν ἀπορίαν τοῦ ταμείου, εἴτε δι' ἄλλους λόγους μετέβαλε γνώ-
 μην, καὶ ἡγοράσθησαν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'.
 Ἀντίγραφα τινα ἡγόρασε παρὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς
 Αὐγούστης ἀντὶ ὀκτακοσίων δουκάτων, καὶ Μάρκελος ὁ Β' καὶ Πίος
 ὁ Δ' οἱ ποντίφηκες, ἐπεφόρτισαν αὐτὸν ἵνα συλλέξῃ ἐν Ἑλλάδι καὶ
 Ἀνατολῇ Ἑλληνικὰ ἀντίγραφα, κοσμήσαντα οὐχὶ τὴν Βατικανὴν βι-
 βλιοθήκην, ἀλλὰ τὴν τῆς Φλωρεντίας, ἕνεκα τῶν πρὸς τοῦτο γενομέ-
 νων παρὰ τοῦ μεγάλου Δουκὸς Κόσμου παρκαλλήσεων πρὸς τὸν καρ-
 δινάλιον Σιρλέτον.

Ἡ χρηματικὴ βοήθεια ἐχορηγεῖτο τῷ Ἐπαρχῳ μέχρι τοῦ 1544,
 ὅτε παρὰ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας ἔλαβε καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν
 (ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

τιμῆς καὶ μεγαλοδωρίας. Μεταξὺ τῶν τιμαρίων, εἰς ἃ οἱ δορυκτῆτορες Ἀνδηγαυοὶ διήρσαν τὴν νῆσον Κέρκυραν, ὑπῆρχε καὶ τὸ λεγόμενον τῶν Ἀθιγγάνων, διότι πάντες οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν ἐκείνην καὶ ἐν Κερκύρᾳ, Πάργῃ, Βαστίᾳ, Βουθρωτῷ, Συβότοις, καὶ Χιμάρᾳ κατοικοῦντες ὑπήγοντο εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ βαρόνου τοῦ τιμαρίου ἐκείνου. Τελευτήσαντος τοῦ τελευταίου τιμαριούχου, ὁ Ἐπαρχος ἐζήτησε τὸ τιμᾶριον τοῦτο. Ὅθεν τῇ 15 Ἰανουαρίου 1541 διὰ δέγματος τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα ἐχορηγήθη αὐτὸ εἰς τὸν διάσημον Κερκυραῖον ἔνεκα τῆς ἐξαιρετοῦ πίστεως, παιδείας, καὶ τῶν εὐεργετημάτων αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν καρδινάλιον Γάσπαριν Κονταρηνόν, καὶ τῷ 1543 πρὸς Φίλιππον τὸν Μελάγχθωνα. Κατὰ δὲ τὸ ἐπὶ (1544) ἐδημοσίευσεν τὸν θρῆνον εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν μετὰ τῶν ἄνω δύο ἐπιστολῶν καὶ τρίτης πρὸς Ἀντώνιον τὸν Ἀντίμαχον.

Τὸν Ἐπαρχον διατρίβοντα ἐν Ἑνετίᾳ εἶδεν ἐν ἔτει 1545 ὁ Γεσνέρος, ὅστις συγκατατάσσει τὸν λόγιον ἄνδρα μεταξὺ ἐκείνων, οἵτινες ἐχορήγησαν αὐτῷ εἰδήσεις. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἔτει 1548 διέτριβεν εἰσέτι ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Δημοκρατίας, γράψας καὶ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Διονύσιον, ἣτις προετάχθη ὡς πρόλογος τῆς τότε ὑπὸ Σπινέλλου γενομένης ἐκδόσεως τῶν Μηναίων.

Τῷ 1550, ἀναγκαζόμενος νὰ ἐκδώσῃ εἰς γάμον θυγάτριον ὥραϊον ἀπεφάσισε νὰ πωλήσῃ πεντήκοντα ἀρχαιοτάτα χειρόγραφα, καὶ γράφει ἐπὶ τούτῳ ἐξ Ἑνετίας ἐπιστολὴν πρὸς Ἀντώνιον Πινερότον, σύμβουλον τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐν ᾗ θρηνῶν τὴν δουλείαν τῆς Ἑλλάδος, παρακινεῖ τὸν ἄνδρα ἵνα μεσιτεύσῃ πρὸς ἀπελευθέρωσιν αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ἐπανῆλθεν, ὡς φαίνεται, ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν πατρίδα του, διότι ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ τοῦ 1551 ἐπέμθη ἐκ νέου εἰς τὴν πρωτεύουσιν ὡς πρέσβυς τῶν Κερκυραίων ἵνα τύχῃ προνομίων τινῶν. Ἐν ἔτει 1564 ὁ Ἐπαρχος ἦτο ἐν Κερκύρᾳ· ἀλλὰ κηδόμενος τὰ μέγιστα περὶ τῆς ἐντελοῦς ἐκπαιδεύσεως τῶν δύο αὐτοῦ ἀρρένων τέκνων, καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀξιεπαινον αὐτοῦ ἐπιθυμίαν, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ μεταναστεύσῃ. Ὅθεν ἐν ἔτει 1565 ἐκέλευσε τὸν πᾶπαν Πίον Δ' ἵνα πρὸς τοῦτο βοηθήσῃ αὐτὸν χρηματικῶς. Οὗτος δὲ οὐ μόνον ἐπεμψεν αὐτῷ ἱκανὰ ἀργύρια, ἀλλὰ καὶ μηνιαίαν σύνταξιν ὥρισεν ἐκ δέκα χρυσίων. Ἐπὶ τούτοις πεποισθῶς ὁ Ἐπαρχος ἀνεχώρησε

ρησεν ἐκ τῆς πατρίδος τῷ 1566, ἀγαγὼν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς δύο υἱοὺς ἵνα παιδευθῶσιν ἐν Παταβίῳ, καὶ πλεῖστα κομισάμενος ἑλληνικὰ ἀντίγραφα. Ἐπειδὴ δὲ ἐλθὼν εἰς Ἰταλίαν εὔρε τὸν πάπαν ἀποθανόντα, ἐδήλωσε τὸ πρᾶγμα πρὸς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πίον τὸν Ε'. Οὐδεμίαν ὁμῶς λαβὼν ἀπάντησιν καὶ καταπονούμενος ὑπὸ τῶν χρεῶν, καὶ τόκων καὶ τῆς δαπάνης, ἠναγκάσθη νὰ καθικετεύσῃ δι' ἐπανειλημμένων ἐπιστολῶν τοὺς καρδινάλιους Φαρνέσιον, Σιρλέτον, καὶ Τράνης, ἵνα μεσιτεύσωσι παρὰ τῷ ποντίφει, ὅπως τύχῃ τῆς πρώην ὑπὸ Πίου Δ' ὀρισθείσης αὐτῷ τοσοῦτον ἀναγκαίης συντάξεως.

Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Ἐπαρχοῦ, γραφείσης ἐν ἔτει 1568, ἐξάγεται, ὅτι ἦγε τότε τὸ ἑβδομηκοστὸν ἑβδομον ἔτος, πιεζόμενος ὑπὸ ποδάγρας. Ἐπειτα οὐδεμίαν ἔχομεν περὶ αὐτοῦ εἰδήσιν. Κατέλιπε μίαν θυγατέρα καὶ δύο υἱοὺς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἐκαλεῖτο Νικηφόρος.

Ὁ Ἐπαρχος ἦν ἐκ τῶν διασημοτέρων Ἑλληνιστῶν τοῦ 15^{του} αἰῶνος, γράψας διαφόρους ἐπιστολάς δημοσιευθείσας ὑπὸ Κρουσίον, Λαμίου, Μαυροφρείδου, Μουστοξύδου.

Ὁ Γυράλδος συναριθμεῖ αὐτὸν μεταξὺ τῶν περιφανῶν ποιητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ. Περὶ τούτου δὲ καὶ περὶ τῆς πατρίου αὐτοῦ ἀγάπης τεκμήριον ἔχομεν τὸν θρῆνον εἰς τὴν τῆς Ἑλλάδος καταστροφὴν, ὃν ἀσμένως ἐπισυνάπτομεν (').

*Θρῆνος εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν
'Αρτωρίου τοῦ Ἐπαρχοῦ.*

Νῦν ὀλοφυνῆς, Πιερίδες, νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,

Δάκρυα νῦν Ἑλικὼν λείβ' ἄμωτον γοῶν.

Νῦν χάριτες τρισαῖ Ζηγὸς περικαλλέα τέκνα,

Ἑλλάδος οὐλομένην συντυχίην κλάετε.

"Αἴγχει θῆρ ὀλοὸς γναμπτοῖς δνύχασσι κιχίτας

Πρόβριζον Δαναῶν ἱμερόεντα δόμον.

Δεινὸν ἐπιθρωμαῖται δ' ἄλλοις αἰὲν ὀρούων,

Οὐδέποτε ἀφρικτὶ δέρκεται ὃν κεν ἴδοι.

"Αθρεῖ, Ζεῦ, περίσημον, ἄθρει, γένος οἶον ὀλείται.

Μύρεο σὴν, Ἑλλάς, μύρεο δυσμορίην.

'Αλκείδην κιχλήσχω, ποῦ νῦν παῖς ἀγέρωχος

'Αλκμήνης· ἧ γὰρ τοῦδ' ἄποθεν προσιδῶν

(') Μιχαὴλ Μουστοξύδου, Ἀντώνιος Ἐπαρχος ἐν Πανδώρα φ. λ. 407, 409, 410, 411. Εἰς τὸν Ἐπαρχον ἀποδίδεται λατινικὴ μετάφρασις βιβλίων τινῶν τοῦ Πολυδίου (Weiss, Biographie Universelle, tom. 63. — Fabricius XI, 366).

Οὐκ ἂν μεῖνεν, ἐπισκύνιον καὶ χεῖρα βαρεῖαν,
 Θῆρ ὁ τόδ' ὑβρίζων ἔθνος ὑπερφιάλως.
 Ἄλλ' ἀστοῖσιν φάνηθι ἀνήμερα φῶλ' ἀπελαύνων.
 Ἀμφιτρυωνιάδῃ σοῖσιν ἀπ' οὐρανόθεν.
 Καδμήϊς γὰρ Θῆβῃ κεδνὴ σείο τιθήνη,
 Ρίγιον ἔνδον ἔχει γηρυόνοιο κύνα.
 Τίρυνθος περιδῶτου δέδμηται μέγα δ' ἄστρῳ,
 Δούλειον τ' ἤμαρ δίφειον Ἄργος ἶδεν.
 Οἱ δὲ Μυκῆνας καὶ Πέλοπος χθόνα πᾶσαν ἐπεῖχον,
 Αἶ, αἶ βαρβαρικά νῦν ζυγόδεσμ' ἔλαβον.
 Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Ἐγρὸ ταρταρίων ποτὲ κευθμῶνων ἄπο Θησεῦ,
 Ὅμμασι μυδαλέοις Κεκροπίην δ' ἔσιδε
 Μυρίον αὖθις πέμπουσιν κρατερᾶς ὅπ' ἀνάγκης
 Οὐχ ἔνεκ' Ἀνδρόγεω δασμὸν ἀπ' ἡϊθέων.
 Δέρκεο δ' ἐξ Οὐλύμπου σὺν Πολυδεύκει Κάστορ
 Ἄλγεα δουλοσύνης, οἷα Λάκωνας ἔλον.
 Ἀλκαθόοιο βίῃ νῦν ἄλλον βάλλε λέοντα,
 Ὅς λόφον ἀστερίου Μεσσαπίοιο ἔχει.
 Οὐ ταύροισιν ἀναιδέα θυμὸν ἰέντα μόνοισιν,
 Ἄλλὰ βροτῶν σαρκὶν φεῦ! ἐπιμαϊνόμενον.
 Ὅρσε', Ἀχιλλεῦ, δεῦρ' ἐπάμυνον σοῖσι Πελασγοῖς
 Τειρομένους ὀλοῶν ἔγχεϊ δυσμενέων.
 Λαμβανε δ' ὅμοις τὰ κλυτοτέχνης κυλλοποδίων
 Εἵνεκα Πατρόκλου ἔντεα τεύξατό σοι.
 Ἦριπε νῦν προθέλυμον Φθίης, ἤριπεν ἄστρῳ
 Αἶ, αἶ, Θετταλίῃ δ' ἄλγεα πολλὰ φέρει.
 Ἄρχετε, Πιερίδες γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Ἦδῃ κλεινὸν ἀπάσας ὕβρισθ' Ἑλλάδος οὐδας,
 Ἐκποθεν ἄλλ' οὐ τις φαίνεται ἀμυνόμενος.
 Οὔτις ἀπὸ χθονός, οὔτις Ὀλύμπου ἀπ' ἀστερόεντος,
 Δύσμορε νῦν Ἑλλάς, σείο δέδορκε τύχας.
 Φύτλην εὐδῶρκων γὰρ θυρίς ἐβρόχθισεν Ἄρης,
 Λοιπὰ δὲ μοῦν ἐν γῇ πῆματα ἐλέγχσά τε.
 Τῶν αἰδώς εἰν ὀφθαλμοῖς, οὔτ' ἄλλο τέθηλε
 Σύμβολον εὐσεβέων, Ζεὺς γὰρ ἀρεῖλε πρόφρων.
 Οὐ γάρ τοι Ζηνὸς μέλλει ἀέκητι τᾶδ' εἶναι,
 Φῶλον ὄφρ' ἐσθλῶν μὴ κῆρυμα γένοιτο κακοῖς.
 Τίς νεμέσῃτε βροτός, τίς τοσσάδ' ἐχώσατο δαίμων,
 Παισὶν ὅς ἡμιθέων τοῖον ἔοργε κακόν.
 Βάττινος ἦν δῆπου ὅς τις ποτ' ἄρ' ἐπλεῖ' ὁ βλάπτων

Νύχθ' ὅς ἀμορβαίην Ἀοινὴν δ' ἄγαγεν.
 Ἰλαθὶ δῆμοισι, Ζεῦ, ἴλαθ' ἀποφθινύθουσι,
 Πολλὰς ἐπάρκει νῦν οἶον ὑπέσχεό που.
 Ἀφραδίην ἀπὸ πέμπε μελάθρων, ὦ πολιοῦχε
 Μητέρα δυσπραγίης αἰὲν ἱαπτομένην.
 Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Τίς πρᾶπίδου κακὰς Δαναῶν ἀπὸ κῆρας ἀλάλων,
 Οἷα Λεωνίδεω δεξιτερὴν ὀπλίσσει.
 Μειλίχια φρονέων δέ τις ἀγρομένους ἀγορεύσει,
 Οἷα Θεμιστοκλῆς οὐ κτεάνων ἀλέγων.
 Τίς δ' οἴσει ψῆφον σαοσίμβροτον οἷα Περικλῆς
 Ἐξ ἀπόροιο πόρον πλῆθεσιν εὐράμενος.
 Πηγαί μὲν παύσαντο φρενῶν, φεῦ! καὶ ῥαυδάμιγγες
 Ἑλλάδος ἐν θαπέθῳ δαίμονος ἐξέλιπον.
 Πάντα δ' ἔρημ' ἠύφρονος ἀνδρὸς ἐγερτινόιοι,
 Ἀγλαίης προτέρης ὥχετο πᾶσα χάρις.
 Δευκαλίων, λῆας νῦν ἤδη βάλλεο ἄλλους,
 Ἀθήνη γὰρ κωφὴ Ἑλλάδα πᾶσαν ἔχει.
 Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Θρέπτειται ψυχῶν νοδὸς ἡγεμονῆς ἄτρεστοι
 Μοῦσαι Μνημοσύνης ἔκγονα καλλικόμου,
 Εἶπατε λυσσομένῳ μοι ποῦ αὖτις ἔθεσθε,
 Κασταλῆς γάρ τοι γνῶριμον οὐδ' ὄνομα.
 Μῶν ἔχεθ' Ἑσπερίην; ἦ καὶ κρυμώδεας Ἀλπεῖς
 Πάμπαν ὑπερβάμεναι χαίρετε Λευκετίη;
 Φεῦ! ὦς ἡλλάχθη πάντ', ἦ καὶ Παλλὰς Ἀθήνη
 Κεκροπιδῶν ἄστει προὔλιπ' ἀποιγμένη.
 Καὶ μάκαρες τὰ σφῶν ἀέκοντες προὔλιπον ἄλλοι,
 Ἀχθος ἀναινόμενοι βαρβαρικῶν θορύβων.
 Μοῦνος ἂν Ἑλλάδα λυσιμέριμος νῦν ὑπόλοιπος,
 Καὶ Μῶμος τρισὶ σὺν ταρταρίαισι Κόραις.
 Ἄρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἶλινα νῦν στονάχει.
 Διστὰ φάει κόσμου τρίτατον φάος ἄλλο βροτοῖσι·
 Δεῦτ' ἀποπανόμενον λοίσθιον εἰσίδετε.
 Αἴγλην δ' ὑμετέρεην σκιεροῖς κρύψαντα νέφεσσι
 Πένθος δυσμορίην οὐρανόθεν στένετε.
 Εἶπατε δ' Ἠλιάδεσσιν ὀδυρομέναις Φαέθοντα,
 Ἠλέκτροιο πάλιν δάκρυα βαλλέμεναι.
 Ὅτ' ἂν ἀπειρέσιον φέγγος ψυχῶν ἰάλλων,
 Ἄλλος νῦν ἀστὴρ ὤλετο παμφανήων.

Ἦπειροι τόνδ' ὠδύραντο, ξὺν δ' ἅμα τῆσιν,
 Εἰνάλλαι νῆσοι νωλεμέως ἔαχον.
 Τέμπεα δ' ἦρθοντ' ἄλγεος, οὐρεά τ' ἠνεμόεντα,
 Καὶ λαιμῶνας ὁμοῦ πένθος ἐπεσκέπασε.
 Κρυψίδρομοί τε κρῆναι καὶ ποταμοὶ γοοῦνται·
 Ὅμοι! τοῖον Ζεῦ, κάλλος ἀπολλύμενον!
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἴλινα νῦν στονάχει.
 Ἀστεα πά.θ' ὅποσα πρὸς ἔω καὶ ὅσ' ἔσπερον ἄγνόν,
 Ὅσσα τε πρὸς Βορέην καὶ Νότον οἰκί' ἔχει,
 Ὑμετέρης μύρεσθε τιθήνης αἰπὺν ὄλεθρον,
 Καίραμένα πλοκάμους, ὥς ἐπέοικε, κάρης.
 Οἷσάτε δὲ στεφάνους στυγνῶ, πλεκτοὺς θακύνθω
 Οἷσάτε μητέρι νῦν δῶρον ὀφειλόμενον.
 Μειλικίη γὰρ ἀπάντων χεῖλεσι μαζὸν ἐνῆκεν,
 Πιδύπνοα ψυχαῖς σπέρματ' ἐρρυγόμενον.
 Πρώτη δ' ἀμφήκει σοφίης Ζητὸς παρέδρουο
 Ἐγχεῖ, ἀμαθίης αἷσχος ἀπεσκέδασε.
 Διλοῖσι θνητοῖσι δ' ἄλωσμένοις κατὰ βένθος
 Νυκτὸς ἀπειρεσίης λαμπρὸν ἔδειξε φάος.
 Ὑψιφόρητον ἀταρπὸν δ' ἀθανάτων ἐπέδωκε,
 Στέλλεσθ' ἀστροβέτοις βήμασιν εὐνομίας.
 Φαύλων τ' ἀνδρῶν πρῶτον ἐπαυνάζειν μέγα κῆμα
 Κάτα δὲ μάρνασθαι μήσατ' ἐπισταμένως
 Τίς κεν μυθήσαιο εὐφρονέους ὅσα μήτηρ
 Παισὶ φίλοισι διδοῖ εὐμενίη φύσεως;
 Ἀρχετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν ἄρχετ' αἰοδῆς,
 Δακρυχέων δ' Ἑλικῶν αἴλινα νῦν στονάχει.
 Κεῖται δῆθ' Ἑλλὰς μὴ θαύμαιν' οἷον ἐτύχθη·
 Πάντα κάτω βάλλει αἶψα διχαστασίη.
 Τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίησι μακρὸν τοῖς ἂν κοτέσσοιτο,
 Τεύξουσταν θνητοῖς πῆματ' ὀλεθρογόνα.
 Ἀλλ' ἡπίριον ὦ βασιλῆες ὑπέρτατοι ἄλλων,
 Πῶθι κλύεθ' ἅπερ θυμὸς ἄνωγε λέγειν.
 Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀληθέα πάντ' ἀγορεύειν
 Αἰγιόχοιο Κόραι Ζητὸς ἐριθρεμέτα.
 Θῆρ' ὀλοφώτος αὖτις ἐπασσύτερον ποσὶν ἔρπων,
 Αἰεὶ τοῦ πρόθεον μέζον' ὄλεθρον ἄγει.
 Φράζεο Ἰταλίη, καὶ Γερμανῶν ἀγέρωχον
 Φῦλον, φράζεό μοι Παννονίων δάπεδον.
 Φραζέσθω Κέλτης μεγαθύμων τ' ἔθνος Ἰθέρων,
 Ὅτι μεταστρέφεται πάντα διχαστασίη.
 Οὔτε πόλις, ναὶ μὰ Ζῆν', οὔτ' ἔθνος, οὔδ' ἐμὲν οὔτος,

Ἄρδην ἐκ θεμέθλων ἤριπε τῆςδε δίχα.
 Λήγετε, Πιερίδες, γοερῆς νῦν λήγετ' αἰοιδῆς·
 Κέκλαυται γὰρ ἄδην πῆματα Κεκροπίης.
 Ὅσα μὲν Αὔσονίων ἀρειμανέων ἔθνεα ἀνδρῶν,
 Ὅσα δὲ Γερμανῶν, ὅσα τε Παννονίων,
 Φυλά τε Κελτῶν, ἧδ' ἐτ' Ἰδηρῶν βόσκειτ' ἐπ' αἶαν,
 Οἶκον ἓνα φράζει πᾶς θεράπων σοφίης.
 Παῦλον δ' οἴκου τοῦδ' αὖθις πατέρ' εὐμενέοντα,
 Χαῖρε Φράγκισκόν τ', ἧδὲ κάρην Κάρολον.
 Οὐνετῶν βαθυόλβων δῆμον ἐμῶν δ' αὖ ἀνάκτων,
 Πᾶς ἰθὺ φρονέων σὶδ' ἔμειναι ταμίην.
 Πλαος αὐγάζου, Ζεῦ, οἶκον τηλεθόοντα,
 Ξύμφωνα δ' ἐννεχέταις πάντεσι νοῦν παρέχου.
 Παῦς δ' ἐπισταμένως ἀμφοῖν μέγα νεῖκος ἀνάκτοιν,
 Ἀχλὺν ἐκὰς θυμοῦ μήνιδος ἐκσκεδάσας.
 Σαῖς δ' ὑποθυμοσύναις δὸς βουλὴν ἥτις ἐρύκοι,
 Ῥιγεδανοῦ Δακέτου ἐξ ὀνύχων μέλαθρον.
 Παννονίην δὲ γὰρ αὖθις ὀρούων θῆρ' ὅδ' ἀπηγῆς,
 Οἶκῳ παντὶ φέρει κῆρα τανηλεγέα.
 Νῦν θηρὸς, Κάρολ', ἅντα πελώριον ἔγχος ἄειρε,
 Βάλλε δράκοντ' ὀλοὸν πνεύμωννα βάλλε μέσον.
 Μήδ' ἐντόσθιον ἔχθος ἔχων, ὃν ἔοικε σαώζειν,
 Οἶκον ἀπ' ἐκ βάρων σκάπτειο ληθόμενος.
 Αἴζεο καὶ σὺ, Φραγκίσκ' ἀτπίδος ὀμφαλοέσσης
 Ἐδρανα ῥυόμενος, θῆρα βάλ' αἰμοχαρῆ.
 Μὴ παίδων κάτα χειρὶ τινάξαις ὄμβριμον ἔγχος,
 Καίνων οὖς εἰκὸς ρυέμεναι θανάτου.
 Ἀμφοτέροισι, λέγω, μὴ μέσσης ὥσπερ ἀήτης,
 Πνεῖτε νέφος κεφαλῇ σπώμενοι ὑμετέρῃ.
 Μὴ Κάδμοιο ἕκαστος νίκης κάρτ' ἐφίσθω,
 Ἀλλὰ μάλ' ἀμφὶς ὀρῶν, τόξον ἐπαντινέτω.
 Μουσάων ἱεραῖς νῦν εἴκατε ἐννεσίησιν,
 Ὀψιγόνων ἀνδρῶν μῶμον ἀλευρόμεναι.
 Ἴστρος ὁδὸν δεικνύει, καὶ πλοῦς πόντον ἐφ' Ἑλλῆς,
 Νίκης αὐτοκράτορ σφῶν μάλ' ἐριπρεπέος.
 Οὐτις μνήσεθ' ὑμῶν, οὐδὲ λόγῳ βασιλῆας
 Οὐτ' ἔργοισιν ἐρεῖ, ἄλλον ἰδὼν πόλεμον.
 Οὐτις αἰοιδῶν εὐκλείσει γένος, οὔτε τοι ἔργα,
 Φόρμιγγ' ἀμφὶ χέρας μελιχόγηγυν ἔχων.
 Τύμβος δ' ἀράσιμος μερόπεσσι μετεππομένοις,
 Ζεὺς δ' ἄρ' ἀνάρσιος αὖ κ' ἄν φθιμένοις ἔσσειται.
 Οὐνεχ' ἐοῖτο ἐφετιμῶν οὐκ' ἀλέγοντες ἔλθεσθε
 Ἐγχος ἐπ' ἀλλήλους λυγρὸν ἐναχέου.

Ἀμφαδίην τεύχοντες νίκην ἀλλοφύλω,
 Αἵμασιν ὑμετέροισ, αἰδέομαι δὲ λέγειν.
 Ἄλλ' ἐρέω μούσαισι πιθήσας ἀρτιπείαις,
 Οὐδέτερος νίκην ἱμερόισσαν ἀρεῖ.
 Τρίττατος ἀμφοτέροι γὰρ καίπερ ἀγῶνα δ' ἰόντων
 Νίκης λαμπρὰ γέρα ληψόμενος τροχάει.
 Κλυτέ μεν, ὦ βασιλῆες· ἐμὸς λόγος ἐν φρεσὶ δ' ἔστω,
 Μηδ' ἄνεμος φορέει πᾶν ὅ,τι περ λελάκω.
 Μάντις ἐτώσια βάζων ὑμῖν εἴθε γενοίμην,
 Πνεύμασιν ἀρπαχθεῖς, ἥ κορυθαντιόνων!
 Ἀλλὰ δέδορκ' ἄποθεν, φεῦ! Λυγκεύς, οἷα περ ἄλλος,
 Ἴχνησι λαιψηροῖς πῦρ ἐπινοσόμενον.
 Ἀήγετε Πιερίδες γοερῆς νῦν λήγετ' αἰοιδῆς,
 Κέκλαυται γὰρ ἄδην πῆματα Κεκροπίης.
 Ζεῦ πάλιν ἴλαθι δὴ σοῖσσι προτέροισιν ἐδέθλοισ,
 Οὐχ ἕτερον γὰρ ἔγνων κηδόμενον χθονίων.
 Νῦν ἱερῆς ποτὲ χώρης μνήσασθ' οὐρανίωνες,
 Καὶ λύσατε κακῶν ἅστε' ἀπειρεσίων.
 Σώφρονα νῦν τε δότ' ἀστοῖς, χρήμα βροτοῖσιν ἄριστον,
 Νύκτα δ' ἄπο δνοφερῇν Ἑλλάδος ἐξέλετε.
 Ἴσχεο μηνυμοῖο δίκη παλιδερκέα γλήνην,
 Ἴμερόεν δὲ δίδου τέρμα κακοπραγίης (').

Στυλιανὸς Ῥίκης.

Κερκυραῖος. Σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ διέτρυphen ἐκεῖσε, ἐξ ἀντιγραφῆς Ἑλληνικῶν κωδίκων ἀποζῶν. Συνέγραψεν

Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος, ἐκδοθεῖσαν τὴ πρῶτον ὑπὸ Θεοδώρου Προσαλέντου, τῷ δὲ 1690 ἀνατυπωθεῖσαν δι' ἐπιμελείας καὶ δαπάνης Θ. Προσαλέντου, ὁμωνύμου καὶ δισεγγόνου τοῦ πρώτου, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν,

—Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνος ψαλλομένη τῇ κς' τοῦ Νοεμβρίου μηνός, ἐν ἣ τελεῖται ἡ αὐτοῦ μνήμη, πρὶν μὲν συντεθεῖσα παρὰ τοῦ ποτὲ ἐλλογιμωτάτου κυρίου Στυλιανοῦ Ῥίκης, καὶ ἐκδοθεῖσα σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ποτὲ εὐγενεστάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη· νεώστ' δὲ δι' ἐπιμελείας καὶ ἀναλωμάτων τοῦ νῦν ἐκλαμπροτάτου κυρίου Θεοδώρου Προσαλέντη, τοῦ αὐτοῦ δισεγγόνου, χάριν εὐλαθείας μετατυπώσας. Ἐνετίησιν, αχχ. Παρὰ Μιχαὴλ Ἀγγέλω τῷ Βαρβωνίῳ. 8ον. σελ. 23.

Εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐν Τουρίνῳ βασιλικοῦ Ἀθηναίου σώζεται χειρόγραφον ἀνήκον πάλαι εἰς Γαβριὴλ τὸν Σεβήρον, καὶ περιέχον μετ' ἄλλων τῆς

(') Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ἀντωνίου Ἐπάρχου τοῦ Κερκυραίου, εἰς τὴν Ἑλλάδος καταστροφὴν ὁρῆνος. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολαὶ τινες πρὸς ὁμόνοιαν συντείνουσαι τῆς χριστιανῶν πολιτείας. Venetiis 1544».

ἐκκλησίας ἡμῶν κανόνων, καὶ τὴν περὶ συγγενείας βαθμῶν συνοπτικὴν συλλογὴν Ζαχαρίου τοῦ Σκορδυλλίου· φέρει δ' ἐν τέλει « Συνεγράφη (ἴσως ἀντεγράφη) παρ' ἐμοῦ Στυλιανοῦ Ῥίκη τοῦ Κερκυραίου ἐν ἔτει αὐτῇ ὀκτωδρίῳ ιγ' ». Εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἐπὶ ζεύγη ἱκετηρίων πρὸς τὸν Ἰησοῦν στίχων, πιθανῶς ποιηθέντων ὑπὸ τοῦ Ῥίκη.

Θεοφάνης καὶ Νεκτάριος οἱ Ἀψαράδες.

Οἱ αὐτάδελφοι οὗτοι ἱερομόναχοι, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενοι, ἤμασαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος· τὸν ἀσκητικὸν ποθοῦντες βίον, ἀπὴλλαγμένον τῆς τύρβης καὶ ματαιότητος τῶν κοσμικῶν, κατέφυγον εἰς τοὺς ἀποκρήμους βράχους τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ Μετεώρων, καὶ ἔκτισαν τὴν ἀπρόσιτον μονὴν τοῦ Βαρλαάμ, ἐν ᾗ σχεδὸν ὑπερκόσμιος τὸν βίον κατέλυσαν. Καὶ ὁ μὲν Θεοφάνης ἀπεβίωσε τὴν 17 Μαΐου 1544, ὁ δὲ Νεκτάριος τὴν 7 Ἀπριλίου 1550. Ἡ μνήμη αὐτῶν πανηγυρίζεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας.

Ἐγράψαν αὐτοβιογραφίαν συμπεριληφθεῖσαν εἰς τὴν ὑπὸ Ματθαίου μητροπολίτου Μύρων ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν αὐτῶν.

— Ἀκολουθία τῶν ἁγίων καὶ θεοφύρων πατέρων ἡμῶν καὶ αὐταδέλφων Νεκταρίου καὶ Θεοφάνους τῶν κτιτόρων τῆς Σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς Μονῆς τοῦ Βαρλαάμ τῆς ἐν τῷ Μετεώρῳ, τῶν ἐξ Ἰωαννίνων, τὸ γένος Ἀψαράδες. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθείσα, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Ἀγίου Σταγῶν Κυρίου Γαβριὴλ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, ἐκ χωρίου Μοζέτζι, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ, καὶ ἵνα δωρεὰν τοῖς εὐσεβεῖσι διανεμηται. Ἐν Βενετίᾳ, παρὰ Νικολάῳ Γκυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων 1815 (4ον. σελ. 39).

Φραγκίσκος Πόρτος.

Εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων κριτικῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος· ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης, καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων αὐτοῦ ἐν Πελοποννήτῳ. Ὀρφανισθέντα τῶν γονέων συνήγαγον αὐτὸν οἱ προσήκοντες τῷ γένει, καὶ ὕστερον ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Γεώργιος Καλλιέργης ἀπελθὼν εἰς Βενετίαν συμπαρέλαβε χάριν ἐλέους τὸν Φραγκίσκον, ὄντα ἤδη περὶ τὸ δέκατον ἔκτον τῆς ἡλικίας του ἔτος, καὶ ἔπεμψεν ὕστερον εἰς Πατάβιον, ἔνθα ἐφ' ὅλην σχεδὸν πενταετίαν ἐπαίδευσεν τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ ἐδιδάχθη προσέτι καὶ τὴν φιλοσοφίαν. Ἐπαναπαύσας δ' εἰς Κρήτην τοῦ προστάτου του, ὁ Πόρτος γενόμενος ἐν ἀπορίᾳ τῶν ἀναγκαιῶν ἐπέστρεψεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ζῶν ἀπὸ τῆς ἐλευθεριότητος τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, καὶ ἀσχολούμενος εἰς τὰ γράμματα, ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν πόσιν ἐδείξε προ-

κοπήν, ὥστε καὶ διωρίσθη καὶ ἀρχιδιδάσκαλος καὶ πρωτοκαθηγητῆς τῶν Ἑλλήνων ἐκλεχθεὶς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου διευθυντῆς, ἅμα διεληθόντος τοῦ πρώτου ἐνιαυτοῦ, ἀπειψηρίσθη παρὰ πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν καὶ καθήρεθ'· διότι λάλῃς ὢν καὶ φιλοσκώμων ἐνέβαλλεν εἰς γέλωτα, καὶ δεισιδαίμονας ἀπεκάλει τοὺς ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ, διὰ τὰς νηστείας καὶ τὰς ἐνώπιον τῶν ἁγίων εἰκόνων μετανοίας, καὶ οὐδὲ τᾶλλα διῆγε σεμνὸν καὶ πρὸς τὴν δικαίαν τοῦ κοινοῦ ἐπιθυμίαν ῥυθμιζόμενον βίον.

Ἐκλιπὼν δὲ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Ἑνετῶν, ἐπὶ σκοπῷ νὰ μεταβῇ εἰς Γαλλίαν, πενόμενος καὶ θυροκοπῶν, ἀνεγνωρίσθη ἐν ᾧ διήρχετο τὴν Φεβρουάριον ὑπὸ τινος τῶν μαθητῶν του, ὅστις δεξιωθείς καὶ ξενίσας τὸν Πόρτον, εἰσήγαγεν ἔπειτα αὐτὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς συζύγου τοῦ δουκός. Ἐξῆς δὲ τότε κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν ἐνάρτεός τις πολίτης, ἱατρὸς τὸ ἐπάγγελμα, ὀνόματι Γριλενζόνιος, ὅστις διὰ τῶν ἀγῶνων αὐτοῦ κατῴρῃωσε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν πατρίδα του ἢ σπουδῇ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἥτις προτοῦ ὅχι μόνον δὲν ἐνοεῖτο ἢ ἐμελετᾶτο, ἀλλ' οὐδὲ ὠνομάζετο. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τύχη ὠδήγησεν ἐκεῖ Κροτωνιάτην τινα, Μάρκον Ἀντώνιον, ἔχοντα ὅπως οὖν βαφὴν Ἑλληνικῆς παιδείας, συνέταξεν αὐτῷ μισθὸν μέρος μὲν ἐξ ἰδίων, μέρος δὲ καὶ ἐξ ἀλλοτρίων κατὰ πρόσκλησιν αὐτοῦ. Ἐδίδαξεν ὁ Κροτωνιάτης ὀλίγους μῆνας τὰ στοιχειώδη μαθήματα, ἀλλ' ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ ἀνέφλεξεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς γλώσσης ἐκείνης, ὥστε ὁ Γριλενζόνιος, συνεργοῦντος καὶ Λουδοβίκου τοῦ Καστελβέτρου, ἀγγινουστάτου καὶ πολυμαθοῦς γραμματολόγου καὶ συμπολίτου αὐτοῦ, κατῴρῃωσε περὶ τὸ 1537 νὰ δοθῇ ἀπὸ τοῦ δημοσίου μισθός εἰς τὸν Πόρτον, ὡς ἄνδρα καὶ τῆς ἰδίας καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης ἐγκρατέστατον.

Καὶ ἰδίᾳ λοιπὸν καὶ δημοσίᾳ ἐν τῷ ἀρχεῖφ τῆς κοινότητος ἐδίδασκεν ὁ Φραγκίσκος, καὶ τοσοῦτον εὐδοκίμει, ὥστε ὅχι μόνον παμπληθεῖς συνέρρεον περὶ αὐτὸν οἱ νέοι τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ξένοι ὅχι εὐάριθμοι προσήρχοντο πολλαχόθεν.

Συνέστη κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐν Μοδένῃ σύλλογος ἐκ τριάκοντα ἀνδρῶν καὶ φιλομαθῶν νέων, ὅστις ἐκαλεῖτο Ἀκαδημία. Μέλος δὲ ταύτης ἐγένετο καὶ ὁ Πόρτος. Διέτριβον δ' ἐκεῖ περὶ τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν συγγραμμάτων, καὶ συνεζήτουν ἐπιστημονικὰς ἀληθείας ἐξασκούμενοι πρὸ πάντων καὶ κατὰ παντοίους τρόπους περὶ τὴν κριτικὴν τῆς γραμματολογίας.

Κατὰ τὴν ἐν Μοδένῃ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπολιτογραφήθη ὁ Πόρτος καὶ ἐνυμφεύθη.

Ὁ τότε δούξ Ἡρακλῆς Β'. θέλων ν' ἀναστήσῃ τὴν πεσοῦσαν δόξαν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Φεῤῥάρας, πρωτευούσης τοῦ κράτους αὐτοῦ, ἐπλούτισε τὸ καθίδρυμα τοῦτο ἐπιστήμων ἀνδρῶν, καὶ εἰς τὸν χρόνον τούτων συγκατέλεξε καὶ τὸν Πόρτον, τὸν ὁποῖον ἐκάλεσε ἐπὶ μισθῷ ἀδροτάτῳ εἰς τὴν καθηγησίαν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ἐγκαταλιπὼν ὁ Φραγκίσκος τὴν ἐν Μοδένῃ ἔδραν, ἀφ' ἧς πολλοὺς ἐμύησε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἦλθεν εἰς Φεῤῥάραν, καὶ ἔτυχεν εὐμενестаῆτος δεξιώσεως παρὰ τῇ δουκίᾳ Εἰρηναίᾳ, θυγατρὶ Λουδοβίκου ΙΔ' βασιλέως τῆς Γαλλίας, καὶ γυναικὶ ἀκμαίου νοδῆ, πολλῆς παιδείας, καὶ ἐπαινουμένης μάλιστα ὡς ἐμπειροτάτῃ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, τὰς ὁποίας θέλουσα νὰ παιδευθῶσιν αἱ δύο αὐτῆς θυγατέρες ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Πόρτον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἑλληνίδος. Ὁθεν ταχέως εἰς μεγίστην ὑπόληψιν ἔλθων, προσεγράφη καὶ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Φιλαρέτων, συγκροτουμένην ἐκ τῶν μάλιστα εὐδοκίμων.

Ὑστερον ἀποδημήσας ἐκ Φεῤῥαρίας μετέβη εἰς Βενετίαν, Ῥώμην, καὶ Φριούλιον, καὶ ἐκεῖθεν σκοπεύων νὰ μεταβῇ εἰς Παρισίους, ἔνεκεν ἰδίων ὑποθέσεων, διευσύνετο εἰς Λούγδουνον· ἀλλ' ὅτ' ἔφθασεν εἰς Γενεύην παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως ἵνα καταμείνῃ ὡς δημόσιος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καθηγητῆς, ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν, καὶ κατέφηκεν ἐνταῦθα μετὰ πάσης αὐτοῦ τῆς οἰκογενείας (1562).

Ἐνταῦθα καὶ ἀπέθανεν ὁ Πόρτος ὑπὸ τετραημέρου πλευρίτιδος τῇ 7 Ἰουνίου 1581, σχεδὸν ἐβδομηκοντούτης.

Ὁ περικλητὸς Θεόδωρος Βέζας, ἐξύμνησε τὸν Πόρτον ἀποθανόντα διὰ τῶν ἐξῆς ἐπιταφίων ἐπῶν.

Cretensem patria Portum, non moribus oras
Traxerat in Venetas quem pietatis amor :
Nec satis in Venetis nactum feliciter oris,
Quærere suadebat quod pietatis amor ;
Hospitio profugum excepit fovitque Geneva.
Exulibus portus tutus, et ora piis
Nec solum excepit, sed et illum hinc inde secutas
Et porti assiduas Pieridas comites.
Exuvias ejus matura ætate sepulti
Hoc portu manibus composuere suis
Pars autem melior portu meliore potita
Quæ pietas illum quærere jussit, abet.

Μαθηταὶ τοῦ Πόρτου ὑπῆρξαν διάστημα, ὡς ὁ Σιγόνιος διαδεχθεὶς αὐτὸν εἰς τὴν ἐν Μοδένῃ διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν, ὁ Πίγνας ποιήσας λατινικὴν ὥδην εἰς τιμὴν τοῦ διδασκάλου του, καὶ ἄλλοι πάντων ὅμως προεξάρχει ὁ υἱὸς του Αἰμίλιος, περὶ οὗ κατατέρω.

Συγγράμματα.

—Responsio ad P. Carpentarii epistolam plenam calumniis in viros bonos ⁽¹⁾.

—Commentarii in Pindari Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Geneva, 1583.

—Commentarius in varia Xenophontis opuscula, et in Thucydidem. Morgiis 1586. (Ἀνετυπώθη ἐν Γενεύῃ τῷ 1594 εἰς φύλλον).

—In omnis Sophoclis Tragædias prolegomena. Vita Sophoclis. De Tragædia, ejusque origine. Sophoclis et Euripidis collatio. Morgiis 1598.

—Apollonii Dyscoli de constructione libri IV, a F. Porto correcti et suppleti. Lat. redd. et illustr. Francofurti 1598 (εἰς μέγα 4ον).

—Λεξικὸν Ἑλληνικόν, τυπωθὲν ἐν Γενεύῃ τῷ 1562 εἰς τόμους δύο, καὶ ἀνατυπωθὲν τῷ 1592.

—Σημειώσεις εἰς Ἑπιστολάς Συνεσίου, τυπωθεῖσαι τῷ 1605 ἐν Παρίσις ὑπὸ Φριδ. Μορελλίου.

—Λατινικὴ μετάφρασις τῶν δέκα τοῦ Συνεσίου ὕμνων, καὶ τινων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ὠδῶν, δημοσιευθεῖσα ἐν Παρίσις τῷ 1568 ὑπὸ Ἑρβίκου Στεφάνου.

—Ἑπιστολαὶ πρὸς Παῦλον Μανούτιον, καὶ Μαρτίνον Κρούσιον.

—Ἑπιγράμματα εἰς διάφορα τότ' ἐκδοθέντα συγγράμματα.

Ἐξέτωκε τὸν Ἑρμογένη, Ἀφθόνιον καὶ Λογγίνον, μετὰ σημειώσεων, ἐν Γενεύῃ 1569.

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψεν ὁ Πόρτος καὶ τὰ ἐξῆς μὴ ἐκδοθέντα.

—Λόγον ἐπαινετικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

—Ὑπομνήματα εἰς τοὺς Ὀλυνθιακοὺς, τοὺς Φιλιππικοὺς καὶ ἄλλους τοῦ Δημοσθένους λόγους, καὶ εἰς δύο τῶν Σοφοκλέους τραγωδιῶν.

—Σχόλια εἰς Ὅμηρον, Εὐριπίδην, Ἀριστοτέλους Ῥητορικὰ καὶ Ποιητικὰ, Ἑρμογένην καὶ εἰς τὰ τρία τῆς Ἀνθολογίας βιβλία ⁽²⁾.

Ἰωάννης Ἀλβάνης.

Ἰωάννης Ἰερώνυμος, ἐκ τοῦ παριφανοῦς οἴκου τῶν Ἀλβανῶν, μετα-

(1) Ὁ Πέτρος Καρπεντάριος, ἄλλοτε συναθῆγητής τοῦ Πόρτου ἐν Γενεύῃ, καὶ πραιδὼν τὰ νομικὰ, ἀπελθὼν ἐκεῖθεν ἔγραψε μετὰ τινα χρόνον ἐπιστολὴν πρὸς τοῦτον, δι' ἧς ἐξύβριζε τοὺς Καλθινιστάς. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Καρπενταρίου ἢ ἡ ἀνω ἀπάντησις τοῦ Πόρτου γαλλιστὶ μεταφρασθεῖσαι ἐξεδόθησαν ἐν Memoires de l'Estat de France sous Charles IX, tom I. σελ. 600.

(2) Ἑλληνομνημῶν, σελ. 364—84.

ναστευσάντων ἐξ Ἡπείρου κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα εἰς Ἰταλίαν, ἕνεκα τῆς Ὀθωμανικῆς τυραννίας, ἐγεννήθη τῷ 1504 ἀπὸ τὸν κόμητα Φραγκίσκον Ἀλβάνην. Πρωορίσθη ἅμα γεννηθεὶς διὰ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον· ἀλλ' ὁ πατήρ του, ἀνὴρ φιλομαθὴς, ἐπεμελήθη νὰ διδαχθῇ ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὰς ὥραιας τέχνας, ὡς καὶ τὸ ἀστυκὸν καὶ κα-
νονικὸν δίκαιον. Διαπρέπων ἤδη κατ' ἀμφοτέρα τὰ δίκαια, κατετάχθη εἰς τὸ στρατιωτικόν, εἰ καὶ ἀρεσκόμενος εἰς μόνα τὰ γράμματα. Ὑπη-
ρέτησεν ὡς τοιοῦτος ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἀγίου Μάρκου, καὶ εἰς τὴν
Βενετικὴν δημοκρατείαν προσήνεγκεν ἐξειδικασμένας ὑπηρεσίας, ἀντα-
μειφθεὶσας διὰ τοῦ διορισμοῦ του ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ τῆς Βεργάμου ἀρ-
χῇ, ἣν ἐντίμως διεχειρίσθη. Νυμφευθεὶς ἐκεῖ ἀπώλεσεν ὕστερον τὴν
συζυγὸν του, ἀφῆσασαν αὐτῷ πολλὰ τέκνα. Ὁ καρδινάλιος Ἀλε-
ξανδρίνης, ιερεξεταστὴς τότε ἐν Βενετίᾳ, ὠκειώθη μετὰ τοῦ Ἀλβάνη,
καὶ ἐξετίμησε δεόντως τὰς περὶ τὸ δίκαιον βαθεῖας γνώσεις του, καὶ
τὸν πρὸς τὴν θρησκείαν ζῆλον, ἀνεδειχθέντα τρανώτατα εἰς περιστάσιν
δύσκολον, καθ' ἣν ὁ ἀμερόληπτος Ἰωάννης καταπνίξας τὴν φωνὴν τοῦ
ιδίου αἵματος ἤκουσε μόνον τὴν τοῦ καθήκοντος· διότι εἰς τῶν ἐγγυ-
τέρων συγγενῶν του κατηγορήθη ὡς αἰρετικὸς, καὶ ὁ Ἰωάννης δὲν ἐδί-
στασε νὰ ἐφαρμόσῃ κατ' αὐτοῦ ὅλην τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου.

Ὅταν ὁ Ἀλεξανδρίνης ἐξελέχθη πάπας (1566) ὑπὸ τὸ ὄνομα Πίου Ε' προσεκάλεσεν εἰς Ῥώμην τὸν Ἀλβάνην, καὶ ἐπεδαψίλαυσεν αὐτῷ
τρανὰ καὶ διαρκῆ δείγματα ἐξειδικασμένης φιλίας καὶ ὑπολήψεως. Τῷ
1583, μετὰ τὸν θάνατον Γρηγορίου ΙΓ' ὁμόθυμος εὐχὴ ἐκάλει τὸν
Ἀλβάνην ὡς διάδοχόν του· ἀλλὰ τὰ περικυκλοῦντα τὸν ὑποψήφιον
πάπαν τέκνα ἐναυάγησαν τὴν καλὴν τῶν ἐκλογέων προαίρεσιν.

Ἀπεβίωσε τὴν 23 Ἀπριλίου 1591.

Ὁ Ἀλβάνης ἔγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν τὰ κυριώτερα περὶ κανονικοῦ
δικαίου πραγματευόμενα, εἰσὶ τὰ ἐξῆς.

—De immunitate ecclesiarum. 1553.

—De potestate Papæ et consilii. Lugduni, 1558. Venetiis 1561.

—De cardinalibus. De donatione Constantini, 1584 (*).

Διονύσιος Ζαννετίνος.

Κρῆς τὴν πατρίδα, λατινόφωνον τὸ θρήσκευμα. Ἀναφέρεται κατὰ
πρῶτον ὡς δυτικὸς ἐπίσκοπος τῶν ἡνωμένων ἐκκλησιῶν Κέου καὶ Κύ-

(*) Monteloux—La-Villeneuve, Biographie Universelle, tom. I, σελ. 388.

θου (*Zianensis Firmensi unitis ecclesiis episcopus*). Παραιτησάμενος δὲ τὰς δύο ταύτας ἐκκλησιαστικὰς διοικήσεις ἀνέλαβεν ἄλλας δύο ἐν Κρήτῃ (1538), καὶ ταύτας ἡνωμένας ἐπισκοπὰς, τὴν Χερρόνησου καὶ τὴν Μυλοποτάμου.

Διέπρεπεν ὁ Διονύσιος διὰ τὴν ἔξοχον αὐτοῦ περὶ τοὺς ἱεροὺς λόγους πολυμαθεῖαν. Παρευρέθη ἐν τῇ Τριδεντινῇ συνόδῳ, εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς ὁποίας ὑποσημειούμενος δὲν ἐλησμόνει νὰ προσυπογράψῃ μετὰ τοῦ κυρίου καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτοῦ ὄνομα *Graecus* ("Ἕλλην). Ὁ ἱστορῆσας τὰ κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην Παλλαβιτζίνοσ σημεῖονει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοῦ ψυχῆς τὸ παράστημα. Τὴν δὲ περὶ τὰ Θεολογικὰ αὐτοῦ ἰκανότητα ἐπέδειξεν ὁ Διονύσιος τότε ἀγωνιζόμενος ν' ἀνασκευάσῃ δόξας τινὰς περὶ τῆς ἀσεβῶν δικαιώσεως, καὶ ἐξ ἐπιστήμης διαλεγόμενος περὶ τῶν ἐκτάκτων τῶν ἐπισκοπῶν εἰσοδημάτων. Πολὺς δὲ καὶ μέγας ἐγένετο κατ' ἐκείνην τὴν συνέλευσιν τῆς εὐαγγελικῆς αὐτοῦ μαθήσεως ὁ ἔπαινος· διότι ὁ Καβήνσιος ἐπίσκοπος, ἀντιδοξῶν τῷ Διονυσίῳ, καὶ εὐρὼν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἐπισκόπων περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διαλεγόμενον, ἀναφλεχθεὶς ὑπὸ σφοδρᾶς καὶ αἰφνιδίου ὀργῆς, ἐπέβαλε χεῖρας εἰς τὸν πώγωνα τοῦ Κρητὸς, καὶ κατασπᾶσας παρέτιλε πολλὰς τρίχας. Οἱ πρεσβευταὶ καὶ πατέρες ἐταράχθησαν πρὸς τὸ ἀσεβεῖς ἐκεῖνο καὶ ἀπροσδόκητον ἔργον· καὶ ὁ ὕβριστὴς μὲν ἐτιμωρήθη κατ' ἀξίαν, ὁ δὲ Διονύσιος γονυπετὴς ἐμεσίτευσεν ὑπὲρ ἐκείνου, πληθούσης ἤδη καὶ συγκαθημένης τῆς συνόδου.

Ἀποθήμενος δὲ τὴν μὲν Χερρόνησου ἐπισκοπὴν τῷ 1549, τὴν δὲ Μυλοποτάμου τῷ 1555, ἀνεχώρησεν εἰς Βενετίαν, ὅπου καὶ ἐτελεύσε τῷ 1566.

Ὁ Νικόλαος Σοριανὸς προσφωνῶν τῷ Διονυσίῳ τὴν μετὰφρασιν τοῦ περὶ Παίδων Ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, πλέκει ὡς ἐξῆς δίκαιον ἔπαινον τοῦ ἐναρέτου καὶ πεπαιδευμένου ἐκείνου ἀνδρός. « Εἶχα πέσει εἰς μεγάλην ἀπορίαν πῶς ἔναι δυνατόν νὰ πιστεύσουν οἱ πολλοὶ τὰ λόγια τοῦ Παιδαγωγοῦ, ἂν καὶ δὲν ἔχουσι καὶ παράδειγμα τὸ ποίας λογῆς πρέπει νὰ ἔναι ὁ πεπαιδευμένος ἄνθρωπος, ἂν οὐδὲν τοὺς παραστήσωμεν τὸν βίον καὶ τὴν διαγωγὴν τῆς ἀρχιερωσύνης σου, καὶ ὅλοι ὁμοῦ νὰ σπουδάζουσι νὰ μιμῶνται τὴν μεγαλοψυχίαν, τὴν ἐλευθεριότητα ὅπου δείχνεις καθ' ἐκάστην εἰς ὅλους, κοντολογία τὰς ἄλλας ἀρετὰς, ὅπου στολιζοῦσι τὴν ἱεράν σου καὶ γενναίαν ψυχὴν, ὅπου οὐδὲ αὐτὸς ὁ Πλούταρχος μετὰ εὐκολίας τὰς ἠθέλεν ἀφηγηθῆ· ἂν

γένῃ τοῦτο καὶ ὅλοι, ἧ οἱ περισσότεροι πιάσουσι τοῦτον τὸν δρόμον, εὐκολα καὶ ἀπὸ τὴν δουλοσύνην καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ πάθη, ὅπου ἔναι χειρότερα καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν δουλοσύνην, ἤθελαν λυτρωθῆ. . »

Τοῦ Διονυσίου ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς Πρακτικῇς τῆς Τριδεντινῆς συνόδου μνημονευομένων λόγων, οὐδὲν ἄλλο πόνημα γνωρίζομεν ⁽¹⁾.

Γεώργιος Καλύβας.

Ῥόδιος τὴν πατρίδα, παρευρεθεὶς κατὰ τὴν ὑπὸ Σουλεϊμάνου ἁλωσιν τῆς νήσου (1522), τὴν ὁποίαν καὶ περιέγραψε.

Ἐκτὸς τῆς πολιορκίας καὶ ἀλώσεως τοῦ Ῥόδου, ἔγραψεν ὁ Καλύβας—Λόγον εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Χριστοῦ.—Ἐρωταποκρίσεις πεντήκοντα περὶ διαφόρων θεολογικῶν ζητημάτων.—Σύμμικτα—Ἐπιστολὰς δέκα ἐπτὰ πρὸς διαφόρους. (Ἄπαντα περιεσώθησαν ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βιέννης ⁽²⁾).

Πρὸς τοῦτον δ' εὐρηνται ἐξ ἐπιστολαὶ ἀπευθυνόμεναι πρὸς αὐτὸν ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου, Ἀντωνίου, Ἐξάρχου, Ἰωάννου Ναθαναήλ, Νικολάου, καὶ Μαθουσάλα τοῦ μοναχοῦ ⁽³⁾.

Ἀντώνιος Καλλιέργης.

Ἐπαινεῖ τὸν Κρῆτα τοῦτον ὁ Σοφιανὸς εἰς τὴν πρὸς Διονύσιον προσφωνητικὴν τοῦ περὶ Παίδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, ὀνομάζων *ἐνδοξότατον καὶ δοχεῖον τῶν ἀρετῶν*. Καὶ ὁ Γυράλδος, ὡς ἐκ στόματος Φραγκίσκου Πόρτου, ἐπιφέρει « ὑπάρχει ἐν τοῖς ἡμετέροις Κρη- » σὶν ὁ εὐγενέστατος τῶν Καλλιεργῶν οἶκος, ὧν καὶ ἄλλοι ἤκμασαν » κράτιστοι ἄνδρες καὶ νῦν ὁ περιφανὴς Ἀντώνιος πᾶσαν ἀρετὴν τῇ » εὐγενείᾳ συνάπτων καὶ ὑπὸ τῆς γαληνοτάτης τῶν Ἑνετῶν πολι- » τείας τὰ μάλιστα εὐνοούμενος ».

Τὸ χωρίον τοῦ Γυράλδου παραθέτων καὶ Λαυρέντιος ὁ Κράσσας ἐπαινεῖ πρῶτον τὸν Ἀντώνιον, ὡς ἄνδρα ποικίλης μαθήσεως, ποιητὴν ἀνθηρὸν τὴν λέξιν, εὐστοχὸν τῶν ἀρχαίων λυρικῶν μιμητὴν, καὶ θαυμασίως συζευζάντα μετὰ μὲν τῆς γλυκύτητος τῆς ποιήσεως τὴν γλυκύτητα τοῦ ἥθους, μετὰ δὲ τῆς παιδείας τὴν φρόνησιν.

Ἐγραψεν ὁ Ἀντώνιος ἱστορίαν τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ 1303, τὴν ὁποίαν ὡς

(1) Ἑλληνομν. σελ. 225—6.—Cornelii, Creta Sacra, tom. II.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 627 καὶ XII, σελ. 134.

(3) Τοῦ Μαθουσάλα τούτου φέρονται, ἐκτὸς τῆς πρὸς Καλύβαν ἐπιστολῆς, καὶ ταῦτα—Ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννου Γεωμετρίαν. —Ἐπικήδειον εἰς Γεώργιον Κριτοπούλου. (αὐτόθι: XI, σελ. 679).

περιέχουσιν εἰδήσεις καὶ ὑπομνήματα πολλοῦ λόγου, ἀναφέρουσιν οἱ Ἑνετοὶ ἱστοριογράφοι, καὶ μάλιστα Βίκτωρ ὁ Σάνδος ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ (¹).

Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς.

Κατήγετο ἐξ οἰκογενείας μεταναστευσάσης ἐξ Ἀργους εἰς Ναύπλιον, καί κειθεν εἰς Κωνσταντινουπόλιν. Τὰ περὶ τούτου ἐκτίθησιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεοδόσιος, γράφων τῷ 1581 πρὸς Κρούσιον

« Ὡς ἐν τοῖς εὐεργετικοῖς ἀρχοντικοῖς γράμμασι τὸ γένος ἡμῶν
 « ὁρῶ, πρὸ τριακοσίων ἤδη ἐνιαυτῶν ὅτε Γουϊδὼν τις Ντεβὶν λεγόμενος
 « Γάλλος, καὶ ὁ μετὰ τοῦτον Ἰάκωβος Ντε λὰ Ρόκας, ἡσάν
 « ποτε κύριοι Ἀθηνῶν, καὶ ἐνωτίζοντο, ὅτι ἡ νέων Ῥωμαίων, εἴτε
 « Γραικῶν βασιλεία, ἀσθενεῖν ἀρχεται, καὶ εἰς Ἀργὸς μετῴκησαν τό-
 « τε Μιχαὴλ Καγομαλᾶν θυσαυροφύλακα εἶχον· καὶ πᾶν ὅ,τι ζυγῶ
 « διεδίδετο ἦν ἐπ' ἀδείας αὐτῷ· ὅθεν, ὡς οἶμαι, καὶ τὸ Ζυγομαλᾶς
 « ὠνομάσθη, ζυγοστατεῖν ὠρισμένος, καὶ τὰ μέτρα τῆς ἀρχῆς διευθε-
 « τεῖν· καὶ μετὰ Μιχαήλον Ἰωάννης Ζυγομαλᾶς, ὃς καὶ μετῴκισεν
 « εἰς Ναύπλιον· Ἀργεῖοι γὰρ τὸ ἀνέκαθεν ἡμεῖς· καὶ μετὰ Ἰωάννην
 « Εὐστάθιος ὁ ἐμὸς πάππος· εἴτα πατὴρ Ἰωάννης ὁ ἐμὸς, καὶ ἐγὼ
 « σὺν Θεῷ, ἔχων ἀδελφὸν ἓνα καὶ ἀδελφάς δύο, μετοικησάντες αὖθις
 « ἀπὸ Ναυπλίου πρὸς κς' ἐτῶν ἐνταῦθα, αἰτίου ὄντος καὶ ἀξιώσαν-
 « τος τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κυροῦ Ἰωάσαφ, τῶν μαθημάτων
 « ἕνεκα, ἵνα μεταδῶ ταῦτα· οὐδεὶς γὰρ ἦν τότε ὁ διδάσκων γράμ-
 « ματα· καὶ ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν καὶ τέχνην εἰς μαθητὰς
 « ἰε' ἐξ ὧν εἰσιν οἱ πλείους. . . Εὐχὴν Σολομώντιον εἶχε καὶ ἔχει τὸ
 « γένος ὑμῶν οὔτε πλοῦτον, οὔτε πενίαν, ἀλλὰ τὰ δέοντα, καὶ οὔτε
 « τῶν περιβλέπτων οὔτε τῶν ἀφανῶν, μούσαις συνόντων καὶ ὑπηρε-
 « τούντων αὐταῖς καὶ τῇ μεταδόσει τούτων, καὶ ταῖς ἐπιστήμαις
 « βοηθούμενοι καὶ τρεφόμενοι (²) ».

Ὁ Ἰωάννης παιδευθεὶς ὑπὸ Ἀρσενίου Ἀποστόλη (³), μετέβη ὡς διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει, προσκλήσει, τοῦ μαθητοῦ του (⁴) πατριάρχου Ἰωάσαφ Β', κατὰ τὸν τέταρτον χρόνον τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ (1555). Τιμηθεὶς τῷ ὀφφικίῳ τοῦ ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐδίδαξε τὴν τε Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν εἰς πολλοὺς μαθητὰς,

(¹) Ἑλληνομν. σελ. 327.

(²) Turcogræcia, σελ. 92.

(³) Ἐπιθ. Βίον Μανουὴλ Κορινθίου, σελ. 123. σημ. 1.

(⁴) Δωροθέου Χρονογράφος.

ἐξ ὧν δεκαπέντε ἔζων τῷ 1581, καὶ δέκα ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει ⁽¹⁾.

Τοῦ λογίου τούτου μνημονεύονται περισσώδη τὰ ἐξῆς συνταγματικά.

— Ἐγχειρίδιον Γραμματικῆς γραφὲν τῷ 1514. (ἐν τέλει ὑπάρχει τοῦ αὐτοῦ Ζυγομαλά λατινιστὴ ἐπιστολὴ πρὸς Ἰω. Φορέστην, καὶ Φρ. Βαδοάριον. Ἀνέκδοτον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Τουρίνου) ⁽²⁾.

— Σημειώσεις εἰς Δημοσθένην.

— Λόγος εἰς ἔπαινον Λουκά Μιχαήλ διοικητοῦ Κύδωνος ⁽³⁾.

— Ἐπίγραμμα εἰς αἶνον τῆς λαμπροτάτης ἃ ὑψηλοτάτης Βουλῆς τῶν Δέκα.

— Ἐπιστολαὶ διάφοροι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν Τουρκογραφίᾳ.

Μιχαήλ Σοφριανός.

Χῖος, σπουδάσας καὶ διδάξας ἐν Παταβίῳ. Ἐπαναστρέψας δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπανῆλθεν εἰτα περὶ τὰ μέσα τῆς ἑκτῆς δεκάδος τοῦ 15^{του} αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Τῷ 1563 ὁ Σουλτάνος Σουλεϊμάνης Β' ἀποφασίσας ν' ἀφαιρέσῃ τὴν νῆσον Κύπρον ἀπὸ τῶν Ἑνετῶν, μεθ' ὧν συνθῆκαι εἰρήνης τὸν συνέδεον, ὑπέβαλε τὸ βούλευμα εἰς τὸ συμβούλιον, πρὸς εὔρεσιν ἀποχρώσεως προφάσεως· οἱ σύμβουλοι τῷ προέτειναν ἵνα ὅπωςδήποτε λάβῃ τὰ ἐπὶ τῆς νήσου δικαιώματα τοῦ Σαβοῦκου οἴκου· ὅθεν ἐπεφορτίσθη ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμάν-πασὰς ἵνα προσκαλέσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσάν τὸν Νικόλαον Πετροκόκκινον, εὐπατρίδην Χίον, καὶ ἀντιπρόσωπον τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας· παρὰ τοῦ Χίου τούτου ἔμαθεν ὁ μέγας βεζίρης λεπτομερῶς τὰς ἐπὶ τῆς Κύπρου ἀξιώσεις τοῦ οἴκου ἐκείνου.

Ὁ Πετροκόκκινος ἐπιφορτισθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης τὴν διαπραγματεύειν τῆς μεταβιβάσεως τῶν δικαιωμάτων, ἦλθε τὴν 20 Φεβρουαρίου 1564 εἰς Νίκειαν, ὅθεν μεταβὰς εἰς Πεδεμόντιον διεκοίνωσεν εἰς τὸν δοῦκα τῆς Σαβοΐας τὸ αἴτιον τῆς ἀποστολῆς του· μετὰ πολλὰς ὁμως συζητήσεις ἀπεφασίσθη ν' ἀναβληθῇ ἡ διαπραγματεύσεις.

Ἀλλὰ μετ' οὗ πολὺ ὁ δοῦξ, ἵνα μᾶλλον φωτισθῇ περὶ τῆς θέσεως τῶν ἐν τῇ ἀνατολῇ πραγμάτων, προσέλαβε, συστάσει πιθανῶς τοῦ Πετροκοκκίνου, τὸν Μιχαήλ Σοφριανόν, ἐξάδελφον τούτου, ἀναθέμενος αὐτῷ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ του. Ἐνεργητικὴ ἕκτοτε ἀλληλογραφία ἐτηρήθη μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τῆς Πύλης, διὰ μέσου τοῦ Σοφια-

(1) Ὁ αὐτὸς Θεοδόσιος ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκογραφίας.

(2) Fabricii Bibliotheca Graeca XI, σελ. 655.

(3) Αὐτόθι σελ. 274.

νοῦ καὶ τοῦ τότε πανισχύρου Ἑβραίου Ἰωσήφ Νάζη, εὐνοοῦμένου τοῦ σουλτάνου Σελίμη. Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἐνεργὸν μέρος ἔλαβε καὶ ὁ Χίος Νικόλαος Ἰουστινιάνης, ἀντὶ τοῦ Πετροκοκκίνου, σταλέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πορτογαλλίας ὡς διοικητοῦ τῶν ἐν τῇ Ἰνδικῇ κτήσεων· οὐδὲν ὅμως τέλος παρήχθη, διότι μετ' οὐ πολὺ ἡ Κύπρος ἐγένετο Ὀθωμανικὴ ἐπαρχία, ὁ δὲ δοῦξ τῆς Σαβοΐας, ὡσεὶ ἀντεκδικούμενος, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων φοβερὰν ἐκείνην συμμαχίαν, ἣτις ἐπήνεγκε τὴν ἐν Ναυπάκτῳ καταστροφὴν τῶν Μουσουλμάνων (¹).

Ὁ Σοφιανὸς ἀπεβίωσεν ἐν ἀνθηρᾷ ἡλικίᾳ, ὡς δείκνυται ἐκ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος, ὅπερ ὁ Οὐόλφιος ἐξυμνῶν τὴν παιδείαν τοῦ ἐποίησε.

Τὸν σοφὸν αἶσα βαρεῖα ὑφείζετο, αἶ! Σοφιανόν,
 Ἀνθοῦνθ' ἡλικίῃ, σώματι, φρεσσί, τύχῃ.
 Πενθείτω δὲ τὸν ἄνδρα Χίος, σύμπασά θ' Ἑλλάς,
 Ἦν πάλιν ἐξ Αἶδου φῶς προσέηκεν ἰδεῖν.
 Πενθούντων χάριτες, Μοῦσαι, Κυθέρια, Ἀπόλλων.
 Πενθούντων ἀρετῆς οἷς σοφίης τε μέλει,
 Καὶ σὺ μάλιστα φίλῃ Σειρῇ, μέγ' ὀδύρε· τ' ἀνδρὶ,
 Θ' ἥμισυ τῆς βιοτῆς συγκαταθαπτομένη.

Ὁ Σοφιανὸς ἐξέδωκε, τῷ 1570, Σχόλια εἰς τὸν Αἰσχύλον, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, τυπωθὲν ἐν Λειψίᾳ 1569 (²).

Πρὸς τούτοις ἔγραψε καὶ τάδε.

— Ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλη.

— Ἐπιστολαὶ περὶ Ἀριστοτέλους.

— Διάφορα ἐπιγράμματα (³).

— Ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ ναὸν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου (⁴).

Τινὰ τῶν χειρογράφων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Μιχαὴλ μετακομίσθησαν τῷ 1606 εἰς τὴν Ἀμβροσιανὴν ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Σοφιανοῦ, πιθανῶς ἀπογόνου αὐτοῦ (⁵).

Ἐλευθέριος Ῥόδιος.

Μοναχὸς ἀκμάζων κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς πατρίδος του (1522), καὶ ἀποθανὼν τῷ 1545. Ἐγράψεν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἄγνωστον δ' εἰ περισωζομένην τανῦν. Τῷ 1825

(¹) Mas-Latrie, Histoire de l'île de Chypre, tom. III, σελ. 557—8.

(²) Βλαστοῦ Χιανὰ Β'.

(³) Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 714.

(⁴) Κατεχωρήθη εἰς τὸ περὶ Συναικεσίων σύγγραμμα Ζαχαρίου Σκορδυλίου.

(⁵) Ἑλληνομν. σελ. 263. Τοῦ Μανουὴλ τούτου σώζεται ἐν τοῖς χαρτοφυλακείοις Μεδολάνων ἐπιστολὴ ἑλληνιστὶ πρὸς τὸν δοῦκα τῆς αὐτῆς πόλεως.

δ συνταγματάρχης Ῥοττιέρος ἰδὼν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἐλευθερίου ἐν Ῥόδῳ εἰς χεῖρας Παπαευθυμίου τινος, περιγράφει ὡς ἑξῆς τὸ χειρόγραφον.

« Ἦτο χειρόγραφον μικροῦ τετάρτου σχήματος ἐκ σελίδων 80, εὐαναγνώστου γραφῆς, περιέχον τὴν ἱστορίαν τῆς Ῥόδου εἰς τὴν καθομιλουμένην τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν. Τὸ χειρόγραφον ὅπερ εἶδον εἶνε μεταγενέστερον ἀντίγραφον ἐκ παλαιότερου χειρογράφου, ἀντιγραφὲν τῷ 1676 ὑπὸ ἑτέρου Ῥοδίου, Λαζάρου Χρυσοπούλου ὀνομαζομένου. Ὁ κάτοχος μοι εἶπεν ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν νῆσον δύο ἕτερα ἀντίγραφα, ἐξ ὧν τὸ ἐν πιθανῶς ἦτο τὸ πρωτότυπον » (1).

Ὁ Lacroix πολὺ ἐρευνήσας πρὸς εὗρεσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Ἐλευθερίου, οὐδὲν ἡδυνήθη νὰ μάθῃ (2).

Ἰάκωβος Βασιλικός.

Ἐγεννήθη κατὰ τινες εἰς Κρήτην, κατ' ἄλλους εἰς Σάμον, καὶ κατ' ἄλλους εἰς Κερασσοῦντα. Γραμματεὺς χρηματίσας Ἰακώβου τινος Ἡρακλείδου, τιτλοφορουμένου δεσπότη Σάμου, Πάρου, καὶ ἄλλων νήσων τοῦ Αἰγαίου, ὑπεξήρσεν, ἐκείνου θανόντος, διάφορα χρυσόβουλλα, πλείστην ὅσην τὴν ὑπόνοιαν δολιότητος παρέχοντα, καὶ προσελθὼν εἰς Κάρολον Ε' τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας, παρέστη ὡς ἐξ οἴκου αὐτοκρατορικοῦ καταγόμενος· ὁ δὲ μονάρχης ἀπατηθεὶς ἐπεκύρωσεν εἰς τὸν Βασιλικὸν τὸν τίτλον δεσπότη τῆς Σάμου καὶ Πάρου, ἐν ᾧ πρὸς τοῦτο οὐδεμίαν ἐκέκτητο ἀρμοδιότητα, τῷ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν νὰ ὀνομάζῃ δόκτορας, πρωτονοταρίους, καὶ ἐστεμμένους ποιητάς, καὶ τῷ ἀπένειμε πολλοὺς τίτλους δι' ὧν ἐκεῖνος πομπωδῶς ἐκοσμεῖτο γραφόμενος « Μαρκέτιος, Δεσπότης Σάμου καὶ Πάρου, ἱππεὺς τοῦ » ἀνωτάτου Καίσαρος καὶ κόμης Παλατίνος. » Διὰ τῆς Πολωνίας εἰσῆλθεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Μολδαβίαν, ἔνθα κατὰ πρῶτον μὲν παρέστη ὡς συγγενὴς Ῥοξάνδρας συζύγου τοῦ τότε ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου τοῦ Λεπουσινιάνου, βραδύτερον δὲ δι' ὑποθετικῆς γενεαλογίας παρέστη ὡς ἀπόγονος τῆς ἀρχαίας Μολδαβικῆς ἡγεμονικῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλειδῶν. Ἀναγκασθεὶς νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, μετέβη ἐκεῖθεν εἰς Πολωνίαν καὶ ἐζήτησεν ἄσυλον παρ' Ἀλβέρτῳ, παλατίνῳ τῆς Σιραδίας, ὅστις τῷ ἐδάνεισε καὶ δεκακισχίλια δουκάτα ὅπως

(1) Rottiers, Monuments de Rhodes, σελ. 359.

(2) Iles de la Grèce, σελ. 158.

στρατολογήσῃ· καὶ κατὰ πρῶτον μὲν εἰς τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ ἐπιχειρήσεις ὁ Βασιλικὸς ὑπῆρξεν ἀτυχής, ἀλλὰ τῇ συνδρομῇ Φερδινάνδου τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Οὐγγρικῆς Βασιλείας, συναγαγὼν χιλίους ἵππεις, κατεπολέμησεν ἐπιτυχῶς τὴν 10 Νοεμβρίου 1562 τὸν ἡγεμόνα τῆς Μολδαβίας, καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ὁ τότε μέγας βεζίρης σφοδρῶς ἐπέπληξε τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ πρέσβυν τοῦ ἀρχιδουκὸς Φερδινάνδου, διὰ τὴν πρὸς τὸν Βασιλικὸν χορηγηθεῖσαν συνδρομὴν, καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος παρεπονέθη εἰς τὸν ἀρχιδούκα δι' ἐπιστολῆς· ἀλλ' ὁ Βασιλικὸς πέμψας πρέσβυν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπαυξήσας κατὰ δεκακισχίλια δουκάτα τὸν ἐτήσιον τῆς Μολδαβίας φόρον, ἐπέτυχε νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ὀργὴν τῆς Πύλης, καὶ ἀπεσταλμένος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τῷ ἐκόμησε τὴν κούραν, καὶ τ' ἄλλα τῆς ἡγεμονικῆς ἀξίας ἐν Μολδαβίᾳ σύμβολα.

Ἄλλ' ὅμως ἡ διοίκησις τοῦ ἐπιβάτου, τυραννικοῦ καὶ λίαν φιλαργύρου ἀναδειχθέντος, δὲν ἔλειψεν ἐντὸς μικροῦ νὰ τῷ παρασκευάσῃ πολυαριθμούς ἐχθρούς. Ἦρπασε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη τῶν ναῶν, καὶ ἔκοψεν ἴδια νομίσματα, ἐπέβαλε φόρον ἑνὸς δουκάτου εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, ἐψήφισε ποινὴν θανάτου εἰς τὴν διγαμίαν, προσεκάλεσεν ὡς διδασκάλους τοὺς Γερμανοὺς Σόμμερον καὶ Πευκῆρον, καὶ δι' ὀπαδῶν του ἐκήρυξεν ὅτι τὴν πρῶϊαν τῶν Χριστογενένων τῷ ἐφάνησαν τρεῖς ἄγγελοι κρατοῦντες τρεῖς χρυσᾶ στέμματα, ὡς σύμβολα τῆς μελλούσης κυριαρχίας του ἐπὶ τῶν τριῶν κρατῶν, Μολδαβίας, Βλαχίας, καὶ Τρανσυλθανίας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἐφάνη φορῶν χρυσοῦν στέμμα, μεταλλάξας συνάμα τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰάκωβος εἰς τὸ προσφιλὲς τοῖς Μολδαβοῖς Ἰβάν. Ἐν τούτοις οἱ εὐγενεῖς τῆς Μολδαβίας συνομόσαντες κατ' αὐτοῦ, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν ἀξιωματικόν τινα, καλούμενον Τόμσαν, πρὸς ὃν προσέφερον καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἡγεμόνος. Κλεισθεῖς λοιπὸν ὁ Βασιλικὸς ἐν τῇ μονῇ τῆς Σουτζάδας, ὑπέστη τριμνηνὸν πολιορκίαν· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους νὰ ἐξέλθῃ κατέφυγε πρὸς τὸν Τόμσαν, ὅστις τὸν ἐρόνευσε πατάξας διὰ σιδηρᾶς ράβδου. Καὶ ἡ μὲν σύζυγος αὐτοῦ κατεκλείσθη εἰς ἓν μοναστήριον, τοῦ δὲ υἱοῦ του Δημητρίου ἐφείσαντο μὲν τῆς ζωῆς, ἀπέταμον δὲ, κατὰ τὸ τότε παρὰ τοῖς Μολδαβοῖς ἔθος, τὸν δεξιὸν ῥώθωνα, ὡς σημεῖον τοῦ ὅτι πᾶσα ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μολδαβίας ἀξιώσις ἐναυάγησε πλέον.

Ὁ Βασιλικὸς εὐπαίδευτος ὢν, ἰδρύσατο τὸ πανεπιστήμιον καὶ τῇ

βιβλιοθήκην τοῦ Κοτνάρ, συνέδραμεν ἀλληλογραφίαν πρὸς τὸν περι-
κλεῆ Φίλιππον Μελάγχθωνα, καὶ δυνάμει τῆς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος
Καρόλου ἀπονεμηθείσης αὐτῷ ἐξουσίας ἔστειψε καὶ δύο ποιητάς.

—Ἐγραψε λατινιστὶ καὶ ἐξέδοτο ἐν Βυρτεμβέργῃ σύγγραμμά τι περὶ
ἱστορίας (*).

Ζαχαρίας Σκορδύλιος.

Ὁ ἐπιλεγόμενος Μαρχαφράς, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης· σπουδάσας
ἐν Παταβίῳ διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ (**). Εἰς κώδικα τῆς ἐν Παρισίοις
Βιβλιοθήκης, περιέχοντα ἐξηγήσεις τοῦ Ζωναρᾶ εἰς τοὺς κανόνας, ἀνα-
γινώσκεται·

«Θεοῦ τὸ δῶρον, καὶ Ζαχαρίου ἱερέως πόνος τοῦ Κρητὸς τοῦ κατὰ
κόσμον Σκορδυλίου, τὸ δὲ παρεπὶ κλην Μαρχαφρᾶ.

«Ρίζα φεῦ τοῦ φόνου φθόνος,

»Καὶ καρπὸς τοῦ φθόνου πόνος.

»αφξβ', Ἐνετίῃσιν».

Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν ἔτει 1563 τὸ ἐκδοθὲν Ὁρολόγιον, ἐφ' οὗ ἀνα-
γινώσκονται. «Τὸ παρὸν Ὁρολόγιον ἐτυπώθη ἐν Ἐνετίαις ἐν οἰκίᾳ Ἀνδρέου
»τοῦ Σπινέλου, Μονεταρίου τῆς ἐκλαμπροτάτης τῶν Ἐνετῶν, ἐπιμελείᾳ τε
»καὶ διορθώτει Ζαχαρίου ἱερέως Σκορδυλίου Κρητὸς τοῦ ἐπιλεγομένου Μαρχα-
»φραῶ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου
»κυρίου Ἰωάσαφ. Ἐτεῖ τῇ ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν
»Ἰησοῦ Χριστοῦ, αφξγ'». Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκειται ἐκάστου μηνὸς ξυλο-
γραφία παριστῶσα τὰ προσπίπτοντα κατ' αὐτὸν ἀγροτικὰ καὶ οἰκονομικὰ
ἔργα, καὶ δίστιχον ἐπίγραμμα αἰνιττόμενον αὐτά.

Ἐν τέλει προσήρτηται τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου, Σύνταγμα ἐκ τῶν θείων καὶ
ἱερῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων τῶν ἁγίων πατέρων· καὶ
περὶ τῶν Τεσσαρχιστῶν καὶ Νηστειῶν τοῦ ἐν αὐτοῦ, καὶ τίνα ἔννοιαν ἐκά-
στη ἔχει.

Τῷ 1588 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ Πέτρου Τζανέτου καὶ ἐπιμελείᾳ
Γεωργίου ἱερέως Βλαστοῦ Κρητὸς, τοῦ ἐπονομαζομένου Πουνιαλέτου—Περὶ
συγγενείας βαθμῶν ἢ συνοικεσίων. Εἰς τὸ προμετώπιον τῆς ἐκδόσεως, κάτω τοῦ
ὀνόματος τοῦ Ζαχαρίου, εὐρηται τὸ ἐξ ἧς δίστιχον·

Χαρτοφύλαξ πάρος ἀγχιςταίων πείσματα λῦσεν

Ἐρμείῃ τέχνῃ, νῦν δ' ἱερεὺς ἀλιτρός.

Εἰς δὲ τὴν ἀκόλουθον σελίδα ὁ ἐξ ἧς τίτλος. «Περὶ τῶν τῆς συγγενείας
»βαθμῶν συνοπτικὴ συλλογὴ ἐκ δισφόρων συντεθεῖσα παρὰ Ζαχαρίου ἱερέως

(*) Autontii Mariæ Gratiani, de Ioanne Heraclide Despote Valacorum—
Köhne, Revue d'Archeologie—Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman—Engel,
Histoire de Moldavie—Σταματιάδου, Σαμιακὰ τόμ. Ε'.—Crusii, Turcogæcia.

(**) Inscrizioni della Università di Padova.

» Σκορδύλιου Κρητός, τοῦ ἐπονομαζομένου Μαραφαῤ, καὶ ἐπιτρόπου τοῦ
 » τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἰωάσαφ, σὺν τοῖς
 » ἄλλοις κατεστρώθη Μαννηήλου ἱεροδιακόνου καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος τῆς
 » μεγάλης ἐκκλησίας ἔκθεσις ἀπλουστέρα τε καὶ συντομωτέρα, συντεθεῖσα
 » παρ' ἡμῶν ἀρτίως καὶ ἐκδοθεῖσα ὀρισμῇ τοῦ παναγιωτάτου δεσπότη τοῦ
 » οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου ».

Ἐν τέλει καταχωροῦνται — Σχόλιον διασαφητικὸν « περὶ τῶν τοῦ θεοῦ
 » βαπτίσματος Βαλσαμῶν (γρ. βαθμῶν) τοῦ αὐτοῦ Ζαχαρίου ἱερέως — Στίχοι
 » ἱαμβικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, καὶ ἕτεροι εἰς τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ Ἐνε-
 » τῆσι ναοῦ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Γραικῶν ».

Εἰς τὸν Σκορδύλιον ἀποδίδονται — « Ἀνταποκρίσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς
 » ἐρωτήσεις ἰδ' τοῦ Κλαυδίου (γρ. Καρόλου) τῆς Γουίτης, καρδινάλεως
 » Λουθηραγγίας », δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου ἐν Φλωρεντίᾳ 1738 (Deliciae
 Eriuditorum) ».

Μετ' ἐπαίνου ἀναφέρει τὸν Ζαχαρίαν ὁ Φραγκίσκος πρεσβύτερος ὁ Τουρ-
 ριανὸς εἰς τὰ ἑλληνικὰ προλεγόμενα τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἐν Βενετίᾳ τῷ
 1563 διαταγῶν τῶν Ἀποστόλων λέγων, « Ζαχαρίας ἱερεὺς Κρῆς ὁ Σκορδύλιος,
 » ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ λόγου ἔμπειρος ».

Εἰς τὴν ἑκδοσιν ταύτην τοῦ Τουρριανοῦ εὗρηται ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα τοῦ
 Ζαχαρίου ὠδοκασίτου (*).

Λεόντιος Εὐστράτιος.

Ἐγεννήθη εἰς Κοιλάνον τῆς Κύπρου, καὶ ἐχρημάτισεν ἄξιος μαθη-
 τῆς Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου. Διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον εἰς Κωνσταντι-
 νούπολιν, προσκολληθεὶς εἴτα τῷ μητροπολίτῃ Θεσσαλονίκης Ματ-
 θαίῳ. Ἐπεσκέφθη, χάριν Ἰσως διδασκαλίας τὴν Κέρκυραν καὶ Ζάκυν-
 θον, ὅθεν ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Μαργουίνον. Ἱεροδιάκονος ἤδη ἐπα-
 νέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐδίδαξεν ἐπ' ὀλίγον τὰ ἑλληνικά·
 ἀπεβίωσεν ἡγούμενος τῆς ἐν Λευκοσίᾳ μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου
 τοῦ Πίπῃ ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ μαθητὴς καὶ συμπο-
 λίτης αὐτοῦ Νεόφυτος Ῥοδινὸς λέγει περὶ τούτου « σοφὸς ἄνθρωπος,
 διδασκὴς καλοπύχερρος, διδάσκαλός μου » εὗρίσκονται κάποιαι ἐπιστο-
 λαὶ του τυπωμέναις ».

Ἀλέξανδρος Νερούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1520· ἐσπούδασεν ἐν Παταβίᾳ, καὶ
 εἴτα μεταβὰς εἰς Ῥώμην ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ
 τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πα-
 τρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ ἐξεπαιδεύσε τοὺς νέους, πρὸς χρῆ-

(*) Ἑλληνισμ., σελ. 306—29.

σιν τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε Λεξικὸν Ἑλληνογραιικὸν, Γυμνασίαις Γραμματικαῖς, καὶ Ἐπιστολάριον.

Προσκληθεὶς εἰς Πατάβιον ὡς καθηγητῆς, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ συνέγραψε·

— Χρονογραφίαν μερικὴν.

— Μέθοδον τοῦ εὐρίσκειν τὴν ἀρχὴν ἐκάστου μηνός.

— Εἰδήσεις πῶς εὐρίσκεται τὸ νομικὸν Φάσκα τῶν Ἑδραίων.

— Πασχάλιον.

— Συλλογὴν τῶν ἀποστολικῶν κανόνων.

— Κεφάλαια διάφορα περὶ ἱερωνύμης.

— Πραγματεῖαν περὶ μοιχείας.

— Σκέψεις περὶ θεολογίας καὶ περὶ τὰ παλαιὰ ἱστορικά.

— Πόσῃ ἀριθμοῦνται τὰ πταίσματα τοῦ Κάιν.

— Ἐκθεσιν τῆς ἐν 1534 ἀλώσεως τῆς Κορώνης,

— Μικρὸν χρονικὸν περὶ Ἀλιτζέρης.

— Περὶ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πῶς ἔκτισε ναοὺς ἑξ.

— Κανόνας περὶ παρθενίας.

— Περὶ δυσυλλάθων, τρισυλλάθων, τετρασυλλάθων, πεντασυλλάθων καὶ ἑξασυλλάθων ποτῶν μετρική.

— Προτίμιον εἰς Ῥητορικὰ γυμνάσματα.

— Ἐξήγησιν Σικελικῆς σημαίας.

— Ἀποφθέγματα καὶ νοουθεσίας.

— Σημειώσεις ἐξ Ἀλεξάνδρου Τραλλιανοῦ, καὶ Γαλτηνοῦ.

Ὁ Νερούλης διέτρεξε ἀλληλογραφίαν μετὰ Λησιτάρχου, Δεκαδούου, Δεδέρη, καὶ Ἰωάννου Ζυγομαλά.

Κατάκεινται δὲ τὰ χειρόγραφα τοῦ ἀνέκδοτα ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Ταυρίνου (*).

Θεοδόσιος Ζυγομαλάς.

Ἐγεννήθη τῷ 1544 ἐν Ναυπλίῳ ἀπὸ Ἰωάννην, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγος ἐγένετο. Ἀφικθεὶς μετὰ τοῦ πατρὸς του εἰς Κωνσταντινουπόλιν τῷ 1555, διωρίσθη μετ' οὗ πολὺ πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ 1576 ἐστάλη ὑπὸ Ἱερεμίου Β', ὡς πατριαρχικὸς ἑξαρχος, εἰς τὴν Ἀνατολὴν, καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πρὸς εἰσπραξίν τῆς ζήτησις· μυρίας ταλαιπωρίας ὑποστάς ἐν τῷ ταξιδίῳ προσωρμίσθη, ἕνεκα τρικυμιῶν εἰς Γῆνον, ὑποκειμένην τότε τοῖς Ἑνετοῖς, καὶ βραδιουργία τοῦ ἐκεῖ λατίνου ἐπισκόπου συνεληφθή. Μετὰ εἴκοσι μηνῶν ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Βυζάντιον, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Εἰρήνην Μοσχίνην (1578).

(*) Π. Χιώτου, Πανδώρα 1Α', σελ. 407.

Ἦν δι' ἐπιστολογραφίας συνήθης Μαρτίνω τῷ Κρουσίῳ, πρὸς ὃν ἔπεμψε διαφόρους ἐπιστολάς, σπουδαίας διὰ τὴν τότε κατάστασιν τῆς γλώσσης, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἡμετέρου ἔθνους ζωὴν.

Συγγράμματα.

- Περὶ ἐπισήμων πόλεων καὶ μητροπόλεων ἔκθεσις.
- Περιοδεία εἰς τὸ Αἰγαῖον.
- Θέματα.
- Ἱστορικὸν νέον.
- Παλαινετικὸν πρὸς τοὺς νέους.
- Περὶ τοῦ ὄρου Σινᾶ, καὶ τοῦ Ἀθωνος, καὶ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἀνατολικῶν ἐκκλησιῶν.
- Ἐπιτάφιον εἰς τὴν μῆτέρα του Γρατζιόλαν.
- Περὶ τῶν πολιρικῶν καὶ τῆς παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς τωρεσινῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος.
- Βίος Διονυσίου Ἀρειοπαγίτου.
- Ἀπόκρισις εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἐν Τυβίγγῃ Θεολόγων, γραφεῖσα κελεύσει τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου.
- Ἐπιστολαί.

Ἐκ τῶν πονημάτων τοῦ Ζυγομαλᾶ τὰ μὲν πλείω ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κρουσίου, καὶ Δαβίδ Χυτραίου, τὰ δ' ἀνέκδοτα περισώζονται ἐν Τυβίγγῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γερμανίας. Τὸ δὲ κατ' Αἰγαῖον ὁδοπορικόν του ὁ Δουκάγγιος παραλαβὼν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης Οὐλρίκου Ὁδρέχτ, μνημονεύει ἐν τῷ Γλωσσάρῳ.

Μαλαξοί.

Νικόλαος Μαλαξός. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη, πιθανῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὑπὸ τὸν σοφὸν Ἀντώνιον τὸν Μέγαν Ῥήτορα. Νυμφευθεὶς μετὰ τῆς θυγατρὸς ἱερῆς τινος καὶ σακελίωτος τοῦ κλήρου Ναυπλίου ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ ἐτιμήθη ὕστερον τῷ ἀξιώματι τοῦ πρωτοπαπᾶ Ναυπλίου.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1533 ἐνσκήψασαν εἰς Ναύπλιον πανώλη ὁ Μαλαξὸς ἀπώλεσε δύο υἱούς, καὶ προσβλήθεις ἐκ τοῦ μολύσματος διὰ θαύματος διέφυγε τὸν θάνατον.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς πατρίδος του ὁ Νικόλαος μετόπισσε πανοικεῖ εἰς Βενετίαν κινδυνεύσας κατὰ τὸν πλοῦν ἐκ λαίλαπος.

Ὑστερον ἦλθεν εἰς Κρήτην, καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐξέμέτρησε τὸ ζῆν.

Συγγράψεν ὁ Νικόλαος κατὰ πλάτος τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ

ἐξ Ἰωαννίνων, μαρτυρήσαντος τὴν 18 Ἀπριλίου 1526 (1), διὰ τῶν λειψάνων τοῦ ὁποίου ὁ εὐσεβὴς πρωτοπαπᾶς ἐθεράπευσε πολλὰς νόσους. (2).

Ἐκτὸς τούτου μνημονεύονται ἔτι τὰ ἐξῆς συγγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Μαλαξοῦ.

—Ἀκολουθεῖν εἰς διαφόρους ἀγίους, ὅταν οὐκ ἔστι μνηαῖον ψαλλόμενον εἰς τὴν τάξιν αὐτοῦ εἰς ἓνα ἢ εἰς πολλούς. Εἰς τὸ ὑποσέλιδον τοῦ χειρογράφου κεῖνται δύο αὐτοῦ ἱαμβικὰ βυθμικὰ ἐπιγράμματα, τὰ ἐξῆς.

Ἀποστόλοις ἐνδοξασίαις τ' ἐνθέοις
καὶ ἱερομάρτυσι καὶ ἀσκουμένοις
δοσιάθλοισι γυναιξὶ καὶ ἀσκητρίαις
ὁ Πρωτοπαπᾶς τόδ' ἀνωνύμως φέ.ει.

Μάρτυσι θεοῖσι σὺν σοφοῖς ἀρχιθύταις
σὺν ὁσιομάρτυσι τοῖς ἀθληφόροις
θύτης Μαλαξὸς Νικόλαος νῦν μέλπει.

Καὶ τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην μετρικὴν εὐφραίναν δὲν λείπει νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ εἰς τοὺς κανόνας τῶν ἀκολουθιῶν του, διεξάγων πάντοτε αὐτοὺς μὲ ἑμμετρὸν τινα ἀκροστιχίδα τελευτῶσαν εἰς τὸ ὄνομά του.

Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀκολουθιῶν τούτων, εἰς εἴκοσιν ἀριθμουμένων, ἐφιλοπόνησεν ὁ Νικόλαος—Ἀκολουθεῖν Μητροφάνους ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως καθὼς καὶ τροπάρια ἰδιόμελα, εἰρμούς κτλ. συχνάκις παρένειρεν εἰς τὰ Μηναῖα καὶ τὸ Πεντηκοστήριον.

Πρὸς δὲ—Περὶ σημασίας τῶν δακτύλων τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως ἐν τῷ εὐλογεῖν τὸν χριστεπώνυμον λαόν. (συνεξεδόθη τῷ Εἰρημολογίῳ).—Κινόνα ἱκετήριον, μνημονευόμενον ὑπὸ Φαβρικίου (in lactuosissimum ab urbe Naulpio discessum), καὶ—Διήγησιν περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν τῇ νήσῳ Χίῳ ὑπὸ τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ Μαρτύρων Εὐστρατίου, Αὐξεντίου, Εὐγενίου, Μαρδαρίου, καὶ Ὁρέστου, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν τῷ Κτιτορικῷ τῆς ἐν Χίῳ Νέας Μονῆς (σελ. 113—17).

Μαρουήλ Μαλαξίς. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ναυπλίῳ ἐκ Δημητρίου Μαλαξοῦ, ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῆς μητροπόλεως Ναυπλίου καὶ Ἀργους, καὶ ἦτο, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἀδελφὸς τοῦ προρρήθέντος Νικολάου.

Ἐν ἔτει 1563 ὡς νοτάριος τῆς μητροπόλεως Θηβῶν τῆς Βοιωτίας, συνέλεξεν ἐκ διαφόρων καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην τὸν Νομοκάνονα, τῷ δὲ 1577 εὗρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔγραψεν, ἢ μᾶλλον μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν Πατριαρχικὴν Ἱστορίαν.

(1) Ἐκ τοῦ συγγράμματος τούτου συνωψίσθη ὁ ἐν τῷ Νέῳ Μαρτυρολογίῳ βίος τοῦ αὐτοῦ ἁγίου, τοῦ ὁποίου ἀκολουθεῖν, ὡς προσέβηθη, ἔγραψεν Ἰουστίνος ὁ Δεκαδύς, καὶ Ἀντώνιος ὁ μέγας Ῥήτωρ διδάσκαλος τοῦ Μαλαξοῦ.

(2) Μαρτύριον ἁγίου Ἰωάννου ἐν Νέῳ Μαρτυρολογίῳ—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρα φυλ. 162.

Συγγράμματα.

—Νόμιμον συλλεχθὲν ἐκ διαφόρων ἀναγκαίων κανόνων τῶν θείων καὶ ἱερῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἀγίων οἰκουμενικῶν Συνόδων τῶν θεοφόρων πατέρων καὶ ἐτέρων ἀγιωτάτων ἀρχιερέων, καὶ τινων Νεαρῶν βασιλικῶν Νόμων καὶ ἄλλων τινῶν μεταφρασθὲν εἰς κοινὴν φράσιν παρὰ Μανουὴλ Μαλαξοῦ τοῦ Ναυπλίου ἐκ τῆς Πελοποννήσου. (Ἐν ταῖς προλεγομένοις γράφει τὰ ἐξῆς « Ἦνυσται αὕτη ἡ βίβλος ἐν τῇ περιφθίμῳ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Θηβῶν τῆς Ἑπταπόλου, ἣτις ἐστὶν ὁ ναὸς τοῦ αὐτοῦ ἐνδόξου Ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος Στεφάνου, ἐπὶ τοῦ καλῶς καὶ θεαρέστως ταύτην ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοκοσμήτου Μητροπολίτου υπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Βοιωτίας, καὶ τὸν τόπον ἀπέχοντος τοῦ Σίδης, κυρίου Ἰωάσαφ, οὗ οἱ γεννήτορες, θεοφιλεῖς, ἐλεήμονες, καὶ ἱερεῖς τίμιοι καὶ θεοσεβεῖς Μακρεῖς αὐτῷ τὸ ἐπίκλην, καὶ ἡ πατρίς αὐτῶν ἡ θεοφύλακτος νῆσος Ζακύνθου, παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου δούλου αὐτοῦ Μανουὴλ νοταρίου τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ ἐκ Ναυπλίου τῆς Πελοποννήσου, ἐν ἔτει Ἰωά. Ἰνδ. ς' ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως αὐτοῦ ἀφ' ἑβ' Ἀπριλίῳ 12 π. Μετὰ τοῦ Νομοκάνονος συνέχεται καὶ Κοσμικὴ χρονογραφία συνεχιζομένη μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ῥόδου (1522) καὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βενετῶν παραχωρήσεως εἰς Σουλεϊμάνην Β' τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας (1529), γραφεῖσα πιθανῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Μαλαξοῦ).

—Πατριαρχικὴ Ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1454 μέχρι τοῦ 1578. (ἐδημοσιεύθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Μαρτίνου τοῦ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραφίᾳ (σελ. 407—484), καὶ ἐπ' ἐσχάτων (1849) μετετυπώθη ὑπὸ Ἑμμανουὴλ Βεγκέρου ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Βυζαντινῶν τῆς Βόννης.

—Βιβλίον γωμικόν.

—Στιχηρὰ ἰδιώματα.

—Πελοποννησιακά (').

Γρηγόριος Μαλαξὸς, Ναυπλιεὺς καὶ οὗτος συγγενεὺς τοῖς ἄνω, ἔγραψε — Κανόνα εἰς τὴν ἀγίαν ὁμοούσιον, ἀδιαίρετον, καὶ ζωοποιὸν Τριάδα, οὗ ἡ ἀκροστοχίς,

Τὸ τριστήλιον τῆς θεότητος φάος

σὺν ἀρχαγγέλοις ἀσιγήτως δοξάζω

Γρηγόριος ὁ Μαλαξὸς κατὰ πόθον.

Ἱερεμίας Β'.

Ἐξ Ἀγγιᾶλου, ὁ ἐπονομαζόμενος Τρανός. Ἐξεπαιδεύθη πρῶτον παρ' Ἱεροθέῳ Μονεμβασίας, Ἀρσενίῳ Τορνόβου, καὶ Δαμασκηνῷ Ναυπάκτου, εἶτα δὲ καὶ παρὰ Ματθαίῳ Κρητικῷ, μαθητῇ τοῦ Ἀρσενίου (*).

(*) Fabricii Biblioth. Graeca, XI, σελ. 668—Φιλητᾶς ἐν Πανδώρα φυλ. 162 & 193.

(*) Δωροθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν.

Προχειρισθείς Μητροπολίτης Λαρίσσης, προσεκλήθη εἴτα εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, ὡς διάδοχος τοῦ Μητροφάνους Γ' (1572). Μεγαλοπρεπῆς φύσει, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ἅμ' ἀνελθὼν εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν, συνεκάλεσε σύνοδον, « καὶ » ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ κριτηρίου καθίσας ὡς κοινὸς δεσπότης ὅλης τῆς οἰκουμένης, φορῶν τὸ ἱερὸν μανδύον μετὰ τῶν ποταμῶν, καὶ τὸ πατριαρχικὸν δεκανίκιον ἐπὶ χειρας ἔχων », ἀπεφάσισε μετ' αὐτῆς τὴν ἀπαρεγκλίτως τήρησιν τῶν κανόνων, οἵτινες πρότερον δὲν ἐφηρμόζοντο δεόντως· ὅθεν ἀπηγορεύθη, ἐπὶ ποινῇ καθαιρέσεως, ἡ διὰ χρημάτων χειροτονία, καὶ τὰ διδόμενα ἐμβατικά. Ὑπρέπισε δὲ καὶ καθωράϊσε τὸ πατριαρχεῖον δι' οἰκοδομῶν μεγαλοπρεπῶν, καὶ πολυτελῶν ἀνακαινισμῶν, ἐσωτερικῶν τε καὶ ἐξωτερικῶν.

Ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἱερεμίου οἱ ἐν Τυβίγγῃ θεολόγοι ἔπεμψαν τρεῖς ἐπιστολάς μετὰ τῶν λουθηρανικῶν δογμάτων ἐξαιτούμενοι ἀποκρίσεις παρὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· ἀπαντῶν ὁ πατριάρχης ἐξήλεγξε τὰς περὶ τὴν εὐσέβειαν καινοτομίας τῶν Ἀναμορφωτῶν, νοθευτῶν ἅμα καὶ εὐαγγελικώτατα.

Μετὰ ἐπτὰ ἐτῶν καὶ ἕξ μηνῶν πατριαρχίαν, ῥαδιουργία τῶν ὁπαδῶν τοῦ προκατόχου, ἐκβάλλεται, καὶ ἐπανερχεται ὁ Μητροφάνης, ὅστις μόλις ἑννέα μῆνας προστάς ἀποθνήσκει.

Εἰς διχδοχὴν αὐτοῦ προσεκλήθη τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Ἱερεμίας (1580).

Ἀλλ' ὁ ἐπ' ἀδελφῷ ἀνεψιὸς τοῦ Μητροφάνους, Θεόκλητος μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως, ἐποφθαλμῶν εἰς τὸν θρόνον, ἐφ' οὗ δις εἶχε καθήσει ὁ θεὸς του, μετὰ φατρίας δυσηρεστημένων κληρικῶν δὲν ἔπαυσε πάντα κινῶν λίθον, καὶ διαβάλλων καὶ συκοφαντῶν τὸν Ἱερεμίαν « πῶς ἔκαμε Γενιτζάρους καλογέρους, καὶ Τούρκισσαις Χριστιαναῖς, καὶ » πῶς στέλνει γραφαῖς εἰς τὸν πάπαν κατὰ τῶν Τούρκων ». Καθ' ἐκάστην ὁ αἰδίδιμος ἐκεῖνος ἱεράρχης προσκαλούμενος ὑπὸ τῶν κρατούντων εἰς ἀπολογία, διέλυε τὰς κατ' αὐτοῦ μυσαρὰς συκοφαντίας τῶν περὶ τὸν Θεόκλητον, οἵτινες ἐν τέλει δωροδοκήσαντες ἀρνησάμενοι τινὰ Δέσβιον, ἰσχύοντα παρὰ τῇ Πύλῃ, κατῴρθωσαν ἵνα συλληφθεῖς ὁ Ἱερεμίας ῥιφθῇ εἰς τὰ δεσμὰ. Πανταχοῦ διεδίδετο ἡ ἀπαισία φήμη, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν τῇ ζωῇ, πνιγείς εἰς τὴν εἰρκτὴν, καὶ ὁ Θεόκλητος ἔσπευδεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ δωροδοκῶν τὴν ἐπίβασιν. Οἱ ἀρχιερεῖς διετέλουν ἐν ἀδημονίᾳ, καὶ ἐπὶ

κεφαλῆς ἔχοντες Ἱερόθεον τὸν Μονεμβασίας, ἐκίνουν πάντα λίθον καὶ ἔκρουον πᾶσαν θύραν ὀρθοδόξων καὶ δυτικῶν, ἐξαιτούμενοι τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ποιμενάρχου· μετ' οὐ πολὺ δὲ κατώρθωσαν, τῇ βοήθειᾳ καὶ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἐν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν.

Ἀλλὰ μόλις ἠλευθερώθη, καὶ ἕτερος θρασύτερος ἐπαρουσιάσθη ὑποψήφιος τοῦ θρόνου. Παχώμιος τις ἱερομόναχος, Πατέστας τὸ ἐπίκλην, Λέσβιος τὴν πατρίδα, ταμεῖον πάσης κακοηθείας καὶ φαυλότητος, πρὸ πολλοῦ ἐζήτει τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Τορνόβου· ὁ ἐξωμότης συμπατριώτης αὐτοῦ, μάτην ἐκοπίασεν ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ ποθουμένου ὁ Παχώμιος· διότι ὁ Ἱερεμίας οὐ μόνον ἐκώφευσεν εἰς τοὺς κρωγμοὺς τῶν φαυλοβίων τούτων διορίσας Τορνόβου ἀρχιεπίσκοπον τὸν Διονύσιον Ῥάλλον, ἀλλὰ καὶ κατώρθωσεν ἵνα ἐκδοθῇ διάταγμα ἐξηρίας τοῦ Πατέστου. Μετ' οὐ πολὺ ὅμως ὁ Παχώμιος μετημερισμένος εἰς κοσμικὸν ἔρχεται εἰς Κωνσταντινουπόλιν, καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῆς μερίδος τοῦ Θεολήπτου, καὶ τῶν ἐν Πύλῃ, πρὸς οὓς ἀφειδῶς διενεμήθησαν ὑποσχέσεις λαφύρων, κατώρθωσεν ἵνα ὀνομασθῇ διάδοχος τοῦ Ἱερεμίου· « καὶ » φέρουν τον με τὸ θέλημα τοῦ Βασιλέως εἰς τὸ πατριαρχεῖον, καὶ » τζακίζουν τὰ κελλία, καὶ βαίνουν τον μέσα, καὶ ἐλεηλάτησαν τὰ » ὑπάρχοντα τοῦ κύρ Ἱερεμίου, καὶ τῶν ἄλλων. . καὶ ὁ Παχώμιος » ἐκάθισε χωρὶς θέλημά τινος καὶ Πατριάρχης καὶ ἐξουσιαστής, καὶ » συναθροίζει τοὺς ἀρχιερεῖς νὰ τὸν χειροτονήσουν· καὶ οἱ Κληρικοί, » ἄλλοι ἦσαν βοήθοι, καὶ ἄλλοι ἐναντίοι εἰς τὸ φαινόμενον· τότε » γοῦν ὁ Μονεμβασίας Ἱερόθεος ἐλάλησε θαυμαστά καὶ ἐναντιώθη, » καὶ ὕβρισέ τον, καὶ εἶπέ τον παράνομον καὶ κατεγνωσμένον, καὶ » πῶς χωρὶς θέλημα Θεοῦ κάθεται. » Ὁ Ἱερόθεος μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ προϋχόντων ἐκόπτοντο βοῶντες κατὰ τοῦ ἀχρείου Παχωμίου, καθ' οὗ καὶ ἐξεδόθη πράξις καθαιρέσεως, ἐν ᾗ ἀπηριθμοῦντο τ' ἀνομήματά του⁽¹⁾. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασεν ἐκ Φιλιππουπόλεως ὁ Θεόληπτος, ὅστις διὰ τῶν ἰσχυρῶν φίλων του κατώρθωσεν ἵνα ὁ μὲν Ἱερεμίας ἐξορισθῇ εἰς Ῥόδον, αὐτὸς δὲ διορισθῇ πατριάρχης ἀντὶ τοῦ Παχωμίου, πατριαρχεύσαντος ἐπὶ ἐν ἔτος (1584), καὶ θέαμα οἰκτρὸν εἶτα γενομένου, διότι « τὸν ἐδέσμευσαν με δύο ἀλυσίδας, καὶ ἐμαζώχθη » ὁ κόσμος, καὶ τὸν εἶχαν παίγνιον καὶ γέλοιον. »

Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόληπτος ἐπὶ πολὺ δὲν ἔμεινεν ἐν τῇ ἀξίᾳ· διότι

(1) Ἡ καθαιρέσις τοῦ Πατέστου, μετ' ἄλλων πατριαρχικῶν ἐγγράφων ἀφορώντων τὸν Ἱερεμίαν ἐδημοσιεύθη ὑφ' ἡμῶν ἐν Χρυσολογίῳ, φυλ. 83—4.

οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὠρελθέντες τῆς εἰς Βλαχίαν περιοδείας ἐκείνου, κατώρθωσαν ἵνα ἐκδοθῇ βασιλικὸν διάταγμα ἀπολύον αὐτόν (1585). Ὁθεν παρεκλήθη ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἱερεμίας, καὶ τρίτον ἤδη ἐκόσμησε τὸν τότε καταφρονηθέντα καὶ πολλοὺς κλονισμοὺς ὑποστάντα οἰκουμένικόν θρόνον.

Ἐλσεινὴν εὗρε τότε τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ «ἐκαταφρονήθη, λέγει ὁ Χρυσόγραφος, τὸ γένος τῶν χριστιανῶν πολλὰ καὶ ἀτημάσθησαν ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη, πλὴν δικαία ἡ κρίσις σου, Κύριε· διότι καμμία δικαιοσύνη ἐκεῖ μέσα δὲν ἦτον, μόνον συμφωνιακὰ, θεοκάπηλοι, ἀδικίαι, πλεονεξίαι, καὶ ἄλλα μυρία ἀτοπήματα... καὶ ἦν ὁ κύρ Ἱερεμίας τὴν ἐκκλησίαν σμαγίδι, καὶ ἔκλαυσε πολλὰ, καὶ ἐὰν τὸ ἤξευρε δὲν ἤρχετο».

Τὸν θρόνον εὐρὼν βεβαρυμένον μὲ χρέη τῶν προκατόχων του ἀφόρητα, ἀνέπτυξεν ἀπερίγραπτον δραστηριότητα, ἐξοικονομῶν, καὶ ἐπαίτων τὰ ἑλέη τῶν χριστιανῶν.

Τῷ 1588 ὁ Ἱερεμίας συνοδευόμενος ὑπὸ Ἱεροθέου Μονεμβασίας καὶ Ἀρσενίου Ἐλασσῶνος ἦλθεν εἰς Μόσχαν καὶ ἐχειροτόνησε πρῶτον πατριάρχην τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ ὀρθοδόξου ἐκκλησίας τὸν Ἰωβ⁽¹⁾. Ἐπιστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινουπόλιν, καὶ ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη ποιμένας θεαρέστως, ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον (1594).

Ὁ Ἱερεμίας ἦν ἐκ τῶν μᾶλλον πεπαιδευμένων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐγκωμιάζεται ὑπὸ Μελετίου, Προκοπίου, καὶ ἄλλων. Ὁ Μαλαξὸς λέγει ταῦτα· «νύκτα καὶ ἡμέραν ἐσπούδαζε καὶ σπουδάζει θεολογικὰ, φιλοσοφικὰ, καὶ ἄλλα πολλὰ μαθήματα, καὶ ἐκκλησιαστικά· καὶ ὡς οἰκουμενικὸς πατὴρ καὶ διδάσκαλος δὲν ἔπαυσεν οὐδὲ παύει νὰ διδάσκη καὶ νὰ κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ πρὸς πάντας τοὺς ἐσσεβείς διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ, καθὼς ἔκχυναν οἱ σοφώτατοι πατριάρχαι»⁽²⁾.

Διετῆρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν τοῦ ἔθνους λογίων, Μαργουνίου, Σεβήρου. κλπ.

Ὁ Μαργούνιος προσφωνῶν τῷ Ἱερεμίᾳ τὴν μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ἐποίησεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

(1) Βλέπε τὰ περὶ τούτου εἰς Ζαμπελίου Καθίδρυσιν Πατριαγείου ἐν Ῥωσσίᾳ.

(2) Δωροθέου, Σύνοψις ἱστοριῶν—Πατριαρχικὴ ἱστορία—Μελετίου Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας—Κατάλογος τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Νεκταρέης πίδακος προχῶς μάκαρ οὐρανολαμπεῖς
 Δέχυσσο, θεσπεσίων δράγματα μυστοπόλων
 Δαιτυμόνες τὰ κράτιστοι ἀπίτμαγον ἐκ παραδείσου
 Τερπνῆς φυταλικῆς, δῶρον ἐυφρόδουνον.
 Τοῖς δ' ἄρα γηπονίης μεληδήματα ἔνθεο σεῖο,
 Καρπὸν ὅπως προφέρῃ ἐργατίαις τρόφιμον.
 Ναὶ πάτερ, ἡδ' ἀρότροιο τεχνήμονος ἀμιτέρας γὰς
 Αὐλακα ἐκτέμοις νεύσεσιν ὀξυδρόμοις.
 Ἐνσπείροις δὲ σίτοιο καλὸν σπῶρον, ὄφρ' ἀποθήκαις
 Ἐυσταχυν οὐρανίαις σὸν κάματον πορίσῃς.

Ἔγραψεν ὁ Ἱερεμίας—Ἐκθεσιν περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, ἣν ἐπαινεῖ ὁ Ν. Παπαδόπουλος (Prenot. Mystag.) ὡς πολυμαθῇ —Ἐκθεσιν δογμάτων τῆς ἐκκλησίας—Παραίνεσιν πρὸς Γερμανοὺς περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας. —Κρίσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου—Διαφόρους ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς Γερμανοὺς θεολόγους, καὶ ἄλλους (').

Δανιὴλ Φουρλάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Ῥέθυμνον τῆς Κρήτης ἐπὶ ὀκτατεῖαν σπουδάσας τὴν φιλοσοφίαν, νομικὴν, καὶ ἰατρικὴν εἰς Πατάβιον, ἔλαβε καὶ ἀπὸ τῶν τριῶν σχολῶν τὴν δάφνην τοῦ διδάκτορος. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπανῆλθεν ἔνεκα λόγων πολιτικῶν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν εἰς διαφόρους εὐγενεῖς· εἶτα διορισθεὶς καθηγητὴς εἰς Πατάβιον, ἀπέθανε τῷ 1596.

Ὁ Φουρλάνος ἦν ἐκ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων· ὁ Μαργούνιος γράφων περὶ τὸ 1598 πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον λέγει· « Δανιὴλ ὁ Φουρλάνος Κρήτης ἦν ἀνὴρ, εἰς ἄκρον παιδείας ἐληλακῶς, ἀλλὰ φεῦ κακῇ τύχῃ μετέλλαξε τὸν βίον ἀπαραμύθητον θρῆνον τοῖς » ξυνήθεσι καταλιπὼν ». Ὁ αὐτὸς ἐποίησεν εἰς τὰ ὑπὸ Φουρλάνου ὑπομνήματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Ἡ πάρος ἀγλαΐῃσι κεκαδμένη Ἑλλάς,
 ἐξ ἧς παντοδαπῆς βλάστε γένος σοφίης,
 ἡπερ ἀπειρεσίησιν αἰεὶ θαλέθους ἀρεταῖσι
 μουσῶν τροφίμους ἦεν αἰδομένη,
 φεῦ ὑπὸ μηχανῇσι φθόνου ἀμειψαμένη,
 καὶ νῦν ἀργαλέης ὑπὸ μοίρης σφόδρα δαμῖσα
 βαρβαρικῆς μεθέπει ὄργῃ αἰδμοσύνης (*).

Ἔγραψεν ὁ Φουρλάνος ἑλληνολατινιστὶ, ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλους

(') Fabricii, Biblioth. Gr. XI, σελ. 630—1.

(*) Turcogracia, σελ. 338.

περὶ ζώων μορίων, τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἰπποκράτους, — De judiciis, καὶ ἄλλα, ἐξ ὧν τινὰ ἐξεδόθησαν ἐν Παταβίῳ (*).

Ἐκ τῆς πρὸς Ἑσχέλιον ἀνωτέρω ἐπιστολῆς τοῦ Μαργουνίου μανθάνομεν, ὅτι καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰ τοῦ Θεοφράστους ἔγραψεν ὁ Δανιήλ.

Σωζόμενοι.

Α'. Ἰωάννης Σωζόμενος Κύπριος. Ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων χιλιάδων ὑπερασπίσθη τὴν Λευκοσίαν κατὰ τῶν Τούρκων· ἱστορεῖται δὲ περὶ αὐτοῦ πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἄγων ἱππικά·τινα, καὶ πεζὰ τάγματα καὶ βλέπων τὴν πόλιν πανταχόθεν στενοχωρουμένην, ἐπενόησεν ἀνθρωποκτόνον μηχανήμα, ὑπολαβὼν τοῦτο θεμιτὸν ὡς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος γενόμενον· ἔρριψε λοιπὸν εἰς τὰ φρέατα, ἐξ ὧν οἱ Τούρκοι ὑδρεύοντο σάκκους τινὰς φαρμακώδους μίγματος· ἀλλὰ τὸ σόφισμα ἐματαιώθη, διότι οἱ ἔχθροί ἐγκαίρως εἰδοποιηθέντες ὥρυσαν νέα φρέατα. Κυριευθείσης δὲ καὶ λεηλατηθείσης τῆς Λευκοσίας, τῶν σωθέντων ἀπὸ τῆς ἀπανθρώπου σφαγῆς ἦτο καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ Μουσταφᾶς Πασᾶς, ὅστις εἶχε τὸ πᾶν κράτος τῆς ἀποστολῆς ἐκείνης, συλλαβὼν ἀπήγαγεν αὐτὸν αἰχμάλωτον εἰς Ἀμμόχωστον· καὶ ἐπειδὴ ὁ σατράπης οὗτος δὲν ἤθελε νὰ περιπλεχθῇ εἰς νέους κινδύνους δυναμένους ἴσως ν' ἀμαυρώσωσι τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει πορθήσας τὴν Λευκοσίαν, καὶ προτιμῶν τὴν διὰ συνθηκῶν μᾶλλον ἢ τὴν διὰ πολέμου κυρίευσιν τῆς πόλεως, ἔπεμψεν ἐπὶ τούτῳ τὸν Ἰωάννην, ὡς ἄνδρα ἔχοντα ἱκανὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοὺς πολιורκούμενους, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐζήτηι δῆθεν χρήματα πρὸς ἰδίαν ἐαυτοῦ ἀπολύτρωσιν.

Τοιουτρόπως ἀναλαβὼν τότε ἡ ἔπειτα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ, ἐνῶ ἡ Κύπρος ἦτο ἤδη ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Σελίμ, εὔρε καὶ περίθαλψιν εἰς τὴν τῶν Ἑνετῶν πολιτείαν. Ἐκεῖ δὲ τὰ πράγματα ὅσων ἐγένετο αὐτόπτης ἢ αὐτήκοος καὶ ὅσα προσέτι ἔπαθεν ἰδίως συνέγραψεν, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, εἰς γλῶσσαν ὅλως ἀνεξέργαστον, καὶ τὸ βιβλίον αὐτοῦ μεταποιηθὲν ἐπὶ τὸ βέλτιον ὑπὸ Φραγκίσκου τοῦ Ἀλταμίρου, ἐτυπώθη ἐν Βωνονίᾳ τῷ 1576 εἰς 4^{ον} μετ' ἐπιγραφῆς—*Narratione della guerra di Nicosia fatta nel regno di Cipro da' Turchi l'anno 1570.*

Ἐν τῷ ποιήματι τούτῳ θρηνεῖ ὁ Ἰωάννης τὸν θάνατον ἀνηλίκου αὐτοῦ θηγατρὸς γενομένης ὑποχειρίου τῶν πολεμίων, καὶ ἄλλης πρε-

(*) Papadopoli, *Histor. Gymnasii Patavini*, σελ. 324—5.

σδυτέρα; καείσης ἔν τινι κατέργω. Παρέχει δὲ καὶ εἰδήσεις περὶ ἄλλων τινῶν σωζομένων κατ' ἐκεῖνον τὸν πόλεμον ἀπολεσθέντων.

Β'. *Ίάσωρ Σωζόμενος*, πιθανῶς ἐγγονὸς τοῦ προρρήθέντος, περὶ οὗ λέγει ὁ συμπολίτης καὶ μαθητὴς τοῦ Νεόφυτος 'Ροδινός: « φιλόσοφος » καὶ διδάσκαλος· εἰς τὴν θεολογίαν· ῥήτορας ἄριστος· ἐδίδαξε ῥητορικὴν εἰς τὸ ἐν 'Ρώμῃ 'Ελληνικὸν φροντιστήριον, καὶ ἄλλα μαθήματα· ἔγραψεν ἐξήγησιν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους, λόγους ἐγκωμιαστικούς· καὶ ἄλλα· ἔγινεν ὕστερα θησαυροφύλαξ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Κερκύρας » (1).

Γ'. *Ίωάννης Σωζόμενος*, ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας· παιδίον ἔτι προσέφυγεν ἐκ Κύπρου εἰς 'Ενετίαν, ὁπόθεν μεταβάς εἰς 'Ρώμην εἰσήχθη τρόφιμος εἰς τὸ ἐκεῖ 'Ελληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ τόσον ἐπιμελῶς καὶ φιλοπόνως ἐσπούδασε περὶ τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, ὥστε οὐδεὶς ἄλλος τότε, κατ' ἐκεῖνην τὴν πόλιν, οὔτε προχειρότερον, οὔτε μετὰ πλείονος ἐπιτυχίας ἡρμήνευε καὶ ἐμιμείτο τοὺς 'Ελληνας συγγραφεῖς· οὗτος λοιπὸν καὶ ἐπετράπη τὴν ἐν τῷ Γυμνασίῳ τῆς 'Ελληνίδος διδασκαλίαν, καὶ συνέταξε γραμματικὴν, ἐξ ἧς λέγεται, πολλὰ ἐρηνισθεὶς μετένεγκεν ὁ Γρέτζερος· εἰς τὰ τέσσαρα αὐτοῦ βιβλία τῶν *institutionum Graecae linguae*.

Διατρίψας ἔτη τινα εἰς 'Ρώμην ἐπανῆλθεν εἰς 'Ενετίαν διδάκτωρ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, καὶ πέντε περίπου ἔτη ἐσχόλασεν εἰς τὰ νομικὰ ἐν τῷ Παταβινῷ πανεπιστημίῳ, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τῷ 1596. Κατόκησεν ἔπειτα ἐν 'Ενετίᾳ καὶ ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διδάσκων τὴν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν, καὶ δικηγορῶν ἐπὶ Συγκλήτῳ (2).

Ὁ 'Ιωάννης ἔλαβε γυναῖκα κόρην τινα Τρεβιζιανὴν τῆς ὁποίας τὴν προῖκα σοφὸς ὢν καὶ ἐραστὴς τῶν περὶ τοὺς λόγους διατριβῶν, παρεῖδε πρὸς ἀποφυγὴν τῶν δικομαχῶν, καὶ διετέλει διδάσκων τὴν 'Ελληνικὴν γλῶσσαν. Ὅθεν εὐδοξῶν ἤδη καὶ εὐνοούμενος ἅμα ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν τῆς πολιτείας, μάλιστα δὲ Ἀνδρέα τοῦ Μοροζίνου, ιστοριογράφου καὶ τῆς παιδείονόμου τριανδρίας ἐνός, καὶ ὑπὸ Ἀλούσιου τοῦ Ἐνετοκρῆτος, ἀνεδείχθη ἐπιστάτης τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης.

(1) Περὶ Ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων κλπ. σελ. 150.

(2) Ὁ 'Ροδινὸς γράφει, ὅτι ὁ 'Ιωάννης Σωζόμενος, ἴσως ἕτερος ὁμώνυμος, « ἐστάθη » ἓνας ἀπὸ τοὺς ὀνομαστοὺς ἱατροὺς τῆς θεοσώστου πόλεως Βενετίας, καὶ ὁ Παπαδόπουλος συγγέει τὸν υἱὸν καὶ ἱατρὸν μετὰ τοῦ πατρὸς, πιθανῶς 'Ιουλίου, τοῦ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς δικαίοις διδάκτορος.

Συνέταξε καθ' ὕλην τὸν κατάλογον τῶν βιβλίων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν δωρηθέντων ὑπὸ Βησσαρίωνος χειρογράφων, καὶ συμπεριλαβὼν τελευταῖον καὶ τὰ διὰ τύπου ἐκδοθέντα. Ὁ κατάλογος οὗτος εἶνε, κατὰ πιθανὸν λόγον, ὁ ἐν Ἑνετίᾳ ἄνευ τόπου καὶ χρόνου δημοσιευθείς. Διωρίσθη προσέτι λογοκριτῆς τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ ἐκδομένων βιβλίων, καὶ καθηγητῆς τῶν Ἑθικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ Ἰωάννης ἀφαίρεσας τὸ σχοινοτενὲς καὶ δυσπερίληπτον τοῦ διαλόγου μετέβαλεν εἰς συνεχῆ καὶ εὐσύνοπτον λατινικὸν λόγον, καὶ διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων διεφώτισε τὰ δέκα τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος βιβλία, καὶ προσεφώνησε τὸ σύνταγμα, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1626, πρὸς τὸν δοῦκα Κορνήλιον καὶ τὴν Σύγκλητον, εἰς τεκμήριον εὐγνωμοσύνης, διότι οἱ πατέρες αὐτοῦ εὗρον ἐν Ἑνετίᾳ καταφυγὴν καὶ προστασίαν. Μετέφρασε λατινιστὶ τὰ δύο τοῦ Γαληνοῦ ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ Ἐπιδημιῶν τοῦ Ἰπποκράτους, ἐκδοθέντα τῷ 1617, Ἑνετίῃς, καὶ ἔγραψεν ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ ὕψους τοῦ Λογγίνου, ἐν οἷς καὶ πολυμάθεια ἱκανὴ καὶ ὠφέλεια ἴτη.

Ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὸ 1626 ⁽¹⁾.

Δ'. Κλαύδιος Σωζόμενος, υἱὸς τοῦ πρώτου Ἰωάννου προχειρισθεὶς τῷ 1583 ἐπίσκοπος Πάλης, παρητήθη τῷ 1605, καὶ ἕτερος Σωζόμενος, ὀνόματι Κλαύδιος, ἐκάθησε ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἑδρας. Τοῦ πρώτου Κλαυδίου φέρεται ἡ ἐξῆς λατινικὴ ἐπιγραφή εἰς τὸν πρῶτον Ἰωάννην, καὶ τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, ὧν εἰς ἦτο καὶ ὁ Κλαύδιος.

D. O. M. Ioanni Sozomeno Equiti Feudatio Regni Cypri, in expugnatione Nicosiae capto et redempto bene de Republica merito, et Iulio filio I. U. D. et Equiti, cum tribus filiis, Claudius Sozomenus Polae episcopus parenti optimo, fratri dilectissimo, nepotibus ac posteris hoc Monumentum posuit, Altare crexit atque dotavit, anno jubilei MDC ⁽²⁾.

Φιλοθέη Βενιζέλου.

Φιλοθέη θυγάτηρ Ἀγγέλου Βενιζέλου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ὅσον ἐλεήμων, τόσον καὶ πεπαιδευμένη, θεαρέστως βιώσασα ἐτελεύτησεν ἐν κακουχίαις τῇ 19 Φεβρουαρίου 1589· αἱ μὲν ἀρεταὶ αὐτῆς ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας,

⁽¹⁾ Ἑλληνομν. σελ. 439—41. Παραβλ. Papadopoli, Histor. Gymn. Patav. σελ. 221—2.

⁽²⁾ Αὐτόθι.

συγκαταριθμησάσης ἐν χορῷ τῶν ὁσίων τὴν Φιλοθέην, τῆς δὲ μαθη-
σεως αὐτῆς ἀρχοῦν μνημεῖον ἔστω ἡ ἐξῆς γλαφυρά ἐπιστολή, κατοπ-
τρίζουσα καὶ τὴν τότε κατάστασιν τῶν κατοίκων τῆς νῦν πρωτευού-
σης τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ ἦν ὡς ἀνέκδοτον παρεντιθέμεθα.

Ἐπιστολὴ Φιλοθέης Μοναχῆς πρὸς Ἱέρακα τὸν μέγαν λογοθέτην.

Σωρὸς ἀγαθῶν ὥφθης ἡμῖν, καθά που παροιμία φησιν· ἥδη γὰρ ἐνιαυτὸς
ἦν, ὅτ' ἤλυθες εἰς πόλιν τοῦ Κέκροπος ἐκ τῆς βασιλευούσης· τότε δὴ κατ' ἐμοῦ
σφόδρα ἐλύττησαν Ἀττικοί, μάτην σπουδάζαντες· εὖς ἐξουδένωσας ὡς εὐτήεις,
καὶ ὀνηλάτας καὶ πρὸς κέντρα λακτίζοντας· τό τε φρύαγμα αὐτῶν ἀνδρείως κα-
τείβαλες, ὡς ὁ Δαβὶδ τὸν ἀλλόφυλον, ὡς δὲ κανθάρους ἐρράπισας τῇ πτέρυγι τοῦ
λόγου, καὶ φυγάδες ὥχοντο ἐκ τῆς θεάς σου, λογιώτατε· εἶπας γὰρ, εἶπας δίκην
ἐμὴν· ἐβούλυντο γὰρ οἱ μάταιοι τὸν ἀριστον νικῆσαι, μὴ εἰδότες ἐκεῖνο τὸ
παροιμιῶδες ῥητὸν, ἃ ἐ τὸς ἐν νεφέλαις ἱπτάμενος· εἶπω σοι παροιμίαν,
θεσπέσιε· δικάζεσθαι Βίαντος κρείσσων, καὶ δικαιότερος τρυτάνης· πρὸς δὲ
τοσούτοις καλοῖς, ποία σοι ἀμοιβὴ πρὸς ἐμοῦ ἀξία γενήσεται; εὐχὴ μοι ἐστὶν
ἐκτενῆς πρὸς Θεὸν ὑπὲρ σοῦ, καί περ ἀναξίᾳ οὔσῃ, ἵν' ὑγιαίνης τῷ ἔσω ἀν-
θρώπῳ σὺν τῷ ἔξω, τῆς θείας του χάριτος ἀεὶ ἐνεργούσης, καὶ ἅπαν ἀβούλη-
τον τιθεμένης ἀτέλεστον· χαίρω μὲν ἐπὶ τῇ σῇ ἀγάπῃ, ἧς οὐδὲν ἂν ἐν ἐμοὶ
γένοιτο ἱερώτερον· λυποῦμαι δὲ λίαν, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἤδη καιρὸν στεροῦμαι
τῆς χρυσῆς σου ψυχῆς, καὶ τῶν ἀδόλων ἡθῶν· ἀλλ' εὐχομαι τυχεῖν τοῦ πο-
θομένου, ὃ δοίῃ ποτὲ Χριστὸς, καὶ ἴδοίμιν σε, καὶ καταπολαύσαιμι τῆς ἡδέι-
στης σου ὁμιλίας καὶ τερψιθύμου, καὶ ἐμοὶ δηλώσεις τινὰ κρύφια καὶ μυστη-
ριώδη ἐκ τῆς θείας Γραφῆς, ἃ ποθῶ ἐρωτῆσαι τὴν σὴν ἀγχινοίαν.

Ἀβουλῆα φερόμενοι Ἀττικοί οὐκ οἶδασιν διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ· διὸ
τὰς μὲν ἀρετὰς μισοῦσι, τὰς δὲ κακίας φιλοῦσι· τοῖς γὰρ ἀνοήτοις ἐπί-
μειμπα καλὰ, φησὶ πού τις τῶν σοφῶν· διὰ τοῦτο οὖν καὶ αὐτὴ σιωπῶ
πολλὰς ὕβρεις ἀκούουσα, ὡς ἤχους θαλάττης κλύδωνι μαινομένης· ἀλλ' ἔγωγε
τὸν ἄνω δέχομαι Κριτὴν, ὅστις οἶδε τὰ φαῦλα ἐντελῇ ἀποδώσειν· οὐχ' ὡς
νομίζουσιν οὗτοι, αὐτοὶ ἐσμέν, ἀλλ' ὡς οἶδεν ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης Κύριος,
καὶ ὁ ἀλάθητος αὐτοῦ καὶ παντέφορος ὀφθαλμός· γὰρ μὰ τὸν ἀμετέρεα
ψυχῇ παραδόντα τετρακτὺν παγὰν ἀενάου φωτός· εἰ δὲ καὶ
μαρτύρων χρεῖα, οὐκ Ἀθηναῖοι στήσονται, ἀγοραῖον γένος, ἀχρεῖον, καὶ ἄτι-
μον· τοῦτο δὴ τὸ γένος ἀβούλευτον, ἀνόσιον, ἀναίσχυντον, βδελυρὸν, ἀπονεινο-
μένον, τὸ στόμα εὐλύτον ἔχον πρὸς λοιδορίαν, μεμφίμοιρον, καὶ καρδαμογλύ-
φον, βαρβαρόφωνον, φιλαίτιον, φιλοτράχον, μικρολόγον, μικρόψυχον, στωμύλον,
ὑπερφίαλον, ἀθέμιστον, δολερὸν, περίεργον, ἄγρυπνον ἐπὶ συμφοραῖς ἐτέρων·
καὶ γὰρ τί ἄλλο εἰπεῖν, ἐξ αὐτῆς τῆς νεότητος διῶκον ἡμιόνους, καὶ αὐτῶν
ἐπιμελούμενον, κατὰ τὸν Ἰδομαῖον Δωήκ, ὃν ἀρᾶται Δαβὶδ ἐν να' ψαλμῷ·
Πῶς δὲ οὗτοι ὀρθὰ νοήσουσιν; ὧν γὰρ τὸ ἔργον βάρβαρον τούτων καὶ ἡ γνώμη
βάρβαρος· οὐδαμῶς οὗτοι τῆς δίκης μάρτυρες στήσονται, ἀλλ' ἔντιμοι ἄνδρες,
ἡ ἐλλόγμιοι, συνιέντες ἀλήθειαν. Νηλέες ἄνωθεν Ἀττικοί, οἱ τοὺς ἀρίστους
ἀπόλεσαν. Σωκράτης ἀδίκως ἀπέθανε συκοφαντηθεὶς ὑπ' αὐτῶν, καὶ Θεμισ-

στοκλῆς ὁ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθερώσας ἐξηλάθη, καὶ Μιλτιάδης γέρων ὢν ἐν δεσμοτηρίῳ ἀπέθανε. Τοιοῦτοι πολλάκις Ἀττικοί.

Τὴν πρὸς ἐμέ σου εὐτπλαγχνίαν τεθαμνῆν, θαρρύνουσα ἔγραψα ὡς φιλάτῃ μοι πατρὶ κατὰ τῶν ἀλαζόνων.

Βοήθει τοῖς ἐξ ἡμῶν αὐτόθι παραγενομένοις κοινοῖς φίλοις σοί τε κάμοι.

Μαίου Ἰσταμένου.

Φιλόθεος μοναχῇ⁽¹⁾.

Ἰάκωβος Παλαιολόγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1520 εἰς Χίον, ἐκ γονέων σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ ἐκ τῶν ὁμωνύμων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν, ἐνηγκαλίσθη τὰς τότε ἐπικρατούσας νέας θρησκευτικὰς ιδέας, καὶ θεωρῶν ἐπικίνδυνον τὴν ἐκαὶ διαμονὴν, κατέφυγεν εἰς Γερμανίαν, εὐελπιζόμενος ὅτι ἐνταῦθα ἤθελεν εὑρεῖ ἐλευθερίαν συνειδητέως. Ἀφοῦ ἐπὶ τινα χρόνον διήγαγε πλάνητα βίον, ἀποκατέστη εἰς Τρανσυλθανίαν, διαδεχθεὶς τῷ 1569 τὸν Ἰωάννην Σόμμερ εἰς τὴν θέσιν ἐφόρου τοῦ γυμνασίου τοῦ Κλαουζεμβούργου.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἤκμαζεν ὁ Σίμων Βουδναῖος, περίφημος αἰρεσιάρχης, ὅστις ἀναπτύξας τὰς ἀρχὰς τοῦ Αἰλίου Σοκίνου μέχρ' ἐκ τῶν τελευταίων συνεπειῶν, ἐθεωρεῖτο ἀρχηγὸς τῶν ἡμιεβραϊζόντων τῆς Λιθουανίας· ὁ Βουδναῖος μετέβαλλε τὴν τάξιν τῶν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ιστορουμένων, ἡλλοίωσε, διέφθειρε, καὶ ἐξήλειψε διάφορα τῆς Νέας Διαθήκης μέρη, πρὸς τὸν σκοπὸν ἵνα τὰ πάντα συνηγορήσωσιν ὑπὲρ τοῦ συστήματός του. Μὴ περιορισθεὶς, ὡς οἱ Σοκικνοὶ, εἰς τὴν ἄρνησιν τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔπρεπε νὰ λατρεύηται, μᾶλλον νὰ ἐπικαλῆται τὸ ὄνομά του εἰς τὰς προσευχάς. Εὐρῶρια λόγου θαυμάσιος συνετέλεσεν ἵνα ὁ Βουδναῖος προσηλυτίσῃ πολλοὺς ἐν Λιθουανίᾳ, Πολωνίᾳ, Πρωσσίᾳ, καὶ ἀλλαχοῦ.

Μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Βουδναίου ἐνθερμότερος καὶ ἐπικινδυνωδέστερος ἐγένετο ὁ Παλαιολόγος, ὅστις ἐφάμιλλος τῷ αἰρεσιάρχῃ καὶ τὴν παιδείαν καὶ τὴν εὐγλωττίαν κατετάραξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην. Τόσον δὲ αἱ συνέπειαι τῆς πυρετώδους διδασκαλίας τοῦ Ἑλλήνος ἐκλόνησαν τὴν κοινὴν ἡσυχίαν, ὥστε ὁ Σοκίνος, ὃν ἡ νέα αἵρεσις ἐθεώρει ἀρχηγόν, ἠναγκάσθη ν' ἀποκηρύξῃ τὰ διδασκόμενα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξουσία δὲν ἐβράδυνε ν' ἄρῃ ἐκ μέσου τὸν Παλαιολόγον, ὅστις

(1) Ἐχορηγήθη φιλοκάλως ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου. Ἡ ἀκολουθία τῆς ἀγίας Φιλοθέης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 ἐκδόθησα, ἀνετυπώθη Ἀθῆναις.

κρατηθεὶς ὠδηγήθη εἰς Πάπαν Γρηγόριον ΙΓ', πρὸ πολλοῦ αἰτήσαντά τὴν σύλληψίν του. Ἀχθεὶς εἰς Ῥώμην παρεδόθη εἰς τὸ ἱεροδικεῖον, ὅπερ κατεδίδασκεν αὐτὸν ἵνα κατὰ ζῶν. Ὁ Παλαιολόγος ὠδηγήθη εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης τὴν 22 Μαρτίου 1585. Ὁ δὲ Κιάππης⁽¹⁾ ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὴν θέαν τῆς παρεσκευασμένης πυρᾶς ὁ Ἰάκωβος ἐκάρυξεν μετάνοιαν διὰ τὰ ὑπὸ τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς διδασκαλίας του προξενηθέντα κακὰ, ζητήσας καὶ προθεσμίαν εἰς σκέψιν· καὶ ὅτι οἱ ἱεροδικασταὶ βεβαιωθέντες περὶ τῆς εἰλικρινείας τὸν ἐπανεφέρον εἰς τὴν φυλακὴν, ἔνθα συνέγραψεν ἔργα τινὰ ἀποπνέοντα εὐλάβειαν ἱκανὴν καὶ σοφίαν ἴσην. Ἀλλ' οἱ λόγοι τοῦ Κιάππη μὴ ὑποστηρίζομενοι καὶ ὑπὸ ἄλλων θεωροῦνται αὐτόχρημα μῦθος⁽²⁾.

Τὸ σπουδαιότερον τῶν συγγραμμάτων τοῦ Παλαιολόγου εἶναι:—*De magistratu politico*, τυπωθὲν ἐπιμελείᾳ τοῦ Σίμωνος Βουδναίου ἐν Λόσκῃ τῆς Λιθουανίας 1573. Εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ Ἰάκωβος ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν κατήργησε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν, καὶ ἐπομένως ἐπιτρέπεται εἰς πάντα χριστιανὸν ἡ ἐκπλήρωσις πολιτικοῦ ὑπουργήματος. Ὁ Γρηγόριος Παύλης ἀπήντησεν ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου τῆς Ῥακοβίας, καὶ ὁ Παλαιολόγος ἀνταπήντησεν ἐμμένων εἰς τὰς ἰδέας του. Τὴν ἀνταπάντησιν ταύτην ἀνέτρεψεν ὁ Σοκίνος ἐν ὀνόματι τῆς συνόδου, γράψας—*Responsionem ad Iacobi Palaeologi librum*. Ὁ Παλαιολόγος ἔγραψεν ἀναιρετικὴν τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Σοκίνου—*Defensionem verae sententiae de magistratu politico*. Losci, 1580⁽³⁾.

Στέφανος Λουζινιάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου τῷ 1537. Νέος εἰσελθὼν εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἀγίου Δομνίκου μετέλλαξε τὸ βαπτιστικὸν του ὄνομα Ἰάκωβος εἰς Στέφανος. Ἐσπούδασεν ἐν τῇ πατρίδι του ὑπὸ Ἰουλιανὸν τινὰ Ἀρμένιον ἐπίσκοπον, καὶ μόλις τριακονταέτης ἐξελέχθη βικάριος τῆς ἐν Κύπρῳ Δυτικῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ διέτρεξε πολλοὺς τόπους ἐξαιτούμενος λύτρα εἰς ἐξαγορὰν τῶν αἰχμαλωτισθέντων συγγενῶν του. Εἰς Ῥώμην οἰκειωθεὶς τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας ἐστάλη εἰς Παρισίους (1577) ἔνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν διὰ τῆς διδασκαλίας. Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην, ἀπεβίωσε τῷ 1590⁽⁴⁾.

(1) *Compendio dela vita di papa Gregorio*.

(2) Ἐπίσης ἀπορρίπτει καθίστανται καὶ οἱ λόγοι τοῦ Ῥιχεόμου, ἢ Ῥαῦνῶδου, ὅτι ὤθεν ὁ Παλαιολόγος νέος εἶχεν ἐνδύθῃ τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον τῶν Δομνικανῶν.

(3) Weiss, *Biog. Univ.* tom. XXII—Βλαστοῦ, *Χιανὰ* B. 73.—*Biogr. Nouv.* 39.

(4) Ὁ Φοντάνας (*Theatr. Dominic*), λέγει, ὅτι ἐπὶ Σίξτου Ε' (1883—90) ἐπε-
πληρώθη ἐπίσκοπος Λευκοσιῶν.

Συγγράμματα.

—Corografia e breve istoria Universalle dell'isola di Cipro principiando al tempo di Noe per irsino al 1572. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐκδοθὲν ἐν Βονωνίᾳ μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη γαλλιστὶ ὑπὸ τὸν τίτλον, Description abrégée de l'île de Chypre, depuis le temps de Noé, jusqu'en 1572. Paris 1580. Εἰ καὶ περιέχον πολλὰ ἀπίθανα καὶ ἀνύπαρκτα τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ὡς τότε ἐγράφοντο πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι ἱστορίαι, περιλαμβάνει ὁμως λίαν ἐνδιαφέροντα γεγονότα περὶ τῶν τελευταίων ἐν Κύπρῳ πολέμων).

—Corone. Padova. 1577. (Περιέχονται πέντε λόγοι ἰταλιστὶ περὶ τῶν καθηκόντων τῶν ἡγεμόνων, προσφωνούμενοι πρὸς τὸν βασιλεῆα τῆς Γαλλίας Ἐρρίκον Γ').

—Histoire générale des royaumes de Hierusalem, Cypre, Arménie, et lieux convoisins etc. depuis le déluge universel, jusqu'en l'an 1572. Paris 1579.

—Genealogie de la Royale maison des Bourbons. Paris 1580. (Ἐν πίναξιν εἰς φύλλον).

—Genealogie de soixante-sept maisons très-nobles partie de France, partie étrangères, issues de Mérovée fils de Theodorice II, roi d'Austrasie, avec armoiries. Paris 1586.

—Βασιλικὸν Φυλακτήριον. (Τὸ ἑλληνιστὶ γραφὲν τοῦτο πόνημα περιέχει μακρὰν ἀπαρίθμησην ἐπιστήμων προσώπων ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἀσπασθέντων τὸν μοναχικὸν βίον. Εἶνε δὲ τοῦτο τὸ δεῦτερον μέρος τριμεροῦς συγγράμματος τοῦ Λουζινιάνου γραφέντος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀνάγκης καὶ τοῦ ἐξόχου τοῦ μοναχικοῦ βίου· τὸ τρίτον μέρος περιέχει ἀπαρίθμησην μονασάντων ἡγεμόνων. (De imperatoribus, Regibusque, qui in familias religiosorum adsciti sunt).

Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει καὶ τὰ ἐφεξῆς φιλοπονήματα τοῦ Στεφάνου.

—Catalogus virorum illustrium veteris et novi Testamenti.

—Arbor Lusignanæ familiæ.

—Genealogia Valesiorum, et Lusignanorum.

—Arbor machinæ mundi.

—Affinitates fere omnium principum Christianorum (1).

Ἰάσων Δενόρες.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, καὶ σπουδάζας τὴν φιλοσοφίαν εἰς Πατάβιον, μετὰ τὴν διδασκαρικὴν ἀναγόρευσιν ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς νήσου ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, ἐχηρμάτισε διδάσκαλος, καὶ τῷ 1577 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς Πατάβιον(2). Τὴν θέσιν ταύτην διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του συμβάντος τῷ 1590 ἐξ ὑπερβολικῆς λύπης· διότι ὁ μονογενὴς

(1) Adolphe Duplessis, Biographie Universelle. tom. XXV.

(2) Papadopolli, Histor. Gymn. Patav.

υιός του φονεύσας ἐν μονομαχίᾳ εὐγενῇ Ἐνετὸν ἐξωρίσθη. Κατέστησε κληρονόμον τὸν ἀδελφόν του Λίβιον ἐπίσης ἐν Παταβίᾳ παιδευθέντα, καὶ ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντα ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

- Institutio in Philosophiam Ciceronis.
- Epitome praeceptorum de arte dicendi ex Ciceronis.
- Librum de constitutione partium humane, et civilis philosophiæ.
- Institutio Reipublicæ optimæ.
- Oratio ad duces Venetiarum.
- De principiis causis et incrementis quæ comœdia, tragœdia, et carmen heroicum sibi conciliant, ex morali philosophiæ et civili.
- De sphæra, cum dissertatione de Geographia.
- De mundo, ejusque partibus, tum simplicibus, tum mistis.
- Isagoge in III libros Aristotelis Rhetoricorum.
- Poetica.

Ἐν τῷ τελευταίῳ περὶ Ποιητικῆς συντάγματι ὁ Δονόρες ἐπετέθη ὀριμῶς κατὰ τῶν ποιμενικῶν τραγικοκωμωδιῶν, ἃς καλεῖ τερατώδη ἐξαμβλώματα ἀνθρώπων μηδεμίαν τῆς ἀρχαιότητος γνῶσιν ἔχόντων. Ὁ Γουαρίνης πεπεισμένος, ὅτι τὰυτα γράφας ὁ Ἰάσων προσέβαλε τὸν πιστὸν ποιμένα (pastor fido), ἐδημοσίευσεν πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ ποιήματος του, Il Verato. Ὁ Δονόρες ἀπαντῶν ἔγραψε Apologia contra l'autore del Verato τυπωθεῖσαν ὀλίγαν πρὸ τοῦ θανάτου του, ἐπελθόντος καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Γουαρίνης συνέγραψε il Verato secondo, τόσον δηκτικὴν σάτυραν, λέγει ὁ Βάβλος, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις αὐτῆς καὶ μόνης ἤθελε θανατώσει τὸν ἐπικριτὴν τῶν ποιμενικῶν.

Καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἰάσωνος, Πέτρος Δονόρες, ἦν ὁμοίως ἀνὴρ γραμμάτων· διετέλεσε γραμματεὺς διαφόρων καρδινάλιων, καὶ ἀποθανὼν ἐγκατέλιπε πολλὰ ποιήματα χειρόγραφα, μετὰ τῶν ὁποίων διαμνημονεύεται ὁ βίος Παύλου Δ'.

Ἰωάννης Μορζήνος ⁽²⁾.

Κρῆς τὴν πατρίδα· πρῶτος αὐτὸς διετέλεσε διδάσκαλος τῆς ἐν Χάνδακι Συναϊτικῆς σχολῆς ⁽³⁾. Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον γράφων τῷ 1582 Μαρτίνος ὁ Κρούσιος λέγει. « Συχνά μοι καλὰ περὶ σοῦ διηγήσατο γλυκέως κύριος Σαλομών ὁ Σκυπικὸς, ἐπανελθὼν δεῦρο τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ ἐναγχοῦ νομάρχου εὐτυχῶς. Διὰ τοῦτα νῦν ἀνεπτερώθην

(1) Papadopoli, Histor. Gymn. Patavin. σελ. 332—3.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. XXXI.

(2) Πιθανῶς συγγενὴς τούτου ἦν ὁ Μάρκος Μορζίνος, οὗτινος δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Κατηλιανὸν ἐδημοσίευσεν ὁ Λάμιος (Deliciæ Eruditorum).

(3) Κωνσταντίνου, περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

π^ροσφωνεῖν σε, τίμιε Μορζῆνε, καὶ ποιεῖν σε φίλον μοι, εἰ καὶ ἀνά-
 » ξιος ἔγωγε· ὅμως γε μὴν φιλῶ τὸ Ἑλληνικὸν παιδιδίον, τὴν φω-
 » νὴν ταύτην καὶ παιδεῖαν ἐν τῇ ὑψηλῇ Τυβίγγης Ἀκαδημίᾳ, κατὰ
 » τὸ ὀλιγοδύναμόν μου, διδάσκων Γερμανὸς τοὺς Γερμανούς. Δέομαι
 » τοίνυν σου εὐνοϊκῶς τὸ παρὸν ἐμοῦ νῦν πραττόμενον δέχεσθαι, κάμοι
 » τὰ φιλικὰ ἀντεπιστέλλειν. Καταγράφοις δὲ τὴν λαμπράν σου πα-
 » τρίδα, καὶ ὅλην τὴν Κρήτην, καὶ τὰς αὐτόθι νήσους, κάμοι τὴν
 » περιήγησιν πέμπεις, ὅτι αὐτὴν ἐνθήτομαι τῇ σήμερον Ἑλλάδος, ἣν
 » ξυγγράφω ἱστορίᾳ, μετὰ τιμῆς τοῦ ὀνοματός σου, ὥσπερ καὶ παρ'
 » ἄλλων Ἑλλήνων εἰς τοῦτο βοηθοῦμαι. ς. » (').

Ἀγνοοῦμεν εἰ ὁ Μορζῆνος ἐπεμψε τῷ Κρουσίῳ τὴν ζητουμένην
 περιήγησιν.

Ἀνδρέας Εὐδαιμονογιάννης.

Ἐγεννήθη εἰς Κύδωνα τῆς Κρήτης ἐκ γονέων σεμνυνομένων ἐπὶ τῇ
 ἐκ Παλαιολόγων καταγωγῇ, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου ἐκεῖ
 προσφυγόντων. Περαιώσας ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα,
 ἦλθεν εἰς Πατάριον, μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Κωνσταντίνου Πα-
 λαιόκαπα, καὶ ἀκροάσθη τὴν ῥητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Μετὰ τὸν
 θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου (1574) ἦλθεν εἰς Ῥώμην μετὰ τοῦ ἐπι-
 ζήσαντος ἀδελφοῦ τοῦ Παλαιόκαπα, καὶ τὸν καθελικισμὸν ὁμολογή-
 σας, κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ἀπεβίωσε ἐν Ῥώμῃ ἐβδομηκοντούτης, μὴ παραθάσας νὰ φέρῃ τὴν
 δι' αὐτὸν προορισθεῖσαν πορφύραν καρδινάλιου.

Συγγράμματα.

—Castigatio Lamberti Danecci Calviniani ministri pro Card. Bellar-
 mini controversis.

—De antichristo libri III.

—Epistola monitoria ad Ioannem Balecium.

—Apologia pro R. P. Henrico Garneto.

—Confutatio Anticotoni

—Castigatio Apocalypsis.

—Parallelum torti et tortoris.

—Responsio ad epistolam Isaaci Casauboni.

—Responsio ad caput IV primæ exercitationis Casauboni, et ad
 Antilogiam Roberti abbati adversus apologiam P. Garneti.

—Refutatio exercitationum Casauboni.

(') Tucogracia, τ.λ. 532.

—Epistola ad amicum Gallum super dissertatione politica Leid-gresseri.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστῇ.

Ὁ Νικόλαος Παπαδόπουλος ⁽¹⁾, ἐξ οὗ ἐρανιζόμενα τὰ περὶ Εὐδαιμονογάννη, λέγει, ὅτι κατεγίνετο οὗτος εἰς συγγραφὴν διεξοδικοῦ πονήματος ἑλληνιστῇ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐξ οὗ εἶδεν αὐτὸς εἰς Ῥώμην τρεῖς τόμους.

Συμείων Καθάσιλας.

Ἐξ Ἀκαρνανίης σπουδάσας εἰς Πατάβιον, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἱεροδιάκονος χειροτονηθεὶς διέμενεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον, διδάσκων καὶ τοῖς βουλομένοις. Ἦσχολεῖτο ἰδίως εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. «Τοιοῦτος γὰρ ἔρως ταύτης (τῆς ἀστρο-λογίας) μὲ κατεπείγει ὥστε τὴν ἐμὴν ψυχὴν, τὸν Ἀριστοτέλην ῥημὶ, πολλάκις κατὰλιμπάνειν, κὰν τοῖς ἐκείνοις ἀσχολούμενον ἐφευρήμασιν, ἐφ' οἷς οὐδέτερον τῶν τοῦ Πτολεμαίου κανονίων ἀσχάλλει». Πρὸς Κρούσιον δὲ συχνῶς ἐπέστελλε τὴν λύσιν διαφύρων τοιαύτης φύσεως ζητημάτων.

Περὶ Καθάσιλα γράφει πρὸς Κρούσιον ὁ Γερλάχιος «Antea Patavii D. » Suartzii conturbernalis, nunc Constantinopolin pueros rudimenta » Graecae linguae docet. Bonus et modestus est, nec eruditione Graeco- » rum prostremus».

Τούτου φέρονται ἐπιστολαὶ δύο ἐκ Παταβίου (1582) πρὸς Γαβριὴλ Σεβήρον, ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ Λαμίου καὶ ἑτεραι τέσσαρες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς Κρούσιον καὶ Γερλάχιον, δημοσιευθεῖσαι ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ. Ἐν μιᾷ τούτων περιγράφει τὴν τότε κατὰστασιν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τῶν κατοίκων καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν.

Μετάφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὸ εἰς Ἰωάννην Νίγρον ἐπιθαλάμιον τοῦ Κρουσίου δημοσιευθὲν ἐν Τουρκογραφικῇ (lib. VI).

Κατεγίνετο, ὡς γράφει πρὸς Κρούσιον, εἰς τὴν μετάφρασιν τῶν Αἰσωπείων μύθων, καὶ τινων λόγων τοῦ Ἰσοκράτους, εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἢ ἐν Βενετίᾳ πολλάκις δημοσιευθεῖσα ἀπλοελληνικὴ μετάφρασις τῶν Αἰσωπείων Μύθων, ἐστὶν ἡ τοῦ Καθάσιλα.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε δύο ἐπιγράμματα εἰς Ἀλμασκηρὸν Ναυπάκτου, Γεώργιον Πηγάν, καὶ μίαν ἐπιστολὴν πρὸς Μάξιμον Μαργούνιον, χρηματίσαντα διδάσκαλόν του.

Πρὸς τὸν Καθάσιλαν ἀπευθύνεται ἐπιστολὴ Φραγκίσκου Κόκκου, περιλαμβανομένη εἰς τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Κορυδαλλέως.

(1) Patav. Gymnas. 281—2. Παράβαλλε καὶ Cornelli, Creta Sacra, I, σελ. 262—4, II, σελ. 139. Ὁ Κορνήλιος μνημονεύει ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ Εὐδαιμονογάννη πρὸς τοὺς Κοῆτας.

Κορέσιοι.

Α'. *Ἰωάννης Κορέσης* Χῖος ἱατρός, περὶ οὗ λέγει ὁ Κρούσιος ⁽¹⁾, « *doctissimus Chii medicus erudite scribit, et litteras bene pingit* ». Ἀναφέρεται ὡς μάρτυς εἰς διαθήκην συνταχθεῖσαν ἐν Χίῳ τῇ 10 Νοεμβρίου 1550.

Τούτου φέρονται δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλάν, δημοσιευθεῖσαι ἐν Τουρκογραφίᾳ ⁽²⁾. Ἐπιστολὴ δὲ τοῦ Μαργουνίου ἀπευθύνεται πρὸς τοῦτον.

Β'. *Μιχαὴλ Κορέσης* Χῖος ἱατρός καὶ οὗτος, καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ προῤῥηθέντος· εὑρήνται καὶ τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Χίου πρὸς τὸν αὐτὸν Ζυγομαλάν, καὶ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Μητροφάνην, δημοσιευθεῖσαι ὁμοίως ὑπὸ Κρουσίου ⁽³⁾.

Γ'. *Νικόλαος* δὲ, *Ἀντώνιος*, καὶ *Λουκάς Κορέση*, καὶ οἱ τρεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ὑπογράφονται εἰς ἀναφοράν ἐκ Χίου πρὸς τὸν πατριάρχην Μητροφάνην 15 Αὐγούστου 1590.

Μινδόνιοι.

Α'. *Λεονάρδος Μινδόριος*, ἢ Μεντόνιος, ἢ Μεντώνης, Χῖος καὶ οὗτος ἱατρός. Τῷ 1576 διέτριβεν ἐν Ἀγχιάλῳ, ὅθεν ἐπιστέλλει πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλάν· τῷ δὲ 1580 εὕρισκετο εἰς τὴν πατρίδα του, διότι εἰς διαθήκην γενομένην ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ τὴν 10 Νοεμβρίου 1580, ὑπογράφεται καὶ « *Λεονάρδος Μεντώνιος* ».

Πρὸς τὸν λόγιον τοῦτον φέρεται ἐπιστολὴ Κρουσίου τῷ 1578 καὶ ἐτέρα Μαξίμου Μαργουνίου.

Κατὰ Κρούσιον ὁ Λεονάρδος εἰρμήνευσε *commentaria Ammonia in organon Aristotelis, Rhetoricam Hermogenis* » ⁽⁴⁾.

Β'. *Ἰωάννης Μινδόριος*, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Λεονάρδου· τοῦ λογίου τούτου εὑρήνται ὠραῖον ἡρωελεγείον ἐπὶ γράμμα τῷ πατριάρχῃ Διονυσίῳ, εἰς τὴν ὑπὸ Γλυζωνίου γενομένην τῷ 1595 ἔκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Αὐγούστου.

Σολομὼν Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1516 εἰς Πλαταμῶνα τῆς Κύπρου, καὶ ἐσπούδασεν εἰς Ἀμμόχωστον· αὐτόπτης τῆς ἀλώσεως τῆς πατρίδος του

(1) Turcographia σελ. 308.

(2) Αὐτόθι σελ. 307, 314.

(3) Ὁμ. 238.

(4) Turcographia σελ. 203, 309, 313, 479.

ἔγραψεν ἡμερολόγιον ἀπὸ τῆς ἐμφάνισης τοῦ Τουρκικοῦ στόλου μέχρι τῆς κατακτίσεως τῆς νήσου, προσθεὶς καὶ περιγραφὴν τῶν γενομένων σεισμῶν, βροχῶν, ἀκρίδων, λοιμοῦ, καὶ ἄλλων θανατικῶν. Ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ἐθρήνησε τὴν ἀπώλειαν τῆς πατρίδος του διὰ στίχων καὶ εἰς πεζὸν λόγον. Ἀπέθανε τῷ 1586, ἐξοδικονταέτης τὴν ἡλικίαν ⁽¹⁾.

Ἦτο πατὴρ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινού, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

Ἰέραξ.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τὸν πρεσβύτερον Θεόδωρον, χρηματίσαντα μέγαν οἰκονόμον τοῦ πατριαρχείου. Παπειραμένος τὸ καانونικὸν δίκαιον, ἐχρημάτισε ὁ Ἰέραξ πρωτοκανονάρχος ἐπὶ Διονυσίου, καὶ μέγας λογοθέτης ἐπὶ Μητροφάνους καὶ Ἱεροεμίου. Ἐνυμφεύθη εὐγενῇ τινι Καντακουζηνῇ, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱόν, Ἀλέξανδρον, ἐφάμιλλον αὐτοῦ κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τὰς θεολογικὰς γνώσεις.

Ἐγραψε χρονικὸν Βυζαντινῶς περὶ τῇ φράσει, ἀναμίξας καὶ ἑμμετρὰ τινὰ πολιτικῶ τῷ στίχῳ. Κατὰ τὸν Κ. Παράνικαν εὕρηται τοῦτου—Συλλογὴ ἐκ διαφόρων πατέρων ἐδαφίων ἀφορώντων ζητήματα Θεολογικὰ καὶ ἄλλων 282 τὸν ἀριθμὸν καὶ—Ἐξακολούθησις τῶν Συλλογῶν. (Σχεδιάσμα σελ. 18 στήμ.).

Τὰ ὑπ' αὐτοῦ συντεθέντα πατριαρχικὰ σιγίλλια ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος συνῆψεν ἐπιγράφας—Σημειώματα πατριαρχικῶν γραμμάτων συντεθέντων ὑπὸ τοῦ ποτὲ μεγάλου Λογοθέτου Ἰέρακος, καὶ καταστρωθέντα ἰδίᾳ χειρὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀλεξάνδρου Λογοθέτου, καὶ ἕτερα παλαιγενῆ ὑπομνήματα. (Χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

Ὁ Ἰέραξ μνημονεύεται ὑπὸ Νεκταρίου ⁽²⁾, Δοσιθέου ⁽³⁾, καὶ ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ ⁽⁴⁾. Ἦν φίλος Στεφάνου Γερλαχίου, χάριν τοῦ ὁποῦο ὑπογράφεται εἰς τὸν ἐν Τουρκογραφικῇ δημοσιευθέντα κατάλογον « Ἰέραξ ὁ μέγας Λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀξιώθεις παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Στεφάνου, » φιλίας ἔνεκα σημειώσασθαι ἐνταῦθα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἀκολουθῶς τοῖς προγεγραφοῖσιν, ἔτει ζπ', μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἰνδικτιῶνος ε' ».

Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Κρουσίου, Φιλοθέης Ἀθηναίας, Λεοντίας μοναχῆς, καὶ Κυρίλλου Λουκάρεως.

Ἀλούσιος Λολλίνος.

Ἐγεννήθη εἰς Γόρτυνα τῆς Κρήτης τῷ 1557. Μεταναστευσάσης τῆς οἰκογενείας του εἰς Βενετίαν, ὁ Ἀλούσιος, νέος ἤδη, ἦτο ἐγκρατὴς

⁽¹⁾ Ν. Ῥοδινού, περὶ ἡρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων Κύπρου. σελ. 151.

⁽²⁾ Ἱεροκοσμικὴ ἱστορία Γ' σελ. 216.

⁽³⁾ Δωδεκάβιβλος, σελ. 1153.

⁽⁴⁾ Σελ. 332. Εἰς σιγίλιον περὶ τῆς ἐπισκοπῆς Ἀνδρούτης, κατὰ Μάϊον 1570, ὑπογράφεται « Ἰέραξ ὁ μέγας λογοθέτης, καὶ ἐπίτροπος τοῦ πατριαρχοῦ Ἱεροσολύμων ».

τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης· φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἀπεράσισε νὰ ἐπαναστρέψῃ εἰς Κρήτην, ἀλλ' ἰδὼν οἰκτρὰν τότε τῆς νήσου τὴν κατάστασιν ἠναγκάσθη νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς Βενετίαν, ἐνθ' ἂν πλέον ἐπεδόθη εἰς τὰ γράμματα· μεταβὰς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν, διήκουσε τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Χαλδαϊκὴν καὶ Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν. Εἵτα κατέγινεν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν νόμων καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ. Ἀπολαμβάνων τῆς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως τῶν συγχρόνων, καὶ τῆς φήμης ἀνδρὸς σοφοῦ, ἀπεβίωσεν ἐβδομηκονταέτης τῷ 1626.

Ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρος τοῦ Λολλίνου ἔχει τι ἐξαιρετικόν· καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς πολλάκις διασυστῆν, ὁ Ἀλούσιος ἐνθέρμως ὑπερασπίσθη. « *Inter egregia, λέγει ὁ Κορνήλιος, ingenii sui monumenta, enumerantur plurima, quae in Cretensium laudem cadunt, satisque indicant, in pio humanissimi viri animo delectionem patriae insulae ex diuturna absentia nullo modo imminutam fuisse* ».

Ἐγραψεν ὁ Λολλῖνος—*Vitam Andreae Mauroceni*, τυπωθεῖσαν εἰς τὴν ἑ. Βενετία (1623) ἐκδοσιν τῆς ἱστορίας τοῦ Μαυροκηνοῦ.

—Ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους (¹).

—*Vario Musarum numero apud antiquos etc. Bononiae, 1640* (²).

Ἐκ τῶν ὑπὲρ Κρήτης γραφέντων ὁ Κορνήλιος ἀναφέρει τὰ ἐξῆς—*Apologeticus, seu adversus coloniae Cretensis calumniatores* — *Epimenides redivivus*—*Elucubratio de Creta* (³).

Γεώργιος κόμης Παλαιόκαπας.

Κρής· σπουδάσας ἐν Ἰταλίᾳ, διωρίσθη ἔφορος τοῦ Παταβινοῦ Γυμνασίου (1544)· ἐπιστρέψας εἵτα εἰς τὴν πατρίδα του καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον, μετωνομάσθη Γεράσιμος, καὶ ἐχρημάτισεν ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγγραθίου· χειροτονηθεὶς ὕστερον ἐπίσκοπος Κισσάμου διέθετο τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τῆς ἐπισκοπῆς μὲ τὴν ὑποχρέωσιν ἵνα πέμπῃ κατ' ἔτος εἴκοσι τέσσαρας Ἑλληνας, ἐξ ὧν τοὺς δεκαεὶς Κρήτας, εἰς Ἰταλίαν πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἀπέθανε τῷ 1590.

« *Vir, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, sanctimonia vitae, prudentia, doctrina, et in rebus agendis dexteritate apud indigenes maximi habitus, et ex eadem carus Reipublicae Venetae* ».

(¹) Papadopoli, *Histor. Gymn. Pat.* σελ. 122—3.

(²) Saxii, *Onomasticon litterarium* IV, σελ. 111.

(³) Cornelii, *Creta Sacra* II, σελ. 441—2.

Μετά τὸν θάνατόν του, ἡ Ἑνετικὴ Δημοκρατεία παρεμβάσα διέταξεν, ἵνα δαπάνη τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κισσάμου στέλλωνται δώδεκα μόνον νέοι, πρῶτον μὲν εἰς Ῥώμην, εἶτα δὲ εἰς Πατάβιον, πρὸ ἐκπαίδευσιν⁽¹⁾.

Ἑμμανουὴλ Γλυζώνιος.

Χῖος διατρίψας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετίᾳ, ἐνθα καὶ ἐν βαθύτῳ γῆρα ἀπεβίωσε (1596). Ἐπεφορτίσθη ὑπὸ Καρόλου τῆς Ἰσπανίας τὴν συλλογὴν ἑλληνικῶν χειρογράφων, τὰ ὅποια ἐγκατέλιπεν ἀποθνήσκων διὰ διαθήκης, μετὰ τῆς ἄλλης βιβλιοθήκης του συνιστάμενης ἐξ ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐκδόσεων καὶ χειρογράφων εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ, ἑλληνικὴν κοινότητα, μὲ τὴν παραγγελίαν ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον, διάδοχον τοῦ Καρόλου. Ἐχρημάτισε φίλος Μαργουνίου, Σεβήρου, καὶ ἄλλων τότε διαπρεπόντων ἐπὶ παιδείᾳ Ἑλλήνων.

Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε τῷ 1568 «Βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι περιέχον τὴν τε πρακτικὴν ἀριθμητικὴν, καὶ περὶ τοῦ πῶς εὐρίσκειν ἕκαστος τὸ ἅγιον πάσχα, καὶ τέλειον πασχάλιον αἰεὶ καὶ πάντοτε, καὶ περὶ εὐρέσεως σελήνης » ἐν ποίᾳ ἡμέρᾳ γίνεται ἡ γέννα αὐτῆς ».

Τὸ συνταγμάτιον τοῦτο ἐπὶ πλέον τῶν δύο ἑκατονταετηρίδων συνεχῶς ἀνατυπούμενον ὑπῆρχε τὸ μόνον βοήθημα διὰ τοὺς θέλοντας λαβεῖν ἰδέαν ἀριθμητικῆς⁽²⁾. Ἐν τοῖς προλεγομένοις ὁ Γλυζώνιος ἀναφέρει καὶ ταῦτα. « Νῦν » δὲ ἐπειδὴ τὸ πᾶν τῆς σοφίας ζημιωθέντες, εἰς τοσοῦτον ἀπαιδευσίας προήχθημεν, ἅμα μὲν τῆς βασιλείας στερηθέντες, ἅμα δὲ πάσης σοφίας τε καὶ ἐπιστήμης γυμνωθέντες (οἷς κρίμασι Κύριος οἶδε), δεῖν ἔγνωμεν μὴ παριδεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων, ἅπερ τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ, καὶ ἐπὶ ταῖς ἡμῶν ἐμπορίαις χρώμενα, πᾶσι δωρὸν τι κοινὸν καὶ ἐπωφελεὲς ἐκτυπώσας χρῆσασθαι ».

Τῷ 1588 ἐξέδοτο τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ προσήρτηται,

« Εὐαγγελιστάριον περιέχον τὴν τῶν Εὐαγγελιστῶν διαδοχὴν, πόθεν ἄρχονται καὶ ποῦ καταλήγουσιν, ἔτι δὲ καὶ κανόνας λέε, οἷς εὐρίσκεται αἰετοτε τὸ Εὐαγγέλιον τῶν Κυριακῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, ὁμοίως καὶ τὸ ἑωθινόν, καὶ ποῖος ἤχος ψάλλεται ἐν ἐκάστη Κυριακῇ, καὶ ἕτερα ἀναγκαῖα περὶ τοῦ εὐρεῖν τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Πάσχα, καὶ Πασχάλιον διηγετικῆς, συντεθέν καὶ ἐκδοθέν παρ' ἐμοῦ Ἑμμανουὴλ τοῦ Γλυζωνίου, ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου οἰκονομίας καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. In Venezia, apresso di Missier » Manoli Glinzoni, MDLXXXVIII⁽³⁾ ».

(1) *Histor. Gymn. Patav.* I, σελ. 39.

(2) Ὁ Θεσσαλὸς Ἑλλάδιος λέγει περὶ τοῦ εὐμεθέδου τῆς ἀριθμητικῆς ταύτης « *Simplici quadam arti absque ulla difficultate resolvat* ». (*Status praesens Ecclesiae Graecae*).

(3) Ἀνετυπώθη τὸ Εὐαγγελιστάριον τοῦ Γλυζωνίου ἐν 1671 παρὰ Ν. Γλυκῆ,

Ἄφιεροὶ τὸ εὐαγγελιστάριον ὁ Γλυζώνιος Γαβριὴλ Σεβήρη λέγων « ἐπειδὴ
 » τοίνυν οὐκ οἶδ' ὅπως ξυμβάν τοῖς πρὸ ἡμῶν οὐκ εἰς τὸ ἀκριδέστερον ἐξείρ-
 » γαστο, τῶν προὔργου εἶναι φήθην τὸ μετὰ χεῖρας εὐαγγελιστάριον εἰς κοι-
 » νὴν ἐκδοῦναι ὠφέλειαν, ὃ δὴ καὶ πεποίηκα, πολλοῖς γὰρ καὶ ἄλλοις τοῦτο
 » συγκρούσας, ὧν παρὰ τῆς σῆς πανιερότητος καὶ παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου
 » ἐπισκόπου Κυθήρων κυρίου Μαξίμου, καὶ ἄλλων ὑπόβρισα, ἀνασκοπήσας τε
 » εἰς τὸ ἐπιμελέστερον, ὡς οἶόν τ' ἦν καὶ τελειότερον, τὰς κατ' αὐτὸ ἐρμηνείας
 » αὐτὸς τε εὐσκόπως συνηρμολόγησάν, καὶ τὴν κυκλικὴν τῶν κανόνων περίοδον
 » προστέθεικα πρὸς τοῖτοις καὶ τὴν τῶν κυριακῶν συναρμογὴν ἀπὸ τῆς τῶν
 » Φώτων κυριακῆς ἕως τῆς ἀποκρέω, ἣτις ἐν ἐκείνοις οὐχ ἅλις τεθεώρηται,
 » ἀνεπλήρωσα διὰ γε τὸ ἀρχὴν λαμβάνειν ἐκεῖνα ἀπὸ τῆς τοῦ πάσχα κυριακῆς.
 Ὑπὸ τὴν προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν φέρεται τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα Μαργου-
 νίου εἰς Γλυζώνιον.

Ὑψιθρόνου σοφίης πολὺκράτα δόγματα τεύχει
 τῇ δ' ἐνὶ μυστοπόλοις κάττεθο οὐρανίοις
 Γλυζώνιος καμάτοις περικυδέσι λάτρισι Χριστοῦ,
 ἔξοχ' εὐφρονέων, πᾶσιν ἰδ' εὐσεβέσι,
 Ἀμβροσίης τρόφιμος κομίσασθ' αὖ, ἀντὶ δὲ τούτων
 Εὐχεσθαι οἱ ζωῆς ἡδ' ἐν ἀποχομένους.

Ὁ Γλυζώνιος ἐπεμελέθη τὴν ἐν ἔτει 1590 ἐκδοσιν τῶν ὑπὸ Μαργουνίου μεταφρασθέντων εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν λόγων Ἰωάννου τῆς Κλίμακος, ὡς ἐν τῷ τίτλῳ σημειοῦται, καὶ ὡς αὐτὸς ὁ Μαργούνιος γράφει εἰς τὴν πρὸς Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην προσφωνητήριον ἐπιστολὴν. « Εἰς πῶς ἐκδοῦναι προσευ-
 » μήθημεν συνεργῶ χρησάμενοι τῇ Μανουήλου τοῦ Γλυζωνίου ἐπιμελείᾳ, ἀν-
 » ὁρῶς τά τε ἄλλα καλοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οὐδενὸς δευτέρου τῶν τῆν τοῦ ἡμε-
 » τέρου γένους ἐπὶ τοῖς καλοῖς ποιοῦντων βελτίωσιν ».

Τῷ 1595 ἐξέδωκε παρὰ Φραγκίσκου Ἰουλιανῷ δύο ἐκ τῶν Μηναίων, τὸν Σεπτέμβριον, καὶ Ὀκτώβριον, καὶ τὸ ἁγιασματάριον ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον—
 « Σύνταγμα τῶν ἀναγκαίων ἀκολουθειῶν καθ' ἐκάστην ἀνηκουστῶν τῷ ἱερεῖ,
 » ἐπιμελείᾳ Ἑμμανουὴλ Γλυζωνίου. Venetiis apud Franciscum Iulia-
 » num, 1595 (1) ».

Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ Φιλητᾶ ἀναφερομένων ταύτων, ὁ Γλυζώνιος ἐξέδωκε τὸ Ψαλτήριον (1586), καὶ τὸ Ἀνθολόγιον (1587) προσφωνήσας ἀμφοτέρω εἰς Γαβριὴλ Σεβήρον.

Τοῦ Γλυζωνίου φέρονται καὶ δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Σεβήρον (Ἐνετίηθεν, ἐλα-
 φοβολώνιος ε' αἴφης, καὶ ἀνθεστηριῶνος ς' αἴφης). Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξῆς χά-
 ριεν ἐπίγραμμα πρὸς τινὰ κακῶς λέγοντα τοὺς Ἑλληνας, ὅπερ, ὡς ἀνέκδοτον, προστίθεμεν.

προσθεθέντος προλόγου τοῦ λογίου Μιχαὴλ Γλυκέως· προσφωνεῖται δ' εἰς Μελέτιον Χορτάκιον μητροπολὶ τὴν Φιλαδελφείας· ἀπαραλλάκτως δ' ἐξεδόθη αὐτὸς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τυπογράφου τῷ 1680.

(1) Χ. Φιλητᾶς, Πανδώρας τομ. Θ',

Τίπτε ἀτασθαλίῃσι μεμιγμένα ῥήματα βάξεις;
 Τίπτε τε τωσαυτῇ εὐχε' ἐπ' ἀφροσύνῃ;
 Ἑσθλὰ λέγειν ἐπέοικεν οἰήσιμα τοῖς ἀγαθοῖσιν,
 Αὐτὸς δ' οὐδ' ἢ χρὴ φαῦλα λαλεῖν ἐδάης.
 Ἡρέμα γραμματίοισι διδάσκειο κάμμορε μῖνεν
 σοῖσιν, καὶ κενεῖς τέρπεο δοξαρίοις,
 Μὴ τις σῇ θρασυτήτι κινούμενος ἄγχι παραστάς
 δείξῃ σ' ἀμφαδὸν μηδὲν ἐπιστάμενον.
 Εἰ δὴ τόδ' οὐκ ἐθέλησθα, ἐτώσις μήτ' ἀγόρευε
 ῥήματα, ἰδ' Ἑλλήνων φείδεο εὐγενίης.
 Φράζεο μὴ σ' ἀλάθῃτος ἐπὶ ψόγος ὥκα κιχείῃ,
 εὖ τε ψευδοσύνης μέμφε' ἐμὴν γενεήν.
 Ταῦτά γε παιδαρίων ἐνὶ παίγνια, εἰ δὴ σὺ βούλει
 ἀτρεκέειν μαθεῖν, ἡμετέροις μέτιθι.
 Τόγῃ γὰρ εἰ νοεῖς λέγουσιν, ἃ τοῦμπαλιν εἶσθ
 μάλλον ψευδοσύνῃ τῇδ' ἐσ' ἐνισχόμενον.
 Ἡρόδοτος μούσῃσιν ἐν ἐννέα ἢ ῥα τωσαῦτα
 Ψεύδ' ἐνιστορέει; Ἡρόδοτον νοεῖς;
 Οὐ μὰ τὸν ἀτρεκίῃσιν ἐφήμενον, οὔτε γ' ἐκεῖνος
 Ψεύδεται, οὔτε τοὺς νοὺς ὑγιῆς τελέθει.
 Κρῆτες ἐφημερίους μετὰ πᾶσαν ψεύδεα τείχειν
 οἶδασι; τεθναῖν εἰ νοεῖς ἃ λέγεις.
 Εἰ δὴ τὰδ' οὐ νοεῖν μεμάθηκας, δεῦρο διδάσκειο
 Πῶς νοεῖν σε, εἴ γ' ἐθέλεις τι λέγειν.

Ἀρσένιος Ἐλασσῶνος.

Ὁ λόγιος οὗτος ἀρχιεπίσκοπος συνοδεύσας τῷ πατριάρχῃ Ἱερε-
 μίῃ τῷ 1580 εἰς Ῥωσσίαν διὰ τὴν ἐνεῖσε καθίδρυσιν πατριαρχείου,
 συντάξεν ἐκτεταμένην εἰς δεκαπεντασύλλαβον στίχον περιγραφὴν τῆς
 ὁδοιπορίας καὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ διατριβῆς, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν—« Κό-
 » ποι καὶ διατριβὴ τοῦ ταπεινοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀρσενίου, γράφει καὶ
 » τὴν προβίβασιν τοῦ πατριάρχου Μοσκοβίας ».

Τὸ τόσοι πολύτιμον διὰ τὴν Ῥωσικὴν Ἱστορίαν ποιημάτων τοῦτο, ἐδημο-
 σιεύθη τὸ πρῶτον (1749) μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ τῶν συνταξάντων
 τὸν κατάλογόν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ταυρίνου, Παζίνη, Ριβοτέλλα, ἔξ Βέρτα (1).

Ἡ λατινικὴ μετάφρασις ἐξεδόθη κατὰ μέρος τῷ 1809 ὑπὸ τοῦ Βέκμαν,
 καθ' ὁλοκληρίαν δὲ μετέπειτα ὑπὸ τοῦ Βίχμαν, καὶ τοῦ Σταρκζέβσκη. Ὁ
 παπολάτρης Ῥώσος πρίγκηψ Αὐγουστῖνος Γαλιτσίνος ἐδημοσίευσεν τῷ 1857
 καὶ μετάφρασιν γαλλικὴν.

Τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου ἡ ἔκδοσις ἐγένετο ἀθλία, καὶ πλήρης πλείστων

(1) Codices manuscripti Bibliothecae Taurinensis Athenaei I, σελ. 433.

ἔσων ἐλαττωμάτων· οἱ ἐκδότης τοῦ καταλόγου τῆς Ταυριανῆς βιβλιοθήκης ἐκλαβόντες αὐτὸ ὡς σύγγραμμα πεζόν, καὶ εἰς σχῆμα πεζοῦ συγγράμματος ἐπεσύναψαν αὐτὸ εἰς τὸν κατάλογον, ἀντὶ νὰ διαιρέσωσι τὴν διήγησιν κατὰ τοὺς δεκαπεντασυλλάβους στίχους, ἐν οἷς ὁ λόγος συνετέθη. Τῷ 1859 ὁ Κ. Σπυρίδων Ζαμπέλιος, διορθώσας καὶ στιχιδὸν διατάξας ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα τοῦ Ἀρσενίου, ὅπερ θεωρητέον «οὐχὶ βέβαια ὡς δείγμα ποιητικῆς εὐφυΐας» ἢ τεκμήριον τέχνης διηγηματικῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς μνημεῖον σπουδαίου ἔργου » δὲ καὶ δυσεύρετον, διαφέρον τὰ τε χρονικὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ » τὴν ἱστορίαν τῆς νεωτέρας γραμματολογίας μας » (1).

Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ῥώσσου ἐπισκόπου Γεδεών καὶ προτροπὴν τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου ἐπανελθὼν ὁ Ἀρσένιος ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῇ νέᾳ σχολῇ τῆς Λεβόδης, καὶ ἐδίδασκεν ἐπὶ δύο ἔτη (2). Ὑστερον διωρίσθη ἐπίσκοπος Σουδοβόλσας (3). Ἀγνωστον ἂν μέχρι τέλους τοῦ βίου παρέμεινεν ἐν Ῥωσίᾳ ὁ λόγιος Ἕλλην.

Ἱερόθεος Μονεμβασίας.

Ἐχρημάτισε μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαβούλκου, καὶ διδάσκαλος τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. ὑπὲρ οὗ θαυμασιῶς εἰργάσθη καὶ συνηγόρησεν ἐν τοῖς δεινοῖς τοῦ διωγμοῦ χρόνοις· ὅταν ὁ Θεόκλητος, ἐξορίσας τὸν Ἱερεμίαν, ἐπέβη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ὁ Ἱερόθεος ἐξάνεστη κατὰ τῆς ἀνομίας, καὶ διήγειρε τὰ πλήθη· ὁ ἐπιβάτης, φοβηθεὶς τὴν κατὰ τῆς κεφαλῆς του προετοιμαζομένην θύελλαν ἐνήργησεν ἵνα ἐξορισθῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μονεμβασίας, ὅστις διὰ συνδρομῆς τῶν φίλων τοῦ Ἱερεμίου ἐπανήλθε μετ' οὐ πολὺ.

Ὁ Χρονογράφος γράφει οὕτως περὶ Ἱεροθέου· «αὐτὸς ἦτον πνευματικὸς τοῦ Γαλατᾶ καὶ τῆς πόλεως, καὶ ἐλάλει καθ' ἐκάστην Κυριακὴν ἐπὶ ἄμβωνα, καὶ ἐκ βάθρων ἀνέκτισε τὴν ἐκκλησίαν του τὴν Καστελιότισσαν, καὶ ἦτον λόγιος καὶ προκομμένος παρὰ ὅλους τοὺς τότε Ἀρχιερεῖς, καὶ ἤκουσέ του ὁ λαὸς πολλὰ, καὶ διὰ νὰ μὴν κάμῃ σύγχυσιν τὸν ἐδίωξαν, καὶ εἰπάν του πολλὰκις νὰ τὸν κάμνουν Πατριάρχην καὶ αὐτὸς εἶπε, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐὰν γένη, παράνομος εἶναι, ἐὰν δὲν κάμῃ παραίτησιν ὁ Ἱερεμίας ».

Ὁ Ἱερόθεος συνώδευσε τῷ Ἱερεμίᾳ ἀπελθόντι εἰς Ῥωσίαν πρὸς καθίδρυσιν πέμπτου ἐκεῖ πατριαρχείου· ὁ δὲ Ἀρσένιος ὀνομάζει πολυλαχοῦ τῆς διηγήσεώς του αὐτὸν «σοφὸν, θεῖον, ἔμπειρον σοφίας, ἀρχιθύτην μέγιστον τῆς Πελοποννήσου».

(1) Ζαμπελίου, Καθίδρυσις Πατριαρχείου ἐν Ῥωσίᾳ.

(2) Περανίκα, σελ. 181.

(3) Κορναζίνου Ἱστορία Ῥωσσίας, τόμ. 10, βιβλ. Γ'.

Συγγράμματα τοῦ Ἱεροθέου, συγκεχυμένοις ὀνόμασιν, ἀναφέρει ὁ Χρονογράφος, θαυμασθέντα καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων.

Μελέτιος Πηγᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ μεταξὺ τοῦ 1535 καὶ 1540 ἐξ ἐπισήμων γονέων καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τὰ τε ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Βλαστῷ μετέβη εἰς Πατάριον πρὸς ἐντελεστέραν ἐκπαίδευσιν. Περαιώσας δὲ καὶ ἐνταῦθα τὰς σπουδὰς ἐπανάκαμψεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδυθεὶς σχῆμα κατετάχθη εἰς τὴν ἐπίσημον καὶ ἀρχαίαν μονὴν τοῦ Ἀγγαράθου, ἡγουμενεύοντος τότε Σιλδέστρου τοῦ μετέπειτα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας· ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ ἐξελθὼν ἐκήρυττεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· οἱ δὲ Κρήτες ἐκτιμῶντες τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐρείαν μάθησιν τοῦ συμπατριώτου των παρεκάλεσαν τὸν Μελέτιον νὰ διδάξῃ εἰς τὸ σχολεῖον· ἀκολούθως μεταβὰς παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας Σωφρονίῳ προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου ἀξίωμα.

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀνεφάνη ἡ περὶ τὸ καθιερωμένον Ἰουλιανὸν ἡμερολόγιον καινοτομία τοῦ πάπα Γρηγορίου, ὁ Μελέτιος, κατὰ προτροπὴν τοῦ Σιλδέστρου, συνέγραψε περὶ τοῦ πάσχα, καὶ ἕτερον Ἀλεξανδρινὸν τόμον ἐπονομάσας πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐκδοθέντος, ἀπέστειλεν ἀμφοτέρω πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσσίας Θεόδωρον μετὰ προτεταγμένης λατινιστὶ ἐπιστολῆς.

Ἐν ἔτει 1585—6, ἐπειδὴ ὁ οἰκουμενικὸς θρόνος ἔπαυσε τὰ πάνθ' ὄντα, ὁ Μελέτιος, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ ἐπιβάτου πατριάρχου Θεολήπτου, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διέμεινε τρία ἔτη διδάσκων κατ' οἶκον μὲν τινος τῶν φίλων τὴν ἔξω σοφίαν, ἐπ' ἐκκλησίας δὲ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ὁ πατριάρχης Σίλδεστρος εἰς βαθὺν φθᾶς γῆρας προσεκάλεσεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν Μελέτιον ἵνα τὸν ὀρίσῃ διάδοχον ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ. Ὁ Πηγᾶς ἠρνήθη, πλὴν ἀλλ' ὅμως αἰ μέχρι δακρύων παρακλήσεις τοῦ ἐναρέτου γέροντος ἔπεισαν αὐτὸν ἵν' ἀναδεχθῇ τὸ βαρὺ φορτίον, καὶ τὴν 5 Ἰουλίου 1590, ἀποθανόντος τοῦ Σιλδέστρου, χειροτονήθῃ ὁ Μελέτιος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Τῷ 1597, ἐποθανόντος τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Θεοφάνους τοῦ ἀπ' Ἀθηνῶν, οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχιερεῖς προσεκάλεσαν

τὸν Μελέτιον ἵνα δεχθῇ τὸν θρόνον· ὁ Πηγᾶς ἔγραψεν ἐξ Ἀλεξανδρείας πρὸς τοὺς ἐν Ἑνετία Γαβριὴλ Σεβήρον, καὶ Μάξιμον Μαργουρίνιον ἵνα δεχθῶσιν ἀντ' αὐτοῦ τὴν πατριαρχικὴν ἀξίαν, μὴ λαβὼν δ' ἀπάντησιν ἐφαίνετο μὴ στέργων νὰ δεχθῇ τὴν πατριαρχείαν· τῆς δὲ ἀμφιβολίας ταύτης ὠφελοῦμενος Καρύκης τις παρανόμως ἐπέβη τὸν θρόνον γράφων τῷ Μελετίῳ « Σοὶ μὲν, μκαριώτατε πάτερ, ἡδέως » ὑπαναχωρῶ καὶ παρακαλῶ δέξασθαι σε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, » ἑτέρου γὰρ ὅπως τῶν ἀπάντων οὐκ' εἰμὶ ἀναξιώτερος ».

Ὁ Πηγᾶς καθ' ὅρων τὴν ἐλεεινὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν, ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα, ἐπιτηρητῆς τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου σεμνοπρεπῶς ἐπιγραφόμενος.

Τῷ 1593 παραιτηθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ Ματθαίου Β', καὶ ἐπανελθὼν εἰς Αἴγυπτον παρέδωκε τὸ πνεῦμα τῷ κυρίῳ ἐν 1602, ἐγκαταλιπὼν παρὰ πᾶσι μνήμην ἀγίου (').

Ὁ Μελέτιος Πηγᾶς ὑπῆρξεν ἐνάρετος, ζηλωτὴς τῶν πατρῶν παρακαδόσεων, καὶ ἐνθερμος πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς εὐθαρσῶς ἠγωνίσθη. « Ἐγὼ μὲν, ἔγραφε πρὸς τὸν διαδεχθέντα Λούκαριν, ἐγὼ » μὲν καὶ καμάτοις καὶ πόνοις, καὶ κινδύνοις καὶ φροντίσι καὶ τη- » κεδόσιν ἀντλούμενος, καὶ νοσῶν ἤδη νόσον ἄπαυστον, θνήσκω πάνυ » ἡδέως, τέλος ταῖς ἐμαῖς θέμενος ἀμαρτίαις καὶ τῇ καματώδει βιο- » τῇ· ἐν δὲ συνεισφέρω, τὸν πολύτιμον θησαυρὸν τῆς ὀρθοδόξου πί- » στεως, μεθ' ἧς ἐλπίζω παριστάμενος τῷ Χριστοῦ βήματι μετὰ » τῶν Πατέρων ἔλεος εὑρεῖν καὶ βοήθειαν. Τοῦτό σοι παραινῶ, ἀγ- » νίσου τὴν πίστιν τηρῆσαι. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία πρώτη μετέσχε, » πρώτη μετέδωκε τοῦ θείου φωτός· ταύτης ἡμᾶς παῖδας εἶναι ἡθέ- » λησεν ὁ Θεός· ταύτης οἱ πατέρες τὰ δόγματα κυρώσαντες παρα- » δεδώκασι· μὴ ἀποστατήσωμεν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Θεοῦ ». Τὸν

(') Γερμανοῦ Γρηγορά, βίος Μελετίου Πηγᾶ, ἐν Πανδώρα, θ' σελ. 255.—Νευφύτου Καυσοκαλυβίτου, βίος τοῦ αὐτοῦ, ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας—Paradoroli, Histor. Gymn. Patav. I, σελ. 279—80.—Fabricii, Biblioth. Græca, XI, σελ. 475—78.—Κ. Οἰκονόμου, περὶ τῶν Ο' Ἑρμηνευτῶν, Δ' σελ. 803.

Πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Μελετίου ἦν ὁ Γεώργιος Πηγᾶς, ἀποβιώσας ἐν Βενετίᾳ (?). Συμεὼν ὁ Καδάσιλας ἐποίησε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα ὅπερ ἐπέστειλε Μαξίμῳ τῷ Μαργουρίνῳ, λέγων « φροντίσαις ἂν ἐπιγραφῆναι τῷ τάφῳ, φιλίας τῆς πρὸς ἡμᾶς ».

Θεσμὸν ἀριπρεπέους φιλίης Πηγᾶ συνόλεσσας,

Τοῖος γὰρ Πηγᾶς ἔην φιλίης ἀκρέμων,

Ὡστε μιν ἀθανάτους μετ' ἀμόμονας ἡγάγεν Οὔτε·

φεῦ, τοῖον φιλίης ἔρνος ἀποιεόμενον.

πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ζῆλον καὶ αὐτὸς ὁ φανατικῶς λατινοφρονῶν Ἀλ-
λάτιος ἐπαινεῖ. Ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀρετῶν καὶ προτερημάτων ὁ Πη-
γὰς εἶχε καὶ τὸ πλεονέκτημα εὐρυμαθείας, καὶ γνώσεως τῆς τε ἑλ-
ληνικῆς καὶ λατινικῆς ἀξιωματημονεύτου. Ὁ Εὐγένιος ἐν τῇ Λογικῇ
λέγει « οὐ τὸ περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλέος οὐχ ὅπως τὸ
καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ τῶν ἀν' Εὐρώπην ἐθνῶν καὶ τὰ πορώτατάτω διήλθεν
διαπεφοιτηκός ».

Συγγραμματα.

—Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας περίοδος. (Συλλογὴ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει
ἐκφωνηθέντων λόγων).

—Περὶ τῶν ἀχράντων μυστηρίων. (Ἐπιστολαὶ πρὸς Κυριακὸν Φωτεινὸν
ιατρὸν καὶ Γαβριὴλ Σεβήρον, ἐκδοθεῖσαι ἐν Παρισίοις τῷ 1709 ὑπὸ Ῥενα-
ουδότου μετ' ἄλλων).

—Περὶ Πάπα. (Πρὸς Σιγισμόνδον βασιλέα τῆς Πολωνίας).

—Κατὰ Ἰουδαίων. (ἐξεδόθη ἑλληνορωσιστὶ ἐν Λεσπόλει 1739).

—Κατήχησις ἐν εἰδεί διαλόγου, Πανδοχεὺς ἐπιλεγομένου.

—Ὁρθόδοξος χριστιανός· ἐν Βίλνα 1596· ἀνετυπώθη, δαπάνη Ἐφραίμ
Ἱεροσολύμων, ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυδῖτου τῷ 1769 ἐν Ἰασιφ.

—Ἐγχειρίδιον.

—Στρωματεῖς.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους πλέον τῶν τριακοσίων, ἐξ ὧν τινες ἐξεδόθησαν.

Πρὸς Μελέτιον Πηγὰν ἦδη πρωτοσύγγελον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, διευθύνεται τῷ
1582 ἐπιστολὴ δημοσιευθεῖσα ἐν Τουρκογραφικῇ.

Ἰακώβος Διασωρῖνος.

Ἀθλον ποῦ τῆς Ἑλλάδος ἐγεννήθη, καθὼς καὶ διὰ τίνα λόγον
ἐπιτλοφορεῖτο κύριος τῆς Δωρίδος. Ἐν ἔτει 1555 διατρίβων μετὰ
Ἰακώβου τοῦ Βασιλικοῦ ἐν Βρυξέλλαις ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς Φί-
λιππον τὸν Μελάχθωνα, ἐν ᾗ προσεπιλέγει,

« Ἐκ τῆς πάλαι εὐτυχούς καὶ μακαρίας Ἑλλάδος, νῦν δὲ ἀθλίας,
» βιβλίων τῶν δυσσευρέτων πέμψαι σοι βούλομαι, ἵν' αὐτά ποτε διερ-
» χόμενος τοῦ τῆς Δωρίδος κυρίου μνησθεῖης, Ἕλληνας ἀνδρὸς καὶ
» φίλου εὐσεβέσιν ». Ἐξ ὀνόματος τοῦ Μελάγχθωνος ἀπαντήσας Ἰω-
σὴφ ὁ Καμεράριος λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις περὶ τοῦ Διασωρῖνου καὶ
ταῦτα « τὰς ἐπιστολάς ἀναγνοὺς τό τε τῆς λέξεως καθαρὸν ἐθαύμασα,
» καὶ ἡγάπησα τὸ φιλοφρονητικὸν τῆς διανοίας ⁽¹⁾ ».

Ὁ Διασωρῖνος ἦν οὐχὶ ἐκ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ Ἑλλη-

(1) Crusii, Turcogæcia, σελ. 53.

νικῶ ἔθνους, πρὸς τούτοις ποιητῆς εὐφάνταστος, καὶ πατριώτης ἐν-
θερμος· ἀντιγράφας διαφόρους κώδικας ἑλληνικῶν χειρογράφων προσ-
ήνεγκεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φίλιππον Β', προτάξας καὶ
ώρατα τινὰ ἐπιγραμματικά ποιήματα, δι' ὧν προσεκάλει τὸν Ἰσπα-
νὸν μονάρχην πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ κώδικος περιέ-
χοντος τὰ τοῦ Αἰλιανοῦ ἀναγινώσκονται οἱ ἐξῆς στίχοι τοῦ Ἰακώβου.

Αἰλιανὸς βίβλος εἰμὶ πολύστονα ἔργματ' Ἀρῆος
κεύθουσ' Ἑλλήνων πρόχῳ ἀπολλυμένων.

"Ἦδη Ἑσπερίῃνδε λιποῦσ' ἐναγῇ βασιλῆα

ῥηλυθὸν ἐς πιστοῦ δώματα ἡγεμόνος.

Οὔτε διδαζομένη στίχας ἔρχομαι ἡγεμονῆα,

πολυπλόκους τε τρόπους Ἄρεος αἰμοδύρου,

Οὔτε φιλάγων δῆνεα, πολλὰ γὰρ ἦρανος οἶδεν

εἶδῃ πῶν πατρικῶν δαιμαλέων πολέμων,

Ἀλλὰ μιν ἐξερέουσα πολύστονα πῆματα θυμοῦ,

Τούρκος ἅπερ δρᾷνει υἱέσιν εὐσεβέων.

"Ἀνδρας μὲν καίνουσι βαθυζώνους δὲ γυναῖκας,

τέκνα δὲ τουρκίζει, πόμνια πάντα δ' ἄγει.

Τῶνδε μνήσθητ' ὦναξ, καὶ τάσδε στίχας ἀνδρῶν

ὠγουγίαν ἀθρῶν, μνώσο Κεκρωπίης.

Καὶ γὰρ ἅπασα Φίλιππε, Μακεδονικὴ σε Φιλίππου

γῇ καλεῖται θαμινῶς Φίλιππον εὐσεβέα.

"Ἦκ' οὖ γὰρ τούτων, μοιρηγενὲς ὀλβιόδαιμον·

καὶ σύ με τὴν ξείνην δέχνησο εὐμενέως.

Καὶ εἰς κώδικα περιέχοντα τὰ Πολυαίνου Στρατηγήματα·

Ἑλλαδικῶν χαρίτων τὸ κλέος ὤλεσεν αἰῶν,

βαρβαρικῆς ἐφόδου συχνὰ ἐπερχομένης.

"Εμπης ἐν β.βλίσκος κεῖται πάνθ' ὅσσα ἔρεξαν

Ῥωμαίων υἱεῖς καὶ Δαναοὶ μάκαρες·

Πάντα δὲ ἐν ταύτῃ τῇ δέλτῳ ὀλβις δῆεις

"Εργματα Ῥωμαίων καὶ Δαναῶν καμμάτων (*).

Θεωνάς.

"Αθῆλον ποῦ γεννηθεῖς, ἐγένετο μαθητῆς τοῦ ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου,
κατὰ σύστασιν τοῦ ὁποίου διωρίσθη ἐν ἔτει 1520 ἡγούμενος τῆς ἐν
Τρεκεβίστη τῆς Μακεδονίας μονῆς. Μετὰ τὸ μαρτυρικὸν τέλος τοῦ
ὁσιομάρτυρος ὁ Θεωνάς μετὰ τῶν ὑπολειφθέντων συμμαθητῶν ἀνε-
χώρησεν ἐκ τῆς ἐν Τρεκεβίστη μονῆς καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα κατώκησε
πλησίον ἑνὸς μετοχίου τῆς μονῆς Συμοπέτρας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς

(*) Miller Catalogue de l'Escurial, σελ. 96, 132, 133, 467, 491, 495.

τὸ πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης χώριον Γαλατίσταν καὶ εὐρὼν ἐκεῖ μονιδριόν τι πεπαλαιωμένον, ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἀνεκαίνισε καὶ κατέκτισεν ἐν αὐτῷ μετὰ τῶν συμμαθητῶν του. Μετ' ὀλίγον συνήχθησαν ἐκεῖ μέχρις ἑκατὸν πεντήκοντα μοναχοί, οἵτινες ἐξέλεξαν τοῦτον ἡγούμενον⁽¹⁾.

Ὑστερον μαθητῆς καὶ Θεοφάνους τοῦ Ἐλεαδούλκου ὁ Θεωνὰς γινόμενος προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Παροναξίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Κρουσίου ἐν τῇ Τουρκογραφικῇ. Τῷ 1560 ὠνομάσθη πατριαρχικὸς ἐξάρχος, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψε τὸ εἰς τὰς διδασχὰς τοῦ Ῥαρτούρου προοίμιον. Ὑστερον προεβιβάσθη μητροπολίτης Θεσσαλονίκης, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐν ἔτει 1565 καθάρσεων τοῦ πατριάρχου Ἰωάσαφ.

Κατὰ τὸ Νέον μαρτυρολόγιον μετὰ θάνατον ὁ Θεωνὰς κατελέγη ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων

Ἐγραψε προοίμιον εἰς τὰς ἐν ἔτει 1560 τυπωθείσας ἐν Βενετίᾳ διδασχὰς τοῦ Ῥαρτούρου, κλπ.

Ὁ Δωρόθεος ἐν τῷ Χρονογράφῳ καταλέγει τὸν Θεωνὰν μετὰ τῶν θαυμαστῶν μαθητῶν τοῦ Θεοφάνους· Δημήτριος δὲ ὁ Θεσσαλονικεὺς γράφων ἐν ἔτει 1560 πρὸς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως καλεῖ αὐτὸν ἄνδρα σοφὸν, καὶ ἀλλήθες κρίναι δυνάμενον⁽²⁾.

Μάξιμος Μαργούνιος.

Ἐμμανουὴλ⁽³⁾ πρὸ τῆς μοναχικῆς μετωνυμίας καλούμενος, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ⁽⁴⁾ τῷ 1530, ἐκ πατρὸς ἐμπόρου, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Βενετιάν πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος παρέλαβε καὶ τὸν υἱὸν του, κομιδῇ νέον, καὶ ἀπέστειλεν εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐπὶ τετραετείᾳ διακούσας φιλολογίαν καὶ νομικὰ, ἔλαβε τὸν στέ-

(1) Νέον Μαρτυρολόγιον, "Ἀθλητὴς ὁσιομάρτυρος Ἰακώβου.

(2) Turcographia.

(3) Κατὰ λάθος ὁ συμπολίτης του Παπαδόπουλος (Histor Gymn. Patav. I, σελ. 264) λέγει αὐτὸν Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς· αὐτὸς δὲ Μαργούνιος, πρὸ τῆς μετωνυμίας, εἰς τὰς ἐκ Παταβίου ἐπιστολάς του πρὸς Ῥινάλδον Μονελέτον (1569) καὶ Ἱερεμίαν τὸν πατριάρχην (1574), ὡς καὶ ἐν τῷ εἰς Φουρλάνον ἐπιγράμματι Ἐμμανουὴλ ὀνομάζεται. Καὶ Κρούσιος δὲ γράφων τῷ 1582 πρὸς τὸν ἐν Κρήτῃ Μορζήνον «ἀσπάξου δ' ἐτι, λέγει, τὸν κύριον Ἐμμανουὴλ Μαργούνιον». Ἐμμανουὴλ δὲ καὶ ἐν σελ. 527 τῆς Τουρκογραφικῆς ὁμοίως ὁὕτως καλεῖται.

(4) Ὁ Φαβρίκιος (Biblioth. Gr. X, σελ. 538) συγχέων τὴν πατρίδα μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς, Κυθήριον καλεῖ τὸν Μαργούνιον, ὅστις εἰς τὴν πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον ἐπιστολὴν ὑπογράφεται· «Μάξιμος ταπεινὸς ἐπίσκοπος Κυθήρων ὁ Κρής».

φανον τοῦ νομοδιδασκάλου καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν (1551). Ἀποθανόντος τοῦ πατρός του, ἔμεινεν ἐνταῦθα καὶ συνεστήσατο Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν ἐγγὺς τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἀγίου Ἀντωνίου, ἐξ ἧς ἀπελύθησαν πολλὰ βιβλία· πυρποληθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ τυπογραφείου, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι ἤθελε τύχει βοηθημάτων πρὸς ἀνανέωσιν αὐτοῦ. Χειροτονηθεὶς δ' ἐνταῦθα μοναχὸς μετωνομάσθη Μάξιμος. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν κατεγίνετο περὶ τὴν ἐκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων, καὶ τῷ 1585 προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ἐπίσκοπος Κυθήρων ⁽¹⁾. Ῥαδιουργίᾳ τῶν Λατίνων ἐπῆλθε ψυχρότης μεταξὺ Μαξίμου καὶ Γαβριὴλ Σεβήρου, τέως φίλων, καὶ ἀμφοτέρων ἐξ ἴσου προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀμειλικτικῶν ἐπικριτῶν τῶν λατινικῶν καινοτομιῶν. Ὁ Μαργούνιος προτραπείς ὑπὸ τοῦ αἰοδύμου πατριάρχου Ἰερεμίου ἐζήτησε τὴν μετὰ τοῦ Σεβήρου συμφιλίωσιν, καὶ δι' ἐπιστολῶν, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ τοῦ Γαβριὴλ αὐτοπροσώπως μεταβὰς, καὶ ἐν τέλει ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου. Οἱ περὶ τὸν Σεβῆρον εἶχον διαβάλλει τὸν Μαργούνιον ἐπὶ ἑτεροδοξίᾳ· οὗτος δὲ συνειδὼς τὴν ἀθωότητά του προσεκάλεσε τὴν ἐκδοσιν πατριαρχικοῦ ἀπορισμοῦ κατὰ τῶν κρυφίως συκοφαντούντων αὐτὸν, καὶ πρὸς Διονύσιον πρωτοσύγγελον τοῦ πατριαρχείου γράφων τῷ 1591, ἐπιφωνεῖ « Ἀπαιτεῖσθαι μοι ὁ τῆς πίστεως λίβελλος, συγκρο- » τηθήτω σύνοδος, πᾶν ὅ,τιοῦν διαπραττέσθαι, καὶ εἰ μὲν ὑπεύθυνος » ἀποφανθεῖν ἐγὼ, εἰσπραττέσθωσαν παρ' ἐμοῦ αἱ δίκαι, γενέσθω τις » ἐμοῦ καὶ ἀποκίρυσξις, καὶ εἴ τι ἄλλο ἢ σύνοδος ἐπικυρώσει ».

Ὅθεν συνέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ προκληθεῖσα σύνοδος (1592), πρὸς ἣν ὁ Μαργούνιος ἀπολογούμενος, καὶ διὰ μακρῶν ἀναιρῶν τὴν

(1) Ὁ Παπαδόπουλος Κομνηνός, ἀμειλικτὸς τοῦ Μαργουίνου ἐχθρὸς, γράφει, ὅτι οὗτος δυσχεραίνει ἐπὶ τῇ μονοτονίᾳ τοῦ μοναστικοῦ βίου, μετέβη εἰς Ῥώμην φέρων διάφορα πονήματά του περὶ τῶν διαχωριζόντων τὰς δύο ἐκκλησίας ὅρων, ὑποσχόμενος καὶ σύμπραξιν πρὸς ἐπιτέλεισιν τῆς ἐνώσεως. Τὰ συγγράμματά του ὑπέβληθησαν εἰς τὸν Ἰνδῆκα, καὶ τῶν κριτῶν εὐνοϊκῶς ἐκφρασθέντων, ὠνομάσθη ὁ Μαργούνιος ὑπὸ τοῦ πάπα ἐπίσκοπος Κυθήρων, λαβὼν καὶ παρὰ Γρηγορίου ΙΓ' σημαντικὴν σύνταξιν. Σίετος ὁ Ε', συλλαβῶν ὑπονοίας περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Κρητῆς, προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα προσαγάγῃ τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως· ὁ δὲ Μαργούνιος κρύφα φυγὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ ἐπιβὰς τοῦ πρώτου διὰ τὴν Ἀνατολὴν πλοίου μετεκομίσθη εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἔνθα διαμείνας ἐπὶ τινα χρόνον ἡσυχολήθη εἰς ἀναζήτησιν ἀρχαίων χειρογράφων, ἅτινα ἔπεμπε πρὸς τὸν φίλον του Ἐστέλιον. Καὶ ταῦτα ὁ ρωστικὸς θραπευτὴς πλάττων ἐξέστρεψεν, σὺνδεμίαν φέρων ἀποδείξιν εἰς βεβαίωσιν.

συκοφαντίαν, ἐπιλέγει, « Μάρτυς δέ μοι τούτων τὸ παντέρρορον ὄμμα,
 » τὸ καρδίας ἐτάζον καὶ νεφροῦς· καὶ συμμαρτυρεῖ μοι τὸ συνειδὸς,
 » καὶ αὐτὰ σχεδὸν φωνὴν ἀφιέντα τὰ πράγματα, τὰ περὶ ταύτης
 » μοι τῆς ὑποθέσεως ἐπὶ προβεβαίωσε τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος πονη-
 » θέντα συγγράμματα, ὁ πρὸς πολλοὺς καὶ κατὰ στόμα, καὶ διὰ
 » γραμμάτων ἀγών, καὶ σκοπὸν ἔχων πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἧς οὐ-
 » δὲν τοῖς γε κατὰ Χριστὸν βιοῦσι γένοιτ' ἂν προτιμότερον, ἢ πρὸς
 » Νικόλαον τὸν τῆς τάξεως τῶν Σταυροφόρων, μετὰ δὲ ταῦτα Μηλο-
 » ποτάμου ἐπίσκοπον, ἢ πρὸς Πέτρον τὸν Ντάβιλαν τὸν τῆς τάξεως
 » τῶν Φραγκισκάνων, νῦν δὲ ἐπίσκοπον Μηθύμνης ἀπολογία, καὶ ἡ
 » ἐκ Ῥώμης μοι παρὰ Σπυρίδωνος τοῦ Βρούδου πεμφθεῖσα ἐπιστολὴ,
 » ἡ πρὸς Ἀντώνιον τὸν Τεμώνιον ἱατρὸν Χίον, τινῶν ἐξ ἡμῶν πα-
 » ρασχόντων τὰς ἀφορμὰς, μετὰ ταῦτα ἀπόκρισις ».

Ἡ σύνοδος τῶντι ἀνεκέρυξε τὴν ἀθωότητα τοῦ διαβληθέντος
 Μαργουνίου, καὶ ὁ Ἱερεμίας γράφων κατὰ μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1594
 πρὸς τὴν Ἑνετικὴν δημοκρατείαν, διεκάρυττε τὴν πρὸς τὴν ὀρθοδο-
 ξίαν ἀκράδαντον πίστιν αὐτοῦ.

Μετ' ὀλίγον δ' ἐπῆλθε, προτροπῇ ἐπανειλημμένη τοῦ πατριαρχείου,
 ἡ μεταξὺ Σεβήρου καὶ Μαργουνίου συμφιλίωσις· ὁ δὲ τελευταῖος
 ἐποίησεν ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ ὁμιλίαν ἐπ' ἄμβωνος, ἀρχομένην· « Εὐ-
 » φρανέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιάσθω ἡ γῆ· σκιρτησάσθωσαν
 » τὰ ὄρη, ὅσοι τε θεοειδεῖς νόες, καὶ οὐράνιοι, καὶ ὅσοι ἐπίγειοι, καὶ
 » τούτων ὅσοι αἰθέριον καὶ μακάριον τὸ ἐνδιαίτημα ἔχουσι, καὶ τῶν
 » χαμερπῶν τούτων τῶ προσεγγισμῶ τῶ πρὸς τὸ θεῖον ἀνώτεροί τε
 » καὶ ὑψηλότεροι καθεστήκασιν· » καὶ τελευτῶσαν· « Τί γὰρ τοῦ πει-
 » ρασμοῦ τηλικούτου καθ' ἡμῶν ἀνῆλθας τὸ πῦρ, ὦ πολέμιε; τί δε-
 » σμούς ἱερᾶς ἀγάπης διασπάσας ἀποτετόλμηκας; τί πατέρα φιλό-
 » στοργον, καὶ τέκνον οὐκ ἄνισον ἀποδιδόν τὸ πρὸς αὐτὴν φίλτρον
 » ἀλλήλους ἐκπολεμῶσαι ἀπηρυθριάσας; διατί γὰρ ἄλλο; ἢ τοῦθ' ὅτι
 » ἡμῶν πεφθόνηκας τῶ ἡμετέρῳ τῆς καταστάσεως; ἔνθενται τὸ τῆς
 » εἰρήνης καλὸν μυσαιττόμενος, τοὺς τῆς ἔχθρας ὑπανακαίειν σπινθῆρας
 » ἀναιδῶς παρσεκεύασας· ἀλλὰ γὰρ ἀπέσβεσταί σου τὸ πῦρ, καὶ οἱ
 » σπινθῆρες ἀπεμαράνησαν, καὶ ὁ τῆς ἀγάπης πυρσὸς λαμπρότερος
 » ἤδη διέλαμψε τε καὶ ἀναπέφηνε, καὶ διελύθη ἡ ἔχθρα, καὶ ἀσθε-
 » νή· σου, τοῦθ' ὅπερ ἐστὶ, περῶραται ἡ ἐπῆρεια, καὶ ἠνώμεθα μὲν
 » ἡμεῖς ἀλλήλοις σφοδρότερον, συνήκωνται δὲ οἱ ἡμᾶς καὶ ἄλλοι τῇ

» ὁμονοία καὶ ὁμοφροσύνη, καὶ τῇ συμπονοῖα τοῦ θεαρέστου θελή-
ματος ».

Μετὰ τὸ 1600, ἐλθὼν εἰς Κρήτην, ἐμόνασεν εἰς τὸ ἐκεῖσε Σιναι-
τικὸν μετόχιον, διδάσκων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐν τῇ σχολῇ
αὐτοῦ. Ἐκεῖ δὲ καὶ ἀπέθανε τῷ 1602 ὀγδοηκοντούτης σχεδόν.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς ὁ ἐκ Πικριδίων ἐποίησεν αὐτῷ τὸ ἐξῆς τετρά-
στιχον ἐπιτύμβιον·

Οὐ μαργὸς ἐνθάδ' ὕστατον δρέπει,
Ἀνὴρ δὲ θεῖος, σωφροσύνης ἔμπειρος,
Καὶ προστάτης ἄριστος τῆς πρὸς Μαλέα
Νήσου Κυθήρων, Μάξιμος Μαργούνιος,
Ἐὼν θεοπνευστῶν μέγα Μουσάων κλέος,
Γόνος δὲ Κρητίων, ἧδ' εἰλαρ τῆς πίστεως (!).

Ὁ Μαργούνιος ἐγένετο εἰς τῶν εὐρυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικω-
τέρων τοῦ αἵωνος τούτου Ἑλλήνων· ἡ περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσ-
σαν δεινότης αὐτοῦ ἐθαυμάσθη, καὶ Εὐγένιος ἐν Λογικῇ λέγει, « Μαρ-
» γούνιος ὁ τὸν Ἑλληνα λόγον ἐπιτηδεύσας τῶν παλαιῶν οὐ πάνυ
» τι ἀποδέοντα ». Αἱ ἐπιστολαὶ αὐτοῦ θεωροῦνται πρότυπα καλλι-
πείας καὶ ἔνια τῶν ποιημάτων ἀμιλλῶνται πρὸς τὰ τῆς ἀρχαιότητος.
Ἡ περὶ τὸ κηρύττειν εὐγλωττία αὐτοῦ τὸν ἀνέδειξεν ἐφάμιλλον τῶν
περιφανεστέρων ἱεροκηρύκων, καὶ τις τῶν Γάλλων παραβάλλει τοῦτον
πρὸς τὸν Massillon· ἡ πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ἀφοσίωσις, ἠρέθισε τὸν λα-
τινόφρονα συμπατριώτην του Παπαδόπουλον, ὅστις ἔγραψεν ὀγκῶδες
σύγγραμμα (Praenotiones Mystagogicae) πρὸς ἀναίρεσιν ἰδίως τῶν
ὑπὸ Μαργουνίου γραφέντων κατὰ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας, ὕστερον δ' ἐν
ἑτέρῳ συγγράμματί του (Histor. Gymnas. Patavin) ἐπενόησε παχυλὰ
ψεύδη πρὸς κλονισμόν τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Μαξίμου. Ὁ Κορνήλιος
ὅμως, εἰ καὶ ἐκ συστήματος ἐχθρὸς τῆς ὀρθοδοξίας, δὲν λείπει νὰ
ὁμολογήσῃ τὴν ἑξοχὴν τοῦ Μαργουνίου πολυμαθείαν, καὶ τὴν περὶ τὰ

(!) Papadopoli, Histor. Gymn. Patavini.

Καὶ Κωνσταντῖνος Λούκαρις, ἐποίησε τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα εἰς Μαργούνιον, καὶ τὴν
ὕπ' αὐτοῦ μετάφρασιν Ἰωάννου τῆς Κλίμακος·

Ὁρθοτάτην πορέην κλίμακος νοεῶς ἀναβαίνειν

Μάξιμος ὀρθοβάτης προὔθετο εὐδοβάταις·

Ἄλλους θ' εὐσεβέας τὴν βήμεναι ἤδ' ἔγ' ὁδεῦσαι

Ὁτρυνέει, βίβλον τὴν δε χαρίζομενος.

Ἦς πρόγραμμα Κλίμαξ, προσθήτω δ' ὅτι καὶ Ἱερὰ,

Ἰερμηνεύειν γὰρ Μάξιμος ἱερότατος.

θεολογικά σπουδαιότητα λέγων « Vir fuit graece et latino doctus, » prosa et versu valens, scripturae sacrae, et historiae ecclesiae » sticae peritus » (1).

Συγγράμματα.

—Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου καθηγουμένου τῶν ἐν τῷ Σινῇ ὄρει Μοναχῶν, Κλίμαξ τοῦ Παραδείσου, ἡ λόγοι ἀσκητικοὶ μὲ τοὺς ὁποίους διδάσκειται κάθε εἰς χριστιανὸς πῶς χρεωστεῖ νὰ πολιτευταὶ διὰ νὰ ἀνέβῃ εἰς τὴν τελειότητα τῆς μοναχικῆς καὶ χριστιανικῆς ζωῆς, νῦν πρῶτον εἰς ὠφέλειαν τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς εἰς κοινὴν φράσιν μεταγλωττισθέντες παρὰ Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου. In Venezia apresso Francesco de Giuliani ad instantia del Reverendissimo vescovo di Cerigo, e di Misier Glinzoni, 1590. εἰς 8ον. (Προτέταται ἐπιστολὴ Μαργουνίου πρὸς Τρεμίαν τὸν πατριάρχην ἐξ Ἑνετίας ἐδ' πυανεψιδῶνς ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν· ὁμοίον Κωνσταντίνου Δουκάρως εἰς Μαργουνίου· προλεγόμενα τοῖς κατὰ Θεὸν πολιτευομένοις καὶ εὐσεβεῖσι χριστιανοῖς. Βίος ἐν ἐπιτομῇ τοῦ μακαρίου. Ἰωάννου τοῦ καθηγουμένου τοῦ ἁγίου ὄρους Σινῆ, τοῦ λεγομένου σχολαστικοῦ, τοῦ καὶ συγγραφεύου τὰς πνευματικὰς ταύτας πλάκας ἔχουν τὴν ἁγίαν Κλίμακα, συγγραφεῖς παρὰ Δανιὴλ Ταπεινοῦ μοναχοῦ Ῥαῖθου (σελ. 4—46 ἄνευ ἀριθμήσεως). Εἶτα τὸ καίμενον σελ. τμῆ. ἐν τέλει πίναξ τῶν περιεχομένων, μαρτυριῶν τῆς ἁγίας Γραφῆς, καὶ διορθώσεως παροραμάτων ἄνευ σελιδαριθμήσεως).

—Panegyricus in Ioannis Cantacuzeni.

—Κανόνες Ἀποστόλων, συνόδων, καὶ πατέρων, μετὰ σχολίων.

—Ἀντιβήρητικὸς ὑπὲρ Μάρκου Ἐφέσου.

—Ἑλληνικαὶ παροιμίαι.

—Μηνολόγιον. Ἑνετίῃσι 1529.

—Συνοδικὴ ἱστορία.

—Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου ἐπισκόπου Κυθέρων, ὕμνοι Ἀνακρέοντιος· cum interpretatione latina Conradi Ritterhusii, Augustae 1601. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ περιέχονται δύο ἐπιστολαὶ Μαργουνίου εἰς Ῥιττερχούσιον ἐξ Ἑνετίας 1599, καὶ 1600· καὶ ἑνέα ὕμνοι, ἐξ ὧν δύο πρὸς Θεὸν, εἰς πρὸς τὴν αὐτοῦ ψυχὴν, τρεῖς πρὸς αὐτόν, εἰς πρὸς Ναθαναῆλον ἱεροδιάκονον, καὶ εἰς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα· ἀνετυπώθησαν ἐν Corpus veterum poetarum Graec. II. ἐξεδόθησαν τὸ πρῶτον 1592 ἐν Λουγδούνῳ ὑπὸ Ἑσχελίου).

—Πεντηκοστήριον.

—Ὁμιλία σύντομος γενομένη ἐπὶ τῇ διαλλαγῇ Γαβριὴλ τοῦ πανερωτάτου Φιλαδελφείας ἀρχιεπισκόπου καὶ Μαξίμου ἐπισκόπου Κυθέρων.

—Λόγος εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.

—Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν ἐπιφανίων τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Εἰς ἁγίων, μεταφρασθέντες εἰς τὴν καθομιλουμένην. Ἑνετίῃσι 1620.

—Κατὰ τῶν οἰομένων μὴ ἂν σωθήσονται τοὺς μὴ τῇ τῶν εὐαγγελικῶν

(1) Cornelii, Creta Sacra, I, σελ. 233.

προσταγμάτων ἐκπληρώσει, καὶ τὰς εὐαγγελικὰς συνεκπληροῦντας βουλὰς καὶ εὐαγγελικὰ προσταγμάτων συγχέοντας καὶ ταυτίζοντας.

— Δύο λόγοι ἐπιτάφιοι εἰς Μελέτιον Πηγᾶν, ὀλίγον προτελευταῖαντα.

— Ἐπιγράμματα.

— Ἐπιστολαὶ διάφοροι. Χειρόγραφον περιέχον τὰς ἐπιστολάς Μαργουίνου εὔρηται παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ· ἀπευθύνονται δ' ἐκ τούτων, εἴκοσι μία πρὸς Ἱερεμίαν Κωνσταντινουπόλεως (1584—91)· ἔξ Μελετίῳ Ἀλεξανδρείας (1590—7)· Τῷ σοφωτάτῳ ἐν ἱατροῖς κυρίῳ Λεονάρδῳ τῷ Μεντονίῳ· Ρινάδῳ τῷ Μολινέτῳ· ἔξ Θεοφάνει Φιλιππουπόλεως τῷ Καρύκῃ (1590)· Τῷ Φιλαδελφείας Γαβριὴλ τῷ Σεθήρῳ (6)· Τῷ λογιωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν κυρίῳ Νεοφύτῳ Μονεμβασίαι· Ἱεροθέῳ· Χίου Ἱπολύτῳ· Ἡρακλείας Διονυσίῳ (2). Δουνοσίῳ μεγάλῳ πρωτοσυγγέλῳ πατριαρχεῖο (12)· Θεωνᾷ καθηγουμένῳ· — Ἀρσενίῳ καθηγουμένῳ· Μητροφάνει Γρηγοροπούλῳ καθηγουμένῳ Βαλαμονέρου· Πνευματινῷ Ἰωάσαφ Δοριανῷ (3)· Γερασίμῳ τῷ οἰκονόμῳ, ἔξ Ἰωάσαφ τῷ Δοριανῷ· Νικολάῳ Ῥοδίῳ, Δοριανῷ, καὶ Ἰωάννῃ τῷ Μουρζίνῳ· Λαυρεντίῳ (4)· Μελετίῳ τῷ Βλαστῷ (4)· Τοῖς ὑπὸ τὴν ἀγιοτάτην ἐπισκοπὴν (Κυθήρων) διάγουσιν ὁσιωτάτοις πνευματικοῖς, καὶ εὐλαβεστάτοις ἱερεῦσι· Σαμουήλῳ τῷ Πριμπέτῳ ἱερομονάχῳ (3)· Ἀρσενίῳ τῷ Μαρίτζῃ· Ματθαίῳ Χαλικοπούλῳ (6)· Ναθαναήλῳ ἱερομονάχῳ· Νικηφόρῳ Ῥοδίῳ (2)· Ἱερεὶ Ἰωάννῃ Μουρζίκῳ (3)· Ἱερεὶ Ἰωάννῃ Ἀρμάκῃ (2)· Νικολάῳ Ῥοδίῳ (6)· Νικολάῳ τῷ Κοσμᾷ· ἀρχιδιακόνῳ Νικηφόρῳ· Ναθαναήλῳ Ἐμπόρῳ ἱεροδιακόνῳ (2)· Προχώρῳ ἱεροδιακόνῳ· Σωφρονίῳ Παπαδοπούλῳ τῷ μοναχῷ· Δαβίδῃ Ἐσχειλίῳ (29)· Ἀνδρέᾳ τῷ Σχότῳ· Φιλίππῳ τῷ Σιμινέλλῳ (3)· Γεωργίῳ Μαξίμῳ (4)· Ἀνακίῳ Περσίῳ (3)· Μητροφάνει τῷ ἀδελφῷ· Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ· Φριδερίκῳ Σιλπουργίῳ (3)· Ἰωάννῃ Κορέσῃ (3)· Κωνσταντίνῳ Λουκάρει (2)· Πέτρῳ τῷ Πιγγρῇ (2)· Γεωργίῳ Ξένῳ λογοθέτῃ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· Ἀλουζίῳ Λολίνῳ· Μανουήλῳ Μοσχέτῃ· Κωνσταντίνῳ Σέρβῳ ἱατρῷ· Σωφρονίῳ ἱεροσολύμων· Θεολήπτῳ Κωνσταντινουπόλεως (1591) (1).

— Ἐπιστολὴ τῇ κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐν Χριστῷ συναθροισθείσῃ ἱερᾷ συνόδῳ, πατρᾷσι παναιδεσιμωτάτοις, καὶ κυρίοις ἐντιμωτάτοις.

Ὁ Μαργουίνος μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ πόνημα Λαυρεντίου Καπουκίνου περὶ τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ γραφῇ ἀριθμῶν (7).

Ἐν τινι τῶν πρὸς Ἐσχέλιον (Hoeschel) ἐπ' στολῶν, λέγει, ὅτι προϋτίθετο τὴν ἔκδοσιν Συναγωγῆς ὑπὲρ τῶν διακοσίων θεολογικῶν διαφορῶν παλαιῶν ἔξ νεωτέρων διδασκάλων εἰς τὰς κατ' ἐνιαυτὸν ἀγομένας δεσποτικὰς τε καὶ θεομητορικὰς ἐορτάς.

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα εἰς τὴν ὑπὸ Ἐσχελίου ἔκδοσιν τοῦ Φωτίου.

(1) Τὰς ἐπιστολάς ταύτας κατέλεξεν πάσας, ὡς μνημονευούσας ὀνομάτων λογίων, περὶ ὧν μνήμην ἰδίᾳ δὲν ποιῶμεν, ὡς οὐδὲν περὶ τούτων γινώσκοντες· αἱ πλείους αὐτῶν εἰσὶν ἀνέκδοτοι, τινὲς δ' ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Λαμίου (Deliciae Eruditorum, V. καὶ VI).

(2) Fab. Bibl. G. XI, 693—7.

Ὁ ὑπὸ Πετριτζοπούλου (¹) ἀναφερόμενος τίτλος ἀγνώστου τινος συγγράμματος τοῦ Μαργουινίου (Εἰδήσεων Ἑνωσις), εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ τερατολόγου Λευκαδίου.

Γαβριήλ Σεβήρος.

Ἐγεννήθη εἰς Μονεμβασίαν, ἐν Βενετίᾳ δὲ διατρίβων ἐψηφίσθη τῷ 1573 ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἀπελθὼν δ' εἶτα εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη τὴν 18 Ἰουλίου 1577 ἀρχιεπίσκοπος τῆς ἐν Αὐδία Φιλαδελφείας. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν διέμεινεν ἐκεῖ, μάτην ὑπὸ τοῦ ποιμνίου του ζητούμενος, καὶ προτρέπόμενος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἐδραν του. Μετὰ πολλὰς διενέξεις, ἀπεφασίσθη ἵνα ἡ ἔδρα τοῦ Φιλαδελφείας μετατεθῇ εἰς Βενετίαν, καὶ χάριν τῶν ἐκεῖσε διαμενόντων πολυαριθμῶν Ἑλλήνων, καὶ διὰ τὴν ἐκ τοῦ σύγγγους ἀπόκρουσιν τῶν κατὰ τῆς ὀρθοδόξιας συνεχῶν προσβολῶν τῆς Ῥωμ. αἰκῆς ἐκκλησίας.

Ὁ Σεβήρος ἀνεδείχθη εἰς τῶν λογιωτέρων Ἑλλήνων τοῦ αἰῶνός του, καὶ τετριμμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν ὡς μητροπολίτης διόκησε θεαρέστως, καὶ διὰ τῶν συγγραμμάτων του ἐτίμησε τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα. Τῷ 1616 μεταβὰς εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἐν Δαλματίας ὀρθοδόξων, ἀπεβίωσεν ἐν Λεζίνῃ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, ἐβδομήκοντα πέντε ἡδὴ ἐτῶν γεγονώς. Οἱ ἐν Βενετίᾳ Ἕλληνες ἐξύμνησαν τὰς ἀρετὰς τοῦ ποιμενάρχου των διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιτυμβίου ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ Κυπρίου Ἀλεξάνδρου Συγκλητικοῦ.

Τῷ ἐν ἀρεταῖς ἀπάταις εὐδοκίμησαντι
διὰ βίου παντός, περὶ μέντοι τὰ θεῖα εὐτεβεία,
πρὸς δὴ τὴν γαληνοτάτην τῶν Ἑνετῶν ἀρχὴν πιστοσύνη.
Εὐσπλαγχνίαν δὲ τοῖς πέντεσιν ὑπερφυῶς ὑποδείξαντι,
Γαβριήλῳ Μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας τῷ Σεβήρῳ
Οἱ τῶν Ἑλλήνων ἔνοικοί τε καὶ ἔποικοι.

Συγγράμματα.

- Κατὰ τῶν Ε' κεφαλαίων τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου.
- Διαφοραὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν (²).
- Περὶ πρωτείου τοῦ πάπα.
- Περὶ καθαρτηρίου πυρός.
- Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

(¹) Saggio Storico sull' età di Leucadia, σελ. 24, not. 29.

(²) Τὸ περὶ διαφορῶν, ἐπέκρινεν ὁ Κορέσιος λέγων « ἀνέγνων Σεβήρου τὰς διαφοράς, πολλὰ λέγει, τὰ πλείω φρονεῖ, οὐδὲν δ' ἀποδείκνυσιν ».

— Περὶ Μυστηρίων. Ἐνετίησι 4600. (προσφωνεῖ τοῦτο διὰ πατριωτικοῦ προλόγου τῇ πατρίδι του Μονεμβασίᾳ).

— Κατὰ τῶν λεγόντων τοὺς ὀρθοδόξους τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας υἱοὺς Χρ.

— Περὶ κολύβων.

— Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας λειτουργίας. (ἐξεδόθη μετὰ τινων ἐκ τῶν ἑνῶ ὑπὸ Ῥιχάρδου Σίρωνος 4674) (').

Ὁ Σεβήρος διετέλεσεν εἰς συνεχῇ ἐπιστολιμαίαν κοινολογίαν Μαρτίνῳ τῷ Κρουσίῳ, κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου καὶ συνέγραψε Γλωσσάριον τῆς καθομιλουμένης ἑλληνικῆς κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὰς ἀρχαίας λέξεις (²).

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Σεβήρου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Ἀαμίου, καὶ Κρουσίου.

Ἰωάννης Φωκάς.

Περίφημος θαλασσοπόρος, γεννηθεὶς περὶ τὰ μέσα τοῦ 15' αἰῶνος ἐν Κεφαλληνίᾳ· κατὰ πρῶτον ὑπηρέτησεν εἰς τὸν στόλον τοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας διορισθεὶς μετ' οὐ πολὺ, καὶ ναυηγὸς (piloto) τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν δυτικῶν Ἰνδιῶν· εἰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διετέλεσεν ὑπὲρ τὰ 40 ἔτη, ἀποκτῆσας καὶ μεγάλην περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἀπώλεσε ληστευθεὶς περὶ τὰς Φιλιππίνας νήσους ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου.

Κατὰ τὸ 1500 ὁ διάσχιμος θαλασσοπόρος Κορτερεάλ πρῶτος ἐπρωχώρησεν εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Ἀμερικῆς, καὶ φθάς μέχρι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀγίου Λαυρεντίου περιέπλευσε τὴν παρακειμένην ἡπειρον, ἐπονομάσας αὐτὴν γῆν τῶν Γεωργῶν (terra de Labrador)· προσεγγίσας δὲ καὶ εἰς τὸ στενὸν τοῦ Οὐδσωνος, καὶ ὑποθέσας, ὅτι τοῦτο ἦτο ἡ ζητούμενη διάβασις ἡ ἐνέουσα τὸν Εἰρηνικὸν καὶ Ἀτλαντικὸν Ὠκεανόν, ὠνόμασε στενὸν τοῦ Ἀνιάν. Ἐπιστρέφων ὁμῶς εἰς Πορτογαλίαν διὰ νὰ φέρῃ τὴν χαροποιὸν εἶδησιν τῆς ἀνακαλύψεως ἐπνίγη καθ' ὁδόν.

Ἡ διαδοθεῖσα φήμη, ὅτι τὸ στενὸν ἐκεῖνο ἦτο ἡ θρυλλουμένη ἐπιθυμητὴ διάβασις, ἡ ἀνοίγουσα εἰς τοὺς κερδοσκόπους τοὺς τέως ἀγνώστους θησαυροὺς τῆς Ἀρκτικῆς Ἀμερικῆς, ἤναψεν ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἐρεύνης. Ὁ ἀντιβασιλεὺς τοῦ Μεξικικοῦ γνωρίζων τὸ ριψοκίνδυνον τοῦ Ἑλλήνος θαλασσοπόρου, ἀνέθηκεν αὐτῷ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ταξειδίου ἐκεῖνου. Ὁ Φωκάς εὐτόλμως ἀποδεξάμενος τὴν πρότασιν ἔλαβε τρία πλοῖα καὶ ἀνεχώρησεν· ἡ ἀναξιδότης ὁμῶς τῶν πλο-

(¹) Fabricii, Biblioth. Græc. XI, 523—6.

(²) Turcogracia π.λ. 684.

ἀρχων, καὶ ὁ πανικὸς φόβος τῶν ναυτῶν ἠνάγκασαν τοῦτον ἀκοντίζαν ἐπαναστρέψῃ· λαβὼν δὲ καὶ πάλιν, διαταγῇ τοῦ ἀντιβασιλέως, δύο πλοῖα μὲ ἐπιτηδαιοτέρους καὶ εὐπειθεστέρους ναύτας, ἀνεχώρησε κατὰ τὸ 1592 ἐκ τοῦ λιμένος τοῦ Ἀκαλπούκου, καὶ ποντοπορῶν ἀρόδως ἐπροχώρησε μέχρι τῆς 47 καὶ 48 μοίρας βορείου πλάτους· θαρραλέως δ' εἰσελθὼν εἰς τὸ ἄγνωστον στενὸν ἐταξείδευσε ἐντὸς ὑπὲρ τὰς εἴκοσιν ἡμέρας, περιεργασθεὶς λεπτομερέστατα τοῦτο· ἐξακολουθῶν τὸ ταξείδιον ἔφθασεν μέχρι τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ, καὶ ἀνετίωτερον τότε ἐξήρουνε τὸν πολυθρύλλητον πορθμὸν.

Ὅθεν ἐκπληρώσας τὸν σκοπὸν τοῦ ἐπέστρεψεν αἰσιῶς εἰς Ἀκαλπούκον. Παρ' ἐλπίδα ὅμως μηδεμιᾶς τυχὼν παρὰ τοῦ ἀντιβασιλέως ἀμειβῆς ἦλθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες του.

Προβδηκῶς ἤδη τὴν ἡλικίαν ὁ Φωκάς, καὶ δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἀχαριστίᾳ, ἀπεφάσισε ἵνα ἐπανακάμψῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς περὶλημένης πατρίδος του, καὶ πρὸς τοῦτο διηυθύνθη εἰς Φλωρεντίαν· ἐνταῦθα ἐγνωρίσθη μετὰ τινος Ἀγγλου, Δούγλα ὀνομαζομένου, καὶ κατέβη μετ' αὐτοῦ εἰς Βενετίαν, ἐνθα ὤκειώθη, διὰ τούτου, τῷ Μιχαὴλ Λοκκίῳ, προξένῳ τῆς Ἀγγλίας ἐν Ἀλεπίῳ χρηματίζαντι, καὶ τότε ἐκεῖ διατρίβοντι.

Εἰς τὸν Λόκκιον ὁ Φωκάς ἐξέβηκε τὰ τοῦ ταξείδιου του, καὶ δείξας καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατασκευασθέντας χάρτας τῶν μερῶν ἐκαίνων, προσεφέρθη ἵνα ἐπ' ὀνόματι τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐξακολουθήσῃ τὰς θαλασσίους ἐκδρομάς του· ὑπέσχετο δὲ, ὅτι ἐὰν τῷ ἐχορηγεῖτο ἐν μόνον πλοῖον τεσσαράκοντα τόνων, καὶ ἕτερον μικρότερας χωρητικότητος, ἡδύνατο νὰ διαπλεύσῃ ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ στενοῦ.

Μετὰ χαρὰς ἀνεκράστου ἀκούσας ὁ Λόκκιος τὰς προτάσεις τοῦ Ἑλλήνος ποντοπόρου, ἔγραψεν ἄνευ ἀναβολῆς περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης πρὸς τὸν μέγαν θησαυροφύλακα Βουρλεϊγγ, καὶ τὸν κοσμογράφον Χάκλϋτ, παριστάμενος πόσον ἐπωφελὲς εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἦτο νὰ ἐγκολπωθῇ τὸν Φωκάν, ὑπὲρ οὗ ἐξήτει ἑκατὸν λίρας στερλίνας πρὸς πληρωμὴν τῶν μέχρις Ἀγγλίας ὁδοπορικῶν ἐξόδων.

Ἡ ὑπόθεσις εὐμενῶς προσεδέχθη· ἀλλ' ἕνεκα τῶν τότε ἀπασχολουσῶν τὴν Ἀγγλικὴν κυβερνήσιν θρησκευτικῶν ἐρίδων ἐβραδυνεν ἡ ἀπάντησις, καὶ ὁ Φωκάς μὴ δυνάμενος ἐπὶ πολὺ νὰ περιμένῃ ἀνε-

χώρησε διὰ Κεφαλληνίαν, ὅθεν διατῆρει συνεχῇ πρὸς τὸν Λόκκιον ἀλληλογραφίαν, ἐκφράζων τὴν προθυμίαν του εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεώς του, καὶ τὴν ἀνυπομονησίαν μεθ' ἧς ἀνέμενε τὴν ἐξ Ἀγγλίας πρόσκλησιν.

Τῷ 1602 ὁ Λόκκιος λαβὼν τὴν ἀπάντησιν τῆς κυβερνήσεώς του ἀνεχώρησε διὰ τὴν Ἐπτανήσον πρὸς παραλαβὴν τοῦ Φωκᾶ· φθάς ὅμως εἰς Ζάκυνθον ἔμαθε τὸ ἐτοιμοθάνατον αὐτοῦ, καὶ δυσφορῶν ἐπὶ τῇ δυσμενείᾳ τῆς τύχης, περίλυπος ἀνεχώρησε καὶ μεταβάς εἰς Ἀγγλίαν ἐξέδωκεν ἀμέσως διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐκθεσιν τοῦ περιωνύμου ταξιδίου, καὶ τῶν ἀνακαλύψεων τοῦ διαστήμου Ἑλλήνος.

Ἡ διήγησις τοῦ Φωκᾶ, εἰ καὶ ἔχουσα ἐνιαχοῦ τὸ τερατώδες, ἀνεδημοσιεύθη ὕστερον ὑπὸ Πούρχα· πολλοὶ δὲ διάστημα γεωγράφοι, ὡς ὁ Delisle, Buache, Darymple, καὶ ἄλλοι, ἐσημείωσαν διὰ σχημάτων εἰς τοὺς γεωγραφικοὺς των πίνακας τὰς ἀνακαλύψεις τοῦ Κεφαλλήνου θαλασσοπόρου, ἐπιγράφαντες τὸ παρ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθὲν στενὸν Θάλασσαν τοῦ Φωκᾶ, καὶ Στενὸν τοῦ Φωκᾶ (¹).

Ἐκτός τῆς ὑπὸ Λοκκίου δημοσιευθείσης περιηγήσεώς του οὐδὲν ἕτερον ἔγραψεν ὁ Φωκάς.

Κατὰ λάθος εἰς τὸν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ συνταχθέντα κατάλογον τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας (Μέρ. Β', ἀρ. 65) σημειοῦται ὡς συγγραφεὺς τῆς περιληπτικῆς περιγραφῆς τῶν κάστρων καὶ πόλεων ἀπ' Ἀντιοχείας μέχρι τῶν Ἱεροσολύμων κλπ. ὁ ἐν λόγῳ Κεφαλλῆν Ἰωάννης Φωκάς, ἐνῶ πραγματικῶς τοιοῦτος εἶνε ἕτερος ὁμώνυμος, Κρῆς τὴν πατρίδα, ἀκμάσας κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, τοῦ ὁποῦ τοῦ σύγγραμμα ἐκδοθὲν κατὰ πρῶτον ὑπὸ Ἀλλατίου (Orusculi) ἀνετυπώθη τῷ 1680 ἐν Ἀντιθερίᾳ.

Αἰμίλιος Πόρτος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1550 ἐν Φεβρᾶρᾳ ὑπὸ Φραγκίσκου Πόρτου τοῦ Κρητός, περὶ οὗ ἀνωτέρω λόγος ἐγένετο. Παιδευθεὶς ὑπὸ μόνου τοῦ πατρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἤκολούθησεν εἰς τὰ ἴχνη ἐκείνου, καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐγκαταλιπὼν τὴν Γενεύην, διωρίσθη καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν Λαυσάνῃ (1581)· ἐνταῦθα ἔμεινε διδάσκων ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀφιερῶν τὰς ὥρας σχολῆς πρὸς παρασκευὴν νέων ἐκδόσεων τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων, ἃς ἐπιλούτῃσε μὲ σημειώσεις καὶ ὑπομνήματα. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του ἐκλείπει τὸν περιφανῆ Ἑλληνα, προσκληθέντα τῷ 1592 εἰς Ἐι-

(¹) Ἀνθίου Μαζιράκη, Βιογραφία: τῶν ἐπιστῶν Κεφαλλήνων.

δελθέρην ὡς καθηγητὴν ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ τὴν δ' ἔδραν ταύτην διετήρησε μέχρι θανάτου συμβάντος τῷ 1610.

Ὁ Κρούσιος νέον ἤδη τὸν Αἰμίλιον ἐκάλεσε « καλλίστου δένδρου » καλλίστον κλάδον ». Καὶ ζῶν δὲ καὶ ἀποθανὼν ὁ Πόρτος ἐκλείσθη ὑπὸ τῶν συγχρόνων ὡς κριτικὸς ἄριστος, καὶ ἐλληνιστὴς οὐδενὸς τῶν τότε δεύτερος.

Ὁ Αἰμίλιος ἐξέδωκε μετὰ κριτικῶν σημειώσεων καὶ διαφωτίσεων τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου (Lugduni 1595)· τὸν Θουκυδίδην (1597)· τὸν Εὐριπίδην (Heidelbergæ)· Πίνδαρον· Ἀριστοφάνην· Ξενοφῶντα· Ἀριστοτέλους Ῥητορικὴν· Ὀνήσανδρον.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ εἰς τὴν λατινικὴν, Πρόκλου περὶ Πλάτωνος Θεολογίας, Σουίδα λεξικόν, Θουκυδίδην, καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν Διονυσίου Ἀλικαρνασέως.

Ἐγραψε δὲ—*Orationem de variarum linguarum usu, necessitate, præstantiaque etc.* Cassel, 1611.

—*Dictionarium Ionicum Græco-latinum, quod indicem in omnes Herodoti libros continet.* Francofurti 1603. (ἀνετυπώθη ἐν Ὁξφόρδῃ 1815, ἐν Λονδίῳ 1823, καὶ ἐν Λειψίᾳ 1825).

—*Dictionarium doricum Græco-latinum quod Theocriti, Moschi, Bionis, et Simmiae Rhodii variorum opusculorum interpretationem continet.* Francofurti 1603, (ἀνετυπώθη Hanoniæ 1606).

—*Pindaricum Lexicon, in quo non solum dorismi Pindaro peculiares sed etiam verba, phrasesque non vulgares, et in aliis Lexicis omissæ declarentur.* (Hanoniæ 1604, καὶ 1606).

—*De prisca Græcorum computatione.* Heidelbergi, 1604.

—*De nihili antiquitate et multiplici potestate.* Cassel 1609.

Διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ Πόρτου πρὸς Κρούσιον (1580) κατεχωρήθησαν ἐν Τουρκογραφίᾳ (').

Δωρόθεος Μονεμβασίας.

Μαθητὴς Θεοφάνους Ἐλεαζούλκου, προχειρισθεὶς τὸ πρῶτον Λακεδαιμονίας, εἴτα δὲ Μονεμβασίας μητροπολίτης· ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν, ἐδεξιώθη εὐμενῶς ὑπὸ Πέτρου Πέρκλου τοῦ ἡγεμόνος, καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Ζώτου, τὸ ἐπὶ κλην Τζιγαρᾶ, νέου χρηστοῦ καὶ φιλογενοῦς, ἐξ Ἰωαννίνων ἔλκοντος τὸ γένος, καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ εὐφυΐαν ἀξιωθέντος τῆς χειρὸς τῆς περιζήτητου ἡγεμονίδος (1589). Κελεύσει τοῦ ἡγεμόνος Πέτρου συνέγραψεν ὁ Δωρόθεος τὸν πασίγνω-

(') Weiss, Biographie Unirerselle, tom. XXXV—Fabricii, Bibliotheca Græca, VI, σελ. 193, 674, καὶ VII σελ. 553—Turcogræcia, σελ. 516—24.—Ἐλληνομνημῶν σελ. 380.

στον Χρονογράφον, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ τελευτῶντα τῷ 1629, μέχρι τῆς θανῆς Ἰωάννου Κορνάρου δουκὸς τῶν Ἑνετῶν.

Ἡ συγγραφή τοῦ Δωροθέου εἰς ἀπλοῦν ἐκτεθειμένη ὕφος ἐχρησίμειυσεν ἐπὶ διακόσια ἔτη ὡς τὸ μόνον ἱστορικὸν βιβλίον εἰς χεῖρας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ· διὸ καὶ πολλάκις ἀνετυπώθη μετὰ μεταγενεστέρων προσθηκῶν· ἐκ δὲ τῆς ἀπροσεξίας τῶν κατὰ καιροὺς ἐκδοτῶν ἐπῆλθεν ἐξαισία τῶν οὐκ οὐκ σύγχυσις.

Τὸ βιβλίον ἐξεδόθη τὸ πρῶτον περὶ τὰ 1630· ὁ τίτλος τῆς πρώτης ἐκδόσεως διαφεύγει ἡμᾶς· ἐκ τῶν πολλῶν δ' αὐτοῦ ἀνατυπώσεων ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐξῆς·

—Βιβλίον ἱστορικόν, περιέχον ἐν συνόψει διαφόρους καὶ ἐξόχους ἱστορίας, ἀρχόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου μέχρι τῆς ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέκεινα· συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων ἀκριβῶν ἱστοριῶν, καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μεταγλωττισθεὶς παρὰ τοῦ ἱερωτάτου Μητροπολίτου Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου· ἔτι δὲ καὶ περὶ τῶν νῦν γεγονότων πολέμων, καὶ βασιλείων καὶ πριγκίπων τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις μὴ ὄντων, σύντομος διήγησις αὐτῶν προστεθεῖσα· περιέχον καὶ πίνακα πλουσιώτατον πάντων τῶν ἀξιωμαθιμωμένων πραγμάτων· νωστὶ μετὰ πλείστης ἐπιμελείας διορθωθὲν, καὶ μετατυπωθὲν καὶ ἀφιερωθὲν. Ἑνετίσιν, 1681. Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ ἀρχά.

Ἡ ἐκδοσις αὕτη γενομένη οὐχὶ μετὰ τῆς δευτέρας ἐπιστασίας γέμει παραρμάτων ἀλλοιούντων τὴν ἔννοιαν, καὶ ἔστιν ὅτε ἀκατάληπτον καθιστῶντα τὴν σειρὰν τοῦ λόγου· περιέχει δὲ σελίδας φμζ', σχήματος ὀγδόου, καὶ ἐτέρας 42 περιλαμβανούσας βραχεῖαν τινα εἰδήσιν τοῦ ἐκδότου, τὴν εἰκόνα τοῦ Ζώτου, καὶ ἀλφαριθμητικὸν πίνακα τῶν περιεχομένων.

Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἡ διήγησις τοῦ Δωροθέου τελευτᾷ ἐν σελίδι φλδ', εἰς τὸν θάνατον τοῦ ἐννενηκостоῦ ἐνάτου δόγῃ Ἰωάννου Κορνάρου· ἀπὸ δὲ τῆς σελίδος ταύτης μέχρι τῆς φλθ' ἐπισυνάπτεται συνέχεια τῶν δουκῶν τῆς Βενετίας, μέχρι Μάρκου Ἀντωνίου Ἰουστινιάνου, γραφεῖσα ὑπὸ συγχρόνου, μιμουμένου τὸ ἀπλοῖκόν τῆς διηγήσεως ὕφος τοῦ Δωροθέου. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ ἐκδοσις φέρει ἐν τῷ προμετωπίῳ ὡς χρόνον τυπώσεως τὸ ἔτος 1681, περιέχονται παραδόξως ἐν ταύτῃ μεταγενέστερα ἱστορικὰ γεγονότα, ὡς ἡ ἐν ἔτει 1685 ἄλωσις τῆς Λευκάδος καὶ Πρεβέζης ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κλπ. τὸ δὲ περιεργότερον εἶναι ὅτι ἐν σελ. φμς' σημειοῦται «κατὰ τὸν παρόντα χρόνον ἀρχλξ'» καὶ ἐν σελ. φμζ' «εἰς τὸν ἐρχόμενον χρόνον ὅπου εἶναι ἀρχλξ'».

Ἐκ τούτων δ' ἐξάγεται ὅτι ὁ χρονογράφος τοῦ Δωροθέου ἐκδόσεις τὴν πρῶτον, δαπάνῃ Ζώτου Τσιγαρᾶ, τῷ 1629—30, ἀνετυπώθη μετὰ τινων προσθηκῶν τῷ 1637· καὶ τῷ 1681 μετὰ νέων προσθηκῶν ὑπὸ Σάρου ἐκ' ὀθείς, ἀνετυπώθη τῷ 1685 παρὰ τῷ αὐτῷ· ἡ δὲ ἐκδοσις, ἥς ἂν ὁ τίτλος, δὲν εἶναι τοῦ 1681, ὡς σημειοῦται, ἀλλὰ τοῦ 1685, κατὰ λάθος ἢ ἐπίτηδες, μὴ διορθωθέντος τοῦ ἔτους τῆς προγενεστερας παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ ἐκδόσεως (').

(1) Φίλος τις μοὶ ἐχορήγησε καὶ τὸν ἐξῆς τίτλον ἄλλης τινος ἐκδόσεως τοῦ Δωροθέου, ἐξ οὗ λείπει τὸ ἔτος, ὅπερ εἰκάζομεν 1670—80. «Ὁ Χρονογράφος τοῦτέστι βιβλίον ἱστορικὸν συνοπτικόν, ὅπερ συλλεχθὲν παρὰ τοῦ ἀειμνήστου μητροπολίτου

Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δωροθέου, πολύτιμον ὑπὸ τε ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ἔποψιν θεωρούμενον διέφυγε τὴν προσοχὴν τῶν περὶ ταῦτα ἀσχολουμένων ἡμετέρων, οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ξένων, οἵτινες θεόντως ἐξετίμησαν αὐτὸ, καὶ ὁλόκληρα κιφάλαια ἀνεδημοσίευσαν, ὡς ὁ Buchon μεταγράψας ἐξ αὐτοῦ τ' ἀφορῶντα τὴν ἐν Πελοποννήσῳ φραγγοκρατείαν.

Μανουὴλ Πελοποννήσιος.

Μαθητὴς Μελετίου Πηγᾶ εἰς ἀναφορὰν ἐκ Χίου τῆς 5 Αὐγούστου 1590 ὑπογράφεται καὶ οὗτος, πρωτοσύγγελος τῆς μητροπόλεως Χίου ἤδη ὢν. Ἦν περὶ τὰς γραφὰς τετριμμένος, καὶ ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν ἀρκετὰ εἰδήμων.

Ἐγραψεν ἐγχειρίδιον κατὰ τοῦ σχίσματος τῶν παπιστῶν, τυπωθὲν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Δοσιθέου ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1690 ἐπὶ τὸ διαδίδεσθαι δωρεὰν τοῖς εὐσεβέσι. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μετὰ πολλῆς γεγραμμένον πολυμαθείας καὶ ὀρθότητος ἐγράφη εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν πρὸς εὐχερεστέραν τῶν πολλῶν κατάληψιν.

Μετέφρασε τοὺς ἀσκητικούς λόγους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου συνεκδοθέντας τῷ Κατηχητικῷ τοῦ Στουδίτου.

Ἀνέκδοτα δὲ τοῦ Μανουὴλ ὑπάρχουσιν—Ὁμιλίας εἰς πάσας τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ — Συλλογὴ χρήσεων πολλῶν ἐκ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς μαρτυρουσῶν τὴν ἑσαρκον τοῦ Σωτῆρος οἰκονομίαν (').

Θεοσκόπολις.

Κυριακὸς (Domenicus), διάκμος ζωγράφος, γλύπτης, καὶ ἀρχιτέκτων, ἐγεννήθη ἐν Ἑλλάδι τῷ 1548. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν εἰσῆλθῃ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Τιτιανοῦ, καὶ ὑπὸ τοῦ ἀριστοτέχνου τούτου διδασκόμενος προῶδεν εὖ θαυμασίως εἰς τὴν ζωγραφικὴν ἀλλὰ καταγινόμενος ἐνταυτῷ καὶ εἰς τὴν ξυλογραφίαν, ἀκμάζουσιν τότε καὶ εὐδοχιμοῦσαν τὰ μέγιστα, τοσοῦτον ἐπέδωκεν, ὥστε ὁ Τιτιανὸς ἐπέτρεψεν αὐτῷ τὴν χάραξιν πολλῶν τῆς γραφικῆς ἰδιοχειρῶν του ἔργων

Μονεμβασίας κυρίου Δωροθέου ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἑλληνικῶν ἱστοριῶν, εἰς καινὴν ἐπεξεύθη γλῶσσαν παρ' αὐτοῦ τοῦ πανιερωτάτου. Καλεῖται Χρονογράφος, διότι γράφει τοὺς χρόνους καταλειπτῶς καὶ καιροῦς πασῶν τῶν παρελθουσῶν ἱστοριῶν ἀπὸ δημιουργίας τοῦ κόσμου μέχρι τῆς αἰχμαλωσίας Κωνσταντινουπόλεως καὶ πλέον ἐπέκεινα· ἐτυπώθη μὲν ἤδη ἐκ πολλῶν ἀλλὰ χωρὶς τινος ἐπανορθώσεως καὶ ἐπιμελείας ὡς ἔθος· νῦν δ' ἀκριβῶς διορθωθὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου κυρίου Ἀμβροσίου τοῦ Γραδενίγου Ἀδελφῆ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἑνετῶν Γαληνοτάτης Ἀριστοκρατείας, ἐκδίδονται ἐξ ὑπαρχῆς παρ' ἐμοῦ Ἀνδρέου Ἰουλιανοῦ φιλέλληνης τοῦ τυπογράφου ἰδίῳ τῷ μόχθῳ καὶ δαπάνῃ καὶ εὐλαβῶς ἀφιερῶται. Ἐνετίῃσιν, ἔτσι χριστογονίας... Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ ».

(') Προκόπιος Μοσχοπολίτης—Δοσιθεὸς—Οἰκονόμος περὶ τῶν Ὁ' Ἐρμηνευτῶν, Δ'.

ἐτέρᾳ δὲ ἀπόδειξις τῆς μεγάλης τοῦ Θεοσκοπόλιδος ἱκανότητος περὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἐργασίας, εἶνε ἡ ξυλογραφία ἡ ἐπὶ δώδεκα μεγάλων φύλλων παριστώσα τὸν ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσῃ καταποντισμὸν τοῦ Φαραώ.

Ὁ Κυριακὸς κατὰ τὸ τριακοστὸν πέμπτον περίπτου τῆς ἡλικίας του ἔτος ἐξ Ἰταλίας μεταβάς εἰς Ἰσπανίαν παρέμεινεν ἐκεῖ μέχρι τέλους, ἐργασθεὶς πολλοὺς πίνακας, ἐξ ὧν ἀναφέρονται οἱ ἑξῆς:

1. Ἐν Ἐσκουριόλῃ. Ἐν τῷ τεμένει τῆς Παρθένου, πινακίσκος παριστῶν τὴν Δευτέραν Παρουσίαν.

2. Ἐν Μαδρίτῃ. Ἐν τῷ φροντιστηρίῳ τῆς Δεσποίνης, διάφοροι ζωγραφίαι.

3. Ἐν Τολέδῳ. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τῆς μητροπόλεως, ὁ περιβόητος πίναξ τῆς Σταυρώσεως, καὶ τῶν Ἀποστόλων.

4. Ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Θωμᾶ ἡ κηδεὶα τοῦ ἐκ Τολέδου Orgaz Dou Gonzalo Ruiz.

5. Ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ἐπαγγελίας τῶν Ἰησουϊτῶν, διάφοροι πίνακες.

6. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῶν Ἱεροσολυμιτίδων, ὁ Χριστὸς καὶ δύο ἀπεικάσματα, τὸ μὲν κληρικοῦ, τὸ δὲ λαϊκοῦ τινος.

7. Ἐν τῷ σκευοφυλακείῳ τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἀλόχας, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἐν φυσικῇ μεγέθει.

8. Ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Σιόλας καὶ ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Ἀττίρας, πολλαὶ ζωγραφίαι.

9. Παρὰ τῇ μεγάλῃ κλίμακί τοῦ ἀρχιεῖου τῆς κοινότητος, μέγας πίναξ παριστῶν τὸ Τολέδον καὶ τὰ περίχωρα αὐτοῦ.

10. Ἐν Ἰλλέσκῃ. Ἡ κορωνὶς τοῦ ναοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐλεήμονος, τινὲς ἀλληγορικαὶ ζωγραφίαι τῆς Παρθένου, καὶ ἀξιοθαύμαστος πίναξ τοῦ ἁγίου Ἰλδεφόντου.

11. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν Φραγκισκανῶν ὡραία εἰκὼν τῆς Θεομήτορος.

12. Ἐν Βαϊόνῃ. Ἐν τῇ μητροπόλει, ἡ Μαγδαληνὴ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου (*).

13. Ὁ ἅγιος Φραγκίσκος d'Assisi, ἐν Ῥώμῃ.

Ὁ Θεοσκοπόλις ἦτο καὶ ἐξοχος ἀρχιτέκτων, καὶ ὠκοδόμησεν ἐν Μαδρίτῃ τὸ φροντιστήριον τῆς Δεσποίνης, σύμμετρον κτίριον ἄνευ ἐπικοσμημάτων. Ἐν Τολέδῳ κατεσκεύασε τὸν ναὸν καὶ τὸ μοναστήριον τῶν Δομηνικανῶν καλογραιῶν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ δημοτικοῦ Συμβουλίου. Ὁ ναὸς προσέτι καὶ τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Ἑλέους ἐν Ἰλλέσκῃ εἶνε εὖρεσις τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἐνθα βλέπει τις ὡραίαν καὶ

(*) Ἄν καὶ ἐν γένει τοῦ Θεοσκοπόλιδος αἱ ζωγραφίαι ἐζητοῦντο πολλαχόθεν καὶ ἐπομένως ἐπωλοῦντο βρυστιμῶς, τοσοῦτον ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας ἐφημίσθη ἡ Μαγδαληνὴ, ὥστε ὁ καρδινάλιος Πορτεκαρρέρος ἵνα λάθῃ αὐτὴν ἐπρόσφερεν ἀντάλλαγμα μίαν εἰκόνα Λουκᾶ τοῦ Ἰορδάνου, ὅχι ὑποδεστέρου ζωγράφου, καὶ πέντε χιλιάδας εκούδων.

μεγαλοπρεπή σεράν. Ἐγλυψε προσέτι ὁ Θεοσκοπόλις καὶ ἵδρυσεν ἐν τῷ ναῷ τούτῳ δύο προφητῶν ἀγάλματα. Ἐν τῇ τῶν Φραγκισκανῶν ἐκκλησίᾳ φαίνονται δύο μνημεῖα, ἔργα καὶ ταῦτα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, ἐγεθθέντα εἰς τιμὴν Γεδεών τοῦ Κινοζόζα καὶ Αἰκατερίνης Βελάσκου, συζύγων καὶ κτιτόρων τοῦ μοναστηρίου. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα εἶνε συνήθη πάρεργα μετωπίων καὶ ὀρθοστατῶν, οἱ δὲ ἀδριάντες τῶν κτιτόρων, οἵτινες παρίστανται ἐν φυσικῷ μεγέθει καὶ γονυπετεῖς, εἶνε μαρμάρινοι καὶ θαυμασίως ἐξεργασμένοι.

Ἀλλὰ τῶν φιλοπονημάτων αὐτοῦ τὸ μέγιστον εἶνε ἡ ἐκκλησία καὶ τὸ μοναστήριον τῶν καλογραιῶν τοῦ Ἁγίου Δομηνίκου τοῦ Σίλου. Πάντα ἐκεῖ εἶνε ἔργα τοῦ Θεοσκοπόλιδος, καὶ ἀρχιτεκτονικῇ, καὶ γλυπτικῇ, καὶ ζωγραφίᾳ.

Ἐτελεύτησεν ὁ Κυριακὸς Θεοσκοπόλις τῷ 1625, διαβιώσας τὰ πάντα ἑπτὰ καὶ ἐβδομήκοντα ἔτη. Εἰς τοῦτον ὀφείλει ἡ Ἰσπανία πέντε ἐπισήμους τεχνίτας μαθητὰς αὐτοῦ, τὸν Μάϋνον, τὸν Τριστάνον, τὸν Πιζάρρον, τὸν Λοάρτην, καὶ τὸν Κιρίνον. Οἱ δὲ ζωγράφοι τῆς Ἰσπανίας ὁμολογοῦσιν ἀπείρους πρὸς τὸν Ἑλληνα καλλιτέχνην τὰς χάριτας· διότι, ἐν ᾧ πρότερον ὑπέκειντο, ὡς οἱ ἀσκούντες βάνανσον τέχνην, εἰς ἀπαγωγὴν φόρου τινος ἀπὸ τῆς τιμῆς τῶν πωλουμένων ἔργων, ὁ Θεοσκοπόλις ἠρνήθη τὴν ἀπότισιν τῆς ἐπιβολῆς ταύτης, καὶ ἵνα μὴ βιασθῇ, ἀφῆκεν ἀπώλητα τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἅτινα καὶ ἐνστησάμενος δίκην πρὸς τὸν ἐν Ἰλλέσκη ἀποδέκτην, ἐνεχύρασε θαρρόντως πρὸς ἀπαίτησιν τῶν δικαστικῶν ἐξόδων, ἕως οὗ κρατήσας καὶ νικητὴς ἐξελθὼν τοῦ ἀγῶνος, ἐτίμησεν ἑαυτὸν καὶ τὴν τέχνην, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς ἐλευθέριον, ἀπέδωκεν οὕτω διηνεκῇ τὴν ἀτέλειαν.

Συνέγραψεν ὁ Θεοσκοπόλις πόνημα περὶ ἀρχιτεκτονικῆς, γλυπτικῆς καὶ ζωγραφίας, ἐν ᾧ μετὰ πολλῆς καὶ ὀρθότητος καὶ ἀκριβεῖας φιλοσοφῶν καταδεικνύει τὰ καλὰ τῶν τριῶν ἀδελφῶν τεχνῶν (').

Τζάνες Κορωαῖος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ. Τῷ 1519 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἔγραψεν ἐποποιίαν εἰς τὸ νεοελληνικὸν ὁμοιοκατάληκτον ἰδίωμα, ἐν ᾗ ἐξυμνεῖ τὰ στρατιωτικὰ κατορθώματα τοῦ Ἡπειρώτου ἡγεμονίδου Μπούα Γρίβα, διαπρέψαντος ὡς ἀρχηγοῦ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Τὸ αὐτόγραφον τοῦ Ζακυνθίου στιχοῦργοῦ ἀποτεθησαυρισμένον ἐν τῇ βιβλιο-

(') Ἑλληνορμημον. φυλλ. Ε'.

θήκη τοῦ βασιλέως τῆς Ἰταλίας διεκοινώθη ἡμῖν καὶ ἀντιγραφὲν ἐδημοσιεύθη μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ δύο χρωματογραφιῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Λουδοβίκος Ποδοκάταρος, ἐγεννήθη περὶ τὸ 1430 ἐν Κύπρῳ ἐξ εὐγενῶν, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, τοῦ ὁποῦ ὕστερον ἐχρημάτισε καὶ πρύτανις (rector). Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην καὶ ὁμολογήσας τὸν καθολικισμόν ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Καπύης, εἴτα δὲ προήχθη καρδινάλιος. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1505⁽¹⁾.

Δημήτριος Δούκας, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου} αἰῶνος μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν, προσεκληθὲν περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ παρόντος ὑπὸ Ἀλδου εἰς Βενετίαν, ἐνθα ἐξέδωκε τὰ Ἱηθικά τοῦ Πλουτάρχου (1509), καὶ τοὺς Δέκα Ῥήτορας. Κατὰ πρόσκλησιν τοῦ καρδινάλιου Ξιμένους ἐλθὼν μετὰ τοῦ φίλου του Νικήτα Φαύστου⁽²⁾, καὶ ἄλλων λογίων εἰς Ἰσπανίαν ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῆς πολυγλώττου Διαθήκης (Biblia Comptutensis). Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπεβίωσεν ἐν Μαδρίτῃ.

Γεώργιος Βάλασμος, Ζακύνθιος τὴν πατρίδα, καὶ ἐξ ἐπιφανοῦς οἴκου. Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ δοκιμώτατος ἐγένετο ἑλληνιστῆς καὶ λατινιστῆς. Ἠριθμεῖτο μεταξὺ τῶν οἰκείων τοῦ καρδινάλιου Σαλβιάτη μέχρις ἀποθιώσεως, καὶ ἔγραψεν, κατὰ Γυράλδον, διάφορα εἰς ἑμμετρον καὶ πεζὸν λόγον, ἐξ ὧν, ὡς λέγει ὁ Κράσσος, δύναται τις νὰ κατανοήσῃ ὅσῃν εἶχεν ὁ ἀνὴρ ἱκανότητα εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὴν ποίησιν. Σῶζεται μόνον ἐπιστολὴ αὐτοῦ πρὸς Γεώργιον Κορίνθιον δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαμίου καὶ Μουστοξύδου⁽³⁾.

Δημήτριος Θεσσαλονικεὺς, διέτριβεν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου Β' εἰς Μέμφιν τῆς Αἰγύπτου· περιηγηθεὶς ὕστερον τὴν Γερμανίαν συνέδρασε σχέσεις μετὰ τοῦ περιφανοῦς Μελάγχθωνος, ὅστις γράφων πρὸς Κρακόβιον λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, "οὐ κρίνομεν τὸν ἀνδρα ἀνεμώλιον" ἔστι γὰρ χρηστοθήκης καὶ περὶ τὰς διδασκαλίας τῆς ἐκκλησίας εὐσεβῶς λαλεῖ". Τούτου εὑρηται ἐπιστολὴ πρὸς Μελάγχθωνα⁽⁴⁾.

(1) Papadopoli, *Histor, Gymnas. Patavini*, σελ. 323.

(2) Κατὰ λάθος ὁ "Ὁδὸς καταγράφει μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων τὸν Ἑνετὸν τοῦτον ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐξελληνίσσεως τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (Vettore Fausto). Οὗτος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1522, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κουνάδου, τὴν Παρακλητικήν.

(3) Ἑλληνισμ. σελ. 341. Tiraboschi, *Storia della letteratura Italiana libro 3*.

(4) Crusii *Turcogræcia*.

Ἡσαΐας καὶ Σωφρόνιος οἱ Μεγαλοσπηλαιῶται, συμμαρτυροῦντες ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ἔγραψαν ἐν ἔτει 1510 κτιτορικὸν τῆς Πελοποννησιακῆς ταύτης μονῆς, ὅπερ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν μετέφερεν ὁ Λακεδαιμονίας Θεοδώρητος, καὶ μετὰ τοῦτον ὁ Ἀθηναῖος Ἀργυρὸς Βερναρδῆς, κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατείας, ὅστις καὶ ἐτύπωνεν αὐτὸ Ἑνεῖσι τῷ 1705⁽¹⁾.

Ἀγγελος Καλεπιαρὸς, Κύπριος μοναχὸς· σύγχρονος τῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσει τῆς πατρίδος του ἔγραψεν ἑλληνιστὶ τὰ κατ' αὐτὴν εἰς δύο ἐκθέσεις, τὰς ὁποίας μεταφράσας ἰταλιστὶ ὁ συμπατριώτης του Λουζινιάνος ἐξέδωκε μετὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ γραφείσης ἱστορίας τῆς Κύπρου.

Μιχαὴλ Παραστάτης, Κερκυραῖος. Τοῦ λογίου τούτου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Γεώργιον τὸν Κορίνθιον καταδεικνύουσαι αὐτὸν λίαν τρίβωνα περὶ τὸν Ἑλληνα λόγον· ἐν μιᾷ τούτων ἀναφέρει, ὅτι μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν συνελήφθη ἐν τῷ Ἀμβρακιῷ κόλπῳ ὑπὸ πειρατῶν καὶ ἀπεγυμνώθη μετὰ τῶν συμπλεόντων⁽²⁾.

Νικόλαος Νησιώτης, Χῖος. Ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν εἰς τὰ γυμνάσια τῆς Ἰταλίας, καὶ ἔγραψε, κατὰ Κράσσον, μετὰ πολυμαθείας ποιήματα εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν, δεῖξας ἅμα καὶ εὐμήχανόν τινα ἀγχίνοιον εἰς τὰ ἔργα του⁽³⁾.

Νικόλαος Σοφριανὸς, ἕτερος τοῦ προμνημονευθέντος ὁμωνύμου Κερκυραίου, Κρής, ὡς λέγει ὁ Μουστοξύδης, τὴν πατρίδα. Μετέρχετο ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν ἱατρὸν. Τούτου ὑπάρχει ἐπιστολὴ αὐτόγραφος ἐκ Μαδρίτης (28 Σεπτεμβρίου 1585) πρὸς Ἰωάννην Βικέντιον Πινέλλον, ἀνέκδοτος ἐν τῇ Ἀμβροσιανῇ βιβλιοθήκῃ⁽⁴⁾.

Ἰωάννης Γεμιστὸς, πιθανῶς ἐγγονὸς τοῦ Πλήθωνος. Διέτριβε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Ἰταλίαν καὶ ἔγραψε λατινιστὶ ποιημάτιον—*Protrepticon et pronosticon ad Leonem X pontificem maximum*, τυπωθὲν ἐν Ἀγκῶνι τῷ 1516, εἰς 4⁽⁵⁾.

Μιχαὴλ Σοφριανὸς, ἡκμαζε τῷ 1550 ἐν Ἰταλίᾳ, ἐνθα καὶ ἐδίδα-

(1) Κ. Οἰκονόμου Κτιτορικὸν τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

(2) Ἑλληνομνήμ. φυλ. Ε'.

(3) Αὐτόθι. Ὁ Βλαστὸς (Σιακᾶ, τόμ. Β') ἀναφέρει Μιχαὴλ Νησιώτην, ποιητὴν κατ' αὐτόν.

(4) Ἑλληνομν. σελ. 263.

(5) Brunet, Manuel du Libraire.

ξεν εὐδοκίμως· διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ Παύλου τοῦ Μανουτίου, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Γουάλδου (*Vita del Pinelli*)⁽¹⁾.

Νικόλαος Πέτρος, Κερκυραῖος· διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Γαυρίκου ἐν προλεγομένοις τοῦ Πτολεμαίου (1528). Ὁ Ὅδιος λέγει περὶ αὐτοῦ «*Vir latinis graecisque litteris eruditissimus*»⁽²⁾.

Πέτρος Σόντιος Κερκυραῖος· παρετήρησε καὶ περιέγραψε τὸν κατὰ τὸ 1532 ἀπὸ τῆς 22 Σεπτεμβ. μέχρι τῆς 4 Δεκεμβρ. ἀναφανέντα κομήτην. Ἦτο φίλος τοῦ περιβοήτου Ἱερωνύμου Φρακκαστόρου⁽³⁾.

Ἀνδρέας Κουνάδης ἐκ Πατρῶν. Διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ὁ λόγιος ὁυτός Πελοποννήσιος, ἐδαπάνησε πρὸς ἔκδοσιν τῆς Παρχκλητικῆς (1522), Θησέως καὶ Αἰμιλίας γάμων (1529), διδασκτικῶν λόγων (1543), Ἀνθους χαρίτων (1546), Τριωδίου (1565), τοῦ Ἀνθους τοῦ Καρτάνου (1566) κλπ. Ὡς φαίνεται ὁ Κουνάδης συνέστησε καὶ ἴδιον Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον πρὸς ἔκδοσιν πρὸ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ἀλέξιος Παρτοῦρος, Κερκυραῖος ἱερεὺς, χρηματίσας καὶ χαρτοφύλαξ τῆς μητροπόλεως τῆς πατρίδος του καὶ ἱεροκήρυξ. Ἐγραψεν ἑλληνιστὶ διδαχὰς μετενεχθείσας ὕστερον εἰς τὸ ἀπλοῦν ἰδίωμα καὶ τυπωθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560.

Ἰωάννης Βροντόπουλος, ἀρχίατρος Κερκύρας, ἔγραψεν — εὐχὴν ἦν ὀφείλει ὁ χριστιανὸς εὐχαρίστως ποιεῖν ἐν ὅσῃ νοσήματι ὑποπεσὼν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τέλει τῶν διδαχῶν τοῦ Παρτούρου.

Ἀντώνιος Μέγας Ρήτωρ, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ πιθανῶς πρῶτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. Συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ὁ Νικόλαος Μαλαξὸς ἦτο μαθητὴς του⁽⁴⁾.

Θεοφάνης ὁ Θεσσαλονίκης, διδάσκαλος τοῦ νεομάρτυρος Μιχαὴλ Μαυρουδῆ μαρτυρήσαντος τῷ 1544. Ὁ Θεοφάνης συνέγραψε τὸ μαρτύριον τοῦ μαθητοῦ του⁽⁵⁾.

Ἰωάννης Κασιμάτης, ἀνεψιὸς Φραγκίσκου τοῦ Πόρτου· τοῦτον ὁ

(1) Tiraboschi, tom. VII, σελ. 396. Ὁ αὐτὸς ἐν βιβλίῳ τρίτῳ ἀναφέρει καὶ ἕτερον λόγιον Σοφινὸν Ἰωάννην.

(2) Hudii, de graecis illustribus, σελ. 323.

(3) Μουσσοῦδου περὶ τῶν ἐν Κερκύρα Ἀκαδημιῶν.

(4) Νέον Μαρτυρολόγιον.

(5) Ἀντίθε.

Τριχόσκης καταλέγων μεταξὺ τῶν λογίων Ἑλλήνων λέγει *gionanè di grandi speranza* (¹).

Ἀλέξανδρος Ἰουστινιάνης Χῖος, ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1560 σχόλια Φιλοπόνου εἰς τ' Ἀναλυτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους (²).

Κωνσταντῖνος Τέμερος Κρής, ἐστιχοῦργησεν ἡ μᾶλλον μετέφρασεν ἐν ἔτει 1500 τὰ κατὰ τὸν ἐν Τύρῳ Ἀπολλώνιον, (Ῥιμάδα Ἀπολλωνίου τοῦ ἐν Τύρῳ), πολλάκις τυπωθέντα.

Ἀντώνιος Καλοσύνας, ἰατρός· διατρίβων τῷ 1586 ἐν Τοῤῥεδῶ ἀντέγραψε κώδικας κατατεθέντας ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἑσκουριάτης· ἔγραψεν ἑλληνιστὶ βίον Χαλκοκονδύλου, καὶ μετέφρασε λατινιστὶ τὸ εὐχολόγιον (³).

Βασίλειος Βάλερις Κερκυραῖος, ἀκμάζων περὶ τὰ μέσα τοῦ 15^{οῦ} αἰῶνος, ἔγραψε — Πασχάλιον τοῦ ὁγδοῦ αἰῶνος, περιέχον τὰ ἀπὸ κτίσεως ἔτη, τὴν ἰνδικτιῶνα, τὸν κύκλον τοῦ ἡλίου, τὸν κύκλον τῆς σελήνης, καὶ τὸ θεμέλιον αὐτῆς, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστοῦ γεννῶν, τὴν κρεωφαγίαν, τὸ τριώδιον πότε ἄρχεται, κλπ. (Συνεξεδύθη τῇ ὑπὸ Νουκίου πρώτῃ ἐκδόσει τοῦ Τυπικοῦ).

Ἰωάννης Βοναφῆς Κύπριος· τούτου εὑρηνται δύο ἐπιστολαί, ἡ μὲν ἐκ Παταβίου πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον, ἡ δὲ ἐκ Πατρῶν πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλάν (3 Ἰανουαρίου 1556) (⁴).

Γεώργιος Δευτερεῦος ἱερομόναχος καὶ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερομνήμων, ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης, ἤκμαζε τῷ 1583. Τούτου μνημονεύονται ὑπὸ Φαβρικίου (⁵) τὰ ἐξῆς—Ποίημα τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἀχρείου ἱερομνήμονος Γεωργίου πνευματικοῦ πατρὸς ἡμῶν τοῦ Δευτερεῦ, λόγοι διάφοροι. ἰ.ε.—Εἰς τὰ βαθμῶν συγγενείας διαγράμματα—Διάφοροι ἐπιστολαί.

Γεώργιος Σχορδάκιος Κρής, ἔγραψε—Σχόλιον εἰς ἐπίγραμμα Ἰωάννου Γεωμέτρου, συνεκδοθὲν ἐν Παρίσις 1595.

Χριστόφορος Καμπάνης Χῖος, κανονάρχης, ἔγραψε Συλλογὴν καὶ ὑπομνήματα εἰς τοὺς ἀποστολικούς κανόνας (⁶).

Κωνσταντῖνος Παλαιώκαπας Κρής, διέπρεψεν ἐν Παταβίῳ ἐν τοῖς

(¹) Storia della Litter. Italiana, libro III.

(²) Hædins, σελ. 325.

(³) Miller, Catalogue de l'Escorial, σελ. 52 κλπ.

(⁴) Turcogræcia, σελ. 270.

(⁵) Bibliotheca Græca, VII 113.

(⁶) Αἰτιολ. σελ. 208.

γράφμασι καὶ τῇ τῶν ὥραιων τεχνῶν ἐπιμελείᾳ, ὡς καὶ ὁ ἀδελφός του Τσελεπής. Τοῦ Κωνσταντίνου ἀναφέρεται συλλογὴ τῆς ἀνέκδοτος⁽¹⁾.

Ἀνδρέας Δημητρίου, ἔγραψε βελγιστὶ Ἑλληνικὴν ἱστορίαν μέχρι μεγάλου Ἀλεξάνδρου, *Der Grieecken organck en oderganck. Dor-draci 1599*, καὶ τὸ ἐξῆς μὴ τυπωθὲν—*Andreæ Demetrii, de prae-miis concinnandis rhetoris* ⁽²⁾.

Ἀρτῳνιος Ἀρχουῖδιος, Κερκυραῖος, δυτικὸς ἐπίσκοπος Σολέτου ἐξέδοτο—Νέον Ἀνθολόγιον πληρέστατόν τε καὶ ἀκριβέστατον εἰς τὰς νυχθημέρους κανονικὰς ὥρας τε καὶ δείξεις, συντεθὲν καὶ συλλεχθὲν, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ παλαιοῦ καὶ καθολικοῦ τυπικοῦ τῆς παραδόσεως τῶν ἁγίων Πατέρων, τοῦ τε ἁγίου Σάββα καὶ τοῦ Στουδίτου, καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἁγίου Ὁρους, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς παραδόσεως τοῦ ὁσιωτάτου πατρὸς ἡμῶν Ἰωσήφ τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Νικολάου τῶν Κασούλων, ἐτυπώθη ἐν Ῥώμῃ, ἀρῆνῃ ἐκ τῆς Βατικανῆς Τυπογραφίας *. Τοῦ Πέτρου τούτου εὑρηται ἐπιστολὴ πρὸς Σεβῆρον (*Lamii, Deliciae eruditorum*).

Ναθαναὴλ Χύχας, Ἀθηναῖος, διατρίβων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Κέρκυραν ἐν τῷ προαστείῳ Ποταμῷ, ἐνθα καὶ ἐτελεύτησεν· ἐνταῦθα ἔγραψεν εἰς ἀπλοελληνικὴν—Κατὰ Λατίνων πενήτηκοντα καὶ τρεῖς· ὁ δυτικὸς μοναχὸς Αἰγίδιος a Cesaro ἀνεσκεύασεν αὐτὰς διὰ τοῦ ἐξῆς τριγλώσσου πονήματός του—Ἀπολογίαι φρά Αἰγιδίου τοῦ ἐκ Καισαροῦ ἐκ τῆς τάξεως τῶν λεγομένων Μινώρων τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου εἰς τὸ κατὰ Λατίνων Ναθαναὴλ Χύχα Ἀθηναίου. *Venetii 1678* ⁽³⁾.

Ἰωάννης Ναθαναὴλ, μέγας οἰκονόμος Κρήτης, περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος· ἔγραψεν ἀπάντησιν πρὸς τὰ ζητήματα Βιβικανοῦ, Οὐρβινάτου κλπ. Ἐπιστολὴ τούτου ἐκ Ῥώμης 1572 πρὸς Γαβριὴλ Σεβῆρον ἐξεδόθη ὑπὸ Λαμίου⁽⁴⁾.

Γεώργιος Αἰτωλὸς, διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ πατριαρχείῳ· τοῦτον Ἰωάννης ὁ Βοναφεῖς «σοφὸν καὶ ἐλλόγιμον» καλεῖ⁽⁵⁾.

(1) Papadopoli, *Histor. Gymn. Patav*—Περὶ τῆς Σχεδίασιν σελ. 158, σημ. 10.

(2) Fabricius XI, 406.

(3) Φιλητῆ, ὑπεράσπισις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σελ. 15'.

(4) Fabricius, XI, 618.

(5) *Turcogracia*, σελ. 270.

Χριστόφορος Κορτολέος, ἴσως Κυθήριος, ὑπότροφος καὶ οὗτος τοῦ ὑπὸ Λέοντος Γ'. ἰδρυθέντος Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ διὰ τὴν παιδείαν αὐτοῦ συναζιωθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπιστῆμων ἀνδρῶν τῆς οἰκειότητος τοῦ καρδινάλιου Ῥοδολφίου. Ἐγράψε λατινιστὶ περὶ ψυχῆς ⁽¹⁾.

Κωνσταντῖνος Ῥάλλης, Σπαρτιάτης, ἐπαιδεύθη ἐν τῷ αὐτῷ Γυμνασίῳ, καὶ τῶν οἰκειῶν ἐγένετο τοῦ Ῥοδολφίου. « Καλὸς καὶ συνετώτατος » λέγεται ὑπὸ Σοφιανοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ εἶνε αὐτὸς ὁ παρὰ Γυράλδῳ καλούμενος Κωνσταντῖνος Ἑλλήν. Συνεπώνυμοι καὶ σύγχρονοι τούτῳ καὶ τρεῖς ἄλλοι, περὶ ὧν ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν τοῖς πρόσθεν ⁽²⁾.

Φράγκος Τελούντας, « μεγαλοπρεπέστατος καὶ πολιτικώτατος » ῥήτωρ ὡς λέγει ὁ Σοφιανός. Ἴσως ἐδικηγόρευεν ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐκτῆσατο φήμην, ἥτις μετὰ τῶν λόγων καὶ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ συν-ἀπέπτη ⁽²⁾.

Νεῖλος Χίος, ἔγραψεν ἐγκώμιον τῆς συμπολίτιδός του Ἀγίας Μαρτῶνης.

Θεοφάνης Λογαράς Κύπριος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1575 παρὰ Χριστοφόρῳ Τζανέτῳ ἐκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τέλει τοῦ ὁποίου ἀναγινώσκεται « Τὸ παρὸν εὐαγγέλιον, ἐτυπώθη νεωστὶ, Ἐνε- » τίησιν' παρὰ Χριστοφόρῳ τῷ Ζανέτῳ, ἐπιμελείᾳ δὲ πολλῇ Θεοφά- » νους ἱερομονάχου Λογαρά τοῦ Κυπρίου, ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς ἐνσάρχου » οἰκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιϋ Χϋ, αφοέ ».

Μητροφάνης Ἱερομόναχος Ἐπτανήσιος, μονάζων ἐν Κεφαλληνίᾳ τοῦ λογίου τούτου γνωστὰί εἰσι δύο ἐπιστολαὶ ἐκ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας (1596) ἐν αἷς ὑπογράφεται « Μητροφάνης ὁ τῶν ῥακενδυτῶν καὶ μελανειμόνων οἰκτρός ». (Lamii, Deliciae Eruditorum).

Μελέτιος Βλαστός ἐκ Ῥεθύμνου Κρήτης, ἱερομόναχος τούτου φέρεται ἐπιστολῇ πρὸς Μαργούνιον (1590) φαίνεται δ' ὅτι ὁ Μελέτιος διατρίβων ἐν τῇ πατρίδι ἐδίδασκε τοὺς ἐκεῖ παῖδας.

Μανουὴλ Βλαστός, συγγενὴς ἱσως τοῦ ἀνωτέρω. Τῷ 1592 ἐσπούδαζεν ἐν Παταβίῳ, ὅθεν μεταβὰς εἰς Βενετίαν τὰς διατριβάς ἐκεῖ ὡς ἐπὶ τῷ πολὺ ἐποιεῖτο φέρονται παρὰ Λαμίου τοῦ Μανουὴλ τούτου ἐπιστολαὶ πρὸς Διονύσιον Κατηλιανόν, ἱερομόναχον Παχτούρην, ἐπί-

⁽¹⁾ Ἑλληνισμ. σελ. 291—2.

⁽²⁾ Ἑλλήν. 292—Παρανίκᾳ, σελ. 153. Βλέπε καὶ σελ. 76—77 τοῦ παρόντος.

⁽³⁾ Allatii, de consensu, σελ. 871, καὶ Βλαστοῦ Νικηλῆ, Β'.

σκοπον Μονεμβασίας κλπ. Πρὸς τοῦτον δὲ γράφουσι Λεόντιος ὁ Κύπριος, καὶ ὁ Κατήλιανός.

Γεώργιος Βλαστός, ὁ ἐπιλεγόμενος Πουνιαλέτος, Κρῆς καὶ οὗτος ἐν Βενετίᾳ διατρίβων ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Χριστοφόρου Τζανέτου ἐκδοθέντα Μηναῖα τοῦ Σεπτεμβρίου, Ὀκτωβρίου, Νοεμβρίου, Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου (1592—96).

Διονύσιος ἱερομόναχος, διαμένων ἐν Κωνσταντινουπόλει ⁽¹⁾ φίλος τοῦ Μαργουνίου, καὶ πιθανῶς μαθητής· κατεγίνετο ἰδίως περὶ φυσικομαθηματικὰς καὶ θεολογικὰς μελέτας, καὶ ἦν οἰκεῖος τῷ δικαιοφύλακι Ζυγομαλᾷ. Ἐπιστολὴ τοῦτου εὑρηται πρὸς Μαργουνιον ἐκ Γαλατᾶ (βοηδρομιῶνος τετάρτη ἐπὶ εἰκάδι, αῤ᾽ α).

Ἀνδρέας Σπίρας Κρῆς, νομοδιδάσκαλος.

Νικόλαος Σπίρας, πρωτοπαπᾶς Κερκύρας τῷ 1576.

Ἰωσήφ Λούμπινας Κρῆς, (1580), σχετικὸς Μαργουνίου καὶ Σεβήρου.

Νικόδημος Μεταξᾶς, ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. ⁽²⁾.

Καῖσαρ Σάμιος ἱατροφιλόσοφος, καθηγητὴς τοῦ ἐν Φεβρόαριᾳ πανεπιστημίου (1588).

Θεόδωρος Ῥένδης Χίος, εὐκλεῶς διδάξας διὰ πολλὰ ἔτη τὴν ἑλληνικὴν πρῶτον εἰς Τουρῖνον, ἔπειτα εἰς Ῥώμην, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε.

Φίλιππος Μορέτος Χίος· μοναχὸς καὶ θεολόγος πολυμαθής.

Καὶ οἱ ἐξῆς Χῖοι ἦσαν ἄνδρες πεπαιδευμένοι σπουδάζαντες ἢ διδάξαντες εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου. Γεώργιος Μορέτος· Γεώργιος Σέρξας· Φραγκίσκος Ῥόκας· Σίμων Πόρτιος· Ἀνδρέας Σταυρινός· Ἰωσήφ Μαϊνέριος· Δομένικος Καστέλης· Βαβεστρέλος· Βαλσαρίνης· Τεῖν Δομένικος ⁽³⁾.

Μακάριος Τσεχούλης ἱερομόναχος διδάσκων ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1543.

Μαρασσης Π.Ἰέσσας διδάσκων ὁμοίως ἐν Ἰωαννίνοις μέχρι τοῦ 1555 ⁽⁴⁾.

Νικόλαος Λάσκαρις διδάσκων ἐν Βενετίᾳ (1593) ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Πρωτοσύγκελος καὶ ἔξαρχος Γαλατᾶ ὑπογράφεται παρὰ Γερλαχίω.

⁽²⁾ Lamii, Deliciae Eruditorum

⁽³⁾ Βλαστοῦ Σιακῶν Β'. Καὶ οἱ ἐξῆς Χιογενεῖς Ἰουστινιάναι. Ἀνσάλδος (1502—96) Τιμόθεος· Βικέντιος· Ἀγγελος· Μιχαήλ· Ἀντώνιος· Βενεδέτος· Ἰωσήφ· Ἰωάννης. Περὶ τῶν λογίων ταύτων βλέπε Βλαστόν κατὰ πλάτος βιογραφουμέντα.

⁽⁴⁾ Παρανίκα Σχεδιάσμα, σελ. 62.

⁽⁵⁾ Veludo, Colonia Greca di Venetia.

Ἰωάσαφ Δορυβαῖος Κρής, διδάσκαλος Μαργουνίου (1550).

Νικόλαος Ῥόδιος, διδάσκων ἐν τῇ πατρίδι του.

Γεώργιος Ῥόδιος, ὁμοίως διδάσκαλος.

Σίμων Σιμωνίδης διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς ἐν Ῥωσσίᾳ (1595).

Ἡλίας Ἀρδρέου Κρής, διατρέβων ἐν Παρισίοις μετέφρασε τῷ 1556 τὸν Ἀνακρέοντα ⁽¹⁾.

Κωνσταντῖνος Ζερβὸς Κρής· διατρέβων ἐν Παταβίῳ ⁽²⁾.

Ἀρδρέας Γεωργίου Δαρμάριος, Ἐπιδάριος καλλιγράφος « d'une fécondité surprenante, et l'on trouve des manuscrits de sa main dans beaucoup des bibliothèques » λέγει ὁ Μίλλερ. Τριάκοντα πέντε κώδικες ἀντιγεγραμμένοι ὑπ' αὐτοῦ εὑρηνται ἐν Ἑσκουριάλῃ ⁽³⁾.

Νικόλαος Τορρόάδος (de la Torre) Κρής, καλλιγράφος διάσημος. Ἐπὶ Φιλίππου Β' διωρίσθη βασιλικὸς ἀντιγραφεὺς (escriptor de la real libreria), ἐπιφορτισθεὶς καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἐν Ἑσκουριάλῃ χειρογράφων, ὃν ἐδημοσίευσεν ὁ Κ. Μίλλερ ⁽⁴⁾.

Μιχαὴλ Κρής ἐκ Κυδωνίας καλλιγράφος (1567).

Νικόλαος Μάρκος Γαετάνος Ἐπιδάριος καλλιγράφος (1541—43).

Νικόλαος Μόρμουρης Νευπλιεύς (1542).

Πέτρος Καρναβάκης ἐκ Μορεμβασίας (1542—46)

Κορρήλιος Μόρμουρης (1548—59).

Θεόληπτος Μοραλὸς (1562—64).

Σοφριανὸς Μελισσηνὸς Κρής· (1569—85).

Βενέδικτος Ἐπισκοπόπουλος Κρής (1571).

Ἰωάννης Δαλασσηνός.

Γεώργιος Σπηλαιώτης.

Γρηγόριος Σπηλαιώτης.

Βαλεριανός, καλλιγράφος ἐν Ἰσπανίᾳ

Κωνσταντῖνος Αἰσιδίλιος Κρής ⁽⁵⁾.

Ἐν καταλόγῳ Στεφάνου Γερλαχίου, δημοσιευθέντι ἐν Τουρκογραφίᾳ (σελ. 506—7), φέρονται καὶ οἱ ἑξῆς λόγιοι (docti et clari viri hodiernæ Græciæ) ἀκμάζοντες τῷ 1575—78.

⁽¹⁾ Παρηνίχης, σελ. 133, 171, 179, 194.

⁽²⁾ Crusii Turcographia.

⁽³⁾ Catalogue de l'Escurial σελ. XIX.

⁽⁴⁾ αὐτόθι.

⁽⁵⁾ Ἐπὶ τῷ λόγιῳ τούτῳ καλλιγράφος, σελ. Miller Catalogue de l'Escurial, σελ. XX, κλπ.

Σίλβεστρος πάπας καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας.

Κύριλλος Νικαίας.—Σωφρόνιος Φιλαδελφείας.

Γαβριήλ ἱεροδιάκονος καὶ διδάσκαλος τοῦ εὐαγγελίου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Πορφύριος ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τοῦ πατριαρχείου.

Φωκᾶς λαμπαδᾶριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Κωνσταντῖνος ὁ πρωτοαποστολάρχος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ὁ Ἐφέσου Σωφρόνιος.—Ὁ Σμύρνης Γαβριήλ.

Ὁ Περιθεωρίου Γρηγόριος.

Ὁ Αἴγιος Ματθαῖος.

Ὁ Δαυλίας καὶ Ταλαντίου Σωφρόνιος.

Ὁ Ἀμασείας Ἰωάνναφ.

Ὁ Σοφίας Παχώμιος.

Ὁ Ἀδριανουπόλεως Ἰερεμίας.

Ἀθανάσιος Σηλυβρίας.

Νεόφυτος Δράμας.

Σισίνιος Νικομηδείας.

Ἰωάννα Νευροκόπου.

Ἱερὺς Ἰωάννης Ἡρακλειανὸς καὶ νομοθέτης Χίου.

Παπαῖ-Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης.

Μανουήλ ὁ νοτάριος Μιτυλήνης.

Γεώργιος λογοθέτης τῶν Ἀθηνῶν.

Κωνστάντιος νοτάριος.

Ἰσχανίου Ἰωάσαφ.

Κύριλλος ὁ Θαυμακοῦ.

Ὁ Λυζέων Νεόφυτος.

Ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Ἀρσένιος.

Δημήτριος ὁ Λαρίσης.

Ὁ Βερροΐας Μητροφάνης.

Ὁ Μεζῶν Προζόπιος.

Διονύσιος ὁ Βιζύτης.

Ὁ Γάνος Παχόπουλος.

Κάλλιστος Ῥόδου.

Καρπάθου Μακάριος.

Κὼ Νίκανδρος.

Xίου Ἰππόλυτος.

Μιτυλήνης Γρηγόριος.

Νεόφυτος Μηθύμνης.

Ὁ Λήμνου Ἰωάσαφ.

Θεόδωρος δομέστικος Λήμνου.

Ὁ Παροναζίας Ἀθανάσιος.

Ἰωακείμ ὁ Ἰμβρου.

Ὁ Ἀνδρου Ἀρσένιος.

Ὁ Λέρου Κάλλιστος.

Μακάριος ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος Πάτμου.

Κάλλιστος σύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Μεθόδιος Αἰτωλὸς ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

Ἔτερος Μεθόδιος ἱερομόναχος.

Ἰωάσαφ ὁ Θεσσαλονίκης. (εἰς τὸ ὄνομα τούτου ὁ Γερλάχιος προστίθῃσι καὶ ταῦτα. Non sua, sed Calogeri manu; quia post cladem Turcarum ad Echinades navalem, a Calogero quodam delatus fuerat: tanquam Christianos litteris contra Turcas excitasset, et quanquam apud Mehemetem Bassam, a Michæle Cantacuzeno defensus esset: tamen 2 millia Ducatorum dare coactus erat Monacho, ad triremes propter sycophantiam damnato »).

Πρὸς τούτοις καταλεκτέοι καὶ οἱ ἐξῆς, διδάξαντες ἢ ἀπλῶς φοιτήσαντες (1572—1600) εἰς τὸ τότε κλειζόμενον πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὧν τὰ ὀνόματα εὔρηνται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ πανεπιστημίου (1).

Νικόλαος Σαγγινάτιος Κρής, νομικὸς καὶ θεολόγος.

Ἰωάννης Κλάδιος Κρής, ἐπὶ διετείαν « rector medicinæ bene-meritus ».

Βαρθολομαῖος Βότζας Κρής, ἱππεὺς καὶ juristarum rector.

Ἰωάννης Κόμης Παλαιόκαπας Κρής, διδάκτωρ ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς δικαίοις (doctor juris utriusque).

Πέτρος Δάβιλας Κύπριος, συγκλητικὸς τοῦ πανεπιστημίου.

Ἀδριανὸς Σπιέρας Κρής.

Θεόδωρος Εὐδαιμονογιάννης Κρής.

Ἰωάννης Κλόδιος.

Γεώργιος Καπίσκακς.

Ἰωάννης Λομβάρδος, ἱππεὺς καὶ rector.

(1) Cenni ed iscrizioni della università di Padova. 1841.

Ἀντώνιος Βλαστός, Κρής· διδάκτωρ ἀμαρτέρων τῶν δικαίων, ἱπ-
πεύς, καὶ rector meritissimus.

Ἀλέξανδρος Συγκλητικός, Κύπριος, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου,
καὶ κατὰ Παπαδόπουλον (Gymn. Pat. σελ. 12) καθηγητὴς τοῦ κα-
νονικοῦ δικαίου.

Νικόλαος Σχορδύλιος, Κρής, σύνδικος τοῦ πανεπιστημίου.

Γεώργιος Μαυρίκιος.

Προκόπιος Μουσοῦρος.

Ἀνδρέας Καλαφάτης.

Ἰωάννης Λίμας.

Μιχαὴλ Λίλιμος.

Φίλιππος Τάνδης, σύνδικος Πανεπ.

} Κρήτες.

Ἐν τῷ Β'. τμήματι τῶν ἐπιγραφῶν.

Πέτρος Πατίχας ἐκ Λευκοσίας Κύπρου.

Βενέδικτος Φλαγγίνης, Κύπριος.

Φραγκίσκος Βασίχιος Κρής.

Ἡρακλῆς Κασσιμάτης Κρής.

Ἰωάννης Καρυοφύλλης (Βυζάντιος;).

Ἰάκωβος Σαβογιάνος ἐκ Νχυπλίου τῆς Πελοποννήσου· κατὰ Πα-
παδόπουλον ὁ Σαβογιάνος (Gymn. Patav. σελ. 26) σπουδάζων τὴν
ιατρικὴν, διέπρεψεν εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις (1586).

Ἰερώνυμος Λομβάρδος Κρής.

Γεώργιος Μάξιμος Χῖος.

Εὐστάθιος Πατελλάρος Κρής.

Πέτρος Κατάνης Κρής.

Θεόφιλος Ἐπαρχος, Κερκυραῖος.

Ἐμμανουὴλ Μοσχέτης Κρής.

Νικόλαος Κουϊρίνος "

Ἐκτωρ Ἀγαπητὸς Κύπριος.

Φλωριανὸς Κλόδιος Κρής.

Ἰάκωβος Σαλομών "

Μάρκος Βάλαμος "

ΤΜΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ ΑΙΩΝ.

1600—1700.

Κύριλλος Λούκαρις.

Κωνσταντῖνος Λούκαρις ἐγεννήθη τῷ 1572 εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης ἐξ οἰκογενείας πάλαι ἐξ Ἡπείρου μεταναστασάσης ἐν τῇ νήσῳ⁽¹⁾ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειότεραν μάθησιν. Ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συντοπίτου του Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, καὶ ἄλλων τῆς Ἰταλίας περιφανῶν, ἐν οἷς καὶ Παύλου Σάρπα, τοῦ φοβεροῦ τῶν παπῶν ἀντιπάλου. Ἐπισκεφθεὶς τὴν Γενεύην, Ὁλλανδίαν, καὶ Γερμανίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅθεν μεταβάς παρὰ τῷ συγγενεῖ Μελετίῳ Πηγαῖ, πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, ἐχειροτονήθη μοναχός, Κύριλλος μετονομασθεὶς, καὶ μετ' ὀλίγον προήχθη εἰς τὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἀξίωμα.

Τῷ 1595 μεταβάντος τοῦ Μελετίου εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰς ἀναλαβὴν τῆς προσωρινῆς διοικήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Κύριλλος, καὶ ἐγνωρίσθη αὐτόθι καὶ ἐθαυμάσθη ὡς ἱεροκέρυξ ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ.

Μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ μεταρρύθμισις τοῦ Λουθήρου ἀκατασχέτως προοδεύουσα ἐν Εὐρώπῃ, ἀφῆρσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ παπισμοῦ τὸ ἥμισυ τῆς Εὐρώπης. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ συνειδυῖα τὸν ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον, ὡπλίσθη ἐπὶ τὸν μέγαν ἐκείνον ἀγῶνα, πᾶν ὅσιον καὶ ἀνόσιον ἐκμεταλλευομένη. Ἰνα δὲ καιριώτερον κατὰ τῆς αἰρέσεως ἐπιφέρῃ κτύπημα, ἀνεन्दότως ἤρξατο ἐργαζομένη πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ προαιωνίου πόθου, τῆς συγχωνεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Εἰς τοὺς Ἰησοῦίτας ἀνετέθη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μεγάλου ἐπιχειρήματος· οὗτοι, ἀντὶ τὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἔφερον εἰς μέσον σχέδιον πολὺ ἐπιτηδείότερον καὶ τοῦ ὀνόματος αὐ-

(1) Papadopoli, Historia Gymn. Patav.

τῶν ἀξιώτερον. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πολωνίας Σιγισμόνδος, ὑποταγμένος ἄλλοτε εἰς τὰ νεύματα τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐφαίνετο πρόθυμος ἵνα συμπράξῃ πρὸς ὑποταγὴν εἰς τὸν ζυγὸν τῆς Ῥώμης τῶν ὀρθοδόξων ὑπηκόων του. Ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία προβλέπουσα τὸν κίνδυνον ἔστειλεν εἰς Πολωνίαν τὸν Νικηφόρον, ὡς ἑξαρχον τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου, καὶ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ὡς ἑξαρχον τοῦ Ἀλεξανδρείας. Ἐλθόντες οὗτοι εὑρον τὸ καταχθόνιον τῶν Ἰησουϊτῶν σχέδιον ἐφηρμοσμένον. Σύνδοδος συγκροτηθεῖσα τῷ 1595 ἐν Λιθουανίᾳ ὑπὸ Λατίνων καὶ τινων ὀρθοδόξων ἐπισκόπων εἶχε πρὸ μικροῦ ἀνακηρύξει τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἐκκλησιῶν ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς Φλωρεντινῆς Συνόδου· Ἰγνάτιος δὲ καὶ Κύριλλος, δύο ἀποστάται τῆς Ἑλληνοῤῥώσικῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοποι εἶχον ἀποσταλῆ εἰς Ῥώμην ἵνα καταθέσωσιν εἰς τοὺς πόδας Κλήμεντος Η΄. τὴν διαβεβαίωσιν τῆς εὐλαβείας τῶν νέων αὐτοῦ ὑπηκόων. Ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐπανόδου αὐτῶν, οἱ ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν πράξεων τῆς συνόδου ἐκείνης, ἀποφηνάμενοι αὐτὴν ἔργον βίας καὶ ἀπάτης. Νέα Σύνοδος συνήλθε τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκ πλειοτέρων ἢ ἡ προηγουμένη ἐπισκόπων εἰς τὴν συνέλευσιν ταύτην παρέστησαν οἱ δύο πατριαρχικοὶ ἑξαρχοὶ Νικηφόρος καὶ Κύριλλος, ζητοῦντες ἵνα παρακαθήσων ὡς ἐπίτροποι τῶν πρεσβυτέρων τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἐκκλησιῶν. Ἡ Σύνοδος διηρέθη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς παραδοχῆς αὐτῶν, καὶ μετὰ πολλὰς ἔριδας οἱ μὲν ὀρθόδοξοι ἐπίσκοποι συνελθόντες ἰδίᾳ ἀνεθεμάτισαν τοὺς ἀποστάτας, οἱ δὲ Λατίνοι ἀφ' ἑτέρου καὶ οἱ εὐάριθμοι τῶν Λατινοφρονούντων ὀρθοδόξων ἐπικυρώσαντες τὰς πράξεις τῆς προηγουμένης συνόδου ἀνταπέδωκαν εἰς τοὺς ἀντιπάλους αὐτῶν τὸ ἀνάθημα· ὥστε ἡ Ἑλληνοῤῥώσικὴ ἐκκλησία διηρέθη τοιοῦτοτρόπως εἰς δύο ἀντίθετα στρατόπεδα, τοὺς ἡνωμένους (Οὐνίτας), καὶ τοὺς ὀρθοδόξους.

Ὁ ἀγὼν δὲν ἦτον ἴσος· διότι οἱ πρῶτοι εἶχον ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν δύναμιν κυβερνήσεως ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιδιωκούσης τὸν σκοπὸν αὐτῆς, καὶ παρεκτὸς τῆς ὕλικῆς δυνάμεως, τὴν μεγαλοφυίαν τῶν Ἰησουϊτῶν. Πάντες οἱ μὴ στέρξαντες εἰς τὴν ἔνωσιν ἐστερήθησαν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων· οἱ ναοὶ ἀφροῦντο διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων ἢ ἀποδοθῶσιν εἰς τοὺς Οὐνίτας, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ προχείρισις τῶν τεθνεώτων τοῦ Ἑλληνικοῦ δόγματος ἐπισκόπων. Ὁ Σιγισμόνδος φοβούμενος ν' ἀνάψῃ διὰ περαιτέρω διωγμῶν θρησκευτικὸν πόλεμον, ἐδοκίμασε νὰ προσοικειωθῇ τὸν Λούκαριν, καὶ γινώσκων οἷας

ὑπολήψεως ἐτύγγανεν ὁ νέος ἔξαρχος παρὰ τῷ πατριάρχῃ Ἀλεξανδρείας, παρέδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Μελέτιον, δι' ἧς ἐζητεῖ νὰ προσαγάγῃ τοῦτον εἰς τὴν ἑνωσιν. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐκώφευσεν εἰς τὰς προτάσεις τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Βίλναν, ὅπου οἱ ὀρθόδοξοι ἀρχιερεῖς καὶ εὐπατρίδαι συνήρχοντο ἵνα βουλευθῶσι πῶς ἤθελον ἀντιστῆ εἰς τὴν καταδρομὴν. Ἐν Βίλνᾳ ὁ Λούκαρις, τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκεῖ Ῥωσικῆς ἀκαδημίας τῷ τίτλῳ τοῦ βέκτορος, ἐδημοσίευσεν, ἰδίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸν Ὀρθόδοξον Χριστιανὸν Διάλογον Μελετίου τοῦ Πηγᾶ (1596).

Οἱ διαμαρτυρόμενοι τῆς Πολωνίας κατεδιώκοντο ἀπηνέστερον καὶ αὐτῶν τῶν ὀρθοδόξων ὑπὸ τοῦ ὀργάνου τῶν Ἰησουϊτῶν, Σιγισμύνδου τοῦ βασιλέως, ὅστις τιμωρῶν ἐκείνους διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ στέμματος τῆς Σουηδίας, ἄσπονδον πόλεμον εἶχε κηρύξει κατὰ τούτων. Καὶ δὴ, ἅμα παρετήρησε τὰ κατ' αὐτοῦ σωφευόμενα νέφη, δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτὰ καιρὸν νὰ σχηματίσωσι καταιγίδα, ἀλλὰ προσέλαβε διὰ τῆς βίας τοὺς ἀντιπάλους. Καὶ οἱ μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἄραντες τὰ ὄπλα Κοζάκοι κατετροπώθησαν, οἱ δὲ ἀρχηγοὶ αὐτῶν διεσφενδονίσθησαν ἐν Βαρσοβίᾳ· καὶ ὁ μὲν Νικηφόρος, ὁ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου ἔξαρχος, συλληφθεὶς ἀπηγχονίσθη, ὁ δὲ συνάδελφος αὐτοῦ Λούκαρις διὰ τῆς φυγῆς διεσώθη.

Ἡ ἐπιτηδεύτης, ἣν ἤδειξεν ὁ Κύριλλος κατὰ τὴν ἐν Πολωνίᾳ ἀποστολὴν του, καὶ οἱ κίνδυνοι οὓς αὐτόθι διέτρεξεν, ἠῤῥησαν ἀναγκαιῶς τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπόληψιν τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς· ὥστε, μικρὸν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀποθανόντος τοῦ γέροντος Μελετίου, προεχειρίσθη τῷ 1602 ὁ Λούκαρις πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καθαίρεθέντος τῷ 1614 τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου, τοῦ πρώην Ἀθηνῶν μητροπολίτου, καὶ ταραχῆς καὶ συγχύσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐπικρατούσης, προσεκλήθη ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἀνεδείχθη τοποτηρητῆς τοῦ θρόνου, μέχρι τῆς ἀναγορεύσεως Τιμοθέου Α΄. τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν μητροπολίτου· ἀπελθὼν ὁ Κύριλλος ἐκ Βυζαντίου, μετὰ μικρὰν διαμονὴν εἰς Βλαχίαν, καὶ εἰς τοῦ ἀγιωνύμου ὅρους τὰς μονὰς, ἐπέστρεψεν εἰς Κᾶϊρον, ὅπου ἦν τότε ἡ ἑδρα τοῦ πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας. Μετ' ὀλίγον γενομένης ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου, παρευρέθη καὶ ὁ Λούκαρις μετὰ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, πρὸς καθαίρεσιν Λαυρεντίου τοῦ Σιναίου Ὁρους ἐπισκόπου.

Ἀποθανόντος δ' εἶτα τοῦ πατριάρχου Τιμοθέου Α', ἀνεδείχθη ὁμοψήφως τὴν 5 Νοεμβρίου 1621 οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ Λούκαρις, ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη κασμήσας τὸν Ἀλεξανδρείας θρόνον. Οἱ Ἰησουῖται μεγάλως ἐτάράχθησαν ἐπὶ τῇ προαγωγῇ εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδόξιας περιωπὴν τοῦ ἀσπόνδου ἐχθροῦ των· ὅθεν διωροδοκῆσαντες τὸν μέγαν βεζίρην Χουσεῖν, ἐπέτυχον τὴν καθαιρέσιν τοῦ Λουκάρως, καὶ τὸν ἀντ' αὐτοῦ διορισμὸν τοῦ παπολάτρου Γρηγορίου τοῦ Ἀμασείας, ὅστις συνεργοὺς ἔχων δύο καθηρημένους ἀρχιερεῖς, τὸν Ἀχρίδων Μητροφάνην, καὶ τὸν Σεῤῥῶν Ἰωάσαφ, δὲν ἔπαυε καταφλυαρῶν καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς Τούρκους τὸν Κύριλλον, ὡς φίλον τῶν Εὐρωπαίων, καὶ προδότην τῶν συμφερόντων τῆς αὐτοκρατορίας. Οὐδεὶς ὅμως τῶν ἐπισκόπων ἠθέλησε νὰ παρασταθῇ εἰς τὴν χειροτονίαν τοῦ Γρηγορίου, ὁμολογήσαντος ἤδη τὴν πρὸς τὸν πάπαν ὑποταγὴν· ἵνα δὲ τηρηθῇ πρόσχημά τι νομιμότητος συνεκλήθησαν ἐπίσκοποι, ἄλλοτε ἐπὶ κακῇ διαγωγῇ καθαιρεθέντες, καὶ κατωρθώθη οὕτως ἡ παράνομος ἐκλογὴ τοῦ ἐπιβάτου Γρηγορίου, Στραβοαμασείας ἐπονομαζομένου διὰ τὸ μονόφθαλμον.

Ἀλλ' ὁ Κύριλλος δὲν ἐπτοήθη, καὶ ἐν συνοδείᾳ τεσσάρων ἀρχιεπισκόπων καὶ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ κλήρου, προσελθὼν ἐτόλμησε ν' ἀφορίσῃ τὸν ἐπιβάτην τῆς πατριαρχείας, ὑποψήριον τῶν Ἰησουιτῶν καὶ τοῦ μεγάλου βεζίρου, ὅστις μετὰ τρίμηνον ἀθλίαν διοίκησιν, καθαιρεῖται καὶ σιδηροδέσμιος ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Ὁ Λούκαρις ἐφαίνετο ἔτοιμος ν' ἀναλάβῃ τὸν θρόνον· ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας δεινὴν ἔπλεξαν κατ' αὐτοῦ συκοφαντίαν, καταπείσαντες τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ὁ Κύριλλος συνώμοτε μετὰ τῶν Φλωρεντινῶν πρὸς παράδοσιν μιᾶς τῶν ἐν Αἰγαίῳ νήσων. Τὴν συκοφαντίαν ἐνίσχυσε καὶ δῶρον 20,000 ταλλήρων προσφερθὲν εἰς τὸν ἀπληστον μέγαν βεζίρην· ὅθεν ὁ ἀτυχὴς Κρῆς συλληφθεὶς αἵφνης ἀπάγεται εἰς ἐξορίαν ἀναπολόγητος.

Ἀλλ' ὁ κλῆρος, καίτοι στερηθεὶς τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτοῦ, ἐπέμεινε μὴ θέλων νὰ ἐκλέξῃ ἕτερον, ἐπὶ τῷ ὀρθοτάτῳ λόγῳ, ὅτι ὁ θρόνος δὲν εἶχε χρεύσει. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους, διὰ πολλῶν μέσων, προεχειρίσθη πατριάρχης Ἀνθιμος ὁ Β'. πρῶην Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης· ὁ δὲ ἑλληνικὸς κλῆρος ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ πρὸς ἀποφυγὴν μειζόνων κακῶν.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ οὐ μόνον ἐπολέμει τὸν Λούκαριν, ὡς ἀντιπα-

χθέντα εὐθαρσῶς εἰς τὴν τεκταινομένην ὑποδούλωσιν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἐφαντάζετο αὐτὸν, ὡς κλίνοντα πρὸς τὴν Μεταρρύθμισιν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι οὗτος νέος ὢν, χάριν σπουδῆς καὶ μελέτης, εἶχεν ἐπισκεφθῇ τὰς χώρας ἐν αἷς τὸ θρησκευμα τοῦ Λουθήρου πλήρη, εἶχεν ἐνεργήσει τὴν κατὰκτησιν.

Ὅθεν μέγα ἐθεωρήθη τὸ κατόρθωμα τῆς καθαιρέσεως αὐτοῦ. Ταχυδρόμος ἐπίτηδες ἐκ Βυζαντίου σταλεῖς ἀνήγγειλεν εἰς Ῥώμην τὸ ἀποτέλεσμα τῆς Ἰησουϊτικῆς ραδιουργίας· καὶ ὁ πάπας Οὐρβανὸς χαιρεκακῶν ἀνήγγειλε τὴν χαρὰν τοῦ πρὸς τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, εὐχαριστῶν διὰ τὰ γενόμενα, καὶ προτρέπων εἰς ἐπαγρύπνησιν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀνθίμος, γνήσιον τέκνον τῆς ὀρθοδοξίας ἀναδειχθεὶς, διέψευσε τὰς ἐλπίδας τῶν Ἰησουϊτῶν. Σύνοδος ἀθροισθεῖσα ἐν Κωνσταντινουπόλει καθήρεσε καὶ ἀφώρισε τὸν προεπιβάντα Γρηγόριον· καὶ αὐτὸς δὲ μετὰ πεντηκονθήμερον πατριαρχεῖαν, βλέπων τὴν ἀθλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰστασιν, παρητήθη καὶ ἀπελθὼν εἰς Ἀθῶνα ἡσύχασε. Πάντα λίθον ἐκίνησεν ὁ πρέσβυς τῆς Γαλλίας πρὸς ἀναστολὴν τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἀνθίου, ὡς καὶ οἱ Ἰησουῖται· εἰς μάτην ὅμως· ὁ κλῆρος θωρακισθεὶς διὰ τῆς πίστεως ἀντέστη εἰς τὰ μηχανορραφήματα αὐτῶν, καὶ στάσις τῶν γιανιτζάρων ἐκρήμισε τὸν μέγαν βεζίρην Χουσεῖν, προσφορώτατον τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ὄργανον.

Ὅθεν ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἐκ τῆς ἐξορίας, προχειρίζεται κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον 1623, τὸ δεύτερον οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Ἐταράχθη εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο ὁ καθολικὸς κόσμος· Ἕλλην μοναχὸς ἐστάλη ἀμέσως ἀπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας ἵν' ἀναγγεῖλῃ ὅτι εἴκοσι χιλιάδες ταλλήρων ἦσαν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐὰν κατώρθουν τὴν καθάρισιν τοῦ Λουκάρεως.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην στόλος Κοζάκων εἰσελθὼν εἰς τὸν Βόσπορον ἐλεηλάτησε τὴν Εὐρωπαϊκὴν παραλίαν, καὶ παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας διάφορα τῆς Κωνσταντινουπόλεως προάστεια, μετὰ δὲ τὸ κατόρθωμα ἀπῆλθεν ἐν θριάμβῳ, ἐνσπείρας τρόμον ἀπερίγραπτον. Οἱ Ἰησουῖται συνέλαβον πρόσφορον συκοφαντίας ἐπιχείρημα· καὶ ἐκμεταλλευθέντες τὸν φόβον τῶν Τούρκων παρέστησαν εἰς τὴν Πύλην, ὅτι προσκλήσει τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι εἶχον ἔλθει· ἀλλ' ἡ καταχθόνιος ἐκείνη συκοφαντία, ὑπὸ τῶν πραγμάτων διαψευθεῖσα, ἀπέτυχε.

Τοσαῦτα ἀπόπειραι ναυαγήσασαι, τηλικαῦται προσβολαὶ ἀποκρουσθεῖσαι, κατέστησαν σεδυστὸν τὸν Λούκαριν εἰς τοὺς Ἰησουῖτας, οὔτι-

νες ἐννόησαν ἐπὶ τέλους, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἐφημέρων ἐκείνων πατριαρχῶν, οὓς ἡ Γαλλικὴ πρεσβεία ἠδύνατο, κατὰ τὸ δοκοῦν, ν' ἀνατρέπη· ὅθεν ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης μὴ δυναμένη νὰ τὸν καταβάλλῃ ἀπεφάσισε νὰ τὸν προσοικειωθῇ καὶ στείλῃσιν αὐτὸν ἐκ Ναυπλίου Κονάκιον Ῥόσῃ μὲ ὁδηγίας πρὸς τὸν Κύριλλον ὑπογεγραμμένας ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Βανδίνῃ, ἔλεγεν, ὅτι τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλήματα ὡς λουθηροκαλβίνου ἠδύνατο νὰ διαλύσῃ πέμπων εἰς Ῥώμην ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του· ἀνωμολόγει δ' ἐν αὐταῖς ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία τὸν Λούκαριν ὡς τὸν πρῶτον, μετὰ τὸν πάπαν, πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καὶ ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν τῆς δύσεως εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ὁ Κύριλλος ἐννοῶν κατὰ βάθος τὸ πνεῦμα τῆς ἀλωπεκώδους ἐκείνης πολιτικῆς εἶπεν εἰς τὸν ἀπεσταλμένον, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν καὶ ἐξήγησιν εἶχε νὰ δώσῃ.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ῥόσῃ, ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἐνεδύθη τὴν λεοντήν, ἀντὶ τῆς στιγμιαίως περιβληθείσης ἀλωπεκῆς. Οἱ Ἰησουῖται διαμένοντες εἰς τὸν Γαλατὰν καὶ τὸ Σταυροδρόμιον, καὶ σχολεῖα συστήσαντες ἐδίδασκον τοὺς ἑλληνόπαιδας δωρεάν, καὶ τοὺς πτωχοὺς αὐτῶν γονεῖς ἔτρεπον, ἀγοράζοντες διὰ τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τὰς ἀπλοϊκὰς καὶ ἀθῶκας ψυχὰς, εἰς τὰς ὁποίας διέσπειρον ἥρεμα τὰς παπικὰς καινοτομίας. Νέαν ἐπενόησαν καὶ τότε κατὰ τοῦ Λουκάρεως συκοφαντίαν, ὅστις ἐθεώρησε φρόνιμον ν' ἀποχωρήσῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ μικρὸν, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ τρικυμία· καὶ τῷόν τι μετὰ τινος ἡμέρας ἐπανήρχετο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἰσχυρότερος παρά ποτε.

Ὁ Κύριλλος ἐξ ἀνάγκης δεχθεὶς τὴν προστασίαν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεων τῶν διαμαρτυρομένων δυνάμεων, ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ θρόνου, πρὸς μεγίστην ἀγανάκτησιν τῶν καθολικῶν. Ἵνα δὲ καιριώτερον τραῦμα ἐπιφέρῃ πρὸς τὰς ἐν τῇ Ἀνατολῇ προσηλυτίσεις τῶν Αὐτικῶν, συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὴν τυπογραφίαν, διὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ, ἐξ ἧς ἀπελύοντο καὶ μετεδίδοντο καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν βιβλία ὑπὸ ὀρθοδόξων γραφέντα, καὶ τὰς παπικὰς καινοτομίας ἐλέγχοντα. Τότε πλέον μανιώδεις οἱ Ἰησουῖται ἐκίνησαν πάντα λίθον, καὶ πᾶσαν μυστράν συκοφαντίαν ἐπενόησαν, πρὸς ματαίωσιν τοῦ ἔργου τούτου· ἐπὶ τέλους δ' ἔλαβον τ' ἀντίποινα, σιδηροδέσμιοι ἀποδιωχθέντες τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Ἀλλ' ἐνῷ ὁ Κύριλλος ἐνόμιζεν ἐκυτὸν ἀπαλλαγέντα τῶν δεινοτάτων

ρων αὐτοῦ ἐχθρῶν, εἶδεν ἀπερχόμενον ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὸν ἰσχυρότερον τῶν προστατῶν του, τὸν Θωμᾶν Ῥούην, πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, ἥτις δὲν ἐδείξε τὴν αὐτὴν, ὡς πρότερον, πρὸς τὸ θυμὰ τοῦτο τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ ὑπεράσπισιν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, προσκλήσει τοῦ πρέσβεως τῆς Ὀλλανδίας Κορνηλίου Ἄγα, ἀπεστάλη ἐκ Γενεύης ὁ ἱερεὺς Ἀντώνιος Λήγερ, τὸ γένος Πεδεμόντιος, ὅστις κατασταθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν τῷ 1628 προσηλώθη ἔκτοτε εἰς τὸν Κύριλλον ὡς κακὸς τις αὐτοῦ δαίμων. Ὁ Ἄγας καὶ ὁ Λήγερ καταχρώμενοι τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Λουκάρεως, ἐθεώρουν ἤδη ἑαυτοὺς κυρίους τῆς ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἐπεχείρησαν νὰ προσοικειωθῶσι καὶ τὴν τῆς Ἀλεξανδρείας ὅθεν ἔγραψαν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Γεράσιμον τὸν Σπαρταλιώτην, προτείνοντες τὴν δαπάναις τῆς Ὀλλανδίας ἱδρυσιν σχολῶν καὶ τυπογραφεῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὴν εἰς τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν δημοσίευσιν τῆς τε Βίβλου καὶ τῶν ἁγίων πατέρων, ἐπὶ μόνῳ τῷ ὄρῳ τῆς παραδοχῆς τῶν καλβινιστῶν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας· ἀλλ' ὁ Γεράσιμος ἀπήντησεν, ὅτι ἡ ἐνότης τῆς πίστεως εἶναι μὲν χρῆμα σωτήριον καὶ οὐράνιον, ἀλλὰ δέον πρὸ πάντων νὰ ᾖ εὐλικρινές.

Τότε συνετάχθη ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων ἢ εἰς Λούκαριν ἀποδοθεῖσα ὁμολογία τῆς πίστεως (1629), δημοσιευθεῖσα εἰς Γενεὴν καὶ προσφωνηθεῖσα Κορνηλίῳ τῷ Ἄγᾳ. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ βιβλίου τούτου ἐπροξένησε τρομερὸν ἐν Εὐρώπῃ θόρυβον.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ καὶ θεοὺς καὶ δαίμονας ἐπικαλεσθεῖσα πλεόν ἐπεδίωξε λυσσῶδῶς τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐπιρόβου τούτου ἐχθροῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποῦ ἐνέργουν οἱ λουθηροκαλβίνοι καταχρώμενοι τῆς εὐγνωμοσύνης, ἣν ὁ Κύριλλος ἐδείκνυε πρὸς αὐτοὺς, διὰ τὴν ὑπεράσπισιν κατὰ τῆς φανεράς ἀντιδράσεως τῶν καθολικῶν. Κύριλλος ὁ Κονταρῆς ἐκ Βερόοιας, ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Γαλατᾷ σχολεῖον τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ ὄργανον δεξιότατον καὶ φανατικὸν ἀναδειχθεὶς τῆς Ῥωμαϊκῆς θρησκείας, παρέτετι ὡς ἀντίπαλος τοῦ Λουκάρεως, καὶ πᾶσαν δολοπλοκὴν μετῆλθε πρὸς κατάληψιν τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς πρεσβείας ὅθεν ἐν ἔτει 1632, καθαιρεθέντος τοῦ Λουκάρεως, ἐπιβαίνει τῆς πατριαρχείας ὁ Κονταρῆς, ὅστις ἐξ μόνον ἡμέρας διοικήσας (5—11 ὁκτωβρίου), ἐξωθεῖται βιαίως ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας, καὶ ἐξορίζεται εἰς Τένεδον. Μετακληθεὶς δὲ ὁ κλεινὸς Λούκαρις τὸ τρίτον ἀναγορεύε-

ται οίκουμενικὸς πατριάρχης, καὶ ἐπὶ ἐν ἔτος καὶ μῆνας ἐξ διακοσμήσας τὸν θρόνον, καθαιρεῖται καὶ πάλιν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προχειρίζεται ὁ συμπατριώτης τοῦ Ἀθανάσιος Πατελλάριος (1633).

Ἡ μερὶς τῶν Ἰησουϊτῶν θεωροῦσα, ὅτι αἱ συνεχεῖς ἐκεῖναι καθαιρέσεις εἰς οὐδὲν ἄλλο ἔφερον εἰμῇ εἰς τὸ νὰ πολυπλασιαζῶσι τοὺς θριάμβους τοῦ Κυρίλλου, εἶχε προνοήσει περὶ ἀσφαλεστέρας τινὸς ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπαλλαγῆς. Διωργάνισε δηλονότι τὴν σύλληψιν τοῦ Λουκάρεως, ἐν Χίῳ τότε ἐξορισθέντος, ὑπὸ τινος τῶν κατὰ τὸ Αἰγαῖον πολυαριθμῶν πειρατῶν καὶ τὴν διὰ βίου φυλάκισιν αὐτοῦ εἰς τι τῶν γαλλικῶν ἢ παπικῶν φρουρίων. Ἀλλ' ὁ Κύριλλος εἶχε προῖδεῖ τὸν κίνδυνον, ὁ δὲ ἀντιναύαρχος Βεκίρ-πασάς, κατ' αἵτησίν του, ἐπέτρεψεν ἵνα μεταβῇ εἰς Ῥόδον, ἔνθα διέτριβεν ἐν ἀσφαλείᾳ ἀπὸ τῶν πειρατῶν.

Ὁ Ἀθανάσιος, μετὰ τεσσαρακονθήμερον πατριαρχεῖαν ἐκπίπτει τοῦ θρόνου, καὶ ὁ Λούκαρις μετακληθεὶς ἀναγορεύεται ἐν πομπῇ τὸ τέταρτον (1633). Μετὰ ἐνὸς ὅμως ἔτους καὶ μηνῶν δύο διοίκησιν, ῥαδιουργία τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐκβάλλεται αὖτις ὁ Κύριλλος, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ προκατόχου Ἀθανασίου (1634)· ἀλλὰ καὶ οὗτος μὴ δειχθεὶς ὄργανον τῶν Ἰησουϊτῶν, μετὰ ἐνιαύσιον πατριαρχεῖαν καθαιρεθεὶς, διαδέχεται ὑπὸ τοῦ παπολάτρου Κυρίλλου τοῦ Κονταρῆ, ὅστις μετὰ ἐνὸς ἔτους καὶ ἐξ μηνῶν ἄδοξον καὶ οἰκτρὰν διοίκησιν, κρημνισθεὶς ἐξορίζεται εἰς Ῥόδον. Τὸν Κονταρὴν διεδέχθη Νεόφυτος Γ'. ὁ πρῶην Ἡρακλεῖας· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μὴ δυνάμενος ν' ἀντέχῃ πρὸς τὰς γενομένας ταραχάς, οἰκειοθελῶς παραιτεῖται, καὶ ὁ Λούκαρις τὸ πέμπτον προσκαλεῖται ἐκ τῆς ἐξορίας εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον (1637).

Οἱ Ἰησουῖται δὲν ἀπηύδων ἐργαζόμενοι κατὰ παντὸς μὴ ὁμολογῶντος τὴν Λατινικὴν θρησκείαν πατριάρχου, πολλῶν δὲ μᾶλλον κατὰ τοῦ κεκηρυγμένου αὐτῶν ἐχθροῦ Λουκάρεως. Ἐξαναστάντες διὰ τὸ κατ' αὐτῶν πέμπτον ἤδη κτύπημα τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, ἐπενόησαν φρικτὴν κατηγορίαν κατὰ τοῦ πολυπαθοῦς καὶ ἀπροστατεύτου Ἑλληνος. Ὅθεν παρέστησαν εἰς τὸν μέγαν βεζῖρην Βαϊράμ-πασάν, ὅτι εἰσηγήσει δῆθεν τοῦ Κυρίλλου οἱ Κοζάκοι ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν Ἀζόφ, καὶ ὅτι, ἅμα ἐμφανιζομένων αὐτῶν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ πατριάρχης ἐμελλε νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τοὺς ἐμοθρήσκους αὐτοῦ· ἡ κατηγορία αὕτη τὸ δεύτερον ἤδη ἐπινοηθεῖσα τοσαύτην ἐντύπωσιν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Τούρκους, ὥστε

ὁ Βαϊράμ-πασὰς ἔπεμψε κατεσπευσμένως πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἐκστρατεύοντα τότε κατὰ τῆς Περσίας, ἐξαιτούμενος τὸ διάταγμα τοῦ θανάτου τοῦ Λουκάρως· ὁ ταχυδρόμος ἐπανεστρέψε κομίζων τὸ τραπερὸν φερμάνιον.

Οἱ Τούρκοι μὴ τολμήσαντες νὰ τὸν ἀπαγχονίσωσι δημοσίᾳ, συνέλαβον αὐτὸν καὶ ἐπεβίβασαν εἰς πλοιάριον, ὡς ἂν ἐπρόκειτο νὰ σταλῇ εἰς ἐξορίαν· ἅμα δὲ μακρυθέντες ἀπὸ τῆς στερεᾶς εἶπον αὐτῷ οἱ γιαντισάροι ὅτι δέον ν' ἀποθάνῃ. Τότε ὁ μάρτυς γονυπετήσας προσπυχθήν ἐνθέρμως, καὶ εἶτα παρέδωκε τοῖς δημίσι τὸν τράχηλον, τὸν ἐπὶ τριάκοντα πέντε ἔτη βαστάσαντα τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διασώσαντα ἀπὸ παντὸς ῥύπου αἱρέσεως, καὶ παντὸς ἀντιχριστιανικοῦ μολύσματος. Ἡ ἐκτέλεσις ἐγένετο τὴν 27 Ἰουνίου 1638. Τὸ σῶμα τοῦ Λουκάρως ἐβρίφη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀνευρεθὲν ὑπὸ ἀλιέων ἐνσταφιάσθη. Ἀλλ' ἡ μανία τῶν ἐχθρῶν τοῦ οὔτ' ἐν τῷ τᾶφῳ ἀφῆκεν αὐτὸν ἥσυχον· ἐκθάψαντες τὸν νεκρὸν ἐβρίψαν πάλιν εἰς τὴν θάλασσαν, ἧς τὰ κύματα φιλανθρωπότερα ἀναδειχθέντα, ἐπέδωκαν τὸ πτώμα εἰς χεῖρας φιλίας, δι' ἐπιμελείας τῶν ὁποίων εὔρεν ἐν τέλει τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ τάφου εἰς τὴν παραλίαν μιᾶς τῶν νήσων τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας. Καὶ ἡ ἱστορία, πρὸς αἶσχος τοῦ καθολικισμοῦ, ἀπεμνημόνευσε καὶ τῆς τιμῆς τοῦ αἵματος τοῦ μάρτυρος τῆς ὀρθοδοξίας, πληρωθείσης μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἰς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τῆς Ῥωμαιοῦ αὐλῆς, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ μὲν Rycaut εἰς 50,000 κορώνας ἀναβιβάζει, ὁ δὲ Σαγγέδος εἰς 40,000 σκούδων⁽¹⁾.

Ἡ εἰς τὸν Λούκαριν ὑπὸ τῶν παπιστῶν καὶ τῶν λουθηροκαλβίνων ἀποδοθεῖσα μομφή, εἶναι πλάσμα οἰκτρὸν, τῶν μὲν ἵνα δικαιολογήσωσι τὸν κατὰ τοῦ φαεινοῦ τούτου τῆς ὀρθοδοξίας ἀστέρος καταχθόνιον πόλεμον, τῶν δὲ ἵνα προσλάβῃ ἡ αἵρεσις τίτλον τινα ἐπισημότητος, ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν δῆθεν ἀναγνωριζομένη. Θεοφάνης ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἀνεσκεύασεν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1630 εἰς δεκαεὺς κεφάλαια τὰς κατὰ Λουκάρως συκοφαντίας, διακηρύττων ὅτι « ὁ οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τοσοῦτον » ἀπέχει αἱρέσεως, ὥστε καὶ θαρρύντως τολμᾷ λέγειν ὡς οὗτος » ἐστὶν ὁ κατὰ ἀλήθειαν ἀρχιερεὺς ἐν τοῖς νῦν, κατὰ Παῦλον, ὁσιος, » ἀκκακος, ἐλεήμων, εὐσεβὴς, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν

(1) Μάρκου Ῥενιέρη, βίος Κυρίλλου Λουκάρως—Παρ. Μελετίου, Ἑκκλ. ἱστορία

« πιστοῦ λόγου ἀντεχόμενος ⁽¹⁾. » Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει συστάσα τῷ 1635 ἀνεθεμάτισε τὴν ψευδωνύμως ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρως ὑπὸ τῶν λουθηροκαλβίνων ἐκδοθεῖσαν Ὁμολογίαν τῆς Πίστews. Ταύτην δὲ καὶ δι' ἄλλης Συνόδου, ἐν Ἰασιῷ συγκροτηθείσης, ἐπεκύρωσεν ὕστερον καὶ Παρθένιος ὁ Γέρων. Ἀλλὰ καὶ τρίτη Σύνοδος ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπὶ Δοσιθέου συγκροτηθεῖσα (1672) ἀνεθεμάτισε τὸ ῥηθὲν κακόδοξον βιβλιάριον καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ φαινόμενον *ψευδοκύριλλον*, συνάγουσα διὰ τρανῶν ἀποδείξεων, ὅτι δὲν ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ τοῦ δυσσεβοῦς συντάγματος πατὴρ, καὶ διακηρύττουσα ὅτι « Κύριλλον » τοιοῦτον, Καλβινόφρονα, οὐδέποτε ἔγνώρισεν ἡ ἐκκλησία ». Φέρει δὲ ἡ Σύνοδος αὕτη ὡς πειστήρια τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ Λουκάρως τεσσαρίκοντα περικοπὰς ἐκ τῶν ἐτι τότε σωζομένων ἰδιογράφων αὐτοῦ διδασχῶν, δι' ὧν ὁ μακάριος Κύριλλος ἐκήρυττεν, ὡς ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, πάντα τὰ παρὰ τοῦ Καλβίνου ἀθετούμενα κεφάλαια τῆς εὐσεβείας ⁽²⁾.

Πρὸς τούτοις καὶ ἀνὴρ, ἄκρος τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστής, Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς συνέγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ Λουκάρως, ὡς ἀγίου.

Ἀλλ' ἴσως τινὲς ἀντιτάξωσι τὴν σιωπὴν τοῦ Λουκάρως ἐπὶ βιβλίου φέροντος τὸ ἴδιον ὄνομα· ἀλλὰ καὶ τὸ σόφισμα τοῦτο λύεται, λαμβανομένου ὑπ' ὅσιν, ὅτι καθ' ἣν ὥραν ἐξεδίδετο τὸ βιβλίον, ὁ Κύριλλος κατεπολεμεῖτο ὑπὸ τῶν πανισχύρων Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐκ μόνων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει λουθηροκαλβίνων πρέσβεων ἤλπιζεν ἀρβωγὴν ἐν ἀντιταχθῇ πρὸς τόσον ἐπιφόβους ἐχθρούς· ὅθεν ἵνα μὴ παροργίσῃ καὶ τούτους, καὶ διακινδυνεύσῃ μετὰ τῆς ἰδίας ὑπάρξεως καὶ τῆς κυμαινομένης ὀρθοδοξίας, ἐσιώπησεν ἀναβαλὼν εἰς καιροὺς αἰσιωτέρους τὴν διαμαρτύρησιν.

Ἐγραψεν ὁ Λούκαρις ἐπίγραμμα εἰς τὴν ὑπὸ Μιργουνίου μετάφρασιν Ἰωάννου τοῦ Κλίμακος, ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυθαλλέως, λόγους κλπ.

Γεώργιος Κορέσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Πίζῃ τῆς Ἰταλίας, ἔνθα καὶ ἀπὸ

(1) Δοσιθεὺς προλεγόμενα εἰς Μογίλα ὁμολογίαν.

(2) Δοσιθεὺς, περὶ Καλβινικῆς φρενοβλαθείας — Ζ. Μαβᾶ, Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως.

Καὶ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας ὁ Λούκαρις ἐπετίμησε τὴν λουθηροκαλβινικὴν αἵρεσιν, ἐν τῇ πρὸς τὸν Βέλγον Βυτενγορτίον ἐπιστολῇ του.

τῆς εὐδρας ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν, διαδεχθεὶς τὸν Κρήτα Μοσχέτην. Ἐπανελθὼν ἐν τῇ πατρίδι μετῆρχετο τὸν ἱατρὸν. Ἦγωνίσθη εὐκλεῶς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ὑπερέχων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν σοφίαν, ἐτίματο τόσον ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, ὥστε καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδιώκετο συκοφαντούμενος ὁ Λούκαρις, προσεκλήθη ἐκ Χίου ὁ Κορέσιος διὰ νὰ διαλεχθῇ πρὸς τὸν Λουθηρανὸν Λήγην. Κατὰ τὸν Ἱεροσολύμων Νεκτάριον ὁ Γεώργιος ἔγραψε τοὺς κατὰ Λήγην λόγους του, καὶ παραδούς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον, ὡς ὅπλον ὑπερασπίσεως, ἐπανεστρεψεν εἰς Χίον, ἔνθα διδάσκων καὶ θεραπεύων ἀπεβίωσεν ὑπέργηνως καὶ ἄγαμος (¹).

Ὁ Κορέσιος ἐγένετο εἰς τῶν ἐπισήμων τῆς ὀρθοδοξίας ἀγωνιστῶν, ἐλέγξας τὰς Ῥωμαϊκὰς καινοτομίας· διὰ τοῦτο λάβρως ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ οἱ λατινόφρονες Καρυοφύλλης καὶ Ἀλλάτιος. Ὁ πρῶτος διὰ τοῦ ἐξῆς ἐπιγράμματος ἐμυκτήρησε τὸν Κορέσιον μετὰ τῶν ἄλλων λατινομαστιγῶν, ὧν τὰ συγγράμματα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νικοδήμου τοῦ Μεταξῆ.

Χείρων Βαρλαάμ Βαλαάμ μαντισκόπου·
 Ἀνθρωποφώνου Βαρλαάμ χείρων ὄνου.
 Νεῖλος Παλαμᾶς, πηλαμᾶς ἰλῦς νόων.
 Σχολάριος δ' αὖ εἰς σχολὴν εἶρει λόγους.
 Πρόσθεε Σεβῆρον, τὸν Σαβουραδελφεία.
 Πηγὴ κακίστων Πηγαδᾶς ἦν ναμάτων.
 Νοῦς μάργος ἦ νοῦ εἰργὸς ἦν Μαργούνιος.
 Κορέσιος ζῶν ἐν κάρῳ σείει λόγους,
 Λαλῶν ἅ μὴ γνοὺς ἱατρὸς ψυχοφόρος.
 Μία ξυνωρίς, ὀγδοὰς λαοπλάνω,
 Σκότους ὁδηγοί, σχισμάτων διδάσκαλοι.

Ὁ αὐτὸς Καρυοφύλλης εἰς τὴν ἀνατροπὴν τῆς κατηχέσεως τοῦ Γεργάνου λέγει καὶ ταῦτα περὶ Κορέσιου. « Τρίτον ἄτοπον, ὅτι ἀπὸ » τοῦτου οἱ τολμηρότεροι, οὐχὶ μόνον ἔχουσι γνώμαις ἀλλόκοταις, οὔτε » μόνον παρομιλοῦσιν ἄκκιρον καὶ ἀνόητα, ἀλλὰ βάλλονται καὶ γρά- » φουσιν ὥσει σεσοφισμένοι, ἀγαπῶντας ταῖς πρωτοκαθεδρίαις, καὶ νὰ » κρᾶζονται ῥαβδί· καὶ τὸ κακὸν τοῦτο ἐπλήθυνε τόσον εἰς τὸν καιρὸν » μας, ὅτι εἶδαμεν γραψίματα τινῶν, οἱ ὅποιοι ἔχοντας ἐπάγγελμα » ἱατροῦ, ἀπὸ ἱατροῦ ἐγιναν αὐτοχειροτόνητοι θεολόγοι, καὶ χρεώ- » στῶντας νὰ θεραπεύωσι τὰ σωματικὰ, φρονεοῦσι ταῖς ψυχαῖς, καὶ

(¹) Βλαστειῶ, Νικητὴ Β', σελ. 88.

» τὰ γραψίματά τους εἶναι τόσον ἀσύστατα, ὅπου μὲ ἀληθοσύνην
 » ἤμπορεῖ τινὰς νὰ εἰπῇ, πῶς καὶ αὐτοὶ ὅπου τὰ ἐσύνθεσαν εἶναι
 » ἀδύνατον νὰ τὰ γρυκοῦσιν ».

Ὁ συμπολίτης του Ἀλλάτιος λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Γεωργίου. « pie-
 » tate amphibius, religione ex schismate, improbus, cum schis-
 » matis venina evomat ⁽¹⁾ ». Ὁ αὐτὸς δ' ἀλλαχοῦ πλάττει, ὅτι ὁ
 Κορέσιος ἐπὶ τέλους ἀναγνωρίσας τὴν ἀλήθειαν, ἐγένετο φίλος τῶν
 Λατίνων ⁽²⁾.

Καὶ ὁ Κομνηνὸς Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ὁ Κορέσιος ἐγένετο
 « Latinorum calumniator egregius ⁽³⁾. »

Ὁ Γοάριος ἐν προλεγομένοις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος Ἑλληνικοῦ
 Εὐχολογίου μετ' ἐπαίνων μνημονεύει τοῦ Κορεσίου.

Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ μαθητῶν μνημονεύονται οἱ Γρηγόριος Χῖος,
 πρωτοσύγγελος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Κλήμης, Λαυρέντιος ἱερομό-
 ναχος, καὶ Νικόλαος ἱερεὺς, διαπρέψαντες ἐπὶ παιδείᾳ ⁽⁴⁾.

Συγγράμματα.

— Διήγησις τοῦ λαμπροῦ ἀγῶνος τῶν Φλωρεντίνων. Βενετία 1614, παρὰ
 Πινέλφ. (Ἡ διήγησις αὕτη γέγραπται δι' ἑλληνικῶν στίχων).

— Περιγραφή Ἀθωνος. (Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης πολλὰ ἠρύσθη ὁ Ἰω.
 Κομνηνός).

— Μετεωρολογικά, καὶ διάφορα ζητήματα καὶ λύσεις.

— Σχόλια εἰς τὴν σύνοψιν τῶν κανόνων Νεΐλου τοῦ Χίου.

— Ἀντιβέρητικὸς πρὸς Βελλαρμίνον.

— Ἐξήγησις τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

— Θεολογίας Σύνταγμα.

— Περὶ ἁγίας Τριάδος.

— Περὶ μυστερίων, ἢ κατὰ Λατίνων βιβλίον Β'.

— Ἀπάντησις κατὰ τῆς Τάργας ⁽¹⁾.

— Περὶ εὐχαριστείας. Διάλεξις μετὰ τινων τῶν φράρων. (ἔτυπώθη ἐν Λον-
 δίνῳ μετ' ἄλλων ὑπὸ Ν. Μεταξᾶ).

— Περὶ ἀνθρωπίνων ἔργων.

— Ἀπάντησις εἰς Πανοπλίαν.

— Περὶ τεθνεώτων.

(1) Allatii, de Georgiis.

(2) Allatii, de consensione. σελ. 1113.

(3) Prænotiones Mystagogicæ, σελ. 117.

(4) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, σελ. 1179.

(5) Ἡ Τάργα τῆς Ῥωμαϊκῆς πίστεως σύγγραμμα εἰς χυδογραφικὴν γράφην ὑπὸ
 τοῦ Ἱησοῦ τοῦ Τυχάρδου Φραγκίτσου.

- Περὶ διωγμῶν τῆς ἐκκλησίας.
- Διαλέξεις ἐξ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.
- Περὶ ἀρχῆς τοῦ πάπα.
- Περὶ τοῦ ἐν δόξῃ καθαρτηρίου πυρός.
- Περὶ ἀπολαύσεως τῶν ἁγίων.
- Συντομία τῶν ἰταλικῶν ἀμαρτημάτων.
- Ἐγχειρίδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς).
- Διαλέξεις πρὸς Ἀθήνηρ.
- Περὶ προορισμοῦ, χάριτος, καὶ αὐτεξουσίου.
- Περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων.
- Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, πρὸς Λεονάρδον τὸν Χίον.
- Ἀκολουθία ἀσματικὴ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θεοφίλου τοῦ Ζακυνθίου, μαρτυρήσαντος ἐν Χίῳ. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1836 ὑπὸ Σεργίου Χ. Ῥαφτάνη).
- Ἐπιγράμματα καὶ ποιήματα ἐ ληνιστὶ καὶ λατινιστί.
- Ἐπιστολαὶ πρὸς Γοάριον, Κορυδαλλέα κλπ.

Ἔγραψεν ὁ Κορέσιος καὶ λατινιστί—*Libellum de impietatis*, καὶ ἰταλิสτί, *Contra le gallecianti del Galileo*. Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει ἕτερον σύγγραμμα τοῦ Κορεσίου κατὰ Λατίνων, ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ Οὐρδανοῦ Η' τῷ πρὶ παραδοθέν. (Prænot. Mystag. σελ. 14).

Θεόφιλος Κορυδαλλεύς.

Γεννηθεὶς εἰς Ἀθήνας ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν· ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐξήσκει τὴν ἐπιστήμην, διορισθεὶς καὶ σχολάρχης τοῦ ἐκεῖ σχολείου· ἐντεῦθεν ἔγραψε πρὸς Κύριλλον τὸν Λούκαριν τῷ 1624 συγχαιρόμενος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ πατριαρχείᾳ. Ἐκ τοῦ γράμματος τούτου ἀφορμὴν δραχάμενος ὁ πατριάρχης, ὅστις ἐκ φήμης προεγνώριζε τὴν παιδείαν τοῦ Κορυδαλλέως καὶ τὴν περὶ τὴν Ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν πολλὴν αὐτοῦ ἀκριβείαν, διὰ γραμμάτων προσεκάλεισεν αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐλθόντα καθίστησι σχολάρχην τῷ 1626 ἐν τῇ τότε ἰδρυθείσῃ πατριαρχικῇ σχολῇ, δούς εἰς ζωάρκειαν τὴν ἐν τῷ Κοντοσκαλίῳ ἐκκλησίαν. Ἐνδυνθεὶς τότε τὸ μοναχικὸν σχῆμα, μετωνομάσθη Θεοδόσιος. Ἀνὴρ ἀνηρέμου καὶ ἀστάτου φρονήματος ὁ Κορυδαλλεύς, ἀποβαλὼν τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον ἐπανάλαβε τὸ κοσμικὸν ὄνομα Θεόφιλος, καὶ ἐκ Βυζαντίου ἀπελθὼν ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐδίδασκε τοὺς βουλομένους.

Ὀλίγον πρὸ τῆς πατριαρχείας Παρθενίου τοῦ Γέροντος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαναστρέψας, ἐδέχθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἐκτιμῶσα τὰς γνώσεις ἐλησμώνησε τὴν θρασυτητα τοῦ πρώην μοναχοῦ. Οἱ λουθηροκαλβίνοι θέλοντες ἔτι εὐξασθαι καὶ μεταξὺ τῶν

Ελλήνων συνήγορον τῆς αἵρεσεώς των, ἥτις πανταχόθεν ἀπεκηρύσσετο, καὶ εὐθαρσῶς ἐπατάσσετο, εὖρον πρόσφορον ὄργανον τὸν ἄστατον Κορυδαλλέα, ὅστις κρύφα μετὰ τῆς διδασκαλίας ἐπέβριπτεν εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀπλοϊκωτέρων τὸ δηλητήριο τῆς αἱρέσεως. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἐνεθρονίσθη ὁ Παρθένιος, ὁ Κορυδαλλεύς ἀναβάς ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος ἐξεφώνησε πανηγυρικόν, ἐν ᾧ κακοβούλως ἀνέμιξε καὶ αἰρετικὰς δοξασίας, διακηρύξας ἐν τέλει, ὅτι τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ψευδοκυρίλλου φερόμενα καλδινικὰ κεφάλαια, ἦσαν ἡ εἰλικρινὴς τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ὁμολογία. Ἡ θρασύτης αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον διηρέθισε τὸν κλῆρον, ὥστε ἐντολῇ τοῦ πατριαρχείου ὁ ιεροκλήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, Μελέτιος ὁ Συρίγος, ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἐκραυνοβόλησε τὰ αἰρετικά τοῦ Κορυδαλλέως δόγματα. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου μεταγράφωμεν τὴν ἐξῆς περικοπὴν.

« Κάποιος φιλόσοφος Θεόφιλος μὲν πρότερον ὀνομαζόμενος, ὕστερον »
 » δὲ διὰ τοῦ ἀγγελικοῦ σχήματος Θεοδόσιος, καὶ πάλιν τοῦ σχήμα-
 » τος ἀποστατήσας, Θεόφιλος μέινας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν μισόθεος, ἀνέ-
 » βηκεν ἐδῶ ἐπάνω εἰς τὸν ἴδιον ἄμβωνα τοῦ πατριαρχείου, τὴν
 » ἡμέραν ὅπου ἐνεθρονίσθη ὁ παρὼν πατριάρχης Παρθένιος πρῶτην
 » Ἀδριανουπόλεως, καὶ εἶπε πῶς τὰ τοῦ Κυρίλλου κεφάλαια εἶναι
 » στήλη τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅτι ἡ ἐκκλησία μας εἰς αὐτὰ θεμελιούται,
 » καὶ ὅποιος δὲν τὰ ὁμολογεῖ εἶναι ἀσεβής· καὶ μάλιστα ἀπὸ ὅλα
 » διακρατῶν τὸ ἰζ'. κεφάλαιον τὸ ἀρνούμενον τὴν ἀληθῆ παρουσίαν
 » τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις, σπέρνει
 » ζιζάνια εἰς τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, φιλονεικεῖ μαζὴ μὲ τοὺς μα-
 » θητάς του παντοιοτρόπως νὰ ἀρπάσῃ τὴν τροφὴν ὅπου ἄφηκεν ὁ
 » καλὸς ποιμὴν ἀπὸ τὰ πρόβατά του, μὲ λογισμοὺς ἀνθρωπίνους,
 » προσθεῖς καὶ τοῦτο, ὅτι αὐτῷ μᾶλλον πειστέον, φιλοσόφῳ ὄντι, ἢ
 » ἄλλῳ τινὶ τῶν μὴ ἴσα τούτῳ τὴν φιλοσοφίαν πεπαιδευμένων· περὶ
 » τῶν τοιούτων φημὶ τὸν Παῦλον εἰρηκέναι, βλέπετε μὴ τις ὑμῖν
 » ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας· ἡ πίστις ἡμῶν οὐχὶ ὑπὸ
 » φιλοσόφων ἐκηρύχθη, ἀλλ' ἐν δυνάμει Θεοῦ· μάλιστα τὴν λέγω
 » ἐναντιωτάτην εἰς ἄμετρα πράγματα μὲ τὴν θεολογίαν· ποῦ γὰρ
 » τὰ κατὰ φύσιν τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀρμόσουσιν; ὅθεν οὐκ ἀκολουθεῖν
 » δεῖ ὑμᾶς αὐτῷ πεῖθεσθαι, πολλὴν τριβὴν περὶ τὴν φιλοσοφίαν ἔχοντι·
 » ἥδη γὰρ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς θεολογίᾳ καὶ τοῖς μυστηρίοις τῆς πίστεως
 » πολλὴν ἔχει τὴν ἀπειρίαν καὶ ἀπιστίαν, κατὰ Παρφύριον βλασφη-

» μῶν τὸν Χριστιανισμόν, καὶ κατὰ Συμπλίκιον, καὶ κατὰ Ἰωάννην
 » τὸν Γραμματικόν, ἀποστατήσας τῆς καθ' ἡμᾶς εὐσεβοῦς πίστεως·
 » μάλιστα δὲ πάντων αὐτῶ οὐ πειστέον διὰ τὰς ἀντιθέσεις, ἃς ἑαυτῶ
 » ποιεῖ· τότε γὰρ εἶρηκεν ὅτι τὰ κεφάλαια ταῦτα διορθώσεώς τινος
 » δέονται, καὶ αὐτὸς ἀντιβρῆσιν τινα ἐποίησε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ ἐκ
 » Βεζζοίας, εἰς σύνεσιν τούτου· λοιπὸν οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ ἔχει
 » καθαρὰ ὅλως αἰρέσεως· διατὶ λοιπὸν νὰ τὰ συγχωροῦμεν τῶν ἀκά-
 » κων καὶ ἀπλῶν ἀνθρώπων νὰ τὰ διαβάζουσιν ὅπου εἶναι κίνδυνος
 » νὰ φαρμακευθοῦσιν; ἓνα μόνον νὰ ᾔτο κακὸν δὲν εἶνε χρεῖα νὰ διαβά-
 » ζονται, διατὶ ἀπλοῦν θέλει τὸ ἀγαθὸν ἢ πίστις καὶ ὄχι ἐπίμικτον.

« Ὅταν ὁ φιλόσοφος αὐτὸς ἀνέβη ἐπ' ἄμβωνος τούτου καὶ ἐκύρωσε
 » τὰ κεφάλαια τοῦ Κυρίλλου, δὲν ἤξευρεν ὁ Παναγιώτατος οὔτε ἡ
 » Σύνοδος τί θέλει νὰ εἰπῇ· καὶ ὥσάν τὰ ἤκουσαν, μὲ πολλήν τους
 » ἀηδίαν καὶ σύγχυσιν καὶ ταραχήν τὰ ἤκουσαν· μὰ δὲν τὸν ἐφίμωσαν
 » νὰ τὸν καταβάσουσι κάτω βλάβασμα λαλοῦντα; διατὶ ἦτον ἡ ἡμέρα,
 » καθ' ἣν ἐνεθρονίσθη ὁ Παναγιώτατος· καὶ τῷ πάθει τῆς βίας βε-
 » βλημένος ἦν ὡς ἄφωνος νεύων εἰς ἑαυτὸν, καὶ διατὶ ἤλπιζεν ὕστερον
 » νουθετηθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς ὁ φιλόσοφος· μὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς
 » μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν νουθεσίαν εἰς τὰ αὐτὰ μένει· ἰδοὺ ἐκ
 » στόματος τοῦ Παναγιωτάτου καὶ πάσης τῆς Συνόδου προσταχθεὶς
 » ἐγὼ φανερώσω τὴν βουλὴν τῆς ἐκκλησίας ἢ ὅποια εἶναι, τὰ κεφά-
 » λαια ταῦτα τοῦ Κυρίλλου νὰ μὴ διαβάζονται οὔτε νὰ πιστεύονται
 » ὀρθόδοξα, διότι εἶνε μακρὰν τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας καὶ εὐσεβείας·
 » καὶ ὅποιος τὰ διαβάξει καὶ ἔχει τα εὐσεβῆ ἢ προστατεῖ αὐτὰ, νὰ
 » εἶνε ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας . . » (¹).

Ὁ Κορυδαλλεὺς παρὼν ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἐζητήθη ἵνα κατασπα-
 ραχθῇ ὑπὸ τοῦ πλῆθους, καὶ φεύγων ἐκρύβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχον-
 τος Δημητρίου Ἰουλιανοῦ, παρ' ᾧ καταλύων ἤρχισε μετ' οὐ πολὺ δι-
 δάσκων ἐν μὲν τῇ φιλοσοφίᾳ, ὡς λέγει ὁ Δοσίθεος, τὸν ἀθεϊσμόν, ἐν δὲ τῇ
 θεολογίᾳ τὸν καλδαιισμόν. Ὑπουργὸς δὲ φύσει προσῆλθεν εἰτα εἰς τὴν Με-
 γάλῃν Ἐκκλησίαν ὁμολογῶν μετάνοιαν, καὶ συγχωρηθεὶς ὑπεδύθη αὐθις
 τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον Θεοδόσιος μετονομασθεὶς. Τὴν 14 Νοεμβρίου
 1640 (²) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης, ἐκβαλὼν

(¹) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων λόγων Συρίγου. Ἐξεφωνήθη δ' οὗτος τῇ 27 ὁκτωβρίου 1639.

(²) Οὕτω γράφει Συρίγος, σημειῶν καὶ τὴν ἡμέραν τῆς χειροτονίας τοῦ Σάββατον· ἐπομένως λαμβάνεται Κωνσταντῖος ὁ πατριάρχης ὀρίζων τὸ ἔτος 1639.

αυτοῦ θρόνου τὸν πρῶτον Βελλᾶς· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἔκπτωτος ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῆς ἀρχιερωσύνης, διότι ἀπεδείχθη ἐπαμφοτερίζων τοῖς δόγμασιν. Εἰς ἐσχάτην περιπεσὼν πενίαν περιήρχετο τῇδε κακείσε τὴν ἱατρικὴν μετερχόμενος, καὶ τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα μόλις πορίζομενος. Ἐλθὼν δ' ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας ἡσύχασε διδάσκων τοὺς προσερχομένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων μνημονεύεται καὶ Νεκτᾶριος ὁ Σιναΐτης, ὅστις τὴν Πελοπόννησον καὶ Ἀττικὴν περιερχόμενος, χάριν ὑποθέσων τοῦ Σινᾶ, ἡκρόατατο ἐν Ἀθήναις τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων παρὰ Κορυδαλλεῖ (1645). Ὁ Θεόφιλος ληστευθεὶς ὕστερον ὑπὸ κακούργων καὶ πάντων ἀπεκδυθεὶς, ἐκ λύπης ἀκατασχέτου ὑποπεσὼν εἰς δεινὴν μελαγχολίαν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν μετὰ τὸ 1645⁽¹⁾.

Ὁ Κορυδαλλεὺς, ἀσχέτως τῶν θρησκευτικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος εἰσαγαγὼν ἐν Ἑλλάδι τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς ἐρεῖνας, καὶ πολὺ ὠφέλησε διὰ τῆς διδασκαλίας τὴν πατρίδα· ὅθεν δικαίως ἐπέσυρε τὸν ἔπαινον πολλῶν, καὶ ἰδίᾳ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως λέγοντος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ Λογικῇ, « οὐκ ἄμυδρόν φιλοσοφίας » φῶς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀπέστειλε. » Ταῦτά ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ συμπατριώτης του Κοδρικᾶς ἐν τῇ περὶ Γλώσσης Μελέτῃ, πρὸς δὲ καὶ Προκόπιος ὁ Μοσχολίτης ἐγκωμιάζει τὸν Κορυδαλλέα.

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ἐν οἷς μνημονεύονται Μελέτιος Συρίγος, Διονύσιος μητροπολίτης Ναυπλίου, Νεκτᾶριος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, Ἰωάννης ὁ Καρυοφύλλης, Γερμανὸς ὁ Λοκρός, καὶ Θεοφάνης Ξενάκιος ὁ μητροπολίτης Φιλαδελφείας.

Ἐγραψε πολλὰ ἐξ ὧν τινὰ μὲν τύποις ἐξεδόθησαν, ἄλλα δὲ ἀνέκδοτα παρὰ διαφόροις κατάκεινται.

—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων. (Τὸ συνταγμάτιον τοῦτο ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐχρησίμευσεν ὡς κανὼν ἐπιστολογραφίας, αἱ δ' ἐν αὐτῷ ἐπιστολαὶ, κατὰ τὰς ἐκδόσεις αὐξομειούμεναι, ὡς ὑπόδειγμα ἐπιστολικῆς κοινολογίας. Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ τῇ 1624 ὑπὸ Νικοδήμου Μεταξᾶ, προσφωνήσαντος τὴν ἔκδοσιν τῇ συγγραφῇ· ἀνετυπώθη δ' ὕστερον ἐν Μοσχόπολει, καὶ πολλάκις ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἐξ αὐτοφίας γνωρίζω τὴν ἐν ἔτει 1786 ὑπὸ Κυπριανοῦ τοῦ Κυπρίου ἐν Βενετίᾳ γενομένην, ἣτις περιέχει τὰς ἐξῆς ἐπιστολάς. α) Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλεῖος πέντε ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Ζακύνθου (1646—24)

(¹) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχουσάντων, σελ. 1471—2.—Κωνσταντίου, ὑπόμνημα περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς.—Pardopoli, Histor. Gymn. Patavini.—Ὁ τελευταῖος ἡμαρτημένως τίθησιν ἐν ἔτει 1626 τὴν τελευταίαν τοῦ Κορυδαλλεῖος, ὅν κατὰ λάθος Νικηφόρον ὀνομάζει.

πρὸς Κύριλλον Λούκαριν, Νικόδημον Μεταξάν, Σοφιανόν, καὶ Διονύσιον Μα¹ κρὴν δύο· β') Μαξίμου Μαργουνίου (1590—1600) πρὸς Ἰερεμίαν τὸν πατριάρχην, καὶ Σαμουήλον ἀνὰ μία, πρὸς Δαβὶδ Ἐσχέλιον τέσσαρες, καὶ Κάρολον Ῥιττερούσιον δύο· γ') Κυρίλλου Δουκάρεως δύο ἐπιστολαὶ πρὸς Ἐσχέλιον· δ') Λεοντίου Εὐστρατίου, Κυπρίου, μία πρὸς Ἐσχέλιον· ε') Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου, (1602) ὁκτὼ πρὸς Ματθαῖον, Ναθαναήλ, καὶ Ἀββακοὺμ ἱερομονάχους· Γεώργιον οἰκονόμον Ῥόδου· Ἀρσένιον καὶ Ἀνθιμον ἱερομονάχους· Μιχαὴλ Κράλην· καὶ ς') Νικηφόρου καθηγουμένου Πάτμου, ἐκ Πάτμου (17 Μαρτίου 1607) πρὸς Μάξιμον ἱερομόναχον τὸν Πελοποννήσιον).

—Ἐκθεσις Ῥητορικῆς. (συνεξεδόθη τοῖς ἐπιστολικοῖς τύποις).

—Εἰς ἄσασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματα καὶ ζητήματα. (ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1729 παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ἐπιμελεῖα Ἀλεξ. Καγκελλαρίου).

—Εἰσδοξ· Φυσικῆς ἀκροάσεως κατ' Ἀριστοτέλην. (ἐξεδόθη εἰς δύο τόμους ἐν Βενετίᾳ παρὰ Γλυκεῖ 1779—80, δι' ἐπιμελείας Κυπριανοῦ ἀρχιμανδρίτου τοῦ Κυπρίου).

—Ἀντίβρῃσις εἰς τὰ κεφάλαια Κυρίλλου τοῦ Δουκάρεως (μνημονεύει ταύτης Μελέτιος ὁ Συρίγος).

—Ἐκθεσις κατ' ἐπιτομὴν τῆς λογικῆς πραγματείας.

—Ἐπιστολὴ δογματικὴ πρὸς Σωφρόνιον Ποκχάσην, πρῶτην τῆς ἐν Κιαιθίῳ σχολῆς, τότε δὲ ἐν Γιάσιῳ τῆς Μολδαβίας ἡγουμενεύοντα. (ἐξεδόθη τῷ 1797 ὑπὸ Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐν Β' τόμῳ Ζορνικαβίου).

—Γεωγραφικά. (χειρόγραφον παρὰ Σ. Κρίνω).

Νικόλαος Κούρσουλας.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐκ γονέων εὐπατριδῶν, πάλαι ἐκ τῆς ὁμωνύμου Δαλματικῆς νήσου μεταναστευσάντων. Προπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι ἐστάλη εἰς Ἱταλίαν καὶ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ σπουδαστηρίου τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου· ἐπιδοθεὶς εἰς τὰς θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σπουδὰς ὑπέστη τὰς διδασκαλικὰς ἐξετάσεις, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς θεολογίας καὶ φιλολογίας (1625). Ἡ διδασκαλικὴ αὐτοῦ ἀναγόρευσις καὶ ἐπίδουσις τοῦ διπλώματος ἐγένετο ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ λογίων Ἑλλήνων διατριβόντων τότε ἐν Ῥώμῃ σπουδῆς χάριν, καὶ τοιοῦτοι μνημονεύονται ἐν τῷ πτυχίῳ ὁ Νικόλαος Μαρμάτουλος Ἀθηναῖος, Μάρκος Λίμας Ῥεθύμνιος, Νικόλαος Μαρτελάος Ζακύνθιος, Ἰάκωβος Μέδικος Σπαρτιάτης, Μιχαὴλ Κορέσιος Κρής.

Ἐκ Ῥώμης μετέβη ὁ Κούρσουλας εἰς Πατάβιον, παροτρυνόμενος, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος, ὑπὸ τῶν γονέων ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν μάθησιν τῶν νομικῶν. Ὡς δὲ σημειοῦται ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ πανεπιστημίου διωρίσθη δις ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατείας σύμβουλος

τῶν ἔργων τῆς γυμναστικῆς καὶ ταμίας τῶν ὑπερβαλασσίων ἐθνῶν Ἐπανελθὼν εἰς Ζακύνθον μετέβη μετ' οὐ πολὺ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν Στροφάδων καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον διετέλεσε πολυτευόμενος ἀμέμπτως, καὶ τὰ θεῖα μελετῶν, μακρὰν τῆς τύρβης τῶν κοσμικῶν ματαιοτήτων. Εἵτα ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Μεταξᾶς ἐκτιμῶν τὴν τε παιδείαν καὶ σεμνότητα τοῦ ἀνδρὸς κατέστησεν αὐτὸν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον ἐν Ζακύνθῳ (1630). Ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος (3 Σεπτεμβρίου 1631) οἱ σύνδικοι τῆς Ζακύνθου κατήργησαν τὸ ἀξίωμα τοῦ Κουρσούλα, ὅστις ἠναγκάσθη ν' ἀποδημῇ εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Κατὰ τὸν Παπαδόπουλον, ὁ λόγιος Ζακύνθιος λίαν ὠφέλησε διὰ τοῦ κηρύγματος τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ παροικοῦντας Ἕλληνας, διδάσκων αὐτοῖς τὴν ὀρθοδοξίαν καὶ τὸν Ἕλληνα λόγον ἐρμηνεύων ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῶν. Κατὰ δὲ τὸν Ἀλλάτιον οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χάριν ἐμπορείας παρεπιδημοῦντες Ὀλλανδοὶ προσήνεγκον τῷ Κουρσούλᾳ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἐὰν ἐξομνῶν τὰ πάτρια δόγματα ὡμολόγῃ τὸν Καλδινισμόν. Αὐτὸς δὲ οὐ μόνον ἀπέρριψε τὴν προσφορὰν, ἀλλὰ καὶ φοβούμενος τὰς ἐπιβουλάς τινος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ἐπεδόθη εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν θεολογικῶν πραγματειῶν. Ἐν ἔτει 1646 ἀποθανόντος τοῦ Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπαρουσιάσθη μετὰ τῶν ὑποψηφίων τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Κεφαλληνίας καὶ ὁ Κούρσουλας, λαβὼν δώδεκα μὲν ψήφους καταφατικὰς, καὶ 198 ἀρνητικὰς (1). Ἀκολούθως μεταβὰς εἰς Ἀθῶνα καὶ ὁσίως βιώσας ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1652.

Συγγράμματα.

—Σύνοψις τῆς ἱερᾶς θεολογίας φιλοπονηθεῖσα εἰς ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων φιλομαθῶν. (ἐξεδόθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ τοῦ Ἡπειρώτου Σεργίου Ῥαφτάνη εἰς τόμους δύο).

—Ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους Α' καὶ Β'.

—Ῥητορικὴ μετὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους (2).

Μελέτιος Συρίγος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1586⁽³⁾ εἰς Χάνδακα τῆς Κρήτης, καὶ ὀνομά-

(1) Βλ. Βιογραφίαν Νικοδήμου Μεταξᾶ.

(2) Π. Χιώτου, βίος Κουρσούλα ἐν Α' τόμῳ τῆς ἱερᾶς θεολογίας.

(3) Ἡμαρτημένως ὁ Παπαδόπουλος τάσσει τὴν γέννησιν τοῦ Συρίγου τῷ 1624.

ζετο Μάρκος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς τὴν ἐγκύκλιον μάθησιν παρὰ τῷ συμπατριώτῃ Μελετίῳ ἱερομονάχῳ τῷ Βλαστῷ, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικὴν καὶ ἰταλικὴν, ἀκροασάμενος καὶ τὴν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Πατάβιον διήκουσε τὴν ρητορικὴν καὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας ἐν τῷ περικλεεῖ τῆς πόλεως ταύτης Γυμνασίῳ⁽¹⁾. Κατηρτισμένος ἤδη μὲ ἀρκετὴν εὐρυμάθειαν ἐπανέστρεψεν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐκουρεύθη ἐν Κυθήροις ἱερομόναχος, Μελέτιος μετονομασθεὶς. Μεταβὰς εἰς Χάνδακα ἤρξατο διδάσκειν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ συκοφαντηθεὶς παρὰ τῷ Ἐνετῷ διοικητῇ, ὡς παραξίας διεγείρων τὸ ἐθνικὸν τῶν συμπατριωτῶν του φρονημα, κατεδικάσθη ἐρήμῃν εἰς θάνατον. Ὁ Μελέτιος μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἀπέδρα εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὅθεν, προσκλήσει τοῦ συμπατριώτου του Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, μετέβη εἰς Βυζάντιον (1630). Διορισθεὶς ἱεροκλήρυς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνεστήσατο καὶ σχολὴν ἐν ἣ ἐδίδασκε τοῖς βουλομένοις τὰ γραμματικὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεγάλως ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν τὰ ὑπὸ τῶν Λουθηροκαλθίνων ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως ἐκδοθέντα κεφάλαια, ἅτινα διαμαρτυρόμενοι καὶ καθολικοὶ ἀφειδῶς διένειμον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, οἱ μὲν ἵνα προσηλυτίσωσιν, οἱ δὲ ἵνα διαβάλλωσι τὸ πατριαρχεῖον ὡς καλθινίζον. Μεγάλην ἰδίως ταραχὴν καὶ σύγχυσιν ἐπήνεγκεν ἡ διασπορὰ τοῦ δυσσεβοῦς τούτου συντάγματος ἐν Ῥωσσίᾳ πρὸ πάντων, ἔνθα Ἰησουῖται καὶ ἄλλοι τῆς παπικῆς αὐλῆς ῥασοφοροῦντες κατὰ λεγεῶνας συρρέοντες ἐβόων καὶ κατεξανίσταντο κατὰ τοῦ αἵρετικοῦ πατριαρχείου. Προσήλυτοι οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ἀπλοῖχωτέρων ἐνέπεσαν εἰς τὰ δίκτυα τῆς Ἰησουϊτικῆς ῥαδιουργίας. Πέτρος ὁ Μογίλας τῷ 1620 μητροπολίτης Κιέβου καὶ Ἀλικίας ὑπὸ Θεοφάνους Ἱεροσολύμων χειροτονηθεὶς, θαρράλως ἀντεπάλαυε κατὰ τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ τῶν Λουθηροκαλθίνων, ἀγωνιζόμενος τὸν καλὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα. Συνέγραψε κατὰ τῶν ἄνω Καλθινικῶν κεφαλαίων ὁμολογίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἣν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥῶσσοι ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει· ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινες λαλοῦντες διεστραμμένα κατεδίκαζόν τινα τῆς Ὁμολο-

(1) Ὁ Παπαδόπουλος ἀναφέρει, ὅτι ὁ συμπατριώτης του οὗτος μετὰ τετραετὴ ἐν Παταβίῳ ἀπουδῇ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῇ πατρίδι ἐξήτηκκε.

γίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάβδανον οἱ ἀντικείμενοι ἰσχύν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ Μογίλας παρεκάλεσε τὸν τότε ἡγεμονεύοντα Μολδαβίας Βασίλειον ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ συνέλθωσιν εἰς Ἱάσιον ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς Μικρᾶς Ῥωσσίας καὶ τινες λόγιοι ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς συγκρότησιν συνόδου εἰς διευκρίνησιν τοῦ ζητήματος. Λεχθεὶς τὴν πρότασιν ὁ Βασίλειος ἐμεσίτευσε παρὰ τῷ Κράλῃ καὶ τοῖς ἄρχουσι τῆς Λεχίας, καὶ ἐπέμφθησαν κληρικοὶ τινες σοφοὶ καὶ ἐνάρτεοι καὶ ἦλθον εἰς Ἱάσιον· ὁ αὐτὸς ἔγραψε περὶ τούτου καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν· ἡ δὲ τότε ἱερὰ σύνοδος θεωροῦσα καταλληλότατον τὸν Συρίγον, ἀπέστειλεν αὐτὸν μετ' ἄλλων ἀρχιερέων καὶ κληρικῶν. Συγκροτηθείσης ἐν Ἱασίῳ τοπικῆς συνόδου ἐθεωρήθη ἀκριβῶς καὶ διῴλισθη ἡ ὑπὸ Μογίλα ἐκτεθείσα ὁμολογία· καὶ ἄλλα μὲν ἀφαιρέσαντες, ἕτερα δὲ προσθέσαντες ἀνεκάθηραν αὐτὴν πάσης μέμψεως, καὶ ὥρισαν ἵνα ᾗ καὶ λέγεται ὁμολογία τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας. Συναθροισθείσης δὲ μετὰ ταῦτα μεγάλης ἐν Κωνσταντινουπόλει Συνόδου, παρόντων καὶ τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἐπεκυρώθη αὕτη ὡς πάντῃ ὀρθόδοξος, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Συρίγου⁽¹⁾.

Ἐκτὸς τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφρασθείσης Ὁμολογίας, ὁ Συρίγος ἔγραψεν καὶ ἴδιον σύγγραμμα κατὰ τῶν καλβινικῶν κεραλαίων, ὅπερ ἐξέδωκεν ἑλληνιστὶ ὁ Δοσίθεος, μετέφρασε δὲ γαλλιστὶ ὁ Ῥιχάρδος Σίμων (Créance de l'Eglise Orientale), καὶ ὁ Ῥεναουδότος ἐν ταῖς Ὁμιλίαις τοῦ Γενναδίου.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἐξ Ἱασίου ἐπιστροφὴν ὁ Συρίγος πεσὼν εἰς δυσμένειαν τοῦ πατριάρχου Παρθενίου τοῦ Νέου, ἔφυγεν (1 Ιουνίου 1645) εἰς Μολδαβίαν καὶ Κὼν, ὅθεν μετὰ τὴν καθαίρεσιν ἐκείνου (1646) ἀνεκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν· μετὰ δὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου (1648) ἐξωρίσθη εἰς Τρύγλιαν τῆς Βιθυνίας⁽²⁾ μέχρι τοῦ 1650, ὅτε ἀπαγχονισθέντος τοῦ Παρθενίου, ἐπανήλθεν εἰς Βυζάντιον. Ὅσως δὲ καὶ θεαρέστως ἐπὶ πλέον βιώσας ὁ μακάριος Μελέτιος ἀπεβίωσεν ἐν Γαλατᾷ τὴν 17 Ἀπριλίου 1664, γεγονὼς ἐτῶν 74

(1) Ἡ Ὁμολογία τοῦ Μογίλα ἀνετυπώθη τῷ 1688 ἐν Βελγίῳ, διὰ δαπάνης Παναγιώτου Νικουσίου, καὶ τῷ 1699 ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Ἱασίῳ. (βλ. βίον Νικουσίου).

(2) Οὕτω γράφει Δοσίθεος· Προὔσαν δὲ ὁ Συρίγος αὐτὸς ἐν σημειώματι εὐρισκομένην ἐν τῷ πίνακι τῶν λόγων αὐτοῦ, ἔχοντι οὕτω· « λόγος ὅτε ἐνεθρονίσθη ὁ κύρ Παρθένιος ὁ Νέος, ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα, καὶ ὕστερον ἡμᾶς ἐξορίσας, Ἰουνίου α. αχμέ. » ἐξωρίσθη δὲ καὶ αὐτὸς αχμς. Νοεμβρίου ια. ἀποφυγὼν δὲ τῆς ἐξορίας πάλιν ἦλθεν εἰς τὸν θρόνον αχμή. Ὀκτ. 28, καὶ εὐθὺς ἐξώρισεν ἡμᾶς εἰς Προὔσαν τὸ δευτέρον, καὶ τρίτον εἰς . . . Νοεμβρίου ι. Ἀπεκτάνθη τῇ ις. Μαΐου αχν' ».

Ὁ Συρίγος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ ἔθνους, τρίβων περὶ τὴν θεολογίαν, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας, καὶ εἰδήμων πολλῶν γλωσσῶν, ἀνὴρ δὲ χριστιανικῶν ἐθνῶν ὁ Δοσίθεος λέγει, « εἴ τις βούλεται τὴν ζωὴν αὐτοῦ γινῶναι ὅποια τις ἦν, συγκρίνας » αὐτὴν μεθ' ὅτου ἂν βούλοιτο τῶν ἁγίων ἱεραρχῶν, ἴσῃν αὐτῇ, καὶ » εἰς οὐδὲν ἑλαττον γεγεννημένην εὐρήσει ».

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ἐν διαφόροις ἀξιώμασι διαπρέψαντες, ὡς Παναγιώτης Νικούσιος ὁ μέγας διερμηνεὺς, Εὐγένιος Αἰτωλὸς, Ἀρσένιος Ἱερομονάχος, πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει εὐγενῶν, καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, πρῶτος διερμηνεὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικῆς πρεσβείας⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

- Ἑρμηνεία τῆς ἁγίας γραφῆς, εἰς τόμους τρεῖς.
- Μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων ἐν τοῖς κατ' ἐκείνους χρόνοις.
- Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Παναγιωτοῦ μετ' ἄλλων ἐν Παρίσις 1709).

— Κατὰ τῶν Καθολικῶν κεφαλαίων 3 ἐρωτήσεων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. (ἐξεδόθη τῷ 1690 κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον ἐν Ἰασίῳ ὑπὸ Δοσιθέου εἰς φύλλον, ἐκ σελ. 163. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ πρόκεινται ἐπιγράμματα Χρυσάνθου Νοταρᾶ Ἱερομονάχου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ ἱεροῦ τάφου εἰς Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν καὶ εἰς Μελέτιον Συρίγον, καὶ ἕτερον πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὸ Σπαντωνῆ δικαιοφύλακος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδασκάλου τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς).

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ, ἀριθμούμενοι ὡς ἐξῆς·

1. Εἰς τὸ, Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἂν τις κλπ.
2. — Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.
3. — Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός.
4. — Ἐὰν ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα.
5. — Ἐπιστράφητε πρὸς ἐμὲ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας.
6. — Ἀγουσιν οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι γυναῖκα.
7. — Ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.
8. — Ἐρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς πόλιν Σαμαρίας.
9. — Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἔλεός σου.
10. — Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν οἰκοδεσπότη.
11. — Εἰς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων.
12. — Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν.
13. — Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.
14. — Ποιήσατε οὖν καρποὺς τῆς μετανοίας.

(¹) Δοσιθέου βίος Συρίγου, ἐν προοίμῳ τῶν Ἀντιρρήσεων. — Papadopoli, *Histoire Gymn. Patavini*, σελ. 309 — *Biographie Universelle* tom. XXVIII.

15. Εἰς τὸ Ἀνθρωπὸς τις ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσε.
 16. — Καθὼς θέλετε νὰ ποιῶσιν ἡμῖν οἱ ἄνθρωποι.
 17. — Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι τὸν σπόρον.
 18. — Ἐξελθόντι τῷ Ἰησοῦ ἐπὶ τὴν γῆν.
 19. — Καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἄνθρωπος, ὃ ὄνομα Ἰάειρος.
 20. — Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου.
 21. — Εἰσερχομένου τοῦ Ἰησοῦ εἰς τινα κώμην.
 22. — Ὑμεῖς ἐστέ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.
 23. — Ἦκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης.
 24. — Εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς κώμην τινα.
 25. — Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ ἀνδρί.
 26. — Διδάσκαλε ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ κόσμῳ;
 27. — Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν.
 28. — Ἀνθρωπὸς τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλήμ.
 29. — Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀρνησάσθω.
 30. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.
 31. — Ἀναπλήρωσις τῶν διδαχῶν τοῦ ποιμένου.
 32. — Αἱ ἐπὶ εὐσπλαγχνίαι τοῦ Κυρίου.
 33. — Τῇ πρώτῃ κυριακῇ τῶν νηστειῶν, περὶ εἰκόνων.
 34. — Τί σημαίνει ἡ ἀντίτυπος φωνή.
 35. — Περὶ μετανοίας.
 36. — Ὅτι θυσία ἀληθὴς ἔστι κυρίως τὸ ἐν τῇ ἱερᾷ μυσταγωγίᾳ προσφε-
 ρόμενον.
 37. — Ποῦ ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ λειτουργοῦ.
 38. — Εἰς τὸν ἱερὸν νιπτῆρα.
 39. — Ἐπιτάφιος εἰς Καντακουζηνήν.
 40. — Προοίμιον εἰς τὸν ἐκ Βεβρόας μετὰ τὸν ἐμπρησμόν τοῦ Γαλατᾶ.
 41. — Κατὰ Κορυθαλλέως φιλοσόφου ἀρνούμενου τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ
 Κυρίου ἐν τοῖς θεοῖς μυστηρίοις.
 42. — Προοίμιον εἰς τὸν παναγιώτατον Παρθένιον τὸν Γέροντα.
 43. — Σημειώσεις εἰς τὸ ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν.
 44. — Εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς.
 45. — Περὶ γυναικὸς ἀγαθῆς.
 46. — Προοίμιον εἰς τὴν πρώτην λειτουργίαν τοῦ κυρ Παρθενίου τοῦ Νέου.
 47. — Εἰς τὴν Πέτρου ἀρνησιν.
 48. — Εἰς τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.
 49. — Οὐδείς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν.
 50. — Ὅτε ἐνεθρονίσθη ὁ Κύρ Παρθένιος ὁ Νέος ἐκβαλὼν τὸν Γέροντα,
 καὶ ὑστερον ἡμᾶς ἐξορίσας.
 51. — Κατὰ πόσους τοὺς τρόπους τὰ ἁμαρτήματα.
 52. — Περὶ τοῦ Ζακχαίου.
 53. — Προοίμιον εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν.
 Ἐκτὸς τῶν λόγων τούτων ἀπαγγελθέντων ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἀπλὴν

φράσιν, διὰ τὸ εὐληπτον τῶν ἐκκλησιαζομένων ⁽¹⁾, ἔγραψεν ὁ Συρίγος καὶ ταῦτα:

— Σημειώσεις εἰς ἐπιταφίους λόγους.

— Σημειώσεις περὶ θλίψεων.

— Τὰ τῶν Ἀρχιερέων ὀνόματα.

— Σημειώσεις εἰς τὰ Πανάρια, καὶ ὅτι ἡ κόλασις αἰώνιος.

— Ἐπιστολὴ Ἱπποκράτους περὶ ματαιότητος ἐκ στόματος Δημοκρίτου.

Μετέφρασεν ἀπὸ τὸ λατινικὸν εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

— Ἑρμηνείαν Ὀριγένους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐλληνίδος εἰς τὴν τότε λαλουμένην.

— Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατὰ Μωαμεθανῶν.

— Ἰνστιτούτα Ἰουστινιανοῦ.

— Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων. (Τὴν Ἐπιτομὴν ταύτην μετέηγεκεν ὁ Συρίγος εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, προτροπῇ Κωνσταντίνου Βασαράβα τοῦ βοεβόνδα).

Πέτρος Ἀρκούδιος.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ παντοῖα ἐτεχνάσθη πρὸς ὑποταγὴν τῶν ἀτιθάσσων σχισματικῶν τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀντὶ νὰ προσκυνῶσι τὰ πέδιλα ἐνὸς θνητοῦ, ἐλάτρευον τὸ ἰδανικὸν θεότητος, ἥτις ἐνανθρωπισθεῖσα δὲν ἀνυψώθη ἐπὶ θρόνου, ἀλλ' ἐξήπλωσε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, καὶ ἐξέπλυνε τὸν ῥύπον τῶν ἀνομηνμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Καταχρωμένη τῆς ἰσχύος, ἦν κοσμικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξουσία τῇ ἔδιδε, θρασεία ἐπέπεσε κατ' ἀδελφῶν, οἵτινες ἀντὶ τοῦ ξίφους τὸν σταυρὸν εἶχον ὡς μόνον ὄπλον· πολλάκις ἐκδικουμένη ἐκλόνησε καὶ εἰς τὸ χεῖλος ἔφερε τῆς καταστροφῆς τὴν δυστυχῆ τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατορίαν, καθ' ἧς ἀπὸ τοῦ Θ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος εἶχον συνωμόσει ὅλα τοῦ καθολικισμοῦ τὰ βασίλεια ἐπὶ κεφαλῆς ἔχοντα τοὺς διαδόχους τῶν ἀλιέων, οἵτινες ἀντὶ τοῦ πνευματικοῦ δικτύου ἔφερον ἀνὰ χεῖρας ὄπλα κακοῦργα, τὰ ὅποια λεγεῶνες ῥασοφόρων καθ' ἐκάστην ἐφεύρισκον ἐν τῇ σκοτίᾳ τῶν κατακομβῶν τῆς Νέας Βαβυλῶνος. Ἀντιμέτωπος ἐπάλαιτεν ἡ ὀρθοδοξία, τὸν θυμὸν τῆς πίστεως περικλωσμένη, καὶ ἀπὸ τῆς θεότητος, ὑπὲρ ἧς ἐπρομάχει, μυστηριωδῶς βοηθουμένη. Ἀπεκρούσθησαν θαυμασίως αἱ ἀλλεπάλληλοι τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς ληστρικαὶ ἐπιδρομαί, διελύθησαν στρατοὶ ἀπειροπληθεῖς, καὶ συνετρίβησαν τὰ ξίφη τῶν ἐπιδρομέων ἀπέναντι τῆς λάμψεως τοῦ φωτός τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τῆς ἀθώου βακτηρίας τοῦ ποι-

(1) Οἱ λόγοι οὗτοι φέροντες χρονολογίαν ἐκφωνήσεως 2 Δεκεμβρίου 1633—27 Δεκεμβρίου 1639, εἰρηνεῖ: ἀνέκδοτοι μετὰ τῶν κατωτέρω, εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετόχιον τοῦ Ἀγίου Τάφου, ὅθεν ἀντεγράφησαν ὑπὸ τοῦ Κυρ. Σοφ. Οἰκονόμου.

μενάρχου τῆς ὀρθοδοξίας. Ἄλλ' οἱ κλονισμοὶ ἐκεῖνοι, εἰ καὶ πρὸς οὐδὲν βλάβαντες τὴν θρησκείαν, διέρρηξαν ὅμως τὰ ῥάμματα τοῦ κοσμικοῦ κράτους, ἐν ᾧ αὕτη ἐξήσκειτο. Ἡ αὐτοκρατορία ἔπεσεν, ἀλλ' ἡ ὀρθοδοξία ἀνεδείχθη νικήτρια. Ὁ ποιμενάρχης τῆς ὀρθοδοξίας εἶχε τὴν κεφαλὴν εἰς τὸν οὐρανόν, τὰς χεῖρας ἐφ' ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς πόδας εἰς τὸ Βυζάντιον· δύναμιν ἐν τῷ κόσμῳ δὲν εἶχεν, εὐχὰς ὅμως διένειμεν ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸ ποίμνιόν του, ὅπερ προπηλακιζόμενον ἀντεῖχε, διωκόμενον ἠνδροῦτο, καὶ θυσιαζόμενον ἐσυγχώρει. Καὶ ἡ Δύσις τότε κατεῖδε τὴν ἀδυναμίαν τῆς· σκότος παχυλὸν ἐκεῖ ἐβάσιλε, καὶ τὰ συντρίμματα τῆς πεσοῦσης αὐτοκρατορίας ἐλθόντα διέλυσαν αὐτό. Τὴν βίαν διεδέχθη ἡ ἀλωπεκὴ· περιέθαλψαν τὰ θύματα των ὑπὸ τὸν μονομερῆ σκοπὸν τοῦ προσηλυτισμοῦ. Σχολεῖα ἐν Ῥώμῃ συνεστήθησαν πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν δυστυχῶν τῆς Ἀνατολῆς σχισματικῶν. Τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν Γυμνάσιον συστήθην καὶ διοικούμενον ὑπὸ Ἑλληνοῦ ἀπαρεγκλίτως ἐμμένοντος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, καὶ σεβομένου ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, διὰ τὸ ἐνδοξὸν τῆς καταγωγῆς, καὶ τὸ θαυμάσιον τῇ εὐρυμαθείας, ὀλίγην ἔφερε τὴν ἄγραν εἰς τὸ δίκτυον τοῦ ἀλιέως. Ἰάνος ὁ Λάσκαρις, ἡ ψυχὴ τοῦ Γυμνασίου, ἀπῆλθεν ἐκ Ῥώμης, καὶ ὅπισθεν ἐκεῖνου ἐκλείσθησαν αἱ θύραι καὶ τούτου. Ἡ λεοντὴ καὶ πάλιν ἀνεφάνη φοβερά εἰς τὰς ἑλληνικὰς κτήσεις τῆς Δύσεως· ὁ ἀριθμὸς τῶν μαρτύρων τῆς ὀρθοδοξίας ἐπνύξησεν. Ἡ ἀλωπεκὴ καὶ πάλιν ἐκ Ῥώμης ἐξελθοῦσα περιώδευσε τὴν ἀνατολὴν, χύνουσα δάκρυα πικρὰ ἐπὶ τῇ δουλείᾳ τῆς τλήμονος Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας τὰ δυστυχῆ τέκνα υἱοθέτει, ἀνοίγουσα εἰς αὐτὰ τὰς θύρας τῆς ἀδαπάνου μαθήσεως. Τῷ 1581 συνεστήθη ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ πάπα Γρηγορίου ΙΓ' τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, ἐπειδὴ τὸ δίκτυον ἦτον χρυσόπλεκτον, καὶ τὰ ἄγκυστρα ἀπεκαλύπτοντο διὰ λαμπροῦ δελέατος, ἐξήχθη πλουσιωτέρα ἄγρα, οὐχὶ ὅμως καὶ βεβαία διὰ τὸ ὀλισθηρὸν τῶν ἀγρευθέντων. Μεταξὺ τῶν πολυμαθεστέρων τροφίμων τοῦ Γυμνασίου καὶ τῶν φανατικωτέρων λατινοφρόνων, ἔχει τὰ πρωτεῖα ὁ δραπετιδῆς Πέτρος ὁ Ἀρχοῦδιος.

Γεννηθεὶς ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος, ἐπαιδεύθη ἐν τῷ Γυμνασίῳ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· ἀσπασθεὶς τὸν καθολικισμὸν ἐγένετο πρεσβύτερος, καὶ ἀφωσιώθη ψυχῇ καὶ σώματι εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ

νέου θρησκευματος. Οἱ κατὰ καιροὺς πάπαι ἐκτιμῶντες τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κερκυραίου ἐξωμότου, καὶ τὸν ἐνθερμον αὐτοῦ ζῆλον, τῷ ἀνέθηκαν λεπτάς θρησκευτικὰς ἀποστολάς, τὰς ὁποίας μὲ ἀγγέλοιαν καλοῦ διπλωμάτου, καὶ φανατικοῦ καθολικοῦ διεξήγαγε θαυμασίως. Ὁ Γρηγόριος ΙΔ', καὶ Κλήμης Ζ' ἀνέθηκαν εἰς τὸν Ἀρκούδιον τὴν εἰς Πολωνίαν ἀποστολὴν, πρὸς ῥύθμισιν τῶν Ῥωμαϊκῶν συμφερόντων, καὶ ἀπόκρουσιν τοῦ ἀναβράζοντος κρατῆρος τῆς λουθηροκαλβινικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἐπὶ εἰκοσθετεῖαν διατρίψας ἐκεῖ ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐτιμῆθη μεγάλως διὰ τοὺς καταβληθέντας κόπους. Εἶτα προσεκολλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καρδινάλιου Βοργέζη, ἀνεψίου τοῦ πάπα Παύλου Ε'. ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας τῶν προσδοκωμένων ἀξιωματίων, ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῷ 1634 ταρεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου. Ἐκκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφα του εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ὁ Ἀρκούδιος ἦν τῳόντι ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τῆς ἐποχῆς του ὥρέλῃσε πολὺ τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐλὴν διὰ τοῦ ἐνζήλου προσηλυτισμοῦ, καὶ ἀνεδείχθη ὄντως Ἑλληνομαστόξ, κατακριθεὶς διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν δυτικῶν. Παρεντίθημι τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας διαφόρων δυτικῶν. Ὁ Ῥοδοτὰς (1) ἀνακράζει μετὰ στόμφου περὶ αὐτοῦ. « *Glorioso nome, eccellente teologo, zelante propagatore della* » *fede* ». Παΐσιος ὁ Λιγαριδῆς, Χῖος, λατινοφρονὼν τότε, λέγει τάδε περὶ τοῦ διδασκάλου του ἐν τῇ πρὸς πάπαν Οὐρβανὸν Η'. προσφωνήσῃ τοῦ Καθαρτηρίου Πυρός· « *Talioùτω ἄρα καὶ γὼ νόμῳ πειθόμενος, χεῖρα* » *βοηθείας ὀρέξαι* τῷ πεπτωκότι Πέτρῳ Ἀρκούδῃ οὐκ ὤκνησα, ἐμῷ » *συνῆθαι καὶ χρηστῷ διδασκάλῳ, ἀλλὰ τὴν ταχίστην καὶ μετὰ θά-* » *νατον ἄρωγὴν, καὶ ξυνέμπορον παλάμην οἱ ἀποδοῦναι διέκρινα, τῷ* » *πολλοὺς πολλὰκις χειραγωγῆσαντι ἐς τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας* » *σεβασμια θέατρα, καὶ στεφανῶσαι τὴν ἐκείνου στεφανώτιδα δεξιάν,* » *ὑπὲρ τῆς πίστεως μυριάκις πονήσασαν, καὶ οὐκ ὀλίγα τεύχη συν-* » *τάξασαν, πᾶσαν ἐπιβουλὴν σχισματικῶν, καὶ προσβολὴν αἰρετικῶν,* » *μάλα ῥαδίως ἀναχαιτίζουσαν* ». Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀρκουδίου ὁ Λιγαριδῆς καταχωρεῖ καὶ τρία ἐπιγράμματα του, ὧν τὰ μὲν δύο εἰς Οὐρβανόν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας μελίττας, τὸ δὲ τρίτον ἐλεγεῖον πρὸς τὸν Πέτρον, ἔχον οὕτω·

(1) Storia del Rito Greco, III.

Ἦριπες, ὦ Πέτρος πεπετρωμένε πίστει Πέτρου,
 Ἦριπες ἀρραγέος, Πέτρε, θεολογίης.
 Ἄρхυσι δεσμεύ ης Ἀρχούδιος, αἰὲν ἀφύκτοις,
 Ἄρхυσι μοιριδίαις, καὶ σταλίκεσσι μόρου.
 Νῦν παλάμας κροτέουσιν ἀλιτροὶ σχισματολάτραι,
 Σεπτο ἀποφθιμένου βιβλοθεοτριβέος.
 Αἰρέσεων πρόπολοι πατρώϊα καινοτομοῦντες
 Δόγματα, ὀρχεῦνται ποσσὶν ὑπηνεμίους,
 Ὅτι ἀπεσβέσθη Ῥώμης λύχνος, ἄστρον Ἑώας.
 Φαιήκων κρύφθη παμφανόνων Φαίθων,
 Πίστιος ἰθύνων ἀπλανῆ λόγον, ἱερομύστης
 Ἰχνια εἰσθαίνων εὐαγέων πατέρων.
 Ἀλλὰ θανὼν λαλέει συγγράμμασι, τεύχεα τούτου
 Μυρία, ὡς γλῶσσαι πᾶσι μενοῦσι λάλαι.
 Ὑμμι ματαιολόγοις ἐκφθέγξεται, οὔποτε λήξει
 Ἀντεπιχειρήσωνφ αυλεπιφαιλοτάτοις.
 Ἀδράσι δ' εὐσεβέεσσι γεννήσεται ἄλλος ἀπ' ἄστρον
 Ἀρхτοῦρος σοφίης, πίστιος ἀρхτοφύλαξ.

Ὁ Εὐσέβιος Ῥεναυδότης, εὐτυνειδήτως διακηρύττει, ὅτι ἅπαντες
 οἱ λατινοφρονήσαντες Ἕλληνες ἀκρίτως διέσυραν καὶ κατελοιδόρησαν
 τῆς ὀρθοκείας τῶν πατέρων των, ἐν ἑλλείψει ἐπιχειρημάτων πρὸς δι-
 καιολόγησιν τοῦ φανατισμοῦ των ὀνομάζων δὲ τούτους Ἑλληνομά-
 στιγας διακρίνει μεταξὺ τούτων τὸν Ἀρχούδιον ὑπερβάντα πάντας εἰς
 τὸ στάδιον τῶν ὕβρεων. « Nemo catholicus, et si Allatii, Arcudii,
 » Caryophili et aliorum, bene de ecclesia meritorum memoriam
 » cum caritate complectatur, in eorum verba jurandum sibi ar-
 » bitratur, aut nihil in eorum scriptis desiderat. Imo qui se in
 » græcas litteras abdiderunt, codicesque ipsos serio tractaverunt,
 » desiderant illorum diligentiam et prudentiam, nec raro can-
 » dorem et bonam fidem. Testes tot catholicorum libri editi ab
 » annis triginta, in quibus Arcudius vapulat tamquam perpetuus
 » ecclesiæ Græciæ calumniator, Allatio non parcitur, Caryophi-
 » lus et alii Hellenomastiges sæpe refelluntur⁽¹⁾ ».

Συγγράμματα.

—De Concordia occidentalis et Orientalis in septem sacramentorum
 administratione libri VII. Parisiis 1619⁽²⁾. (Σκοπεῖ διὰ τούτου ὁ Ἀρχού-

(1) Notae ad Gennadii Homiliam de Eucharistia. σελ. 39.

(2) Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, κατὰ Σάκιον (onomasticon lib. IV σελ. 277) προεβέβη
 ἐξ ὁθι ἐν Ῥώμῃ. Προσφωνεῖται δ' εἰς Σιγισμόνδον Γ' τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας.

διος ν' ἀποδείξη, ὅτι αἱ δύο ἐκκλησίαι ἐξ ὑπαρχῆς ἦσαν σύμφωνοι οὐ μόνον κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἑπτὰ μυστηρίων. « Τὸ » σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Tabaraud, εἶναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ » Ἀρκουδίου ἐπιμελῶς καὶ ἀκριβῶς συλλεχθέντα μνημεῖα* μὴδενίζεται ὁμως » διὰ τῆς ἐπικρατούσης φανατικῆς παραφορᾶς, τῶν ἐπισσεωρευμένων ὕβρεων, » καὶ ἄλλων ἀτοπημάτων »).

—Illustratio inscriptionis in via Appia. Romæ 1619.

—De Purgatorio. Romæ 1622.

—Opusculum quod inscribitur: utrum detur purgatorium, et an illud sit per ignem? Romæ 1632.

—Περὶ τοῦ Καθαρτηρίου Πυρὸς, κατὰ Βαρλαάμ. Romæ, typis propag. 1637, (4^{ον} μικρὸν σελ. 441. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Παΐσιου τοῦ Λιγαριῶδου).

—Ἀπάντησις εἰς τὸ περὶ μυστηρίων τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου.

—Περὶ πρωτείου τοῦ Πάπα (¹).

—Ἀπάντησις εἰς Κατουμσύρτην.

—Breviarium rituum et ceremoniarum Græcorum. Romæ
(τὸ κείμενον ἑλληνιστῶ).

—Εὐχολόγιον.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ εἰς τὸ Λατινικόν.

—Menologium Græcorum. Romæ 1639.

—Opuscula Aurea Theologica. Romæ 1630. (Περιέχονται συγγράμματα Ἰω. Βέικκου, Γρηγορίου Παλαμᾶ, Βησσαρίωνος, Δημητρίου Κυδώνη, καὶ Μαξίμου Πλανουδῆ, μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Ἀρκουδίου).

Κατὰ Ῥοδοτάν, ὁ Ἀρκουδῖος ἡσχολεῖτο περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του συγγράφων λατινιστῶ τὴν Ἱστορίαν τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ τὰ περὶ ἐνώσεως τῶν Ῥουθῆνων* ἀλλ' ἀμφότερα, ἐπελθόντος τοῦ θανάτου, ἔμειναν ἀτελεῖ (²).

Ἰωάννης Ματθαῖος Καρυόφυλλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὸ 1566. Ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἀριστεύσας, ἐστάλη εἰς τὴν πατρίδα του, ὡς τοποτηρητὴς τῆς ἐπισκοπῆς Κισσάμου. Ἐπισύρας τὴν καταφρόνησιν καὶ τὸ μῖσος τῶν συμπατριωτῶν του διὰ τὴν ἀλλαξοπιστίαν, ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ῥώμην, καὶ προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Ἰκονίου (!). Φανατικὸς καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας συνήγορος, διετέλεσε μέχρι θανάτου γράφων καὶ ἐξυβρίζων τοὺς πρώην ἀδελφούς του. Ἀπεβίωσε τῷ 1633 (³), καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου.

(¹) Allatii, Symmicta, lib. VIII.

(²) Rodota, Del Rito Greco, III — Fabricii, Bibliotheca Græca, XI, σελ. 448—50. Tabaraud, Biographie Universelle, tom. II.

(³) Κατὰ Ῥοδοτάν 1633.

Τὴν εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐπῆνεσαν οἱ Ἑβραῖος⁽¹⁾, Ἀλλάτιος⁽²⁾, Φαβρίκιος⁽³⁾, Ῥοδοτάς⁽⁴⁾ καὶ ἄλλοι. Ἦνouseτο τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Πέτρου Ἀλδοβραντίνου. Πρὸς τοῖς ἄνω δ' ἐπαινοῦσι τὸν Καρυόφυλλον ὡς ἔξοχον φιλόσοφον, θεολόγον, καὶ τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς ἐγκρατέστατον ὁ Victorellus, καὶ ὁ καρδινάλιος Τολέτης. Τόσον δὲ φανατισμὸν ἔδειξεν, ὥστε ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ αἰδίου πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, ἐξέδωκεν ἴδια συγγράμματα συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς Φλωρεντινῆς ψευδοσυνόδου.

Συγγράμματα.

- Noctes Tusculanae et Ravennatis. Romae 1624.
- Libellus de mensa et antimensis.
- Caldeae seu aethiopicae linguae institutiones. Romae 1630.
- Pro defensione concilii Florentini. Romae 1628. (Librum, ὡς ὁμολογεῖ Ἀλλάτιος, qui sub nomine Gennadii circumfertur).
- Confutatio Nili Thessalonicensis in primatu papae. Parisiis 1626.
- Demonstratio errorum Gergani in disp. de processione spiritus.
- Notae ad exercitationes Is. Casauboni in Baronium. Coloniae 1647.
- Notae in versione Homiliarum Origenis in Ieremiam prophetam. Lugd. 1627.

Εἰς νεοελληνικὴν.

- Ἐλεγχος τῆς ψευδοχριστιανικῆς κατηχήσεως Ζαχαρίου τοῦ Γεργάνου ἀπὸ τὴν Ἀρτην. Romae 1634.
- Ἀπ' δοκιμασία καὶ κατάκρισις τῆς ἐπ' ὀνόματι Κυρίλλου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ἐκδοθείσης ὁμολογίας τῆς πίστεως, εἴπου ἀπιστίας τῶν Καλδινιστῶν, ἣ συνῆπται καὶ ἡ τῶν Ἀναθεματιστῶν παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ Κυρίλλου πάλαι ἐκφωνηθέντων ἀπόρρησις. Romae typis propag. MDCXXI (8^{ον} μικρὸν σελ. 159 προσφωνεῖται τῷ πάπᾳ Οὐρβανῷ).
- Βελλαρμίνου, Χριστιανικὴ Διδασκαλία. Romae 1634.
- Σύντομος ἀπολογία κατὰ Κατουμσούτου.
- Περὶ ὁγδόης Συνόδου.
- Ἐξέδωκε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ ἱστορικοκριτικῶν σημειώσεων.
- S. Nili junioris Vita. Romae 1624.
- Epistolae Themistoclis. Rom. 1626.
- Gregorii Scholarii Orationes III de pace ad Graecos, Iosephi episcopi Methonensis responsio ad Marcum Ephesii, et Gregorii Protosyn-cellii apologia. Rom. 1642.

(¹) Pinacotheca, I, σελ. 223.

(²) Apes Urbanae, σελ. 162—De consensu, σελ. 999.

(³) Bibliotheca Graeca, XI, σελ. 446.

(⁴) Del rito Greco, III.

—Catena Græca Procopii in Cantica Canticorum. Lugd. 1633.

Ὁ Καρυόφυλλος, εἰδήμων τῆς χαλδαϊκῆς, συριακῆς καὶ ἰταλικῆς, μετέφρασε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βελλαρμίνου εἰς τὰς γλώσσας ταύτας⁽¹⁾.

Νεόφυτος Ῥοδινός.

Ἐγεννήθη ἐν Ποταμιᾷ τῆς Κύπρου, καὶ ἐπαίδεύθη τὰ μὲν ἐγκύκλια γράμματα παρὰ τῷ συμπολίτῃ του Λεοντίῳ Εὐστρατίῳ, τὴν δὲ ῥητορικὴν παρὰ Ἰάσωνι Σωζομένῳ. Ἐλθὼν δ' εἴτα ἐν Ῥώμῃ, ἐστάλη εἰς Ἰσπανίαν καὶ κατεγράφη ἐν τοῖς τροφίμοις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σαλαμάνγκας, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν θεολογίαν καὶ ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν. Μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν ἐστάλη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς εἰς Πολωνίαν πρὸς προσηλυτισμὸν, καὶ εἴτα εἰς Ἑλλάδα (per assalire più da vicino la scisma)· ἐνταῦθα ὁμως ὑπέστη πολλοὺς διωγμοὺς, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπωλήθη ὡς δοῦλος. Τῇ ἐπεμβάσει τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἀπελευθερωθεὶς ἀπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἐνταῦθα διετέλεσεν ἀρκετὸν χρόνον, διδάσκων καὶ τὴν ἑλληνικὴν εἰς τὰ δημόσια σχολεῖα. Προσκληθεὶς εἰς Ῥώμην ἐστάλη εἰς Χιμάρραν, ἔνθα ἐπὶ ὀκτὼ ἔτη μυρίας ὑποστάς κακουχίας, στερήσεις, καὶ διωγμοὺς, περιήρχετο ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον διδάσκων τὸ εὐαγγέλιον, καὶ προσηλυτίζων τοὺς ἀπλοϊκωτέρους.

Ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην ἐτελεύτησε (1669) πλήρης ἡμερῶν⁽²⁾.

Συγγράμματα.

ἀ. λατινιστί.

—Compendium Sacramentorum. De præceptis Decalogi. De peccatis. De officio divino. Romæ 1628.

—Interrogatorium confessorum. Rom. 1630.

—Vita Gregorii XIII Pontificis.

β'. ἀποελληνιστί.

—Πανοπλία πνευματικὴ, τοὔτεστι πρόχειρος διδασκαλία πολλὰ ὠφέλιμος διὰ τὰ ἡζυύρη κανεὶς τὰ πράγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως εἰς κοινὴν ὠφέλειαν παρὰ Νεοφύτου ἱερομονάχου Ῥοδ.νοῦ Κυπρίου τοῦ Σιναΐτου συντεθεῖσα. Romæ 1630.

—Αὐγουστί ου ἐπισκόπου Ἰππώνης Ἐγχειρίδιον, μεταφρασθὲν ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Ῥοδινοῦ. Rom. 1637.

—Νεοφύτου Ῥοδινοῦ ἐξήγησις εἰς τὴν ἐορτὴν τῆς Θεοτόκου, τοὔτεστιν εἰς τὸ Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον, μερασμένη εἰς ὀδώκα ὀμιλίαις πολλὰ

⁽¹⁾ Biographie Universelle par Feller, tom. III, σελ. 201.

⁽²⁾ Rodotà Storia del Rito Greco.—Allatii, Apes Urbanae.

ὠφελίμαις διὰ διδασκάλαις καὶ κάθε φιλοπάρθενον Χριστιανόν. Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλία εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παναγίας. Μαρτύριον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Νεοφύτου. Romæ 1637.

— Ἀσκήσις πνευματικῇ, βιβλίον πολλὰ ὠφελίμον διὰ τὰ ἀποστραφῆ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν, λογιζόμενος τὰ ὑστερινά του, ἤγουν τὸν θάνατον, τὴν κρίσιν, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τὴν παντοτινὴν κόλασιν τοῦ ἄδου. Κόπος Νεοφύτου Πρεσβυτέρου τοῦ Ῥοδινοῦ. Romæ 1644.

— Περὶ τρώων, στρατηγῶν, φιλοσόφων, ἁγίων καὶ ἄλλων ὀνομαστῶν ἀνθρώπων ὅπου εὐγέγκασιν ἀπὸ τὸ νησί τῆς Κύπρου. (Ἐν Ῥώμῃ παρὰ τῷ Μασκάρδῳ ἔτει τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως αχϞθ'. ἐξεδόθη μετὰ θάνατον ὑπὸ Λαυρεντίου Πόρτου, προσφωνηθὲν εἰς Λέοντα Ἀλλάτιον. σελ 203).

— Ἀποκρίσις εἰς τὴν ἐπιστολὴν Ἰωάννου πρεσβυτέρου καὶ ρεφενδαρίου τῆς ἐκκλησίας τῆς Παραμυθιάς εἰς τὴν Παλαιὰν Ἠπειρον, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ αὐτὸς εὐλαβέστατος Ἰωάννης παραπονᾶται διὰ τὸν Ῥώμης ἀρχιερέα, ὅτι ὡς ἄκρος ποιμένας, καὶ ὡς διάδοχος τοῦ Πέτρου, δὲν ζητᾷ τὰ πρόβατα, τοῦτέστιν (sic) ἐκείνους, ὅπου ζιοῦσιν εἰς τὸ ριτὸν (sic) τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Romæ, typis propag. 1656. 42, σελ. 132 (ἐν τέλει ἀναγινώσκεται ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος τῆς συντάξεώς του « Εἰς τὴν Νίβιτζαν ἀχμή, μην' Ἰανουαρίῳ »).

— Βίος ἡ μαρτύριον τοῦ ἐν ἁγίαις πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, γραμμένος ἐλληνικὰ ἀπὸ Νικίταν Δαβὶδ τὸν Παφλαγόνα, καὶ γυρισμένος εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν ὑπὸ Νεοφύτου Ῥοδινοῦ τοῦ Κυπρίου.

— Μήμησις τοῦ Χριστοῦ τέσσαρα βιβλία συνθεμένα ἀπὸ Θωμᾶν τὸν Κέμπην.

— Μετάφρασις τῆς Φιλοθείας τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου (').

Κατ' Ἀλλάτιον (Apes Urbanæ) ὁ Ῥοδινὸς ἔγραψεν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν—Ῥωμαϊκὴν Μαρτυρολόγιον.

Γεώργιος Βουστρώνιος.

Κύπριος, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ Τάγμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπεβίωσε τῷ 1610, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 24⁽²⁾. νέος πολυμαθὴς, τριῶν τὴν θεολογίαν, καὶ εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης. Συγγράμματα κατέλιπε τὰ ἑξῆς:

— Νουθετήματα πνευματικὰ τοῦ πατρὸς Ἰωάννου τοῦ Ἀβίλα, μεγάλου διδασκάλου τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἐρμηνευμένη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων διὰ κοινὴν ὠφελίαν τῶν εὐλαβῶν ἀνθρώπων. Romæ, nella Samp. della Sacr. Congr. de Propag. Fide. MDCLXXI. 42^{ον}, σελ. 66. (Ἐν τέλει τῆς μεταφράσεως ταύτης τοῦ Δ' Ἀβίλα (Documenti spirituali) προστίθεται, Μελέτη καθημερινὴ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ σελ. 67—88).

— Περὶ ἀναβάσεως τοῦ Νοῦ εἰς τὸν Θεόν, διὰ μέσου τῆς κλίμακος τῶν κτισμάτων βιβλίον συνθεμένον παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου καὶ αἰδεσιμωτάτου Ῥα-

(1) Ἀμαδούτση προλεγόμενα εἰς τὰ τοῦ Δημητρίου Πεπίνου.

(2) Fabricii, Bibliotheca Græca, XII, σελ. 119.

θέρτου τοῦ Βελλαρμίνου τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδινάλεως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ μεταγλωττισμένον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τῶν Ῥωμαίων παρὰ τοῦ πατρὸς Γεωργίου τοῦ Βουστρωνίου ἱερέως τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. Romæ, typis propagandæ 1637. 8^{ον} σελ. 396. (Τὸ σύγγραμμα τοῦ Βελλαρμίνου ἐπιγράφεται, De ascensione mentis in deum per scalas rerum creaturum).

Λέων Ἀλλάτιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1586 ἐν Χίῳ ἀπὸ Νικόλαον Ἀλλάτιον, καὶ Σεβαστὴν Νευρίδα, ὀρθοδόξους τὸ θρήσκευμα. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἦλθεν ἐνάστῃς εἰς Καλαβρίαν, πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Τῷ 1600 ⁽¹⁾ μεταβὰς εἰς Ῥώμην εἰσῆχθη εἰς τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ τὰ γραμματικά. Πεπροικισμένος μὲ κρίσιν σπανίαν, μνήμην ἀπέραντον, καὶ καταπληκτικὴν εὐμάθειαν διέπρεψεν ὡς μαθητῆς, καὶ ἐκλείσθη εἴτα ὡς εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων φιλολόγων τοῦ καιροῦ του. Ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσε αὐτῷ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ δῶρον τῆς ποιήσεως εἰς βαθμὸν τοσοῦτον, ὥστε συνωμίλει ἀπροσκόπτως ἐμμέτρως. Ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος ἐπανέστρεψεν εἰς Χίον ἁλλὰ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς βίον καθεστικόν, ἐπαγόμενον ὑπὸ τῆς ἐπαρχιακῆς μονοτονίας, ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς ὑπὸ τὸν περιφανῆ Ἰούλιον Αγαλάλλαν, τοῦ ὁποίου τὸν βίον καὶ συνέγραψεν. Ὁ καρδινάλιος Βισκίας πρεσέλαβε τὸν Λέοντα σύμβουλον ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ζητημάτων, ὁ δὲ πάπας Παῦλος Ε' διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ὁ Γρηγόριος ΙΕ' τὸν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1622 εἰς Γερμανίαν πρὸς μεταφορὰν τῆς ὑπὸ τοῦ ἐκλεκτοῦ τῆς Βαυαρίας δωρηθείσης βιβλιοθήκης τῆς Εἰδελβέργης· ὁ καρδινάλιος Φραγκίσκος Βαρβερίνης ὀνόμασεν αὐτὸν βιβλιοθηκάριον του, καὶ ὁ πάπας Ἀλέξανδρος Ζ' ἐπίτιμον θαλαμηπόλον του, καὶ τῷ 1661 βιβλιοθηκάριον τῆς Βατικανῆς Κλήμης ὁ Α' τῷ ἐχορήγησε σύνταξιν ἱσθίων.

Ὁ Ἀλλάτιος πλήρης ἤδη τιμῶν, καὶ ἔχων ἐν τῇ διαθέσει τοὺς θησαυροὺς τῆς Βατικανῆς, ἀνεδείχθη ὄντως χαλκέντερος, μέχρι θανάτου ἀντιγράφων, σχολιάζων, καὶ ἐκδίδων τοὺς τεθαμμένους θησαυροὺς τῆς προγονικῆς ἐκείνης. Τὸ ὄνομά του ἐκλείζετο καθ' ὅλην τὴν Δύσιν καὶ τὴν Ἀνατολήν, καὶ ὁ Καρδινάλιος Ρετζῆ ἐπισκεπτό-

(1) Κατὰ Ῥοδοτὰν ἐνδεκαετῆς εἰσῆλθεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν φροντιστήριον (1597).

μένος τὴν Βατικανὴν ἐνήγαλίσθη περιπαθῶς τὸν θρυλούμενον σοφόν.

Ἀπεβίωσε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1669 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα τριῶν, οὐδέποτε θελήσας νὰ καταταχθῇ εἰς θρησκευτικόν τι τάγμα, ἢ ἔλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν. Ἀποθνήσκων ἀνεμνήσθη τῆς πατρίδος του, διαθέμενος τὴν μικρὰν περιουσίαν του πρὸς ἐκπαίδευσιν τριῶν Χίων ἐκ γονέων Ἑλλήνων καὶ ὀρθοδόξων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, ὅπερ ἐκέρυξε κληρονόμον του.

Ἀθλὸν πότε ὁ Ἀλλάτιος ἐξώμωσε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του· κατὰ Βαλέριον (*voyage en Italie*) καὶ Claude, ἦτον ἔτι ὀρθόδοξος τῷ 1661· διότι ἅμα διωρίσθη βιβλιοθηκάριος τῆς Βατικανῆς, ἐποιήθη τὸ ἐξῆς δίστιχον ὑπὸ καθολικοῦ τινος δυσχεραίνοντος ἐπὶ τῷ διορισμῷ τοῦ σχισματικοῦ Ἀλλατίου.

Praefuit haereticus (1); post hunc schismaticus;

Turca praest; Petri bibliotheca vale.

Ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἀπλοῦς τὰ ἤθη, ὥραϊος δὲ καὶ ἱπποτικὸς τὴν μορφήν (2). Τὴν δ' εὐρυμάθειαν αὐτοῦ ἐξεδείκσαν δεόντως πολλοὶ καὶ διάφοροι. Ὁ Ῥοδότης ἀνακράζει περὶ αὐτοῦ πομπωδῶς ταῦτα. «*Noto*
» *alla repubblica delle lettere, mostro d' erudizione sacra e pro-*
» *fana, eccellente teologo, famoso poeta, dotto controversista,*
» *e illustre difensore della fede ortodossa. Gloria della città di*
» *Scio, da cui trasse il nascimento, pregio del collegio greco, da*
» *cui fu educato; ornamento del passato secolo, in cui si rese il-*
» *lustre!*»

Ὁ Φαβρίκιος λέγει περὶ Ἀλλατίου «*in scriptis Allatii, quum*
» *eruditionem singularem, doctrinaeque copiam et infinitam,*
» *ineditorum praecipue monumentorum graecorum, notitiam et*
» *lectionem mirari omnes necessit*».

Ὁ Νικέρων (*Commentaires*) λέγει, ὅτι «*ὁ Ἀλλάτιος ἦτο ἀνὴρ*
» *φιλόπονος, ἀκούραστος, πεπρικοισμένος μὲ μνημονικὸν τεράστιον, καὶ*
» *πολυμαθέστατος· εἰς τὰ συγγράμματά του ὅμως παρατηρεῖ τις μᾶλ-*
» *λον εὐρυμάθειαν καὶ πολυαναγνωσίαν παρὰ πνεῦμα καὶ τάξιν (3).*»

(1) Αἰρετικὸν καλεῖ τὸν προκατόχον τοῦ Ἀλλατίου Ὀλτσένιον, διαμαρτυρούμενον τὸ πρὶν, καὶ εἴτα τὸν καθολικισμὸν ὁμολογήσαντα.

(2) Ἡ εἰκὼν του ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ προμετωπίῳ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Φαβρίκιου.

(3) *Rodotà Del Rito Greco, III—Fabricii, Bibliotheca Graeca—Guinguené, Biographie Universelle, tom. I.—Βλαπτιῶ, Σιναῖ, Β'.*

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Ἀλλάτιος ἦν τῶν σοφωτέρων τοῦ 12^{οῦ} αἰῶνος¹, κριτικὸς, φιλολόγος, θεολόγος, ἀρχαιολόγος, γλωσσομαθὴς, καὶ ποιητὴς οὐχὶ τῶν χαμαιπετῶν· κατὰ τὴν τότε συνῆθη ἀταξίαν ἐφρόντιζε νὰ συσσωρεύῃ ὕλην, πολλάκις ὁμῶς καὶ ἀμεθόδως. Ἦτο τόσον σταθερὸς εἰς τὰς ἔξεις του, ὥστε βεβαιοῦται, ὅτι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη μετεχειρίσθη ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν κάλαμον· καὶ τόσον φιλόπονός, ὥστε ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀντέγραψεν ὀγκωδέστατον σύγγραμμα (*Diarium Pontificum*). Ἠγέρθη καὶ οὗτος ἐξ ἀνάγκης δριμύς τῆς ὀρθοδοξίας ἐπικριτὴς, οὐχὶ ὅμως καὶ ὑπερφίαλος ὑβριστής, ὡς ἄλλοι δραπετίδαι· εὐσυνειδήτως δ' ἔστιν ὅτε συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, παρατιθέμενος κείμενα ἀντιδοξούντων αὐτῷ συγγραφέων. Ἀχμαῖος δὲ καὶ φλογερὸς πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως διαλάμπει εἰς τὰ συγγράμματά του, καὶ ἰδίως ἐν τῷ λαμπρῷ ποιήματι «Ἑλλάς.» Ἐν τούτῳ, ποιηθέντι εἰς τιμὴν τῆς γεννήσεως Λουδοβίκου 12^{οῦ}, παρίσταται ἡ Ἑλλάς λαλοῦσα πρὸς τὸν μονάρχην καὶ ἐξαιτουμένη τὴν ἀπολευθέρωσίν της.

Συγγράμματα.

α. ἐκδόσεις μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως καὶ σημειώσεων.

—Socratis, Antisthenis et aliorum Socraticorum epistolæ, cum versione et dialogo de scriptis Socratis. Parisiis 1637.

—Philo Byzantinus de septem mundi spectaculis, cum versione et notis. Romæ 1640.

—Monumentum Aduditanum Ptolemæi Evergetæ. gr. et lat. Rom. 1631.

—Sallustii philosophi opusculum de Diis et mundo. gr. lat. Romæ 1638.

—Procli Diadochi paraphrasis in Claudii Ptolemæi libros IV, de siderum effectiouibus. gr. lat. Lugdun. 1635.

—Vita Homeri, scripta a Procli et aliis duobus anonymis. gr. lat. et librum de patria Homeri. Lugd. 1640.

—S. Methodii convivium Virginium. gr. lat. cum notis et diatriba de Methodiis. Rom. 1656.

—Eustathii Antiocheni et martyris in Hexæmeron Commentarios, ac de Engastrimytho dissertatio adversus Origenem. Origenis de eodem Engastrimytho, cum versione atque in Hexæmeron notis et Allatii syntagmate de Engastrimytho. Lugd. 1629.

—S. Nili ascetæ epistolæ. gr. lat. Romæ 1668.

—Excerpta varia Græcorum Sophistarum et Rhetorum. Romæ 1641.

—Σύμμικτα, sive Opusculorum Græcorum et Latinorum vetustiorum ac recentiorum libri X, Romæ 1668. (Περιέχει ἐξήκοντα ἐπτὰ συγγράμ-

ματα, ὧν κατάλογος εὔρηται παρὰ Φαβρίκιω· ὁ Ἀλλάτιος εἶχεν ἐτοιμάσει πρὸς ἑκδοσιν ἕτερα ἑκατὸν τριάκοντα ἐπτὰ συγγράμματα ἀνέκδοτα, πρὸς συνέχειαν τῶν Συμμικτῶν).

—Eustathii presbyteri liber de vita functorum statu. g. lat. Romæ 1655.

—Michaelis Pselli, Encomium in Symeonem Metaphrastem et officium. Symeonis Metaphrastæ Oratio in commentationem S. Deiparæ, et epistolæ. Parisiis 1664.

—Catena SS. Patrum in Ieremiam prophetam et threnos. Lugdun. 1633.

—Græcia Orthodoxa, in quo opere græce et latine faventia scripta. Romæ 1652. 2 vol. ἀνετυπώθη 1659.

—Georgii Acropolitæ historia, Iælis Chronographia, et Ioannis Can-nani narratio de bello Cpol. Paris. 1651.

—Mantissa ad opera S. Anselmi. Lugdun. 1630.

—Libanii Orationes variæ.

—Tiberius sophista, Leshonactes Romanus, Michael Apostolius et alii de figuris rhetoricis· Georgius Cheroboscus de tropis pæticis. Georgius Pachymeres de probatione capitum etc. Romæ 1643.

—Photii patriarchæ, Symeonis Logothetæ, Theodori Ancyraui, Nicetæ Magistri et aliorum epistolæ.

—Himerii sophistæ declamat. XX. Choricii Sophistæ. Zozimi Gazæi, Libanii, Michaelis Pselli et aliorum Orationes.

—Longinus.

—In Aristotelis hymnum Hermiæ dictum, commentarius.

—Arriani Ponti Euxini Periplus.

—Ioannis Lydi chrestomathia de mensibus.

—Ioannis Antiocheni Archæologia.

—Theodori lectoris historia ecclesiastica.

—Conciliorum Ferrarensis et Florentiæ acta pleniora. Rom. 1638.

—Historia Georgii Hamartoli.

—Ioanni Chrysostomi et Photii explicationes in Evangelia Matthæi, Ioannis, et Lucæ.

—Leonardi Aretini de Reip. Florentinorum.

—Io. Canabutti, de insula Samothraciæ et Diis Troicis.

6'. ἔγραψε λατινιστί.

—De ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua consensione lib. III. cum dissertatione de Dominicis et Hebdomadibus Græcorum, et de missa præsanctificorum. Coloniae 1648.

—De liturgia S. Iacobi—pro asserenda Græcorum communione, et de lignis S. Crucis. Coloniae 1648.

—De utriusque ecclesiæ occidentalis atque orientalis perpetua in dogmate de purgatorio, tum in dogmate, tum in ritibus consensione. Romæ 1655.

—Ioannis Henricus Hottingerus, fraudis et imposturæ manifestatæ convictus. Romæ. 1664.

—Vindicix synodi Ephesinæ et S. Cyrilli de processione ex patre et filio spiritus S. Romæ 1661.

—De octava synodo Photiana. Romæ 1662.

—In Rob. Creyghtoni apparatus ad historiam synodi Florentinæ a Sylvestro Syropulo scriptam. Hagæ Com. 1660.

—De patria Homeri. Lugd. 1640.

—Dialogus de scriptis Socratis. Parisiis 1637.

—De Methodiis et eorum scriptis diatriba. (συνεξεδόθη τῷ Ἀγίῳ Μεθόδιῳ ἐν Ῥώμῃ 1636, ἀνατυπωθὲν ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Nilis (συνεξεδόθη ταῖς ἐπιστολαῖς Νείλου ἐν Ῥώμῃ 1668, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Georgiis (συνεξεδόθη Γεωργίῳ Ἀκροπολίτῃ ἐν Παρίσις 1654, καὶ ἐν Βιβλιοθήκῃ Φαβρικίου).

—De Io. Damasceno et ejusdem scriptis. (ἐξεδόθη ὑπὸ Λεκιένου ἐν τοῖς ἄπασιν τοῦ Δαμασκηνοῦ τῷ 1742).

—De Symeonum scriptis diatriba. Parisiis 1664.

—De Psellis et eorum scriptis. Romæ 1634.

—De libris ecclesiasticis Græcorum. Parisiis 1644.

—Apes Urbanæ, sive de viris illustribus qui ab anno MDCXXX per totum MDCXXXII Romæ adfuerunt ac typis aliquid evulgarunt. Romæ 1633.

—Vita Iulii Lagallæ. Parisiis 1644.

γ'. ἀνέκδοτα.

—De cryptographia Græcorum recentiorum.

—Bibliotheca de scriptoribus græcis profanis.

—Bibliotheca de scriptoribus græcis ecclesiasticis.

—Historia Astrologica.

—Diatriba de Philonibus.

—De Theodoris.

—De Nicetis.

—De Constantinis.

—De Leonibus.

—De Libris apocryphis.

—De academiis orbis et earum institutione.

—De melodis Græcorum.

—Diatriba de Græcis qui latine scripserunt.

—Homerus a calumniis vindicatus.

—Exercitationes contra recentiorum calumnias in antiqui ævi scriptores et lumina.

—De poetica exercitationes adversus hypercriticos recentiores.

—De fine temporum.

- De fine vitæ Ioannis Evangelistæ.
- De Ptolemæis Ægypti regibus.
- De magæte libri III.
- De mandragora.
- De conscribendis epistolis.
- De officiis monasteriorum Græcorum.
- De musiea recentiorum Græcorum.
- Anachronismus carmine elegiaco.
- Carminum Græcorum sylvæ.
- Animadversiones in antiquitatum Etruscarum fragmenta Paris. 1640.
- De Engastrimytho. (συνεξεδόθη τοῖς ὑπομνήμασιν Εὐσταθίου 1629).
- De mensura temporum antiquorum et præcipue Græcorum. Coloniae 1643.
- De solea veteris ecclesiae. (συνεξεδόθη τοῖς Συμμίκτοις).
- De rebus ecclesiasticis Græcorum observationes variae, de narthece veteris ecclesiae, et de recentiorum Græcorum templis. Parisiis 1644.
- De dominiciis Græcorum. de missa praesanctificatorum. Mogunt. 1644.
- De Græcorum hodie quorundam opinionationibus. Coloniae 1645.
- De erroribus magnorum virorum in dicendo. Romae 1653.
- Variae lectiones ad Const. Manassis historiam. Romae 1695.
- Confutatio fabulae de Ioanna papissa ex monumentis Graecis. Romae 1640.
- In Pselli libellum de mirabilibus schediasma.
- Iulii Lagallae de cælo animato disputatio. 1622.
- Vetus Tacito lectio restituta.
- Edificationes Romanae. Patavii 1644.
- Συμμίκτων indiculus. Romae 1698.
- Notae in B. Alanum de complactu naturae.
δ'. ἐλληγιστί.
- Pœmata varia Graeca. Romae 1633.
- Ἐριδανός ποίημα ἐλεγειακόν. Romae 1635.
- Εἰς Οὐρβανὸν Η'. ἀγαλμα ποίημα ἱαμβικόν. Romae 1640.
- Ἐλλὰς ποίημα ἱαμβικόν. Romae 1644. (ἐξεδόθη καὶ ἐν Consensione perpetua).
- Γενέθλια Ὁμήρου ἐλεγείον. (ἐδημοσιεύθη ἐν Gronovii, Thesaurus Antiquitatum Græcorum).
- Εἰς Χριστιανὴν Βασίλισσαν. 1656.
- Melissolyra, de laudibus Dionysii Petavii. Rom. 1653.
- Οὐρβανὸς τοῦ ὀρθότου εἶδος παραινετικὸν εἰς ἀρετὴν, Λέγοντι τῷ Ἀλλατίῳ ἐξελληνισθὲν πρὸς τὸ Θ'. εἶδος τῶν Νεμεσικῶν Πινδάρου. (ἐδημοσιεύθη ἐν Apes Urbanae).

—Iatrolaurea Gabrielis Naudaei Parisini. Romae 1633. (μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Βαρβολ. Τορτολέτου).

—'Επιγράμματα εἰς ἱατρικὰς ἑφημερίδας Ἀνδρέα Ἀργολίου, εἰς Ἀντώνιον Βροῦνον, εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Δημοτικῶν ᾠμάτων τοῦ Ἀντωνίου Καρέγγου, εἰς τὰ ποιήματα Γασπάρου Συμεῶνος, καὶ εἰς Δημόνασσαν βασιλίσσαν τῆς Κύπρου.

Ἐκτὸς τούτων, γεγραμμένων εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, ἔγραψε καὶ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν, τὰ δύο ταῦτα.

—'Εγχειρίδιον περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Romae, typis Sac. Cong. de Propag. Fide 1658.

—'Εγχειρίδιον περὶ τοῦ Συμβόλου τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Romae typis propag. 1659.

Ι. γαλλιστί.

—La concorde des nations chretiennes d'Asie, d'Afrique, et d'Europe sur la foi catholique abandonnée par les protestans. Maguntiae 1655.

ζ'. ἰταλιστί.

—Il viaggio della Signora D. Lucrezia Barberina duchessa di Modena. Genova 1654.

—Vita e morte del P. F. Alessandro Baldrati da Lugo fatto morire nella città di Scio da Turchi per la Fede cattolica. Roma 1657.

—Dramaturgia divisa in sette indici. Roma 1666.

Ὁ Ἀλλᾶτιος διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς ἐποχῆς του, ἐξ ὧν τεσσαράκοντα ἔξ ἀριθμοῦ ὁ Φαβρίκιος μνημονευομένους ἐν τοῖς Συμμίτοις.

Νικόδημος Μεταξᾶς.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1585 ἐν Κεραμιαῖς τοῦ δήμου Ἄνω Λιβαθοῦ τῆς Κεφαλληνίας ἐξ εὐγενῶν (¹). Ἐκπαιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θεοῦ του, Νικοδήμου Μεταξᾶ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου (²), καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασθεὶς πολιτείαν μετωνομάσθη Νικόδημος, Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς καλούμενος. Περὶ τὸ 1620 μετέβη παρὰ τῷ ἐν Λονδίῳ ἐμπορευομένῳ ἀδελφῷ του, ὅστις τὸν συνέδραμε γενναίως. Βλέπων ὁ Νικόδημος τὴν εἰς τὸ ἔθνος ἐπικρατοῦσαν ἀμάθειαν, διὰ τὴν ἑλλειψιν τῶν πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων ἀναγκαιούντων, συνέλαβε τὴν ἀξιεπαινον ἰδέαν ἵνα συστήσῃ

(¹) « Apparteneva ad una nobile et influente famiglia ». Loverdo istoria della Cefalonia. — Σημειώσεις περὶ Κεφαλληνίας Λουίσα. (ἀνέκδοτα).

(²) Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Κεραμιαῖς, καὶ τῷ 1591 ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας εἰς διαδοχὴν Νεοφύτου Κολοκυθᾶ. Ἀποθανὼν τῷ 1601 διεδέχθη ὑπὸ Ἀνθίμου Ἀντίπα. Τὸν Μεταξᾶν τοῦτον κατετάξαμεν ἐν τοῖς λογίοις τοῦ παρελθόντος αἰῶνος (βλ. σελ. 233), καὶ πρὸς αὐτὸν κατευθύνεται ἐπιστολὴ Διονυσίου Κατηλιανοῦ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Λαμίου.

Ἐν Ἀγγλίᾳ τυπογραφεῖον καὶ ἐκδώσῃ τὰ διὰ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος χρήσιμα βιβλία. Ὅθεν δαπάνῃ τοῦ ἀδελφοῦ του ἀγόρασε μικρὸν τυπογραφεῖον, ἐκ τῶν πισστηρίων τοῦ ὁποίου ἀπελύθησαν διάφορα ἑλληνικὰ συγγράμματα, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐν ἔτει 1624 τὸ περὶ ἐπιστολικῶν τύπων Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλέως (¹).

Βλέπων ὅμως, ὅτι ἐν Λονδίῳ δὲν ἠδύνατο ἵνα καταστῇ τόσον ὠφέλιμος εἰς τὸ ἔθνος, ὅσον εἰάν καταβαίνων ἐξήσκει τὴν πολύτιμον ταύτην τέχνην ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι, συνῆψεν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ τότε πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις ἐνθουσιωδῶς ὑποδεχθεὶς τὰς προτάσεις τοῦ Μεταξᾶ καὶ ὑποσχόμενος πᾶσαν συνδρομὴν καὶ σύμπραξιν προσέτρεψεν αὐτὸν νὰ ἐπισπεύσῃ. Ὁ Κεφαλλὴν ἀγοράσας λαμπρὰν βιβλιοθήκην καὶ ἐντελεστέραν τυπογραφίαν καταρτίσας, δαπάνῃ πρὸ πάντων τοῦ ἀδελφοῦ του (²), ἔφθασε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1627 εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἀγγλικοῦ ἐμπορικοῦ πλοίου.

(¹) Ἐκ τῆς προτασσομένης προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Μεταξᾶ μεταφέρομεν τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα, ὡς καταδεικνύον τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα καὶ τὴν σεμνοπρέπειαν τοῦ λογίου Κεφαλλήνου. « Ἀλλ' οὐδὲ σοί, πάτερ σεβασμιώτατε, (εἰάν ἐγὼ τῆς σῆς » ἡμέρου διαθέσεως εὐστόχως ἐφικνεῖσθαι οἷός τ' ὦ), ἀρ' ἡδονῆς ἔσται αὕτη ἡ ἀκρόασις, ὡς ἄρα λογοποιοῦσι τῇνάλλως οἱ κακοῖθεις καὶ ἀπαίδευτοι, ὅτι μηδὲν ἔχει » σεμνὸν ἢ νῦν Ἑλλὰς, ἀλλ' ἢ τὰ κλεινὰ τῶν χωρίων ὀνόματα, καὶ τῆς μακαρίστων ἀνδρῶν φράς, ἥτις τὸ παλαιὸν ὑπῆρχεν, ὥσπερ χηρεύουσα διαπέπτωκεν, » ἐπότε καὶ αἱ νῦν Ἀθηναὶ τοιοῦτον ἄνδρα τῶν ἐαυτῶν μακαρίων κόλπῳ ἐξέφισαν, » τὸν ἔτι ζῶντα Θεόφιλον καὶ εἰς τοὺς ἀσκητὰς τελοῦντα, ὃς ἀπάσης ἀρετῆς (εἴη » δὲ τοῦτο ἀνεμυσήτως εἰπεῖν) εἰσὼ γενόμενος, καὶ παντοδαπῆς φιλοσοφίας τὰ τέλεια » καὶ ἐποπτικὰ μυούμενος (ὡς ἡ ἐν χερσὶν ὑπόθεσις ἐπαγγαλίζομένην ὀνόματι διεδείκνυσσι) μονοῦχ' ἰδὲ ἀρχαῖον τε τῆς πρὶν ἀποβλεπομένης Ἀτθίδος ἀναστήσεται κλέος » τοῦτον, ὥσπερ ἀκροβίνιον τῶν νῦν ἑλλογίμων καθ' Ἑλλάδα εἰ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοφρονήσεως ἀποδέξαις (ἀποδέξῃ δὲ πάντως) ἐν τῷ αὐτοῦ βιβλίῳ, ὥσπερ δι' » ἐκμαγελοῦτινος ἀπεικονιζόμενον· καμὲ οὐ Θεόφιλον τῇ σῇ σεμνοπρεπείᾳ συστήσονται » μᾶλλον ἢ δι' ἐκείνου συσταθισόμενον, ἀρ' ὑψηλῷ ὀκρίσαντος, ἐφ' οὗ τὸ ὑπερφύες » τῆς εὐμοιρίας σὲ κατέστητε, καταβάς καὶ προσβλέπειν ἀξιώσεαι παρ' ἡμῖν τοῖς » Ἑλλήσι χρυσοὺς ἐσθήσεις· καὶ πάντες τῇ σῇ σεβασμιότητι, καὶ τῇ δημοσίᾳ τῶν » Ἀγγλοβρετανικῶν πραγμάτων καταστήσῃ, ἥς σοι οὐ τὸ ἐλάχιστον μέρος ὁ μεγαλόφρων βασιλεὺς ἐνεχείρισε πάντα τὰ χρηστὰ, καὶ εὐφρημα, καίπερ ἀπότροφοι ὄντες » τῆς σῆς πατρίδος, καὶ ἐτέρων ἀγωγὴν ἡγμένοι ὁμοθυμαδὸν εὐξόμεθα. » Ἐρρώσο. Ἐν Λωνδῶνῃ (sic) τῇ Ἀγγλοβρετανίᾳς μητροπόλει, Μαρτίου α' ἐπὶ » εἰκάδι, κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔτος τὸ σωτήριον ».

Ἐτέραν ἐπιστολὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἔστειλε πρὸς Παχώμιον τὸν Δοῦαράν ἐπίσκοπον Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. (Παρανίκας, σελ. 22 στήμ. 4).

(²) « Metaxa portando una scielta biblioteca, ed una picciola stamperia » procurategli da detto suo fratello, » Loverdo, Istoria della Cefalonia.

Παρουσιασθεὶς ἀμέσως εἰς τὸν Λούκαριν, ἐπεσκέφθη εἴτα τὸν παρὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας, τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ συνοδεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας παρεκάλεσεν ἵνα ἐξομαλύνῃ πᾶν ἐμπόδιον, ὅπερ τυχὸν οἱ Τοῦρκοι ἤθελον παρεμβάλλει κατὰ τὴν ἀποθίδασιν τῶν εἰς αὐτοὺς καινοφανῶν τοῦ τύπου ἐργαλείων. Ὁ πρεσβευτὴς ἔσπευσε νὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου καὶ τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείας Γερασίμου τὰ δέοντα, καὶ μεταβάς παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ ἔλαβεν ἰδιόχειρον ἄδειαν, ὅπως ἀνενοχλήτως ἀποθιδασθῶσιν ἐκ τοῦ πλοίου τὰ τε βιβλία καὶ τὰ τοῦ τυπογραφείου.

Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὸν χαρακτῆρα τῶν Τούρκων, παρεκάλεσε τὸν ἄγγλον πρέσβυν νὰ ἐπιτρέψῃ ὅπως τὸ τυπογραφεῖον ἐργάζεται ἐντὸς αὐτῆς τῆς πρεσβείας· ὁ δὲ, θεωρῶν τοῦτο ἀπρεπές, συνέβουλευσεν νὰ μεταφέρῃ τὸ τυπογραφεῖον εἰς ἄλλην οἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ προστατευομένην, ἵνα ὁ Μεταξᾶς δύνηται οὕτω νὰ ἐνεργῇ ἀνστώτερον, μὴ ἐκτιθέμενος ἀμέσως καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ ἄκρου τῶν Ἰησουϊτῶν ὑπερασπιστοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας. Ὁ Μεταξᾶς ὑπήκουσεν εἰς τὴν συμβουλὴν ταύτην, καὶ ἐνοικιάσας πλησίον τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας οἰκίαν τινά, ἐσύστησεν ἐν αὐτῇ τὸ τυπογραφεῖόν του καὶ ἤρξατο ἐργαζόμενος. Πρῶτον δὲ τυπογραφεῖον ἔργον ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ Ἑλλήνος ἐκδοθὲν, ὑπάρχει τὸ κατὰ Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1627 ὑπὸ τὸν ἐξῆς τίτλον τυπωθὲν βιβλίον.

« Τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατρὸς ἡμῶν Πάπα καὶ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, τανῦν δὲ οἰκουμενικοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου, σύντομος πραγματεία κατὰ Ἰουδαίων ἐν ἀπλῇ διαλέκτῳ πρὸς Γεώργιον τὸν Πάργαν. (Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὑπάρχει τὸ βασιλικὸν τῆς Ἀγγλίας ἐθνόσημον). Ἐτυπώθη ἐν Κωνσταντινουπόλει δαπάνῃ τε καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ. Ἐν ἔτει αχχζ' ». Εἰς μικρὸν 4^ο.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ, τῷ σπανιωτάτῳ, οὗ εὐτυχῶς ἀντίτυπον εὑρεται ἐν τῇ Δημοσίᾳ ἡμῶν βιβλιοθήκῃ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ μουσοτραφοῦς Κ. Σ. Ζαμπελίου, ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ προμετωπίδι ἀναφερομένου ποινήματος, ὑπάρχουσι καὶ ἑξ ὁμιλίαι Μαξίμου τοῦ Μαργουίνου ἐπισκόπου Κυθήρων εἰς τὰς ἑξ Κυριακάς τῶν νηστειῶν, καὶ ἑτέρα ἐβδόμη εἰς τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευήν· ἕκαστον δὲ πόνημα φέρει ἰδιαίτεραν σελίδωσιν, καὶ τὸ μὲν τοῦ Κυρίλλου σύγκειται ἐκ σελίδων ἑκατὸν καὶ

ῤῥῥῥ, τὸ δὲ τοῦ Μαργουνίου ἐκ σελίδων ἑκατὸν εἴκοσι καὶ δύο. Ὁ Μεταξᾶς προσφωνεῖ τὸ βιβλίον ὡς προοίμιον καρπὸν τῆς τυπογραφίας του τῷ ἄρχοντι κυρίῳ Σκαρλάτῳ τῷ Βλασίῳ ἀνδρὶ ἐπιφανεστάτῳ διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ πρὸς τὸ ἔθνος εὐεργεσίας.

Δεύτερον βιβλίον ἐκτυπωθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς ὃ ὅμως οὔτε ὁ τόπος, οὔτε τὸ ἔτος τῆς τυπώσεως σημειοῦται, καὶ τὸ ὁποῖον μανθάνομεν ὅτι ἐτυπώθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Μεταξᾶ, ἐκ τῆς μαρτυρίας Δοσιθέου τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἱστορίᾳ του περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων (Βιβλ. ΙΑ'. κεφ. 10, σελ. 1174) εἶνε τὸ ἐπόμενον μικροῦ τετάρτου σχήματος, περιέχον, ἕκαστον ὑπὸ ἰδιαιτέραν σελίδωσιν, τὰ ἐξῆς πέντε πονημάτια.

Α'. Τοῦ μακαριωτάτου πατρὸς Ἡμῶν Μελετίου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, Λιβύης, Πενταπόλεως, Αἰθιοπίας καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ὡς ἐν εἶδει ἐπιστολῶν. Σελ. 34.

Β'. Γεωργίου Κορεσίου τοῦ Κίου (γρ. Χίου) διάλεξις μετὰ τινοῦ τῶν Φράξων. Σελ. 9.

Γ'. Νείλου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης βιβλία δύο. Τὸ πρῶτον περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως, τὸ δεύτερον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα.

Δ'. Τοῦ σοφωτάτου Βαβλαῦμ λόγος περὶ τῆς τοῦ Πάπα ἀρχῆς. Περὶ τοῦ Καθαρτηρίου πυρὸς βιβλίον ἓν. Τοῦτο καὶ τὸ προηγούμενον ἔχουσι μίαν ἀρίθμησιν καὶ σύγκειται ἐκ σελ. 40.

Ε'. Γαβριὴλ τοῦ Σεβήρου ἐκ Μονεμβασίας, ταπεινοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, ἔκθεσις κατὰ τῶν ἀμαθῶς λεγόντων καὶ παρανόμως διδασκόντων ὅτι ἡμεῖς οἱ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας γνήσιοι καὶ ὀρθόδοξοι παῖδες ἐσμὲν σχισματικοὶ παρὰ τῆς ἀγίας καὶ καθόλου Ἐκκλησίας.

Τὰ ἐκδοθέντα συγγράμματα ταῦτα, ἐξελέγχοντα τὰς τῶν παπιστῶν πλάνας, προὔξενησαν μεγίστην ἐντύπωσιν, δι' ὅπερ οἱ τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄσπονδοι ἔχθροὶ Ἰησουῖται, συνασπισθέντες μετὰ τοῦ πρέσβεως τῆς Γαλλίας, προσεπάθησαν παντοιοτρόπως νὰ ματαιώσωσι τὸν ἐθνωφελεῖ τοῦ Μεταξᾶ σκοπὸν καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἔγραψαν καὶ προέτρεψαν τὸ μοναστήριον, εἰς ὃ ἐκεῖνος ἀνῆκε, νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ, ὡς δῆθεν ἐργαζόμενον ὑπὲρ τοῦ προτεσταντισμοῦ. Μετὰ ταῦτα τὸν ἐκατηγόρησαν ὡς λουθηρανὸν, αἰρετικὸν καὶ ὄργανον τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἧς καὶ τὰ σύμβολα ἔφερεν ἐπὶ τοῦ προμετωπίου, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκτυπωθὲν βιβλίον κατεβόων

δὲ καὶ κατὰ τοῦ Ἀγγλου πρέσβους, ἀποδιδόντες αὐτῷ καὶ τὸ ὑπὸ Μελετίου τοῦ πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τυπωθὲν κατὰ τοῦ πάπα σύγγραμμα. Μὴ ἀκούμενοι δὲ εἰς πάντα ταῦτα, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τοῦ Μεταξᾶ, ὥνπερ καὶ ἐργαζόμενον καὶ καθ' ὁδὸν παρηνόχλουν, ὅτε ἀπὸ τῆς πρεσβείας ἐπανάκαμπτε τὴν νύκτα εἰς τὸ κατὰ-λυμά του. Τούτων πάντων ἕνεκα ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας, θέλων νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ τῶν ἀδιαλείπτων αὐτῶν παρενοχλήσεων, καὶ νὰ τὸν σώσῃ καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς δολοφονίας, ἣν ἠδύναντο οἱ Ἰησουῖται νὰ ἀποτολμήσωσιν, ἠναγκάσθη νὰ τῷ παραχωρήσῃ ἐν δωματίον ἐν αὐτῇ τῇ πρεσβείᾳ, ἔνθα ἤρχετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ τυπογραφείου συναγευόμενος ὑπὸ φυλάκων.

Καὶ ὅμως οἱ Ἰησουῖται κατανοοῦντες τὸν εἰς τὰ συμφέροντά των ἐπικείμενον κίνδυνον ἐκ τῆς διαδόσεως συγγραμμάτων ἀντιπαπικῶν, ἀπεφάσισαν διὰ παντὸς τρόπου νὰ ποιήσωσιν ἐκποδὼν τὸν κίνδυνον ἐκεῖνον, καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των μετεχειρίσθησαν τὸ ὄπλον ἐκεῖνο, ὅπερ συνήθως μεταχειρίζονται αἱ μικροπρεπεῖς, αἱ φθονεραὶ καὶ διστραμμέναι καρδίαι, τὴν συκοφαντίαν. Μεταβάντες λοιπὸν παρὰ τῷ διοικητῇ τοῦ Γαλατᾶ, μέγα παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ ἰσχύοντι, ἐπαρουσίασαν πρὸς αὐτὸν τὸ κατὰ Ἰουδαίων σύγγραμμα τοῦ Λουκάρεως, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπαντῶνται καὶ τινὰ περὶ Μωαμεθανισμοῦ, καὶ ἐξήμεσαν κατὰ τοῦ Μεταξᾶ ὅ,τι ἡ μυσὰρὰ ψυχὴ των καὶ ἡ κακεντρέχειά των τοῖς ἔφερον εἰς τὸ στόμα. Μεταξὺ δ' ἄλλων παρεκάλεσαν τὸν διοικητὴν τοῦ Γαλατᾶ νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν βεζίρην, ὅτι ὁ Μεταξᾶς ἦτο πολεμικοῦ χαρακτῆρος καὶ ἔμπειρος περὶ τὰς μάχας, ὅτι ἐπέμφθη πρὸς διοργάνωσιν ἐπαναστάσεως, καὶ ὑπὸ τὸ ἀπατηλὸν πρόσχημα τῆς τυπώσεως καὶ διαδόσεως βιβλίων πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων θέλει κυκλοφορήσῃ ἀκολούθως καὶ ἄλλα κατὰ τοῦ Κορανίου ἐξ Ἀγγλίας στελλόμενα βιβλία, ὅτι ὁ πρέσβυς τῆς Ἀγγλίας ὑποθάλλει τοῖς ἐπαναστατικοῖς καὶ ἀντιθηρησκευτικοῖς σκοποῦς του, ὅτι ἐν τῷ τυπογραφείῳ ἐκείνῳ ἐτυποῦντο βιβλία ὑπὸ τοῦ πατριάρχου συντασσόμενα, δι' ὧν οἱ Ἕλληνες προσεκαλοῦντο εἰς ἐπανάστασιν, καὶ ὅτι πολλὰ ἀντίτυπα αὐτῶν ἐστάλησαν εἰς Ῥωσίαν προτρεπομένην εἰς τὸν κατὰ τοῦ Σουλτάνου πόλεμον κλ. Κατηγορεῖται τοιαῦται, κατ' ἐκείνους μάλιστα τοὺς χρόνους γενόμεναι, ἤρχουν οὐχὶ νὰ ἐνοχοποιήσωσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ θανατώσωσιν ἐκεῖνον, καθ' οὗ ἐγίνοντο· τοιοιτοτρόπως δ' ὁ μέγας βεζίρης ταραχθεὶς εἰς τὸ παράδοξον ἐκεῖνο ἄκουσμα, διέταξεν ἀμέσως

νὰ περιφρουρηθῇ ὑφ' ἐνὸς λόχου γενιτζάρων ἡ οἰκία τοῦ ὡς δημεγέρτου καὶ ἐμπειροπολέμου συκοφαντουμένου Μεταξᾶ.

Ἀφ' ἑτέρου ὁ τοῦ Ἰησουΐτισμοῦ θερμὸς καὶ ἀντάξιος προστάτης, ἰδὼν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς στηθείσης παγίδος, προσεπάθησεν ἵνα ἐμποδίσῃ πᾶσαν παρέμβασιν πρὸς ματαίωσιν τῆς συνωμοσίας· πρὸς τοῦτο προσεκάλεσεν εἰς δεῖπνον τὸν πρέσβυν τῆς Ἀγγλίας, τὸν πατριάρχην Κύριλλον, καὶ τὸν βαῖλον τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας. Καὶ λοιπὸν τῇ 6 Ἰανουαρίου 1628, ἡμέρᾳ τῶν Θεοφανείων, ἐνῶ ἀμερίμνως οὗτοι συνησιτῶντο, ἑκατὸν πεντήκοντα γενιτζάροι ἐπολιόρκησαν, ἀπαγορευθείσης τῆς εἰσόδου εἰς τὸν Ἀγγλον πρεσβευτὴν, τὸ οἶκμα τοῦ Μεταξᾶ, ὃν μετὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας συλλαβόντες ἀπήγαγον εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Γαλατᾶ, ἐν μέσῳ τοῦ πανικοῦ φόβου τῶν κατοίκων, ἀγνοούντων τὰ διαδραματιζόμενα. Συγχρόνως ὁ ἑκατόνταρχος τῶν γενιτζάρων ἐδέσμευσε πάντας τοὺς ὑπηρετάς, συνέτριψε τὰ κιβώτια καὶ τὰς σκευοθήκας, καὶ λαβὼν τὸ τυπογραφεῖον, τὸν χάρτην, τὰ βιβλία καὶ πάντα τὰ ἀργυρᾶ σκεῆα καὶ χρήματα, μὴδ' αὐτῶν τῶν τῆς πρεσβείας παρασῆμων ἐξαιρουμένων, ἀπῆλθε συνοδευόμενος ὑφ' ἐνὸς Ἰησουΐτου διερμηνέως. Οἱ δὲ Ἰησουΐται ὅπως ἐπὶ μᾶλλον περιπλέξωσι τὸ πρᾶγμα διέδωκαν, ὅτι ἐκεῖ ἐτεκταίνετο συνωμοσία κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὅτι διὰ τῆς τυπογραφίας ἐπλαστογραφοῦντο τὰ Σουλτανικὰ φερμᾶνια καὶ ἐκύπτοντο νομίσματα κίβδηλα.

Τὰ ὑπὸ τῶν γενιτζάρων κατασχεθέντα βιβλία ὑπεβλήθησαν τὴν ἐπιούσαν εἰς τὴν ἐξέτασιν δύο ἀρνησιθρήσκων Ἑλλήνων· ἐκ δὲ τοῦ βιβλίου τοῦ πατριάρχου μετεφράσθη τὸ κατὰ τοὺς Ἰησουΐτας ἐπιλήψιμον χωρίον ἐνώπιον τοῦ μεγάλου βεζίρου καὶ τοῦ μουρτῆ Γιαγιᾶ ἐφρένθη. Οὐδὲν εὑρέθη ἐν αὐτῷ τὸ πλημμελές· καίτοι δὲ ὁ βεζίρης ἐξέφρασε δισταγμούς τινας περὶ τοῦ Μεταξᾶ, ὃν τῷ παρέστησαν ὡς ἀνδρᾶ πολεμικῶν φρονημάτων καὶ μετὰ τῶν Ῥώσων πρὸς ἐπανάστασιν συνεννοούμενον, οἱ ἐνδοιασμοὶ ὅμως αὐτοῦ πρὸς μὴδὲν ἐλογίσθησαν, καὶ ὁ μουρτῆς ἐξέδωκεν ἀπόφασιν, δι' ἧς ἀπεφαίνετο ὅτι τὰ κατασχεθέντα βιβλία οὐδὲν περιεῖχον κατὰ τοῦ Κορανίου, καὶ ἐπομένως δὲν εἶνε ἐπιλήψιμα, ὅτι ἀφοῦ ὁ Σουλτάνος ἐχρῶντο εἰς τοὺς Χριστιανούς τὸ δικαίωμα τῆς ἐλευθέρως ἐξασκήσεως τῶν θρησκευτικῶν των δογμάτων, οὐδόλως οὗτοι ἀμαρτάνουσι καὶ διὰ τοῦ τύπου ἐκτιθέμενοι τὰς ἰδέας των.

Ἡ ἐλευθέριος αὕτη τοῦ μουφτῆ ἀπόφασις ἐμκαίωσε τὰς δολοπλοκίας τῶν Ἰησουϊτῶν καὶ ἔρριψεν αὐτοὺς εἰς τὸν βόθρον, τὸν ὁποῖον δι' ἄλλους εἰργάσαντο. Ὁ ἄγγλος πρεσβευτὴς μεταβάς τὴν τρίτην ἡμέραν παρὰ τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ διεμαρτυρήθη διὰ τὰ γινόμενα, καὶ ἰδίως διὰ τὴν φυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ, μοναχοῦ φιλησούχου, ἐξ εὐγενῶν καταγομένου καὶ ὑπηκόου τῆς Ἑνετίας· ὁ δὲ βεζίρης, κατανοήσας τὸν δύλον, ἐπλήσθη ὀργῆς, καὶ διέταξε παραχρῆμα τὴν ἀποφυλάκισιν τοῦ Μεταξᾶ καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν κατασχεθέντων, κατὰ δὲ τῶν Ἰησουϊτῶν ὡς ταρχιζῶν τῆς κοινῆς εἰρήνης προὐκάλεσε διάταγμα καθ' ὃ ἐσαεὶ ἐξωρίζοντο τοῦ Τουρκικοῦ κράτους⁽¹⁾.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία δεόντως ἐκτιμήσασα τοὺς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξιας ἀγῶνας τοῦ Μεταξᾶ προεχείρισεν αὐτὸν ἀρχιεπισκοπὸν Ναυπλίας. Ὁ Νικόδημος ὅμως μὴ ἀποδεχθεὶς τὸ ἀξίωμα παρεκάλεσε τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ ἰδίως τὸν πατριαρχεῦντα συναθλητὴν τοῦ Λούκαριν ἵνα εἰς περιωπὴν ἀνεξαρτήτου ἀρχιεπισκοπῆς ἀναβιδάσῃ τὴν πατρίδα του Κεφαλληνίαν, ἥτις τέως ἀπετέλει μετὰ τῆς Ζακύνθου ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην τῇ μητροπόλει Κορίνθου.

Τὴν παράκλησίν του ἀποδεξαμένη ἡ σύνοδος ἐπροβίβασε διὰ πατριαρχικοῦ σιγιλλίου, ἐκδοθέντος τὴν 8 Ἰουλίου 1628, εἰς ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τὴν Κεφαλληνίαν μετὰ τῆς Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, καὶ ἐπειδὴ ὁ τότε ἐπίσκοπος Παρθένιος Δοξαράς εἶχε παραιτηθῇ, διώρισεν πρῶτον ἀρχιεπίσκοπον Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, καὶ Ἰθάκης τὸν Νικόδημον Μεταξᾶν, συναινέσαντος εἰς τοῦτο καὶ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει βαΐλου τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας Βενιέρου.

Παραλαβὼν τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὴν τυπογραφίαν ὁ Κεφαλλὴν ἀνεχώρησεν ἀμέσως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ αἰσίως καταπλεύσας εἰς τὴν πατρίδα του διεκοινώσατο τὰ πατριαρχικὰ γράμματα, καὶ ἐν ἀνευφημίαις ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τε τοῦ κλήρου, τῶν ἀρχῶν, καὶ τοῦ λαοῦ ὡς νόμιμος ἀρχιεπίσκοπος.

Οἱ ἄρχοντες ὅμως τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσαρρεσκείας εἶδον τὸν διορισμὸν τοῦ Μεταξᾶ, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησαν πρὸς ματαίωσιν τῆς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας δοθείσης ἐξόχου τιμῆς εἰς τὴν ἀντίζηλον νῆσον. Ὅθεν συνέταξαν ἀναφοράς διὰ τῶν ὁποίων ἀναιδέστατα κατεσκευάσαντο τὸν Μεταξᾶν καὶ πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν ἔστειλαν καὶ πρε-

(1) Π. Λάμπρου, Περί τῆς ἐν Ἑλλάδι τυπογραφίας, ἐν Χρυσῇ.

σβευστὰς εἰς Βενετίαν. Οἱ Κεφαλλήνες ἅμα ἔμαθον τοῦτο συνέταξαν ἄλλας ἀναφορὰς ἀναιρετικὰς τῶν Ζακυνθίων καὶ ἐκλιζαντες πρεσβευτὴν ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν, τὸν Ἰάκωβον Μεταξᾶν, συγγενὴ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, καὶ ἄνδρα εὐπόληπτον καὶ τῶν δικανικῶν ἐντρίβε-
στατον· οὕτω δὲ διελύθη ἡ κατὰ τοῦ Νικοδήμου κατηγορία.

Ὁ Μεταξᾶς ἀπεφάσισεν ἵνα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1628 ἔλθῃ εἰς Ζάκυνθον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς συνειθιζομένης περιοδείας. Τότε οἱ τῆς νήσου ἄρχοντες τὰ πάντα διενήργησαν κατ' αὐτοῦ, διεγείροντες τὸν λαόν, καταβοῶντες, καὶ κοπτόμενοι· ὁ λαὸς ὅμως τῆς Ζακύνθου μὴ εἰσακούσας τὰς ῥαδιουργίας ὑπεδέχθη αὐτὸν ἐνθουσιασδέστατα, καὶ ἐξ-
ελθόντα τῆς ἐκκλησίας ἔβαλλεν ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου καὶ ἀνευφη-
μῶν περιήγαγεν εἰς τὴν πόλιν θριαμβευτικῶς.

Ἡ ὑπὲρ τοῦ Μεταξᾶ διαδήλωσις τοῦ λαοῦ τῆς Ζακύνθου ἦτο ῥά-
πισμα κατὰ τοῦ ἀρχοντολογίου, τὸ ὁποῖον καταχρώμενον τῆς δυνά-
μεώς του κατεβασάνιζεν αὐτόν. Ὁ λαὸς περιορισθεὶς τότε εἰς τοῦτο
μόνον, ἠναγκάσθη, λαβὼν καὶ ἄλλας ἀφορμὰς, ἵνα μετ' οὐ πολὺ δι'
ἐπαναστάσεως πολυχρονίου πατάξῃ ἀνδρικώτατα τὴν ἐπλημένην ὄφρυν
τῶν ἀθλίων τούτων ἀνθρωπαρίων (¹). Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου μένεα
πνέοντες κατὰ τοῦ Μεταξᾶ συνέταξαν καὶ ἄλλας κατηγορητηρίου
ἀναφορὰς πρὸς τὴν Ἑνετικὴν γερουσίαν, ἐξαιτούμενοι ἵνα τῷ ἀπαγο-
ρευθῇ ἡ εἰς Ζάκυνθον ἔλευσις, διότι ὁ λαὸς συμπαθὼν πρὸς αὐτόν ἠπεί-
λει νέαν κατὰ τῶν εὐγενῶν ἐπανάστασιν (²). Ὁ Νικόδημος τότε, ἀντὶ
τοῦ ἐν Ζακύνθῳ πρωτοπαπᾶ, ἐκλεγομένου ἀπολύτως ὑπὸ τῶν εὐγενῶν
τῆς νήσου, καὶ τύπον ἐπέχοντος τοποτηρητοῦ τοῦ ἀρχιεπισκόπου,
διώρισεν ἀρχιερατικὸν ἐπίτροπον τὸν ἱερέα Νικόλαον Κόρσουλαν,
πολυθρύλλητον ἐπὶ παιδείᾳ καὶ σεμνότητι βίου, δούς αὐτῷ καὶ τὸ δι-
καίωμα ἵνα ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐποπτεύοντος ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας
ἐκδίδῃ ἐκκλησιαστικὰς ἀποφάσεις, ἀδείας γάμων, ἐπιτίμια, δικάζῃ
διαζύγια, εἰσπράττων καὶ τὰ προσήκοντα τῇ ἀρχιεπισκοπῇ κανονικὰ
δικαιώματα. Ἀλλ' οἱ προεδρεύοντες τῆς κοινότητος Ζακύνθου σύνδι-
κοι, εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν ἀνήκοντες, δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναγνω-

(¹) Βλέπε τὸ « Ῥεμπελιὸν τῶν ποπολάρων τοῦ νησίου τῆς Ζακύνθου ὅπου ἔγινεν » εἰς τοὺς 1628 » ἄρτι δημοσιευθὲν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνεκδό-
των, καὶ μετὰ προλεγόμενων ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « τὸ ἐν Ζακύνθῳ
» ἀρχοντολόγιον καὶ οἱ ποπολάροι. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Νικολάου Ἀγγελίδου 1867 ».

(²) Ἀναφορὰ Ζακυνθίων, ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ Κεφαλληνίας βιβλ. Β', φιλ. 168.

ρίσωσι τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ Κουρτούλα, καὶ δι' ἀποφάσεως τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1631 κατήγγησαν τὸ ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ δοθὲν αὐτῷ ἀξίωμα, καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγόμενον πρωτοπαπᾶν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐξασκήσαι τῶν δικαιωμάτων του ⁽¹⁾.

Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία μαθοῦσα τὰ ἐν Ζακύνθῳ διαδραματιζόμενα ἐξέδοτο κατὰ Φεβρουάριον τῷ 1632 τὸ ἐξῆς πατριαρχικὸν ἐπιτίμιον ⁽²⁾.

« Κύριλλος ἑλὼ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης.

† Ἐντιμώτατοι κληρικοὶ καὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς, καὶ λοιποὶ εὐλογημένοι χριστιανοὶ τῆς περιφανοῦς καὶ θεοσώστου ἐπαρχίας τῶν νήσων Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ἡμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἔλεος παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος. Ἡμεῖς μὲν θέλοντες τιμῆσαι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην, ἐπισκοπὴν οὖσαν τὸ πρότερον, εἰς ἀρχιεπισκοπὴν προεβιβάσαμεν, ἀποφῆναντες διὰ γράμματος πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ὀνομάζεσθαι αὐτὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ τὸν ἐν αὐτῇ χρηματίζοντα ἀρχιερέα ἱερώτατον Νικόδημον, τὸν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος, καλεῖσθαι καὶ λέγεσθαι ἀρχιεπίσκοπον Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκείμενον ἐμῇ τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ κατὰ καιροῦς οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ, οὗ καὶ τοῦ ὀνόματος ὀφείλοντα μνημονεύειν, ὡς κανονικόν τε καὶ δίκαιον ἦν τινα προβίδασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ ἀποδεξαμένη καὶ ἡ γαληνοτάτῃ καὶ χριστιανικωτάτῃ ἀρχῇ τῶν Ἑνετῶν, ἐβεβαιώσατο καὶ ἐκυρώσατο, ἦν καὶ ἡμεῖς μένειν βουλόμεθα διὰ παντὸς ἀμετάπτωτον καὶ ἀδιάσειστον. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἐμάθομεν καὶ ἐπιστῶθημεν νῦν ὁ ἐν Ζακύνθῳ εὐρισκόμενος πρωτοπαπᾶς παρὰ τάξιν ἐκκλησιαστικὴν τὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἀνήκοντα πράγματα μετερχόμενος, ἐναντίος φαίνεται τῷ ἱερωτάτῳ ἡμῶν ἀρχιεπισκόπῳ σὺν ἄλλοις τισι τῶν ἀρχόντων, καὶ ἰδιοποιεῖται τὰ τοῦ ἀρχιερέως προνόμια, διαzeugνῶν ἀνδρόγυνα, καὶ ἐπιδιδούς διαζύγια, παρέχων ἄδειαν πρὸς εὐλόγησιν συνοικεσίων, καὶ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, κρίνων τὰς τυχοῦσας ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἀργῶν καὶ ἀφορίζων ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς, ἀγνῶν, ὅτι ταῦτα πάντα ὑπ' οὐδενὸς ἄλλου διοικοῦνται καὶ κυβερνῶνται, ἢ παρὰ τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τοῦ τὴν ἐξουσίαν τοῦ λύειν καὶ δεσμεῖν ἔχοντος, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἀπανταχοῦ ἐπαρχίαις, ὅπερ ἄτοπον καὶ παράλογον κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς νόμους καὶ πατερικοὺς κανόνας, καὶ συγγέει τοὺς πλείστους τοῖς παραλόγοις αὐτοῦ ἐπιχειρήμασι, καὶ σκάνδαλον προξενεῖ τῷ γνησίῳ καὶ καθολικῷ ἡμῶν ἀρχιερεῖ εἰς τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν καὶ δύναμιν αὐτοῦ χαρίσματα τῆς ἀρχιερωσύνης, ἱερεῦς ὢν, μετέρχεσθαι βουλόμενος· οὗτινος τὴν ἀτοπίαν καὶ προπέτειαν συστellaί

(1) Π. Χιώτου βίος Κουρτούλα, σελ. 18'.

(2) Ἀντεγράφῃ ἐκ τῶν Libro Consigli 4° ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπικῷ Κεφαλληνίας βύλ. 2) — 21.

βουλόμενοι, καὶ ὑμεῖς πληροφορησαὶ τὴν προβίδασιν τοῦ θρόνου αὐτοῦ καλῶς γεγονέναι, γράφομεν διὰ τοῦ παρόντος, γνώμη συνοδικῇ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἡμῶν, ἵνα τοῦ προεκδοθέντος συνοδικοῦ γράμματος περὶ τῆς προβιδάσεως τοῦ θρόνου αὐτοῦ κεκυρωμένου μένοντος καὶ βεβαίου, καὶ ἀμετατρέπτου εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα αἰῶνα, ἡ μὲν ἐπαρχία αὕτη τῆς Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας ὡς ἀπὸ ἐπισκοπῆς τιμηθεῖσα, εἴη καὶ λέγεται ἀρχιεπισκοπῇ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ ἡμετέρου συνοδικοῦ γράμματος, καὶ κατὰ τὴν διάταξιν καὶ βεβαίωσιν τῆς γαληνοτάτης ἀρχῆς τῶν Ἑνετῶν, μηδενὶ ἄλλῳ ὑποκειμένη, εἰμὴ τῷ κατὰ καιροῦ πατριάρχῃ, ὡς δεδῆλωται· καὶ ὁ ταύτης ἀρχιερεὺς ἱερωτάτος κύριος Νικηδόημος, ὁ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργός, καλῆται καὶ λέγεται ἀρχιεπίσκοπος Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας, παρ' οὐδενὸς ἄλλου ἐπισκεπτόμενος ἢ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐν πάσῃ χρεῖα καὶ ἀνάγκῃ ἐκκλησιαστικῇ, μνημονεύων ἐν τῇ θεῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος, συνάγων καὶ καρπούμενος τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα, τῶν συνοικεσίων, τῶν διαζυγίων, καὶ τῶν λοιπῶν συνήθων τοῦ τόπου, κρίνων καὶ θεωρῶν πάντα ἐμπύπτουσαν ἐκκλησιαστικὴν ὑπόθεσιν νομίμως καὶ κανονικῶς, καὶ εἰς τὸν τοῦ δικαίου τόπον ἀποκαθίστων, καὶ πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐκτελῶν, τὰ ἀρχιερατικὰ δηλαδὴ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαιθιδρύσεως, καὶ τὰς χειροτονίας πάσας, καὶ ἀργῶν, καὶ ἀφορίζων τοὺς ἀπειθοῦντας τυχὸν ἱερωμένους καὶ λαϊκοὺς. Ὁ δὲ πρωτοπαπᾶς, ὁ νῦν καὶ ὁ ἐσόμενος, τῇ τοῦ πρωτοπαπαδικίου ἐνεργείᾳ ἀρκούμενος, παύσεται πάσης αὐθαδείας, μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχων, παρόντος καὶ ἀπόντος τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, δικαιώματα λαμβάνειν, ἢ διαζύγια διδόναι, ἢ ἄδειαν τῶν συνοικεσίων παρέχειν, ἢ ἐκφώνησιν ἀφορισμοῦ, ἢ κρίνειν τὰς ἐκκλησιαστικὰς κρίσεις, ἢ ἀργεῖν καὶ ἀφορίζειν τινὰ, ἢ ἄλλο τι πράττειν ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας ἐπισκέψεως δεόμενον, οὐδ' ἄλλως ποιήσῃ, καὶ ἐναντίος φαινόμενος τῇ συνοδικῇ ταύτῃ ἀποφάσει καὶ τῇ τῆς ἀρχῆς τῶν Ἑνετῶν ἐπιτεύξει καὶ ἄρξηται πάλιν τῶν προτέρων βουλόμενος παρ' ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τὰ τῷ ἀρχιερεῖ ἀνήκοντα μετέρχεσθαι, καὶ καταφρονεῖν τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων τε καὶ κανόνων, αὐτὸς τε καὶ οἱ συναινοῦντες αὐτῷ ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἀφορισμένοι ἕστωσαν παρὰ Θεοῦ παντοκράτορος, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατηραμένοι, καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ ἄλυτοι μετὰ θάνατον ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ ταῖς ἀραῖς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ, καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων συνόδων ὑπεύθυνοι· ὅσας δὲ ἀπὸ τοῦ νῦν ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τολμήσας ἐπιχειρήσεται ἐκτελέσαι ἐκ τῶν προβρῆθέντων, ἄκυροι καὶ ἀνίσχυροι ἕστωσαν, καὶ ὡς μὴ γεγονυῖαι λογιζέσθωσαν· καὶ οἱ δι' ἐπιτάγματος τοῦ πρωτοπαπᾶ ἱερεῖς ἐκκλησιαστικόν τι ὑπουργήμα ἐκτελέσαι θελήσοντες, τῇ ἀργείᾳ καὶ τῷ ἀπὸ Θεοῦ ἀλύτῳ ἀφορισμῷ ὑπόδικοι ἕστωσαν. Ἐπὶ γὰρ τοῦτο ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν ἐπιβεβαιωτήριον γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ζακύνθου καὶ Κεφαλληνίας εἰς δέλωσιν καὶ διηγετῇ τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ χιλιοστῷ ἐξακοσιοστῷ τριακοστῷ δευτέρῳ, ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ιε΄.

† Ὁ Ἡρακλείας Νεόφυτος † ὁ Σιερῶν Δανιήλ † ὁ Σηλυβρίας Λαυρέντιος † ὁ Γάνου καὶ Χώρας Ἰωαννίκιος † ὁ Ἐλασσῶνος Ἰωάσαφ † ὁ Διδυμοτοίχου Λαυρέντιος † ὁ Κυζίκου Παρθένιος † ὁ Ἐπιφάνιος Καισαρείας † ὁ Βιζύης Δαμασκηνός † ὁ Ραιδεστοῦ Θεοφάνης † ὁ Προικοννήσου Δανιήλ † ὁ Βήρνης Παρθένιος † ὁ Σωζοπόλεως Κλήμης ὁ Τορνόβου Μακάριος † ὁ Χαλκηδόνος Νεκτάριος † ὁ Ἀδριανουπόλεως Παρθένιος † ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Γαβριήλ † Νεοκαισαρείας ὁ Μακάριος.

Ἀφοῦ δὲ πλέον πᾶσα μηχανορραφία τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου ἐναυάγησεν, οἱ ἄθλιοι οὗτοι κατέφυγον εἰς τὴν ἀπεχθεστέραν τῶν προδοσιῶν, καὶ ἐπολέμησαν τὸν Μεταξὰν μὲ τὸ ἄπλα. ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγων ἐτῶν μετεχειρίσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει οἱ Ἰησούται κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως. Ἐβρέθη ἐν τοῖς πρόσθεν, ὅτι ὁ Μεταξὰς ἀπελθὼν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρέλαβε καὶ τὸ πολυθρύλλητον τυπογραφεῖον, τὸ ὁποῖον κατέθεσε μὲν ἐν τῇ εἰς τὸ χωρίον Μεταξάτα ἐδρευούσῃ ἀρχιεπισκοπῇ, ἀγνοοῦμεν ὅμως ἂν ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίνα συγγράμματα ἀπελύθησαν ἐκ τῶν πιστηρίων αὐτοῦ. Οἱ Ζακύνθιοι κατεμήνυσαν τὸν Μεταξὰν εἰς τὴν Ἐνετικὴν Γερουσίαν ὡς ἐκδίδοντα βιβλία κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, καὶ σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων. Ἀμέσως διετάχθη ὁ Ἀντώνιος Πιζάνης ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ Μεταξὰ καὶ ἐνεργήσας κατ' οἶκον ἔρευναν κατὰσχῃ τὸ τυπογραφεῖον, τὰ βιβλία, καὶ λοιπὰ, ὑποβάλλων περὶ πάντων λεπτομερῇ ἔκθεσιν. Ἐκτελὼν οὗτος τὰς διαταγὰς μετέβη εἰς Μεταξάτα, καὶ εὔρεν ἐν κιβωτίοις τοῦ τυπογραφικοῦ χαρακτῆρας, διάφορα ἔντυπα καὶ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα σπράγισας ἐξηστράλισε ⁽¹⁾. ὉρELOύμενοι τῆς περιστάσεως οἱ συνοδεύοντες τὸν Πιζάνην Σκλαβοῦνοι διήρπασαν τὰ ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ. Τὰ κατασχεθέντα βιβλία ἐστάλησαν εἰς Βενετίαν καὶ παρεδόθησαν εἰς ἄνδρας γινώσκοντας τὴν ἑλληνικὴν ἵνα τὰ μεταφράσωσι λατινιστὶ καὶ σημειώσωσιν ἂν εὑρισκόν τι ἐν αὐτοῖς τὸ ἐπιλήψιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λογοκρίται ἐδείχθησαν φιλελληνικώτεροι τῶν ἀρχόντων τῆς Ζακύνθου, διακινῶντες, ὅτι οὐδὲν ὑπάρχει ἐν αὐτοῖς

(1) « Aver ritrovato nel vescovato le stampe in due cassette de Lr. 400 di peso incirca l'una, una cassa et un casson di fogli stampati, et un sacco di scritture; le quali tutte furono allora riposte in un camerino et bollata la porta; et queste stampe par fossero dal medesimo illustrissimo Pisani fatte levar dal vescovato », "Ἐκθεσις τοῦ ἀπογεγραμμένου Κονταρίου.

τὸ ἐπιλήψιμον, ἡ Δημοκρατία ἀπέλυσε τὸν Μεταξὰν τῆς κατηγορίας (17 Μαρτίου 1634) διατάξασα ἵνα τῷ ἰποδοθῶσι τὰ κατασχεθέντα⁽¹⁾.

Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ὁ Μεταξᾶς πρὸς διάλυσιν τῶν κατ' αὐτοῦ συκοφαντιῶν (1632) ἐξελέχθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κοινότητος ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας εἰς διαδοχὴν Θεοφάνους Ξενακίου τοῦ Κυπρίου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπὶ τριετίαν παρκαμίνας ἐνταῦθα παρητήθη ἐν ἔτει 1635 καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐτήρησε μόνον, ὡς καὶ πρότερον, τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τῆς Κεφαλληνίας.

Οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου, μετὰ τὴν ἀθώωσιν τοῦ Νικοδήμου κατέφυγον εἰς ἄλλο μέσον ἐπιβουλῆς· προσεκάλεσαν εἰς Ζάκυνθον τὸν μητροπολίτην Κορίνθου Ἐξεκλήλ, ὃν πρότερον ἐκκλησιαστικῶς ἐτέλει μετὰ τῆς Κεφαλληνίας ἡ νῆσος, καὶ ἐνεθρόνισαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Τὸ ἄτοπον τοῦτο μαθὼν ὁ προβλεπτὴς διέταξε τὸν φρούραρχον τῆς Ζακύνθου ἵνα διὰ τῆς βίας ἀποπέμψῃ τὸν σφετερισθέντα ἀλλότρια δικαιώματα Ἐξεκλήλ. Μαθὼν τὰ γενόμενα καὶ ὁ δοῦξ Φραγκίσκος Ἐρίτζος ἐπήνεσε τὴν διαγωγὴν τοῦ προβλεπτοῦ, καὶ διὰ διατάγματος προσεκάλει ἀπειλητικῶς τοὺς Ζακυνθίους ἵνα παύσωσι τοῦ λοιποῦ διεγείροντες ταραχάς⁽²⁾.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μεταξᾶς ἀπεβίωσεν τὴν 29 Μαρτίου 1646, καὶ ἐτάφη ἐν Κεραιμειαῖς. Ὁ προβλεπτὴς τῆς Κεφαλληνίας Γερόλυμος Λιππομάνος ἀναγγεῖλας τὴν 31 Μαρτίου τὸν θάνατον αὐτοῦ πρὸς τὸν προβλεπτὴν Ζακύνθου εἰδοποιεῖ καὶ ὅτι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου ὤρισθη ἡ 16 Ἀπριλίου 1646, ἡμέρα Κυριακὴ. Δέκα ἱερεῖς, καὶ ἱερομόναχοι, Ζακύνθιοι καὶ Κεφαλλῆνες, κατήλθον εἰς τὸν ἀγῶνα, καὶ ἐψηφροφρήθησαν ὑπὸ τοῦ κλήρου ὡς ἑξῆς:

Ζακύνθιοι.

ἱερομόναχος	Ἱερόθεος Μούζουρας	Ναὶ	78—	Ὅχι	132.
"	Τιμόθεος Σοπραμάσαρος	"	150—	"	60.
"	Μάρκος Μελισσηνός	"	18—	"	192.
ἱερεὺς	Ἰωάννης Ἀβούρης	"	4—	"	206.
"	Νικόλαος Κούρσουλας	"	12—	"	198.

(1) Ταῦτα πάντα ἐκτίθενται κατ' ἑκτασιν εἰς τὴν ἑκθεσιν τοῦ ἀβογαδόρου Κονταρίνη τῆς 14 Μαρτίου 1634 (ἐν τῷ ἀρχ. Κεφαλληνίας).

(2) Δουκικὸν διάταγμα πρὸς τὸν Ἰωάννην Καπέλλον inquisitor Sindico et avogator in oriente, 10 Μαρτίου 1637. (ἐν τῷ ἀρχαιοφυλακείῳ Κεφαλληνίας βιβλ. Β' φύλ. 175).

Κεφαλῆαι.

ἱερεὺς	Ἀθανάσιος Πετρίτζης	Ναὶ	40—	Ὅχι	170.
»	Σταμάτης Δεμοντεσάντος	»	73—	»	137.
»	Σεραφεῖμ Ζερβός	»	67—	»	143.
»	Ἰωάννης Περιστιάνος	»	47—	»	163.
ἱερομόναχος	Πανὰς	»	81—	»	129.

Ἐπομένως ἐξελέχθη διάδοχος τοῦ Μεταξᾶ ὁ Ζακύνθιος Σοπραμάσαρος, ἐγκριθεὶς καὶ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ὁ Νικόδημος Μεταξᾶς ἦν ἐκ τῶν οὐχὶ εὐκαταφρονήτων λογίων τῆς ἐποχῆς του, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, πατριώτης ἔνθερος, εὐφραδὴς ἱεροκέρυξ⁽¹⁾. Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιγραφῇ, κεχαραγμένη ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ εἰς Μεταξᾶτα Ἐπισκοπικοῦ, μνημονεύονται ἐν συνόψει αἱ ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐκκλησίας γενναῖαι πράξεις τοῦ ἀνδρός.

«Εἰ θέλεις γινῶναι, ὦ φίλε παροῦτα, πῶς μὲν ὑπῆρχεν αὕτη ἡ ἐπαρχία Κεφαλῆαι, Ζακύνθου τε καὶ Ἰθάκης, τοῦτο πρῶτον γίνωσκε ἀναμφιβόλως ἦν μὲν ἔκπαλαι ἐπίσκοποι τοῖς Νήσοις, καθέδραν δὲ εἶχον τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν. Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ἑννενηκοστῇ πρώτῳ τῷ χιλιοστῷ πεντηκοστῷ ἔτει γέγονεν ἐπίσκοπος Κεφαλῆαι, Ζακύνθου τε Ἰθάκης καὶ τῶν Στροφάδων Νικόδημος τοῦνομα ὁ Μεταξᾶς, καὶ αὐτὸς πρῶτος ἤγειρε κοινὴν καθέδραν τὸν ναὸν τοῦτον, ὃν ὁρᾷς ἡρμοσμένον· ἄλλος δὲ Νικόδημος, τοῦ προτέρου ἀνεψιὸς ὑπάρχων τοῦ πατραδέλφου, ἐμπιστευθεὶς τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ εἰκοστῷ ὀγδόῳ τῷ σωτηρίῳ, θεῷ ζήλῳ κινηθεὶς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος, προσανήγειρε πάνθ' ὅσα βλέπεις· πλην ὁ γεγωνὼς φεῦ! μετὰ ταῦτα ἀθρόως σεισμός μέγας τε καὶ φοβερός τοῖς πᾶσι, τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἔτει καὶ τριακοστῷ ἔκτῳ τῷ σωτηρίῳ τῇ τριακοστῇ μηνὸς τοῦ Σεπτεμβρίου, διαφθείρας ἅπαντας ναοὺς καὶ οἴκους, συνδιέφθειρε καὶ ταύτην τὴν καθέδραν· ἀλλ' ὁ προρρήθεις Νικόδημος ὁ νέος ἐμπνευσθεὶς ἔρωτι τῆς πατρίδος, προσέτι ᾠκοδόμησε πάλιν τὰ τείχη, νεοποιήσας πάσας τὰς κατοικήσεις· οὗτος οὖν δεξιόμενος τὴν προστασίαν, χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ ὀνομασθεὶς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλῆαι, Ζακύνθου τε Ἰθάκης, προσέτι ἀνεβίβασε τὴν ἐπαρχίαν εἰς παμμέγιστον πόλιν τε καὶ ἀξίαν· εὐρὼν γὰρ ταύτην ἐπισκοπὴν μὲν οὖσαν εἰς ἀρχιεπισκοπὴν ἤγαγε, τῇ βουλῇ καὶ γνώμῃ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῇ σφραγίδι τῆς Ἀριστοκρατείας τὸ βέβαιον εἰληφώς· ὅς πολλὰ παθὼν ὑπὲρ τῆς ἐκκλησίας οὐδενὸς ἐφείσατο πλούτου ἢ μόχθου, οὐδὲ τὰς καταδρομὰς τῶν ἐναντίων ἐφοβήθη πώποτε, ἢ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ πάντα σκύδαλα νομίσας τάδε, πρὸς ἐκείνα ἀπέβλεπε τὰ τῆς πατρίδος, ἵνα μὴ τι στερθῇ τῶν προ-

(1) «La sua sacra eloquenza, e la gentilezza del suo portamento gli ottenero la benevolenza di quel beatissimo patriarca Cirillo (Lobberdo, Storia)».

νομίων· τούτων ἕνεκα ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν· κάκει μὲν οὖνγε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Μεγάλου Γεωργίου τοῦτον ἐψήφισαν πάσαις ταῖς ψήφοις καὶ προανεκήρυξαν μητροπολίτην Φειλαδελφείας καὶ αὐτῆς τῆς Ἑνετίας· καὶ τρία ἔτη μείνας ἐκεῖ ποιμαίνων, πάλιν ἐμνήσθη τῆς φιλάτης πατρίδος, καὶ ῥίψας δόξαν ἐκεῖθε καὶ ἀξίας χαίρειν, παρητήσατο ἐκεῖνον τὸν θρόνον καὶ ἐνηγαλίσατο τοῦτον.

Ἐγράφη κατὰ τὸ 1642 τὸ Σωτήριον ὦ.

Ὁ Μεταξὰς πρεπόντως κατατάσσεται μεταξὺ τῶν τότε πρωτευόντων λογίων, ἐκδοὺς τ' ἀνωτέρω καὶ συγγράψας θεολογικά τινα πονημάτια καὶ λόγους μὴ περιωθέντας, πρὸς δὲ καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν δύο γεγραμμέναι ἐκ Λονδίνου ἐν ἔτει 1624, διεμνημονεύθησαν ἀνωτέρω.

Εὐθύμιος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Ἐπιφανείᾳ περὶ τὸ 1586. Κομιδῇ νέος ἀπορραπισθεὶς τοῦ πατρὸς, καὶ μεγάλην ἔφεσιν πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὸν μοναστικὸν βίον ἔχων, ἔφηρος γενόμενος ἐπεσκέφθη τὴν Παλαιστίνην καὶ προσκυνήσας τοὺς ἀγίους τόπους ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Ἁγίου Σάββα. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν τοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Ἐπιφάνειαν καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐφείλκυσε διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς διαγωγῆς τὴν ἀγάπην πάντων· ὁ τότε ἀρχιεπίσκοπος Συμεὼν τὸν ἐχειροτόνησεν ἱερέα· οἱ δὲ συμπολίται αὐτοῦ τὸν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐν Χαλεπίῳ Ὀθωμανὸν διοικητὴν, ἵνα ἐξαιτηθῇ ἀνακούφισιν ἀπὸ τῆς καταπιεστικῆς φορολογίας· κατ' εὐχὴν ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ προτρέπων πάντας εἰς τὴν τῶν καλῶν ἔργων ἐξάσκησιν. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐχέρευεν ἡ μητρόπολις Βερρόιας (Χαλεπίου), οἱ κάτοικοι θελχθέντες ἐκ τῆς εὐγλωττίας καὶ τοῦ ἐναρέτου βίου του προσήνεγκον αὐτῷ τὸ ἀξίωμα, καὶ συμπαραλαβόντες μετέβησαν πρὸς τὸν ἐν Δαμασκῷ ἐδρεύοντα πατριάρχην Ἀντιοχείας διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς· ὁ τότε πατριάρχης Ἀθανάσιος Γ' προθύμως ἀποδεχθεὶς τὴν πρότασιν ἐχειροτόνησε μητροπολίτην τῆς κατὰ Συρίαν Βερρόιας τὸν Εὐθύμιον, μετανομασθέντα Μελέτιον.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατριάρχου Ἰγνατίου Γ' κοινῇ ψήφῳ προσεβιάσθη πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Μελέτιος, ἀναλαβὼν τὸ πρῶτον βαπτιστικόν του ὄνομα Εὐθύμιος, καὶ τρίτος μὲν ἐν τοῖς ὁμωνύμοις, ἑκατοστὸς δὲ τεσσαρακοστὸς ἑβδομος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας καταλεγόμενος.

Θεαρέστως ποιμένας ἐπὶ δύο ἔτη (1629—31) τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα ὁ Εὐθύμιος, ἀπεβίωσε, ψηφίσας πρὸ τοῦ θανάτου διάδοχον τὸν παρ' αὐτῷ ἱερομόναχον Μελέτιον τὸν Χῖον.

Ὁ Εὐθύμιος ἦν εἰς ἄκρον ἐνάρετος, φιλελεῆμων, καὶ πολυμαθής. Κατὰ τὸν μαθητὴν τοῦ Μακάριον μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ ἀραβικὸν τὸ Κοντάκιον τῆς Θείας Λειτουργίας, τὸ Εὐχολόγιον, τὸ Ὁρολόγιον, τὰ Συναξάρια, καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικά βιβλία ⁽¹⁾.

Μακάριος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Χαλεπίῳ καὶ ἐκαλεῖτο Μελέτιος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Νυμφευθεὶς ἐτεκνοποίησε, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συμβίας τοῦ ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, προχειρισθεὶς ὕστερον μητροπολίτης τῆς κατὰ Συρίαν Βερρόιας. Ἀποθανόντος ἐν ἔτει 1641 Εὐθυμίου τοῦ Δ' προεδιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας ὁ Μελέτιος, μετονομασθεὶς Μακάριος Γ'. Εὐρὼν τὸν θρόνον βεβαρυμένον μὲ χρέος δυσοικονόμητον, ἔνεκα προηγουμένων καταδρομῶν καὶ ζημιῶν, ἀπεφάσισεν ἵνα περιοδεύσῃ πρὸς ζήτησιν βοήθειας εἰς ἀνακούφισιν αὐτοῦ. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ ἐκ ταύτης διὰ τῆς Πολωνίας καὶ Μικρᾶς Ῥωσσίας μετέβη εἰς Μόσχαν τῷ 1652, καὶ ἐδεξιώθη σὺμμενῶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξίου Μιχαήλοβιτζ, συνδραμόντος γενναίως εἰς βοήθειαν τῶν τοῦ πατριαρχείου ἀναγκῶν. Ἐπανακάμψας εἰς τὴν ἑδρὰν τοῦ καὶ διὰ τῶν περισυναχθέντων βοηθημάτων ἀνακουφίσας τὸν θρόνον, προσεκλήθη ἐν ἔτει 1666 ὑπὸ τοῦ ἄνω ἡγεμόνος εἰς Μόσχαν αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι πατριάρχαι καὶ ἐπίσκοποι, ὅπως κρίνωσι τὸν πατριάρχην Ῥωσσίας Νίκωνα. Ἐλθὼν εἰς Βυζάντιον, κατὰ συνοδικὴν γνώμην ἀπεφασίσθη ἵν' ἀπέλθωσιν ἐκεῖ ὁ Μακάριος καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Παῖσιος. Ὅθεν ἀπάραντες διὰ ξηρᾶς, διὰ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ τῆς Ἀντιοχείας θρόνου Θεοδοσιοπόλεως, Γεωργίας, καὶ Ἀστραχανίου ἦλθον εἰς Ῥωσσίαν καὶ δικάσαντες τὸν Νίκωνα ἐκπτωτον τῆς πατριαρχίας ἐκήρυξαν. Ἐπανελθὼν ὁ Μακάριος εἰς Δαμασκὸν ἐκ τῆς δευτέρας ταύτης εἰς Ῥωσσίαν περιοδεύει ἀπέτισε καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ θρόνου χρέος, κητέρεψε καὶ ἐκαλλώπισε τὸν πατριαρχικὸν ναὸν, ἀνήγειρε τὸ πατριαρχικὸν οἶκημα, καὶ ἄλλα καλὰ ἐποίησε. Πατριαρχεύσας ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα ἐπτὰ (1641—88), ἀπεβίωσε δηλητηριασθεὶς ⁽²⁾.

(1) Μακαρίου, Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχουσάντων. — Κωνσταντίνου τοῦ ἀπὸ Σινναίου, Κατάλογος τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας. (2) Αὐτόθι.

Ὁ Μακάριος ἦν ἐκ τῶν καλῶς ἐπὶ παιδείᾳ συγκεκροτημένων, καὶ συνέγραψε — Καταγραφὴν τῶν κατὰ καιροὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχουσάντων, ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, πρώτου αὐτῆς ἱεράρχου. (Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη ἀραβιστὶ, ὅθεν μετέφερεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὁ ἱερεὺς Μιχαὴλ Πιρέκ, προσθεὶς καὶ ἐξακολούθησιν).

Κατὰ τὸν ἄνω Πιρέκ ὁ Μακάριος « εἰς τὴν πρώτην ἀποδημίαν του » (εἰς Ῥωσσίαν) ἔγραψε πέντε βιβλία, καὶ εἰς τὴν δευτέραν δέκα, « τὰ ὅποια δὲν ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀραβικὴν διάλεκτον, ἀλλ' αὐτὸς τὰ » μετέφρασεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς, γνωστὰ σήμερον παρὰ τοῖς Ἀραβί, « καὶ λίαν ἐπωφελεῖ ». (Ὅποια δ' εἴνε αἱ μεταφράσεις αὗται τοῦ Μακαρίου ἀγνοῶ).

Πρὸς τούτοις ὁ Μακάριος περιέγραψε τὸν τρόπον τῆς διοικήσεως καὶ τὸν βίον τοῦ πατριάρχου τῆς Ῥωσσίας Νίκωνος⁽¹⁾.

Λεονάρδος Φιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Φιλαράν. Παιδευθεὶς ὁ Λεονάρδος ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ κατετάχθη τρόφιμος τοῦ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου.

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον διέτριβεν ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς πρέσβυς Ἐβρίκου. Δ' βασιλέως τῆς Γαλλίας, Κάρολος ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ, ἰσχυριζόμενος κληρονομικὰ δικαιώματα ἐπὶ τοῦ Βυζαντινοῦ θρόνου, ὡς κατιῶν ἀπόγονός τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Γηραιοῦ. Σχετισθεὶς μετὰ τοῦ Φιλαρά καὶ ἄλλων ἐν Ῥώμῃ παρεπιδημούντων Ἑλλήνων, ἐξηγήθη τὰ ὄνειρά του καὶ ἐζήτησε τὴν σύμπραξιν αὐτῶν εἰς ἐπανάκτησιν τῶν λεγομένων δικαιωμάτων του. Μεγάλαι κατεβλήθησαν ἐνέργειαι· κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐν Ἑλλάδι συμμετέσχον τῆς συνωμοσίας· συνελεύσεις τῶν ἐπισκόπων καὶ ὀπληρχηγῶν συνεκροτήθησαν ἐν Ἡπείρῳ, Αἰτωλίᾳ, καὶ Πελοποννήσῳ, καὶ πάντες ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου, ὃν καὶ *Κωισταρτίον Παλαιολόγον* προσηγόρευσαν.

Ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης διορῶσα, ὅτι ἦτο κατ'ἀλλήλους ὥρα πρὸς πραγματοποίησιν τῶν προαιωνίων σχεδίων της, παρενέβαλεν ἐμπόδια εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς ὑπὸ τοῦ Νεβέρ διοργανιζομένης νέας σταυροφο-

(1) Ἱστορία τῆς Ῥωστικῆς Ἐκκλησίας, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωστικοῦ ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις, 1831. σελ. 236.

ρίας. Ὁ δούξ διατρίβων τότε εἰς Γαλλίαν ἀνέθηκεν ἐπισήμως εἰς τὸν Φιλαράν τὴν ἐντολὴν πρὸς ἐξομάλυνσιν τῶν ὑπὸ τοῦ Πάπα παρεμβалλομένων δυσχερειῶν. Μετὰ πολλὰς ἐνεργείας τοῦ Λεονάρδου ὁ πάπας συνήνεσεν εἰς τὴν συγκρότησιν τῆς νέας ταύτης σταυροφορίας ἐπὶ τῷ ὄρω, ἵνα οἱ ἐλευθερωθησόμενοι υποσχεθῶσιν ἐπισήμως, ὅτι ἤθελον ἀσπασθῆ τὸ δυτικὸν δόγμα. Ὁ ὅρος οὗτος, ἐξ ἀνάγκης παραδεχθεὶς, ἐτέθη εἰς τὸ μεταξὺ τοῦ δουκὸς καὶ τῶν Ἑλλήνων συμφωνητικόν. Ἀμα ὁ πάπας ἔπαυσε παρεμβάλλων ἐμπόδια, γενικὸς ἐνθουσιασμὸς κατέλαβε τοὺς τυχοδιώκτας ἱππότες τῆς Δύσεως, οἵτινες σωρηθὸν κατετάσσοντο εἰς τὰ διοργανιζόμενα τάγματα καὶ τὰ ἐξοπλιζόμενα πέντε πλοῖα. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη ἐνηργήθη μόνον ἐπὶ τοῦ χάρτου, ὡς εὐφυῶς παρετήρησεν ὁ K. Blanchet, καὶ ὁ γένος Κωρσικανὸς πομπωδῶς ἐν ταῖς αἰθούσαις διακηρύττων τοὺς τίτλους αὐτοῦ, εἰς οὐδὲν ἀνδρικὸν μέτρον προέβη· ἐπὶ τέλους δὲ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἀδρανείας, πυρκαϊὰ κατέστρεψε τὰ πέντε πλοῖα τοῦ δουκὸς, καὶ οἱ Ἕλληνες μάτην ἄχρι τοῦδε περιμένουσι τὴν ἔλευσιν τοῦ λαμπροῦ Μεσσίυ (1).

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς σχεδιασθείσης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Φιλαρὰς μετέβη εἰς Γαλλίαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὑπουργοῦ Ῥισχελιέ, ὅστις στενωῶς τὸν συνέστησεν εἰς τὸν δούκα τῆς Πάρμας Ὁδοάρδον Φαρνέζιον· τοῦτον δ' ἀκολουθήσας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1640, ἔνεκα τῆς μεταξὺ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς διενέξεως, ἀπεστάλη ὁ Λεονάρδος ὑπὸ τοῦ Φαρνέζιου εἰς Παρίσιους πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Τότε δὲ συνέταξεν ἑλληνιστὶ ὡδὴν εἰς τὴν Σύλλληψιν τῆς Θεοτόκου, στεφανωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐν Ῥουένῃ Ἀκαδημίας, καὶ εὐγνωμονῶν προσεφώνησεν αὐτὴν εἰς τὸν προστάτην του. Ἐπιστρέψας εἰς Πάρμαν, ὅπως προφορικῶς συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ δουκὸς διὰ τὴν συνομολογηθησομένην εἰρήνην, ἐνεπιστεύθη τὸ χειρόγραφον τῆς ὡδῆς εἰς τὸν τότε ἐν Γαλλίᾳ διατρίβοντα Κύριλλον τὸν Χίον, μεθ' οὗ δεσμὸς στενωτάτης φιλίας τὸν συνέδεεν. Οὗτος ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1644 τὸ ποίημα τοῦ Φιλαρᾶ, μετ' ἐπιστολῆς προσφωνητικῆς πρὸς τὸν τότε ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ῥουένης Φραγκίσκον τὸν Ἀρλαῖον· « ὁ ὑψηλότατος δούξ, λέγει ὁ Κύριλλος, τρέφων ἀείπο- » τε ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὡς πάντες γνωρίζουσιν, αἰσθημάτων φιλικώτα- » τα, καὶ θέλων ἵνα θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ταραχὰς τοῦ πολέμου, με-

(1) Buchon, Nouvelles Recherches, tom I, σελ. 231

ἔτεκαλέσατο τὸν παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Α. Μεγαλειότητος ἀπεσταλ-
 » μένον του, ἐντιμότατον Λεονάρδον Φιλαράν, ἵνα μάρτυς αἰτόπτης
 » τῶν ἐκεῖ συμβαινόντων γενόμενος, δυνηθῇ ἐπανακάμπτων νὰ χορη-
 » γήσῃ εἰδήσεις ἀσφαλεῖς εἰς τὴν συγκροτηθησομένην περὶ τῆς εἰρήνης
 » σύνοδον ».

Ὁ Φιλαράς, τὸν ὁποῖον οἱ Γάλλοι ἐκάλουν Villars, καὶ Billare, ἐγκατέλειπεν ἀναχωρῶν εἰς τὸν Κύριλλον, ἐκτὸς τῆς ἄνω ὁδοῦ, καὶ ἄλλα χειρόγραφα ποιήματά του. Προηγουμένως δὲ διαμένων εἰς Παρι-
 σίους, ἐδημοσίευσεν ἐν ἔτει 1633 ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν μετά-
 φρασιν τοῦ ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Ῥοβέρτου Βελλαρμίνου, κελεύσει τοῦ
 πάπα Κλήμεντος Η', ἰταλιστὶ συνταχθέντος συγγράμματος ὑπὸ τὴν
 ἐπιγραφὴν *Declaratione più copiosa della Dottrina Christiana*.
 Ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλαρά γενομένη μετάφρασις προσεφωνήθη εἰς τὸν προσ-
 τάτην του καρδινάλιον Ῥισχελιέ, τὸν διάσημον πρωθυπουργὸν τῆς
 Γαλλίας, καὶ κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ ἐγένετο *juxta ritum orien-
 talis ecclesiae*.

Ἐκ Παρισίων ὁ περιφανὴς Ἀθηναῖος μετέβη εἰς διάφορα τῆς Εὐ-
 ρώπης μέρη, σχετισθεὶς μετὰ τῶν ἐπιστημοτέρων ἀνδρῶν. Ἐν Ἀγγλίᾳ
 συνεδέθη διὰ μεγάλης φιλίας πρὸς τὸν μέγαν ποιητὴν Ἰίλτωνα, μεθ'
 οὗ διετήρησε συγγὴν ἀλληλογραφίαν. Σώζονται δύο ἐπιστολαὶ τούτου
 πρὸς τὸν Φιλαράν λατινιστὶ γεγραμμέναι, ἐν αἷς ὁ ἀόμματος τῆς Ἀλ-
 βιόνης Ὅμηρος θρηνῶν ἐπὶ τοῖς δυστυχήμασι τῆς Ἑλλάδος στενα-
 ζούσης ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν, γράφει περὶ πολλῶν ἄλλων σπῶν-
 δαίων πρὸς τὸν εὐλατόν του Φιλαράν. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἐξεδόθησαν
 ἐν πρώτοις ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1651⁽¹⁾, ἀνατυπωθεῖσαι ἐπ'
 ἐσχάτων ὑπὸ τοῦ Γάλλου Chardon De la Rochette.

Ἐν Παρισίοις διατρίβων ὁ Λεονάρδος διωρίσθη βιβλιοθηκᾶριος τῆς ἐν
 Βενετίᾳ Μαρκιανῆς, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ καὶ παραλάβῃ τὴν
 θέσιν του. Πάσχων ἐκ ληθιάσεως ὑπέστη κυστεοτομήν, καὶ μετὰ τὴν
 ἐγχείρισιν ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1673⁽²⁾.

Ὁ περιηγητὴς Κορνήλιος Μάγνος γράφων ἐξ Ἀθηνῶν τὴν 15 Σε-
 πτεμβρίου 1674 πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἀκιαγρόλην λέγει ταῦτα περὶ
 τοῦ Λεονάρδου. « Ἦκαμην ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ Ἀθηναῖός τις, ὅστις
 » διὰ τῆς μεγάλης παιδείας του διέπρεψε μαχάλλως ἐν Εὐρώπῃ. Τὸν

(1) *Populus Anglicanus*. Londino 1651.

(2) Chardon de la Rochette, *Mélanges de Critique*, tom. II. Paris 1812.

» εἶδον εἰς Βενετίαν ἐκπληροῦντα τὴν τελευταίαν ἀποστολὴν τοῦ ἀπὸ
 » μέρους τοῦ δουκὸς τῆς Πάρμας. Κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ
 » τῶν πεπαιδευμένων, διὰ τὴν γνῶσιν τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τὴν βα-
 » θεῖαν μελέτην τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπληροφορήθη ἐνταῦθα
 » τὸν θάνατόν του. Ἀνεζήτησα τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ, περιέχουσαν
 » πολλὰ σπάνια καὶ τῆς ἐκλογῆς. Ἰδίως δ' ἐφρόντισα περὶ τῶν χει-
 » ρογράφων τοῦ ἀφορώντων, ὡς γνωρίζω, τὴν ὑπουργείαν τοῦ καρδι-
 » ναλίου Ῥισχελιέ· πλὴν ἔμαθον, ὅτι ἀναχωρήσας ἐξ Ἰταλίας, καὶ
 » μὴ ἔχων τ' ἀπαιτούμενα ἔξοδα, ἠναγκάσθη ἵνα τὰ πωλῇ. Εὗρον
 » ἐν τούτοις δύο τόμους τοῦ Γεωγραφικοῦ Ἀτλαντος. Εἰς μόνος ἀνε-
 » ψιὸς του ἐξ ἀδελφοῦ σώζεται ἐνταῦθα, ὡς ταύτης τὴν ἡλικίαν, ὁμῶ-
 » νυμος τῷ θεῷ, πνευματώδης . . . »

Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων τοῦ Μακεδόνος
 Κουττουνίου, ὁ ἐκδότης ἀναφέρει (σελ. 91), ὅτι τῷ ἐστάλξαν ἐκ
 Ῥώμης τὴν 15 Νοεμβρίου 1652 τρία φύλλα τυπωθέντα ἐν Παρισίοις.
 Ἐπὶ τοῦ πρώτου αὐτῶν ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Φιλαρᾶ μετὰ τῆς ἐπιγρα-
 φῆς, « Λεονάρδος Φιλαρᾶς, υἱὸς Ἰωάννου, Ἀθηναῖος ». Εἰς τὸ δεύτερον,
 πεζὸν ἐγκώμιον ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ Κουττούνιος μετέφερεν εἰς ἑλλη-
 νικοῦς καὶ λατινικοῦς στίχους, καὶ ἱερογλυφικὸν τι σύμπλεγμα ἀρκετὰ
 περιέργον, ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου μονοκονδυλία ἐξ ὄλων τῶν γραμμάτων
 τοῦ ὀνόματος τοῦ Φιλαρᾶ. Τέλος δὲ τὸ τρίτον φύλλον, περιέχει τὸ αὐτὸ
 σύμπλεγμα ἔχον οὕτως· ἐν τῷ μέσῳ κράνος μετὰ μεγάλου πτερωτοῦ
 λόφου, εἰς τὸ κέντρον τοῦ ὁποίου ἡ γλαυξ ἀντωπός· δεξιόθεν δὲ καὶ
 ἀριστερόθεν δύο ἐλαῖαι κορυφοτήμητοι, καὶ δι' ἐνὸς κλάδου ἄνω χωροῦσαι,
 καὶ κατωτέρω ἀφ' ἐνὸς μὲν ἀλέκτωρ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἵππος θαλάσσιος.
 Εἰς τὸ σύμβολον τοῦτο ὑπάρχουσιν ἔτι ἐν κηρύκειον, ἡ σύριγξ τοῦ
 Πανὸς, σημαῖαι, τρίαινα, πυροβόλον, καὶ κάτω τοῦ κράνους τὸ ἐν
 λόγῳ μονόγραμμα τοῦ Φιλαρᾶ. Εἰς τὸ αὐτὸ φύλλον εὔρηται ἐπί-
 γραμμα τοῦ Λεονάρδου ἐν ἀπλοελληνικῇ διαλέκτῳ εἰς τὴν μητέρα του,
 καὶ τὸ ἐξῆς λατινιστὶ ἵνα τεθῇ κάτωθι τῆς αὐτοῦ εἰκόνης.

Nobilis huic fausto dedit omine tellus

Attica ; doctrinam Roma secunda parens.

Quem, varias postquam placuit cognoscere gentes,

Grata suo retinet Gallia nostra sinu.

Ὁ Κουττούνιος ἐποίησε τρία ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ φίλου τῆς.

Τοιοῦτος ἐγένετο ὁ Φιλαρᾶς. Vir vere illustris et ad priscam illam
 suorum gloriam adspirans.

Συγγράμματα.

—'Οδὴ εἰς τὴν Ἀναμάρτητον Σύλληψιν τῆς Θεοτόκου, μετὰ τικῶν ἄλλων ἐπιγράμμάτων. Ἐν Παρισίαις 1644. (Ἀνετυπώθη πολλάκις ἐλληνιστί, λατινιστί, καὶ γαλλιστί μεταφραθεῖσα, μετὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Κυρίλλου καὶ τεμαχίου δεκαελεγειακῶν στίχων, ἐν οἷς ὁ Φαλαρὰς εὐχαριστεῖ τὸν Φρ. Ἀρλέσιον διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀποστολὴν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ βραβείου, ἐν Recueil des pièces lues dans les séances publiques de l'Academie établie à Rouen, sous le titre de Immaculée Conception, pour les années 1771—84. Rouen 1784).

—Διδασκαλία χριστιανικὴ ἐξηγτημένη ἄλλοτε εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν, καὶ τώρα γυρισμένη εἰς λατινικὴν φράσιν ἀπὸ τὸν Α. Β. τὸν Ἀθηναῖον. Lutetiae 1633.

—Ἀπομνημονεύματα περὶ τῆς ὑπουργίας Ῥισχελιέ.

—Γεωγραφικὸς Ἀτλας.

—Διάφοροι λόγοι ἐλληνιστί, λατινιστί, καὶ γαλλιστί⁽¹⁾.

—Anecdota Anthologiae Graecae. (Ὁ Φιλαρὰς συντρυμολόγησεν ὥραϊαν συλλογὴν ἐλληνικῶν ἐπιγραμμάτων, πολλὰ τῶν ὑποίων δὲν συμπεριλαμβανονται εἰς τὰς νῦν ἐκδοθείσας Ἀνθολογίας. Ἐπὶ κεφαλῇς τῆς Συλλογῆς ταύτης εὐρηται ὁ ἐξῆς λογογράφος περὶ τοῦ ὀνόματός του, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου.

Θῆρ κεφαλὴν τελέθω βλοσυρώτατος· ὕπνον ἀΐξω

"Ἱστορί· κἄν μηροῖς εὐπνοον ἄνθος ἔχω.

Τῶνδε διατροχάσκει μεσαίτατος ὕδος ἑοῖα

"Υδασιν ἐμμίτγων Θύμβριδος ἀνάου·

"Ενθεν Ἔρωις περὶών, πολυκαμπεία τῶξα τανύσας,

Πῆξεν ἐμοὶ πυρίπνοος οἶα βέλεμνα πόδας.

Καὶ κάτω ἡ ἐξήγησις αὕτη τοῦ λογογράφου·

Λέων, Ὀναρ, Νάρδος, Νᾶρ, Ἔρωις.

Ἐν σελίδι 126 τοῦ χειρογράφου εὐρηνται « Λεονάρδου Φιλαρᾶ Ἀθηναίου ἐπιγράμματα ». Τὸ πρῶτόν ἐστιν ὁ ἄνω λογογράφος· τὸ β'. ἐγκώμιον εἰς τὸν δοῦκα Ῥισχελιέ μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως· τὸ γ'. ὑπὲρ τοῦ Γιλβέρτου, Gaulmin, ὁ δὲ τῶν σοφωτέρων τῆς Γαλλίας· τὸ δ'. ἐρωτικόν, ἡ φιλικὸν ἄθυρμα· τὸ ε'. ἐπιτύμβιον εἰς τὸν φίλον του Δομεσιανόν· τὸ ς'. ἡ δὲ ὄν· τὸ ζ'. ἐξήγησις τοῦ Πυθαγορικοῦ τριγώνου· τὸ η'. μετὰφρασις στίχων τοῦ Σενέκα· τὸ θ'. μετὰφρασις τοῦ Βεῖξα. Ἐν τῷ χειρογράφῳ ταύτῃ περιεχονται καὶ ἑννέα συνηθητικώτατοι στίχοι εἰς μνημόστυνον τοῦ συμπατριώτου του Ἰωάννου Δομεσιανοῦ, ἀποθανόντος ἐν Παρισίαις μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἐπάνοδόν του, καὶ ἄλλα λατινικὰ καὶ ἐλληνικὰ ἐπιγράμματα⁽²⁾.

Διονύσιος Κατηλιανός.

Ἱερομόνυχος ἐκ Ζακύνθου. ἐφημερεύων τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ

(1) Μνημονεύονται ὑπὸ Ἀλφρέδου Γραβιέρου ἐν Καταλόγῳ Μαρκαντζῆ.

(2) Βλέπε Chardon De la Rochette, Melanges.

αγίου Γεωργίου, προσχειρίσθη, μετὰ τὸν θάνατον Μαξίμου τοῦ Μαρ-
γουνίου, ἐπίσκοπος Κυθήρων· δὲν ἐδέχθη ὅμως τὸ ἀξίωμα, ἀποτρα-
πείς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας, ἀξιοῦντος ἐποπτεῖαν τῆς νήσου
ἐκείνης· ὕστερον ὅμως ἐνεκαθιδρύθη, διότι ἐπίσκοπος Κυθήρων τιτ-
λοφορεῖται τοῦλάχιστον εἰς τὰς πρὸς αὐτὸν ἐπιστολάς τοῦ Δαιμονο-
γιάννη, Ναθαναὴλ Γράσσου, Ἰερεμίου Ζαγκαρόλου, Γαβριὴλ Ῥοδίτου,
καὶ Μάρκου Μορεζίνου (1614—6).

Τοῦ Κατηλιανοῦ σώζονται ἐπιστολαὶ πρὸς Ἑμμανουὴλ Βλαστὸν, Δανιὴλ
Φασουλὸν, Παχώμιον Δοξαράν, Κωνσταντῖνον Λούκαριν, Λέοντιον τὸν Κύ-
πριον, Γεώργιον Δουκάτορα, Νικόδημον Μεταξάν, Λαυρέντιον Μαρῖνον, Διο-
νύσιον Σιγοῦρον, πρὸς τὸν πρωτοψάλτην Καλαμάτας, Ἱερώνυμον Λίταρχον,
καὶ Ἰωάννην Σιληγάρον τὸν Ῥεθύμιον, ἐξ Ἑνετίας χρονολογούμεναι 1588—
1619. Πρὸς τοῦτον δ' ἀποτείνονται ἐπιστολαὶ Μιχαὴλ Βλαστοῦ, Μαξίμου ἀρ-
χιδιακόνου Ἀλεξανδρείας, Γερασίμου ἱερομονάχου, καὶ Κωνσταντίνου Λουκάρεως
τρῆς, δημοσιευθεῖσαι ἅπασαι ὑπὸ Λαμίου. (*Deliciae Eruditorum. Flor.* 1740).

Χριστόφορος Ἀγγελος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήτῳ, καὶ ἕνεκα τῆς ἀπανθρώπου τῶν Τούρ-
κων τυραννίας φυγὼν ἦλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ιδίως εἰς τὴν Ἀγ-
γλίαν, ἐνθα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέτριψε, διδάξας ἐν μὲν τῇ ἀκα-
δημίᾳ τῆς Κανταβριγίας ἀπὸ τοῦ 1608—10, ἐν δὲ τῷ πανεπιστη-
μίῳ Ὁξωνίας ἀπὸ τοῦ 1610—12. Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατι-
νικῆς, καὶ ἀγγλικῆς, καὶ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν. Ὁ Παπα-
δόπουλος Κομνηνὸς ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Πελοποννησίου τούτου, ὃν
λέγει ἀσπασθέντα τὸν καλθινισμόν. (*Fraenot. Mystag* σελ. 384, 397,
καὶ 405).

Συγγράμματα.

— Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἐν Κανταβριγίᾳ
1619. (ἀνετυπώθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν Λειψίᾳ 1671 ὑπὸ Γεωρ-
γίου Φεχλαβίου).

— *Angeli Christophori status et ritus ecclesiae Graecae. Francof.*
1635. ἑλληνολατινιστί.

— *De suis tribulationibus.*

— *Explicatio Symboli.*

— *Explanatio Sacrorum mysterium.*

— *Eneomium Angliae et Anglorum. Londini.* ἑλληνολατινιστί.

— *De apostasia ecclesiae et homine peccatore. Londini 1614.* ἑλλε-
νολατινιστί (!).

Ἀλέξανδρος Χαρωνιάδης.

Κρῆς ἱερομόναχος· εὕρηται τούτου ἐπιστολὴ πρὸς Γαβριὴλ Σεβή-
ρον, ἀρχομένη καὶ τελευτῶσα διὰ τῶν διστίχων τούτων.

Παῖς σὸς Ἀλέξανδρος Γαβριήλῳ τυτθὸν ἰάλλει
Γράμμα τόδ' ἀρχιερεῦ, Κρῆς ὁ Χαρωνιάδης.

Χίλια ἔξ θ' ἑκατὸν λυκαβάντων κύκλα παρῆλθε
καὶ τρία, μὴν ἑννατος εἰκοσιῆ φαέων.

Συνέθετο ποίημα ὑπὲρ τοῦ Μητροπολίτου Κονταρήνου, ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ. « Ἴσως δὲ καὶ ἀποδημοῦντι τῷ ἡμετέρῳ μητροπολίτῃ τῷ » περιφανεστάτῳ Κονταρήνῳ συναποδημήσω· ὅς γε οὕτω φιλοστόργως πρὸς » με δαίκνυται, ὥστε με καὶ τοῖς γνησιωτάτοις αὐτοῦ ἐγκρίνα· ἐγὼ δὲ εἰς » αὐτὸν ποίημά τι ἅττα τούτου χάριν ἐξύφανα, οἷς ἔχω δώροις τηλικούτων » ἥρωα ἀποσεμνύνων, ὧν δὴ καὶ αὐτὸς ἔσῃ ποτὲ καὶ βασιανιστῆς καὶ ἐπα- » νορθωτῆς ἀκριβέστατος ».

Φραγκίσκος Κόκκος.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ, καὶ σπουδάζας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνικὸν γυ-
μνάσιον ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· κἀκεῖθεν εἰς Κωνσταν-
τινούπολιν μεταβὰς μετήρχετο τὸν διδασκαλόν, ἔχων καὶ θέσιν τινα
ἐν τῷ πατριαρχείῳ.

Σώζονται τοῦ Κόκκου διάφοροι ἐπιστολαί· τέσσαρες πρὸς Διονύσιον Ἡρα-
κλείας (1604—5), καὶ ἀνὰ μία πρὸς Γαβριὴλ Σεβήρον, Ἰωάννην Ματθαῖον
τ' ἐν Βουστρώνιον, Διονύσιον Κατηλιανόν, καὶ Συμεῶνα τὸν Καβάσιλαν, δημα-
σιουθεῖσαι ἐν Ἐπιστολαρίῳ Κορυδαλλέως, καὶ ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου⁽¹⁾.

Ἐν μιᾷ τούτων γίνεται λόγος, ὅτι ὁ Κόκκος κατεγίνετο εἰς τὴν ἐκ τοῦ λα-
τινικοῦ μετάφρασιν λογικῆς.

Νικόλαος Ἀλεμάννος⁽²⁾.

Ἐξ Ἀνδρου. Ἐγεννήθη τὴν 12 Ἰανουαρίου 1583, καὶ ἐλθὼν τῷ
1592 ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὸ Γρηγοριανὸν φροντιστήριον, ὅπου
μεγάλως ἐπέδωκεν εἰς τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν λατινικὴν καὶ
ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ εἰς πολλοὺς ἐδίδαξε. Προωρισμέ-
νος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον ἐχειροτονήθη ὑποδιάκονος, κατὰ
τὰ ἔθιμα τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ εἴτα ὡμολόγησε τὸν καθο-
λικισμόν. Διωρίσθη ὑποδιάκονος τοῦ φροντιστηρίου, καὶ ἐδίδαξε τὴν
ῥητορικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν αὐτῷ, ὅπου διατηρεῖται

(1) Βίος Φρ. Κόκκου ὑπὸ Σ. Οἰκονόμου.

(2) Ἄλλοι γράφουσιν Ἀλεμάννον· ἐντεῦθεν ἀπικτηθεὶς εἰς τῶν συνεκτιπῶν τῆς
Biographie Universelle, συνέγραψε δύο βίους τοῦ αὐτοῦ προσώπου. (Τόμ. I. σελ.
371, καὶ 481).

καὶ ἡ εἰκὼν του. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἠριθμοῦντο καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων, ὡς Λέων Ἀλλάτιος, Φρζγκίσκος Ἀρκούδης, καὶ Σκιπῖων Κοθελλούτης· ὁ τελευταῖος γενόμενος γραμματεὺς Παύλου Δ'. εἰσήγαγε τὸν διδάσκαλόν του ὡς γραμματέα τοῦ καρδινάλιου Βοργέζη. Τῷ 1614⁽¹⁾ ὁ Ἀλεμάννος διωρίσθη βιβλιοφύλαξ τῆς Βατικανῆς· εἰς δὲ τὴν θέσιν ταύτην εἰδικὸν τὸν καθίστα ἡ πολυμάθειά του. Τῷ 1623 ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τὸν Προκόπιον, προσθεὶς καὶ ἱστορικοκριτικὰς σημειώσεις, ἐν αἷς συνηγορῶν τῷ συγγραφεῖ ἐπετέθη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ. Ἀφορμὴν ἐκ τούτου λαβόντες ὁ Θωμᾶς Ρίβιος καὶ ἄλλοι ἀπήντησαν ὑπερασπιζόμενοι τὸν Ἰουστινιανὸν κατὰ τοῦ Προκοπίου καὶ τοῦ Ἀλεμάννου. Τοῦ Ριβίου αἱ διατριβαὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν 1628 καὶ 1631.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Νικόλαος ἐδημοσίευσεν λατινιστὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Λατράνου· διαγράψας λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τῆς περιφήμου ταύτης μητροπόλεως, περιέγραψε τὰ μωσαϊκὰ καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἐξηγήσας καὶ τὰς ἐπιγραφὰς μετὰ μεγάλης εὐχερείας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο θεωρεῖται ὑπὸ τῶν εἰδημόνων περισπούδαστον διὰ τὴν κατὰ ἐν τῷ μεσαιῶνι πολιτικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἱστορίαν, εἰ καὶ ὁ Le Blanc ψέγει ἐν μέρει αὐτό⁽²⁾.

Ὁ Ἀλεμάννος ἀπεβίωσεν ἐν Ῥώμῃ τὴν 24 Ἰουλίου 1626⁽³⁾ ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 43⁽⁴⁾, θύμα γενόμενος τοῦ ζήλου του, διότι ἐνταλθεὶς τὴν φύλαξιν χώρου περικλειόντος ὁστ'α μαρτύρων, προσεβλήθη καὶ ἐτελεύτησεν.

Συγγράμματα.

—Procopii Anecdota. Lugduni 1623. (ἀνετυπώθη τῷ 1624 ἐν Ῥώμῃ· τῷ 1669 ἐν Κολωνίᾳ, καὶ τῷ 1663 ἐν Παρισίοις).

—Dissertatio historica de Lateranensibus parietinis. Romae 1625. (Ἀνετυπώθη ἐν τῷ Η'. τόμῳ τοῦ Θησαυροῦ τῶν Ἱταλικῶν Ἀρχαιοτήτων· καὶ ἰδίᾳ ἐν Ῥώμῃ τῷ 1766 ὑπὸ Βιττόρη, προτάρξαντος καὶ τὸν βίον τοῦ συγγραφέως).

ἀνέκδοτα.

—De principis apostolorum sepulcro.

—De Ecclesiasticorum praeclatione.

(1) Ὁ Ῥοδοτάς λέγει, ὅτι τῷ 1623 διορισθεὶς βιβλιοφύλαξ ἐπὶ πενταετίαν ἔμεινεν ἐν τῷ ἀξιώματι.

(2) Traité des Monnoies de Charlemagne.

(3) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1628.

(4) Κατὰ τὸν αὐτὸν 41.

—Antiquitates Christianae. (Σύγγραμμα ὁγκῶδες καὶ πολύτιμον).

Ὁ Ὁ Αὐλεμάννος ἔγραψε καὶ πολλὰς σημειώσεις εἰς τὸν ὑπὸ Ἰακώβου Γρετζέρου ἐκδοθέντα ὁδηγὸν Ἀναστασίου τοῦ Σιναΐτου⁽¹⁾.

Μητροφάνης Κριτόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Βερρόια τῷ 1590 παρὰ Θεοδώρου. Προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον δωδεκαέτης παρεδόθη τῷ μητροπολίτῃ Βερρόιας, ὑφ' οὗ ὠνομάσθη πρωτοαποστολάρχιος⁽²⁾· εἷτα δὲ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον μετέβη εἰς Ἀθῶνα, καὶ μετὰ μακρὰν ἐκεῖσε διαμονήν, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὠνομάσθη πρωτοσύγγελος ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Περὶ τὰ 1620, ζήλῳ περαιτέρω γνώσεων, περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γερμανίαν, καὶ συνεσχέτισθη μετὰ τοὺς τότε περιβλέπτους τῶν δύο τούτων ἐθνῶν σοφοὺς, διορισθεῖς καὶ μέλος τῆς ἐν Ἀλτφόρδῃ Ἀκαδημίας. Περὶ τὸ 1628 διερχόμενος ἐκ Βενετίας συνεφωνήθη ὑπὸ τῆς Γερουσίας ἵνα παραμείνας διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐπὶ ἓν ἔτος, ἀντὶ μισθώματος τριακοσίων ταλλήρων. Τῷ 1629 ἐπανεστρέψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ περὶ τὸ 1630 προεχειρίσθη πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Παρευρέθη ὡς τοιοῦτος εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1638 συγκαροτηθεῖσαν περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ ψευδο-λουκάρεως σύνοδον, καὶ συνυπέγραψε τῷ ἀναθέματι· «Μητροφάνης ἐλέω Θεοῦ Πάπας καὶ Πατριάρχης τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας.»

Ὁ Κριτόπουλος ἐχρημάτισε μαθητὴς Μαζζίμου τοῦ Μαργουνίου, ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἄλλων γλωσσῶν, τετριμμένος περὶ τὰς γραφὰς καὶ τὴν ἔξω σοφίαν. Συνεκρότησεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, περὶ ἧς Νεκτάριος Πελοπίδης, ὁ ὕστερον Ἱεροσολύμων, γράφων πρὸς Γερμανὸν λέγει «Πολλὰ (βιβλία) παρ' Ἀγγλων καὶ Γερμανῶν, ἔτι καὶ Βενετίας ἐνταῦθα κεκόμικε Μητροφάνης» ἐκεῖνος, ὁ πᾶν ὅς πολλάκις διαλεγόμενός μοι ἔλεγεν, ὡς οὐδὲν ἑλλείπει βιβλίον τῇ ἐκείνου βιβλιοθήκῃ ἑλληνικῶν τε καὶ λατινικῶν μέχρι τοῦ τότε καιροῦ⁽³⁾. Τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ Κριτοπούλου

(1) Rodotà, Del Rito Greco.—Biographie Universelle.

(2) «Hoc officio (πρωτοαποστολάρχιος) functus fui ego Metrophanes Critopolus, Theodori filius, quum adhuc essem puer duodecim annorum, a Metropolitana Berrhœnsi fui creatus impositione manuum πρωτοαποστολάρχιος. (Critopoli Emendationes, σελ. 75).

(3) Anecdota Mosqu. Matthæi.

εικότως ἐπαινεῖ "Ερασμος ὁ Σμύθιος, καὶ ἄλλοι· ὁ δραπετίδης Νικόλαος Παπαδόπουλος θρασὺς ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ Μητροφάνους, ἂν προσπαθεῖ νὰ καταδείξῃ καλβινίζοντα· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι, ἀφορμὴν λαμβάνοντες ἀπὸ τῆς ἐν Γερμανίᾳ περιοδείας αὐτοῦ, καὶ τινος ὁμολογίας πλαστοურγειθείσης ὑπὸ τῶν λουθηροκαλβίνων καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ δημοσιευθείσης, ἐπὶ αἰρέσει καὶ τὸν φίλον καὶ συμμαχητὴν τοῦτον τοῦ ἀοιδίου Λουκάρεως διέβαλλον. Καὶ παραδίδουσι μὲν οἱ καλβινίζοντες, ὅτι ἐν 'Ελμσταδῇ τῷ 1620 διατρίβων ὁ Κριτόπουλος συνέγραψε κατ' αἵτησιν τῶν ἐκεῖ 'Ακαδημαϊκῶν, 'Ομολογίαν τῆς 'Ανατολικῆς 'Εκκλησίας, ἵνα τύποις ἐκδοθῇ· μετὰ δὲ τεσσαράκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς συγγραφῆς τῆς, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μητροφάνους, ἐξέδωκαν οἱ καλβινίζοντες, ὥσπερ ἐπίσημον τῆς αἵρέσεώς των ἀναγνώρισιν ὑπὸ τῆς πρεσβυτέρας τῶν ἐκκλησιῶν. Ψευδεπίγραφος δὲ καὶ αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ Λουκάρεως κατεδείχθη, καὶ πλάσμα ἀναιδέος τῶν λουθηροκαλβίνων κατεφωράθη ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων (').

Συγγράμματα.

—'Αντιπανοπλία.

—Περὶ τινων τόνων τῆς λειτουργίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ 'Ιερεμίου Κρουελίου ἐν 'Ιουτέρβω 1739).

—Πανηγυρικὸς καὶ δογματικὸς λόγος εἰς τὴν γέννησιν τοῦ Σωτῆρος. (ἐξεδόθη μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως Κόσκιου τῷ 1626).

—Καινὴ Διαθήκη, μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

—Metrophanis Cretopuli patriarchae Alexandrini, Emendationes et animadversiones in Ioannis Meursii Glossarium Graecobarbarum, ex autographo nunc primum edidit Ioh. Georgius Fridericus Franzius etc. Stendaliae 1787. εἰς 8 σελ. XII—99.

—Responsio ad quaestionem clar. et doct. viri N. N. de dicto apostolico: Spiritu ampulate. Norimbergae 1626.

—Περὶ προφορᾶς τοῦ γράμματος Θ. Norimb. 1625.

—Grammatica Graeco-barbara.

—Περιγηματικόν.

—'Επιστολαί (').

Κιγάλαι (').

Α' Ματθαῖος Τσιγάλας. 'Εγεννήθη ἐν Κύπρῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 15^{ου}

(1) Κ. Οἰκονόμου, Περὶ τῶν Ὁ 'Ερμηνευτῶν, Δ'. σελ. 170.

(2) Fabricii, Bibliotheca Gr. XI, 392—99.

(') Καὶ Τσιγάλαι ἀδελφοὶ γραμματικοί.

αἰῶνος· χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διέτριβεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Συγγράμματα.

—Νεῖα Σύνοψις διαφόρων ἱστοριῶν ἀρχομένη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ λήγουσα ἕως τῇ νῦν ἐχρονία· περιέχει δὲ ἔτι καὶ τὴν ἄλυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεταγραμμένην ἀπὸ τὴν Τουρκογραφίτζιαν· καὶ περὶ τῶν βασιλέων καὶ πατριαρχῶν πῶς ἐκυβέρνησεν ὁ καθείς τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν οἰκουμένικόν θρόνον· καὶ πόσοι βασιλεῖς Ἰσμαηλῖται τὴν ὥρισαν ἕως τὴν σήμερον· ἔτι δὲ περιέχει τὴν διάλεξιν τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου μὲ τὸν Ζαμβρὴν τὸν μάγον· καὶ περὶ τῶν ἁγίων καὶ οἰκουμενικῶν ζ' Συνόδων, πότε ἔ· ποῦ, ἔ· κατὰ τίνων ἔγιναν, μετὰ καὶ τινων ἀντιρρήσεων ὠρελμωτάτων· ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πάσχα, πότε καὶ μετὰ ποίων τρόπων ἐδογματίσθη νὰ γίνεταί· καὶ περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐκ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀποδείξεις· καὶ περὶ τῆς Βενετίας πότε ἐκτίσθη καὶ πόσοι Δρούκιδες τὴν ὥρισαν, καὶ τῶν ὀφφικίων τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου. Συναχθέντα ἀπὸ πολλῶν ἱστορικῶν βιβλίων, καὶ μεταφρασθέντα εἰς πεζὴν φράσιν, παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, εἰς κοινὴν ὠφέλειαν. Ἔτι δὲ ἐτυπώσαμεν καὶ τὴν χεῖρα, διὰ νὰ εὕρῃσκει ὁ βουλόμενος τὸν κάθε μῆνα εἰς ποίαν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἀρχίζει· μὲ τὴν ὁποίαν εὐκόλα εὕρῃσκει ὁ καθείς καὶ τὸ ἅγιον Πάσχα μὲ τὴν ἐρμηνεῖν ὅπου ἐσημειώσαμεν. Ἐνετίησιν, παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ, ἔτει κυρίου αὐχλζ'.

—Πασχάλιον αἰώνιον μετὰ κοινῆς, καὶ συνοπτικῆς μεθόδου πρόχειρον τῆς πᾶσι. Ἀρχόμενον ἀπὸ Χριστοῦ ἔτη αὐχλζ', καὶ λήγον ἕως εἰς ἔτη θρμβ'. καὶ ἀφ' οὗ τελειώσῃ πάλιν ἀρχίζει εἰς τὴν αὐτὴν ἰδίαν ἀρχὴν, μόνον ἡ ἐχρονία παρέρχεται. Τὰ δὲ ἄλλα πάντα μένουσιν ἀπαράλλάκτως, ὡς βλέπεις ἐστρωμένα. Νεωστὶ ἐφειρεθὲν καὶ συντεθὲν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τριγάλα τοῦ Κυπρίου. Περιέχον καὶ ἐορτολόγιον πάντο ὠραῖον καὶ εὐκολώτατον· ἔτι δὲ Σεληνοδρόμιον συντομώτατον. Τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσιν. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκῇ, αὐχλζ'. 8^{ον} σελ. 440.

—Συνταγματικὸν περιέχον κανόνας τε καὶ εὐχὰς ἱκετηρίους εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, συλλεχθὲν μὲν ἐκ διαφόρων βιβλίων, τὰ πλεῖστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραίμ λεγόμενα καθ' ἐσπέραν τῆς ἐβδομάδος παρὰ τοῖς βουλομένοις πολεμῆσαι τὴν ἑαυτῶν προαίρεσιν, πρὸς τὰ πάθη καὶ ἡδονὰς ἐγκειμένην, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῷ Σαββάτῳ ἐσπέρας, καὶ λήγουσαι ἕως τῇ Παρασκευῇ ἐσπέρας. Προτετέθησαν δὲ καὶ ἕτεροι τρεῖς κανόνες παρακλητικοὶ εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον καὶ ὁλόκληρος ὁ ἀκάθιστος ὕμνος· ἔτι δὲ προστετέθη καὶ Πασχάλιον αἰώνιον, καὶ κανόνιον πασῶν τῶν ἐορτῶν, ὅπου ἀκολουθοῦσιν τῷ Πάσχῃ, μετὰ σεληνοδρομίου συνοπτικωτάτου, μηνολογίου συντομωτάτου, τὰ πάντα πρόχειρα τοῖς πᾶσι. Συναχθέντα παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσι κυρίου Ματθαίου Τριγάλα τοῦ Κυπρίου. Ἐνετίησιν, ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αὐχλζ'.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, πολλάκις ἀνατυπωθέντων, ἔγραψεν ὁ Ματθαῖος, Σιλ-

λογὴν κανόνων, ἣν προσεφώνησε πρὸς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην 'Αθανάσιον Πατελλάριον, τὸν Κρηῖτα· καὶ περὶ καλενδαρίου κατὰ Παπαδόπουλον (Histor. Gymn. Patavini σελ. 374). Πρὸς δ' ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ μὲν 1639 τὴν ἐρμηνείαν Θεοδωρήτου εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων, μετ' ἄλλων συνταγματίων, δαπάνῃ Ἱεροθέου Κεφαλληνος, τῷ δὲ 1690 τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Θείας Λειτουργίας, προσφωνήσας τὴν ἔκδοσιν εἰς Ἀθανάσιον Βαλλεριανὸν, μητροπολίτην Φιλαδελφείας (¹).

Β'. *Ἰωάννης Κιγάλας*. Ἐγεννήθη ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου ἀπὸ τὸν ἀνωτέρω Ματθαῖον. Ἐσπούδασε μετὰ τῶν ἀδελφῶν του Δημητρίου καὶ Ἱερωνύμου εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, καὶ τῷ 1668 διωρίσθη καθηγῆτης τῆς Λογικῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1687. « Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, moris probatissimi, » summaeque pietatis, philosophus optimus, nec minor theologus, » sed in primis graecae linguae, in paucos peritissimus ». Ὁ Κρης Νικόλαος Βουβούλιος *Ἀττικὴν Μέλισσαν* ὀνομάζει τὸν Ἰωάννην,

Ὡ Κυπρίων χάριτες τὴν αἰμυλίην ἀνέχευσαν.

Γλώσσῃ Μαιονίδην, νῶ δὲ Πλάτωνα φέρι.

Ἐγραψεν ὁ Κιγάλας διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, τὰ ὅποια nitidissima et elegantissima, καλοῦσιν ὁ Παπαδόπουλος καὶ Βουβούλιος. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἐξῆς σύγγραμμα.

—Praelectionum erutida Synopsis (²).

Γ'. *Ἰλαρίων Κιγάλας* ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ οὗτος οἰκογενείας· γεννηθεὶς εἰς Λευκοσίαν ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν θεολογίαν, ρητορικὴν καὶ ποιητικὴν· ἐστάλη ὕστερον ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἐπεσκέφθη πολλοὺς τόπους καὶ ἰδίως τὴν Ἥπειρον, ἔνθα καὶ ἐπὶ πολὺ διέμεινε κηρύττων. Ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην διωρίσθη προεστὼς καὶ διδάσκαλος εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κουτσουνίου συστηθὲν Ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Εἴτα ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὀνομασθεὶς οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, καὶ μέγας θεολόγος, καὶ ἑξάρχος τῶν ἀπανταχοῦ διδασκάλων, φέρων μανδύαν, βακτηρίαν, καὶ ὑακινθόχρουν σκιάδιον. Περὶ τὸ 1660 ἔτος ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Κύπρου· ἐκεῖ δὲ συνεννοούμενος μετὰ τῶν δυτικῶν, ἀπέβαλε τὴν ἀλωπεκὴν, καὶ συνεκρότησεν αὐθαирέτως σύνοδον ἐν Λευκοσίᾳ περὶ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχα-

(¹) Βρετοῦ. Κατάλογος Νεολλητικῆς Φιλολογίας Α. ἀρ 73, 77, 107, 111, καὶ 118.

(²) Papadopoli, Histor. Gymn. Patan 376 - 7.

ριστείας. Γνωστῆς γενομένης τῆς παρατόλμου ταύτης πράξεως εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, καθηρέθη τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ μόλις διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη ἀπὸ τῆς δικαίας ὀργῆς τῶν συμπατριωτῶν του (¹).

Μετέφρασεν ἑλληνιστὶ τὸ περὶ Ἀρχῆς τοῦ Πά-α σύγγραμμα Πέτρου τοῦ Ἰσπανοῦ, χάριν τοῦ αἰτήσαντος Νεκταρίου Ἱεροσολύμου (²), καὶ ἔγραψεν ἱρωελεγείον ἐπίγραμμα εἰς τὸν Ἅγιον Γοδόελάν, συνεκδοθέν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ Ἀγίου ἐν Βενετίᾳ 1664.

Ἰωάννης Κουττούνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Βεῤῥοίᾳ νέος ἐλθὼν εἰς Ῥώμην ἐσπούδασεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Γυμνάσιον τὴν ἱατρικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐδίδαξεν αὐτόθι. Ἐκ Ῥώμης εἰς Βονωνίαν μεταβὰς ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιον τὴν φιλοσοφίαν ἐπὶ δέκα τρία ἔτη, μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας, ὥστε τὸ Πανεπιστήμιον εὐγνωμονοῦν ἀνήγειρεν αὐτῷ μνημεῖον ἐντὸς τοῦ περιβόλου. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἦλθεν εἰς Βενετίαν καὶ διωρίσθη πρωτοκαθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὡς διάδοχος τοῦ περιφήμου Κρεμονίου (1637). Εἰς τὰς παραδόσεις τοῦ Κουττούνιου συνέρρεον πανταχόθεν Γερμανοὶ, Ἱταλοὶ, Γάλλοι, καὶ Ἕλληνες διὰ δὲ τὴν ἐπιτυχῆ καὶ γόνιμον διδασκαλίαν ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ μ' ἑκτακτον χρηματικὴν ἀμοιβήν, καὶ τὸν τίτλον ἱππέως τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Πρὸ τοῦ θανάτου του (1653) ὁ φιλόπατρις οὗτος Ἕλλην διέθετο τὴν περιουσίαν του πρὸς Ἱδρυσιν παραρτήματος ἐν τῷ Παταβιανῷ Πανεπιστημίῳ, ἵνα ἐν αὐτῷ τρέφονται καὶ σπουδάζωσιν ἀποκλειστικῶς ὅκτὼ Ἑλληνόπαιδες. Τὸ καθίδρυμα τοῦτο «Κουττούνιανὸν ἑλληνομουσεῖον» ἐπικληθὲν διετηρήθη μέχρι τῆς ὑπὸ Ναπολέοντος καταλύσεως τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἐξ αὐτοῦ παιδευθέντες πολλοὶ Ἕλληνες μετέφερον εἰς τὴν αὐχμῶσαν πατρίδα τὰ φῶτα τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν.

Ἀπεβίωσεν ὁ Κουττούνιος ἐν Παταβίῳ τῷ 1658 (³), καὶ ἐτάφη μετὰ μεγάλης πομπῆς. Ἰάκωβος Καΐμος ἐποίησε τὸ ἐξῆς ὕμνον τὴν σοφίαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ Μακεδόνοιο τούτου ἐπιτύμβιον. «*Ioanni » Cottunio Veriensi Equiti, Phil. Medicinæ et Sacrae Theol.*

(¹) Ῥοδινού περὶ Ἑρῶων κλπ. σελ. 153—Κυπριανοῦ, Ἱστορία Κύπρου, σελ. 362.

(²) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχ. σελ. 1217.

(³) Κατὰ Ῥοδοτὰν 1657.

» Doctori, Bononiæ primum, mox Patavii Professori publico eruditissimo Primæ sedis philosopho, qui Græcæ juventuti, Musisque Atticis domicilium liberaliter fixit veterum vero sapientiæ gloriam ingenii monumentis vel æquavit, vel excessit ».

Συγγράμματα.

—Logica.

—Physica, cum epistola præfixa ad Principem et Arciep. Saliburg.

—De anima. (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ἀνατρέπει τὰς δοξασίας τοῦ Κρεμνίου).

—Prolusio in solempni inauguratione primariae de philosophiam exedrae.

—De triplici statu animae rationalis.

—De cœlo et mundo.

—De meteoris.

—De virtutis et vitiis.

—De generatione et corruptione.

—Tractatus de conficiendo epigrammate.

—Ἑλληνικῶν Ἐπιγραμμάτων βιβλία δύο Ἰωάννου τοῦ Κουττουνίου, τοῦ ἐκ Βερόλαι, ἱππέως, φιλοσοφίας, ἱατρικῆς, καὶ θεολογίας διδασκάλου, καὶ ἐν τῷ τοῦ Παταυίου Λυκείου πρώτου φιλοσόφου. Patavii, 1635. (Ἡ συλλογὴ αὕτη τῶν ἐπιγραμμάτων τοῦ Κουττουνίου, ὑπὸ τοῦ ἰδίου καὶ λατινιστῇ μεταφραστῆντων, προσφωνεῖται εἰς Λουδοβίκον ΙΔ'. τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας) (1).

Γαβριὴλ Βλάσιος.

Κερκυραῖος. Προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης, μνημονεύεται ὡς τοιοῦτος ἐν ἔτει 1618—32.

Ὅταν, ὡς προεβρέθη ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ προτεπάθητε νὰ διεγείρῃ ἐν Ἑλλάδι ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων, καὶ ὠφελούμενος τῆς συγχύσεως ἀποβῇ εἰς ἑλληνικὴν παραλίαν μετὰ τοῦ στολίσκου, ὃν παρεσκεύαζεν ἐν Εὐρώπῃ, καὶ εἴτα ὁδεύσῃ ἐπὶ κεφαλῇ τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τοῦ Βυζαντίου, δι' ἀπεσταλμένων ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν κατοίκων ἰδίως τῆς Μάνης καὶ τῆς Ἠπείρου καὶ κατ' ἀρχὴν ἐφάνη ἡ ἐπιχείρησις τοῦ τυχοδιώκτου τούτου ἐπιτυχάνουσα πάντες μετὰ χαρᾶς ἤκουσαν τὰς προτάσεις, καὶ οὐδὲν πλέον ἀπέμενεν ἢ ἡ ἐμφάνισις τοῦ δουκὸς, ἵνα δοθῇ τὸ σύνθημα τῆς σφαγῆς τῶν Τούρκων. Ὑποκινηταὶ ἰδίως τοῦ κινήματος τούτου ἀναφαίνονται οἱ τότε ἀρχιεπίσκοποι, Μητροφάνης Μονεμβά-

(1) Papadopoli, Histor. Patav. Gymn. 368—9.—Rodota, Del Rito Greco, III.

τίας⁽¹⁾, Διονύσιος Λακεδαιμονίας⁽²⁾, Χρυσάνθος Λάσκαρις⁽³⁾, Διονύσιος Τορνόβου και πάσης Βουλγαρίας αρχιεπίσκοπος, Νεόφυτος Μαΐνης⁽⁴⁾, και Γαβριήλ Βλάσιος Ναυπάκτου και Ἀρτης. Ἀλλὰ μάτην οἱ φιλοπάτριδες οὗτοι ἔσπειραν τὸν σπόρον τῆς ἐπαναστάσεως· ἐτοιμοπόλεμοι ἤδη ἐναγωνίως ἀνέμενον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ δουκὸς, τὸν ὅποιον δὲν ἔπαυον δι' ἄλλεπαλλήλων ἐπιστολῶν ἐξορκίζοντες νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποσχέσεις του. Ὁ Νεβέρ, ὥσει ἐμπαίζων τὴν δυστυχίαν αὐτῶν, περιήρχετο τὴν Εὐρώπην συλλέγων τοὺς μέλλοντας τῆς βασιλικῆς του ἀκολουθίας πλάνητας ἱππότες, καὶ μόνον ἐλπίδας καὶ ὑποσχέσεις ἀπαντῶν διένειμεν εἰς τὰ θύματά του. Ἐπὶ τέλους οἱ αἰοίδιμοι Διονύσιος ὁ Λαρίσης, καὶ Σεραφεῖμ ὁ Φερσάλων, μὴ δυνάμενοι νὰ καταστείλωσι τὴν πυρπολοῦσαν τὰ στήθη των φλόγα τῆς ἐλευθερίας, ἤγειραν τὸ λάβαραν αὐτῆς ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, καὶ μετ' ἐπιτυχεῖς τινὰς μάχας, καταβληθέντες ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Τούρκων, ἔπεσαν μάρτυρες τῆς πατρίδος καὶ τῆς θρησκείας⁽⁵⁾.

Τοῦ Γαβριήλ Βλασίου σώζονται δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν δοῦκα Νεβέρ, ἡ μὲν ἐλληνικὴ, ἡ δὲ λατινικὴ, (1618—9)⁽⁶⁾.

Ὑστερον ὁ Γαβριήλ διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκων· καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Λουκάρεως, ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, ἀνεθεμάτισε τὰ ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ φερόμενα Καλθινικὰ κεφάλαια, ὡς γράφει ὁ μαθητὴς του Νικόλαος Σπαθάριος ὁ Λάκων « *Sapiens vir ac pius Gabriel Blasius, meus olim professor, in urbe imperatoria ex cathedra illum (Lucarim) de opinionibus ab Ecclesiae Christi alienis redarguit, quod nova dogmata de transubstantione corporis Domini, aliaque quamplurima extraneorum haeresi plena moliretur* »⁽⁷⁾ ».

Εἰς τὴν ἐν ἔτει 1632 ἐκδοθεῖσαν περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλ-
 ληνίας συνοδικὴν πράξιν ὑπογράφεται καὶ ὁ Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης Γαβριήλ.

(1) Εὐρηνται τούτου δύο ἐπιστολαὶ ἰταλιστὶ πρὸς Νεβέρ (1618).

(2) Ὁμοίως μία ἐλληνιστὶ πρὸς τὸν αὐτόν.

(3) Ὁ Χρυσάνθος οὗτος ἦτο προκάτοχος Μητροφάνους ἐν τῇ μητροπόλει Μονεμβασίας.

(4) Δύο ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν αὐτὸν Νεβέρ ἰταλιστὶ, ἐξ ὧν ἡ μία δι' ἐλληνικῶν γραμμάτων. (Buchon, *Nouvelles Recherches*).

(5) Ὁ Σεραφεῖμ καθηγιάσθη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας· τὴν ἀκολουθίαν τούτου ἔγραψεν Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος.

(6) Buchon, ἄνωτ.

(7) Cornelii, *Creta Sacra*, I, σελ. 213.

Τὸν Βλάσιον ὁ Δοσίθεος (Ἰστορ. Πατρ. Ἱεροσολ.) καταλέγων μετὰ τῶν λογίων, ἐπαινεῖ ὡς θεολόγον, καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχον.

Ἐγραψεν ὁ Γαβριήλ — Ἐξήγησιν τῆς λειτουργίας⁽¹⁾.

— Περὶ Μυστηρίων⁽²⁾.

— Ὁμιλίας εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἑαυτοῦ.

Νικηφόρος Μελισσηνός.

Κομνηνὸς ἐπονομαζόμενος Ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον, ἔνθα καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν. Περμθεις ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Ε'. εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ τὸ Εὐαγγέλιον, μετὰ τίτλον μητροπολίτου Νάξου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ῥαφαήλ Β'. (1603—8), ὅπως κατορθώσῃ τὴν παρὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἀναγνώρισιν τοῦ τίτλου, ὃν ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ τῷ ἔδωκεν, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ νύκτωρ, διότι ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς ἠπέλθῃ τὴν ζωὴν του. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον· εἶτα δὲ μεταβὰς εἰς Γαλλίαν, εἰσῆλθῃ παρὰ Μαρίαν τῇ ἐκ Μεδίκων, ἥτις ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεϊαν ἵνα τὸν ἀκούσῃ κηρύσσοντα ἐπ' ἐκκλησίας. Ὁ Μελισσηνὸς ἀμέσως ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν, καὶ ἡ ἡγεμονίς ἐθαύμασεν ἀκούσασα τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ἑλλήνος ἱεροκέρυκος. Τῷ 1628 προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος τῆς ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως Κοτρώνης, διόκησε τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην μέχρι θανάτου (1635)⁽³⁾.

Συγγράμματα τοῦ λογίου τούτου Ἑλλήνος δὲν περιῆλθον εἰς γνῶσιν ἡμῶν, ἐκτὸς ἐὰν μετὰ τοῦ ὀνόματος συνετάφη καὶ ἡ παιδεία.

Διονύσιος Ῥάλης.

Κατήγετο ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων καὶ Καντακουζηνῶν, καὶ ἦτο ἀρχιεπίσκοπος Τορνόβου καὶ πάσης Βουλγαρίας. Μετὰ τὴν ἐκ Ῥωσσίας ἐπάνοδον τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' ἐστάλη ὁ Διονύσιος (1592) μετὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γρεβενῶν Καλλιστράτου καὶ πολυαριθμοῦ ἀκολουθίας πρὸς τὸν τσάρον τῆς Ῥωσσίας, φέρων τὸ συνοδικὸν ἐπικυρωτικὸν γράμμα τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου, Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, καὶ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, δι' οὗ ἀνεγνωρίζετο ὁ νεοχειροτονηθεὶς πατριάρχης Ῥωσσίας Ἰωβ πέμπτος τὸν βαθμὸν ἐν τῇ ἱεραρχίᾳ τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίας. Ὑπο:

(1) Papadop. Prænot. Mystagog. σελ. 397.

(2) Ν. Βουλγάρως, Κατήχησις, σελ. 19.

(3) Rodotà, Storia del Rito Greco.

δεχθείς ὑπὸ τοῦ τσάρου λαμπρότατα ὁ Διονύσιος, ἐπανεστρέψε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του εἰς Κωνσταντινούπολιν ⁽¹⁾.

Ὅταν ὁ δούξ τοῦ Νεβέρ ἐπαρουσιάσθη ὡς ἀπόγονος τῶν Παλαιολόγων, καὶ ὡς τοιοῦτος διωργάνιζε τὴν εἰς Ἑλλάδα εἰσβολὴν του (1618—19), ὁ Διονύσιος Ῥάλης ἐγένετο τὸ δραστηριώτερον ὄργανον τῆς συνωμοσίας, διατηρῶν καὶ τακτικὴν ἀνταπόκρισιν μετὰ τοῦ δούκους.

Τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου σῶζονται δύο ἐπιστολαὶ λατινιστὶ καὶ ἰταλιστὶ πρὸς τὸν Νεβέρ δημοσιευθεῖσαι ὑπὸ Buchon ⁽²⁾.

Ἰωάννης Δαμισσιανός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1588 ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατέταχθη τρῶσιμος τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν ἐσπούδασε τὴν φιλοσοφίαν, θεολογίαν, καὶ ῥητορικὴν. Ἐῖτα προσκληθεὶς ἦλθεν ἐν Ζακύνθῳ ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς· ἀλλὰ μόλις ἐγένετο γνωστὴ ἡ πρὸς προσηλυτισμὸν τάσις του, ὁ λαὸς ἐξαγριωθείς ἠγέρθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος φεύγων αἰσχυρῶς ἦλθεν εἰς Ῥώμην. Διέπρεψεν ὡς θεολόγος, καὶ πολιτικὸς, διεξαγαγὼν αἰσίως πολλὰ ἀκανθώδη διπλωματικὰ ζητήματα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Παρίσις ⁽³⁾.

Ἰερεμίας Βαρβαρίγος.

Γεννηθεὶς ἐν Θήρᾳ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου, καὶ προχειρισθεὶς ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Παροναξίας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, μὲ τὴν μονομερῆ πρόθεσιν τῆς διαδόσεως τῶν καθολικῶν καινοτομιῶν. Φανατικὸς ἐχθρὸς τοῦ Λουκάρεως ἀναδειχθεὶς περιῆλθε τὴν Εὐρώπην συκοφαντῶν καὶ εἰς σταυροφορίαν προκαλῶν καὶ λαοὺς καὶ ἡγεμόνας πρὸς καθαιρέσιν τοῦ πολυτλήμονος Κρητὸς (Empire patriarca). Ἐπιστρέφων ἐκ Πολωνίας, ἐσφάγη ἐν Γενεύῃ ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τὸν ἀκατανόμαστον φανατισμὸν του.

Κονάκης Ῥόσης.

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ πᾶσαν μηχανορραφίαν μετελθοῦσα καὶ πάντα λίθον κινήσασα εἰς ἐξόντωσιν τοῦ ἐπιφύθου αὐτῆς ἐχθροῦ, Κυρίλλου

(¹) Βλέπε τὰ περὶ τοῦ ταξιδίου καὶ τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Διονυσίου ἐν Ῥώσῃ κατὰ πλάτος ἐν ἱστορίᾳ τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ ὑπὸ Θ. Βαλλιάνου. Ἐν Ἀθήναις 1831, σελ. 359, παραβλ. σελ. 117.

(²) Nouvelles Recherches. (³) Rodolà, tom III.

τοῦ αἰοιδίου πατριάρχου, ἠναγκάσθη μετὰ δύο ἀποτυχούσας καθαιρέσεις, νὰ προσοικειωθῇ ἐπὶ τέλους τὸν Λούκαριν, ὅστις ἀνακαλούμενος ἐδραιώτερον καὶ λαμπρότερον ἀνελάμβανε τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἡ διεξαγωγή τοῦ ἀκροσφαλοῦς τούτου ζητήματος ἀνετέθη εἰς δύο ἄνδρας, περὶ τῆς ἀξιότητος τῶν ὁποίων ἐκ προοιμίων ἦτο βεβαίη ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης. Εἰς τὸν καρδινάλιον Βανδίνην ἀνετέθη ἡ σύνταξις τοῦ πρὸς τὸν Λούκαριν ἐγγράφου, εἰς δὲ τὸν Ῥόσσην ἡ περαιτέρω ἐνέργεια. Ὅθεν ἦλθε εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ ἐξωμότης τῆς πατρὸς θρησκείας καὶ πολυθρύλλητος ἐπὶ θεολογίᾳ Πελοποννήσιος οὗτος, φέρων, τὰς ὑπὸ τοῦ Βανδίνη ὑπογεγραμμένας ὁδηγίας. « Ἡ Ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία, ἔλεγον αὐταί, ἠσχίθη πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἑνωσιν » πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς, τὴν ἄλλοτε τοσοῦτον φιλίως » πρὸς τὴν καθολικὴν αὐτῆς ἀδελφὴν διακειμένην· μάρτυς δὲ ὁ Θεὸς, » ὅτι οὐ μόνον πάλαι ποτὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν » τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου, ἡ Ῥώμη οὐδὲ κόπων, οὐδὲ δαπάνης » ἐφείσθη ἵνα ἐπιτύχῃ τὸ ποθητὸν ἐκεῖνο ἀποτέλεσμα· καὶ ἐπὶ αὐτῷ » δὴ τούτῳ τῷ σκοπῷ ἔδρυσεν τὴν τῶν νέων Ἑλλήνων σχολήν, » καὶ συντηρεῖ αὐτὴν ἄχρι τοῦδε μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας, ἵνα » ὁ εὐγενὴς καὶ νοήμων ἐκείνος λαὸς ἀκμάσῃ αὐθις ἐπ' εὐλαβείᾳ » καὶ ἐπιστήμῃ, ὅπως ἐν τοῖς χρόνοις τῆς παρεληλυθείας αὐτοῦ δόξης ». Οὕτω δ' ἐπισείσασαι ἐνώπιον τοῦ Κυρίλλου αἱ ὁδηγαὶ τὸν λαμπρὸν καὶ εὐγενῆ σκοπὸν τῆς παρ' αὐτοῦ τοσοῦτον ποθουμένης ἀναγεννήσεως τῆς πατρίδος του, ἐξέθετον ἔπειτα τοὺς λόγους, δι' οὓς ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἀνεδείχθη μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης πολεμία πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ ἔλεγον, ὅτι κατὰ τὰ φημιζόμενα, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως εἶχεν ἀσπασθῇ τὰς πλάνας τοῦ Λουθήρου καὶ τοῦ Καλθίνου· ὅτι ἐξαπέστειλεν εἰς Ἀγγλίαν νέους ἱερεῖς, ἵνα ῥοφήσωσιν αὐτόθι τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως καὶ τὸν διαδώσωσιν ἔπειτα εἰς τὴν Ἀνατολήν· ὅτι ἦτο στενῶς συνδεδεμένος μετὰ τῶν πρέσβειων τῶν δυνάμεων, αὗτινες ἡσπάζοντο τὰ τῶν διαμαρτυρομένων. Ἡ Α. Παναγιότης, ἐξηκολούθουν αἱ ὁδηγαί, ἤλπιζεν ὅτι πᾶσαι αὗται αἱ φῆμαι ἦσαν ἀνυπόστατοι· ἐὰν δὲ ὁ πατριάρχης ἐπέθετο ν' ἀποστείλῃ εἰς Ῥώμην τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, περιέχουσιν τὴν παραδοχὴν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, καὶ τὴν καταδίκην τῆς τῶν Οὐγενότων πλάνης, ἤθελεν ἀποδείξει διὰ τούτου ἀριδύλως ὅτι ἐσυκοφαντήθη· τούτου δὲ τεθέντος, ἡ αὐλὴ τῆς Ῥώμης ἐγγυᾶτο αὐτῷ τὴν προστα-

εἶαν τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ τοῦ χριστιανικωτάτου βασιλέως, ὑποσχομένη νὰ τῷ πέμψῃ πᾶσαν χρημάτων ποσότητα, ἧς ἤθελεν ἔχει γρεῖαν, καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ ἀπᾶσας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ὑποτεταγμένας εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἦτον ἐπιτηδεύτατα συντεταγμένον, καθὼ περιέχον πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐπενεργήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα ἀνδρὸς φιλοδόξου ἅμα καὶ φιλογενοῦς· διότι τῷντι ἀνωμολόγει αὐτὸν ὡς τὸν πρῶτον μετὰ τὸν πάπαν πατριάρχην τῆς χριστιανοσύνης, καθυπέτασεν αὐτῷ ἀπᾶσας τῆς Ἀνατολῆς τὰς χώρας, καὶ ὑπέσχετο τὴν συνδρομὴν τῆς καθολικῆς Δύσεως εἰς τὸ ἔργον. τῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀναγεννήσεως. Ἀλλ' ὁ Λούκαρις ἀκούσας μετὰ μειδιάματος περιφρονήσεως τὰς προτάσεις ἐκείνας, ὧν κατὰ βάθος ἐγνώριζε τὰ ὑπαγορεύσαντα αἷτια, ἀπεκρίθη εἰς τὸν Ῥόσην, ὅτι οὐδεμίαν ἀπόκρισιν καὶ ἐξήγησιν ἔχει νὰ δώσῃ αὐτῷ. Ὁ ὑπεροπτικὸς οὗτος τρόπος λαοῦ δούλου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία καὶ ἡ ζωὴ ἦσαν κατὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὴν διακρίσιν τῶν βαρβάρων, πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον ἀρχιερέα, οὗ οἱ αὐτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς ἡσπάζοντο τὸ ὑπόδημα, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὴν πάλιν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἄσπονδον⁽¹⁾. Τὰ μετὰ ταῦτα οἰκτρὰ συμβάντα λεπτομερῶς ἐξετέθησαν ἐν βίῳ Λουκάρεως.

Οὐ μόνον ἐντελῶς ἀπέτυχεν ἡ εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀποστολὴ τοῦ Ναυπλιέως ἐξωμότου, περὶ ἧς ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ, θαρροῦσα εἰς τὴν ἐξιδιασμένην αὐτοῦ δεξιότητα, τὴν ἀκαταμάχητον εὐγλωττίαν, καὶ τὴν περὶ τὴν δογματικὴν δεινότητα, βεβαίως εἶχε συλλαβεῖ ἐλπίδας, ἀλλὰ καὶ θῦμα ἐκινδύνευsen ἵνα γίνῃ τοῦ ζήλου του· ὁ λαὸς ἐξηγέρθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία συλλαβοῦσα τὸν ἔρριπεν εἰς τὰς ἐν Χίῳ φυλακάς, ὅθεν ὕστερον λυτρωθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας⁽²⁾.

Ἀγνοεῖται τὸ ἔτος τῆς θανῆς του.

Ἰωάννης Πάμφιλος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἀνδρον· σπουδᾶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου μετὰ τῶν μαθημάτων ἐδίδασκε καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας· ἀλλ' οἱ Ἀνδριῶτες ἐξοργ

(1) Ρενιέρη Βίος Λουκάρεως, σελ. 38.

(2) Rodolà.

γισθέντες ἐπέπεσαν κατ' αὐτοῦ, καὶ συλλαβόντες ἐφραγγέλωσαν, καὶ μὲ δερμάτινα ἐλώρια, ἐμαστίγωσαν ἀνηλεῶς· ἡμιθανὴς μείνας ἀπὸ τῶν πληγῶν, ἀνέρρωτε μετὰ μακρὸν, καὶ ἐμμένων ἐξηκολούθησε τὴν διδασκαλίαν· οἱ συμπατριῶταί του καὶ πάλιν ἐπιπεσόντες τὸν ἐκακοποίησαν, καὶ τὸν κατεμήνυσαν εἰς τοὺς Τούρκους, ὑφ' ὧν συλληφθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὰ κάτεργα· ἐλευθερωθεὶς εἴτα, διὰ μεσιτείας τοῦ δυτικοῦ ἀρχιεπισκόπου, ἐπανέστρεψεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα ἐπισήμως ἐξώμοσε (¹).

Φραγκίσκος Ἰωάννης Τρίμης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐν Ἰταλίᾳ παιδευθεὶς, ἐδίδαξε τὴν ἐλληνικὴν φιλολογίαν ἐν Πίζῃ, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε τῷ 1627, ταρεῖς ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

D. O. M.

Francisco Ioannis Trimii Atheniensis, Philosophiæ ac sacrae Theologiæ Doctori, priscæ patriæ linguæ in Pisano Gymn. Profess. eximiae quae pietatis quae testamento enituit, viro, Iacobus Lanfranchus Cav. Pis. etc. pos. an. D. 1627.

Ζαχαρίας Γεργάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρτῇ ἐκ περιφανῶν γονέων, καὶ περιηγηθεὶς τὴν Γερμανίαν, ἐποτίσθη τὰ δόγματα τῆς λουθηροκαλθινικῆς αἵρέσεως. Τῷ 1622 διατρίβων ἐν Βιτεμβέργῃ ἐξέδωκε τὴν Καινὴν Διαθήκην· ἐπαναστρέψας δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς, καὶ ἔγραψε Κατήχησιν, ἣν ὡς περιέχουσιν τὰ λουθηροκαλθινικά δόγματα ἀνέτρεψε διὰ μακρῶν ὁ λατινόφωνος Κρῆς Ματθαῖος ὁ Καρυόφυλλος. Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ἡ Κατήχησις τοῦ Γεργάνου ἐξεδόθη διὰ τύπου· ἐξ αὐτοψίας δὲ γνωρίζομεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἔκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς ὁποίας ὁ τίτλος λίαν κολοβωθεὶς ὑπὸ Βρετοῦ (Καταλ. Νεοελ. Φυλ. Α'. ἀρ. 44), ἔχει ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς·

—Ἡ Καινὴ Διαθήκη Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν τοῦ φιλανθρώπου ἐνὸς Τρισυποστάτου Θεοῦ, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἰκοδομὴν τε τῶν φιλοθέων καὶ εὐλαβῶν Ῥωμαίων, προμηθεῖα μὲν καὶ ἀναλώμασι τοῦ θεοφιλεστάτου κῦρ Νικηφόρου Θεσσαλονικεῶς, τοῦ τῆς Ἱερисσοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Ὁρους ἐπισκόπου, καὶ τοῦ εὐλαβεστάτου κῦρ Δημητρίου, ἱερέως τῆς πόλεως ἁγίας (sic) ἐργοδιώκτου, τοῦ λογιωτάτου κῦρ Ἐρασμοῦ

(¹) Αὐτόθι.

(sic) Σχιμίδιου Δηλιτιανοῦ Μουσίου, τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Μαθηματικῶν ἐν τῇ πολυθρυσλήτῳ Οὐίττεμβεργικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκάλου· ἐπιμελεία δὲ τοῦ Ζαχαρίου Γεργανοῦ, εὐγενοῦ· ἐκ πόλεως Ἀρτης. Τυπωθεῖσα ἐν τῇ Οὐίττεμβέργῃ, ὑπὸ τοῦ Αὐγουστου Βωρεκίου Χαλκογράφου, ἔτει τῆς ἐποχῆς τῶν Χριστιανῶν αἰχβ⁶. (4^{ον} σελ. 548).

Μάξιμος Καλλιπολίτης.

Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Καλλιπόλει· ἐχρημάτισε μαθητὴς Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, καὶ ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων προσληρθεὶς ἐποτίσθη ἀρκούντως τὸν ἰὸν τῆς αἰρέσεως, καὶ ἐγένετο πρόσφορον αὐτῆς ὄργανον. Τῷ 1638 διατρίβων ἐν Γενεύῃ μετέφρασε καὶ ἐξέδωκεν εἰς τὴν ἀπλοῦ Ἑλληνικὴν τὴν Καινὴν Διαθήκην.

— Ἡ Καινὴ Διαθήκη τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διγλωττος, ἐν ἣ αὐτοπροσώπως, τό τε θεῖον πρωτότυπον καὶ ἡ ἀπαρράλκτως ἐξ ἐκείνου εἰς ἀπλὴν διάλεκτον διὰ τοῦ μακαρίτου (sic) κυρίου Μαξίμου τοῦ Καλλιουπολίτου γενομένη μετάφρασις ἅμα ἐτυπώθησαν· ἔτει 1638. (Ἐν Γενεύῃ παρὰ Chovel). 2. τόμοι εἰς 4.

Ἰκανὰς χιλιάδας ἀντιτύπων αὐτῆς ἔστειλαν οἱ Λουθηροκαθίνοι πρὸς τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην Παρθένιον Β' εἰς διανομήν. Μελέτιος ὁ Συρίγος μαθὼν τοῦτο, κατέδειξε τὸ αἰρετικὸν αὐτῆς, καὶ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος ἐκήρυξεν ἄξιους ἀναθήματος τὸν μεταφραστὴν καὶ τοὺς συνεργούντας εἰς διάδοσιν. Ὁ πατριάρχης ἔχων καὶ ἄλλας κατὰ τοῦ Συρίγου ἀφορμὰς, ἐξώρισεν αὐτὸν διὰ τὸ παράτολμον, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐτόλμησε νὰ διανείμῃ τ' ἀντίτυπα ἐξαφηνισθέντα μετ' ὀλίγον⁽¹⁾.

Ἐπειδὴ περὶ τῆς ἐκδόσεως ταύτης καὶ τοῦ μεταφραστοῦ ἐγένετο πολὺς καὶ διάφορος λόγος, ἀναγκαῖον κρίνομεν ἵνα καὶ ἡμεῖς ἀσχοληθῶμεν ἐπ' αὐτῶν. Ἐν τῷ τίτλῳ σημειοῦται πρὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαξίμου τὸ ἐπίθετον *μακαρίτης*· ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον, κατὰ τυπογραφικὴν ἀμέλειαν, εὑρηται· διότι αὐτὸς ὁ Μάξιμος ζῶν ἔτι ἐξέδωκε τὴν μετάφρασιν, προτάξας ἐνυπόγραφον μικρὸν πρόλογον, ἐν ᾧ λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς. « Διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο τὸ θεᾶ-
 » ρεστον ἔργον κοινὸν καὶ ὠφέλιμον εἰς τὸ δυστυχὲς γένος τῶν Ἑλλήνων,
 » πεύτω εἰς τὰ ποδάρια τῶν ἐκλαμπροτάτων καὶ εὐσεβεστάτων μου
 » κυρίων, τῶν ἀρχόντων τῆς θεοπροουρήτου καὶ ἰσχυροτάτης ἀριστο-
 » κρατείας τῆς Βελγικῆς, καὶ διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ δέομαι
 » καὶ ἀντιβολῶ νὰ μὲ κάμουν ἐτούτην τὴν εὐεργεσίαν, διὰ νὰ τυπωθῇ

(1) Δεσφένου, περὶ τῶν ἐν Ἑρεσολύμοις πατριαρχῶν.

» τὸ παρὸν βιβλίον, εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας!
 » Καὶ τοῦτο θέλει ᾗσται εἰς τὸ ἡμέτερον γένος μνημόσυνον αἰώνιον
 » τῆς αὐτῶν καλοκάγαθίας τε καὶ εὐνοίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἔδειξε καὶ
 » ὁ ἐκλαμπρότατος αὐτῶν πρέσβυς κύριος Κορνήλιος Ἀγας, εἰς τὸν
 » ὁποῖον θαρρήσαντες ἐπεχειρήσαμεν τὸ παρὸν ».

Τόπος ἐκδόσεως δὲν σημειοῦται· ἐκ δὲ τῆς προσφωνήσεως εἰκασάν
 τινες ὅτι ἐτυπώθη ἐν Λουγδούνῳ (Leyde) τῆς Ὀλλανδίας· ὁ Κοραῆς
 (Ἄτακτα Γ', σελ. Ἑ') λέγει « ἐτυπώθη κατὰ τινας εἰς τὴν Γενεύαν,
 » καὶ κατ' ἄλλους (πιθανώτερον) εἰς τῶν Ὀλλανδῶν τὸ Λογδοῦνον
 » μὲ δαπάνην τῆς Ὀλλανδικῆς Κυβερνήσεως ». Ὁ δὲ Βρετὸς (Καταλ.
 Νσοελ. Φιλ. Α'. σελ. 25) μῆτε τὴν πιθανὴν τοῦ Κοραῆ καὶ τῶν ἄλλων
 γνώμην παραδεχόμενος ἀποφαίνεται ὅτι « ἡ παρούσα Καινὴ Διαθήκη
 » ἐτυπώθη πραγματικῶς καὶ ὄχι κατὰ τὸ πιθανώτερον, ὡς ἀνα-
 » φέρει ὁ Κοραῆς, ἐν τῇ ἐν Λουγδούνῳ τυπογραφίᾳ τῶν Ἐλζεβερίων,
 » ὡς ἀποδεικνύει ὁ Ἀγγίσιος, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος ».

Ὁ Φαβρίκιος καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρλέσιος (Bibliotheca graeca, V, σελ.
 380) λαλοῦντες περὶ τοῦ γλωσσασταρίου τοῦ Λαγγίου ἀναφέρουσιν, ὅτι
 ἡ μετάφρασις τοῦ Καλλιπολίτου ἐξεδόθη ἐν Γενεύῃ. Ὁ τελευταῖος,
 ὥστε ἐπιλαθόμενος τῶν προγραφέντων, ὁμιλῶν περὶ Κυρίλλου τοῦ
 Λουκάρεως λέγει, ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Μαξίμου ἀπελύθη ἐν Λουγ-
 δούνῳ ἐκ τῶν Ἐλζεβιριανῶν πιεστηρίων. Ὅτι δὲ πραγματικῶς ἐτυ-
 πώθη ἐν Γενεύῃ ἔχομεν τὴν ῥητὴν ὁμολογίαν ἀνδρὸς εἰδήμονος, τοῦ
 Ἀμαδουτζίου, ὅστις λέγει ταῦτα « edita est (ἡ τοῦ Καλλιπολίτου
 Διαθήκη) Genevae anno 1638 typis Petri Chovet cum usu anchorae »⁽¹⁾. Καὶ εἰς ἀντίτυπον ἀγορασθὲν ἐν Ῥώμῃ ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου
 Λάμπρου σημειοῦται διὰ μολυβδόκονδύλου, ὅτι ἡ ἔκδοσις ἐγένετο
 ἐν Γενεύῃ παρὰ τῷ τυπογράφῳ Π. Σοβέ.

Οἱ βιβλιογραφικώτατοι Φαβρίκιος καὶ Ἀρλέσιος περιέπεσαν καὶ εἰς
 ἄλλην ἀνακολούθιαν· διότι ἐνῷ (Bibl. Gr. XI. σελ. 697) λέγουσιν,
 ὅτι ὁ ἐν λόγῳ μεταφραστὴς εἶναι Μάξιμος Καλλιπολίτης, Πελο-
 πονήσιος τὴν πατρίδα, διάφορος Μαξίμου τοῦ Μαργουνίου, οἱ αὐτοὶ
 (V, σελ. 389) ἐπιλαθόμενοι τῶν γραφέντων καὶ τῶν πρὸς ἀποφυγὴν
 τῆς συγχύσεως συμβουλῶν του, δέχονται παραδίδως ὡς μεταφραστὴν
 Μάξιμον Μαργουνίον Καλλιπολίτην! Ἐκ τούτου ἀπατηθεὶς καὶ ὁ

(1) Amadii Praefatio ad Ἀρχιεπίσκοπον Παρίσιον τοῦ Χριστοφρομένου, tom. I. σελ.
 LXXV.

Ἐφοῦς Κοραῆς (*Ατακτα Γ'. σελ. ξ.) λέγει « ἡ μετάφρασις ἐγένε ἀπό » τινα Μάξιμον Μαργούνιον Καλλιπολίτην! ».

Καὶ ὅτι κατὰ λάθος οἶτε Φαβρίκιος, Ἀρλέσιος, καὶ Κοραῆς, ἀναχρονιστικῶς φέρουσιν ἐν τῇ ζωῇ τῷ 1638, τὸν ἐν ἔτει 1602 ἀποθανόντα Μαργούνιον τὸν Κρητὰ, εἰς ὃν ἵνα συμβιβάζωσι τ' ἀσυμβιβαστα δίδουσι πατρίδα τὴν Καλλιπολιν, περὶ τούτου οὐδεὶς λόγος. Οἱ μὲν πρῶτοι εἰς διπλοῦν περιέπεσαν σφάλμα, παραδεχθέντες τὸν Μάξιμον Καλλιπολίτην, ὡς Μάξιμον τὸν Μαργούνιον, καὶ τὸν ὁμώνυμον Πελοποννήσιον· ὁ δὲ Κοραῆς καὶ Βρετὸς εἰς ἓν, παραδεχθέντος τοῦ μὲν πρῶτον τὸν Καλλιπολίτην Μάξιμον ὡς Μαργούνιον, τοῦ δὲ δευτέρου ὡς Μάξιμον τὸν Πελοποννήσιον. Καὶ οὕτω παραδόξως ἀμφοτέρω οἱ εἰλικρινεῖς τῆς ὀρθοδοξίας πρόμαχοι, καὶ ὄντως λατινομάστιγες, Μάξιμος ὁ Μαργούνιος καὶ ὁ ὁμώνυμος Πελοποννήσιος, ὡς συνεργᾷται αἰρέσεως, καὶ συγγραφεῖς λουθηροκαθρινικῶν ληρημάτων ἀναδείχθησαν. Ὁ Βρετὸς περιέπεσε καὶ εἰς ἕτερον σφάλμα· διότι ἐνῷ παραδέχεται Μάξιμον Πελοποννήσιον τὸν αὐτὸν Μαξίμω Καλλιπολίτῃ ἐκδόντι ἐν 1638 τὴν ἐν λόγῳ μετάφρασιν, ἐν σελίδι 220 τοῦ Καταλόγου αὐτοῦ (Μέρ. Α'). ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς ἐν 1690 γενομένης ἐκδόσεως τοῦ Ἐγχειριδίου περὶ τοῦ Σχίσματος τῶν Παπιστῶν, φέρει τοῦτον ζῶντα περὶ τὰ τέλη τῆς ΙΖ'. ἑκατονταετηρίδος ἐν Βουκουρεστίῳ! Περί τοῦ Μαξίμου τούτου, ἀκμάσαντος περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΓ'. καὶ τὴν πρῶτην δεκάδα τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς πρόσθεν. Μάξιμος δὲ ὁ Καλλιπολίτης, περὶ οὗ ὁ λόγος, διάφορος τῶν ὁμωνύμων Μαργουνίου καὶ Πελοποννήσιου, ὡς ἐρρέθη πιθανὸν ἐκ Καλλιπόλεως κατήγετο, φέρων ὡς ἐπώνυμον τὸ ἐθνικόν.

Λιγνύται ἡ ἐκδοσις τῆς ὑπὸ Καλλιπολίτου μεταφράσεως τῆς Καὶνῆς Διαθήκης εἰς δύο τόμους· ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιλαμβάνων τὴν μετάφρασιν μετὰ τοῦ πρωτοτύπου τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ἀποτελεῖται ἐκ τετρακοσίων πεντήκοντα δύο διπλῶν σελίδων· ὁ δὲ δεῦτερος τὸν Ἀπόστολον καὶ τὴν Ἀποκάλυψιν μετὰ τῆς αὐτῆς τάξεως, ἐκ σελίδων 314.

Ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ εὕρηται ἐγκύκλιος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, γεγραμμένη εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν ἐπίστας, καὶ πλαστουργηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καλλιπολίτου, ἢ ἄλλου τινος καθρινίζοντος, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς γενομένης μεταφράσεως. Μετ' αὐτὴν ἔπονται Νεοφύτου ἱερομονάχου Πικτελάρου τοῦ Κρητὸς τρεῖς ἐπιγράμματα εἰς τὴν παράφρασιν τοῦ

Καλλιπολίτου. Χάριν μᾶλλον περιεργείας παρεντιθέμεθα μεταγρά-
φοντες τὸ τελευταῖον ἐξ αὐτῶν.

Μούσαι ἀδύφθογγοι, καὶ φοῖβε μελίρροε ἄμικ
Σὺν δὴ τε καὶ Ὀρφεῦ, παύσατε ἁρμονίης.
Ἦρξε γὰρ ἱρὸς Μάξιμος εὐμούσως κελαδίζειν,
Ξὺν εὐαγγελισταῖς, θεολόγος ἄσμα μέγα,
Κοινοτέρη ξὺν φράσει Οὐλύμποιο μεγίστου,
Ὅς πάντ' ἄμαυροῖ ἄσματα εὐφραδίζη.

Τὸ ἐπιγράμμα τοῦτο, ποιηθὲν κατὰ μίμησιν τοῦ εἰς τὸ Ψαλτήριον
τοῦ Δαβὶδ ἀναγινωσκόμενου Ἰουστίνου τοῦ Δεκαδύου, ἀποδεικνύει
μὲν τὴν παιδείαν τοῦ Πατελάρου, δὲν ἡδυνήθη ὅμως νὰ καλύψῃ καὶ
τὴν ἀμάθειαν τοῦ ὕμνουμένου, καθ' οὗ δριμύως ἐπέπεσεν μετ' οὐ πολλὰ
ὁ πολὺς τὴν εἰρυμᾶθειαν Ἑλλάδος ὁ Θεσσαλός.

Ἀνδρέας Ῥέντιος.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ φροντιστήριον
τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ. Μετέ-
φρασε καὶ ἐξέδωκε τὸ ἐξῆς·

—Ὁδηγία τῶν ἀμαρτωλῶν τοῦ πατρὸς Ἀλεξίου τοῦ Γρανάτα, μεταγλωτ-
τισμένη εἰς ῥωμαϊκὴν (sic) γλῶσσαν, διὰ μέσον τοῦ πατρὸς Ἀνδρέου τοῦ
Ῥεντίου τοῦ Χίου, ἐκ τῆς συντροφίας τοῦ Ἰησοῦ. in Roma della stampa
della s. congr. de propog. Fide. in MDCXXVII.—12^{ον}, σελ. 262.

Ἐπισην τοῦ τίτλου φέρεται ἡ ἐξῆς εἰδοποίησις· « ὁρισμὸς τῶν ἐκλαμπρο-
» τάτων κυρίων Καρδινάλιων τῆς ἁγίας συλλογῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν ξαπλώνε-
» ται καὶ φυτεύεται ἡ καθολικὴ πίστις, ὅτι νὰ δίδωνται ταῦτα τὰ τυπωμένα
» βιβλία τῶν γραικῶν χάρισμα ». Εὐργινται δὲ καὶ τὰ ἐξῆς δύο ἐπιγράμματα.

Εἰς τὸ βιβλίον.

Ἄλλο κέρας Ἀμαλθείας,
Εἶναι τὸ παρὸν βιβλίον.
Ὅ,τι θέλεις, περιέχει,
Ὅ,τι καὶ ἂν ζητᾷς εὐρίσκεις,
Σωτηρίαν, εὐμαθίαν,
Γνώμεις καὶ διδασκαλίαν·
Μὴ λοιπὸν κανεὶς ὀκνεύσῃ,
Μήτε γέρος, μήτε νέος
Νὰ διαβάσῃ τὸ βιβλίον
Τὸ μυριοχρητιωμένου.

Ἄλλο.

Τὸ βιβλίον, Χριστιανέ μου,
Χριστιανὲ καθολικέ μου,

Εἰς τὸ χέρι σου ἔπαρέ το,
 Καὶ σπουδαίως διάβαξέ το,
 Τὴν ψυχὴν σου νὰ λυτρώσῃς,
 Καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν νὰ σώσῃς.

Ἀγάπιος Λάνδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12^{ου} αἰῶνος, καὶ ὀνομάζετο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀθανάσιος⁽¹⁾. Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Ἀθῶνα ἐμόναζεν εἰς τὰς ἐκεῖ εὐαγεῖς μονὰς, ὡς μόνον ἀσχόλημα ἔχων τὴν προσευχὴν, καὶ τὴν μελέτην. Ἀρκοῦντως κατηρτισμένος περὶ τὴν ἑλληνικὴν, ἰταλικὴν, καὶ ἀραβικὴν, διέθετο τὸν χρόνον μεταφράζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν καθομιλουμένην διάφορα ψυχωστήρια βιβλία, καὶ μῆτε κόπων, μῆτε πόνων φειδόμενος ἐλάμβανε τὴν βακτηρίαν καὶ διήρχετο στρεὰς καὶ πελάγη, καὶ εἰς τὴν Βενετιάν ἐρχόμενος παρέδιδεν εἰς τύπον πρὸς ὠφέλειαν τῶν συμπατριωτῶν του. Τὰ πολυάριθμα τοῦ Ἀγαπίου συγγράμματα ἐπὶ δύο αἰῶνας ὑπῆρξαν τὸ μόνον ἀνάγνωσμα τῶν ἐν τῇ δουλείᾳ ἐλλήνων, συντεθειμένα ἄλλως τε καὶ εἰς γλῶσσαν παρὰ πάντων ἐννοουμένην. Ἐκ τούτων καταγράφοντες τὰ περιελθόντα εἰς γινῶσιν ἡμῶν.

— Βιβλίον καλούμενον ἁμαρτωλῶν σωτηρία, περιέχον καὶ πίνακα ἱκετηρίων εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον μετὰ τῶν οἰκίων καὶ πολλῶν θαυμασίων τῆς αὐτῆς ἀειπαρθένου Μαρίας· συντεθὲν εἰς κοινὴν Ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητῆς, τοῦ ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ Ἀθωνος ἀσκήσαντος. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1644. (ὁ Βρετὸς ἀναφέρει τὰς ἐξῆς ἀνατυπώσεις αὐτοῦ 1703, 1740, 1773, 1779, 1803, καὶ 1806).

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο μεταφράσθη εἰς τὴν Ἀραβικὴν ὑπὸ Ἀγαπίου, ἢ ἄλλου τινος, ὡς ἀναφέρει ὁ Μιχαὴλ Νάου⁽²⁾.

— Νέος Παράδεισος ἦτοι βίαι. Ἀγίων ἐκλεχθέντες ἐκ τῶν βιβλίων Συμεῶνος τοῦ μεταφραστοῦ ὑπὸ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητῆς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀπλὴν γλῶσσαν μετενεχθέντες. Ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ 1644. (Ζῶντος τοῦ Ἀγαπίου μετετυπώθη τῷ 1664 ὑπὸ Ἀνθίμου Διακροῦσης, προσθέντος ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως καὶ τὸ ἐξῆς τετράστιχον.

(1) Οὕτως ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς Ἰάκωβον Μεδίκον προσφώνησιν τοῦ Γεωπονικοῦ του (1620). Ὁ Μέδικος οὗτος ἦν ἐκ Μάντης, μαθητεύσας εἰς τὰ ἐν Ῥώμῃ παιδευτικὰ καταστήματα, μετερχόμενος ἐν Ἱταλίᾳ τὸν ἱατρὸν, καὶ ἐγκρατὴς τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Πιθανῶς οὗτος εἰσηγήσατο (1664) εἰς τοὺς ἑαυτοῦ συμπολίτας νὰ πέμψωσι πρὸς τὸν πάπυ ἱκετηρίους ἀναφορὰς ἐξαίτουμένοι σκέπην καὶ καταφυγὴν κατὰ τὴν εἰς Κορσικὴν μετανάστευσιν. (Ἑλληνομν. σελ. 267).

(2) Fabricii, Bibliotheca Graeca, XII, σελ. 396.

Ἐτελειώθη τὸ παρὸν χρόνους εἰς τοὺς χιλίους,
 Εἰς τοὺς ἐξήντα τέσσαρας, μὲ τοὺς ἐξακοσίους
 Εἰς τὰ ὀκτὼ καὶ εἴκοσι μὴνδες τοῦ Σεπτεμβρίου
 Μὲ κόπον καὶ πολλὴν σπουδὴν αὐτοῦ τοῦ Ἀγαπίου.

— Θεοτοκάριον ὠραιότατον καὶ χαρμόσουνον ἐκ τῶν τοῦ ἁγίου ὅρους βίβλων συνταχθὲν παρὰ Ἀγαπίου μοναχοῦ τοῦ Κρητός. Ἐνετίησιν 1643· παρὰ Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετετυπώθη τῷ 1684 παρὰ Γλυκεῖ ἔτι πάλιν παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ τῷ 1775, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Σπυρίδωνος Παπαδοπούλου, καὶ 1784, διορθώσει τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου τοῦ Βέρα).

— Ἐκλόγιον περιέχον τοὺς βίους τεσσαράκοντα Ἀγίων, ἐπιμελεία Ἀγαπίου ἱερομονάχου τοῦ Κρητός. Ἐνετίησι 1664. (μετετυπώθη τῷ 1747, 1764, καὶ 1783).

— Γεωπονικόν. Ἐνετίησι 1620.

— Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος Μοδέστου πατριάρχου ἱεροσολύμων. (Ἀγνοῶ τὸ ἔτος τῆς ἀ. ἐκδόσεως· ἀνετυπώθη ὑπὸ Α. Σ. Ἀγαπητοῦ ἐν Πάτραις 1857).

— Κυριακοδρόμιον (ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 16 . . . μετὰ προεισαγωγικοῦ λόγου Ἀκακίου Διακρούση, καὶ τῷ 1779 ἐπιμελεία Ἀνθίμου τοῦ Κυπρίου).

— Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ προφύτου καὶ βασιλέως, ἐξηγημένον παρὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου, καὶ μεταγλωττισθὲν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης παρὰ Ἀγαπίου Μοναχοῦ τοῦ Κρητός, ἔνθα προσετέθησαν καὶ αἱ ἑννέα ᾠδαί. Ἔκδοσις Α'. ἐν Βενετίᾳ, ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. 1810, 8^{ον}. (Εἰ καὶ ἐν τίτλῳ σημειοῦται ὅτι αὕτη ἐστὶ πρώτη ἔκδοσις, ἐκ τῆς ἐν τέλει ὁμῶς εἰδοποιήσεως τοῦ τυπογράφου βλέπομεν, ὅτι ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις πρότερον, καὶ ὅτι ἡ παρούσα ἐπλουτίσθη μὲ λεξικὸν θεολογικόν, καὶ ἱστορικόν, μὴ ὑπάρχον εἰς τὰς προτέρας. Ἀνετυπώθη ἀπαραλλάκτως τῷ 1820).

— Νέον Ἐκλόγιον, τοῦτέστιν οἱ ὠραιότεροι βίοι τῶν ἁγίων ἐκ τοῦ Μεταφραστοῦ Συμεῶνος ἐκλεγμένοι καὶ εἰς κοινὴν μεταφρασθέντες διάλεκτον. Ἐνετίησι 1679. (Ἀνετυπώθη τῷ 1764).

Τῷ 1649 ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τὸν Θηκαράν.

Παῖσιος Λιγαριδῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ ἐκαλεῖτο Παντολέων ἐν τοῖς κοσμικοῖς (1). Ἐπὶ δεκαῆξ ἔτη τρόφιμος διατελέσας τοῦ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἔλαβε τὸν διδασκατορικὸν στέφανον τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν καρδινάλιων τὸν μοναχικὸν δ' εἶτα βίον ἀσπασάμενος μετωνομάσθη Παῖσιος, καὶ προεχειρίσθη ὑπὸ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς μητροπολίτης Γάζης· ἐξ ἀνάγκης, ὥς οἱ πλείονες τοῦ

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βλαστός (Χιακὰ Β'. σελ. 80 καὶ 92) διγράφει τὸν Λογαρίδην εἰς Παντολέοντα, καὶ Παῖσιον, καταλέγων τὸν μὲν πρῶτον εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Χίους, τὸν δὲ δεύτερον εἰς τοὺς χιόγενεῖς λατίνους.

Γυμνασίου τρόφιμοι, εἶχεν ὁμολογήσει καὶ ὁ Λιγαριδῆς τὸν καθολικισμόν. Σταλὲς ὅμως εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμόν, καὶ αἰσθανθεὶς ἐαυτὸν ἐλεύθερον ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς τοῦ παπισμοῦ χειρὸς, ἐκηρύχθη διαβρῆθην ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καὶ κατεπόλεμψε διὰ σοφῶν συγγραφῶν τὴν αἵρεσιν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Καλβίνου· ὥσπερ δὲ θέλων ἵνα κυκλοφορήσῃ ἡ διαμαρτύρησις του ἐν μέσῳ τῶν πόλεων, αἵτινες εἶδον τὴν ταπείνωσιν τοῦ ὀρθοδόξου, ἔγραψε λατινιστὶ καὶ διέσπειρεν εἰς τὴν Δύσιν δύο πονήματα, καταπολεμοῦντα τὰς κυριωτέρας καινοτομίας τῶν λατίνων, καὶ πραγματευόμενα τὸ μὲν περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ πάπα, τὸ δὲ κατὰ τοῦ δόγματος τῆς· καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ φιλοστόργως ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας προσδεχθεὶς ὁ πρῶν δραπετιδῆς ἀνεγνωρίσθη ὀρθόδοξος μητροπολίτης Γάλλης. Ἀπελθὼν δ' ὕστερον εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη καθηγητῆς τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὁ τότε πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Νίκων, ἀνὴρ ὅσον πολυμαθῆς τόσον ἀλχζὼν καὶ παράφορος, εἶχεν ὑποπέσει, ἔνεκα τῆς διαγωγῆς του, εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Μιχαηλίδου, καὶ σύνδοδος συγκροτηθεῖσα συνεζήτει τὰ περὶ τῆς τιμωρίας αὐτοῦ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ταραχῶδων ἐκείνων περιστάσεων ἦλθεν εἰς Μόσχαν ὁ Λιγαριδῆς, προσκεκλημένος ὑπὸ τοῦ ἐπιδίκου πατριάρχου καὶ ἐφωδιασμένος μὲ συστατικὰ γράμματα τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Εὐμενῶς ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ τσάρου συνετάχθη τῇ ἀντιθέτῳ τοῦ Νίκωνος μερίδι, καὶ διωρίσθη πρόεδρος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου, ἥτις ἐπὶ πολλὰ ἔτη διώκησε τὸν τόπον ἀντὶ τοῦ πατριάρχου. Σπουδαῖα ἀμέσως διηγέρθησαν ὑπόνοιαι περὶ τῆς εἰλικρινείας τοῦ Παΐσιου καὶ πρὸς τοῦτο εἰς τῶν ἰσχυροτέρων ἐχθρῶν τοῦ υποδίκου πατριάρχου ἀπέτεινε πρὸς αὐτὸν μέχρι τῶν τριάκοντα ἐρωτήσεων ἀναγερομένων εἰς τὴν διαγωγὴν τοῦ Νίκωνος. Ὁ Λιγαριδῆς ἐννοήσας τὸν σκοπὸν ἔγραψεν ἐπ' αὐτῶν τὰς κανονικὰς ἀπαντήσεις πρὸς καταδίκην τοῦ πατριάρχου· συνάμα δὲ ἀπέστειλεν εἰκοσιπέντε ἐρωτήσεις, πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, οἵτινες ἀπήντησαν τὰ συμφέροντα τῇ συνόδῳ (1).

Ἀπεβίωσεν ὁ Λιγαριδῆς ἐν Ῥωσσίᾳ κατὰ τὸ 1678

Λατινοφρονὼν ὁ Παΐσιος ἔγραψε κατὰ τῆς ὀρθοδοξίας τὰ ἐξῆς·

Ἐξέδωκεν ἐν Ῥώμῃ τῷ 1637 τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρὸς· κατὰ Βηρλάμ,

τοῦ διδασκάλου του Πέτρου Ἀρκουδίου, μετὰ προσφωνήσεως εἰς πάναν Οὐρβανὸν II'. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηται, ὡς προλεγόμενα, καὶ τρία ἐπιγράμματα Λιγαριδίου εἰς Ἀρκουδίον, Οὐρβανόν, καὶ τὰς Οὐρβανίτιδας Μελίττας.

— Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας.

— Ἱστορικὸν τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, ἀφορισθὲν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας (*).

Μετανοήσας δ' ὕστερον ἔγραψε κατὰ τοῦ καθολικισμοῦ.

— De primatu Papæ.

— De processione Spiritus S. ex patre.

Πρὸς τούτοις ἔγραψε πολλὰ κατὰ Λουθηροκαθρίνων, καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα κείμενα ἐν Κιέβω (**).

Ὁ Matthæi (***) ἀναφέρει ἀνέκδοτον, πρόλογον Λιγαριδίου εἰς Νομοκάνονα Βλαστάρεως. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἁγίου Τάφου εὕρηται χειρογράφῳ συνταχθὲν ὑπὸ Λιγαριδίου—Χρησμολόγιον, ἢ συλλογὴ καὶ ἑρμηνεία πάντων τῶν χρησμῶν.

Νικόδημος Καβάσιλας.

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Ἀγίας Εὐθυμίας τῶν Σαλόνων περὶ τὸ 1595, καὶ ὠνομάζετο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Τὸ μοναχικὸν τριβώνιον κομιδῇ νέος ἐνδυσθεὶς ὑπηρετήσεν ἐν τινι μονῇ τῶν περιχώρων, ὑποτακτικὸς γενόμενος Χριστοφόρου τινος μοναχοῦ, διδάξαντος τὸν Νικόδημον τὰ πρῶτα γράμματα. Τοῦ Χριστοφόρου μεταβάντος εἰς τὴν μονὴν Βαρνακόβης παρηκολούθησε καὶ ὁ ὑποτακτικὸς. Ἐν τῇ μονῇ ταύτῃ ὑπῆρχε διδάσκων πρὸ χρόνων ὁ μοναχὸς Καλλίνικος, ἀνὴρ θεοσεβὴς, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν καὶ ἔξω σοφίαν, φιλελεήμων, καὶ ὑπόδειγμα ἐγκρατείας καὶ ἠθικῆς. Παρὰ τοῦτω καὶ ὁ Νικόδημος ἐξεπαιδεύθη, ἀναδειχθεὶς τοῦ διδασκάλου ὑπέρτερος μὲν τὴν σοφίαν, ἴσος δὲ τὰ ἥθη καὶ τὰς ἀρετάς. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοφόρου, ὁ Καβάσιλας ἐκπληρῶν κατὰ γράμμα τὴν τελευταίαν βούλησιν τοῦ φιλοπάτριδος καὶ φιλοστόργου γέροντός του μετέβη εἰς τὸν γεννέθλιον τόπον, καὶ σχολεῖον συστησάμενος ἐδίδασκε δωρεὰν τοῖς προσερχομένοις. Ἀγνοεῖται πόσον ἐν τῇ πατρίδι διδάσκων παρέμεινε· τοῦτο δὲ μόνον γνωρίζομεν, ὅτι τῷ 1642 εἰς Βουνιχώραν εὐρισκόμενος ἔγραψε πρὸς διαφόρους προκρίτους, ἐνεργοῦντας ἵνα προχειρισθῇ ἐπίσκοπος Σαλόνων. « Τὴν τιμίαν θέλησιν τῆς ἀρχοντίας σας ἔμαθα· καὶ σὰς » παραγγέλλω, πῶς δὲν ἐμπορῶ ν' ἀκούσω τὴν ιδέαν σας. Καλλιτε-

(*) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

(**) Rodotà, Storia del Rito Greco, III.

(***) Codices Mosquen. σελ. 83.

οὐοί μου ὑπάρχουν πάμπολλοι καὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὰ περιχωρινά, καὶ
 » κάμετε τὸ πῶς φαίνεται καλὸν εἰς τὴν τιμιότητά σας· ἐγὼ ἐλάχι-
 » στος ὧλων, δὲν αἰσθάνομαι ἱκανὸς διὰ ἓνα τόσον μεγάλον φόρτω-
 » μα ». Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Νικόδημος ὑπὸ τὸ ῥάσον ἀρετὰς ἀναχω-
 ρητοῦ ἐξασκῶν δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβάσῃ τὴν φιλήρημον ψυχὴν του
 πρὸς τὰς κοσμικὰς τύβδας· διὸ καὶ πρὸς τὸν ἱερομόναχον Γεράσιμον
 τὸν Ἀμφισσέα, πάλιν ἐπαναλαβόντα τὰς περὶ ἐπισκοπῆς προτάσεις
 τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐλέγχοντα πικρῶς αὐτὸν ἐπὶ ῥαθυμίᾳ,
 ἀνακράζει τοὺς ὠραίους τούτους λόγους. « Τῶν κοσμίων θεατῆς καὶ
 » οὐ μέτοχος βουυόμενος εἶναι, ἔρημον φιλῶ· ἐκεῖ γὰρ ἀληθὴς κόσμος,
 » καὶ ῥυάκων κελαρύσματα, καὶ ἀηδόνων ψαλμοὶ, καὶ δένδρων σει-
 » σμός, καὶ ζῶων φωναί, ἐνὶ στόματι πάντων ὑμνούντων τὸν δεσπό-
 » την· ἄφετε γοῦν ψυχὴν αἰθερίως διαιτωμένην, οὐρανὸν ἀτενίζειν,
 » καὶ λαλιὰν τῷ Θεῷ ἀφιερωμένην μολυσθῆναι μὴ ἄφετε ».

Ἐν ἔτει 1648 ὁ Νικηφόρος εἰδοποιηθεὶς περὶ τῆς ἀσθενείας τοῦ
 διδασκάλου του Καλλινίκου μετέβη ἐσπευσμένως ἐκ τῆς ἐν Τολοφῶνι
 μονῆς τοῦ Κουσουροῦ εἰς Βαρνάκοβαν, ὅπου εὔρε τὸν διδάσκαλόν του
 ἐτοιμοθάνατον· ὁ γηραιὸς διδάσκαλος περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν μα-
 θητῶν του, λαλῶν περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, μετὰ φιλοσοφικῆς καρ-
 τερίας ἀνέμενε τὸν θάνατον, συμβάντα τὴν 5 Ἀπριλίου.

Ὁ Νικόδημος διεδέχθη τὸν Καλλινίκον ἐν τῷ σχολεῖν τῆς Βαρνακό-
 βης, καὶ διετέλεσε διδάσκων μέχρι τοῦ θανάτου του (8 Μαΐου 1652).

Μαθηταὶ τοῦ Καβάσιλα ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς
 Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς, Κωνστάντιος ὁ Ἀγιορίτης, Φίλιππος Κάρμας ἐν
 Ἰταλίᾳ μεταβάς καὶ τὴν ἰατρικὴν παιδευθεὶς, ἣν ἐξήσκησεν ἐπιστρέ-
 φας εἰς Ναύπακτον, Νικόλαος ὁ Λογοθέτης, Χαράλαμπος ὁ ἱερεὺς
 Μαρούλης, καὶ ἄλλοι, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν περισώθησαν.

Ἐγραψεν ὁ Νικηφόρος—Συλλογὴν ἀποβῆμάτων (ἀποφθεγμάτων) παλαιῶν τε
 καὶ νεωτέρων.—Ἀκολουθεῖν τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ ἐκ Καρυῶν, τοῦ ἐν Βηρ-
 νακόβῃ ἐορταζομένου.—Βίους τῶν διδασκάλων Χριστοφόρου καὶ Καλλινίκου.—
 Λόγους, καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν δύο εὑρηγται ἀνέκδοτοι παρ' ἐμοί (1).

Γερμανὸς ὁ Λοκρός (2).

Ἐπωνομάζετο Ἐρμῆς, καὶ ἐγένετο μαθητῆς Κορυδαλλέως ἐν Ἀθή-

(1) Τὴν βιογραφίαν τούτου ἤρυσθη ἐκ τῶν σημειωμάτων τοῦ ποτὲ ἐπισκόπου
 Λαϊδορικίου Δωροθέου.

(2) Ἄλλοι λέγουσιν αὐτὸν Αἰτωλόν. Εὐγένιος ὁμοῦς ὁ Αἰτωλός, ἀνὴρ σύγχρονος
 καὶ δυνάμενος κάλλιον παντὸς ἄλλου νὰ διακρίνῃ τοὺς συμπατριώτας αὐτοῦ γράφων

ναις⁽¹⁾. Τῷ 1660 Νεκτάριος ὁ Πελοπίδης προσεκάλεσεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν τὸν Γερμανὸν, ἀπὸ μέρους Παΐσιου τοῦ πατριάρχου, γράφων·

« Βούλομαι Γερμανὸν τὸν ἐμὸν, βίον βιοῦντα ἀπράγμονα καὶ φιλοσοφῶσιν ἀνδράσι πρέποντα. Τοῦτο δέ σοι γενήσεται, καθ' ἡσυχίαν ζῶντι, καὶ τῶν ἀναγκαίων ἀπερισπάστως εὐποροῦντι, παρ' ἀνδράσι φιλοσοφίαν τιμᾶν εἰδύσιν, ἵνα μὴ λέγω φιλοσοφίας χρῆζουσιν. Ἀλλὰ τί μοι τὰ μακρὰ προοίμια τῆς ἐπιστολῆς; Ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων καὶ πάσης γῆς Αἰγύπτου ἑναγχος πατριαρχεῶν λαχὼν Ἑρμοῦ λογίου δεῖται, σὺ δὲ οὐ τῇ ἐπωνυμίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πράγματι Ἑρμῆς. Εἰ δὲ τοῖς δεομένοις παρέχουσι τὰ ἑαυτῶν πολὺς ὁ μισθός· οφείλεται, καθά που φασι τὰ ἱερὰ λόγια, πόσος ἂν ἀποκείσεται τῇ σῇ κορυφῇ παρὰ Θεοῦ στέφανος, εἴγε μὴ τὰ σαυτοῦ, ἀλλὰ σαυτὸν τοῖς δεομένοις παρέξεις, ἐπ' οὐδεμιᾶ τινι ἄλλῃ ὠφελείᾳ, εἰ μήτοιγε τοῦ διδασκαλικοῦ λόγου ἕνεκα; Δεῖται γὰρ ἀληθῶς τοιούτου ἀνδρός ὁ ἐνταῦθα μακαριώτατος· καὶ πολλάκις περὶ τούτου μοι διείλεκται· ἐγὼ δὲ σε αἰεὶ ἐπὶ γλῶττης ἔχων καὶ τὰ σαυτοῦ προτερήματα διηγούμενος, καὶ οἷον ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ ἀγαγὼν σε τοῖς λόγοις, ἐς πόθον σου ἤγον τὴν τούτου μακαριότητα, καὶ τὴν ταχίστην γράφειν με πρὸς σὲ προὔτρεπεν, εἰ βουλευτὸν εἶη σοι παρὰ τούτῳ σχολάσαι, ἵνα σὺ μὲν τῆς παρ' αὐτοῦ στοργῆς ἀπολαύων, ἐπαινετὴν τινα συμφωνίαν καὶ πλοκὴν τοῦ καλοῦ ἄμφω κατεργαζόμενοι, κοινὸν ὄφελος τῇ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ ἀποφανείσθῃ κλπ. ».

Ἄδελφον ἂν ὁ Γερμανὸς εἰσακούσας τῶν παρακλήσεων ἐνὸς πατριάρχου καὶ ἐνὸς φίλου, ὕστερον πατριαρχεῦσαντος, μετέβη εἰς Αἴγυπτον πρὸς διδασκαλίαν. Ἐξ ἐπιστολῶν δ' Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ μαθητῶν, ὅτι συστηθείσης, δαπάνη τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Κα-

πρὸς Ἰωάννην τὸν Κορυδαλλὴν λέγει, « ὁ σπουδαιότατος Γερμανὸς ὁ Λοκρός ». (Παρανίκια σχεδίασμα, σελ. 23 σημ. δ).

(1) Ἐν ἰδιοχείρῳ σημειώματι κώδικος τινος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μόσχας ἀποτεθησαυρισμένου ἀναγινώσκειται· « Κατὰ τὸ 1645 ἔτος ἠκροώμεθα φιλοσοφίας ἐν Ἀθήναις παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ· ἦν δὲ οὗτος ἄκρος εἰς φιλοσοφίαν ὑπερῆχοντη· κὼς οὐ μόνον πάντας τῶν ἐν Ἰταλίᾳ φιλοσοφούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων τῶν ἡμετέρων οὐ κατόπιν ἰών. Μετὰ δὲ τὴν τελευταίην Κορυδαλλεῶς ἐμελετώμεν ἀλλήλοις τὰ ἀκουσθέντα ὁ τε Νεκτάριος καὶ Διονύσιος ὁ ἐκ Ναυπλίου, καὶ δύο τῶν εὐγενῶν Ἀθηναίων, καὶ μετὰ τούτων ἐγώ. Ἦλθεν ἐξ Ἰωαννίνων Νικηφόρος τις Πριγγελεὺς τὸ ἐπὶ κλην, Ἀθηναῖος καὶ αὐτός, ὃς ἤρξατο πειράζειν ἡμᾶς προβλήματα τινα ἐκ τῶν τοῦ Κορυδαλλοῦ καὶ Κερκυραίου μαθητῶν προβληθέντων εἰς Ἰωάννινα, πρὸς ἃ ἐγγράπτο ἡ ἐπιστολή, καὶ τὸν προσβαλλόμενον εἰς σιγὴν ἐλάσασα ».

στορίας, ἑλληνικῆς σχολῆς ἐν τῷ Ἀγιοταφικῷ Μετοχίῳ Κωνσταντινουπόλεως προΐστατο ταύτης ἐν ἔτει 1663 ὁ ἐν λόγῳ Γερμανός, ὅστις, ἔνεκεν ἀγνώστων λόγων, διενεχθεὶς μετὰ τοῦ μητροπολίτου Δαρίας Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη, ἤλεγξε τότε τὴν μταιότητα τοῦ ἀνδρός, σεμνυνομένου ἐπὶ εὐγενείᾳ καταγωγῆς. Οὗτος ἔστειλε τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον παρακαλῶν ἵνα τὴν ἀναγνώσῃ ἐπισταμένως καὶ καταλλήλως, ἀπαντήσῃ. Ὁ Αἰτωλὸς ἀπήντησε πρὸς τὸν Διονύσιον, ὅτι ὁ Γερμανός ἔγραψεν ἐξ ἐλαφρονοίας, μᾶλλον ἢ κακίας, καὶ τῷ ἐσώκλειε σχέδιον ἀπαντήσεως, ἐν ᾗ σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο ταῦτα, ὡς ἀπὸ μέρους τοῦ χολωθέντος μητροπολίτου. « Πῶς οὐ γέλασμα τὰ σὰ, σοφώτατε, καὶ κατάμεμφις προφανής; » οὐ γένη ἡμεῖς καὶ πατρίδας μεγάλας ζητοῦμεν, μέλη πάλαι σεση- » πότερα καὶ μηδὲν ἡμῖν χρήσιμον ἔχοντα· ποῖος ἔπαινος ἢ μῶμος » τοῖς ἐγγόνιοις, εἰπέ μοι, ἐκ τῆς σαπρίας τῶν προγόνων; προτιμη- » τέα πρὸ πάντων ἡ ἀρετὴ, περὶ ἧς ὁ λόγος ἅπας καὶ ἔργων » ἀκρίβεια ».

Κατὰ Προκόπιον καὶ ἄλλους ὁ Γερμανός περιγηθεὶς, ἔρωτι σπουδῆς, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ προεχειρίσθη μητροπολίτης Νύσσης.

Ἡ βιβλιοθήκη αὐτοῦ ἐπωλήθη τῷ 1775 ἐν Μόσχᾳ, καὶ ἐξ αὐτῆς ἠγόρασέ τινα ὁ Χρ. Ματθαῖος.

Ἐπὶ ἐκδόσεως τῶν Συνεσίου ἐπιστολῶν εὗρηται διάφορα ἰδιόγραφα σημειώματα τοῦ λογίου τούτου Δοκροῦ, ὡς καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Νεκταρίου, ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ματθαίου (').

Νεκτάριος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη τῷ 1605 ἐν Κρήτῃ ἐκ πατρὸς ἔλκοντος τὸ γένος ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος Πελοπίδης ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐμαθῆτευσεν ἐν Χάνδακι παρὰ Μελετίῳ Μακρῇ, διδασκάλῳ τοῦ ἐν τῷ Σιναιτικῷ μετοχίῳ σχολείου. Εἵτα δ' ἐλθὼν εἰς τὸ Σίναιον ἐπαιδεύθη τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, καὶ τοῦ κόσμου ἀπαλλαγείς συναπηλλάγη καὶ τοῦ ὀνόματος, Νεκτάριος μετονομασθεὶς. Τεσσαρκονταέτης δ' ἐμαθῆτευσεν παρὰ Θεοφίλῳ Κορυδαλλεῖ ἐν Ἀθήναις.

Μετὰ τὴν χηρείαν τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, διὰ τὸν θάνατον

(') Ποικίλα Ἑλληνικά, edidit Clvrst. Matthaei, Mosquae 1831—(δαπάνη, ζωσιμάδων).

τοῦ Πατριάρχου Παϊσίου, χειροτονήθη πατριάρχης ὁ Νεκτάριος ἐν Σινᾷ τότε διατρίβων. Εἰς τὴν περιωπὴν ταύτην ἀνελθὼν ἐνεψύχωσε τὴν παιδείαν, καὶ ἐδίδαξε τὴν χρηστότητα διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος. Τῷ 1662 ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν διηυθέτησε τὰ ἐκεῖσε μοναστήρια τοῦ ἁγίου Τάφου, καὶ περιῆλθεν διὰ ξηραῶς καὶ θαλάσσης διαφόρους χριστιανικοὺς τόπους ζητεῦων ὑπὲρ τοῦ ἁγίου Τάφου. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνήγειρεν εὐρυχώρους ξενῶνας, ἐπεσκεύασε τὰς ἐκκλησίας, καὶ καθωρῶσε τὴν Παλαιστίνην καὶ τὰ πέριξ διὰ λαμπρῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων. Ἀποχωρισθεὶς δ' εἶτα εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀρχαγγέλου διετέλει προσευχόμενος, μελετῶν, καὶ συγγράφων. Ἐπειδὴ δὲ τότε θρασὺς κατὰ τὴν Παλαιστίνην ἡγείρετο ὁ ἀπὸ τῆς Δύσεως προσηλυτισμὸς, ὁ Νεκτάριος συνέγραψεν Ἀντιρρητικὸν τῶν δυτικῶν καινοτομιῶν, πρὸς διαφύλαξιν τοῦ ποιμνίου του ἀπὸ τῆς αἰρετικῆς λύμης· ἀλλ' οἱ λατῖνοι θρασύτεροι καταστάντες, ἔνεκα τῆς ἐν Παλαιστίνῃ παρουσίας τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Γαλλίας, ἤρξαντο ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, παντοιοτρόπως κακοποιοῦντες, καὶ πολλάκις φονεύοντες τοὺς ἀντικειμένους· ὁ Νεκτάριος φεύγων τὸν διωγμὸν ἦλθεν εἰς Σινᾶ, καὶ μετὰ τὴν κόπασιν τῆς θυέλλης, ἐπαναστρέψας ἐξηκολούθησε μονάζων ἐν Ἀγαθαγγέλῳ, ὅπου καὶ ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ τῆς ψυχῆς παρέδωκε τὸ πνεῦμα περὶ τὸ 1680 ⁽¹⁾.

Ἦν εἰδήμων τῆς ἀραβικῆς, τουρκικῆς, ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς· εἰς δὲ τὰ συγγράμματά του καταδείκνυται εὐρυμάθεια ἀξιέπαινος. Ἰδίως δὲ ἡ Ἱεροκοσμικὴ Ἱστορία, καθίσταται λίαν πολύτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ὡς περιέχουσα γεγονότα ἀπὸ ἀραβικῶν πηγῶν ληφθέντα, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμνημόνευτα παρ' ἄλλοις ἱστορικοῖς· ὅθεν δικαίως ὁ Ν. Δογάδης ⁽²⁾ συνιστᾷ αὐτὴν, «ὡς λίαν σοφὴν καὶ περιέργον».

Ἦν ὁ Νεκτάριος, ὡς λέγει Γερμανὸς ὁ Λοκρός, «ἀνὴρ ἀγαθός, » κήρυξ εὐαγγελικὸς, ἥθος ἔχων σεμνὸν καὶ ἱεροπρεπές, τὴν πρᾶξιν » ἀκολουθοῦσαν τῷ λόγῳ, αἰδέσιμος παρὰ πᾶσι καὶ ἐπέραστος ».

Συγγράμματα.

— Ἀνατροπὴ τῶν σοφισμάτων τοῦ Ἀθηναίου Πριγγιλίως.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Γερμανὸν (ἐξ Ἀλεξανδρείας 1660).

— Τοῦ μακρνωτάτου καὶ σφωτάτου Πατριάρχου τῆς μεγάλης καὶ ἁγίας

⁽¹⁾ Δοσιθέου, Βίος Νεκταρίου.

⁽²⁾ Ἀλληλοφωνήσεις σελ. 48.

πώλεις Ἱερουσαλὴμ κυρίου Νεκταρίου πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις παρὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου, τοῦ αὐτῶν μαίστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα ἀντίβρῃσις, τυπωθεῖσα νῦν πρῶτον ἐν τῇ σεβασμίᾳ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων καὶ πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Τζετατζούια, κατὰ τὸ ἀρχβ'. ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ. Ἐν Γισσίῳ τῆς Μολδαβίας.

Εἰς ἄλλου. σελ. 255. Ἐξεδόθη ὑπὸ Δοσιθέου, προτάξαντος καὶ βίον τοῦ συγγραφέως. Τὸ σύγγραμμα καθ' οὗ ἐγένετο ἡ ἀπάντησις αὕτη τοῦ Νεκταρίου ἐπιγράφεται, Petri Hispani Franciscani, thesae de primatu papae, καὶ ἐξεδόθη ὑπὸ Ἀλταμούρα. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Νεκταρίου ταύτη εὗρηται καὶ τρία τετράστιχα ἐπιγράμματα Δοσιθέου, εἰς τὸν τύπον, εἰς τὴν βίβλον, ἢ εἰς τὸν αὐτόν. Ἐν τελεῇ δὲ συνῆπται ἕτερον πονημάτιον τοῦ Νεκταρίου ἐπιγραφόμενον

—Νεκταρίου λόγος περὶ Ἀναβαπτισμοῦ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ φρατόρων, ἐν ᾧ ἐξιστοροῦνται καὶ αἱ τότε βιαιοπραγίαι τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καθολικῶν καὶ εἰς τὸ τέλος « ἐτυπώθη παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Μητροφάνους ».

—Ἐπιτομὴ τῆς ἱεροκοσμικῆς Ἱστορίας εἰς πέντε μερισθεῖσα τμήματα, ὧν τὰ μὲν τρία πρῶτα ἐν συντόμῳ διαλαμβάνουσιν οὐ μόνον τὰ τοῦ ἁγίου θεοφωτιστοῦ ὅρους Σινᾶ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐκείθεν ὠκοδομηθέντος (sic) θεοδοξάστου μοναστηρίου τῶν δ' ὑστέρων τὸ μὲν περιέχει τὰ τῶν βασιλέων πάσης γῆς Αἰγύπτου μέχρι Μωάμεθ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ ἕως Σουλτὰν Σελήμ, τὸ δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ Σελήμ καὶ περὶ τῆς μάχης ἣν ἤγειρε κατὰ Περσῶν ἔτι δὲ περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ Τεχέηλ, νέου προφήτου τῶν Περσῶν, πραγματεύεται. Ἐκαστον τῶν τμημάτων ἔχει τὸν αὐτοῦ πίνακα, προσέτι ἕτερός τις πίναξ πινὼν ἀναγκαίων σημειώσεων ὑπάρχει πρὸς περιέργειαν καὶ ὠφελειαν τῶν ἀναγνωστῶν. Συγγραφεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πρῶην Ἱεροσολύμων πατριάρχου Νεκταρίου, τοῦ Κρητοῦ (sic) ἢ μετὰ πλειστής ἐπιμελείας διορθωθείσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ πανοσιωτάτου Ἀμβροσίου Γραδενίγου, ὁμοίως τοῦ ἐκ Κρήτης, Ἀββᾶ καὶ βιβλιοφύλακος τῆς τῶν Ἑνετῶν γαληνοτάτης ἀριστοκρατίας ἀφιερωθείσα τῇ γαληνοτάτῃ πάσῃ Μολδοβλαχίας καθηγεμόνι κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ θεοσεβεστάτῳ Βωϊβόνδα (sic). Ἐνετίῃσι, κατὰ τὸ ἀρχβ'. τὸ σβιον παρὰ Νικολάῳ τῷ Γλυκεῖ (').

Εἰς 4^{ον} σελ. 448. Ὁ Βρετὸς δὲν ἀναφέρει τὴν α'. ταύτην ἐκδοσιν, ἣτις ἀνετυπώθη ἀπαρράλκτως, ἐπιστάτῃ Σπιυρίδωνος Μήλια τῷ 1758, καὶ ἐν 1783, καὶ 1805, παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ.

Τῷ 1729 ἐξεδόθη ἐν Λονδίνῳ μεταφρασθὲν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ Νεκταρίου

—De artibus quibus Missionarii Latini, praecipue in terra Sancta degentes, ad subvertendam Graecorum fidem utuntur, ed de quam plu-

(¹) Β'. Κατάλογος Βιβλίων Π. Λάμπρου ἀριθ. 22. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρηται καὶ προσφώνησις τῶν ἐκδόσεων αὐταδέλφων Νικολάου καὶ Λεοντάρη Γλυκεῖ τῷ ἡγεμόνι τῆς Μολδοβλαχίας.

rimis Ecclesiae Romanae erroribus et corruptelis, libri tres ex autographo Graeco latine redditi ().

Νικόλαος Κεραμεύς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐσπούδασεν ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1646 ἐν Βενετίᾳ διατριβὼν ἐπεστάτησε καὶ διώρθωσε τὸν ὑπὸ τοῦ τυπογράφου Ἰωάννου Ἰουλιανοῦ ἐκδοθέντα Διάλογον τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου. Ἐπὶ τῆς πρώτης πατριαρχείας Παΐσιου Α' (1652) ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων. Ἐν ἔτει 1651 Ἀθανάσιος Πατελάρος ὁ Κρῆς, τρίτον ἤδη πατριαρχεῶν, ὠμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἐορτῇ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα, ἐφερμηνεύων τὸ ρητὸν *Σὺ εἶ Πέτρος*, τὸ ὑπὸ τῶν ἐκ Ῥώμης αἰεὶ προσβαλλόμενον εἰς ἀπόδειξιν τῆς παπικῆς καινοτομίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἀθανάσιός τις Κύπριος, τρόφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου, ἐντολῇ τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς περιοδεύων εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ δυτικοῦ δόγματος, καὶ πρὸς ἀγορὰν χειρογράφων⁽¹⁾, παρευρεθεὶς ἐν τῇ διδασχῇ τοῦ πατριάρχου, τοσοῦτον ἐσκανδαλίσθη ὥστε πολλὰ κατεφλυάρησεν ἐγγράφως κατὰ Πατελάρου, καὶ ὑπὲρ τοῦ Πάπα⁽²⁾.

Τὸ πόνημα τοῦ Κυπρίου λατινόφρονος, ὁ πατριάρχης Παρθένιος ὁ Χῖος μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἔδωκεν εἰς τὸν Κεραμέα πρὸς ἀνατροπὴν. Οὗτος δὲ συνέγραψε τὸν Ἀντεγκληματικόν.

Ὁ Νικόλαος ἀπελθὼν εἴτα εἰς Μολδοβλαχίαν, ἀπεβίωσεν ἐν Ἰασίῳ τῷ 1672⁽³⁾, καὶ ἐνεταφιάσθη ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀποστόλων.

Ὁ Λοσιθεός, εἷς τῶν ἀκροατῶν του χρηματίσας, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Κεραμέως. « Μαθητεύσας παρὰ Προχώρῳ ἐμπειρίαν εἰς τὰ τῆς » ἐκκλησίας, καὶ τὴν θύραθεν σοφίαν, ὥστε καὶ πάσης θεολογίας

(1) Φιλητᾶ, ὑπερόσπισις Γραικικῆς ἐκκλησίας, σελ. 15'.

(2) Ὁ Κύπριος οὗτος κατεγύμνωσε τὰ μοναστήρια ἰδίως τοῦ Ἀθωνος καὶ τῶν Μετωρών, « ἀγοράζων τὰ χειρόγραφα μὲ τὸν ρατῆρα ». Δοσιθεὺς Πατρ. Ἱεροσ. σελ. 1176.

(3) Κατὰ λάθος ὁ Μαθῆς (Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν Πατριαρχῶν, σελ. 199) ἀναφέρει ὅτι ὁ Πατελάρος ἐρμηνεύων τὸ ἄνω ρητὸν ὠμίλησεν ὑπὲρ τοῦ Πάπα, καὶ ὁ δραπετίδης Ἀθανάσιος ὁ Κύπριος κατ' αὐτοῦ· ὁ δ' αὐτὸς περιπίπτει καὶ εἰς ἕτερον ἀμάρτημα λέγων, ὅτι ἡ διδασχὴ ἐξεφωνήθη ἐπὶ τῆς 6'. πατριαρχείας τοῦ Πατελάρου (1634).

(4) Ὁ αὐτὸς Λοσιθεός, ἀλλὰ ἄλλοι Ἱερ. σελ. 1176—7) σημειοῦν ἐν 1670 πὸ τέλος τοῦ Κεραμέως, οὗτος δ' ἔξ αὐτοῦ παραλαβὼν καὶ Μελέτιος ἐν ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ· κατὰ λάθος δὲ ὁ Φιλητᾶς (Ἱερ. Γραικ. Ἐκκλ. 18') λέγει ὅτι ὁ Κεραμεύς ἐξῆλ μέγας τοῦ 1722.

» καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμης εὐκόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἑλλη-
» νικῶς καὶ λατινικῶς ».

Ὁ αὐτὸς κατωτέρω προστίθισιν, ὅτι ὁ Νικόλαος ἦν κακογράφος καὶ δυσκόλως ἀναγινωσκόμενος.

Συγγράμματα.

— Ἀντέγκλημα τῶν ἐγκαλούντων ἀδίκως κατὰ τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἀγίας καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Θεοσύμφου τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, φιλο-
πονηθὲν κατ' ἐπιταγὴν καὶ πρόσκλησιν τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου Παρθενίου καὶ τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς Συνόδου. (ἔξεδόθη ὑπὲρ Δοσιθέου ἐν τόμῳ Χαρᾶς, (σελ. 1—552) προτάξαντος καὶ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ τοῦ συγ-
γραφέως).

— Ἀντιῤῥητικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης εἰς 83 τμήματα.

— Περὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἀγίου Μύρου.

— Περὶ ἀρχῶν θεολογικῶν.

— Κατὰ τῶν συκοφαντούντων μέρη τινα τῆς ἀγίας γραφῆς μὴ εἶναι γνήσια.

— Περὶ φιλίας καὶ ἔρωτος.

Καὶ διάφορ' ἄλλα φιλοσοφικὰ καὶ ἱατρικὰ, κατὰ Δοσίθεον ⁽¹⁾ καὶ Προκόπιον.

Δημήτριος Πεπάνος

ὁ ἐπιλεγόμενος Δομέστικος ⁽²⁾, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12'. αἰῶνος. Τῷ 1637 σταλεῖς εἰς Ῥώμην ἵνα περατώσῃ τὰς σπου-
δὰς, διετέλεσεν ἐπταετίαν τρόφιμος τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου καὶ
ἐνῷ ἡκροᾶτο τῆς θεολογίας, ἐδίδασκεν ἐν τῷ αὐτῷ παιδευτηρίῳ τὴν
ἑλληνικὴν φιλολογίαν μετ' ἀρκετῆς ἐπιτυχίας. Ὑποφέρων ἐκ καρ-
διωγμῶν ἰσχυρῶν καὶ συνεχῶν, ἀπετράπη ὑπὸ τῶν ἱατρῶν τοῦ νῶ-
καταταχθῆναι εἰς τὸ μοναχικὸν τάγμα, ὡς ἦτο ἡ ἐπιθυμία του. Ὅθεν ἔλα-
βεν ἄδειαν ἵνα ἐπαναστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι
διὰ τῆς ζειδῶρου πατρίου αὔρας ἤθελε βελτιωθῇ ἡ κλονηθεῖσα υἡγεία
του. Πρὶν ἢ ἐγκαταλίπῃ τὴν Ἰταλίαν μετέβη εἰς Φλωρεντίαν, καὶ
διήλθε μὴνὰς τινὰς μετὰ τοῦ Λουκᾶ Ὀλστενίου, διακοινώσαντος αὐτῷ
πολλὰ τῆς Λαυρεντινῆς πολύτιμα χειρόγραφα, καὶ μεταξὺ ἄλλων
τὴν περιφημον ὁμολογίαν τῆς Πίστεως τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου, γνω-
ρίζομένης ὑπὸ τῷ ὀνόματι τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου.

Ἐπανελθὼν ὁ Πεπάνος εἰς τὴν πατρίδα, δὲν ἔπαυσεν ἐργαζόμενος
παρὰ τοῖς συμπολίταις του ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς Ῥωμαϊκῆς
ἐκκλησίας.

(1) Δοσιθέου προλεγόμενα ἐν τόμῳ Χαρᾶς.

(2) Πιθανῶς τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἦν τίτλος βυζαντινός, δοθείς μὲν ποτὲ εἰς τινα τῆς
ἐκκλησίας, ὡς παρεπώνυμον δὲ παραμείνας εἰς τοὺς ἀπὸγονους.

Ὁ Δημήτριος, ἐκτὸς τῆς φιλολογίας καὶ θεολογίας, δὲν ἦτο ξένος καὶ τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης· ἐξεπόνησε μάλιστα σύγγραμμα προσβάλλον τὸς θιασώτας τῆς τοῦ Γαληνοῦ μεθόδου· ἐκαλλιέργει ὁμοίως καὶ τὴν ποίησιν, καὶ ἐγκατέλιπε δοκίμιά τινα, μὴ καταδεικνύοντα μὲν ποιητὴν ὑψιπέτην, οὐχὶ δὲ καὶ ἄμοιρον τῶν ποιητικῶν κανόνων ἑλληνιστῆν. Τῷ 1649 νυμφευθεὶς, ἀπῆλθε μετ' ὀλίγον οἰκογενειακῶς τῆς Χίου, ἄγνωστον τί ἀπογενόμενος. Φήμη διέτρεξεν ὅτι εἰς ἓν ἐν Σικελίᾳ ταξιδίδιον ἀπωλέσθη μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας του ⁽¹⁾.

Τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πεπάνου ἀνακαλυφθέντα ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ προξένου Στελίου Ῥαφαέλλη, ἐστάλησαν πρὸς τὸν καρδινάλιον Ἐρρίκον Στουάρτον, ὅστις τὰ παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀμαδοῦτζην δημοσιεύσαντα ὑπὸ τὸν τίτλον

—Δημητρίου Πεπάνου τοῦ Χίου τὰ εὑρισκόμενα. E Græco in latinum vertit et adnotationes adiecit Bernardus Stephanopulus, accedit præfatio Io. Amadutii. Romæ 1781. (Τόμος 2 εἰς 4. σελ. LXXXIII—624. IV—456).

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ περιέχονται—Περὶ τοῦ πιστεύω—Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος.—Περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερᾶς κοινωνίας—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.—"Οὐ καὶ παρουσίας πορνείας ἄλυτον τὸ μέγα τῷ γάμῳ μυστήριον ἐναντίον εἰς τὸν αἰρεσιάρχην Καλβίνον—Τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ὁμολογία τῆς καθολικῆς πίστεως.—Θρίαμβος ὀρθοδοξίας εἰς κοινὴν φράσιν διὰ στίχων ἱαμβικῶν. Ἐν τέλει καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, διάφορα χρυσόβουλλα τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ.

Ἀθανάσιος Σκληρὸς

Ἐπιλεγόμενος Πικρὸς ἢ ἐκ Πικρίδων, ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τῆς ὀγδόης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἐν τῇ μητροπόλει τῆς νήσου Κρήτης ἐξ εὐγενῶν, πάλαι ἐνταῦθα ἐκ Βυζαντίου μετοικησάντων. Ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Μάξιμον Μαργούνιον· ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς Ἱταλίαν, πιθανῶς κατὰ τῷ 1602, καὶ ἐδιδάχθη ἐν Βενετίᾳ τὴν λατινικὴν· ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου Γυμνασίον ἐφοίτησε πλεόν τῆς τετραετίας σπουδάζων τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας (1610—1615). Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ ἱατρικῆς ὁ Ἀθανάσιος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα, ἐνθα δι' ὅλον τοῦ βίου παρέμεινεν ἐξασκῶν τὴν φιλάνθρωπον ἐπιστήμην, καὶ θεραπεύων ταῖς μούσαις. Νυμφευθεὶς, ἓνα μόνον ἀπέκτησεν υἱὸν τὸν Γεώρ-

(1) Weiss, Supplement de la Biographie Universelle, tom LXII.

γιον, πεσόντα κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1645 εἰς τὴν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς Μεσαρίας συγκροτηθεῖσαν μάχην μεταξὺ τῶν Ἑνετῶν, ὑφ' οὓς καὶ ὁ Γεώργιος μετ' ἄλλων Κρητῶν συνεξεστράτεψε, καὶ τῶν εἰσβαλόντων Ὀθωμανῶν. Τὴν δὲ στέρηνσιν τοῦ προσφιλοῦς τούτου υἱοῦ ἐθρήνησα περιπαθέστατα ὁ δυστυχὴς πατήρ.

Γεώργιε, κράτιστον ὦν ἔσχον φίλτρων,
τέρψης ἐλπίς γήραός μου ἑστίου!
ῥμην σιωπῇ ξυμφορὰν τλήσασθαί με,
ἢ ἡσύχῳ γόῳ τε συμπαρμυθεῖσθαι,
Ἄλλ' οὐκ ἀνεκτὸν, ἦν καλύπτεται ἄλγος
σπλάγχνοις διῆκον, κῆρ τε πλῆττον καιρίως⁽¹⁾.

Συνιστάντος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ὁ Σκληρὸς, τιμημένος ἤδη τῷ περιβλέπτῳ ἀξιώματι ἀρχιάτρου τῆς Κρήτης (regno di Candia), ἐγένετο αὐτόπτης πασῶν τῶν περιπετειῶν τοῦ φονικοῦ ἐκείνου δράματος, καὶ πρὸς διαιώνισιν τοῦ φρικτοῦ ἐκείνου πολέμου ἔγραψεν ἱαμβικὸν ποίημα.

Εἰ καὶ γέρων ὁ Πικρίδης οὐδέποτε ἔπαυσε μετὰ νεανικῆς προθυμίας χορηγῶν τὴν ἱατρικὴν συνδρομὴν του εἰς τοὺς πάσχοντας μὲ προφανῇ πολλάκις τῆς ζωῆς του κίνδυνον.

Δὲν ἐπέζησεν ὁ Ἀθανάσιος ἵνα ἴδῃ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς πατρίδος του. Ἐν ἔτει 1664 ἀπεβίωσε γεγωνῶς ἑτῶν ὀγδοήκοντα περίπου.

Ὁ Σκληρὸς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων προτερημάτων, ἐκέκτητο ἐξοχον ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐγένετο ὁ μᾶλλον ὑψιπέτης ποιητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ μεσαιῶνος. Οὐδέποτε παυσάμενος τὴν καλλιέργειαν τῶν μουσῶν, εἶχε καταρτίσει ἀξιόλογον βιβλιοθήκην, ἐφ' ἑκάστου τεύχους τῆς ὁποίας ἔγραφε τὸ ἐξῆς δίστιχον,

Πικρὸς ἐπὶ κλῆν, τοῦνομα δ' εἵκελος ἀθανάτοισιν,
ἱατρὸς δὲ τέχνην κτήσατο τὴν δε βίβλον.

Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ὁ συμπατριώτης του Παπαδόπουλος⁽²⁾ διαμνημονεύει τῶν ἐξῆς.

- Ὑπομνήματα εἰς Ἱπποκράτην.
- Ἐπιγράμματα⁽³⁾ καὶ διάφορα ἄλλα ποιήματα.
- Μετάφρασις τῶν ἐξομολογήσεων τοῦ ἱεροῦ Αὐγουστίνου.

(1) Θρήνος, στίχ. 302—30.

(2) Papadopolis, Historia Gymnasii Patavini, tom II, σελ. 311.

(3) Βλέπε τὸ εἰς τὸν διδάσκαλόν του Μαρτσύνιον.

Τὸ σπουδαιότερον ὅμως τῶν ἔργων αὐτοῦ εἶναι ὁ Κρητικὸς πόλεμος, ἱαμβικὸν ποίημα διαιρούμενον εἰς εἴκοσι τέσσαρα τμήματα.

Ὁ Πικρίδης τελευτᾷ τὴν ἐξιστόρησιν ἐν στίχῳ 307 τοῦ ΚΓ' τμήματος, ἐν ᾧ μνημονεύει τῆς ἐν ἔτει 1664 ἀναγορεύσεως ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας τοῦ μαρκησίου Βίλλα ὡς στρατάρχου τῆς Κρήτης· ἐν παρεκδόσει δὲ ἀπὸ τοῦ ἐπομένου στίχου μέχρι τέλους ἀφηγείται τὰ τῆς καταγωγῆς τοῦ περιβλέπτου μαρκησίου, πρὸς ὃν ἀποθνήσκων παρέδωκε τὸ ποίημά του.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1865 εἰς Ἑπτάνησον ἐκδρομὴν μου μεταξὺ τῶν ἄλλων εὑρον ἐν χειρογ. ἄφω τὸ ποίημα τοῦ Σκληροῦ, ὅπερ μετὰ προλεγομένων ἐξέδωκα ὡς δεύτερον τόμον τῶν ἐθνικῇ δαπάνῃ τυπουμένων Ἑλληνικῶν Ἀνεκδότων.

Θωμᾶς Φλαγγίνης (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐστάλη δαπάνῃ μοναχοῦ τινος εἰς Πατάβιον· καταγραφεῖς μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ τότε κλειζομένου Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης, διεκρίθη διὰ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, τὴν ταπεινότητα τῶν ἡθῶν, καὶ τὴν μετὰ ζήλου μάθησιν, καὶ κατέλαβεν ἐπίσημον θέσιν μεταξὺ τῶν περιφανεστέρων σπουδαστῶν. Στεφθεὶς διδάκτωρ τοῦ τε Κανονικοῦ καὶ Ἀστυκοῦ Δικαίου (juris utriusque) ἐπανῆλθεν εἰς Βενετίαν· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου του ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπιτηδεύματος, ἐξ οὗ τὸ κατ' ἀρχὰς μόλις ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα εἰς ἀπέριττον βίον· εἶτα δ' ἕνεκα τῶν ἀνατιθεμένων αὐτῷ πολλῶν καὶ σπουδαίων ὑποθέσεων, ἃς ἐπιμελῶς καὶ τιμίως διεξήγαγεν, ἀπέκτησε μεγάλην περιουσίαν. Ἐχὼν μονογενῆ θυγατέρα ἐνύμφευσεν πρὸς Βενέδικτον Σουπεράντιον, καθιστῶν αὐτὴν κληρονόμον μετὰ τεκνοποίησιν· ἀποθανούσης ὅμως ἀτέκνου, διέθηκεν ὁ μεγάλθυμος οὗτος Ἕλληνα πᾶσαν τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ κοινωφελῶν τῇ πατρίδι ἔργων. Προσῆνεγκεν ἀξιόλογον ποσότητα εἰς τὸ ἑλληνικὸν νοσοκομεῖον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐνύμφευσεν πτωχὰς Ἑλληνίδας, καὶ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τῆς μουσουλμανικῆς δουλείας πολλοὺς χριστιανούς.

Ἀποθανὼν ὁ αἰμὴνῆστος Φλαγγίνης διέθετο τὴν περιουσίαν του συνισταμένην εἰς 171,715 δουκάτα πρὸς ἴδρυσιν Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου ἐν Βενετίᾳ, ἐν ᾧ νῦν ἐκπαιδεύονται πτωχοὶ ἑλληνοπαῖδες, ἀποκλειστικῶς πρεσβεύοντες τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, προτιμωμένων τῶν συμπατριωτῶν του Κερκυραίων καὶ μετ' αὐτοὺς τῶν Κυπρίων. Ὅθεν καθιδρῦθη τὸ ἑλληνικὸν τοῦτο φροντιστήριον, εἰς τιμὴν τοῦ ἱδρυτοῦ

(¹) Βενέδικτος Φλαγγίνης Κύπριος ἐδίδαξε τῷ 1583 ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου. (Facciolati, Fasti Patavini).

Φλαγγινιανόν ὀνομασθέν, διὰ διατάγματος τῆς Ἑνετικῆς Γερουσίας (6 Σεπτεμβ. 1664), καὶ εἰς ἔνδεκα ὥρίσθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων⁽¹⁾.

« Τὸ ὄνομα τοῦ Φλαγγίνη, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, διέτρεχεν εὐλογούμενον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν »⁽²⁾.

Ἄγνωστον ἡμῖν εἰάν ὁ Φλαγγίνης κατέλιπε συγγράμματα ἐκδοθέντα ἢ ἀνέκδοτα.

Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλός⁽³⁾.

Ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 15^{οῦ} αἰῶνος εἰς Μέγα Δένδρον τοῦ Ἀποκόρου, καὶ ἐκπαιδευθεὶς κατὰ πρῶτον ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Βαρνακόβης ὑπὸ Νικόδημον τὸν Καθάσιαν μετέβη ὕστερον, πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν, εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐφοίτησε παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ καὶ Μελετίῳ τῷ Συρίγῳ. Ἐκ Βυζαντίου ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἠκροάσθη καὶ ἐνταῦθα τοῦ φιλοσόφου Ἀθηναίου, καὶ εἴτα ἦλθεν εἰς Καρπενήσιον προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς κοινότητος ὡς προϊστάμενος τοῦ ἰδρυθέντος σχολείου⁽⁴⁾.

Μετὰ πολυετῇ γόνιμον διδασκαλίαν ὁ ἱερομόναχος Εὐγένιος, μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κοσμικὴν τύρβην, ἦλθεν εἰς τὰ ἐρυμνά καὶ δυσήλια τῶν Ἀγραφῶν ὄρη καὶ ἐνταῦθα ἐξελέξατο τὸ ἐρημητήριόν του. Οἱ κάτοικοι τῆς κωμοπόλεως Βρανιανῶν μετὰ μεγάλης χαρᾶς μαθόντες τὴν ἔλευσιν αὐτοῦ θρυλλομένου ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀγνότητι ἡθῶν, ὠκοδόμησαν χάριν αὐτοῦ τὸ ἐν τῇ θέσει Γούβα μοναστήριον τῆς ἀγίας Παρασκευῆς. Ἐνταῦθα ὁ φιλέρημος μοναχὸς παρέμεινε μέχρι τέλους τοῦ βίου μελετῶν, συγγράφων, καὶ δι' ἐπιστολῶν νοουθετῶν τοὺς περίξ ἐπισκόπους, ἱερεῖς, μοναχοὺς, καὶ κοσμικοὺς, διδάσκων ἅμα καὶ τινας ἐκλεκτοὺς μαθητάς.

Ἵνα καταδειχθῇ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς παρατιθέμεθα ἐκ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ ἐπιστολῶν τὰ ἐξῆς ἀποσπάσματα:

Νουθετῶν κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1662 τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδος ἀναφωνεῖ:

(1) Ὁ Κύριος Βερνάρδος Ἀκρης προσέθετο ὕστερον τὴν ἰδίαν δαπάνην συντήρησιν ἐτέρων δύο. (Veludo, Colonia Graeca in Venetia).

(2) Historia Gymnasii Patavini.— Ὁ Βλαντὴς ἐξεφώνησε λόγον περὶ Φλαγγίνη μὴ ἐκδεδομένον.

(3) Εἶνε γνωστότερος ὑπὸ τὸ δεύτερον ἐπώνυμον· εἰς δὲ τὰς ἐπιστολάς του ὑπογράφεται ἄλλοτε μὲν Εὐγένιος Ἰωαννουλῆς, ἄλλοτε δὲ Εὐγένιος ὁ ἐξ Αἰτωλίας.

(4) Ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ ἐν Καρπενήσιῳ ναοῦ τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου δηλοῦται ὅτι ἐν ἔτει 1642 διέτριβεν ὁ Εὐγένιος ἐνταῦθα.

« Οἱ μεγάλοι, δέσποτα, θρόνοι καὶ οἱ λαμπροὶ καὶ πολυπρόσοδοι βαθμοί,
 » καὶ τὰ λοιπὰ ἀξιώματα, μετὰ μὲν φρονήσεως, ἀρετῆς, καὶ λόγου οἰκονο-
 » μούμενα πολλὰ τοὺς τοιοῦτους ὠφέλησεν οἰκονόμους, καὶ σχεδὸν ἰσοθέους
 » πεποίηκε, τοὺς δὲ κατὰ τὰς αὐτῶν ὀρέξεις καὶ πεπλανημένους θελήσεις τὰ
 » τῆς ἐκκλησίας φθείροντας καὶ τὰ κοινὰ καὶ ἴδια ἰδοποιοῦντας συμβαίνει τὰ
 » ἐναντίον . . . Φρόντιζε, δέσποτα, τῶν καλῶν ἔργων καὶ προτίμα πάντα τῶν
 » βρόντων τὰ μένοντα· γίνου πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος· εὐλαβοῦ τῆς ἐπι-
 » σκοπῆς τὸ ἀξίωμα, καὶ τῆς ἱερωσύνης τὸ ὕψος, μνημόνευε ἀεὶ τῶν ἐσχά-
 » των· συλλογίζου τὴν ἀπόδοσιν τῆς οἰκονομίας . . . »

Ἐν ἔτει 1664 γράφων πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπι-
 δημοῦντα μητροπολίτην Λαρίσσης Διονύσιον προτρέπει ἵνα ταχύνῃ τὴν
 κάθοδον λέγων·

« Ἡ χρόνιος ἀπουσία τῶν θεοφιλῶν καὶ γνησίων ποιμένων, καὶ ἡ βραδυ-
 » τῆς τούτων ἡ ὑπερήμερος, πολλὰς ψωριάσεις ἀποτίκτειν οἶδε τῷ ποιμνίῳ,
 » πανιερώτατε· ἐντεῦθεν ἡ τῶν πολυφλόγγων νοσημάτων ἀναβλαστάνει δαψί-
 » λεια· ἔνθεν τὰ πάθη τὰ ἐπιβλαβῆ, καὶ αἱ παντοδαπαὶ λύμαι, καὶ τῶν μηλο-
 » φώνων λύκων ἡ ἀναιδὴς ἐπέλευσις. Ἦς γὰρ τὰ τοῦ σώματος πάθη ἔχει
 » ἀμελούμενα τῷ χρόνῳ καὶ ἀποσκιβρώθεντα ἤδη δυσπαλάλλακτα γίνεται,
 » οὕτω φασὶν οἱ περὶ τὰ τοιαῦτα δεινοί, καὶ ἐπὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα συμ-
 » βαίνει· ἀλλ' ἔρεῖς ἴσως αὐτός, ἐγὼ ἐκδημῶν τὴν τοῦ ποιμνίου ἐπιστάσιαν
 » ἄλλοις ἐπέτρεψα ποιμαίνειν ἀντ' ἐμοῦ· πάνυ μὲν οὖν, ἀλλὰ μισθωτῶν οὗτοι
 » τὸν τόπον ἐπέχουσι, καὶ οὐ γνησίων ποιμένων· ὀλίγη γὰρ τις ἡ περὶ τὰ
 » ποιμνιον τούτων φροντίς, ὅτι σκευὴ φέροντες οὗτοι, ὡς λέγεται, ποιμένος
 » μόνον ἀπείρου καὶ οὐκ ἐπιστήμονος· τόσον γὰρ αὐτοῖς μέλει τῶν προβάτων
 » ὅσων ταῖς μητρυαῖς περὶ τῶν οἰκείων προγόνων· οὐδὲν τὸ χαρακτηριστι-
 » κὸν γνησίου σώζουσι ποιμένος οὗτοι· καὶ γὰρ τῆς ποιμάνσεως τριχῶς γενι-
 » κώτερον διαιρουμένης, οὐδὲν τούτων προσὴν αὐτοῖς· οὐ γὰρ τὸ κλανώμενον
 » ἐπιστρέφει δυνατοί, οὔτε δῆσαι τὰ συντετριμμένον οἶδαςιν, οὔτε μὴν αὖθις τὸ
 » ψωραλέον θεραπεῦσαι . . . Ἡμεῖς, ἴστω Θεός, περὶ πλείστου ποιούμεθα
 » τὰ αἶ, οὐ φιλόφ τῇ πρὸς σὲ νῆ Δία νικώμενοι, ἀλλ' ἀληθεῖα· καὶ γὰρ νέαν
 » ἄγων τὴν ἡλικίαν πολὺν ἐκέκτησο φρόνημα, καὶ ἀρετὴ καὶ συνέσει τοὺς
 » χρόνῳ τῷ βαθμῷ προδεηκότες ὑπεραίρειν ἐσπούδασας . . . Ὅθεν διὰ τά-
 » χους ἐπανέναι σπούδασον, καὶ μὴ πόρρω τῆς οἰκείας ἐγχρονίζειν ποίμνης
 » βούλου· τοῦτο καὶ ἡ τῶν ἱερῶν κανόνων βιβλος ἀπαρέσκειται, καὶ τοὺς οὕτως
 » ἔχοντας ποιμένας ὀνειδίζει· ὅρα γοῦν μὴ λόγοις τισὶν ὑποκλαπείς ὑψηλο-
 » τέρου ἐφιέμενος ἄγκου· ὅσον γὰρ τὸ ὕψος ὑπερκείμενον τοσοῦτον καὶ ὁ λόγος
 » ἀπαιτεῖται· θρυλλεῖται δὲ καὶ τοῦτο παρὰ τισιν ὧδε· ἐγὼ δὲ κάκιστον φημι
 » τὴν λιχνίαν καὶ πολλῶν γέμουσαν συμφορῶν ἀεὶ μὲν, νῦν δὲ μάλιστα καὶ
 » ἐπὶ ταύτην . »

Ἐν ἔτει 1665 ὁ φιλόπατρις Αἰτωλὸς ἔπεισέ τινα τῶν φιλογενῶν
 ἵνα καταβάλλῃ τὰ πρὸς σύστασιν σχολείου ἐν Ἀνατολικῷ καὶ πρὸς

ἐξασφάλισιν τοῦ χορηγηθέντος κεφαλαίου ἐζήτησε παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἐκδοσιν σιγιλίου· ἀποτυχὼν δ' ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρεπιδημοῦντα Διονύσιον Λαρίσσης ἵνα συνελέσῃ πρὸς ταύτην τὴν ἀγαθοεργὸν πράξιν.

« Ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Αἰτωλίας, τῆς ἐμῆς ἀθλίας πατρίδος, καὶ ἐπὶ πατρὶ »
 » σχεδὸν τοῖς περίξ ἐκείνῃ κλίμασιν ἐξέλιπε πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων ἅπαν »
 » καλὸν, μεθ' ὃ ἡ τῶν περὶ γραμμάτων γνῶσις, ἡ τροφή τῶν λογικῶν φυ- »
 » χῶν, ἡ δυναμένη σοφίζειν εἰς σωτηρίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ οὕτω συνέβη τοῖς »
 » ἐκείσε πάντας ἀναλαβήτους γενέσθαι καὶ ἄγαν τριβαρβάρους, περὶ δὲ τὴν »
 » ὁμολογίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμωμήτου πίστεως μηδὲν τῶν ἀλλοφύλων πάντες »
 » διεννηόχασι· σπάνιόν τι χρῆμα ὁ ἱερεὺς ἐκεῖ, ὁ ἀπλῶς γραμμάτων εἰδησιν »
 » ἔχων· τούτου χάριν πολλὰ τῶν παιδίων ἄνευ τοῦ μετανοίας λουτροῦ ἀπῆλθον »
 » τοῦ βίου καὶ τῶν ἱερῶν ἀμέθεκτα μυστηρίων· εἰ δέ που καὶ ἱερεὺς (καθ' »
 » ὑπόθεσιν) φανείη που τραγικόν τι τέρας ἐκεῖνος ἢ κωμικὸν ἐκφρόδητρον· »
 » ταῦτα καθορῶν ἐγὼ καὶ εἴπερ τις ἄλλος δεινοπαθήσας καὶ ἄλγῃμα καθ' »
 » ἡμέραν ἡμῖν ἐπ' ἀλγῆματι προσετίθετο· καὶ οὕτως ἔχων τρόπον τινα ἐζή- »
 » τουν μετὰ Θεὸν τοῦ τοιούτου κακοῦ θεραπείαν καὶ ἔτυχον ἀνδρὸς τινος »
 » ζῆλον ἥδη πατρῶων ἔχοντος καὶ προθυμίαν τὴν αὐτὴν τῷ συστησαμένῳ ἐν »
 » τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὸ νέον φροντιστήριον ἐν τῇ Κωνσταντίνου (!)· ἐκεῖνος »
 » τοῖς μικρὸν τι ἀργυρίδιον διδοὺς, ὅσον εἰς ἑνὸς μίσθωμα παιδαγωγοῦ, »
 » ἵνα τοῖς παιδῶν τῶν πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων παιδεύῃ τοὺς τε ἐν Ἀνατολικῇ »
 » καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις περίξ χωρίοις, ἐδεήθη διὰ γραμμάτων παρὰ τῆς μητρὸς »
 » ἡμῶν ἐκκλησίας, ὅπως τὸ σιτηρέσιον ἐκεῖνο μείνῃ ἀπαραιοποίητον εἰς τὸν »
 » μετέπειτα χρόνον, παρὰ μηδενὸς τῶν τε νῦν ὄντων ἢ τῶν ἐπομένων παρα- »
 » τραίῃ εἰς οἰκείας ἡδυπαθείας· ὑπεσχόμεν οὖν ἐγὼ τῷ ῥηθέντι τὰ τοιαῦτα »
 » γράμματα· δι' αὐτῶν οὖν τούτων ἤξιουν τὸν καλὸν κἀγαθὸν ἐκείνον ἱερέα »
 » καὶ ἀπέτυχον· νῦν οὖν τῶν σῶν τιμίων ἅπτομαι γονάτων, εἴγε δυνατὸν διὰ »
 » σοῦ γένοιτο, καὶ χάριτας οὐ τὰς τυχοῦσας ὑπὲρ τούτου ὁμολογήσω, μεθ' »
 » ἡμῶν δὲ καὶ πολλοὶ ἄλλοι· πρὸ πάντων δὲ ὁ τῶν ὧν Θεὸς εἰς ἑαυτοῦ »
 » ἐπιγράφων τὰ ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς γινόμενα. . »

Ἰσχυάζων ἐν τῷ ἐρημητηρίῳ του ὁ Εὐγένιος ἐπέσυρε καὶ τότε τὸν φθόνον ἀθλίων τινῶν πρὸς οὓς εὐαγγελικὴν ἀντέταξε μακροθυμίαν. Περὶ τούτου ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτὸν Διονύσιον.

« Παρὰ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις, οὐ τῶν πάλαι μόνον θεοφιλῶν ἀνδρῶν, »
 » ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ τῶν θύραθεν τῶν ἐπὶ τὴν ἱερὰν ἐσχολακώδων μέλιστα »
 » φιλοσοφίαν, τούτοις διὰ σπουδῆς πρὸ παντὸς ἄλλου ἦν τὸ λάθε βιώσας, »
 » καὶ ὁ ἀπράγμων βίος καὶ ἡσύχιος· ταῦτα καὶ παρ' ἡμῖν διαφερόντως ἤγα- »
 » πτήθη καὶ διὰ σπουδῆς ὅ,τι πλείστης ἐγένετο· διὸ καὶ πᾶσαν ἐπ' αὐτῆς κατέ-

(!) Ἐννοεῖ τὸν ἐκ Καστορίας Μανολάκην, ὅστις, κατὰ Δοσίθεον, συνέδραμεν ὑστεραμὲν καὶ τὸ ἐν Αἰτωλικῇ ὑφιστάμενον ἤδη σχολεῖον.

» τεινα τὴν σπουδὴν, ἣ ἐπ' ἄλλ' ὅτῳ τῶν δοκούντων παρὰ τοῖς πολλοῖς τι-
 » μίων· πᾶς γὰρ ἂν ἄλλως τούτων τῆς κατὰ νῦν ζωῆς γενέσθαι ἐπιβόλον,
 » μὴ πρότερον φιλοσοφήσαντα τοῦ νῦν αἰῶνος τὴν ματαιότητα, καὶ τὴν κακὴν-
 » τρέχειαν τῶν πολλῶν ἐκφυγεῖν, ὡς δορκὰς ἐκ βρόχων; ἀλλ' ὅσον ἦν ἡμῖν διὰ
 » σπουδῆς τὰς γλωσσαλγίας τῶν κακοσχόλων λανθάνειν, τοσοῦτον ἡμεῖς ἀλώ-
 » σιμοι ταῖς πολλῶν διαβολαῖς· πολλὰ καὶ καθ' ἡμῶν, δέσποτα, εἰσὶ τὰ βέλῃ
 » καὶ πεπυρωμένα σὺν τοῖς ἀνθραξὶ τοῖς ἐρημικοῖς αἱ τοξίαι· καὶ ταῦτα οὐκ
 » ἐκ τῶν ἀδαιτήτων ἢ ἐκφύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν στόλων καὶ δοκούντων εἶναι τι·
 » διὸ καὶ τῶν λυπηροτέρων ἡμῖν ἢ ἐπίτασις φορτικωτέρα· ἀρχιτέκτων δὲ τῶν
 » κακῶν ἢ μηχανοβράφος τις τὸ σταμοπρόβλητον ἄγαλμα αὐτὸ νῦν τὰς καθ'
 » ἡμῶν ὑφαίνει διαβολὰς, καὶ τὰς ἀμυθήτους σκευωρίας ἐργάζεται... Οὐκ
 » ἐξαρκεῖ, φεῦ, ἡμῖν ἢ τῆς ἀνηλείου ταύτης Γούδας καταδίκη, καὶ ἡ δυσχέ-
 » ρεια τῶν κακοβιώτων Ἀγράφων, ἐφ' οἷς νῦν οἰκοῦμεν, ἐν οἷς οὔτε οἶτος
 » γεωργεῖται (ὡς λέγεται), οὔτε οἶνος, οὔτε ἔλαιον, ἀλλ' ἐπιτίθεται ἡμῖν
 » ἐπαχθεῖς καὶ οὗτος! » (1).

Ἐκ τῶν πολλῶν μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου ὑπῆρξαν καὶ ὁ Διονύσιος
 Μουσελίμης μητροπολίτης Λαρίσσης καὶ πεντάκις πατριαρχεύσας, ὁ
 Σεβρῶν Ἀνθιμος, ὁ Δημητριάδος Ἰωαννίκιος, Θεοφάνης, Παῖσιος, Συ-
 μεὼν Φιναρίου, ὁ Λοιδορικίου Νεόφυτος, ὁ Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων
 Ἰάκωβος, ὁ Θεσσαλονίκης Ἰάκωβος. Ὑπὲρ πάντας ὁμῶς ἡγάπα Ἀνα-
 στάσιον τὸν Γόρδιον καὶ Χριστόφορον τὸν Αἰτωλὸν, εἰς οὓς κατέλειπεν
 ἀποθνήσκων καὶ τὴν βιβλιοθήκην του.

Οἱ Προκόπιος, Μελέτιος καὶ ἄλλοι ἐπαινοῦσι μεγάλως τὸν Εὐγέ-
 νιον, τὸν ὁποῖον κατὰ λάθος διχοτέμνουσιν εἰς Αἰτωλὸν καὶ Ἀκαρναῖνα.

Ἐγραψε διάφορα θρησκευτικὰ συντάγματα καὶ λόγους, καὶ Βίον Κυρίλλου
 τοῦ Λουκάρειος, ὡς ἁγίου.

Περιεσώθησαν δὲ διάφοροι ἐπιστολαὶ τοῦ ἔτι 26 πρὸς Διονύσιον Λαρίσσης
 (1662—66), καὶ ἀνὰ μία πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Δημητριάδος (1662), πρὸς τὸν
 ἱερομόναχον Ἀγαθάγγελον (1664), Γερμανὸν τὸν Λοκρὸν (1663), καὶ Πανα-
 γιώτην Νικουσίον.

Διετῆραι δὲ τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε πεπαιδευμένων, καὶ
 πρὸ πάντων Νικουσίου, καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ὅστις ὑπεγρά-
 φετο ἐπιστελλῶν α' Ὁ ἐν Χριστῷ υἱὸς αὐτῆς Ἀλέξανδρος (2) ».

Ὁ μαθητὴς τοῦ Γόρδιος, ὡς λέγει ὁ Προκόπιος, συνέγραψεν ἐν ἐκτάσει τὸν
 βίον τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου διδασκάλου του.

(1) Καὶ ὁ τότε Ἀγράφων Ἰάκωβος δὲν ἔδειξε τὸ ἀπαιτούμενον σέβας πρὸς τὸν
 σεβάσιμον τοῦτον διδασκάλον, ὡς δείκνυται ἐκ τινος ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν αὐτὸν
 Διονύσιον.

(2) Ἀλεῖανος Ἰωνικῆ φιλλάδ. Γ—Δ, — Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου καὶ Γορδίου.

Παναγιώτης Νικουσίος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1613¹ κομιδῇ νέον πα-
 βέλαθεν ὁ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱεροκέρυξ καὶ διδάσκαλος Μελέτιος
 Συρίγος, καὶ ἐξεπαίδευσεν τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς Ἀσιανὰς διαλέκτους.
 Εὐφυΐα κεκοσμημένος ἐξέμαθε τὴν Ἑλληνικὴν ἄριστα, τὴν Ἀραβικὴν,
 Περσικὴν, καὶ Τουρκικὴν· εἶτα δ' εἰς Πατάδιον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Συρίγου (1)
 σταλὲις πρὸς τελειοτέραν σπουδὴν, ἐγένετο ἐγκρατὴς τῆς Λατινικῆς
 καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ δι' αὐτῶν τῶν μαθηματικῶν ἐπιστημῶν
 καὶ τῆς ἀστρονομίας. Τοσοῦτον δ' ἠὲδοκίμησεν εἰς τὸν τελευταῖον
 τοῦτον κλάδον, ὥστε ἐκτὸς τῆς μεγάλης τιμῆς ἦν ἀπελάμβανεν ὡς
 ἀστρονόμος παρὰ τοῖς Εὐρωπαίοις, ἐθεωρεῖτο παρὰ τῶν Τούρκων ὡς
 προγινώσκων τὰ μέλλοντα.

Ἐπανακάμψας ἐκ Παταβίου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνέλαβε τὰ
 καθήκοντα διερμηνέως τῆς πρεσβείας τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας,
 καὶ κατόπιν ἐτέρων Εὐρωπαϊκῶν πρεσβειῶν, ἐπὶ τέλους δὲ καὶ τῆς
 ὑψηλῆς Πύλης συγχρόνως. Ὡς διερμηνεὺς τῆς Γερμανικῆς πρεσβείας
 διετέλεσεν εἴκοσι πέντε ἔτη, ἀναφέρεται δὲ ὡς τοιοῦτος ἐν 1619.
 Ἀπὸ τίνος δ' ἐποχῆς ὁ Νικουσίος ἀνέλαβε τὸ διπλοῦν ἀξίωμα διερ-
 μινέως τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τῆς ὑψηλῆς Πύλης ὀριστικῶς ἀγνοεῖ-
 ται· γινώσκεται μόνον, ὅτι διετήρησεν αὐτὸ μέχρι τοῦ 1666, ὅτε
 συστρατευσάμενος ἐπὶ Κρήτην μετὰ τοῦ μεγάλου βεζίρου Ἀχμέτ-
 Κιουπρουλῆ, ἀφιερῶθη ἰδίως εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν τῆς Πύλης ὑπη-
 ρεσίαν. « Ὁ Παναγιώτης, λέγει ὁ Κάντεμιρ, ἀπέβη τοσοῦτον ἀναγ-
 » καίος εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐλὴν, καὶ τοσαύτην ἐνέκτητο παρ' αὐ-
 » τῇ ὑπόληψιν, ὥτε οὐδέποτε χριστιανὸς παρέστῃσε πρόσωπον οὔτω
 » λαμπρὸν, οὐδὲ τὸ μέλλον γεννήσει ὅμοιον αὐτῷ· ὑπῆρξε διὰ τὸν
 » βεζίρην ὅτι ὁ Ἀχιτόφελ διὰ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ὁ Ὀδυσεὺς διὰ
 » τοὺς Ἕλληνας· τοῦτέστιν ἀνὴρ πολύμητις καὶ μὴ ὑπὸ προσκομιμάτων
 » καταβαλλόμενος. » Τρία δέ τινα πρὸς τοῖς πολλοῖς ἄλλοις δύνανται
 νὰ καταδείξωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ Νικουσίου, ὡς χριστιανοῦ, καὶ ὡς
 Ἕλληνος· ἡ πολύκροτος μετὰ τοῦ Βανῆ ἐφένδη συζήτησις αὐτοῦ περὶ
 ὀρθῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν, ἡ διαγωγὴ του κατὰ τὴν πολιορκίαν
 καὶ ἄλλωσιν τῆς Κρήτης, καὶ τὸ περὶ κατοχῆς τῶν ἁγίων τόπων
 ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, μεσολαβήσει αὐτοῦ, ἐκδοθὲν φερμάνιον. Ἀλλὰ
 ταῦτα πάντα κατ' ἔκτασιν ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ Ε. Σταματιάδου, παρα-

(1) Κωνσταντίνου Πατριάρχου, περὶ τῆς Μεγάλης τῶν Γένους σχολῆς Ὑπόμνημα

λείπονται καὶ διὰ τὸ σχοινοτενές καὶ ὡς ἥκιστα ἀρμόζοντα ἐν φιλολο-
γικῇ μᾶλλον βιογραφίᾳ.

Ὁ Παναγιώτης συνεζύχθη τῷ 1665 εὐγενῇ τινα νέαν ἐκ τῆς
τῶν Καντακουζηνῶν οἰκογενείας ⁽¹⁾, ἐξ ἧς ἀπέκτησεν ἓνα μόνον υἱόν,
καταφαγόντα εἰς τῶν ἀλχημιστῶν τὰς χυμαῖρας ἅπασαν τὴν πα-
τρικὴν οὐσίαν.

Ὁ Νικουσίος ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1673 ἐξ ἀποπληξίας· ὁ
δὲ θάνατός του ἀναφέρεται οὕτως ὑπὸ Καντεμῖρου. Μιᾶ τῶν ἡμερῶν
ἀστεϊζόμενος μετ' αὐτοῦ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Σάξας ὁ μέγας βε-
ζῖρης, τὸν ἠρώτησε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ, πῶς ἐνῶ ἦτο τόσοσος σοφός
καὶ προεγίνωσκε τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, δὲν ἠδύνατο νὰ προῖδῃ
τὰ ἴδια. Πρὸς ταῦτα ὁ Παναγιώτης, ἀπήντησεν, ὅτι ἂν ὁ μέγας βε-
ζῖρης ἐλάμβανε τὸν κόπον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν του τὴν ἐκτε-
νῶσαν τῆς νυκτός, ἤθελεν ἶδει τί, προξενήσον αὐτῷ λύπην καὶ δυσ-
ρέσκειαν. Ὁ βεζῖρης ἀνυπόμονος νὰ λύσῃ τὸ αἰνίγμα, ἐπορεύθη περὶ
τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Παναγιώτου· ἀλλ' εἰσερχόμενος
ἀπήντησε τοὺς ὑπηρετάς ὀλολύζοντας καὶ θρηνοῦντας· παρ' αὐτῶν
δ' ἔμαθεν ὅτι ὁ Παναγιώτης ἀπεβίωσεν· εἰς τῶν ὑπηρετῶν πλησιάσας
τότε τῷ εἶπεν, ὅτι πρὶν ἀποθάνῃ τῷ ἀνέθηκε νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ
βεζῖρου τὴν χάριν ἵνα μετακομισθῇ ὁ νεκρός του εἰς Κωνσταντινού-
πολιν καὶ ἐνταφιασθῇ ἐκεῖ. Πρὸς ταῦτα ὁ Κιουπροῦλης ἀπήντησε.
« Λυποῦμαι διότι ὁ Παναγιώτης, ὃν τοσοῦτον ἠγάπησα, καὶ ὅστις
» ὑπηρετήσῃ τὸ διδάνιον πιστότερον ἢ ὅσον προσεδόκατο ὑπὸ χρι-
» στιανῶν, ἀναδειχθεὶς κατὰ τε τοῦτο καὶ κατὰ τὰ ἄλλα αὐτοῦ
» σπάνια προτερήματα ὑπέρτερος καὶ αὐτῶν τῶν μουσουλμάνων, δὲν
» ἐπέσθη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν εἰς τὸν προφή-
» τιν ὑποταγὴν του. Διὰ τῆς πράξεως ταύτης ἤθελεν ἐπιστέφει
» ἅπαντα τὸν βίον του, καὶ πρῶτος ἐγὼ ἤθελον ἄρει τὸν νεκρὸν του
» ἐπὶ μίαν λεύγαν εἰς τοὺς ὤμους μου. Ἀλλ' ἂν ἡ ἔλλειψις αὐτῇ
» δύναται νὰ τῷ κλείσῃ τὸν παράδεισον, ἐγὼ ὅμως ἐκτιμῶν τὸν
» πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ἡμῶν ζῆλόν του, νομίζω εὐλογον νὰ ἐκπληρωθῇ
» ἡ αἵτησις του ὅπως ταφῇ ὅπου ἐπεθύμησε ». Τοιοῦτοτρόπως ὁ μέ-
γας βεζῖρης ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς ὑπηρετάς τοῦ Παναγιώτου νὰ μετα-
κομίσωσι τὸν νεκρὸν αὐτοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, δοὺς αὐτοῖς καὶ

(1) Ὁ Βαλιέρος λέγει τούναντιον, ὅτι ἡ σύζυγος τοῦ Νικουσίου ἦτο Χία τὴν πατ-
ρίδα, τὸ γένος Καλδοχορέση· ὥστε πιθανὸν ἐνυμφεῖσθαι δις.

χάτι σερίφιόν ἀπευθυνόμενον μὲν πρὸς τὸν διοικητὴν Κωνσταντινουπόλεως, παραγγέλλον δὲ τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην νὰ τὸν κηδεύσῃ μεθ' ὅλης τῆς δυνατῆς πομπῆς.

Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο, παρευρεθέντων εἰς τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ πάντων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήνων καὶ ἐπισήμων ἀλλοδαπῶν ὁ νεκρὸς του κομισθεὶς εἰς τὴν ἐν νήσῳ Χάλκη μονὴν τῆς Θεομήτορος, ἣν αὐτὸς ἀνωκοδόμησεν, ἐτάφη αὐτόσε. Ἐπὶ δὲ τῆς ἐπιταφίᾳ πλακὸς ὑπάρχει γεγλυμμένον κηρύκειον, ὡς ἐμβλημα τῆς ἀξίας του, καὶ κάτω αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Τῷ Σωτῆρι Θεῷ.

Παναγιώτης.

Ἐνθάδε κεῖται Παναγιώτου δέμας,
Ἑρμηνέως ἀνακτος ἀρίστου λίαν,
Μέγα διαπρέψαντος ἐν σοφῶν λόγοις,
Καὶ βασιλείαν ἀξίαν εἰληφότος,
Λειοπότος φῶς πρὶν τὸ γῆρας προφθάσῃ.
Ψυχὴ δὲ ἀπέπτη χῶρον εἰς μακαρίων.
αἶχ' Ὁ Σεπτεμβρίου κδ'.

Πολλοὶ ἐπῆνεσαν τοῦ Νικουσίου τὴν πολιτικὴν περίνοιαν, τὸν πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτα, καὶ τὴν πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ παιδείαν ἀφοσίωσίν του. Ἀντὶ παντὸς ἐτέρου ἐγκωμίου παρατιθέμεθα ὅτι ὁ πολυμαθέστατος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἱστοριογράφος Hammer περὶ αὐτοῦ ἐκφέρει· «Ὁ Νικουσίος ἦτο δεξιώτατος περὶ τὰς διαπραγματεύσεις, πολιτικὸς δὲ ὑδερκέστατος, ἀνὴρ εὐθύτατος, καὶ τῶν » στασιαστῶν ὁ ἐχθρὸς καὶ ὁ τρόμος. Διετέλεσεν ὑπέρμαχος ἰσχυρὸς » τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, κατορθώσας τὴν εἰς αὐτὴν ἀπόδοσιν » τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἁγίων τρόπων, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἂν οἱ Ἕλληνες » ἀπήλαυσαν ἐπὶ ῥοῆς τινος παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ, εἰς τὸν ἄνδρα » ἐκείνον ὁρεῖλουσιν αὐτὴν ».

Παραντιθέμεθα δὲ καὶ τὴν ἐξῆς ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν, ἣν ἐξ Ἀγράφων ἔγραψε πρὸς τὸν πάλαι συμμαθητὴν του Νικουσίον ἐπαναστρέψαντα ἐκ Κρήτης Εὐγένιος ὁ Αἰτωλός.

«Πολὺς μὲν παρ' Ἑλλήσιν ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτι δεινὸς καὶ πάνυ τρίβων ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἦν καὶ τοῖς πράγμασιν, ἐν βουλαῖς δὲ καὶ στρατηγίαις στρατηγηκώτατος τε καὶ βουλευτικώτατος· τοιοῦτος δὴπου πρὸ τῆς ἐν Τροίᾳ μάχης ἐκείνος, διὸ καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι καὶ ἀπόβλεπτος. Τί δὲ μετὰ τὴν μάχην καὶ τὸν ἐκτοπισμὸν; Ληστριγῶνάς τε καὶ Κύκλωπας ἐνίκησε, καὶ τὴν τῶν παντῶν πολιτειῶν εἶδσιν μεμάθηκε· πανάριστος ἄρα ἢ πρότερος ἐκείνος;

τῶν μὲν γὰρ φρονήσει τε καὶ συνέσει, τῶν δὲ ἀνδρίᾳ καὶ ἐμπειρίᾳ περιήν, καὶ σχεδὸν τῶν τότε ἀρίστων πάντων περιεγένετο. Οὕτω δὴ καὶ σὺ φίλων ἀνδρῶν πανάριστε καὶ περιπόθητε· πρὸ γὰρ τῆς ἑναγχος μάχης, καὶ τῶν ἐκεῖσε πραγμάτων περίθλεπτος πανταχοῦ, μετὰ δὲ τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐπάνοδον λαμπρότερος ἄρα καὶ κλεινὸς παρὰ πᾶσι, καὶ τοῦτο οὐ δῶρον ἂν εἴποι τις ἢ φιλοτιμία τῶν κρατίστων ἡγεμόνων, ἀλλ' ἢ καὶ τῆς οἰκοθὲν ἀρετῆς ἄθλον καὶ φιλοπονίας τῆς περὶ τὰ γράμματα· δεδοκίμασται γάρ σου ἡ φρόνησις τοῖς πράγμασι, πλείον ἢ ὁ χρυσοῦς τῷ πυρί· τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος καὶ καλλίονα πυθέσθαι τῷ τῶν ὧν εὐχομαι Θεῷ· τὸ γὰρ περιὸν τῆς σῆς δυνάμεως καὶ τῆς διανοίας καὶ τοῖς ἄλλοις· καλοῖς, οἷς νῦν Χριστοῦ χάριτι πλεονεκτεῖ πῶς τῶν πολλῶν ἐν πᾶσι πανταχοῦ μεταδίδεται τῇ πνευματικῇ ἀδελφότητι τὸ καλόν· χαίρω τοιγαροῦν ἐγὼ μᾶλλον ἐπὶ τῇ σῇ εὐπραγίᾳ καὶ δυνάμει ἢ ἐπὶ τοῖς τοῦ Κροίσου τοῦ Λυδοῦ θησαυροῖς ἄλλοι· ἀλλὰ μακαρίους ἔγωγε νῦν καὶ εὐδαίμονας ἡγοῦμαι τοὺς θεατὰς γενέσθαι ἀξιοθέντας τῆς τε ἡδίστης σου ἐπανόδου καὶ ὁμιλίας· εἰσιτάκαμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ ἀπόντες τὰ σῶστρα τῷ λογίῳ Θεῷ καὶ χαριστήριζι τῆς σῆς ἐπανόδου μετὰ πολλῶν φ' ὧν· ἀλλὰ ζημίαν ἡγοῦμεθα, εἴ ἴσθι, τὴν ἀπότευξιν οὐ τὴν τυχοῦσαν· χρησταῖς δὲ καὶ πάλιν καὶ αἰσίαις τρεφόμεθα· ἐλπίσιν ἰδεῖν τε καὶ περιπτύσσασθαι σὲ τὴν ἐμὴν φίλην καὶ περιπόθητον κεφαλὴν . . . »

Ὁ Νικουσίος ἐτίτλοφορεῖτο πρῶτος διερμηνεὺς καὶ σεκρετάριος τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἦτον ἐγγεγραμμένος ὑπὸ τῆς δημοκρατίας τῆς Γενούης εὐπατρίδης αὐτῆς, διότι τῷ 1688 περιεποιήθη μέγας τὸν παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἀπασταλμένον αὐτῆς μαρκήσιον Αὐχουστίνον Δουράτζον⁽¹⁾.

Συγγραμματα.

— Διάλεξις πρὸς Βανῆ-ἐφένδην περὶ τῆς πίστεως τῶν χριστιανῶν. (ἐδημοσιεύθη γαλλιστὶ ὑπὸ Ricaut· εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν δ' εὗρηται ἀνέκδοτος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Πάτμου).

— Περὶ τοῦ ὀβελίσκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐπιστολιμαία διατριβὴ πρὸς Ἀθανάσιον τὸν Κέρκερον.

— Ἐπιστολαὶ πρὸς Εὐγένιον Αἰτωλὸν, καὶ ἄλλους.

Περὶ τῆς ὑπὸ Νικουσίου ἐκδόσεως τῆς ὀρθοδόξου ὁμολογίας Πέτρου τοῦ Μογίλα πολλαὶ ὑπάρχουσι διαφωνίαι. Ἐν τῷ βίῳ Μελετίου Συρίγου εἶπομεν, ὅτι οὗτος μὲν μετέφρασεν αὐτὴν, ὁ δὲ Νικουσίος κατέβαλε τὴν πρὸς ἑκδοσὴν δαπάνην. Ὁ Ὡμαῆς Φρίτζιος ἀπατηθεὶς ἐκ τῆς προτασσομένης ἐγκυκλίου τοῦ πατριάρχου Νεκταρίου λέγει, ὅτι οὗτος εἶνε καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ὁμολογίας. « Confessionem novam ecclesiae Graecae Orientalis a Patriarcha Hierosolymitano Nectario anno Christi MDCLXII compositam ». Ὁ δὲ

(1) Ἐπ. Σταματιάδου, Γεωγραφία τῶν μεγάλων διερμηνέων. — Ἐπ. καὶ Cantemir, Histoire de l'Empire Ottoman. — Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman. — Ricaut, de l'etat present des Eglises.

*Οφμανν (Historia Catechismi Russorum) κατὰ λάθος ἀποδίδει τὰς ἐν τῇ τελευταίᾳ παραγράφῳ τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Νεκταρίου ὑπὲρ Νικουσίου εὐχὰς ἃ ἐπαίνους εἰς τὸν Μογίλαν (Nectarius ipse summis laudadibus tollit Mogilam . . . »

Ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐγκυκλίου δηλοῦται, ὅτι ὁ Νικουσίος τινόντι ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος. « Ὁ σοφώτατος οὐχ ἦτιον δὲ » καὶ θεοσεβέστατος καὶ ὀρθοδόξοτατος Ἑρμηνεὺς τοῦ Ἀνατολικοῦ καὶ Αὐτι- » κοῦ κράτους τῶν Αὐτοκρατόρων, κύριος Παναγιώτης, οἶα τοῦ ἡμετέρου τῶν » Γραικῶν γένους ἐς ἄκρον ζηλωτῆς, καὶ τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν δόγματος διὰ » πυρος ὑπερασπιστῆς, πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ μεγαλοπρεπέσιν ἔργois, καὶ » τοῦργου τούτου γενέσθαι προστάτης οὐκ ὠκνησε, τοῦ τύπου δηλαδὴ καὶ » κατὰ τὴν ἡμῶν τε καὶ τῶν λατίνων φωνῇ (καίπερ πολιτικαῖς φροντίσιν » ὄσαι ὦραι ἐνειλούμενος) οἰκείους ἀναλώμασι ταύτην ἐκδοῦναι ». — Ὁ Βρετὸς (Κατάλογος Νεοέλλ. Φιλολ. Α'. σελ. 34) καταγράφει ὑπ' ἀριθμὸν 404 τὴν ἔκδοσιν ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁρθόδοξος Ὁμολογία τῆς καθολικῆς καὶ Ἀποστόλι- » κῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μονῇ, » ἔτει αχξβ'. Νοεμβρίου ἡ. » προσθήμενος, ὅτι « ἐτυπώθη ἐν τῇ πατριαρ- » χικῇ τυπογραφείῳ ». Ἀμέσως δὲ κατωτέρω ὁ αὐτὸς καταγράφει ὑπ' ἀριθ- » μὸν 402 τὴν ἐν Ὁλλανδίᾳ ἔκδοσιν « Κατήχησις τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστο- » λικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς ἐκ τῆς Ῥωσικῆς διαλέκτου μεταφρα- » σθεῖσα εἰς κοινὴν παρὰ Παναγιώτου τοῦ Διερμηνέως τῆς Ὑψηλῆς Πόλης » κλπ. Ἐν Λουγδούνῳ (τῆς Ὁλλανδίας) 1662 ». « Ὅτι ὁ Κ. Βρετὸς ἠπατήθη εἰς τὴν πρώτην καταγραφὴν τῆς ἐκδόσεως εὐκόλως καταδεικνύεται ἃ) τυπο- » γραφεῖον ἑλληνικὸν δὲν ὑπῆρχε τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει· β') ὁ τίτλος εἶνε ἀντιγραφὴ τοῦ προτασσομένου τῆς ἐγκυκλίου ψευδοτίτλου, εἰς δὲν προσετέθησαν τὰ ἐν τέλει τοῦ γράμματος τοῦ Νεκταρίου, α' Ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἡμε- » τέρᾳ μονῇ ἔτει αχξβ' Νοεμβρίου κ' ». Πιθανῶς ἔχων ἀνὰ χεῖρας δύο ἀντίτυπα ἐκ τοῦ ἐνὸς τῶν ὁποίων ἔλειπε τὸ προμετώπιον ἐνόμισεν ὡς διαφόρῃ ἐκδόσεις, καὶ μὴ ἐπισταμένως ἐπιθεωρήσας κατέγραψε τὸ μὲν πρῶτον ὡς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέν, τὸ δὲ δεύτερον ἐν Ὁλλανδίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ ὁ δεύτερος τίτλος δὲν μᾶς φαίνεται ἀκριβὴς ἃ) διότι δὲν εἶνε γνωστὸν ἂν ὁ εἰς ἔκδοσιν τῆς Ὁμολογίας συνδραμὼν Νικουσίος εἶνε ταῦτο- » χρόνως καὶ μεταφραστῆς· πιθανῶς ὁ τίτλος ἦτο μακρότερος καὶ χάριν συντο- » μίας ἀφηρήθησαν ὑπὸ τοῦ Κ. Βρετοῦ τὰ ἐλλείποντα· β') οἱ Κίμμελ, Ἀϊνέκ- » κιος, Ὁφμανν καὶ ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐν Ἀμστελδάμῳ καὶ οὐχὶ ἐν Λουγ- » δούνῳ τῆς Ὁλλανδίας ἐξεδόθη δαπάνῃ τοῦ Νικουσίῃ ἢ Κατήχησις τοῦ Μογίλα, ἣτις ἀνετυπώθη ἀπαρzáλλáτως ἐν Λειψίᾳ τῷ 1693 ὑπὸ Λαυρεντίου Νορμάννου, καὶ ἐν Βρατισλαβίᾳ τῷ 1751 ὑπὸ Καρόλου Ὁφμάννου, προσθέντος καὶ τὴν Γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ Φριτζίου.

Ἀλούσιος Γραδενίγος (1).

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ, ὅπου, μετὰ τὴν

(1) Ἀντώνιος Γραδενίγος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀλوسیου ἐδόξαζε τῷ 1630 εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικὴν σχολαίῳ. (Veludo, Colonia Greca in Venezia).

ἄλωσιν τῆς πατρίδος, μέχρι θανάτου παρέμεινε, τὰς διατριβὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν Βενετίᾳ ποιούμενος. Ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἀμβρόσιος, καὶ εἶτα μετὰ τοῦ ἐνδύματος καὶ τὸ ὄνομα μεταλλάξας, Ἀλούσιος ἐπεκλήθη. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου (1664—66)· διωρίσθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως δημόσιος διορθωτὴς καὶ λογοκριτὴς τῶν ἑλληνιστῶν ἐκδιδομένων βιβλίων, εἶτα δὲ καὶ βιβλιοφύλαξ τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης ⁽¹⁾.

Ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, ὡς τὴν Ἱστορίαν τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ Κονταρῆ 1675 ⁽²⁾, τὴν Ἐρωφίλῃν τοῦ Χορτάτζη 1676 ⁽³⁾, τὴν Ἱεροκοσμικὴν Ἱστορίαν τοῦ Νεκταρίου ⁽⁴⁾, καὶ τὸ ἐξῆς μὴ μνημονευόμενον ὑπ' οὐδενός.

—Παρακλητικὴ σὺν Θεῷ ἀγίῳ, περιέχουσα τὴν πρέπουσαν αὐτῇ ἀκολουθίαν· νηυσὶ Ἑνετίῃ μετατυπωθεῖσα παρὰ Ἀνδρέᾳ τῷ Ἰουλιανῷ· ἀναλώματι μὲν καὶ καμᾶτῳ ἰδίῳ, σπουδῇ δὲ καὶ ἐπανορθώσει τοῦ Παναϊδεσιμωτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀλούσιου τοῦ Γραδενίγου ἤδη Πρωτοθύτου τῆς Πόλεως Κυδωνίας ἐν Κρήτῃ, καὶ νῦν βιβλιοφύλακος τῆς Γαληνοτάτης τῶν Ἑνετῶν ἀριστοκρατίας. Ἔστι ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀρχαί. εἰς μέγα ὄγδοον. σελ. σ' διπλαῖ (400).

Ὁ ἐκδοὺς Ἀνδρ. Ἰουλιανὸς προσφωνῶν τὴν ἑκδοσιν « εἰς τὸ πανευκλεές » στατον καὶ μεγαλοφρονέστατον τῶν Γραικῶν γένος » ἐπιφέρει περὶ Γραδενίγου ταῦτα « μῆτε ἀγρυπνῶν, μῆτε μόχθων, μῆτε δαπανῶν ἰδίου φειδομένου » πρὸς κοινὴν ὠφελειάν τε καὶ ἐπιτηδεύοντα τοῦ ἀξιοπολυδοξάστου καὶ προσφιλεστάτου αὐτοῦ γένους, ἀνθ' ὧν δικαίως ἂν αὐτῷ μεγίστας τὰς χάριτας, » ἔχειν δεῖ »

Πρὸς τὸν Γραδενίγον προσεφωνήθησαν ὑπὸ Χριστοφόρου Βουλγάρως αἱ ἐν 1674 ἐκδοθεῖσαι Ἀκολουθίαι τῶν πολιούχων Κερκύρας· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηται καὶ ἐπιγράμμα ἡρωελεγεῖον τοῦ Χριστοφόρου πρὸς τὸν Γραδενίγον, ὅστις ἐν τῷ προμετωπίῳ ἐπικαλεῖται « μελίρρυτος ἱεροκτῆρυξ, καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους πολυμαθέστατος ».

Εὐρηται παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ εἰς σύνταγμα ἢ ἀντίγραμμά τοῦ Γραδενίγου τὸ ἐξῆς χειρόγραφον « ὑπομνήματα καὶ ζητήματα εἰς τὸ Ἀριστοτέλους περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς ». Ἐν τέλει φέρεται ἡ σημείωσις. « Ἐκ τῶν τοῦ Ἀλούσιου Γραδενίγου ἰδία μηχανῇ τε καὶ μόχθῳ ».

Γεράσιμος Βλάχος.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ, ὅπου ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα μαθήματα, καταρτισθεὶς εἶτα ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν Βενετίᾳ διετέλεσεν ἐφημέριος τοῦ ναοῦ

(1) Ἐν τῇ προμετωπίᾳ τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Βουλγάρως τιτλοφορεῖται καὶ κατηγούμενος Κερκύρας, καὶ πρωτοπαπᾶς Κυδωνίας.

(2) Κατάλογος Λάμπρου, ἀριθ. 21.

(3) Βρετῶ, Β'. ἀριθ. 76. (4) Λάμπρου, 22.

τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ ἱεροκλήρου· διδάσκων τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὰς ἐπιστάμας εἰς τὸ ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον (1638—61). Ἐλθὼν εἴτα εἰς Κέρκυραν ἐμόναζεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Θεοτόκου, ἧς καὶ προσχειρίσθη ἡγούμενος (1661)· ἐκλεχθεὶς ὕστερον μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἀπεχώρησε τοῦ προσφίλου ἐρημητηρίου του, ἀφείς ἀντιπρόσωπον τὸν ἀνεψιὸν του Ἀρσένιον Καλλοῦδην· ἐλθὼν εἰς Βενετίαν διώκησεν ἐπὶ ἐξ ἔτη (1679—85) τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, παρὰ πάντων ἀγαπώμενος καὶ σεβόμενος καὶ ἀπεβίωσεν ἐγκαταλιπὼν φήμην σοφοῦ καὶ ἐναρέτου ποιμενάρχου⁽¹⁾. Ὁ συμπατριώτης του Νικόλαος Βουβούλιος ἔγραψεν ἔπαινον τοῦ Βλάχου, τῷ 1723, ὃν δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἴδωμεν καὶ προσθέσωμεν καὶ ἄλλας λεπτομερείας εἰς τὸν συντόμως ἤδη ἐκτιθέμενον βίον τοῦ λογίου Κρητός.

Ἐγραψεν ὁ Βλάχος πολλὰ καὶ διάφορα, ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν·

—Θησαυρὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς βάσεως τετραγλωσσος. Μετὰ καὶ τῶν ἐπιθέτων ἐκλογῆς, καὶ διττοῦ τῶν λατινικῶν τε καὶ Ἰταλικῶν λέξεων πίνακος. Ἐκ διαφόρων παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων λεξικῶν συλλεχθεὶς παρὰ Γερασίου Βλάχου τοῦ Κρητός, καθηγουμένου τῆς μονῆς τοῦ μεγάλου Γερασίου Σκαλωτοῦ, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τῶν ἐπιστημῶν κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους διδασκάλου. Venetiis 1659.

«Τὸ λεξικὸν τοῦτο, λέγει ὁ Βρετὸς, ἀφιερῶθαι εἰς τὸν μέγαν δοῦκα τῆς Τοσκάνης Φερδινάνδον τὸν Β'. ὑπὸ τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἐράνη ὁ πρῶτος λεξικογράφος μεταξὺ τῶν νεοελλήνων πεπαίδευμένων ἀνδρῶν. Μετὰ τὴν ἀφιερωτικὴν γεγραμμένην λατινιστὶ, ἔπονται διάφορα ἐπιγράμματα τοῦ ἰδίου λεξικογράφου, ἐγκωμιάζοντος διάφορα μέλη τῆς δουικῆς: οἰκογενείας, καὶ ἕτερα εἰς ἔπαινον τοῦ συγγραφέως Βλάχου ὑπὸ τῶν φίλων του, Ἀρσενίου ἱερομονάχου Καλοῦδης, τοῦ Κρητός, Στεφάνου Τζιγαρά, Βαρθολομαίου Συροπούλου τοῦ Κρητός, καὶ Γρηγορίου ἱερομονάχου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἢ ἔκδοσις αὕτη εἶναι τὴν σήμερον σπανία. Μετετυπώθη δὲ μὲ προσθήκην λέξεων καὶ διόρθωσιν τῶν τῆς πρώτης ἐκδόσεως παροραμάτων παρὰ τῷ τυπογράφῳ Ἀντωνίῳ τῷ Βόρτολι κατὰ τὸ 1723 καὶ 1730 ἔτος. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ προοιμίου τοῦ τυπογράφου Βόρτολι ἀναγινώσκειται ἐν ἐπιγράμματι Νικολάου Βουβουλίου ἱατροσοφιστοῦ πρὸς ἔπαινον τοῦ λεξικογράφου. Τέλος μετετυπώθη παρὰ τῷ τυπογράφῳ Νικολάῳ Γλυκεῖ, τὸ 1784 ἔτος⁽¹⁾».

—Ἀρμονία ὀριστικῇ τῶν ὄντων κατὰ τοὺς ἐλλήνων σοφοὺς, συντεθεῖσα παρὰ

(¹) Sp. Veludo, sulla Colonia Greca in Venezia.—Μουσσοῦδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Κατὰ λάθος ὁ Βρετὸς φέρει, ὅτι ὁ Βλάχος ἀπεβίωσε τῷ 1618, ἐνῶ τῷ 1683 ἦτο ἤδη ἐν τοῖς ζώσι.

(¹) Κατάλογος Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Β'. σελ. 33.

Γερασίμου Βλάχου τοῦ Κρητός, καθηγουμένου τοῦ μεγάλου Γεωργίου Σκα²λωτοῦ, εὐαγγελικοῦ κήρυκος καὶ τῶν ἐπιστημῶν διδασκάλου. Venetiis, typis Andreae Iuliani, 1664. 4^{ov}, σελ. 323. ἑλληνολατινιστί.

Προσφωνεῖ ὁ Βλάχος λατινιστί τὴν ἐκδόσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Λεοπόλδον Α', πρὸς ὃν καὶ δύο ἐλεγεία λατινιστί. Εὐρύνεται καὶ δύο ἐπιγράμματα ἑλληνιστὶ πρὸς Βλάχον, τὸ μὲν τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀρσενίου Καλλοῦδου, τὸ δὲ Γρηγορίου ἱερομονάχου Σιναΐτου Μελισσηνοῦ τοῦ Κρητός. Ἐν τῇ αὐτῇ ἡ ἐξῆς σημειώσεις, « ἐτυπώθη ἐν Βενεταῖς παρὰ Ἀνδρέα Ἰουλιανῶν ἔτη (sic) τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αχξ (sic) ἐπιμελεία καὶ διορθώσεται Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Βλάχου τοῦ Κρητός (') ».

Εἷς τινα σημείωσεν Βουβουλίου φερομένην ἐν Βίῳ Παναγιώτου Σινωπέως, ἀναγινώσκωμεν τὰ ἐξῆς περὶ ἄλλων ἀνεκδότων συγγραμμάτων τοῦ Βλάχου· « συνέγραψε Φιλοσοφικὰ καὶ Θεολογικὰ μαθήματα· λόγους ἐκφωνηθέντας εἰς τὴν ἀπλήν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. Σημειώσεις καὶ ὑποσημειώσεις εἰς τὴν Θείαν Γραφήν, τοὺς ἁγίους Πατέρας, καὶ τὰς ἱερὰς Συνόδους. Ταῦτα τῇ ἰδίᾳ τοῦ αὐτοῦ φιλοπόνου ἀνδρὸς χειρὶ γεγραμμένα, καὶ εἰς σχεδὸν τεσσαράκοντα διηρημένα βιβλία εὐρίσκονται ἐν τῇ αὐτοῦ παρὰ τοῖς ἐνταῦθα (Βενεταῖς) Ῥωμαίοις σωζομένη Βιβλιοθήκῃ ».

— Ἐγχειρίδιον Μετρικῆς, (ἀνέκδοτον παρὰ Π. Λάμπρῳ).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ Βλάχος—Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων, ὡς φαίνεται ἔκ τινος ῥήτου προτιθεμένου εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἀναστασίου Παρδίκου ἐξ Ἰωαννίνων τῷ 1836 ἐκδοθὲν ἐπιστολάριον.

— Ἐπιστολὴν ἐκ Κερκύρας πρὸς Βησσαρίωνα τὸν Μακρὴν περὶ φυσικοθεολογικῶν ζητημάτων. (ἔδημοσιεύθη ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι τομ. ΣΤ' σελ. 297—81).

— Σχολαστικὰ ζητήματα εἰς τὸ α', β', καὶ γ' βιβλίον τῶν μετεωρολογικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Χορτάκαι.

Α'. Μελέτιος. Ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Χορτακῶν οἴκου, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια γράμματα, μετέβη εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν παιδείαν, καὶ ἐν Βενετία κατασταθεὶς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κερκαλληνίας Νικοδήμου Μεταξά. Ἐδίδασκεν εἰς τὸ ἐκεῖ ἑλληνομουσεῖον (1655), χρηματίζας ἐφημέριος καὶ ἱεροκέρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· εἴτα προεχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας εἰς διαδοχὴν Ἀναστασίου Βαλεριανοῦ. Διῶκησε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ εἰκασχετίαν (1657—77), καὶ ἡ Δημο-

(') Ὁ Γρηγόριος οὗτος Βλάχος, ἀδελφὸς ἢ συγγενὴς τοῦ Γερασίμου, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1664 παρὰ Ὁρσίνῳ Ἀλθρίτζῃ ἐκδόσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Ἀπριλίου (Π. Λάμπρου, Β' Κατάλογος, ἀριθμ. 17).

κρατία ἀμείβουσα τὴν ἐξειδικασμένην εὐσυνειδήσιαν τοῦ Κρητῶς, ἐδώρησατο ἰσοβίως τὴν πρόσδοσιν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῶν Μωραϊτῶν, συνισταμένην εἰς πλέον τῶν ἑκατὸν τριάκοντα φλωρίων κατ' ἔτος, ἐκτὸς τῆς ἐνιαυσίου ἐπιχορηγήσεως ἑτέρων 180, ὡς ἀρχιεπισκόπου Φιλαδελφείας. Ὁ Μελέτιος ἦν εἰδήμων τῆς λατινικῆς, καὶ ἀρκετὰ τετριμμένος περὶ τὴν θεολογίαν⁽¹⁾, ἐκ δὲ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ μας εἶνε γνωστὸν μόνον τὸ ἑξῆς.

—Ὁμολογία, ἥτοι λόγος ἐπιδεικτικὸς περὶ τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης συντεθεῖσα μὲν παρὰ Μιχαήλου Χορτακίου τοῦ Κρητῶς, καὶ ἐκφωνηθεῖσα, ὁπόταν παρὰ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου Νικοδήμου τοῦ Μεταξᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου, εἰς τὸν τῆς ἱερωσύνης βαθμὸν ἀνέχθη· ἀφιερῶθη δὲ εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ θεοπρόβλητον Πατριάρχην τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας, κύριον Νικηφόρον τὸν πρῶτον ἐπονομαζόμενον Κλαροζάνην. Ἐνετίησιν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αχμυβ'. παρὰ Ἰωάννη Ἀντωνίῳ τῷ Ἰουλιανῷ.

Εἰς τὸν Μελέτιον προσεφώνησεν ὁ Πουικαλὴς τῷ 1661 τὴν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Καλλιέργου συντεθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Β'. Γεώργιος Χορτάτζης. Ἐγεννήθη καὶ οὗτος ἐν Ῥεθύμνῳ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Χορτακῶν· πεπροικισμένος ἐκ φύσεως μὲ λαμπρὰν φαντασίαν ἔγραψεν εἰς κρητικὸν ἰδίωμα τὴν τραγωδίαν Ἐρωφίλην, ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ ποιητικὴ χάρις, ἡ ζωηρότης καὶ ποικιλία τῶν εἰκόνων. Καὶ ὄντως ὁ Χορτάκης ἐγένετο ὁ ἐπισημότερος Ἑλλήν ποιητὴς τοῦ 17. αἰῶνος, δυνάμενος νὰ ὑπερβῇ κατὰ τὴν φαντασίαν πολλοὺς τῶν ὕστερον ἀναφανέντων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Κρητῶς εἶνε πάντῃ ἀγνωστον, μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγους στίχους πρὸς κατάδειξιν τῆς φαντασίας τοῦ ποιητοῦ.

Ἐν Προλόγῳ ὁ Χάρων παριστάμενος μονολογεῖ.

Ἡ ἄγρια κ' ἡ ἀνελύπητη, κ' ἡ σκοτεινὴ θεωρία μου,
καὶ τὸ δρεπὸν ὅπου βαστῶ, καὶ ταῦτα τὰ γυνά μου
κόκκαλα, κ' ἡ πολλαῖς βρονταῖς, κ' ἡ ἀστραπαῖς ὁμάδι,
ὅπου τὴν γῆν ἀνοίξαι, κ' ἐβγῇκ' ἀπὸ τὸν Ἄδην,
ποῖς εἶμαι μοναχάτῳνε δίχως μιλιὰ μπορούσι
νὰ φανερώσουν σήμερο 'ς ὅσους μὲ συντηροῦσι.

.

Ἐγῶμαι κείνος τὸ λοιπὸν ἀπ' ὅλοι μὲ μισοῦσι,
καὶ σκυλοκάρδη καὶ τυφλὸν, κ' ἄπονον μὲ λαλοῦσι.

(1) Veludo, Colonia Greca in Venezia.

Ἐγὼ μ', ἀποῦ τῇ Βασιλεὺς, τῇ μπορεμένους οὐλους,
 τῇ πλούσιους κ' ἀνήμερους, τῇ ἀφένταις καὶ τῇ δούλους;
 τῇ νέους καὶ τῇ γέροντες, μικρούς καὶ τῇ μεγάλους,
 τῇ φρόνιμους καὶ τῇ λωλοὺς, κ' ὅλους ἀνθρώπους τῇ ἄλλους,
 γιὰ μὰ γιὰ μὰ ὄντε μοῦ φανῇ ῥίχνω καὶ θανατόνω,
 κ' εἰς τὸν ἀθὼ τῇ νιότης τους τῇ χρόνους τους τελιόνω.
 Λυόνω τῇ δόξαις καὶ τιμαῖς, τὰ νόματα μαυρίζω,
 τῇ δικαιοσύναις διασκορπῶ, καὶ τῇ φιλιαῖς χωρίζω
 τῇ ἄγριας καρδιαῖς καταπονῶ, τῇ λογισμοὺς ἀλλάσσω,
 τῇ ὀλίβδες ῥίχνω ἔς μιὰ μεριά, καὶ τῇ ἔγνοιαις κατατάσσω.
 Κ' ἐκεῖ ποῦ μὲ πολὺ θυμὸ τὰ μάτια μου στραφοῦσι
 χώραις χαλοῦν ἀλάκαιραις, κόσμοι πολλοὶ βουλοῦσι.
 Ποῦ τῶν Ἑλλήνων ἡ βασιλειαῖς; ποῦ τῶ Ῥωμιῶν ἡ τέσαις
 πλούσαις καὶ μπορεζόμεναις χώραις; ποῦ τόσαις γνώσαις;

• • • • •

Φτωχοὶ στὸ λάκκο κατοικοῦν, βουβοὶ μὲ δίχως στόμα,
 ψυχαῖς γδυμναῖς δὲν ξεύρω ποῦ στὴ γῇ λιγὰκι χώμα.
 Ὡ πλῆσια κακοῤῥέζικοι καὶ γιάντα δὲ θεωροῦσι
 τῇ μέραις πῶς λιγαίνουσι, τῇ χρόνους πῶς περνοῦσι
 τὸ ψὲς ἐδιάβη, τὸ προχθὲς πληρὸ δὲν ἀνιστοῦται,
 σπῖθα μικρὴ τὸ σήμερο στὰ σκοτεινὰ λογαῖται.
 Ὡ ἕναν ἀνοιγοσφάλισμα τῶν ἀμματι' ἀποσῶνω,
 καὶ δίχως λύπησι καμιά πᾶς ἀνθρώπο σκοτῶνω.
 Τὰ κάλλη σβύνω, κ' ὁμορφο πρόσωπο δὲ λυποῦμαι,
 τοὺς ταπεινοὺς δὲ λετμονῶ, τοὺς ἄγριους δὲ φοβοῦμαι.
 Τοὺς φεύγουν φτάν' ὀγλήγορα, τοὺς μὲ ζητοῦν μακραίνω,
 καὶ δίχως νὰ μὲ κρᾶζουσι συχνὰ τῇ γάμους μπαίνω.

• • • • •

Φτωχοὶ τ' ἀρπᾶτε φεύγουσι, τὰ σφίγγετε πετοῦσι,
 τὰ περιμαζόνετε σκορποῦν, τὰ κτίζετε χαλοῦσι.
 Σὰ σπῖθα σβύν' ἡ δόξα σας, τὰ πλούτη σας σὰ σκόνη
 σκορπούσηνε καὶ χάνονται, καὶ τ' ὄνομα σας λυόνη.
 Σὰ νᾶτον μὲ τὸ χέρι σας γραμμένο εἰς περιγιάλι,
 στὴ διάκρισι τῇ θάλασσας, γῇ χάμαι στὴν πασπᾶλη.

• • • • •

Ἡ τραγωδία αὕτη διηρημένη εἰς πράξεις πέντε ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ
 σχολαστικὸς δὲ τις ἐτόλμησεν ἵνα ἐπιβάλλῃ χεῖρα καὶ μεταβάλλῃ τὴν γλῶσσαν,
 πλὴν οἱ ἐκδίδοντες μετ' οὐ πολὺ ἰδόντες τὸ λάθος ἔσπευσαν ἵνα μετατυπώσωσιν
 αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην γλῶσσαν. Ἀμβρόσιος Γραδενίγος ἐπιστατῆσας εἰς τὴν
 ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ ἐν ἔτει 1676 γενομένην ἀνατύπωσιν λέγει προοιμιαζό-
 μενος. « Ἡ παροῦσα τραγωδία, ὅσον εἶναι μελῖρρυτος καὶ γλυκοδιήγητος εἰς
 τὴν ρυθμικὴν τῆς γλῶσσης, τὴν Κρητικὴν, τόσον εἶναι ἀνοστομίλητη καὶ

» συχαδερή εἰς ἑτέραν καὶ ἀλλοδαπὴν ὁμίλιαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν νὰ ἐτυπώθῃ
 » πρόπαλαι εἰς γλώσσαν κατὰ πολλὰ διεφθαρμένην, ὅπου καμμίαν νοστιμάδα
 » δὲν ἐπροξένα, μάλιστα ναυτιασμὸν καὶ ἀναγουλιασμὸν ἐπαρακίνα εἰς ὅλους,
 » ἰδοὺ ὅπου τῶρα νεωστὶ μὲ ἐπιμέλειαν καὶ ἔξοδον ἐδικόν μου τὴν δίδω εἰς
 » τὸν τύπον, πρὸς χάριν τῶν ἀναγινωσκόντων, διορθωμένην, ὡς ἐγράφη καὶ
 » ἐσυντέθῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ποιητοῦ . . . Πᾶσα γλώσσα χαίρεται εἰς τοὺς
 » ἰδιωτισμοὺς τοὺς ἰδίους, ὅθεν κανεῖς μὴ ἀποκτᾷ νὰ συγχύσῃ τὰς γλώσσας ».

Ἰωάννης Μούρμουρης.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ. Πρὸς τοῦ-
 τον Γεώργιος ὁ Χορτάτζης προσφωνῶν τὴν Ἐρωφίλῃν λέγει·

Σ' ἐδιάλεξα εὐγενέστατε Μούρμουρ' ὀψηλοτάτε,
 ῥήτορα 'π' ὅλαις τζ' ἀρεταῖς καὶ τζῇ τιμαῖς γεμάτ',
 μὲ τ' ὄνομά σου τοῦτό μου τὸν κόπο νὰ στολίσω,
 καὶ χάρι ἀπὸ τζῇ χάραις σου πλήσα νὰ σοῦ χαρίσω.

. . . .

Γιατὶ ὅσο σὲ θεωρῶ ψηλὸ σὲ βλέπω κ' ἄλλο τόσο
 μὲ σπλάχνος ἀνεξίκακο, κ' ἄμετρη καλοσύνη.
 Κ' εἶσαι 'π' τὴν περηφάνῃσι μακρὰν τοῦ κόσμου κείνῃ
 τῇ σκοτεινῇ, ποῦ δὲ γεννᾷ λάβρα, οὐδὲ φῶς χαρίζει,
 μὰ τζίκα μόνον καὶ καπνὸ τὰ τρίγυρα γεμίζει.

. . . .

Γίν' ὁδὸν, γὰρ τζῇ στράτας μου, νὰ φύγω τοῦ χειμῶνα
 τζ' ἀνεμικαῖς, κ' ὡς πεθυμῶ ν' ἀράξω στὸ λιμῶνα,
 γιατί ὅσαις θέλουν παραχαῖς, κ' ἀνέμοι νὰ γερθοῦσι,
 κ' ὅσα φουσκώσουν κύματα, στὸ βράχος δὲνμποροῦσι
 ποτέ τους νὰ μὲ ρίξουσι, γ' ἄλλοιῶς νὰ μὲ ζημιώσου,
 θεωρῶντας μόν' ὡς Ἄστρο μου λαμπρὸ τὸ πρόσωπό σου.

Κ' ἂν εἶναι κ' ἀποκόπησα χάρισμα νὰ σοῦ δώσω
 ἄξιον, καθὼς ἐτύχαινε, καλὰ δὲν εἶναι τόσο,
 τζῇ Τύχῃ δὸς τὸ φταίσιμο, κ' ὄχι τοῦ θελημάτου,
 γιατί ψηλαῖς τζῇ πεθυμιαῖς πᾶσα καιρὸν ἐκράτου.
 Μὰ κείνῃ χάμαι τζ' ἔρριξε, καὶ τὰ φτερά ποῦ σῶνα
 'ς ὅρος νὰ μ' ἀνεβάσουσι ψηλὸ ποῦ τ' Ἑλικῶνα,
 μοῦ κόψ' ὄντ' ἀρχήσας καὶ χαμηλοπετοῦσα,
 κ' ἡ ὄρεξι μ' ἀπόμεινε μόνον σὰν πρῶτας πλούσα.

Κ' ἀντὶς τὰ θάρρειε κ' ἔλπιζε, κ' ἔδειχνε, κ' ἔτασέ μου,
 κ' εἰς τζ' οὐρανούς συχνότατα τὸ νοῦν ἀνέβαζέ μου,
 μοῦ κτίζει πύργους στὸ γαλὸ, περβόλια στὸν ἀέρα,
 κ' ὅ,τι τὴν νύκτα μεριμνῶ, χάνεται τὴν ἡμέρα.

Βουλγάρεις.

Α'. Νικόλαος Βούλγαρις· ἐγεννήθη τῷ 1634 ἐν Κερκύρᾳ ἐξ ἐπιστῆμου

οικογενείας πάλαι ἐξ Ἑπείρου μετοικησάσης ἐν τῇ νήσῳ⁽¹⁾. Ἀπελθὼν εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἰδίως τὴν ἱατρικὴν, ἐφ' ἣ καὶ ἠξιώθη τοῦ στεφάνου τῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐξήσκει τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ συνέγραψε πολλὰ καὶ διάφορα, μαρτυροῦντα τὴν πολυμαθειαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός. Ἦτο μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων⁽²⁾. Κατὰ ποῖον ἔτος ἀπεβίωσεν ὁ Βούλγαρις ἀγνοοῦμεν· ὁ Παπαδόπουλος λέγει, ὅτι ἐξ ἡ τῷ 1684. (Quo anno decesserit in patria non novimus, nec tamen ante anno 1684, nam triennio ante catechesis ejus excudebatur Venetiis)⁽³⁾.

Συγγράμματα.

— Ἐκθεσις τῆς ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἀνακομιδῆς τοῦ λειψάνου τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος. (Ἐδημοσιεύθη ἰταλίστι ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669, καὶ τῷ 1857 ἐξελληνισθεῖσα ἐξεδόθη ἐν Κερκύρᾳ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ὑπὸ τῶν λογίων Ν. Τ. Βουλγάρως καὶ Ν. Μάνεση).

— Αἱ θεαὶ καὶ ἱερὰ ἀκολουθεῖαι Σπυρίδωνος τοῦ θαυματουργοῦ, Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου τῶν ἀποστόλων, μετὰ Κερκύρας τῆς Βασιλίδος καὶ Παρθενομάρτυρος, Ἀρσενίου τε Κερκύρας μητροπολίτου, ἁγίων καὶ πολιούχων καὶ προστατῶν πόλεως καὶ νήσου Κερκύρας. (Αἱ ἀκολουθεῖαι φέρουσαι ἐν ἐκάστη σελίδι ἰδίαν ἀρίθμησιν ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674, καὶ προσεφωνήθησαν εἰς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον).

— Κατήχησις ἱερὰ, ἥτοι τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἐξηγήσις. Ἐνετίῃσι 1684. (Ἐτυπώθη παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ μετὰ σελίδα τὴν 218 τίτλῳ· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται τοῦ αὐτοῦ Βουλγάρως· προσφωνητικὴ πρὸς Λέοντα τὸν Γλυκύν· ἐπιγράμματα εἰς Νικόλ. καὶ Λέοντα Γλυκύν· ἕτερον πρὸς τὸν πρωτοπαπὰν Κερκύρας καὶ τὴν ἱερὰν πεντάδα τῶν ὑπερτίμων αὐτοῦ ὁφικίων, Ἰωάννην Φλώρου Σακελλάριον, Σπυρίδωνα Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν Ἐκκλησιῶν, Γεώργιον Αὐλωνίτην ἀρχιμανδρίτην, Ἀντώνιον Μάνεσιν Ἱερομνήμονα, καὶ Γεώργιον Βούλγαριν ἄρχοντα τῶν μοναστηρίων. Ἐκτὸς τούτων καταχωρεῖται ἐπιστολὴ τοῦ λογίου ἀρχιερέως Κερκύρας Ἰωακίμου Ῥίγκη περὶ τῆς κατηχήσεως, καὶ μακρὸν ἐλεγείον τοῦ παιδὸς ὑμένου ἱερομνήμονος Ἀντωνίου Μάνεση πρὸς τὸν συγγραφεᾶ, ἀρχόμενον ὡς ἐξ ἑ-

Αἰνέσατε Μοῦσαι Νικόλαον.

Κερκύρας γέννημα, Ἰταλίας θρέμμα, Ἑλλάδος καύχημα.

Ἄνδρα φερώνυμον νίκης, ὁμοφυῆ ἀρετῆς.

Τελευτᾷ δὲ διὰ τῶν ἐξῆς στίχων.

Ἀναβιωσάσης σοφίας καθισταμένη τρόπαιον ἡ Ἑλλάς,

(1) Προσφωνητικὴ Κατηχήσεως εἰς Λέοντα Γλυκύν.

(2) Μουσταξίδου, Περὶ τῶν Ἀκαδημιῶν Κερκύρας.

(3) Historia Gymn. Patavini, σελ. 317.

Ἐν τοῖς Νικολάου χαρακτηῖται
Σκιὰν γεραίρει τοῦ ἐξιτήλου φωτός.

Ἡ Κατήχησις τοῦ Βουλγάρως ἀνετυπώθη τῷ 1799 παρὰ Δημ. Θεοδοσίω, καὶ τῷ 1818 ἐπιμελείᾳ Σπυρίδωνος Βλαντιῆ, μεταβαλόντος καὶ τὸ ὕφος τῆς ὅλης συγγραφῆς ἐπὶ τὸ κομψότερον. Τῷ 1852 ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπαρλλάκτως κατὰ τὴν πρωτότυπον ἔκδοσιν ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέα Μαυρομμάτου, τοῦ δεινοῦ ἐκείνου περὶ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν θεολογίαν Κερκυραίου, ὃν ἄνωγας ἀφῆρπασεν ὁ θάνατος. Ὁ Μαυρομμάτης ἔνι καταστάσει τὴν χρῆσιν τῆς Κατηχήσεως ἀκίνδυνον παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις προσέθηκε καὶ σημειώσεις δι' ὧν διώρθου τὰ μὴ καλῶς ἔχοντα, καὶ διασαφεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως λεγόμενα, πλουτήσας ἅμα καὶ τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων. Ὁ φιλόπονος ἐκδότης διετήρησε καὶ τὴν προσφώνησιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν Σύγκλητον τῆς Κερκύρας Ἰταλιστὶ γεγραμμένην, ἣτις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ ἡμέτερον ἀντίτυπον τῆς πρωτοτύπου ἐκδόσεως πρεσφωνουμένης, ὡς ἐλέχθη, εἰς Λέοντα τὸν Γλυκὺν, προσθέσας καὶ ἔγγραφά τινα Ἰταλικά περὶ τῆς μὴ ἀνεξετάστου χειροτονήσεως, καὶ ἐγκώμιον Ἰωάννου Βουλγάρως λατινιστὶ εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κερκυραϊκῆς Συγκλήτου Στάμον Ῥοδόσταμον, Ἰππόλυτον Προσαλέντην, Βενέδικτον Λάνζαν, Ἀγγελον Καποδίστριαν, Ἀλούσιον Ῥαρτοῦρον, Γεώργιον Τριβώλην, Σταματέλλον Λούπιναν, Μαρίνον Πιέρων, Δημήτριον Πετρετίνον, Νικόλαον Χαλκιοπούλον, καὶ Τρωῖλον Μαρκορόν).

—Περὶ τῶν ἀναγκαίων πρὸς σωτηρίαν.

—Ἑλληνικὰ ἐπιγράμματα. (*Aliqua epigrammata Graeca conscripta et sparsim edita vidimus*, λέγει ὁ Παπαδόπουλος).

Κατὰ Μαρμαρὰν⁽¹⁾ ὁ Νικόλαος περιέγραψεν ἑλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ θαύματά τινα τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος.

Β'. Χριστόφορος⁽²⁾, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ προρρηθέντος Νικολάου. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ ἔμεινε πάντοτε ἀδιάσειστος εἰς τὸ πάτριον δόγμα. Ἐπανελθὼν δ' εἰς τὴν πατρίδα παρέλαβεν ἐπαξίως τὴν ποιμαντικὴν ῥάβδον τοῦ πρωτοπαπᾶ. Κατὰ προτροπὴν τούτου ὁ Νικόλαος συνέγραψε τὴν Κατήχησιν, περὶ ἧς ἄνω ἐγένετο λόγος.

Ὁ Χριστόδουλος ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1674 τὰς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του συνταχθεῖσας ἀκολουθίας τῶν πολιούχων ἁγίων Κερκύρας. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηται τούτῃ ἡρωελεγεῖον ἐπίγραμμα πρὸς Ἀμβρόσιον τὸν Γραδενίγον, καὶ ἕτερον λατινιστὶ πρὸς τὸν Χριστόφορον ποιηθὲν ὑπὸ Δαμενίου Βόγου.

Ὁ Χριστόφορος, κατὰ Μουστοξύδην⁽³⁾, ἔγραψεν ἑλληνικὰ τετράστιχα καὶ ἐπιστολάς.

(1) *Storia di Corfù*, σελ. 395.

(2) Κατὰ λάθος ὁ περιηγητὴς Webler καλεῖ τοῦτον Παναγιώτην.

(3) Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

Ἰωσήφ Γεωργερίνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μήλῳ, καὶ χειροτονηθεὶς τῇ 7 Ὀκτωβρίου 1666 ἀρχιεπίσκοπος Σάμου διετέλεσε πενταετίαν ὡς τοιοῦτος. Ἀνὴρ εὐπαιδευτος μὲν, ἀλλὰ λίαν φιλελεύθερος καὶ οὐχὶ τόσῳ ἀνεκτικός ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὰς περιστάσεις εἰς ἃς διετέλει τότε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, εἶδεν ὅτι αἱ καταπιέσεις τῶν Τούρκων ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ δουλοφροσύνη τινῶν προκρίτων Σαμίων ἀφ' ἑτέρου, οὐδόλως συνεβίβάζοντο πρὸς τὰ ἐλεύθερα αὐτοῦ φρονήματα, καὶ διὰ τοῦτο πικρῶς ἐν τῇ περιωθεισῇ συγγραφῇ του καθάπτεται καὶ τούτων καὶ ἐκείνων. Αἱ αἰτίαι αὗται καὶ ἡ ὑπερχειλίσασα τῶν Τούρκων αὐθάδεια, διὰ τὴν ἐπισυμβῆσαν τότε ἄλωσιν τῆς Κρήτης, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ παρατηθῇ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σάμου καὶ μεταβῇ εἰς Πάτμον, ἔνθα ἐνοικήσας, καθὰ ὁ Τουρνεφόρτιος ἀναφέρει, τὴν ἐπικαρπλίαν τῶν κτημάτων τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀποκαλύψεως ἰσοθίως ἀντὶ διακοσιῶν σκούδων· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ μὴ εὐρίσκων ἀνάπαυσιν, ἔνεκα τῶν δεινῶν, ἅτινα ἔβλεπεν ὅτι ὑφίσταντο οἱ ὁμοεθνεῖς του, ἀπεφάτισε ν' ἀπέλθῃ εἰς τόπους μακρυνούς, ὅπως ἐκεῖ ζῇ ἐν εἰρήνῃ.

Τῷ 1674 διερχόμενος ὁ Ἰωσήφ ἐκ Φλωρεντίας ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ δυτικοῦ ἐπισκόπου τῆς Βολατεῤῥας ὡς ἔξαρχος τῶν ἐν Σοανῇ τῆς Τοσκάνης προσφυγόντων ἐκ Μάνης Ἑλλήνων ('). Ὁ Γεωργερίνης ἐλθὼν

(') Οἱ ἀγιάσται Μανιάται, συνεστῶτος τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, οὐ μόνον παντοιοτρόπως ἐβοήθησαν τοὺς Βενετούς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ Καλάμας ἐκστρατεύσαντες, ἀγόμενοι κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἀρπαγὰς, ἐγένοντο τῆς πόλεως ἐγκρατεῖς ἐκ πρώτης ἐφόδου, καὶ τὴν ἀκρόπολιν μετ' ὀλίγον ἀπέλαβον· εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἐτέραπησαν εἰς διαρπαγὴν, καὶ τὰ πάντα περισυλήσαντες ἐπυρπόλησαν. Ἰπαταχθείσης ὁμῶς τῆς Κρήτης, οἱ μᾶλλον κατὰ τῶν Τούρκων ἐκτεθέντες Μανιάται, ἐκλιπόντες τὴν γενέθλιον χώραν μετέβησαν εἰς Τοσκάνην· ὑπεδοχῆς δ' ἀξιοθέντες παρὰ τοῦ μεγάλου δουκὸς κατέφυκον χωρὶς τινα τῆς Βολατεῤῥας καὶ Σοανῆς. Πέντε ἱερεῖς συνάποικοι ἐτέλουν τὰ τοῦ πατρίου θρησκευματος, ἀλλ' ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτῇ μετὰ δυσσεσκείας ἔβλεπεν ἐν τοῖς κόλποις τῆς τοῦ δυστυχεῖς τούτους σχισματικούς· μετὰ τὸν Γεωργερίνην, ἐπέμφθη (1675) Ὁδρῳσίος Μιχρίας Πιέρης, Χῖος καὶ οὗτος δραπετίδης, καὶ ἀδελφὸς πιθανῶς τοῦ Γεωργίου, ἐκτὸς εἰ μὴ ὁ αὐτός ἐστι, παραμορφωθέντος τοῦ ὀνόματος ὑπὸ τῶν μνημονευόντων Ῥοδῶτα, καὶ Γατούλα (Histor. Cassin. II, σελ. 337). Ὁ Πιέρης, μοναχὸς τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Βενεδίκτου, συνετέλεσε τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ καταναγκάσας τοὺς ἀποίκους νὰ μὴ ἀέδωνται πλέον ὅσους τῶν ἁγίων ἀναγνωρίζει ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησίαι, νὰ νομιζῶσιν ἀδιάλυτον ἐπὶ πάσης περιπτώσεως τὸν γάμον, καὶ νὰ παραδεχθῶσι τὸ Γρηγοριανὸν μηνολόγιον. Τοιοιτοτρόπως οὐδὲν ἄλλο ἔμεινεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους πρόσφυγας, εἰμὴ σκιὰ τῆς προγονικῆς θρησκείας ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν ὁμοεθνεῶν βερώς, ἕως οὗ καὶ τοῦτον ἀδυσωπῆτως ἀφῆρέθησαν τῷ 1693. (Ἑλληνισμ., σελ. 269).

συνεκάλεσε τὸν μετανάστην λαὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἐνορίας αὐτοῦ, ὅπως εὐχερέστερον σαγηνεύσῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν, μετὰ πάσης πομπῆς καὶ ἐπισημότητος ἐτέλεσε τὸν ἐσπερινὸν καὶ ἀνέπεισε τοὺς ἱερεῖς νὰ δεχθῶσι τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, ἀναγνωρίζοντες μετὰ τῶν ἄλλων τὴν ὑπεροχὴν τῆς παπικῆς ἐξουσίας. Καὶ δὲν ἤρκεσθαι εἰς τοῦτο, ἀλλ' ἔνα συνάφῃ μετὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοὺς ἀποπλανηθέντας δι' αἰσθητῶν καὶ ἐξωτερικῶν σημείων, μετέφερεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸν ναὸν τῶν ὀρθοδόξων τὸ ἁγίασμα, εἴτε εὐλογημένον ὕδωρ, καὶ ἄλλας ἐτέλεσεν ἀπυνήθεις παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις ἱεροπραξίας.

Εἴτ' ἐξ Ἰταλίας, εἴτ' ἐπιστρέψας εἰς Σάμον ὁ Γεωργερίνης παρέλαθεν ἑκατὸν περίπου οἰκογενεῖας Σαμίων, αἷς ἠνώθησαν καὶ τινες Μήλιοι, καὶ ὠδήγησαν αὐτάς εἰς Λονδίνον. Ὁ τότε δούξ τῆς Ὑόρκης, καὶ εἶτα βασιλεύσας τῆς Ἀγγλίας, Ἰάκωβος φιλοφρόνως ὑποδεξισάμενος τοὺς νέους ἀποίκους, τοῖς παρεχώρησεν ὅπως κτίσωσιν οἰκίας ἴδιον μέρος, μέχρι τουνῦν φέρον τὸ ὄνομα Ἑλληνικὴ Ὁδὸς (Greek-Street), καὶ ἐκκλησίαν ἐπ' ὀνόματι τῆς Παναγίας εἰς Βυζαντινὸν ῥυθμὸν οἰκοδομηθεῖσαν τῷ 1680 εἰς Crown-Street Soho, ἐγγὺς τῇ ἑλληνικῇ ὁδῷ.

Ὁ Ἰωσήφ ἐν Λονδίνῳ διατρίβων προτεπάθησε νὰ καταρτίσῃ Γυμνάσιον εἰς Ὁξφόρδην διὰ τοὺς ἐξ ἀνατολῆς σπουδαστάς, καὶ πρὸς τοῦτο συνέδεσεν ἀλληλογραφίαν πρὸς πολλοὺς Ἀγγλοὺς ἐπισκόπους. Αἱ προσπάθειαι τοῦ ὅμως ἐναυάγησαν. Ἀγνοεῖται δὲ καὶ ὁποῖαν ἐγένετο τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου βίου του.

Τὸ μόνον σύγγραμμα ὅπερ ἔχομεν τοῦ Ἰωσήφ εἶνε «Περιγραφή τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς Σάμου, Ἰκαρίας Πάτμου καὶ Ἀθωνος» συνταχθὲν εἰς τὴν ἐν χρήσει τότε ἑλληνικὴν διάλεκτον, αἰτήσῃ φιλομαθῶν τινων Ἀγγλων. Τὸ ἑλληνικὸν κείμενον δὲν ἐτυπώθη· ἐντυχὼν ὅμως αὐτὸ Ἀγγλος τις ἐν Κωνσταντινουπόλει, μετέφρασεν ἀγγλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν ἐν Λονδίνῳ τῇ 14 Ἰουλίου 1678, μετὰ τῆς προτασσομένης εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν προσφωνητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ συγγραφέως πρὸς Ἰάκωβον τὸν δούκα τῆς Ὑόρκης.

Ἡ Περιγραφή τοῦ Γεωργερίνη, εἰ καὶ ἀτελής, ἔχει ὅμως καὶ τινες περιέργους εἰδήσεις, καὶ αὐτὴ ἐχρήσαντο ὡς ὁδηγῷ περὶ Σάμου ὁ Paulus, ὁ Dapper, καὶ ὁ Malte-Brune. Εἶνε δὲ σπανιωτάτη ἢ ἐκδοσίς, καὶ οὐδὲ ὁ Τουρνεφόρτιος ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ἀντίτυπον αὐτῆς τῷ 1720, δι' ὅπερ ἐκφράζει τὴν λύπην του.

Εὕρηνται τοῦ Γεωργερίνη καὶ ἐπιστολαὶ ἐν τῇ Βοδλειανῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὁξφόρδης, ἄγνωστον πόσαι τὸν ἀριθμὸν, καὶ εἰ ἐξεδόθησάν ποτε (²).

(¹) Σταματιάδου Σαμιακά. Τόμ. β'. (ἀνέκδοτ.ς).

Πουνιαλῆς.

Μαρίνος Τζάνες ὁ Πουνιαλῆς ἐγεννήθη ἐν Ῥεθύμνῳ τῆς Κρήτης, ἔνθα καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν ἀγιογραφικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει· πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πατρίδος του προσέφυγεν εἰς Βενετίαν, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς μετονομάσθη Ἑμμανουήλ. Διορισθεὶς ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξέγραψε πολλὰς τῶν ἐκεῖ εἰκόνων, θαυμαζομένας μέχρι τουνῦν. Ὁ Πουνιαλῆς ἐπαινεῖται ὡς ἄριστος ζωγράφος, καλὸς στιχουργός, καὶ οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων μελωδῶν. Ἄγνωστον ἡμῖν πότε ἀπέθανεν· γνωρίζομεν δ' ὅτι διέτριβεν ἐν Βενετίᾳ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1661—84, ὅτε ἦτο γέρων· διότι εἰς τὴν κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος προσφωνητικὴν τῶν εἰς Εὐαγγελισμόν στίχων του, πρὸς Γεράσιμον Βλάχον, ὑπογράφεται,

Τζάνες ὁ εἰκονογράφος Ῥεθύμνιος ἐκ Κρήτης,
Ἑμμανουήλ, ὁ Μπουνιαλῆς, ὁ γηραιὸς πρεσβύτες.

Συγγράμματα.

—Κατάνυξις ὠφέλιμος διὰ κάθε χριστιανὸν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται διάλογος ψυχῆς καὶ νεκροῦ, καὶ διηγήσεις τινὲς περὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, περὶ κρίσεως καὶ παραδείσου, καὶ περὶ κολάσεως· καὶ ἕτεροι στίχοι περὶ θανάτου. Ποίημα Μαρίνου Τζάνε τοῦ ἐπιλεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ Ῥεθυμναίου ἐκ Κρήτης.

(Τὸ πόνημα τοῦτο τοῦ Πουνιαλῆ, γραφὲν πρὶν ἀναλάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ἐξεδόθη μετὰ θάνατον, ἐν Βενετίᾳ παρὰ Ν. Γλυκεῖ 1816).

—Ἀκολουθία τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος Φωτεινῆς τῆς Σαμαρίτιδος, ἣ ὠμίλησεν ὁ Χριστὸς ἐν τῷ φρέατι. Συντεθείσα παρὰ Ἑμμανουήλ ἱερέως τοῦ Τζάνε, λεγομένου Μπουνιαλῆ, τοῦ εἰκονογράφου, καὶ τυπωθεῖσα ἐκ τῶν ἀναλωμάτων τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Νικολάου τοῦ Πουλτημένου, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐνετίησιν, ἀρχά. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ. (σελ. κ'. προσφωνεῖται τῷ μητροπολίτῃ Φιλadelphείας Μελετίῳ Χορτακίῳ) (¹).

—Ἀκολουθία τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γοδδελᾶ Πέρσου τοῦ πολυάθλου, ψαλλομένη τῇ κθ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ἐκτεθείσα παρὰ τε τοῦ ὁσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ λογιωτάτου κυρίου Καλλισιπίου Καλλιέργου τοῦ Κρητὸς, παρὰ τε τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσιν, κυρίου Ἑμμανουήλου Τζάνε, τοῦ λεγομένου Μπουνιαλῆ τοῦ εἰκονογράφου, ἐφημέριου ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τῶν Ῥωμαίων τοῦ ἐν κλειναῖς Βενεταῖς. Διὰ δαπάνης δὲ καὶ ἀναλωμάτων τοῦ αὐτοῦ ἱερέως Τζάνε. Ἐνετίησιν, ἀρχά. Παρὰ Ἀνδρέα τῷ Ἰουλιανῷ.

(Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην συνεργασθεὶς μετὰ Καλλιέργου συνέθετο ὁ Πουνια-

(¹) Δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ Βρετοῦ.

λῆς, γράψας καὶ τὴν προτασσομένην εἰκόνα τοῦ ἁγίου χάριν εὐλαθείας πρὸς τὸν ἄγιον, σώσαντα ἀπὸ προφανοῦς θανάτου ἓνα τῶν ἀδελφῶν του).

— Ἀκολουθεῖς τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ἀλυπίου τοῦ Κιωνίτου καὶ θαυματουργοῦ· συνταχθεῖσα ἐκ τοῦ Μηναίου παρὰ τοῦ εὐδλαβεστάτου ἱερέως Ἐμμανουήλου Τζάνε τοῦ εἰκονογράφου λεγομένου Μπουνιαλῆ. Ὁ κανόνας δὲ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας ἐπανακαμφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ τοῦ ὀργανικοῦ ἤχου τοῦ πλ. α, εἰς τὸ μελωδοποιῶν ἤχος τοῦ πλ. δ' περιστρέφων τὰς τῶν συλλαβῶν μεθόδους ἐρμηνείας τῶν λόγων καὶ μελοδικὰ μέτρα ἀπὸ ἤχων εἰς ἤχων ἐπανερχόμενα, τυπωθεῖσα δὲ χάριν εὐλαθείας Ἐνετίησιν. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ. αχρὸ'.

— Εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, στίχοι διὰ μέτρων ἀπλῶν ὁμοιοκατάληκτοι, συντεθέντες παρὰ Ἐμμανουὴλ Τζάνε λεγομένου Μπουνιαλῆ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀφιερωθέντες τῷ πανιερωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ μητροπολίτῃ Φιλαδελφείας κυρίῳ κυρίῳ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ. Ἐνετίησι, αχρὸ'. Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. 8 μικρὸν ἄνευ σεληδαριθμήσεως.

— Διτήγησι διὰ στίχων τοῦ δεινοῦ πολέμου τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ γενομένου. Ἐνετίησι 1710.

Λοξάνδρα Σκαρλάτου.

Βασιλεύοντος τῶν Τούρκων τοῦ Σουλτάνου Ἀμουράτου Δ'. ἔζη ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλληνας τις πωλητὴς βοῶν καὶ προβάτων, ἐπιτετραμμένος συνάμα καὶ τὴν προμήθειαν τῶν πρὸς χρῆσιν τῶν ἀνακτόρων κρεῶν, Σκαρλάτος καλούμενος. Ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐκ μὲν τοῦ ἐμπορίου αὐτοῦ ἐκέκτητο μεγάλους θησαυροὺς, ἐκ δὲ τῶν πρὸς τ' ἀνάκτορα σχέσεων του δύναμιν μεγίστην. Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ (1635) Βασίλειος ὁ τῆς Μολδαβίας ἡγεμὼν, καὶ Ματθαῖος ὁ τῆς Βλαχίας διετέλουν εἰς ἄσπονδον πρὸς ἀλλήλους μῖσος, διότι ὁ πρῶτος εὐνοούμενος τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε ἰσχυόντων Σιλιχτάρ-ἀγασῇ καὶ Κισλάρ-ἀγασῇ, προσεπάθει ν' ἀναδιστάσῃ ἐπὶ τὸν θρόνον τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωάννου· ἀλλὰ καὶ ὁ Ματθαῖος εἶχεν ἰσχυροὺς προστάτας παρὰ τῷ Σουλτάνῳ, ὥστε ἐπειδὴ ἀμφοτέρωι ἦσαν ἴσοι κατὰ τε τὰ πλούτη, τὴν δύναμιν, καὶ τὰς παρὰ τῇ ὑψηλῇ Πύλῃ ῥαδιοιουργίας, ὑπέβλεπον ὁ εἰς τὸν ἕτερον, ἀδυνατοῦντες νὰ καταβάλλωσιν ἀλλήλους, καὶ ἐμνηχανάτο ἑκάτερος διάφορα σχέδια ὅπως ὑποσκελίσῃ τὸν ἀντίπαλόν του.

Ὁ Σκαρλάτος κατὰ τὰς ἐριδας τῶν δύο ἡγεμόνων ἐφαίνετο εὐνοῶν τὸν Βασίλειον, καὶ ἐπειδὴ ἐζήσκει μεγάλην ἐπὶ τοῦ βεζίρου ἐπιρροήν, παρενέβαλλε πολλὰς τῷ Ματθαίῳ δυσχερείας, ἃς ἀπεφάσισεν οὗτος νὰ ὑπερβῇ λαμβάνων ὡς σύζυγον τὴν μονογενῆ τοῦ Σκαρλάτου θυγατέρα Λοξάνδραν, κόρην λίαν καταρτισθεῖσαν περὶ τὰ γράμματα ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου.

Ὁ Σκαρλάτος ἐνέδωκε προθύμως εἰς τὴν περὶ γάμου τῆς θυγατρὸς του αἵτησιν τοῦ Ματθαίου, καὶ οἱ ἀρραβῶνες ἐτελέσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ πλείστης ὅσης ἐπισημότητος ὑπὸ τοῦ καπουκε-
χαγιά, εἴτ' οὖν ἐπιτρόπου τοῦ τῆς Βλαχίας ἡγεμόνος, ἔπεμψε δὲ πολυμελῆ εὐγενῶν συνοδίαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως παραλάβῃ καὶ συνοδεύσῃ εἰς Βουκουρέστιον τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ σύζυγον.

Ἐν τούτοις ὀλίγας μετὰ τοὺς ἀρραβῶνας ἡμέρας, ἡ Λοζάνδρα προσεβλήθη ὑπὸ σφοδρᾶς εὐλογίας, ἧς ἕνεκεν, οὐ μόνον τοῦ κάλλους αὐτῆς ἐστερήθη, ἀλλὰ καὶ δυσειδεστάτη καὶ μονόφθλαμος κατέστη· ὁ δὲ πατὴρ τῆς, σφόδρα ἐπὶ τῷ πατήματι ἀχθόμενος, ὑπέκρυψεν αὐτὰ εἰς τὸν γαμβρόν του καὶ τῷ ἀπέστειλε μετὰ πλουσίας φερνῆς τὴν θυγατέρα του, συστησάμενος ὅμως αὐτῇ νὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπόν της κατὰ τὸν τουρκικὸν τρόπον καὶ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ ἐνώπιον οὐδενός, πρὶν τῆς περατώσεως τῆς ἱεροπραξίας· ἐφρόνει δὲ τοῦτο πράττων ὁ Σκαρλάτος, ὅτι τελειωθέντος πλέον τοῦ γάμου, ὁ Ματθαῖος ἐκὼν ἄκων ἤθελε κρατῆσαι τὴν σύζυγόν του.

Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἡ Λοζάνδρα καὶ ἀφικομένη εἰς Ταργοδίτην κατέλυσεν εἰς πλούσιον μέγαρον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν οἱ εἰς προϋπάντησιν αὐτῆς ἐλθόντες, ὁ μελλονύμφος, καὶ πολυάριθμοι εὐγενεῖς. Ἡ ἐπιμονὴ μετὰ τῆς ὁποίας ἡ Λοζάνδρα ἐκράτει κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπόν της, ἀπῆρесе βεβαίως εἰς τὸν Ματθαῖον, ὅστις, ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οὐδὲ εἰς αὐτὸν οὐδὲ εἰς τὰς τῶν εὐγενῶν γυναικας, αἵτινες ἔσπευσαν νὰ τῇ προσφέρωσι τὰ σεβάσμητά των, ἀπεκαλύφθη, ἐξέφερε τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι ὑπὸ τὸ κρήδεμνον ἐκεῖνο κρύπτεται ἀσχημία τις. Τῶν λόγων τούτων περιελθόντων εἰς τὰ ὦτα τῆς Λοζάνδρας, αὕτη διεμήνυσε πρὸς τὸν ἡγεμόνα, μετὰ πικρίας ἅμα καὶ στόμφου τάδε· « Ὁ, τι ὀφείλει νὰ ἔχῃ μία κόρη ἔχω καὶ ἐγὼ· ἂν δ' » ὁ ἡγεμὼν μετεμελήθη διὰ τὸ συνοικέσιον τοῦτο, εἰμὶ ἐτοίμη νὰ » ἐπανεέλθω εἰς τὸν τοῦ πατρὸς μου οἶκον, καὶ νὰ ᾗ βέβαιος ὅτι ἡ » θυγάτηρ τοῦ Σκαρλάτου δὲν θὰ δυσκολευθῇ νὰ εὕρῃ σύζυγον. » Λόγοι τοσοῦτον πομπῶδεις ἐτάραξαν τὸν ἡγεμόνα, ὅστις οὐδόλως ἀντιτείνας πλέον, ὠδήγησε τὴν Λοζάνδραν, πάντοτε κεκαλυμμένην, εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μέγαρον, ἔνθα ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι μετὰ λαμπρότητος μεγίστης. Ὅτε ὅμως ὁ Ματθαῖος ἤγαγε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον, καὶ εἶδεν αὐτὴν ἀποκαλυφθεῖσαν, τότε ἔμεινεν ἐμβρόντητος, βλέπων πρὸς ὁποῖον ἔκτρομα συνεδέθη διὰ

πεντός. Ἀποσυρθεὶς λοιπὸν τῆς παστάδος, ἀπέπεμψεν αὐτὴν μετὰ τινας ἡμέρας πρὸς τὸν πατέρα τῆς μετὰ τῆς προικὸς αὐτῆς καὶ τῶν προγαμιαίων δώρων. Ὁ Σκαρλάτος μένεα πνέων κατὰ τοῦ γαμβροῦ του, προϋτίθετο νὰ ἐκδικηθῇ αὐτὸν φρικωδῶς, εἰ μὴ ἐπιπτεν, ὀλίγας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῆς Λοξάνδρας ἡμέρας, θύμα γιαντιζάρου τινὸς, παροτρυνθέντος, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ τῆς Μολδαυίας ἡγεμόνος Βασιλείου ὅπως τὸν δολοφονήσῃ.

Ἐνῷ ταῦτα συνέβησαν εἶχε καταπλεύσει ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν νέος τις εὐειδέστατος καὶ χαρίεις, ἀνήκων εἰς εὐγενῆ μὲν τῆς νήσου ἐκείνης οἰκογένειαν, ἀλλὰ περιελθὼν εἰς μεγάλην ἔνδειαν, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἠναγκάσθη ἐκπατριζόμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν βασιλεῖουσαν, ὅπως πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, περιφερόμενος τὰς τῆς πόλεως ὁδοὺς καὶ πωλὼν μετὰξας τῆς Χίου. Ὁ νέος οὗτος, Παντελῆς Μαυροκορδάτος ⁽¹⁾ καλούμενος, διαβαίνων συνεχῶς ὑπὸ τὸν ἐν Φαναρίῳ οἶκον τοῦ Σκαρλάτου, προσεκαλεῖτο ἐνίοτε ἐν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Λοξάνδρας πρὸς ἀγορὰν τῶν ἐμπορευμάτων του· ἐπὶ τέλους δ' ἐπέτυχε τοσοῦτον νὰ ἐμπνεύσῃ πρὸς τὴν κόρην ἔρωτα, ὥστε αὐτὴ λησμονήσασα ὁποῖος ἦν ὁ πατήρ τῆς καὶ ὁποῖος ὁ πρῶτος σύζυγός τῆς, ἀπεφάτισε νὰ νυμφευθῇ τὸν πτωχὸν ἐκεῖνον νέον. Τοιοῦτοτρόπως ἐτελέσθησαν οἱ γάμοι αὐτῶν, τῶν μὲν Φαναριωτῶν καγχαζόντων ἐπὶ τῇ εἰκτρᾷ τῆς Λοξάνδρας ἐκλογῇ, τοῦ δὲ Παντελῆ μακαρίζοντος ἑαυτὸν διὰ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην τύχην.

Ἐκ τοῦ συνοικεσίου ἐκείνου ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ πᾶνυ, καὶ Ἰωάννης· ὁ τελευταῖος ἦν ἄνθρωπος κοινοῦ νοός, δι' ὃπερ ἔζησεν ἰδιωτεύων καὶ ἀπέθανε καταλιπὼν δύο υἱούς, κατ' οὐδὲν τοῦ πατρὸς διαφέροντας· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος τούναντιον, ἀπορφανθεὶς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν, ἐπαιδαγωγήθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρὸς του, καὶ ἀνεδείχθη τὸ σέμνωμα τοῦ Φαναρίου.

Τῷ 1683, ἀποτυχούσης τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας τῆς Βιέννης, ὁ Ἀλέξανδρος, μέγας τότε διερμηνεύς, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, κατηγορηθεὶς ὡς ἀποτρέψας τὸν καρατομηθέντα μέγαν βεζίρην Καρὰ Μουσταφὰν, τῆς κυριεύσεως τῆς Γερμανικῆς μητροπόλεως· ἐφυ-

(1) Παντελῆς Μαυροκορδάτος, πάππος πιθανῶς τοῦ ἐν λόγῳ, ὑπογράφεται εἰς τὴν πρὸς πατριάρχην Μητροφάνην ἀναφορὰν τῶν Χίων τῆς 5 Δελογύστου 1390. (Βλαστοῦ, Σικκὰ, Β' σελ. 235).

λακίσθη δὲ τότε καὶ ἡ σύζυγος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ Λοξάνδρα, ἥτις καὶ ἀπέθανεν ἐν τῇ εἰροκτῇ, ἔνθα ἐπὶ ἔνδεκα μῆνας μάτην ἐστέναζε (1648).

Ἡ Λοξάνδρα διέπρεψεν οὐ μόνον κατὰ τὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξοχον παιδείαν. Ἰάκωβος δὲ ὁ Ἀργεῖος οὕτως ἐγκωμιάζει αὐτήν. « Ἦν γὰρ οὐ μόνον ἀναγινώσκειν εἰδυῖα γράμματα κατὰ τὰς πλείους » τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν ἀναλέξασθαι τῶν ὧν ἐγίνωσκε » καὶ συνιέναι καλῶς καὶ τοῖς ἄλλοις ἐκδηλοῦν. Τὴν γὰρ Ἑλλάδα φω- » νὴν οὕτως ἀκριβῶς ἐπεπαιδεύτο, ὥστε τὰς ῥυθμῶ πεποιημένας καὶ » ἐμμέτρους ποιήσεις, τοὺς τε κατὰ ῥήτορας λόγους καὶ τὰς καταλο- » γάδην πάνυ γλαφυρῶς καὶ ἐντέχνως συντεθείσας ἱστορίας ῥηδίως καὶ » νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι· οὐδ' ἡ Θουκυδίδιος συγγραφή, οὐδ' ἡ τοῦ Ξενο- » φῶντος ἱστορία τὸ ὅξυ τῆς ἐκείνης διανοίας διέφυγεν, οὐ μὴν ἀλλὰ » καὶ φιλοσοφίας ἠψατο, καὶ τὴν θεωρίαν τῶν ὄντων ἐπλούτησεν ἡ » γυνή, εἶγε χρὴ λέγειν γυναῖκα τὴν ἀρρενόφροναν καὶ τὰς φρένας ἀν- » δρὸς κεκτῆμένην ἐν τῇ τοῦ θήλεως φύσει, τῆς Ἰπατίας οὐδὲν ἐν τῇ » φιλοσοφεῖν ἔλαττον σχοῦσαν ».

Καὶ Κκαισάριος ὁ Δαπόντες ταῦτα λέγει περὶ Λοξάνδρας· « ἤρχοντο » περιηγηταὶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, ἐσυνομιλοῦσαν μαζὶ τῆς, καὶ ἐθαύ- » μαζαν τὴν σοφίαν τῆς » (¹).

Ξαβέριος Δαβιάνος.

Ξαβέριος Αἰμίλιος Δαβιάνος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ ἐξ εὐγενῶν· παιδεύ- θεις ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ πανεπι- στήμιον τοῦ Παταβίου τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν· μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων, ἐστάλη ὑπὸ τῆς ἐν Ῥώμῃ προπαγάνδας εἰς Κρήτην, ὡς κανονικὸς θεολόγος τῆς ἐκεῖ δυτικῆς ἐκκλησίας. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου ἐπαναστρέψας εἰς Ῥώμην προεχειρίσθη ἐπίσκοπος Θήρας, καὶ μεταβαίνων εἰς τὴν θέσιν του ἐπνίγη ἐν τῷ Αἰγαίῳ (1687).

« Vir fuit, λέγει ὁ Παπαδόπουλος, reiprā doctissimus, et lin- guæ inter paucos Græcæ peritissimus, quam epigrammatibus cau- dore, et acumine præstantibus ad priscam venustatem erexit ».

Συγγράμματα.

—Sacra Sponsa in Thalamo suo. (Σύγγραμμα τριμερὲς, ἐξ ὧν τὸ ἕν τμήμα ἐξέδωκε).

Διάφορ' ἄλλα ἐλληνιστὶ καὶ λατινιστὶ, καὶ ἰδίως ἐπιγράμματα καὶ δίστιχα (²).

(¹) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων διεργηγῶν σελ. 62 καὶ ἐπομ.

(²) Papadopoli, Historia Gymnasii Patavini, σελ. 318.

Νεκτάριος Ζαμπέλιος⁽¹⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι περὶ τὸ 1620, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· κομίδῃ νέος ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, Νεκτάριος μετονομασθεὶς· ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ σχολεῖον τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Γεωργίου· εἶτα δὲ μετέβη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐν τέλει εἰς Καρπενήσιον, ἐπὶ πολὺ ἀκροασάμενος Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ· ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα τῷ 1654 ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ ἱεροκήρυξ· τῷ 1678, ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ', διωρίσθη ἐπίτροπος τῆς χρησεύσης ἐπισκοπῆς Λευκάδος· Ἀπεβίωσε τὸ 1690.

Συγγράμματα.

—Χρονικὰ περὶ σεισμῶν καὶ διαφόρων ἄλλων ἀξιοπεριέργων γεγονότων· συμπληρωθέντα ὑπὸ μεταγενεστέρων ἀπογόνων τοῦ Νεκταρίου.

—Λόγοι Πανηγυρικοί.

—Διάφορα Θεολογικὰ πονήματα, καὶ γραμματικὰ σημειώματα.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων εἶδον τὰ δύο πρῶτα, καὶ τινα ἀποσπάσματα θεολογικὰ παρὰ τῇ ἐν Λευκάδι οἰκογενεῖα Ζαμπελίου, παρ' ἧς ἔλαβον καὶ τὰς βιογραφικὰς περὶ Νεκταρίου εἰδήσεις. Αἱ περὶ σεισμῶν δὲ σημειώσεις αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' ἡμῶν ἐν τῷ Αἰῶνι κατὰ τὸν παρελθόντα Μάρτιον).

Ἀγγελος Βενιζέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ· Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου (1634—39)⁽²⁾· ἐπανελθὼν δ' εἶτα εἰς τὴν πατρίδα ἐδίδαξεν ἐπὶ τινα ἔτη, εἶτα δ' ἀποχωρήσας κατεγίνετο εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν θεολογικῶν, καὶ φιλοσοφικῶν πραγματειῶν. Νικόλαος ὁ Κεραμεὺς ἐν Ἀντιρρήτικοῖς μνημονεύει τοῦ Βενιζέλου, συγγράψαντος, κατὰ Δοσίθεον, πόνημα κατὰ Λατίνων⁽³⁾.

Ἀρσένιος Καλλούδης.

Ἱερομόναχος Κρήτης, ἀνεψιὸς Γερασίου τοῦ Βλάχου, ὑφ' οὗ ἐδιδάχθη

(1) Ἐν τῷ γενεαλογικῷ δένδρῳ τῆς λευκίτικῆς ταύτης οἰκογενείας γενάρχης σημειοῦται ὁ ἱερεὺς Ζαχαρίας, κατοικῶν εἰς Μαραντοχώριον τῆς Λευκάδος, ὅθεν ὁ ἐγγονὸς αὐτοῦ ἱερεὺς Παναγιώτης κατέβη εἰς τὴν πόλιν, ἔνθα ἕκτοτε διαμένουσιν οἱ σωζόμενοι ἀπόγονοί του.

(2) Veludo, Colonia Greca in Venezia, σελ. 15.

(3) Papadopoli, Historia Gymnas. Patavini· σελ. 319.—Φιλιτῆς ἐν Πανδώρα φιλ. 192.

καὶ τὰ ἑλληνικά. Ἐλθὼν εἰς Πατάβιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ φροντιστηρίου, (1653—61), διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα Ἰλαρίωνα Κιγάλαν. Εἵτα ἐχορημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Ἀνεμομύλῳ τῆς Κερκύρας ἐκκλησίας τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ ἱεροκλήρῳ τῆς πόλεως· καὶ ὕστερον ἐγένετο ἡγούμενος τῆς ἐν τῷ προαστείῳ Γαρίτζας Παναγίας τῆς Παλαιολογέως, μοναστηρίου τότε οὔσης, διαδεχθεὶς τὸν ἐκεῖ προηγουμένουςαντα θεῖόν του Γεράσιμον. Ἀνήγειρε δὲ καὶ ἐν κελλεῖον, ὡς δείκνυται ἐκ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς·

Ἀρσένιος ἱρὸς Καλλοῦδης οἷσια ῥέζων

Μητρὶ Θεοῦ Μαρίας ἤρατο τόνδε δόμον.

Προχειρισθέντος τοῦ θεοῦ του μητροπολίτου Φιλαδελφείας ἦλθε καὶ ὁ Ἀρσένιος εἰς Βενετίαν, ἐνθ' ἀπεβίωσε τῷ 1693, γεγονώς ἐτῶν 73 περίπου.

Τὸν Καλλοῦδην ἐπαινοῦσιν ἐν Κερκύρᾳ ἐπισκεφθέντες οἱ περιηγηταὶ Σπὸν καὶ Βέλερ, ἔχοντα καὶ βιβλιοθήκην, ἥς μέρος ἐδωρήσατο εἰς τὸν Κερκυραῖον ἱερομόναχον Γεράσιμον Δαρκάν⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—Προσκυνητάριον τῶν ἱερῶν τόπων ὅπου εὕρσκονται εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ· ἐκδοθὲν παρὰ Ἀρσενίου ἱερομόναχου Καλλοῦδῃ τοῦ Κρητὸς, κήρυκος τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου, καὶ τοῦ ἐν Παταβίῳ Κωτουνιανοῦ Φροντιστηρίου διδασκάλου. Ἐνετίησιν ἀχγν'. Παρὰ Ἀντινίῳ τῷ Ἰουλιανῷ. (Μετεπωπῶθ παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ 1664, καὶ 1683) ⁽²⁾.

—Λόγοι πα ηγυρικοί, καὶ ἄλλοι.

Τῷ 1659 καὶ 1664 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεστάτησεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ὑψαυροῦ καὶ τῆς Ἀρμονίας τοῦ θεοῦ του Βλάχου, προσθεὶς εἰς μὲν τὸ πρῶτον σύγγραμμα δύο ἐπιγράμματα τὸ μὲν εἰς τὸν μέγαν Δοῦκα τῆς Τυρρηνίας Φερδινάνδον, τὸ δ' εἰς τὴν βίβλον· εἰς δὲ τὸ δεύτερον ἓν εἰς τὸν Βλάχον.

Πρὸς τὸν Ἀρσένιον διεμβύνηται ἐπιστολὴ Ἀναστασίου Γορδίου ἐξ Αἰτωλικοῦ 1692.

Καλλίνικος Ἀκαρναν.

Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον περὶ τὸ 1630, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου Αἰτωλοῦ. Τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον, ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν προεχειρίσθη μητροπολίτης Προύσης, καὶ ὡς τοιοῦτος

⁽¹⁾ Δοσιθέου, Περὶ τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων, σελ. 1143. — Δημήτριος Βενιζέλος ἀναφέρεται ὑπὸ Γυλατιέρου, Σπὸν, καὶ Βέλερ.

⁽²⁾ Βρετοῦ, Κατάλογος Α'. ἀριθ. 76. Ἡ τοῦ 1683 ἔκδοσις περιέχει σελ. 199.

υπογράφεται εἰς τὸ κατὰ Δεκέμβριον 1672 ἐκδοθὲν σιγίλλιον, ἐπὶ πατριάρχου Διονυσίου Δ', ὑπὲρ τῆς ἐν Κύπρῳ μονῆς τοῦ Κύκου, καὶ τῷ 1687 εἰς τὸ περὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ ὅρους Σινᾶ ἐπὶ Ἰακώβου (1). Μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Ἰακώβου, τρίτον ἤδη πατριαρχεύσαντος (1 Μαρτ. 1689) συνασθροισθέντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ εἰς τὸν οἶκον τοῦ φιλογενοῦς Μανολάκη τοῦ ἐκ Καστορίας, ἐψήφισαν τὸν Καλλίνικον οἰκουμενικὸν πατριάρχην, τῇ δὲ Κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας ἀνεβίβασαν αὐτὸν εἰς τὴν ὑψίστην ταύτην περιωπὴν. Μετ' ὀλίγον Νεόφυτος ὁ Ἀδριανουπόλεως μητροπολίτης, συνοδικῶς ἐξωσθεὶς τοῦ θρόνου, δοθέντος εἰς τὸν Χαλκηδόνος Κλήμεντα, ἐλθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν πᾶν θεμιτὸν καὶ ἀθέμιτον μετήλθε πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ Καλλινίκου, ὃν ἐθεώρει αἵτιον τῆς ἐξώσεώς του· καὶ δὴ διὰ βραδουργιῶν καὶ δωροδοκιῶν κατῳρώθησεν ἵνα καθαιρεθῇ οὗτος ὑπὸ τῶν κρατούντων, ἀνέλθῃ δὲ αὐτὸς εἰς τὸν θρόνον.

Ὁ ἐκβληθεὶς Ἀκαρναν τὰ ἴδια τῷ Νεοφύτῳ ἀποδίδων ἐνήργησεν ἵνα συνοδικῶς καθαιρεθῇ ὁ ἐπιβιάτης, πεντάμηνον πατριαρχεύσας.

Τὸ δεύτερον ὁ Καλλίνικος πατριαρχεῦων (1691) συνήθροισε σύνοδον καὶ κατεδίκασε τὸ περὶ μετουσιώσεως συνταγμάτιον τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλη, περὶ οὗ προσεχῶς ρηθήσεται. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Βλαχίᾳ Διονύσιος ὁ Μουσελίμης, συμμαθητεύσας τῷ Καλλινίκῳ ὑπὸ Εὐγένιον, καὶ καθηρημένος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἐφ' οὗ τετράκις εἶχεν ἀναβῆ. Κωνσταντῖνος Βασαράδας ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγκροβλαχίας, φιλοξενῶν τὸν ἐκπτωτον τῆς πατριαρχείας Βυζάντιον, δὲν ἔπαυε τὰ πάντα κινῶν πρὸς ἀνάληψιν τοῦ θρόνου. Τῷ 1693 ὁ μέγας βεζύρης πορευόμενος εἰς τὸν κατὰ τῶν Γερμανῶν πόλεμον, διήλθεν ἀπὸ τῆς Βλαχίας, καὶ ὡς ἔδει ὑπεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος, ἐνθέρμως συστήσαντος τὸν Διονύσιον, παρανόμως καθηρημένον. Αἱ παραστάσεις καὶ παρακλήσεις τοῦ Βασαράδα ἐπέφερον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, καὶ ὁ μέγας βεζύρης διέταξε νὰ καταβιβάσθῃ τοῦ θρόνου ὁ Καλλίνικος, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἀνέλθῃ ὁ πρῶν Διονύσιος, ὅστις καὶ ἐνδυθεὶς τὸ σῦνθηδες περίβλημα ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τοῦ θρόνου γενόμενος ἐγκρατὴς ἐφυγάδευσεν τὸν Καλλίνικον, δεύτερον ἤδη ἐπὶ δύο ἔτη πατριαρχεύσαντα. Ἀλλὰ τῷ 1694 ἐπανελθόντος τοῦ μεγάλου

(1) Βλ. Κτιτορικὸν τῆς Μονῆς ἐκδοθὲν ὑπὸ Πισσιδίου.—Τὰ περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ ἐπίσημα ἔγγραφα. Ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Π. Τάφου, αἰξ', σελ. 79.

βεζήρου ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει διατρίβοντας, ἔπαρουν³ σιάσθησαν αὐτῷ οἱ περὶ τὸν Καλλίνικον ἀρχιερεῖς καὶ συνηγορήσαντες ὑπὲρ τοῦ δικαίου, κατέπεισαν ἐκεῖνον ἵνα ἐπανορθώσῃ τὸ ἀδίκημα· ὅθεν προκληθεὶς ἐκεῖ ὁ Καλλίνικος ἀνέλαβε, διὰ προσταγῆς τοῦ βεζήρου, ἐκ τρίτου τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Μαθὼν τὰ γινόμενα ὁ Μουσελίμης ἦλθεν εἰς Ἀνδριανούπολιν, καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀναστολήν τοῦ διορισμοῦ· μετὰ πολλὰ ὅμως σκάνδαλα ὑπερίσχυσεν ἡ μερὶς τοῦ Καλλίνικου, καὶ ὁ Διονύσιος ἀποτυχὼν ἐπανῆλθεν εἰς Βλαχίαν, πέμπτον ἤδη πατριαρχεύσας μῆνας ἑπτὰ, κάκει τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν (1697) ⁽¹⁾.

Ἐπὶ τῆς τρίτης καὶ τελευταίας ταύτης πατριαρχείας τοῦ Ἀκαρνᾶνος, Μεθοδίου τις πρώην Θεσσαλονίκης καθηρημένος καὶ μὴ δυνάμενος ἀναλαβεῖν τὸν θρόνον αὐτοῦ, προσήγαγεν ἀναφορὰν τῷ μεγάλῳ βεζήρῃ, ἵνα τοῦ λοιποῦ αἱ ἀρχιεπισκοπαὶ καὶ ἐπισκοπαὶ δίδωνται παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου καὶ οὐχὶ παρὰ τοῦ πατριάρχου, ἐκλεγομένων καὶ τῶν ἀρχιερέων οὐχὶ παρὰ τῆς συνόδου, ἀλλὰ παρὰ τῶν Ὀθωμανῶν· ὁ Καλλίνικος ἠγωνίσθη γενναίως, καὶ διὰ πολλῶν κόπων καὶ χρημάτων ἐναυάγησε τὴν ἀλάστορα γνώμην τοῦ Μεθοδίου, ὃν καὶ εἰς παντελῇ ἐξορίαν ἀπέπεμψε. Καλῶς καὶ θεαρέστως τρίτον ἤδη διοικήσας τὴν ἐκκλησίαν ὁ Καλλίνικος Β' (1694—1702) μετέλλαξε τὸν βίον ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τῇ 8 Αὐγούστου 1702, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ ἐν Χάλκῃ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Οἰκουμενικὸν Καλλίνικος τὸν θρόνον

Ἰθυσεν πλείστους ἐμφρόνως ἐπὶ χρόνους.

Θανὼν δὲ λαμπρᾶς ἤξιώται ἐξόδου.

Ἐφ' τε τῶν πρὶν Πατριαρχῶν ἐν θρόνῳ,

Καὶ νεκρὸς ὡς ζῶν ἐγκαθιδρυθεὶς μόνος,

Μονῇ τέθαιπται τῇδε τῇ σεβασμίᾳ.

Καὶ νῦν πολεύει σὺν χορείαις Ἀγγέλων.

Ἐν ἔτει αψβ. Αὐγούστου ἡ. ⁽²⁾.

(1) Κατὰ Νεόφυτον Μαυρομάτην ὁ Διονύσιος ἀπεβίωσε τὴν 22 Σεπτεμβρίου 1696. Ἦν δὲ ὁ Μουσελίμης Βυζάντιος τὴν πατρίδα, μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, πρῶτον μὲν μητροπολίτης Λαρίσης, εἶτα δὲ πατριάρχης οἰκουμενικὸς πεντάκις ἐκλεχθεὶς. Ἐπανεῖται παρὰ πολλῶν ἡ παιδεία αὐτοῦ, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἦτο ἐγκρατὴς καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς καὶ Ἀραβικῆς φιλολογίας.

(2) Κουτλουμουσιανοῦ, Ὑπόμνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς κατὰ τὴν Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1846, σελ. 106. Κατὰ λάθος Νεόφυτος ὁ Μαυρομάτης τίθησιν ἐν τῇ 20 Αὐγούστου 1702 τὸ τέλος τοῦ Καλλίνικου.

Ὁ Καλλίνικος ἦν ἀνὴρ ἀνεπιλήπτων ἡθῶν, καὶ οὐδενὸς τῶν τότε ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων δεύτερος, ὑπέρμαχος δὲ τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπὲρ ἧς τότε εὐκλεῶς ἠγωνίσθη διὰ τοῦ κακόρρονος Μεθοδίου κινδυνευσάσης, καὶ ζηλωτῆς τῆς παιδείας ἐνθερμος· τῇ δραστηριότητι καὶ φιλογενεῖα τούτου συνεστήθη αὐτῷ τῷ 1691 ἡ τέως ἀποσυντεθειμένη πατριαρχικὴ Σχολή⁽¹⁾. Ἐσέβετο δὲ διὰ τὰς ἀρετάς του οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ὁμοεθνῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, καὶ ὁ Καντεμιρ ἀναφέρει ἀνέκδοτά τινα καταδεικνύοντα τὸν πρὸς αὐτὸν σεβασμὸν τῶν κρατούντων⁽²⁾.

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου, Μελετίου, Φλερῦ, Λεκιένου, Καντεμιρ, καὶ ἄλλων ἁλλοεθνῶν. Ὁ τελευταῖος λέγει περὶ τοῦ ἐν λόγῳ Ἀκαρνᾶνος· « Doué d'une rare eloquense, eut cela de particulier sur ceux de son rang, qu'il conserva toute sa vie sa dignité, et mourut Patriarche⁽³⁾ » καὶ ἀλλαχοῦ « Callinicus prélat des mœurs irréprochables et assez versé dans les lettres⁽⁴⁾ ».

Καὶ ὁ Λεκιένος « Callinicus optime suo munere fugens, ecclesiam ære alieno liberavit, de demum quindecim annis feliciter » transactis patriarcha, obiit anno 1702⁽⁵⁾ ».

Ἐν τινι χειρογράφῳ εὑρηνται καὶ οἱ ἐξῆς περὶ Καλλινίκου στίχοι ἀνωνύμου τινὸς, μαρτυροῦντες τὴν περὶ τούτου ἀγαθὴν ιδέαν.

Περὶ δὲ τοῦ Καλλινίκου τοῖος φέρεται λόγος·

Ὡς εὐρισκόμενός ποτε εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἀθῶ,

Ὅρος τὸ ἀγιώνυμον, τῷ πῶθῳ εὐλαθείας,

Ἦλθε καὶ ἐπροσκύνησε τὰ μοναστήρια πάντα.

Ὡς δ' ὅτε παρσέγενετο εἰς τὸ θεῖον Βατοπαῖδι,

Ὅψεποτε ἐκάθηζεν ἐπὶ τὰς θύρας ἔξω,

Ἀναψυχὴν παραμικρὰν βουλόμενος εὐρέσθαι,

Αἶφνης εἰς λέων ἐκπηδήσας ἀπὸ τοῦ δρυμῶνος,

Φρικαλέος, πάντολμος, ἐφίσταται Καλλινίκῳ,

Αἰμοχαρῆς, ἱστάμενος δεινὸς, ἄγρια βλέπων.

Ἐφριξε δὲ ὁ Καλλίνικος ὁρῶν θανάτου προὔπτον,

Μὴ ἔχων ὅ,τι πράξασθαι, ἦ ὅλως ἀμυνεῖσθαι.

Μόλις δ' οὖν ὀψέποτε τὰ χεῖλη ὑπανόξας

(1) Κωνσταντίου, Ἰστορίον περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

(2) Histoire de l'Empire Ottoman, tom. III. σελ. 87, καὶ IV, σελ. 189.

(3) Διόδοτος, II σελ. 39—40.

(4) Ὁμ. σελ. 85.

(5) Oriens Christianus, σελ. 346.

Τρεμούσῃ τῇ φωνῇ πρὸς τὸν λόντα ἔφη.
 » Εἰ μὲν, λέων, ἐλήλυθας παρὰ Θεοῦ πρὸς με,
 » Ποίει ὃ προστετάχθη σοι, λέων φρικαλὲς·
 » Εἰ δὲ σὺ μόνος ἦλθες οὕτως, ὡς ἐβουλήθης,
 » Τάχιστα ἀπόφευγε ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὄρους.
 » Χριστὸς γάρ σε διώκει, οὗ μύστης ἐγὼ πέλω ».
 Τὸ θηρίον οὖν ὡς ἤκουσεν, ὑπήκουσεν εὐθέως,
 Καὶ ταπεινῶ τῷ βλέμματι δρομαῖον ὑπεχώρει,
 Βλάψας μηδὲν μηδέποτε, ὑποταχθὲν ὡς ἐοῦλον.

Συγγράμματα.

— Ἑρμηνεία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους.

— Εὐχὴ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

(Ἄμφότερα ἐξεδόθησαν τῷ 1683, καὶ οὐχὶ ὡς Μελέτιος 1693, ὑπὸ Δοσιθέου ἐν Ἱασιῷ μετὰ Συμῶν Θεσσαλονίκης καὶ ἄλλων. Μετάφρασις δὲ πάντων ὑπὸ ἀνωνύμου εἰς ἀπλοελληνικὴν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ παρὰ Πάνω Θεοδοσίῳ 1820, εἰς 4^{ον}. σελ. 567).

— Λόγοι Ἑκκλησιαστικοί.

— Πατριαρχικὴ Ἱστορία.

— Ἐπιστολαί (¹).

Εὔρηται συνοδικὴ πρᾶξις Καλλινίκου κατὰ Μελετίου Ἀχριδῶν, αὐτοφημιζομένου πατριάρχου, δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ περὶ Ὀφφικίων συντάγματι τοῦ πατριάρχου Χρυσάνθου· καὶ δύο ἐπιστολαὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου πρὸς τοῦτον ἐκδοθεῖσαι ἐν τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκδοθέντι ἐπιστολαρίῳ.

Πρὸς τούτοις ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς μητροπολίτας Μολδοβλαχίας καὶ Οὐγκροβλαχίας περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἀνανίου (Σεπτέμβριον 1689) (²).

Ἀνδρέας Μαρμοράς.

Ὁ Κρῆς Βικέντιος Ματζολένσς, ἢ μᾶλλον διὰ στόματος αὐτοῦ ὁ Ἀνδρέας Μαρμοράς, παραδίδει, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Κερκυραίου τούτου ἐγένετο μίᾳ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ εὐγενεστέρων τῆς Ἑλλάδος (³). Πρῶτος γνωστὸς γενάρχης παρίσταται Ἰωάννης ὁ Κομνηνός, πάππος Γεωργίου τοῦ Μαρμορά, λαβὼν ἐν ἔτει 1115 ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τὴν νῆσον Προκόννησον ὡς τιμᾶριον, περιελθὼν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐγγονοῦ του Γεωργίου, ἔνεκεν ἐξιδιασμένων ἐκδουλεύσεων ἀναφερομένων εἰς τὸ ἐν ἔτει 1224 ὑπὲρ τούτου ἐκδοθὲν χρυσόβουλλον ὑπὸ Ἐμμανουὴλ Κομνηνοῦ Δεσπότη τοῦ Μορέως (⁴).

(¹) Ταῦτα μνημονεύονται ἐν σημειώσεσι χειρογράφου περιέχοντος τὰς ἀνωγίχους.

(²) Ἐπίσημα ἔγγραφο περὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ σελ. 80—7.

(³) «Fregiata trovo la famiglia Marmorana fin da'secoli remoti della più cospicua ed antica Nobiltà, che vantasse la Grecia». προλογίζει ὁ Ματζολένσς.

(⁴) Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ματζολένου μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως, μόνον δὲ τὸ ἑλλην.

Ἐκ τοῦ Γεωργίου Μαρμορά ἐγεννήθησαν οἱ Γεώργιος καὶ Ἰωάννης καὶ ὁ μὲν πρῶτος, χάριν πρωτοτοκίας, παρέλαβε τὸ οἰκογενιακὸν τιμᾶριον, ὁ δὲ Ἰωάννης φυγὼν ἦλθεν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Βενετῶν κατεχομένης χώρας καὶ ἐδεξιώθη προσηκόντως. Ἐκ δὲ τοῦ τελευταίου τούτου κατάγονται οἱ ἐν Κερκύρᾳ περισωθέντες Μαρμωράδες.

Κατὰ τὴν ἐπὶ σουλτάνου Σουλεϊμάνου πολιορκίαν τῆς νήσου ὁ Ἀντώνιος αἰχμαλωτισθεὶς (1537) ἐλεεινῶς κατέλυσε τὸν βίον εἰς τὰ δεσμὰ· ὁ δὲ συγγενὴς του Ἀνδρέας αἰχμαλωτισθεὶς ὁμοίως, ἡλευθερώθη τῷ 1573, μεσολαβήσκει τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ὅφ' ἧς καὶ ἐτιμήθη διὰ τὰ παθήματα.

Ὁ ἀπόγονος τούτου Βικέντιος Μαρμωρὰς ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Ἀνδρέαν, Σπυρίδωνα, καὶ Ἀντώνιον. Ὁ τελευταῖος διέπρεψεν εἰς τὰ πολεμικά, καὶ παρευρέθη εἰς τὴν ἐν ἔτει 1656 ναυμαχίαν τῶν Δαρδανελλίων· καὶ ὁ Σπυρίδων δ' ἐπολέμησεν ἐν Κρήτῃ ὑπὸ τὸν Γάλλασον.

Ὁ πρεσβύτερος Ἀνδρέας ἐπιδοθεὶς ἐν πρώτοις εἰς τὰ πολεμικά ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς Δημοκρατίας (*), ὕστερον δὲ προτιμήσας τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου κατέγινεν εἰς συγγραφὴν τῆς ιστορίας τῆς πατρίδος του, ἣν καὶ ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τίτλον·

—Della Historia di Corfù descritta da Andrea Marmora nobile Corcirese, libri otto. Venetia, presso il Curti, MDCLXXII.

Ὁ Μαρμωρὰς συνόφανε τὸ πόνημά του ὅχι ἄνευ τινὸς εὐχερείας καὶ γλαφυρότητος, χαίρων ὅμως ὑπερβολῇ εἰς ἀλλόκοτα σχήματα, κομφολογίας καὶ ποικίλας ἄλλας περὶ τὴν λέξιν παιδιάς, παραφθείρει συχνάκις τὸ ὕφος, καὶ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων ὅχι αὐτὸς ἀλλ' ὁ αἰὼν, καθ' ὃν ἔζη, εἶνε μᾶλλον ὁ αἴτιος. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἡ λυθία τῆς κριτικῆς λίθος δὲν ὑπέβαλε τὰ συγγράμματα εἰς τὴν αὐστηρὰν αὐτῆς βάσανον, ὁ Μαρμωρὰς δὲν ἐξεπλήρωσεν εὐσυνειδήτως τὸ ἱερὸν τοῦ ἱστορικοῦ καθήκον· οὕτω φέρ' εἶπεν ἵνα ὑποθαλψῇ τῶν συμπατριωτῶν του τὴν ματαιότητα ἐπλάσε τοὺς Κερκυραίους ἄβρωνοὺς καὶ συμμάχους τῶν Ῥωμαίων, καὶ μετ' αὐτῶν ᾔθεν ἢ μετὰ παντὸς ἄλλου κραταίου ἔθνους τὰ παραβολώτατα τῶν πολεμικῶν ἔργων εὐτόλμως συνεπιχειροῦντας (**).

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μαρμωρά, ἀποτελουμένη ἐκ 456 σελίδων μικροῦ τετάρτου

νικὸν κείμενον ἀνετυπώθη ὑπὸ Miklosich (Acta et Diplomata). Τὸ χρυσόβουλλον ὅμως τοῦτο καταδεύνεται πλαστῶν.

(*) Andrea propenso all' armi ed agli studii, non scansò di manifestarsi all'occasioni, non meno sufficiente nell'essercitii litterarii, che habile agl'impieghi di Bellona; mentre all'opre della penna, ed al maneggio della spada, si è addattato l'attributo *ex utroque Caesar*. Mazzoleni.

(**) Μουστοξύδου, περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

σχήματος, καταχωροῦνται, ἐκτὸς τῆς προσφωνήσεως καὶ προλόγου τοῦ συγγραφέως, α) Famiglia dell'autore brevemente descritta da Vincenzo Mazzoleni patricio Cretense 6) Ἑλληνικὸν ἐπίγραμμα τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Γάλλου Λουδοβίκου Τοῦρδοῦ εἰς Μαρμωρὰν γραφὲν τῷ 1668 3) Sonetto all'autore ὑπὸ ἀνωνύμου 4) Ἔτερον τοῦ αὐτοῦ 5) Ἐπίγραμμα τοῦ Κυπρίου Ἰωάννου Κιγᾶλα πρὸς Κερκυραίους 6) Collusio nominis et operis auctoris 7) Sonetto all'illus. Audrea Marmora nobile Corcirese 8) Λατινικὸν ἐπίγραμμα εἰς Μαρμωρὰν ὑπὸ Νικολάου Μοτζάναχα 9) Idillio all'autore, ὑπὸ ἀνωνύμου ἐταίρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ ἀκαδημίας τῶν Ἐξησησιζμένων.

Ἐκ τούτων παρατιθέμεθα τὰ δύο ἐπιγράμματα τοῦ Τοῦρδοῦ ἔξ τοῦ Κιγᾶλα.

Μῆλα καὶ Ἀλκινδίου κήπους Φαιηκίδος αἶας

αἰνοῦσιν πολλὰι τῶν πάλαι αἰ' σελίδες,

οἳ κλέος οὐ σμικρὸν νῆσῳ δόξαν τε φέρουσι

σεμνοτέραν ταύτῃ ταῖς σφετέραις σελίσιν.

Ἀλλὰ ἐς αἰθιον γαίᾳ Φαιηκίδι θῆκε

Μαρμωρᾶνος γράψας πατρίδος ἱστορίην.

Ὀλβίστη Σχερίῃ καρπούς τ' ἄνδρας τε φέρουσα,

Οἷς τόσσον κύδος δόξα τε σὴ πέλεται.

Ἄνδρες ἀρητίλοι, κλεινῶν γενεῇ βασιλῆων,

ἄξια Φαιήκων τέκνα παλαιγενέων,

ἦν πρῶτους ποθέητε μαθεῖν ναυτῆρας ἀρίστης

Ἑλλαδικῶν πόλεων, πατρίδος ὑμετέρης,

καὶ πόσον ἡρίστευσαν ἐνι πτολέμοισι πολῖται,

δύσμαχοι ἀντιπάλους καὶ χθονί, καὶ πελάγει,

προφρονέως δέξασθε κλυτοῦ πολυίστορα βίβλον

Ἀνδρέου, ἣν τεῦξε κυδαλίμοις καμάτοις.

Ταύτῃ γὰρ τοκέων μεγαλῶνυμα ἔργα συνάψας,

ἃ σκοτύνε λήθης ἀμφεκάλυψε νέφος,

εἰς φῶς ἐξήνεγκεν, ὅπως αἰεὶ διασώτῃ

ἐν πινυταῖς παίδων ὀψιγόνων πραπίσι.

Τοῦνεκεν ἐκτίνειν πολὺ μείζον ὀφείλετε τούτῳ,

ἥπερ ὑμετέροις ἀρχηγόνοισι χάριν.

Ἔργα γὰρ ἡρώων δαμάει χρόνος· ἀλλ' ἵνα μίμνη

ἄφθιτα, τῶν προγόνων οὗτος ἔστωσε κλέα.

Ὁ Μαρμωρᾶς ἦν μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησησιζμένων (degli Assicurati). Οἱ ἐν ἔτει 1676 ἐπισκερθέντες τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλερ μνημονεύουσιν αὐτοῦ κατέχοντος καὶ καλὴν συλλογὴν Κερκυραϊκῶν νομισμάτων.

Ἀδελφοὶ Λειχουῶδαι.

Οἱ αὐτάδελφοι Λειχουῶδαι, κατὰ γόμνοι ἐξ ἀρχαίου ἡγεμονικοῦ

φίκου τοῦ Βυζαντίου, ἔσχον προγόνους ἡγεμόνας, ζήσαντας ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς, οἵτινες ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, Ἰσαὰκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἄλλων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξαν τὰ πρῶτιστα μέλη τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερουσίας.

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ χρονογράφου Ζωναρά, εἰς τῶν Λειχουδῶν, Κωνσταντίνος ὀνομαζόμενος, ἐνυμφεύθη Καλλιὰν τὴν θυγατέρα τοῦ Μονομάχου καὶ ἐγγονὴν Ῥωμανοῦ τοῦ Γ', λαβὼν παρὰ τοῦ πρώτου ὡς προῖκα τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας. Μὴ δυνηθεὶς, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πενθεροῦ του, ἵνα γίνῃ διάδοχος τοῦ θρόνου, προσεκλήθη εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑπὸ τοῦ βασιλεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Στρατιωτικοῦ, παραδούς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας εἰς τοὺς υἱοὺς του Ἐμμανουὴλ καὶ Θεόδωρον· κατὰ δὲ τὴν διεγερθεῖσαν στάσιν μεταξύ Ἰσαὰκ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ τοῦ Στρατιωτικοῦ, μεσιτεύσας εἰρηνεύσεν αὐτούς. Ἀποθανούσης τῆς συζύγου του Καλλιᾶς ἀνηγορεύθη ὁ ῥηθεὶς Κωνσταντῖνος Λειχοῦδης οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ διώκησε τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ 1059 μέχρι τοῦ 1064.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Βουλγαρίας οἱ ἀπόγονοι τοῦ Λειχοῦδη μετέβησαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, καὶ μετὰ τὴν ἐκπόρθησιν καὶ ταύτης μετώκησαν εἰς τινα τῶν Κυκλάδων νήσων, ἐν ᾗ καταπιεζόμενοι κατέφυγον εἰς Κερκλληνίαν, ἔνθα ὑπεδέχθησαν εὐμενῶς ὑπὸ τῶν κρατούντων χορηγησάντων αὐτοῖς ὁλόκληρον χωρίον ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἕτερον ἐν Ζακύνθῳ ⁽¹⁾. Ἐνταῦθα παρὰ τινος τῶν Λειχουδῶν, Μάρκου καλουμένου, ἐγεννήθησαν οἱ ἐν λόγῳ αὐτάδελφοι Ἰωάννης (30 Μαρτίου 1633) καὶ Σπυρίδων (τῷ 1652), οἱ ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι ὕστερον μετονομασθέντες Ἰωαννίκιος καὶ Σωφρόνιος.

Ἐξεπαιδεύθησαν οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι παρὰ τινι ἱερεῖ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἔπειτα ἐν Βενετίᾳ ἐσπούδασαν τὴν θεολογίαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βλάχῳ. Ἀκολουθῶς ἐπὶ ἑννέα ἔτη ἐφοίτησαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, καὶ μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γεννέθλιον νῆσον, καὶ ἐνταῦθα τῷ 1670 χειροτονήθησαν ἱερεῖς ⁽²⁾.

(1) Ὁ τὰ περὶ Λειχουδῶν ἐξακριβώσας Κύρ. Ἀλέξ. Λάσκαρις Νικηφόρον δοῦκα τῆς Κεφαλληνίας καλεῖ τὸν ὑποδεχθέντα τοὺς προσφυγόντας Λειχοῦδας. Τίς δ' ἦν οὗτος ὁ μὲν ἄνω βιογράφος παρασιωπᾷ, ἡμεῖς δὲ ἀγνοοῦμεν.

(2) Ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι ἐχειροτονήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας Γερασίμου· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον ὄνομα ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀρχιεπισκόπων τῆς νήσου

Μετ' ὀλίγον, χηρεύσαντα τὸν Ἰωάννην καὶ γενόμενον μοναχόν, μετονομασθέντα δὲ Ἰωαννίκιον, ὁ πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Παρθένιος, πληροφορηθεὶς περὶ τε τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ, πανταχοῦ διαφημισθείσης, διώρισεν ἴδιον αὐτοῦ ἐπίτροπον ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κεφαλληνίας, ὁ δὲ μητροπολίτης Κεφαλληνίας (*), ἐνεπιστεύθη αὐτῷ τὴν ἐπιτήρησιν τῶν σχολείων Ληξουρίου καὶ Ἀργοστολίου.

Ὁ Σπυρίδων πρότερον ἔτι μοναχὸς γενόμενος καὶ Σωφρόνιος μετονομασθεὶς, διωρίσθη ἐπίσης σχολάρχης τῆς ἐν τῇ πόλει σχολῆς, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Βαρθολομαίου, ἦλθεν αὐτόσε, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἑδρας ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἱεροῦ ἁμβωνος ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετ' ὀλίγον ὁμως, ἔνεκα τοῦ ἐπισυμβάντος αὐτόθι λοιμοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην καὶ μεταβῇ εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἔνθα ἐπὶ τετραετίαν μετήρχετο μετὰ ζήλου τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν ἱεροκήρυκα. Τῷ 1680 ἐπιστρέψας εἰς Κεφαλληνίαν διέτριψεν αὐτόθι δύο ἔτη, διδάσκων καὶ κηρύττων. Τελευταῖον κατὰ Μάρτιον τοῦ 1683 ἀμφοτέροι οἱ ἀδελφοὶ ἐπιβάντες τοῦ βενετικοῦ πλοίου ὁ Πτερωτὸς Δράκων (Dracon Volante), κατέπλευσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δοκιμασθέντες τὴν τε διδασκαλίαν καὶ τὴν ὀρθοδοξίαν παρὰ τοῦ σοφοῦ καὶ ἐναρέτου πατριάρχου Διονυσίου τοῦ Μουσελίμη ἔλαβον τὴν ἄδειαν καὶ ἐδίδαξαν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ τε πατριάρχου, τῆς ἱερᾶς Συνόδου, καὶ τῶν ἀρχόντων.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦλθον εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεσταλμένοι τοῦ τσάρου τῆς Ῥωσσίας Θεοδώρου Ἀλεξιάδου διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν.

Παΐσιος ὁ Λιγαριδῆς ἐλθὼν εἰς Ῥωσσίαν ἐξεῖπεν ἀναφανδὸν τὴν

ὡς ἀπαντᾷται. Γεράσιμος ὁ Λοβέρδος ἐγένετο ἐπίσκοπος, ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῶν Τόκων, ἐπομένως δύο σχεδὸν αἰῶνας πρὸς τῆς γεννήσεως τῶν ἀδελφῶν Λειχοῦδων. Γεράσιμος δὲ ὁ Κλαδάς ἐγένετο ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἕνα σχεδὸν αἰῶνα μετὰ τὸν θάνατον τῶν Λειχοῦδων (1782—1793). Κατὰ δὲ τὸ ὑπὸ Ασπυκάρως τασσόμενον ἔτος τῆς χειροτονίας τῶν λογίων Κεφαλλήνων ἀρχιεπίσκοπος ἦτο Παΐσιος ὁ Χρίστας (1663—1681).

(*) Ὁ Κ. Λάσκαρις ἀναφέρει, ὅτι ὁ τότε μητροπολίτης Κεφαλληνίας ὠνομάζετο Παρθένιος· πλὴν καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέον, ὅτι δύο ἀρχιεπίσκοποι τῆς νήσου ἔφερον τὸ ὄνομα τοῦτο, Παρθένιος ὁ Δοξαράς (1622—1628), ὅτε δὲν εἶχον ἔτι γεννηθῇ οἱ Λειχοῦδαι, καὶ Παρθένιος ὁ Μικρῆς (1821—1842)· πραγματικῶς δὲ τότε ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας ἦν ὁ αὐτὸς Παΐσιος.

γνώμην αὐτοῦ, ὅτι αἱ ἐν τῷ ὁμοδόξῳ τούτῳ κράτει ἀναφύμεναι ἐκάστοτε ἐκκλησιαστικαὶ ταραχαὶ προήρχοντο ἐκ τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἀγνοίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὅτι πρὸς θεραπείαν τῆς ἀσθενείας ταύτης οὐδὲν ἕτερον φυσικὸν φάρμακον ἐθεώρει κατάλληλον, εἰμὴ τὴν σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου⁽¹⁾. Τὴν ὁρθὴν τοῦ Παΐσιου σκέψιν ἐπεκύρωσαν καὶ ἐπεβεβαίωσαν καὶ οἱ μετ' οὐ πολὺ ἐλθόντες εἰς Μόσχαν πατριάρχαι, ὁ Ἀλεξανδρείας Παΐσιος καὶ ὁ Ἀντιοχείας Μακάριος, οἵτινες διὰ τοῦ ἐπ' ἐκκλησίας κηρύγματος τὸν μὲν τσάρον κατέπεισαν νὰ συστήσῃ ἑλληνικὰ καὶ σλαβωνικὰ σχολεῖα, καταδείξαντες ἅμα καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ σπουδαιότητα τῆς ἐκμάθησews τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τοὺς δὲ ποιμένας συνεβούλευσαν νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἔργου, διὰ τῶν ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων εἰσοδημάτων, ἐπιφέροντες εἰς ὑποστήριξιν τῶν λόγων αὐτῶν τὰς συμβουλὰς τῶν πατριαρχῶν τῶν συστησάντων πατριαρχεῖον ἐν Ῥωσσίᾳ, καὶ παραγγειλάντων τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοιούτων σχολείων ἐν Μόσχᾳ, καὶ ὑποσχόμενοι πολλὰς τὰς ἐκ τούτων ὠφελείας εἰς τὴν Ῥωσικὴν ἐκκλησίαν καὶ βασιλείαν.

Τὰς συμβουλὰς τῶν Ἑλλήνων πατριαρχῶν ὑπεστήριξεν ἐνθέρμως καὶ ὁ κατὰ τὸ 1669 ἔτος ἀφίχθεις εἰς Μόσχαν ἱερομόναχος Τιμόθεος, Ῥώσσος τὸ γένος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διατρίψας ἐν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐν τοῖς μοναστηρίοις τοῦ ἁγίου Ὄρους, καὶ διὰ ζωηρῶν χρωμάτων καὶ ἰσχυρῶν λόγων καταδείξας τῷ τσάρῳ Θεοδώρῳ τῷ Ἀλεξιάδῃ τὴν πτώσιν τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ῥωσσίας. Κατα-

(1) «Ἐξήτησα, ἔλεγε, τὴν ῥίζαν τῆς πνευματικῆς καὶ τῆς ἀσθενείας, ἥτις πατάσσει νῦν τοῦτον τὸν χριστιανώδη τόπον, καὶ ἐπροσπάθησα ν' ἀνακαλύψω τὴν αἰτίαν τῆς τοιαύτης πλημύρας τῶν αἰρέσεων πρὸς κοινὸν ἡμῶν ὄλεθρον, καὶ τελευταῖον σκεφθεὶς εὑρον, ὅτι ὅλον τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ δύο αἰτίων, δηλαδὴ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ βελιολήκῃς. Ἐάν τις μὲ ἰρῶτα πᾶσα εἶαι τὰ στηρίγματα τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς βασιλείας, ἐγὼ ᾔθελον ἀπαντήσῃ, ὅτι πρῶτον ἐστὶν ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, δεύτερον τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, καὶ τρίτον ἡ ἐκμάθησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Πρὸ τοῦ Αἰγαρίδου ὁ πατριάρχης Ἀντιοχείας Ἰωακείμ, ἐλθὼν ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1586, προέτρεψε τὴν ἀδελφότητα Αἰθόβης, εἰς σύστασιν σχολῆς καὶ τυπογραφείου. Καὶ ὁ αἰείμνηστος Μελέτιος Πηγὰς προέτρεψε τὸν τσάρον Θεόδωρον ἵνα συστήσῃ ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐπιστέλλων (1593)· «Κατάστησον παρά σοι, βασιλεῦ, φροντιστήριον μαθημάτων ἑλληνικῶν, ζωπυρον τῆς σοφίας τῆς ἱερᾶς, ὅτι παρ' ἡμῶν ἐκ βάρων κινουμένοι ἀφαινεθῇται ἡ τῆς σοφίας πηγὴ». (Παρανίκα Σχεδιασμοί, σελ. 180—1).

νυγείς ὑπὸ τῆς περιγραφῆς ταύτης ὁ Θεόδωρος διέταξεν ἀμέσως τῷ πατριάρχῃ τῆς Ῥωσσίας Νίκωνι ν' ἀνεγείρῃ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐν Μόσχᾳ καὶ παραδώσῃ τὴν ἐπιστάσιαν εἰς τὸν ῥηθέντα μοναχὸν Τιμόθεον. Ὁ πατριάρχης μετὰ μεγίστης χαρᾶς ἐξεπλήρωσε τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος προσδιορίσας διὰ σχολεῖον τρία οἰκήματα ἐν τῷ καταστήματι τῆς αὐτόθι τυπογραφίας, καὶ συναθροίσας ἐν αὐτῷ τριάκοντα μαθητὰς πάσης τάξεως, τὸν μὲν Τιμόθεον διώρισε διευθυντὴν Μανουὴλ δέ τινα Ἕλληνα, αὐτόθι διατρίβοντα, ἄνδρα εἰδήμονα τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημῶν, διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, καὶ τὸν ὅποιον ἀποθανόντα διεδέξατο ἕτερος Ἕλλην, ὁ ἱερομόναχος Ἰωακείμ. Ἡ νεωστὶ ἀνεγερθεῖσα Σχολὴ ὑπῆρχε τὸ ἰδιαιτέρον μέλημα τοῦ τε βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου. Καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἐβδομάδα, ὅτε μὲν ὁμοῦ, ὅτε δὲ ἰδίᾳ, ἐπισήμως ἢ ἰδιωτικῶς, ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν ἀμφότεροι ἵνα παρηγορηθῶσι τῷ πνεύματι διὰ τὸ θεάρεστον τοῦτο ἔργον, καὶ μεγαλοδῶρως ἐβράβευσον τοὺς προσδεύοντας εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα μαθητὰς, προσφέροντες αὐτοῖς ἐνδύματα καὶ χρυσᾶ νομίσματα. Ἐχάρησαν δὲ τὰ μέγιστα καὶ οἱ τῆς Ἀνατολῆς πατριάρχαι πληροφορηθέντες τὴν ἐν Μόσχᾳ σύστασιν Ἑλληνικοῦ σχολείου ⁽¹⁾.

Μετ' ὀλίγον ὁ ἡγεμὼν μὴ εὐχαριστούμενος εἰς τὰς μικρὰς προόδους τῆς ἑλληνικῆς μαθησεως, ἐπεθύμησε νὰ εὐρύνῃ τὸν κύκλον τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως, γλυκανθεὶς ἐκ τῶν ὀλίγων ἀλλὰ πολυτίμων αὐτῆς καρπῶν. Πληροφορηθέντες ὅμως τὸν ἀγαθὸν τοῦτον σκοπὸν τοῦ Θεοδώρου οἱ ἐν τῇ Δύσει ἤρξαντο νὰ μεταβιάνωσι σωρηδὸν εἰς Μόσχαν ἐκ Πολωνίας, ὅπως καταλάβωσι τὰς καθηγετικὰς ἑδρας τῆς συστηθσομένης Ἀκαδημίας· ἀλλ' ὁ νοήμων ἡγεμὼν μὴ θέλων νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τούτους, τὸ ἑλληνικὸν ἐκεῖνο καθίδρυμα ἀπέστειλεν ἐν ἔτει

(1) Ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Δοσίθεος ἔγραψε τοιαύτην πρὸς τὸν Θεόδωρον. « Εὐχαριστοῦμεν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀγίας ὑμῶν βασιλείας ἡδούκησε συστηθῆναι ἐν τῇ βασιλευσσίᾳ ὑμῶν πόλει Ἑλληνικὴν σχολήν. Τῇ γὰρ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐγράφη τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ὁ Ἀπόστολος, Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἄγιοι Πατέρες, ἑλληνιστὶ ἐγράφησαν αἱ πράξεις τῶν Συνόδων καὶ τὰ τῶν ἁγίων Πατέρων συγγράμματα καὶ πᾶσαι αἱ τῆς ἀγίας ἐκκλησίας Βίβλοι. Τὸ δὲ διδάξαι τοὺς χριστιανοὺς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὸ κατανοεῖν αὐτοὺς τὰ βιβλία τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, ὥς ἐγράφησαν, καὶ γινῶναι τὴν ἐρμηνείαν αὐτῶν εὐχερῶς, καὶ πρὸ πάντων ἀπέχειν τῶν λατινικῶν, ἅτινα εἰσὶ πλήρη πονηρίας καὶ δόλου καὶ αἰρέσεως, καὶ ἀθείας, θεῖον ἔστιν ἔργον ».

1681 εἰς Κωνσταντινούπολιν πρεσβείαν ὅπως αἰτήσῃ παρὰ τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν διδασκάλους διὰ τὴν μέλλουσαν Ἀκαδημίαν. συγχρόνως δὲ καὶ ὁ πατριάρχης Μόσχας Ἰωακείμ ἐνετείλατο εἰς τὸν τότε ἐν Μόσχᾳ διαμένοντα ἑλληνα ἱεροδιάκονον Μελέτιον Δομέστικον ἵνα γράψῃ περὶ αὐτοῦ τούτου εἰς τὸν πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἶχον ἀφικθῆ εἰς Βυζάντιον οἱ αὐτάδελφοι Λειχοῦδαι, πρὸς οὓς οἱ πατριάρχαι προέτειναν τὴν εἰς Ῥωσίαν ἀπέλευσιν.

Ἄσμενοι παραδεξάμενοι οἱ Λειχοῦδαι τὴν πρότασιν ἐγκατέλειψαν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῇ 3 Ἰουλίου 1683, λαβόντες καὶ γράμματα συστατικὰ παρὰ πάντων τῶν πατριαρχῶν μαρτυροῦντα περὶ τῆς ὀρθοδοξίας αὐτῶν καὶ τῆς παιδείας. Φθάσαντες δὲ εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν διέμειναν αὐτόθι ἑννέα μῆνας, ἕνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων πολέμου, τοῦ ὁποίου συμμετεῖχον καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν παριστρίων ἐκεῖνων χωρῶν. Μετὰ τὴν πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης ἦτταν τοῦ βεζίρου Καρα-Μουσταφᾶ ἐπέστρεψεν εἰς Βλαχίαν καὶ ὁ ἡγεμὼν Ἰωάννης Σερμπάνος Καντακουζηνός, ὅστις ὑπεδέξατο τοὺς Λειχοῦδας φιλοφρόνως ἀποδοὺς αὐτοῖς τὴν ὀφειλομένην τιμὴν, καὶ κατὰ παράκλησιν τοῦ ὁποίου ἐκήρυττον οὗτοι ἐν ἐκκλησίᾳ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καθ' ὅλην τὴν τεσσαρακοστήν. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθον εἰς Τρανσυλβανίαν, λαβόντες παρὰ τοῦ Σερμπάνου καὶ συστατικὰ γράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα αὐτῆς Μιχαήλ. Διέτριψαν δὲ καὶ ἐν Τρανσυλβανίᾳ τρεῖς μῆνας συζητοῦντες μετὰ τῶν καθηγητῶν τῆς αὐτόθι Ἀκαδημίας περὶ τῶν ἀντικειμένων τῆς πίστεως, καὶ ἰδίως περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τελευταῖον φθάσαντες εἰς Πολωνίαν τῇ 5 Αὐγούστου 1684 ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸν βασιλέα Ἰωάννην Σοβιέσκην, τὸν ὁποῖον προσηγόρευσαν διὰ προσλαλιᾶς εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀντιπροσηγορεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἠρώτησεν αὐτοὺς περὶ τῆς ὑγείας τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Ῥωσίαν, ἀλλ' οἱ Ἰησοῦται ἐλθόντες μετ' αὐτῶν εἰς φιλονεικίας συνεβούλευσαν τὸν βασιλέα νὰ κρατήσῃ αὐτούς. Ὁ Σοβιέσκης ἐξεστράτεψε τότε κατὰ τοῦ Χοτίν, καὶ οἱ Λειχοῦδαι ἦσαν καταδεδιχασμένοι ν' ἀκολουθῶσιν αὐτῷ ὡς φορτίον, καὶ ἐν ᾧ ὁ στρατὸς τοῦ Ἰωάννου ἐπολέμει, οἱ Κεφαλῆγες ἐφιλοεῖκον μετὰ τῶν Ἰησοῦτῶν περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἀναγ

τολικῆς καὶ Δυτικῆς ἐκκλησίας. Φθάσαντες δὲ τῇ 26 Ὀκτωβρίου εἰς Λιθὺ ἐφιλονείκησαν αὐτόθι μετὰ τοῦ περιρῆμου Ἰησοῦίτου Ῥούτκου, καὶ κατὰ Δεκέμβριον ἔλαβον μὲν τὰ διαβατήρια αὐτῶν, ἀλλ' οἱ Ἰησοῦίται πάλιν ἐκώλυσαν τὴν ἀναχώρησίν των, καταπαίσαντες τὸν βασιλέα νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς ν' ἀπέλθωσιν εἰς Μόσχαν. Ἐπὶ τέλους κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1685 λαβόντες μετὰ πολλῆς δυσκολίας τὰ διαβατήρια των ἀνεχώρησαν κρυφίως ἐκ τῆς Πολωνίας, καὶ ἦλθον διὰ Κιέβου καὶ Νίζνης εἰς Βχτουρῖνον, τοῦ ὁποίου ὁ Χάτμανος Ἰωάννης Σαμουηλίδης φιλορρόνως ὑπεδέξατο αὐτούς. Λαβόντες δὲ καὶ παρ' αὐτοῦ συστατικά γράμματα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ῥωσσίας Ἰωάννην καὶ Πέτρον τοὺς Ἀλεξιάδας ἔφθασαν τέλος πάντων εἰς Μόσχαν τῇ 6 Μαρτίου 1685.

Τυχόντες εὐμενοῦς ὑποδοχῆς παρὰ τῶν βασιλέων οἱ Λειχοῦδαι καὶ ἀναπαυθέντες ἔλαβον καὶ τὴν ἄδειαν ἵνα ἔχωσι τὸ δικαίωμα τοῦ ὀνομάζεσθαι καὶ ὑπογράφεσθαι ἡγεμόνες τῆς Βουλγαρίας καὶ φέρειν στολὴν πριγκήπων. Διατάξαντες δὲ πρῶτον τὰ τῆς κατοικίας των ἤρξαντο διδάσκειν καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρεδόθησαν αὐτοῖς πέντε μαθηταὶ ἐκ τοῦ σχολείου τῆς τυπογραφίας, εἰς τοὺς ὁποίους προσετέθησαν ἔτι τρεῖς ἱερωμένοι, οἵτινες ἅπαντες ἐδιδάσκοντο τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετὰ δὲ ταῦτα διατάγησαν βασιλικῶς πάντες οἱ βογιάροι ὅπως στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὴν σχολὴν τῶν Λειχοῦδῶν καὶ σπουδάζωσιν ἐν αὐτῇ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐκμανθάνοντες ἐν ταύτῃ τὰς ἐλευθέρους ἐπιστήμας καὶ τοιουτοτρόπως συνήχθησαν ἔτι ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητάς.

Ἐν τούτοις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ὁ ὁμογενὴς ἱεροδιάκονος Μελέτιος Δομέστικος θέλων ἵνα καὶ ἔργῳ καταδείξῃ εἰς τοὺς Ῥώσσους, ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐ μόνον εὐημεροῦντες ἐρώτισαν αὐτοὺς διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ εὐηργέτησαν διὰ πολλῶν θυσιῶν, ἀλλὰ καὶ κακοπραγοῦντες ἐκήδοντο αὐτῶν διέθετο δύο χιλιάδας ἀργυρῶν ρουβλίων πρὸς ἀνέγερσιν Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας ἐν Μόσχᾳ. Τὸ κτίριον προέβαιεν ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιν τῶν Λειχοῦδῶν, καὶ διὰ τῶν προτροπῶν αὐτῶν συνετέλεσεν εἰς ἀποπεράτωσιν αὐτοῦ ὁ τότε ἰσχυρὸς πρίγκηψ Γαλιτζί, τὸν ὁποῖον οἱ αὐτάδελφοι Κεφαλλῆνες, ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτοῦ συμπαθείας, ὀνομάζουσι προστάτην καὶ ὑπερασπιστήν, καὶ βοηθόν, σκέπην καὶ καταφύγιον. Τὸ ἐπόμενον ἔτος (1686) ἡ τριόροφος οἰκοδομὴ τῆς Ἀκαδημίας ἐπερατώθη, καὶ ὁ ἴδιος πατριάρχης μεθ' ὅλων

τοῦ κλήρου παρευρέθη εἰς τὰ ἐγκαίνια αὐτῆς, διατάξας τοὺς Λει-
 χούδας νὰ μετοικήσωσιν εἰς αὐτὴν ἐκ τῆς τυπογραφίας μετὰ τῶν
 μαθητῶν. Ἀμέσως συνταχθὲν ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν ἐξεδόθη τὸ πρό-
 γραμμα τῆς σειρᾶς τῶν μαθημάτων τῆς Ἀκαδημίας, τὰ ὅποια ἐμελλε
 νὰ παραδοθῶσιν εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.
 Καὶ τὴν μὲν γραμματικὴν καὶ τὴν ποιητικὴν παρέδιδον οὗτοι ἑλλη-
 νιστί, τὴν δὲ ῥητορικὴν, λογικὴν καὶ φυσικὴν ἑλληνιστί καὶ λατι-
 νιστί, διδάσκοντες ἅμα καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν. Οἱ δὲ μαθηταὶ
 τοσαύτην ἐπέδειξαν πρόοδον, ὥστε ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν ἔμαθον
 τὰ ῥηθέντα μαθήματα, καὶ ὠμίουν εἰς ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας,
 μεταφράσαντες καὶ τινὰ βιβλία εἰς τὴν σλαβωνικὴν.

Ἄλλ' ἐπέπρωτο καὶ οἱ ἔνθερμοι οὗτοι ἐργάται τοῦ ἀμπελῶνος τοῦ
 πνευματικοῦ τούτου φωτισμοῦ νὰ ὑποστῶσι βαρεῖς καὶ σκληροὺς διωγ-
 μούς, ὡς καὶ πρὸ αὐτῶν Μάξιμος ὁ Ἀγιορίτης. Πρὸ τῆς ἀρίξεως
 αὐτῶν ἔτι εἰς Μόσχαν διεδόθησαν μετὰ τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ σφα-
 λεραὶ τινες ἰδέαι περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας.

Καὶ τινες μὲν εἶχοντο τῆς γνώμης τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ δια-
 μαρτυρομένων περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου ἐν τῇ
 θεῇ Εὐχαριστίᾳ, τινὲς δὲ τῆς γνώμης τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας περὶ
 τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου εἰς σῶμα καὶ
 αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Τῇ ἐνάτῃ ἀκόμη ἡμέρᾳ μετὰ τὴν ἀφίξιν αὐτῶν
 συνεζήτησαν οἱ Λειχουδαὶ περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας μετὰ τοῦ Πο-
 λωνοῦ Βιελόβοτσκη, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν αὐλικῶν
 ἀπάντων. Ὁ ῥηθεὶς Βιελόβοτσκης μὴ δυνάμενος φιλονεικῶν ν' ἀντιστῇ
 εἰς τοὺς ὀρθοδόξους Ἕλληνας ἠττήθη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τῆς συζητήσεως,
 καὶ ἐζητήσατο προθεσμίαν μιᾶς ἐβδομάδος ἵνα προετοιμασθῇ ἐπὶ
 τέλους ὅμως ἀναγκασθεὶς ὡμολόγησεν, ὅτι δὲν εἶνε μέτοχος τῆς θεο-
 λογίας. Δυστυχῶς τὸ εὐχάριστον τοῦτο τέλος ὑπῆρξεν ἐναρξὶς διαρκῶν
 φιλονεικῶν, ἡ δὲ ἀδυναμία τοῦ Βιελόβοτσκη ἐπροκάλεσεν εἰς ὑπερά-
 σπισιν αὐτοῦ πολλούς. Καὶ ἀρχηγὸς μὲν τῶν ὁπαδῶν τῆς δυτικῆς
 γνώμης περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας ἐτέθη ὁ ἡγούμενος ἐνὸς τῶν ἐν
 Μόσχᾳ μοναστηρίων, Σίλβεστρος Μετβέτιεφ, ὅστις τρέφων πάθος καὶ
 μῖσος πρὸς τοὺς Λειχούδας ἀπὸ τῆς ἀρίξεως ἔτι αὐτῶν εἰς Μόσχαν,
 καὶ ἀποβαλὼν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῆς
 Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἤρξατο νὰ κατηγορῇ αὐτῶν ὡς σφετερι-
 σμένων δῆθεν γῆν τοῦ μοναστηρίου, κειμένην παρὰ τῇ Ἀκαδημίᾳ,

καὶ διαφθειρόντων τοὺς μαθητὰς διὰ τῆς μεταδόσεως αἰρετικῆς διδασκαλίας· διὰ παρομοίων δὲ συκοφαντιῶν κατώρθωσε νὰ ψυχράνῃ τὴν πρὸς τοὺς Λειχούδας ἀγάπην καὶ συμπάθειαν τοῦ βασιλικοῦ οἴκου. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ὁ ῥηθεὶς Μετθέτιερ καὶ πολλοὺς ἄλλους κληρικούς τε καὶ λαϊκοὺς, οἵτινες ἅπαντες ἐκήρυττον τὰς στρεβλὰς αὐτῶν δοξασίας διὰ συγγραφῶν. Ὁ Σίλβεστρος ἐξέθετο τὸ φρόνημα αὐτοῦ περὶ τοῦ χρόνου τῆς μετουσιώσεως εἰς σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον *Μάνα*, τὸ ὅποιον ἀνῆρσαν οἱ Λειχοῦδαι διὰ συγγραφῆς ἐπιγραφομένης *Ἄκος*· κατὰ τοῦ ἄκους ὁ Σίλβεστρος ἔγραψε *τετράδιον κατὰ Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου τῶν Λειχουδῶν*, εἰς τὸ ὅποιον οὗτοι ἀπῆντησαν γράψαντες *Διαλόγους ὀρθοδόξου διδασκάλου μετὰ τινος Ἰησουῦτον*. Ἡ δὲ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου φιλονεικία τοσοῦτον ἐξετραχηλίσθη, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ χυδὴν ὄχλος συνδιελέγετο περὶ τοῦ ὑψηλοτέρου μυστηρίου εἰς τὰς ῥύμας καὶ πλατείας τῆς Μόσχας. Πρὸς κατάπαυσιν τοῦ σκανδάλου τούτου ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας Ἰωακεῖμ, ἔγραψε καὶ πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Νοτίου Ῥωσσίας, ἔνθα ἀνεφύη τὸ ζήτημα, καὶ πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς· ἐπίσης καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Ἀδριανὸς συνεννοήθη μετὰ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου καὶ Ἱεροσολύμων Δοσιθέου, οἵτινες ἀπῆντησαν συμφώνως πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν κηρυττόμενα, ὁ δὲ Δοσιθεὸς ἔπεμψε καὶ ὁλόκληρον βιβλίον περὶ τούτου· τότε ὁ Ἀδριανὸς ἐπικυρώσας τὴν κατὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ κακοδόξου Σίλβεστρου ἀπόφασιν τοῦ προκατόχου τοῦ Ἰωακεῖμ, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς ὑπερορίαν.

Πρὸ τῆς λήξεως τῶν ἐπὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας φιλονεικιῶν εἰς τῶν ἀδελφῶν Λειχουδῶν, ὁ Ἰωαννίκιος, ἐξητήσατο παρὰ τῶν βασιλευόντων τὴν ἄδειαν ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν πρὸς διάταξιν τῶν οἰκογενιακῶν του πρᾶγματων· διότι ἀπερχόμενος εἰς Ῥωσίαν ἀφῆκε τοὺς δύο υἱούς του (Νικόλαον καὶ Ἀναστάσιον) καὶ τὴν θυγατέρα παρὰ τῷ ἐν Βενετίᾳ διαμένοντι συμπατριώτῃ Κωνσταντίνῳ τῷ Μεταξᾷ, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου (1687), ἔμειναν τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἀπροστάτευτα καὶ ἤρξαντο διάγειν βίον ἄτακτον. Κατὰ Ἰανουάριον λοιπὸν τοῦ 1688 ἐχορηγήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἄδεια ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Βενετίαν ἐπὶ ὑποσχέσει· τοῦ νὰ ἐπανέλθῃ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἐξακολουθήσῃ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὸ θεάρεστον καὶ εὐπρεπέστατον ἔργον τῆς διδασκαλίας. Τῇ μεσιτείᾳ τοῦ προστάτου Γαλιτζίν ἔλαβεν ὁ Ἰωαννίκιος παρὰ τῶν βασιλέων τῆς Ῥωσσίας καὶ συστατικὰ γράμ-

ματα πρὸς τὸν δόγην Μάρκον Ἀντώνιον Ἰουστινιανόν, καὶ ἐλθὼν διέτριψεν αὐτόθι, παρὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, τρία σχεδὸν ἔτη. Διὰ τοῦ αὐτοῦ Ῥώσσου εὐπατρίδου ἐξητήσατο καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν βασιλέων τὸν τίτλον καὶ τὸ ὑπόρρηγμα τοῦ Ῥώσσου πρέσβεως παρὰ τῇ Ἑνετικῇ Δημοκρατίᾳ, καὶ ἐνῷ ἐξεπλήρου τὰ πολιτικά του καθήκοντα δὲν ἔπαυεν ἀσχολούμενος καὶ εἰς τὰς μελέτας, ἀποτέλεσμα τῶν ὁποίων εἶνε ἡ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφεῖσα ἐν ἔτει 1689 Ἑρμηνεία εἰς τὰ ὀκτὼ βιβλία τῆς Φυσικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τοὺς μὲν υἱούς του μετὰ τινων παραγγελιῶν τῶν βασιλέων ἀπέστειλεν εἰς Μόσχαν, αὐτὸς δ' ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἔλαβε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Α' τὴν εἰκόνα αὐτοῦ μετὰ χρυσῆς ἀλύσεως. Ἐκεῖθεν δὲ μεταβάς εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν, ἤρξατο ἐργαζόμενος ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλ' ἀποτυχὼν τῶν ἐλπίδων, προσεκλήθη εἰς Μόσχαν τῷ 1691, καὶ διὰ τὰς πιστάς αὐτοῦ ἐκδουλεύσεις, ὡς πρεσβευτοῦ, ἐβραβεύθη δι' αὐξήσεως τῆς μισθοδοσίας. Μετὰ τὴν εἰς Μόσχαν ἄφ' ἧς ἐξηκολούθει ὁ Ἰωαννίκιος τὰς σχέσεις μεταξὺ τῆς ῥωσικῆς κυβερνήσεως, καὶ τῆς Βιέννης καὶ Λομβαρδίας, διατηρῶν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ διερμηνέως τῆς Αὐστριακῆς αὐλῆς Ἀδάμ. Στίλλ. Τὰς δὲ ὑπὸ τούτου διαβιβάζομένας πληροφορίες περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐπιστήμως ἐκοινοποιεῖ εἰς τὸ ῥωσικὸν ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν. Τὰ τέκνα τοῦ Ἰωαννικίου ἔλαβον ἐν Μόσχᾳ τὸν τίτλον *ἡγεμόνων τῆς Βουλγαρίας* (1692).

Ἐπὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Ἰωαννικίου ἐξηκολούθει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος τὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ διδασκαλίαν, φιλοτιμηθεὶς νὰ διδάξῃ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν τὴν ῥητορικὴν, τῷ δὲ 1690 ἔτει ἤρξατο τῆς παραδόσεως τῆς λογικῆς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους, προτιθέμενος ἅμα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰ ὀκτὼ βιβλία τοῦ αὐτοῦ φιλοσόφου περὶ φυσικῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ διὰ τῆς ἐξορίας τοῦ Μετθέτιερ αἱ ταραχαὶ καὶ αἱ φιλονεικίαι δὲν εἶχον καταπαύσει, ὁ πατριάρχης τῆς Ῥωσσίας συνεκάλεσε σύνοδον ἐν Μόσχᾳ κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1690, καὶ διὰ τοῦ ἀναγνωσθέντος ἐν τῇ συνόδῳ ταύτῃ ἐκτεταμένου λόγου καταδείξας, ὅτι ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῶν ἐσφαλμένων τούτων φρονημάτων εἶνε ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, οἱ σπουδάσαντες ἐν Πολωνίᾳ Ῥώσοι, καὶ οἱ ἀκαταπαύστως ἐρχόμενοι ἐκεῖθεν διάφοροι πεπαιδευμένοι, ἀπρηθίμωσεν ὅλα τὰ ἐν τῇ Μικρᾷ Ῥωσσίᾳ καὶ ἐν Μόσχᾳ ἐκδοθέντα βιβλία, εἰς

τὰ ὅποια εἶχεν εἰσφρήσει τὸ παπιστικὸν φρόνημα περὶ τῆς μετουσιώσεως τῆς Εὐχαριστίας διὰ τῶν λόγων τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἀπηγόρευσε τὴν ἐπ' ἐκκλησίας ἀνάγνωσιν αὐτῶν καὶ τὴν παρὰ τῷ λαῷ χρῆσιν, παραδοὺς ἅμα τῷ ἀναθέματι τὴν τε πλάνην ταύτην καὶ τὸ διαδοθὲν κατὰ τῶν Λειχουδῶν ἀνώνυμον σύγγραμμα. Οὕτω δὴ μικρὸν κατέπαυσαν αἱ ταραχαί. Μετὰ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ σοφοῦ Ἰωακείμ ἐξελέχθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῆς Ῥωσσίας θρόνον ὁ Ἀδριανὸς, ἀνὴρ μικρόνους καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ κολάκων· διὰ τούτων διέβαλον οἱ συγγενεῖς καὶ ὁπαδοὶ τοῦ ἀποστάτου τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἐξορίστου Μετθέτιεφ τοὺς ἀδελφούς Λειχούδας, ὡς κακοφρονοῦντας· τοσοῦτον δὲ ὑπερίσχυσε ἡ κακία, γράφει ὁ Ῥώσσος Πολυκάρποφ, ὥστε καὶ ὁ πατριάρχης ἐρέδωκε τοῖς ἐπιβούλοις αὐτῶν λόγοις. Διαταγῇ λοιπὸν τοῦ Ἀδριανοῦ οἱ Λειχοῦδαι ἔπαυσαν τοῦ διδάσκειν, καὶ ἐξωρίσθησαν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σωτῆρος, εἰτα δὲ εἰς τὴν τοῦ Ὑπατίου ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καστρομοῦ.

Ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ὑπατίου διέμειναν οἱ Λειχοῦδαι ἐξόριστοι ἐπὶ δεκαπέντε ἔτη. Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα διατρίβοντες δὲν ἐδαπάνησαν τὸν καιρὸν αὐτῶν εἰς μάτην, ἀλλὰ κατέγιναν εἰς συγγραφὴν ἐκτεταμένων συγγραμμάτων, θεολογικῶν καὶ φιλολογικῶν. Ὁ Πολυκάρποφ μαρτυρεῖ, ὅτι ἔζων αὐτόθι ἐν θλίψεσι καὶ ἐν στενοχωρίᾳ. *Μέμνησθε τῶν κεκοπιαχότων!* κράζουσιν αὐτοὶ οὗτοι ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ἐν ἔτει 1705 περατωθείσης ἑλληνικῆς γραμματικῆς των. Ἡ ἀνάγκη ὅμως τῆς παιδείας, τὴν ὁποίαν ἐπὶ μᾶλλον ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται οἱ Ῥῶσσοι, ἀνεκάλεσε τέλος αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἐξορίας. Ὁ μητροπολίτης Νοβογοριδίας Ἰωβ ἀποφασίσας νὰ συστήσῃ σχολεῖον ἐθεώρησεν ἀναγκαίαν τὴν ἐπιστάσιν τῶν Λειχουδῶν, καὶ ἀδεία τοῦ βασιλέως, ἀνεκάλεσεν αὐτούς· ὅθεν τῇ συνεργείᾳ τῶν ἀειμνήστων τούτων ἀνηγέρθη ἐν Νοβογοριδίᾳ διόροφον σχολεῖον, τὸ ὅποιον καὶ μέχρι τοῦδε ὑφίσταται ὀνομαζόμενον Ἑλληνικόν. Εἰς βοήθειαν αὐτῶν καὶ πρὸς μετὰφρασιν βιβλίων προσεκάλεσεν ὁ Ἰωβ ἐκ Μόσχας τινὰς τῶν ἀρχαιοτέρων μλητητῶν αὐτῶν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἠνεώχθη αὖθις στάδιον ἀγώνων εἰς τοὺς Λειχοῦδας πρὸς διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας· ἐν διαστήματι ἕξ ἐτῶν ἠκροάσαντο οἱ μαθηταὶ παρ' αὐτῶν τὴν γραμματικὴν, τὴν ποιητικὴν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ μέρος τῆς λογικῆς. Μετέφρασαν οἱ διδάσκαλοι πολλὰ βιβλία ἑλληνικά τε καὶ λατινικά εἰς Ῥωσικὴν γλῶσσαν, καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐν Νοβογοριδίᾳ διαμονῆς των ἐτελείωσεν τὸ σύγγραμμα αὐτῶν τὸ ἐπι

γραφόμενον Ἀποφανέρωσις καὶ ἔλεγχος τῶν αἱρέσεων τοῦ Λουθηρου καὶ Καλβίνου. Προτροπὴ καὶ συνεργεῖα τῶν Λεικουδῶν ὁ καλὸς τῆς Νοβογοριδίας ιεράρχης διέδωκε τὴν παιδείαν καθ' ὅλην τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς ὑποκειμένας αὐτῷ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐν διαστήματι ὀλίγου χρόνου συνεστήθησαν δεκατέσσαρα ἑλληνικὰ σχολεῖα. Κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1708 ἔτους ἀπέστειλεν ὁ Ἰωβ τὸν Σωφρόνιον εἰς Μόσχαν, μετ' ἐντολῆς ἵν' ἀγοράσῃ στοιχεῖα διὰ τὴν μέλλουσαν τυπογραφίαν, τὴν ὁποίαν προὔτιθετο ν' ἀνεγείρῃ ἐν Νοβογοριδίᾳ, ὅταν ἐπιστρέψῃ· ἀλλ' ὁ τοποτηρητὴς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Στέφανος ὁ Ἰαθόρσκης, ἐπίσημος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς, ἐκράτησεν αὐτὸν εἰς Μόσχαν καὶ διέταξε νὰ παραδίδῃ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν νεωστὶ συστηθεῖσαν σχολὴν ἐν τῷ μετοχίῳ τοῦ Καζάνσκη. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μητροπολίτου Ἰωβ προσεκλήθη εἰς Μόσχαν, κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1716, διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', καὶ ὁ Ἰωαννίκιος συγκατοικήσας μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀλλὰ τὸ γῆρας καὶ οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες ταχέως ἔφερον αὐτὸν εἰς τὸν τάφον· ἐτελεύτησεν ὁ μακάριος οὗτος τῇ 7 Αὐγούστου 1717, ἄγων τὸ 8½ ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν κάτω ἐκκλησίαν τῆς Μονῆς τοῦ Σωτῆρος, πλησίον τῆς ἀγαπητῆς του Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Σωφρόνιος ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ τάφου του ἑλληνιστὶ καὶ σλαβωνιστὶ ἐπιγράμμα, ἐν ᾧ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἀγῶνες καὶ αἱ ἀρεταὶ τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰωαννικίου ὁ Σωφρόνιος ἔζησε δεκατρία ἔτη, διορισθεὶς αὐθις καθηγητὴς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀκαδημίᾳ. Τῷ 1713 διὰ διατάγματος Πέτρου τοῦ Α', κατερίνατο μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ μαθητῶν εἰς τὴν διόρθωσιν τῆς σλαβωνικῆς μεταφράσεως τῆς ἀγίας Γραφῆς τῶν Ὁ ἑρμηνευτῶν. Ἐπὶ τέλους τῷ 1723 προσχειρίσθη ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἐν Ῥιζζάνῃ μοναστηρίου τοῦ Σολότζη, καὶ κατεγράφη μετὰ τῶν ὑποψηρίων διὰ τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Σμόλεν. Ἀλλὰ φθάσας ἤδη εἰς βαθύτατον γῆρας ἐτελεύτησε καὶ ὁ αἰοίδιμος οὗτος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Σολότζη τῇ 13 Ἰουνίου 1730, ἄγων τὸ 78 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

—Περὶ γραμματικῆς μεθόδου, συντεθείσης τε καὶ διαιρεθείσης εἰς τρεῖς βιβλίου· κατ' ἐρωταπόκρισιν.

—Ἐκτε. αμείνη ἑλληνικὴ γραμματικὴ. (Συνετέθη τῷ 1705 ἐν τῇ ἐξορίᾳ).

—Λατινικὴ γραμματικὴ. (ἐκ τοῦ προλόγου δηλοῦται, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Λει-

χοῦδαι προϋτίθεντο νὰ συγγράψωσι τὴν γραμματικὴν ταύτην εἰς 4 γλώσσας¹, τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, σλαβωνικὴν, καὶ γεωργιακὴν. Εἰς τὸ ἐν Μόσχῃ ὁμως χειρόγραφον φέρονται μόνον δύο κείμενα, τὸ ἑλληνικὸν καὶ λατινικόν).

—Περὶ ποιητικῆς, εἴτε μετρικῆς τέχνης.

—Τὸ τῆς βασιλικῆς εὐγλωττίας παλάτιον, ἥτε γυμνασίαι, θεωρίαι τε καὶ ῥητορικὰ μελετήματα, ἐξήγησίς τε τηλαυγεστάτη ἀπάσης τῆς ῥητορικῆς δυνάμειος, ἥτοι περὶ ῥητορικῆς θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης βιβλία Δ'.

—Ῥητορικὴ Σωφρονίου Λειχοῦδου. (μετάφρασις Κοσμᾶ Μοναχοῦ τῷ 1678 ἔτει).

—Liber secundus rhetorices de elocutione. (πὸνῆμα καὶ τοῦτο Σωφρονίου Λειχοῦδου λατινιστὶ καὶ ἀπλοελληνιστὶ).

—Σωφρονίου ἱερομονάχου Λειχοῦδου ἔκθεσις φωταυγεστάτη ἀπάσης τῆς λογικῆς πραγματείας.

—In tres libros de anima juxta principia Peripateticorum et doctoris Angelici doctrinam Joannikii Sacromonachi Lichudi expositio. (ἔγραψεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1689).

—In octo libros Physicorum seu de naturali auscultatione expositio Joannikii Sacromonachi Lichudæ et amicorum. (ἔγραψε καὶ τὴν φυσικὴν ὁ Ἰωαννίκιος Ἐνετίῃσι 1689).

—Ἄκος ἀντιταττόμενον τοῖς ἰοδόλοις δῆγμασι τοῦ ὄφειος πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ θεραπείαν τῶν μὴ ὀρθοφρονούντων ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας.

—Διάλογοι Ἑλλήνος διδασκάλου μετὰ τινος Ἰησουίτου.

—Πνευματικὸν ἐγχειρίδιον πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς ἀντιλογίας καὶ ἐπιμονῆς τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἔτει 1690.

—Ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας, ἥτοι ἀπάντησις εἰς τὸ μανιῶδες ὕλαγμα (1689).

—Ἀποφανέρωσις καὶ ἐλεγχος τῶν αἰρέσεων τοῦ Λουθήρου καὶ Καλθίνου.

—Ἐλεγχος κατὰ τῶν μάντεων τῆς ἑλληνικῆς ἀγίας γραφῆς τῶν Ὁ ἑρμηνευτῶν.

—Κατασκευὴ καὶ στερεότης τῶν δογμάτων τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. (συνεγράφη ὑπὸ Σωφρονίου).

—Περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.

—Περὶ τῆς δικαιώσεως τῶν ἁγίων.

—Λόγος Ἰωαννικίου πρὸς τὸν πατριάρχην μετὰ τὴν ἐκ Βενετίας ἐπιστροφὴν (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, ἐπιτάφιος εἰς τὴν βασίλισσαν Ναταλίαν Κυριλόβναν (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν μακαρίας μνήμης βασιλεῖα Ἰωάννην Ἀλεξίεβιτς (1694).

—Τοῦ αὐτοῦ, θρίαμβος τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξιάδου μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς Ὀλλανδίας (1698).

—Διδασκαλία τῇ πέμπτῃ Κυριακῇ τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς περὶ προσδιορισμοῦ (1701).

—Σωφρονίου, λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ βασιλέως Πέτρου Ἀλεξίεβιτς.

— Λόγος περὶ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ, γραφεὶς ὑπὸ τῶν Λειχουδῶν τῷ 1708 ἐν Νοβογορόδι.

— Λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς τὸν ἅγιον Βαρλαάμ τὸν Χουτίνσκη.

— Πρῶτος τόμος τοῦ Β' βιβλίου τῆς ἱερᾶς σχολαστικῆς Θεολογίας.

— Βίος τοῦ ὁσίου Βαρλαάμ τοῦ Χουτίνσκη.

— *Aparithisma philosophicum per quaestiones ac resolutiones Sophronii Lichudae*

— Κολλύριον ἀπὸ τοῦ δεινοῦ πάθους τῆς Καπιτονικῆς ὀφθαλμίας, σύγγραμμα Σωφρονίου.

— Σλαβωνικὴ μετάφρασις τῆς λειτουργίας τοῦ ἁγίου Ἰακώβου.

Πρὸς τούτοις οἱ ἀκάματοι αὐτάδελφοι μετέφρασαν πολλὰ βιβλία ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν σλαβωνικὴν, ἐπιταγῇ Πέτρου τοῦ Μεγάλου· διώρθωσαν τὴν σλαβωνικὴν μετάφρασιν Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης, τὰ στιχηρὰ καὶ τὸν κανόνα τῆς ἁγίας Σοφίας. Εἰς τὸν Σωφρόνιον ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς διορθώσεως τῆς ἁγίας Γραφῆς. Σύνθεσις προσέτι τῶν Λειχουδῶν ἦτο καὶ ἅπαντα τὰ ἐκδοθέντα συμβουλευτικὰ καὶ προτρεπτικὰ γράμματα τοῦ πατριάρχου Ἰωακείμ, ἐπὶ τῆς φιλωνεικίας περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας (¹).

Φραγκίσκος Σκοῦφος (²).

Ἐγεννήθη ἐν Κύδωνι τῆς Κρήτης, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ. Τῷ 1669 ἐκρημάτισε καθηγητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικοῦ σχολείου, καὶ τῷ 1681 ἐξέδοτο τὴν Ῥητορικὴν του, ἣτις πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος εἰς πάντας.

Ἵνα καταδειχθῇ μετὰ τῆς ῥητορικῆς δεινότητος ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔρος τοῦ ἀνδρὸς παρεντιθέμεθα τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἄνω συγγράμματός του (σελ 374 — 75).

«Μὲ τὸ σχῆμα τῆς δεήσεως θέλω παρακαλέσει τὸν ἐλευθερωτὴν τοῦ κόσμου Χριστὸν, νὰ ἐλευθερώσῃ μίαν φορὰν τὸ ἑλληνικὸν γένος ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ Ὄρκομανικοῦ Βριάρεως. Φθάνει, κριτὰ δικαιοῦτατε, φθάνει! Ἔως πότε οἱ τρισάθλιοι Ἕλληνες ἔχουσι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, καὶ μὲ ὑπερτίφανον πόδα νὰ τοὺς πατῇ τὸν λαὸν ὁ βάρβαρος Θράκης; ἔως πότε γένος τόσον ἔνδοξον καὶ εὐγενικὸν ἔχει νὰ προσκυνᾷ ἐπάνω εἰς βασιλικὸν θρόνον ἓνα ἄθεον τουλουπάνι, καὶ ἡ χώρας ἐκεῖναις εἰς ταῖς ὁποίαις ἀνατέλλει ὁ ὁρατὸς ἥλιος, καὶ εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν ἀνέτειλας καὶ ἐοῦ ὁ ἀόρατος, ἀπὸ ἡμῶν φεγγάρι νὰ βασιλεύονται; Ἄ, ἐνθυμήσου, σὲ παρακαλῶ, πῶς εἶσαι ὄχι μόνον Κριτὴς, ἀμὴ καὶ πα-

(¹) Α. Λασκάρεως, ἱστορικὴ ἔποψις περὶ τῆς ἐν Μόσχᾳ Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας, ἔστι περὶ τῶν Λειχουδῶν Ἰωαννικίου καὶ Σωφρονίου. (Φιλολ. Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως τεῦχος Ζ', τόμος Β', σελ. 24).

(²) Θεόφλος Σκοῦφος, ἐφημέριος, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου, ἐδίδασκεν ἐν ἔτει 1653 εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑλληνικὸν σχολεῖον. (Veludo, Colonia Greca in Venezia).

τῆρ, καὶ πῶς παιδεύεις ἀμὴ δὲν θανατόνεις τὰ τέκνα σου· ὅθεν ἀνίσως καὶ ἡ ἁμαρτίας τῶν Ἑλλήνων ἐπαρακίνησαν τὴν δικαίαν ὀργὴν σου, ἀνίσως καὶ εἰς τὴν κάμινον τῆς ἰδίας των ἀνομίας σου ἐχάλκευσαν τὰ ἀστροπελέκια, διὰ νὰ τοὺς ἀφανίσῃς ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς οἰκουμένης, ἐσὺ ὅπου εἶσαι ὁλος εὐσπλαγχνία, συγχώρησαι καὶ σῶσαι ἐκείνα εἰς τὸ πῆλαγος τῆς ἀπείρου σου ἐλεημοσύνης. Ἐνθυμήσου, θεάνθρωπε Ἰησοῦ, πῶς τὸ ἐλληνικὸν γένος ἐστῆθι τὸ πρῶτον, ὅπου ἄνοιξε ταῖς ἀγκάλαις, διὰ νὰ δεχθῇ τὸ θεῖόν σου Εὐαγγέλιον· τὸ πρῶτον ὅπου ἔρριξε χαμαὶ τὰ εἰδῶλα, καὶ κρεμάμενον εἰς ἓνα ξύλον σὲ ἐπροσκύνησεν ὡς Θεόν· τὸ πρῶτον, ὅπου ἀντιστάθι τῶν τυράννων, ὅπου μὲ τόσα καὶ τόσα βάσανα ἐγύρευαν νὰ ξεβρῶζωτον ἀπὸ τὸν κόσμον τὴν πίστιν, καὶ ἀπὸ ταῖς καρδίαις τῶν χριστιανῶν τὸ θεῖόν σου ὄνομα· μὲ τοὺς ἰδρωτάς τῶν Ἑλλήνων ἤϊξαν, Χριστέ μου, εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἡ ἐκκλησία σου· οἱ Ἕλληνες τὴν ἐπλούτησαν μὲ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας, τοῦτοι καὶ μὲ τὴν γλῶσσαν, καὶ μὲ τὸν κάλαμον, μὲ τὴν ἰδίαν ζωὴν τὴν διαφέντευσαν, τρέχοντες μὲ ἄπειρον μεγαλοφυχίαν καὶ εἰς ταῖς φυλακαῖς, καὶ εἰς ταῖς μάστιγαις, καὶ εἰς τοὺς τροχοὺς, καὶ εἰς ταῖς ἐξορίαις, καὶ εἰς ταῖς φλόγαις καὶ εἰς ταῖς πύσσαις, μόνον διὰ νὰ σῶσιν τὴν πλάνην, διὰ νὰ ξαπλώσουν τὴν Πίστιν, διὰ νὰ σὲ κηρύξουν θεάνθρωπον, καὶ διὰ νὰ λάμπῃ ὅπου λάμπει ὁ ἥλιος, τοῦ σταυροῦ ἡ δόξα, καὶ τὸ μυστήριον· ὅθεν, ὡς εὐσπλαγχνος, μὲ τὴν θεϊκὴν σου παντοδυναμίαν κάμε νὰ φύγουν τὸν ζυγὸν τέτοιας βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας· ὡς φιλόδωρος, καὶ πλουσιοπάροχος ἀνταποδότης· ἀνοίγοντας τοὺς θησαυροὺς τῶν θείων σου χαρίτων, ὕψωσαι πάλιν εἰς τὴν προτέραν δόξαν τὸ γένος καὶ ἀπὸ τὴν κοπρίαν, εἰς τὴν ὁποίαν κάθεται, δὸς του τὸ σκῆπτρον καὶ τὸ βασίλειον. Ναι, σὲ παρακαλῶ, μὰ τὸ Χαῖρε ἐκεῖνο, ὅπου ἔφερε τὴν χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· μὰ τὴν θεῖαν σου ἐκείνην ἐνσάρκωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ὄντας Θεὸς ἐγέννηκες ἄνθρωπος διὰ νὰ φανῇς μὲ τοὺς ἀνθρώπους φιλόανθρωπος· μὰ τὸ βάπτισμα, ὅπου μὰς ἔπλυνε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· μὰ τὸν σταυρὸν, ὅπου μὰς ἄνοιξε τὸν παράδεισον· μὰ τὸν θάνατον, ὅπου μὰς ἔδωκε τὴν ζωὴν· καὶ μὰ τὴν ἔνδοξον ἐκείνην ἔγερτιν, ὅπου μὰς ἀνέβασε εἰς τὰ οὐράνια. Καὶ ἀνίσως καὶ ἡ φωναὶς τούταις δὲν σὲ παρακινεῖσιν εἰς σπλάγγνος, ἅς σὲ παρακινήσουν τὰ δάκρυα, ὅπου μοῦ τρέχουν ἀπὸ τὰ ὄμματα, καὶ ἐὰν δὲν φθάνουν καὶ ταῦτα, ἡ φωναὶς, ἡ παρακάλεσις τῶν ἁγίων σου, ὅπου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίας Ἑλλάδος φωνάζουσι. Φωνάζει ἀπὸ τὴν Κρήτην ὁ Ἀνδρέας, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ ἐξολοθρεύσῃς τοὺς Ἀγαρηνοὺς λύκους ἀπ' ἐκεῖνο τὸ Βασίλειον, εἰς τὸ ὅποιον ἐποίησας τῆς χριστιανύμου σου πόιμνης τὰ πρόβατα· φωνάζει ἀπὸ τὴν Πόλιν ἓνας Χρυσόστομος, καὶ σὲ παρακαλεῖ νὰ μὴν κυριεύεται ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Υἱοῦ ἐκείνη ἡ χώρα, ὅπου μίαν φορὰν ἀφιερώθη τῆς Μητρὸς καὶ Παρθένου· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα, καὶ δείχνοντά σου τὸν τροχόν, εἰς τὸν ὅποιον ἐμαρτύρησε, σὲ παρακαλεῖ ὁ τροχὸς πάλιν νὰ γυρίσῃ τῆς τύχης διὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζουσι οἱ Ἰγνάτιοι ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, οἱ Πολύκαρποι ἀπὸ τὴν Σμύρνην, οἱ Διονύσιοι ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, οἱ Σπυρίδωνες ἀπὸ τὴν Κύπρον, καὶ δείχνοντάς σου τοὺς λέοντας ὅπου τοὺς ἐξέσχεσαν, ταῖς φλόγαις ὅπου τοὺς ἔκαυσαν, τὰ σίδερα ὅπου τοὺς ἐθήρισαν, ἐλπίζουσι ἀπὸ τὴν

ἔκραν σου εὐσπλαγχνίαν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος τὴν ἀπολύτρωσιν». — Ἐκτὸς τῆς Ῥητορικῆς ἔγραψεν ὁ Σκοῦφος λόγον πανηγυρικὸν εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ προδρόμου ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἰωάννου Μπαλαούρα Ἰωαννίτου καὶ τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1670.

Ἀναστάσιος Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου οἴκου. Τὸν ἀσκητικὸν βίον προσελάμενος ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον ἐξελέχθη μετ' οὐ πολὺ ἡγούμενος. Ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου μετέβη εἰς Γερμανίαν καὶ ἐν Ἀλῇ τῆς Σαζωνίας ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ περιφανοῦς Γουεϊνζίου. Τῷ 1649 φυγὼν ἐξ Ἀλῆς ἦλθεν εἰς Ἑλμστάδην, Βρουνσβίκεν, Γυλφέςβυτον καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας μεγαλοπόλεις.

Τὴν παιδείαν τοῦ Ἀναστασίου ἐπαξίως ἐγκωμιάζει Ἑρρίκος ὁ Ἰάριος λέγων « *Erat ille vir doctus ac gravis, linguae etiam anti- quae, quam pauci Graecorum hodie tenent, peritus* » (¹).

Ἰωάσαφ Λογοθέτης (²).

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐμόνασεν εἰς Ἀθῶνα. Περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Ἰσπανίαν, Γαλλίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Γερμανίαν (1665 — 66), καὶ ἐν Νυρεμβέργῃ ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ καθηγητοῦ Χριστοφόρου Ἀρνόλδου, ὅστις ἐγκωμιάζων τὰς ἀρετὰς καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς λέγει « *Vir formā conspicuus, ingenio clarus, nobilis vultu, ac placidus ingenio, aetate florens, nec major annis quadraginta; singularis eloquentiae, nitidae litteraturae, ad proferendas S. Scripturae periculoσὰς paratissimus, facilis, humanus, astutus et occultus et; omnia haec cum mensurā; imō (quod in homine Graeco mire- ris) sine jactantiā* ».

Μετὰ τοῦ Ἀρνόλδου καὶ ἄλλων Γερμανῶν θεολόγων ὁ Ἰωάσαφ συνεζήτησε διάφορα ζητήματα καὶ ἰδίως περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, συγγράψας καὶ πόνημα περὶ τούτου (³).

Δανιὴλ Καστρίσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτρῳ, καὶ χειροτονηθεὶς τὸ κατ' ἀρχὰς ἱερεὺς ἐν Θεσ-

(¹) Philippi Cyprii Chronicon, ed. H. Hilarii, 1687.

(²) « *Appellari si Logothetam hic Ioasaphus dixit, ob majores suos a Christianis imperatoribus hac velut Augustae Domus dignitate atque officio prae- caeteris in aulā Constantinopolitana olim donatos* ».

(³) Ἀπὸ τοῦ, Appendix.

σαλονίκη απέκτησε τρεῖς υἱούς· μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρεσβυτέρας ἦλθεν εἰς Πάτρμον καὶ ἐνταῦθα ἐπ' ὀλίγον χρόνον μονάσας, μετέβη εἰς τὴν κατ' Ἀθῶνα μονὴν τῶν Ἰβήρων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐν λόγῳ μονὴ ὑπέπεσεν εἰς χρέος ἀφόρητον, ὀφειλόμενον πρὸ πάντων εἰς ἀλλοπίστους καταπιέζοντας τοὺς δυστυχεῖς μοναχοὺς, ἡ κοινότης ἀπεφάτισεν ἵνα τὸν στείλῃ εἰς τὴν Δύσιν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐφοδιάσεν αὐτὸν μετ' ἐγκυκλίων γραμμάτων, ἐν οἷς σὺν τοῖς ἄλλοις ἐλέγοντο καὶ ταῦτα. « Ὑπὸ τοιαύτης βίας ἀναγκαζόμενοι εἰς πόλεις οὕτω πόρρω » καθιδρυμένας οὐκ ὠνήταμεν ἀποστεῖλαι τὸν πανοσιώτατον ἐν » ἱερομονάχοις κύριον Δανιὴλ τὸν Καστρίσιον, τὸν ἡμέτερον συνά- » δελφον καὶ συλλειτουργόν, ὅπως προσελθὼν τοῖς αὐτόθι προὔχουσι » λάβῃ παρ' ἐκάστου ὅσον ἔλεον ἢ αὐτοῦ ἀγαθότης προκινήσεται » προσπίπτομεν δὲ καὶ δι' αὐτοῦ δεόμενοι τῆς παρ' ὑμῶν ἐπικουρίας, » καὶ παρακαλοῦντες ὅπως νεύσητε καὶ πρὸς ἡμᾶς, καὶ μεταδώτε » τῶν ἐνόντων ἕκαστος ὅ,τι βούλεται, ὁ μὲν βασιλεὺς βασιλοπρεπῶς, » ὁ δὲ ἡγεμὼν μεγαλοπρεπῶς, ὁ δὲ ποιμὴν καὶ πρόεδρος φιλανθρωπῶς » μὴδ' ἀπολειπέσθωσαν οἱ λοιποὶ, ἀλλ' ὁ πολλὰ κεκτημένος μερίδα τῇ » Θεῷ παρεχέτω, ὁ δὲ ὀλίγα καὶ οὗτος ἀπονευμάτω τὸ δυνατόν . . . »

Ἐπισκεφθεὶς ὁ Καστρίσιος τὴν μεγάλην Βρεττανίαν τῷ 1670, καὶ λαβὼν συστατικὰ γράμματα παρὰ τοῦ βασιλέως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, ἔνθα ἐσχέτισθη μετὰ διαφόρων σοφῶν, καὶ ιδίως τοῦ ἐν Λειψία καθηγητοῦ Ἰωάννου Ὀλσερίου, καὶ τοῦ καθηγητοῦ Ἀρνόλδου. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος λέγει τὸν Καστρίσιον *hieromonachum doctissimum*, ὁ δὲ Ἀρνόλδος· « *doctissimus hieromonachus Daniel ex insula Patmo in urbem nostram ex Hungaria adventans, cum quo circa ipsum Pascha, autoritate ac jussu inclyti Senatus nostri, per dies quatuordecim haud infrequens mihi consuetudo intercessit. Vir erat mediæ ætatis, insignis formæ juxta ac probitatis, et eruditio- nis prorsus stupendæ.* » Χριστιανὸς δὲ ὁ Κλιψτάιν λέγει, ὅτι ὁ Δανιὴλ ἐγίνωσκεν ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς, τὴν τουρκικὴν, ἰταλικὴν, ἰσπανικὴν, καὶ τὴν λατινικὴν ⁽¹⁾.

Ἰωάννης Καρυοφύλλης.

Ἐγεννήθη ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δέρκων, καὶ ἐγένετο ὁ προκριτότερος τῶν μαθητῶν Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως, παρ' οὗ καὶ ἀκούοντως ἐποτίσθη

(1) Appendix in Phil. Cyprii Chronicon.

τὸν ἰὸν τῆς λουθηροκαλθινικῆς αἵρέσεως.. Ἐγραψε, προτροπῇ, ὡς ἴδιος λέγει, τοῦ διδασκάλου του, βιβλιάριόν τι κατὰ τῆς λέξεως Μετουσιώσεως, πράγματι ὅμως κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦτο χειρόγραφον περιαγόμενος ἐπέδεικνυνεν εἰς πολλοὺς, μέχρις οὗ ὁ τότε πατριαρχεὺν Παρθένιος Β' προσκαλέσας ἤλεγξεν αὐτὸν, ἀπειλήσας ὅτι ἤελεν ἀποκηρύξει τῆς ἐκκλησίας ὡς αἰρετικόν· μεσιτεῖα ὅμως τοῦ πενθεροῦ του, οἰκονόμου τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀνδρὸς τιμίου καὶ εὐλαβοῦς, ἐσώθη τοῦ ἀναθέματος· τῷ δὲ 1645 ἀναθεματίσας τὸ συγγραμμάτιον καὶ τὴν αἵρεσιν ἔλαβε τὴν συγχώρησιν, καὶ διωρίσθη σχολάρχης τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς εἰς διαδοχὴν τοῦ Κορυδαλλέως· ἐδίδαξε μετὰ φήμης ἐπὶ δεκαοκτὼ ἔτη (1646—64) τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Φωραθεὶς δὲ μετὰ ταῦτα ὡς καλθινίζων ἐδιώκετο πανταχόθεν· καὶ τῷ 1691 σύνοδος συγκροτηθεῖσα ὑπὸ Καλλινίκου τοῦ Ἀκρηνᾶνος προσεκάλεσεν εἰς ἀπολογίαὶν τὸν Καρυοφύλλον, ὅστις παραστὰς ὡμολόγησεν ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα καὶ δοξαζόμενα ἀντέκειντο εἰς τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδοξίας, ὑπογράφας ἅμα καὶ ἐν τῇ περὶ τούτου συνταχθείσῃ συνοδικῇ πράξει· καὶ τῇ ἐπαύριον, Κυριακῇ τῆς Ὀρθοδοξίας οὕσῃ, ἔσχισεν ὁ πατριάρχης ἐν τῇ λειτουργίᾳ τὰ τετράδια αὐτοῦ, καὶ ἀναθέματι καθυπέβαλε τοὺς ἀντιγράψαντας, εἰ μὴ παραδώσωσι ταῦτα εἰς τὸ πῦρ.

Ἀπεβίωσεν ὁ Καρυοφύλλης περὶ τὰ τέλη τοῦ 17' αἰῶνος. Ὁ πατριάρχης Δοσίθεος ἔγραψε κατὰ τούτου ὁλόκληρον πονημάτιον ἐλέγχαν τὰς κακοδοξίας του, προσθεὶς καὶ τινα περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τινων ἀποριῶν καὶ λύσεων, ἢ περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιβεβαιώσεων ἀναγκαίων τινῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων, παρὰ τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου διδασκάλου κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλλου μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· κατ' αἵτησιν τοῦ παναγιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ. Ἐτυπώθη ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Συναγόθου, ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αχ' ς'.

Ἐκτὸς τούτου συνέγραψεν ὁ Καρυοφύλλης καὶ μαρτύρια τῶν ἐξῆς νεομαρτύρων.

—Ἰορδάνου μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1650.

—Ἰωάννου τοῦ ῥάπτου μαρτυρήσαντος τὴν 20 δεκεμβρίου 1652.

—Συμεὼν τοῦ Τραπεζουντίου μαρτυρήσαντος τὴν 14 Αὐγούστου 1653.

—Ἰωάννου τοῦ Βλάχου μαρτυρήσαντος τὴν 12 μαΐου 1662.

—Ἀθανασίου μαρτυρήσαντος τὴν 24 ἰουλίου 1670.

—Νικολάου τοῦ Καρπενησιώτου μαρτυρήσαντος τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1672.

—Γαβριὴλ μαρτυρήσαντος τὴν 2 Φεβρουαρίου 1676.

—Κυριακοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 5 ἰουλίου 1679.

—Σταματίου μαρτυρήσαντος τὴν 10 Αὐγούστου 1680.

— Διμασκηνοῦ μαρτυρήσαντος τὴν 13 Νοεμβρίου 1684.

— Παύλου τοῦ Ῥώσσου μαρτυρήσαντος τὴν 3 Ἀπριλίου 1683.

Πρὸς τοῦτοις ἔγραψε καὶ Ἐφημερίδας ⁽¹⁾.

Σκηπίων Γονέμης.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1605 ἐξ εὐγενῶν Κυπρίων, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς νήσου ἐκεῖ προσφυγόντων ⁽²⁾. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν ἔμπορον μετερχόμενος ἔστειλεν εἰς Πατάβιον τὸν Σκηπίωνα, ὅστις ἐκπαίδευθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἀμφοτέρων τῶν δικαίων, καὶ εἰκοσιτετραέτης ἤδη (1629) ⁽³⁾, διορίσθη καθηγητὴς τοῦ ἀστυκοῦ Δικαίου ἐν τῷ αὐτῷ καθιδρύματι, καὶ ἐνυμφεύθη τὴν θυγατέρα τοῦ συνέδρου καὶ συμπατριώτου του Ἀλεξάνδρου Συγκλητικοῦ ⁽⁴⁾.

Ἐν ἔτει 1644 ⁽⁵⁾, προεβιβάσθη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Τιμαριωτικοῦ Δικαίου (ad sedem feudis), καὶ τῷ 1664 ἡ Δημοκρατία, ἐκτιμῶσα τὴν νομομάθειαν τοῦ Γονέμη ὠνόμασεν αὐτὸν σύμβουλον ἐπὶ τῶν τιμαριωτικῶν υποθέσεων (Consulatore nelle cose feudali), χορηγήσασα αὐτῷ μισθοδοσίαν, καὶ ὀνομάσασα ἱππότην τοῦ ἁγίου Μάρκου.

Ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ τὴν 24 Νοεμβρίου 1700, βιώσας ἔτη ἑνενήχοντα ἑξ.

Κομνηνὸς ὁ Παπαδόπολλος ἐπαινῶν τὸν περιφανῆ Κύπριον οὕτως « Re ipsa vir fuit Gonemius, cui nulla prudentiæ ac felicitatis pars defuit, et quidem ipsi non alii adscribenda; nam magnæ profecto sapientiæ doctor, jurisprudentia, eruditione, et elegantia maximus visus est semper; cum non omnium maxime in Gymnasium laboriosus insidaverit publicæ utilitati, omnium quotquot vixerunt hætenus optime de Gymnasio meritus habitus, » προσ-
επιλέγει, ὅτι οὐδὲν μνημεῖον τῆς μαθήσεως αὐτοῦ τοῖς μεταγενεστέροις ἐγκατέλειπεν. Ἀλλ' ὁ Κικόνιας ἀναιρῶν ταῦτα λέγει, ὅτι σώζεται τοῦ Γονέμη ὠδὴ ἐπιγραφομένη il Sole, καὶ ἀσμάτιον ὅπερ δεκαεξέ-

⁽¹⁾ Βλέπε περὶ πάντων Νέων Μαρτυρολόγιον.

⁽²⁾ Ἰωάννης Γονέμης ἀρχαῖον ἐν ἔτει 1617 διαπρέψεν ὡς μισθοφορῶν ὑπάρχων γὰρ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μάρκος ἀποτελῶν τῷ 1608 μέρος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἑνετῶν πολιτῶν (degli Cittadini Venetiani) ἀπέθανε πολεμῶν μετὰ τοῦ πατρὸς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἁγίου Μάρκου.

⁽³⁾ Κατὰ Φατσολάτην 1630, καὶ κατὰ Κικόνιαν 1629—30.

⁽⁴⁾ Ἐκ ταύτης ἐγεννήθη τῷ Σκηπίωνι θυγάτηρ Πολυξένη ὀνομασθεῖσα, καὶ νυμφευθεῖσα μετὰ τοῦ Κυπρίου κόμητος Δαβλα.

⁽⁵⁾ Κατὰ Παπαδόπουλον 1633.

της συνέθετο, Sonetto in occasione del dottorato del molto illustre et excellent. Sign. Francesco Morales (').

Σεβαστὸς Κυμηνίτης.

Ἐπονομαζόμενος οὕτως, ὡς ἐκ Κυμάνων (νῦν Χότζης) τῆς Τραπεζοῦντος ἑλκων τὸ γένος, ἐγεννήθη περὶ τὰ 1630 καὶ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἶτα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἰταλίᾳ τελειότερον κατηρτίσθη. Ἐχρημάτισε σχολάρχης τῆς ἐν τῇ βασιλευσῇ σχολῆς τοῦ γένους διαδεχθεὶς Ἀλέξανδρον τὸν Μαυροκορδάτον· περὶ τὸ 1689 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἐσχολάρχης τῆς ἐκεῖ Ἀκαδημίας « προσελόμενος, ὡς λέγει Κωνστάντιος, ἀναμφιβόλως » τὰ παρὰ τῆς αὐθεντικῆς μεγαλοδωρίας πλείονα διδασκτρα, ἢ τὰ ἐν » Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ τοῦ τῆς ἐξ Μαχημάτων ἐκκλησίας ἐμβατικού » γλίσχρα κατ' ἔτος διακόσια γρόσια. Ἀλλ' οὐκ ἀπόνωντο διὰ πολλοῦ » τῶν αὐθεντικῶν συντάξεων ὁ κατὰ πᾶσαν λόγου ἰδέαν τῆς τε θύ- » ραθεν καὶ τῆς καλ' ἡμᾶς ἱερᾶς πεπαιδευμένος πρεσβύτης, τὸν βίον » μεταλλάξας ἐκεῖσε τῷ 1702 ἔτει κατὰ Σεπτέμβριον, πρὸς δὲ ἐπι- » τμήριον δι' ἰαμβῶν ὑπὸ Ἰωάννου Κομνηνοῦ πεποιήται.

Ἐνθάδε κεῖται πρεσβύτου σοφοῦ δέμας
Κλῆσιν Σεβαστοῦ καὶ γένος Κυμηνίτου,
Πατρὶς Τραπεζοῦς ὅπερ ἦν κλεινὴ πόλις.
Ἄλλ' ὦ μαθητῶν πληθὺς, ὡς εὐγνωμόνως
οἷς αὐτὸς ἐξέδωκε παιδείας λόγους,
Διδασκάλῳ σπείσατε δάκρυ κειμένῳ.
Σθένεθι σοφῶν γὰρ λύχνος ἐκ μέσου μετῶν.
Καὶ Χριστὸν αἰτήσασθε τῶν πόνων γέρας
Αὐτῷ παρασχεῖν τὴν ἄνω κληρουχίαν.

Ἐν ἔτει 1702, Σεπτεμβρίου 6, ἡμέρᾳ Κυριακῇ (²) ».

Συγγράμματα.

—Ἐορτολόγιον, ἐν ᾧ περὶ τινων ζητημάτων προλαμβανόμενων· περὶ ἀκριβοῦς χρονολογίας· περὶ πασῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας κλπ. Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγώδου· αψά. μηνὶ Ἰουνίῳ.

—Δογματικὴ διδασκαλία τῆς ἀγιοτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς ἐκκλη-

(¹) Papadopoli, Histor. Gymnas. Patavini σελ. 273—6—Facciolati, Fasti, Patavini, tom. II σελ. 168 & 182—Cicogna iscrizioni Veneziani, tom. III σελ. 223.

(²) Τὸ ἐπιτόμιον ὑπάρχον ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Σάββα ἐν Βλαχίᾳ ἐδημοσιεύθη, ὡς ἔχει, ὑπὸ Τριανταφυλλίδου ἐν Ποντικαῖς, καὶ ὑπὸ Κωνσταντίου ἐν ὑπομνήματι περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς· ἐν σελίῳ 7 ἀντι μετῶν εὐρίσκει πρὸς Κωνσταντῖον μέγας.

σίας κλπ. 'Εν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας, ἔτει ἀπὸ θεογογίας αψγ^η κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον^α παρὰ 'Ανθίμῳ ἱερομονάχῳ τῷ ἐξ 'Ιετρίας 4^{ον} μικρὸν σελ. 400. 'Εν τέλει «ἐπιμελεῖται καὶ διορθώσῃ τοῦ λογιωτάτου κυρίου 'Ιωάννου τοῦ 'Εφεσίου».

Τῆς ἐκδόσεως ταύτης τὰ πλείω ἀντίτυπα φέρουσι τὴν πρὸς Δοσίθεον προσφώνησιν τοῦ ἐκδόντος Καστριώτου, ἕνια ὅμως ἐτέραν τοῦ αὐτοῦ ἀφίερωσιν εἰς Πέτρον τὸν αὐτοκράτορα τῆς 'Ρωσίας. Περὶ τὸ τέλος, ἐν τμήματι τρίτῳ, ὑπάρχει 'Απάντησις, πιθανῶς Δοσιθέου, πρὸς τι βιβλίον τυπωθὲν μὲν ἐν Παταβίῳ τῷ 1628 ὑπὸ Λατίνων κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, μεταφρασθὲν δ' εἰς ἑλληνιστὶ ὑπὸ 'Ιωάννου 'Ιατροῦ πρὸς γνῶσιν τοῦ ἀναιρουῦντος.

'Εγραψεν ὁ Τραπεζούντιος, καθ' 'Ελλάδιον—Περὶ τῆς ἀμώμου συλλήψεως τῆς Παρθένου, καὶ περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας. Καὶ κατὰ Ζαβίραν—'Αναίρεσιν τοῦ καλενδαρίου—Σχόλια εἰς 'Απολλώνιον τὸν Δύσκολον, καὶ ἄλλα.

Εἰς τὴν ἐν 1699 ἐκδοσιν τῆς ὁμολογίας Πέτρου Μογίλα εὐρίσκονται ἔξ ἐπιγράμματα τοῦ Σεβαστοῦ εἰς Κωνσταντῖνον Βασαράβαν, εἰς τὴν βίβλον, καὶ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου. Εἰς δὲ τὴν συνημμένην τῇ ὁμολογίᾳ Εἰσαγωγικὴν 'Εκθεσιν Βητσαρίωνος Μικρῆ, ἕτερον ἐπίγραμμα τοῦ αὐτοῦ Κυμηνίτου εἰς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα.

Νικόλαος Καλλιάρχης.

'Εγεννήθη τῷ 1645 ἐν Κρήτῃ δεκαέτης ἦλθεν εἰς 'Ρώμην καὶ μετὰ δεκαετῇ φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ φροντιστήρια ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας. Τῷ 1666 προσεκλήθη εἰς Βενετίαν ἵνα διδάξῃ εἰς τὸ συστηθὲν Φλαγγιανὸν ἐλληνομουσεῖον, τοῦ ὁποίου καὶ ἔφορος ἐχορημάτισε, διδάξας τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν 'Αριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Τῷ 1678⁽¹⁾, διωρίσθη ἑκτακτος, καὶ τῷ 1681 τακτικὸς καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου^α τῷ 1687 ἔλαβε καὶ τὴν ἑδρὰν τῆς ῥητορικῆς καὶ τῆς γενικῆς φιλολογίας παρὰ τῷ αὐτῷ Πανεπιστημίῳ, διατηρήσας αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος τῇ 8 Μαΐου 1707⁽²⁾.

'Ο Καλλιάρχης ἐπηνέβη ὑπὸ πολλῶν ὁμοεθνῶν καὶ ἀλλογενῶν ὡς «ἐξάίσιος ἐν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ μάλιστα τῇ θεολογίᾳ⁽³⁾».

'Εγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ζῶν ἐξέδωκε,

—Orationes. Patavii, 1687.

Μετὰ θάνατον δὲ,

—Nicolai Calliachii, de Ludis scenicis mimorum et pantomimorum,

(1) 'Ο Παπαδόπουλος (Gymn. Patav.) γράφει 1677.

(2) 'Ο Φαβρίκιος (Bibliotheca Græca) γράφει 1702.

(3) Προκόπιος Μεσσηπολίτης.

quod ex tenebris erutum recensuit, ac præparatione auctum Petro Garzonio Senatori amplissima divavit Antonius Maderò, Venet. D. M. Bibliothecæ curator. Patavii. 1713. Ὁ ἐκδότης ἀνεψιὸς τοῦ Μαδερὸς ὁ Κρήσι προέταξεν εἰκόνα τοῦ θεοῦ τοῦ φέρουσαν περιγραφὴν « Nicolaus Calliachius Cretensis in Patavino Lyceo lector », καὶ τετρασέλιδον λατινιστὶ προσφωνήμα εἰς τὸν γερούσιαστὴν Γαρζόνην, καὶ προλεγόμενα τῇ αὐτῇ διὰ λέκτορ ἐκ σελίδων 24. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο τοῦ Καλλιᾶκη λέγει ὁ Beuchot « fait connaître le théâtre Grec et romain mieux qu'on ne l'avait » connu jusque-là, est curieux et merite d'être lu ». Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σαλεγγρίου (Novus Thesaurus Antiqu. tom. II, σελ. 699 καὶ ἐπ.).

Ὁ Ἰωάννης Πολένης ἐξέδωκεν ἐν Thesaurus utriusque Antiquitatum καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Καλλιᾶκη.

— De gladiatoribus. (tom. III, σελ. 333).

— De suppliciis veterum servorum (tom. IV. σελ. 473).

— De Osiride (αὐτόθι σελ. 305).

— De sacris Eleusiniis et eorum mysteriis (σελ. 347).

— De ludis scenicis (tom. V. σελ. 464. διάφορον τοῦ προταχθέντος).

— De circensibus ludis (αὐτόθι σελ. 473) (').

Δοσίθεος Νοταράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀρχαίᾳ τῆς Κορινθίας τὴν 31 Μαΐου 1641 ἐκ τοῦ περιφανοῦς τῶν Νοταράδων οἴκου, ἐπίσημον ἐν τοῖς Βυζαντινοῖς χρονικοῖς κατέχοντας θέσιν, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν διὰ δύο ἀγίων, δύο πατριαρχῶν καὶ ἄλλων ἐν τοῖς γράμμασι καὶ τοῖς πολιτικοῖς διαπρεψάντων καταλαμπρύναντος τὸ ἑλληνικόν. Χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1657, καὶ προσοικειωθείς τῷ τότε ἐκείσε διατρίβοντι πατριάρχει Ἱεροσολύμων Παΐσιῳ, περιῆλθε μετ' αὐτοῦ τὸν Εὐξείνιον καὶ τὰ Παρχδουνάβια. Ἀποθανόντος τοῦ Παΐσιου κατὰ Δεκέμβριον 1660, ὁ Δοσίθεος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσάν τῳ δὲ 1661, χειροτονηθέντος Νεκταρίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁ Δοσίθεος προσληφθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀρχιδιάκονος συμπεριῆλθε τὴν Παλαιστίνην, Βλαχίαν, Μολδαβίαν καὶ λοιπὰ μέρη, χάριν τῶν συμφερόντων τοῦ Παναγίου Τάφου. Ἐλθὼν μετὰ Νεκταρίου εἰς Ἀδριανούπολιν ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ ἑξάρχος εἰς Μολδοβλαχίαν, καὶ μετ' ἐπιμελείας ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, κάκει ὑπὸ Νεκταρίου ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρείας (1666).

(') Fabricii, XI, σελ. 538 not. 3.—Beuchot, Biographie Universelle, tom. VI.—Papadopoli, Histor, Gymn. Patav.

ἀποσταλείς δ' αὖθις ἑξαρχος εἰς τὰς Παριστρίας ἡγεμονίας συνελή-
φθη ὑπὸ πειρατῶν καὶ ὅλως ἐγυμνώθη· ἐπανελθὼν εἰς Βυζάντιον, καὶ
ἐντεῦθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, ἔνθα ἤδρευεν ἡ Ὀθωμανικὴ αὐλὴ, ἐνῆρ-
γησε πρὸς ἑκδοσὶν φερμανίου πρὸς ἀνακαίνισιν τῆς ἐκκλησίας τῆς Βη-
θλεὲμ· ἀποτυχὼν ὅμως τοῦ ποθομένου ἐπανεστρέψεν εἰς Βυζάντιον,
καὶ, παραιτηθέντος τότε Νεκταρίου τῆς πατριαρχείας, μετετέθη ὁ Δο-
σίθεος ἀπὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ θρόνου τῆς Καισαρείας εἰς τὸν πατριαρ-
χικὸν τῶν Ἱεροσολύμων (23 Ἰανουαρίου 1669).

Ἀλλὰ τὸν θρόνον ἐκείνον ὁ Δοσίθεος δὲν εὔρεν ἐστρωμένον διὰ ῥό-
δων, τοῦναντίον δὲ πολλαὶ ἐξ ὑπαρχῆς ἀνεφάνησαν καὶ παρεπίκραναν
τὴν χριστιανικωτάτην αὐτοῦ ψυχὴν ἄκανθαι· ὑπὸ βάρη ἀφόρητα ἐστέ-
ναζεν ὁ Πανάγιος Τάφος, κατηρειπωμέναι ἦσαν αἱ ἐκκλησίαι, ἐν αἷς
ἐγεννήθη καὶ ἐδοξάσθη ὁ μάρτυς τοῦ Γολγοθᾶ, ζιζάνια ἀρκετὰ εἶχε
σπεῖρει ὁ δυτικὸς προσηλυτισμὸς, καὶ ἐν γένει πάντα ἦσαν μεστὰ
ταραχῆς καὶ συγχύσεως. Μὲ τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως τεθωρακισμένος
ὁ μακάριος Δοσίθεος ἡγωνίσθη τὸν καλὸν τῆς ὀρθοδοξίας ἀγῶνα, καὶ
δι' ἀκραδάντου ἐπιμονῆς πάντα ἐνίκησε τὰ προσκόμματα, καὶ τὸν
θρόνον τοῦ Ἰακώβου ἐν τῇ ἀληθεῖ περιωπῇ ἀνῆνεγκε, καὶ διὰ τῆς
προσηκούσης αἵτης περιέβαλλε.

Περιερχόμενος ὁ Δοσίθεος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν ἐζητεῖτο τὸν ὀβο-
λὸν τῶν φιλοχρίστων εἰς ἐλάφρυνσιν τῶν ἁγίων τόπων. Διήνυσεν ὅλον
τὸν βίον του περιοδεύων, ζητῶν ἀπὸ τοῦς πλουσίους, δίδων εἰς τοῦς
πτωχοὺς, καὶ τὰ πάντα διεχειρίσθη ἀφιλοκερδῶς. Ἀνφοδόμησε τὴν
ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Βηθλεὲμ, καὶ ἄλλας, ἀνήγειρε ξενῶνας, καὶ δι'
ἄλλων καθιδρυμάτων ἐκαλλώπισε τοὺς ἁγίους τόπους.

Εἰς τὸν ἀκάματον Δοσίθεον ὀρεῖλεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ μεγίστη
ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη. Συνεστήσατο διὰ μυρίων δυσχερειῶν, τὰς ὁποίας
γλυκεῖας καθίστα ἄδολος πρὸς τὴν πατρίδα ἔρω, Ἑλληνικὴν ἐν Ἱασίῳ
τυπογραφίαν (1681), πολλῆς ὠρελείας γενομένην εἰς τὸ ἔθνος πρό-
ξενον, καὶ ἐκ τῶν πιεστηρίων τῆς ὁποίας ἀπελύθησαν ὀγκωδέστατα
συγγράμματα διανεμόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δωρεὰν εἰς τοὺς διψῶντας
μαθήσεως· καὶ εἶναι τοφῶντι θαυμασμοῦ ἄξιον πῶς κατῴρου ὁ χαλ-
κέντερος οὗτος νᾶ συγγράφῃ χιλιοσέλιδα εἰς φύλλον πονήματα καὶ
ἐπαρκῆ εἰς τὴν δαπάνην ἐκδόσεων, ὧν παρομοία δὲν ἐγένετο ἀπὸ
τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, καὶ εἰς ἐποχὴν μάλιστα
κατ' ἣν ἡ τυπογραφία ἔχει φθίσει εἰς τὸν κολορῶνα τῆς τελειότητος.

Ἀπεβίωσεν ὁ αἰμίμηστος Δοσίθεος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 7 Φεβρουαρίου 1707, ἐν ἡλικίᾳ ἐξήκοντα ἐξ ἑτῶν (1).

Ἦν εἰδήμων, καθ' Ἑλλάδιον, τῆς Τουρκικῆς, Ἀραβικῆς, Ῥωσσι-
κῆς, Γεωργικῆς, Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς διαλέκτου. Ὁ δὲ ἀριθμὸς
τῶν ἀγαθοεργημάτων αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν Θεσσαλὸν, ἀπίστευτος
φαίνεται τοῖς μὴ εἰδόσι τὸν ἄνδρα. Δριμύς ἡγέρθη τῶν Λατίνων ἐπι-
κριτῆς, προμαχῶν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας, ἣν οὗτοι μυριοτρόπως κατε-
πολέμησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἀδυνατοῦντες ἵνα παλαίσωσι πρὸς ἀκατα-
γώνιστον καὶ ἄτρωτον ἀντίπαλον ἐδωροδόκησαν τὸν μέγαν βεζίρην,
ἔθθηκαν εἰς κίνησιν τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις, πλὴν οὐδόλως
ἡδυνήθησαν νὰ κατασιγήσωσι τὸν λατινομάστιγα Δοσίθεον· ὁ ταῦτ'
ἀναφέρων Ἀγγλος Ricaut, γνωρίσας ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν ἐξεικονίζει
οὕτως· «Prelat, plein de feu, plein d'hardiesse, remuant et en-
treprenant, qui irrita infiniment les Latins».

Ὁ Δοσίθεος ἐξέδωκεν ἐκ τοῦ ἐν Ἰασιῷ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου διάφορα
συγγράμματα πλουτίτας διὰ πολλῶν καὶ πολυτίμων σημειώσεων, ὡς Ἀντίβ-
ρησιν Νεκταρίου Ἱεροσολύμων (1682), Συμεὼν Θεσσαλονίκης κατὰ αἱρέσεων
μετὰ διαφόρων ἄλλων (1683), Μαξίμου Πελοποννησίου ἐγχειρίδιον κατὰ Λα-
τίνων (1690), Ἀντίβρησιν Συρίγου (1690), Ἀκολουθίαν Παρασκευῆς τῆς Νέας
(1692), ὁμολογίαν Μογίλα (1699) καὶ ἄλλα πολλά· πρὸ πάντων ὅμως τοὺς
ἐξῆς τρεῖς τόμους, περιέχοντας ἀνέκδοτα διαφόρων κατὰ τῶν παπικῶν καινο-
τομιῶν γραψάντων, καὶ πεπλουτισμένους μετὰ τοσοῦτων σημειώσεων, ὥστ' εἰκό-
τως ἐκλαμβάνονται ὡς ἴδια τοῦ Δοσιθέου ἔργα.

—Τόμος Καταλλαγῆς, ἐν ᾧ περιέχονται συγγραφαὶ ἀνωνύμων τινῶν καὶ
Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος καὶ Γεωργίου τοῦ Κορσεσίου· καὶ Μακαρίου ἱερο-
μονάχου τοῦ Μακρῆ, καὶ συνέλευσις ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ· τυπωθεὶς ἐν ἔτει
σωτηρίῳ 1692 ἐν Γιασιῷ τῆς Μολδαβίας.

—Τόμος Ἀγάπης κατὰ Λατίνων συλλεγεὶς καὶ τυπωθεὶς παρὰ Δοσιθέου
πατριάρχου Ἱεροσολύμων, ἐν ἔτει 1699. ἐν τέλει ἀναγινώσκεται. «Ἐτυπω-
»σαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν Γιασιῷ τῆς Μολδοβλαχίας χαλκοτυπία καὶ
» ἀναλώμασι τοῦ ἀγίου τάφου διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὄντος διορθωτοῦ τοῦ
» λογιωτάτου διδασκάλου Ἱερεμίου τοῦ Κακαβέλα».

—Τόμος Χαρᾶς, ἐν ᾧ περιέχονται αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου
πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ἀγία καὶ οὐκουμενικὴ ὑγδὴ Σύνοδος,
σημειώσεις τινὲς εἰς ταύτην τὴν ἀγίαν Σύνοδον· τὰ ἀντιβῆρητικά κατὰ τῆς
ἀρχῆς τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης Νικολάου Ἱατροφιλοσόφου λόγος Μελετίου
Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα, διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ

(1) Ὁ Βρετὸς (Καταλ. Α. σελ. 196) κατὰ λάθος λέγει, ὅτι ὁ Δοσίθεος τέθνηκε γε-
γονὼς ἑτῶν ἑκατὸν ὀκτώ, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἀναφέρει, ὅτι ἐγεννήθη περὶ τὰ μέση
τοῦ 12' καὶ ἀπέθανε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13' αἰῶνος.

μετά τινος ἑτέρου μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, τυπωθεὶς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου. Ἡγεμονεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοϊβόδα. Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κυρίου Δοσιθέου· παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ῥημνίκου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· ἐν ἔτει αψέ κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Ὁ τόμος οὗτος εἰς φύλλον περιέχει δύο σελιδαριθμήσεις, ὡς ἐξῆς· Ἐπιστολαὶ Φωτίου. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ Φωτίου Συνόδου σελ. 1—134. Κεραμένιος ἀντιρρήτικα 1—552. Μελετίου Πηγᾶ λόγος περὶ τοῦ τίς ἐστὶν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία 553—609. Ἰορμηνήμονος διάλογος κατὰ Λατίνων 610—633. Παροράματα σελ. 634—40.

Ἐν ἀρχῇ εὐρηνται πέντε ἐπιγράμματα εἰς Κωνσταντίνον Μπασσαράμπαν βοϊβόδαν ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας.

Ἐγραψεν ὁ Δοσίθεος—Ἐγχειρίδιον ἐλέγχον τὴν καλδινικὴν φρενοβλάβειαν συκοφαντοῦσαν τὴν ἀνατολικήν, ἀγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, τυπωθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1690 ἐκδοθείσης Ἀντιρρήσεως κατὰ τῶν Καλδινικῶν κεφαλαίων τοῦ Συρίγου, καὶ περιέχον ἰδίαν σελίδωσιν 1—92.

—Ἀπάντησιν κατὰ Λατίνων. (Συνεξεδόθη μετὰ τῆς δογματικῆς διδασκαλίας Σεβαστοῦ Κυμνήτου).

Ἀλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ὑπὸ Δοσιθέου γραφέντων εἶνε τὸ κατωτέρω, ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ καὶ διαδόχου ἐν τῷ πατριαρχικῷ τῶν Ἱεροσολύμων θρόνῳ Χρυσάνθου Νοταρᾶ, προτάξαντος τὸν βίον καὶ ὥραϊαν εἰκόνα τοῦ αἰοδίου θεοῦ του. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἀρκοῦν καὶ μόνον ἵνα καταδείξῃ τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ χαλκεντέρου Πελοποννησίου, εἶνε ὄντως θησαυρὸς πολὺτιμος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

—Ἱστορία περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων, διηρημένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ πρώτου ἱεράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτους, περιέχουσα τὰς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, καὶ τὰς ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην συνθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, ὁρθοδόξους τε καὶ κακοδόξους, οἰκουμηνικάς τε καὶ τοπικάς, καὶ πᾶν τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, ἐν ἣ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῆς Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὧν ἔλαχον διοικήσεων καὶ πρεσβειῶν, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἀρχιεπισκοπῶν, αἵρεσιάρχων τε πάντων, καὶ πασῶν αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαιρέσεως αὐτῶν, ἔθνων τε καὶ ἀρχηγῶν τινῶν χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἔθνων, ἐφόρων τε ἔθνων καὶ πολέμων, πόλεων τε ἀλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλάκις ἀναίρεσεως Ἑβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἐξορίας αὐτῶν, ἀπαριθμησεώς τε πάντων τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν κατὰ πασῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγωνισαμένων, Σχίσματός τε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαιρέσεως τῆς μοναρχίας αὐτῶν

καὶ ἀναμαρτησίαι· διὰ πολλῶν ἀναντιρρήτων ἀποδείξεων περὶ τοῦ ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων ἔθνων, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπὸ τε Λατίνων, καὶ εἴτα Ὀθωμανῶν καὶ ἀπαριθμήσεως, μετὰ τὴν ἄλωσιν αὐτῆς, τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐπιβουλῶν τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἄγιον τοῦ Κυρίου Τάφον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐν αὐτῷ πατριάρχας, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀξιωματικῶν ὑποθέσεων· συγγραφείσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἁγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου πατριάρχου κυρίου Δοσιθέου, κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστη τεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου Χρυσάνθου, οὗ καὶ τοῖς ἀναλώμασι, μᾶλλον δὲ τοῦ ἁγίου Τάφου, ταῦτόν εἶπεν τῇ ἐλεημοσύνῃ τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη ἐν ἔτει τῆς ἀρχιερατείας αὐτοῦ ὁγδόῳ ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου κυρίου Ἰωάννου Στεφάνου βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῷ Ὁρόνῳ, ἐπιμείλει καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ ἱερομονάχου Γρηγορά τοῦ ἐκ Δωδώνης, ἐπιστατούντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώικα ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτη, ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον· ὠρίσθη δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου εἰδοσθαι τὴν βίβλον τοῖς εὐσεβέσι δωρεάν.

Ἡ ἀξιόλογος αὕτη βίβλος ἀποτελεῖται ἐκ σελ. 1247 μεγάλου φύλλου.

Ἐκτὸς τούτων εὕρηνται πολλ' ἄλλα τοῦ Δοσιθέου ἀνέκδοτα, ὡς

—Συναγωγὴ νόμων ἐκ διαφόρων νομίμων (!).

—Ἱστορία τοῦ Σιναίου ὄρους.

—Ἱστορία Ἱερουσαλήμ.

Κακαβέλαι.

Α'. *Γερεμίας*. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ. καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ὑπέδου τὸ μοναχικὸν τριβώνιον. Μεταβὰς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ἔρωτι μαθήτεως, ἦλθεν εἰς Λειψίαν τῆς Γερμανίας, ἔνθα ἐγένετο γνωστὸς τοῖς ἐκεῖ διδασκάλοις, καὶ μάλιστα Ἰωάννῃ Ὀλεαρίῳ καθηγητῇ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης· ἐκ Λειψίας ἦλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τῷ 1670 ἔγραψε πρὸς τὸν Ὀλεάριον ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ὑπογράφεται *Γερεμίας ὁ Ἕλλην διδάσκαλος τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας*. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κακαβέλα ἐτυπώθη ὑπὸ Ὀλεαρίου εἰς τὰς σημειώσεις αὐτοῦ ἐν τῷ Χρονικῷ Φιλίππου τοῦ Κυπρίου. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἀνατολὴν μετέβη εἰς Ἰάσιον καὶ διωρίσθη καθηγητῆς τῆς Αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐν ἔτει 1698.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ σύγγραμμα τοῦ Πλατῖνα (Vi-

(¹) Matthæi codices Mosquenses σελ. 41.

Κατ' ἑκάσιν βίβλον τοῦ Δοσιθέου ἐκδώσει πρόσεχῶς ὁ ἐνταῦθα παραμένων ἀγιοταξιάρχος ἑξάρχος Κύριλλος Ἀθανασιάδης ὁ Σάμιος.

iae Pontificium) καὶ ἦτο κατὰ Δημήτριον Μοσχοπολίτην, εἰδήμων τῆς τε Ἑλληνικῆς, καὶ Λατινικῆς, καὶ ἑβραϊκῆς, καὶ Ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἱερὰν γραφὴν, κήρυξ τοῦ εὐαγγελικοῦ λόγου δοκιμώτατος ».

Ἐκτὸς τῆς πρὸς Ὀλεάριον ἐπιστολῆς τοῦ Ἱερεμίου, εὑρίνται καὶ ἡρωελεγεῖα αὐτοῦ ἐπιγράμματα εἰς Τόμον Ἀγάπης Δοσιθέου, ἐπιστάσια του ἐκδοθέντα.

Β'. Γεράσιμος συγγενὴς τοῦ προῤῥηθέντος· ὑπῆρξεν ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐκ τῶν τοῦ λαγίου τούτου μνημονεύεται τὸ ἐξῆς.

— Λόγος ἱστορικὸς τῆς ἱερᾶς πολιτείας τοῦ παναγιωτάτου καὶ σοφωτάτου κυρίου κυρίου Διονυσίου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κομνηνοῦ συγγραφείς παρὰ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις λογιωτάτου ἱεροκέρυκος Γερασίμου τοῦ Κακαβίλα· καὶ ἀφιερωθείς τῷ παναγιωτάτῳ πρώτῳ Πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως κυρίῳ κύρ Διονυσίῳ τῷ Γέροντι δαπάνη ἢ σπουδὴ τοῦ τιμιωτάτου κύρ Ἰσαὰκ Ῥάλλη τοῦ Χαλέπλη καὶ ἐρμηνευτοῦ τῆς γαληνοτάτης Ἀριστοκρατείας τῶν Ἑνετῶν. Ἑνετίσιν 1689, παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ, ἀχρῖθ'.

Μακρότης.

Α'. Βησσαρίων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1635 ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευσθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἠκροάσατο τῶν ἐκεῖ καθηγητῶν, ἰδίᾳ δὲ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Ἰωάννου Καρυοφύλλη. Ἐπαναστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἐσχολάχησεν ἐκεῖ μέχρι θανάτου. Ὁ Βησσαρίων ἐπαινεῖται καὶ κατατάσσεται μετὰ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων περὶ τὰ τέλη τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ δ' ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσα γραμματικὴ πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος καὶ ὑπετεκλίσε τὰς τέως ἐν χρήσει τοῦ Λασκάρεως καὶ Γαζῆ. Οὐχ ἦττον δὲ καὶ περὶ τὰ θεολογικὰ ἦν τρίβων ὁ ἱερομόναχος οὗτος, ἐν φιλίᾳ καὶ ἐπιστολιμαίᾳ κοινολογίᾳ διατελὼν πρὸς τοὺς τότε λογάδας, ὡς Γεράσιμον Βλάχον⁽¹⁾, Βούλγαρην καὶ ἄλλους. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1699.

Συγγράμματα.

— Σταχυολογία τεχνολογικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν τῆς γραμματικῆς τέχνης, ἐκδοθεῖσα παρὰ Βησσαρίωνος ἱερομονάχου Μακρῆ, τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, πάλῳ ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία· νῦν πρῶτον τυπωθεῖσα, καὶ πάσῃ ἐπιμελείᾳ Μιχαήλ

(1) Πρὸς Βησσαρίωνα ἔγραψεν ὁ Βλάχος ἐκ Κερκύρας ἐπιστολὴν περὶ θεολογικῶν καὶ φυσικῶν ζητημάτων, δημοσιευθεῖσαν ἐν Εὐαγγελικῇ Κήρυκι τῶν Ἀθηνῶν (ΣΤ', σελ. 279—86).

τερῶς τοῦ Μήτρου ἐξ Ἰωαννίνων διορθωθείσα, οὗ τῇ προτροπῇ προσετέθη καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφόρων λέξεων τοῦ Ἀμμανίου, χάριν τῶν φιλομαθῶν. Ἐνετίησι, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ. αἰχρ'.

Μετετυπώθη τῷ 1694, 1768, 1780, 1804, καὶ 1813. Ἐν ἀρχῇ τῶν ἐκδόσεων τούτων εὐρηταὶ καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα

Εἰ πολὺδρις ἔμην μέμας νέε γραμματικῆς τε,

Κ' ἄλλης ἰδοσύνης, μάνθανε τίνδε βίβλον.

Ἦ γε γὰρ εὐπορεῖ θεμέθλων σοὶ ἀστυφελίκτων

Ἐργοπόνου τέχνης γραμματικῆς ἀπόρου.

— Εἰσαγωγικὴ ἐκθεσις περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ἀρετῶν Πίστews, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης· ἐκδοθεῖσα μὲν παρὰ τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρίου Βησσαρίωνος Μακροῦ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων τυπωθεῖσα δὲ προτροπῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου κυρίου Ἰωάννου, Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα βοεβόδα, τοῦ Μπραγκοβάνου πρὸς κοινὴν ὠφελείαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἀρχιερατεύοντος τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Θεοδοσίου. Ἐν τῇ σεβασμῇ Μονῇ τοῦ Συναγόβου ἐν ἔτει αἰχρ', κατὰ μῆνα τὸν Φεβρουάριον, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Ἀνθίου τοῦ ἐξ Ἱερίας.

(Εἰς μέγα ὄγδρον, σελ. σς'. Συνεξεδόθη τῇ ὁμολογίᾳ τοῦ Μογίλα ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δοσιθέου, ὡς « οὐ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι, καὶ τοῖς νοήμασι πολὺ τὸ παρεμφερές ἔχουσα τῇ ὀρθοδόξῳ ὁμολογίᾳ »).

Ἐν τῇ ἐκδόσει εὐρηταὶ καὶ ἐπίγραμμα Σεβαστοῦ Κυρηνίου εἰς Βησσαρίωνα.

Β'. Μελέτιος ἱερομόναχος, ἐξ Ἰωαννίνων καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Βησσαρίωνος· ἐτετίμητο τῷ ὀφφικίῳ νοταρίῳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχρημάτισεν ἐπιμελητὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου ὡς τοιοῦτος δ' ἐπεμελήθη τὴν ἐν 1690 ἐκδοσιν τῶν κατὰ Καλδινιστῶν πονημάτων Συρίγου καὶ Δοσιθέου. Μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Προκοπίου, ὡς εἰδήμων τῶν ἱερῶν γραφῶν, καὶ κήρυξ τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας.

Γ'. Μακάριος, ἀγνοοῦμεν πόθεν καὶ τίς οὗτος. Ἐν τόμῳ Καταλλαγῆς Δοσιθέου ἐξεδόθη πόνημα αὐτοῦ (1692).

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Λόγος ἄρτι ἐγένετο περὶ τῶν γεννητόρων τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἰδίως τῆς μητρὸς αὐτοῦ Λοξάνδρας. Γεννηθεὶς οὗτος τῷ 1686⁽¹⁾, διεκρίθη παιδιόθεν ἐπὶ εὐφυΐᾳ καὶ φιλομαθείᾳ· ἀπορφανευθεὶς δὲ τοῦ πατρὸς εἰς βρεφικὴν ἔτι ἡλικίαν ἐπαιδαγωγήθη ὑπὸ τῆς σοφῆς μητρὸς

(1) Audiffret καὶ Salaberry, Biographie universelle, tom. XXVII.

του, καὶ καλῶς ὑπ' αὐτῆς διδασχθεὶς τὰ ἐγκύκλια ἐστάλη δωδεκαέτηρ (1648) εἰς τὸ τότε περιάλλητον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱατρικῆς ⁽¹⁾. Μετὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροφιλοσόφου (1662). Ἐπισκεφθεὶς δ' εἶτα τὴν Ῥώμην καὶ Βονωνίαν (1664) ⁽²⁾, ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἀποχωρήσαντος τότε τῆς σχολαρχίας τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Ἰωάννου Καρυοφύλλου, διωρίσθη τοιοῦτος ὁ Μαυροκορδάτος, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη εὐδοκίμως ἐδίδαξε (1665—72) ἐξασκῶν ἅμα καὶ τὴν ἱατρικὴν παρὰ τοὺς ἄρχουσι τῶν Τούρκων, καὶ παρὰ πάντων εὐνοίας ἀπελάμβανεν. Ἐπειδὴ ὁμως πρόσφατα παραδείγματα τὸν εἶχον πείσει, ὅτι ἡ ἱατρικὴ ἀπέβαινε λίαν κινδυνώδης ἐν Τουρκίᾳ, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ ταύτης, καὶ βλέπων ὅτι τὸ πολιτικὸν στάδιον εὐρύτερον μέλλοντος πεδίου ἤνοιγεν, ἐνησχολήθη περὶ τὴν ἐκμάθησιν ξένων γλωσσῶν· τοσοῦτον δ' ἠδδοκίμησεν, ὥστε ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς, ἃς ἐγίνωσκεν ἤδη, ἐγένετο ἐν βραχεὶ ἐγκρατὴς τῆς Τουρκικῆς, Περσικῆς, Ἀραβικῆς, Γαλλικῆς, καὶ Σλαβωνικῆς. Τότε δ' ἐνυμφεύθη καὶ Σουλτάναν τὴν θυγατέρα Ἰωάννου τοῦ Χρυσοσκολαίου καὶ Κασσάνδρας, θυγατρὸς Ἀλεξάνδρου Ἡλίας Βόδα.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν, πρὸς οὓς προηγουμένως ὁ Μαυροκορδάτος διὰ τῆς ἱατρικῆς ὤκειώθη ἦτο καὶ ὁ Παναγιώτης Νικουσίσις, παρ' ᾧ ὁ Ἀλέξανδρος καὶ γραμματεὺς μυστικὸς καὶ μεταφραστὴς τῷ 1671 ἐγένετο. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τούτου, διωρίσθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου βεζύρου μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας ὁ Μαυροκορδάτος (1673), συστημένος τῷ Κιουπρουλῇ καὶ ὑπὸ τινος ἐξαδέλφου του, ὅστις πάσχωις πολὺ ὠφελήθη ὑπὸ τῶν ἱατρικῶν συμβουλῶν αὐτοῦ. Μετ' οὗ πολὺ δὲ καὶ τὸ πατριαρχεῖον ὠνόμασεν αὐτὸν μέγαν λογοθέτην.

Ὁ νέος διερμηνεὺς, ἐπιδέξιος καὶ περίνους πολιτικὸς ἀναδειχθεὶς, διεχειρίσθη τὸ περισπούδαστον ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον ἐκεῖνο ἀξίωμα ἐπὶ τριάκοντα ἔτη, ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τὰς τροπὰς τῆς τύχης. Συγκατηγορηθεὶς τῷ ἀποκεφαλισθέντι μεγάλῳ βεζύρῳ Καρᾷ Μουσταφᾷ, ὡς συνεργήσας εἰς τὴν μὴ ἐκπόρθησιν τῆς Βιέννης, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐν Ἀδριανουπόλει· ἀλλ' εἰς τὴν ἀδεξιότητα τοῦ διαδεχθέντος

(1) Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς.

(2) Ἐν Βονωνίᾳ ἐδημοσίευσε τότε καὶ τὴν πολύκροτον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος διατριβὴν του.

αὐτὸν ἐν τῷ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξιόματι ἀρνησιθρήσκου Ἐνε-
 τοῦ, ὥφειλεν ὁ Μαυροκορδάτος τὴν ἐλευθέρωσιν καὶ ἀνάκλησίν του.
 Καὶ δὴ ὁ μέγας βεζίρης Σουλεϊμάν-πασᾶς ἀναδιόρισας αὐτὸν, ἐκτὸς
 τοῦ τακτικοῦ μισθοῦ (τριῶν φλωριῶν καθ' ἑκάστην) ἐδωρήσατο τῷ
 Ἀλεξάνδρῳ τὰ μητροπολιτικὰ εἰσοδήματα τῆς Ἀδριανουπόλεως,
 πρὸς δὲ καὶ τὰς προσόδους τὴν νήσων Μήλου καὶ Μυκῶνου.

Ἐν τούτοις ὁ πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τοὺς συμμάχους πόλεμος
 ἐξηκολούθει μετὰ μεγίστου ζήλου, καὶ ὁ μακροχρόνιος καὶ δαπανηρὸς
 ἐκεῖνος ἀγὼν εἶχεν ἀνοίξει βαθεῖας πληγὰς εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος.
 δι' ὅπερ ὁ Σουλεϊμάν ἄμ' ἀναβάς ἐπὶ τὸν θρόνον ἠθέλησε διὰ τῆς εἰρή-
 νης νὰ ἐπουλώσῃ αὐτάς. Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ πέμψῃ πρὸς τὸν τῆς
 Γερμανίας αὐτοκράτορα πρέσβεις, λόγῳ μὲν ὅπως ἀναγγεῖλωσιν αὐτῷ
 τὴν ἀνάρρησιν, ἔργῳ δ' ὅπως ὑποκλέψωσι τὴν εἰρήνην. Τοιοῦτοι δ'
 ἐξελέχθησαν ὁ Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Σουλφικάρ ἐφένδης, οἵτινες καὶ
 ἐλθόντες εἰς Βιέννην (1688) μετὰ πολλὰς προσπάθειας καὶ πολλοὺς
 λόγους ἐπανεστρέψαν ἄπρακτοι, μετὰ τετραετῇ ἀπουσίαν⁽¹⁾. Ὅθεν
 ἐξηκολούθησεν ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Γερμανῶν πόλεμος, καθ' ὃν
 συνεξεστράτευσεν τῷ μεγάλῳ βεζίρῃ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος· ἀλλὰ τὰ
 Τουρκικὰ ὅπλα ὑπῆρξαν ἀτυχῆ, καὶ νέαι προτάσεις εἰρήνης, μεσολα-
 βήσας τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεων τῶν οὐδετέρων δυνάμεων,
 διεβιβάσθησαν παρὰ τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς συμμάχους. Τέλος ἀπε-
 φασίσθη νὰ συγκροτηθῇ νέα σύνοδος τῶν διαμαχομένων εἰς Κάρλοβιτζ,
 καὶ ὁ Μαυροκορδάτος ἐστάλη ὡς πληρεξούσιος τῆς Πύλης ἐν τῇ συν-
 ὁδῳ ἐκεῖνη. « Ἡ περιώνυμος ἐκείνη συνθήκη, λέγουσιν οἱ Audiffret
 » καὶ Salaberry, ὑπῆρξεν ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Μαυροκορδάτου,
 » ὅστις καὶ διεξήγαγε τὴν ἀκροσφαλὴ ἐκείνην ἀποστολὴν ὡς λεπτὸς
 » διπλωμάτης, ὑπ' οὐδενὸς ἐπηρεασθείς, ἀλλ' ὁ ταπεινότερος ὑπηρέ-
 » της τῶν συμβάντων διατελέσας. Ἐκτοτε τὸ ὄνομά του, γνωστὸν
 » τέως ἐν τῇ Ἀνατολῇ, κατέστη πολυθρύλλητον καὶ καθ' ὅλην τὴν
 » Εὐρώπην ». Ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη ἐφάνησαν εὐχαρι-
 στημένα ἐκ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ὑποθέσεως, καὶ πολλαχῶς ἐτίμησαν
 τὸν ἐργάτην. Ὁ Σουλτάνος τῷ ἀπένευμε τὸν τίτλον *μαχρῆμ ἑσράχ*
 (ἐξ ἀπορρήτων), συνεπάγοντα καὶ τὸν τοῦ ἐκλαμπροτάτου (*illustris-*
simo), καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Λεοπόλδος τῷ ἔπεμψεν αὐτοκρατορικὰ δῶρα.

(1) Κατὰ τοὺς Audiffret καὶ Salaberry, ὁ Μαυροκορδάτος ἐπίτηδες, διαφοροτρόπως

Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὴν εἰρήνην ταύτην δὲν ἤρεσκετο μέγα μέρος Τούρκων, στάσις ἐπῆλθεν ἐν Κωνσταντινπόλει, καὶ ὁ Μαυροκορδάτος κινδυνεύων νὰ θανατωθῇ, ἐσώθη φεύγων εἰς Σωζόπολιν. Ἐν τούτοις οἱ οἰκοὶ τοῦ ἐδημεύθησαν, καὶ αὐτὸς ἔμεινε κεκρυμμένος, μέχρις οὗ διελύθη ἡ στάσις· ἐπανελθὼν τότε ἀνέλαβε μετὰ μεγαλειτέρως λαμπρότητος τὸ δι' ἄλλας χεῖρας δυσβάστακτον τοῦ μεγάλου διερμηνεύως κηρύκειον.

Ἡ σύζυγος αὐτοῦ Σουλτάνα ἀποθανοῦσα εἰς ἀκμαίαν ἔτι ἡλικίαν τῷ κατέλιπε τρεῖς υἱοὺς τὸν Σκαρλάτον, ἀποθανόντα μικρὸν μετὰ τὸν γάμον αὐτοῦ πρὸς Ἰλιγγαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βόδα Βασαράβα, τὸν Νικόλαον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἐναλλάξ τὸν πατέρα εἰς τὸ τῆς διερμηνείας ἀξίωμα διαδεξαμένους, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Δοξάνδραν καὶ Ἑλένην.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπερεβδομηκονταέτης ἤδη ὢν, καὶ ὑπὸ δεινῆς ποδalgίας πάσχων, αἰσθανόμενος τὸ τέλος αὐτοῦ πλησιάζον, προσεκαλέσατο περὶ τὴν κλίνην τοὺς οἰκείους τοῦ πάντας καὶ συμβουλευσας αὐτοῖς τὰ δέοντα, διέταξεν ἵνα ἡ κηδεῖα τοῦ γίνῃ ἄνευ πολυτελείας καὶ ματαιότητος· συντάξας δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτάφιον τοῦ ἐπίγραμμα, ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῶν τέκνων τοῦ ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1708.

Ὁ Μαυροκορδάτος δικαίως ἐπηνέθη ὑπὸ τε ὁμογενῶν καὶ ἄλλοθενῶν διά τε τὴν πολιτικὴν περὶνοιαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὰς ἐπικοσμούσας τὸν μέγαν ἐκεῖνον ἄνδρα ἀρετάς. Ἰάκωβος Ἀργεῖος, ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων, ἐξύμνησεν ἐπαξίως δι' ἐπιταφίου λαμπροῦ τὸν τεθνηκότα.

Παραπλησίους δ' ἐπαίνους ἐπλεξαν εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Μοσχοπολίτης, Εὐγένιος ὁ Βούλγαρης, Ἱερόθεος ὁ Δρύστρας, Ἐπαμινώνδας Σταματιάδης καὶ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν.

Κατ' Εὐγένιον μαθηταὶ τοῦ Μαυροκορδάτου ἐγένοντο πολλοὶ, ἐξ ὧν ἀπαριθμοῦνται Βησσαρίων ὁ Μακρῆς, Ἰάκωβος Μάνος, Ἱερόθεος ὁ Δρύστρας, Μελέτιος ὁ Ἀθηναῖος, Διονύσιος Μαντούκας ὁ Καστοριεὺς, καὶ ὁ Ἡρακλείας Καλλίνικος ὁ Νάξιος ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—Instrumentum pneumaticum circulandi sanguinis sive de modu et usu pulmonum. Bolognae 1664 ⁽²⁾.

προφασιζόμενος, διέμεινε κατὰ τὸ μακρὸν τοῦτο διάστημα ἐν Βιέννῃ μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ κεκρυμμένου ἑχθροῦ του Κιουπροῦλῃ Μουσταφᾶ, μεγάλου βεζίρου.

(1) Βουλγάρως Λογική.

(2) Κατὰ λάθος Μελέτιος ὁ Ἀθηναῖος, καὶ Ἐπ. Σταματιάδης φέρουσιν ὅτι ἐτυπώθη τὸ β. ἐν Φλωρεντίᾳ.

—'Ανετυπώθη ἐν Φραγκοφόρτῃ 1665, καὶ πολλάκις ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν τῷ συγγράμματι τοῦτῳ ὁ Μαυροκορδάτος ἀπεδείξε, λέγει ὁ κ. Σταματιάδης, βασιμώτερον πάντων τῶν προκατόχων του τὴν διὰ τῶν πνευμένων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος, βεβαιώσας τοῦτο διὰ πολυπληθῶν παραδειγμάτων καὶ δι' εἴκοσιν ἀποδείξεων. Οἱ Τούρκοι ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωσι τὴν θεωρίαν τῆς τοῦ αἵματος κυκλοφορίας, ἐξέλαβον ὡς μάγον τὸν Μαυροκορδάτον· οὗτος δὲ ὅπως διασκεδάσῃ τὴν πρόληψιν ταύτην, ἐξέδωκεν Ἑλληνιστὶ καὶ Τουρκιστὶ ἴδιον περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος πόνημα, ὅπερ πιθανῶς ἦτον ἐπιτομὴ τοῦ Λατινιστὶ ἐκδοθέντος.

—Περὶ ἀστυκοῦ δικαίου (Preceptes de droit civil).

—Φιλοσοφικὰ καὶ φιλολογικὰ ἀνάμικτα.

—'Απομνημονεύματα περὶ τῶν Τούρκων αὐτοκρατόρων. (ἐδημοσιεύθησαν Γαλλιστὶ ὑπὸ Lacroix, Etat de l'Empire Ottoman. 1696).

—Ἱστορία ἱερὰ, ἥτοι τὰ Ἰουδαϊκὰ κατ' ἐπιτομὴν συγγραφέντα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ σοφωτάτου αὐθέντου κυρίου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ Ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὁθωμανῶν, καὶ διὰ δαπάνης τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίου Ἰωάννου βοεβόδα, τοῦ σοφωτάτου υἱοῦ αὐτοῦ, νεωστὶ τυπωθέντα ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τῶν ἁγίων Πάντων, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου μητροπολίτου κυρίου Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰδερίας, πρὸς τὸ διανέμεσθαι δωρεὰν τοῖς εὐσεβεῖσι διὰ ψυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κύρ Ἰωάννου τοῦ Ποστελνίκου. Ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔτει ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας αψις', κατὰ μῆνα Αὐγούστου, παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ Φλώρου. Εἰς 4. σελ. λβ'—τπδ'.

—Ἑρμηνεία εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Τοῦ Σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου μεγάλου ῥήτορος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου Ἀλεξάνδρου, ἱατροῦ τε ἀρίστου τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, τέχνης ῥητορικῆς κατὰ πείσιν καὶ ἀπόκρισιν.

—Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῆς ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς κραταιᾶς βασιλείας τῶν Ὁθωμανῶν, γραμματικὴ περὶ συντάξεως, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Ἀλεξάνδρου Καγκελαρίου τοῦ ἱατροφιλοσόφου. Ἐνετίῃσι. 1745, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Φροντισματα τοῦ ἐκλαμπροτάτου ἀοιδίμου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθέντα, ἀναλώμασι τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Μολδοβλαχίας κυρίου Ἀλεξάνδρου Μουρούζη βοεβόδα. Ἐν Βιέννῃ 1805.

—Λόγος πρεσβευτικὸς πρὸς Γερμανοὺς ὑπὲρ εἰρήνης.—Εὐχαὶ εἰς τὸν ὄρθρον καὶ μετὰ τὸ ἀπόδειπνον.—Ἐπιστολαὶ πάμπολλα. (ἐξεδόθησαν ἐν ἐπιστολαρίῳ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1801).

—Ρωμικῆς ἱστορίας τόμοι τρεῖς.

—Ἐφημερίδες τοῦ 1682.

Μετέφρασε τουρκιστὶ τὸν "Ατλαντα τοῦ Βλαύου, εἰς τόμους 12 (1).

(1) Ἑπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διεργημένων.—Παραγ

Μελέτιος ὁ ἐξ Ἰωαννίνων.

Ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα κατὰ τὸ 1661, καὶ ἐκαλεῖτο Μιχαὴλ ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Βησσαρίωνι τῷ Μακρῇ, ἐχειροτονήθη παρὰ Κλήμεντος Ἰωαννίνων μητροπολίτου ἱερεὺς καὶ μετ'ωνομάσθη Μελέτιος. Ἐρωτὶ μαθήσεως ὑψηλοτέρας ὑποφλεγόμενος ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον καὶ διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων· ἱατροφιλόσοφος δ' ἀναδειχθεὶς, καὶ τῆς λατινικῆς ἤδη εἰδήμων, ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐσχολάρχησε τοῦ διδασκαλείου τοῦ Ἐπιφανίου.

Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς Βαρθολομαίου, οἱ ἐξ Ἀρτῆς ἡτήσαντο διάδοχον αὐτοῦ τὸν Μελέτιον, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου τότε ἐξεδήμει μετὰ τῆς ἱερᾶς συνόδου ὁ πατριάρχης Καλλίνικος Β', ἐχειροτονήθη κατὰ Νοέμβριον 1692 Ναυπάκτου καὶ Ἀρτῆς. Τέταρτον ἤδη ἔτος διοικῶν θεαρέστως τὸ ποίμνιόν του, ἠναγκάσθη ἐν ἔτει 1696 ἵνα φύγῃ ἐξ Ἀρτῆς εἰς Ἰωάννινα, ἕνεκα τῆς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἐπιδρομῆς τοῦ διαβοήτου Λιβερίου Γερακάρη (*). Διαβληθεὶς εἰς τοὺς κρατοῦντας ὁ μακάριος Μελέτιος, ὡς συνένοχος τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης, μέγαν διέτρεξε κίνδυνον, ὃν διέφυγε, κατὰ πατροπὴν διαφορῶν φίλων ἐν Ἰωαννίνοις ἐπὶ δύο μῆνας κρυθεὶς.

Εἰρήνης γενομένης μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων ὁ Μελέτιος ἀφίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τῷ 1701 ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βενετῶν κρατουμένην Πελοπόννησον ὅπως συνάξῃ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα ὡς ἑξάρχος καὶ ἐπίτροπος πατριαρχικός. Ἐκπληρώσας τὴν ἀποστολὴν του ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἐλθόντες δύο πρόκριτοι ὅπως αἰτήσωσι τὴν παῦσιν τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὸν Μελέτιον, ὅστις καὶ διωρίσθη κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1703 μητροπολίτης Ἀθηνῶν.

Μετὰ τὸν θάνατον Κλήμεντος Ἰωαννίνων οἱ συμπατριῶται του διὰ θερμῶν ἱκετηρίων προσεκάλεσαν τὸν Μελέτιον εἰς διαδοχὴν αὐτοῦ.

dopoli, Historia Gymn. Patavini, σελ. 319—20.—Κωνσταντίου Ὑπόμνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς—Audiffret et Salaberry, Biographie Universelle tom. XXVII—Hammer, Histoire de l'Empire ottoman.

(*) Βλ. Περί Γερακάρη τὴν ὑφ' ἡμῶν γραφεῖσαν ἱστορίαν τῆς ἐν 1684—1714 ἐπαναστάσεως τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς, Ἀθήναι 1866.

μενοι καὶ παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τὴν ἔγκρισιν τῆς μεταθέσεως.

Ὑπακούσας δ' οὗτος εἰς τὴν δέησιν αὐτῶν, ἐξ ὀνόματος τῆς πατρὶδος ἐξαιτουμένων, ἐπορεύετο εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῇ μεταθέσει. Ἀλλὰ καθ' ὁδὸν ἡσθένησεν ἐν Λαρίσση, καὶ πολὺν ἐκεῖ χρόνον ἐνοσηλεύετο. Ἀναλαβὼν δὲ μετ' οὐ πολὺ ἦλθεν εἰς Βυζάντιον, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ἡσυχάζων, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας νόσῳ βαρυτέρᾳ κατασχεθεὶς πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε τὴν 12 Δεκεμβρίου 1714, καὶ ἐτάφη ἐν Πικριδίῳ (Χάσχοϊ), βιώσας ὅλα πεντήκοντα καὶ τρία ἔτη.

Τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀειμνήστου πολλοὶ καὶ διάφοροι ἔπλεξαν τὸν στέφανον. Ὁ τελευταῖος τῶν ἐκδοτῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ ἱστορίας, Κ. Εὐθυβούλης λέγει τάδε περὶ αὐτοῦ. « Λαμπρῶς καταφαίνεται ἡλικὸς ἦν ὁ ἀοιδίμος Μελέτιος, τὸ σεμνὸν τοῦτο γέννημα καὶ προπαίδευμα τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἀξιάγαστον ἐγκαλλώπισμα τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἀνὴρ αὐτὸν μόνον σεβάσμιος τὸ πολίτευμα καὶ ἱκανὸς πράγμασι χρῆσθαι ἐν ταῖς μετὰ τῶν πολιτικῶν συναναστροφαῖς, οὐδὲ μόνον ἱεροκλήρου ἐὺγλωτος, τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροαμένων σαγηνεύων καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἰσχυρῶς ἐπαγόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς θύραθεν παιδεύσεως, ἐπιστήμης τε ποικίλης καὶ πολυμαθείας ἀτόχος, καὶ πρὸ πάντων τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας μύστης δόκιμος καὶ ἀρίγνωτος, εὐεργετήσας τὸ γένος ἡμῶν ἀπὸ τε τῆς διδασκαλικῆς καθέδρας, καὶ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὀκρίσαντος, καὶ ἀπὸ τῆς ποιμαντικῆς βακτηρίας, καὶ ἀπὸ τοῦ μουσικοσμήτου αὐτοῦ σπουδαστηρίου ἢ συγγραφείου, τὴν ἐν Χριστῷ ἡὺλογημένην καὶ θεοδόξαστον ἑλλαδικὴν σοφίαν, τὴν παρ' ἄλλοδαποῖς μετακλαδευθεῖσαν, διαπύρρῳ ἔρωτι καὶ αὐτὸς φιλοτιμούμενος ἐγκεντρίσαι τῇ παλαιφάτῳ τοῦ ἑλληνισμοῦ καλλιελαίῳ... »

Συγγράμματα.

—Περὶ ἀστρονομίας* (ἔγραψε διδάσκαλος ὢν ἐν Ἰωαννίνοις).

—Περὶ διαφορῶν ἀκδυσμάτων. (Ἐν Ἰωαννίνοις κρυπτόμενος ἐφιλοπόνησε καὶ τοῦτο).

—Μελετίου Γεωγραφία παλαιὰ τε καὶ νέα, ἐκ διαφορῶν συγγραφέων παλαιῶν τε καὶ νέων, καὶ ἐκ διαφορῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ἐν λίθοις, εἰς κοινὴν διάλεκτον ἐκτεθεῖσα, χάριν τῶν πολλῶν τοῦ ἡμετέρου γένους* προσφωνηθεῖσα δὲ τῷ ἐντιμοτάτῳ κυρίῳ Παναγιώτῃ Σαρδάφῃ* τανῦν πρῶτον ἐκδοθεῖσα, Ἐνετίῃσι, ἀφκῇ, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

(Ἐγραψ· τὴν Γεωγραφίαν ὁ Μελέτιος ἐν Ναυπάκτῳ, ὡς καὶ Γαζῆς μαρτυρεῖ καὶ ἐκ τοῦ ἐξῆς στίχου τοῦ εἰς τὴν βίβλον ἐπιγράμματος Ἀναστασίου Μπαλάνου καταδείκνυται·

Σύνθετ' ἐπισταμένως, ἐζόμενος καθέδρη
Ναυπάκτῳ ἰδίῃ . . .

Μετετυπώθη, δαπάνῃ Ζώῃ Καπλάνῃ, ἐπηυξημένη διὰ σημειώσεων Ἀνθίμου Γαζῆ τοῦ ἐκ Μηλιῶν τῆς Θεσσαλίας Ἐνετίῃσι 1807 εἰς τόμους 4· ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὗρονται ἐπιγράμματα 2 Ἀναστασίου ἱερέως Μπαλάνου, 4 Σταύρου Μουλαίμου ἱεροφίλοσοφου, εἰς Μελέτιον, 3 Μπαλάνου Ῥίζου εἰς τὸν συγγραφέα καὶ τὴν βίβλον, καὶ 2 Ἀλεξίου Σπανοῦ εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας).

— Διδαχαί, αἱ ἐκήρυξεν ἐν Πελοποννήσῳ.

— Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία Μελετίου μητροπολίτου Ἀθηνῶν. Μετενεχθεῖσα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλοελληνικὴν φράσιν, εἰς τόμους τρεῖς διαιρεθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰς χρήσιμους καὶ ἀναγκαίας ὑποσημειώσεις, καὶ ἀκριβεῖς πίνακας παρὰ Γεωργίου Βεντώτῃ ἐκ Ζακύνθου, καὶ παρ' αὐτοῦ διορθωθεῖσα. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα δι' ἐπιστάσεως, καὶ ἀκριβοῦς ἐπιμελείας Πολυζώῃ Λαμπανιτιώτῃ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Καὶ παρ' αὐτοῦ προσφωνηθεῖσα τῷ ὑψηλοτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, καὶ γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Ἰωάννῃ Νικολάῳ Καρατζᾶ· Ἐν Βιέννῃ 1783—84. παρὰ Ἰωσήφῳ Βαουμείστέρῳ τόμ. 3.

(Τὴν ἱστορίαν ταύτην ἔγραψεν ὁ Μελέτιος ἐν Ἑλληνίδι διαλέκτῳ. Τῷ 1766 ὁ συμπολίτης αὐτοῦ Πολυζώης Λαμπανιτιώτης, ἀνὴρ κοινωνοφελὴς, διατρέφων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνεῦρε τὸ αὐτόγραφον ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἀγιοταφίτικοῦ Μετοχίου· χαρᾶς δ' ἐμπλησθεὶς τῷ εὐρέματι, ἀνέθηκεν εἰς Ἰωάννην Παλαιολόγον, πρωτοαποστολάριον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἵνα μεταφέρῃ τὸ πρωτότυπον εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν χάριν τῶν πολλῶν· οὗτος μᾶλλον χάριν τῆς ὑπὸ τοῦ Πολυζώῃ ταχθείσης ἀμοιβῆς ἐπιληφθεὶς τοῦ ἔργου, ἐν σπουδῇ καὶ οὐ μετὰ τῆς προσηκούσης φιλοτιμίας καὶ εὐλαθείας ἐπέρανε τὴν παράφρασιν οἰκτρῶς παραμορφώσας τὸ πρωτότυπον». Λαβὼν ταύτην ὁ Πολυζώης «ἔδραμεν εἰς Βενετίαν πρὸς ἐκτύπωσιν». Μὴ λαβὼν δ' ἐκεῖ τὴν πρὸς ἐκτύπωσιν ἄδειαν ᾗθεν εἰς Βιέννην, καὶ εὐρὼν τὸν ἐκ Ζακύνθου λόγιον Γεώργιον Βεντώτην ἀνέθετο αὐτῷ τὴν λοιπὴν ἐπεξεργασίαν· οὗτος εἰλικρινῶς καὶ εὐσυνειδήτως ἀφάμενος τοῦ ἔργου, ἀντέγραψεν ὅλην τὴν παράφρασιν ἐπὶ τὸ εὐανάγνωστον, ἀνευρίσκων ἢ ἐπανορθῶν τὰς παραπομπὰς τῶν μαρτυριῶν, καὶ πλουτίζων δι' ἰδίων ὑποσημειώσεων τὸ κείμενον, καὶ ἐν τέλει διὰ πινάκων τῆς ἑπεξήκοντος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ Μελετίου ἱστορία ἔφθασε μέχρι τοῦ 1695 αὐτὸς καὶ τέταρτον τόμον συνηράνισατο, παρατείνων τὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 1783, ὅτε ἡ τύποις ἐτελεύτα. Οὕτως ἔχει τὸ ἱστορικὸν τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὁ Κ. Εὐθυβοῦλης, κατ' ἀπαίτησιν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἐπεχείρησε τὴν τοῦ λεχτικοῦ διόρθωσιν, καὶ τὴν μᾶλλον πρὸς τὸ πρωτότυπον προσέγγισιν. «Ὅθεν οὕτω διασκευασθείσης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1853 ὁ Α' τόμος εἰς μέγα 8, σελ. μζ'—427. Ἐνεκεν ὅμως τοῦ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ Εὐθυβοῦλου διεκόπη ἡ ἐκδοσις, μὴ περαιωθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν διὰ τὴν μετ' οὐ πολὺ ἀνεύρεσιν τοῦ πρωτοτύπου χειρογράφου τοῦ Μελετίου.

— Ῥητορικὴ περὶ τοῦ πῶς δεῖ ὁμιλίαν συγγράφειν. (ἐκδοσιν τοῦ πονημάζτου τοῦτου ἔχει παρεσκευασμένην ὁ Κ. Ι. Σακκελίω).

Ἐκτὸς δὲ τούτων ἔγραψε, κατὰ Γαζήν, ὁ Μελίτιος Θεολογικά, Ἱατρικά, καὶ Φιλοσοφικά κατὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίαν (').

Γεώργιος Σουγδουρής.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινα περὶ τὰς ἀρχάς τῆς ἐννάτης δεκάδος τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς καὶ διωρίσθη σχολάρχης τοῦ σχολείου τοῦ Γκιούμα, καὶ μέχρι τελευτῆς παρμεΐνας ἐν τῇ θέσει πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος τοῖς ἀκροωμένοις. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην προέβλετο τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων Κλήμης ὁ Χῖος, ἔμπειρος τῶν θείων γραφῶν καὶ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἣν ἐδιδάχθη ὑπὸ Βησσαρίωνος τοῦ Μακροῦ· οὗτος φαίνεται διεγειρόμενος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του, σχολαρχοῦντος ἐν τῇ ἐτέρᾳ τῶν Ἰωαννίνων σχολῇ, οὐ μόνον δὲν περιποιήθη ὡς ἔδει τὸν Σουγδουρὴν, ἀλλὰ καὶ εὐκαιρίας δραζάμενος κατεδίωξεν αὐτόν. Ἐν ἔτει 1695 ἐπροβλήθη εἰς τοὺς διδασκάλους τῶν Ἰωαννίνων τὸ περὶ τῆς θείας ἐνεργείας καὶ περὶ τῆς θείας οὐσίας ζήτημα· καὶ ὁ μὲν Σουγδουρὴς μετὰ τῶν μαθητῶν του ἐγνωμάτευεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας κατὰ λόγον ὀριστικὸν καὶ ὄχι πραγματικόν· ὁ δὲ Κλήμης μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ ἰδίως τοῦ Βησσαρίωνος ἀντιλέγων τῷ Σουγδουρῇ, διεκήρυττεν, ὅτι ἡ θεία οὐσία διαφέρει τῆς θείας ἐνεργείας πραγματικῶς. Συνεκράτησε σύνοδον ἵνα δικάσῃ μετὰ τῶν ἀντιφερομένων, καὶ ταύτης ἀπράκτου διαλυθείσης, ἔγραψεν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλην ἐκκλησίαν κατὰ τοῦ Σουγδουρῆ· οὗτος δὲ μαθὼν, ὅτι τὸ πατριαρχεῖον ἐμελέτα νὰ τὸν καθαιρέσῃ ἐξέβλετο ἐγγράφως τὰ φρονήματά του, καὶ γνωσθεΐσης τῆς ἀθωότητός του ἀπέφυγε τὴν καταδίκην. Ὁ Κλήμης ἔτι μᾶλλον παροργισθεὶς κατηγόρησε τὸν Σουγδουρὴν πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων Δοσίθεον, ὅστις ἔγραψεν ἐν προομίῳ τοῦ τόμου τῆς Ἀγάπης, ὅτι ὁ Σουγδουρὴς δὲν ἐφρόνει συμψώνως πρὸς τοὺς θείους πατέρας (*).

Ἀνγοῦσμεν ἄλλας περιπετείας τοῦ βίου τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός, ἀποβιώσαντος περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὁ Σουγδουρὴς ἦν κατὰ Ζαβίραν καὶ ἄλλους, « ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ πολυμαθὴς, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἰταλικῆς

(') Ἀνθ' αὐτοῦ Γαζὴ Βίος Μελετίου, ἐν Β' ἐκδόσει Γεωγραφίας. — Κ. Εὐθυδούλου, προλεγόμενα Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας.

(*) Μελετίου ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία Γ' σελ. 484. — Βλαστοῦ Χιτικὰ Β' σελ. 120.

» γλώσσης, καὶ ἔμπειρος εἰς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἱερὰν
 » θεολογίαν . . . παρέδωκεν ἀριστα τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ τὰ τε φιλό-
 » σοφα καὶ θεολογικὰ μαθήματα ».

Συγγράμματα.

— Ἐπιτομὴ γραμματικῆς, ἐκδοθεῖσα Ἐνετίῃσι 1763, 1781, 1795.

— Εἰσαγωγὴ λογικὴ, ἣ προδιοίκησις εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐν Βιέννῃ 1792.

Ἡλίας Μηνιάτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1669 ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν Φραγκίσκον Μηνιάτην ἀρχιπρεσβύτερον τῆς πολέως. Δεκαέτης (1679) εἰσῆλθε τρόφιμος εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Φλαγγινιανὸν Φροντιστήριον· ἐνταῦθα δὲ ἀνάτραφεις καὶ διδασχθεὶς ἔδειξε τοιαύτην πρόοδον εἰς τὰ θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, ὥστε, εἰς ἔλλειψιν τοῦ διδασκάλου, ἡ ἐπὶ τῆς παιδείας ἐφορεία γνωρίζουσα τὴν ἀξίαν του παρέβλεψε τὴν νεαράν του ἡλικίαν, καὶ προσδιώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, τὰ ὅποια ἐδίδαξεν ἐπὶ τρία ἔτη μὲ κοινὴν φήμην καὶ πρόοδον πολλὴν τῶν μαθητευσάντων.

Ὁ Μηνιάτης πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ τὸ λαμπρὸν τῆς εὐγλωττίας προτέρημα, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν τῶν ἀκροωμένων. Χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος ὠνομάσθη νοτάριος τῆς μητροπόλεως Φιλαδελφείας, καὶ πιθανῶς ἐπεστάτει καὶ εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Νικολάου Σάρου, διότι ὡς τοιοῦτος φέρεται εἰς τὸν ἐν ἔτει 1689 τυπωθέντα ἱστορικὸν λόγον τοῦ Γερασίου Κακαβέλα.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του ὁ ἤδη θρυλούμενος νεαρὸς ἱεροκλήρυξ ἦλθεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐδίδαξε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ ἐγκύκλια. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο δὲν ἔπαυεν ἐκφωνῶν τὰς μελιρρύτους ἐκείνας διδασχάς, αἵτινες ὁσημέραι ἐφήμιζον καὶ διεσάλπικζον τὸ ὄνομά του. Προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Ζακυνθίων ἦλθε καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐδίδαξε τὴν νεολαίαν τῆς νήσου καὶ κατέθελξε καὶ ἐστήριξεν ἐν τῇ πίστει τὸ χριστῶνυμον πλήρωμα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οὖν δὲν ἔπαυσαν ἐκδηλοῦντες τὸν πρὸς τὸν Μηνιάτην σεβασμόν. Ἀντώνιος ὁ Μολίνος, στρατηγὸς καὶ διοικητὴς τῆς Κερκύρας προσεκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἀνέθηκε τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν δύο ἀνεψιῶν του. Καὶ ἐν Κερκύρᾳ δὲν ἔπαυε τὸ ἀπύλωτον τοῦ Κεφαλλῆνος στόμα νὰ διαχέῃ

τοὺς θησαυροὺς λαμπρᾶς εὐγλωττίας, καὶ ἡ μελιρρῦτος φωνή του νὰ διδάσκη τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην. Τὰ πλήθη συνέρρεον ἀκροώμενα ἐν σιγῇ βαθυτάτῃ αὐτοῦ, καὶ ἡ κοινότης δὲν ἔλειπεν ἀντιφιλοτιμουμένη νὰ τῷ δωρήσῃ, ἐκτὸς ἄλλων, τὰ εἰσοδήματα ἐνὸς μοναστηρίου.

Ὁ Μολίνος τοσοῦτον ἐθέλχθη ἐκ τῆς συναναστροφῆς τοῦ Μηνιάτου, ὥστε ἀδύνατος καθίστατο αὐτῷ ἡ ἀποχώρησις. Ἀνακληθεὶς τῷ 1698 εἰς Βενετίαν συμπαρέλαβε καὶ τὸν Ἡλίαν· οἱ ἐκεῖ Ἕλληνες ζωηρὰν ἔτι σῶζοντες τὴν ἀνάμνησιν τοῦ θαυμαστοῦ ἱεροκλήρυκος, καὶ τὴν ἐξ Ἑπτανήσου φήμην, προσήνεγκον αὐτῷ ἐκ δευτέρου τὴν καταλειφθεῖσαν ἑδραν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ. Ἐν μόνον ἔτος μείνας ἐν τῇ μητροπόλει τῆς δημοκρατίας ἀναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ· διότι ὁ ἱππότης Λαυρέντιος Σοράνζος διορισθεὶς πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐζήτησε τὸν Μηνιάτην ὡς συνοπαδὸν καὶ εἰδικὸν σύμβουλον τῆς πρεσβείας.

Ἐν τῇ τουρκοκρατούμενῃ πρωτευούσῃ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ Ἡλίας εὗρεν εὐρύτερον στάδιον πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ἀξίας του. Αἱ διδασκαί του εὗρον εἰδικωτέρους τοὺς ἐπαινέτας. Πρόκριτοι καὶ ἡγεμόνες, πατριαρχεῖον καὶ ἀντιπρόσωποι διαφορῶν δυνάμεων ἐνδιαφέροντα ἐποίουν λόγον περὶ τοῦ Μηνιάτου. Δημήτριος Καντεμὶρ ὁ ἡγεμὼν Μολδαβίας θέλων νὰ στείλῃ πρεσβεῖαν εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Λεοπόλδον, ἔκρινεν ἄξιον αὐτὸν ἀπέναντι τῶσων ἄλλων, καὶ ζητήσας παρὰ τοῦ Σοράνζου ἔπεμψεν εἰς Βιέννην τῷ 1703 τὸν Μηνιάτην, ὅστις λαμπρῶς δεξιωθείς καὶ τιμηθεὶς ἐπέρανεν αἰσίως τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐπανέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπουλιν. Ἀμα ἐλθόντα ὁ πατριάρχης Γαβριὴλ ὠνόμασεν αὐτὸν, διὰ συνοδικῆς πράξεως, ἱεροκλήρυκα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διδάσκαλον τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς. Φωτίζων ὡς διδάσκαλος τὴν νεολαίαν, ἐκίνει καὶ ὡς ἱεροκλήρυξ εἰς θαυμασμὸν τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον.

Φλεγόμενος ὑπὸ ἀσθέστου πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς οἰκείους ἀγάπης, μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἐτῶν παραιτησάμενος τῶν ἐντίμων τούτων ἀξιωμάτων ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ ἱππότου Καρόλου Ρουτζίνη, τοῦ διαδεχθέντος τὸν πρέσβυν Σοράνζον, καὶ ἔφθασεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐπ' ὀλίγον διατριψας μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἄλλεπαλλήλως προσκαλούμενος ἵνα ποτίσῃ ἐκ δευτέρου τὸν φιλόχοιστον λαὸν μὲ τὰ καθαρὰ νάματα τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος.

Ἄγγελος Ἐμος ὁ διοικητὴς τοῦ Πελοποννήσου προσεκάλεσεν ἐκ Κερκύρας τὸν Μηνιάτην ἵνα τὸν καταστήτῃ ἐπίσκοπον τοῦ χηρεύοντος θρόνου τῆς Χριστιανουπόλεως. Ὁ Ἥλιος ὁμῶς προτιμῶν τὴν ἐν Κερκύρᾳ διαμονὴν δὲν ἐδέχθη τὴν πρότασιν, διαφοροτρόπως προφασισθεὶς. Ἐλθόντα δ' ὕστερον εἰς Πελοπόννησον, ὁ τότε διοικητὴς Φραγκίσκος Γριμάνης διώρισε, συναινέσει τῶν κατοίκων, διδάσκαλον καὶ ἱεροκήρυκα Ναυπλίου καὶ Ἀργους. Ὅθεν ἀναλαβὼν ἤρξατο νὰ φωτίζῃ τὴν νεολαίαν, καὶ νὰ κηρύττῃ ἀπὸ τοῦ ἁμβωνος.

Παρελθόντος τοῦ χρόνου τῆς διοικήσεως τοῦ Γριμάνη, διεδέχθη αὐτὸν Μάρκος ὁ Αἰορεδάνος, ὅστις ὡς ἂν διαδεχθεὶς μετὰ τῆς ἐξουσίας καὶ τὸ πρὸς ἐκεῖνον σέβας, προσοικειωθείς τὸν Μηνιάτην, ἔπεισεν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῇ τὸν τῆς Ἀρχιερωσύνης ὑψηλὸν βαθμὸν, καὶ τῷ 1711 ὁ Μηνιάτης προσχειρίσθη ἐπίσκοπος Κερνίκης καὶ Καλαβρύτων.

Ἡ περιωπὴ ἐκείνη ἀναμφιβόλως καὶ μεγαλείτερα καθήκοντα ὑπεγόρευσε εἰς τὸν φιλότιμον Κεφαλλῆνα, ὅστις σπεύδων ἵν' ἀνταποκριθῇ καταλλήλως εἰς τὰς περὶ αὐτοῦ αὐξηθείσας ἐλπίδας, ἐδιπλασίασε τὸν ζήλόν του, καὶ δὲν ἔπαυε θαρρέστως διοικῶν τὸ ποίμνιόν του, καὶ προσφέρων εὐπεπτον εἰς αὐτὸ τροφὴν, διὰ λόγων καταληπτῶν τοῖς πᾶσι διὰ τὸ ἀπλοῦν τῆς ἐκφράσεως, καὶ θαυμαστῶν διὰ τ' ἀνθημεῖ ὧν περιέβαλλεν αὐτοὺς πυρεττώδης εὐγλωττία.

Ἀλλ' ἡ ἀδύνατος κράσις του δὲν ἡδυνήθη ν' ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ εἰς τοὺς καταβαλλομένους ὑπερμέτρους κόπους· καὶ τὴν πρῶτην Αὐγούστου 1714 ἐξεδήμεσεν ἐν Πάτραις πρὸς Κύριον, ἐν τῇ ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα πέντε ἐτῶν. Ὁ τεθλιμμένος πατὴρ παρευρεθείς εἰς τὰς τελευταίας ὥρας τοῦ υἱοῦ του, ἔλαβε τὸ λείψανον καὶ μετενεγκὼν εἰς Κεφαλληνίαν ἔθαψεν εἰς τὸν ἐν Ληξουρίῳ ναὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου.

Τὸν Μηνιάτην καταλλήλως ἐπήνεσαν Ἀπόστολος ὁ Ζήνος, Δημήτριος Καντιμῖρ, Προκόπιος, Μελέτιος, Δαμωδὸς, Νερουλὸς, Πάριος, Στούρζας καὶ ὁ τελευταῖος τῶν βιογράφων του Ἀνθιμος ὁ Μαζαράκης. Μεταφέροντες δ' ἐκ τοῦ Ζήνου τὰ ἐξῆς·

« Ὁ Μηνιάτης ἦτο εἰς τὴν ζωηρότητα τῆς ὁψεως, τὸ σοβαρὸν, καὶ καλοκάγαθον, καταδεικνύοντα ἐξωτερικῶς τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὴν ὀξύνοϊαν, τὴν γλυκύτητα τῆς καρδίας, καὶ τὴν τιμιότητα καὶ ἀυστηρότητα τῶν ἡθῶν του. Εἰς τὰς συναναστροφὰς ἦτο πνευματώδης, ἱερὸς εἰς τὴν φιλίαν, ἄνθρωπος σταθερᾶς ἀγάπης καὶ ἀνυποκρίτου εὐσεβεῖας ... Ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ Θεολογία ἐμάρψωσαν τὴν

« σοβαρὰν ἐκείνην εὐγλωττίαν, τὴν ὁποίαν ἤρυσθη ἐκ τῆς φύσεως καὶ
 » ἐτελειοποίησε διὰ τῆς τέχνης· ἦτο πρὸς τοὺτοις κάτοχος τῆς ἑβραϊ-
 » κῆς καὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης· ὠμίλει δὲ καὶ ἔγραφε καλῶς
 » προσέτι καὶ τὴν ἰταλικήν. Τὴν φήμην του δὲν θέλουν παρασύρει
 » οἱ αἰῶνες (¹) ».

Συγγράμματα.

— Πέτρα Σκανδάλου, ἦτοι διασάφσις τῆς ἀρχῆς καὶ αἰτίας τοῦ σχίσματος
 τῶν δύο ἐκκλησιῶν Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς μετὰ τῶν πέντε διαφωνουσῶν
 διαφορῶν, συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοφιλεστάτου Κερνίκης καὶ Καλαθρότων ἐν
 Πελοποννήσῳ ἐπισκόπου Ἠλίου Μηνιάτη τοῦ Κεφαλληνέως. Ἐν Λειψίᾳ 1718.

(Ἀνετυπώθη τῷ 1725 ἐν Βρατσλαβίᾳ μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως τῶν
 Νικολάου Μεθώνη καὶ Γρηγορίου Κοζίτσκη. Τῷ 1743 ἐν Λειψίᾳ μετὰ καὶ
 γερμανικῆς μεταφράσεως, δαπάνη τοῦ ἐκ Κοζάνης Κοντοροῦση. Ἐν Βιέννῃ
 1783, δαπάνη Πολυζῶη Αζμπαντιζιώτου, ἐν Ἀθήναις τῷ 1844, καὶ 1865).

— Διδαχαί. Ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ 1727, 1738, 1778, 1793, 1800, ἔ
 πολλάκις μέχρι τοῦδε. Πληρεστετέρα πασῶν τῶν ἐκδόσεων ἐστὶν ἡ ἐν Βενετίᾳ
 ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀνθίμου Μαζαράκη τῷ 1849 γενομένη, προτά-
 ξαντος Βιογραφίαν ἱκτενῇ τοῦ Μηνιάτου, καὶ προσθέντος ἀνεκδότους διδαχὰς
 ἰταλιστί. 4^{ον} σελ. κη'—355.

Ὁ Ζῆνος ἀναφέρει, ὅτι ἐγένετο ἔκδοσις τῶν ἰταλιστῶν διδαχῶν τοῦ Μηνιάτου.

Ἰωάννης Κομνηνός.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ βασιλευσύνῃ, εἴτα
 δ' ἐν Ἰταλίᾳ τὰς ἱατρικὰς καὶ φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς
 Βουκουρέστιον ἐδίδαξεν εἰς τὴν Αὐθεντικὴν Ἀκαδημίαν τὰς φυσικο-
 μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Κων-
 σταντίνου Βασαράβα. Περιηγθεὶς τῷ 1700 χάριν εὐλαβείας τὴν Ἱερου-
 σαλήμ, τὸ Σινὰ καὶ τὸν Ἀθῶνα, συνέγραψε τὸ προσκυνητᾶριον τοῦ
 ἁγίου ὁρους ὕστερον, τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβῶνιον, μετωνομάσθη
 Ἱερόθεος, καὶ ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Δρύστρας, μετὰ τὸ 1710,
 διότι εἰς τὴν ἐν 1710 γενομένην ἐκδοσιν τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας
 Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ (²), σημειοῦται ὡς δαπανήσας Ἀνθίμος μητρο-
 πολίτης Δρύστρας ὡς τοιοῦτος δ' ὁ Ἱερόθεος φέρεται τῷ 1716, γρά-
 ψας εἰς τὴν τότε ἐκδοσιν τῶν Ἰουδαϊκῶν ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἡγεμόνα
 Νικόλαον Μαυροκορδάτον. Ἀπεβίωσε τῷ 1719 ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς

(¹) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βίος Μηνιάτου.

(²) Κατὰ λάθος ὁ Βρετός (Α'. σελ. 197.) μνημονεύει τοῦ Ζυγαδηνοῦ, ὡς ἀνμά-
 ξαντος κατὰ τὸν 12^{ον} αἰῶνα· ἐνῷ προήχμασε κατὰ τὸν 11^{ον}. (βλ. Ἀλεξιάδα Κομνηνῆς.)

ἀναφέρει Προκόπιος ὁ Μοσχοπολίτης παριστῶν τοῦτον εἰδήμονα τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Ἰταλικῆς, Ἑβραϊκῆς, καὶ Ἀραβικῆς φωνῆς, καὶ ἔρωτι μαθήσεως, πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην ἐπισκεφεθέντα (').

Συγγράμματα.

—Προσκυνητᾶριον τοῦ ἁγίου ὄρους τοῦ Ἀθῶνος, συγγραφὴν μὲν καὶ τυπωθὲν ἐπὶ τῆς γαληνοτάτης Ἡγεμονείας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου, καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασσαράδα βοεβόδα* ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἵνα δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ ψυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀνθίμου τοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας, ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγόδου, αψά.

(8^{ov}. Ἐν τέλει. «ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει Ἰγνατίου ἱερομονάχου τοῦ Φωτιανοῦ»—Τὸ προσκυνητᾶριον μετετυπώθη μετὰ Λατινικῆς μεταφράσεως ὑπὸ Monfaucon Palæographia Græca (σελ. 441). καὶ τῷ 1745 ἰδίᾳ ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰγνατίου Κεμίζου τοῦ Ἐπιδαυρίου, δαπάνῃ Χριστοφόρου Ἡπειρώτου, προσφωνοῦντος τῇ Θεοτόκῳ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὕρηνται καὶ δώδεκα διήστιχα, ὧν ἡ ἀρχή.

Προσκυνητῆς θαυμάσιος, θαυμάσια προκομμένος
ὁ Κομνηνὸς καὶ ἱατρὸς Γιάννης ὁ ξακουσμένος,
Διώχνει μακρὰν τὸ γῆράς του καὶ ὄλος ξανανειόνοι*
Τοῦ Χριστοφόρου ἔξοδα, καὶ Ἰγνατίου πόνοι.

Ἡ τελευταία ἔκδοσις ἀπαρallάκτως μετετυπώθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1857 ὑπὸ Ἰω. Βελοῦδῃ μετὰ μικροῦ προλόγου).

Ἐκτὸς τοῦ Προσκυνηταρίου ἐξ αὐτοψίας γνωρίζομεν τοῦ Κομνηνοῦ—Ἐκτετὲς ἐπίγραμμα εἰς τὸν ἡγεμόνα Βασσαράμπαν, προτασσόμενον τῆς ἐν 1699 ἐκδόσεως τῆς εἰσαγωγικῆς ἐκθέσεως Βησσαρίωνος Μακρῆ (²). Ἐπίγραμμα εἰς Νικόλτον Μαυροκορδάτον ἐκ διστίχων τριάντα, ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἰουδικῶν. Ἐπιτύμβιον εἰς Σεβαστὸν Κυμνήτιν. Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξ. Μαυροκορδάτον. Ἐπιστολὴ καὶ ἐπίγραμμα ἠρωελεγεῖον εἰς τὸ περὶ καθηκόντων Νικολ. Μαυροκορδάτου.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας καταγράφει καὶ τὰ ἐξῆς πονηθέντα ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Κομνηνοῦ.

—Ἡρωελεγεῖον ἐν τῷ ἑορτολογίῳ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου.

—Πίνακα ἀκριβῆ κατὰ στοιχείον ἐν εἶδει συμφωνίας πάντων τῶν σποράδων ἐκφερομένων ἐν ἅπασι τοῖς τόμοις τῶν Χρυσσοτομικῶν.

—Ἐπιχειρήματὰ τινα ἐκβληθέντα ἐκ τῆς θεολογικῆς περὶ μυστηρίων πραγ-

(¹) Helladii, Status præes, eccles.—Βεντώτῃ, Ἑκκλ. ἱστορ. τομ. Δ'.—Ἰω. Βελοῦδῃ, προλεγόμενα εἰς τὴν ἐν 1857 ἔκδοσιν τοῦ προσκυνηταρίου.

(²) Ἐν τῇ αὐτῇ ἐκδόσει εὕρηνται καὶ ἐπιγράμματα πρὸς τὸν αὐτὸν ἡγεμόνα ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας, καὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολείων.

ματείας τινῶν τῶν Λατινοφρόνων ἀπὸ τῆς Λατινικῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετενεχθέντα φωνήν.

—Περὶ τοῦ διὰ τίνων ῥημάτων γίνεται ἡ τοῦ μυστηρίου τῆς Εὐχαριστίας μεταβολή.

—'Αποφθέγματα.

Κατὰ Φαβρίκιον ὁ Ἱερόθεος ἔγραψε διὰ στίχων ἀνακρεοντίων περὶ ἁμαρτήματος, κατὰ δὲ Βενδότην ἕτερα πολλά καὶ διάφορα ποικίλης ὕλης.

Νικόλαος Σπαθάριος.

Ἐγεννήθη ἐν Μολδαβίᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Λακωνίας ἔλκοντας τὸ γένος, καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γαβριὴλ τὸν Βλάσιον τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐγκύκλια, εἴτα δ' ἐν Ἰταλίᾳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας. Ἐπαναστρέψας ἐν Μολδαβίᾳ ἐτιμήθη τῇ ἀξιώματι τοῦ πρωτοσπαθαρίου τῆς ἡγεμονίας, ἀπὸ δὲ τούτου ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον. Εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Ἰλλυρικῆς διαλέκτου, μετέφρασεν εἰς τὴν Μολδαβικὴν καὶ Βλαχικὴν γλῶσσαν τὴν θείαν Γραφήν, ἣτις παρεδέχθη εἰς ἀνάγνωσιν ἐν ταῖς ἐκακλησίαις. Τῷ 1667 διατρίβων ἐν Σταχυόλμῃ τῆς Σουηδίας ἔγραψεν ἐγχειρίδιον ἢ Ἀστέρα Ἀνατολικὸν φωτίζοντα τὴν Δύσιν.

Ἵστερον ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξιος Μιχαήλοβιτς πολυχῶς τιμήσας τὸν Νικόλαον, ἀνέθηκεν αὐτῷ ἐν ἔτει 1675 τὴν ἐκ Μόσχας εἰς τὴν Σινικὴν αὐτοκρατορίαν σταλεῖσαν πρεσβείαν.

Τὴν 2 Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐκ Τομπόλσκης ἀπελθὼν ὁ Σπαθάριος, εἰσέδυσε διὰ τῆς Ταρταρίας εἰς τὸ Σινικὸν κράτος, καὶ τὴν 12 Ἰανουαρίου 1676 ἐπαναστρέψας ἐξέθηκεν ἐν λεπτομερεῖ ὁδοιπορικῶς τὰ τῆς ἀνόδου. Ἡ διήγησις αὐτοῦ ἀνέκδοτος ἄχρι τοῦδε ἐπιγράφεται.
 « Βίβλος ἐν ἣ γέγραπται ἡ ὁδοιπορία τῆς Βασιλείας τοῦ Σημπηρίου
 » (sic) ἀπὸ τῆς πόλεως Τομπόλσκης, μέχρι καὶ τῶν ὁρίων τοῦ βασιλείου τῆς Χήνας ἐν ἔτει ἀδαμιαίῳ 7183. Ἐγράφη δὲ αὕτη ὅταν
 » κατὰ προσταγὴν τοῦ μεγάλου αὐθεντοῦ βασιλέως καὶ μεγάλου
 » Κνέζου Ἀλεξίου Μιχαηλοβίτζου, πάσης μεγάλης, μικρᾶς τε καὶ
 » λευκῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτορος ἐπέμφθη ἀπὸ τῆς Μόσχοβας μετὰ
 » πρεσβείας εἰς τὸ βασιλεῖον τῆς Χήνας Νικόλαος ὁ Σπαθάριος ».

Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη Ῥωσιστί, καὶ μετεφράσθη εἴτα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἑλληνιστί, ὡς ἐν τέλει ἀναγινώσκεται. « Μετεφράσθη ἐν ἔτει
 » 1693 ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἐν τῇ μεγίστῃ
 » βασιλευούσῃ πόλει Μόσχοβᾳ, προστάξει τοῦ πανοσιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἀγίου ἀρχιμανδρίτου τῆς ἀγίας καὶ χριστοβαδίστου πό-

» λεως Ἱερουσαλήμ, παρόντος καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ μεγίστῃ καὶ λαμπρᾷ
» πόλει ταύτῃ ».

Τὸ χειρόγραφον δ' ἔχω ὑπ' ὄψιν, κτῆμα τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου, ἀπαρτίζεται ἐκ τετραδίων 18, ἐκάστου περιέχοντος δεκαεξὶ σελίδας. Ἐν κεφαλαίοις δεκαεπτὰ καταγράφει χωρογραφικῶς τὰ μέρη ἐξ ὧν διήλθεν· εἶτα δ' ἔπονται περιγραφὴ τῆς Κασπίας θαλάσσης· τὸ διὰ-
ταγμα τῆς ἀποστολῆς του καὶ ὅποιαι κατὰ καιροὺς ἐκ τῆς Σινικῆς ἐχομίσθησαν πραγματεῖαι μετὰ τῶν τιμῶν αὐτῶν. Περιγραφὴ τῆς αὐθεντείας τῆς Σημπηρίας. Περιγραφὴ τῆς Κιταϊκῆς αὐθεντείας, καὶ τοῦ λόφου Τοργοντζίνσκου. Διήγησις περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μεγίστης ὀρθοδόξου αὐθεντείας, βασιλευούσης πόλεως Μόσκβας, πῶς καὶ εἰς ποῖον καιρὸν, καὶ τίνι τύχῃ τὸ τοιοῦτον μεγάλον βασίλειον ἤρξατο, καὶ τοσοῦτον ἠύξησε καὶ ἐδοξάσθη. Περί εἰδήσεως τῆς γῆς Κιταίας, καὶ περὶ βαθυτάτης Ἰνδίας. Κυρίλλου φιλοσόφου τοῦ Ῥωμαίου ὁμιλία εὐσεβοῦς διδαχῆς πρὸς τὸν εὐσεβέστατον Κανέζην Βλαδιμήρην.

Ἀρχεται δὲ ἡ διήγησις. « Ἐν 7183 Μαΐου 2 (sic) ἐμισεύσαμεν
» ἐν τρισὶ πλοιαρίοις διὰ τοῦ ποταμοῦ Ἡρτήσι, ἀπὸ τῆς πόλεως Το-
» μπόλσκας τῇ ἐσπέρᾳ τῆς Κυριακῆς, καὶ ἤλθαμεν εἰς τὸ τῶν Ταρ-
» τάρων Γιούρι εἰς χωρίον Κουσκούν . . .

Τελευτᾷ δέ· « Τοῖς δὲ ἀμαρτωλοῖς τὴν κόλασιν τῆς γενένης, τὸν
» ἀκοίμητον σκόληκα, καὶ τὸ ἐξώτερον σκότος, καὶ ἡ κόλασις τέλος
» δὲν ἔχει· τέτοια τιμωρία θέλει εἶσθαι, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀμποτες
» νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ Κύριος ὁ Θεὸς τῇ αὐτοῦ χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ,
» νῦν καὶ αἰὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, Ἀμήν ».

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Νικολάου ἐξεδόθη ὑπὸ Arnaud (perpetuité, tom.
III) καὶ μνημονεύεται ὑπὸ Φλαμινίου Κορνηλίου (Creta Sacra) ἐν
τοῖς περὶ Λουκάρεως.

Δημήτριος δὲ Προκοπίου μετ' ἐγκωμίων μνημονεύει τοῦ Μολδα-
βογενοῦς τούτου Λάκωνος.

Θωμᾶς Κατάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Κύδιον τῆς Κρήτης περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶ-
νος, καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς Πατάβιον τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Κα-
τ' Ὀκτώβριον τοῦ 1668, μετατεθέντος ἐκ τῆς ἐδρας τῆς λογικῆς εἰς
τὴν τῆς φιλοσοφίας Ἰωάννου Κιγάλα τοῦ Κυπρίου, διωρίσθη ὁ Κατά-
νης εἰς τὴν κενωθεῖσαν θέσιν κατὰ Μάιον 1687 μετ' ἰσοθὺν διακοσίων
φλωρινίων. Τῷ 1692, καταργηθείσης διὰ δόγματος τῆς Ἑνετικῆς Γε-

ρουσίας, τῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἑδρας τῆς λογικῆς, προεβιβάσθη ὁ Θωμᾶς κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὴν τῆς φιλοσοφίας· καὶ τῷ 1694 ἐδιπλασιάσθη ὁ μισθός του. Ὁ Κατάνης μετὰ φήμης διδάξας παρητήθη ἐκουσίως τῆς ἑδρας τῷ 1701, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἔζησεν ἐνταῦθα μέχρι θανάτου, ἐπισυμβάντος τῷ 1725 ⁽¹⁾.

Ὁ Θωμᾶς ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, « *vir doctissimus et erudissimus* » ⁽²⁾, ὡς λέγει ὁ Παπαδόπουλος καὶ ὁ Δημήτριος Προκοπίου. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ γαλλιστὶ τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, Ἐπιστολάριον κλπ. Κατὰ Ζαβίραν μετὰ θάνατον ἐξεδόθησαν τὰ ἐξῆς τοῦ Κατατάνη—*Introduzione alle scienze—L'arte del pensare—L'oratore—Tre ragionamenti*.

Φραγκίσκος Ἀκίδας, Ῥόδιος. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος ὁ ἐν Παρίσις διατρίβων Κύπριος Εὐγένιος Μπενάκης προέτεινεν εἰς τὸν δούκα τῆς Σαβοΐας Κάρολον Ἐμμανουήλ Α' ἵνα διενεργήσῃ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Κύπρου ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅτι ἀπελευθερουμένη ἤθελεν ἀποτρεῖ αὐτῷ τὸν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου νενομισμένον φόρον. Ὁ δούξ ὑπὸ σπουδαίῳ σκέψει λαβὼν τὴν πρότασιν ἔστειλεν ἐν ἔτει 1600 τὸν ἐν λόγῳ Ῥόδιον Ἀκίδαν, ὅστις ἐπισκερθεὶς τὴν Κύπρον ὑπέβαλεν εἰς τὸν Κάρολον Ἐμμανουήλ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς νήσου, δημοσιευθὲν ὑπὸ Maslatrie (*Histoire de l'île de Chypre* tom III).

Γεράσιμος Σπαρταλιώτης Κρής· διεδέχθη ἐν ἔτει 1622 ἐν τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Ἀλεξάνδρειας τὸν συμπατριώτην του Κύριλλον Λούκαριν, προβιβάσθέντα οἰκουμενικὸν πατριάρχην, καὶ τῷ 1647 παραιτηθεὶς διεδέχθη ὑπὸ Μητροφάνους Κριτοπούλου· ἀπελθὼν δὲ εἰς Ἀθῶνα ἡσυχία καὶ μεγίστη ψυχῆς γαλήνη παρέδωκε τὸ πνεῦμα, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν ἐνθερμοτέρων προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας ⁽³⁾, καὶ οὐ τῶν εὐκα-

(1) Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Φαβρικίου κατὰ λάθος σημειοῦται 1700· διότι ὁ Faciolati, ἐξ οὗ παραλαμβάνεται ἡ μαρτυρία, λέγει « Anno MDCXCIV duplicadum illi stipendium est, sed primo consequentis saeculi anno sponte abdicavit; famaue contentus jam acquista sibi Venetiis vixit usque ad XXV ».

(2) Papadopoli, *Histor. Gymnas. Patav.* σελ. 189.—Faciolati, *Fasti Patavini* σελ. 283 καὶ 290.

(3) Ἀπαντῶν ὁ δολόμιος πρὸς τοὺς Λαυθηροκαλίβινους προτείναντας αὐτῷ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ σύστασιν σχολείων καὶ τυπογραφείων λέγει. « Ἡμεῖς γὰρ οὐτε μὴδὲν ὅπως ἀποφοιτήσαντες τῶν παραδοθέντων ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως τῇ ἐκκλησίᾳ ὄρων ὑπὸ τῶν ἐγγυτέρων τοῦ Χριστοῦ πατέρων, καὶ τῆς πρώτης πίστεως, οὕτε ταῖς ἀκοαῖς ἡμῶν ἐνηχῆσθαι τὸ τῆς ἀποκαταστάσεως ἀνεχόμεθα ὄνομα· ἂν γοῦν παθοῦσιν ἡμῶν

ταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Συνέγραψε πολλὰ, καὶ μάλιστα κρίσεις καὶ ἀναπτύξεις εἰς τὴν ἱερὰν γραφὴν, κατὰ Ἰουδαίων, λόγους πανηγυρικούς, ἐκκλησιαστικὴν ῥητορικὴν κλπ.

Θεοφάνης Ἱεροσολύμων· ἐν ἔτει 1608 παραλαβὼν ἀπὸ τοῦ συγγενοῦς του Σωφρονίου Δ' τὸν πατριαρχικὸν θρόνον εἰργάσθη ἀνεκδότως καὶ πρὸς στήριξιν τῆς ὀρθοδοξίας, πατάσων τὰ ὑπὸ τῶν λατίνων ἐνσπειρόμενα ζιζάνια, καὶ εἰς διακόσμησιν τῶν ἱερῶν τόπων πολλὰς καὶ μακρυνὰς ἐπιχειρήσας ὁδοιπορίας εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἐλέους τῶν ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξων. Ἀπεβίωσε τὴν 15 Δεκεμβρίου 1645, καὶ συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, Συνταγματίον κατὰ λατίνων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐπιστολὰς κλπ.

Ἀρσένιος Ἱερομόναχος, ἤκμαζεν ἐπὶ Παρθενίου πατριάρχου τοῦ διαδεχθέντος τὸν Κονταρῆν. Ἐρρίκος ὁ Ἰλάριος λέγει τοῦτον « græcum hieromonachum ad miraculum doctum ». Ὁ Ἀρσένιος ἔγραψε πρὸς τινα φίλον του ἐπιστολὴν, ἐν ᾗ ἐκτραγωδεῖ τὰ περὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Ἀλλατίου (de Consensu σελ. 1022).

Ἀθανάσιος ὁ Ῥήτωρ. Διατρίβων περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12' αἰῶνος ἐν Παρισίοις ἐφιλοπόνησε τὰ ἐξῆς φιλοσοφικὰ συγγράμματα—Ἀριστοτέλης ἑαυτὸν περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς διατραινῶν—Μέθοδος, ᾗ διαπληκτίζεται τὰ λογικὰ—Μέθοδος συνοπτικὴ, ᾗ τὴν νίκην ἀληθῶς αἰρεῖ ὁ μαχόμενος, ᾗ ἡ τὰ μέσα πρὸς μάχην καὶ νίκην εὐρίσκεται, καθάπερ ἐκ τοῦ φιλοσόφου Ἀδράστου καὶ Μοδεράτου κατ' Ἀριστοτέλην ὁ θαυμαστός καὶ μέγας ἐστόρησεν Ἰαμβλῖχος—Τρυφὴ ψυχῆς ἡ κῆπος ἐκ τῶν τῷ μεγάλῳ Ἰαμβλίχῳ πονηθέντων φυτευθεῖς ⁽¹⁾—Ἀνατροπὴ δογματικῶν τοῦ περὶ αἰσθήσεως τῶν ὄντων ⁽²⁾.

σκοπὸς ἐστὶν ἀπαρριπτικῶς δέξασθαι ἅπαντα τὰ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων παραδοθέντα ἡμῖν διὰ γραμμάτων δηλώσατε, ἵνα ἐλλόντες σκεψώμεθα ποῖω τρόπῳ τὸ πᾶν ἡμῖν ἀνυστὸν γενήσεται· ἄλλως γὰρ ἂν εἰς μάτην γενήσοιτο ἡ συνέλευσις· περὶ δὲ τῶν φροντιστηρίων φησὶ ἂν μὲν οἷόν τε ἢ τοῦτοις ἐπιστατεῖν ὀρθοδόξους παιδοτριβὰς καὶ γυμναστάς εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς δόγματα, καλὸν ἢ ἐπίνοια· ἄλλως δὲ καὶ ἐνὸς μόνου ἑτεροδόξου διδάσκειν ἂν ἐν τοῦτοις ἐπαγγελλομένου οὐ δέχομαι· κρείττων γὰρ μετ' εὐσεβείας ἀμαθία, ἢ ὡς τὰ πολλὰ ὁ κατὰ Θεὸν συνέζευκται ζῆλος, ἢ ἐπιστήμη μετὰ δυσσεβείας καὶ Θεοῦ ἀπαλλοτριούσα». (Allatii, de Consensu, σελ. 1014—Πανδώρα, 1864, σελ. 598).

(1) Ἐδημοσιεύθη ἐλληνολατινιστὶ ἐν Παρισίοις τῷ 1641.

(2) Τοῦ κατὰ Καμπανέλλα συγγράμματος τούτου τοῦ Ἀθανασίου ἐξεδόθη σύνοψις ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς « Ἀντικαμπανέλλας κατ' ἐπιτομήν ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Ἀθανάσιος ἐν Παρισίοις τῇ 13 Μαρτίου 1663, γε-
γονώς ἐτῶν 92 ⁽¹⁾.

Ματθαῖος ὁ Μυραίων. Κατήγετο ἐκ Πωγωνιανῆς τῆς Ἠπείρου
καὶ καταλέγεται ὑπὸ Δοσιθέου μεταξὺ τῶν τότε ἐπισήμων λογίων,
γράφας κατὰ Ζαβίραν πολλὰ διὰ στίχων, καὶ κανόνας κατὰ Λατί-
νων. Πρὸς τούτοις—Ἱστορίαν τῶν κατὰ τὴν Οὐγγροβλαχίαν τελε-
σθέντων, ἀρξαμένην ἀπὸ Σερβάνου βοεβόδα μέχρι Μιχαὴλ βοεβόδα,
ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετία τῷ 1683 καὶ 1768. Ἐν τέλει εὑρηνται—
Παραγγέλματα πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν βοεβόδαν. Τῷ 1621 διατρίβων
εἰς τὴν ἐν Οὐγγροβλαχίᾳ μονὴν τοῦ Δάλου προσήνεγκεν ὠραῖον Εὐαγγέ-
λιον πρὸς Ἀνθιμον μητροπολίτην Ἀδριανουπόλεως, ἐπιγράφας καὶ
στιχιδρὰν σημείωσιν ⁽²⁾.

Ναθαναὴλ Καρόπιος. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐχρημάτισε πρωτο-
σύγγελος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μεταβὰς εἰς Ἀγγλίαν διέτριψεν
ἐπὶ τινα ἔτη, καὶ ὕστερον μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, ὅπου δωροδοκῆεις
ὑπὸ τῶν Λουθηρανῶν ὑπεσχέθη ἵνα μεταφράσῃ τὰς θεολογικὰς εἰσηγήσεις
τοῦ Λουθάρου καὶ εἰσαγάγῃ αὐτὰς εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.
Ἐγράψε τῇ 4 Ἰουλίου 1635 μαρτύριον τοῦ Λουκάρεως.

Ματθαῖος Βυζάντιος, ιερομόναχος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1606
διατρίβων ἐν Σμολένσκη τῆς Ῥωσσίας ἔγραψε βίον Δημητρίου τοῦ βασι-
λέως τῆς Μοσχοβίας, Σαντομίρου βοεβόδα, καὶ ἀρχόντων Δεχίας ⁽³⁾.

Ἀθανάσιος μητροπολίτης Τραπεζοῦντος, ὁ ἐπιλεγόμενος Δαιμονο-
καταλύτης, ἀκμάζων τῷ 1600 συνέθετο περιγραφὴν τῆς μονῆς τοῦ
Σουμελά ⁽⁴⁾.

Ματθαῖος Γαλατιανὸς, ιερομόναχος Κύπριος. Διατρίβων τῷ 1603 ἐν
Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου.

Ματθαῖος ιερομόναχος ὁ *Κολυτζίης,* ποτὲ ἀρχιμανδρίτης Προ-
κονήσου. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Θεσαυροῦ Δαμα-
σκηνοῦ τοῦ Στουδίτου.

Θεοφάνης Ξενάκιος Κύπριος. Προχειρισθεὶς τῷ 1607 μητροπο-
λίτης Φιλαδελφείας, ἐπὶ δεκαπενταετίαν καλῶς διώκησε τὸν θρόνον.
Ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσεν ἐν Βενετίᾳ τὰς ἐκδόσεις τοῦ Νέου Θεσαυ-
ροῦ (1610), Μηναίου τοῦ Ἰανουαρίου (1612) καὶ Μαρτίου (1625).

⁽¹⁾ Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν θέατρον.

⁽²⁾ Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογ. Συλ. τομ. Β', φυλ. Ζ', σελ. 64.

⁽³⁾ Ζαβίρας. ⁽⁴⁾ Παρθ. Μεταξοπούλου, Κτιτορικὸν Σουμελά.

Νεόφυτος ιεροδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας. Ἐπεμελήθη τὴν ὑπὸ Ἀντωνίου Πινέλλου ἔκδοσιν τοῦ Τυπικοῦ (1615).

Θεολόγητος Μοσχολέος, Κρής. Ἐγραψε διὰ στίχων βίον τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐκδοθέντα παρὰ Πινέλλω τῷ 1626 ἐν τέλει τοῦ στιχουργήματος ἀναγινώσκεται·

Θεολογίτου ποίημα Κρητὸς τοῦ Μοσχολέου,
καὶ ἐτυπώθη μὲ ἐξοδὸν Κρητὸς ποιητοῦ νέου.

Πέτρος Σταυριδὸς. Γεννηθεὶς ἐν Κύπρῳ ἦλθε κατὰ τὸ ἔτος 1594 εἰς Ῥώμην καὶ κατετάχθη τρώφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου μετὰ ὀκταετῇ ἀκρόασιν ἐξελθὼν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ (17 Σεπτεμβρίου 1602), καὶ διωρίσθη πνευματικὸς τῶν ἐν Ῥώμῃ Ἑλλήνων, καὶ καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας. Ὑστερον ἐστάλη εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς προσηλυτισμὸν, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθῶνι τὴν 15 Ἰουλίου 1633 (1).

Μιχαὴλ Νευρίδας, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἦν ἐκ μητρὸς Θεῖος Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου. Ἐπὶ δεκαετίαν σπουδάζας εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γυμνάσιον, ἐστάλη ὑπὸ πάπα Κλήμεντος Η΄ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσηλυτισμὸν. Ἐλθὼν συνήργησεν εἰς ἴδρυσιν τοῦ σχολείου τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ ἐπὶ τριακονταετίαν διετέλεσε, καὶ ἀπέθανεν εἰς Παλέρμον (2).

Γεώργιος Μοσχέτης. Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Παταβίῳ. Ἐγένετο διδάσκαλος Καρόλου ἐγγονοῦ τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Τοσκάνης, καὶ ὕστερον διωρίσθη δημόσιος διδάσκαλος ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Πίζης, ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπεβίωσε διαδεχθεὶς ἐν τῇ ἑδρᾷ ὑπὸ Γεωργίου Κορσείου τοῦ Χίου (3).

Νικόδημος Γοργορίνης. Ἐγεννήθη ἐν Κυπαρισσίᾳ (Arcadia) τῆς Τριφυλίας καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην κατετάχθη ἐν ἔτει 1588 τρώφιμος τοῦ Γρηγοριανοῦ φροντιστηρίου. Τακτικῶς διακούσας τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων ἐστάλη ὑπὸ τῆς προπαγάνδας εἰς Πελοπόννησον πρὸς προσηλυτισμὸν· πανταχόθεν ὅμως διωκόμενος κατεμνηνύθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ μόλις διέφυγε τὴν καταδίκην διὰ χρημάτων καταβληθέντων ὑπὸ τῶν Λατίνων. Ἡ

(1) Rodotà, Storia del Rito Greco, tom. III.

(2) Allatii, de Consensu.

(3) Rodotà,

Ῥωμαϊκῇ αὐτῇ εἰς ἀμοιβὴν τῶν παθημάτων αὐτοῦ τῷ ἔδωκε τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου τῆς Πελοποννήσου (¹).

Ἰωσαῖατ Ἀζάλης. Ἐγεννήθη καὶ ὁ δραπετίδης οὗτος εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· ἐδίδαξεν ἐν Μεσσήνῃ τὰ ἑλληνικά, καὶ ὕστερον ἐστάλη εἰς Ἀθήνας πρὸς διάδοσιν τῶν παπικῶν καινοτομιῶν. Κακῶς ὅμως ὑποδεχθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐστάλη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἰδίως τὴν Συρίαν. Ὁ Ἀζάλης ἐγίνωσκε πολλὰς γλώσσας καὶ ἰδίως τὴν Τουρκικὴν, συγγράφας, κατὰ Ῥοδῶν, πολλὰ καὶ διάφορα.

Δημήτριος Φαληρεὺς. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ. Ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ εἴτα τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Σαπιέντζας, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἀγῆσας κληρονόμον αὐτοῦ τὸ ἑλληνικὸν γυμνάσιον. Ὁ Φαληρεὺς, κατὰ Ῥοδῶν, ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε—Περὶ ψυχῆς—Γραμματικὴν—Τουρκικὸν Λεξικόν.

Κορτέσιος Βρακάς. Ἐγεννήθη ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων διωρίσθη ἐφημέριος τῆς ἐν Νεαπόλει ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, διδάξας καὶ δημοσίᾳ τὰ ἑλληνικά εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα. Ἐγραψε—De graecae et Latinae missae consensu, ἐκδοθὲν τῷ 1603 (²).

Μιχαὴλ Μελλίρος. Ἐσπούδασε καὶ ὁ Κρήτης οὗτος ἐν Ῥώμῃ· ὕστερον ἔλθων εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς προσηλυτισμὸν καὶ παρὰ πάντων διωκόμενος, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν συγγενῶν ἀποβαλλόμενος, ἐλεεινῶς ἐτελεύτησε.

Πέτρος Κολέττης. Ἐγεννήθη ἐν Λευκσίᾳ τῆς Κύπρου καὶ μετὰ τὴν περὶ αὐτῶν τῶν ἐν τῷ Γρηγοριανῷ φροντιστηρίῳ σπουδῶν του, προσεχειρίσθη δυτικὸς ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κρήτῃ Χερρόνησου.

Ῥαφαὴλ Βερνάσας. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ, καὶ διετέλεσεν ὕστερον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ Βατικανῇ βιβλιοθήκῃ.

Γεώργιος Πιέρης Χίος. Ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐσπούδασεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, καὶ ὕστερον καταταχθεὶς εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ ἐστάλη εἰς Κορσικὴν πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων.

(¹) Rodotà.

(²) Αὐτόθι.

Νικηφόρος Μελισσηνός, ἐπονομαζόμενος καὶ Κομνηνός, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνικὸν γυμνάσιον, ὅπου καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν. Ὑστερον ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ πάπα Παύλου Γ' εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἵνα κηρύξῃ μετὰ τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὰς καθολικὰς καινοτομίας, λαβὼν καὶ τὸν κενὸν τίτλον μητροπολίτου Νάξου· ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Ῥαφαήλ (1603—8) ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπως κατορθώσῃ καὶ ἀναγνωρισθῇ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπὸ τὴν ἄνω ιδιότητα, μόλις ἡδυνήθη νὰ σωθῇ φεύγων ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἐξεγεροθέντος κατὰ τοῦ δραπετίδου τούτου ὄχλου. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἰταλίαν διωρίσθη ἐπίσκοπος Κρότωνος, καὶ ἔγραψε περὶ τῶν ἐθίμων καὶ τελετῶν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ⁽¹⁾.

Γεώργιος Τραπεζοῦντιος ἱερομόναχος. Ἐγραψεν ἐν ἔτει 1626 ἐπιστολὴν πρὸς Σωφρόνιον πρωτοσύγγelon περὶ τῶν δόλων τῶν Ἰησουϊτῶν, καὶ μαρτύριον τῆς ἡγεμονίδος τῶν Ἰσῆρων Κητάβας ζέοντι ἐλαίῳ ὑπὸ τῶν Περσῶν θανατωθείσης ⁽²⁾.

Εἰσιτάβιος Μαρίνος Λευκάδιος· ἐνεργὸν μέρος λαβὼν εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δουκὸς Νεβέρ ἐν Ἑλλάδι ὑποκινουμένην ἐπανάστασιν ἔγραψεν ἐν ἔτει 1623 ὑπόμνημα περὶ τῆς πατρίδος του, ἐκδοθὲν ὑπὸ Βουσῶν (*Nouvelles Recherches sur la Morée*).

Νικόλαος Δριμητικὸς Κρής στιχουργός, συνθέσας τῷ 1627 τὴν γνωστὴν ἱστορίαν τῆς εὐμορφῆς Βοσκοπούλας, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1627, 1752, 1760, καὶ πολλάκις μέχρι τουνῦν.

Ῥωμανὸς Νικηφόρος ἱερομόναχος ἐκ Θεσσαλονίκης. Ἐλθὼν εἰς Γαλλίαν ἐξέμωσε τὴν πάτριον θρησκείαν καὶ κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τῶν καπουσίνων. Ἐγραψε στοιχειώδη γραμματικὴν τῆς ἀπλοελληνικῆς, καὶ κατ' ἑκτασιν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ⁽³⁾.

Νικόλαος Μαρτελάος, ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ῥώμῃ· παρεστάθη εἰς τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις τοῦ συμπατριώτου τοῦ Νικολάου Κουρσουλά καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸ πτυχίον αὐτοῦ. Ἀνχορευθεὶς νομοδιδάσκαλος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ προαχθεὶς εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ συνδίκου ἐξέδοτο λαμπράς διατάξεις, καθ' ἃν ἐποχὴν ὁ ἐνσκήψας λοιμὸς ἐμάστιζε τὴν νῆσον ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Αὐτίθι.—Ζαβίρας.

⁽²⁾ Fabricii, Bibliotheca Graeca, XI, σελ. 134. Τὸ τελευταῖον ἐξέδθη ἐν ἔτει 1660 ἑλληνολατινιστὶ ὑπὸ Ῥιβέτου.

⁽³⁾ Ζαβίρας. ⁽⁴⁾ Π. Χιώτου βίος Κουρσουλά.

Νικόλαος Μαρμάτουλος, Ἀθηναῖος, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ διδακτορικὸν πτυχίον τοῦ Κουρσούλα· πιθανῶς ἐστὶν ὁ ὑπὸ Μονφωκὸν (*Bibliotheca bibliothecarum*) μεταξὺ τῶν καλλιγράφων ἀριθμούμενος Νικόλαος Ἑρμάτυλος.

Μιχαὴλ Κορέσιος Κρής, σπουδάσας ἐν Ῥώμῃ, καὶ μνημονευόμενος εἰς τὸ πτυχίον τοῦ Κουρσούλα· ἦτο μέλος τῆς ἐν ἔτει 1635 ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καρδινάλιου Βαρθερίνου ἰδρυθείσης Βασιλικῆς Ἀκαδημίας⁽¹⁾.

Ἱερόθεος Κεφαλλην, ἀρχιμανδρίτης, ἔγραψε περὶ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ συμβάντος σεισμοῦ τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1627⁽²⁾, καὶ ἔδωκεν εἰς ἔκδοσιν τῆς Ἑρμηνείας εἰς τὸ Ἄσμα Ἀσμάτων Θεοδώρητου Κύρου (1639).

Γρηγόριος Μυρμεκουσιανός, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ὑπῆρξεν ὁ ἐπισημότερος τῶν μαθητῶν Γεωργίου τοῦ Κορεσίου. Διωρίσθη ἡγούμενος τῆς ἐν πατρίδι αὐτοῦ Νέας Μονῆς, καὶ ὕστερον ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρωτοσύγγελος. Ἀπανθίσας ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διδασκάλου του συνέθετο Σύνοψιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν δογμάτων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃ τῷ 1635. Ὑπὲρ τοῦ Γρηγορίου, διασυρθέντος ὑπὸ Σχμιδίου, ἔγραψεν ὁ Arnauld⁽³⁾.

Ματθαῖος Μούττης, Κύπριος, ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἔγραψεν ἱερὰν Κατήχησιν τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1633.

Ἀνδρέας Εὐγενικός, Ἐφέσιος, ποιητὴς ἀριστὸς τοῦτου εὐρῆται ἐλεγείῳ εἰς Νεοφύτου Ῥοδιοῦ βίβλον (1628)⁽⁴⁾.

Φίλιππος Κύπριος, πρωτονοτάριος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ὡς τοιοῦτος ὑπογραφόμενος εἰς τὴν κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Λουκάρως Καλβινικῶν κεφαλαίων, καὶ εἰς τὴν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1643 πατριαρχικὴν ἔγκρισιν τῆς ἐξελληνίσεως τῆς κατηχήσεως Πέτρου τοῦ Μογίλα. Συνέγραψε Χρονικὸν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐκδοθὲν μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως ἐν ἔτει 1679 ὑπὸ Νικολάου Βλαγκάρδου, καὶ ὑπὸ Βανδουρίου τῷ 1711· μόνον δὲ ἡ λατινικὴ μετάφρασις μετὰ τῶν σημειώσεων Ἑρρίκου τοῦ Ἰλαρίου ἐξεδόθη τῷ 1687 (*Philippi Cyprii Chronicon Ecclesiae Graecae, Lipsiae et Francofurti 1687*).

⁽¹⁾ Rodotà.

⁽²⁾ Fabricii, *Biblioth. Graeca* XI, 637.

⁽³⁾ Βλαπτοῦ Χιππί—Ahatii, de Georgiis—Fabricii, *Biblioth. Graeca*.

⁽⁴⁾ Ζαβιζας.

Χρυσόσκουλος, λογοθέτης τοῦ Γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπογράφεται εἰς τὴν ἐπὶ Παρθενίου κατὰ Μάϊον τοῦ 1642 καταδίκην τῶν Λουθηρανικῶν κεφαλαίων. Ἐγγράφε διήγησιν τῶν μηχανημάτων τῶν Ἰησουϊτῶν τῶν κατὰ Κυρίλλου τοῦ Δουκάρεως γενομένων ἐν ἔτει 1627 καὶ 1628, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ Ἀὔμων (*Monumens authentiques de la religion des Grecs*).

Νικηφόρος Πασχαλεὺς ἱερομόναχος Κερκυραῖος· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ τυπογραφείου τῶν Πινέλλων, καὶ ἐπεμελήθη τὰς ἐκδόσεις τῶν *Μηναιῶν* Δεκεμβρίου (1602), Ἰουλίου (1623), Φεβρουαρίου, Ἰουνίου, Αὐγούστου, Νοεμβρίου (1626), Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1628). Προστάζει τοῦ διδασκάλου καὶ γέροντός του Θεοφάνους Ξενακίου ὁ Πασχαλεὺς συνέγραψε τὸ ἐξῆς ἐκδοθὲν μετὰ θάνατον — Ἐξομολογητᾶριον ὠφέλιμον κατὰ πολλὰ καὶ ἀναγκαῖον περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας καὶ ἐξετάσεως τῆς συνειδήσεως ἐκείνων ὅπου ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐξομολογηθῶν ὀρθὰ καὶ πιστά. Ἐνετίησι παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ, ἀρχογ'. Ἐκτὸς τούτων ὁ Νικηφόρος ἐξέδοτο ἑλληνολατινιστὶ τὸν βίον ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Κρητός.

Θεοφύλακτος Ζαμφουρνάρος, Κρῆς, ἱερομόναχος. Ἐν Βενετίᾳ διαμένων ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, ὡς *Τυπικοῦ* (1603 καὶ 1643), *Νέου Θησαυροῦ* (1621, 1624, 1628, 1646), τῶν ὑπὸ τοῦ Μαργουνίου μεταφρασθέντων βίων τῶν ἁγίων (1620), *Ἀνθολογίου* (1639, 1644), *Εὐχολογίου* (1642) καὶ τῶν *Μηναιῶν* Ἰουλίου καὶ Μαρτίου (1642), Νοεμβρίου (1644, 1649), Φεβρουαρίου (1643), Αὐγούστου (1649), Σεπτεμβρίου καὶ Ὀκτωβρίου (1643). Ἀποθανὼν ἐν ἔτει 1659 ἐκκληροδότησε τὴν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα (*).

Σπυρίδων Ἀταβίλας, Κερκυραῖος. Ἦτο μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι τοῦ τῷ 1656 ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ ἐπαινεῖται ὡς ἐξοχος ἱατρός· ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1658 συντριβείς ὑπὸ τὰ καταπτώματα τὰ ἐκ τοῦ ἐμπρησμοῦ πυριτοθήκης τινος προξενήεντα.

Παναγιώτης Ἰουστιανὸς Κερκυραῖος καὶ οὗτος καὶ μέλος τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας, γράψας ὠδύριά τινα.

Δημήτριος Ῥίχης Κερκυραῖος, γραμματεὺς τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων.

(*) Velado, *Colonia Greca in Venezia*.

Νικόλαος Καρτάρος. Ἐτετίμητο τῷ ἵπποτικῷ παρασήμῳ ὑπὸ τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, καὶ ἀπετέλει μέλος τῆς ἐν τῇ πατρίδι του Ἀκαδημίας ⁽¹⁾.

Ἰωαννίκιος Μαρκοράς, Κερκυραῖος ἀκμάζων τῷ 1642. Συνέγραψε περὶ Μετεώρων, ἐκδοθὲν Ἐνετίῃσι 1642 — Περὶ Μετάλλων — Ἐγκώμιον ἐπιτάφιον εἰς Ἀλέξιον Ῥαρτοῦρον πρωτοπαπὰν Κερκύρας. Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸν βίον τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ μητροπολίτου Κερκύρας Ἀρσενίου ⁽²⁾.

Κύριλλος Χῖος ἱεροδιάκονος. Ἐγράψε καὶ ἐξέδοτο εἰς Παρίσιους τῷ 1643 Ψυχωφελεῖς Σαραντάρι, ἥγουν ἐξήγησιν ψυχωφελῆ διὰ σαφάντα στίχων ⁽³⁾. Ἦτο φίλος Λεονάρδου Φιλαρεᾶ, ὅστις ἀπελθὼν ἐκ Παρισίων ἀρῆκεν εἰς τὸν Κύριλλον τινὰς τῶν χειρογράφων ποιήσεών του, ἐξ ὧν οὗτος ἐξέδωκεν ἐν ἔτει 1644, ὡς ἔρρέθη, τὴν εἰς τὴν σύλληψιν τῆς Θεοτόκου ᾠδὴν.

Βασίλειος Χατζῆ-Κυριακοῦ, ἀκμάζων κατὰ τὸ 1650 συνέγραψε βίον, μαρτύριον, καὶ ἀκολουθίαν Δημητρίου νεομάρτυρος τοῦ ἐκ Φιλαδελφείας ⁽⁴⁾.

Μιχαὴλ Σουμάκης Ζακύνθιος, μεταφράσας ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο ἐν Βενετίᾳ τῷ 1658 τὸν Πιστὸν Ποιμένα (Pastor lido) τοῦ Γουαρίνη.

Νικόδημος ἐκ Φάσιδος τῆς Κολχίδος ἱερομόναχος, ἀκμάζων ἐν ἔτει 1665 συνέγραψεν ἱστορίαν τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελαῖ, καὶ ἀκολουθίαν τῶν ἁγίων Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου ⁽⁵⁾.

Καλλιόπιος Καλλιέργης ἐκ Κύδωνος τῆς Κρήτης· συνέθετο μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Μπουνιαλῆ τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1661 ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γοβδελαῖ. Ἐν τῇ ἐκδόσει εὔρηται καὶ ἐπίγραμμα τοῦ Καλλιοπίου εἰς Μελέτιον τὸν Χορτάκιον. Παρέφρασεν ὁ Καλλιέργης καὶ τὰς εὐχὰς τῆς μεταλήψεως δημοσιευθεῖσας ἐν Ἐκλογαῖς Ἐνετίῃσι 1803 (σελ. 76 καὶ ἐπομ).

Μάρκος Δεφαράνας, Κύπριος ἔγραψε διὰ στίχων τὴν ἱστορίαν τῆς Σωσάνης τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1663. Τὸ ὄνομα τοῦ ποιητοῦ ἀναγινώσκεται ἐν τῇ ἀκροστιχίδι τοῦ προοιμίου.

(1) Μουστοφίδου, περιπτὼν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν.

(2) Ζαβίρας.

(3) Fabricius—Βλαστοῦ Χιζακί.

(4) Ζαβίρας.

(5) Κριτοβικὸν Σουμελαῖ.

Σταυρινός. Ἐγεννήθη ἐν Δελβίνῳ καὶ ἐχρημάτισε βεστιάριος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας. Αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον τῆς Βιστρίτζας, ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς ἐφονεύθη ὕστερον μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἀδίκως καὶ παραλόγως ὑπὸ Στεφάνου τοῦ βοεβόδα. Συνέγραψεν Ἀγδραγαθίας Μιχαὴλ βοεβόδα τυπωθείσας Ἐνετίῃσι παρὰ Ν. Γλυκεῖ ἐν ἔτει 1668 καὶ 1683 ⁽¹⁾.

Συρέσιος ὁ ἐπιλεγόμενος Ἑλληνικός. Ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ποιητὴς δόκιμος καὶ δεινὸς ἐν ἐπιγράμμασι, ἀκμάζων ἐν ἔτει 1670· συνέθετο ἡρωελεγεῖα καὶ ἱαμβεῖα σωζόμενά ποτε ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ λογοθέτου Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου Ἀμπρά.

Κωνσταντῖνος Ῥοδοκανάκης. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῷ Ὁξωνίῳ πανεπιστημίῳ. Φοιτητὴς ὢν συνέθετο ἑλληνιστὶ διάφορα ποιήματα εἰς Κάρολον Β'. βασιλέα τῆς Ἀγγλίας ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1668 ἐν Ὁξωνίᾳ.

Ἀνθιμος Διακρούσης, Κεφαλλήν· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη τὴν ἐκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἰδίως τὰς γενομένας ἀνατυπώσεις τῶν τοῦ Ἀγαπίου Λάνδου ἁθλῶν πότε τὸν μοναχικὸν βίον ἀσπασθεὶς μετωνομάσθη Ἀκάκιος. Μετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν ὑπὸ Γρηγορίου Ταυρομενίας ἐξήγησιν τῶν ἑνδεκα ἑσθινῶν εὐαγγελίων, συνεκδοθεῖσαν τῷ Κυριακοδρομίῳ τοῦ Ἀγαπίου. Τῷ 1667 ἔγραψε διὰ στίχων διήγησιν τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1679 ⁽²⁾. Μετὰ τῆς διηγήσεως ἐξεδόθησαν τοῦ αὐτοῦ Διακρούση Θῆνοι εἰς τὴν δυστυχισμένην Κρήτην, περὶ Γυναικῶν καὶ Εὐχῆ εἰς τὴν Παναγίαν. Παρέφρασε διὰ στίχων τὰς εὐχὰς τῆς Μεταλήψεως, καὶ ἔγραψε στίχους εἰς τὴν Μακαρίαν Τριάδα, Πένθος τῆς μεγάλης Παρασκευῆς, καὶ ἑτέρους στίχους εἰς τὸν Χριστόν. (Τὰ τελευταῖα ἐξεδόθησαν εἰς βιβλὸν καλουμένην Ἐκλογαί, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1700, σελ. 107—172).

(1) Ζαβίρας.

(2) Ἐν τέλει ἀναγινώσκονται τὰ ἐξῆς·

Στὴν Βενετιά τὴν ἔγραψα τὴν ἀκουσμένην χώρα,
ἔτσι καθὼς τὴν θεωρεῖς καὶ τὴν διαβάξεις τώρα,
ἔχουν εἰς τὸν καμπαναριὸν τοῦ μέγα Γεωργίου·
ἐκεῖ τὴν ἐτελείωσα εἰς δόξαν τοῦ Κυρίου.

Στοῦ Τζανφουρνάρου τὸ κελὶ τοῦ πανοσιωτάτου,
καὶ πανταχοῦ ἐξακροστὸ σφοδρὸ λογιωτάτου.

Κουινιάλης Κριτόπουλος. Ἐγράψε Σύνταγμα κατ' ἀλφάβητον τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων καὶ τῶν νομίμων Ματθαίου τοῦ Βλαστάρεως⁽¹⁾.

Χριστόφορος Γάζης. Παρευρέθη εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ 1672 συγκροτηθεῖσαν σύνοδον, ὑπογραφόμενος εἰς τὰ πρακτικά « ὁ » ταπεινὸς ἀρχιεπίσκοπος Γάζης Χριστόδουλος, ὁ τὸν τόπον ἐπέχων » Ἰωαννικίου τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου τοῦ ἁγίου Σπηλαίου » ὀρίσας ὑπέγραψα ». Χάριν Δοσιθέου Ἱεροσολύμων μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἀραβικοῦ εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ Χρονικὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Εὐτυχίου, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ πατριαρχείου Ἱεροσολύμων κατὰ καιροὺς ἐκδοθέντα σουλτανικὰ διπλώματα⁽²⁾.

Ἐμμανουὴλ Σκυλίτσης, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Γρηγοριανὸν Φροντιστήριον, τοῦ ὁποῖου ἐξέδοτο τὸν κανονισμόν ἐν ἔτει 1675.

Γεώργιος Κορταρής, ἱερεὺς ἐκ Σερβίων τῆς Μακεδονίας. Μεταφράσας ἐξ ἑλληνικῶν καὶ ἰταλικῶν συγγραμμάτων συνέθετο ἀπλοελληνικῇ φράσει τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1676 καὶ προσφωνηθεῖσαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους εὐπατρίδας Γεαννούλῃν Πουλῆμενον καὶ Πέτρον Γάσπαρην.

Ἰωάννης Μάκολας, Ἀθηναῖος. Εἰκοσιπεντέτης μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰουστίνου, καὶ τὰς Μεταμορφώσεις τοῦ Ὄβιδίου, ἐκδοθείσας Ἐνετίῃσι τῷ 1680 παρὰ Μιχαὴλ Βαρβωνίῳ.

Σταμάτιος Λουτινᾶς, Κερκυραῖος, ἐφοίτησεν ἐπὶ εἰκοσαετίαν εἰς τὰ ἐν Ἱταλίᾳ Πανεπιστήμια καὶ ἐστεφανώθη διδάκτωρ ὑπὸ τῶν τῆς Βονωνίας καὶ Παταβίου. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἀπετέλει μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἐν ἔτει 1676 ἐπισκερθέντων τὴν Κέρκυραν Σπὸν καὶ Βέλλερ.

Σπυρίδων Αἰλωρίτης, Κερκυραῖος, ἀποτελῶν μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, μνημονεύεται ὑπὸ τῶν ἄνω περιηγητῶν ὡς κτήτωρ νομισματικῆς συλλογῆς, ἐμπροθέστατος τῶν ἀρχαιοτήτων ἑραστῆς καὶ τοὺς ζήνους περιποιούμενος μετὰ πλείστης φιλορροσύνης. Τούτου σώζεται χειρόγραφον ἐπιγεγραμμένον *Impronti d'onore, on-*

(1) Matthæi, Codices Mosqu. σελ. 83.

(2) Δοσιθέου, περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευόντων σελ. 783.

vero la spiegazione delle medaglie Corciresi coniate sotto il suo dominio aristocratico, ἐνθα δεικνύει μὲν παιδεῖαν τινα ὁ συγγραφεὺς, ἀλλὰ φαντασίαν μᾶλλον ἢ κριτικὴν, καὶ ἕτερον πονημάτιον περὶ Νικοπόλεως καὶ Λευκάδος.

Καπέλλος ἀπετέλει καὶ ὁ Κερκυραῖος οὗτος μέλος τῆς ἀνωτέρω Ἀκαδημίας, καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τῶν αὐτῶν περιηγητῶν ὡς κατέχων ἐντελῶς τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, εἰ καὶ νεώτατος, καὶ συντάττων τότε λεξικὸν τῆς καθομιλουμένης Ἑλληνικῆς, τῆς Λατινικῆς, καὶ Ἰταλικῆς γλώσσης, πολὺ πλουσιώτερον τῶν μέχρι ἐκείνου δημοσιευθέντων. Τοῦ Καπέλλου ἐξεδόθησαν τῷ 1680 ἐννέα *Λόγοι Ἡρώε*· καὶ μετὰ προσφωνήσεως πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Κερκυραίων, διότι ἐν ὀνόματι αὐτοῦ καὶ συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τοῦ 1671 μέχρι τοῦ 1678 εἰς ἔπαινον τινῶν εὐπατρίδων, οἵτινες ἐκυθέρνησαν τὴν νῆσον. Συνεστῶσης ἔτι τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐξησραλισμένων, ἐτέραν συνῆγεν ὁ Καπέλλος ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ὀνομάσας τῶν *Εὐκάρπων* (dei Fertili). Ἡ νέα ὁμως αὕτη Ἀκαδημία δὲν ἀνεδείχθη φερώνυμος, ἀλλὰ παντάπασιν ἄκαρπος διελθοῦσα, οὐδὲν ἕτερον κατέλιπεν εἰς ἡμᾶς πλὴν τοῦ ψιλοῦ ὀνόματος.

Στυλιανὸς Μάστρακας, Κερκυραῖος συνέγραψε — *Theoremata contra communes jurisconsultorum sententias ex utroque jure deprompta* ⁽¹⁾.

Γεργιαρὸς Πασοξέστης, Κερκυραῖος προχειρισθεὶς μητροπολίτης Ἀγκύρας· ἔρωτι μαθήσεως περιῆλθε πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ συνέγραψε, κατὰ Παπαδόπουλον Κομνηνὸν (Praenotiones), Ὑπομνήματα εἰς τὴν ἱερὰν λειτουργίαν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν τελετῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἣ κατὰ Ζαβίραν περὶ σραλμάτων τῶν Ἰταλῶν.

Ἀτῶνιος Μπουμπούλης, Κρής, ἐφημέριος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Ἐν ἔτει 1681 συνέθετο καὶ ἐξέδοτο Θρησκὸν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Ἀθηναίου εὐπατρίδου Μιχαὴλ Λίμπωνα.

Ἰωάννης Μόλυβδος, Περίνθιος· ἐχρημάτισε διορθωτὴς τοῦ ἐν Ἰατίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος μνημονεύεται ἐπιμεληθεὶς τὴν ἐν ἔτει 1683 γενομένην ἑκδοσιν Συμῶν Θεσσαλονίκης.

Ἰωάννης Μήτρος ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτει 1686 διατρίβων ἐν Βε-

(1) Μουστοξίδου, Ἀκαδημία· Κερκύρας.

νέτια ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ἔκδοσιν τῆς Τεχνολογικῆς Σταχυολογίας Βησσαρίωνος τοῦ Μακρῆ, προσθεὶς καὶ τὸ περὶ ὁμοίων καὶ διαφορῶν λέξεων τοῦ Ἀμμωνίου. Κατὰ τὸ αὐτὸ δ' ἔτος διώρθωσε τὴν ὑπὸ Ν. Γλυκῆ ἔκδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου.

Νικόλαος Βαβατινός, ἱεροδιάκονος ἐκ Λεβαδείας· ἐχρημάτισε διορθωτῆς ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ Νικολάου Σάρου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1688 μετατύπωσιν τοῦ Συνταγματίου Ματθαίου τοῦ Κιζάλα.

Μελέτιος Καλλονάς, ἱερομόναχος Κρής, ἡγούμενος τῆς ἐν Κυθήροις μονῆς τοῦ Ἀγκαράνθου· παρέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τοὺς ΚΔ' οἴκους τῆς Θεοτόκου, μετατυπωθέντας τῷ 1693 ἐν Βενετίᾳ. Πρὸς τούτοις παρέφρασε καὶ τὴν Ἀκολουθίαν εἰς τὸν Ἀκάθιστον ὕμνον, συνεκδοθεῖσαν ἐν 1730 μετὰ τῶν ἄνω οἴκων.

Ἰωάννης Παπὰς ἐν Νεοκάστρῳ· ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων ἐν ἔτει 1690 τὴν Ἀκολουθίαν Ἰωάννου Βλαδιμήρου.

Θεόδωρος Προσαλέντης Κερκυραῖος· ἐπεμελήθη τὴν δαπάνη ἰδίᾳ ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν Στυλιανοῦ τοῦ Παφλαγόνο· τῷ 1690.

Ἀριθμος ἐξ Ἰθρίας ἱερομόναχος διετέλεσε διορθωτῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη διαφοροὺς ἐκδόσεις, ὡς τῆς Ἀκολουθίας τῆς Παρασκευῆς (1692), Λόγου εἰς Κωνσταντῖνον (1697), Ὁρθοδόξου ὁμολογίας (1699), Ψαλτηρίου (1700), Προσκυνηταρίου τοῦ Ἀθωνοῦ (1701), Ἑορτολογίου Κυμηνίτου (1701), Λόγου εἰς Στέφανον (1701), Λόγου εἰς τὴν Παρθένον (1703), Δογματικῆς διδασκαλίας Κυμηνίτου (1703), Παραλλήλων Πλουτάρχου (1704), Τόμου Ἀγάπης (1705). Εἶτα προχειρισθεὶς μητροπολίτης Τεργοβίστου ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφόρων συγγραμμάτων, ὡς τῆς Ἀκολουθίας ἀγίας Αἰκατερίνης, καὶ Δογματικῆς πανοπλίας (1710), Συνταγματίου Χρυσάνθου (1715), Ἰουδαϊκῶν (1716).

Κοσμάς Κύπριος ἱεροδιάσκαλος, καὶ εἶτα μητροπολίτης Κυπριαίων, συνέγραψεν Ἀκολουθίαν ἀγίου Βλαδιμήρου ἐκδοθεῖσαν τῷ 1690 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωάννου Παπᾶ τοῦ ἐκ Νεοκάστρου, καὶ ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1774 παρὰ Ν. Γλυκεὶ δαπάνῃ τοῦ ἐκ Μοσχόπολεως Δημ. Ντουρούτα, καὶ τῷ 1858 ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ ἀγίου Γεωργίου. Ὁ Κοσμάς οὗτος ἔγραψε καὶ στίχους εἰς τὸν αὐτὸν ἅγιον συνεκδοθέντας τῇ Ἀκολουθίᾳ.

Ἰωάννης Ἀθράμιος Κρής, ἱεροδιάκονος καὶ εἶτα ἱερέως· διατρέξ

ἔων ἐν Βενετία ἐπεμελήθη τῷ 1691 καὶ διώρῳσε τὴν μετατύπωσιν τοῦ περὶ Μυστηρίων Συνταγματίου τοῦ Σεβήρου, τῷ 1692 τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ψαλτηρίου, καὶ τῷ 1695 τὴν μετατύπωσιν τῶν ὑπὸ Καλλονᾶ παραφροσθέντων ΚΔ' οἰκων (1696), τῷ δὲ 1709 συλλέξας ἐξέδωκεν « Ἀπανθίσματα ποιητικὰ εἰς τὴν δαφνοστερηφορίαν Γεωργίου Ὑπομενᾶ τοῦ Τραπεζούντιου ». Κατὰ Βελουῶδον ὁ Ἀβράμιος ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τοῦ ἁγίου Γεωργίου, καὶ διδάσκαλος ἐν Βενετία (1694), εἶτα δὲ καὶ ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀθανάσιος Τζαγγαρόπουλος ἐκ Ζακύνθου, ἱερομόναχος· διατρέβων ἐν Βενετία ἐπεμελήθη τὰ ὑπὸ Νικολάου Γλυκῆ καὶ Μιχαήλου Βαρβωνίου τυπωθέντα συγγράμματα Ἀθανασίου τοῦ Κυπρίου.

Θεόδωρος Τραπεζούντιος. Ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ Ἀκαδημίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1695 ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον.

Τύμβος ὧδε κρύπτει Θεόδωρον τὸν Συμεῶνος,
Μουσῶν Πιερίδων ξεῖνον ἡδὲ τρόφιμον,
Κλεινῆς Τραπεζοῦντος, ὃς ἤλυθεν ἔκπτωτε πατρὸς,
Φωνὴν διδάξων Ἑλλάδος Οὐγγροβλάχοις·
Ἀλλὰ πότμος μιν ἔμαρψεν ἀμείλιχος, ἔλλιπε δ' ἄλγος
Δυστήνῳ τ' ἀλόχῳ καὶ τεκέεσσι φίλοις.
Κλαύσατε φιλολόγοι, καὶ εἰς νηὸν παριόντες
Εὖχεσθ' οὐρανίων τῶνδε λαχεῖν στεφάνων (¹).

Παῖσιος ὁ Μικρός. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Βησσαρίωνος Μακρῆ, τοῦ ὁποίου καὶ τὸν βίον συνέταξε διὰ στίχων, ὡς Ζαβίρας μαρτυρεῖ. Ἐγραψεν ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω, γνώμας ἠθικὰς καὶ πολιτικὰς, ἔτι δὲ συμβουλὰς καὶ προσταγμάτων θεῖα, αἰνίγματα, καὶ στίχους καρκινικοὺς, πρὸς τούτοις ἔπαινον Ἰωαννίνων, καὶ ἔκθεσιν τῆς πῆξεως τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, ἐκδοθέντα ἐνὶ τεύχει Ἐνετίῃσι 1778.

Ἰωαννίκιος Κασσανδρείας ἐπίσκοπος· ἔγραψε, κατὰ Ζαβίραν, *Meditationes ad Ioannem Athenicium de Legibus Caesarum*.

Ἰώβ μοναχὸς ἐξ Ἠπείρου· ἔγραψε βίον καὶ ἀκολουθίαν τῆς ὁσίας Θεοδώρας· καὶ ὁ μὲν βίος ἐτυπώθη τῷ 1784 ἐν Βονωνίᾳ ὑπὸ Μιγγαρέλη, καὶ ἐπ' ἐσχάτων ὑπὸ Μουστοξύδου (Ἑλληνομνημῶν φύλ. Α') καὶ Buchon (*Nouvelles Recherches*)· ἡ δὲ ἀκολουθία ἐν Ἀθόνησι τῷ 1841.

(¹) Τριαγταφύλλη, Ποντικά.

Χριστόφορος Καμπάνας, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ διὰ τὴν μεγάλην περὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας σπουδὴν ἐπωνομάσθη *Κανοιάρχος*. Συνέγραψε συλλογὴν Συνοδικήν, καὶ ὑπομνήματα περὶ ἰσχύος τῶν κανόνων ⁽¹⁾.

Μαρουήλ Ξανθός ἐχρημάτισε μέγας χαρτοφύλαξ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἔγραψε διατριβὴν περὶ Συγγενείας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1753 σὺν τῷ Εἰρμολογίῳ.

Δημήτριος Ἀμμιράλλος ἐγεννήθη ἐν Χίῳ καὶ σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἐν Παταβίῳ μετήρχετο αὐτὴν εὐκλεῶς ἐν τῇ πατρίδι του. Ὁ περιγηγητὴς Τουρνεφόρτιος λέγει, ὅτι ἦν εἰδήμων τῆς ἀρχαιολογίας, ὁ δὲ Hasselsquist ἄριστος βοτανικός. Ἐξελλήνισε τὴν ἀνατολίαν τοῦ Γάλλου Bourbon ⁽²⁾.

Γρηγόριος ἱερομόναχος. Ἐδίδασκεν ἐν Ἀρτῇ, καὶ εἰς τὴν κατὰ Λιθερίου Γερακάρη πρὸς τὴν Ἑνετικὴν Γερουσίαν ἀναφορὰν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως αὐτῆς (28 Ὀκτωβρίου 1696) ὑπογράφεται « Γρηγόριος ἱερομόναχος ὁ διδάτκαλος καὶ ἐπίτροπος τοῦ Ἀρτῆς ⁽³⁾ ».

Καλογεράκης, Χίος ἐδίδαξε τὰ ἑλληνικὰ εἰς τὸν παρὰ τὸν Ἐγκρεμὸν πάλαι ποτὲ ναὸν τοῦ ἁγίου Βασιλείου, ὡς ἀναφέρει ὁ Χιογενὴς Ἰουστινιάνης, ἀποκαλῶν αὐτὸν *grand personnage* ⁽⁴⁾.

Ἰγνάτιος Μινδόγιος, Χίος ἱερομόναχος ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὰ ἑλληνικὰ ἐν τῇ πατρίδι. Ὑστερον μετέβη εἰς Τραπεζοῦντα, καὶ διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου ἡθους του ἀπέκτησε τόσῃν ὑπόληψιν, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ Σουλτάνος πολλάκις τὸν μετεχειρίζετο ὄργανον διὰ νὰ καθησυχάσῃ τοὺς κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα ἀτιθάσσους ὑπηκόους του.

Ἀπολλώνιος Χίος, ἱατρός, κατ' Ἀλλάτιον, οὐχὶ εὐκαταφρόνητος.

Ἀδελφοὶ Σγούτα. Εἷς ἐκ τῶν λογίων τούτων Χίων ὑπερασπίσθη ἐν Παταβίῳ, ὅταν ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροῦ, τριακοσίας θέσεις ⁽⁵⁾.

ὑπὸ τοῦ Βλαστοῦ (Χιακῶν Β'). καταγράφονται καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι Χίοι σπουδάσαντες ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἱατρικὴν—Ἰωάννης Χωνιάτης—Γεώργιος Παπάλας—Παντολέων Παπάλας—Ἀνδρέας Ἐπιφάνιος.

(1) Ζαβίρας.—Βλαστοῦ Χιακῆ Β'.

(2) Βλαστοῦ πύτῳ.

(3) Miklosich Acta et Diplomata, σελ. 279.

(4) Βλαστοῦ αὐτόθι.

(5) Ὁμῶς.

Ὑπὸ Δοσιθέου ἀπαριθμοῦνται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ οἱ ἐξῆς λόγιοι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος.

Νικόλαος Πελοποννήσιος, μέγας Ἐκκλησιαρχης, γράψας πολλὰ κατακαέντα κατὰ τὴν ἐν Φαναρίῳ γενομένην πυρκαϊάν.

Ναθαναήλ μητροπολίτης Νικαίας, καὶ Νικηφόρος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἀμρότεροι Κρήτες.

Μελέτιος Μαρῆς ιερομόναχος, διδάζας ἐν Χάνδακι τῆς Κρήτης, καὶ μαθητὴς γενόμενος Ἰωαννικίου ιερομονάχου τοῦ ἐν Βενετίᾳ μέγα ὄνομα κτησαμένου ὑπὸ τῆς Γερούσιᾳ ἐν τε σοφίᾳ καὶ ἀρίστῃ πολιτείᾳ.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας πατριάρχης, οὐ μόνον σοφός, ἀλλὰ καὶ πολιτικώτατος καὶ ἀξιάγαστος ἀνὴρ, καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ἀλλοδοξοῖς ἐπαινετός.

Διορύσιος Ναυπλίας μητροπολίτης, φιλόσοφος ἄριστος, μαθητὴς Κορυδαλλέως.

Παλάσης, ὁ μέγας σκευοφύλαξ, πατρόθεν ἐκ Πελοποννήσου καταγόμενος, μαθητὴς Κορυδαλλέως ῥήτωρ εὐδόκιμος, καὶ συγγραφεὺς τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων.

Παρὰ τούτοις καταριθμητέον μετὰ τῶν λογίων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ τοὺς ἐξῆς ἐν Εὐρώπῃ διδάξαντας, ἢ τὰς ἐλευθερίους ἐπιστήμας παιδευθέντας.

Δημόσιοι καθηγηταὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταλίου
ἐργημάτισαν οἱ ἐξῆς.

Νικόλαος Κυρίνος (1602)

Πέτρος Πατελάρος (1606)

Εὐστάθιος Πατελάρος »

Συμεὼν Φτχρινὸς »

Ματθαῖος Βρετὸς (1608)

Λουκάς Κουαρτίνος (1610)

Νικόλαος Κλάδος (1612)

Δέων Καλέργης (1619)

Ἰωάννης Μελισσηνὸς (1627),

Ἰάκωβος Χαλικόπουλος (1643), Ῥεθύμιος.

Ἀντώνιος Κατάνης (1683)

Ἐμμανουὴλ Τιμόνης (1691), Χίος.

Μιχαὴλ Κονταρίνης (1699), Νάξιος. (1)

Κρήτες.

(1) Facciolati Fasti Gymnasii Patavini.

Διδάσκαλοι τοῦ ἐν Βερετίᾳ Ἑλληνικοῦ Σχολείου.

Λίβιος Ζάκρας Χίος (1602) ⁽¹⁾.

Νικόλαος Βλαστός Ῥεθύμιος (1614).

Παχώμιος Δοξάρης Ζακύνθιος (1616).

Νικόλαος Σοφινός Κρής "

Σωφρόνιος Πάγκαλος (1632).

Ἱερεμίας Τοσκάνος (1633).

Ἀνδρέας Ῥόσης Ναυπλιεύς (1634—39).

Νικόλαος Φλορέντζας (1640).

Ἱερόθεος Καλλονάς (1641).

Σωφρόνιος Καλλονάς (1655).

Βίκτωρ Κερκυραῖος (1669).

Νικόλαος Παπαδόπουλος (1686).

Μάρκος Μαρῆς Κρής "

Κωνσταντῖνος Μέμος (1699) "

Καθηγηταὶ τοῦ Φιλαγγελιανοῦ Φοιτητηρίου.

Ἀντώνιος Προκακιάντης (1676).

Στέφανος Μόσχος (1691).

Ἀλέξανδρος Κόκκινος (1694) ⁽²⁾.

*Οἱ ἐξῆς δὲ μνημονεύονται ὡς μαθητεύσαντες εἰς τὸ ἐν
Παταβίῳ Γυμνάσιον ⁽³⁾.*

Α' τμήμα ἐγγράφων.

Νικόλαος Καραβέλλας Κερκυραῖος.

Μάρκος Βάλαμος Ζακύνθιος.

Λουκάς Κουαρτάνος.

Μάρκος Ἀντώνιος Μ...

Λουκάς Σαγγινάτιος.

Νικόλαος Κλάδιος, ἐκ Κύδωνος.

Μάρκος Μαδερός.

Δημήτριος Βλαστός.

Ἀδριανός Σπιέρας.

Σιγισμόνδος Σ...

Μιχαὴλ Μαγγανάρης

Κρήτες.

⁽¹⁾ Ὁ Ζάκρας ἐγγραμμάτισεν ὕστερον καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Φεβέρρας.

⁽²⁾ Veludo, Colonia Greca in Venezia.

⁽³⁾ Cenni ed iscrizioni della Università di Padova. Pad. 1811.

Πέτρος Μεζέριος
 Παῦλος Σαγγινάτιος
 Γεώργιος Καλλιέργης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Ἀντώνιος Πανδίνος
 Ἰωάννης Γιγνάτιος
 Μάρκος Φράγκος
 Παῦλος Κασιμάτης (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Γαβαλᾶς " "
 Ἰωάννης Γρίτης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Γεώργιος Κονταράτος " "
 Νικόλαος Τρώϊλος " "
 Ἰωάννης Ἐρρίκιος.
 Ἰωάννης Βαπτιστῆς Δονδῖνος
 Γεώργιος Ζούκης
 Ἐμμανουὴλ Λίτινος
 Καῖσαρ Σιλβάνος
 Νικόλαος Ζόγιας
 Παῦλος Κορέσιος
 Νικόλαος Σαγγινάτος
 Ἰωάννης Μόρμωρης (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Πατελλάρος
 Ἰωάννης Ἀντώνιος Βάρβοχας (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Ἐμμανουὴλ Καλαφάτης
 Νικόλαος Ῥόσης (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Μιχαὴλ Μόλος " "
 Ἰωάννης Μαδερὸς (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Βλαστὸς (ἐκ 'Ρεθύμνου)
 Ἰωάννης Ἀντώνιος Σοφολέος (ἐκ Κύδωνος)
 Γεώργιος Ἐρρίκιος
 Νικόλαος Κουαρτάνος Κερκυραῖος.
 Ἀνδρέας Κουαρτάνος " "
 Βίκτωρ Βούλγαρις " "
 Ἰωάννης Μακρὴς Ζακύνθιος.
 Ἰουστινιανὸς, Κερκυραῖος.
 Ἀντώνιος Συγκλητικὸς Κύπριος.
 Σταματέλος Βούλγαρις Κερκυραῖος.

Κρήτες.

Βασίλειος Δαμιανὸς Σμυρναῖος.
 Γεωργίος Γαρούτζης Κεφαλλήν.
 Νικόλαος Βάλαμος Ζακύνθιος.
 Δημήτριος Πετρετῖνος Κερκυραῖος.
 Ἰωάννης Σιγοῦρος Ζακύνθιος.
 Σταματέλος Λούπινας Κερκυραῖος.
 Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.
 Παναγιώτης Ἰουστινιανὸς Κερκυραῖος.
 Μάρκος Ἀντώνιος Βούλγαρις "
 Νικόλαος Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.
 Ἀνδρέας Δικίνιος ἐκ Μονεμβασίας.
 Λαυρέντιος Καποδίστριας Κερκυραῖος.
 Κωνσταντῖνος Κρασὰς Κεφαλλήν.
 Γεώργιος Σουμμάκιος Ζακύνθιος.
 Κυριακὸς Χωραφὰς Κεφαλήν.
 Τρώϊλος Μαρκοράν Κερκυραῖος.
 Στέφανος Βουλγαρις "
 Ἀλούζιος Λοβέρδος Κεφαλλήν.
 Πέτρος Βουτζαράς Πάριος.
 Θεόφιλος Παρθούρος Κερκυραῖος.
 Ἀντώνιος Φινότης Ἀνδριος.
 Σίλβεστρος Ἰουστινιανὸς Κερκυραῖος.
 Ἰωάννης Μεταξὰς Κεφαλλήν.
 Αντώνιος Δαμψδὸς Κεφαλλήν.

Β' τμήμα ἐγγραφῶν.

Γεώργιος Δούλπης
 Ἀγγελος Τρόνος
 Γεώργιος Κουῖρίνος
 Ἰωάννης Κασσιμάτης
 Γεώργιος Λεζενιάνος
 Ματθαῖος Καλλέργης
 Νικόλαος Βεμπάρδος
 Ἀντώνιος Σχορδύλης
 Ἰωάννης Μαυρίκιος
 Γεώργιος Σοφολέος
 Γεώργιος Σίδερος

Κρήτες.

Ἰωάννης Πόρφοιος (ἐκ Κύδωνος).
 Παῦλος Στάης " "
 Γεώργιος Πατελλάρος
 Ἀντώνιος Χαλικιόπουλος (ἐκ Ῥεθύμνου).
 Νικόλαος Τρώϊλος " "
 Βενέδικτος Μίζαλδς.
 Γεώργιος Χορτάκης (ἐκ Ῥεθύμνου).
 Ἰωάννης Πορφυρὸς (ἐκ Κύδωνος).
 Νικόλαος Γαβαλάς. " "
 Ἰωάννης Ῥόδιος.
 Γεώργιος Κορνήλιος.
 Ἀνδρέας Βαλάσιος.
 Ἀνδρέας Τορκέλλιος
 Ἀλέξανδρος Σκλάβος
 Βαρθολομαῖος Δάνδουλος.
 Ἰωάννης Μάνος.
 Πέτρος Ζένος.
 Νικόλαος Ζόγιας.
 Γεώργιος Βαρούχας (ἐκ Κύδωνος).
 Ἐμμανουὴλ Μεζέριος.
 Φραγκίσκος Ῥόσης (ἐκ Ῥεθύμνου).
 Νικόλαος Σαγγινάτιος.
 Ἰάκωβος Ζόγιας.
 Νικόλαος Πρεμαρίνος.
 Νικόλαος Μεζέριος.
 Νικόλαος Μπόν.
 Κοσμᾶς Βαρότζης (ἐκ Κύδωνος).
 Γεώργιος Καλλέργης.
 Κωνσταντῖνος Ἀχέλης.
 Ἰωάννης Γεώργιος Βόλ.
 Θωμᾶς Μουζάλας.
 Ἀλέξανδρος Βιέρς (ἐκ Κύδωνος).
 Μιχαὴλ Κακαβέλας (ἐκ Ῥεθύμνου).
 Ἀνδρέας Σκιρόπουλος " "
 Γεώργιος Καλαφάτης.
 Ἰωάννης Στάης (ἐκ Κύδωνος).

Κρήτες.

Μάρκος Μπότζας	(ἐκ Κύδωνος).	} Κρήτες.
Ἰωάννης Ἀντώνιος Σοφολέος.		
Ἐμμανουὴλ Πολίνας.		
Νικόλαος Νομικὸς Ζακύνθιος.		
Γεώργιος Κόκκινος Κεφαλλήν.		
Ἀναστάσιος Πανάς	"	
Γεώργιος Μανδρίκαρδος Ζακύνθιος.		
Σταματέλος Καλογεράς Κερκυραῖος.		
Ματθαῖος Κομοῦτος Ζακύνθιος.		
Ἰωάννης Νομικὸς	"	
Ἀντώνιος Καροῦσος Κεφαλλήν.		
Σπυρίδων Μπούας Κερκυραῖος.		
Ἰππόλυτος Προσαλέντης	"	
Ἱερώνυμος Καποδίστριας	"	
Βενέδικτος Τριβόλης	"	
Νικόλαος Βούλγαρις	"	
Σταματέλος Λούπινας	"	
Ῥάλλης Πολυκαλὰς Κεφαλλήν.		
Παῦλος Ἀλβέρτης ἐκ Ναυπλίου.		
Αὐρήλιος Πολυκαλὰς.		
Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος Χῖος.		
Ματθαῖος Κοσμᾶς Ζακύνθιος.		
Ἐκτωρ Λουκάς Κερκυραῖος.		
Γεώργιος Βανδιλάκιος	"	
Ἀγγέλως Σουμάκης Ζακύνθιος.		
Μάρκος Ξανθόπουλος	"	
Ἰωάννης Χρυσοφίδας Κύπριος.		
Γεώργιος Σουμμάκης Ζακύνθιος.		
Ἰωάννης Κατζαίτης Κεφαλλήν.		
Μάρκος Ἀντώνιος Ἀχέλης Κύπριος.		
Νικόλαος Μοτζενίγος Κερκυραῖος.		
Φραγκίσκος Δραγονδίνος Κεφαλλήν.		
Καῖσαρ Μπούκας Ἄνδριος.		
Σπύρος Καρανδινὸς Κεφαλήν.		
Ἰωάννης Μεταξᾶς	"	
Βερτούκιος Βελλιμηρίνος Κερκυραῖος.		

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΥΣ ΑΙΩΝ.

1700—1800.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1670 ἐξ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ Ἀπορρήτων. Ἐκπαιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς, εἰκοσαέτης ἦν ἄκρως εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, καὶ Τουρκικῆς, θαυμαζόμενος παρὰ πάντων διὰ τὴν εὐφυΐαν ⁽¹⁾. Διεδέχθη εἰς τὸ τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἀξίωμα τὸν ἐκ ποδαλγίας πάσχοντα πατέρα αὐτοῦ, τοῦ ὁποίου πολλῶ ὑπερεῖχεν ἐπὶ μεγαλοφυΐᾳ, καὶ ἐπὶ εἰκοσαετίᾳ (1689—1709) διετέλεσεν ἐν τῷ περιβλέπτῳ ἀξιώματι, ἀναπτύξας ἀξιοθαύμαστον δραστηριότητα καὶ λεπτόνοιαν κατὰ τὰς διαφορούς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους ὑποθέσεις. Τῷ 1707 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαυίας ἀνεκλήθη κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ Δημητρίου Καντεμίρου· ἀλλ' ἐν ἔτει 1711 περιεβλήθη δεύτερον ἤδη τὸ τοῦ ἡγεμόνος ἀξίωμα.

Μετὰ τὴν ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάβασίν του ἀπήλλαξε πολλοὺς Μολδαυοὺς ἐξανδραποδισθέντας ὑπὸ τῶν Ταρτάρων, ἐτακτοποίησε τὰ οἰκονομικὰ τῆς χώρας, ἐξωμάλυνε πάσας τὰς ὑφισταμένας διζφοράς, ἡλάττωσε τοὺς φόρους, περιέστειλε διαφοροὺς κακὰς συνθηείας, καὶ ἐνὶ λόγῳ διώκησε τὸν τόπον πατρικῶς. Ἐπειδὴ τέλος ἡ διοίκησις τοῦ Νικολάου εὐηρέστησε τῇ Πύλῃ μετέθεσεν αὐτὴν, μετὰ τεσσάρων ἐτῶν καὶ τεσσάρων μηνῶν αὐτῶς ἡγεμονίαν (1716), εἰς Βλαχίαν ἤτις

(1) « Οὕτω γὰρ ἔλκων ἔτος τὸ εἰκοστὸν, πολὺς μὲν ἦν ἐν θεωρίᾳ καὶ πράξει, τοῦ Δανιὴλ οὐκ ἀπολειπόμενος, πολὺς δ' ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ῥητορείᾳ, ἐν πολλαῖς διαλέκτοις τῷ πατρὶ παρεξεταζόμενος, μάλιστα δὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ πάτριον, τὴν τε Λατινίδα, καὶ τὴν Ὀθωμανικὴν οὕτως εἰς ἄκρον ἐξηκριβώσατο, καὶ ταῦτα χρόνου μακροῦ μὴ δεσθεὶς μὴδ' ἐκδημίας πρὸς ἄλλοτρίαν στείλαμενος, ἀλλ' οἴκοι μένων καὶ τῇ πατρίδι, ὥστε τοὺς μὲν Λατίνους αὐτὸν τῆς Λατινίδος ὑπερθαυμάζειν, τοὺς δὲ Ὀθωμανοὺς τῆς οἰκείας φωνῆς καὶ τῆς ἄλλης παιδείας διὰ τιμῆς ἄγαν καὶ νῦν ἔχειν τὸν ἄνδρα, οὐχ ὥπως τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς προϋχόντας, καὶ δὴ καὶ αὐτὸν τοῦ βασιλέα... Ἰάκωβος Ἀργεῖος.

μετὰ τὴν καρπτόμησιν τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς Στεφάνου Καντακουζηνοῦ εἶχεν ἀνάγκην στιβαρᾶς καὶ ἐπιδεξίας χειρὸς. Ἀφικόμενος εἰς Βλαχίαν ὁ Νικόλαος ἐγένετο διώκτης τῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν καὶ ἐτέρων τινῶν ἀρχόντων, ὡς μὲν τινες λέγουσι, φοβούμενος αὐτοὺς, ὡς δ' ἄλλοι κατ' ἐπιταγὴν τοῦ μεγάλου βεζύρου.

Οἱ Καντακουζηνοὶ καταφυγόντες πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας ἐξητήσαντο συνδρομὴν κατὰ τοῦ Μαυροκορδάτου· ἡ δὲ αὐλὴ τῆς Βιέννης, ἔχουσα λόγους δυσαρεσκείας κατὰ τοῦ Νικολάου, ἐκαιροφυλάκτει πρὸς ἐκδίκησιν. Τῇ 25 Νοεμβρίου 1716 στρατὸς Αὐστριακὸς λάθρα εἰς Βλαχίαν εἰσελάσας κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν, καὶ ὁ μὲν ἡγεμὼν συλληφθεὶς μετήχθη εἰς Τρανσυλβανίαν, ἡ δὲ Τουρκικὴ φρουρὰ κατεκόπη, καὶ ἡ πόλις ἀφειδῶς διηρπάγη. Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Μαυροκορδάτου, καὶ ἀναγνωρίζουσα τὰς ἐξιδιασμένας ἐκδουλεύσεις αὐτοῦ, τὸν ἀντικατέστησεν ἐν τῇ ἡγεμονείᾳ διὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου.

Ἡ ἐν Πασσάροβιτζ εἰρήνη (1718) ἐναυάγησε τοὺς ἐπὶ τῆς Βλαχίας κατακτητικοὺς σκοποὺς τῆς Αὐστρίας, ὑποχρεωθείσης δι' ἰδίου ἐδαφίου τῆς συνομολογηθείσης συνθήκης νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν Νικόλαον, ὅστις ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διεδέξατο ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τὸν ἀποθανόντα ἀδελφόν του Ἰωάννην. Ἡγεμονεύσας τὸ δεύτερον ἔτη ἑνδεκα καὶ μῆνας δύο ἐν εἰρήνῃ καὶ ἡσυχίᾳ ὁ Μαυροκορδάτος ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1730, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κτισθεῖσαν μονὴν τοῦ Βακαρέστη.

Ὁ Νικόλαος ἀναντιρρήτως ἦν εἰς τῶν ἐξοχωτέρων λογίων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς, Γαλλικῆς, Ἰταλικῆς, Ἀραβικῆς, Περσικῆς, καὶ Ὀθωμανικῆς διαλέκτου· διὸ καὶ δικαίως ἐγκωμιάσθη ὑπὸ τε ὁμοεθνῶν καὶ ἄλλογενῶν. Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἡμετέρων ἰδίᾳ διετράνωσαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετάς του Ἰάκωβος ὁ Μάνος, Παρθένιος ὁ ἐξ Ἀθηνῶν, ἐκ δὲ τῶν Γερμανῶν οἱ Βόλφιος (Secretarii aulici Wolf, panegyricus in laudem Nicolai Maurocordati), καὶ Χαίλβιος (Theodori Hælvii, oratio de litteratum studii Nicolai Maurocordati).

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐνεψύχωσε τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν, διετήρει ἀλληλογραφίαν μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων καὶ ξένων, ὡς Βεγλέρου κλπ. καὶ εἶχε καταρτίσει πλουσίαν βιβλιοθήκην ἐξ ἐντύπων καὶ χειρογράφων.

Συγγράμματα.

—Φιλοθέου Πάρεργα. Ἐν Βιέννῃ 1800. (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὁ ἀδόξος Βιγνόξης, βιβλιοφύλαξ τοῦ βασιλείως τῆς Γαλλίας, ὠνόμασε roman, fort instructif, et très amusant!).

—Περὶ τῶν καθηκόντων, βίβλος ξυγγραφείσα παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου, ὑψηλοτάτου, καὶ σοφωτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Νικολάου Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου Βοεβόδα, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐπὶ τῆς ἡγεμονείας τῆς Αὐτοῦ ὑψηλότητος, ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου κυρίου Δανιήλ, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Γεωργίου Τραπεζουντίου, διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Σχολῆς. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1749, κατὰ μῆνα Δεκέμβριον. (Ἐξεδόθη ἑλληνολατινιστὶ ἐν Λειψίᾳ 1743. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, λέγει ὁ Hammer, ἐπέχει τὴν αὐτὴν ἐν τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ θέσιν, ὡς τὸ τοῦ Κικέρωνος ἐν τῇ λατινικῇ).

—Ἐπιστολὴ προταχθεῖσα εἰς τὴν ἐν ἔτει 1746 εἰς Παρισίους ἐκδοθεῖσαν Γεωγραφίαν Χρυσάνθου Νοταρᾶ.

Ἀνέκδοτα.

—Παράλληλος ἐνθεώρησις ἱερᾶς τε καὶ ἀορίστου ἀρχαιολογίας.

—Διάλογος περὶ ψυχῆς.

—Εὐχὴ ἐωθινῇ, καὶ ἑσπερινῇ.

Ἐγραψε λατινιστὶ, Φροντισματα* καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ 1758, καὶ 1760.

Τουρκιστὶ δὲ — Περὶ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. — Περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Δακίας (').

Παναγιώτης Δοξαρὰς.

Νικόλαος Δοξαρὰς, ἐκ Μάνης καταγόμενος, ἀπέλιπε τὴν πατρίδα καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἐπὶ σκοπῷ νὰ διατελέσῃ τὸν βίον ἀτυράννευτον καὶ ἐλθὼν εἰς Ζάκυνθον ἐτέθη ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Ἑνετικῆς προστασίας* ὅτε δ' ἐν ἔτει 1685 ὑποκινήσει τῶν Ἑνετῶν ἡγέρθη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὁ Δοξαρὰς ταχθεὶς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἁγίου Μάρκου συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν ἐν Μάνῃ φρουρίων, καὶ μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεως ὑπηρέτησε χρησίμως εἰς τὸ στενὸν τῆς Κορίνθου· αἱ πρὸς τὴν Δημοκρατίαν ἐξιδιασμέναι ὑπηρεσίαι τοῦ Νικολάου ἀντημεσίθησαν δι' ἐπιχορηγήσεως ἐγγείων κτημάτων ἐν Πελοποννήσῳ καὶ διὰ τιμῶν (²).

(¹) Ἐπ. Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων Διαρμηνέων. — Audiffret, Biographie Univ. tom. XXVII. — Hammer, Histoire de l'Empire Ottoman.

(²) Ταῦτα πάντα ἡθυλόγησεν ἐξ ἐπιστήμων πιστοποιητικῶν ὁ Κ. Μουσταξίδης, ἡμεῖς δ' ἐντυχόντες ἐν πρωτοτύπῳ παρὰ τῷ φίλῳ Κυρ. Ἀλεξ. Σταματοπούλῳ ἱστα-

Ἀποθνῶν ὁ Νικόλαος ἐγκατέλειπεν υἱὸν τὸν Παναγιώτην, ὅστις μιμηθεὶς τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς ἐξεστράτευσεν (1692) εἰς Χίον ἔχων ἰδίους μισθωτοὺς, καὶ κατώρθωσε ν' ἀποσπᾷ τῆς Τουρκικῆς ὑπηρεσίας τὸν διαβόητον συμπατριώτην του Διδέριον Γερκακάρην. Πολλὰ ὅμως ἐπὶ τῆς Δημοκρατίας τιμηθεὶς ἀπεβίωσεν ἐν Κερκύρᾳ τὴν 12 Φεβρουαρίου 1729.

Ὁ Παναγιώτης Δοξαράς διέπρεψε κατὰ πρῶτον λόγον ὡς ζωγράφος καὶ κατὰ δεύτερον ὡς στρατιωτικὸς καὶ συγγραφεύς. Διάφοροι εἰκόνες αὐτοῦ, κατὰ δίκαιον λόγον ἐπισύρουνται τὸν θαυμασμὸν τῶν

καὶ βουλευτῇ Λευκάδος τὸ περὶ Δοξαρά πιστοποιητικὸν τοῦ περικλεοῦς Φραγκίσκου Μοροζίνη παρατιθέμεθα.

« Noi Francesco Morosini K^e Procr per la Ser^a Rep^{ca} di Vinetia Capitan General.—Tratta l'origine et i propii natali il fedel Nicolò Doxarà nella Provincia di Maina hà per istinto ingenito di devotione, e di fede abbandonata la patria e le sostanze per viver sotto l'ombra della Publica protezione, ricovratosi al Zante, hà colà con la permanenza di molti anni rafinata la sua constanza, stabilendosi più sempre nella brama di chiuder la vita sotto questo Serenissimo Dominio; in sorta di presente la mossa dell'armi, hà d'ordine nostro intrapresa la funzione importante e perigliosa di trattar con i Primati et abitanti della Provincia medema i maneggi della loro sollevatione contro Turchi, per cui replicati i viaggi anco in stagione difficile, hà sortito i punti più essenziali, che conclusi poscia da Noi con appuntamenti, e concerti, sorti gloriosamente l'acquisto di essa Provincia, che con la resa delle tre Fortezze sopra d'essa da Turchi errette, e mantenute s'è ridotta a publico assoluto possesso. Ad operatione di così gran rimarco, però essendo singolarmente valso l'impiego, e l'opra del precitato Doxarà, che con desterità trattò, e sorti anco avvantaggiosamente la resa delle reggia munificenza del Principe a consolatione del suo animo, et a sostegno dell'età sua cadente. Sopra il motivo però de'suoi humilissimi ricorsi et a riconoscenza del suo merito le concedemo per virtù delle presenti con l'autorità del Capitanato nostro General l'edificio con quattro rode di molino d'acqua, situato nel luogo de Mandigna nel territorio di Sarnata a riva del mare, era di ragione del publico errario di Constantinopoli, perchè habbi liberamente a godere il beneficio nella propria persona e de suoi heredi in perpetuo, senza obligazione, ne aggravio imaginabile, e con il pieno indulto medemo anco le concedemo la casa, che già dentro della Fortezza sudetta di Sarnata gl'è stata assegnata in cui haver possi il ricovero pur perpetuamente con suoi heredi così che contribuite le di lui benemerite fatiche possa benedire la Publica generosa benignità negl'effetti delle sue gratiose beneficenze. Concedendo in ordine acciò il registro alle presenti per la loro inviolabil essecutione.

Data d' Galera nostra Cap. Gen. Porto di Citres 10 Ottobre 1683 S. N. »

θεωμένων εϋρηνται, ἐν τε Λευκάδι καὶ Κερκύρᾳ ὡς συγγραφεὺς δ' εἶνε γνωστὸς ἐκ τῶν ἐξῆς δύο φιλοπονημάτων αὐτοῦ

— Τέχνη ζωγραφίας. αψκ'.

— Παναγιώτη Δοξαρά ἱππέως Πελοποννησίου ζωγράφου, περὶ ζωγραφίας κατὰ τὸ αψκ'.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον εἶνε μετάφρασις εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν διαφόρων πραγματειῶν τοῦ Λεονάρδου Βίντζη, Λέοντος Ἀλβέρτου, καὶ Ἀνδρέου Πότζου, μετὰ προλόγου καὶ ἐπιγράμματος Λεοντίου τινος μοναχοῦ Πελοποννησίου, ζωγράφου καὶ τούτου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Τὸ δὲ δεύτερον εἶναι πρωτότυπος τοῦ Δοξαρά συγγραφὴ, καὶ σώζεται ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Παύλῳ Λάμπρφ.

Ἔνα τῶν υἱῶν τοῦ Παναγιώτου, ὁμώνυμον τῷ πάππῳ καὶ γεννηθέντα ὁμοίως ἐν Καλάμαις, παραλαβὼν ὁ περιφανὴς τῆς Κερκύρας ὑπερασπιστὴς Σουλεμβούργος κατέταξεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν ἀξιωματικούς, καὶ ἀνέδειξεν ἔπειτα ταγματάρχην. Ἀποσταλὴς δ' εἶτα ὁ Νικόλαος εἰς Βενετίαν ἐξεπαιδεύθη τὴν ζωγραφικὴν παρὰ τῶν ἐν τῇ μητροπόλει ταύτῃ ἀρίστων καλλιτεχνῶν. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κέρκυραν ὠνομάσθη ἐν ἔτει 1745 ὑπὸ τῆς πολιτείας ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς τῆς πόλεως καὶ πάσης τῆς νήσου. Μετοικήσας δ' ὕστερον ἐν Ζακύνθῳ ἐνησχολήθη εἰς τὴν προσφιλεῖ τέχνην, καὶ λαμπραὶ ζωγραφίαι αὐτοῦ εϋρηνται ἐν τῷ ναῷ τῆς Μεταμορφώσεως (¹).

Περὶ τοῦ Νικολάου Δοξαρά ἐνετύχουεν παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ ἐν πρωτοτύπῳ καὶ τὰ ἐξῆς ἔγγραφα.

Nous Matthias Ioannes Comte S. E. R. de Schulembourg, feld-marchal et général en chef de la serenissime republique de Venise, chevalier de l'Aigle Noire de l'Ordre de S. M. Prussienne.

La famille du chevalier Panajotti Doxara s'étant retirée du joug des Turcs du Royaume de Morée, où elle possedoit des biens considerables, et qu'elle a tout abandonnée par l'affection et zèle pour la serenissime Republique: cette famille étant outre cela meritoire par les services que ses ancêtres ont rendu au Public, dans l'acquisition du dit Royaume: tous ces merites et prerogatives nous ont porté de prendre sous notre protection la dite famille: de sorte qu'ayant

(¹) Ἑλληνομνημῶν Α'.—Ν. Κατραμῆ, ἱστορικαὶ διασαφήσεις περὶ Βουλγάρων, ἐν Ζακύνθῳ. Ὁ Κ. Μουστοξύδης ἐξ ἐσφαλμένων παραδόσεων ἀπέδωκεν εἰς τὸν πατέρα τὰ καλλιτεχνήματα τοῦ υἱοῦ· διότι, ὡς ἀπέδειξεν ὁ Κ. Κατραμῆς, αἱ ἐν τῇ Φανερωμένῃ ζωγραφίαι εἰσὶν ἔργα τοῦ Νικολάου, καὶ οὐχὶ τοῦ Παναγιώτου Δοξαρά. Ἐπίσης κατὰ λάθος ἀπεδόθη εἰς τὸν ἐν λόγῳ Νικόλαον ἡ εἰκὼν τῆς λιτανίας τοῦ ἁγίου Διονυσίου, γραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου ζωγράφου καὶ στυριοῦ ποιητοῦ Κουταύζη.

recouvré chez Nous l'heritier Sr Doxará, homme de toute probité, dont les qualités personnelles étoient aussi ornées de l'art de peinture, Nous avons employé tous nos soins pour que le Gouvernement donne quelque moyen de subsistance à ces pauvres gens; comme cela a réussi, la Republique lui ayant accordé des revenus a Sainte Maure, à la mort du dit Chevalier Doxara, ayant laissé plusieurs orphelins, entre autre l'enseign Nicola Doxara, celui-ci nous l'avons pris a notre service parmi les officiers de notre suite, l'ayant déclaré Capitaine après. Il a un talent particulier entre autre pour l'art de dessiner et de peindre, c'est pourquoi nous avons trouvé à propos de le mettre chez les premiers peintres d'ici pour le perfectionner, de sorte que pendant dix années de suite que nous l'avons eu dans la maison, il en est parvenu à un point de ne pas regretter son tems; ce qui a fait que nous luy avons confié le soin de notre gallerie. La connoissance qu'il a de la peinture, la fidelité et probité, qu'il nous a témoigné dans plusieurs rencontres d'achat des tableaux fait, que nous lui en temoignons par celley de la gratitude: outre l'assistance que nous lui prétons a son départ pour chez luy, le recommandant d'ailleurs très instamment a quiconque appartiendra de lui pouvoir être utile en ce qui le pourroit regarder de près. En foi de quoi nous avons signé et fait sceller de notre Sceau. Venise le 8 Aout 1738.

Conte di Schulembourg.

Jean Frederic Wetner secretaire.

Petrus Grimani Dei gratia Dux Venetiarum, Nobili et sapienti viro Danieli Delphino provisorio nostro Generali Maris fideli dilecto salutem et dilectionis affectum. Abbiamo col Collegio questo giorno in concorrenza d'altri benemeriti ufficiali eletto capitano attuale sopra cotteste ordinanze di Corfù città e borghi il capitan Nicolo Doxará, che ad esempio dell'avo, e del padre, che doppo resi i più utili servigii nel corso di due guerre si sacrificorono per le publiche glorie, avendo meritato prima d'esser distinti del titolo di Cavallieri per la dedicatione al publico nome ottenuta da tutti li popoli di Maina. Intraprese il servizio in figura d'ufficial di goletta, applicatosi allo studio delle matematiche sotto la disciplina del tenente general Gianeix talmente riuscì che meritò di conseguire il titolo di Capitan ingegnere, come il tutto risulta dagli attestati, e fedì, che lo accompagnano. Che però ordinarete sia adnesso all'exercicio della carica stessa in luoco di chi vi si attrova per modo di proviggione, per trattenersi esso Doxará il restante tempo degl'anni cinque per poscia esser tramutato dall'una all'altra isola col metodo prescritto dal Decteto 30 Xbre 1744 per godere la paga, obblighi e prerogative alla stessa attinenti e godute da

da suoi precessori, certi di ritrarre dallo stesso un buon servizio, come hà fatto per il passato nelle pubbliche occorrenze.

Data in Nostro Ducali Palatio die vigesima sexta Novembris, indictione nona, MDCCXXXV.

Aloysius Mocenico Dei gratia Dux Venetiarum etc. Nobili et sapienti viro Ioanni Paolo Tervisano de suo mandato provisorio Cessalonix, fideli dilecto salutem et dilectionis affectum. Abbiamo col Senato questo giorno tramutato capitano sopra la compagnia delle ordinanze di Cessalonix, Lixuri, il capitano attual Nicolò Doxarà, che serviva a Cerigo, ed in luogo del capitano attual Demetrio Caridi; che però lo farete admettere all'exercizio della carica stessa per servir in essa il solito tempo degli anni cinque, e poi essere tramutato e con la paga di capitano attual solita e goduta da suoi precessori, promettendosi dallo stesso un utile servizio.

Data in Nostro Ducali Palatio die quarta Iunii, indictione quinta, MDCLXXII.

Ἐκτὸς τούτων εὐρηνται παρὰ τῷ αὐτῷ Σταματοπούλῳ καὶ τὰ ἐξῆς τρία περὶ Νικολάου Δοξαρά ἔγγραφα· 1) Πιστοποιητικὸν τοῦ προβλεπτοῦ Κερκύρας Μάρκου Κουερίνη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Δεκεμβρίου 1746 μαρτυροῦντος τὴν ὑπὸ τοῦ Νικολάου Δοξαρά, ὡς ταγματάρχου τῆς χωροφυλακῆς, ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἀξιέπαινον διαγωγὴν· 2) Ὅμοιον τοῦ προβλεπτοῦ Κεφαλληνίας Πασχάλη Κικόνια (24 Ἰαννουαρίου 1752) πιστοποιοῦντος τὴν καλὴν τοῦ Νικολάου ἐν τῇ νήσῳ διοίκησιν· καὶ 3) ἔγγραφον τοῦ προβλεπτοῦ Ζακύνθου Ζανφραγκίσκου Μανολέττου (4 Αὐγούστου 1761) ὁμολογοῦντος, ὅτι ὁ Δοξαράς ὡς ταγματάρχης τῆς χωροφυλακῆς συνετέλεσεν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τοῦ τόπου, τὴν καταδίωξιν τῶν κακοποιῶν, καὶ τὴν πειθαρχίαν τῆς ἐγχωρίου πολιτοφυλακῆς.

Ἰάκωβος Πυλαρινός.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῇ 9 Ἰαννουαρίου 1659. Ἐν πρώτοις ἐσπούδασε, κατὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, τὰ νομικὰ ἐν Βενετίᾳ καὶ Πατάβῳ. Ἀναδειχθεὶς νομοδιδάσκαλος δεκαεξέτης, κατήλθεν εἰς τὴν πατρίδα, πλὴν ἡ ὄψις τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς ἐπιστήμης ἡ κατὰ χρεῖς ἀνάγκασαν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπη τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἱπποκρατικὴν τέχνην. Ὅθεν ἐπαναστρέψας εἰς Πατάβιον, μετὰ τοσοῦτου ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν νέαν ἐπιστήμην, ὥστε μετὰ διετὴ φοίτησιν ἔλαβε τὸν στέφανον τῆς ἱατρικῆς. Φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν γῆν τῶν ὀνείρων του, ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας, καὶ μεταβὰς εἰς Κρήτην ἤρχισε νὰ μετέρχεται τὸν ἱατρὸν πρὸς πορισμὸν τῶν εἰς περικιτέρω ὁδοιπορίαν ἀναγκαίων. Ἦ

εὐτυχῆς ἐκβάσις τῶν θεραπειῶν του, καὶ ἡ διαδοθεῖσα φήμη τῆς ἐμπειρίας του ἐπληροφόρησαν τὸν Ἰσμαήλ πασάν, διοικητὴν τῆς νήσου, ὅστις προσέλαβε τὸν Πυλαρινόν, ὡς ἀρχίατρον, μὲ γενναῖον μισθόν. Ἐκ Κρήτης ὁ Ἰάκωβος μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετερχόμενος τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ μέχρι τοῦ 1684 ἀπελάμβανε μεγίστης ὑπολήψεως, ὅτε ὁ πρίγκηψ Καντακουζηνὸς διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβεν αὐτὸν εἰς τὴν αὐλήν. Μετὰ τριετὴ ἐν Βλαχίᾳ διαμονὴν ὁ Ἰάκωβος ἐπανεστρέφεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἔνθα εὔρε τὸν πατέρα του τεθνηκότα. Διατρίψας ἐν Κερκλληνίᾳ ἐπὶ ἔτος, μετέβη τῷ 1687 εἰς Γερμανίαν καὶ Ῥωσσίαν. Ἡ φήμη τοῦ ὀνόματός του προηγηθεῖσα γνωστὸν κατέστησε τὸν Πυλαρινόν, προσληφθέντα ἀμέσως ὡς ἀρχίατρον ὑπὸ Πέτρου τοῦ Μεγάλου.

Φύσει ἀδύνατος καὶ φιλάσθενος ἠναγκάσθη μετ' οὐ πολὺ νὰ ἐγκαταλίπη τὸ ψυχρὸν τῆς Ῥωσσίας κλίμα, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν προσελήφθη ὑπὸ τοῦ τότε ἀρχιναύαρχου τῆς Δημοκρατίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὡς ἱατρὸς τοῦ στόλου. Ἐν ἔτει 1694, ἀποθνήσκοντος τοῦ Μοροζίνη, ἐπανεστρέφεν ὁ Ἰάκωβος εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν μεταβάς εἰς Βλαχίαν, προσεκλήθη ὡς ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας· ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διατρίψας ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Βελιγραδίου ἐπανεστρέφεν αὖθις εἰς Κερκλληνίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐνεχώρησε διὰ Λιθόρνον, Σμύρνην καὶ Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινε μέχρι τοῦ 1701. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Σερβίας καὶ αὖθις προσεκάλεσε τὸν Πυλαρινόν μὲ μισθὸν χιλίων πεντακοσίων φλωρίων ἑτησίως· ἐπὶ τρία δ' ἔτη διαμείνας παρ' αὐτῷ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐμάστιζε τὴν Εὐρώπην ἡ φρικώδης τῆς εὐλογίας νόσος, καθ' ἧς ἡδυνάτει πᾶσα ἱατρικὴ συνδρομὴ. Γυνή τις τότε, ἐκ Θεσσαλίας καταγομένη, ἐπενόησε τὸ κατὰ τῆς φθοροποιοῦ ταύτης νόσου ἀλεξιτήριον κέντρισμα, πρὶν ὁ Γέννηρ ἐφεύρῃ τὴν δαμαλίδα· ἡ δὲ θεραπεία τῆς Θεσσαλίδος μεταδοθεῖσα ἐφ' ὅλου τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐξηστειότο ἐπιτυχῶς ὑπὸ Ἑλληνίδων.

Κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον διέτριβεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἕτερος Ἕλλην ἱατρὸς, ὁ Ἐμμανουὴλ Τιμόνης, Χῖος πιθανῶς τὴν πατρίδα. Ὁ Πυλαρινὸς μετὰ τούτου ἐξήτασαν τὴν θρυλλουμένην ἐγκέντριν, καὶ ἐπιστημονικῶς ἐπέισθησαν περὶ τῆς ὠφελείας. Ὁ Τιμόνης ἐν ἔτει 1713, ὡς μαθητὴς καὶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης, ἀνήγγειλε τὴν ἐφεύρεσιν πρὸς τὸν Ἀγγλὸν ἱατροδιδάσκαλον Βόδβαρντ, ὁ δὲ

Πυλαρινὸς πρὸς ἕτερον Ἀγγλον, φυσιολόγον καὶ ἱστορικόν, τὸν Γουλιέλμον Σέραρδ, πρὸξενον τότε ἐν Σμύρνῃ, δημοσιεύσας κατὰ τὸ 1715 ἐν Βενετία λατινιστὶ καὶ ἰδίαν πραγματείαν περὶ τοῦ ἐγκεντρίσματος.

Ὁ Ἰάκωβος ἐπ' ὀλίγον διατρίψας εἰς Βενετίαν, μετέβη εἰς Λιθόρνον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην καὶ Ἀλέπιον, ἔνθα διέμεινεν ὀλίγον καιρὸν μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν· ἐκεῖθεν περιηγήθη τὴν Αἴγυπτον, καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας Ἀσκανίου Ἰουστινιάνη, διωρίσθη γενικὸς πρόξενος αὐτῆς ἐν Σμύρνῃ· μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὸ πολυάσχολον τοῦτο ὑπουργημα, παραιτηθεὶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἡσχολήθη εἰς ἔρευναν τῶν κωδίκων τῆς Μαρκιανῆς βιβλιοθήκης, καὶ εἰς ἱατρικὰς συγγραφάς.

Ἀπεβίωσεν ὁ Πυλαρινὸς τῷ 1718, ἑξηκονταέτης τὴν ἡλικίαν. Ἡ στέρσις τοῦ ἐθρηνήθη ὑφ' ὅλων τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἐπὶ τοῦ τάφου του, σωζομένου ἐν Παταβίῳ, ὁ Παπαδόπουλος ἐχάραξε λατινιστὶ ἐπίγραμμα, ἔχον οὕτως ἐν μεταφράσει·

« Μνημεῖον Ἰακώβου Πυλαρινοῦ, εὐγενοῦς Κεφαλλήνου, ἱατροδιδασκάλου, ἀνδρὸς περιωνύμου πρὸς τε Ἀἶκας, Ῥώσους, καὶ Θράκας, ἐν Ἀσίᾳ τε καὶ Αἰγύπτῳ διὰ τε τὴν τέχνην, φρόνησιν, χρηστότητα, καὶ τὴν ἐν τοῖς δημοσίοις οἰκονομίαν, ἀποβιώσαντος ἐν ἔτει σωτηρίῳ αψιτή. ἐτῶν ξ' ». »

Συγγράμματα.

—Nova et tuta Methodus Variolam excitandi per transplantationem, nuper inventa, et in usum tracta, qua rite per acta, immunia in posterum praeservantur ab hujusmodi contagio corpora. Venetiis 1715. (Ἀνετυπώθη ἐν Νυρεμβέργῃ 1717, καὶ Leyde 1718).

—Ἱατρικὴ ὑπερασπιζομένη, ἥ παρατηρήσεις ἀναιρετικαὶ τῆς ἀπάτης τῶν νεοφανῶν φρονημάτων. 1717. (Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου, ἰταλίστι γεγραμμένου καὶ ἀπαρτιζομένου ἐκ τετρακοσίων σελίδων 42ου σχήματος, ὁ Πυλαρινὸς ἀνέτρεψε τὰ ὑπὸ Ἰωσήφ Γαζόλα κατὰ τῶν ἱατρῶν λεχθέντα).

Ὁ Μορέλλης μετ' ἐπαίνων ἀναφέρει τὴν εἰς Αἴγυπτον περιήγησιν τοῦ Πυλαρινοῦ, ἄγνωστον ἐν ποίᾳ βιβλιοθήκῃ κατακειμένην μετ' ἄλλων φιλοπονημάτων τοῦ σοφοῦ Ἑλλήνος (*).

Ἰάκωβος Μάνος.

Ἐγεννήθη εἰς Ἄργος τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι, καὶ ἰδίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα καὶ εὐκλεῶς ἐδίδαξε. Μετὰ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τῆς σχολαρχίας τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς

(*) Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων, τόμ. Β'.

Γερασίμου τοῦ Ἀκαρναῆνος (1702), ὁ Ἰάκωβος, θερμῇ προτροπῇ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μαυροκορδάτου, ἀνείληφε τὴν σχολαρχίαν ταύτην καὶ διὰ βίου παρέμεινε. Ἀνηγορεύθη καὶ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ὑπατος τῶν φιλοσόφων « ἄτε δὴ σοφός, πολυμαθής, μιμητὴς κατὰ λόγου » ἰδέαν τῶν ἐξόχων παλαιῶν Ἑλλήνων, δεινὸς τῶν Ἀριστοτελικῶν » δογμάτων καὶ προασπιστὴς τούτων ἀνένδοτος, βαθὺς καὶ ἐν τοῖς » θεολογικοῖς » ὡς λέγει ὁ σοφὸς Κωνστάντιος. Πότε ἀπέθανεν ὁ Ἰάκωβος ἄδελον· ἐξ ἧς ὅμως τῷ 1709, ὅτε τὸν ἐπικήδειον εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον ἐξεφώνησε, καὶ τῷ 1716, καθ' ὃν χρόνον εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, ἐκ μεγάλου διερμηνεύς εἰς ἡγεμόνα προαχθέντα, ἐγκωμιαστικὸν λόγον συνέθετο· κατὰ δὲ τὸν Προκόπιον ἔζη ἔτι τῷ 1721. ●

Τοῦτον Μάναν γράφει ὁ Μοσχοπολίτης Προκόπιος, καὶ Μάνον ὁ Κωνστάντιος· αὐτὸς δὲ οὗτος γράφεται Ἰάκωβος Ἀργεῖος, καὶ παρ' ἄλλων Ἰάκωβος ὁ ὑπατος τῶν φιλοσόφων.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτου δύο λόγοι ἐν ἀρχαῖζούσῃ ἑλληνίδι ἐτυπώθησαν· καὶ ὁ μὲν ἐπικηδεῖός ἐστιν εἰς Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον προταχθεὶς τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἰουδαϊκῶν (σελ. 1—23), ὁ δ' ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας (').

Μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ τῶν τότε περιφανῶν, ὡς Νικόλαος, καὶ Ἰωάννης Μαυροκορδάτοι οἱ ἡγεμόνες, Δημήτριος Προκοπίου, Σαμουὴλ ὁ πατριάρχης, κλπ.

Χρῦσανθος Νοταράς.

Καταγόμενος ἐκ τοῦ ὁμωνύμου τῆς Κορινθίας οἴκου ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ὑπὸ τοῦ θεοῦ του Δοσιθέου, ὅστις ἀπέστειλεν ὕστερον τὸν Χρῦσανθον εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὰς ὑψηλὰς ἐπιστήμας, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν διέτρεξε πᾶσαν τὴν σοφὴν Εὐρώπην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του. Εἰς Παρίσιους διέτριψεν ἀρκετὸν χρόνον πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων, καὶ ἠκροάσθη μετὰ ζήλου διακαοῦς τὴν σειρὰν τῶν μαθημάτων τοῦ περιφήμου Κασίνη, ὅστις συνέλαβε πρὸς τοῦτον ἰδιαίτους εὐνοίαν. Ἐν τῇ γαλλικῇ μητροπόλει ἐσχετίσθη μετὰ πάντων τῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμας διαπρεπόντων, καὶ ἰδίως τοῦ διασχήμου Ἰησουΐτου Λεκιένου,

(') Προκοπίου Μοσχοπολίτου § 80.—Κωνσταντίου, περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς.

πρὸς ὃν ἐχορήγησεν ἄφθονον ὕλην εἰς συγγραφὴν τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς.

Καταβαίνων εἰς Ἑλλάδα διήλθε διὰ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς· μετὰ μεγάλης πομπῆς ὠδηγήθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν καὶ ἀπήγγειλε, κατὰ τὴν τότε συνθήειαν, λόγον ἔν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἐν Εὐρώπῃ μακροχρόνιος διατριβὴ του οὐδὲλως ἐκλόνισε τὴν πρὸς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀκράδαντον πίστιν του. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπαρουσιάσθη μετὰ πομπῆς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον καὶ εὐμενῶς ἐδεξιώθη.

Τῇ 5 Ἀπριλίου 1702 ἐχειροτονήθη ὑπὸ Δοσιθέου μητροπολίτης Καισαρείας, καὶ τῇ 6 (¹) Φεβρουαρίου 1707, ἤτοι τῇ ἐπιούσῃ τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ του, ἐξελέχθη κοινῇ ψήφῳ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, « συνεχίσας καὶ αὐτός, κατὰ Παλαμὰν, τὴν χρυσὴν σειρὰν τῶν μὲν » ἀρετῇ πρακτικῇ, τῶν δὲ καὶ σοφίᾳ θεῇ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ τὸν » Ἀδελφοθέου θρόνον κοσμησάντων. Φιλοτιμούμενος καὶ οὗτος μὴδ' » ἐλάχιστον ἀπολείπειν τῆς προηγησαμένης τῶν πατριαρχῶν δι- » δοχῆς ἤρξατο πᾶσαν γῆν ὀρθόδοξον κόποις τε καὶ μόχθοις ἀφο- » ρήτοις, ἀλλὰ καὶ σωματικαῖς κακοπαθείαις δεινότεραις περιϊὼν, δύο » συνάμα κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον ἀποστολικά ἔργα κατεργάζε- » σθαι, ἔνθεν μὲν τὴν τῶν ἀπανταχοῦ φιλοχρίστων ὑπὲρ τοῦ πανα- » γίου Τάφου λογίαν συλλέγων πρὸς τὴν κυβέρνησιν καὶ διεξαγωγὴν » τῶν ἀδιαλείπτων καὶ βαρυτάτων τῶν ἁγίων τόπων ἀναγκῶν, οἷον » σὺν τόκῳ τὰς δωρεὰς ἀποτίων, ἡδυτάτῃ καὶ μελιρρύτῳ γλώσσει » τὸν εὐαγγελικὸν ἀπανταχοῦ διασαλπίζων λόγον καὶ τούτῳ τοὺς » μὲν ἀμελεῖς πρὸς τὴν τῶν θεῶν ἐντολῶν ἐργασίαν διανιστῶν, τοὺς » δ' ἐπιμελεῖς εἰς μείζονα παροτρύνων προσαγωγὴν, τοὺς τε ἁμαρτω- » λους παραμυθούμενος καὶ εἰς μετάνοιαν φέρων, καὶ τοὺς δικαίους » αὖθις εἰς τὴν ἀγαθὴν καὶ τελειοτέραν ἐπιστηρίζων κατάστασιν, καὶ » πάντας ἀπλῶς πρόβατα τῆς δεξιᾶς καὶ ἐκλεκτῆς μερίδος τῷ Χρι- » στῷ προθυμούμενος παρυστῆσαι... Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἅπασι πρῶ- » τιστον πάντων, ὑπὲρ οὗ οὐδὲ κόπων, οὐδὲ ἀγώνων, οὐδὲ χρημάτων » ὅλως ἐφείδετο, τὴν τοῦ πατριαρχικοῦ αὐτοῦ θρόνου συντήρησιν τε » καὶ βελτίωσιν καὶ εὐημερίαν καὶ εἰρηναίαν κατάστασιν ἡγούμενος, » τοῦτο ἀείποτε καὶ πανταχοῦ ἐβουλεύετο, καὶ περὶ τούτου τὰ πάντα » ἔλεγε καὶ ἔπραττε (²) ».

(¹) Ὁ Νικολόπουλος γράφει 8 Φεβρουαρίου, (²) Ἱεροσολυμίς σελ. ψξβ'.

Μετὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων ἐγκατάστασιν ὁ Χρῦσανθος ἐλθὼν εἰς Παλαιστίνην διετάξατο καλῶς τὰ τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ ἐκκλησίας, καὶ συγκροτήσας σύνοδον ὥρισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑποκειμένων μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν, καὶ ἐπισκοπῶν. Εἶτα δ' ἐπελήρθη τῆς διεκδικήσεως τοῦ μεγάλου τρούλλου τοῦ ἱεροῦ κουβουκλίου τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Λατίνοι διίσχυρίζοντο δικαιώματα κατοχῆς· καὶ τὰς μὲν στρεψοδίκους αὐτῶν ἐνεργείας ὁ ἀείμνηστος Δοσίθεος εἶχε ματαιώσει, δὲν ἡδυνήθη ὅμως ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ, παρακωλυόμενος ὑπ' αὐτῶν. Ὁ Χρῦσανθος πολλὰ καταβαλὼν μέσα κατῴρθωσεν ἐπὶ τέλους ἵνα ἐκδοθῇ σουλτανικὸν φερμάνιον, δι' οὗ ἀνέτιθετο αὐτῷ ἡ ἐπισκευὴ καὶ ἀνακαίνισις οὐ μόνον τοῦ μεγάλου τρούλλου ἀλλὰ καὶ παντὸς τοῦ ναοῦ.

Συνδρομῇ τῶν φιλοχρίστων ἀνεκαίνισεν ὁ ἀκάματος πατριάρχης τὸν ἐν Ἰόππῃ ξενῶνα, καὶ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετόχιον τοῦ παναγίου Τάφου, συστήσας καὶ τὸ ἐν Γαλατᾷ Ἀστεροσκοπεῖον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ῥωμαϊκὴ δολοπλοκία δὲν ἔπαυεν ἐργαζομένη ἐν Παλαιστίνῃ, θέατρον πολλάκις οἰκτρὸν καταστήσασα τοὺς θεοβαδίστους τόπους, καὶ ὁ Χρῦσανθος δὲν ἔπαυσεν ἀντιτασσόμενος εὐθαρσῶς καὶ διαλύων πᾶσαν μηχανορραφίαν τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶχον καὶ τὸ πλεονέκτημα ἰσχυρῶν παρὰ τοῖς κρατοῦσι προστατῶν. Ἀξιοπερίεργος δὲ εἶνε, διὰ τὸ μετριοπαθὲς ὕφος καὶ τὸ συνδιαλλακτικὸν πνεῦμα ἐπιστολὴ τις τοῦ Χρυσάνθου πρὸς τὸν πάπαν Ἰννοκέντιον ΙΓ', ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς. « Ἔως πότε ἀνέχεται, μακαριώτατε καὶ ἐπιεικέστατε πάτερ καὶ δέσποτα, ὁ ἀποστολικὸς ὑμῶν θρόνος, καὶ ἡ ὑπεροχικὴ αὐτοῦ ἀξία νὰ διώκηται ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία ὑπὸ τινων διεσθαρμένων καὶ ἀναιδῶν ἀνθρωπαρίων; οἷτινες ἀγωνίζονται τῇ δοκῇσει μὲν τάχα πρὸς οἰκοδομὴν ψυχῶν, τῇ δὲ ἀληθείᾳ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν εἰς ἀπώλειαν. Μνήσθητι, μέγιστε ἀρχιεράρχα, τὸ τοῦ κυρίου πρὸς τὸν Κερυφαῖον αὐτοῦ εἰπόντος, καὶ σὺ ποτε ἐπιστρέψας στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου· καὶ ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν καιρὸν τῆς ἱερᾶς σου ἀρχιερατείας, τοὺς πνευματικούς σου ὀρθαλμούς καὶ ἐπὶ τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, τὴν ποτὲ μὲν ὑπέρλαμπρον, αἰεὶ δὲ εὐσεβεστάτην, καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομοῦσαν, τανῦν ὅμως πικρῶς πιεζομένην καὶ ταραττομένην ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων χαλεπῶν, καὶ ἀγρίων κυμάτων. Εἰ δὲ

» μή γε, καὶν πρόσταξον, ἐπικύρωσον, νομοθέτησον, ἵνα ἑῷσι ταύτην
 » ἀνεπηρέαστον οἱ ταραττοντες ψευδάδελφοι· καὶ τοῦτο νομίζεται
 » παρ' ἡμῶν μέγιστον καὶ ἐξαίρετον εὐεργέτημα, καὶ ἀπαρχὴ τῆς
 » καλοκαγαθίας καὶ φιλανθρωποῦ εὐγνωμοσύνης αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς ⁽¹⁾ ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Χρῦσανθος τῇ 7 Φεβρουαρίου 1731 ⁽²⁾, διαδεχθεὶς εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ὑπὸ τοῦ ἐξ Αἰνῶ Μελετίου ⁽³⁾.

Συγγράμματα.

—Περὶ ἱερωσύνης λόγος ἐγκωμιαστικὸς σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ προσφωνηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἔνδον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς ἀγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἦτοι τοῦ ἀγίου Τάφου, ἥνικα ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Καισαρίας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἔτει τῷ Σωτηρίῳ αψβ' Ἀπριλίου 6, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Λαμπρᾶς. (Εἰς 4 ἐκ σελ. 28, ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ ἄνευ ἔτους).

—Περὶ τῶν ὀφφικίων τῆς μεγάλης ἐκκλησίας κλπ. ἐν Βουκουρεστίῳ 1745 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1778.

—Εἰσαγωγὴ εἰς τὰ γεωγραφικὰ καὶ σφαιρικά. Ἐν Παρίσις 1746.

—Ἱστορία καὶ περιγραφὴ τῆς ἀγίας γῆς καὶ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, Ἐνετίῃσι 1728.

—Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ὑπεροχῆς τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῦ ἀγίου καὶ ζωοδόχου Τάφου. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1728.

—Ἀντίρρῃσις εἰς τὰ ὅσα κακῶς καὶ ψευδῶς καὶ ἀναρμόστως λέγονται εἰς τὸ προσκυνητάριον τοῦ ἀγίου ὅρους Σινᾶ, Ἐνετίῃσι 1732. (Ἐγραψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1731, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου του).

—Διήγησις τῆς ἀλώσεως Τεμεσβαρίου ὑπὸ Τούρκων.

—Τύποι προσηγοριῶν ὧν χρῶνται τανῦν οἱ νεώτεροι Ἕλληνες. (ἐξεδόθη ὑπὸ Φαβρικίου ἐν Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τομ. ΙΑ').

—Διασάφησις ἀπλὴ καὶ σύντομος εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος, συλλεγείσα ἐκ διαφόρων ἐρμηνευτῶν παρὰ Χρυσάνθου ἱεροδιακόνου Ἱεροσολυμίτου.

—Εὐαγγέλιον διωρθωμένον εἰς πολλὰ ἑλλειπῇ μέρη μετὰ κανόνων τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου.

—Ἐπη ἡρώελεγεῖα εἰς Συρίγον καὶ τὴν Ἀντίρρῃσιν αὐτοῦ.

—Ὀμιλῖαι ἐκ τῶν πολλῶν εὐρεθεῖσαι καὶ σπουδῇ καὶ δαπάνῃ Μελετίου πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐκδοθεῖσαι, Ἐνετίῃσι 1734. (Κατὰ Παλαμὰν σώζονται καὶ ἕτεροι ἀνέκδοτοι).

—Ἐπιστολαί. (Εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Μαρωνίτου Ἀσσεμά-

(1) Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει φιλολογικοῦ Συλλόγου Δ' σελ. 136.

(2) Κατὰ λάθος Νικολόπουλος 1733.

(3) Nicolopulo, Biographie Universelle tom. 31—Παλαμὰ Ἱεροσολυμίας.

του (tom. I. σελ. 634) μνημονεύεται ἐγκύκλιος ἑλληνο-αραβιστὶ τοῦ Χρυσάνθου τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1711. Ἐτέρα δ' ἐγκύκλιος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου ἑλληνο-αραβιστὶ τυπωθεῖσα ἐν Ἀλεπίῳ τῷ 1722 θεωρεῖται ἔργον τοῦ Χρυσάνθου. Πλεῖσται δὲ ἄλλαι εὑρηνται ἀνέκδοτοι).

Πρὸς τοῦτοις ὁ Χρυσάνθος ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1715 ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλύμοις πατριαρχευσάντων ὑπερχλιοσελίδου συγγράμματος τοῦ Ἀποσίου προσθεῖς προλεγόμενα καὶ σημειώσεις· καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῶν ἐν Σορβὼνῃ διδασκάλων.

Σύγχρονοι τῷ Χρυσάνθῳ μνημονεύονται, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Νεόφυτος Νοταρὰς ἀρχιμανδρίτης καὶ ἐπίτροπος τοῦ παναγίου Τάφου ἐπιστατήσας εἰς τὴν ἐν ἔτει 1719 γενομένην ἀνακαινίσιν τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, καὶ Δημήτριος Νοταρὰς, ἀνεψιὸς τοῦ Χρυσάνθου, ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, ἀμφότεροι ὑπὸ Προκοπίου Μοσχοπολίτου ἀναφερόμενοι ὡς ἐν τοῖς γράμμασι διαπρέποντες (').

Μεθόδιος Ἀνθρακίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὰ μέσα τοῦ 17 αἰῶνος, καὶ περὶ τὰ τέλη τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος ὑποδύς τὸ μοναχικὸν τριβῶνιον ἠκροάσατο ἐν τῇ πατρίδι Γεωργίου τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Ἰταλίαν κατηρτίσθη τελειότερον, ἐπιδοθεὶς ἰδίως εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Περὶ τὸ ἔτος 1715 ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ εἶτα προσκληθεὶς εἰς Καστορίαν πρόεστι τῆς ἐκεῖ σχολῆς. Ἐντεῦθεν προσκληθεὶς μετέβη εἰς Σιάτισταν καὶ εὐδοκίμως διδάξας ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, ἣν διετήρει μέχρι τοῦ 1723 τῇ ἡλικίᾳ ἤδη προβεβηκώς.

Ὁ Ἀνθρακίτης ἠθέλησεν ἵνα παραδώσῃ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρίβων ἐν Καστορίᾳ μετέφρασε τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμβραγχίου, Καρτεσίου καὶ ἄλλων· ἀλλὰ κατὰ τῆς καινοτομίας ταύτης ἐξανέστησαν οἱ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ διδάσκοντες καὶ συνασπισθέντες διήγειραν δίκην σφοδροτάτου ἀνέμου ἀλλεπάλληλα κύματα καὶ λαίλαπας ψευδεπιπλάστων κατηγοριῶν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ καταποτίσαι τὴν ἀγαθὴν γῆμιν αὐτοῦ. "Οθεν διαστρέφοντες τὰς ἀφηρημένας ἐννοίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ διδασκομένης φιλοσοφίας κατεδίκαζον τὸ φιλοσοφικὸν του σύστημα, ὡς ὑποκρύπτον δῆθεν τὰς ἀρχὰς τῆς νεοκρανοῦς αἱρέσεως τοῦ Μελίνου. Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδος ταραχθεῖσα ἐκ τῶν σπερμολογιῶν τούτων προσεκάλεσεν

(') Τοῦ τελευταίου εὑρηται, ὡς ἤκουσα, μετάφρασις φιλοσοφικοῦ συνταγματίου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ περὶ τῆς ματαιότητος τῶν συμβουλῶν (Παρανίκας, σελ. 107).

εἰς ἀπολογίαὶν τὸν Ἀνθρακίτην, ὅστις ὑπακούσας ἤλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1723. Συγκροτηθείσης δ' ἐν τοῖς πατριαρχείοις συνόδου, προεδρεύοντος τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίου Γ' συγκαληθένου καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου, προσήγαγεν ὁ κατηγορούμενος τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως, καὶ ἀπελογήθη βεβαιῶν, ὅτι οὐδὲν ἔγραψε δογματικῶς ἀντιβαῖνον εἰς τὰς παραδόσεις· καὶ τὰ δόγματα τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας. Ἀλλ' ἡ ἱερὰ σύνοδος αὐστηρῶς πρὸς τοιαῦτα ζητήματα διατελειμένη ἐθεώρησε μὲν τὸν Μεθόδιον ὡς μὴ ἀφεστηκότα τῆς ὀρθοδοξίας, ἀλλ' ἐπὶ περιορισμῶ καὶ παραδειγματισμῶ τῶν φιλοσοφούντων ἀπεφάνθη ὅπως ἀποτεφρωθῇ τὸ φιλοσοφικόν του δοκίμιον, καὶ ἀπευθυνθῶσιν ἐγκύκλιοι πανταχοῦ ἵνα ὅπου ἂν εὑρεθῇ ἀντίγραφον ἢ τετράδιον τοῦ πονήματος τούτου δημοσίως παραδοθῇ τῷ πυρί (').

Ἰνα καταδειχθῇ τοῦ ἀνδρὸς ἡ χριστιανικὴ ἀρετὴ παρεντιθέμεθα τὴν ἐξῆς περικοπὴν ἐξ ἐπιστολῆς αὐτοῦ πρὸς Ἀναστάσιον τὸν ἐν Τρίκκῃ σχολαρχοῦντα, καὶ ἕνα τῶν κατηγορῶν του χρηματίσαντα, ὕστερον δὲ μετανόησαντα καὶ συγχώρησιν αἰτήσαντα καὶ λαβόντα.

« Οὐκ ἐσμὲν ἀδελφοί· οὐ μὲν πίστει, μὲν ἐκκλησίᾳ, τοῖς αὐτοῖς μυστηρίοις συνδεδέμεθα· περὶ τίνος δ' ἡ τοσαύτη ἔρις; περὶ φιλοσοφίας; ἐρεσχελίας; Ἐρρέτωσαν ἅπαντες οἳ τε πάλαι καὶ νῦν φιλοσοφούντες, οἱ ἀρχὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιπλάστους τιθέμενοι! Ἡ τῶν ἐθνικῶν φιλοσοφία, ἡ τούτων διάνοια, ὅζυτάτη πρὸς τὴν τῆς ματαιότητος θεωρίαν, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς κατανόησιν ἐξημαύρωται. Μία ἀλήθεια, Χριστὸς ἐσταυρωμένος. Οὐδὲν ἕτερον ἀληθὲς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; Ἰκανῶς κεκοπιάκατε, καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῶν πόνων ἡμῶν ἔχετε· ὅσα ἠθελήσατε ἐποιήσατέ μοι! Κατεφρονήσατε, ὑβρίσατε, ἡτιμάσατε, περιψήμά με ἀνεδείξατε, ἀποτρόπαιον ἀνθρώποις, οὐ μὴν δὲ Θεῷ. Τί ἔτι ἐπιζητεῖτε; τὰ πάλαι ἀνακυκλοῦν καὶ τὰς λύπας ἀνασταμοῦν; Ὁρᾶτε, ὅτι ἔστι καὶ ὀφθαλμὸς ἐκδικήσεως. Ταῦτα μὲν ὡς πατὴρ· ὑμεῖς δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν ὑμῖν ποιεῖτε ».

Μετέφρασεν ὁ Ἀνθρακίτης, κατὰ Ζαβίραν, τὰ συγγράμματα τοῦ Μαλεμβραγγίου, Καρτεσιῶ, καὶ ἄλλων, καὶ συνέγραψε τὰ ἐξῆς·

— Βοσκὸν λογικῶν προβάτων, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1708.

— Ὅδον μαθηματικῆς, ἣτις ἐπεξεργασθεῖσα καὶ τελειοποιηθεῖσα ἐξεδόθη ἐν ἔτει 1749 ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Μπαλάνου Βασιλοπούλου.

(') Ἀρξαθαντινοῦ ἐν Πανδόρᾳ τόμ. 1Α' σελ. 86.—Ζαβίρας.

Ὁ Κρῆς Ἰγνάτιος Μεταξόπουλος ἐποίησε τὸ ἐξῆς εἰς Ἀνθρακίτην ἐπίγραμμα δημοσιευθὲν ἐν Ὁδῷ μαθηματικῆς.

Ὡς ἐθέλοντα δύναι ἀπὸ Ἑσπερίης ἐφ' Ἐῶν,
καλὰ μαθήματα ἄγεις ὧς παλινουνεχίως,
ὦν τε ὁδηγὸς ἔης υἱέσσι σοφῶν γενετείρων,
τοῖσιν ἔσθ' ὅ' ἐξῆς, ὧς τε δίδωσι Θεός.
Τῷ θνητός περ ἔων, ὧς τετρακτὺς Μεθόδιε!
εὖρες ἀθανασίην λείμμασι σῆς σοφίης.

Ἀναστάσιος Γόρδιος.

Ἐγεννήθη εἰς Βραβιανὰ τῶν Ἀγράφων περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Αἰτωλὸν, ὑφ' οὗ ἐστάλη ἐν ἔτει 1695 εἰς Ἀθήνας πρὸς Νικόδημον τὸν Φερρᾶριον, ὧς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς ἐντεῦθεν γραφείσης πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Εὐγένιον ⁽¹⁾. Μετὰ τοῦ Νικοδήμου ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν, πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐπανελθὼν διέτριψεν εἰς Αἰτωλικὸν καὶ ἐδίδάξεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη εἰς πολλοὺς μαθητάς. Ἐν ἔτει 1711 ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἐγκατεβίωσεν εἰς τὸ μονιῆριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. Περιήρχετο κατὰ καιροὺς διάφορα τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος μέρη διδάσκων τοὺς ἐπιθυμοῦντας, καὶ ὁδηγῶν τοὺς διδάσκοντας, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ συμβουλευὼν πρὸς πάντας τὰ θεάρεστα, πρὸ πάντων δὲ τὴν φιλοπτωχίαν, ἱδρυσιν σχολείων, καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν, ὑπόδειγμα διὰ τοῦ ἐναρέτου βίου του καθιστάμενος. Προτιμῶν τὸ πάτριον ἔδαφος ἀπέρριψεν ἀξιοπρεπῶς διαφόρους προτάσεις περὶ μεταβάσεως εἰς χώρας μᾶλλον πεπολιτισμένας, ἐν αἷς καὶ ὁ βίος καθίστατο εὐάρεστος, καὶ μεγάλα ἀμοιβαί περιέμενον τὸν εἰς τοὺς ἡλιοκαεῖς τῶν Ἀγράφων βράχους φιλοσοφοῦντα μοναχόν ⁽²⁾. Τὴν 1 Μαρτίου 1729 προκισθόμενος τὸ προσεγγίζον τέρμα τοῦ βίου του συνέταξε τὴν διαθήκην, ἣ μᾶλλον τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του, καὶ μετὰ παρέλευσιν τριῶν μηνῶν καὶ ὀλίγων ἡμε-

(1) « Ἐῦραμεν καὶ τὸν κύρ Νικόδημον ὁμοῦ καὶ μὲ τοὺς μαθητάς του ὅλους ὑγιεῖς. » τοῦ ἐδώκαμεν τὸ γράμμα τῆς λογιότητός σου, καὶ τὸ ἐχάρη πολλά· ὑπεσχέθη » πῶς νὰ μᾶς ἐπιμεληθῇ· εἶναι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος πολλὰ καλός, καὶ ἐπιτή- » δειος εἰς τὰ μαθήματα... Τὸ γράμμα τοῦ κύρ Μπενιζέλλου τὸ ἐδώκαμεν, καὶ τὸ » ἐχάρη πολλά· μεγάλον ἔπαινον τῆς ἑκάμει, καὶ δι' ἄλλα πολλά καὶ διὰ τὸ γῆρας » λέγει πῶς ἦτον μικρὸν παιδί· ὅταν ἡ λογιότης σου ἤσουν ἐδῶ· εἶνε καὶ τοῦτος » λόγιος πολλὰ, καὶ φρόνιμος ἄνθρωπος ».

(2) Ὡς Νικόλαος ὁ Μυροκρηβάτης προσκαλεῖται αὐτὸν εἰς Βλαχίαν, καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι εἰς Θεσσαλίαν.

ρῶν ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ, περιστοιχούμενος ὑπὸ ἀπαρηγορήτων μαθητῶν, φίλων, καὶ συμπατριωτῶν παρέδωκε τὸ πνεῦμα, καὶ ἐτάφη εἰς τὸ προσφιλὲς μονιδριον τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, χαραχθείσης ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης:

« Ἀναστάσιος Γόρδιος ἱερομόναχος εἰς τὴν μονὴν ἁγίας Παρασκευῆς Γρανιανῶν (sic) ἀνεπαύθη ἐν κυρίῳ ἐν ἔτει αψκθ' Ἰουνίου ἡ ἁ ὥρα τῆς ἡμέρας, ἡμέρα Σάββατον ».

Παρά τῷ Γορδίῳ ἐξεπαιδεύθησαν πολλοὶ καὶ διάφοροι καταγλαῖσαντες ὕστερον τὰς ἑαυτῶν πατρίδας, ὡς Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων, Κωνστάντιος ὁ ἐκ Λοιδορικίου, Μιχαὴλ Μαυρομμάτης ἐκ Μεσολογίου, Λογοθέτης ἐκ Γαλαξειδίου, Γαβριὴλ καὶ Εὐθύμιος οἱ μοναχοὶ ἐκ Καρπενησίου, Τρίβας ἐκ Λαμίας ἡ Ὑπάτης, Ἀνθιμος Βάρτας ἐξ Αἰτωλικοῦ, καὶ ἄλλοι.

Ἔρχεν ὁ Ἀναστάσιος δύο ἀδελφοὺς ἱερομονάχους Ἀθανάσιον καὶ Εὐγένιον, ἐξ ὧν ὁ μὲν Ἀθανάσιος ἐτελεύτησεν ἐν Αἰτωλικῷ τὸ 1717, τὸν δὲ Εὐγένιον ἀποθνήσκοντα προέστηκεν ἐν τῷ μονιδρίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς, πρὸς δὲ καὶ ἀδελφὴν Φέγγων ὀνόματι.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐξύμνησαν τὴν παιδείαν καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ ἱερομονάχου Γορδίου· ὁ ἀνατυπώσας τὸ περὶ ὀρθογραφίας πονημάτων αὐτοῦ Πολυζῶης γράφει, μετὰ τινος ὑπερβολῆς βεβαίως, τὰ ἑξῆς: « Σοφώτατος καὶ ὀσιώτατος Ἀναστάσιος Γόρδιος ὁ πάνυ, ὃν Βρανιανὰ » Ἀγράφων πολίχινιον, ὅπου τὸν ἥλιον εἶδον πρῶτον κάγῳ ἐνεγκόντα, » Σταγείροις τε καὶ Κιττίῳ περὶ τῆς σεμνότητος τοῦ κλέους ἐρίζει· » οὐχ' ὅπως γὰρ τῇ θύραθεν σοφίᾳ κομῶν, ἀλλὰ καὶ τῇ καθ' ἡμᾶς » ὑπερφυεῖ τε καὶ ἱερᾷ ὁ ἱερώτατος Γόρδιος, τὸ δὲ μέγιστον πολλῶ, » μὰ τοὺς λόγους, τῷ μέτρῳ καὶ Ἀριστοτέλους αὐτοῦ καὶ Ζήνωνος » ὑπερανέστηκε ».

Συγγραμματα.

— Ποιημάτων περὶ ὀρθογραφίας ἐκ τῶν τοῦ Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ (ἐτυπώθη κατὰ πρῶτον ἐν Λειψίᾳ 1778, καὶ τῷ 1800 ἐξεδόθη ἐν παραρτήματι τῆς γραμματικῆς τοῦ Πολυζῶης ἐπηυξημένον).

— Βίος καὶ ἀκολουθία τοῦ νεομάρτυρος Σεραφεῖρ Νεοχωρίου καὶ Φερσάλων. Ἐν Μοσχόπολει 1735. (ἐν τέλει τοῦ αὐτοῦ μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἄγιον).

— Τίς ἡ βασιλεία τοῦ Μωάμεθ καὶ περὶ Ἀντιχρίστου.

— Κατὰ τὸν Φώτιον τῶν ἀνεγνωσμένων.

— Ὑπομνήματα ἀκροατικά.

- Περὶ τῶν τελικῶν ὀνομάτων, καὶ τῶν μέσων ὀρθογραφίας.
- Περὶ τῆς κατὰ λόγον ποσότητος τῶν συλλαβῶν.
- Διδαχαὶ τῶν ἀγίων Ἀποστόλων.
- Παράφρασις τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἱπποκράτους.
- Ἐπιγράμματα εἰς Νικόλαον Μαυροκορδάτον, Στέφανον Σεβέρων, Χριστόφορον μοναχόν κτλ.

—Κατάλογος τῶν ἐν τῇ μονῇ Τετάρνης ἐντύπων καὶ χειρογράφων βιβλίων (συνταχθεὶς κελεύσει Νικολ. Μαυροκορδάτου).

—Ὀνομασία τῶν τετραπόδων, ζωφίων, πτηνῶν, ἰχθύων, δένδρων, ὀπωρῶν τε καὶ βοτανῶν μετὰ σημείωμα τῆς ἐλληνικῆς λέξεως καὶ τῆς ἀπλῆς καὶ κοινῆς ἀντικρύς. (ἔγγραφή κελεύσει τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος).

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους τὸν ἀριθμὸν 750 (1683—1727).

Ἀνδρόνικος Ῥαγκαβῆς.

Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ κατήγετο, ὡς λέγει ὁ Καντεμὶρ, ἐκ τοῦ ὁμωνύμου αὐτοκρατορικοῦ οἴκου· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ προσελήφθη ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ διήλθεν ἐν βραχεὶ διαστήματι τοὺς βαθμοὺς τοῦ ἐκκλησιαρχοῦ, πρωτοκανονάρχου, πρωτεκδίκου, μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ, μεγάλου ῥήτορος, καὶ μεγάλου χαρτοφύλακος.

Ἐνυμφεύθη τὴν Ἑλένην θυγατέρα Ἀντωνίου Ῥωσσέτου βοεβόδα τῆς Μολδοβλαχίας, ἀποθανοῦσαν ἐν ἔτει 1692, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς παραθυμητικῆς Δοσιθέου Ἱεροσολύμων.

Ἐν ἔτει 1720 ἔζη, διότι τότε καταριθμεῖται ὑπὸ Προκοπίου Μοσχολοπίτου μεταξὺ τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων, ἀσχιολούμενος πρὸ πάντων ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παιδείᾳ καθ' ἣν καὶ πλείστον ἐπέδωκε.

Ὁ Καντεμὶρ ⁽¹⁾, λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Ἀνδρονίκου «*Andronic de la noble race de Rhangavi, célèbre pour sa parfaite connaissance de la langue Grecque; il était très versé dans la lecture des Pères*».

Ἀδελφον τί ὁ Ἀνδρόνικος συνέγραψε.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, συνεζεύχθη τὴν Μπαλάσσαν θυγατέρα Κωνσταντίνου Βραγκοβάνου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ⁽²⁾.

Μακάριος Πάτριμος.

Ἐφραίμ ὁ Ἀθηναῖος παραδίδωσι, κατὰ Ζαβίραν, ταῦτα περὶ τοῦ

(1) Histoire de l'Empire Ottoman, tom. II, σελ. 41.

(2) Δύσθλ. tom. IV, σελ. 116.

σοφοῦ τούτου διδασκάλου. « Οὗτος Πάτμον ἔχων πατρίδα καὶ εἰς
 » ἡλικίαν ἐλθὼν εἰς βασιλεύουσαν ἀφίκετο, καί κεισε τὰ ἐγκύκλια καὶ
 » φιλόσοφα διδασχθεῖς, διὰ προτροπῆς τοῦ Ἰθακησίου Ἀγαπίου⁽¹⁾, τοῦ
 » γνησίου αὐτοῦ φίλου κατέλαβε πάλιν τὴν ἰδίαν πατρίδα καὶ ἔμει-
 » νεν ἀγωνιζόμενος τὸν κατὰ Θεὸν ἀγῶνα ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, ἐνθα
 » τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ θεολόγος εἶδεν Ἰωάννης, ὅπου καὶ τὴν σχολὴν
 » συνεκρότησε καὶ ἐμυήθη τὰ ἄρρητα καὶ ἄλλους ἐμύησεν, ἐξ ὧν τὰ
 » πρῶτα ἔφερεν ὁ ἐμὸς γέρον Γεράσιμος ὁ ἀγιώτατος ἐκεῖνος ἀνὴρ,
 » ὃν διὰ τοῦ Ἀγαπίου ἀπέλαβεν, ἔχων αὐτὸν ὥσπερ τις Ἡρα-
 » κλῆς ἀγωνιζόμενον ἐν πᾶσιν, οἷόν τινα Ἰόλεων, νηστεία προσ-
 » καρτεροῦντες καὶ προσευχῇ καὶ τῇ παραδόσει τῶν μαθημάτων
 » τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ τῶν θύραθεν μέχρι τοῦ 1737 σωτηρίου ἔτους,
 » ὅτε πολλοὺς φωτίσας ὁ ὄντως ἀξιωμακκάριστος πάθει ἀρθριτικῶ
 » συνεχόμενος καὶ τῆς ποδαλγίας μάλιστα, τὸ μακάριον τέλος ἐν
 » Πάτμῳ ἐδέξατο τῇ ἱ' Ἰανουαρίου, πένθας πᾶσι διὰ τὴν ἑαυτοῦ
 » στέρησιν καταλιπὼν ἀπαραμύθητον μετ' ἐκεῖνον δὲ δύο ἔτη ἐπι-
 » βιούς, ὁ Ἀγάπιος ἔδωκε καὶ αὐτὸς ἐν Ἀθήναις τὸ μακάριον τέλος·
 » ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ καὶ γέρον Γεράσιμος λύπη συνεχόμενος καὶ πάθει
 » τῆς πέτρας καταπιεζόμενος μετὰ τρία ἔτη ἢ σχεδὸν καὶ τέσσαρα
 » τῆς Μακαρίου ἐντεῦθεν ἀποδημίας ἀπῆλθεν καὶ αὐτὸς πρὸς κύριον
 » ἐν Κρήτῃ ἱατρευόμενος τῇ νόσῳ τῶν τριῶν τούτων ἐμνήσθη ὡς
 » ὁμοψύχων, ἐπειδὴ καὶ τοὺς τρεῖς τούτους ὑπερμάχους τῆς ὀρθο-
 » δόξου πίστεως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνέδειξεν ἡ ἀγία Τριάς.
 » Ὑπερεῖχεν ὅμως ἐν τῷ κατὰ ῥήτορας λόγῳ ὁ κύρ Μακάριος, ὡς
 » μαρτυροῦσι τὰ ἐκεῖνου συγγράμματα ».

Ἐν δὲ τῇ ἐκδόσει τῆς ῥητορικῆς τοῦ Μακαρίου ὁ αὐτὸς Ἐφραίμ
 λέγει ταῦτα περὶ τοῦ ἀειμνήστου τῆς Πάτμου σχολάρχου. « Γυμνα-
 » σιάρχης καὶ καθηγεμὼν τοῦ κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον ἐλληνομουσείου,
 » ὁ πολὺς μὲν τῇ σπουδῇ τῶν θύραθεν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, μέγας δὲ
 » τῇ ἀρετῇ περὶ τὰ θεῖα, οἷόν εἰσι καταφανῇ τεκμήρια ἀμφοῖν τοῖνδε
 » προτερημάτων οἳ τε ἔμψυχοι κήρυκες παρ' αὐτῷ φοιτήσαντες ἔτι
 » περιόντι ἐν τῷ μετὰ σώματος βίῳ, τά τε παρ' αὐτοῦ συνταχθέντα
 » καὶ ἐκφωνηθέντα συνταγμάτια ἐλληνικῶ τε καὶ κοινῶ χαρακτῆρι,
 » ὧν ὡς κορωνὶς κρίνεται ἡ Εὐαγγελικὴ περίοδος τῶν διδασχων ..

(1) Ἀγάπιος Βουλισμάς, ἱεροκήρυξ εὐγλωττος, εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατι-
 νικῆς, ἀποβιώσας ἐν ἔτει 1739 εἰς Ἀθήνας, ἐνθα καὶ εὐδελῶς ἐτάφη.

» Ὅθεν σιωπῇ μᾶλλον τιμάσθω τὰ τοῦ ἀνδρός προτερήματα, εἴπερ
 » κατ' ἀξίαν ἀδυνατεῖ μοι ὁ κάλαμος εὐφημῆσαι ».

Συγγράμματα.

—Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ. (ἐτυπώθη δαπάνη Ἐφραίμ κατὰ πρῶτον ἐν Βενε-
 τία· βραδουργία ὁμως τῶν Λατίνων, ὑποβοηθουμένων ὑπὸ τινος καταπτύστου
 Ἑλλήνος Δημητρίου Βαλσάμου, παρεδόθησαν τὰ τυπωθέντα χίλια ἀντίτυπα
 εἰς τὸ πῦρ, διὰ τὰ ἐπαναστατικὰ προλεγόμενα καὶ τὸ ἔμβλημα τοῦ φοίνικος·
 προτροπῇ ὁμως τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου ἀνετυπώθη ἐν
 Λεϊψία τῷ 1758, ἐπιστάσις Σεραφεῖμ Πισσιδεῖου, ὅστις ἔπεμψεν ἐν ἀντίτυ-
 πον καὶ πρὸς τὸν συνετελέσαντα εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως
 λέγων «ὦ φίλε Δημήτριε Βάλαμε, ἰδοὺ ἐγὼ στέλλω σοι διὰ χάριν καὶ δω-
 ρεᾶν ἐν βιβλίον, ὅπου μὲ τὴν προδοσίαν σου παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ!»
 Ἀνετυπώθη ἡ Εὐαγγελικὴ Σάλπιγξ ἐν Λεϊψία τῷ 1768, ἐπιμελεῖα Κων-
 σταντίνου Ἀθραμίου, καὶ ἤδη παρασκευάζεται τετάρτη αὐτῆς ἐκδοσις ἐν
 Ἀθήναις).

—Ἐκθεσις κανόνων ῥητορικῶν ἱεροκλήρου, μάλιστα συμβαλλομένων, οὓς ἐκ
 τῆς λατινίδος φωνῆς ὁ ἐν ἱεροδιδασκάλοις Μακάριος εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν
 ἀπανθισάμενος πρὸς τὴν τοῖς φιλολόγοις. (ἐξεδόθη δαπάνη Ἐφραίμ καὶ ἐπι-
 μελεῖα Πισσιδεῖου ἐν παραρτήματι τῆς ἐν ἔτει 1755 Ἑνετίῃσι τυπωθείσης
 ἀκολουθίας τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου, ἀποτελουῦσα ἰδίαν σελιδάρθμην (1—82).

—Θεματογραφίαι δεκατέσσαρες.

—Ἑρμηνεία περὶ συντάξεως γραμματικῆς.

—Διάφοροι ἑρμηνεῖαι καὶ σχόλια εἰς διαφόρους λόγους τῶν Ἑλλήνων πατέρων.

—Ἑγκώμιον τοῦ νεομάρτυρος Παχωμίου.

—Δόγαι εἰς ἀπλὴν φράσιν περὶ τοὺς δισχιλίους, ὡς λέγεται (').

Ἀναστάσιος Παπα-Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύ-
 κλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν ἔρωτι
 τελειοτέρως μαθήσεως. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ἱεροκλήρῳ
 ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ὠνομάσθη οἰκο-
 νόμος τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Ἐσχολάργησεν ἐν Σέρραϊς, εἴτα
 δ' ἐν Τυρνάβῳ καὶ Τρίκκῃ καὶ ἐπὶ τέλος ἐν Ἰωαννίνοις. Κατὰ Φε-
 βρουάριον τοῦ 1702 διατρίβων ἐν Τυρνάβῳ μετέβη εἰς τὰ τοῦ Ἀφρο-
 νίου προγυμνάσματα καὶ προσεφώνησεν εἰς τὸν μητροπολίτην Λαρίσ-
 σης Παρθένιον. Ἦν, κατὰ Ζαβίρην, δόκιμος ἐν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ
 θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκλήρῳ, ἱκανῶς εἰδῆμων τῆς ἐλληνικῆς καὶ
 λατινικῆς.

(') Ζαβίρας.

Ὁ Βασιλόπουλος κατ' ἀρχὰς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κατηγόρων Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετὰ νουήσας ὁμῶς ἐζήτησε συγχώρησιν, ἣν ὁ ἄκακος φιλόσοφος προθύμως τῷ ἐχορήγησε λέγων « ἡσπάσθην ἡδέως καὶ ἐκ » καρδίας σὲ εὐχέσθην, καὶ συγχώρησιν ὀλοτελῇ σοὶ ἔδωκα ζητήσαντι, » καὶ εἶθε προσδέξαιτο καὶ ὁ Κύριος ».

Συγγράμματα.

— Ῥητορικὴ λευχειμονοῦσα, καὶ Ἀφθονίου προγυμνάσματα.

— Σύνοψις γενικὴ τῆς λογικῆς ἑξέως.

— Ἠθικὴ φιλοσοφία.

— Κρήνη δωδεκάκρουνος λίαν ὠφέλιμος διὰ τοὺς ἱεροκλήρυκας.

— Εἰσαγωγὴ μαθηματικῆς.

— Ἐλθεσις ῤητορικῆς.

— Ἀωνοῦμου ἐγχειρίδιον τῆς ἀναζητήσεως ἠθικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾧ ἡ ἀληθὴς τῆς φύσεως ἀναπτύσσεται, καὶ πλεῖστα τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἀμαρτήματα διὰ κανόνων καὶ ἄλλων τινῶν ἀποδείξεων λαμπρῶς φανεροῦται, ὅπερ μετεστρώθη ἀπὸ τῆς λατινίδος ἐπὶ τὴν ἐλληνίδα διδάλεκτον σπουδῇ καὶ πόνῳ τοῦ λογιωτάτου καὶ σοφωτάτου Ἀναστασίου παπᾶ-Βασιλοπούλου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων ἐν τῇ κωμοπόλει Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διατρίβοντος κατὰ τὸ ἀψά ἔτος σωτήριον, μαιμακτηριῶνος ἐβδόμῃ ἰσταμένου. (χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

— Ἐπιγράμματα (').

Ἀθανάσιος Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτεῖαν προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἡρακλείας, ὕστερον δὲ Ἀδριανουπόλεως. Ἐν ἔτει 1710 ἐκβληθέντος τῆς πατριαρχείας Κυπριανοῦ ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Ἀθανάσιος, ἀλλὰ καὶ οὗτος μόλις ἦδη ἐν ἔτος καὶ μῆνας τέσσαρας πατριαρχεύσας ἐξεβλήθη τοῦ θρόνου, εἰς δὲ ἀνεβιβάσθη Κύριλλος ὁ Λέσβιος. « Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, ὁ Ἀθανάσιος ἀνὴρ πεπαιδευμένος, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς, λατινικῆς, ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ τῆς ἱερᾶς γραφῆς καὶ τῆς μουσικῆς ἔμπειρος, ἱκανὸς νὰ καταλάβῃ τῶν λογογράφων καὶ φιλοσόφων τὰ συγγράμματα· ἐσχόλαζε πάντοτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ μελέτην τῆς θείας γραφῆς, καὶ ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ χριστιανικῆς ἀγάπης· ἀλλ' ἐπειδὴ εὐαγγελικῇ πολιτείᾳ χρώμενος ἐκυβέρνα τὸ ποιμνιον αὐτοῦ μὲ ἀυστηρότητα καὶ κατὰ κανόνας, διέβαλον αὐτὸν τινὲς εἰς τὸν ἐπίτιπον τῆς βασιλείας, ὡς λίαν φιλοχρήματον καὶ νεωτερίζοντα

(') Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ παπᾶ-Βασιλόπουλος συνέγραψε καὶ τὸν Φωσφόρον, ὃν ἄλλοι ἀποδίδουσι εἰς τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀναστάσιον Πάπαν.

εἰς τὰ τῆς ἐκκλησίας ἡμῶν δόγματα, καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἐβλεπον αὐτὸν διατρίβοντα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν τῶν Λατίνων βίβλων ἀνάγνωσιν ».

Ὁ Ἀθανάσιος μετέφρασεν εἰς τὴν λατινικὴν τὸ τετράγλωσσον λεξικὸν τοῦ Μενίνσκη ⁽¹⁾.

Δημήτριος Προκοπίου.

Δημήτριος Προκοπίου ὁ Πάμπερις ἐγεννήθη ἐν Μοσχόπολει, καὶ ἐκπαιδευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἦλθεν εἰς Δακίαν καὶ ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὕστερον εἰς Πατάβιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς. Ἐπανελθὼν εἰς Δακίαν ἐγένετο διδάσκαλος Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, υἱοῦ τῆς ἡγεμόνος Νικολάου, καὶ ἱατρὸς τῆς αὐλῆς.

Ἐγραψεν ἔπη εἰς τὴν ἀσπίδα Ἡρακλέους τοῦ Ἡσιόδου, καὶ μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ

Ἐπιταγῇ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου ὁ Πάμπερις ἔγραψε κατ' Ἰούνιον τοῦ 1720 τὴν γνωστὴν Ἀπαριθμήσιν τῶν λογίων Γραικῶν, ἣν ἔστειλε πρὸς τὸν ἐν Ἀμβούργῳ αἰτήσαντα Φαβρίκιον, ὅστις τὴν ἐδημοσίευσε μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως (Bibliotheca Graeca tom. XI).

Ἐκτὸς τούτων ὁ Δημήτριος συνέγραψε δύο ἑκατοντάδας Ἑλληνικῶν Ἱστοριῶν, καὶ ἐπιστολάς, ἐξ ὧν ὁ Ζαβίρας εἶδε τινὰς πρὸς Γεώργιον Τραπεζοῦντιον διευθυνομένας ⁽²⁾.

Ἀνδρέας Λικίνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰταλίᾳ λαβὼν ἐν Παταβίῳ τὸν στέφανον τοῦ ἱατροφιλοσόφου ἦλθεν εἰς Μολδαβίαν καὶ διωρίσθη ἀρχίατρος τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Καντεμίρ. Ἐκ Μολδαβίας μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διὰ τὴν ἀγχίνοιαν καὶ περὶ τὸ θεραπεύειν ἐπιτηδειότητα εἵλκυσε εἰς μέγιστον βαθμὸν τὴν ὑπόληψιν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἐντεῦθεν ἀπάρας κατῆλθεν εἰς Μονεμβασίαν καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν διὰ τοῦ τίτλου τοῦ κόμητος. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1715 ἄλωςιν τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Τούρκων εὐρεθεὶς εἰς Μονεμβασίαν ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐκρεμάσθη δημοσίᾳ ἐν Κωνσταντινουπόλει μετὰ τινος ἀνεψιοῦ του Μιχαήλ.

Τὸν Λικίνιον ἐπαινεῖ ἐν τῇ Τουρκικῇ Ἱστορίᾳ Δημήτριος ὁ Καντεμίρ συγκαταλέγων μετὰ τῶν τότε ἐν τοῖς γράμμασι διαπρεπόντων Ἑλλήνων.

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Ἀντίθε.

Ἐγραψε, κατὰ Ζαΐβραν, ἰατρικὰ συγγράμματα, ἄδηλον ὅμως περὶ τίνος ὕλης καὶ τίνι διαλέκτῳ.

Ἡμεῖς γνωρίζομεν μόνον ἐλεγείον αὐτοῦ εἰς τὸν ἐν ἔτει 1698 εἰς Ἰάσιον ἐκδοθέντα Τόμον Ἀγάπης τοῦ Δοσιθέου.

Μιχαὴλ Περδικάρης (').

Ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ προρρήθέντος Λικινίου, καὶ ἐγεννήθη ἐξ Ἀναστασίου Περδικάρη ἐν Μονεμβασίᾳ. Ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Πελοπόννησον ἐχρημάτησεν ἰατρός τοῦ στρατηγοῦ Σάλα. Διαμείνας ἄρκετον χρόνον εἰς Μονεμβασίαν ἠναγκάσθη δι' ἄγνωστον αἰτίαν νὰ μετακινήσῃ εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα συνέγραψε διάφορα συγγράμματα. Κατὰ τὴν ἐν 1715 ἐπισυμβᾶσαν αἰχμαλωσίαν τῆς Πελοποννήσου ἐλήφθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ Μιχαὴλ, καὶ μία ἀδελφὴ του καλουμένη Χρυσούλα δεκαπενταέτις τὴν ἡλικίαν, καὶ καλλονῆς ἐξαισίου, ἥτις ὁδηγηθεῖσα μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Κωνσταντινούπολιν εἰσῆχθη εἰς τὸν γυναικωνίτην τοῦ σουλτάνου. Τὴν λυπηρὰν εἶδθαι μαθὼν ὁ Μιχαὴλ ἔδραμεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν καὶ πάντα λίθον ἐκίνησε πρὸς ἀπολύτρωσιν αὐτῆς· κατὰ συγκυρίαν προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ θεραπεύσας αὐτὸν ἐζήτησεν εἰς ἀντάλλαγμα τὴν ἀδελφὴν του· συγκατανεύσαντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἐπὶ τῇ συμφωνίᾳ εἰσαγωγῆς ἄλλης, ὁ Περδικάρης ἐξαγοράσας τὴν αἰχμάλωτον ἐξαδέλφην αὐτοῦ ἐφάμιλλον τῇ ὠραιότητι, ἀντιστατήσας εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ λαβὼν λάθρα τὴν Χρυσούλαν μετεκόμισεν αὐτὴν εἰς Θεσσαλονίκην· φοβούμενος ὅμως μήπως φωραθῇ μετόφησεν εἰς Βεῤῥοίαν, ἔνθα καὶ ὑπάνδρευσε αὐτὴν μετὰ τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ Μανολάκη, λαβόντος τὸ ἐπώνυμον τοῦ γυναικαδέλφου του.

Ἐν ἔτει 1719 ὁ Μιχαὴλ ἦν ἐν τοῖς ζῶσι, διότι ὁ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπὸ Ἀναστασίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων συγγραφεὶς Φωσφόρος προσφωνεῖται εἰς τὸν ἐν ἱατροῖς λογιώτατον καὶ ἀξιώτατον Μιχαὴλ Περδικάρην τὸν ἐκ Μονεμβασίας. Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ γεγραμμένῳ διαλογικῶς ὁ Μιχαὴλ παρίσταται ἐρωτῶν, ἀποκρινομένου τοῦ συντάξαντος Ἀναστασίου.

Συγγράμματα.

—Ἐγχειρίδιον περὶ ἱατρικῆς.

—Σύνοψις περὶ ἱατρικῆς θεωρίας.

(') Περ' ἄλλων ὀνομάζεται Περδικάρης.

—Βίβλος χημική τῆς φαρμακοποιίας ἀπλῇ τῇ φράσει. (Ὁ μνημονεύων Ζαβίρας λέγει, ὅτι ἐσώζοντο παρὰ τῷ ἱατρῷ Κωνσταντίνῳ Σακελλαρίῳ).

Ἐκ τοῦ μετὰ Χρυσούλης καὶ Μανολάκη τοῦ ἐπονομασθέντος Περδικάρη γάμου ἐγεννήθησαν οἱ Παντελῆς καὶ Ἀναστάσιος ἀμφότεροι ἱατροὶ χρηματίσαντες. Ἐκ τούτων ὁ Ἀναστάσιος ἐξέδοτο ἐν ἔτει 1760 εἰς Βιέννην Μυθι-κὸν εἰς ἀπλὴν φράσιν, καὶ Ἀποφθέγματα, ὑποθήκας καὶ προγυμνάσματα 1785.

Μητροφάνης Γρηγοράς.

Ὁ Ἱερομόναχος οὗτος ἐκ Λαδωνῆς καταγόμενος καὶ διὰ τοῦτο καὶ Λαδωναῖος συνεχῶς προσεπωνυμούμενος, ἦτο προσκεκολλημένος ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν, μετερχόμενος, ὡς φαίνεται, τὸν ἱεροκλήρυκα.

Τὴν 25 Ὀκτωβρίου 1685 ὁ πατριάρχης Ἰάκωβος ὁ Χῖος ἐπεμψεν αὐτὸν, ὡς ἔφαρξον, εἰς Μακεδονίαν· συλληφθεὶς ὁμως ἐν Ζίχνη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ὅθεν, ὡς ὁ ἴδιος γράφει, διὰ θαύματος τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐσώθη, καὶ εἰς εὐγνωμοσύνην συνέγραψε καὶ ἀκολουθίαν τοῦ σωτῆρος ἁγίου.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος διωρίσθη διορθωτῆς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ Ἑλληνικοῦ τυπογραφείου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος (1705), τὴν τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ ὅρους Σινᾶ, καὶ τῆς Δογματικῆς Πανοπλίας τοῦ Ζηγαδινοῦ (1710), τῆς ἱστορίας τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχῶν τοῦ Δοσιθέου, καὶ τοῦ περὶ Ὀφφικίων τοῦ Χρυσάνθου (1715).

Ἐπαινεῖται ὑπὸ Προκοπίου ὡς εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, πεπειραμένος τὴν τε θύραθεν καὶ τὴν καθ' ὑμᾶς ἱερὰν παιδείαν, ποιητῆς, ἱεροκλήρυξ, ἀναγινώσκων καὶ μελετῶν τὰς θείας Γραφὰς καὶ τὰ τῶν Πατέρων συγγράμματα.

Ἐγραψεν ὁ Γρηγοράς—Ἐπὶ εἰς τὸν Στέφανον Καντακουζηνόν, ἐκδοθέντα μετὰ τοῦ περὶ Ὀφφικίων συντάγματος τοῦ Χρυσάνθου—Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου καὶ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου—Ἐπαινὸν τῆς νικοτιανῆς κόνεως—Ἐπιγράμματα καὶ προοίμια εἰς πολλοὺς βίους ἁγίων—καὶ Θεοτοκάρια (¹).

Φραγκίσκος Προσαλέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τὴν 11 Ἀπριλίου 1679 ἐκ τοῦ δόκτωρος Ἰππολύτου Προσαλέντου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπῆλθε μετὰ τοῦ Ἑλλαδίου εἰς Ἀγγλίαν καὶ κατετάχθη τρόφιμος εἰς τὸ ἐν Ὁξωνίᾳ περὶ τὴν τελευταίαν δεκαετηρίδα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος ἰδρυθὲν ἑλληνικόν.

(¹) Ζαβίρας—Βεντότης.

κὸν φροντιστήριον. Ἄλλ' ἀμέσως εἶδεν, ὅτι ἡ ἐκεῖ φοίτησις ἐγένετο ἄνευ τινὸς ὠφελείας καὶ μάλιστα μὲ ἄκρον κίνδυνον· διότι οἱ διδάσκαλοι, ὡς ὁμολογεῖ, οὐ μόνον οὐδέποτε μεθοδικῶς καὶ μετὰ τάξεως ἐδίδασκον, ἀλλὰ πᾶσα αὐτῶν ἀπόπειρα ἀπέβλεπεν εἰς τὸ ἀφαρπάζειν τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς πατροπαραδότου πίστεως· ὅθεν οὔτε τὰς πατρικὰς αὐτῶν προσευχάς, οὔτε ἄλλο τι τῆς ἀνατολικῆς ἡμῶν ἐκκλησίας ἔθος ἐπέτρεπον νὰ τηρῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ δόγματα αὐτῆς προσέβαλλον καὶ θέλητρά τοῦ κέρδους καὶ τύχης καλλιτέρας προέβαλλον ἵνα τὰ πνεύματα αὐτῶν ἀπ' αὐτῆς ἀποσπάσωσιν. Ἀπόδειξιν δὲ τούτου προάγει ὁ Προσαλέντης *μὴν τοῦ διδασκάλου πρὸς μαθητὰς ἀπαγγελίαν*. Ὁ διδάσκαλος οὗτος ἦτο Βενιαμὴν ὁ Οὐδρῶφ, τὰ μέγιστα προαγαγὼν τὸ φροντιστήριον, ὅστις διὰ τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ τυπωθέντος κατὰ τὸ 1704 βιβλίου του τὴν ἄγραφον τῶν ἀποστόλων παράδοσιν ἐπολέμησε. Δυσανασχετῶν ὁ μαθητῆς καὶ ἀνυπόμονος ν' ἀπαλλαγῇ τῶν πειρασμῶν τούτων ἀνεχώρησεν ἐκείθεν ἔν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μόλις ἔφθασεν εἰς τὸ Ἀμστελόδαμον ἐστοχάσθη νὰ τυπώσῃ τὸν ἔλεγχον τῶν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τύποις ἐκδεδομένων σοφισμάτων· ὅθεν ἐξέδωκε τότε τὸν *Αἵρετικὸν διδάσκαλον* ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ *ἐλεγχόμενον*.

Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ὁ Προσαλέντης ἐχειροτονήθη ἱερεὺς (1708), καὶ ὕστερον τὸ μοναχικὸν ἐνδυσθεὶς σχῆμα μετωνομάσθη Φιλόθεος. Ἐκῆρξε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐν μὲν Κερκύρᾳ ἀπὸ τοῦ 1709—1712, ἐν δὲ Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1713, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 25 Σεπτεμβρίου 1728, ζήσας ἔτη 49.

Συγγράμματα.

—Ὁ αἵρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου μαθητοῦ ἐλεγχόμενος. (Ἐτυπώθη ἐν Ἀμστελὸδαμῷ ἐν ἔτει 1706, τῷ δὲ 1862 ἀνετυπώθη ὑπὸ τοῦ Κ. Παύλου Λάμπρου, προτάξαντος τοῦ Κ. Μουστοξύδου βιογραφίαν τοῦ Προσαλέντου, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ἠρύσθημεν τ' ἀνωτέρω).

—Ἐπιγράμματα εἰς Γαβριὴλ τὸν πατριάρχην, Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν, εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φροντιστήριον, καὶ τὸν σχολάρχην Γεώργιον Σουγδουρῆν. (συνεξεδόθησαν τῷ Αἵρετικῷ Διδασκάλῳ).

—Ἐῴκοσιν ἑννέα λόγοι ἀπαγγελθέντες ἐν Κερκύρᾳ καὶ Ζακύνθῳ.

—Μεταγλώττισις καὶ ἐκλήσεις τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου κατὰ τὸ κοινὸν ἰδίωμα τῆς ἀπλῆς γλώσσης τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν, εἰς ὠφελίαν τῶν μὴ γινωσκόντων τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον. (εἰς πέντε μεγάλους τόμους ἐκ σελίδων 2091).

Ἀντώνιος Κοραΐς.

Ἱατροφιλόσοφος, Χῖος τὴν πατρίδα, προπάτωρ Ἀδαμαντίου Κοραΐ.

Ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν ἐν Ῥώμῃ, καὶ ὕστερον ἔρωτι μαθήσεως περιηγήθη τὴν Ἀγγλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἰταλίαν. Συνέθετο θκυμασίας πινδαρικὰς ὠδὰς, πλήρεις ἁρμονίας καὶ ἀκριβοῦς τοῦ Πινδάρου μιμήσεως, ἐξ ὧν γνωρίζομεν μίαν μόνην τὴν πρὸς Δαγεσσῶ, ποιηθεῖσαν κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διατριβὴν του, καὶ ἐκδοθεῖσαν αὐτόθι τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1702, καὶ τὸ δεύτερον τῷ 1819 ὑπὸ Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἠυδοκίμει καὶ εἰς ἄλλο εἶδος ποιήσεως φαίνεται ἐκ τῶν ἀνακρεοντίων στίχων, τοὺς ὁποίους ἐποίησεν εἰς τὴν γυναῖκα τοῦ αὐτοῦ Δαγεσσῶ παθοῦσαν ἐξ εὐλογίας ⁽¹⁾.

Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ 12' αἰῶνος ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας. Ὁ πάππος αὐτοῦ ἐπὶ εἴκοσι πέντε ἔτη διατελὼν ἡγούμενος τοῦ μοναστηρίου τῶν ἁγίων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἔστειλε τὸν Ἀλέξανδρον, πενταέτην ἤδη, πρὸς τὸν ἀδελφόν του, Μητροπολίτην ὄντα, καὶ ὑπὸ τούτου παρεδόθη εἰς τινα ὁμογενῆ, Χρυσόσκουλον τοῦνομα, πρὸς διδασκαλίαν· ἐκμαθὼν καλῶς παρ' αὐτῷ τὴν καθομιλουμένην, δωδεκαέτης ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του· μετὰ τετραέτη ἐν Λαρίσῃ διατριβὴν ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν καὶ Βυζάντιον· ἐνταῦθα προσοικειωθείς Φραγκίσκῳ Προσαλέντῃ τῷ Κερκυραίῳ ἐδιδάχθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐντελέστερον κατηρτίσθη· ἐδίδαξεν εἰτα εἰς τινὰς παιδας προκαταρκτικὰ μαθήματα καὶ μετ' ὀλίγον οἰκειωθείς τῷ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας μιλόρδῳ Πάγετ, ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ καὶ τοῦ Προσαλέντη καὶ ἐν διαστήματι δεκατριῶν μηνῶν διὰ τῆς Οὐγγαρίας, Αὐστρίας, καὶ ἄλλων χωρῶν ἔφθασαν εἰς Ἀγγλίαν. Ἐν Ὁξωνίᾳ ἐδιδάχθη ὁ Ἑλλάδιος τὰ μαθηματικὰ ὑπὸ Βουρχιέρου, ἐκμαθὼν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν ⁽²⁾. Εἰτα περιηγήθη, ἔρωτι μαθήσεως, διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἰδίως τῆς Γερμανίας.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρόμενοι σπουδαίως ἐνησχολοῦντο εἰς τὴν ἀπλοελληνιστὶ μετὰφρασιν τῶν Γραφῶν· ὁ διάσημος Ἑρμανος Φράγκιος καταγινόμενος εἰς μετὰφρασιν τῆς νέας Διαθήκης παρέδωκεν εἰς τὸν Ἑλλάδιον, ἐν Ἀλλῇ τότε διατρίβοντα

⁽¹⁾ Βλαστοῦ Χιακὰ τόμ. Β'.

⁽²⁾ Status praesens, σελ. 188—9, 191—2, 203—8.

(1709) ἀντίγραφον ἐπιθυμήσας νὰ μάθῃ τὴν γνώμην τοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιθεωρήσας τὴν μετάφρασιν προσετίθητο νὰ καταδείξῃ ἐμβριθ-
στερον τὰς ἀπείρους ἐλλείψεις· ἐξ Ἀλλης μεταβάς εἰς Ἀλδόρφην δὲν
ἀπῆντησεν ἀμέσως εἰς τὸν Φράγκιον, ζητοῦντα τὴν ὑποσχεθεῖσαν
γνώμην αὐτοῦ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Ἀλλῃ Λιθέ-
ριος ὁ Κολέτης, Ἀθηναῖος, ὅστις ἤρξατο κατηγορεῖν εἰς τοὺς ἐκεῖ
διαμαρτυρομένους μεταφραστὰς τῶν Γραφῶν τὸν Ἑλλάδιον ὡς ἀμαθῆ
καὶ φθονερὸν, καὶ ἐπεστάτησε μετὰ τοῦ Μακεδόνα Μιχαὴλ Ἀναστα-
σίου εἰς τὴν τότε (1710) ἐκδοσιν τῆς Καινῆς Διαθήκης προσθεὶς καὶ
ἴδια σημειώματα.

Ὁ Ἑλλάδιος ἐξηγέρθη, καὶ ἐπικρίνων τὴν τῶν διαμαρτυρομένων
καινοτομίαν, ὑπερασπίσθη τὸ ἔθνος ὑπὸ προκατελημμένων συγγρα-
φῶν τῆς Δύσεως διαβαλλόμενον ἐπὶ στασιμότητι καὶ ἀπαιδευσίᾳ. Τὸ
περὶ τῆς *Παρούσης Καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας* σύγ-
γραμμα τοῦ πεπαιδευμένου Θεσσαλοῦ, διήρηται εἰς εἴκοσι κεφάλαια,
ὡς ἐξῆς. Α—Β'. Περὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, Βενετίᾳ, καὶ Βλα-
χίᾳ Ἑλληνικῶν τυπογραφείων. Γ'. Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων,
τῶν διδασκάλων, καὶ τῶν διδασκομένων βιβλίων. Δ'. Περὶ τῆς ἐκ-
παιδευτικῆς μεθόδου. Ε'. Περὶ τῶν ἐπὶ παιδείᾳ διαπρεπόντων Ἑλλή-
νων. ΣΤ'. Περὶ τῆς κατανοήσεως τῶν Ἱερῶν Γραφῶν ὑπὸ τῶν Ἑλλή-
νων. Ζ'. Περὶ τῆς σημερινῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων. Η'. Περὶ σημε-
ρινῶν ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Θ'. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς ὑπὸ τοῦ
Πατριαρχείου ἀπορρίψεως τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν. Ι'—ΙΑ'.
Περὶ εὐλαθείας τῶν Ἑλλήνων. ΙΒ'. Περὶ τῆς κατὰ τόπους διαφορᾶς
τῆς ὁμιλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης. ΙΓ'. Γλωσσάριον τῆς καθομι-
λουμένης. ΙΔ'. Περὶ Ἰταλικῶν λέξεων μιχθεισῶν τῇ Ἑλληνικῇ, καὶ
ἀγνώστων τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι. ΙΕ'. Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς
Καινῆς Διαθήκης. ΙΣΤ'. Περὶ Σεραφεῖμ τοῦ Μιτυληναίου. ΙΖ'. Περὶ τῆς
ὑπὸ Μαξίμου Καλλιουπολίτου μεταφράσεως τῆς καινῆς Διαθήκης καὶ
ΙΗ'—Κ'. Περὶ τῆς τρίτης ἐκδόσεως τῆς μεταφράσεως τῆς Καινῆς
Διαθήκης, καὶ τῶν ἐν ταύτῃ σημειωμάτων Διδερίου Κολέτη.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο λατινιστὶ γράψας ὁ Ἑλλάδιος, πρὸς γνώσιν
τῶν Εὐρωπαίων, προσεφώνησεν εἰς Πέτρον τὸν Μέγαν τῆς Ῥωσ-
σίας αὐτοκράτορα «*ecclesiae orientalis orthodoxae Graecorumque
defensorem et υπερασπιστήν (sic)*», ὡς ἐν τῇ ἀφιερωτικῇ ἐπιστολῇ
γράφει.

Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ὑπεδέχθη εὐμενῶς ἐν Εὐρώπῃ, καὶ πολλὸς ἐγένετο λόγος. Ἡ περιώνυμος ἐφημερίς τῶν Σοφῶν (*Journal des Savants*) ἔγραψεν ὠραίαν περὶ τοῦτου βιβλιοκρισίαν ἐν ἔτει 1716 (σελ. 130 καὶ ἐπ.). ὁ δὲ Γάλλος *Fourrier* ⁽¹⁾ ἐπ' ἐσχάτων λόγον ποιούμενος περὶ τοῦτου προσεπιφέρει· « *Mais ce qu'il y a de remarquable dans ce livre d'un sujet des Turcs, c'est que l'auteur qui n'avait pas craint de dédier son ouvrage à l'empereur de Russie, ne craint pas non plus de montrer partout, où l'occasion s'en présente, le plus grand mépris pour les moeurs des Russes de cette époque. Ce trait du courage honore l'écrivain, mais il fait aussi l'éloge du prince d'une manière bien plus délicate et plus ingénieuse que la flatterie n'eût pu le faire dans la plus belle dédicace.* »

Ἰωάννης ὁ Γέσνερος, θιασώτης, ὡς διαμαρτυρούμενος, τῆς μεταφράσεως τῶν Γραφῶν, λάβρος ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Ἑλλαδίου καὶ τῆς δυστυχοῦς Ἑλλάδος, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὸ σύγγραμμα τοῦ πρώτου, καὶ ἐπισύρῃ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὸ τουρκοκρατούμενον ἡμῶν ἔθνος. Ἡ διατριβὴ τοῦ Γεσνέρου ἐπιγραφομένη « *Observatio de eruditione Græcorum qui hodie vivunt, contra Alexandrum Helladium, nat. Græcum* » ἐδημοσιεύθη εἰς *Miscellanea Lipsiensia* (tom II, 1716, σελ. 397—452).

Τὸν Ἑλλάδιον ἐγκωμίασαν δι' ἐπιγραμμάτων Ἀναστάσιος ὁ Μακεδὼν, Χριστιανὸς Σχολάρτζ, βέκτωρ τῆς ἐν Ἀλτέρφῃ Ἀκαδημίας, καὶ ὁ Σοντάγιος. Καὶ τὸ μὲν τοῦ πρώτου, προταχθὲν τῆς « *Περὶ παρούσης καταστάσεως* » πραγματείας αὐτοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς·

Οὐδέ τ' Ἀλέξανδρος, καὶ χαίροις αἰὲν ἄμεινον,
Ἑλλάδος ἔστι κλέος χ' ἄθε Θεσσαλίης.
Καὶ σὲ φέρον γὰρ Μοῦσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν ὀρεῖσθαι,
Κάλλος Ὀλυμπιάδων, ἰζόμενον σοφίῃ·
Γερμανίσις ὄμφην σὺν ἄφθονον Ἑλλάδος ἦγες,
Καὶ φίλαν Ἑλλαδίσις πάτραν ἐὼν τελείως.
Ξυγχαίρω τοι, καὶ πάλιν αὖτ' ἐρέω τῶν χαίρειν·
Πάτρη καλλίστῃ, Τέμπε', ὅ οἶα φέρει.
Θρέψε πάλαι Πηλείδην, καὶ θάψ' Ἰπποκράτην,
Τὼ διόθεν γεγάτ' ἄλκιμοι ἱατέρων.
Τοὶ δὲ καὶ αὐτέω ἱατρίας ἔχα φρεσὶ μέμηλες.
Κεὶ γνῶσιν βοτανῶν ἔξοχα φρεσὶ φέρεις.

(1) *Biographie Universelle*, tom. XX.

Ἰπποκράτης ἄρ' ἔσις, καὶ Ἀλέξανδρος θεοειδής.

Τοῦδ' ἐπειή τε δέμας τιτθὸς ἑὼν φερέεις.

Ὅς γ' Ἑλλήν καὶ σοφὸς πολλῶν ῥ' ἀντάξιος ἄλλων.

ὦ καὶ Ἀλεξάνδρου, κἄξιε Θεσσαλίας.

Ἐν Σταχυολογίᾳ δύο κατεχωρήθησαν ἐπιγράμματα εἰς Ἑλλάδιον, ὧν τὸ μὲν λατινιστὶ τοῦ Σχβάρτζ, τὸ δ' ἑλληνιστὶ τοῦ Σονταγίου, ἔχον οὕτω·

Ἔστι σοφὸς κατὰ ποιητὴν, νεύουσιν ἔραψε

Τοῦ στάχους, πλήθος καὶ σοφίης κατέχων.

Ἑλλάδος τοῖος· κατὰ θέσκελα δῶρα πέφυκεν,

Ὅς στάχους πινυτῶν γέγραφε γραμματιῶν.

Ὅς στοιχειογράφων σταχυογραφίης τε μεμηλὼς

Ἔργον πεποιηκὼς ἀξιεπαῖνον ἔφυ.

Ὡφελον ἐς σπουδὴν τοῦτον ξυνάπαντας ἐρείδειν,

Ἑλλάδος οἱ σοφίης νῦν ἀμελοῦσιν ἔτι.

Δῶή οἱ πᾶσαν χάριν ὑψιθώκος ἀμύντωρ,

Ὡστε καὶ ἐν ταύτῃ πάντα καὶ ἐσσομένην

Ὀλβιοδαιμονίην, εἰρήνην, ἡσυχίην τε

Ζωῇ, καὶ πλοῦτον καὶ καλὰ δῶρα λαβεῖν.

Χριστόφορος ὁ Σοντάγιος ὁ τῆς θεολογίας καὶ

Ἑλληνικῆς γλώττης δόκτωρ.

Συγγράμματα.

—Σταχυολογία Τεχνολογικὴ τῆς Ἑλλάδος Φωνῆς, ἥτοι Γραμματικὴ Ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν. Opera et studio Alexandri Helladii, nation. Græc. Norimbergæ, An. MDCCXII. (Εἰς 8^{ον} σελ. 511 ἑλληνολατινιστί). Προτέτακται διάλογος μεταξὺ Μελίσσου καὶ Ἀγαπίου περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώττης, ἐν ᾧ κατακρίνει ὁ συγγραφεὺς τὴν τοῦ Ἑράσμου μέθοδον. Ἡ γραμματικὴ αὕτη τυπωθεῖσα τῷ 1712, ἐγράφη τῷ 1714, ὡς σημειοῦται ἐν τῷ ὅπισθεν τίτλῳ· «Συντεθεῖσα καὶ διωρθωθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου τοῦ Θεσσαλοῦ, αψιά.»

—Status præsens ecclesiæ Græcæ, in quo etiam causæ exponuntur cur Græci moderni Novi Testamenti editiones in Græco-barbara lingua factas acceptare recusant. Præterea additus est in fine Status nonnullarum controversiarum ab Alex. Helladio nat. Græc. impressus, 1714. (Altorfii).

Ἀναστάσιος Μιχαήλ.

Ἐγεννήθη ἐν Ναούσῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, μετέβη εἰς Γερμανίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· ἐρωτὶ δὲ μαθήσεως περιηγήθη διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης, καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁδοπορίαν του ἐξέθηκεν ἐν ἰδίῳ πονήματι. Ἡ ἐν Βερολίνῳ Ἀκαδημία, ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν αὐτοῦ ἀνηγόρευσε τοῦτον μέλος.

Συνειργάσθη εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης εἰς τὸ ἀπλο-
ελληνικόν, καὶ ἄγνωστον ἡμῖν πότ' ἔτελευτήσῃ.

Ὁ Ἀναστάσιος ἐπαινεῖται ὑπὸ πολλῶν ἀλλογενῶν ὡς εἰδημονέστα-
τος τῆς λατινικῆς, γερμανικῆς, καὶ ἑλληνικῆς γλώσσης.

Συγγράμματα.

—Περιηγητικὸν Πυκτάκιον, ἦτοι Περιήγησις τῆς Εὐρώπης. (ἐν Ἀμστε-
λοδάμῳ 1706).

—Σύμβολον Χρυσοῦ Κράτους. Ἐν Ἀλῇ 1707.

—Βασιλικὸν θέατρον. Ἐν Ἀμστελοδάμῳ 1710.

—Ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον.

—Γαμήλιον εἰς βασιλέα τῆς Πρωσσίας Φρεδερίκον.

—Περὶ καταστάσεως τῶν φιλομαθῶν Ἑλλήνων τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις
τῆς Εὐρώπης παιδείας χάριν μεταβαινόντων.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς Λάγγιον, Τριβεχόδιον κλπ. (1)

Σεραφεῖμ Μιτυληναῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Μιτυλήνῃ καὶ εἰκοσαέτης ἐγένετο ἀναγνώστης, εἰκο-
σιπενταέτης δ' ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς νήσου διάκο-
νος. Ἐνδυθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα μετωνομάσθη Σεραφεῖμ, καὶ μετὰ
ταῦτα προήχθη εἰς τὸ τοῦ πρωτοσυγγέλου ἀξίωμα. Πατριαρχεύοντος
Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνανος, ἦλθεν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Μιτυλήνης εἰς
τὴν βασιλεύουσαν φέρων καὶ τὸν Σεραφεῖμ, τὸν ὁποῖον ἀνυπόφορον ἐν
τῇ νήσῳ καταστάντα διὰ τὰς φωνασίας, τὰς ἔριδας, καὶ τὴν ἄλλην μὴ
ἀρμόζουσαν εἰς κληρικὸν διαγωγὴν, ἐγκατέλιπεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον.

Ὁ ἀνὴρμος μοναχὸς μὴ ἀνεχόμενος τὴν δίκην αἰχμαλώτου ἐν τοῖς
πατριαρχείοις κάθειρξιν ὑπέκλεψεν ἐν κηρῷ τὴν πατριαρχικὴν σφραγίδα
καὶ γλύψας συνέταξε πατριαρχικὰ συστατικὰ γράμματα, τὰ ὅποια
δι' αὐτῆς ἐσφράγισε. Λάθρα ἐπιβίβασθεις εἰς πλοῖον ἀπῆλθεν εἰς τὰ
παράλια τοῦ Πόντου, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κιοβίαν, ἐνθα ἡργυρολό-
γησε πρὸς ἀπολύτρωσιν δῆθεν χριστιανῶν αἰχμαλώτων. Κρυφίως ἐπα-
νελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνεκαλύφθη καὶ παραδοθεὶς εἰς τὴν
ἐξουσίαν μόλις ἐσώθη τῇ καταδίκῃ. Ἀπελθὼν εἰς Σμύρνην καὶ ἐκεῖ-
θεν εἰς Γαλλίαν ἐπαρουσιάσθη ὡς ἱερεὺς οὐνίτος καὶ ὡς τοιοῦτος ἐλειτούρ-
γησεν ἐν Παρισίοις. Ἰκανὸν χρόνον καὶ ἐνταῦθα διατρίψας καὶ ἀρκετὰ
ἀργυρολογήσας ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, Βενετίαν, Βιέννην, καὶ πάλιν εἰς
Ῥωσσίαν, ἐνθα πλάσας ἕτερα γράμματα συνήρσοιεν ἱκανὴν χρημάτων

(1) Ζαΐρας, — Helladii, Status ecclesiar, σελ. 317.

ποσότηται. Μετ' οὐ πολὺ διὰ τῆς Σαξωνίας καὶ Ἰταλίας ἐπανεληθὼν εἰς τὴν πατρίδα του ἀνεχώρησε καὶ αὐθις δι' Ἰταλίαν, ὅθεν μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, χάριν δῆθεν σπουδῆς· διαπράξας ἅμως ἐνταῦθα ἀνοσιούργημα τι ἐξύρισε τὸν πώγωνα καὶ νύκτωρ δραπετεύσας ἦλθεν εἰς Ὀλλανδίαν, καὶ ἐκεῖθεν πενόμενος καὶ θυροκοπῶν ἐπλανήτο τῇδε κηκεῖσε πᾶσαν θρησκείαν καὶ αἵρεσιν ὁ ἄθλιος ὁμολογῶν, καὶ πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην ἀναιδῶς μετεργόμενος⁽¹⁾.

Διὰ τοῦ ἀλήτου τούτου οἱ λουθηροκαλθεῖνοι ἐξέδωκαν ἀνατύπωσιν τῆς ὑπὸ Μαξίμου Καλλιπολίτου γενομένης μεταφράσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, τυπωθεῖσαν ἐν Λονδίῳ τῷ 1703 παρὰ Βενιαμὶν Μοτταίῳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκδοσις αὕτη τὴν αὐτὴν ἔσχε τύχην τῆς προηγουμένης, διότι τὰ εἰς Ἑλλάδα σταλέντα πρὸς διανομὴν ἀντίτυπα κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ τῷ πυρὶ παρεδόθησαν.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Ἑλλαδίου ἐκτιθεμένων δηλοῦται, ὅτι ὁ Σεραφεῖμ ἦτο ἄνθρωπος κοινῆς παιδείας, εἰ μὴ ἀγράμματος.

Ἀλέξανδρος Ἀρκούδης⁽²⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀπουλίᾳ τῆς Νεαπόλεως ἐκ Κερκυραίων γονέων, καὶ ἐν Ῥώμῃ ἐκπαιδευθεὶς κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ ἁγίου Δομννίκου· ἀπεβίωσε τῷ 1720, καταλιπὼν διάφορα πεζὰ καὶ ἔμμετρα ἐξ ὧν ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα·

—Anatomia degl'ipocriti. Venetia 1699.

—Galatina litterata. Genova 1709.

—Le due Galatine difese, il libro et la patria. Genova 1713.

—Prediche. Lecca 1712.

—Sant' Athanasio Magno. Lecca 1714⁽³⁾.

Ἀλβάναι.

Ἐκ τοῦ περιφανοῦς τούτου οἴκου, ἐξ Ἡπείρου ἔλκοντος τὴν ἀρχὴν, καὶ ἐκεῖθεν, ἕνεκα τῶν Τουρκικῶν διωγμῶν εἰς Ἰταλίαν μεταναστεύσαντος κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, καταγραφέντος δ' εἰς τὸν κατάλογον τῶν εὐγενῶν τῆς Βεργᾶμου, Οὐρβίνης, Βενετίας, καὶ Γενούης, καὶ ἐν ἔτει 1715 τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Σοριανοῦ λαβόντος, πολλὰ παραφυά-

(1) Helladii, Status praesens Ecclesiae cap. XVI.

(2) Αὐτὸς οὗτος λέγει ἐν τινι τῶν πονημάτων του, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀρκούδης παράγεται ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἄρκτος· τὸ δὲ ζῶον τοῦτο ἔφρεν ἀναγεγραμμένον ὡς σκύρσιμον ἢ γενεά του.

(3) Biographie Universelle, tom. II, σελ. 387—8.

δες ἀνέθαιλλον καὶ ἐπίσημον κατέλαβον θέσιν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρὸ πάντων χρονικοῖς τῆς Ἰταλίας. Ἐν τοῖς προηγουμένοις μνημονεύσαντες τινων, παρεντιθέμεθα καὶ ἐνταῦθα τοὺς ἐπίσημοτέρους βλαστοὺς τῆς ἐξιταλισθείσης Ἑπειρωτικῆς ταύτης οἰκογενείας.

Α'. Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάρης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1648, ἐργημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς, τῷ δὲ 1690 προσχειρίσθη καρδινάλιος, καὶ μετὰ τὸν θάνατον Ἰννοκεντίου ΙΒ' ἐξελέχθη πάπας (24 Νοεμβρίου 1700) ὑπὸ τὸ ὄνομα Κλήμης ΙΑ'. Βεβαιῶται, ὅτι ἐπὶ τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐσκέπτετο περὶ τῆς παραδοχῆς τοῦ ὑψίστου τούτου τοῦ καθολικισμοῦ ἀξιώματος. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη παπεύσας ἀπεβίωσε τὴν 19 Μαρτίου 1721, διαδεχθεὶς ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΓ'.

Ὁ Κλήμης ἐπαινεῖται διὰ τὴν ἐξοχὸν παιδείαν, τὰς ἀρετὰς, καὶ τὴν μὴ ἐμμονὴν εἰς τ' ἀπάδοντα πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος καθεστῶτα. Ἐπεχείρησε τὴν διόρθωσιν τοῦ Γρηγοριανοῦ καλενδαρίου, ἀλλ' οἱ ἐπὶ τούτῳ συγκαλεσθέντες περιφανέστεροι τῶν ἀστρονόμων ἐδείχθησαν ὀπισθοδρομικώτεροι τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπεποιήθησαν τὴν εἰσαγωγὴν οἰασδήποτε καινοτομίας. Νομισματικὴν κοπὴν ἐν Γερμανίᾳ διατρανῶν τὰς ἀρετὰς τοῦ Ἀλβάρη, εὐγλωττότερον παντὸς γραπτοῦ ἐγκωμίου ἄφ' ἐνὸς μὲν παριστᾷ τὴν προτομὴν αὐτοῦ μὲ τὴν ἐπιγραφὴν « Albanum coluere patres, nunc maxima rerum Roma colit, » ἄφ' ἑτέρου δὲ στέρνον ἀνθόπλεκτον μὲ τὰς τέσσαρας ταύτας λέξεις « Justitia. Pietas. Prudentia. Eruditio ».

Τὰ ἐπὶ τῆς παπασύντης αὐτοῦ ἐκδοθέντα διατάγματα (βουλαι) ἐξεδόθησαν ἐν 1718 εἰς φύλλον, τὰ δὲ συγγράμματά του ἐν Ῥώμῃ τῷ 1729 εἰς δύο τόμους ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἀννίβα τοῦ καρδινάλιου, προτάξαντος καὶ λεπτομερεῖ βίον τοῦ θείου του ⁽¹⁾.

Β'. Ἀνρίβας Ἀλβάρης, καρδινάλιος, ἀνεψιὸς τοῦ προῖρηθέντος ἐκτὸς τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἔργων τοῦ θείου του, ἐξέδωκε μετὰ σημειώσεων καὶ λατινικῆς μεταφράσεως *Menologium Graecorum* ⁽²⁾, Urbini 1727, εἰς τόμους 3, καὶ ἔγραψε πολλὰ ἐξ ὧν ἐτυπώθη, *Pontificale Romanum, Bruxellæ 1735. vol. 3.*

Γ'. Ἀλέξανδρος Ἀλβάρης, ἐγεννήθη τῇ 15 Ὀκτωβρίου 1692, καὶ προχειρίσθεις καρδινάλιος ὑπὸ Ἰννοκεντίου ΙΓ', ἔδειξε τὴν αἰσιοπροσπῆ συμπεριφορὰν παρὰ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Γερμανίας ἀποσταλθεὶς,

⁽¹⁾ Artaud, Biographie Universelle, Supplément.

⁽²⁾ Κατὰ λέξιν εἴρεται ἐν Καθολικῇ Βιογραφίᾳ R. manuscr.

ὄσσην καὶ εὐρυμάθειν διορισθεὶς βιβλιοθηκᾶριος τοῦ Βατικανοῦ. Ἠγάπησε καὶ ἐπροστάτευσεν τοὺς λογίους καὶ καλλιτέχνας, καθωράϊσεν διακοσμήσας ἐκ πασῶν τῶν ὡραίων τεχνῶν τὴν περιφανῆ ἔπαυλιν τοῦ (Villa Albani), ἔγραψε πάμπολλα ἱστορικά καὶ φιλολογικά, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 11 Δεκεμβρίου 1779 ⁽¹⁾.

Δ'. Ἰωάννης Φραγκίσκος Ἀλβάνης, ἀνεψιὸς τοῦ προϋφ'ηθέντος ὁμωνύμου πάπα, καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ἀνίβια, ἐγεννήθη τῷ 1720· νηπιόθεν προωρισμένος διὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον, συνήνου τῇ ἀρβέρνωπῇ φυσιογνωμίᾳ, πνεῦμα, χάριν, καὶ ὀξύνουσαν ἀξιοθαύμαστον. Περιβλήθεις τὴν καρδιναλικὴν πορφύραν τῷ 1747, κατεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων δημοκρατικῶν Γάλλων, δημοθεΐσης καὶ τῆς περιουσίας του. Μετὰ τὴν ἐξ Ἰταλίας ἀποχώρησιν τῶν Γάλλων, ὁ Ἀλβάνης ἐπανελθὼν συνστέλεσεν εἰς τὴν ἐκλογὴν Πίου Ζ', καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1809.

Καὶ ἄλλα μέλη τοῦ περιφανοῦς τούτου οἴκου ἔφερον τὴν καρδιναλικὴν τιᾶν, καὶ ἐπὶ παιδείᾳ, φιλομουσίᾳ, καὶ ἀρεταῖς διέπρεψαν, περὶ ὧν οὐδένα ποιοῦμεν λόγον, ἀφοῦ πολὺν ποιεῖ ἡ προσηκυσταμένη τὰ ὀνόματα ταῦτα ἰταλικὴ φιλολογία.

Μελέτιος Τυπάλδος.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐκαλεῖτο Ματθαῖος ἐν τοῖς κοσμηικοῖς· παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, ἀπεδήμησεν εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου (1671 — 85), καὶ εἴτα τὸ μοναχικὸν ὑποδὺς τριβώνιον μετωνομάσθη Μελέτιος. Ἀλλ' ὅμως σκανδαλώδης καὶ πολλῶν λυπηρῶν πράξενας ἐγένετο ὁ μετέπειτα βίος τοῦ ἀνηρέμου Καραλλήνου.

Ἀπὸ Γαβριὴλ Σεδήρου, ὡς προεῖρήθη, τὸ οἰκουμενικὸν πατριαρχεῖον, ἔνεκα πολλῶν καὶ σπουδαίων λόγων, ὥρισεν ἐν Βενετίᾳ τὴν ἔδραν τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς ἐν Λυδίᾳ Φιλαδελφείας. Οἱ κατὰ καιροὺς μητροπολίται, προτεινόμενοι ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Βενετικῇ Μητροπόλει ὁμογενῶν ἐνεκρίνοντο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐχειροτονοῦντο ὑπὸ ὀρθοδόξων ἐπισκόπων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν Ἰονίων νήτων, ὑποκείμενοι πολιτικῶς μὲν τῇ δημοκρατίᾳ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει κερχαλῇ τῆς ὀρθοδοξίας. Ἡ Ἑνετικὴ Γερουσία ἐξ

⁽¹⁾ Sismondi, Biographie Universelle, tom. I. σελ. 388.

ὑπαρχῆς οὐ μόνον δὲν ἐπηρέασε τὴν ἐκλογὴν τῶν κατὰ καιροὺς μητροπολιτῶν Φιλαδελφείας ἀλλὰ καὶ ἐπροστάτευσεν αὐτοὺς, δυναμένους ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ νὰ κηρύττωσι τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, καὶ στηλιτεύωσι, δοθείσης αἰτίας, τὰς καινοτομίας τῶν Δυτικῶν. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ αἰείποτε ἐποφθαλμιῶσα τὸν πυρῆνα τοῦ τῶν σχισματικῶν προσεπάθησε νὰ τὸν ἀποσυνθέσῃ· οἱ κατὰ καιροὺς ὅμως ἀρχιερχτεύσαντες εὐθαρσῶς ἀντέστησαν, καὶ τὰς ἐξυφαινομένας μηχανορραφίας διέλυσαν. Πέντε ἐν Βενετίᾳ ἐχρημάτισαν μητροπολίται Φιλαδελφείας ἀπὸ Γαβριὴλ Σεβήρου μέχρι Γερσίου τοῦ Βλάχου (1578 — 1685).

Διάδοχος τοῦ τελευταίου καὶ ἕκτος τὸν ἀριθμὸν προσχειρίσθη ἐν ἔτει 1685 Μελέτιος ὁ Τυπάλδος, τέως διδάσκαλος καὶ ἱεροκέρυξ τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων. Ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐλὴ ἔχουσα πάντοτε τὰ ὅμματα ἐκεῖ ἐστραμμένα, προσεπάθησε νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τοῦτον. Ὁ Τυπάλδος, ἀνὴρ ἀμφίδοξος, ἄστατος, καὶ φιλόδοξος, θαμβωθείς ἀπὸ τῆς εἰς βραβεῖον τῆς ἀποστασίας του προτεινομένης καρδιναλικῆς πορφύρας, ἐδέχθη πρὸς μέγιστον σκάνδαλον τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν του, τὰς προτάσεις τῶν Δυτικῶν· καὶ κατὰ πρῶτον ὁ δραπετίδης ἐνῆργησεν εἰς ἔκδοσιν διατάγματος, δι' οὗ οἱ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Γεργίου ἐφημέριοι νὰ ἐξαρτῶνται καὶ διορίζωνται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τοῦ ἐν Βενετίᾳ ἀντιπροσώπου τοῦ πάπα, καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου, ὡς πρότερον. Οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποφέρωσι τὴν τοιαύτην βίαν τῶν δυτικῶν, ἣν κατὰ μέρας ἐνίσχυε καὶ ἡ ἐξουσία. Ὁ Τυπάλδος, θρασυνθείς ἀπὸ τῆς πρώτης ἐπιτυχίας ἐχώρει εἰς τὸ σατανικὸν ἔργον τῆς ὑποταγῆς τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας εἰς τὸν πάπαν.

Ἡ μεγάλη ἐκκλησία πληροφορηθεῖσα τὰ γινόμενα συνεκάλεσε σύνοδον τῷ 1712 ἐπὶ πατριάρχου Κυρίλλου Δ', καὶ συναινοῦντος καὶ τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου ἀπέκοψε τὸ σσηπὸς τοῦτο μέλος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ εἰς παντελὴ ὑπέβαλε τὸν ἀποστάτην καθάαιρεσιν. Συνάμα δὲ ἵνα μὴ καθιερωθῇ τὸ παράνομον καὶ ἀνθαίρετον κατήργησε τὴν ἐν Βενετίᾳ ἑδρὰν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας, τὴν ἐπὶ ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρα ἔτη διατηρηθεῖσαν, καὶ ἐθεσπίσθη ἵνα ἐκλέγεται τοῦ λοιποῦ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ὁμοδόξων εἰς τοποτηρητὴς (1).

Ὁ Τυπάλδος, ἐμβρόντητος γενόμενος εἰς τὸ κερκυραϊκὸν ἀκου-

(1) Βεντόης, Συμπλήρωμα εἰς ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου τοῦ Δ'.

σμα, παρὰ πάντων ἀποστρεφόμενος, ἔζησεν ἐπὶ ἐν εἰσέτι ἔτος ἀβιώτων καὶ ἑλεσινὸν βίον.

Ἐγραψε κατὰ τὸν ἀρμενοκαθολικὸν Σέρπον, Ὀδηγὸν εἰς τὴν ἀληθῆ ἐκκλησίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Guida alla vera chiesa di Gesù Cristo) (*)

Παναγιώτης Σινωπεύς.

Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα μαθήματα ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ (Σινώπῃ) ἐπ' ὀλίγον διδάξαντος Θεοδώρου τοῦ Τραπεζουντίου. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐλθθεὶς ὑπὸ τινος Γερασίου ἡρώθη τὰ πρὸς διατροφήν καὶ ἡκροᾶτο ἐν τῇ Πατριαρχικῇ σχολῇ, διδάσκων ἅμα κατ' οἶκον παιδάς τινας. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἡκροᾶσατο τῆς λογικῆς παρὰ Σεβαστῷ Κυρηνίτῃ, μισθωθείς καὶ ὡς διορθωτῆς τῶν εἰς τὸ ἐκεῖ ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐκτυπουμένων βιβλίων. Ἐπαναστρέψας εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμισθώθη ὡς διδάσκαλος ὑπὸ φιλομαθῶν τινῶν Σαζόνων, μεθ' ὧν ἀπερχόμενος εἰς Ἀλλήν, ἀπετράπη ἐν Βενετίᾳ τῆς ὁδοῦ ὑπὸ Μελετίου Τυπάλδου, τοῦ ἀποστάτου τοῦ πατρίου δόγματος. Προτρεπόμενος ὑπ' αὐτοῦ ὡμολόγησε τὸν καθολικισμόν, καὶ εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐξωμόσεως ἐπὶ διετίαν διετρεφετο παρὰ τῷ Τυπάλδῳ, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ὁποίου ἐστάλη ὑπότροφος εἰς τὸ ἐν Παταβίᾳ Κουτουνιαὸν Ἑλληνομουσεῖον. Ἐκεῖ δὲ ὑπὸ ἐτέρου δρχπετίδου, Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κρητός, ἐνθαῤῥυνόμενος πρὸς τὸν καθολικισμόν πάντῃ ἐξέκλινε. Γεώργιος Κονδύλιος, εὐπατρίδης Πάρις, προσεκάλεσε τὸν Παναγιώτην εἰς τὴν πατρίδα του ὡς διδάσκαλον· οὗτος δ' ἐρχόμενος κατέπλευσεν εἰς Ζάκυνθον, ἐνθα οἱ κάτοικοι ἐξελέξαντο αὐτὸν διδάσκαλον· γνωστῆντων ὁμῶς τῶν λατινικῶν φρονημάτων αὐτοῦ, ἐκινδύνευσεν νὰ κατασπαρχθῇ ὑπὸ τοῦ ὄγλου, καὶ μόλις φεύγων ἐσώθη εἰς Ναύπλιον. Πληροφόρηθεις ἐνταῦθα τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Κονδυλίου, σφαγέντος ὑπὸ τοῦ Ὁθωμανοῦ ἀρχιναυάρχου Τζανούμ-Χότζα, ἐδειλίασε νὰ μεταβῇ εἰς Πάρον, καὶ ἐν Ναυπλίῳ διατρίβων προσεπᾶλθε νὰ ἐνσπεύρῃ τὰς Ῥωμᾶϊκὰς καινοτομίας, ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες ἐξηγέρθησαν κατ' αὐτοῦ, κακὴν κακῶς ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν. Ὁ Τυπάλδος ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ἐρημέριον τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου· ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ προστάτου ὁ Σινωπεύς παρὰ πάντων μισούμενος, ἤλθεν εἰς Βεζώνην, καὶ ἐλθθεὶς ὑπὸ τοῦ μαρκεσίου Σκιπίωνος Μαφρέη συνετετλήθη ὡς διδάσκαλος εἰς τοὺς βουλομένους τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἑλληνικῆς. Τῷ 1720 μεταβάντος τοῦ

(*) Giov. de Serpis, Dissertazione polemico-critica. Venetia 1783 σελ. 10.

Μαφρόνη εἰς Φλωρεντίαν, ὁ Παναγιώτης ἀπῆλθεν εἰς Βριζιάν καὶ ἐδίδασκε τὰ ἑλληνικά. Τῷ 1723 ἐπέστρεψεν εἰς Βερώνην, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς Βριζιάν, καὶ ἐκεῖ ἀπεβίωσε τῇ 2 Ὀκτωβρίου 1736 ὑπερξήκονταετής. Ἐπὶ τοῦ τάφου του ὁ μαθητὴς καὶ φίλος του Φίλιππος Γαρυέλλης ἐγράψεν ἐπίγραμμα λατινιστὶ ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Βαρζάνου.

Ὁ Παναγιώτης ἦν ὁπωσούν εἰδήμων τῆς τε λατινικῆς καὶ ἑλληνίδος φωνῆς, φανατικὸς δὲ λατινόφωνος, ὡς πάντες οἱ ἐξωμόται. Ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Πισραντώνιος Βαρζάνης ἐκ Βριζίας ἐγράψεν ἑλληνοῖταλιστὶ τὸν βίον τοῦ Σινωπέως προσθεὶς καὶ τινὰς τῶν ἐπιστολῶν του. Ἐκ τῆς βιογραφίας ταύτης, τυπωθεῖσης ἐν Βριζίᾳ τῷ 1760, ἠρآنισθημεν τὰ περὶ τοῦ Παναγιώτου ἐκτεθέντα.

Ἐκτὸς τῶν δημοσιευθεῖσων ἐπιστολῶν του κατέλιπε διάφορα ἐν Βριζίᾳ καὶ Βερώνῃ χειρόγραφα, καὶ ὡς διορθωτὴς τοῦ ἐν Βουκουρεστίῳ τυπογραφείου ἐπεμελήθη τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἀνθολογίου (1697), ὀρθοδόξου ὁμολογίας (1699), καὶ λοιπῶν.

Ἀθανάσιος Ἀντιοχείας.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, καὶ προεχειρίσθη τῷ 1700 πατριάρχης Ἀντιοχείας, ἑκατοστὸς πεντηκοστὸς τοῦ θρόνου τούτου καταριθμούμενος. Τῷ 1686 οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀκμαίαν τηροῦντες τὴν μνήμην τοῦ ἄρτι τῶν τῆδε ἀπελθόντος πατριάρχου Μακαρίου Γ', ἐξελέξαντο ὡς τοιοῦτον τὸν ἐγγονὸν αὐτοῦ Κύριλλον, νεανίαν εἰκοσαέτην ἀλλὰ τὸ ἄωρον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἐσκανδάλισέ τινας, οἵτινες θεωροῦντες ὅτι ἕνεκα τῆς ἐκεῖ προσηλυτικῆς ἐφόδου τῶν Λυτικῶν, ἐδέοντο ἀκμαίου καὶ σοβαροῦ ποιμενάρχου ἔγραψαν πρὸς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν συνιστῶντες ἀντ' ἐκείνου τὸν Ἐπιφανείας Νεόφυτον, τὸν Χίον, ὡς ἱκανὸν καὶ ἄξιον καὶ δὴ προδιδασθέντος τῷ 1688 τοῦ Νεοφύτου ὁ φιλοτάραχος νεανίας Κύριλλος ἤγειρε θορυβώδη σκάνδαλα καὶ σχίσμα ἐν μέσῳ τῶν χριστιανῶν. Ὁ πατριάρχης μὴ θέλων ἵνα πρὸς ὄφελος τῶν Λατίνων ταράττῃ τὴν κυμαινομένην ἐκκλησίαν παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Κυρίλλου, καὶ ἐλθὼν εἰς Λαοδικεῖαν ἐρησύχασεν ἐκεῖσε καὶ μετ' ὀλίγον ἐτελεύτησε. Ὦθεν τῷ 1691 ἀνέλαθεν ὁ Κύριλλος τὸν πατριαρχικὸν θρόνον· ἀλλ' οἱ ἐν Χαλεπίῳ χριστιανοὶ δὲν ἔπαυσαν πάντα κινεῦντες λίθον πρὸς παῦσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ πολλὰς ἐνεργείας κατάρθρωσαν ἵνα κατ' ἐπιταγὴν τῆς μεγάλης ἐκκλησίας χειροτονηθῇ καὶ προδιδασθῇ πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ ἐν λόγῳ Ἀθανάσιος. (1).

(1) Καὶ ἔπειτα αὗτος ἐπατριάρχευσεν ἐν Ἀντιοχείᾳ (1691-47) Μελέτιος ἱερομό-

Ὁ Κύριλλος ὁμοως βαρέως φέρων τὴν ἥτταν δὲν ἔπαυε πάντα κινήων κατὰ τοῦ Ἀθωνασίου λίθον· οἱ ὀρθόδοξοι εἶχον διαμοιρασθῆ εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, καὶ οἱ Λατίνοι ὠφελοῦμενοι τῆς διαίρεσεως ἀνετώτερον ἐξεπλήρουν τὴν πρόθεσίν των. Ὅθεν μετὰ πολλὰς διενέξεις ἀπεφασίσθη ἵνα ὁ μὲν Ἀθανάσιος λάβῃ τὴν ἐπαρχίαν τῆς κατὰ Συρίαν Βερβόριας (Χαλεπίου), ὁ δὲ Κύριλλος μείνῃ ἐν Δαμασκῷ πατριαρχεύων. Τῷ 1724 ἀποθανόντος τοῦ Κυρίλλου, ἔμεινε μόνος πατριάρχης Ἀντιοχείας ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις καὶ ἀπεβίωσε τῷ 1728 ἐν Χαλεπίῳ φαρμακευθεὶς, ὡς λέγεται, ὑπὸ τῶν ἐκεῖ λατινοφροννησάντων, καὶ πατριαρχεύσας ψιλῶ μὲν ὀνόματι χρόνους 24, πράγματι δὲ τέσσαρας, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυρίλλου. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ διάδοχον κατέλιπε τὸν ποτὲ διάκονον αὐτοῦ Σίλβεστρον, ἀδείξ τούτου ἐν τῷ Ἀγιωνύμῳ ὅρει τότε ἀσκητεύοντα (1).

Ὁ Ἀθανάσιος ἦν, ὡς λέγει Προκόπιος, ἀνὴρ εὐσεβὴς, εἰδήμων τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἀραβικῆς γλώσσης, καὶ λίαν τετριμμένος περὶ τὰς γραφάς.

Συνεστήσατο ἐν Χαλεπίῳ Ἀραβικὴν τυπογραφίαν, ἐξ ἧς ἐξεδίδοντο διάφορα συντείνοντα εἰς στρέψωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς προπαγάνδας ἐνοχλουμένου ὀρθοδόξου ποιμνίου. Προῖον τῶν πισστηρίων ταύτης γνωρίζομεν μόνον τὴν ὑπὸ Βρουνέτου (2) μνημονευομένην ἀραβιστὶ μετάφρασιν τοῦ Ψαλτηρίου, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1706.

Ἐγραψεν ὁ Ἀθανάσιος—Ἱστορίαν τοῦ πατριαρχείου Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου μέχρι τοῦ 1702. Τὸ ἐλληνικὸν πρωτότυπον δὲν ἐξεδόθη, λατινιστὶ δὲ μετάφρασις ἐτυπώθη ὑπὸ Κολλαρίου (Supplem. Lambecii Comment. I, 454).

—Ἀποκρίσεις εἰς Κ' κεφάλαια κατὰ τῶν καλθινιστῶν. (Ἐξεδόθησαν, κατὰ Ζαβίραν, ἐν ἔτει 1673 ἐν Δαμασκῷ, μεταφρασθεῖσαι καὶ γαλλιστί).

—Βίον τοῦ ἁγίου Χριστοδούλου τοῦ κοινοβιάρχου τῆς ἐν Πάτρει μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. (Συνεγράφη τῇ 1727).

Γεώργιος Ὑπομενάς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ παρὰ Κωνσταντίνου Βασιλῆως ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας σταλθεὶς εἰς Πατάριον ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν, καὶ ἐστεφανώθη τῷ 1708. Διάφορα ποιημάτων

ναχος, ὅστις ἐπὶ τῆς χειροτονίας αὐτοῦ εἰς ἀρχιερέα, καὶ ἐπὶ τοῦ προεβασμοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μετωνομάσθη Εὐθύμιος Δ'.

(1) Κωνσταντινίου πατριάρχου, περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχουσάντων (Ἀνέκδοτον).

(2) Brunet, Manuel du Libraire.

ἐγγράφησαν εἰς τὴν στεφηφορίαν αὐτοῦ, ἅτινα συλλεχθέντα ὑπὸ Ἰωάννου Ἀβραμίου τοῦ Κρητὸς ἐτυπώθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1709, προσφωνηθέντα εἰς τὸν προστάτην τοῦ Ἵπομενᾶ Βασαράβαν. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης περιῆλθεν εἰς χεῖράς μας τετρασέλιδον μόνον φύλλον περιέχον τρία ἐπιγράμματα τοῦ ἐν λόγῳ Ἀβραμίου, δύο Ἀντωνίου Στρατηγοῦ τοῦ Κερκυραίου, καὶ ἐν λατινιστὶ Παλλαδίου Δαμιανοῦ Βλάχου. Ἐκ τούτων παρεντιθέμεθα τὰ τοῦ Στρατηγοῦ.

Ἐνδὶκ' ἀγγέρον ἄρτι Γεώργιε σείο κλεῖζει
 Πᾶσ' Ἑλλάς κλῆσιν, ξὺν Πατάβῳ τε σέβει,
 Καὶ σοφίης στεφάνους περιβάλλει καὶρ σείο ἔννονον,
 Ὡς αἰεὶ φιλεῖ ἰδμονας εὐλογεῖν.
 Ἐσθλ' Ἀρετῆς γὰρ δῶρα, ἐπαίνους, στέμματα ὄντας.
 Καρποῦσθαι μούνον ταῦτα δεόν λογίους.

Ἔτερον δίστιχον.

Ὀλβιος, δε Σοφίης στεφάνους λάβε, ἥδὲ τὰ εὖχῃ
 Ὀλβιος οὖν καὶ τοὺς πάντα τανῶν κατέχων.

Ἐκ Παταβίου εἰς Βλαχίαν ὁ Ἵπομενᾶς μεταβάς ἐδίδαξε γονίμως εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἀκαδημίαν, εὐδοκίμως μετερχόμενος καὶ τὸν ἱατρὸν ἀποδιώσας δ' ἐν ἔτει 1745 ἐδωρήσατο τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, Τραπεζοῦντα (').

Ἐπειδὴ καὶ ἕτερος ὁμώνυμος διέτριβεν ἐν Βουκουρεστίῳ διδάσκων, πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης συγχύσεως, λέγομεν ὅτι ὁ δεῦτερος οὗτος ἐκαλεῖτο Γεώργιος Θεοδώρου Τραπεζοῦντιος. Ἀΐζαρος ὁ Σκρῦδας, Τραπεζοῦντιος καὶ οὗτος σχολαρχῶν ἐν Βουκουρεστίῳ, ἔγραψε τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον εἰς τοῦτον ἀποδιώσαντα τὴν 28 Ἰουλίου 1739.

Τὸν μακρὸν ἐλπίσιν ᾧδε Γεώργιος ὕπνον ἰαυεῖ
 Ἀνατᾶτιος νεκύων νέμματα πανοθενέος.
 Τὸν γ' ἐνὶ Τραπεζοῦντι ἐκάς Θεόδωρος ἔφουε.
 Μουσῶν δ' εἴλκυσ' ἔρωσ γαῖαν ἐς Οὐγγροβλάχων,
 Ἐνθ' ἐπὶ παιδείᾳ κλέος ἔφατο πολλὰ μογήσας,
 Τῆς δ' Ἀκαδημίας πλείονα ἤρξε χρόνον.
 Τῷ δ' ἐπὶ δακρυχέων Ἀΐζαρος ἔθηκ' ἐλεγεία,
 Ὡς μάλ' ἑταῖρος ἐὼν, μνημόσυνον φίλης.

Κολέττης.

Α'. Λιθέριος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐχειροτονήθη ἱερεύς' μισθω-

(') Περὶ τῆς ἀθλίας τύχης τῆς πολυτέμου τούτου βιβλιοθήκης βλέπε Τριανταφυλίδου Ποντολά, σελ. 41 - 42.

θείς ὑπὸ τῶν διαμαρτυρομένων μετέβη εἰς Ἄλην τῆς Σαξωνίας καὶ ἐπεμελήθη μετ' Ἀναστασίου Μακεδόνος τὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Δουγδούνῳ τῆς Ὀλλανδίας καθηγητοῦ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν Ἰωάννου Αἰμὴν γενομένην μετάρρασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Ὁ Κολέττης προσέθηκεν ἐν τέλει τῆς ἐκδόσεως ἴδια σημειώματα ἐξηγητικὰ διαφόρων ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, καὶ περὶ τῆς κατὰ Κυριακὰς ἀναγνώσεως τῶν εὐαγγελίων κλπ. Ἀδελφὸν διὰ τίνας λόγους διενεχθεὶς πρὸς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον, διέσπυρε παρὰ τοῖς ἐν Γερμανίᾳ σοφοῖς τὸν σοφὸν τοῦτον, ὅστις ἀντέδικούμενος δριμύως ἐπέπεσε κατὰ τοῦ Κολέττου, τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὸ τὸ ἐλληνικὸν τῆς καταγωγῆς προσεπάθησε ν' ἀρνηθῇ.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Διαθήκης, ἀπαρτιζομένη ἐκ σελίδων χιλίων ἑκατὸν ἑξ, προτέτακται λατινιστὶ πρόλογος Αὐγούστου Ἑρμάνου Φραγκίου.

Εἴτα ὁ Κολέττης ἐλθὼν εἰς Βενετίαν παρέμεινεν ἐκεῖ· διότι καὶ ἐπίγραμμά του εὑρεται ἐν τῇ ἐγκυκλοπαιδείᾳ Πατούσα (1710), καὶ ὡς μέλος τοῦ συστάντος ἐλληνικοῦ συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν (illesi) φέρεται, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ συλλόγου ποίημα ἐπιγραφόμενον « Εὐχαρίστησις » εἰς τὸν τότε Φιλαδελφεὶς Μελέτιον τὸν Τυπάλδον (¹).

Β'. *Δημήτριος Κολέττης*, Ἀθηναῖος, καὶ πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ προῤῥηθέντος. Τῷ 1710 διατρίβων ἐν Βενετίᾳ συνειργάσθη μετὰ τοῦ συμπατριώτου του Ἰωάννου Πατούσα εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας (²).

Ἰωάννης Λέσβιος.

Διεδέχθη ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς Δωρόθεον τὸν Λέσβιον. Κατὰ Κωνσταντῖνον ἐγένετο ὁ Ἰωάννης ἀκροατὴς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, εὐδοκίμων εἰς τὰ φιλοσοφικά, καὶ ἐτετίμητο ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τῷ ἀξιώματι τοῦ μεγάλου πριμμικηρίου, ὕστερον δ' ἔλαβεν, ὡς καὶ πρότερον ὁ διδάκαλός του, τὸν τίτλον ὑπατος τῶν φιλοσόφων. Παρέτεινε σχολαρχῶν μέχρι τοῦ ἔτους 1744, ὅτε δι' ἀσθένειαν παραιτηθεὶς ἔζη καθ' ἑσυχίαν. Πάσχων ἐξ ἀδιαλείπτου εὐκοιλιότητος ἀπεβίωσε κατὰ τὸ ἔτος 1752· ἐπὶ δὲ τῆς πλακῆς τοῦ τάφου του ὁ ἐξ εὐγενῶν ἀκροατῆς του Κωνσταντῖνος Ἰουλιανὸς ἐγράφει τῇ 1 Νοεμβρίου 1753 ταῦτα·

(¹) Ἀνθ. εὐλαβείας, Βενετίας 1720. σελ. 42.

(²) Βρετοῦ, Β'. σελ. 48-9.

Ἡ σοφία τῶν ἀρετῶν σωρὸν καύθει θεοτερπῶν,
 εὐσεβίην, σοφίην, σωφροσύνην, σύνεσιν,
 κλεινὸν Ἰωάννην τὸν Ἰωάννου, πᾶν ὅς νυ
 ὁφικέω κ' ἀρετῇ φιλοσόφων ὑπατος (¹).

Τοῦ Ἰωάννου εὑρηται ἐν χειρογράφῳ λόγος ἐγκωμιαστικὸς εἰς Νικόλαον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτον (²).

Ἐκ τούτου κατὰγονται οἱ Τζανέται· εἰς δ' ἐκ τούτων Ἰωάννης ὁ Τζανέτος, τετιμημένος τῷ ἀξιώματι τοῦ λογοθέτου, ἔγραψεν ἐλληνογαλλιστὶ κατὰ Ὠκέλλου. Πρὸς τοῦτον ἀπευθύνεται ἐκτενὴς ἐπιστολὴ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κ. Σοφ. Οἰκονόμου ἐν Χρυσάλλιδι· εἰς τὸ ὑπὸ Ἀντωνίου Ἐμμανουὴλ μεταφρασθὲν τρόποιον τῆς ὁρθοδόξου πίστεως εὑρηται τοῦ Τζανέτου τούτου ἐπίγραμμα ἐκ πολιτικῶν στίχων δεκαεξέ.

Πατούσας.

Α'. Ἰωάννης. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια ἦλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ὅπερ τὸν ἀνηγόρευσε δόκτωρα τῆς θεολογίας. Ἐκεῖθεν εἰς Βενετίαν μεταβὰς ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος καὶ ἱεροκέρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Τῷ 1703 ἐσχολάρχησε τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἐλληνομουσείου, καὶ παρέμεινε πιθανῶς ἐν τῇ θέσει μέχρι τοῦ 1714, ὅτε διεδέχθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως Ἀποστόλου Μίκου (³).

Ὁ Πατούσας πρῶτος συνέλαβε τὴν ἀξιόλογον ιδέαν ἀπανθήσεως καὶ συνενώσεως τῶν πρὸς διδασκαλίαν καταλληλοτέρων Ἑλλήνων συγγραφέων, οἵτινες διὰ τὸ πολυδάπανον τῆς ἀγορᾶς δὲν ἦσαν προσίτοι εἰς τοὺς μαθητευομένους. Ἡ φιλολογικὴ αὐτοῦ ἐγκυκλοπαιδεῖα τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1710 ἐκδοθεῖσα, καὶ πολλάκις ὕστερον ἀνατυπωθεῖσα ἐχρησίμευσε μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὡς τὸ μόνον σχεδὸν πρότερον βοήθημα ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις.

Τῷ 1711 ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βενετίᾳ μετατύπωσιν τῆς γραμματικῆς τοῦ Λασκάρεως.

Κατὰ Ζαβίραν, μετέφρασε τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου ἐκδοθέντας ἐν ἔτει 1768 παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ.

(¹) Κωνσταντίου, Ὑπόμνημα περὶ τῆς πατριαρχικῆς Σχολῆς.

(²) Παρινίκα σχεδίασμα, σελ. 27.

(³) Veludo, Sulla colonia Greca in Venezia, σελ. 15.

Β'. Γεώργιος Πατούσας, ιερομόναχος, ἀδελφὸς τοῦ προλεχθέντος· ἐν τῇ πατρίδι καὶ οὗτος τὰ πρῶτα παιδευθεὶς γράμματα ἤλθεν εἰς Ἱταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος ἐν Βενετίᾳ διατρίβων κατελέχθη μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἰδρυθέντος συλλόγου τῶν Ἀδελφῶν, καὶ ὡς τοιοῦτος ἔγραψεν ἐν 1720 λόγον ἐκφραστικὸν εἰς τὴν Μετάστασιν τῆς Παρθενομήτορος Μαρίας⁽¹⁾. Διορισθεὶς δ' εἶτα ἐφημέριος καὶ ἱεροκλήρυξ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐσχολάρχησε διὰ βίου τοῦ Φλαγγινιανοῦ ἐλληνομουσείου (1723—61).

Τῷ 1758 ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν ὑπὸ Βόρτολι ἔκδοσιν τῆς φιλολογικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐν ᾗ εὑρεται ἐπίγραμμα αὐτοῦ.

Σκιαδάς.

Α'. Ἀθαλάσιος. Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν ἐστάλη εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐκπαίδευσιν. Φοιτήσας ἐν πρώτοις εἰς ἓν τῶν γυμνασίων τῆς Βενετίας μετέβη εἶτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἔνθα, ὑπακούσας εἰς τὰς προτροπὰς τῶν γονέων του, ἐσπούδασε τὰ νομικὰ καὶ τὴν πολιτικὴν οἰκονομίαν, καὶ ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδασκάλου· αἰσθανόμενος ὁμως, ἰδιάζουσιν κλίσιν εἰς τὴν φιλολογίαν ἠκολούθησε μετὰ ταῦτα τὴν φυσικὴν του ῥοπὴν καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἐγένετο εἰδημονέστατος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου. Ἀγνοεῖται δὲ ἂν ἐν Παταβίῳ ἢ ἀλλαχοῦ ἐξέμαθε τὴν γερμανικὴν καὶ ῥωσικὴν γλῶτταν, ἃς ἐγίνωσκε.

Εὐαρεστούμενος εἰς παλαιογραφικὰς ἐρεῦνας κατέγιεν ἐνζήλως εἰς διερεύνησιν τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεσεκέρθη τὰς ἐπισημοτέρας βιβλιοθήκας τῆς Ἱταλίας καὶ Γερμανίας.

Μεταβὰς εἰς Δακίαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐπεκράτει ὁ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ὀθωμανῶν πόλεμος, εὔρεν ἐν Ἰασίῳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ῥωσίας Πέτρον τὸν μέγαν, πρὸς ὃν παρουσιασθεὶς καὶ ἐπὶ πολὺ συνδιαλεχθεὶς ἔτυχεν, ἕνεκα τῶν γνωσεῶν του, τῆς εὐνοίας τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρὸς, ὅστις παραλαβὼν τὸν Σκιαδᾶν εἰς Μόσχαν ὠνόμασε σύμβουλον ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης εἰς τὸ τμήμα τοῦ ἱππικοῦ, καὶ ὕστερον διώρισε καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας εἰς τὴν Σλαβωνο-Γραικικὴν Ἀκαδημίαν.

(1) Ἀνθ. εὐλαθείας, σελ. 7—16.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἐτῶν ἔλαβε τὴν ἀδείην ἵνα περιοδεύσῃ, καὶ περιελθὼν ὅλον τὸ ῥωσικὸν κράτος ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ Κατηφόρου συγγραφέντα βίον Πέτρου τοῦ μεγάλου.

Ἐπανελθόντα εἰς Ῥωσσίαν τὸν Σκιαδὰν διέταξεν ὁ μεγαλεπήβολος μονάρχης ἵνα συντάξῃ κατάλογον τῶν περισσώζομένων ἑλληνικῶν χειρογράφων, καὶ κατὰ Μάρτιον τοῦ ἔτους 1722 μετὰ ζήλου ἀψάμενος τοῦ ἔργου ὁ πολυμαθὴς Κεφαλλὴν ἠναγκάσθη, ἕνεκα ἀντενεργείας τῶν αὐλικῶν, νὰ διακόψῃ τὸ ἔργον.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1723 ἐξέδοτο ἐν Μόσχᾳ λατινωρωςιστὶ σύντομον κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐξετασθέντων κωδίκων ἀφιερῶσας τὸ συνταγμάτιον εἰς Πέτρον, τὸν πολυειδῶς αὐτὸν εὐεργετήσαντα. Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ καταλόγου ὁ Σκιαδὰς ὑπέσχετο τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν ἄλλου ἀκριβοῦς καταλόγου, καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσας ἑλληνικῆς παλαιογραφίας.

Ὁ δημοσιευθεὶς κατάλογος ἀνετυπώθη ὑπὸ Καππίου ἐν Λειψίᾳ τῷ 1724, καὶ ὑπὸ Σχέφερ ἐν Λειψίᾳ καὶ Φραγκοφούρτῃ τῷ 1766.

Ὁ Σκιαδὰς μετέφρασεν εἰς γλαφυράν ῥωσικὴν διάλεκτον ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸν Τηλέμαχον τοῦ Φενελῶνος.

Β'. Γεώργιος Σκιαδὰς ἐγεννήθη ἐν Ῥωσσίᾳ ἀπὸ τὸν προβλήθεντα Ἀθανάσιον, καὶ σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἀποκατέστη μεγάλοπλουτος ἐν Μόσχᾳ, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1803, γράψας εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν συνταγμάτιον κατὰ Λατίνων.

Γ'. Μιχαὴλ Σκιαδὰς, ἐξάδελφος τοῦ Γεωργίου, καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Ἀθανασίου ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ περὶ τὸ ἔτος 1740, καὶ διδασκόμενος ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετέβη πρὸς τὸν ἐν Μόσχᾳ ἐξάδελφόν του Γεώργιον, δαπάνῃ τοῦ ὁποίου ἐστάλη εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐλθὼν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Ἀμστελδοάμου ἠκροάσθη κατὰ πρῶτον τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα, εἴτα δὲ μεταγραφεὶς εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν ἐγένετο τακτικὸς ἀκροατὴς τοῦ περιλαλήτου Βαιραβίου. Στεφθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς συνέγραψε λατινιστὶ ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν περὶ τοῦ ὑπερτάτου ἀγαθοῦ (De summo bono), καὶ παραμείνας ἠκροάσθη ἐν τῷ αὐτῷ πανεπιστημίῳ τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ ὕστερον πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην, ὅσον νομικὰ, πολιτικὰ, καὶ ἐπὶ τέλους θεολογικὰ. Ἐξ Ὀλλανδίας μετέβη εἰς Παρίσιον,

καὶ ἐν τέλει μετὰ δεκαετῇ ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Μόσχαν, καὶ ἤρξατο μετερχόμενος τὸν ἱατρὸν μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἡ κυβερνήσις διώρισεν αὐτὸν ἀμέσως καθηγητὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Μόσχας, καὶ ὁ πανδαήμων Κεφαλλὴν ἤρξατο τακτικῶς παραδίδων λατινιστί, ἐκτὸς τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, τό τε φυσικὸν καὶ διεθνὲς δίκαιον. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀναγνωρίσας τὴν πολυμαθειαν αὐτοῦ τὸν ἐτίμησε τῷ ἱπποτικῷ παρασήμερ τοῦ ἀγίου Βλαδιμήρου, καὶ τὸν ὕψωσεν εἰς τὸν βαθμὸν συμβούλου (Conseiller de Collège).

Πρὸ πολλῶν χρόνων κατεγίνετο εἰς συγγραφήν ἐπωφελεστάτου συγγράμματος (Θεανθρωπογνωσίας), ἐν ᾧ ἐναποταμίευσε τὸν πλοῦτον τῆς εὐρυμαθείας αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν ἔτει 1802 ἐπισυμβᾷς θάνατος δὲν ἄφησεν αὐτὸν ἵνα φέρῃ εἰς πέρας τὸ μέγα ἔργον του (').

Δαμιανὸς Παρασκευάς.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 17 αἰῶνος ἐν Σινώπῃ, καὶ παιδείας χάριν ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐπὶ διετίαν ἠκρόσθη τοῖς ἐν Φραγκοφύρτῃ σοφοῖς· ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἰέναν καὶ ἐπὶ τέσσαρα ἔτη ἐφοίτησεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς πόλεως ταύτης· ἐξ Ἰένης ἀπῆλθεν εἰς Πετρούπολιν, καὶ δεξιωθείς ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου διωρίσθη ἱατρὸς τοῦ ναυτικοῦ νοσοκομείου τοῦ Κρόνσταδ.

Ἄδηλον τί ἀπέγινεν ὕστερον ὁ Παρασκευάς, ὅστις κατὰ Ζαβίραν, ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωσικῆς.

Συγγράμματα.

— *Meditationes academicæ de cognitione humana methodice conscriptæ.* (Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐν Ἰένῃ ἐκδοθὲν προσφωνεῖται εἰς τὸν ἡγεμόνα Μαυροκορδάτον).

— *Tractatio methodica de libertate cogitandi, volendi, etc.*

— *Defensio philosophiæ Volfianæ.* 1729 (*).

Χρύσανθος Ζηταῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον κατετάχθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ προφήτου Ἠλίου. Μεταβὰς εἰς Τρανσυλβανίαν ἐχρημάτισεν ἱκανὸν χρόνον ἐρημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τῶν ὁρθόδοξων, καὶ ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσελήθη εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας πρὸς διδασκαλίαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐσχολάρχησεν ἐν Μοσκού.

(*) Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπισήμων Κεφαλλήνων, σελ. 134, 631, 630.

(2) Ζαβίρα, Ἑλληνικὸν Θέατρον.

πῶς καὶ Ἄρτη. Ἐπιστρέψας εἰς Ἰωάννινα ἡσύχασεν ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἡλίου, τῆς ὁποίας κατέστη καὶ ἡγούμενος.

Ἦν ἀνὴρ σεβάσμιος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώττης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Δημ. Μοσχολοῦ.

Ἐν Οὐγγαρία διατρίβων ὁ Ζαταῖος ἐν ἔτει 1715 συνέγραψεν — Ὀργانون προγυμναστικόν ⁽¹⁾.

Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως.

Ἦν, κατὰ Ζαβίαν, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πολυμαθὴς, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, πεπαιδευμένος ἐν τε φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ῥήτωρ καὶ ἱεροκέρυξ διάστημος. Περιηγήθη πᾶσαν σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ ἐν Ὁξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας ἐξεφώνησε λόγον ἐν τῷ Σχελδιανῷ θεάτρῳ ἐπὶ παρουσίᾳ πολλῶν σοφῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀλλογενῶν. Ἐν ἔτει 1710 ἀπάρας ἐξ Ἀγγλίας ἦλθεν εἰς Γαλλίαν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' τοιαύτην εὐγλωτίαν καὶ γλωσσομάθειαν ἀνέπτυξεν, ὥστε ὁ βασιλεὺς εὐνοϊκῶς περιεποιήθη αὐτόν.

Συνέταξεν ὁ Νεόφυτος, ἐκτὸς τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ ἐκφωνηθέντος λόγου, διαφόρους ἐπιστολάς, ἐξ ὧν τινὰς κατεῖχεν ὁ Ἑλλάδιος ⁽²⁾.

Ἀλέξιος Σπανός ⁽³⁾.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐχρημάτισε καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει σχολῆς.

Γνωστὸν, ὅτι ἡ νομικὴ Ἐξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου ἦτο σχεδὸν τὸ ἀποκλειστικὸν ἐγκόλπιον τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατείας κρινομένων Ἑλλήνων. Ἀνώνυμός τις εἶχε μεταφράσει εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὸ σύνταγμα τοῦ κριτοῦ τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλ' ἕνεκα παντελοῦς ἀγνοίας τῆς γλώσσης εἶχε παραμορφώσει καὶ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, ἐπομένως εἰς δυσχερῆ εὐρίσκοντο θέσιν οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ κάμωσι χρῆσιν τοῦ πρωτοτύπου. Γεράσιμος ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης θέλων νὰ θεραπεύσῃ τὸ κακὸν παρέδωκεν εἰς τὸν Σπανὸν τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀκωνύμου προτρέψας ἵνα ἐπιδιορθώσῃ τὰ ἡμαρτημένα καὶ προσθέσῃ τὸν ἀναγκαζοῦντα ἀλφαριθμητικὸν πίνακα, ἐπιπροσθεὶς, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀρμενόπουλος συντόμως πῶς διελάμβανε περὶ συνοικε-

(1) Ζαβίρας.

(2) Stat. præsens Eccles.

(3) Κατὰ Βεντώτην ὠνομάζετο Ἰζέτζης, τὸ δὲ Σπανός ἦν ἐπώνυμον.

σίων νὰ πραγματευθῇ πλατύτερον. Ὁ Ἀλέξιος λαβὼν τὴν βίβλον καὶ παραβαλὼν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον εὗρε τὴν μετάφρασιν καθόλου σφαλερὰν· ὅθεν μεταφράσας ἐκ νέου προσέθετο πλουσιώτατον πίνακα, καὶ ἰδίαν πραγματείαν περὶ συνοικεσιῶν, κλπ.

Ἡ μετάφρασις αὕτη τοῦ Ἀρμενοπούλου ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετία. Ἀπεβίωσεν ὁ Σπανὸς ἐν ἔτει 1733, συντάξας, κατὰ Βεντώτην, γραμματικὴν καὶ ποιητικὴν ἀνεκδότους, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν τοῦ Μελετίου γεωγραφίαν.

Ἀλοῦσιος Ἀνδρούτζης.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ γυμνάσιον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἐνθ' ἀνηγαρεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας· προσκληθεὶς δ' εἶτα διωρίσθη φροντιστὴς τοῦ ἐν Βονωνίᾳ ἀρχιγυμνασίου, καὶ μετὰ φήμης μεγάλης ἐδίδαξεν. Ὁ Ἀνδρούτζης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων θεολόγων τῆς ἐποχῆς του· δυστυχῶς ὅμως ἐν Ῥώμῃ ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς παπολατρείας δριμύς ἡγέρθη ἐπικριτὴς τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του, καθ' ἧς συνέταξε καὶ τὰ πλείστα τῶν πονημάτων αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

— Παλαιὰ Ἑλλὰς περὶ τοῦ ἁγίου Ῥωμαϊκοῦ θρόνου καλῶς φρονούσα, ἡ πρὸς τὸν Ἱεροσολύμων πατριάρχην Δοσίθεον ἀπολογία Ἀλοῦσιου τοῦ Ἀνδρούτζη, Κυπρίου, προσφωνηθεῖσα τῷ πανυπερτ. καὶ αἰδεσιμωτ. καρδινάλει Δαυρεντίῳ τῷ Κασσόνῳ. Venetiis 1713. (ἑλληνολατινιστί).

— Ὁμόνοια Γραικῶν καὶ Λατίνων πατέρων περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, κατὰ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων πατριάρχου. Romæ 1746 (ἑλληνολατινιστί).

— *Perpetua ecclesiæ doctrina de infallibilitate papæ in decidendis ex cathedra fidei questionibus extra concilium œcumenicum et ante fidelium acceptionem.* Bononiæ 1720.

— *Clementina constitutio ecclesiæ traditionum vindex.* Bononiæ 1723.

— *Peremptorium iconomachiæ per jac. Piceninum revivicendis.* Venetiis, 1730.

— *Oratio panegyrica de divo Andrea Corsino.* Romæ 1731.

— *Vindiciæ sermonis S. Ildefonsi archiep. Toletani, de perpetua virginitate ac parturitione dei genitricis Mariæ.* Romæ 1742.

— *Specimen philosophiæ moralis expressum in præstantionibus legibus et virtutibus gentilium Graecorum.* Romæ 1744.

— *Orazione in lode Sign. Andrea Cornaro.* Bononiæ 1720.

Ἐκτὸς τούτων συνέγραψεν ὁ Ἀνδρούτζης καὶ ἄλλα μὴ δημοσιευθέντα (').

(') Fabricii, bibliotheca Græca, XI, 452—3.

Διαμαντῆς Ῥύσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ῥουσίῳ (Ἀρετζού) ⁽¹⁾, καὶ μετοικισθέντων τῶν γεννητῶρων αὐτοῦ εἰς Βυζάντιον, ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ ἐν τῇ βασιλευσούσῃ σχολεῖα, ἀκροασάμενος ἰδίως Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου.

Ἐπὶ τῆς τελευταίας πατριαρχείας Καλλινίκου τοῦ Ἀκαρνᾶνος (1694—1702) προσκληθέντος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Γερατίμου τοῦ Ἀκαρνᾶνος, προσελήφθη εἴτα ὡς δεύτερος διδάσκαλος ἐν τοῖς γραμματικοῖς καὶ ἐγκυκλίοις μαθήμασιν ὁ Ἀδαμάντιος. Ὁ πατριάρχης Κωνστάντιος ⁽²⁾, γράφει ὅτι « μετὰ ἑπτὰ ἔτη » διδασκαλίας, παραιτησαμένου τοῦ Γερατίμου, συμπαρατήσατο καὶ ὁ Ῥύσιος, ὅστις εἰς Χίον ἀπελθὼν ἐνυμφεύθη ἐκεῖσε καὶ διδάσκαλος « ἐχρημάτισε ».

Καὶ ἀληθῶς μὲν ὁ Γεράσιμος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συμμαθητοῦ καὶ συμπατριώτου του πατριάρχου (1702), παρητήθη τῆς σχολαρχίας· ὁ δὲ Ῥύσιος δὲν συμπαρητήθη τότε, ἀλλὰ τοῦναντίον σχολάρχης προαχθεὶς καὶ διαμεῖνας ἐπὶ ἑν ἔτος, παρητήθη κατὰ τὸ ἐπομένον (1703) ἐπὶ τοῦ διαδεχθέντος τὴν πατριαρχίαν Γαβριὴλ Γ', εἰς δὲν καὶ προσεφώνησε λογίδριον, ὡς προϊστάμενος τῆς σχολῆς ⁽³⁾.

Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ῥύσιος μετέβη εἰς Κρήτην, καὶ ὄχι εἰς Χίον, « φίλιᾳ τινὸς δελεασθεὶς, κερδῶν τε μειζόνων ἐλπίσι ». Ἀποτυχὼν δὲ τῶν προσδοκιῶν του ἤλθεν ἔπειτα εἰς Χίον (1705), καὶ ἐνταῦθα σχολὴν συνεστήσατο.

Ἐν τῷ μεταξὺ προσεσχέσεν αὐτὸν οἱ Σμυρναῖοι διὰ τοῦ πατριαρχεύοντος συμπολίτου των Γαβριὴλ, καὶ ὁ Διαμαντῆς μεταβάς ἐκεῖ πρὸ τοῦ 1707 ἐσχολάρχησε τῆς ἰδρυθείσης σχολῆς. Ἐνταῦθα, καὶ οὐχὶ ἐν Χίῳ, νυμφευθεὶς ἐγένετο πατὴρ τεσσάρων θυγατέρων, ἐξ ὧν μία ἐγένετο καὶ ἡ μήτηρ τοῦ περιφανοῦς Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Ὁ Ῥύσιος ἐν Σμύρνῃ ἐπεδόθη εἰς διαφόρους ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις, καθ' ἃς δὲν ἔσχε καὶ τὴν τύχην ἐπίκουρον· παθὼν δ' ἐξ ὀφθαλμίας ἐμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τοῦ θανάτου του, συμβάντος ἐν ἔτει 1747.

(1) Κατὰ λάθος ὁ Βρετς (Α'. σελ. 242) λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ἀπατηθεὶς ἐκ τοῦ τίτλου τῶν ἐλέγχων ἐν φ, κατὰ τυπογραφικὴν ἴσως ἀβλεψίαν ἐτέθη «ἐκ Σμύρνης», ἀντὶ «ἐν Σμύρνῃ». Αὐτὸς γὰρ οὗτος προτάσσει τῶν ἐλέγχων βιογραφίαν, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἀρῶμεθα.

(2) Γ'τόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

(3) Σελ. 731 τῶν Ἐλέγχων. « Προΐστατο τῆς ἐν Βυζαντίῳ σχολῆς ».

Συγγράμματα.

— Ναυτική λιτή, ἑσπερινή καὶ ἑωθινή. Ἐν Βενετία 1738, παρ' Ἀντωνίου τῷ Βόρτολι.

— Λατίνων θρησκείας ἔλεγχοι 36, καὶ τίς ὁ ἐκάστου λόγος· συλλεχθεῖσα (sic) παρὰ τοῦ λυγιωτάτου διδασκάλου Διαμαντῆ Ρυσίου, τοῦ ἐκ Σμύρνης (sic) καὶ μετ' ἐπιμελείας διορθωθείσα παρὰ Ἰωάννου Μανολάκη τοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Ἐνετίησιν, εἰς Ἀμστελτάμι, (sic) παρὰ Ἀντώνη Μπρόρν, αψμή. 8^{ον} μικρὸν σελ. XVI—39].

Ἡ ἔκδοσις, εἰ καὶ φέρουσα ἐν προμετωπίδι, « Ἐνετίησι εἰς Ἀμστελτάμι », ἐγένετο πραγματικῶς ἐν Ἀμστελδύμῳ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐξῆς, μετὰ τὴν προμετωπίδα, σημειώσεως φαίνεται « A Amsterdam, chez Antoine Bruyn rue le Blomgrast, 1748 ». Ἐνεκα τῆς ἀκηδεΐας τοῦ ἐπιστάντος ἐν τῇ ἐκτυπώσει Βυζαντινοῦ βροίθι τυπογραφικῶν ἀμαρτημάτων, ἀλλοιοῦντων πολλοχοῦ τὴν ἔννοιαν. Τὸ σύγγραμμα ἡτοιμάσθη ὑπὸ τοῦ Ρυσίου ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐστάλη πρὸς ἔκδοσιν τῷ 1746. Διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα, συνεχιζόμενα διὰ τῆς αὐξούσης σελιδαριθμήσεως· ἐν τῷ πρώτῳ περιέχονται δύο ἐπιγράμματα ἀνωνύμου (πιθανῶς τοῦ Ρυσίου) εἰς τὴν βίβλον, καὶ ἐν τετράστιχον εἰς τὸν συγγραφεῖα ὑπὸ Μεθοδίου μητροπολίτου Αἰνίου· εἰδήσεις βιογραφικαὶ περὶ τοῦ συγγραφέως. Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου Κεμίζου, τοῦ Ἐπιδαυρίου, ἐπίγραμμα εἰς τὸν συγγραφεῖα καὶ ἕτερον εἰς τὸν αὐτὸν ὑπ' ἀνωνύμου. Προσφώνησις τοῦ συγγραφέως εἰς τὸν μητροπολίτην Κυζίκου Ἀνανίαν. Προλεγόμενα. Μετὰ ταῦτα ἔπονται οἱ τριάκοντα ἔξ ἔλεγχοι, καὶ ὁ ἐπίλογος. Ταῦτα πάντα εἰσὶ γεγραμμένα εἰς ἱαμβικούς στίχους. Ἀπὸ τῆς σελίδος 374 ἄρχεται τὸ δευτερον τμήμα, « Τὰ μετὰ τοὺς Ἐλέγχους » ἐπιγραφόμενον καὶ περιέχον ἐπιτυμβίδια ἐπιγράμματα εἰς τὴν θυγατέρα τοῦ Θεοδώραν, καὶ τὴν ἑγγονὴν τοῦ Σοφίαν. Μετὰ τὰ ἱαμβικά ταῦτα ἐπιτάφια ἔπονται ἐν πεζῇ τῇ φράσει, δύο ἐπιστολαὶ τῷ μοναχῷ Βασιλείῳ διδασκάλῳ ἐν Πάτμῳ (ἐκ Σμύρνης 1741, καὶ 1744). Προσφώνημα εἰς τὸν πατριάρχην Γαβριὴλ (1703)· λόγος εἰς τὴν σύναξιν τῶν παμμεγίστων Ταξιάρχων. (ἐμελετήθη ἐν Σμύρνῃ 1707 (¹), καθ' ὃν χρόνον ἐτελεύτα ὁ Σμύρνης Κυπριανὸς, ὃν διεδέξατο ὁ Παρθένιος). Λόγος εἰς τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ Λουκᾶ (ἐν Σμύρνῃ 1709). Προσφωνημάτων εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν ἐν Μύροις.

Συνέγραψεν ὁ Ρύσιος καὶ πολλοὺς ἄλλους λόγους εἰς ἀπλοελληνικὴν, ὡς ἐν σελ. XIV τῶν Ἐλέγχων μνημονεύεται, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Παναγιώτην ὁρμοσιευθὲν ὑπὸ Πικκόλου (Supplément a l'Anthologie Grecque σελ. 99).

Βικέντιος Δαμωδός.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1679 εἰς Καθριάτα τῆς Κεφαλληνίας· καὶ εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν εἰσελθὼν εἰς τὸ Φλαγγινιανὸν ἐλληνομουσεῖον, ἡσχολήθη ιδίᾳ περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν. Περαιώσας ἐν

(¹) Ἐν πίνακι (σελ. 272) σημειοῦται παραδόξως, ὅτι ὁ λόγος οὗτος ἐξεφωνήθη τῷ 1709. ἄγνωστον ποῦ τὸ σφάλμα.

Βενετία τὰς σπουδὰς μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς Πατά-
βιον, καὶ ἀφιερῶθη εἰς τὴν ῥητορικὴν καὶ τὰ νομικά. Λαβὼν τὸν στέ-
φανον τοῦ νομοδιδασκάλου ἐπανεστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἤρξατο
τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορεῖν. Ἠκιστα ὅμως ἀρεσκόμενος εἰς τὸ θορυ-
βῶδες τοῦτο στάδιον συνέστησε σχολεῖον, ἐν ᾧ ἐδίδασκε τὴν νεωτέ-
ραν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν μὲ
εὐμέθοδον καὶ ἐπιστημονικὸν ὕφος εἰς τοὺς ἐκ πάντων τῶν μερῶν
προσερχομένους πολυαριθμούς ἀκροατάς του. Ἀπεβίωσε δὲ τῷ 1752.

Ὁ Δαμωδὸς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων εἰσαγόντων εἰς Ἑλλάδα
τὰς νεωτέρας τῆς φιλοσοφίας θεωρίας, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ πολλὴν
καὶ μεγάλην ἐπήνεγκε τὴν ὠφέλειαν. Ἦτο θιασώτης τῆς ἀπλοελλη-
νικῆς γλώσσης, καθότι δι' αὐτῆς ἔκρινε λυσιτελεστέραν καὶ γονιμω-
τέραν τὴν παράδοσιν. « Ἄν τις, λέγει ἐν προοιμίῳ τῆς Λογικῆς,
» θέλει νὰ μάθῃ εὐθὺς εἰς τὴν ἀρχὴν τὴν ἀφορμὴν ὅπου μὲ παρακίνησε
» νὰ συνθέσω τὴν λογικὴν εἰς τὴν ἀπλὴν διάλεκτον, πρᾶγμα ἕως τῶρα
» ἀσυνείθιστον, ἡ αἰτία εἶναι ἡ μεγάλη ὠφέλεια ὅπου ἀπὸ τὴν ἐπι-
» στήμην ταύτην λαμβάνει ἡ Ῥητορικὴ τέχνη· ἐγὼ ἐπιθυμῶντας νὰ
» ὠφελίσω κάθε λογῆς ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ γένος μας, ἐσύνθεσα τὸ
» βιβλίον τῆς ῥητορικῆς τέχνης εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν . . . (1) ».

Μεταξὺ τῶν πολλῶν τοῦ Δαμωδοῦ μαθητῶν προσαριθμεῖται καὶ
Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Συγγραμματα.

- Ἐπίτομος λογικὴ κατ' Ἀριστοτέλην. Ἐνετίησι 1759.
- Τέχνη Ῥητορικὴ. Αὐτόθι 1759.
- Πράξεις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ῥητορικὰς ἐρμηνείας. Ἐν Πέστη 1815.
- Λογικὴ διεξοδικωτέρα.
- Φυσικὴ.
- Φυσιολογία αἰτιολογικὴ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον σχολαστικῇ, Ἀριστοτελικῇ,
καὶ νεωτερικῇ.
- Μεταφυσικὴ.
- Δογματικὴ. (Ὁ Ζαθίρας εἶδεν ἐν Πέστη παρὰ τῷ ἱεροκλήρῳ Νικοδήμῳ
Κεφαλλῆνι τὸ ἰδιόγραφον τοῦ Δαμωδοῦ ἑτοιμον πρὸς τύπον).

Εὐστράτιος Ἀργέντης.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη
περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 12' αἰῶνος εἰς Ἀλλὴν τῆς Σαζωνίας, ἔνθα ἐσπού-
δασε τὴν ἱατρικὴν. Ἐρωτὶ μερίζονος μαθήσεως περὶ γηθήν περὶ τὸ 1716

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφία: τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων.

τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γερμανίαν, καὶ ὕστερον τὴν Αἴγυπτον, ὅπου καὶ διὰ τῆς ἐπιστήμης του καὶ τῶν πολλῶν αὐτοῦ γνώσεων ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ λαμπρύνῃ τὸ ὄνομά του. Πατριαρχεύοντας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ Ματθαίου, εἶχον σταλῆ ἐκεῖ ἐκ Ῥώμης δύο ἀπόστολοι, ὀνομαζόμενοι Κύριλλος καὶ Γαβριήλ, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν ἀζύμων παρὰ ταῖς ὀρθοδόξοις, εἰς οὓς ἐνέβαλλον οὐ μικράν ταραχὴν. Ὁ πατριάρχης γνωρίζων τὴν σοφίαν τοῦ Ἀργέντη ἐπεφόρτισεν αὐτὸν ν' ἀντιταχθῇ εἰς τοὺς παπιστάς, τοὺς ὁποῖους καὶ κατεφίμωσε διὰ τῆς εὐρυμαθείας καὶ τῆς εὐγλωττίας του· λέγεται δὲ, ὅτι ὁ μὲν τούτων ἀπέθανεν ἐκ λύπης, ὁ δὲ ἠναγκάσθη ν' ἀναχωρήσῃ. Τότε ὁ Ματθαῖος καὶ οἱ ἐκεῖ ὀρθόδοξοι παρεκάλεσαν τὸν Εὐστράτιον νὰ γράψῃ πλατύτερον περὶ Ἀζύμων. Ἀναγνοὺς τὸ σύγγραμμά του ὁ ὕστερον πατριάρχης Σίλβεστρος μετέφρασεν αὐτὸ ἀραβιστὶ καὶ ἐξέδωκεν εἰς ὠφέλειαν τῶν Ἀράβων χριστιανῶν⁽¹⁾. Ἀπέθανεν ὁ Εὐστράτιος περὶ τὸ 1750, πολλαχῶς ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς γνώσεις του.

Συγγράμματα.

- Σύνταγμα κατὰ Ἀζύμων. Ἐν Λειψίᾳ 1757.
- Ἐγχειρίδιον περὶ βαπτίσματος. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1756.
- Ἄνθος εὐσεβείας. Ἐν Λειψίᾳ 1757 (προεξεδόθη ἐν τῷ πατριαρχείῳ Κωνσταντινουπόλεως).
- Κατὰ τοῦ καθαρτηρίου πυρός.
- Περὶ γνωρισμάτων τοῦ Ἀντιχρίστου.
- Κατὰ Λατίνων.
- Περὶ ἀναβαπτισμοῦ.
- Κατὰ Ζαβίραν ὁ Ἀργέντης συνέγραψε καὶ τὰ ἑξῆς.
- Κατάλογον τῶν πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας.
- Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν περὶ τῶν μαρτυρησάντων ἁγίων ἀνδρῶν.
- Ἐπιτομὴν χρονολογικὴν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, εἰς πέντε περικοπὰς διηρημένων, καὶ ἐκάστης περικοπῆς εἰς διαφόρους πίνακας διαμεριζομένης.
- Συναγμάτιον κατὰ τῆς ψευδοῦς ἀφευδείας τοῦ πάπα Ῥώμης.

Θεόκλητος Πολυειδής.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ ἐκ γονέων εὐκαταστατών, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ὠνομάσθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀρχιμανδρίτης Πολυανῆς καὶ μέγας ἐκκλησιαρχὴς ἐν τῷ ἁγίῳ Ὄρει. Περιηγήθη,

(1) Βλαστοῦ Χιανὰ, τομ. Β'.

χάριν σπουδῆς, τὴν Ἰταλίαν, Γερμανίαν, Σουηδίαν, καὶ ἄλλας εὐνομουμένας χώρας τῆς Εὐρώπης.

Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς γλώσσης.

Τῷ 1736 συνέγραψε καὶ ἐξέδοτο λατινιστί—*Sacram tubam fidei*, μεταφρασθεῖσαν γερμανιστί καὶ ἐκδοθεῖσαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος. Ἡ πραγματεία τοῦ Πολυειδοῦς διαιρεῖται εἰς τρία μέρη, ἐν οἷς πραγματεύεται περὶ τῶν δογμάτων τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ περὶ τῆς συμφωνίας τῶν νῦν Ἑλλήνων, πρὸς τὰς ἀρχαιοτάτας συνόδους.

Ἐκτὸς τούτου συνέταξεν Ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ, ὡς λέγει, τοὺς πασιγνώστους χρῆσμούς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, πολλάκις μετὰ διαφόρων προσθαφαιρέσεων ἐκδοθέντας (').

Ἰάκωβος ὁ Μήλιος.

Γεννηθεὶς ἐν Μήλῳ, μετέβη εἰς Ἀθῶνα, ἔνθα ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ἐνεδύθη τὰ μοναχικὸν σχῆμα. Ἐν ἔτει 1742 ἀπελθὼν εἰς Σιλεσίαν ἐχρημάτισεν πνευματικὸς τῶν ἐν Βλατισλαβία ὀρθοδόξων πραγματευτῶν φοιτήσας δὲ τακτικῶς εἰς τὸ ἐκεῖ Λουθηροκαλβινικὸν γυμνάσιον διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ὑπὸ Βούργ παραδιδομένων θεολογικῶν μαθημάτων. Τῇ 11 Μαΐου ἐδόθη ἄδεια εἰς τοὺς ἐν Βρατισλαβία ὀρθοδόξους πρὸς ἀνέγερσιν ἰδίου προσκυνητηρίου οἴκου, μετὰ τὴν οἰκοδόμησιν τοῦ οὐοῖου ἐξελέχθη ὁ Ἰάκωβος τακτικὸς ἐφημέριος.

Ἐν ἔτει 1743 ἐξέδοτο ἐν Λειψία τὸ γνωστὸν τοῦ Μηνιάτου σύγγραμμα Πέτρᾳ Σκανδάλου, προτάξας ἴδιον προοίμιον (*).

Νικόλαος Λογοθέτης.

Ἐγεννήθη ἐν Γαλαξειδίῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαιδεύθη τὸ πρῶτον τὰ ἐγκύκλια παρὰ τῷ ἐν Σιγδίτῃ τῆς Παρνασσίδος διδασκάλῳ Ἠλίᾳ Λύτσηϊ διήκουσε δ' εἰτα Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου, καὶ εἰς Βενετίαν ὕστερον μεταβὰς κατηρτίσθη περὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Περὶ τὸ 1720 ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα συνεστήσατο σχολεῖον ἐν τῷ νησιδίῳ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου, κειμένων ἐν τῷ Κρυσσαίῳ κόλπῳ, καὶ τοὺς ἐνταῦθα προσερχομένους ἀπὸ τῶν πέριξ παῖδας ἀμισθεὶ ἐδίδασκε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ τὸ σχολεῖον τοῦ Λογοθέτου, εἰς ὃ παραεληφθησαν ὡς διδάσκαλοι ὁ ἐξ ἀγίας Εὐθυμίας ἱερομόναχος Καβρίκας, καὶ ὁ ἐξ Ἀγράφων Πρωτόπαπας, μεγάλην ἐκτῆσατο φήμην, καὶ ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ Φθιώτιδος

(') Ζαβίρας.

(*) Λύτσηϊ.

καὶ Εὐρυτανίας συνεσωρεύοντο οἱ μαθήτεως δεόμενοι. Ὑστερον ἕνεκα πολιτικῶν λόγων ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις ἐφυλάκισε τοὺς διδασκάλους, διέλυσε τὸ σχολεῖον, καὶ ὁ Λογοθέτης διὰ τῆς φυγῆς ἐσώθη· ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον κρυπτόμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου, καὶ εἰτα ἐλθὼν ἐν Ζακύνθῳ ἐπορίζετο διδασκῶν τὰ πρὸς λιτὸν βίον ἀναγκαιοῦντα. Τῷ 1749 ἀμνηστευθεὶς ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς κυβερνήσεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, γέρων ἤδη· ἔνεκεν ὁμως τῆς δημεύσεως καὶ καταστροφῆς τῆς περιουσίας του ἔζη ἀπὸ τὰ ἑλέη τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ ἀπεβίωσε τῷ 1753.

Συγγράμματα.

- Φιλοσοφίας σύνοψις.
- Ὁρθογραφικαὶ καὶ συντακτικαὶ ἐρμηνεῖαι.
- Διάλογος καλούμενος Θεόγνωτος.
- Γραμματικαὶ σημειώσεις.

Μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν Ἡσιόδου Ἔργα καὶ Ἡμέρας· πρὸς τοῦτοίς τὸν Φαίδωνα τοῦ Πλάτωνα, Πλουτάρχου Παιδαγωγὸν, καὶ τοὺς Νεκρικοὺς Διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ ⁽¹⁾.

Πρὸς τὸν Νικόλαον Λογοθέτην Ἀναστάσιος ὁ Γόρδος προσεφώνησε τὸ περὶ ὀρθογραφίας συνταγματίον του, ποιηθὲν προτροπῇ τούτου ἐν ἔτει 1724.

Ἀπόστολος Ζῆνος.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1669 ἀπὸ Πέτρον Ζῆνον, καὶ Αἰκατερίνην Σεβαστοῦ, μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κρήτης ἐνταῦθα προσφυγόντας. Κομιδῇ νέος ἔδειξε φαντασίαν, κατ' οὐδὲν ἐπηρεασθεῖσαν ἀπὸ τῶν ἐπιπόνων ἀσχολήσεών του εἰς ἔργα κριτικῆς καὶ ποικίλης μελέτης. Καταγινόμενος ἰδίως εἰς μελέτας τῆς καθολικῆς ἱστορίας ἔγραψε διάφορα ἄρθρα εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1696 συστάσαν ἐφημερίδα Galleria di Minerva, γνωστὴν ποιήσαντα τὴν εὐφυΐαν τοῦ Κρητὸς εἰς τὸν φιλολογικὸν τῆς Ἰταλίας κόσμον.

Εἰτα συλλαβὼν τὴν ἀξίεπαινον πρόθεσιν νὰ σχηματίσῃ συλλογὴν

(1) Ὁ ἐν ἔτει 1851 ἀποβιώσας ἀπόγονος τοῦ Νικολάου, Σπυρίδων Λογοθετόπουλος, ὁ ἀείμνηστος τῶν Γαλαξειδιωτῶν βουλευτῆς, ἔσωζεν ἐν χειρογράφοις τινὰ τῶν συγγραμμάτων τοῦ διασῆμου πρπαπποῦ του, ἅτινα μετὰ τῶν βιογραφικῶν σημειώσεών του καὶ τινων αὐτογράφων ἐπιστολῶν παρέδωκεν εἰς τὸν κύριον Γεώργιον Αἰνιῶνα, ὑποσχεθέντα ἵνα ἑκτενῇ βιογραφίαν συντάξῃ τοῦ Νικολάου. Ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Κ. Αἰνιῶνος εὑρον μόνον βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις καὶ τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν συγγραμμάτων του, ἀγνοῶ δὲ τί ἀπέγιναν τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῷ χειρόγραφα.

τῶν μεσαιωνικῶν χρονογράφων, ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὸ κοπιῶδες ἔργον τῆς ἀνερευνήσεως διαφόρων ἀρχείων τῆς Ἰταλίας. Τῷ 1710 συνεστήσατο τὴν περιώνυμον Φιλολογικὴν ἐφημερίδα (*Giornale de' Letterati*), ἣν μέχρι τοῦ 1718 μόνος ἐξέδιδε.

Ἵστερον ἔγραψε τὸν βίον τοῦ Σαβαλλίκου, Γουαρίνη, Δαβίλα, καὶ τῶν τριῶν Μανουτίων, καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τοῦ Φοντανίνη συνέταξε πολλὰς καὶ πολυτίμους σημειώσεις εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ἰταλικῆς Καλλιπείας. Ὡς τοιοῦτος ὁ Ζῆνος κατέλαβεν ἐν τῇ ἰταλικῇ φιλολογίᾳ θέσιν μεταξὺ τοῦ Μουρατόρη καὶ τοῦ Μαφρέη. Ἀλλὰ καὶ ὡς ποιητῆς ὁ Ἑνετογενὴς Κρῆς καὶ ζῶν ἐτιμήθη, καὶ ἀποθανὼν ἐδοξάσθη. Κάρολος ὁ ΣΤ' ἐτίμησε αὐτὸν τῷ περιφανεῖ τίτλῳ Καίσαρικοῦ ποιητοῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφέντων δραμάτων ἐράμιλλα θεωροῦνται πρὸς τὰ τοῦ Μεταστασίου.

Προσκληθεὶς ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Καρόλου διέτριψεν ἐπὶ πολὺ ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν ἀπεβίωσε τῇ 11 Νοεμβρίου 1750.

Ὁ Ζῆνος ὑπὸ πολλῶν καὶ διαφόρων προσηκόντως ἐγκωμιάσθη. Ὁ Μαφρέης λέγει περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Φιλολογικῆς Ἐφημερίδος: « Una delle migliori opere periodiche che abbiamo veduto » la luce nella nostra bella Penisola ». καὶ περὶ τῶν δραμάτων αὐτοῦ « I drammi dello Zeno fossero universalmente letti, se di gran lunga non diletassero e piacessero più quelli del Metastasio » ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

— *Giornale de' letterati d'Italia. Venetia.*

Ἡ ἐφημερίς αὕτη ἰδρυθεῖσα τῷ 1710 ὑπὸ Ζήνου ἐξηκολούθησεν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1718· ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τοῦ 1727 ἀνέλαβε καὶ ἐξηκολούθησεν αὐτὴν ὁ ἐπὶ εὐρυμαθεῖα ὁμοίως διαπρέπων ἀδελφός του Πέτρος Ζῆνος προσθεὶς καὶ παραρτήματα (*Supplementi al Giornale 1722—26*). Ἀπὸ τοῦ 1727 ἕτεροι ἀναλαβόντες παρὰ Πέτρου ἐξηκολούθησαν ἐκδίδοντες αὐτὴν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τίτλον μέχρι τοῦ 1733. Ἡ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ζήνων ἐκδοθεῖσα ἐφημερίς ἀποτελεῖται ἐκ τεσσαράκοντα τόμων, καὶ τριῶν τῶν παραρτημάτων.

— *Poesie Dramatiche. Venezia 1744· τόμοι 40.*

Ἀνετυπώθησαν ἐν Ὁρλεάνῃ τῷ 1785 εἰς τόμους 11, καὶ ἐν Τουρίνῳ εἰς 12 τόμους. Μέρος τῶν δραμάτων τοῦ Ζήνου μετεφράσθησαν γαλλιστὶ ὑπὸ Bouchaud καὶ ἐξεδόθησαν ἐν Παρισίοις τῷ 1785 εἰς τόμους δύο.

(1) Giuseppe Maffei, *Storia della letteratura Italiana*, vol. II, σελ. 104—7, καὶ 60.

—Dissertazioni Vossiane, cioè giunte ed osservazioni intorno agli storici italiani che hanno scritto latinamente, rammentati dal Vossio nel III Libro de Historicis Latinis. Venezia 1752—3. τόμοι 2.

—Lettere, nelle quali si contengono molte notizie attenenti all'istoria letteraria de' suoi tempi. Venezia 1785, τόμοι 6. (Τῷ 1752 ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τρεῖς τόμοι τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ζήνου, ἀλλ' ἡ ἀνωτέρω συλλογὴ ὑπὸ Μάρκου Φορκελλίνῃ γενομένη εἶνε πολὺ ἐντελεστετέρα).

—Annotazioni di Apostolo Zeno in Bibliotheca dell'Eloquenza italiana di Fontanini. (Συνεξεδόθησαν τῇ Βιβλιοθήκῃ ἐν Βενετίᾳ 1753. «Les notes nombreuses de Zeno qui l'accompagnent, λέγει ὁ βιβλιογραφικώτατος Γάλλος Brunet, sont très estimées».

Νικόλαος Παπαδόπουλος ὁ Κομνηνός.

Ἐγεννήθη τῇ 6 Ἰανουαρίου 1655 ἐν Κρήτῃ ἐξ εὐγενῶν σεμνουμένων ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ των. Δωδεκαέτης ἐστάλη εἰς Ῥώμην καὶ κατ'ἑαυτοῦ μεταξὺ τῶν τροφίμων τοῦ φροντιστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ἰησοῦϊτῶν Βαρθολομαίου Καρεγγίου καὶ Σιλβέστρου Μαύρου, τῷ δὲ 1672 ὁμολογήσας τὸν καθολικισμόν κατετάχθη εἰς τὸ τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔκτοτε μετὰ ζήλου ἐπεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων. Περαιώσας τὴν σειρὰν τῶν περὶ καλλιτεχνίας μαθημάτων, ἀφωσιώθη ὕστερον εἰς τὴν θεολογίαν, καὶ τὸ κανονικὸν δίκαιον. Ἐρως πρὸς ἀπόκτησιν πλειόνων γνώσεων ἀνάγκασεν αὐτὸν νὰ περιέλθῃ πολλὰ τῆς Ἰταλίας μέρη. Τῷ 1680 ἐσχολάρχησε τοῦ ἐν Καποδιστρία γυμνασίου, καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1688 ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ὠνομάσθη ἑκτακτὸς καθηγητὴς τοῦ κανονικοῦ δικαίου ἐν τῷ περικλεεῖ πανεπιστημίῳ. Κατὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1703 προεδιβάσθη τακτικὸς καθηγητὴς, καὶ κατὰ Φεβρουάριον 1713 ἔλαβε τὴν πρώτην ἑδραν τοῦ αὐτοῦ δικαίου μεμισθὸν χιλίων φλωρίων, ἀναβιβασθέντων μετ' οὐ πολὺ εἰς 1500. Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1738 ἐζήτησε τὴν ἀπὸ τῆς καθηγεσίας παραίτησιν, καὶ ἡ Ἑνετικὴ δημοκρατία δεχθεῖσα αὐτὴν, ἐχορήγησεν αὐτῷ, ὡς ἀπὸ τῆς καρποφόρου διδασκαλίας του, ἰσόβιον σύνταξιν ἐκ χιλίων φλωρίων. Τῇ 20 Ἰανουαρίου 1740 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε (').

Ὁ Παπαδόπουλος ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων πεπαιδευμένων τοῦ αἰῶνός του, πολὺγλωττος, εὐρυμαθής, βιβλιογραφικώτατος. Συνέστησε βιβλιοθήκην

(') Facciolati, Fasti Gymnasii Patavini.—Weis, Biographie Universelle, tom, XXXII.

ἐκ τριῶν χιλιάδων τόμων, καὶ ἀνέγνω, ὡς ὁμολογεῖ, ὑπὲρ τὰς δύο χιλιάδας Λατίνων συγγραφέων, τῶν ὁποίων ὑπεσχέθη ἵνα ἐκδώσῃ τὴν διάγνωσιν. Πολλοὶ καὶ διάφοροι ἐγκωμίασαν πρεπόντως τὸν λόγιον Κρήτα. Ὁ Φακκιολάτης λέγει περὶ αὐτοῦ « Vir fuit admodum gravis, sibi que ac seecum in senectute vixit; ceterum pietate ac religione eximia. In Græcis litteris plurimum valuit, Latinarum non ignarus; in gravioribus autem disciplinis tantum operæ studique posuit, quantum satis fuit, ut sæculo suo doctus haberetur, et locum suæ classis primum cum dignitate fama que teneret. Illud vel maxime ad ejus laudem facit, quod cum inter Romanæ Rotæ judices locus venetus vacasset, unus ex quatuor Papadopulos fuit, quos Senatus Clementi XI tamquam idoneos sibi que prabatos exhibuit (¹) ».

Ἐξυπηρετῶν τὸν καθολικισμὸν καὶ ὁ ἄθλιος οὗτος δραπετίδης εἰργάσθη μετὰ φανατισμοῦ ἀπλέτου κατὰ τῶν πρώην ὁμοδόξων του, θέλων ν' ἀποδείξῃ τὸ ῥηθὲν ὑπ' αὐτοῦ, ὅτι « ἐν Ἑλλάδι πολλοὶ σχισματικοὶ, ἢ Ἑλλὰς ὅμως οὐδέποτε σχισματικὴ ἐγένετο ».

Συγγράμματα.

—Prænotiones Mystagogicæ ex jure canonico, sive responsa sex, in quibus una proponitur commune ecclesiæ utriusque Græcæ et Latinæ suffragium, de iis, quæ omnino præmittenda sunt ordinibus sacris, atque obiter et Græcia adversus calumniatores defenditur, et præcipue Photianorum ineptiæ refelluntur. Patavii, 1696.

Διὰ τοῦ συγγράμματος τούτου δριμύτως ἐπιτίπτει ὁ Παπαδόπουλος κατὰ Μαργουνίου καὶ λοιπῶν προμάχων τῆς ὀρθοδοξίας. Ἐν τούτῳ δὲ μνημονεύονται τοῦ αὐτοῦ καὶ τὰ ἐξῆς πονήματα.—Testimonium Græciæ sapientis (σελ. 181, 181, 186, 210)—Tractatus de probationibus (σελ. 183)—De præsumptionibus (σελ. 217)—Physicos Commentarios (294).—Responsa dogmatica (308).—Responsum de processione spiritus S. (σελ. 151, 207).—An adulterum occidere liceat jure privato (204)—De hæreticis (193)—De potestate usurarii (200).—De officiis (473).—Ad titulum de testibus (194).—Responsus tertium in causa testamenti Spanopuli (σελ. 339).

—Responsio adversus hæreticam epistolam Ioan. Hokstoni angli Constantincpoli scriptam. Venetia 1703.

—Instituta Græco-latina.

—Opus annorum.

Ἄλλὰ τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων τοῦ Παπαδοπούλου, καταδεικνύον τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ εὐρυμάθειαν καὶ ἐρευνητικὴν ὑπομονήν, εἶνε τὸ ἐξῆς

(¹) Facciolati, σελ. 84—8, 89, 95.

—Historia Gymnasii Patavini. Venetiis 1726. 2 τόμοι εἰς φύλλον.

Ἐκτὸς τούτων ὁ Ζαβίρας, καταλέγει ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ καὶ—
Προαναγνώσεις καὶ ποιήματα.

Νικόλαος Κριτίας.

Ἐγεννήθη εἰς Προῦσσαν τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο ἀκροατῆς Ἰακώβου τοῦ Ἀργείου, καὶ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου. Ἐτιμῆθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου τῷ ὀφφικίῳ τοῦ μεγάλου ἐκκλησιαρχοῦ, καὶ ἐχρημάτισεν εἰς τῶν συντακτῶν τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων. Τῷ 1739 διεδέχθη Ναθαναὴλ τὸν Κλονάρην ἐν τῇ σχολαρχίᾳ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς, διδάξας μετὰ φήμης ἐπὶ δωδεκαετίαν τ' ἀνώτερα μαθήματα, ἐργαζόμενος ἅμα καὶ ἐν τῷ πατριαρχείῳ, ὡς τριβὼν τοῦ τε κανονικοῦ δικαίου, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων. Ἀπεβίωσε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1767.

Ὁ Κριτίας ἦν, κατὰ Κωνστάντιον τὸν πατριάρχην ⁽¹⁾, « ἀνὴρ πολυμαθής, περιπατητικὸς, καὶ βαθὺς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ».

Ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Κριτία ἐγένετο καὶ Νικόλαος ὁ Καρατζῆς, οὗ μέμνηται Εὐγένιος ὡς ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ οὐκ ἐν δευτέρῳ τὰ τῆς φιλολογίας τιθεμένου.

Συγγράμματα.

—Μελέται.

—Λόγοι ἐγκωμιαστικοί.

—Ἐπιστολαί. Ἐκ τούτων δύο ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Χ. Φιλητᾶ (Πανδώρα Θ. σελ. 442—5). καὶ ἡ μὲν ἀποτείνεται πρὸς τὸν μαθητὴν τοῦ Νικόλαου Καρατζᾶν ἀποδημήσαντα εἰς Βλαχίαν, ἡ δὲ πρὸς Ἀλέξανδρον Γκίκαν.

Μεταφράσεις εἰς τὸ ἀπλοελληνικόν.

—Διόπτρα τοῦ Ἀριστοτέλους.

—Κορδερίου Προλεγόμενα εἰς Ἀρειοπαγείτην.

Κατὰ Ἰώσηπον τὸν Μοισιόδακα ⁽²⁾ μετέφρασεν ὁ Κριτίας εἰς τὸ Τουρκικὸν τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἄγγελος Καλογεράς.

Ἐγεννήθη ἐν Παταβίῳ τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1699 ἐκ Κερκυραίων γονέων. Παιδευθεὶς ὑπὸ τοὺς Ἰησουίτας εἰσῆλθε δεκαεπταετῆς εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ ἁγίου Μιχαήλ. Ἐπεδόθη μετὰ μεγάλου ζήλου εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, καὶ τῷ 1721 σταλεῖς εἰς Ῥαβέννην

(1) Ὑπόμνημα περὶ τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς.

(2) « Ἐκουσα πῶς ὁ περιδότος Κριτίας μετέφρασε τὴν λογικὴν τοῦ Κορυδαλλέως ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν κρατούντων », Ἀπολογία.

ἵνα σπουδάσῃ τὴν θεολογίαν, εὗρεν ἐκεῖ, δι' ἄλλο εἶδος σπουδῆς, προσφιλέστερον αὐτῷ, πλουσίαν βιβλιοθήκην καὶ πολυμαθὴ βιβλιοφύλακα, ὑπ' οὗτόν ποτε καλῶς χειραγωγήθη, ὥστ' ἐντὸς ὀλίγου ἀπέκτησε μεγάλας βιβλιογραφικὰς γνώσεις. Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ῥαβέννης ἐγνώρισθη μετὰ τοῦ περιφθίμου καρδινάλιου Κιρίνη, καὶ δεσμὸς φιλίας ἀδιάρρηκτος συνήνησεν ἑκτοτε ἀμφοτέροις. Ἐκ τῆς προσοικειώσεως ταύτης ἐξήρτητο ἡ τύχη τοῦ Καλογερᾶ· ἀλλ' οὗτος γεννηθεὶς ἄνευ φιλοδόξων ἀξιώσεων, ἐπροτίμα τὴν ἡσυχίαν τοῦ σπουδαστηρίου πασῶν τοῦ κόσμου τῶν τυρβῶν. Ὅθεν διελλίων ἔτη τινα ἐν Βενετίᾳ ἐπανέστρεψεν εἰς τὸ ἐγγὺς τοῦ Μουράνου μοναστήριον τοῦ ἁγίου Γαβριήλ, καὶ ἐνταῦθα διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Οἱ σοφοὶ τῆς Ἰταλίας ἔλυποντο, διότι οὐδεὶς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν εὕρισκετο ἀναλψόμενος τὴν συλλογὴν καὶ ἑκδοσιν τῶν πρακτικῶν τῶν Ἀκαδημιῶν των, ὡς τοῦτο ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ καὶ ἄλλαχού ἐγίνετο. Ὁ χαλκέντερος δὲ οὗτος Ἕλλην ἀπεφάσισε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν μεγάλην ταύτην εὐχὴν τῶν Ἰταλῶν συνεργάτας δ' ἔχων τὸν Κοῦστα Πέτρον Ζήνον, καὶ τοὺς διασέμους Ἰταλοὺς Βαλλιονιέρην, Φακκιολάτην, Μάννην, Μουρατόρην, εἰργάσθη ἀνεκδοτὰς πρὸς τοῦτο, καὶ τῷ 1728 ἤρξατο ἐκδιδομένη ἡ περιώνυμος τοῦ Καλογερᾶ Συλλογὴ τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν πονημάτων. (*Raccolta di opuscoli scientifici e filologici*). Τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένον ἐν Βενετίᾳ μέχρι τοῦ 1767, καὶ ἀποτελεῖται ἐκ πενήκοντα καὶ ἐνὸς τόμων. Τῷ 1755 διακοπὴν ἐπ' ὀλίγον ἀνεφάνη ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Nuova Raccolta*, συνεργαζομένου καὶ τοῦ Μανδέλλη, ὅστις ἐξηκολούθησε, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰδρυτοῦ, τὴν ἑκδοσιν. Ἡ νέα αὕτη συλλογὴ μέχρι τοῦ 1784 ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένη περιλαμβάνει ἑτέρους τεσσαράκοντα ἑνα τόμους. Βραδύτερον δ' ἐν Φερράρᾳ ἐξηκολούθησεν ἐκδιδομένη μέχρι τοῦ 1796 ὑπὸ Λιρούτη καὶ ἄλλων, περιλαμβάνουσα εἴκοσι πέντε τόμους. Ὡστε ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Καλογερᾶ ἰδρυθείσης Συλλογῆς, περιλαμβάνει ἐν συνόλῳ τόμους 117.

Ἐκτὸς τούτου ὁ φιλόπονος Καλογερᾶς ἐδημοσίευσεν καθ' ἕκαστον ἔτος εἰς τομίδια φιλολογικὰς εἰδήσεις ἐν εἴδει ἐπιστολῶν γραφομένων εἴτε παρ' αὐτοῦ, εἴτε παρὰ φίλων του, ὑπὸ τὸν τίτλον *Memorie per servire alla storia letteraria*. Ἀλλ' ἡ δημοσίευσιν αὕτη ἐπέφερε δυσάρεστα ἀποτελέσματα, καὶ ὁ ἐκδότης ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ αὐτὴν ἐν ἔτει 1758, ἀπαρτιζομένην ἤδη ἀπὸ ἑξ. τόμων· ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀνέλαβε μεθ' ἐνὸς τῶν φίλων του τὴν ἐξακολούθησιν ὑπὸ τὸν τίτλον *Nuove Memorie*, καὶ ἐν ἔτει 1761 παρητήθη ὀριστικῶς τῆς περαιτέρω δημοσιεύσεως. Καὶ ἡ πολῦτιμος αὕτη τοῦ Καλογερᾶ συλλογὴ ἀπαρτίζεται ἐκ δεκαοκτῶ τόμων.

Ἐκτὸς τούτων, ἀρχούντων ἴν' ἀπορροφήσωσι πᾶσαν φιλοπονίαν καὶ εὐφυίαν, ὁ σοφὸς Κερκυραῖος συνειργάσθη καὶ εἰς διάφορα ἄλλα περιοδικά, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (*Μινεργα*) 1762 — 65.

Μετέφρασεν ἰταλιστὶ τὰς τύχας τοῦ Τηλεμάχου, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ 1744, τὸν Νέον Γκούλιβερ (1734) καὶ πλείστ' ἄλλα βιογραφικὰ καὶ ἄλλης φύσεως πονημάτια. Συνετέλεσε δὲ τὰ μέγιστα εἰς τὴν νέαν ἔκδοσιν τῆς *Bibliotheca Volante* τοῦ Κινέλλη.

Πρὸς τοῦτοις διορισθεὶς τῷ 1730 ὑπὸ τῶν ἀναμορφωτῶν τῇ Παδούῃ ἐπιθεωρητῆς τῶν τυπουμένων (*Revisore de' libri*), ἐξεπλήρου εὐσυνειδήτως τὸ δυσχερὲς τοῦτο ὑπὸργημα.

Ἀλλὰ παρὰ τὰ ἐκδοθέντα ταῦτα ὁ χαλκέντερος Κερκυραῖος ἐγκατέλιπε καὶ πλείστα πονήματα ἀνέκδοτα, καὶ φιλολογικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τῶν τότε περιφανῶν λογίων, περιλαμβάνουσας ἐξήκοντα ὀγκώδεις τόμους, καὶ ἔρκετὰς πληροφροῦς περὶ τῆς τότε παιδείας περιέχουσας.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Καλογεράς, ἐξεμέτρησε τὸν καματωδὴ βίον αὐτοῦ τῇ 29 Σεπτεμβρίου 1768 (').

Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος.

Νικόλαος Μαυροκορδάτος ὁ ἡγεμὼν τῆς Οὐγγροβλαχίας δύο ἐγέννησεν υἱοὺς, τὸν Σκαρλάτον, καὶ Κωνσταντῖνον· καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐπαινεῖται ὑπὸ Δημητρίου Προκοπίου, ὡς ἐπὶ παιδεῖα τότε διαπρέπων, περὶ δὲ τοῦ δευτέρου νῦν ὀλίγα σημειούμεν.

Μόλις ἐγκαταστάς ὁ Κωνσταντῖνος εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας παρ' ὀλίγον ἐπιπτε θῦμα τῆς ἐπενεγκούσης τὴν πτῶσιν τοῦ Ἀχμέτ Γ' ἐπαναστάσεως (1730). Συλληφθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐφυλακίσθη ὑπὸ τῶν ἀνταρτῶν, ἀλλὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἡλευθερώθη ὑπὸ Μαχμουτ καὶ αὖθις κατέστη ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ. Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἐγκατέλιπεν ἀξιοσημεῖωτον ἐν Βλαχίᾳ ἐποχὴν, ἕνεκα τῆς περιφήμου μεταρρυθμίσεως τοῦ 1740, δι' ἧς ἀναδιοργανίσθησαν τὰ δικαστήρια, κατηργήθησαν αἱ στρατιωτικαὶ συνοδῖαι τῶν βογιάρων, καὶ ἡ πολιτοφυλακὴ, καὶ μετεβλήθη τὸ τέως ἐλαττωματικὸν σύστημα τῆς φορολογίας. Ὁ Μαυροκορδάτος ἐκτὸς τούτων κατήργησε τὴν δουλείαν τῶν χωρικῶν, εἰσήγαγε τὴν ῥωμουνικὴν γλῶσσαν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Μολδαβίας ἀντὶ τῆς Σλαβωνικῆς, καὶ πρὸ πάντων τὴν τέως ἄγνωστον καλλιέργειαν τοῦ ἀραβοσίτου (²).

Καθαιρεθεὶς τῷ 1741 ἐπανῆλθε τῷ 1744, καὶ παυθεὶς πάλιν τῷ 1748 ἀνεκλήθη τῷ 1756, ἀλλὰ καὶ αὖθις ἐκπεσὼν τῷ 1759, ἀνέλαβε τέταρτον ἤδη καὶ τελευταῖον τὴν ἡγεμονίαν τῷ 1761· ἐν ἔτει ὅμως 1763 πεσὼν εἰς δυσμένειαν τῆς Πύλης, ἀπεβίωσε μετ' ὀλίγα ἔτη.

(¹) *Biographie Universelle*, tom. VI.

(²) Φιλιππίδου, Γεωγραφικὸν τῆς Ῥωμανίας, σελ. 94.

Ὁ Μαυροκορδάτος ἐγένετο εἰς τῶν περιφανῶν λογίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ὑπεστήριξε πολὺ τὰ γράμματα, ἐνεθάρρυνε τοὺς καλλιεργοῦντας αὐτὰ, καὶ εἰς αὐτὸν κατὰ πρωτοβουλίαν ὀφείλει ἡ Βλαχία τὴν φιλολογίαν αὐτῆς. Ὁ Ἄγγλος Βέλκινσων πρόξενος ἐν Βλαχίᾳ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας λέγει περὶ τούτου ταῦτα· «ὁ Μαυροκορδάτος ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1735 νὰ συντάξῃ διὰ τὸν λαὸν τοῦτον γραμματικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο ἐδανείσθη χαρακτῆρας ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ σλαβικοῦ ἀλφαβήτου. Ἐξέδωκε τὴν ἱερὰν γραφὴν· βλαχιστί, καὶ διέταξεν ἵνα τὸ εὐαγγέλιον ἀναγινώσκηται εἰς τὴν ἐγχώριον γλῶσσαν ἐν ὅλαις ταῖς ἐκκλησίαις. Μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ βλαχικὴ γλῶσσα ἐκανονίσθη, καὶ οἱ βογιάροι, μόλις πρότερον γνωρίζοντες νὰ χαρακτῶσι τὸ ὄνομά των, ἐπέδωκον ὅπως οὖν εἰς τὰ γράμματα». (Wilkinson, Description des Principautés de Valachie et de Moldavie. Londres 1820 (1)).

Γεώργιος Παπαζώλης (2).

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας, καὶ κατὰ πρῶτον μετῆλθε τὸν ἔμπορον, πλὴν μὴ ἀπαντήσας καὶ τὴν τύχην συνεπίκουρον, ἀπεδήμησεν εἰς Ῥωσσίαν, καὶ σχετισθεὶς πρὸς τὸν τότε μεγάλως παρὰ τῇ αὐτοκρατορίᾳ Αἰκατερίνῃ ἰσχύοντα Γρηγόριον Ὁρλώφ, κατετάχθη εἰς τὸ πυροβολικὸν καὶ μετ' οὐ πολὺ προήχθη ἀξιωματικὸς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ αὐτὴ τῆς Πετροπούλεως, θέλουσα ἵνα ἐπιφέρῃ ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν ἐμελέτα τὴν ἀνέγερσιν τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σχεδίων τῆς φιλοδοξίας της. Ὁ Παπαζώλης, ἀνὴρ ῥέκτης καὶ θερμουργός, διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας κατέπεισε τὸν Ὁρλώφ ἵνα ἐπισπευθῇ ἡ ἐπανάστασις, τῆς ὁποίας αὐτὸς ἀνεδέχετο τὴν διοργάνωσιν. Ὅθεν λαβὼν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπῆλθεν ἐκ Ῥωσσίας, καὶ λάθρα εἰσχωρήσας εἰς τὴν Στερεάν καὶ τὴν Πελοπόννησον ἤρχισε νὰ κατηχῇ τὸν κλῆρον καὶ τοὺς προκρίτους, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀνάστασιν τοῦ γένους, διὰ τῆς ἀρρώγῃς τῆς ὁμοδόξου αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκικὴ δεσποτεία ἀνυπόφορος εἶχε καταστῇ παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ, σκεπτομένῳ πρὸ πολλοῦ περὶ ἐξεγέρσεως, γόνιμον εἶρον τὸ ἔδαφος οἱ ὑπὸ τοῦ Παπαζώλη σπαρέντες ἐπαναστατικοὶ λόγοι, καὶ ἤδη ἀπὸ Ταινάρου μέχρι τῶν Ἀκρο-

(1) Audiiffret, Biographie Universelle. — Ubicini, provinces Danubiennes, σελ. 95—100. — Διονυσίου Φωτεινοῦ ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας Τομ. Β'.

(2) Τὸ ὄνομα, τὸ ἐπώνυμον, καὶ ἡ πατρὶς τούτου καὶ ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν παρεμορφώθησαν· μῆτε Γρηγόριος, μῆτε Παπάζογλους, μῆτε Λαρισσαῖος τὴν πατρίδα, ἦτον οὗτος, ἀλλὰ Γεώργιος Παπαζώλης Μακεδὼν, ὡς ὁ ἴδιος γράφεται ἐν τῇ τίτλῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Στρατιωτικῆς Ἑρμηνείας· Γεώργιος δὲ ὁ Ζαβίρας, σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ, λέγει, ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ.

κεραυνίων καὶ τοῦ Ὀλύμπου τὸ ἀπὸ τῆς Ρωσσίας σύνθημα περιεμέ-
νετο μόνον ἐν ἀρχίσῃ ἢ σφαγῇ τῶν Τούρκων. Ὁ Μάκεδὼν ἀπόστολος
ἐπανῆλθε μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν Πετρούπολιν φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς
ἱκετηρίου πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν ἀναφορὰς τῶν τουρκοκρατουμένων
Ἑλλήνων, καὶ τῷ 1769 στόλος Ῥωσικὸς, μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας,
ἀπὸ τῆς Βαλτικῆς κατῆλθεν εἰς τὴν Μεσόγειον, εἰς δὲ τὴν ἐμφά-
νισιν αὐτοῦ καὶ Πελοπόννησος καὶ Στερεὰ ἤγειραν τὴν σημαίαν τῆς
ἐπαναστάσεως. Γνωστὰί εἰσιν αἱ περιπέτειαι τοῦ οἰκτροῦ ἐκείνου
δράματος, καὶ αἱ σφαγαί, καὶ δηώσεις τῶν εἰσελασάντων Ἀλβανῶν
καὶ Τούρκων εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ὁμοδόξων Ῥώσων ἐγκαταλειφθεῖσαν
τλήμονα Ἑλλάδα. Ἐκ τῶν συνεχῶν τοῦ ἐλληνισμοῦ, ἀπὸ τῆς κατακρα-
τήσεως τῶν Τούρκων, ἐπαναστάσεων, καὶ αὕτη, ἕκτη μετὰ τὴν ἐπι-
σημοτέρων καταλεγομένην, ἐδίδαξε τοὺς Ἕλληνας, ὅτι οὐδὲν τὸ παρὰ
τῶν ξένων προσδοκώμενον ἀγαθόν. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐπεσφράγισεν
ἡ ὄντως ὑπὸ μόνου τοῦ ἔθνους ἐξεργασθεῖσα δαφνοστεφής ἀνάστασις
τοῦ 1821.

Ὁ Παπαζώλης συνοδεύων τὸν ἀρχιστράτηγον Ὀρλώφ ἔλαβεν ἐνεργὸν μέ-
ρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην. Διατρέφων δ' ἐν Βενετίᾳ τῷ 1765 μετέ-
φρασεν ἀπὸ τοῦ Ῥωσικοῦ τὸν στρατιωτικὸν κανονισμὸν, τὸν ὁποῖον ἐκδοῦς,
δαπάνη τῆς Ῥωσικῆς κυβερνήσεως, ἐξαπέστειλεν ἀνὰ χιλιάδας ἀντιτύπων εἰς
τὴν Ἑλλάδα, ἵνα οἱ κάτοικοι συμμορφωθῶσι τῇ τακτικῇ τῶν ἀναμενομένων
ἐλευθερωτῶν. Προσφωνῶν δὲ τῷ Γρηγορίῳ Ὀρλώφ λέγει, ὅτι συνέθετο τὸ πό-
νημα χάριν « τῶν δυστυχησάντων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐξεμάκρυναν πολλὰ ἀπὸ
» αὐτὴν τὴν ἐπιστήμην τῆς πολεμικῆς ».

— Διδασκαλία, ἔγχουν Ἑρμηνεία τῆς πολεμικῆς τέξεως καὶ τέχνης, ἡ ὁποία
δείχνει τοὺς κανόνας καὶ τὴν μέθοδον τῆς πολεμικῆς ἐπιστήμης, κατὰ τὴν
ὁποίαν τὴν σήμερον τὰ στρατεύματα τῆς αὐτοκρατορικῆς μοναρχίας τῆς Ῥωσ-
σίας γυμνάζονται εἰς τὴν ἄσκησιν, καὶ μικρὰ ἑρμηνεία τοῦ πῶς νὰ πορεύων-
ται μερικοὶ ἀξιώματικοί, διαλαμβάνουσά τε διὰ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ὅπου μετα-
χειρίζονται εἰς ἓνα στράτευμα, κατὰ τὸν τρόπον τῶν μοναρχιῶν τῆς Εὐρώπης.
Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Γεωργίου Παπαζώλη Μακεδόνα, ὁφει-
κυάλου τῆς Ἀρτελαρίας, εὐρισκόμενου εἰς τὴν στρατιωτικὴν δοῦλευσιν τῆς
Αὐγούστης Αὐτοκρατορίσεως τῆς μεγάλης Ῥωσσίας, εἰς περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν
φράσιν, χάριν τῶν ὁμογενῶν αὐτοῦ Ῥωμαίων στρατευομένων ὑπὸ τὴν αὐτὴν
μοναρχίαν. Ἐνετίησι, αψξέ. 1765· παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαν-
νίνων (8^{ον} σελ. 214).

Ἀλέξανδρος Τυρναβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ ἐκ πατρὸς ἱερέως περὶ τὸ ἔτος 1711, καὶ
μαθητεύσας παρὰ Μακαρίῳ τῷ Πατριῳ προσελήρθη ὕστερον διδά-

σκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολῆς, καὶ γονίμως ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη διδάζας τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐν ἔτει 1761, ὡς σημειοῖ ὁ μαθητὴς του Μανασσῆς Ἡλιάδης λέγων αὐτολεῖ οὕτω·

« α ψ ξ α' νοεμβρίου κέ, ἡμέρῃ Κυριακῇ, ἐξημερόνωντας δευτέρα, εἰς τὰς » ἐπὶ τῇμισυ ὥρας τῆς νυκτὸς ὁ σοφολογιώτατος διδάσκαλος κύρ Ἀλεξάνδρος » πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μετέστη, πένθος ἄμετρον καταλιπὼν πᾶσι τοῖς » φίλοις, καὶ μαθηταῖς, μάλιστα δ' ἐμοὶ ὑπὲρ πάντας· ἐνόσησε δὲ ἀπὸ τὰς » κθ' Σεπτεμβρίου εἰς Μαρτίνιαν, εἴτα ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστι ἐμακαρίσθη, καὶ » ἐτάφη ἐν τῷ ἁγίῳ Σάββᾳ ὅπισθεν τοῦ ἱεροῦ ».

Ὁ αὐτὸς μαθητὴς ἐποίησεν εἰς τὸν διδάσκαλόν του καὶ τὰ ἐξῆς ἐπιτύμβια.

Ἦϊξας σοφίης ἐρικυδέος, ὦ μέγα εὖχος,
 ἦϊξας χαμόθεν πρὸς πόλον ἀσπασίως
 εὐτε τρυγῶν ἱερῇ χρυσαῖς πτερύγεσιν ἀερθεῖς,
 αὐτὰρ ἐμοὶ ἄλγη λειπες ἄλαστ' ὀπίσω.
 ὦ μοι, σεπτὲ διδάσκαλ' Ἀλεξάνδρε, σὺνομα σεμνόν!
 Τοῦ σοῦ Μανασσῆ κήδεο οὐρανόθεν.

Β'.

Αἶ, αἶ, Ἀλεξάνδρῳ μεμυκότα χεῖλεα σιγῇ,
 Μανασσῆς δὲ πνεῖ· ὤρετο τοῦτο πάρος;

Γ'.

Τύρναβον ἔαχον πατρίδ', ἀτὰρ πατέρ' ἐξ ἱερῶν,
 πεντηκοντούτης τόνδ' ὑπὸ λαῶν ἔδυν (!).

Ὁ Βεντότης ἐπαινεῖ τὸν Ἀλεξάνδρον λέγων· « Ἀλεξάνδρος ἐκ Τουρνάβου, » ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἦν τε τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, ἐχρη- » μάτισε διδάσκαλος ἐν Βουκουρεστίῳ ». Καὶ Σέργιος ὁ Μακραιὸς λέγει· « πολ- » λῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος, κυρτὸν εὐμαθείας ἀνάψας ».

Ἐγραψεν ὁ σοφὸς οὗτος διδάσκαλος Συνταγμάτιον κατὰ Λατίνων, σωζόμε- » νον ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ Κ. Σοφ. Οἰκονόμῳ, καὶ διάφορα ἐπιγράμματα, » ἐξ ὧν τινὰ διέσωσεν ὁ ἄνω μαθητὴς του Μανασσῆς, ἐπιγραφόμενα—εἰς πηγὴν » —εἰς τὸ πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες—εἰς πόλεμον, γυναῖκα, καὶ χοῖρον—εἰς ὕλην » καὶ γυναῖκα—πρὸς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον, καὶ ἐν δι' ἰσίδων προσφωνη- » τικὸν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Οὐγγροβλαχίας Κωνσταντῖνον Ῥακοβίτζαν.

Σεβαστὸς Λεοντιάδης.

Ἐγεννήθη τῷ 1690 ἐν Καστορίᾳ, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Μεθοδίου » τοῦ Ἀνθρακίτου, καὶ συμμαθητὴς Μπαλάνου ἐν Σιατίστῃ, Καστορίᾳ, » καὶ Ἰωαννίνοις· ὕστερον μεταβάς καὶ εἰς Ἰταλίαν ἠκροάσθη τοὺς ἐν » Παταβίῳ σοφοὺς, καὶ ἐπανακάμψας πρόεστη τῆς ἐν τῇ πατρίδι του

(!) Ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ σωζομένου αὐτογράφου σημειωματαρίου τοῦ Μανασσῆ Ἡλιάδου.

σχολῆς (1726—28), ὕστερον ἐν Τσαριτσάνῃ, ἀκολούθως ἐν Κοζάνῃ (1738), μετὰ ταῦτα ἐν Μοσχοπόλει, καὶ ἐπὶ τέλους ἰσοβίως ἐν Καστορίᾳ (1746—65).

Ὁ Σεβαστὸς χειροτονηθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τοῦ ἱερέως διωρίσθη καὶ ἱεροκέρυξ ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Συγγράμματα.

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

— Σημειώσεις περὶ ἔτους, μηνῶν, ἡμερῶν, καὶ ἰνδικτιῶνος. (Ἐξεδόθησαν μετὰ τῶν ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κορυδαλλέως ἐν Μοσχοπόλει, "Ἀλη, Βενετία ψ.).

— Ἐπίγραμμα ἡρωελεγεῖον πρὸς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνα τὸν ὕστερον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως (1750, (').

Παῖσιος Παραμυθίας.

Παῖσιος ὁ Δημέρου ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ γραμματικά καὶ φιλοσοφικά παρὰ τῷ Μπαλάνῳ. Ὑστερον ἀσπασθεὶς τὸν μοναχικὸν βίον ἀπῆλθε πρὸς τὸν ἐν Βιδίνῃ ἀρχιερατεύοντα συγγενῇ του, καὶ ἐφ' ἱκανὸν ἐκεῖ διατρίψας χρόνον προσεκληθὴ ὑπὸ τῶν Σιατιστέων ὡς διδάσκαλος. Ἐπὶ ἐπταετίαν διδάξας εἰς Σιάτισταν ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἐκείθεν πορευόμενος εἰς Κέρκυραν διὰ τὴν τῆς ἰταλικῆς καὶ λατινικῆς διαλέκτου ἐκμάθησιν ἔπεσε μετὰ τοῦ ἵππου εἰς τινα κρημνὸν, καὶ ὥς ἐκ θαύματος ὁ μὲν ἵππος ἐξετραχλίσθη, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἔπαθε, πλὴν πόνου ἐν τοῖς νεφροῖς. Διατρίψας εἰς Δέλβινον πρὸς ἀνάρρωσιν ἔλαβε γράμματα παρὰ τῶν συμπολιτῶν του, προτείνόντων τὴν ἐπιστάσιν τῆς δευτέρας ἐν Ἰωαννίνοις σχολῆς, καὶ ἐλθὼν ἐδίδάξεν ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη τὰ γραμματικά καὶ φιλοσοφικά, καὶ ὕστερον, διὰ προτροπῆς τῶν αὐτῶν, ἐγκαταλιπὼν τὴν διδασκαλίαν ἐπροτάθη καὶ προεχειρίσθη Παραμυθίας ἐπίσκοπος. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τεσσάρων παραιτηθεὶς μετέβη εἰς Μολδαβίαν, ἀλλ' ἔνεκα τοῦ τότε μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου φυγὼν ἦλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ διὰ τῆς Βενετίας κατέβη εἰς Κέρκυραν, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε.

Συγγράμματα.

— Ἐπιτομὴ τῆς Λογικῆς τοῦ Κορυδαλλέως.

— Πρόχειρος περιγραφή τοῦ ἁγίου καὶ θεοβαδίστου ὁρους Σινᾶ διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτῶν. Ἐνετίησι: 1773.

— Ῥητορικὰ γυμνάσματα.

— Ἐπιστολαὶ (?).

(') Ζαβίρας.—Βλ. καὶ Παραγίκα Σχεδίσμα σελ. 54. (?) Ζαβίρας.

Γεώργιος Φατζέας.

Ἐγεννήθη ἐν Κυθήροις, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι μετέβη εἰς Βενετίαν, χειροτονημένος ἱερεὺς, καὶ διωρίσθη ἐφημέριος τοῦ Ἀγίου Γεωργίου.

Ἐρρέθη ἀνωτέρω, ὅτι ἐπὶ Μελετίου Τυπάλδου, κατηργήθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἡ ἐν Βενετίᾳ διαμονὴ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαδελφείας· μετὰ παρέλευσιν ὁμῶς ἀρκετῶν ἐτῶν οἱ ἐν Δαλματία ὀρθόδοξοι, ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου τούτου τέως ὑποπετυόμενοι, ἤρχισαν ἵνα ταράσσωνται, ὥς καὶ οἱ ἐν Βενετίᾳ, καθότι ἡ Ῥωμαϊκὴ προπαγάνδα κατάλληλον εὑροῦσα τὴν περίστασιν κατεπλημμύρησε τὰς χώρας ταύτας, διδάσκουσα καὶ διὰ τῆς βίας ἐπιβάλλουσα τὰς λατινικὰς καινοτομίας. Οἱ πιεζόμενοι ὀρθόδοξοι ἐζήτησαν δι' ἀναφορῶν ἀπὸ τῆς Δημοκρατίας καὶ τοῦ Πατριαρχείου τὴν ἄδειαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μητροπολίτου, κατὰ τὰ εἰθισμένα· ἐπειδὴ δὲ ἡ Δημοκρατία συναινέσασα εἰς τὰς εὐλόγους αὐτῶν ἀπαιτήσεις ἐξέδωκε τὴν αἰτουμένην ἄδειαν, οἱ ἐν τῇ μητροπόλει παρευρεθέντες ἐξέλεξαν τὸν Φατζέα, ὥς μητροπολίτην Φιλαδελφείας, καὶ δηλοποιήσαντες τὴν ἐκλογὴν εἰς τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν ἐζητοῦντο τὴν ἐκδοσὶν τῆς πρὸς χειροτονίαν ἀδείας· ὁ ὑποψήριος, Γρηγόριος ἤδη διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς, μετέβη εἰς Κέρκυραν ἵνα χειροτονηθῇ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς Ἰονίαις νήσοις ἀρχιερέων, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως, ἐπισπυδούσης αὐτὴν, καθότι ὁ πάπας Κλήμης ΙΓ' μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα ἔσπευσε νὰ ἐπιστείλῃ εἰς τὴν Δημοκρατίαν βουλλαν, δ' ἣς ἤλεγχεν ὡς ὀλιγόπιστον πρὸς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, καὶ συμπαθοῦσαν ὑπὲρ τῶν σχισματικῶν, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου οἱ ἐν Δαλματίᾳ ὑπήκοοι τῆς Δημοκρατίας ἀπειλητικὴν εἶχον λάβει θέσιν ἕνεκα τῶν ἐκεῖ πιέσεων τῶν λατίνων ἀποστύλιν.

Ὅθεν συνεργεῖα τῶν ἐν Ἐπτανήσῳ Ἐνετῶν διοικητῶν συνῆλθον ἐν Κερκύρᾳ οἱ ἀρχιερεῖς Λευκάδος Χρύσανθος, καὶ Κεφαλληνίας Σωφρόνιος, καὶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ προβλεπτοῦ ἐχειροτόνησαν ἐξαναγκασθέντες τὸν Φατζέα μητροπολίτην Φιλαδελφείας (1762). Ἡ Μεγάλη ἐκκλησία κατεταράχθη εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἀνευ ἐκδόσεως πατριαρχικῶν καὶ κανονικῶν ψήφων ἀνόμου ἐκείνης ἐκλογῆς, καὶ συνοδικῶς ἀπεκήρυξεν αὐτὸν « ὡς παράνομον, ἀμφίδοξον, ἄπιστον, καὶ κακόφρονα », τιμωρήσασα καὶ τοὺς παρὰ θέλησιν χειροτονήσαντας αὐτὸν ἐπισκόπους· ταῦτα δ' ἐπραξε τὸ πατριαρχεῖον, διότι ἅμα μαθὼν

τὴν ἐν Βενετίᾳ χειροτονίαν αὐτοῦ ἔπεμψε συνοδικῶς πρὸς τὸν ὑποψήφιον ὁμολογίαν πίστεως, ἀλλ' οὗτος πρὶν λάβῃ αὐτὴν εἶχεν ἤδη ἀπέλθει εἰς Κέρκυραν. Ἡ ἀποκλήρυξις αὕτη κατετάραξε τοὺς ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξους, καὶ ὁ Φατζέας ἐλθὼν τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἵνα ἱεουργήσῃ, διετάχθη ὑπὸ τῆς Δημοκρατίας ἰν' ἀπελθὼν μένῃ οἴκαδε. Ὁ ἐπιβάτης ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἄρσιν τῆς καθαιρέσεως, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ σταλέντα χρήματα, καὶ αἱ τῶν ἁλλογενῶν ἐπεμβάσεις οὐδόλως κατέπεισαν τὸν πατριαρχεύοντα Ἰωαννίκιον τὸν Καρατζάν, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν Σαμουήλ, ἵνα συναινέσωσι πρὸς τὴν παράλογον ἀπαίτησίν του.

Ἡ Δημοκρατία ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ εἰς μάτην ἐξήντηλσε τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιρροήν της, ἔδωκε τὴν ἄδειαν εἰς τὸν Φατζέαν ἵνα ἱεουργήσῃ. Ἀνὴρ αὐτόπτης περιγράφει ὡς ἐξῆς τὰ ἐπελθόντα σκάνδαλα·
 « Ὁ Φατζέας ἀναβαίνει πάλιν εἰς τὸν θρόνον, ἱεουργεῖ, χειροτονεῖ,
 » καὶ πᾶσαν ἱεροπραξίαν ἐκτελεῖ, καὶ ἰδοὺ σχίσμα μέγα ἠγέρθη με-
 » ταξὺ τῶν ὀρθοδόξων, διότι οἱ μὲν εἰσῆρχοντο εἰς τὸν ναὸν, παρόντος
 » τοῦ Φατζέα, οἱ δὲ ἔφευγον ὡς ἀπὸ ἀφωρισμένον, οἱ μὲν ἡσπάζοντο
 » τὴν δεξιάν, οἱ δὲ ἐκάλουν αὐτὸν σχισματικόν, καὶ λύκον εἰς τὴν
 » ποίμνην τῶν προβάτων, καὶ παρόντος ἐμοῦ, δις ἔπτυσαν αὐτόν.
 » Εἷς ἐπλησίαζεν εἰς τὴν ἱεράν μετάλλῃν, καὶ ἕτερος ἀπήρχετο εἰς
 » τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Εἷς ἐξωμολογεῖτο καὶ μετελάμβανε
 » τῶν ἀγχράντων μυστηρίων, καὶ ἕτερος ἀνχωροῦσεν εἰς Τριέστιον ».

Παρὰ κανόνας οὕτω κεχειροτονημένος ὁ Φατζέας διέμεινεν ἐπὶ ἑξῆς ἔτη, μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ συμβάντος τῷ 1768 (').

Ὁ Φατζέας ἦν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων λογίων τοῦ καιροῦ του. Τῷ 1759 ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τὴν Λογικὴν τοῦ Δαμωδοῦ, καὶ τῷ 1760 τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ μεταφρασθεῖσαν, καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσαν Γεωγραφικὴν Γραμματικὴν, εἰς τόμους τρεῖς· ἐξ ὧν ὁ μὲν Α' περιλαμβάνει σελίδας 66—360, ὁ Β', 448, καὶ ὁ Γ', 476.

Κατὰ Βενετότην ὁ Φατζέας συνέγραψε καὶ ἑρμηνείαν εἰς τὰς παροιμίας τοῦ Σολομῶντος.

Ἰωάννης Κοντονής.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1723 καὶ παῖς ἐμαθήτευσεν

(') Βενετότη, Ἑκκλ. Ἱστορ. Μελετίου, τόμ. Δ'.—Σεργίου Μακρυαίου, Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς.—Veludo Colonia Græca di Venezia.—Μετὰ τὸν Φατζέαν ἐξελέχθησαν μητροπολίτης Φιλαδελφείας ὁ Νικηφόρος Μόρμορης τέως ἐπίσκοπος Κυθήρων (1768), καὶ ὁ Νικηφόρος Θεοτόκης (1772), πλὴν ἀμφότεροι δὲν ἐδέχθησαν.

παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Ἀντωνίῳ Κατηφόρῳ, εἶτα δὲ σταλεῖς εἰς Πατάβιον ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν. Μὴ ἀρεσκόμενος ὅμως εἰς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐνθα διέμεινε μέχρι Μαΐου τοῦ 1741. Ἐπαναστρέψας εἰς Βενετίαν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ θρυλλομένου Φλαγγινιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, καὶ τὸν Σεπτέμβριον ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον. Φύσει φιλομαθὴς καὶ περιέργος ἐπεσκέφθη διαφόρους τόπους τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τὸ Ἀγιώνυμον ὄρος⁽¹⁾. Ἐν ἔτει 1746 ἐπανέστρεψεν οἰκαδε, καὶ τῇ 3 Μαρτίου 1761 ἀπεβίωσεν, ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 38.

Ὁ Κοντονῆς, ὢν εὐπορος, ἄγαμος καὶ ἄνευ βιωτικῶν φροντίδων, εἶχεν ἀφιερωθῆ εἰς μελέτην καὶ συγγραφὴν διαφόρων κεινωφελῶν βιβλίων, ἐξ ὧν περιεσώθησαν τὰ ἑξῆς.

- Συνοπτικὴ Θεολογία.
- Εἰσαγωγή εἰς τὴν φιλοσοφίαν.
- Λογική.
- Λόγος εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Σωφρόνιον τὸν Κουτούδαλιν.
- Ἐκθειασμὸς εἰς τὸν αὐτὸν Σωφρόνιον.
- Λόγος περὶ μοναστικῆς πολιτείας.
- Λόγος: τριμερὴς εἰς τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
- Τέσσαρες λόγοι εἰς τὰς τέσσαρας Κυριακὰς τῶν Χριστουγέννων.
- Λόγος κατὰ πορνείας.
- Περὶ ἀποδόσεως τῶν ἀδίκων πραγμάτων.
- Περὶ χριστιανισμοῦ.
- Περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐθ.ῶν.
- Περὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Χριστοῦ.
- Λόγος περὶ θείας προνοίας.
- Λόγος εἰς ἀνομβρίαν.
- Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἀρχιπρεσβύτερον Λογοθέτην, καὶ τὸν Ἐνετὸν Φραγκίσκον Λαυρεδάνον.
- Περὶ ῥητορικῆς.
- Λόγος εἰς τὸν αἰδεσιμώτατον Ἀντώνιον Κατήφορον⁽²⁾.
Λατινιστί.
- Philosophia Universa.
- Astronomia breviter comprehensa libris duobus et animadversiones in libros decem Aristotelis Ethicorum⁽³⁾.

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Χιώτης γράφει, ὅτι ὁ Κοντονῆς ἤκουσεν ἐκεῖ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, διότι ἡ Ἀθωνιάς Σχολὴ δὲν εἶχε συστηθῆ, καθ' ὃν χρόνον ὁ Ζακύνθιος αὗτος ἐπεσκέφθη τὸ ἀγιώνυμον ὄρος.

(2) Ἐδημοσιεύθη ἐν Φιλίστορι.

(3) Π. Χιώτης ἐν Φιλίστορος τόμῳ Β'.

Κύριλλος ὁ Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τὸν μοναστικὸν ἀσπασάμενος βίον ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Νικομηδείας· τῷ δὲ 1748, καθαιρεθέντος καὶ φυλακισθέντος τοῦ πατριάρχου Παΐσιου Β', ἀναβαίνει εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος οὗτος, Πέμπτος προσωνομούμενος· μετὰ δύο ὁμως ἐτῶν καὶ ὀκτὼ μηνῶν πατριαρχίαν, ῥαδιουργία καὶ τῆς τότε κατ' Ἀνατολὴν θρασυνθείσης προπαγάνδας τῶν Λατίνων, κατεβιάσθη ὑπὸ τῶν κρατούντων καὶ ἐξωρίσθη εἰς Χάλκην, ἀναλαβόντος τὸν θρόνον τοῦ Παΐσιου· ἀλλὰ πολὺς δὲν παρήλθε χρόνος καὶ στάσις ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐγένετο τοῦ λαοῦ, ἐξαιτουμένου τὸν Κύριλλον· ὅθεν καθαιρεῖται καὶ αὖθις ὁ Παΐσιος, μόλις ἐν ἔτος πατριαρχεύσας, καὶ εἰς Χάλκην ἐξορισθεὶς ἐτελεύτησε μετ' οὐ πολὺ· συνάμα δὲ ἀνακληθεὶς ἀπὸ τῆς ἐξορίας ὁ Κύριλλος δεύτερον ἤδη λαμβάνει τὸν πατριαρχικὸν θρόνον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1752.

Εἰ καὶ ἡ διαίκησις τοῦ Κυρίλλου δὲν ἐγένετο κατὰ πάντα ἀρεστή, ἐν μόνον κατόρθωμα ἤρκησεν ἵνα κατατάξῃ τοῦτον μεταξὺ τῶν ἐπισημοτέρων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους εὐεργετῶν. Ὁ προηγούμενος τῆς ἐν Ἀθῶνι μολῆς τοῦ Βατοπαιδίου Μελέτιος ὁ ἱεραμόναχος μελετῶν τὴν ἐν τῷ Ἀγιωνύμφῳ ὄρει Ἱδρυσιν ἑλληνικοῦ Φροντιστηρίου, εὔρε συνεργὸν πρόθυμον τὸν Κύριλλον, ὅστις προσκαλέσας ἐξ Ἰωαννίνων τὸν Εὐγένιον Βούλγαριν, τότε κηρύζαντα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἁμβωνος τὸν περὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος λόγον, διώρισεν αὐτὸν ἀρχιδιδάσκαλον τῆς συστάσης Ἀθωνιάδος Σχολῆς.

Ἐπειδὴ δὲ τότε ὁ τῶν Φράγκων φανατισμὸς καὶ ἡ σκευωρία ἔφθασαν εἰς τὸν ζολοφῶνα τῆς καταχθονιότητος, ὁ δὲ Κύριλλος καρτερικῶς παλαίων εὔρισκε παρ' ἐλπίδα τὴν σύνοδον διχοστατοῦσαν, ἠναγκάσθη νὰ διαλύσῃ αὐτὴν ἀποπέμψας τοὺς ἀρχιερεῖς εἰς τὰς ἰδίας ἐπαρχίας. Οἱ ἀρχιερεῖς δυσφοροῦντες ἐπὶ τῇ προσβολῇ ἀπὸ κοινοῦ ἤρξαντο ἐργαζόμενοι κατὰ τοῦ Κυρίλλου, καταφεύγοντες καὶ εἰς μέσα ἀνάρμοστα πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν σχῆμα· ὅθεν μετὰ πολλὰς σκευωρίας καὶ ὑποκινήσεις καθήρεθη ὁ Κύριλλος καὶ ἐξωρίσθη εἰς Σίναιον, πατριαρχεύσας τὸ δεύτερον ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἕξ.

Τῷ 1761 ἀποδράς ἀπὸ τοῦ Σιναίου καὶ διὰ μυρίων κινδύνων ἐξ Αἰγύπτου εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἔλθων ἐκρύβη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁμογενοῦς Χρυσοσκούλου Ῥάλλη, ἀνδρὸς εὐσεβοῦς καὶ φιλοδικαίου, καὶ πρώτου διερμηνέως τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβείας τῶν

Ἐνετῶν μετὰ πολλὰς δ' ἐνεργείας δεχθεὶς ἐν τῷ πατριαρχείῳ εἰς ἀπολογίαν ἠθωώθη συνοδικῶς καὶ ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, ὁρισθεὶς αὐτῷ καὶ ἰσοβίου συντάξεως. Ἐκ Πελοποννήσου ὅμως ἀνελθὼν μετ' οὐ πολὺ εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἄνευ πατριαρχικῆς ἀδείας, ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἐκεῖ μονάζων ἐτελεύτησε.

Σέργιος ὁ Μακραῖος ⁽¹⁾, ἐξ οὗ ἐρανιζόμεθα τὰ ἐκτεθέντα, λέγει ταῦτα περὶ τούτου.

« Ἦν μὲν οὖν ὁ παναγιώτατος Κύριλλος Ε', τὸ γένος Πελοποννήσιος, τὴν
 » γνώμην εὐθύς, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, εἰ καὶ τισι ποικίλος ἐδόκει, πρὸς τὰς
 » πολλὰς μηχανὰς τῶν ἀντιπάλων πολλαχῶς ἀντασσωμένος, φιλάρετος, φι-
 » λάγαθος, ἐπεικὴς, φιλομαθὴς, τῇ ἀναγνώσει τῶν θείων βιβλίων προκειμέ-
 » νος, βίον ἡρημένος τὸν τελειότερον διὸ καὶ ἀγρυπνίας μείζονας καὶ νηστείας
 » συνεχεστεράς ἐποίει καὶ ἀκολουθίας ἐκκλησιαστικὰς μακροτέρας ἐφίλει καὶ
 » πρὸς πάντας γενναῖος ἐδόκει, δξύς τε περὶ τὰ πρακτέα, καὶ σφοδρὸς πρὸς
 » τὰ δόξαντα, ἀτρεπτος καὶ ἀδεὴς πρὸς τὰ ἐπιπίπτοντα. Ἐνεῦθεν καὶ ζηλω-
 » τὴς τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων διάπυρος ἐγνωρίζετο, καὶ παρὰ παντὸς τοῦ
 » λαοῦ διεθρυλλεῖτο καὶ διαφερόντως ἡγαπᾶτο, τῇ ἀγλατῇ τῶν ἰδίων ἀρετῶν
 » συμπάντων τὰς ψυχὰς καταθέλων καὶ ἐφελκόμενος, εἰ καὶ τὸν ἀληθῆ
 » βίον τοῦ ἀνδρὸς ποικίλως συγκαλύψαι ἐτεχνῶντο οἱ διαβάλλοντες, πανοῦργον
 » αὐτὸν ἀποκαλοῦντες, ὥσπερ οἱ αἵρετικοὶ αἵρετικὸν ἐδυσπῆμουν τὸν ὀρθοδό-
 » ξότατον. Τῆς διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῶν Γραφῶν περὶ πολλοῦ ἐποίητο
 » εἴ τις ἦν διδάσκων καὶ αὐτῷ ἦν μάλιστα ἔντιμος, καὶ πάσης ἄλλης μαθή-
 » σεως καὶ παιδείας ἐφρόντιζε καὶ πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν τῶν ἀπανταχοῦ
 » σχολείων . . . »

Κοσμάς ὁ Αἰτωλός.

Ἐγεννήθη τῷ 1714 ἐν Μεγάλῳ Δένδρῳ τῆς Ναυπακτίας, καὶ ἐκαλεῖτο Κώνστας ἐν τοῖς κοσμικοῖς· γονέων εὐσεβῶν υἱὸς ἀνετράφη καὶ ἐπαιδεύθη ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου ὀκταέτης δ' ἐστάλη εἰς Σιγδίτσαν τῆς Παρνασίδος παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Λύτσεια, ὑπὸ τοῦτον δὲ μαθητεύσας ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, καὶ μετὰ δύο ἔτη προσκληθέντος εἰς τὸ ἐν Λομποτινᾷ σχολεῖον τοῦ ἱεροδιακόνου Ἀνανίου Δερβισάνου Ἡπειρώτου, καὶ μαθητοῦ τοῦ ἄνω Γερασίμου, συμπαρελήφθη ὑπὸ τῆς κοινότητος καὶ ὁ Κώνστας ὡς ὑποδιδάσκαλος ⁽²⁾. Μετά τινα ἔτη ἰδρυθεὶς τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς, ὁ Κώνστας φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος μαθήσεως μετέβη μετ' ἄλλων Αἰτωλῶν εἰς τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος, καὶ ὑπὸ τὸν Παναγιώτην

(1) Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς (ἀνεκδοτὸς).

(2) Ἐξ ἐπιστολῶν παραφθεον.

Παλαμὰν τελειότερον κατηρτίσθη περὶ τὰ γραμματικά, διακούσας ὅστερον τὰ φιλοσοφικά ὑπὸ Νικόλαον Ζερτζούλην. Τῷ 1758 διαλυθείσης τῆς Σχολῆς, ὁ Κώνστας μετέβη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοθέου, καὶ ἐκεῖ τὸ μοναχικὸν ὑπενδύς τριδώνιον, καὶ Κοσμάς μετονομασθεὶς, προτροπῇ τῶν συμμοναζόντων, ἀνέλαβε καὶ τὰ χρέη τοῦ ἐφημερίου. Ἄλλ' ὁ καθεστικὸς καὶ μονότονος ἐκεῖνος βίος πρὸς αὐδὲν ἱκανοποιεῖ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Αἰτωλοῦ ἱερομονάχου, ὅστις τὸ τάλαντον τῆς παιδείας μὴ θέλων ἐν τῇ ἐρημοβιότητι ν' ἀποκρύψῃ ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς μεταδόσεως καὶ εἰς τοὺς ἀπωρφανισμένους ἀδελφούς του τοῦ δώρου τῆς διδαχῆς. Πτωχὸς δημοκράτης δὲν ἀπέβλεψεν, ὥς οἱ πολλοί, εἰς ἐφημέριον φιλοδοξίας ὄνειρα, ἀλλὰ τὸν σταυρὸν ἐπόθει λαμβάνων ἐπὶ τῶν ὤμων νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς χώρας κατοικουμένας ὑπὸ ἀδελφῶν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας οὐδέποτε σπινθὴρ τοῦ φωτὸς τῆς παιδείας εἶχεν εἰσδύσει, ἡ δὲ ἀμάθεια εἶχεν ἐξαγριώσει καὶ ἀποβαρβαρώσει. Ὑπὸ τοιούτων φλεγόμενος αἰσθημάτων, καὶ τοιαῦτα ἐν τῇ ἐρημίᾳ βεβάζων καὶ ἀναμετρῶν, ἐγνωστοποίησε τὴν πρήθειάν του εἰς τοὺς συμμοναστάς, καὶ λαβὼν παρὰ πάντων συγχώρησιν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὁ πρεσβύτερος τῶν ἀδελφῶν του Χρύσανθος ἐδίδασκεν ἐν τῇ πατριαρχικῇ Σχολῇ τὸν ἀμετάθετον σκοπὸν του κοινωνήσας πρὸς ταῦτα, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς πολλοὺς τῶν ἀρχιερέων, ἔτυχε παρὰ πάντων ἐνθέρμου ὑποστηρίξεως· καὶ δὴ ἐφοδιασθεὶς μ' ἐγγραφον ἄδειαν τοῦ πατριάρχου Σερραφεῖμ (1760) ἤρξατο ὁ ἀείμνηστος σπείρων τὸν σπόρον τοῦ Εὐαγγελίου πρῶτον μὲν εἰς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Ναύπακτον, Βραχώριον, Μεσολόγγιον καὶ ἄλλους τόπους, καὶ πάλιν ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Συμβουλευθεὶς δὲ καὶ μὲ τὸν τότε πατριάρχην Σωφρόνιον, καὶ παρ' αὐτοῦ λαβὼν νῆαν ἄδειαν ἤρχισε νὰ κηρύττῃ πάλιν τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου μὲ περισσοτέραν θερμότητα καὶ ζῆλον. Περιελθὼν ὅλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ διδάξας τοὺς χριστιανούς ἐπανῆλθε τῷ 1775 εἰς τὸν Ἀθῶνα καὶ ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κηρύξας, ἀπῆλθεν εἰς Θεσσαλονίκην, Βέρροϊαν, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Μακεδονίαν διῆλθεν· ἐκεῖθεν ἀδιαλείπτως κηρύττων ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Ἑπειρον, καὶ ἐπ' ὀλίγον μείνας ἐν Χειμάρᾳ, κατέβη εἰς τὴν Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, καὶ διὰ τῆς Ναυπακτίας ἐλθὼν εἰς Δωρίδα, Παρνασσίδα⁽²⁾, Εὐρυτανίαν, ἐπανῆλθε διὰ

(2) Ἐν διδαχῇ σημειοῦται ὅτι ἐκ Γαλαξείδου διῆλθε τὴν 13 Ὀκτωβρίου 1771.

τοῦ Βάλτου εἰς Ἡπειρον· ὀλίγας δὲ ἡμέρας κηρύξας εἰς Ἄρταν καὶ Πρέβεζαν, διεπέρασεν εἰς Λευκάδα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κεφαλληνίαν.

Αἱ διδασκαί τοῦ μακαρίου Κοσμᾶ εἰς καταληπτὴν ὑπὸ πάντων ἀπαγγελλόμεναι γλῶσσαν, ἐπροξένησαν μεγίστην ἐντύπωσιν· δι' αὐτῶν ἐστηρίχθη τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα ἐν τῇ πίστει, πᾶσα ἔρις καὶ φιλονεικία ἐλησμονήθη, καὶ ὁ λαὸς κατὰ χιλιάδας παρηκολούθει τὸν περιάλλον ἱεροκλήρικα ἐπισκεπτόμενον πᾶσαν χώραν καὶ καλύβην, καὶ διδάσκοντα διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην, τὴν ἀδελφότητα, καὶ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ζῆλον ἐμπνέοντα, καὶ φιλοτιμοῦντα τοὺς ἀκροωμένους ἵνα ἐγείρωσι σχολεῖα, καὶ εὐπρεπίζωσι τὰς ἐκκλησίας. Χριστιανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἀμοιβαίως ἐσέβοντο καὶ ἤκουον ἐν κατανύξει τὰς συμβουλὰς τοῦ ἀειμνήστου Κοσμᾶ. Ὅπου ἔμελλε νὰ διδάξῃ ἐπήγνυτο ξύλινος σταυρὸς, παραμένων μετὰ τὸ κήρυγμα εἰς μαρτύριον τῆς διαβάσεώς του, καὶ ὥτει ἀναπολῶν εἰς τοὺς ὀρῶντας τὰς συμβουλὰς τοῦ θεσπεσίου ἀνδρός. Πεντήκοντα περίπου ἱερεῖς καὶ μοναχοὶ συνάδευον αἰέποτε αὐτόν, καὶ μετὰ τὴν πρόσληψιν ἐτέρων οἱ ὑπεράριθμοι ἐστέλλοντο εἰς διάφορα τῆς Στερεᾶς καὶ Πολιοποννήτου χωρία, κατὰ τὸ δυνατὸν κηρύσσοντες ἢ αὐτοσχεδίους λόγους, ἢ ἀναγινώσκοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου των ἐκφωνηθέντας. Ἀγαπῶν τὴν ἰσότητά ἐκάκιζε καὶ ἐκεραυνοβόλει τὰς καταπιέσεις τῶν ἀρχόντων προτρέπων εἰς μετάνοιαν διὰ τὰ παρελθόντα, καὶ εἰς χριστιανικὴν ἐν τῷ μέλλοντι διοίκησιν. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἔνθα ἰδίως ἠγέρθη δριμύς τῶν καταχρήσεων τῆς ἀριστοκρατείας ἐπικριτής, εὗρε πολλοὺς διώκτας, ἀλλὰ καὶ πλειοτέρους τοὺς ὑπερασπιστάς· ὁ δ' Ἐνετὸς προβλεπτὴς βλέπων τὴν πλειονότητα τοῦ λαοῦ ἐνθουσιωδῶς συνηγοροῦσαν ὑπὲρ τοῦ Κοσμᾶ ἠναγκάσθη ν' ἀπορρίψῃ τὰς περὶ βιαίας ἀποπομπῆς αὐτοῦ προτάσεις τῶν ἀρχόντων. Ὁ λαοφιλὴς ἱεροκλήρυξ θερμοπααρακαλούμενος ὑπὸ τῶν εὐλαβῶν Κεφαλληνῶν παρέμεινεν ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ νήσῳ· ἐπειδὴ ὁμως πανταχόθεν ἐξεζητεῖτο ἠναγκάσθη ν' ἀπέλθῃ εἰς Ζάκυνθον· δέκα δὲ πλοίαρια καταπεφορτωμένα ἀπὸ φιλακροάμονας Κεφαλληνῶνας συναπῆλθον μετ' αὐτοῦ. Ἐν Ζακύνθῳ ὁμως δὲν ἔτυχε τῆς αὐτῆς ὑποδεξιώσεως, διότι αἱ ἀρχόντες μαθόντες τὰ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἶχον προκαλέσει τὴν ἀποπομπὴν του. Ἐπανέστρεψεν διὰ τοῦτο εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἀρκετὸν ἔτι διαμείνας ἦλθεν εἰς Κέρκυραν, ἔνθα κατὰ πρῶτον καλῶς ὑπεδεξιώθη· ἐπειδὴ ὁμως, ἐνόσω ἔμεινε διδάσκων, ἀθρόα συνήρχοντο τὰ πλήθη

ἀπὸ τῆς παρακειμένης Στερεᾶς καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, ἡ ἐξουσία φοβηθεῖσα τὴν συρροὴν καὶ ὑποκινουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχόντων διέταξεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ· ὁ δὲ μακάριος ἵνα μὴ γίνῃ αἷτιος ἀπαισιῶν, ἀπέπλευσεν εἰς τὴν ἀντίπεραν Ἠπειρον, καὶ ἐξηκολούθησε τὸ κήρυγμα καθ' ὅλην τὴν Ἀλβανίαν.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Ἠπείρου διὰ μυρίων μέσων ἐσυκοφάντησαν τὸν Κοσμᾶν παρὰ τῷ σατράπῃ τῆς Ἠπείρου Κούρτ-πασᾶ, ὡς ἀνθρωπον φιλοπόλεμον, καὶ ὄργανον ἐπαναστάσεως· ἀλλὰ προσκληθεὶς ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς Βεράτιον τοσοῦτον κατέθελξε τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Ἀλβανὸν, ὥστε οὗτος καταγοητευθεὶς ἐδωρήσατο θρονίον κεκαλυμμένον διὰ μεταξοπίτλου, ἵνα ἐπ' αὐτοῦ ἀναβαίνων κηρύττῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Οἱ φθονεροὶ διώκται δὲν καθυσύχασαν, καὶ μετ' οὐ πολὺ εὗρον ὄργανον τῶν μυσαρῶν σχεδίων των ὀθωμανόν τινα εἰσπράκτορα, ὅστις ἀναγγείλας εἰς τὸν σατράπην, ὅτι ἔνεκα τῆς συρροῆς τῶν κατοίκων περὶ τὸν ἱερομόναχον Κοσμᾶν ἐχερσώθησαν αἱ γαῖαι, καὶ δὲν ἀπετίοντο οἱ φόροι, ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ παρεμποδίσῃ τὸ κακόν· αὐτὸς δὲ ἀλλοίαν σημασίαν εἰς τὴν διαταγὴν ἀποδοῦς συνέλαβε τὸν ἱεροκέρυκα καὶ κρυφίως διέταξε τὸν θάνατον αὐτοῦ ⁽³⁾. οἱ δῆμιοι παραλαβόντες τοῦτον ὠδήγησαν πρὸς τι δένδρον, καὶ τῷ ἀνήγγειλαν τὴν πρόθεσιν· ὁ νεομάρτυς ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ ἀναφωνήσας τὸ ψαλμικόν « διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ » ὕδατος, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς εἰς ἀναψυχὴν », μετὰ φιλοσοφικῆς τωόντι καρτερίας ὑπέμεινε τὸ μαρτύριον, ἐκτελεσθὲν τῇ 24 Αὐγούστου 1779 ⁽⁴⁾.

Ζωηρὰ τηρεῖται μέχρι τοῦ νῦν ἡ μνήμη τοῦ θεσπεσίου ἱεροκέρυκος καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἡ ἐκκλησία ὄντως ἐκτιμῆσασα τοὺς πόνους, τὰς ἀρετὰς, καὶ τὸ καρποφόρον τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων κατέτελεξε τὸν ἱερομάρτυρα Κοσμᾶν, ἱσαπόστολον προσαγορεύσασα, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὡς ἑορτὴν θρησκευτικὴν θεσπίσασα.

Ὁ Κοσμᾶς ἐκτὸς τοῦ ὅτι κατέπαυσε πολλὰς κακὰς καὶ βαρβάρικὰς ἑξεις, καὶ ἐστερέωσε τὸν λαὸν ἐν τῇ πίστει, τῇ ἀδελφότητι, καὶ τῇ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπῃ, ἐγένετο καὶ ὁ ἐπιστημότερος τῶν

(1) Ἀρχαιολογικὴ Ἠπειρωτικὴ, σελ. 268.

(2) Στρεγγὸς ὁ Μακρῆς γράφει κατὰ λάθος 1772.

ἐλληνικῶν γραμμάτων εὐεργέτης, διότι διακόσια δέκα σχολεῖα συνεστήθησαν τῇ προτροπῇ τοῦ αὐιδίμου τούτου.

Εἶνε ἀκατανόητος ὁ πρὸς τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου τούτου ἀνδρὸς σεβασμὸς καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων. Ὁ Κοῦρτ-πασάς ἄμα μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Κοσμᾶ, διέταξε τὴν θανάτωσιν τοῦ βαρβάρου εἰσπράκτορος, μόλις σωθέντος διὰ τῆς μεσιτείας ἱκανῶν προϋχόντων τοῦ Μπερατίου. Ὁ δὲ τρομερὸς τῆς Ἡπείρου σατράπης Ἀλήπασας, τοιαύτην ἔδειξε πρὸς ἐκεῖνον εὐλάβειαν, ὥστε περὶ τὸ 1804 ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρε λαμπρὰν φερώνυμον μονὴν εἰς Καλκουτάση, χωρίον τοῦ Μπερατίου, ὅπου ἀπηγχονίσθη ὁ ἅγιος. Ὡς μοι εἶπεν ὁ κ. Λάμπρος ὁ αὐτός, Ἀλῆς παρήγγειλεν εἰς τὸν πάππον του, ἐπιδέξιν τῶν Καλαρῦτινῶν Χρυσοχόαν, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ Κοσμᾶ κάραν· ἄμα δὲ λαθὼν διεπέρασε τρίς διὰ τῆς γενειάδος εἰς σημεῖον βαθυτάτου σεβασμοῦ, λέγων πρὸς τοὺς παρευρεθέντας Ὁθωμανοὺς, τοὺς μεμψιμοιρήσαντας ἐπὶ τῇ πράξει « φέρετέ μου ἕναν Μουσουλμάνον σὰν αὐτὸν τὸν Χριστιανόν, νὰ τοῦ φιλήσω καὶ τὰ πόδια ». Διάφορα δ' ἐπεισόδια καταδεικνύοντα τὴν τοιαύτην πρὸς τὸν ἅγιον εὐλάβειαν τῆς θηριώδους ἐκείνης ἐλληνομάστιγος διηγῆσατό μοι ὁ ἐπιζῶν Ἀθ. Λοιδωρίκης, εἷς τῶν γραμματέων αὐτοῦ διατελέσας.

Τὸν Κοσμᾶν καταλλήλως ἐν ὀλίγοις ἐγκωμίασε Σέργιος ὁ Μακρᾶϊος, καὶ διὰ μακρῶν ὁ συντάξας τὴν ἀκολουθίαν αὐτοῦ, ὡς ἁγίου, Σάπφειρος Χριστοδούλου ἐκ Γραμμένου τῆς Ἡπείρου. Ἐκ ταύτης δ' ἠρύσθημεν καὶ ἡμεῖς τὰ πλείστα τῶν περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἐκτεθέντων.

Αἱ διδαχαὶ τοῦ Κοσμᾶ εὗρηται παρὰ διαφόροις χειρόγραφοι, καὶ μία ἐκ τούτων ἐξετυπώθη τῷ 1865 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ τινος φιλελευθούς. Μία δ' ἐξ αὐτῶν ἐκφωνηθεῖσα ἐν Γαλαξειδίῳ τῇ 13 ὁκτωβρίου 1771 εὕρηται χειρόγραφος παρ' ἐμοί. Διάφορα δ' ἑτέρα πονήματα αὐτοῦ εὗρηται ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προυσοῦ, καὶ ἐν Ἀθωνί.

Καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Χρῦσανθος, λόγιος καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων φλεγόμενος, μνημονεύεται ὑπὸ Σεργίου τοῦ Μακρᾶϊου.

Ἵνα καταδειχθῇ ὁ ὑπὲρ τῆς παιδείας ἔνθερμος ζήλος τοῦ αἰμνήστου Κοσμᾶ, παρεντιθέμεθα δύο ἐπιστολάς αὐτοῦ τὴν μὲν πρὸς τὸν ἐν Νάξῳ σχολαρχοῦντα αὐτάδελφόν του Χρῦσανθον, τὴν δ' ἑτέραν πρὸς τοὺς κατοίκους Πρεβέζης⁽¹⁾.

(1) Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἐχορηγήθησάν μοι ὑπὸ τοῦ ἱεροδικόνου Χριστοφόρου Κοντοῦ τοῦ Ἀκαρνανῶνος, φιλοπόνως ἀσχολουμένου εἰς ἐξακρίβωσιν τῆς ἱστορίας τῶν

*Παροσιώτατε ἀγαπητέ μοι ἀδελφε ἰφὲ κὺρ Χρῦσανθε
ἀσπαζόμενος προσκυνῶ σε, καὶ παρακαλῶ
τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν σου
καὶ σωματικὴν ὑγίαν.*

Χάριτι θείᾳ, ἀδελφεῖ, ὑγιαίνω ὁπωσοῦν, ψυχικὰ δὲ Κύριος οἶδε. Τὰ κατ' ἐμὲ
δὲ καὶ περὶ ἐμὲ φαίνονται πολλὰ καὶ ἀπίστευτα εἰς τοὺς πολλοὺς, καὶ μήτε
ἐγὼ δύναμαι νὰ τὰ καταλάβω· τόσα δὲ μόνον λέγω σοι διὰ νὰ δοξάσῃς τὸν
Κύριον, καὶ νὰ χαρῇς, ὅτι γίνεται ἀρκετὴ μετάνοια εἰς τοὺς ἀδελφούς. Ἐως
τριάκοντα ἐπαρχίας περιῆλθον, δέκα σχολεῖα Ἑλληνικὰ ἐποίησα, διακόσιαι
διὰ κοινὰ γράμματα, τοῦ Κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον μου βεβαιοῦντος
διὰ τινων ἐπακολουθησάντων σημείων, πλὴν δόξα τῷ λέγοντι ἡ γὰρ δύναμις
μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. Περιέρχομαι δὲ κατὰ τὸ παρὸν τὴν Παραμυ-
θίαν καὶ Μαργαρίτην. Ἐλπίζω δὲ εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ σὲ ἀπολαύσω, ἂν θέλῃ ὁ
Θεός. Περιῆλθον δὲ καὶ τὴν πατρίδα καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς σὲ προσκυνοῦσι
καὶ οἱ φίλοι. Ἀσπάζομαι δὲ καὶ τὸν πανιερώτατον Δεσπότην, καὶ εὐχομαι
πάντας τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς. Ὑγιαίνει ψυχικὰ καὶ σωματικά.

Δέκα χιλιάδες Χριστιανοὶ μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας μὲ μισεῖ.

Χίλιοι Τοῦρκοι μὲ ἀγαπῶσι, καὶ ἕνας ὄχι τόσον.

Χιλιάδες Ἑβραῖοι θέλουσι τὸν θάνατόν μου, καὶ ἕνας ὄχι.

αοψθ' Μαρτίου 6'.

Ὁ σὸς ἀδελφὸς

ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ

*Εὐγενέστατοι ἀγαπητοὶ μοι ἀδελφοὶ οἱ κατοικοῦντες
τὴν χώραν Πρέβεζαν σὰς ἀσπάζομαι, καὶ παρα-
καλῶ τὸν ἅγιον Θεὸν διὰ τὴν ψυχικὴν
καὶ σωματικὴν σας ὑγίαν.*

Ἐγὼ, ἀδελφοί μου, ὡς δοῦλος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνάξιος περιερχό-
μενος καὶ διδάσκων τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς χριστιανοὺς ἤλθα καὶ ἐδῶ καὶ βλέ-
ποντας, ὅτι δὲν ἔχετε σχολεῖον ἐπαρακίνησα τοὺς χριστιανοὺς, καὶ ἔδωσαν τὸ
κατὰ δύναμιν, καὶ προαίρεσιν διὰ τὸ σχολεῖν σας. Πρέπει δὲ καὶ ἡ εὐγενεία
σας πάντες νὰ βοηθᾶτε πάντοτε τὸ σχολεῖον σας ἐξ ἰδίων πόνων, ἢ κοινῶς ἀπὸ
τὴν χώραν, ἢ καὶ ἀπὸ τὰ βακούφια, διὰ νὰ λάβετε καὶ παρὰ Θεοῦ τὸν μι-
σθόν σας, καὶ τιμὴν παρὰ ἀνθρώπων. Εἴμαι δὲ καὶ ἐγὼ χρεώστης νὰ παρα-
καλῶ τὸν Κύριον τὸν εὐλογοῦντα τὰ πάντα νὰ εὐλογῇ τὴν χώραν σας καὶ
τὸ σχολεῖον καὶ τὰ παιδιὰ σας καὶ νὰ σᾶς ἀξιώσῃ νὰ ζήσητε καὶ ἐδῶ καλὰ

Ἀκαρνανῶν καὶ Αἰτωλῶν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων. Καὶ
ἡ μὲν πρώτη σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ ἐν τῇ μονῇ τῆς Προυσῆς, ὅθεν ἀντεγράφη, ἡ
δὲ πρὸς τοὺς κατοικοὺς Πρεβέζης εἶναι ἀντέγραφοι τοῦ Κοσμά καὶ εὐρίσκεται εἰς
τὰς χεῖρας τοῦ ἀνω ἱεροδιακόνου.

καὶ θεάρεστα, καὶ νὰ σὰς βάλῃ καὶ εἰς τὸν παράδεισον νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε, καὶ νὰ δοξάζετε τὴν ἁγίαν Τριάδα. Ἀμήν.

Ἔβαλα δὲ καὶ ἐπίτροπον τὸν παππᾶ κύρ Νικόλαον Κεραμίδα, καὶ τὸν κύρ Ἀναστάσιον παππᾶ Ῥίζον, νὰ κρατοῦν καὶ νὰ κυβερνοῦν τὸ ἄνωθεν σχολεῖον. Ἔτι δὲ καὶ ἱπιστάτας καὶ βοηθοὺς αὐτῶν τὸν κύρ Δῆμον τοῦ Χρήστου, καὶ τὸν κύρ Σπύρον τοῦ Γεωργίου Λάμπρου, καὶ τὸν κύρ Χρῆστον τοῦ Γεωργίου νὰ βοηθοῦν τὸ αὐτὸ σχολεῖον, καθὼς ὁ Κύριος τοὺς φωτίσει. Καὶ ἂν σὰς τύχῃ κἀνένα ἐμπόδιον ἀπὸ τοὺς ἐξουσιαστὰς τῆς αὐτῆς χώρας νὰ τὸν εὐγάνετε ἔξω ἀπὸ τὸ σύνορον, ὅθεν σὰς φανῇ εὐλογον. Ταῦτα καὶ ὑγιαίνετε ἐν Κυρίῳ.

αψοθ' Ἀπρίλιος. ΚΟΣΜΑΣ ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΣ εὐχέτης σας.

Σεραφεῖμ ὁ Ἡπειρώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἡπείρῳ, καὶ τὸ μοναχικὸν ἀσπασθεὶς στάδιον ἔχει-
ροτονήθη μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως· μετὰ δὲ τὴν παραίτησιν Καλ-
λινίκου τοῦ Β'. προεβιβάσθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σεραφεῖμ
Β'. (1757). Ἐπὶ τρία ἔτη καὶ μῆνας ὀκτὼ καλῶς τὴν ἐκκλησίαν
διοίκησας, διὰ τῆς ῥαδιουργίας πολλῶν καθηρέθη (26 Μαρτίου 1760)
καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα· μετ' οὐ πολὺ δὲ κρύφα ἐκεῖθεν ἐλθὼν εἰς
τὴν βασιλεῦσαν ἠθωώθη, καὶ ἐπανέστρεψεν εἰς τὸ ἡσυχαστήριόν
του. Ὡν ἀνὴρ φιλελευθέρων αἰσθημάτων, ἅμα κατῆλθεν εἰς Αἰγάιον
ὁ Ῥωσσικὸς στόλος, εἰσῆλθε καὶ ἐντίμως δεξιωθείς ὑπὸ τῶν ἐλευ-
θερωτῶν Μοσχόβων ἤρξατο νὰ ἐκδίδῃ πατριαρχικὰς ἐγκυκλίους
προτρέπων εἰς ἐπανάστασιν τοὺς χριστιανούς· ταύτας δὲ λαβὼν ὁ
πατριαρχεὺν Θεοδόσιος ὁ Β' συνεχάλεσε σύνοδον, ἥτις τὸν μὲν
Σεραφεῖμ καθήρσε παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος, πρὸς δὲ τὸν
λαὸν ἐκδοῦσα προκηρύξεις προέτρεπε καὶ ἐξώρχιζεν εἰς εἰρήνην καὶ
ἡσυχίαν.

Ἀποχωρησάντων τῶν Ῥώσσιων συναπῆλθε καὶ ὁ Σεραφεῖμ, πολλῆς
δὲ τιμῆς καὶ φιλοξενίας ἀπολαύσας ἐν τῇ Ῥωσικῇ αὐλῇ ἀπεβίωσε
καὶ ἐτάφη παρὰ τὸ Κίαιβον, ὅπου διέτριβε.

Διετέλεσεν ὁ μακάριος εἰς τῶν τότε λογίων, ἐνθέρμως ὑποστηρί-
ξας τὴν παιδείαν, καὶ οὐκ ὀλίγον συντελέσας εἰς τὴν χριστιανικὴν
κατάρτισιν τῶν ὁμοδόξων του. Σέργιος ὁ Μακραῖος (1) λέγει ταῦτα·

» Ἦν δὲ ὁ παναγιώτατος κύριος Σεραφεῖμ Ἡπειρώτης τὸ γένος, εὐσεβὴς
» ἐξ εὐσεβῶν, εὐπατρίδης, φιλογενῆς, φιλότιμος, τολμηρὸς, γενναῖος, νοήμων,
» εὐμαθὴς μᾶλλον ἢ πολυμαθὴς, ὁρμητικὸς οἷς ἐδόκει συμφέρειν, δυσσατάλ-
» λακτος ὧν εἶχετο· ἐν πράγμασιν εὐεπίβολος, εὐμήχανος τὰ ἀρέσκοντα αὐτῷ

(1) Πατριαρχικῇ, 50ατηρίκι (ἀνέκδοτος).

» διαπράξασθαι τὸν ἐπιχωριάζοντα τρόπον· παρεζήλου γὰρ καὶ ἐξέμαθε τῶν
 » κρατούντων τὴν πολιτικὴν καὶ τὸ ἀρχικὸν αὐτῶν ἥθος ἀπεμάξατο. Σύν-
 » οιδε μέντοι καὶ τῆς ἰδίας ἀξίας τὰ καθήκοντα, ἐν οἷς περὶ τὰ μέγιστα
 » ἐφιλοτιμεῖτο, καὶ τοῖς εἰλικρινῇ τὴν ἀρετὴν κατορθοῦσιν ἡτμενίζετο, καὶ
 » διάπυρος ζηλωτὴς ἦν τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ
 » Θεοῦ κηδεμῶν ἐπιμελέστατος.

» Ἡγάπα δὲ καὶ τὴν σοφίαν καὶ πεπαιδευμένους, καὶ τούτοις ἔχαιρεν
 » ὁμιλῶν, καὶ τιμᾶν ἐφιλοτιμεῖτο· διὸ καὶ τῆς αὐτῶν ἐφρόντιζε συστάσεως,
 » καὶ σχολείων εἶχε πρόνοίαν, καὶ ἐπεὶ τὰ τῆς πολυμαθείας ἑώρα ἐν τῷ γένει
 » ὑποφερόμενα, διαναστῆσαι καὶ ἐπενεγκεῖν διενσεῖτο καὶ κατεσπούδαζε· καὶ τὸν
 » ζῆλον τῆς περὶ αὐτὸν ἱερᾶς συνόδου ἐκπυρώσας καὶ συμπαραλαβὼν συνερ-
 » γούς, χορηγίαν ἐκ κοινοῦ ἑράνου οὐκ ἀφιλότιμον διαταξάμενος καὶ προσβε-
 » βαιώσας διὰ πατριαρχικοῦ σιγγιλλιδῶδους γράμματος κατεβάλλετο οἰονεὶ ἐξ
 » ὑπαρχῆς θεμέλια μεγαλοπρεποῦς οἰκοδομῆς, καὶ διηνεκοῦς συστάσεως τῆς ἐν
 » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, τέσσαρας ἐν αὐτῇ πάσης ἐπιστήμης καὶ μαθη-
 » σεως διορισάμενος ἐφρόντισε δὲ καὶ περὶ τῆς σχολῆς τοῦ ἁγίου Ὁρους καὶ
 » δεξιωσάμενος καὶ τιμήσας καὶ διὰ πολλῶν πείσας τὸν ἐκ Μεσόδου Νικό-
 » λαιον, τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου κυρίου Εὐγενίου ταύτην παραιτησαμένου,
 » ἐκέισε ἀπέστειλε, καὶ τὸν μέγαν ἐκεῖνον Εὐγένιον μεταπεμψάμενος ἀπὸ
 » Θεσσαλονίκης, ὑπερβαυμάζων καὶ τιμῶν καθίστη διδάσκαλον τῆς ἐν τῇ
 » Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, ὥστε ἐπὶ τὸ τρίτον ἔτος τῆς αὐτοῦ πατριαρ-
 » χίας τὴν παροικίαν τοῦ Φαναρίου Ἀθηνόπολιν κατεστήσατο. Ἐκεῖ γὰρ
 » Εὐγένιος ὁ πολὺς ἦν τότε θεολογῶν, ἐκεῖ Ἀωρόθεος φιλοσοφῶν, ἐκεῖ ῥητο-
 » ρεῦων Κριτίας, ἐκεῖ Ἀνανίας τὰς λογικὰς τέχνας διδάσκων, ἐκεῖ ἐσμός
 » φιλοσόφων, καὶ φιλόλογων σμῆνος, καὶ θεολόγων θίασος, ἐφ' οἷς ἦδετο πᾶς
 » τις φιλογενής, μάλιστα δὲ οἱ χορηγοὶ καὶ συνίστορες ».

Χριστόδουλος Ἀκαρνάν.

Ἐγεννήθη τῷ 1733 εἰς Ξηρόμερον ἐκ πατρὸς Εὐσταθίου ἡγερά-
 σατο ἄλλων τινῶν διδασκάλων, καὶ αὐτοῦ τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ
 Ἀθωνιάδι Σχολῇ. Προσκληθεὶς δ' ὕστερον εἰς Βιέννην ὡς διδάσκαλος
 μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐδίδασκεν εἰς διαφόρους· εἴτα ἦλθεν εἰς Λειψίαν,
 ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξέμέτρησε τῷ 1793 Αὐγούστου 15.

Ποτισθεὶς τὸν ἰὸν τῆς τότε ἐπιπολαζούσης δημοκρατικῆς φιλοσοφίας,
 παρεξέκλινεν ὁ ἀνὴρ εἰς ἀτόπους φιλοσοφικὰς δοξασίας, καὶ ἐπέσυρε
 κατ' αὐτοῦ τὰς ἀρὰς τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, ἀναθεματισθεὶς καὶ
 ἀποδιωχθεὶς τῆς χριστωνύμου ποιήνης. Ὁ ἐκ Ῥαψάνης Γοβδελάς δρι-
 μὺς ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐπισωρεύων ὀρμαθοὺς ὕβρεων διέσυρε
 βαναύσως ἓνα ἐπίσημον τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιον, πρὸς οὐδὲν σε-
 βασθεὶς τὸν ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ τάφου κοιμώμενον Ἀκαρνᾶνα, ὅστις
 ἐὰν εἴη ἡδύνατο καταλλήλως ν' ἀντιμετρηθῇ πρὸς τὸν ὕβριστήν.

Πολλοὺς τότε παρέσυρεν ὁ θριαμβεύων χεῖμαρρος τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πολλαὶ καρδίαι θερμοκεφάλων νεωτεριστῶν συμπαθοῦσαι ὑπὲρ τῶν κηρυχθεισῶν νέων ιδεῶν εἶδον δυστυχῶς καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἐκείνας ἀλογίας ὑπὸ τὸ πρίσμα ἀκαταλογίστου ἐνθουσιασμοῦ. Τοιοῦτος ἐγένετο καὶ ὁ Χριστόδουλος, ἀνὴρ ἄλλως τε οὐδενὸς τῶν τότε ὕστερος κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν ἑλληνικὴν ιδίως παιδείειν.

Ὁ Ζαβίρας λέγει ὅτι διατρίβων ἐν Λειψία εἶδεν ἐν τῷ δάσει τοῦ 'Ροζεντάλ ἐπὶ μιᾷ πλατείας μεμονωμένον τὸ μνημα τοῦ Χριστοδούλου, ἐφ' οὗ ἀνέγνω τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν θεθεῖσαν παρὰ τῶν μαθητῶν του· « Ἐνταῦθα κεῖται ὁ φιλοσοφικῇ σπουδῇ καὶ τῇ τῶν ὄντων θεωρία τὸν ἑαυτοῦ βίον ἀφοσιώσας λογιώτατος Χριστόδουλος Εὐσταθίου ὁ ἐξ Ἀκαρνανίας, γεννηθεὶς μὲν τῷ ἔτει 1733, θανὼν δὲ τῷ 1793, Αὐγούστου 15 ».

Συγγράμματα.

—Περὶ φιλοσόφου, φιλοσοφίας, φυσικῶν, μεταφυσικῶν, πνευματικῶν καὶ θείων. Ἐν Βιέννῃ 1786.

—Ἀληθὴς πολιτικὴ, ἣτις διαιρεῖται εἰς δύο κεφάλαια· χρήσιμα καὶ ἀναγκαῖα πρὸς διακόσμησιν καὶ στολισμὸν τῶν εὐγενῶν ἀνδρῶν, διδάσκουσα οὐ μόνον ἀποφεύγειν τὰ ἐλαττώματα, ἀλλὰ μὴν καὶ ὡς οἶόν τε καὶ τὴν ἀρετὴν ἀσπάζεσθαι, μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον. Ἐνετίῃσι 1784, παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

—Ἀπάντησις ἀνωνύμου πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἄφρονας κατηγοροὺς ἐπὶ νομολογίᾳ περὶ θεοκρατείας, ὅτι ἅπας ὁ λόγος περὶ τούτων στρέφει. 1793, ἐν Λειψία τῆς Σαξωνίας.

Τὸ τελευταῖον πονημάτιον εἶνε κυρίως τὸ δὸν ἀφορμὴν εἰς τὰ ἐκτεθέντα. Νέοφυτος Ζ' ἀφώρισεν αὐτόν· τὸ δὲ ἀφοριστικὸν μετὰ σχολίων ἐξέδωκεν ἐν Βούδῃ ἀνωνύμως τῷ 1800 ὁ Δημ. Γοβδελάς, γράψας καὶ τὴν σατυρικὴν Ἀκολουσίαν ἐτεροφθάλμου καὶ ἀντιχρίστου Χριστοδούλου τοῦ ἐξ Ἀκαρνανίας, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1793.

Θεόδωρος Ἀναστασίου Καβαλιώτης.

Ἐγεννήθη ἐν Καβάλα τῆς Μακεδονίας, καὶ διὰ συνδρομῆς τοῦ σωματοῦ τοῦ ἁλκῆων πεμφθεὶς εἰς Ἰωάννινα ἐμαθῆτευσεν ὑπὸ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν· μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἀπελθόντος τοῦ Εὐγενίου εἰς Κοζάνην παρηκολούθησεν αὐτόν καὶ ὁ Θεόδωρος, ὅστις ὕστερον ἐλθὼν εἰς Μοσχόπολιν προέστη ἐπὶ τρία ἔτη τῆς ἐνταῦθα ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, καὶ νυμφευθεὶς μετὰ Μοσχοπολίτιδος ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ μετ' ὀλίγον ὠνομάσθη μέγας πρωτοπαπᾶς. Ἐδίδαξεν ἔτι ἐπὶ ἀρκετὰ

ἔτη, καὶ ὕστερον ἀναβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη διὰ πατριαρχικοῦ γραμματος ἱεροκλήρυξ τοῦ θρόνου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχαιδῶν. Ἐρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ὕστερον διὰ Βενετίας ἐπανέστρεψεν εἰς Μοσχόπολιν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὸ 1786 ἔτος.

Ὁ Καβαλιώτης ἦν ἐκ τῶν ὀλίγων διδασκάλων τοῦ ἡμετέρου γένους, γραμματικὸς ἄριστος, καὶ κατὰ Ζαβίραν, δαιμόνιος. Πολλοὶ καὶ διὰφοροὶ ἐγένοντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν τοὺς ἐξῆς γράψαντας ἐπιγράμματα ἥρωελεγεία, καρκινικά, καὶ ἰαμβικά εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τῶν συγγραφείσαν γραμματικὴν, Τέρπον Μάνον διδασκαλον τῆς ἐν Κοριτζᾷ σχολῆς, Βρέτον ἱερέα καὶ νομοφύλακα, Νικόλαον Σαμσάλαν, Ναοῦμ Γκούσταν, Σάβαν ἱερομόναχον καὶ διδασκαλον τοῦ ἐν Βηθουκίῳ σχολείου, Γεώργιον Νικολαΐδην Τούρταν, Ναοῦμ Νικολάου Τούρταν, Ἀμβρόσιον ἱερομόναχον τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Ναοῦμ, Θωμᾶν Ἀναστασιάδην ἀδελφιδοῦν τοῦ Καστορίας Χρυσάνθου, Ἰωάννην Ποσάμαν.

Συγγράμματα.

— Εἰσαγωγή εἰς τὰ ὀκτὼ μέρη τοῦ λόγου. Ἐν Μοσχοπόλει 1760 καὶ Ἐνεαίσει 1774.

— Λεξικὸν Ἑλληνικὸν ἀπλοῦν, βλαχικὸν, καὶ ἀλβανικόν.

— Ἐπη πρὸς τὸν ἐξαρχικῶς ἐν Μοσχοπόλει ἐπιδημήσαντα Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος ἐν ἔτει 1750 Μαΐου 2. (ἐξεδόθησαν ἐν Μοσχοπόλει μετ' ἄλλων ἐπῶν διαφόρων διδασκάλων) (').

— Περὶ τῆς ἐν Μοσχοπόλει Ἀκαδημίας.

— Μετάφρασις ἀλβανικῆ τῆς Καινῆς Διαθήκης (*).

Θεοφάνης ὁ ἐξ Ἀγράφων

Ἐγεννήθη ἐν Βρανιανοῖς τῶν Ἀγράφων, καὶ ἐμαθήτευσεν ὑπὸ Ἀναστάσιον τὸν Γόρδιον, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα ἤκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων παρὰ Μπαλάνω. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐμόνασεν εἰς τὸ πλησίον τῆς κώμης Φουρνᾶς μονίδριον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἔνθα καὶ ἐδίδαξεν ἐκλεκτοὺς τινας μαθητάς, ὡς Ἰωάννην τὸν ἐξ Ἀγράφων, Σέργιον τὸν Μακραῖον καὶ Κύριλλον, τὰ γραμματικά, τὴν λογικὴν καὶ ἀριθμητικὴν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ἰωάννης ἐδίδαξεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικὴν σχολὴν, καὶ μετέφρασε διάφορα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ, συγγράψας καὶ μέγα Ἑλληνικὸν

(') Ζαβίρας.

(*) Han, Halbanesische Student.

Λεξικόν· ὁ Μακραιὸς ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ ὁ Κύριλλος διατρίψας ἔπειτα παρὰ Μπαλάνῳ χρόνους δέκα, πρῶστη ὕστερον τῆς ἐν Κοζάνῃ σχολῆς, καὶ μετὰ ταῦτα ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν Θεσσαλονικέων ἐσχολάρχησε καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐπὶ τέλους ἀπῆλθεν εἰς τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος, ἔνθα καὶ παρέμεινε πάσχων ἐκ νευροποδαλγίας⁽¹⁾.

Ὁ Θεοφάνης ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς περὶ τὸ ἔτος 1779.

Συνέταξε λόγους πανηγυρικοὺς εἰς τὴν Θεοτόκον, καὶ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ⁽²⁾.

Θεόκλητος Καρατσᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ ἔτος 1728, καὶ ἦτο, κατὰ Ζαβίραν, ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ εἰδῆμων οὐ μόνον τῆς ἑλληνικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς λατινικῆς καὶ ἰταλικῆς διαλέκτου, καὶ μάλιστα τῆς ἀραβικῆς, συριακῆς, περσικῆς, καὶ τουρκικῆς γλώσσης. Ἐχρημάτισε κατὰ πρῶτον γραμματεὺς τῶν ἐν Βλαχίᾳ ἡγεμόνων, ἔπειτα τοῦ κοινοῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὕστερον δὲ παραιτήσας καὶ τιμὰς καὶ δόξας ἀπῆλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν ἔζη ἐν τῇ σκῇτῃ Καυσοκαλυβίτου παρὰ τῷ εὐδοκίμῳ καὶ ἐναρέτῳ Παϊσίῳ. Ὅταν ὁ Ἀλέξιος Ὁρλώφ, κατῆλθεν εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος πρὸς ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος, ἐπειδὴ ἔλαβεν ἀνάγκην καλοῦ διερμηνέως πρὸ πάντων τῆς ἀραβικῆς, ἔπεμψε κρυφίως στρατιώτας μεθ' ἐνὸς πλοίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος ἵνα συλλαβόντες φέρωσι τὸν Θεόκλητον, τὸν ὁποῖον ὡς καταλληλότερον πάντων τῶ ἐῖχον συστήσει. Συλληφθεὶς ὁ Καρατσᾶς ἀπήχθη διὰ τῆς βίας εἰς Πάρον, συνοδευόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ πατρός του Παϊσίου. Ὁ Ὁρλώφ κρατήσας αὐτοὺς ἐπὶ τρεῖς μῆνας ἠναγκάσθη ἵνα τοὺς ἀπολύσῃ, διότι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο ἐφαίνοντο καταλελυτημένοι καὶ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τῇ βίᾳ οἱ ἐρημόφιλοι μοναχοί.

Αἰτήσας τοῦ Παϊσίου ὁ Θεόκλητος συνέγραψεν εἰς ἀπλὴν φράσιν Νο-

(1) Τοῦ Κυρίλλου φέρονται, κατὰ Ζαβίραν, διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Σωφρόνιον, Κύριλλον, καὶ Καλλίνικον τοὺς πατριάρχας περὶ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ κανονικῶν ζητημάτων. Διὰ πατριαρχικοῦ γράμματος διωρίσθη κοινὸς πνευματικὸς τῶν ἐν Ἀθῶνι μοναχῶν. Τούτου ἐχρημάτισαν πολλοὶ καὶ καλοὶ μαθηταί, καὶ μεταξύ τῶν ἄλλων ὁ περίφημος Ἰωάννης Πέζαρος.

(2) Ζαβίρας.

μοκάνονα εἰς χρῆσιν τῶν ἀπλουστέρων, μεταφράσας καὶ τοὺς ἀσκητικοὺς ὅρους τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καὶ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ πολλὰ γράμματα καὶ προσταγὰς τῶν βασιλέων τῆς Αἰγύπτου καὶ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐτελεύτησεν ἐν ἔτει 1777, μόλις ἄγων τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας (1).

Κωνσταντῖνος Τζεχάνης.

Ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τὸν Χατζη-Γεώργιον Τζεχάνην, καὶ ἐδιδάχθη τὰ τε γραμματικὰ καὶ ποιητικὰ παρὰ Θεοδώρου τοῦ Καβαλιώτου. Ἀποδημήσας ἦλθεν εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, χάριν ἐμπορίας, ἀλλὰ πάντοτε κεντούμενος ὑπὸ τοῦ τῆς παιδείας ἔρωτος ἐγκατέλιπε τὸν κερδῶνον Ἑρμῆν, καὶ μετέβη εἰς τὸ ἐν Μόδορ γυμνάσιον, ἔνθα ἐπὶ διετίαν ἐφοίτησεν. Ἐγκρατὴς ὅπωςδῆποτε γενόμενος τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐσκόπει ἵνα μεταβῇ εἰς Ἄλλην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν· διαβαίνων ὁμως ἐκ Βιέννης ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ πατρός του, τὸν ὁποῖον μάτην ὁ Κωνσταντῖνος δακρυρροῶν παρεκάλει. Περὶ τὸ ἔτος 1766 φυγὼν κρυφίως ἦλθεν εἰς Ἄλλην πεζὸς καὶ μηδ' ὁβολὸν ἔχων καὶ ἐγένετο ἀκροατὴς πολυμαθεστάτων διδασκάλων. Μετὰ τριετῇ δὲ διατριβῇ ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Γοττίγγης καὶ μικρὸν ἐνταῦθα παραμείνας μετέβη εἰς Παρισίους, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδίνον, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἐν Λεῦδῃ τῆς Ὁλλανδίας ἀκαδημίαν, ἔνθ' ἀκούσας τὸν διδάσκοντα τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν κατεπαιρόμενον καὶ ἐξευτελιζόντα τοὺς τότε Ἕλληνας, δὲν ἠνέχθη τὸν εἰς τὸ ἔθνος ἀδίκως προσαπτόμενον μῶμον, ἀλλὰ συνθέσας δύο ἔπη ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα στίχους περιέχοντα, τὸ μὲν εἰς ἔπαινον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Λουγδούνου τῶν Βατάβων (Leyden) τὸ δὲ πρὸς ἔλεγχον τοῦ γαυριῶντος διδασκάλου ἐξέδοτο τύποις ἀμφοτέρω, ἅμα δὲ καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἄνω καθηγητοῦ εἰς τὸ λατινικὸν γενομένην μετάφρασιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων σφαλερὰν ὁ Τζεχάνης δημοσίᾳ κατέδειξε. Ἐκ Λεῦδης ἐπεσκέφθη τὸ Ἀμστελόδαμον, Βενετίαν, καὶ Ῥώμην, καὶ ἐν ἔτει 1771 ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅθεν τὴν 1 Ἰουλίου 1773 μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, καὶ διὰ τῆς Βιέννης κατέβη εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἔνθα δεξιωθείς ὑπὸ τοῦ πατριάρχου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων συνέθετο διάφορα ποιήματα εἰς ἔπαινον αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ βραχυχρόνιον διατριβὴν ἀπάρας μετέβη διὰ Βλαχίας εἰς Πολωνίαν καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Δούγδουνον, ἔνθα

(1) Αὐτὸς.

κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1776 διατρίβων συνέθετο καὶ ἐξέδοτο τὸ εἰς Αἰκατερίνην Β' ποίημα.

Συγγράμματα.

—'Εγχειρίδιον ἀριθμητικὸν, ἥτοι σύντομος, εὐκολος, καὶ ἀκριβὴς τοῦ ὀρθοῦ λογαριασμοῦ ἐρμηνεία εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῶν ἀρχαρίων, καὶ ἐξαιρέτως ἐκείνων οἱ ὅποιοι μέλλουσιν εἰς τοῦ Καίσαρος τὸν τόπον νὰ πραγματευθοῦν. Ἐν Ἀλλῇ τῇ Μαγδεβουργικῇ 1769.

—'Επος ἠρωελεγεῖον πρὸς Αἰκατερίνην Β'. Lugduni Batavorum 1776.

—'Επὶ δύο ἐν Λουγδούνῳ ὁμοίως ἐκδοθέντα, περὶ ὧν ἄνω ἐλέχθη.

—Ποίημα σαπφικὸν εἰς τὸν ἔλλογιμώτατον καὶ εὐγενέστατον Σκαρλάτον τὸν Στούρζαν. Ἐν Βιέννῃ 15 Ἰουλίου 1774.

—'Επίγραμμα ἠρωελεγεῖον εἰς τὸν ἐν ἱερομονάχοις ἔλλογιμώτατον καὶ τῆς ἐν Βιέννῃ ἀδελφότητος σεβάσμιον ἐφημέριον Ἀνθιμον τὸν ἐκ τῆς Ἑλασσῶνος ἱεράς μονῆς.

—'Επος ἠρωελεγεῖον εἰς τὸν Φιλιππίδην (κατεχωρήθη μετὰ δύο ἄλλων ἐν ἀρχῇ τῆς ἐν ἔτει 1773 ἐκδοθείσης γραμματικῆς τοῦ Μοσχοπούλου).

—'Επος ἠρωελεγεῖον εἰς Βικέντιον Ἰωαννοῦτιζ τὸν Τεμεσβαρίου ἐπίσκοπον, 25 Φεβρουαρίου 1772.

—'Επος εἰς τὸν κόμητα Φραγκίσκον Κολλάριον, 15 Ἀπριλίου 1772.

—'Επος σαπφικὸν εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ βασιλέως τῶν Πρώσσων Φρεδερίκου Β'.

—Δύο ἐπιγράμματα πρὸς τὸν ἡγεμόνα Ὑψηλάντην. (ἐξεδόθησαν μὲν ἄλλων ἐν Λειψίᾳ).

—Προγύμνασμα γεωμετρικὸν, ἥτοι νέα θεωρία τοῦ τετραγωνισμοῦ τοῦ κύκλου, 24 Ἰανουαρίου 1774.

Πρὸς τούτοις ὁ Τζεχάνης μετέφρασεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν τὴν βιογραφίαν Γεωργίου τοῦ Καστριώτου, τὴν γραμματικὴν τοῦ Ῥενίου ἐκ τοῦ λατινικοῦ, τὴν Κατήχησιν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸν κανόνα τοῦ ὀρθοῦ καὶ τιμίου βίου ἐκ τοῦ γερμανικοῦ (1).

Νικόλαος Ζερτζούλης.

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ, καὶ ἐμαθήτευσεν κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνῳ Βασιλοπούλῳ· ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Τρίκκῃ ἐπὶ δεκαετίαν (1740—50), καὶ ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς Ἰωάννινά ἐδιδάχθη καὶ τὴν λατινικὴν. Μετὰ ὀκτὼ δὲ μηνῶν παρέλευσιν ἀπῆλθεν εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπεσκέφθη πάσας σχεδὸν τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1752—59), διδασθεὶς οὐ μόνον τὴν λατινικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ πάσας σχεδὸν τὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπέμφθη ὑπὸ τῆς ἱεράς

(1) Ζαδύρας.

συνόδου εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς διαδοχὴν Εὐγενίου⁽¹⁾. Ἐκεῖ δ' ἐπὶ ἓν ἔτος διδάξας παρητήθη καὶ ἔλθων εἰς Μολδαβίαν προέστη τῆς ἐν Ἰασίφ Ἀκαδημίας, καὶ εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1773 συμβάντος θανάτου του.

Ὁ Ζερτζούλης ἦν τῶν πολυμαθεστέρων τοῦ καιροῦ του, καὶ αὐθεντῶν τῶν τότε καλλιεργούντων τὸν Ἑλληνα λόγον δεύτερος. Ἰώσηπος ὁ Μοισιάδαξ καταριθμῶν τοῦτον μετ' Εὐγενίου καὶ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη λέγει ταῦτα ἐν προλεγομένοις τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης ἐν ἔτει 1761 μεταφράσεως τῆς Ἠθικῆς Φιλοσοφίας. « Ἕνας Βούλγαρις Εὐγένιος εἰς τὸ » Βυζάντιον, ἓνας Νικηφόρος Θεοτόκης εἰς τὴν Κέρκυραν, ἓνας Ζορ- » τούλλιος (sic) Νικόλαος εἰς τὸν Ἀθωνα, εἶναι οἱ πρῶτοι λογάδες » ἄξιοι καὶ οἱ τρεῖς νὰ συγγράφουν, καὶ νὰ παραδίδουν μὲ ἀκριβείαν » πᾶσαν ἐπιστήμην. Ὅλη ἡ Ἑλλὰς πρέπει νὰ τοὺς σεβάζεται, διότι » αὐτοὶ σπουδάζουν νὰ ἀνακαλέσουν τὰς Μούσας εἰς τὸν πάτριον » Ἑλικῶνά των ».

Συγγράμματα.

- Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Οὐολφίου. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).
- Πειραματικὴ φυσικὴ Πέτρου Μοσχεμβαίμ. (ὁμ.).
- Μέρος τῶν κατὰ Νεύτωνα στοιχείων. (ὁμοίως).
- Λόγοι ἐγκωμιαστικοὶ εἰς Αἰκατερίνην Β'.
- Ἑρμηνεία περὶ ἀναστάσεως Κωνσταντινουπόλεως σύντομος εἰς τοὺς χρησμοὺς Λέοντος τοῦ Σοφοῦ. (Ἐγράφη τῇ 1767).
- Ἀκολουθία Ἀγίου Νικολάου τοῦ ἐκ Μετζόβου. ⁽²⁾.

Οἱ αὐτάδελφοι τοῦ Νικολάου Κυριακὸς καὶ Θεόφιλος Ζερτζούλη ἦσαν ἐπίσης λόγιοι. Τούτων φέρεται Ἐπίγραμμα εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ Δαρβάρεως.

Νικόδημος Κεφαλλήν.

Ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸ 1713 ἔτος καὶ ἐγένετο εἰς τῶν ἱκανωτέρων μαθητῶν τοῦ Δαμῳδοῦ. Μεταβὰς εἰς Σμύρνην διήκουσε Δωροθέου, καὶ ὕστερον ἔλθων εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ διωρίσθη ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ἐν ἔτει 1777 ἔλθων διὰ τῆς Οὐγγαρίας εἰς Βιέννην ἐξέδοτο τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνηθέντας λόγους ἐπὶ τῆς πατριαρχίας τοῦ Κυρίλλου, σκοπῶν ἵνα ταῦτ' πράξῃ καὶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους.

Ἀπεβίωσε τὴν 18 Αὐγούστου 1788.

⁽¹⁾ Ὁ Ζαβίρας εἶδε παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Ζερτζούλη σωζόμενον τὸ περὶ τούτου ἐκδοθὲν πατριαρχικὸν σιγίλλιον. ⁽²⁾ Ζαβίρας.

Ὁ προσωπικῶς γνωρίσας τὸν Νικόδημον Ζαβίρας λέγει περὶ αὐτοῦ ταῦτα.

« Ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ λατινικῆς γλώσσης, εὐδοκιμήσας μᾶλλον » ἐν τῇ ῥητορικῇ εὐρρόια τοῦ λόγου. Οὗτος ὁ κλεινὸς ἀνὴρ ἐν Πέττῃ ἔτι ὦν » μοι ἔδειξε τὴν θεολογίαν τοῦ Κορεσίου, τὴν ὁποίαν, ὡς μοι εἶπεν, ἤθελε » νὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον, τὴν σειρὰν εἰς τὸν Ἰωβ, τὴν ὁποίαν ὕστερον ἐξέδοτο » Ἐνετίῃσιν ὁ ὑποτακτικὸς αὐτοῦ Ἰωάννης, καὶ τὴν πολύφυλλον καὶ διεξοδικήν ἐκείνην θεολογίαν τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Δαμῳδοῦ, ἀλλ' ὁ θάνατός του » ἐστέρησε τὸ γένος μας τοῦ τόσο καλοῦ ».

— Δόγμα ψυχωφελεῖς ἦτοι ῥομφαία δίστομος κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἐν Βιέννῃ 1788.

— Δόγοι ἐκφωνηθέντες ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Κυρίλλου 1755—56.

Καيسάριος Δαπόντες.

Κωνσταντῖνος ὁ Δαπόντες ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν τῇ νήσῳ Σκοπέλῳ, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, εἶτε χάριν ἐμπορίας εἶτε καὶ εὐρυτέρας μαθήσεως ἕνεκα, ἦλθεν εἰς τὰς παριστρίους ἡγεμονίας μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ ἐνὸς τῶν ἀδελφῶν του. Ὁ ἡγεμὼν Κωνσταντῖνος Μαυροκορδάτος προσέλαβε τὸν Δαπόντεν ὡς δεύτερον γραμματέα τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐλῆς, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἢ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις διώρισεν αὐτὸν πρόξενον ἐν Ἰασιῳ.

Ἄμα εἰς τὰς παρὰ τὸν Ἰστρον ἑλληνικὰς ἡγεμονίας ἀνέπνευσεν ὁ Κωνσταντῖνος τὴν ζειδωρον τῆς ἐλευθερίας αὔραν, καὶ εἶδεν ἐκεῖ καταβαλλόμενα τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς ἑλληνικῆς ἐθνικότητος δὲν ἔπαυσεν ὀνειρευόμενος τὴν ἀνάστασιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας.

Εἶδα κ' ἐγὼ (ἐν ὄνειρον) χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
 τριάκοντα δὲ καὶ ὀκτὼ ἐπὶ ἑπτακοσίους,
 Κυριακῇ ξημέρωμα, δώδεκα Νοεμβρίου,
 μνήμη τοῦ Ἐλεήμονος ἔστωντας τοῦ ἁγίου,
 τὴν κατοικίαν ἔχοντας στὴν κούρτην τῆς Βλαχίας,
 καὶ δεύτερος γραμματικὸς ὢντας τῆς αὐθεντίας.
 Ἐν' αἰτὸν δικέφαλον στὸν οὐρανὸν ἀπάνω
 ἔλαμπεν ὡς ὁ ἥλιος, νὰ μὴν εἰπῶ παρ' αὐνῶ,
 ἀνωθεν ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ ναοῦ τοῦ σεβασμίου,
 ἀπὸ τὸ μέρος ἵστα τοῦ βήματος τοῦ θείου,
 μὲ στέφανον βασιλικὸν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν του,
 μ' ἕναν σταυρὸν ὡς σύνθηδες ἐπὶ τὴν κορυφὴν του.
 Ἄετος, στέφανος, σταυρὸς, ὅλος σχηματισμένος
 δι' ἄστρων ἕμετρα λαμπρῶν κεχαρκτηρισμένος.
 Πλησίον δὲ τοῦ αἰτοῦ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος,
 μαζὴ μὲ τὴν μητέρα του, μὲ τὸν σταυρὸν κ' ἐκείνος.

Ταῦτα ἰδὼν ἀγαπητὲ μ' αὐτὴν τὴν ὄρασίν μου,
 θάμβος κατέλαβεν εὐθὺς τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.
 Θεωρῶ δὲ τὸν ἀετὸν, τὸν πρῶτον ὑψωμένον
 ἀπάνω εἰς τὸν οὐρανὸν, τόσον χαμηλωμένον,
 ὅπου μ' ἐφαίνονταν τὸ πῶς μπορῶ νὰ τὸν πιάσω. . . (¹).

Ἐν ἔτει 1746 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Μαυροκορδάτου εἰς τὸν Χάνην τῆς Κριμαίας, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ὑπεδέχθη εὐνοϊκῶς. Ἀκολουθήσας δὲ τὸν Χάνην ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα δύο Πελοποννήσιοι κατεμήνυσαν αὐτὸν εἰς τὸν μέγαν βεζίρην, πλάσαντες διαφόρους συκοφαντίας. Ὁ μέγας βεζίρης ζητήσας ἄλλοτε τὸν Δαπόντεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ ἀρνηθέντα εὔρε τὴν περίστασιν κατάλληλον ἵνα ἐκδικηθῇ. Ὅθεν συλληφθεὶς ὁ δυστυχὴς κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, καὶ προσαχθεὶς ὕστερον ἐνώπιον τοῦ πρωθυπουργοῦ ἤκουσεν ἀπὸ στόματος αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς φυλακίσεως, ὅτι δῆθεν μετέβη εἰς Ῥωσσίαν πρὸς ἐκχριστιάνισιν τῶν ἐκεῖ Τούρκων, παρεμπόδισε τὴν πληρωμὴν τοῦ τεταγμένου φόρου, εἶχε περιουσίαν ἀναβαίνουσαν εἰς ἑκατὸν πεντήκοντα χιλιάδας γροσίων, σταῦλον πολυτελέστερον τοῦ μεγάλου βεζίρου, καὶ ἐν τέλει διαταχθεὶς ἵνα μετρήσῃ 15,000 γροσίων, ἀναβιβασθεὶς ὕστερον εἰς 27,500, ἐρρίφθη ἅλιν εἰς τὸ δεσμοτήριον (27 Μαρτίου 1747) (²).

Ἐν τῇ φυλακῇ συνέγραψε τὸν γνωστὸν *Καθρέπτην τῶν Γυναικῶν*, ἐν ᾧ ἀναμῖξ ἐστιχοῦργησεν ὅσα τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἄλλων συγγραμμάτων εἶχεν ἀναγνώσει, προσθεὶς καὶ τινὰς τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου του. Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων ἐν αὐτῷ διαμνημονεύει ἔργα ἐναρέτων καὶ σοφῶν γυναικῶν ἐπέγραψε τὸ σύγγραμμα *Καθρέπτην τῶν Γυναικῶν*

. γιὰτὶ ἐδῶ κοιτάζει
 ἡ κάθε μιὰ τοῦ λόγου της καὶ βλέπωντας σπουδάζει
 νὰ στολισθῇ καὶ νὰ φθιασθῇ καὶ αὐτὴ καθὼς τυχαίνει
 ὅσον καλὴ καὶ εὐμορφῇ, ὡσὰν αὐτὴ νὰ γένῃ.

Λυτρωθεὶς ἐκ τῆς φυλακῆς ὁ Δαπόντες ἀπῆλθεν εἰς Ἀθῶνα καὶ τὸ μοναχικὸν ἐνδύθεις σχῆμα μετωνομάσθη *Καيسάριος*, καὶ ἠσκήτευσεν ἐν τῇ μονῇ *Ξηροποτάμου*, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε περὶ τὸ 1789 ἔτος.

Ὁ Δαπόντες ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφικωτέρων τοῦ καιροῦ του, τρίβων περὶ τὴν θεολογίαν, μελωδὸς, καὶ στιχοουργός

(¹) Καθρέπτης τῶν Γυναικῶν, τόμ. Β'. σελ. 400

(²) Αὐτίθ: σελ. 290 κλπ.

ὅχι τῶν εὐκαταφρονήτων, μὴ τῶν ὅμως οὐδεμίαν εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ τάξιν, ἀλλὰ συνεχῶς ἀναμιγνύων ἀκαταλλήλως τὸ σπουδαῖον μετὰ τοῦ γελοίου, τὴν Γραφὴν μετὰ τῆς Μυθολογίας κλπ.

Συγγράμματα.

—Καθρέπτης Γυναικῶν. Ἐνετίησι 1766. Τόμου δύο σελ. 428+556. (Ἡ στιχηρὰ αὕτη συγγραφή περαιωθεῖσα τῇ πρώτῃ Μαρτίου 1763 προσφωνεῖται, ὑπὸ τοῦ Δαπόντε εἰς τὴν Ἑλένην Μαυροκορδάτου, σύζυγον τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Γρηγορίου Καλλιμάχη, καὶ ἐξεδόθη ἐπιστάσις Θωμᾶ Μανδακάσση, προτάξαντος ἐπίγραμμα εἰς ἔπαινον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τοῦ Δαπόντε, καὶ τινα ἐν τέλει στιχορρήματα, ἐξ ὧν ἓν εἰς ἔπαινον τοῦ πρὸς ἔκδοσιν ἀναλώσαντος Κωστῆ Ἀδράμη Νεοχωρίτου. Ἡ ἔκδοσις ὅμως δὲν ἐγένετο μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας, καὶ ὁ Δαπόντες εἰς ἓν τῶν ἔργων του (Λόγοι Πανηγυρικοὶ) μέμφεται τὸν Μανδακάσσην, ὡς νοθεύσαντα καὶ ἀμαυρώσαντα τὸ ποίημά του).

—Λόγος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας περὶ ἐξόδου ψυχῆς, καὶ περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας, μεταφρασθεὶς εἰς ἀπλὴν διάλεκτον διὰ στίχων πολιτικῶν παρὰ Κ. Δαπόντε. Ἐνετίησι 1763.

—Πατερικὸν τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου πάπα Ῥώμης, ἐν ᾧ περιέχονται βίοι τῶν ἐν Ἱταλίᾳ ὁσίων πατέρων, ὑπ' αὐτοῦ μὲν λατινιστὶ συγγραφέντες, παρὰ δὲ τοῦ μακαρίου Ζαχαρίου πάπα Ῥώμης εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφρασθέντες, νῦν δὲ εἰς τὸ κοινὸν παρὰ Κωνσταντινίου Δαπόντε τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, τοῦ ἐκ τῆς νήσου Σκοπέλων (sic), πρὸς χρῆσιν κοινὴν καὶ ὠφέλειαν τῶν ἀναγινωσκόντων· ἀφιερῶν δὲ τῷ θεοφιλεστάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐπισκόπῳ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Ῥημνίκου τῆς ἐν Κραγιόδα, κυρίῳ κυρίῳ Καισαρίῳ, οὗτινος δαπάνη νῦν πρώτων καὶ ἐτυπώθη α φ π' Ἐνετίησι 1780, παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. (Εἰς 8^{ον} μέγα σελ. 608). Ἐφιλοπόνησε τὴν μετάφρασιν ταύτην ἐν ἔτει 1777. Εἰς τὸ τέλος ἀναγινώσκεται. «Ἐγράφη οἰκείᾳ χειρὶ ἐν τῇ παροικίᾳ τοῦ ἁγίου ὄρους, ἐν τῇ ἱερᾷ, » Βασιλικῇ τε, καὶ πατριαρχικῇ μονῇ τῶν ἁγίων ἐνδόξων μεγαλομαρτύρων » τοῦ Χριστοῦ Τεσσαράκοντα, τῇ ἐπιλεγομένῃ πρώην μὲν τοῦ Χειμάρρου, » ὕστερον τοῦ Ξηροποτάμου, νῦν δὲ Χλωροποτάμου ». Ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ εὑρηνται τοῦ αὐτοῦ Δαπόντε—Βίος Γρηγορίου—Διάφοροι ὕμνοι ἐν τέλει ἐκάστου τῶν τεσσάρων βιβλίων—Βίος καὶ πολιτεία ἁγίου Ἐπιφανίου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως—Ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἐπιφάνιον—Ἐτερον εἰς τὸν ἅγιον Γρηγόριον—Ὕμνος εἰς τὴν Παναγίαν—Ἐγκώμιον φυλακῆς—Μεγαλυνάρια καὶ ἐγκώμιον διὰ στίχων εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον—Ὡδάρια εἰς τοὺς ἀρχιστρατήγους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ—Χαιρετισμοὶ διὰ στίχων εἰς τὴν Παναγίαν).

—Χρηστοθήθεια, Ἐνετίησι 1770. (Προσφωνεῖται ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τυπογράφου Δημ. Θεοδοσίου εἰς τὸν ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδην Μαρούτσην. Ἐν τῇ Χρηστοθήειᾳ περιέχονται ἐκτὸς πολλῶν καὶ διαφόρων ἄλλων, διὰ στίχων μεταφρασῆς τῶν γνωμικῶν τοῦ Κάτωνος, Φωκυλίδου, Πυθαγόρου, πίνακος τοῦ Κέ-

6ητος, περὶ ψυχῆς Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ὕμνοι καὶ διηγήσεις, ἐπιστολαί, νουθετικὸν ποίημα, μετάφρασις τεσσάρων διαλόγων τοῦ Λουκιανοῦ, διήγησις περὶ τοῦ ἐν Σαντορίνῃ σεισμοῦ, κλπ).

— Ῥόδον τὸ ἀμάραντον. 1778.

— Λόγοι πανηγυρικοὶ διὰ στίχων. Ἐνετίῃσι 1779.

— Θέατρον Βασιλικὸν, περιέχον ἱστορίας διαφόρων βασιλέων 1780.

— Γεωγραφικαὶ ἱστορίαι καὶ περὶ τῆς νέας νήσου τῆς πλησίον τῆς Σαντορίνης ἀναδοθείσης, 1775.

— Ἐξήγησις τῆς θείας λειτουργίας. Ἐν Βιέννῃ 1795.

— Τράπεζα πνευματικῆ. Ἐν Βενετίᾳ 1779 καὶ 1780.

— Ἀνθὴ νοητά.

— Κῆπος χαρίτων.

— Φανάριον τῶν γυναικῶν.

— Ἐπιστολαὶ διὰ στίχων ἀπλῶν κατὰ τῆς ὑπερφηφείας καὶ ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1776.

— Βίβλος Βασιλειῶν. 2 τόμ.

— Βίοι ἁγίων ἀνδρῶν.

— Ἀνθολογία.

— Μαργαρίται τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν, ἧτοι λόγοι παραινετικοὶ μεταφρασθέντες εἰς τὸ ἀπλοῦν. Ἐνετίῃσι 1779.

— Ἐγκόλπιον Δογικόν, τοῦτέστιν ὕμνοι εἰς τὴν Θεοτόκον καὶ εὐχαὶ διὰ διαφόρων μέτρων καὶ μελῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1770.

— Ἐπιστολὴ περὶ τῆς ματαιότητος τοῦ κόσμου. Ἐνετίῃσι 1772.

— Περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων⁽¹⁾.

— Μυθολογία.

— Περὶ τῶν ἐπισήμων Γρηγορίων, Ἰωαννῶν, καὶ Γεωργίων.

— Λογικὰ δῶρα.

— Βίος τοῦ ὁσίου Ἱεροθέου τοῦ ἐκ Καλαμάτας τῆς Πελοποννήσου, ὅστις ἐτελεύτησε τῷ ἔτει 1732.

— Βίος τῆς Ἀργυρίτιδος Προυσινῆς, ἥτις διὰ 17 ἔτη διακατερήσασα ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ ἐν τῷ καλῇ ὁμολογίᾳ τετελειώται⁽²⁾.

— Μαρτύριον τοῦ μάρτυρος Χρήστου τοῦ Κηπουροῦ Ἀλδανίτου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει μαρτυρήσαντος κατὰ τὸ 1748 ἔτος⁽³⁾.

— Κατάλογος ἱστορικὸς τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων, καὶ τινων μεγάλων συμβεβηκότων καὶ ὑποθέσεων, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ χιλιοστοῦ ἐπτακοσιοστοῦ ἔτους ἕως τοῦ ἐνεστώτος ὀγδοηκοστοῦ τετάρτου. (Ἐν τῇ ἀνεκδότῳ ταύτῃ πραγματείᾳ τοῦ ὁ Δαπόντες ἀπαριθμεῖ τοὺς τε λόγους κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς μετ' ἀναγραφῆς τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τοὺς ἐπισμοτέρους τῶν φιλομυθῶν πραγματευστῶν)⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Βρετοῦ Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολογίας σελ. 194. — Παρ. καὶ Δόγιον Ἐρμῆν.

⁽²⁾ Νέον Μαρτυρολόγιον· ὁ νεομάρτυς οὗτος ἦτο ἐν τῇ αὐτῇ φυλακῇ μετὰ τοῦ Δαπόντε. ⁽³⁾ Ζαβίρας,

⁽⁴⁾ Πρακτικὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολογικοῦ Συλλόγου, τόμ. Α' σελ. 155.

—Ἱστορία τῶν συμβάντων τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη, ἐπιτροπεύοντος τοῦ Κιου-
πουλῆ γέροντος Μεχμέτ πασᾶ, μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ σουλτὰν Μεχμέτη,
ἐπιτροπεύοντος τηνικαῦτα τοῦ Δαμὰτ Χασάν-πασᾶ.

—Δακικαὶ ἐφημερίδες, ἥτοι συμβεβηκότα τετραετοὺς μάχης Ὀθωμανερῶ-
σων, πρὸς δὲ καὶ Αὐστριακῶν μέχρις ἔτους 1739 συλλεχθέντα ἀπὸ τε πρω-
τοτύπων γραμμάτων καὶ αὐτοπτῶν αὐλικῶν τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας,
αὐθεντεύοντος Ἰωάννου Κωνσταντίνου Νικολάου Βοεβόδα τοῦ Μαυροκορδάτου,
παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε τοῦ ἐκ νήσου Σκοπέλου δευτέρου γραμματικῶ
τῆς αὐτοῦ Ὑψηλότητος καὶ Κονσούλου τῶν Ἰγγλῆζων (¹).

Ὁ Δαπόντες ἐπεμελήθη τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ (1736) ἔκδοσιν διαφόρων
ἀκολουθιῶν, καὶ ἰδίᾳ δαπάνη ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (1746) τὴν ἀκολουθίαν τοῦ
ἁγίου Ῥηγίνου.

Στρατηγός.

Α'. Ἀντώνιος. Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ ἀπὸ γονεῖς ἐκ Κρήτης ἐνταῦθα
μεταναστάντας, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐγένετο ἀναγνώστης ἐν τῷ ναῷ
τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ ἤκροατο μαθήματα ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φρον-
τιστηρίῳ, καταγραφεὶς μετὰ τῶν μελῶν τοῦ ἐκεῖ περὶ τὰς ἀρχὰς
τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἰδρυέντος συλλόγου τῶν Ἀβλαβῶν καὶ συνθέσας ὡς
τοιούτους ἐν ἔτει 1720 δύο ᾠδάρια.

Ὑστερον μετέβη εἰς Πατάβιον πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ
διωρίσθη διευθυντὴς τοῦ Κουτουνιανοῦ Ἑλληνομουσείου, διδάξας μετὰ
κρότου, καὶ συνεπειᾷ τούτου τιμηθεὶς ὑπὸ τῆς πόλεως διὰ τῆς ἀνιδρύ-
σεως ἀνδριάντος.

Ὁ Φακχιολάτης αὐτοπροσώπως γνωρίσας τὸν Στρατηγὸν λέγει περὶ
αὐτοῦ « Nunc collegium regit vir litteris excultus et indus-
trius Antonius Straticò qui suis institutionibus parat juventutem
hanc ad graviora studia in Gymnasio capessenda (²).

Ὁ Ἀντώνιος συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ἡμεῖς γνωρίζομεν.

—Ὡδάριον περὶ τῆς θεϊκῆς ἀγάπης. (Ἐδημοσιεύθη μετὰ τοῦ κατωτέρω
εἰς Ἀνθὴ Εὐλαθείας).

—Ἄσμα σαπφικὸν εἰς τὸν μητροπολίτην Φιλαδελφείας Μελέτιον Τυπάλλον.

—Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν ἐγκυκλοπαιδείαν τοῦ Πατοῦσα.

—Μετάφρασιν διὰ στίχων ἀπλοελληνικῶν τῆς βατραχομουμαχίας τοῦ Ὀμή-
ρου. Ἐνετίῃσι 1745.

—Διδασκαλίαν θεωρικο-πρακτικὴν περὶ τῶν πυρετῶν. Ἐνετίῃσι 1745.
(Τὴν πραγματείαν ταύτην μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ὁ Στρατηγὸς προτροπῇ
Ἰωάννου Μόρμορη Κυθηρίου).

(¹) Τὰ δύο τελευταῖα χειρόγραφα εὑρηνται παρὰ Π. Λάμπρῳ.

(²) Ἀνθὴ Εὐλαθείας σελ. 23—25.

— Ἱστορικὴν μυσταγωγίαν, ὅπου ὁδηγεῖ εὐκολα μὲ τὴν μεναχὴν ἱστορίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης κάθε χριστιανὸν εἰς τὴν γνώρισιν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰς τὰ δόγματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἐνετίησι 1750.

— Ἐπίγραμμα εἰς Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον τὸν ἡγεμόνα. (συνεξεδόθη τῇ Μυσταγωγίᾳ, ἥτις προσεφωνήθη εἰς τοῦτον).

— Δύο ἐπιγράμματα εἰς τὴν διδακτορικὴν στέφιν Γεωργίου τοῦ Ὑπομεναῖ.

— Σαφικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἰωάννην Ἐμον πρῶην πρεσβευτὴν τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. (Κατεχωρήθη ἐν τῇ περὶ πυρετῶν μεταφράσει, ἣν ὁ Ἀντώνιος προσεφώνησε τῷ φιλομούσῳ τούτῳ Ἐνετῷ εὐπατρίδῃ).

Β'. Κωνσταντῖνος Στρατηγός, πιθανῶς ἀδελφὸς τοῦ Ἀντωνίου.

Ἐγένετο, κατὰ Βεντότην, καθηγητὴς τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἐν Παταβίῳ, νομοδιδάσκαλος ἄριστος, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐξέδοτο τοὺς ἐναρκτηρίους λόγους τῶν παραδόσεών του ⁽¹⁾.

Βάρκοσης.

Α'. Νικόλαος. Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἠκροάσθη εἰς τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ μαθήματα τὸν Μπαλάνον ὕστερον δὲ κληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Σιατίστῃ προϋχόντων κατέστη διδάσκαλος τῆς ἐκεῖ σχολῆς, ἐν ᾗ πλέον τῆς ἐξαιτίας ἐδίδαξεν ἑκείθεν μετέβη εἰς Κοζάνην καὶ ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσκαλος ἐπὶ ἑν ἔτος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ προεστώτες διεπληκτίσθησαν μεταξύ των, ὁ Βάρκοσης προσελήφθη παρὰ τοῦ Ἰωάννου Σακελλαρίου πρὸς διδασκαλίαν τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ ἑξ ἔτη τὸ τοῦ οἰκοδιδασκάλου μετῆλθεν ἐπάγγελμα. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐλθόντος εἰς Κοζάνην Ῥώσσου τινος, Κωνσταντίνου Τζεπίν, ὁ Νικόλαος ἐδιδάχθη παρ' αὐτοῦ μετὰ Δημητρίου Σακελλαρίου τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διέτριψεν ὀλίγον παρὰ τῷ ἐκεῖ ἀρχιερατεύοντι θείῳ του. Μετ' οὐ πολὺ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ Ἰακωβάκη, καὶ ἐσπούδασε τὴν γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον. Ἐν δ' ἔτει 1777 μετέβη εἰς Ἰάσιον, ἡγεμονεύοντος Κωνσταντίνου τοῦ Μουρούζη, καὶ διορισθεὶς ἡγεμονικὸς γραμματεὺς ἐδίδασκεν ἅμα καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ. Περὶ τὸ 1782 ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα ἐκ λοιμικῆς νόσου.

Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν, καὶ μεταφυσικὴν τοῦ Φρεδερί-

(1) Βεντότη, Συμπλήρωμα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου.

κου Βαουμαϊστέρου, ἐξ ὧν ἡ πρώτη ἐξεδόθη ἐν Βιέννῃ (1795), δαπάνη Γεωργίου Μανούση τοῦ Σιατιστεύου.

Πρὸς δ' ἔγραψεν ἐν ἔτει 1750 ἡρωελεγείον ἐπίγραμμα πρὸς Ἰωαννίκιον Χαλκηδόνος, τὸν ὕστερον πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. ⁽¹⁾

Β'. *Καλλιπικὸς Μπάροκκος*, ἀδελφὸς τοῦ προζήθέντος Νικολάου, καὶ μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν Σιατίστῃ καὶ Κοζάνῃ· ὕστερον δὲ μεταβάς εἰς Μολδαβίαν ἡσκήτευσεν εἰς τὴν ἐν Ἰασίῳ μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, τὴν καλουμένην Μπαρμκδι. Συνέγραψε διαφόρους λόγους ἠθικούς ⁽²⁾.

Ἐφραίμ ὁ Ἀθηναῖος.

Γεννηθεὶς ἐν Ἀθήναις ἐξεπαιδεύθη ἐν πρώτοις ὑπὸ Παῦλον, τὸν μετέπειτα Παΐσιον, καὶ Ἀγάπιον τὸν Βουλισμάν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Πάτμον ἐμαθήτευσεν παρὰ Γερασίμῳ τῷ Βυζαντίῳ ⁽³⁾. Μετέπειτα προσκληθεὶς προέστη τῆς ἐν Κύπρῳ σχολῆς, καὶ ἐπέσυρε τὴν ἀγάπην τῶν κατοίκων διὰ τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἐν ἔτει 1760 ἐστάλη ὑπὸ τῶν Κυπρίων εἰς Κωνσταντινουπόλιν μετὰ τοῦ Μακαρίου ἐπισκόπου Κιτιαίων, ἵν' ἀναφέρῃ τὴν ἐπελθοῦσαν εἰς τὴν νῆσον συμφορὰν, διὰ τὴν ἐνσκήψασαν τρομερὰν πανώλην, καὶ ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεος τῶν τε κρατούντων καὶ τῶν ὁμοδόξων. Ἐκπληρώσας ὁ Ἐφραίμ τὴν ἀποστολὴν του ἐπανῆλθε, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐστάλη εἰς τὴν ἐν Ἀθωνι μονὴν τῆς Λαύρας, ὅθεν παραλαβὼν μετεκόμισεν εἰς Κύπρον τὴν κάραν τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ Συνάδων, φημιζομένην ἐπὶ ὀλέθρῳ τῶν ἀκρίδων, αἵτινες τότε κατέφθειρον τὰς ἐν τῇ νήσῳ ἀμπέλους ⁽⁴⁾.

(1) Ζαβίρας. (2) Αὐτόθι.

(3) « Ἀπὸ γὰρ βρέφους τοῖς ἱεροῖς ἀσχολούμενος γράμμασι, καὶ διδασκάλων τυχὼν ἀγαθῶν, οἷος ἦν Παῦλος ἐκεῖνος, ὁ Παΐσιος μετονομασθεὶς, ἵνα μὴ λέγω καὶ τὸν Ἀγάπιον τὸν ὑπέρτινα ἄλλον ζηλωτὴν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀναφανέντα, ἀκτμησούνη τε κεκοσμημένον, καὶ τῇ ἄλλῃ τῶν ἀρετῶν ἀγλαίᾳ, καὶ ἀποστολικῶς ζήσαντα μάλιστα· ἐπεὶ πανταχοῦ ἀναγγέλιος περιερχόμενος, τὸ ἱερὸν ἐκήρυττεν εὐαγγέλιον, στήριζων τοὺς ὀρθοδόξους διὰ τοῦ ἐναρέτου αὐτοῦ βίου, καὶ λόγου τοῦ θείου καὶ γραφικοῦ. Ἦν γὰρ ἐκεῖνος πράξει καὶ θεωρίᾳ ἄριστος, ὥς καὶ πάντες ὁμολογοῦσι. Τί δ' ἂν εἴπωμι περὶ τοῦ ἐμοῦ γέροντος καὶ διδασκάλου Γερασίμου τοῦ μαθητοῦ Μακαρίου ἐκείνου τοῦ παμμάκαρος ὄντως καὶ τρισολοῦ, ὃν καὶ ὁ Θεὸς ἐδόξασεν ὁ καὶ δοξάζων τοὺς αὐτὸν ἀντιδοξάζοντας; Τοῦτον γὰρ καὶ χεὶρ ναρκεῖ ἐγκωμιάζειν γραφικῶς, καὶ γλῶσσαι ἐπαινεῖν οὐ δύναται· λογικῶς, ὥς ὄντα ἔργῳ καὶ λόγῳ μαθητὴν τοῦ τρισμάκαρος ἐκείνου Πατρίου ἀνδρός, τοῦ διδασκάλου Μακαρίου, θαρρῶ δὲ λέγειν καὶ ὑπὲρ τοῦτον, εἰμὴ ἀπατώμαι». Ἐφραίμ ἐν προοίμῳ τῆς περιγραφῆς τοῦ Κύκκου.

(4) Κυπριακοῦ, ἱστορίᾳ Κύπρου σελ. 317.

Ὁ Ἐφραίμ ἐπὶ δεκαεννέα ἔτη σχολαρχήσας καὶ τὸν ἱερὸν λόγον κηρύξας ἐν Κύπρῳ ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖθεν. Τότε οἱ ἐν τῇ περιωνύμῳ μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου παρεκάλεσαν αὐτὸν νὰ συγγράψῃ τὸ κειτορικόν, εἰς δὲ τὰς παρακλήσεις τούτων πειθόμενος συνέγραψε κατ' Αὐγούστον τοῦ 1748 τὴν ἐν ἔτει 1751 ἐκδοθεῖσαν περιγραφὴν τῆς μονῆς ταύτης (¹).

Ἐλθὼν ὁ Ἐφραίμ εἰς Παλαιστίνην προεχειρίσθη μητροπολίτης Ναζαρέτ, καὶ τῷ 1766, ἐκλογῇ τοῦ γηραιοῦ Παρθενίου, καὶ ὁμοθύμῳ ἐπιδοκιμασίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν ἁγιοταφίτων πατέρων ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν πατριαρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, δεύτερος μὲν τὴν ἐπωνυμίαν, ἑκατοστὸς δὲ εἰκοστὸς πρῶτος ἐν τῇ σειρᾷ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελοφθέου. Μόλις ἐκλεχθεὶς πατριάρχης ὁ Ἐφραίμ Β' ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μολδοβλαχίαν, ἐξαιτούμενος τὸ ἔλεος τῶν ἀπανταχοῦ χριστιανῶν εἰς ἀνακούφισιν τῶν χρεῶν, δι' ὧν ὁ θρόνος ἦτο ἐπιβεβαρυνμένος. Ἐν ἔτει 1768 ἠναγκάσθη ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ῥωσσίας κινήντος πολέμου, ἵνα ἐπανελθῇ εἰς Βυζάντιον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Λατίνοι ἀνενέωσαν τὰς ἐπὶ τῶν ἁγίων τόπων ἀλόγους αὐτῶν αξιώσεις, τὰς ὁποίας ὁ τότε ὁμογενὴς ἱατρὸς τοῦ σεχουλισλάμη, Νικόλαος ὁ Σκουλιδᾶς, ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ μακαρίου Ἐφραίμ πάντῃ ἐματαίωσε.

Ὁ Ἐφραίμ ὁσίως καὶ εὐσεβῶς βιώσας, καὶ ἐπὶ πενταετίαν μόλις κατακοσμήσας τὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἐτελεύτησε τῷ 1771, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σωφρονίου τοῦ Πτολεμαΐδος (²).

Ἦν ὁ Ἐφραίμ πολυμαθὴς, καὶ φιλογενέστατος, συντελέσας εἰς σύστασιν πολλῶν σχολείων, καὶ ἐκδοσιν διαφόρων ψυχωφελῶν βιβλίων. Ὁ ἀξιῶσαι αὐτοῦ ἐκδοὺς τὰ Ἀσκητικά Ἰσαάκ τοῦ Σύρου Νικηφόρος ὁ Θεοτόκης, προσφωνῶν τῷ Ἐφραίμ ἐπιφέρει.

« Πολὺς ἀτεχνῶς καὶ ὁ ζήλος, δν διατελῶν ἔχεις ὑπὲρ τῶν εὐαγῶν καὶ
 » ἁγίων ἐν Ἱεροσολύμοις σεβασμάτων, πολλοὶ δὲ καὶ οἱ κάματοι, οὓς ὑπὲρ αὐτῶν
 » ἀντλεῖς, καὶ οἱ ἀγῶνες καὶ οἱ μέχρις αἵματος κίνδυνοι, ὧν καὶ αὐτόπτην με
 » γενέσθαι ξυμβέβηκεν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοτόμου σου διδασκα-

(¹) Ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι « ἡ ἀρετὴ τοῦ Ἐφραίμ εἰς τοσοῦτον σέβας καὶ ἀγάπην
 » τοὺς Κυπρίους ἐφείλκυσε, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, πάντες
 » ὁμοθυμαδὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς περιφήμου ταύτης νήσου ἐξελέξαντο· ἀλλ' αὐτὸς
 » πρῶτος καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ ὧν ἀπέειπε τὸ πρόβλημα, καὶ λάθρα ἐκεῖθεν φυγὰς
 » εἰς Ἱερουσαλὴμ ὤχητο, καὶ τὰ ἐκεῖσε ἀσκητήρια κατέλαβε ».

(²) Παλαμᾶ Ἱεροσολυμίαις, σελ. φπβ—πέ.

» λίας δαψιλές καὶ ἀγλαόκαρπον οὐκ ἂν ῥαδίως ἐξεχύσειέ τε ἀνατυπώσασθαι·
 » πυκναὶ μὲν γάρ, μάλλον δὲ συνεχεῖς αἱ κατ' ἰδίαν εἰσηγήσεις τε καὶ ὑπο-
 » θῆκαι, αἷς τινῶν μὲν τὸν βίον καταπεπωτόκτα ἐπανορθοῖς, τινῶν δὲ διακλονού-
 » μενον ἐπιστηρίζεις, τινῶν δὲ καὶ τὸν ἐπὶ τοῦ καλοῦ ἐδραῖον ἐπὶ τὸ τελειότερον
 » προσάγεις· ἄφθονον δὲ καὶ ἀένανον καὶ τὸ ἐπὶ κοινοῦ ἐκρέον τῶν παραινети-
 » κῶν λόγων γλυκὸρρόον νόμα οὐπερ αἱ τῶν πιστευόντων καρδίαι πλουσίως
 » ἐπαρδεύμεναι, ἀειθαλλεῖς τῇ εὐσεβείᾳ ἐναποδείκνυνται, τοὺς τῆς ἀρετῆς
 » αὐτῶν καρποὺς ἀποδιδούσαι καὶ ἐν πᾶσι κατευοδούμεναι ».

Προτάττων ὁ Θεοτόκης ὥραιον χαλκογραφικὴν εἰκόνα τοῦ Ἑφραίμ,
 τίθησιν ὑπ' αὐτὴν τὸ ἐξῆς δίστιχον.

Γῆς ἱερῆς Ἑφραίμ ὄρα τὸν μέγαν ἀρχιερεῖα,
 οὗ φάος ἡρώων φώτισε γαῖαν ὅλην.

Συγγράμματα.

—Περιγραφή τῆς σεβασμίας καὶ βασιλικῆς μονῆς τοῦ Κύκκου, ἥτοι διή-
 γησις περὶ τῆς ἐν Κύπρῳ ἀποκοιμήσεως τῆς θαυματουργοῦ ἁγίας εἰκόνης τῆς
 ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς λεγομένης Κυκκοτίσσης· νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα,
 σπουδῇ μὲν καὶ προτροπῇ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ Πατέρων, καὶ Γερόντων τῆς
 Συντάξεως· εἰς εὐεργεσίαν δὲ καὶ ὠφέλειαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐνε-
 τίησι 1754. Παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ Βόρτολι· εἰς 8^{ον}, σελ. 76. Ἐν τῇ ἐκδόσει
 ταύτῃ εὑρηνται: Ἐπίγραμμα εἰς Ἑφραίμ ὡς ἀπὸ τῆς βίβλου ἐξ ὀκτὼ πολι-
 τικῶν στίχων τῶν Κυπρίων Γερασίου ἱερομονάχου, καὶ Σωφρονίου ἀρχidia-
 κόνου. Στίχοι ἱαμβικοὶ καὶ κανὼν παρακλητικὸς τοῦ Ἑφραίμ πρὸς τὴν Θεο-
 τόκον Παρθένον.

Σεραφεῖμ ὁ Πισιδεῖος, μαθητὴς τοῦ Ἑφραίμ, ἐπὶ τὸ τελειότερον μετατυ-
 πώσας τὸ Κτιτορικόν, προσέθηκε Κανόνα τοῦ αὐτοῦ Ἑφραίμ μετὰ τὸν ἐν ἔτει
 1754 πυρπολισμὸν τῆς μονῆς.

—Χριστιανικὴ διδασκαλία συντομωτάτη. (Ἐτυπώθη τῷ 1775 ἐν τέλει τοῦ
 Κτιτορικοῦ τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ ὑπὸ Μεταξοπούλου).

—Λόγος εἰς τὸ Γενέσιον τῆς Θεομήτορος. (συνεξεδόθη τῇ εὐαγγελικῇ Σάλ-
 πιγχι Μακαρίου).

—Ἀπαριθμησις τῶν λατινικῶν νεωτερισμῶν, παρὰ τοῦ ἀσιδίμου πατριάρχου
 τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου Ἑφραίμ, πρὸ τῆς ἱεραρχίας του, πρὸς τὸν Χούρι
 Ἰωσήφ ζητήσαντα ἐνθέρμως αὐτούς. (Χειρόγραφον παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

—Τυπικὴ διάταξις τῆς κατὰ τὴν νῆσον Κύπρον σεβασμίας καὶ βασιλικῆς
 μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Μαχαιράδος ἐπιλεγομένης. Ἐνετίησι 1756.
 (Περιέχει τὴν ἐν ἔτει 1210 ἐν 170 ἄρθροις διάταξιν Νεῖλου ἱερομονάχου, τοῦ
 κτίτορος τῆς μονῆς τοῦ Μαχαιρᾶ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὑρηνται τοῦ Ἑφραίμ
 —Ἱαμβικὸν ἐπίγραμμα, καὶ Κανὼν Παρακλητικὸς εἰς τὴν Θεοτόκον τοῦ Μα-
 χαιρᾶ).

Ὁ Ἑφραίμ ἐδαπάνησεν εἰς ἔκδοσιν διαφόρων βιβλίων, ὡς τῆς ἐν 1769 ὑπὸ
 Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου ἐκδοθείσης ὀρθοδόξου διδασκαλίας Μελετίου Πηγᾶ,

Λαυσαϊκού, τῶν εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Γαζῆ ὑπομνημάτων Νεοφύτου, τοῦ περὶ τῶν Ἱεροσολύμων συνταγματίου, Γερασίου ὑπομνήματος εἰς τὸ Δ' Γαζῆ, κλπ.

Νεόφυτος Καυσοκαλυβίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις τῆς Πελοποννήσου ἐκ γονέων Ἑβραίων, ὁμολογησάντων τὸ χριστιανικὸν δόγμα. Κομιδῇ νέος προσελήφθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ του, ὕστερον ἀρχιερατεύσαντος ἐν Βλαχίᾳ, καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐν Πάτρῳ παρὰ Γερασίῳ τῷ Βυζαντίῳ. Ἐλθὼν εἶτα εἰς Ἰωάννινα ἡκροάσατο Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους, καὶ μεταβὰς εἰς Ἀθῶνα ὑπέδου τὸ μοναχικὸν τριβώνιον, καὶ ἐμόναζεν ἐν τῇ σκῇ τῷ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον, διδάσκων καὶ εἰς τινὰς τῶν νέων μοναχῶν τὰ γραμματικά.

Παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου, ἐπὶ λόφου πρὸς ἀνατολὰς κειμένου ἀνηγέρθη τῇ φιλομούσῳ ἐνεργείᾳ τοῦ προϊσταμένου τῆς μονῆς Νεοφύτου ἡ Βατοπεδινὴ σχολή, εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς ὁποίας προσεκλήθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1749 ὁ Καυσοκαλυβίτης, ἀναμφιβόλως πολὺ συνεργήσας εἰς τὴν πρώτην αὐτῆς ἰδρυσιν ⁽¹⁾. Ὑστερον δὲ μεταβὰς ἐδίδασκεν ἐν Χίῳ, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Βλαχίαν, ἔνθα μετὰ τῶν μαθητῶν του ἦτο καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα Ἀλέξανδρος. Τῷ 1770 διέτριβεν ἐν Τρανσυλβανίᾳ, ὅπου καὶ συνέταξε τὸ Κιτιορικὸν τοῦ Σουμελά. Ὑστερον δ' ἐπανελθὼν εἰς Βλαχίαν παρέμεινε μέχρι τελευτῆς. Μὴ δυνάμενος ἵνα πορίζηται ἐνταῦθα τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν Ῥωσσίᾳ Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν ὅπως τῷ εὖρη θέσιν τινὰ. Ἐν τῇ ἐξῆς ἐπιστολῇ ἐκτραγωδεῖ ὁ αἰμνηστος τοῦ γένους διδάσκαλος τὰς κακουχίας καὶ στερήσεις αὐτοῦ. « Κατέλαβέ με, λέγει, ὁ χειμὼν ἐν οἰκῇματι πάντῃ ἀνευθέτῳ εἰς » παραχειμασίαν . . . Ἀνεμοβροχίζομαι διὰ τῶν πάντῃ ἀναπεπταμένων » θυρίδων, καὶ τρόπον κοχλίου καθ' ἑαυτὸν συστρεφόμενος ἐνελούμαι » πρὸς τὸ νυκτερινὸν ψῦχος καὶ πρὸς τὸ ἐπισυμβαῖνον ἀνεμόβροχον, » κάντεῦθεν μὴ ἔχων ποῦ κλίνω τὴν κεφαλὴν πάσχω τὰ αὐτὰ μᾶλλον δὲ καὶ χεῖρῳ τῶν ἐν τῇ Πουσκαρίᾳ καθειργμένων, ὁπότε οὐδ' » οὐπερ ἐκεῖνοι ἀπολαύουσιν ἡμερινοῦ φωτὸς διὰ τῆς θυρίδος μετέ- » χω· ἀλλὰ ταῖς παρατυχοῦσαις σάνισι καὶ οἷς περιβέβλημαι ῥα-

(1) Τῷ 1753, προνοίᾳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἡ Βατοπεδινὴ σχολὴ ἐπεκταθεῖσα μετωνομασθὴ Ἀθωνιάς Ἀκαδημία. (Δωροθέου Εὐελπίδου, οἱ περὶ ἱερῶς ὕψους λόγος τοῦ Χρυσοστόμου, Ἐν Ἀθήναις 1867. προλεγ.)—Πανόρῳ, τόμ. ΙΗ', σελ. 146.

» κίοις καταφράζας ἐν σκότῳ τὴν ἡμέραν οἱκοι διάγω· τὰ γὰρ τῶν
 » πᾶντῃ ἀτυναρμόστων θυρῶν, αἵτινες εἰς ὥραν χειμέριον οὐδὲν διαφέ-
 » ρουσι κεκλεισμέναι ἢ ἀνεφγμέναι, παρώσειν με τέως δοκῶ ».

Ὁ Νεόφυτος ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ περὶ τὸ ἔτος 1780.

Ὁ Καυσοκαλυβίτης, εἰ καὶ χλευασθεὶς ὑπὸ τοῦ Κοραῆ, ὑπερεπαι-
 νεῖται ὅμως ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων, Ὁ Βιλλουασὼν ἐν προλεγόμενοις
 εἰς Ὅμηρον λέγει « *Ille autem Neophytus recentium graecorum
 in graeca grammatica facile princeps* ». Ὁ Ῥεῖζιος ἀποκαλεῖ τὸ εἰς
 Γαζῆν Ὑπόμνημα τοῦ Νεοφύτου « *plenissimus et erudissimus commen-
 tarius* ». Καὶ ὁ περιώνυμος Βόλφιος « *de ipso libro, quo doctissimi
 grammatici pars difficillima arte subtili veterumque ingenio di-
 gna illustratur, dicendi alia fortasse occasio erit melior* » καὶ
 ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς λέγει, ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ Καυσοκαλυβίτου ἀποδει-
 κνύει, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀκόμη ἄνδρες βαθεῖαν τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης
 γνῶσιν ἔχοντες ⁽¹⁾ ».

Ὁ Νεόφυτος θεωρεῖται καὶ ὡς ἀρχηγὸς τῆς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν
 μεταφράσεως τοῦ ἐλληνικοῦ κειμένου μονολεκτικῶς, ἐνῶ πρότερον ἐπε-
 κράτει ἡ ἐπαχθὴς μέθοδος τῆς λεγομένης ψυχαγωγίας, τῆς δι' ἐπισω-
 ρεύσεως δηλονότι ἀπάντων τῶν συνωνύμων ἐρμηνείας· τὸ σύστημα
 τοῦ Καυσοκαλυβίτου πληρέστερον ἐφήρμοσαν καὶ θριαμβευτικῶς διέ-
 δωκαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Λάμπρος ὁ Φωτιάδης, καὶ Γρηγόριος ὁ
 Κωσταντάς.

Ὁ Φωτιάδης ἐποίησε πέντε ἐπιγράμματα ἐξυμνοῦντα τὴν σοφίαν
 τοῦ Νεοφύτου, Δημήτριος δὲ ὁ Μανδακάσης τὸ ἐξῆς.

Κεύθει Νειοφύτοιο δέμας κόνις ἥδ' ὀλιγίστη,

Οὐ μὴν τοῦδε πόνων ἰδμοσύνης τε κλέος.

Ὅς γὰρ Ἑλλάδι δὴν ἐκσπασθεῖσαν προθελόμενος

Ἑλλάδα γλῶσσαν ἑοῖς ἀμπεφύτευκε πόνους.

Ἰδμοσύνην δ' ἔκφηνεν ἐὼν ἄλις οἷς ἐνὶ δέλτοις.

Ζῶει ἄρ' εὐκλεέως κἂν θάνε σωματίῳ.

Συγγράμματα.

— Ἐκλογή τοῦ Ψαλτηρίου παντὸς καὶ εὐχῆ, συλλεγείσα παρὰ Νεοφύτου
 ἱεροδιακόνου Πελοποννησίου τοῦ ἐξ Ἑβραίων. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ Ἀθωνοῦ
 1759, καὶ ἐν Βενετίᾳ 1784.

— Θεοδώρου Γραμματικῆς εἰσαγωγή τῶν εἰς τέσσαρα εἰς τὸ τέταρτον ὑπό-
 μνημα. Ἐν Βουκουρεστίῳ 1768. (Μῆγα 4^{ον} ἐκ σελίδων 1400. Ἀθανάσιος ὁ

(1) Κ. Ἀτωπίου, Προλεγόμενα εἰς Β' περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

Πάριος συνοψίας ἐξέδοτο τῷ 1787 τὰ γραμματικὰ ταῦτα ὑπομνήματα τοῦ Νεοφύτου εἰς ἓνα τόμον ἐκ σελίδων 487. Εὐγένιος δὲ ὁ Βουλγαρις ἐπέκρινε τὸ ὑπόμνημα τοῦ Καυσοκαλυβίτου, γράψας Κριτικὰς ἐπιστάσεις, ἐκδοθεῖσας τῷ 1806).

— Προσκηνυτάριον τοῦ ἁγίου ὁρους. Ἐνετίησι . . .

— Περὶ τοῦ τιμίου καὶ ζωποιοῦ σταυροῦ.

— Κατὰ Καλθινιστῶν.

— Βίος Μελετίου Πηγᾶ. (Προεστάθη τῆς ἐπιμελείας αὐτοῦ ἐν ἔτει 1769 γενομένης ἐκδόσεως τῆς ὁρθοδόξου ὁμολογίας).

— Ἐγχειρίδιον περιέχον τὸν παρακλητικὸν κανόνα. Ἐνετίησι 1776.

— Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων ἡμῶν Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου τῶν ἐξ Ἀθηνῶν, καὶ τοῦ ἱεροῦ Χριστοφόρου, τῶν ἐν Μελαῖ ὄρει ἀσκησάντων, ἥ καὶ ἡ ἱερὰ ἱστορία τῆς βασιλικῆς μονῆς τοῦ Σου-μελαῖ, βίος τε καὶ πολιτεία τῶν ἄνωθεν ὁσίων πατέρων κλπ. ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. (Ἐξεδόθη ἐν Λειψίᾳ τῷ 1775 ὑπὸ Παρθενίου Μεταξοπούλου τοῦ Τραπεζουντίου).

— Ἐπιγράμματα περὶ τῶν γραψάντων περὶ τοῦ ὁρους τοῦ Μελαῖ, εἰς τὸ ἡγιασμένον ὄρος τοῦ Σουμελαῖ, εἰς τὴν Ζωοδόχον Πηγὴν, καὶ εἰς τὴν Θεοτόκον. (συνεξεδόθησαν τῷ ἄνωτέρῳ).

— Πολιτικοὶ νόμοι ἢ ἐξήγησις τῶν ἱερῶν κανόνων τῶν Συνόδων.

— Ἐγχειρίδιον ἀποδεικτικὸν περὶ τοῦ ὅτι χρεωστοῦσιν οἱ χριστιανοὶ συχνώτερον νὰ μεταλαμβάνωσι τὰ θεῖα μυστήρια. Ἐνετίητι 1777 (Ἀμφιβάλλεται ἂν ἦνε ἔργον τοῦ Νεοφύτου).

— Σχόλια εἰς τὸν Θουκυδίδην.

— Περὶ τῶν λεγομένων Φράγκ-Μαζόνων.

— Φιλόσοφος ἢ Θεϊστής.

— Σχόλια εἰς τὰ Ἠθικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους.

— Ἐξήγησις τοῦ περὶ φιλίας λόγου τοῦ Λουκιανοῦ, καὶ τοῦ περὶ τυραννίας⁽¹⁾.

— Περὶ τοῦ Ἐπιταφίου Φωτός. (Χειρόγραφον παρὰ Σοφ. Οἰκονόμῳ).

— Ἐπιστολαί.

Πρὸς τούτοις ὁ Καυσοκαλυβίτης ἔγραψε μολδαβιστί—Ἀνατροπὴν τῆς θρησκείας τῶν Ἑβραίων, ἐκδοθεῖσαν τῷ 1803, καὶ ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετενεχθεῖσαν ὑπὸ Ἰωάννου Γεωργίου, καὶ ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Γάτζου ἐν Ἰασίῳ τυπωθεῖσαν τῷ 1818.

Κυπριανὸς Ἀλεξανδρείας.

Ἐγεννήθη ἐν Κύπρῳ, καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Πάτρῳ παρὰ Μακαρίῳ, συμμαθητὴς γενόμενος Νεοφύτου τοῦ Καυσοκαλυβίτου. Ἐλθὼν ὕστερον εἰς Ἰωάννινα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τῷ Βουλγάρει τὴν ῥητορικὴν, θεολογίαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν⁽²⁾. Προσκληθέντος τοῦ Εὐγενίου

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Κατὰ λάθος ὁ Κωνσταντῖος λέγει, ὅτι ὁ Κυπριανὸς διήκουσεν ἐν τῇ Ἀθωνῶδι.

εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀναδεχθέντος τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἀθωνά-
δος Ἀκαδημίας, συναπῆλθε καὶ ὁ Κυπριανὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν,
καὶ παρέμεινεν ἐνταῦθα διδάσκων κατ' οἶκον εἰς τινὰς τῶν εὐγενῶν.
Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐξορισθέντος ὑπὸ τῆς Πύλης Παΐσιου τοῦ
μητροπολίτου Κύπρου, κατεπεΐσθη ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου ὁ Κυπριανὸς
ἵνα δεχθῇ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῆς πατρίδος του· ἐλθὼν δ' εἰς Κύπρον καὶ
εὐρὼν ἰσχύον τὸ ὑπὲρ τοῦ Παΐσιου κόμμα, ὁρονίμως ποιῶν παρητήθη
ὑπὲρ αὐτοῦ ⁽¹⁾, καὶ ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετ' οὐ πολὺ
προσκληθεὶς εἰς Ἀθῶνα ὑπὸ Εὐγενίου διωρίσθη διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκα-
δημίᾳ τῶν γορυματικῶν μαθημάτων. Ἐνεκεν ὁμῶς τῆς ἐπελθούσης
διατρέσεως μεταξὺ τῶν μαθητῶν, τῶν μὲν ὑποστηρίζόντων τὸν Βούλ-
γαριν, τῶν δὲ συμπαθούντων ὑπὲρ Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ, ἐπαν-
ῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐν ἔτει 1766, παραιτηθέντος τοῦ
πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Ματθαίου, προεχειρίσθη τοιοῦτος ὁ Κυπρια-
νὸς, ὅστις ἐπὶ δέκα καὶ ἐπτὰ ἔτη πατριαρχεύσας παρητήθη ἐν ἔτει
1783 ὑπὲρ Παρθενίου, καὶ ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐτελεύτησεν
ἐνταῦθα τῷ 1787 ⁽²⁾.

Ἰκανὸν μαρτύριον τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρὸς ἔστω ἡ μετὰ Εὐγε-
νίου τοῦ Βουλγάρεως φιλία· οὗτος προσφωνῶν τῷ Κυπριανῷ τὸν δεύ-
τερον τόμον τῶν τοῦ Θεοδωρήτου Σωζομένων λέγει. « Ἀλλ' ἔμοιγε
» ἄλογον παρὰ τὰ εἰρημένα καὶ οὐδὲ ὀφειλῆς ἐκτὸς ἀποφαίνει τὴν
» ἀφοσίωσιν καὶ ἡ μετὰ σοῦ ἀφοσίωσις, Πάτερ, ἀνέκαθεν, ἐξ οὐ μάλα
» βραχείας τῆς συντριβῆς τε καὶ ὀμιλίας ἐγγενομένη συνήθεια, καὶ
» ὁ ἐξ αὐτῆς εἰς βάθος μοι ἐντετηκὼς ἀκριφνὴς ἔρως, αἶ τε περὶ τοὺς
» λόγους, τὰ καλὰ ἡμῶν παιδικὰ, κοινὰ μελέται καὶ συνουσίαι καὶ
» συνασκήσεις, αἷς πῃ μὲν ἀλλήλων τὸ τοῦ νοῦ πτερόν ἦμεν ποτὲ
» διανιστῶντες καὶ διατείνοντες, ποῖ δὲ καὶ ἄλλους ἄμικ, τό γε καθ'.

» ἑαυτοῦς, ἐπὶ ὁμοίαν πτῆσιν παραγυμνάζοντές τε καὶ διαθήγοντες ».

Ἐγραψεν ὁ Κυπριανός, κατὰ Ζαβίραν, Ἑκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν.

Μανασσῆς Ἡλιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Μελενίκῳ τῆς Μακεδονίας, καὶ μετὰ τὴν ἀποπεράτω-

σχολῇ, ἱεροδιάκονος ὢν τοῦ Εὐγενίου. Βλ. Οἰκονόμου, Ἀπαρίθμησιν τῶν πατριαρ-
χῶν Ἀλεξανδρείας. (Πανδώρα 1864, σελ. 399).

(1) Κυπριανοῦ, Ἱστορία Κύπρου, σελ. 317.

(2) Ζαβίρας.

σιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων παρ' Ἀλεξάνδρῳ Τυρναβίτῃ, μεταβάς εἰς Ἰταλίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τοῦ Παταβίου καὶ τῆς Βονωνίας. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν μετῆρχετο εὐδοκίμως τὴν ἐπιστήμην, διδάσκων ἅμα καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας Ἀλεξάνδρου τοῦ Ὑψηλάντου ἐστάλη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν πρὸς κατάρτισιν ἐν τοῖς φυσικομαθηματικαῖς, καὶ ἀγορὰν τῶν ἀπαιτουμένων ἐργαλείων διὰ τὴν πειραματικὴν τῶν ἐπιστημῶν τούτων διδασκαλίαν ⁽¹⁾. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Δακίαν καὶ ἐπ' ὀλίγον διδάξας ἀπεβίωσεν ἐνταῦθα περὶ τὰ 1785.—Χάριν περιεργείας ἀποσπῶμεν τὰ ἐξῆς, ἐκ τοῦ αὐτογράφου αὐτοῦ σημειωματαρίου.

α α ψ ν δ' Μαΐου λ' ἡρξάμεθα σὺν Θεῷ τῆς Λογικῆς πραγματείας.

» εἰκοστῇ δευτέρᾳ, μηνὸς μεταγειννῶνος, ἡμέρᾳ παρασκευῇ, ὥρα » ιβ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης Ἀμβρόσιος αὐτὸ τοῦτο ἐγένετο, τεττάρων » ἡμερῶν κλινήρης γενόμενος, οὐ πᾶν χαλεπὴν τινα ἀνατλάς νόσον.

» α ψ ν ε' Ἰουνίου ις' ἐτελειώσαμεν τὴν Λογικὴν.

» » ιθ' ἡρξάμεθα τῆς Φυσικῆς, μετὰ τῆς Ῥητορικῆς τοῦ » Κορυδαλλέως τῆς εἰς τὰς Ἑρμογένους ιδ' στάσεις.

» α ψ ν ε' μηνὸς Ἰουλίου κ', ἡμέρᾳ δ', ὥρα δ' τῆς ἡμέρας, ὁ μακαρίτης » παπὰ κύρ Ἰωαννίκιος τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσε, πεντήκοντα ἡμερῶν νόσων » ὑπομείνας.

» α ψ νς' Μαΐου κη', ἠκολούθησε θανατικὸν εἰς Βουκουρέστιον, καὶ τὴν αὐ- » τὴν ἡμέραν ἐφύγαμεν ἀπὸ Βουκουρέστι εἰς Τζέβραν, καὶ μετὰ μῆνα εἰς Γίρ- » γεβον, καὶ εἰς Τζερεβένδοβα μετ' ὀλίγον.

» α ψ νς' Ἰαννουρίου ιγ' ἐγυρίσαμεν ἀπὸ τὰ φευγατία εἰς τὸ Βουκουρέστι, » παύοντας τὸ θανατικὸν, καὶ ἀρχομένου Φεβρουαρίου ἡρξάμεθα καὶ ἡμεῖς » πάλιν τῶν μαθημάτων.

» α ψ νς' Ἀπριλίου θ', τελειώσαντες τὰς δύο ῥητορικὰς, τὴν τοῦ Κορυδαλ- » λέως εἰς τὴν τοῦ Ἑρμογένους, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου » τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, ἡρξάμεθα τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας τοῦ αὐτοῦ » σοφωτάτου κυρίου Θεοφίλου τοῦ Κορυδαλλέως, ἀναγινώσκοντες αὐτὴν μετὰ » τοῦ λειπομένου τῆς φυσικῆς.

» α ψ νς' Ἰουλίου ζ', ἐπῆρα τὸν Νικολάκην ἀνεψιὸν τοῦ ἀγίου Μυρέων νὰ » τὸν διαβάξω διὰ τριάντα γρόσια τὸν χρόνον.

» α ψ νς' Ἰουλίου ιε', ἐπῆγαν τὰ ἐξαδέλφιά μου εἰς Σιμπίνι.

» Ὀκτωβρίου ἀρχομένου, ἡρξάμεθα τῆς περὶ τῆς ψυχῆς τοῦ αὐτοῦ Κορυ- » δαλλέως, μετὰ τοῦ λειπομένου τῆς περὶ Οὐρανοῦ πραγματείας ἀναγινώ- » σκοντες αὐτήν.

(1) Ἀπολογία Ἰωσήπου Μοισιόδακος—Ζαβίρας.

• Δ α ψ ν ζ' Ὁκτωβρίου ἡ, ἐπῆρα τὸν ἀνεψιὸν τοῦ ἀγίου Δρύστρας Ἀναστάσιον
• νὰ τὸν διαβάζω.

• Δ α ψ ν θ' Δεκεμβρίου ἀρχομένου, κατέστην τρίτος διδάσκαλος τῆς ἐν Βου-
• κουρεστίῳ τοῦ Ἀγίου Σάββα σχολῆς, ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτάτου καὶ θεοσεβεστά-
• του αὐθεντοῦ Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτου, τὸ πέμπτον ἡγεμονεύ-
• οντος τῆς Δακίας.

• Δ α ψ ν ζ' Δεκεμβρίου ιά, ἐτελειώσαμεν τὸ περὶ Οὐρανοῦ, ἅμα δὲ καὶ τὸ πρῶ-
• τον βιβλίον τοῦ περὶ Ψυχῆς.

• Δ α ψ ν ζ' Δεκεμβρίου ιέ, ἤρξάμεθα τοῦ περὶ Γεννήσεως καὶ Φθορᾶς τοῦ
• Κουρσοῦλλου, καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς περὶ Ψυχῆς πραγματείας. •

• Αἱ ἐξῆς δὲ σημειώσεις τοῦ Ἠλιάδῃ καταδεικνύουσι τὰ πενιχρὰ ἔσοδα καὶ
• ἔξοδα τῶν τότε διδασκόντων.

• Δ α ψ ν θ' Μαΐου ιέ, ἤρξατο παρ' ἐμοὶ τρέφεσθαι ὁ υἱὸς τοῦ ἄρχοντος κλοτζά-
• ρη Κωνσταντίνου Ζαγοριανοῦ πρὸς γρόσια τρία τὸν μῆνα.

• Δ α ψ ξ β' Μαΐου ις', συνεφώνησα μετὰ τοῦ Χατζη-Γιάννη Μπολέτζουγλου
• διὰ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Δημητράκη νὰ τρέφεται παρ' ἐμοῦ πρὸς γρόσια 50 τὸν
• χρόνον. Ἐλαβα παρ' αὐτοῦ γρόσιον ἓν. Μαΐου κγ' ἀνεχώρησε.

• Δ α ψ ξ β' Ἀπριλίου κζ'. ἐμισθώσαμην τὸν Μανόλην διὰ νὰ μοὶ μαγειρεύῃ,
• καὶ νὰ μὲ ὑπηρετῇ πρὸς γρόσια 20 τὸν χρόνον καὶ ἔτι ἄλλο.

• Δ α ξ ξ β' Μαρτίου γ', ἐμισθώσαμην τὴν Ἀναστασίαν γερόντισσαν διὰ μαγεί-
• ρισσάν μου διὰ γρόσι ἓν τὸν μῆνα.

• Δ α ψ ν δ' Νοεμβρίου κβ' ἐσυμφώνησα μὲ τὸν μπαρμπέρην γρόσια πέντε τὸν
• χρόνον διὰ νὰ ἔρχεται νὰ μᾶς ξυραφίξῃ εἰς τὸ σπίτι μας.

• Δ α ψ ν ε' Δεκεμβρίου ἀρχομένου, ἐσυμφώνησα μὲ πλύστραν ἓνα ἡμῖς γρόσι
• τὸν χρόνον.

• Δ α ψ ξ α, τροφή τῷ Εὐσταθίῳ διὰ Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον γρόσια δύο.

• Δ Ἐξοδα δύο ἀντερίων δέκα γρόσια καὶ 25 παράδες •.

• Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἠλιάδου γνωρίζομεν ἓνα μόνον λόγον ἐγκω-
• μιαστικὸν εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ἐκδοθέντα ἐλληνολατινιστῇ ἐν Λειψίᾳ
• 1781, καὶ τὰ ἐξῆς ἀνέκδοτα ἐπιγράμματα γεγραμμένα ἐντὸς τοῦ προμνημονευ-
•θέντος σημειωματαρίου—Εἰς τὸν μητροπολίτην Οὐγγροβλαχίας Νεόφυτον τὸν
• Κρήτα—Ἀλέξανδρον Τυρναβίτην (τρία),—Εἰς τὰς δέκα Κατηγορίας τοῦ
• Ἀριστοτέλους—Εἰς τὸν ἐπίσκοπον Τζερβενοῦ—Εἰς τινὰ βίβλον (δύο)—Πρὸς
• τὸν δεσπότην Χριστὸν (δύο)—Εἰς τὸν ἡγεμόνα Σκαρλάτον τὸν Γκίκαν (δύο)
• —Εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Μαυροκορδάτον κλπ.

Σεραφεῖμ ὁ Πισσείδιος.

• Ἐγένετο μαθητὴς Ἱεροθέου τοῦ Ἰθακησίου καὶ Ἐφραίμ τοῦ Ἀθη-
• ναίου, καὶ τὸν μοναχικὸν προελόμενος βίον ἐμόναζεν ἐν τῇ κατὰ Κύ-
• προν μονῇ τῆς Θεοτόκου τοῦ Κύκκου, τῆς ὁποίας ὕστερον ἀνεδείχθη
• τρωτοσύγγελος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐπεστάτησεν

εἰς τὴν ἔκδοσιν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, καὶ ἐν ἔτει 1774 προεχειρίσθη μητροπολίτης Ἀγκύρας.

Ὁ Σεραφεῖμ ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενος εἰς τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ χριστιανοὺς, διότι μεταφράσας διάφορα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία τουρκιστὶ ἐξετύπωσεν αὐτὰ δι' ἑλληνικῶν χαρακτῆρων, καὶ διένειμεν αὐτοῖς πρὸς ψυχικὴν σωτηρίαν.

Συγγράμματα.

— Πνευματικὴ Κιθάρα, ἢ λόγοι ψυχωφελεῖς. Ἐνετίησι 1783.

— Περιγραφή τῆς μονῆς τοῦ Κύκκου (τελειοτέρα τῆς τοῦ διδασκάλου του Ἐφραίμ· ἐν τέλει ταύτης εὗρηται ἀπλοελληνικὴ μετάφρασις ὑπὸ Σεραφεῖμ τῆς πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐκθέσεως Ἀγαπητοῦ τοῦ ἱεροδιακόνου).

Ὁ Πισσείδιος ἐπεμελήθη, προσθεῖς καὶ προλεγόμενα, τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπὸ Ἐφραίμ τυπωθείσης τυπικῆς διατάξεως τῆς μονῆς τῆς Θεοτόκου Μαχαιράδος (Ἐνετίησι 1756), Εὐαγγελικῆς Σάλπιγγος Μακαρίου, καὶ Ῥαντισμοῦ στηλιτεύσεως (ἐν Λειψίᾳ 1758), Λαυσαϊκοῦ (1758), Θηκαρᾶ (1783) κλπ.

Κατὰ τὸν Ζαβίραν μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν τὰ ἐξῆς·

— Σιμαβὴ μπαχτζὲ τωναυμασί. (Βίοι Ἀγίων).

— Δαβὶδ πατισιᾶχ θὲ παγαμπερίν τεσπιχατ λαριλὰν πιραπέρ. (Ψαλτήριον Δαβὶδ).

— Ρούχ ἀφιετλεγὶ παχάρι Ζαμπιουλιαμέ (Ἐκλόγιον Ἀγαπίου Κρητός).

Καὶ τὸ Προσκυνητᾶριον τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἐκδοθὲν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1780, ἐπαγγὴ Ἀβρααμίου Ἱεροσολύμων.

Ἀντώνιος Μοσχόπουλος.

Ἐγεννήθη εἰς χωρίον Χαβριάτα τῆς Κεφαλληνίας τῷ 1713, καὶ ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Βικεντίῳ Δαμωδῷ· ἀπελθὼν δ' εἴτα εἰς Βενετίαν, ἔνθα ὁ ἀδελφός του Χρῦσανθος διέμενεν ἐφημερεύων εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐξεπαιδεύθη τελειώτερον περὶ τε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνομουσείου, ἐπανῆλθεν ὕστερον εἰς Κεφαλληνίαν, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως, ἐκτὸς τῆς πατρίδος του, εἰς τὰς νήσους Ζάκυνθον καὶ Λευκάδα. Μεταξὺ τῶν ἐν Κεφαλληνίᾳ μαθητῶν του ἀναφέρονται καὶ οἱ Ἰάκωβος ἱερομόναχος ὁ Κοργιαλένιος, Σπυριδὼν Δαφανένας ὁ ἀρχιδιάκονος, καὶ ὁ ἱππότης Πανταζῆς Καρύδης. Ζήσας ὁ Μοσχόπουλος ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη ἐτελεύτησεν ἐν Κεφαλληνίᾳ περὶ τὸν Μάιον τοῦ 1788.

Συγγράμματα.

— Πραγματεῖα τῆς Πρακτικῆς Φιλοσοφίας.

— Λογικὴ, μεταγλωττισθεῖσα ἐκ τῆς τοῦ Βολφίου.

—Λογική, εἴτε στοχαστική ἐπάνω εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου νοός.

—Ἐπιτομὴ τῆς Μεταφυσικῆς εἰς μέρη τέσσαρα* (ὀντολογία, κοσμολογία, φυσική, καὶ θεολογία).

—Συνταγμάτων Θεολογικόν.

Ἐκτὸς τούτων, πάντων ἀνεκδότων, ἔγραψεν ὁ Ἀντώνιος καὶ τὸ ἐξῆς ἐπ' ἐσχάτων ἐκδοθὲν, μετὰ προλεγομένων βιογραφικῶν, ἐξ ὧν ἠρύσθημεν τὰ ἑκτεθέντα.

—Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς καὶ Ἠθικῆς θεολογίας, συντεθείσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Κ. Ἀντωνίου Μοσχοπούλου Κεφαλλῆνος διδασκάλου τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱερᾶς Θεολογίας, καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ Γερασίου ἱερέως Σολομοῦ Κεφαλλῆνος. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἐκ τοῦ τυπογραφείου, ἢ Κεφαλληνία, ὁδὸς Νέας Μανῆς Ἀγίου Γερασίου, 1854. 8^{ον} σελ. 540.

Νικόλαος Μαυροσιδῆς.

Ἐγεννήθη τῷ 1708 ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐπαίδευσεν πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν, ὕστερον δ' εἰς Πατάβιον, διαπρέψας εἰς τὴν λατινικὴν φιλολογίαν, καὶ τὴν ῥητορικὴν τέχνην. Ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του ἐχειροτονήθη ἱερεὺς, καὶ προσκληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ διωρίσθη ἱεροκλήρυξ. Μεταβὰς δ' εἴτα εἰς Ἰάσιον ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, μέχρι οὗτου Παΐσιος· ὁ Β' μετεκάλυψεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Προσκληθεὶς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδοβλαχίας μετέβη αὖθις ὁ Μαυροσιδῆς εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ μετ' οὐ πολὺ ἐπινέστρεψεν εἰς Βυζάντιον. Εἰκοσιτέσσαρα ἔτη ἐδίδαξεν ἀποστολικῶς ὁ Κεφαλλῆν ἱεροκλήρυξ τὸν λόγον τοῦ κυρίου εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη. Ἐπανακάμψας δὲ μετὰ τὸ 1756 εἰς Κεφαλληνίαν μέχρι βαθυτάτου γήρωος ἐξηκολούθησεν ὁ φερέπωνος ἱεροκλήρυξ τὸ θεάρεστον ἔργον του, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1788.

Συνέγραψεν ὁ Μαυροσιδῆς καὶ ἐξέδωκεν—Ἀποστολικὸν δίκτυον, ἥτοι λόγους ψυχῶφελεις εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην τεσσαρακοστὴν, καὶ εἰς τὴν τεσσαρακονθήμερον νηστείαν τῶν Χριστουγέννων. Ἐν Ἰασίῳ 1756, καὶ 1780 (!).

Σαμουὴλ ὁ Χαντζερῆς.

Ἐγεννήθη ἐξ εὐγενῶν ἐν Βυζαντίῳ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν, προσχειρίσθη μητροπολίτης Δέρκων. Ἐν ἔτει 1763 οἰκειοθελῶς παραιτηθέντος Ἰωαννικίου Γ' ἀνῆλθεν εἰς τὴν ὑψίστην τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν ὁ κλεινότατος Σαμουὴλ (21 Μαΐου). Εἰς κακὴν

(!) Μαζιράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐπιστῆμων Κεφαλλήνων.

εὐρὼν κατὰστασιν τὴν ἐκκλησίαν εἰργάσθη ἀνενδύτως πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς κεμένων· καὶ πρῶτον ἐπλήρωσεν ἐξ ἰδίων τὴν δαπάνην τοῦ δασμοῦ τῆς νέας πατριαρχείας, μηδεμίαν παρ' οὐδενὸς καταδεξάμενος χρηματικὴν βοήθειαν· συνέστησε τὸ ὀκταμελὲς τῶν γερόντων, καὶ τὸ τετραμελὲς τῶν ἐπιτρόπων συμβούλιον, ἐποπτεῦον καὶ διευθετοῦν τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· ὑπέταξε τὰς τέως αὐτοκεφάλους Ἀρχιεπισκοπὰς Ἀχριδῶν καὶ Πεκίου, αἵτινες πολλῶν σκανδάλων ἐγένοντο αἵτιοι· κατέστειλε τὴν ἐν Ἀνατολῇ καὶ ἐν Χίῳ ἐπαρθεῖσαν ὄφρυν τῶν Λατίνων, ἐτίμησε πολλαχῶς τοὺς τότε ἐπὶ παιδείᾳ πρωτεύοντας, καὶ ἐν γένει δραστηρίως ἐνήργησε πᾶν τὸ πρὸς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὀρθοδοξίας συντελοῦν.

Ἀλλὰ τοιοῦτον πατριάρχην βαρὺν ἡσθάνθησαν ἐπὶ τοῦ τραχήλου οἱ διεφθαρμένοι τῶν κληρικῶν, μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωσι πλέον στάδιον εἰς τὴν ἀργυρολογίαν καὶ τὰς λοιπὰς καταχρήσεις αὐτῶν· ὅθεν συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀείμνηστος Σαμουήλ, μετὰ πενταετῇ πατριαρχείᾳ, καθαιρεθεὶς ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1768. Διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ Μελέτιος Β'. πολυμαθὴς μὲν ἀνὴρ, πλὴν ἀνίκανος ἐκείνου διάδοχος· καὶ μετὰ ἐνὸς ἔτους πατριαρχείαν πολλὰ παθὼν καὶ οὗτος ἐξωρίσθη διαδεχθεὶς ὑπὸ Θεοδοσίου Β', ὅστις ἐπὶ τριετίαν διῡθύνας τὰ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, παρητήθη, καὶ αὖθις προσεκλήθη εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Σαμουήλ (1772). Ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρονίου δευτέρας αὐτοῦ πατριαρχείας ὁ Χαντζερῆς κατῴρθησε τὴν ἐκδοσιν σουλτανικῆς διατάγματος κωλύοντος τὴν εἰς τὰς δίκας καὶ τοὺς γάμους τῶν ἱερέων ἐπέμβασιν τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, καὶ διατάσσοντος πολλὰ καλὰ καὶ ἐθνωφελῆ.

Μετὰ ἐνὸς ἔτους καὶ μηνὸς διοίκησιν ἀποβληθεὶς αὖθις ὁ Σαμουήλ, καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν νῆσον Χάλκην διεβίωσεν ἡσυχάζων μέχρι τελευτῆς⁽¹⁾.

» Ἦν ὁ παναγιώτατος οὗτος Σαμουήλ, λέγει Σέργιος ὁ Μακραῖος, τὴν πα-
 » τρίδα Βυζάντιος, φύσεως καὶ τέχνης εὐημερία πολλὴν συνειλοχῶς ἐκ παιδὸς
 » τὴν εὐμάθειαν· γενόμενος δὲ μητροπολίτης Δέρκων, καὶ τὸ περιὸν τῆς φρο-
 » νήσεως αὐτοῦ καὶ δραστηρίου φύσεως καὶ ἀγχινοσίας ἐν πολλοῖς προσμαρτυ-
 » ρήσας, καὶ εὐνοίας τυχὼν παρὰ τῶν τότε βαρυτίμων γερόντων καὶ τῶν εὐ-
 » γενεστάτων ἐν δυνάμει ἀρχόντων, τῶν ἰδιαιτέρων λόγων καὶ βουλευμάτων
 » αὐτοῖς κοινωνὸς ἦν, καὶ τὸν θρόνον ἐξῆς προδιθάσας, τῶν λίαν ἐντίμων ἀγίων
 » ἀρχιερέων ἐγνωρίζετο· ὁ δὲ, τῆς ἐκ τούτων ὠφελείας ἐξ ἀρχῆς παραπολαύων,

(1) Μακραίου, Πατριαρχικὴ Πεντηκονταετηρίς.

καὶ πολιτικῆς φρονήσεως καὶ πράξεως συλλέγων τὸν καρπὸν, οὐδὲ λογικῆς εὐμαθείας καὶ θεωρητικῆς φιλοσοφίας καὶ ἱερᾶς θεολογίας ἀμελῶν, ἀλλὰ καὶ διδασκαλοῖς ἀδειαλείπτως ὁμιλῶν καὶ ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ ἀτρυτῶς φιλοπονῶν, μείζον ἐφιλοτιμεῖτο ἐν αὐτοῖς προέχειν ἢ ἐν ἐκείνοις γνωρίζεσθαι· διὸ καὶ τὰ πολλὰ ὑπεκχωρῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῇ θεωρίᾳ καὶ μελέτῃ ἐνησχολεῖτο, καὶ τοῖς βιβλίοις προσέκειτο τὴν ἐκ τῆς ἀπραγμοσύνης σπουδὴν τῆς περὶ τὰ βιωτικὰ ἀσχολίας προτέραν ποιούμενος . . . »

Συγγράμματα.

—Διαταγαὶ περὶ Γάμων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1767.

—Ἐπιστολαί. Κυρίλλῳ τῷ πρῶτῳ Κωνσταντινουπόλεως (1759). Τῷ μεγάλῳ ποστελνίκῳ Ἀλεξ. Ὑψηλάντῃ. Τῷ ἀγαπῆτῳ ἀγίῳ Προύσῃ Μελετίῳ (δύο). Τῷ πατριάρχῃ Μελετίῳ (δύο ἐξ Ἀθῶνος 1768, ἐν αἷς περιγράφει τὴν ἐκεῖ ἐπίπονον μετάδασίντου). Τοῖς ἐν βασιλευσσίᾳ (δύο. Τῷ ποστελνίκῳ Νικολάφ Καρατζᾷ (δύο). Τῷ μεγάλῳ διερμηνευτῇ Νικολάφ Σούτσῳ (τέσσαρες). Τῷ μεγάλῳ σκευοφύλακι Ἀθανασίῳ Κομνηνῷ Ὑψηλάντῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Κωνσταντίνῳ Μουρούζῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Δημητράσκῳ Σούτζῳ. Τῷ ποστελνίκῳ Μιχαλάκῃ Σούτζῳ. Τῷ Ἰωάννῃ Σούτζῳ. Ἀλεξάνδρῳ Σπαθάρῃ. Τῷ ποστελνίκῳ Γεωργίῳ (1769) (1).

Ὁ Ἰακωβάκης Ρίζος (2) ἀναφέρει ὅτι πολλοὶ λόγοι καὶ διάφορα τοῦ Σαμουὴλ συντάγματα περιελθόντα εἰς τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ. παρεδόθησαν ἐν ἔτει 1809 εἰς Ἱερεμίαν Δ' εἰς ἔκδοσιν, πλὴν δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

Μπαλάνος Βασιλόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο εἰς τῶν λαμπροτέρων μαθητῶν Μεθοδίου τοῦ Ἀνθρακίτου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς διωρίσθη σχολάρχης, καὶ ὡς τοιοῦτος μέχρι τελευτῆς παρέμεινεν. Κατὰ Ζαβίραν Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ λέγει ταῦτα περὶ τοῦ Μπαλάνου. « Ὁ δὲ αἰοίδιμος Μπαλάνος ὁ Βασιλόπουλος, ἀνὴρ ἐν πολλοῖς » ἄλλοις δοκιμώτατος, καὶ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς εἶτα ἀριστεύων, ζήλω » ἀνενδότηῳ κινούμενος ὑπὲρ τῶν μαθητευόντων αὐτῷ καὶ ὑπὲρ παν » τὸς τοῦ γένους ἀπλῶς, ἀνεζώσθη νὰ καταστρώσῃ μίαν ὁδὸν μαθη » ματικὴν πλήρη· οὔτε ἀπέτυχεν ὁ μέγας ἀνὴρ τοῦ ἀναγκαίου καὶ » καλοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ· αὐτὸς διεῖληφεν ἐν δυοῖ τόμοις ὅλοις » περὶ τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδους, περὶ τῶν προβλημάτων τοῦ » Ἀρχιμήδους, περὶ τῆς τριγωνομετρίας, εἴτε τῆς ἐπιπέδου εἴτε τῆς » σφαιρικῆς, περὶ τῶν τμήσεων τῶν κωνικῶν ἴσως ὁ μακαρίτης νὰ

(1) Ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ.

(2) Cours de Litterature Grecque, σελ. 176.

ἢ ἐπραγματεύθη καὶ περὶ ἐτέρων ἀνηκόντων τῇ συνθετικῇ ὁδῷ, τὰ
 ἢ ὅποια ὅμως ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ μοι εἶναι ἐν ἀγνοίᾳ· πανταχοῦ ὁ περι-
 ἢ ὅλεπτος ἀνὴρ φέρεται μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς σαφηνείας καὶ πλη-
 ἢ ρότητος, καὶ ὁ μετερχόμενος αὐτὸν πανταχόθεν συνάγει τὸ ἀνεπί-
 ἢ δεικτον τοῦ ἤθους αὐτοῦ, τεκμήριον ἀσφαλέστατον τῶν ἀκόμπως
 ἢ φιλοσοφούντων, καὶ τὴν ἐπαινετὴν πρόθεσιν, τὴν ὁποῖαν περιέβαλπεν
 ἢ ὁ ἀνὴρ ἀεὶ καὶ ἰδιαιτάτα ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ· φράσεις
 ἢ ἐζητημέναι, περικοπαὶ ῥητορικαί, γρίφοι τετεχνευμένοι, στίχων
 ἢ παρωδίαί, καὶ ἕτερα τὰ ὅποια νομίζονται παρ' ἄλλοις ἐγκατημάματα
 ἢ ἀναγκαῖα τῇ φιλοσοφίᾳ πάντα ἐνομίσθησαν τῷ ἀνδρὶ βατταρίσματα
 ἢ ἀπᾶδοντα τῇ φιλοσοφίᾳ· οὐτε ἔκρινε μετὰ κόσμου ἄλλοτρίου νὰ
 ἢ μεταποιήσῃ τὴν καλὴν ὄψιν τῆς φιλοσοφίας, πεπεισμένος πῶς τὰ
 ἢ ἐπιστημονικὰ εἶναι καθ' ἑαυτὰ ὠραῖα καὶ πῶς ὅσον ἀπλούστερα
 ἢ ἐκτίθενται τοσοῦτον ὠρσιότερα φαίνονται, ὑπτίσας καὶ τὸ ὕψος
 ἢ αὐτοῦ ἐπίτηδες, ὅμοιος τῷ Κόρυδαλλεῖ, ὅστις πολυμαθέστατος καὶ
 ἢ τεχνικώτατος ἐν τοῖς ἐπιστολικοῖς καὶ ἐν ἄλλοις, ὅμως ἐν τοῖς φι-
 ἢ λосоφικοῖς φαίνεται ἀπλούστατος· λύπης ἄξιον εἶναι λογιστέον πάν-
 ἢ τως πῶς ὁ τιλικούτος ἀνὴρ ἔτυχεν ἡμοιρηκῶς τῶν διαλέκτων τῶν
 ἢ Εὐρωπαίων, εἴτε τῆς ὑγιεστεράς φιλοσοφίας τῶν νεωτέρων· ὁ ἀκραί-
 ἢ φνης ζήλος ὁ ὁποῖος ἦνθει πάντοτε διακαῶς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ
 ἢ ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ κοινοῦ, καὶ ὄντως ἐπιστημονικὸς τρόπος,
 ἢ τὸν ὁποῖον ἐσυνεθίζεν ἐν τῷ γράφειν ἔμελλον νὰ προικίσωσι πάν-
 ἢ τως τὰ ἡμέτερα σχολεῖα, τοῦλάχιστον μιᾶς ὁδοῦ μαθηματικῆς
 ἢ εἴτε συνθετικῆς, σώας, ἀπερίττου, εὐτάκτου, καὶ τοιαύτης ἐν
 ἢ βραχυλογίᾳ, ὅποια φαίνεται ἀπαιτητέα τὴν σήμερον ὑπὸ τῆς πα-
 ἢ ρούσης καταστάσεως τοῦ γένους ἡμῶν· ἡ περιττὴ ὑπόληψις, τὴν
 ἢ ὁποῖαν εἶχε πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ ἀγνοια
 ἢ τῶν διαλέκτων τῆς Εὐρώπης ἐχρημάτισαν δύο αἰτίαι αἵτινες, ἐποίη-
 ἢ σαν αὐτὸν νὰ διαλάβῃ περὶ μόνης τῆς συνθετικῆς ὁδοῦ ἐν δυοὶ
 ἢ τόμοις ἀγκωδεστάτοις.

Τὸ βέβαιον, ὅτι ὁ Μπαλάνος ἦν ὁξὺς μαθηματικὸς, διὰ τὴν ἀγνοίαν
 ὅμως τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐμμένων εἰς τὴν παλαιὰν μέθοδον,
 ἐμπνέων μάλιστα καὶ εἰς τοὺς φοιτῶντας τὴν κατὰ τῶν νεωτέρων
 θεωριῶν ἀποστροφὴν· ἀλλ' οὐχ ἥττον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρὸς
 ξένος διὰ τῆς ἀόκνου διδασκαλίας του.

Προχειρισθεὶς πρωτοπαπᾶς Ἰωαννίνων ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1765,

διαδεχθείς ἐν τῇ σχολαρχίᾳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Κοσμᾶ, τέως δευτερεύοντος διδασκάλου τῆς σχολῆς.

Συγγράμματα.

— Ὁδὸς μαθηματικῆς, ἥτοι σειρά βαθμίδων προϋούσα, περιεκτικὴ τῶν κατ' εἶδος κυριωτέρων τῆς μαθήσεως πραγματειῶν, οἷον τῶν στοιχείων τοῦ Εὐκλείδου· σφαιρικῶν κατὰ Θεοδόσιον· γεωμετρίας θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς τριγωνομετρίας· τοῦ περὶ κριχωτῆς σφαίρας κατὰ Πρόκλον· τοῦ περὶ χρήσεως σφαιρῶν· ἀστρολαβίου· γεωγραφίας καὶ ὀπτικῆς· πρότερον μὲν παρὰ Μεθοδίου Ἀνθρακίτου ἐκ τῆς λατινίδος εἰς τὴν ἐλληνίδα μετενεχθεῖσά τε φωνὴν καὶ ἑρμηνευθεῖσα λίαν μέντοι συνεπτυγμένως καὶ ἀμυδρῶς, ὕστερον δὲ παρὰ Μπαλάνου Βασιλοπούλου ἀναπτυχθεῖσά τε καὶ καλλωπισθεῖσα τῇ τε φράσει τῆς λέξεως καὶ τῇ σαφηνείᾳ τῶν νοημάτων, πλατυνθεῖσά τε καὶ πλουτισθεῖσα τῇ προσθέσει οὐκ ὀλίγων θεωρημάτων τε καὶ προβλημάτων (Ἐξεδόθη ἐπιμελείᾳ Γεωργίου Κωνσταντίνου εἰς τόμους 4 ἐν Βενετίᾳ τῷ 1749, καὶ ἀντυπώθη τῷ 1775).

— Ἀντιπελάργησις, ἡ Συλλογὴ τῶν σωζομένων ἐκ τῶν ἀρχαιότερων Ἑλληνικῶν, τῶν ἐκπεπονηκότων διαφόρως πρὸς τὸ Δῆλιον πρόβλημα εἰς εὑρεσιν δύο μέσων ἀναλόγων γραμμῶν ἐν συνεχεῖ γεωμετρικῇ ἀναλογίᾳ, καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ὑπὸ Μπαλάνου Βασιλοπούλου εὐφυῶς γεωμετρηθέντων εἰς τὴν τούτων εὑρεσιν διὰ μόνου τοῦ Κανόνος καὶ Διαθέτου γεωμετρικῶς. (Διὰ τοῦ συνταγματίου τούτου ἐπειράθη νὰ λύσῃ τὸ περίφημον Δηλιακὸν πρόβλημα, καὶ νομίσας εὐστοχῶς τὴν ὑπ' αὐτοῦ προτεινομένην λύσιν ἀνεκρίνωσε τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης (1753). Πικρῶς ὅμως ἐπεκρίθη διὰ τὴν νομιζομένην εὑρεσιν ὑπὸ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, σχολαρχοῦντος τότε ἐν Ἀθῶνι, καὶ ἐντεῦθεν προήχθη συζήτησις εἰς βαναυσολογίας παρεκτραπέισα. Τὸ συνταγματίον ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ τῷ 1816 ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Κοσμᾶ).

— Ἑρμηνεία τῶν ἀφορισμῶν τοῦ Ἰπποκράτους.

— Σχόλια εἰς Γαληνόν.

Ἀντώνιος Κατήφορος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ ἐν ἔτει 1696. Ἐκπαιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐλθὼν εἰς Πατάβιον ἐγένετο τρώφιμος τοῦ Κουτουνιανοῦ ἐλληνομουσείου· ὕστερον μεταβάς εἰς Ῥώμην ἐφοίτησεν εἰς τὸ φροντιστήριον τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου· ἐνταῦθα ὅμως διασπώμενος, καὶ περὶ τὰς πατρίδας αὐτοῦ θρησκευτικὰς πεποιθήσεις ἐνοχλούμενος ὁ Κατήφορος ἔφυγε λαθραίως καὶ διεσώθη τῶν ἀνύχων τῆς Ῥωμαϊκῆς προπαγάνδας εἰς Βενετίαν.

Ἐπανελθὼν εἰς Ζακύνθον ἐχειροτονήθη ἀναγνώστης, καὶ μετ' ὀλίγον διάκονος καὶ ἱερεὺς ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Εἶτα προσκληθεὶς ὡς διδάσκαλος τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου

ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ἔνθα καὶ ὑπὸ τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος προτραπείας ἐκήρυττεν εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα δὲ συνέγραψε, χάριν τῶν μαθητῶν του, καὶ ἑλληνικὴν γραμματικὴν, καὶ μετὰ τινος Ἰταλοῦ μετένεγκεν εἰς τὸ λατινικὸν τὰ συγγράμματα τοῦ πατριάρχου Φωτίου.

Ἐρωτι μαθήσεως ὁ Κατήφορος ἐπεθύμησε νὰ ἐπισκεφθῇ διάφορα τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ ἐκ Βενετίας ἀπάρας μετέβη εἰς Γαλλίαν καὶ Ὀλλανδίαν· ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα ἴδῃ καὶ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὸν τότε θρυλούμενον τσάρον Πέτρον τὸν μέγαν, ἐπεβιβάσθη εἰς πλοῖον, πλὴν ναυαγῆσας περὶ τὰ Ὀλλανδικὰ τενάγη ἦλθεν εἰς Ἀμστελόδαμον, ἔνθα οἱ παρεπιδημοῦντες Ἑβραῖοι ἐκ φιλανθρωπίας τὸν περιποιήθησαν καὶ τὰς θλίψεις αὐτοῦ καὶ ἀτυχίας ἐμετρίασαν. Διατρίβοντα ἐν Ἀγῇ ἐγνώρισεν αὐτὸν ὁ δούξ τῆς Λοραίνης καὶ πρίγκηψ τοῦ Ὁράνζ, ὅστις ἐκτιμῶν τὰς γνώσεις τοῦ ἀνδρὸς τὸν προσέλαβε παρ' αὐτῷ. Τότε δὲ λέγεται, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἐξεῖλε σοφοὺς ἄνδρας εἰς Ἀγην, οἵτινες ἐλθόντες συνωμίλησαν μετὰ τοῦ Κατηφόρου καὶ προέτρεψαν ἵνα μεταβῇ παρὰ τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' οὗτος μὴ θέλων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν δοῦκα ἀπεποιήθη, καὶ τότε οἱ ἀποσταλέντες περιέγραψαν τὸν βίον καὶ ἐσχέδιασαν τὴν εἰκόνα του, ἣν λαβὼν ὁ Φρεδερίκος κατέταξε μετὰ τῶν ἄλλων σοφῶν ἐν τῇ εἰκονοθήκῃ του.

Ἐπανακάμψας ὁ Κατήφορος εἰς Ζάκυνθον ἐπροβιβάσθη πρωτοπαπᾶς· ἐνταῦθα δὲ μελετῶν, συγγράφων, καὶ κηρύττων ἐπ' ἐκκλησίας κατέλιπε τὸν βίον ἐν ἔτει 1763.

Ὁ ἱερεὺς Κόντος ἐξεφώνησεν αὐτῷ ὥραϊον ἐπικήδειον λόγον⁽¹⁾.

Ὁ Κατήφορος ἦν, κατὰ Ζαβίραν καὶ ἄλλους, πολυμαθὴς καὶ πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ θύραθεν καὶ ἱερᾷ θεολογίᾳ, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης, καὶ ἐπαινεῖται ὑπὸ Κούμα ὡς καλὸς γραμματικὸς.

Συγγράμματα.

- Μετάφρασις λατινικῆ τινῶν τοῦ Χρυσοστόμου συγγραμμάτων.
- Ἐγκώμιον τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος. (λατινιστί).
- Μετάφρασις λατινικῆ τῶν τοῦ Φωτίου.
- Βίος Πέτρου τοῦ Μεγάλου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (Ἐγράφη ἰταλ. ἐστὶ καὶ ἐξεδόθη πολλάκις ἐν Βενετίᾳ (1736), Μεδιολάνοις, Νεαπόλει κλπ. Ἐν

(1) Παν. Σιώτου, Μνημ. περὶ Κατηφόρου, Ἐν Ζακύνθῳ 1838.

ἔτει 1737 ἐξελληνισθεὶς ὑπὸ τοῦ Κεφαλλήνου Ἀθανασίου Σκιαδᾶ ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ).

— Ἱστορία παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ μετὰ χαλκογραφίων καὶ ἐξηγήσεων ἐκ τῶν πατέρων. Ἐνετίῃσι 1737.

— Ἑλληνικὴ γραμματικὴ, καὶ ποιητικὴ μέθοδος. Ἐνετίῃσι 1769, 1778, καὶ 1784.

— Λόγοι ἐκκλησιαστικοί.

— Στιχοργῆματα.

Φιλόθεος ὁ Κύπρου.

Περὶ τοῦ λογίου τούτου ἀρχιεπισκόπου λέγει ταῦτα ὁ συμπολίτης του Κυπριανός (1). « Ἀναβὰς δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου μετὰ τὸν Σίλβεστρον » ὁ φιλεπιστήμων διδάσκαλος κύριος Φιλόθεος ἐκ Γαλάτων κώμης, ὡς » ἐν Κωνσταντινουπόλει χρόνους ἀρκετοὺς διατλέσας, καὶ μαθητὰς » ἐκ τῶν ἐπισήμων οἰκῶν εὐγενῶν ἐκεῖτε λαβὼν, μάλιστα τὸν Κρι- » τῖαν ἐκεῖνον ἔχων ἐν πᾶσιν ὑπερασπιστὴν, ὡς διδάσκαλος κατ' » ἰδίαν τῶν τέκνων αὐτοῦ χρηματίσας, ἀνὴρ ἐφωδιασμένος διὰ θεω- » ρίας καὶ πράξεως ἄριστα, ζηλωτὴς παιδείας τῶν νέων ὢν, ἐστόλισε » τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν μετὰ σχολῶν ἑλληνικῆς καὶ μουσικῆς, καὶ » διδασκάλων, φιλόπτωχος, ἀφιλάργυρος τὸν τρόπον, γενναῖος τὴν » ψυχὴν, ἐσέμνυνε τὴν ἀρχιεπισκοπὴν, καὶ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ὄνομα » ἤγειρεν, εἰς οὗ τὴν τυχοῦσαν μεγαλοπρέπειαν, ὡς οὐδεὶς ἄλλος τῶν » πρὸ αὐτοῦ, καὶ τῇ εἰδήσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν τάξεων τὴν ἐκκλη- » σίαν τῆς Κύπρου καὶ τὸ ἱερατεῖον εὐπρέπισεν· οὗτος πρῶτην φρον- » τίδα ἐπελάβετο νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα τῶν δυσσπανητῶν » δοσιμάτων καὶ τῶν ἀχορέστων ἐξουσιαστῶν ν' ἀναστελῇ τὴν ὁρμὴν· » ὅθεν πορευθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνήργησε τοσοῦτον, ὥστε » ἔφθασε νὰ καταπέσῃ τὸν βεζύρην νὰ κάμῃ ἔλεος εἰς τὸν ῥαγιάν, » καὶ νὰ κατεβάσῃ ἀπὸ τὰ χαρατσοχάρτια ἀρκετὴν ποσότητα· ἀλλὰ φεῦ! » ὑπὸ τινων κακοτρόπων ἐχθρῶν Τούρκων, καὶ τάχα Χριστιανῶν τῷ » ὀνόματι, ὑπὸ τινος λέγω Κιρτὰ Μεεμέταγα Ἀλαγῆμπετῆς Πάφου, » τινὸς κακοκλήρου ἱερέως Παφίου, τινὸς Μαρκέλλου καὶ Μοδίτου, » καὶ Χοιροκοιτιώτου, καὶ ἄλλων φθονερῶν διαβάλλεις εἰς τὸν βεζύρην » ἐστάλῃ εἰς Κύπρον σιδεροδέσμιος, καὶ εἰς φυλακὴν ἐμβληθεὶς ἀπαι- » τεῖτο πῶς ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ῥαγιάν ἀνευ φερμανίου τρία καὶ πέντε γρό- » σια· ἀλλ' εἰς τὴν ἐξέτασιν ἐδείχθη ἀθῶος τῆς διαβολῆς καὶ κατηγορίας

(1) Ἱστορία Χρονολογικὴ τῆς νήσου Κύπρου, σελ. 315.

» τῶν ῥηθέντων κακοτρόπων. Ἐξώσθη δὲ καὶ τοῦ θρόνου, καὶ τις νεα-
 » νίας οἰνόφλυξ Νεόφυτος παρὰ τῶν ῥηθέντων Κυπρίων ἐκλεχθεὶς,
 » βιασθέντος τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῆς Πόρτας διὰ τὴν χειροτονίαν
 » του, ἐχειροτονήθη ἀρχιεπίσκοπος τὸ κνώδαλον· ἀλλ' ἐλθὼν εἰς Κύ-
 » προν ὁ γεννάδας, καὶ οὐ μόνον μὴ ἀποδεχθεὶς ἀλλὰ καὶ ἀποστραφεὶς
 » ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, καὶ ὡς ἐπιβάτης τοῦ θρόνου καὶ ὡς μὴ Κύ-
 » πριος, ὀρώντων τὸν γνήσιον αὐτῶν ἀρχιερέα εἰς τὰ δεσμὰ, καὶ φυ-
 » λακὴν ὑπὲρ αὐτῶν πᾶσχοντα, ἐντὸς ὀλίγου ὑπ' ἀθλημονίας, μᾶλλον
 » δὲ ὑπὸ μέθης ἀπεχερέμψατο τὴν ψυχὴν· καὶ πάλιν τίθεται ἐλευθε-
 » ρωθεὶς ὁ λύχνος ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ὁ ἀθλητὴς Φιλόθεος· ἀλλ' ὑπὸ
 » φόβου τῆς καταδρομῆς ὁ μακάριος ἐπιληψία κατασχεθεὶς ἐκρατήθη
 » ὅλος τὰ μέλη, καὶ τρέμων χεῖρας καὶ πόδας μόλις ἐκινεῖτο ὑπὸ
 » δύο βασταζῶν ἀνθρώπων μέχρι τέλους τῆς ζωῆς.

» Ἀλλὰ καὶ εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν εὕρισκόμενος μήτα
 » ἀπεδειλίασεν ὁ καλὸς ποιμὴν, ἀλλὰ γενναῖος διὰ τὴν τοῦ κοινοῦ
 » ὠφέλειαν προσπαθὼν ἀπῆλθεν εἰς Βηρυτόν, καὶ ἐκείθεν ἀπέστειλεν
 » τοὺς ἀρχιερεῖς, τὸν Ἰωακείμ. Πάφου, τὸν Μακάριον Κιτιαίων, καὶ
 » τὸν Κυρηνίας Νικηφόρον εἰς βασιλεύουσαν διὰ πρόσκlausιν μετὰ καὶ
 » ἄλλων Κυπρίων καλοθελήτων, ἔνθα πολλὰ οἱ φίλοι αὐτοῦ συμπράξαν-
 » τες καὶ βοηθήσαντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς λοιποῖς, κατέπεισαν τὸν
 » βεζύρην ἐλθεῖν εἰς τοιαύτην συγκατάβασιν καὶ συμφωνίαν, ὅτι ὁ
 » τόπος ἀπὸ τοῦ 1754 καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἔχῃ νὰ πληρόνῃ διὰ δό-
 » σιμον δέκα χιλιάδας χαρτία. »

Ἐλευτήσεν ὁ ἀείμνηστος Φιλόθεος ἐν ἔτει 1759, διαδεχθεὶς ἐν
 τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμανδρίτου αὐτοῦ Παΐσιου.

Συνέγραψεν ἐν ἔτει 1740, Σημειώσεις περὶ τῆς τῶν Κυπρίων ἐκκλησίας, καὶ
 Ἐκθεσιν περὶ τῶν προνομίων αὐτῆς, δημοσιευθεῖσας ὑπὸ Κυπριανοῦ ἐν ἱστο-
 ρίᾳ Κύπρου σελ. 372—390).

Μιχαὴλ Παπαγεωργίου.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας τὴν 26 Φεβρουαρίου 1727.
 Οὐ μόνον ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἦτο ἱερεὺς ἀλλὰ καὶ μακρὰ καὶ ἀδιάκοπος
 σειρά προγόνων τὸ λευϊτικὸν ἐξήσκει ἐπάγγελμα. Ἐσπούδασε τὰ
 μὲν γραμματικὰ καὶ ἐγκύκλια ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ διδασκάλῳ
 Παϊσίῳ, τῷ ὕστερον Παραμυθίας ἐπισκόπῳ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς
 Ἰωάννινα ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσοφικὰ παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει. Μετὰ
 τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν ἐπανηκάμψας ἐχρημάτισε διδάσκαλος

κατὰ πρῶτον ἐν τῇ πατρίδι του, ὕστερον δ' εἰς Σέλιτσαν, ὅθεν προσκληθεὶς εἰς Μελενίκον ἐδίδαξε καὶ ἐνταῦθα ἐφ' ἱκανὸν χρόνον, ἐκφωνῶν καὶ κατ' ἐβδομάδα σχεδὸν ἐπ' ἁμῶνος διαφοροὺς ψυχωφελεῖς λόγους. Ἐκ Μελενίκου ἀναβὰς εἰς Γερμανίαν ἐδιδάχθη τὴν γερμανικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὸ ἐν Βιέννῃ Πανεπιστήμιον ἠκροάσατο τὴν φιλοσοφίαν, τὰς νεωτέρας ἐπιστήμας, καὶ μέρος τῆς ἱατρικῆς. Μετὰ ταῦτα ἐ χρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἐκεῖ ἑλληνοπαίδων, καὶ μετ' οὐ πολὺ κατέστη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς ἐπὶ μισθῷ δημοσίῳ ἐν τῷ κολλεγίῳ τῆς ἀγίας Βαρβάρας, ἔθθα διὰ πολλοῦ χρόνου ἐδίδαξε πολλοὺς τῶν Λατίνων ἱερέων καὶ κληρικῶν. Ἐνταῦθα συνεδέθη καὶ διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ περιφήμου βιβλιοφύλακος Κολλαρίου.

Μεθ' ἱκανὸν χρόνον ὁ Μιχαὴλ ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐδίδαξεν ἐν Πέστη, Βούδα, Μισκόλιξ, καὶ Ἀγρία, ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν εἰς Βιέννην ἐπανελάβε τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνοπαίδων, καὶ ἐνταῦθα προσβληθεὶς ἐκ σφοδροῦ κολικωπύου ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 19 Ἰουνίου 1796.

Κατὰ Ζαβίραν ὁ Μιχαὴλ ἦν ἀνὴρ γραμματικώτατος, ῥήτωρ, ποιητὴς, καὶ φιλόσοφος.

Συγγράμματα.

— Τό μείγα Ἀλφαβητάριον. Ἐν Βιέννῃ 1771 Πέστη, 1789, Ἐνετίαι 1804.

— Μικρὸν Ἀλφαβητάριον. Βιέννη 17.

— Πρόχειρος καὶ εὐπόριστος διδασκαλία τῶν πρωτοπείρων Ῥωμελιτῶν τῆς Γερμανικῆς γλώσσης. Βιέννη 1772 καὶ 1793, Πέστη 1792.

— Οἰκιακὸς καὶ πρόχειρος διδάσκαλος τῶν ἀρχαρίων τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Βιέννη 1783.

— Ἐπη ἡρωελεγεία, ἱσμβικά, κλπ. εἰς τὴν γραμματικὴν Μοσχοπούλου, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν Μελετίου, χρονικὸν Φραντζῆ, τὴν ἰταλικὴν γραμματικὴν Ὡμῶ Μανδακῶση κλπ.

Ἐν ἔτει 1773 ἐξέδοτο τὴν γραμματικὴν (Περὶ σχεδῶν) Μανουὴλ τοῦ Μοσχοπούλου, προτάξας καὶ βίον τοῦ συγγραφέως.

Παρὰ ταῦτα καταγράφονται ὑπὸ τοῦ Ζαβίρα καὶ τὰ ἐξῆς ἀνέκδοτα τοῦ Παπαγεωργίου.

— Ἀπάντησις εἰς τοὺς συλλογισμοὺς τοῦ σοφωτάτου Κολλαρίου περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

— Γραμματικὴ Γερμανικὴ πληρεστάτη.

— Ἀπόκρισις πρὸς τὴν εἰσνεχθεῖσαν αὐτῷ ἐρώτησιν περὶ τοῦ ἀπολυτικίου

« Τὴν σπουδὴν σου τῇ κλήσει κατάλληλον ἐργασαμένη φερώνυμε ».

— Ἐπιγράμματα εἰς νεοδμήτους ἐν Σιατίστη οἴκους, τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ἐν Ἀγρίῃ ναοῦ, τὴν Πυξίδα τοῦ Ὑψηλάντου, κλπ.

—Περὶ τῆς τοῦ κόσμου πλάσεως δι' ἡρωελεγείων στίχων.

—Ἐπιστολαὶ γλαφυρώταται πρὸς διαφόρους.

—Κατὰ Καλβινιστῶν καὶ λουθηρανιστῶν περὶ ἐπικλήσεως τῶν ἁγίων, περὶ προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων, τῶν λειψάνων, τοῦ σταυροῦ, καὶ ἄλλων τινῶν ἀναγκαιῶν (Ἐγγραφή ἐν Πέστη τῷ 1788).

—Ἀπόκρισις πρὸς τὸν ἐλλογιμώτατον Ἀθανάσιον Στίρια περὶ τοῦ «Θέσπη κατεβρόντησε».

—Πλείστοι λόγοι ἐκφωνηθέντες ἐν Σιατίστῃ, Σελίτῃ, Μελενίκῳ, Λιππουπόλει κλπ.

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασεν ἐκ τῆς λατινικῆς εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν Ἀνατομίαν τοῦ Κούλρου, καὶ λόγους τινὰς τοῦ Κικέρωνος.

Γαβριήλ Καλλονᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀνδρῷ τῷ 1724 καὶ δεκαετὴς ἀπορφανισθεὶς πατρὸς συναπῆλθε μεθ' ἐνὸς τῶν θείων του εἰς Σμύρνην, ὅπου διήκουσε τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν μαθημάτων μεθ' ἱκανὸν χρόνον ἐπα-νελθὼν εἰς τὴν ἐνεγκαμένην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ μονῇ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ ἐκεῖθεν μετὰ παρέλευσεν ἀρκετοῦ χρόνου ἀνεχώρησεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν πρὸς τὸν θεῖον του Ματθαῖον τὸν πατρι-ἀρχην, ὑπὸ τοῦ ὁποίου ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος, καὶ ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισε γραμματεὺς αὐτοῦ. Ἐξ Αἰγύπτου ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, ἔνθα ἠκροάσθη παρ' Εὐγενίῳ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐχρημάτισε διδάσκαλος τινῶν εὐγενῶν, ὡς Σταυράκη, Ὑψηλάντου κλπ. Ἀπὶράς ἐκ Βυζαντίου ἦλθεν εἰς Βουκουρεστίον καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην, ἔνθα ἐπὶ πενταετίαν ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν παρεπιδημούντων ὀρθοδόξων Ἑλλήνων. Ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐγένετο ἐφημέριος τῆς ἐν Πέστη ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἐπὶ δύο ἔτη, καὶ ἐπὶ ἄλλα δύο τῆς ἐν Διασέγ, καὶ τελευταῖον εἰς Γκιόγκιος, ἔνθα καὶ τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε τῇ 8 Μαρτίου 1795.

«Παρ' αὐτῷ τῷ αἰδεσίμῳ καὶ σοφῷ ἀνδρὶ, γράφει ὁ Ζαβίρας, «ἐνέτυχον τοσχῦτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα συγγράμματα, τὰ πλεῖστα «ἰδίᾳ χειρὶ γεγραμμένα, ὅσα παρ' οὐδενὶ ἄλλῳ τῶν ἡμετέρων, ἅτινα «σώζονται τανῦν παρὰ τῷ πανοσιωτάτῳ ἀρχιμανδρίτῃ καὶ ἀνεψίῳ «αὐτοῦ Ἰγνατίῳ τῷ Καλλονᾷ, τῷ τανῦν εἰς Γκιόγγιος ἐφημερεύοντι».

Ἐγραψεν ὁ Γαβριήλ Παιδαγωγίαν ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1800 ὑπὸ τῶν ἀνεψιῶν του Ἰγνατίου καὶ Γεωργίου Καλλονᾶ.

Σπυρίδων Μήλιας.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτοῦ

ἤθη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας πρεσβύτερος καὶ ἀρχιμανδρίτης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐν Βενετίᾳ μητροπολιτικὸς θρόνος τοῦ Φιλαδελφείας, ἕνεκα τῆς ἀποστασίας Μελετίου τοῦ Τυπάλδου, εἶχε καταργηθῇ, τὸ πατριαρχεῖον ἀνέστηκεν εἰς τὸν Μήλιαν τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐκεῖ ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων, ὀνομάσαν αὐτὸν *τοποτηρητὴν καὶ πρόεδρον τῶν ἐν ταῖς κλειναῖς Ἑρεταῖς Ἑλλήνων*. Ἐν ἔτει 1762 ἀπροτάθη ὑπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ ὀρθοδόξων ὡς μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Φατζέας προλαβὼν ἐχειροτονήθη παρὰ κανόνας, ἐματαιώθη ἡ ἐκλογή τοῦ Μήλια, ὅστις παρέμεινε ἐνταῦθα ὡς πατριαρχικὸς ἑξάρχος, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συγγράφων καὶ ἐπιστατῶν, πατριαρχικῇ ἰσως κελεύσει, εἰς τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων.

Ὁ φιλόπονος Κερκυραῖος μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας συλλέξας ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ (καὶ οὐχὶ ἐν Παρίσις ὡς ψευδῶς ἐν τίτλῳ φέρεται) *Συνάθροισιν τῶν Ἀγίων Συνόδων τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, ἐν ἔτει 1761 εἰς τόμους δύο ὀγκώδεις εἰς φύλλον δαπάνη τοῦ Ἀθηναίου Πολυμέρου Παυλῆ.

Συνέγραψε Διδαχὰς (1773), *Ἰδέαν ἀληθῆ τοῦ μετανοοῦντος* (1774), τὸ Ἐπιστολάριον (1785), καὶ ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις (').

Στέφανος Νικολαΐδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἦτο ἀνεψιὸς Σεραφεῖμ Β' τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ἀκροασθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπὶ ἐξαμηνίαν διήκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκόντων· ὕστερον ἀδράξας δαπάνη τοῦ θεῖου τοῦ ἐπέμφθη εἰς Πίζαν πρὸς ἐκπαίδευσιν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1760 ἔκπτωσιν τοῦ Σεραφεῖμ ἀπὸ τοῦ θρόνου ὁ δυστυχὴς Στέφανος περιελθὼν εἰς ἀμνηνίαν, διὰ τὴν παντελεῖ στέρησιν τῶν ἀναγκαιούντων, ἦλθεν εἰς Λιβόρνον καὶ προσελήφθη ὑπὸ τινος συμπατριώτου τοῦ ἐμπόρου ὡς γραμματεῦς. Μετ' οὐ πολὺ κατὰ τύχην εὐπατρίδης τις Ἀγγλος διερχόμενος ἐκεῖθεν καὶ ἰδὼν τὴν πολυμαθεῖαν αὐτοῦ παρέλαβεν εἰς Λονδῖνον, ἔνθα τὸν συνέστησεν εἰς πολλοὺς Ἀγγλους ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὑστερον ἐχρημάτισε κοινὸς διδάσκαλος, διαπρέπων ἐπὶ πολυμαθείᾳ κοσμιότητι καὶ ἡθῶν, ὅθεν καὶ μεγάλως ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο παρὰ πάντων. Μὴ δυνάμενος ὁμως νὰ ὑποφέρῃ τὸ ψυχρὸν

(') Ζαβίρας—Βρετοῦ Κατάλογος, Β', σελ. 230.

τῆς Ἀγγλίας κλίμα ἐπανῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐνταῦθα καὶ τὸ ζῆϛ ἐξεμέτρησεν ἐν ἔτει 1792.

Ἐγραψεν ὁ Νικολαΐδης πολλὰ καὶ διάφορα ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

—Περὶ τῆς Ἱπποκράτους τέχνης.

—Δύσεις φιλοσοφικῶν ἀποριῶν.

—Ἀναίρεσις εἰς τὸ τοῦ ἀββᾶ Κομπανιώνη καθ' Ἑλλήνων σύγγραμμα (').

Ἰωάσαφ Κορνήλιος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐγένετο εἰς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. Διατρίβων ἐν Κωνσταντινουπόλει διωρίσθη ἱεροκέρυξ ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ ἐξεφώνησε διαφόρους πανηγυρικοὺς καὶ ἐπιταφίους λόγους, ὡς εἰς Νικηφόρον Νικομηδείας, εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἰωάννην Καλλιμάχην, εἰς Κωστάντιον Σιγούρον Ζακύνθιον τὸν μέγαν ἀρχιεπίσκοπον, εἰς Ἀντώνιον τὸν Σίφνιον πρῶτον ὁστιάριον, Γεώργιον Σταυράκογλου τὸν τυραννικῶς κρεμασθέντα ἐν ἔτει 1762, εἰς Ἰωάννην Ρίζον Μανὲν τὸν ἱατροφιλόσοφον, εἰς τὸν ἀρχοντα Κωσταντῖνον Σοῦτζον ἢ Δράκον, εἰς Ἀλέξανδρον Σοῦτσον ἢ Δράκον ἀδίκως κατακριθέντα καὶ διὰ τὸ μὴ ἐξωμώσασθαι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν κρεμασθέντα, εἰς τὸν μέγαν ποστέλνικον Κωνσταντῖνον τὸν Σουλουστιάρην, εἰς Στέφανον Μαυροκορδάτον διερμηνέα τοῦ βασιλικοῦ στόλου, εἰς Χοτζά-Ἀνδρέαν τὸν Σαράφην, εἰς Χατζη-Μανόλην Μπικέλλαν Βερβοιέα κλπ.

Ὁ Κορνήλιος ἦν εὐγλωττος καὶ εὐφάνταστος ἱεροκέρυξ, ἀσκόπως ὅμως μεταβαίνει ἀπὸ ιδέας εἰς ιδέαν, καὶ ἐξ εἰκόνης εἰς εἰκόνα· κατέχων ὀλίγας ἀστρονομικὰς καὶ γεωμετρικὰς γνώσεις δεικνύει παραδόξως ἀκατανόητον συμπάθειαν ὑπὲρ τῶν ἀριθμῶν, ἕκαστος τῶν ὁποίων ἔχει δι' αὐτὸν μυστηριώδη δύναμιν· παραδείγματος χάριν ἐν τῇ πρὸς τὸν ἅγιον Γεώργιον λόγῳ του ἀναφωνεῖ ταῦτα· « ὀγδοήκοντα καὶ δύο » ἔχομεν χρόνους ἕως τῆς σήμερον, ὁποῦ Σωτῆρα καὶ ὁμολογοῦμεν, » καὶ ἐορτάζομεν, καὶ ἐξυμνοῦμεν τὸν Τροπαιοφόρον Γεώργιον. Ἀριθμὸς μυστηριώδης ὁποῦ ἀναλυόμενος δείχνει φανερά, ὅτι αὐτὸς εἶναι » τῶν Τροπαίων τὸ Τρόπαιον. Βλέπω ἐγὼ τὰ μέρη του καὶ εἶναι τὸ » τετράγωνον τῶν τεσσάρων γενικῶν Ἀρετῶν, καὶ τὸ τετράγωνον » τῶν πέντε σωματικῶν Αἰσθήσεων, ἥτοι τὸ δεκαεξ καὶ τὸ εἰκοσι

(') Ζαβίρας.

« πέντε· βλέπω τούτων τὸ ἄθροισμα καὶ εἶναι τὸ τεσσαράκοντα ἐν-
 » Βλέπω, ὅτι τὸ ἄθροισμα τοῦτο τῶν τετραγώνων ἂν πολυπλασιασθῇ
 » μὲ τὴν Δυσία, τούτῃ μὲ τὴν Πράξιν καὶ τὴν Θεωρίαν, γεννᾷ
 » πεπληρωμένως τὸν μυστηριώδη ἀριθμὸν, ὅπου εἶναι ὁ ἐγδοηκοστός
 » δεύτερος, ὅπου εἶναι τοῦ τετρατουργοῦ Γεωργίου τῶν Τροπαίων τὸ
 » Τρόπαιον, συνθεμένον ἀπὸ ὅσα Τρόπαια σταίνουν ἢ αἰσθηταίς, ἀπὸ
 » ὅσα Τρόπαια ὑφόνουν ἢ Ἀρεταίς ».

Τοιοῦτοι μαθηματικοὶ παραλογισμοὶ ἀπαντῶνται καὶ ἐν τῷ λόγῳ
 πρὸς τὸν ἅγιον Νικόλαον, τὸν ὁποῖον προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ *κέντρον*
κοῖλον περιεκτικὸν ὅλων τῶν Μακαρισμῶν τοῦ Εὐαγγελίου.

Κακόζηλος οὐχ ἥττον εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἰωάσαφ αὐθαίρετος και-
 νοτομία γεωμετρικῶν ὄρων, ὡς *κυδόκυβον*, κλπ.

Οἱ λόγοι τοῦ Κορνηλίου ἐξεδόθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1788 εἰς δύο
 ὀγκώδεις τόμους, προσφωνούμενοι εἰς Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν, προστε-
 θέντος καὶ *Συντάγματος Ἐκκλησιαστικῆς ῥητορικῆς.*

Ὁ Ἰωάσαφ ἀπεβίωσεν ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὰ τέλη τοῦ 11^{ου} αἰῶνος.

Ῥήγας ὁ Φεραῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φεραῖς (Βελεστίνῳ) τῆς Θεσσαλίας περὶ τὰ μέσα τοῦ
 11^{ου} αἰῶνος ⁽¹⁾, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὸ ἐν Ζαγοράᾳ σχολεῖον,
 συμμαθη-ᾶς ἔχων Νικόλαον τὸν Κασαδέτην, καὶ Ἰωάννην Ῥήγα Πάν-
 τον ⁽²⁾. Φύσει φιλελεύθερος καὶ ἀδυνατῶν ἵνα συζῇ μετὰ τῶν τυ-
 ράννων τῆς πατρίδος του ὁ Ῥήγας ἐγκαταλιπὼν τὴν Θεσσαλίαν με-
 τέβη εἰς Δακίαν (1790). Εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου ὑπὸ τὴν προστασίαν
 τῶν Ἑλλήνων ἡγεμόνων εἶχον εὖρεi ἄσυλον αἱ ἀπὸ τοῦ πατρῖου ἐδά-
 φους φυγαδευθεῖσαι Μοῦσαι, ὁ Ῥήγας ἤκουσεν ὑψηλότερα μαθήματα, καὶ
 μετ' ὀλίγον προσελήφθη γραμματεὺς τοῦ ἄρχοντος Βραγκοδάνου.

Ἡ τότε ἐκραγεῖσα Γαλλικὴ ἐπανάστασις εἶχεν ἐξάψει τὰ πνεύματα
 πάντων, καὶ ἐντὸς χρυσῶν ὀνείρων ἐκυλίστο ἡ ἐξεγερθεῖσα φαντασία καὶ
 νέων καὶ γερόντων, ἐλπίδες δὲ καὶ καρδιωγμοὶ δὲν ἔπαυον διαγε-
 λῶσαι καὶ παρορμῶσαι τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἡ
 φλογερὰ τοῦ Ῥήγα καρδιά, ὡς δῆλον, εἶχε τότε μεταβληθῇ εἰς κά-

(1) Κατὰ Πεῤῥαιδὸν ἐγεννήθη τῷ 1754, καὶ κατὰ Νικολόπουλον 1783.

(2) ὁ Κασαδέτης ἐδίδασκεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζαγοράς· ὁ δὲ Ἰωάννης Ῥήγα
 Πάντος ἐστὶν ὁ πατὴρ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας Κυρίου
 Φιλίππου Ἰωάννου.

μινον αἰσθημάτων, καὶ ὑπὸ τὸ πρίσμα πυρετώδους ἐνθουσιασμοῦ ἐνέκυρόνησε τὴν ἐθνεγεραίαν. Ἡ Ἑλλὰς, μεγάλη ποτὲ καὶ κραταῖα, παρίστατο τότε εἰς τὰ ὄμματά του τεταπεινωμένη, σύρουσα τὴν ἄλυσον τοῦ δούλου, καὶ κύπτουσα τὸν αὐχένα ὑπὸ τὴν μάστιγα βαρβάρου δεσπότη. Ὅθεν μὲ τὴν μονομερῇ ιδεάν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους ψυχῇ τε καὶ σώματι ἤρξατο πλέον ἐργαζόμενος ὁ θερμουργὸς πατριώτης.

Τῇ 1786 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ὁ Μαυρογένης, προσέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸν Ῥήγαν ὡς γραμματέα, θελχθεὶς ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ γενομένης ποτὲ συνδιαλέξεως. Κηρυχθέντος τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου, ἡ Πύλη ἐχορήγησεν ἀπόλυτον ἐξουσίαν εἰς τὸν Μαυρογένην, τὰ μέγιστα εὐνοούμενον ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου τότε ναυάρχου Χασάν τοῦ Γαζή. Διορίσας ὁ ἡγεμὼν στρατιωτικούς ἐπιτηρητὰς τῶν παραδουναβίων, ἐξέλεξε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸν γραμματέα του Ῥήγαν, τοποθετηθέντα ὡς τοιοῦτον ἐν Κραϊόβα. Κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον διαταχθεὶς ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ὁ διάσχημος Πασβάνογλους ἐφρούρει μετὰ 1200 λογάδων εἰς τὰ παρίστρια. Μετ' αὐτοῦ προσοικειωθείς ὁ Ῥήγας συνεδέθη στενωῶς τὴν δὲ φιλίαν ἐκείνην συνέσφιγγεν ἔτι καὶ τὸ ἐξῆς συμβεβηκός. Ὁ Πασβάνογλους, στερούμενος τροφίμων διὰ τὸν στρατόν του, τῶν ὁποίων ἡ μεταφορὰ δυσχερῆς, ἐνεκα τῆς πεσοῦσης χιόνης, καθίστατο, ἐξύβρισε πικρῶς τὸν ἐπιστάτην τῶν τροφῶν, θεῖον τοῦ Μαυρογένη· ὁ δὲ ἡγεμὼν μαθὼν τοῦτο διέταξε τὴν τιμωρίαν τοῦ ὕβριστοῦ, ὅστις πληροφορηθεὶς τοῦτο ἐκρύβη. Διαταχθείσης τῆς προσαγωγῆς του, οἱ στρατιωτικοὶ ἐπιτηρηταὶ ἐτέθησαν εἰς κίνησιν καὶ ὁ Ῥήγας λαβὼν ὁμοίαν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἔπεμψε τέσσαρας στρατιώτας ἐκ τοῦ σώματός του, γνωρίζοντας προσωπικῶς τὸν δραπέτην, μὲ τὴν παραγγελίαν ὅπως εὐρόντες προσαγάγωσιν αὐτὸν ἄνευ κρότου καὶ ταραχῆς. Ὁ Πασβάνογλους μετημφισμένος περιερόμενος ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν σταλέντων, καὶ ὀδηγηθεὶς ἡσύχως παρεδόθη εἰς τὸν Ῥήγαν, ὅστις φιλοδωρήσας τοὺς συλλαβόντας καὶ παραγγείλας αὐτοῖς ἄκραν μυστικότητα, περιεποιήθη ἀδελφικῶς τὸν αἰχμάλωτον, πρὸς ὃν τὸ ἐσπέρας συνδειπνῶν εἶπε· « δόξασον τὸν Θεόν, βέη, » ὅτι ἔπεςες εἰς χειράς μου· ἐγὼ δὲν σκοπεύω νὰ ἐκτελέσω τὴν διαταγὴν τοῦ ἡγεμόνος, ἀν καὶ αὐστηρῶς διατάσσωμαι· ταύτην τὴν νύκτα θὰ σὲ στεῖλω ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα σου, σὺ δέ, ἐνόσω, » τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς τοιαύτην θορυβώδη καὶ ἐπικίνδυνον

» κατάστασιν, πρέπει νὰ μένης κρυμμένος καὶ ἄγνωστος εἰς τὴν πα-
 » τρίδα σου· τοιουτοτρόπως δὲ πράττων θὰ σώσης καὶ τῶν δύο μας
 » τὴν ζωὴν καὶ ὑπόληψιν ».

Ὁ Ῥωσσικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν ἀρχιστράτηγον Ποτέμκιν εἰσήλασε μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἰάσιον, καταλαβὼν ὕστερον ἀμαχητὶ καὶ τὸ Βουκουρέστιον· ὁ δυστυχὴς Μαυρογένης ἐπλήρωσε διὰ τῆς κεφαλῆς του τὸν θρίαμβον τῶν Ῥωσσικῶν ὀπλων. Ἀπλοὺς πλέον ἰδιώτης ἐπανελθὼν ὁ Ῥήγας εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Μοσχοβιτῶν κατεχομένην πρωτεύουσαν τῆς Βλαχίας, δὲν ἐφαντάσθη νὰ ζητήσῃ οὐδεμίαν πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, εἰ καὶ ἔχων πρὸς τοῦτο ἀρκετὰ συστατικὰ ὑπολήψεως καὶ θαυμαστῆς γλωσσομαθείας.

Ὁ Πασθάνογλους μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Μαυρογένους, ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον μετὰ πολλῶν δώρων ἵνα ἐκδηλώσῃ τὸ πρὸς τὸν σωτῆρά του αἶσθημα εὐγνωμοσύνης.

Μεγίστην ἐντύπωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸ διορατικὸν τοῦ Ῥήγα ὁ πνευματώδης καὶ ζωηρὸς τοῦ Βιδινίου βέης, ὅστις ἐκτὸς τῶν ἄλλων εἶχε καὶ τὸ προτέρημα μεγάλης ἐν τῷ τόπῳ του ἐπιρροῆς, δυνάμενος ἐν ᾧρᾳ νὰ στρατολογήσῃ ἀρκετοὺς λογάδας. Τὸν Ὁθωμανὸν τοῦτον ὁ Ῥήγας ἔκρινεν ἀρμόζον ἵνα κατηχήσῃ καὶ εἰ δυνατόν προσλάβῃ ἀρβύ- γον τῶν μεγαλουργῶν του σχεδίων.

Κατὰ τὸν Πεῤῥραιθὸν ὠμίλησεν αὐτῷ ὡς ἑξῆς:

« Ἐὰν ἐγὼ, βέη, ἔσωσα τὴν ζωὴν σου ἀπὸ τὸν θάνατον, τοῦτο ἦτο χρέος μου, διότι δοξάζω ὅτι ἓνας Θεὸς ἔπλασεν ὅλον τὸν κόσμον, ὥστε ὅλοι ἡμεῖθα πλάσματα καὶ τέκνα ἐνὸς πατρὸς, καὶ ἐπομένως ἀδελφοί· φέρω ὡς παράδειγμα τὸ ἑξῆς· ὅταν εἰς πατὴρ γεννήσῃ καθ' ὑπόθεσιν πολλοὺς υἱοὺς, καὶ ὁ μὲν ἐξ αὐτῶν γένῃ δερβίσης, ἄλλος πραγματευτής, ἄλλος ψωμοπώλης, καὶ ἄλλοι μεταχειρισθῶσιν ἄλλα ἐπαγγέλματα, δύνανται οὗτοι ν' ἀρνηθῶσι τὸν πατέρα των, καὶ τὴν ἀδελφοσύνην των ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἐπαγγελμάτων; δικαιουν- ται ἄρα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο νὰ ἀποστρέφεται καὶ κατατρέχῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον, ἐνῷ ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀγαπᾷ ὅλους ἐπίσης; Ἐὰν σὺ καυχᾶσαι, ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ πίστις εἶναι καλλιτέρα ἀφ' ὅλας τὰς ἄλλας, καὶ ἐγὼ πάλιν φρονῶ, ὅτι ἡ ἐδική μου υπερβαίνει ὅλας, κατὰ τοῦτο σφάλλομεν καὶ οἱ δύο φιλονεικοῦντες, διότι ὁ Θεός, ὡς κοινὸς πατὴρ, μᾶς διατάττει νὰ ἡμεῖθα εἰλικρινεῖς, δίκαιοι, φιλόανθρωποι, καὶ νὰ ἀγαπῶμεν τοὺς ὑπηκόους καὶ νὰ μὴ καταδικάζωμεν αὐτούς

ἀνόμως, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα· καθόσον δὲ ἀφορᾷ εἰς τὰ θρησκευτικὰ, ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐξουσίαν νὰ ἐξετάζωμεν, καὶ διαφιλονεικῶμεν ὅσα ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν· ἡμεῖς οὔτε εἶδομεν, οὔτε ἠκούσαμεν, οὔτε εἰς κανὲν βιβλίον εὔρομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε τὸν δεῖνα διότι ἦτο Τοῦρκος, ἢ τὸν δεῖνα διότι ἦτο χριστιανός, ἢ τὸν δεῖνα, διότι ἦτον ἡλιοσεληνολάτρης κλπ. βλέπομεν ὅμως καὶ ἀκούομεν, καὶ εἰς τὰ βιβλία εὐρίσκομεν γεγραμμένον, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπαίδευσε, καὶ παιδεύει πάντοτε τοὺς τυραννοῦντας τὸ πλάσμα του, τοὺς ἀδελφούς των ».

Ἡ ὑπὸ τὸ πνεῦμα ἀνεξίτηρσκειας ὑπάτης καὶ ἀμοιβαίας ἀδελφότητος τῶν τέως δι' ἀκατανομάστου φανατισμοῦ ἀποκεχωρισμένων καὶ ἀλληλομαχούντων ὑπηκόων μυσαρᾶς καὶ ἐπαχθοῦς δεσποτείας κατήχησις αὕτη τοῦ Ῥήγα μεγίστην ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν ἀγρίαν πλὴν ἀγνὴν τοῦ Πασδανόγλου καρδίαν. Ἐν κατανύξει καὶ συντριβῇ καρδίας ἤκουσε τοὺς ὑψηλοὺς ἐκείνους λόγους, πρῶτον ἡδὴ ἀπαγγελλομένους ἀπὸ στόματος ἑλληνικοῦ ἐνώπιον μουσουλμάνου, καὶ ἄπειρον πρὸς τὸν πυρετώδη Ἑλληνα ὁμολογήσας σέβας καὶ ὑπακουὴν, καθικέτευσε αὐτὸν ἵνα τὸν διδάξῃ πλείοτερα. Ὁ ἐνθουσιῶδης Ἑλλην βλέπων τὸ μέγα σχέδιόν του κατ' ἀρχὴν ἀσπαζόμενον, ἀπροκαλύπτως ἔσπειρεν εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ὀθωμανοῦ τὰ σπέρματα τῆς ἐπαναστάσεως. « Ἀφοῦ φίλε, ἐπανελάβε, ἐπέισθης εἰς ὅσα εἰλικρινῶς σοὶ εἶπα, ὀφείλω νὰ σοὶ δεῖξω καὶ τὸν τρόπον διὰ νὰ τὰ ἐνεργήσῃς, καὶ μάλιστα διότι σὲ βλέπω ἄξιον καὶ πρόθυμον εἰς τὸ καλόν· εἶναι λοιπὸν χρεῖα νὰ δράξῃς τὰ ὅπλα, καὶ παιδεύσῃς ὅσους βέηδες καὶ ἀγάδες γνωρίζεις κακούργους, τόσον εἰς τὸ Βιδίνι, ὅσον καὶ εἰς ἄλλα μέρη, καὶ ἐναγκασθῇς δὲ τοὺς καλοὺς Τοῦρκους, καὶ τοὺς δυστυχεῖς ὑπηκόους· δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ἅμα ἀκούσῃ ὁ Σουλτάνος τὰς πράξεις θὰ σοὶ γράψῃ (ἐπειδὴ ἐξέκλινε ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Κορανίου) κατάρας καὶ ἀπειλάς· σὺ ὅμως τὸ πρῶτον κατὰ σοῦ φερμάνι του πέμψον εὐθὺς εἰς ἐμὲ, ἐγὼ δὲ θέλω σοὶ στείλει διὰ τοῦ ἰδίου ταχυδρόμου σχέδιον, καθ' ὃ ὀφείλεις ν' ἀπαντήσῃς δικαιολογῶν τὰς πράξεις σου. Μὴ σὲ φοβίσωσι, φίλε μου, αἱ ἀπειλαί, καὶ τὰ στρατεύματα τῶν παρανόμων τυράννων· σὺ ἔχεις βοηθὸν τὸν Θεόν, ὅστις ἀκούει καθ' ἡμέραν τοὺς στεναγμούς, καὶ δάκρυα τόσων μυριάδων ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀφίνει ποτὲ ἀτιμωρήτους τοὺς κακούργους· ὅθεν ὅταν ἓνας ἡγεμὼν ἀποφασίσῃ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰ πλάσματα τοῦ

Θεοῦ ἀπὸ ἑνα ἄθεον τύραννον, τότε ὁ Θεὸς εἶναι μαζὶ του, καὶ ὅταν ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ, ποῖον ἄλλον φοβεῖται; ἤξευρε, φίλε μου, ὅτι πᾶς κακοῦργος εἶναι δειλὸς, ἐπειδὴ ὁ καθρέπτης τῶν κακοურγημάτων του καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ παρίστανται νυχθημερὸν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ πᾶσαν ἐλπίδα σωτηρίας. Τοιαῦτα παραδείγματα καὶ τὸν παλαιὸν καιρὸν, καὶ τώρα ἔγιναν καὶ γίνονται πολλά, καὶ μάλιστα τὰ σημερινὰ τῆς Γαλλίας ».

Ὁ Πασβάνογλους τοσοῦτον εἶχεν ἠλεκτρισθῇ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ Ῥήγα, ἀπαγγελλομένων εἰς τὴν Τουρκικὴν τὴν ὁποῖαν ἄριστα ἐγνώριζε, καὶ μετὰ τόνου φωνῆς ὃν ἐκτὸς τῆς γλώσσης καὶ ἡ ἀπαράμιλλος στωμυλία τοῦ ῤήτορος ἐνεψύχου, ὑπεσχέθη ἀναχωρῶν ἵνα πραγματοποιήσῃ τὰς ἐντολάς του. Ἐλθὼν δὲ εἰς Βιδινίον ὕψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ εἰς φόβον καὶ ταραχὴν ἐνέβαλλε τὸ διδάνιον, ὅπερ συνεκέντρωσε καὶ ἀπέστειλε πανταχόθεν πολυαριθμούς στρατοὺς κατὰ τοῦ ἐπικινδύνου ἀντάρτου. Ὁ Ῥήγας ἅμα εἶδε τὴν ἐν Βιδινίῳ ἐπανάστασιν συστηματοποιηθεῖσαν, ἀνεχώρησεν ἐκ Δακίας, καὶ ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐξελέξατο τὴν Αὐστριακὴν μητρόπολιν ὡς κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του. Ἀπόστολοι μεμυημένοι εἰς τὸ σχέδιον τοῦ Ῥήγα, διέτρεχον τὴν Ἑλλάδα, καὶ λοιπὰς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐπαρχίας, κατηχοῦντες τοὺς πάντας πρὸς ἐξέργεσιν. Ὁ πρωτουργὸς τοῦ μεγάλου ἐκείνου κινήματος διετῆρει ἀδιάκοπον ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ Πασβάνογλου, διαφόρων ἐπιστήμων Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν⁽¹⁾, καὶ μετὰ τῶν ἀρματωλῶν, ἐπισκόπων, καὶ ἄλλων προϋχόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὀργανισμοῦ του συνέθετο ὁ νέος Τυρταῖος τοὺς θουρίους ἐκείνους ὕμνους, οἵτινες ἀπὸ περάτων μέχρι περάτων τῆς Τουρκίας ἐψάλλοντο ἐνθουσιωδῶς παρὰ πάντων. Δι' αὐτῶν προσεκάλει ὁ Ῥήγας τοὺς πάντας νὰ δράξωσι τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ, ἀνευ διακρίσεως θρησκευματος καὶ γλώσσης, ἐξορκίζων καὶ τοὺς ἐν ξένῃ ὑπηρεσίᾳ εὐρισκομένους ἀδελφοὺς νὰ καταβῶσιν εἰς τὰς πατρίδας των, καὶ προσφέρωσι τὸν βραχίονά των ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Σ' ἀνατολὴ καὶ δύσι
καὶ νότο καὶ βορεῖά,

Γιὰ τὴν πατρίδα ὅλοι
νᾶχωμε μιὰ καρδίά.

(1) Εὐρῆται τοιαύτη ἀλληλογραφία μεταξὺ Ῥήγα καὶ τῶν Ἀλβανῶν Ἀγίου Μουχουρδάρη, καὶ Μουχουρδάρ-Πότσα, ὡς μοι εἶπεν ὁ συγγενὴς αὐτῶν Καπλάν-μπεης. Οὐχ ἔπτον δὲ τοιαύτη ἐσώζετο μέχρι τινὸς μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου Αἰδορικού Διονυσίου καὶ τοῦ ἐκ Καρπενησιῦ Παλαιοπούλου.

Στὴν πίστιν τοῦ καθένος
 ἐλευθερὸς νὰ ζῇ,
 Στὴν δόξαν τοῦ πολέμου
 νὰ τρέχωμεν μαζή.
 Ὅσ' ἀπ' τὴν τυραννίαν
 πῆγαν στὴν ξενιτιά,
 Στὸν τόπον τοῦ καθένος
 ἄς ἔλθῃ τώρα πιά.
 Ἦ Ρούμελη τοὺς κράζει
 μ' ἀγκάλας ἀνοικτάς,
 Τοὺς δίδει βιὸ καὶ τόπους,
 ἀξίας καὶ τιμὰς.
 Ὡς πότε ὀφφικιάλος
 σὲ ξένους βασιλεῖς;
 Ἔλα νὰ γίνῃς στύλος
 δικῆς σου τῆς φυλῆς.
 Κάλλιο γιὰ τὴν πατρίδα
 κανέναν νὰ χυθῇ,
 Ἦ νὰ κρεμάσῃ φούντα,
 γιὰ ξένον στὸ σπαθί.
 Καὶ ὅσοι προσκυνήσουν
 δὲν εἶναι πλιὸ ἐχθροί,
 Ἀδελφία μας θὰ γίνουν
 ἄς ᾔναι κ' ἐθνικοί.
 Μὰ ὅσοι θὰ τολμήσουν
 ἀντίκρυ νὰ σταθοῦν,
 Ἐκείνοι, καὶ δικοί μας
 ἂν ᾔναι, θὰ χαθοῦν.
 Τί στέκεις Πασθανόγλου,
 πόσον ἐκστατικός;
 Τινάζου στὸ Μπαλχάνι,
 φώλιασε σὰν ἀστός.
 Τοὺς μπούφους καὶ κοράκους,
 καθόλου μὴ ψηφᾶς,
 Μὲ τὸν ῥαγιά ἐνώσου,
 ἂν θέλῃς νὰ νικᾷς.
 Σιλίστρα καὶ Βραίλα
 Σμαίλι, καὶ Κελί,
 Βενδέρι καὶ Χοτῆνι,
 ἐσένα προσκαλεῖ.
 Στρατεύματά σου στείλε
 κ' ἐκεῖνοι προσκυνοῦν,
 Γιατί στὴν τυραννίαν
 νὰ ζήσουν δὲν μποροῦν.
 Βουλγάροι κ' Ἀρβανῖται,
 Ἀρμένιοι καὶ Ῥωμιοί,
 Ἀράπιδες καὶ Ἀσπριοί
 μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμῇ,
 Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
 νὰ ζώσωμεν σπαθί,
 Πῶς εἴμεσθ' ἀνδρειωμένοι,
 παντοῦ νὰ ξακουσθῇ.

Σουλιῶται καὶ Μανιάται
 λιοντάρια ξακουστά,
 Ὡς πότε σταῖς σπηλαιῖς σας
 κοιμᾶστε σφαλιστά;
 Μαυροβουνιοὺ καπλάνια,
 Ὀλύμπου σταυραετοί,
 Κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια,
 γενῆτε μιὰ ψυχῇ.
 Σπετοῦν, Ψαρῶν, καὶ Ὑδρας
 θαλασσινὰ πουλιὰ,
 Ὁ νόμος σᾶς προτάζει
 νὰ βάζεται φωτιὰ,
 Νὰ κάψτε τὴν ἀρμάδα
 τοῦ καπετάν-πασᾶ,
 Νὰ μπῆτε εἰς τὴν Πόλιν,
 κ' εἰς τὴν ἀγίαν-Σοφίαν.
 Τοῦ Μαιριουὶ ἀσλάνια,
 γιὰ πρώτη σας δουλειά,
 Δικόν σας ἕναν βένιν
 κάμετε βασιληά,
 Χαράτζι τῆς Αἰγύπτου
 στὴν Πόλ' ἄς μὴ φανῇ,
 Γιὰ νὰ φορήσ' ὁ λύκος
 ὁποῦ σᾶς τυραννεῖ.
 Καὶ σὺ ποῦ στὸ Χαλέπι
 ἐλεύθερα φρονεῖς,
 Πασᾶ, καιρὸν μὴν χάνῃς;
 στὸν κάμπον νὰ φανῇ;
 Μὲ τὰ στρατεύματά σου
 εὐθὺς νὰ σηκωθῇς,
 Στῆς Πόλης τὰ φερμάνια
 ποτὲ νὰ μὴ δοθῇς.
 Λοιπὸν γιατί ἀργεῖτε,
 τί τέσκεσθε νεκροί;
 Ξυπνήσατε, μὴν ᾔθῃ
 ἐνάντιοι κ' ἐχθροί.
 Πῶς οἱ προπάτορές μας
 ὤρμουσαν σὰν θεοῖα,
 Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν
 πηδοῦσαν στὴν φωτιὰ.
 Ἔτσι κ' ἡμεῖς ἀδελφία,
 ν' ἀρπάξωμεν γιὰ μιὰ
 τ' ἄρματα, καὶ νὰ βοῦμεν
 ἀπ' τὴν πικρὴ σκλαβιά.
 Νὰ σφάζωμεν τοὺς λύκους,
 ποῦ τὸν ζυγὸν βαστοῦν,
 Καὶ χριστιανοὺς καὶ τούρκους
 σκληρὰ τοὺς τυραννοῦν.
 Στεριάς καὶ τοῦ πελάγους
 νὰ λάμψῃ ὁ σταυρὸς,
 Κ' εἰς τὴν δικαιοσύνην
 καὶ σκύψῃ ὁ ἐχθρός.

Ὁ ὄρκος τοῦ Ῥήγα καὶ τῶν εἰς τὴν ἐπανάστασιν
μουμένων εἶχε ὥς ἐξῆς.

Ὡ βασιλεῦ τοῦ κόσμου
ὀρκίζομαι σὲ σὲ,
Στὴν γνώμην τῶν τυράννων
νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ.
Μήτε νὰ τοὺς δουλεύσω,
μήτε νὰ πλανηθῶ,
Εἰς τὰ ταξίματά τους
νὰ μὴ παραδοθῶ.
Ἐνόσω ζῶ στὸν κόσμον,
ὁ μόνος μου σκοπός

Γιὰ νὰ τοὺς ἀφανίσω
θὰ νᾶνε σταθερός.
Πιστὸς εἰς τὴν πατρίδα,
συντρίβω τὸν ζυγόν,
Ἀχώριστος νὰ ᾤμαι
ἀπὸ τὸν ἀρχηγόν.
Κε' ἂν παραβῶ τὸν ὄρκον,
ν' ἀστράψῃ ὁ οὐρανός,
Καὶ νὰ μὲ κατακάρῃ,
νὰ γένω ὡστὴν καπνός.

Αἱ νίκαι τῶν Γάλλων εἶχον καταπληξῆσι τὸν κόσμον, καὶ ὁ Ῥήγας συναισθανόμενος, ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀπητηίτο καὶ συνέργεια μεγάλης τινὸς δυνάμεως, ἐνητένισε πρὸς τὸν μεγαλουργὸν τῆς Κορσικῆς γόνον. Διὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι φίλων καὶ συνωμοτῶν ἔλαβε τεμάχιον ῥίζης ἐκ τῶν παρὰ τὰ Θεσσαλικά Τέμπη φουμένων ῥοδοδαφνῶν, καὶ ἐξ αὐτοῦ κατασκευάσας ὡραίαν ταμβακοθήκην, ἐπεμψε δῶρον πρὸς τὸν ἐν Ἰταλίᾳ τότε διατρίβοντα Ναπολέοντα, πληροφορῶν τοῦτον ἐν τῇ συνοδευούσῃ ἐπιστολῇ περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ξύλου. Τοιαύτη νεοφανὴς καὶ περίεργος προσφορά εὐηρέστησε τὸν Βοναπάρτην, ὅστις ἀπαντῶν εἰς τὸν Ῥήγαν ἐξέφρασε μυρίας ὅσας φιλοφροσύνας καὶ εὐχαριστήσεις· δραξάμενος δὲ τοιαύτης ἐπιθυμητῆς εὐκαιρίας ὁ μεγαλεπήβολος Ἕλλην ἐξιστόρησεν ἀπαντῶν τὴν ἐλεεινὴν τῆς Ἑλλάδος κατάστασιν, καὶ θερμὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἀπέτεινεν ἰκεσίαν πρὸς τὴν κραταιὰν Γαλλίαν, παρ' ἧς μετὰ δακρύων ἐζήτει τὴν ἀπολύτρωσιν ἢ κλασικὴ ἐκείνη γῆ. Ὁ Ῥήγας μετ' οὐ πολὺ, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Ναπολέοντος ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἐπορεύετο εἰς Βενετίαν, ὑποταγεῖσιν τότε εἰς τὰ τροπαιοφόρα τῶν Γάλλων ὄπλα.

Ὁ Φεραῖος εὐελπιζόμενος ἤδη ἐπὶ τῇ ἀρρώγῃ τοῦ Ναπολέοντος, εἶχε προπέμψει τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ ἔγγραφα πρὸς τὸν ἐν Τεργέστη Ἀντώνιον Κορωνιὸν Χιόν, μεμνημένον εἰς τὸ μέγα τῆς παλιγγενεσίας σχέδιον. Κατὰ δυστυχίαν ὁμως ἀπουσιάζοντος τότε τοῦ Κορωνιοῦ ἐκ Τεργέστης, ἔλαβε τ' ἀποστελλόμενα ὁ συνεμπορευόμενος Δημήτριος Οἰκονόμου ἐκ Κοζάνης, ὅστις ἀνοίξας τὸ κιβώτιον καὶ ἰδὼν τὰ περιεχόμενα, εἶτ' ἐκ φόβου, εἶτ' ἐξ ἄλλου μυσσαροῦ αἰσθήματος μεταβάς παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὸν διοικητὴν Τεργέστης βαρῶνον Πετόγκην. Ὀλίγον μετὰ τοῦτο ἔφθασεν εἰς Τεργέστην ὁ Ῥήγας παρκαλοουθούμενος ὑπὸ τοῦ συνεταίρου Χρ. Περόριβοῦ καὶ κατέ-

λυσεν εἰς τὸ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν Βασιλικὸν Ξενοδοχεῖον· περὶ τῇ πρώτῃ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἐν ᾗ ἡτοιμάζετο νὰ μεταβῇ πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας Μπρεσὸν καὶ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὁδηγίαν τοῦ Ναπολέοντος, εἰσῆλθεν αἶφνης εἰς τὸ δωμάτιον εἰς Αὐστριακὸς ἀξιωματικὸς, ὅστις μετὰ τὸν συνήθη χαιρετισμὸν ἠρώτησε γερμανιστί· « Τίς ἐξ ὑμῶν καλεῖται Ῥήγας »; Ἐγώ! ἀπάντησεν ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ὁ Φεραῖος, ὡχριάσας παραχρῆμα, διότι ἐννόησε τὸν μέγαν κίνδυνον. Ὁ ἀξιωματικὸς διατάξας τοὺς συνοδεύοντας στρατιώτας ἵνα μὴ συγχωρήσωσιν εἰς οὐδένα τὴν εἰσοδόν, ἀνεχώρησεν ἀμέσως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ῥήγας δωροδοκήσας τοὺς σκοποὺς ἐξηφάνισε τὰ μετ' αὐτοῦ φερόμενα μυστικά ἔγγραφα καὶ τὴν σφραγίδα. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ὁ νομάρχης, συνοδευόμενος ὑπὸ βξ ὑπαλλήλων, καὶ ἤρξατο νὰ ἐρωτᾷ τὸν Ῥήγαν περὶ τῆς πατρίδος, τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς ἐν Αὐστρίᾳ διαμονῆς, καὶ τῆς μελετωμένης ὁδοποιρίας του· ὁ Φεραῖος ἀπάντησε λακωνικῶς πρὸς ὅλας τὰς ἐρωτήσεις, εἰπὼν ἐν τέλει, ὅτι πορεύεται εἰς τὴν πατρίδα του. Μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἠρώτησε τὸν Περρραιδὸν, καὶ ἀντ' αὐτοῦ, μὴ εἰδότος τὴν γερμανικὴν, ἀπάντησεν ὁ Ῥήγας ταῦτα. « Ὁ νέος εὔτος εἶνε Θεσταλὸς τὴν πατρίδα, καὶ ὑπάγει εἰς τὴν ἀκαδημίαν τοῦ Παταβίου ἵνα διδαχθῇ τὴν ἱατρικὴν, ἔλαβον δὲ αὐτὸν κατὰ σύμπτωσιν ἐκ Βιέννης ὡς συνοδοιπὸρον μέχρι Τεργέστης, καὶ οὐδὲν πλέον ». Οἱ ἀνακριταὶ πεισθέντες διέταξαν ἀμέσως ἵνα ὁ μὲν Περρραιδὸς μεταβῇ εἰς ἄλλο δωμάτιον τοῦ ξενοδοχείου, ὁ δὲ Ῥήγας νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὑπὸ στρατιωτικὴν φυλακὴν, μέχρι δευτέρας διαταγῆς. Εἰς τὸν Περρραιδὸν ἐξερχόμενον εἶπεν ὁ Ῥήγας ἑλληνιστί· « ὅσα δὲν ἐπρόλαβον ἐγὼ νὰ πράξω, ἐνέργησον σὺ ὅσον τάχιστα ».

Τὴν ἐπιθεῖσαν ὁ Φεραῖος μαθὼν τὴν κατὰσχεσιν τῶν ποιημάτων καὶ ἐγγράφων τευ ἔγινεν ἄλλος ἐξ ἄλλου. Τρεῖς ἐγένοντο ἀνακρίσεις ὑπὸ τῆς αὐστριακῆς ἀστυνομίας, ὁ δὲ ἀείμνηστος πατριώτης, ἀτάραχος, καὶ θαρρᾶλεος, ἀπῆντα εὐστόχως εἰς τὰς ἐρωτήσεις. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῶν ἀνακριτῶν ὠμίλησεν ὡς ἑξῆς:

« Εὐγενέστατε νομάρχα καὶ κύριοι ἀνακριταί! ὅσα ποιήματα κατέσχετε ὅλα εἶνε ἐδικά μου, καὶ οὐδενὸς ἄλλου· βεβαίῳ ὑμᾶς, ὅτι πρὸ ἐτῶν παρέβλεψα τὸ ἀτομικὸν μου συμφέρον, ἀφοσιωθείς εἰς μόνον τὰ ἐθνικόν· ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ματαιωθῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ σκοποῦ μου εἰς μέρη ἐπικίνδυνα καὶ βάρβαρα, ἀπεφάσισα νὰ καταφύγω εἰς κράτος ἰσχυρὸν, χριστιανικόν, σοφόν, φιλόφθωρον, καὶ φιλελληνικόν (οἶον τὸ

Ἀυστριακὸν), ὅπου συνέγραψα ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὸ ἔθνος μου, χωρὶς νὰ προξηγήσω καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμονῆς μου παραμικράν ψυχρότητα εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς κυβερνήσεως, ἐκδίδων αὐτὰ μὲ πολλὴν μυστικότητα καὶ προσοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐξωτερικῆς ὑπονοίας· ἀλλ' ἐάν ἤδη συνέλαβέ με ἡ Κυβέρνησις διὰ προδοσίας, τοῦτο θεωρῶ ὡς τῆς ἐνεστώσης πολιτικῆς συμπεριφορᾶς ἀποτέλεσμα, δὲν δύναμαι ὅμως ἀφ' ἐτέρου νὰ πεισθῶ ὅτι ὁ φιλάνθρωπος αὐτοκράτωρ δὲν ἐπιθυμεῖ τὴν ἐλευθερίαν ἐνὸς ἀρχαίου ἐνδόξου ἔθνους, ἤδη δὲ δεινοπαθοῦντος, καὶ ἐλεεινοῦ· δὲν ἀγνοεῖ ὅτι οἱ πολυχρόνιοι ἀγῶνες καὶ θυσίαι τοῦ ἔσωσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καὶ τὴν Δύσιν· δὲν ἀρνεῖται, ὅτι αἱ σοφαὶ γνώσεις τῶν προπατόρων τοῦ ἐφώτισαν ἅπασαν τὴν Εὐρώπην· διὰ ταῦτα τρέφει χρηστὰς ἐλπίδας τὸ ἔθνος μου εἰς τὴν δικαιοσύνην καὶ φιλανθρωπίαν τῆς Μεγαλειότητός του, καὶ πολλῶ μᾶλλον, διότι καὶ τὸ κράτος τοῦ οὐκ ὀλίγους κινδύνους καὶ αἱματοχυσίας ὑπέστη πολλάκις ὑπὸ τοῦ βαρβάρου καὶ ἀντιχρίστου τυράννου, τοῦ ὑπὸ βαρὺν ζυγὸν καταθλίβοντος ἤδη τὸ ἔθνος μου· Εὐχόμενος καὶ ἐγὼ νὰ ἴδω τὸ ἔθνος μου ὑπὸ χριστιανικὴν βασιλείαν ὠφειλον νὰ γράψω ὅσα ὁ ὑπὲρ πατρίδος ζῆλος μὲ ὠδήγει κατὰ τοῦ ἀντιχρίστου· ἐάν ὅμως ὁ θεὸς ἐνθουσιασμός μου παρεξηγηθῇ, καὶ ἐπομένως καταδικασθῇ, τοῦτο δὲν μὲ φοβίζει διόλου, οὔτε ὁ θάνατος μὲ τρομάζει, διότι μυριάδες ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἐθυσιάσθησαν, οἱ δὲ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐπραγματοποίησαν τὴν παραδειγματικὴν διαγωγὴν τῶν πραγμωστέρων. ».

Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀνακριταὶ ἐκινήθησαν εἰς συμπάθειαν· οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ νομάρχου ἐδάκρυσαν· ἡ ἀνάκρισις διεκόπη, καὶ οἱ δυστυχεῖς ὑπάλληλοι, κατ' ἀνωτέραν διαταγὴν ἐκπληροῦντες καθήκον ἀπέβδον πρὸς τὰ φρονήματά των, εὐήλπισαν τὸν Ῥήγαν μὲ τὴν πιθανὴν χάριν τοῦ αὐτοκράτορος (').

Ἡ Πύλη δὲν ἔπαυε πάντα κινεῖσα λίθον κατὰ τοῦ Ῥήγα, καὶ ἡ ἐν Βιέννῃ πρεσβευτὴς αὐτῆς Τυπάλδος, ἐκπληρῶν τὰς διαταγὰς αὐτῆς ἐματαίωσε τὰς παρὰ τῇ αὐτῇ ἐνεργείας τῶν φίλων τοῦ Ῥήγα. Ὅθεν διετάχθησαν αἱ ἐν Τεργέστη ἀρχαὶ ἵνα πέμψωσιν εἰς Βιέννην τὸν Φεραῖον, μετὰ τοῦ ἐνοχοποιουμένου συνεταίρου Ἀντωνίου Κορω-

(') Ὁ Νομάρχης Πετόγκης, Οὐγγρος τὸ γένος, τοσαύτην ἡσθάνθη πρὸς τὸν Ῥήγαν συμπάθειαν, ὥστε ἐκράτησε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ εὐρεθεῖσαν μεταξὺ τῶν κατεσχθέντων ζωηρίων.

νιοῦ. Ἀπελπισθεὶς περὶ τῆς σωτηρίας ὁ Ῥήγας ἐπειράθη αὐτοκτονίαν,¹ καὶ ἐνέπηξε τρεῖς μαχαίριδιόν τι εἰς τὴν κοιλίαν του· ἀλλ' ἡ σμικρότης τοῦ φονικοῦ ὄργάνου, τὸ πᾶχος τῆς κοιλίας, καὶ ἡ ταχεῖα συνδρομὴ τῶν φυλάκων ἐματαίωσαν τὴν ἡρωϊκὴν πρόθεσίν του. Διὰ φροντίδος τῶν ἀρχῶν θεραπευθεὶς ἀπὸ τῶν τραυμάτων ἐστάλη εἰς Βιέννην καὶ ἐβλήθη ἐν εἰρκτῇ, ὅπου προηγουμένως συλληφθέντες ἐστέναζον οἱ συνέταιροι Δημήτριος Ζηκαῖος ἱατρός Ἰωαννίτης, Ἀργέντιος Χῖος, Τουρούτζιας Κοζανίτης, Κανδηλάπτης, καὶ οἱ τυπογράφοι ἀδελφοὶ Μαρκίδαι Πούλλου. Ἄλλαι δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐγένοντο ἀναχρίσεις, καὶ οἱ φυλακισμένοι ἐδείξαν σταθερὸν καὶ ἀτρόμητον χαρακτῆρα, καταφρονήσαντες παντὸς κινδύνου χάριν τῆς πατρίδος.

Μετ' ὀλίγον ἡ Αὐστριακὴ ἐνδίδουσα εἰς τὰς ἐπανειλημμένας τῆς Τουρκίας αἰτήσεις, παρέδωκεν εἰς αὐτὴν τὸν Ῥήγαν μετὰ ὀκτῶ συνεταίρων, ἐξορίσασα τοὺς ἄλλους εἰς Τρανσυλβανίαν καὶ ἄλλαχού. Ὁ Μηνύτωρ τῆς Γαλλίας (An VI, N° 271) ὁμιλεῖ οὕτως ἐξ ἀνταποκρίσεως τοῦ Σεμλίνου. « Εἶδομεν διερχομένους ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης τοὺς Ἑλληνας. Ἦσαν ἀνὰ δύο δεδεμένοι, καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ 24 στρατιωτῶν, δύο δεκανέων, ἑνὸς ἀνωτέρου ἀξιωματικοῦ, καὶ ἑνὸς πολιτικοῦ ὑπαλλήλου. Ψυχὴ τοῦ διοργανισθέντος Ἑλληνικοῦ κινήματος εἶνε ὁ Ῥήγας, μέχρι παραφορᾶς ἐνθουσιασμένος εἰς ἀπολευθέρωσιν τῆς δυστυχοῦς πατρίδος του, ἄλλοτε κατοικουμένης ὑπὸ ἐλευθέρων ἀνδρῶν· ὀλίγον πρὸ τῆς συλλήψεώς του, ὥσει εἰδοποιηθεὶς ὑπὸ προαισθημάτων ἀπεμακρύνθη τῆς Βιέννης, ἀλλὰ συλληφθεὶς εἰς Τεργέστην ἀπεπειράθη αὐτοκτονίαν δι' ἐγχειριδίου ὁ βραχίων ἐπρόδωσε τὴν θέλησίν του, καὶ τὸ κτύπημα δὲν ὑπῆρξε θανάσιμον. Εὐρίσκεται· οὗτος μεταξὺ τῶν ὀκτῶ συλληφθέντων Ἑλλήνων, ἐξ ὧν οἱ μὲν πέντε θὰ παραδοθῶσιν εἰς τὴν Πύλην, οἱ δὲ τρεῖς ἕτεροι, ὡς ὑπήκοοι τῆς Αὐστρίας, κατεδικάσθησαν εἰς ισόβιον ἐξορίαν. Ὁ Ῥήγας δὲν ἦτο μόνος ἐπὶ κεφαλῇ τῆς συνωμοσίας· ἰσχυρῶς ἐβοηθεῖτο ὑπὸ τοῦ Μαυρογένη ἀνεψιοῦ τοῦ περιφήμου βοεβοδα. Ἄλλ' ὁ Μαυρογένης ἀναχωρήσας κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς Γαλλίαν, ἡσυχάζει νῦν εἰς Παρίσιους, ἐνῷ ὁ ἀτυχὴς Ῥήγας βαδίζει εἰς τὰς βασάνους ».

Ὁ Πασβάνογλους μαθὼν τὰ λυπηρὰ συμβάντα κατέλαβεν ὅλας τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ στενωποὺς μετ' ἐνόπλου δυνάμεως, ἵνα σώσῃ τὸν Ῥήγαν τοῦ κινδύνου ('). Οἱ Αὐστριακοὶ παρέδωκαν αὐτὸν μετὰ

(') Ὁ Ἀλήπασας τῶν Ἰωαννίνων ἅμα μαθὼν τὴν πρᾶξιν τοῦ Ῥήγα εἰς τὸν

τῶν ἐξ συνοπαδῶν εἰς τὸν πασάν τοῦ Βελιγραδίου, ὅστις μαθὼν τὰς προετοιμασίας τοῦ Πασβάνογλου, κατὰ διαταγὴν τῆς Πύλης ἀπεφάσισε νὰ τοὺς θανατώσῃ ἐκεῖ, μὴ θέλων νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν ἀποστολὴν διὰ χωρῶν, ἐν αἷς μεγίστη ἦτο τοῦ ἀντάρτου τοῦ Βιδινίου ἡ δύναμις καὶ ἐπιρροή.

Ὅθεν προσποιηθείς, ὅτι ἐμελλε νὰ πέμψῃ τοὺς καταδίκους εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ τοῦ Δουνάβεως, διέταξεν ἵνα ἐκβάλλωσιν αὐτοὺς τῆς εἰρκτῆς ἀνὰ ἓνα καὶ πνίγωσιν εἰς τὸν ποταμόν. Τελευταῖος, καὶ ἔβδομος τὸν ἀριθμὸν ἔμεινεν ὁ Ῥήγας, ὅστις ἐκβληθείς τοῦ δεσμωτηρίου ἐνόησε τὸν σκοπὸν τῶν βαρβάρων. Ταῦρξός τις ἠθέλησε νὰ σύρῃ αὐτὸν βαρβαρικῶς, πλὴν διὰ μιᾶς ῥωμαλέας πυγμῆς τοῦ ἥρωος ἔπασσε χαμαὶ ἡμιθανής. Μαθὼν τοῦτο ὁ πασὰς διέταξε νὰ τὸν φανεύτωσιν ἐντὸς τῆς εἰρκτῆς διὰ πυροβόλου ὅπλου, ρίπτοντες τὸν νεκρὸν εἰς τοῦ Ἰστρου τὰ ρεύματα. Δύο Τοῦρκοι εἰσῆλθον, ἀλλὰ πρὶν διευθύνωσι κατ' αὐτοῦ τὰ πιστόλας των, ὁ ἐθνομάρτυς, ἀτάραχος ἀνέκραξεν ἐν Τουρκικῇ διαλέκτῳ. « Οὕτως ἀποθνήσκουν τὰ παλληκάρια ἀρκετὸν σπῶρον ἔσπειρα· θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ βλαστήσῃ, καὶ τὸ γένος μου θὰ συνάξῃ τὸν γλυκὺν καρπὸν ».

Οἱ δῆμιοι ἐπυροβόλησαν, καὶ ὁ Ῥήγας ἔπασσε νεκρὸς (1798) (1).

Ὁδυνηρὰν ἐντύπωσιν ἐπροξένησε καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατος τοῦ Φεραίου. Ὁ Κοραῖς δημοσιεύσας τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν ἐξετόξευσε πικρὰς ἀράς κατὰ τῆς παραδούσης τὸν ἐθνομάρτυρα εἰς τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως, προτρέπων τοὺς ἐν αὐτῇ ἐμπορευομένους Ἕλληνας ἵνα ἐγκαταλείψωσι τὸ ἐπάρατον αὐτῆς ἔδαφος· ὁ δὲ φιλελεύθερος Ἰωαννίτης Σπυρίδων Σπάχος ἐκδούς ἐν Ἀλ-στελοδάμῳ τὴν Ἑλληνικὴν Νομαρχίαν ἡ λόγους περὶ ἐλευθερίας, ἀφιέρωσε τὸ πόνημα εἰς τὸν τύμβον τοῦ Ῥήγα, περὶ οὗ μακρὸν ποιεῖται λόγον ἐν τοῖς προλεγομένοις καὶ τῷ κεμένῳ (2).

φατράκην τοῦ Βελιγραδίου, δι' ἐπίτηδες τυχυρόμου παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τῷ ἐξαποστείλῃ τὸν Ῥήγαν, ἄδηλον διὰ τίνα σκοπὸν· ἑτεροὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φάλαρς τῆς Ἡπέρου, πάσχων τάτε, δὲν ἐξήτησε τὸν Φεραῖον, ἀλλὰ τὸν συνεταῖρον καὶ φυγατὰδικον αὐτοῦ Δημήτριον Ζηκαῖον, ἱατρὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων

(1) Χρ. Περβαῖθοῦ, Βιογραφία Ῥήγα Φεραίου. Ἐν Ἀθήναις 1860. Παράβ. τοῦ αὐτοῦ Πολεμικὰ Ἀπομνημονεύματα—Nicolopulo, vie de Rhigas.

(2) Ὁ Ῥήγας συλλαβὴν τὴν ἰδεάν τῆς καλιγγενεσίας, εἶχε χαράξαι καὶ Σφραγίδα Ἑθνικὴν, δι' ἧς ἐσφραγίζοντο τὰ πρὸς τοὺς μεμνημένους ἔγγραφα. Εἶχε δὲ αὕτη περιφέρειαν ἴσην ταλλήρῳ· ἐν τῷ θρεπῷ ὑπῆρχον πλῆγίως τρεῖς ῥόπαλα καὶ

Συγγράμματα.

— Ἀπάνθισμα Φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους καὶ φιλομαθεῖς Ἕλληνας, ἐκ τῆς Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς διαλέκτου ἐρανισθὲν παρὰ τοῦ Ῥήγα Βελεστένλῃ Θετταλοῦ. Βιέννη 1790.

— Σχολεῖν τῶν Ντελικάτων ἐραστῶν, ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ. Βιέννη 1790.

— Νέου Ἀναχάρσιδος Τόμος Δ'. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Τὰ μὲν πρῶτα κεφάλαια (32—34) μετεφράσθησαν ὑπὸ Γ. Βεντότη, τὰ δὲ ὑπόλοιπα (35—39) ὑπὸ τοῦ Ῥήγα ἐπιτηρήσαντος καὶ τὴν ὅλην ἔκδοσιν.

— Ὁ Ἡθικὸς Τρίπους. Τὰ Ὀλύμπια δῶμα τοῦ ἀββᾶ Μεταστασίου, μεταφρασθὲν εἰς τὴν ἡμετέραν δι᾿ ἑλέκτον. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Συνεξεδόθησαν ἡ Βοσκοπούλα τῶν Ἀλπεων ποίημα τοῦ Μαρμონτέλ, μεταφρασθὲν διὰ στίχων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ῥήγα, καὶ ὁ Πρῶτος Ναύτης, ποίημα τοῦ Γερμανοῦ Γεσνέρου, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ συνεταίρου αὐτοῦ Ἀντωνίου Κορωνιοῦ).

— Ὑμνοι. (Ἐξεδόθησαν τῷ 1797 κρύφα ἐν Βιέννῃ· τῷ δὲ 1814 μετὰ προσθήκης ὠδῶν τινων καὶ ἄλλων ἐν Ἰασίῳ. Εἰς δ' ἐξ αὐτῶν θούριος ἐτυπώθη ἐν Κερκύρᾳ περὶ τὸ 1809.

— Χάρτα τῆς Ἑλλάδος, ἐν Βιέννῃ.

— Στρατιωτικὸν Ἑγκόλπιον. — Προσωρινοὶ πολιτικοὶ κανονισμοί. (Ἐτυπώθησαν λάθρα ἐν Βιέννῃ).

Γεώργιος Ζαδίρας.

Ἐγεννήθη τῇ 28 Μαΐου 1744 ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ πατρός μὲν Ἰωάννου, μητρός δὲ Ἀγνῆς. Τετραέτης ἤρξατο νὰ διδάσκηται τὰ στοιχειώδη μαθήματα παρὰ τῷ πρὸς μητρός θείῳ αὐτοῦ Μιχαὴλ Παπαγεωργίῳ, ὕστερον δὲ τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαὴλ Σιατιστεῖ, καὶ Νικολάῳ Βάρκοσῃ. Μετὰ ταῦτα (1760) καταλιπὼν τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγαρίαν, καὶ ἡσπάσθη τὸν ἐμπορικὸν βίον. Ἐν ἔτει 1770 εἰς Κολωνίαν διατρίβων ἡκροάσθη τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῆς φιλομαθείας οἰστροηλατούμενος συνεκρότησε ἀξίολογον βιβλιοθήκην, δι' ἣν κατηνάλωσεν ὑπὲρ τὰ πεντακισχίλια φλωρίνια ⁽¹⁾. Καίτοι δὲ ἀπησχολημένος ὢν εἰς τὰ τοῦ ἐμπορίου ὁ Ζαδίρας ἐδαπάνᾳ τὸν ὑπολειπόμενον χρόνον πρὸς συγγραφάς, ἀναδειχθεὶς εἰς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ χρησιμωτέρων λογίων τοῦ ἔθνους. Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων τὸ ἐπιγραφόμενον « Νέα Ἑλλάς » κατέχει περιφανῆ θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς νεωτέρας ἡμῶν φιλολογίας, καὶ οὕτως εἰπεῖν θεωρεῖται ὡς τὸ ἀξιολογώτερον

φ' ἐκάστου τούτων τρεῖς στυγαί· εἰς τὴν περιφέρειαν ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν « Ὑπὲρ Πίστewος, Πατρίδος, Νόμων, καὶ Ἐλευθερίας ».

(1) Ἐκ τῆς ἐν τῇ Νέᾳ Ἑλλάδι αὐτοβιογραφίας.

μνημειον αὐτῆς, διότι καὶ πρῶτόν ἐστι κατὰ τὸ εἶδος, καὶ πολυτίμους ἀπεθησαύρισεν ἐν αὐτῇ ὁ πολυμαθέστατος καὶ φιλοπονώτατος ἀνὴρ βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ προγενεσέρων καὶ συγχρόνων λογίων, μετὰ τακτικῆς ἀπαριθμήσεως τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐκδόσεων.

Ἀπεβίωσεν ὁ Γεώργιος Ζαβίρας ἐν Πέστη τῇ 28 Αὐγούστου 1804.

Συγγράμματα.

— Ἱατρικαὶ παραινέσεις, μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ Οὐγγρικοῦ. Ἐν Πέστη 1787.

— Ὀνοματολογία Βοτανικῇ τετράγλωσσος. Ἐν Πέστη 1787.

— Δημητρίου Καντεμῖρου, ἀξιομνημόνευτα ἐν Βλαχίᾳ συμβεβηκότα, μεταφρασθέντα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1795.

— Ἱερὰ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Πέστη 1787, ἀνετυπώθη δις ἐν Βιέννῃ, καὶ ἐν Βούδῃ.

Ἀνέκδοτα.

— Νέα Ἑλλάς, ἥτοι ἱστορία τῶν πεπαιδευμένων Ἑλλήνων, τῶν μετὰ τὴν θλιβεράν τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασιν ἀκμασάντων καὶ τὴν προδεδηκυῖαν καὶ ψυχρῶραγοῦσαν Ἑλλάδα τοῖς αὐτῶν πόνοις τε καὶ ἰδρώσιν, ὡς οἶόν τε ἦν ἀντιπελαργησάντων καὶ ἀναξωपुरησάντων, ἐν ἧ καταλέγονται καὶ πάντα σχεδὸν τὰ συγγράμματα αὐτῶν, καὶ ποῦ καὶ πότε καὶ ποσάκις ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ ἀνέκδοτα ἐν τίσιν βιβλιοθήκαις τῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Ἑλλάδος ἐναπόκεινται, συνερανισθεῖσα ἐκ διαφόρων Ἑλλήνων, Λατίνων, Γάλλων, Γερμανῶν, Ἰταλῶν, Οὐγγρων συγγραφέων, ἅμα δὲ ἐξ ἰδίας ἀναγνώσεως πολλῶν συγγραμμάτων, ἐκδοθέντων τε καὶ τύποις ἔτι ἀνεκδότων, ἐν τάξει χρονολογικῇ τεθείσα, παρὰ Γεωργίου Ἰωάννου Ζαβίρα, τοῦ ἐκ Σιατίστης τῆς Μακεδονίας (¹).

— Σύνταγμα περὶ τῆς ἐνώσεως καὶ κράσεως τοῦ ἱεροῦ ποτηρίου τῆς θείας εὐχαριστείας, κατὰ Ἰωσήφ Βανδάλε καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ λεγόντων, οὗ ἡ κράσις αὕτη ἦν πάντῃ ἄγνωστος τῇ ἀρχαίᾳ ἐκκλησίᾳ, ἐξ οὗ συμπεραίνουσιν ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία παραφθείρει τὴν ὕλην τοῦ μυστηρίου.

— Ἐπιτομὴ ἐλληνικῆς ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ θανάτου Κλεοπάτρας, τῆς βασιλείσης τῆς Αἰγύπτου.

— Περιήγησις ἐκ Βιέννης εἰς Μοραβίαν, Βοημίαν, Σαξωνίαν, καὶ Βορυσθίαν ἐν ἔτει 1800.

— Ἐγχειρίδιον χρονολογικὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ πολιτικὸν, περιέχον τὴν ἀπὸ κτίσεως κόσμου χρονολογίαν, τὴν σειρὰν τῶν Πατριαρχῶν τῶν πέντε Ἀποστολικῶν θρόνων, καὶ σειρὰν τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, τὴν σειρὰν πασῶν τῶν οἰκουμενικῶν καὶ τοπικῶν συ-

(¹) Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως τὸ πρωτόγραφον παρεδόθη εἰς Ἀνθιμον τὸν Γαζῆν πρὸς ἔκδοσιν. Ἐκ τούτου δὲ μετέβη εἰς χεῖρας τοῦ κυρίου Κ. Ἀσωπίου καὶ Θεοκλ. Φαρμακίδου, δὲ ἀποθανὼν τὸ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Δημοσίαν Βιβλιοθήκην, ἐνθα ἔξυρίσκεται. Ἐκ τοῦ πολυτίμου τούτου χειρογράφου παρελάβομεν ἀρκετὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις περὶ διαφόρων λογίων, ὡς ἐν ἐκάστῃ βίῃ ὑποσημειούμεν.

νόδων, ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν, τῶν αἵρεσιάρχων, τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων εἰς τὸν χριστιανισμόν, καὶ τὴν σειρὰν τῶν βασιλείων τῶν ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην ἔθνων.

— Ἱστορία τοῦ θησαυροῦ, ὅστις εὗρέθη τὴν νῦν νωστὶ εἰς τὸ ἐν Στυρία μοναστήριον τὸ λεγόμενον Μαρία Τζέλ, διὰ στίχων.

— Ἰωάννου Καλθίνου βίος ἐρασιθεὶς ἐκ διαφόρων Λατίνων, Γάλλων, καὶ Γερμανῶν συγγραφῶν.

— Διατριβὴ περὶ τοῦ ἱεροῦ Στέμματος τῆς Οὐγγαρίας.

— Σύμμικτα ἱερὰ, ἐν οἷς περὶ σωτηρίας τῶν αἰρετικῶν, περὶ τοῦ τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, περὶ τῆς εἰκόνης τοῦ πατρὸς, περὶ τῶν Κολύβων, περὶ τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων, περὶ ἀναχειροτονίας, περὶ ἀναβαπτισμοῦ νηπίων, περὶ τῆς τοῦ Κλωπᾶ Μαρίας, καὶ περὶ τοῦ αὐτεξουσίου.

— Πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως, περιέχουσα κατὰ σειρὰν τὸν βίον ἐκάστου Πατριάρχου ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Ἐτέρη ἀπὸ τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ ἔτους 1600.

— Βιβλιοθήκη πολεμικὴ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, τῶν κατὰ Λατίνων γραφάντων περὶ πάντων τῶν ἀμφισθητούμενων δογμάτων τε καὶ ἐθίμων, περὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν, περὶ τῶν ἐκδοθέντων καὶ ἀνεκδότων ἀντιγράφων, ἥτις ὅμως ἔμεινεν ἀτελής μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

— Περὶ τῆς νηστείας τῆς τετράδος καὶ σαββάτου, ἀφιερωθείσα πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ παναιδεσιμώτατον Ἀλέξανδρον Βαρκότση (οὐγγροελληνιστὴ).
Μεταφράσεις ἀνέκδοτοι.

— Μέθοδος Ἀστρογνομίας, διδάσκουσα τὴν ἄνυσ σφαίρας ἢ πίνακος οὐρανοῦ γινῶσιν τῶν διασημοτέρων ἀστέρων τῶν ἐν τῇ τῆς Οὐγγαρίας ὀρίζοντι φαινομένων* (ἐκ τῆς λατινικῆς).

— Διάλεξις σύντομος καὶ εἰλικρινὴς περὶ τοῦ γένους τῶν Σέρβων, τῶν κακῶς λεγομένων Ῥασκιανῶν. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Βιβλιοθήκη πολεμικὴ, διαλαμβάνουσα περὶ πάντων τῶν διδασκάλων τοῦ γένους ἡμῶν, οἵτινες κατὰ τῆς τῶν Λατίνων δόξης συνέγραψαν περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Στοιχεῖα Γεωγραφίας, ἥτοι μέθοδος σύντομος πρὸς κατάληψιν τῶν πρώτων ἀρχῶν τῆς Γεωγραφίας (ἐκ τοῦ λατινικοῦ).

— Κορηλίου Νέπωτος, περὶ τῶν ἐπιστήμων στρατηγῶν Ἑλλήνων (ὁμοίως).

— Ἀρχαῖα ἀπομνημονεύματα, ἥτοι τρία κατὰ Λατίνων συγγράμματα, τοῦτέστι Μιχαὴλ τοῦ Κηρυλαρίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Κλήμεντος Ἀρχιεπισκόπου Ἀχριδῶν, καὶ Νικήτα Σιτηθᾶτου κατὰ τῶν λατινικῶν ἀζύμων. (ὁμοίως).

— Ἱστορία τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἔθνων εἰς τὸν χριστιανισμόν ἐν τε τῇ Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ, Ἀφρικῇ τε καὶ Ἀμερικῇ (ὁμοίως).

— Ἰωάννου Κομενίου γραπτὸς λόγος. (ὁμοίως ἐκ τῆς λατινικῆς μετὰ καὶ Οὐγγρικῆς παραφράσεως).

— Συνοπτικὰ ἀξιωματικὰ συμβεβηκότα τοῦ Ῥωσσοτουρκικοῦ πολέμου τῶν ἐτῶν 1769 καὶ 1770. (ἐκ τῆς γαλλικῆς).

— Ἱστορία Στεφάνου τοῦ Μικροῦ, τοῦ τρίτου ψευδοπέτρου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας. (ὁμοίως ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

— Θεολογία ἀστρονομικὴ, ἥτοι ἀπόδειξις τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν προσόντων τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς ἐρεύνης καὶ περιγραφῆς τῶν οὐρανῶν. (ὁμοίως).

— Ἱστορία χρονολογικὴ τῶν Παπῶν ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου μέχρι Πίου τοῦ ε'. (ἐκ τῆς γερμανικῆς).

— Ἐλευθερίου τινος καὶ ἀπροσωπολήπτου Οὐγγρου διάγνωσις τοῦ ζητήματος περὶ τοῦ: Εἰς τίνα ὑπόληψιν πρέπει νὰ ᾖναι οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, μεταξὺ τῶν ἐκεῖ κατοικοῦσων λοιπῶν γενεῶν, καὶ τίνα συνάφειαν ἔχουσι μετὰ τῶν Σέρβων· (ὁμοίως ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μετὰ πλείστων ὑποσημειώσεων).

— Διατριβὴ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ ἐτέρων τινῶν γλωσσῶν, συγγραφείσα οὐγγρικῶς παρὰ Ἰωσήφ Καψάλη

— Πολιτικὴ κατάστασις τῆς Οὐγγαρίας (ἐκ τῆς οὐγγρικῆς).

— Διάλογοι οὐγγρικοὶ, καὶ ἀπλοελληνικοί.

Εἶχεν ὁ Γεώργιος ἀδελφόν, ἐπίσης λόγιον, τὸν Κωνσταντῖνον Ἰωάννου Ζαβίραν, ὃς τῷ 1787 ἐν Πέστη διατριβῶν ἐδαπάνησε καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐκδοσιν δύο συγγραμμάτων τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἰωάννης Ῥίζος (').

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐν τῇ πατρίδι παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Εὐρώπην, ἔνθα ἀνηγορεύθη ἱατροφιλόσοφος. Ἀπέθανε περὶ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος. Περὶ τοῦτου λέγει ὁ ἐν 1792 ἐκδοὺς τὴν Βοσπορομαχίαν τοῦ Μομάρς Κήρυκος ὁ Χαιρέτης. « ἄνθρωπος εἰς τὴν ἱατρικὴν ἐμπειρίαν καὶ ἐπιστήμην οὐδενὸς δεύτερος, εἰς τὴν εἰλικρίνειαν δὲ τοῦ ἥθους, εἰς τὴν καθαρότητα πάντων ὑπέρτερος. Ἀνθρώπον τὸν ὁποῖον ἔκλαυσαν στερηθέντες οἱ ὁμογενεῖς, καὶ τοσοῦτον ἐλυπήθησαν θανόντα, ὅσον ζῶντα ἐθαύμασαν καὶ ἐτίμησαν καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι. Ἀνθρώπος τοῦ ὁποίου ἔνδοξον ἐνθύμησιν ἄφησε γραμμένην ὁ σοφὸς Πιβάτης εἰς τὸ πολυμαθὲς καὶ πάνσοφον λεξικόν, τὸ ἐκδοθὲν εἰς Βενετίαν κηρύττωντάς τον ὡς εὐρέτην τῆς Ποσειδονίου μηχανῆς, μὲ τιμὴν μεγάλην τοῦ γένους μας. Καὶ ἄνθρωπος εἰς ἓνα λόγον, εἰς τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον ὁ τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ἀγγλοβρεττανικῆς βασιλείας, ὁ ἐξοχώτατος Πόρτερ ἔφθασε νὰ εἰπῇ μεγάλη τῇ φωνῇ οὕτως· « ἔστερήθημεν ἓνα ὑποκείμενον, τοῦ ὁποίου χρόνοι πολλοὶ πρέπει

(') Ἐπωνομάζετο Μανές.

« γὰ περάσουρ ὥστε γὰ ἀξιώθῃ τῶν Ῥωμαίων τὸ γένος γὰ λάβῃ
» δεύτερον! ».

Ὁ ἐν λόγῳ Ῥίζος συνεδέετο φιλικῶς πρὸς τὸν Μομάρς, πρῶτον διερμηνέα τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Αὐστριακῆς πρεσβείας, εἰδημονέστατον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ στιχουργὸν οὐχὶ τῶν εὐκαταφρονήτων. Οὗτος καταληφθεὶς ὑπὸ μεγάλης μελαγχολίας, διὰ τὸν θάνατον τῆς νεαρᾶς συζύγου του, συνεβουλεύθη τὸν Ῥίζον, ὅστις τῷ συνέστησεν ὡς μόνον ἀλεξιτῆριον φάρμακον τὴν ποίησιν. Συνεπεία τῆς συμβουλῆς ταύτης ἔγραψεν ὁ Μομάρς τὴν Βοσπορομαχίαν, ποίημα πλήρες μελαγχολίας, ὅπερ ἐδημοσίευσε προτάζας ἐπιστολὴν διὰ στίχων πρὸς τὸν φίλον του ἱατρόν.

Ὁ Ζακύνθιος Κορνήλιος ἐξεργῶνσεν ἐπιτάφιον εἰς τὸν ἐν λόγῳ Ῥίζον, ὅστις κατ' αὐτὸν συνέγραψε καὶ Ἐπιτομὴν Χρονολογίας (¹).

Χαρβούρης.

Α'. Μαρίνος ὁ κόμης. Ἐγενήθη ἐξ εὐγενῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος ἀπέστειλεν αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βονωνίας πρὸς ἐκπαίδευσιν. Ἐνταῦθα, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν γονέων του, ἀπαιτούντων τὴν ἐκμάθησιν τῆς προσοδοφόρου νομικῆς ἐπιστήμης, κατέγινεν ἐξ ἰδιαζούσης κλίσεως εἰς τὰ φυσικομαθηματικά, ἐπιδοθεὶς πρὸ πάντων εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς. Μετὰ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων ἐπανεστρεψεν ὁ Μαρίνος εἰς Κεφαλληνίαν. Ἐντεῦθεν μετ' οὐ πολὺ ἐκ δυσαρκειάς πρὸς τὴν ἐν τῇ πατρίδι του δεσπόζουσαν Ἐνετικὴν ἐξουσίαν, ἐκουσίως ἐξωρίσθη καὶ ὑπὸ τὸ πλαστῶνυμον. Λάσκαρις μετέβη εἰς Ῥωσσίαν. Ἐνταῦθα εὐρὼν τοὺς συμπατριώτας του Μελισσηνοὺς μέγα ἰσχύοντας παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Αἰκατερίνης Β' (²), ἔτυχεν εἰμενοῦς δεξιώσεως, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν γενναιοφρόνα αὐτοκράτειραν, ἐπαξίως ἐτιμήθη ὀνομασθεὶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ μηχανικοῦ.

(¹) Δόγοι Ἰωάσαφ Κορνηλίου, Τόμ. Β', σελ. 181—8.

(²) Πέτρος Μελισσηνὸς Κεφαλλὴν διάσημος στρατηγὸς τοῦ μηχανικοῦ, καὶ Ἰωάννης αὐτάδελφος αὐτοῦ πρόεδρος τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου. Ὁ Μαζαράκης οὕτως ἐκτίθεισι τὰ περὶ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Αἰκατερίνης τοῦ Χαρβούρη· ἐξ ἐπιστολῶν ὅμως αὐτογράφων τοῦ Πέτρου Μελισσηνοῦ, ἃς εἶδαν ἐν Κεφαλληνίᾳ καταδεικνύται, ὅτι ὁ Χαρβούρης οὐ μόνον δὲν συνεστήθη εἰς Αἰκατερίνην ὑπὸ τοῦ Μελισσηνοῦ ἀλλ' οὔτε μετέπειτα προσωπικῶς ἐγνωρίσθη μετ' αὐτοῦ.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ μεγαλουργὸς τῆς Ἀρχτοῦ Σεμίραμις εἶχε συλλάβει τὴν ιδέαν ἀνεγέρσεως μεγάλου ἀνδριάντος Πέτρου τοῦ Μεγάλου. Τὸ ἔργον ἀνετέθη εἰς τὸν περιφήμον Γάλλον ἀνδριαντοποιὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐσχεδίασε τὸν αὐτοκράτορα ἑφίππον καὶ καταπατοῦντα ὄφιν ζητοῦντα νὰ κωλύσῃ τὴν πρόοδόν του. Ἡ ἐπίνοια τοῦ Φαλκονέτου ἐπευφημίσθη παρ' ὅλης τῆς αὐλῆς, καὶ τὸ σῶμα τῶν μηχανικῶν διετάχθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Μπέτζκ νὰ προτείνῃ τὰ σχέδια τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς, εἰς ἣν ἔμελε νὰ χυθῇ ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὴν θέλῃσιν καὶ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀνδριαντοποιοῦ. Ἐκ τῶν πολλῶν παρουσιασθέντων ἐνεκρίθη τὸ σχέδιον τοῦ Ἑλλήνος μηχανικοῦ, εἰ καὶ ὁ φθόνος τῶν ἀποτυχόντων συναδέλφων ἔψεγεν αὐτὸ ὡς παράτολμον καὶ μὴ διαρκές. Ὁ Φαλκονέτος εἶχε τὰ πάντα τελειώσει διὰ νὰ φυλαχθῇ ὅμως ἡ φυσικὴ ἀρμονία μεταξὺ τοῦ ἀνδριάντος, τοῦ βάρθρου, καὶ πρὸ πάντων τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἀνηγείρετο τὸ μνημεῖον, ἔλεγεν ὅτι πάντα τ' ἀπαρτίζοντα ἐν συνόλῳ αὐτὸ ὥρηναι νὰ καταδεικνύωσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἥρωος· ὅθεν καὶ δὲν παραδέχεται νὰ θέσῃ τὸν ἀνδριάντα ἐπὶ συνήθους βάρθρου, ἀλλ' ἐξήτει νὰ κατασκευασθῇ ὡς τοιοῦτον δυσανάβατος καὶ βραχύδης λόφος. Πολλοὶ περὶ τούτου ἐγένοντο προτάσεις πρὸς τὸν ὑπουργόν, ἀλλ' οὐδεμίᾳ πύχαισται τὸν Φαλκονέτον, ὅστις ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε νὰ κατασκευάσῃ τὸ βάρθρον μετὰ διαφόρους ὀγκώδεις λίθους συναρμολογημένους διὰ σιδήρου καὶ ὀρει-
χάλλου.

Ἀλλ' ὁ Χαρθούρης ἀντέτεινεν εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ περιφανοῦς ἀνδριαντοποιοῦ ἀποδεικνύων, ὅτι ἔνεκα τοῦ ὕψους τοῦ κλίματος τὰ συνθέοντα μέταλλα ἤθελον ὀξειδωθῇ, καὶ τὸ βάρθρον ἀποσυντεθῇ· ἐπειδὴ ὅμως ἐθεωρεῖτο ἀδύνατος πᾶσα ἄλλη θεραπεία ἐνεκρίθη, μὴ ὅλας τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ Μαρίνου, ἡ πρότασις τοῦ Φαλκονέτου. Ὁ Ἕλλην μηχανικὸς δυσφορῶν ἐκίνησε πάντα λίθον πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ μελετωμένου, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ἐντὸς μιᾶς λίμνης εὕρισκετο ὀγκώδης μονόλιθος ὑπερβαίνων κατὰ τὸ μέγεθος τὸ σχεδιασθὲν βάρθρον, καὶ ἀναγνωρίσας τοῦτον ὡς καταλληλότετον προέτεινε τὴν μετακόμισίν του· ἀλλ' ἡ πρότασίς του δὲν ἔτυχεν αἰσίας ἀκροάσεως, καὶ διὰ τὸ ὀγκώδες τοῦ γρανίτου κεχωσμένου δεκαπέντε πόδας ἐντὸς τελευτωδούς ἐδάφους, καὶ διὰ τὸ ἀπίστευτον τῆς μεταφορᾶς. Ὁ Φαλκονέτος ὅμως θαρρῶν εἰς τὸν Μαρίνον παρώτρυνε τὴν Αἰκατερίνην νὰ ποιήσῃ τὴν ἀπόπειραν. Ὅθεν ἀνετέθη εἰς τὸν Ἕλληνα μηχανικὸν ἡ μετακόμισις τοῦ τεραστίου

ἐκείνου ὄγκου. Ὁ Χαρβούρης κττασκευάσας ἰδίας μηχανὰς, κατ' ὥρ⁴ θωσε μετὰ πολλὰς δυσχερείας, ἃς ὑπερενίκησεν ἀπίστευτος ἐπιμονή, νὰ ἐκχώσῃ καὶ μεταφέρῃ τὸν γρανίτην εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Πετροπόλεως, τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1769, πρὸς μεγίστην ἐκπληξιν καὶ τῆς παρασταθείσης εἰς τὸ θέαμα αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς, καὶ θάμβος ἀδιήγητον τῶν συνεπιστημόνων. Ἐβδομήκοντα χιλιάδες ρουβλίων ἐδαπανήθησαν εἰς μεταφορὰν τοῦ τεραστίου ἐκείνου βράχου, ζυγίζοντος τρία ἑκατομύρια λιτρῶν.

Ὁ Μαρίνος ἐφημίσθη διὰ τὸ τεράστιον τοῦτο κατόρθωμα καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἐπισύρας τὰ ἐγκώμια τῶν τότε σοφῶν. Ὁ διάσημος Ἰταλὸς Φραγκίσκος Μιλίτζιας διηγούμενος τὴν τολμηρὰν μηχανικὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Ἑλλήνος προσεπιλέγει. « Αἱ ὑπερνικηθεῖσαι δυσκολίαι » τιμῶσι τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Μόνη ἡ φύσις γεννᾷ ἓνα μηχανικόν, » καθὼς γεννᾷ ἓνα αὐτοκράτορα, ἓνα στρατηγόν, ἓνα φιλόσοφον ».

Ὁ Χαρβούρης, ἔνεκα τῆς φιλασθένου κράσεώς του, μὴ δυνάμενος νὰ παραμείνῃ εἰς κλίμα κάθυγρον, ἐζήτησεν τὴν ἄδειαν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του πρὸς γεωργικὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς. Τῷ 1777 ἀπολαύσας τῶν μεγαλοδωριῶν τῆς Αἰκατερίνης ἀνεχώρησεν ἐκ Πετροπόλεως διὰ Παρισίους, ἔνθα ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ περιφήμου μονολίθου ἐνταῦθα δὲ νυμφευθεὶς νέαν Γαλλίδα ἀπέκτησεν ἓνα υἱόν. Ἐκ τῆς γαλλικῆς μητροπόλεως ἐλθὼν εἰς Κεφαλληνίαν ἐπεχειρίσθη τὴν ἐκχέρσωσιν τῆς τελματώδους πεδιάδος τοῦ Λιθαδίου, καλλιεργῶν μετ' ἐπιτυχίας τ' ἀποικιακὰ φυτὰ, οἷον τὸ ἰνδικόν, σακχαροκάλαμον, βάμβακα κλπ.

Ἐπὲμπερ¹το ὅμως ὁ μέγας καὶ εὐεργετικώτατος οὗτος ἀνὴρ νὰ πέσῃ θῦμα Ἑλλήνων. Λάκωνες ἐργαζόμενοι εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκχερσωθεῖσας γαίας εἰσῆλθον, ἐπ' ἐλπίδι ἀρπαγῆς, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐλεεινῶς ἔσφαζαν (1782), τὴν δὲ σύζυγόν του καταπληγῶσαντες ἀφῆκαν νομίσαντες αὐτὴν νεκράν.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Μαρίνου μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ ἐξῆς.—Monument elevé à la gloire du Pierre le grand, ou relations des travaux et des moyens mécaniques, par le comte Marin Carhuri, ci-devant lieutenant de Police et censeur ayant la direction du corps noble des cadets de terre de St Petersburg. Paris 1777 ⁽¹⁾.

Β'. *Ἰωάννης κόμης Χαρβούρης*, ἀδελφὸς τοῦ Μαρίνου, καὶ συσπου-

(1) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων,

δαστῆς εἰς τὸ ἐν Βονωνίᾳ πανεπιστήμιον. Περαιώσας τὰς ἱατρικὰς σπουδὰς τοῦ ἐπανέστρεψεν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀλλ' ἔνεκα τῆς τότε πολιτικῆς ἀνωμαλίας, ἐπανῆλθεν ἐν ἔτει 1740 εἰς Ἰταλίαν, συμπαραλαβὼν καὶ τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Μάρκον. Ἐκεῖ ἐπεδόθη εἰς τελειοτέραν τῆς ἱατρικῆς ἐκμάθησιν, ἀφιερῶθεις ἰδίως εἰς τὴν παθολογίαν, καὶ φημισθεὶς ὡς εἰς τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πρακτικωτέρων Ἀσκληπιαδῶν.

Τῷ 1750 ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας Κάρολος Ἐμμανουὴλ θελήσας ν' ἀναμορφώσῃ τὴν καθέδραν τῆς ἱατρικῆς, καὶ συστηματοποιήσῃ τελειότερον τὴν ἐν Ταυρίνῳ διδασκαλίαν αὐτῆς, διώρισε κατ' ἐκλογὴν καθηγητὴν τὸν Ἰωάννην, θεσπίσας μισθὸν τριῶν χιλιάδων λιρῶν Ἰταλικῶν, καὶ ἑτέρων χιλίων ἰσόβιον σύνταξιν. Εὐδοκίμως καὶ μετὰ φήμης διδάξας ὁ Χαρβούρης προσεβιβάσθη εἰς διαφόρους ἄλλας θέσεις, καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἠύξηνθη ἡ μισθοδοσία αὐτοῦ. Τῷ 1762, μετὰ δωδεκαετῇ γόνιμον καθηγεσίαν, καὶ ἀποτελεσματικὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος, φλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὰς περιηγήσεις ἔρωτος, ἔλαβε τὴν ἀδειαν τοῦ βασιλέως καὶ περιῆλθε τὴν Ἰταλίαν, Γαλλίαν, Ὁλλανδίαν, Ἀγγλίαν, καὶ Φινλανδίαν. Τότε δὲ ἀνεκηρύχθη μέλος τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Ἐδιμβούργῳ βασιλικῶν ἐταιριῶν. Μετὰ δὲ τριακονθήμερον ἀπουσίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ταυρίνον, καὶ ἐδωρήσατο εἰς πλουτισμὸν τοῦ νεοσυστάτου Μουσείου, διαφόρους ζωολογικὰς συλλογὰς συγκροτηθεῖσας κατὰ τὴν περιοδείαν του.

Μετὰ εἰκοσαετῇ καθηγεσίαν ἀπεφάσισεν ἵνα ἐπανελθῇ εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος, διὰ διατάγματος ἐθέσπισεν ἵνα τῷ χορηγηθῇ λαμπρὰ ἰσόβιος σύνταξις· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Ουγάτηρ τοῦ βασιλέως νυμφευθεῖσα τὸν κόμητα Ἀρτουά, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΣΤ' ἐζήτησεν ἐπιμόνως τὸν Χαρβούρην ὡς ἱατρὸν αὐτῆς· δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ὁ διάσημος Κεφαλλὴν παρηκολούθησε τὴν ἡγεμονίδα εἰς Παρισίους, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Λουδοβίκος παρέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρὸν πάσης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας.

Διαμείνας ἐν Γαλλίᾳ μέχρι τοῦ 1795, ἐπανέστρεψεν, ἔνεκα τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Βενετικὴ Δημοκρατία ἔσπευσε νὰ τῷ προσφέρῃ ἔδραν τῆς φυσιολογίας ἐν τῷ πανεστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τῆς τελευτῆς του (1801).

Συνέγραψεν ὁ Ἰωάννης Φυσικομαθηματικὴν Ἀνάλυσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Μαρίνου μετενεχθέντος εἰς Πετρούπολιν γρανίτου, συνεκδοθεῖσαν τῇ

Περιγραφῇ, καὶ μετέφρασε τὰ περὶ τῆς ἱατρικῆς συγγράμματα τοῦ Φριδερίκου Ὁφφμάνου ⁽¹⁾.

Γ'. Μάρκος κόμης Χαρβούρης, αὐτάδελφος τῶν προῤῥηθέντων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1731 ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἐνναέτης ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου εἰς Βενετίαν εἰσῆχθη εἰς τὸ λαμπρότερον φροντιστήριον τῆς ποτὲ περιφανοῦς ἐκείνης μητροπόλεως. Μετὰ τὴν ἀποπεράτῳσιν τῆς ἐγκυκλίου μαθήσεως μετέβη εἰς Βονωνίαν, ἔνθα σπουδάσας τὴν ἱατρικὴν ἔλαβε τὸ διδακτορικὸν δίπλωμα. Ἐχων δ' ἰδίῳν κλίσιν πρὸς τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἐπιστήμας ἔμεινεν ἐπ' ὀλίγον πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ κλάδου τούτου γνώσεών του.

Ἡ Ἑνετικὴ δημοκρατία ἐκτιμῶσα τὰς περὶ τοῦ Μάρκου ἐνθέρμους συστάσεις τῶν καθηγητῶν του ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1780 ἵνα περιέλθῃ τὰ μεταλλεῖα τῆς Οὐγγαρίας, Γερμανίας, καὶ Σουηδίας. Κατὰ τὴν περιοδείαν ταύτην προσοικειωθείς ἐπηρμηίσθη ὑπὸ τῶν διασημοτέρων ἐπιστημόνων τῆς Εὐρώπης, Λινναίου, Κρόνστεδ, Μαργράφ, καὶ Πόττ. Μετὰ ὀκταετῇ περιήγησιν τῶν σημαντικωτέρων μεταλλείων καὶ χημείων τῆς Εὐρώπης, ἡ Δημοκρατία, δαπανήσασα πρὸς τοῦτο τεσσαράκοντα χιλιάδας δουκάτων, διώρισε τὸν Μάρκον καθηγητὴν τῆς ἐπίτηδες τότε πρῶτον ἐν Παταβίῳ συστηθείσης ἑδρας τῆς χημείας.

Ἀδιαλείπτως καταγινόμενος ἐφεῦρε πρῶτος ὁ Κεφαλλὴν οὗτος χημικὸς τὴν χύσιν τοῦ σφυρηλάτου σιδήρου ἀνευ ἀνθράκων, ὡς τῶς συνειλίζετο, καὶ ἐφάρμοσε τὴν ἀνακάλυψιν εἰς διαφόρους τῆς βιομηχανίας ἀνάγκας, καὶ ἰδίως εἰς τὴν χύσιν τῶν τηλεβόλων, ἐπινοήσας ἅμα τὸν ἀφλεκτορ χάρτην (*carta incombustibile*), τόσον χρήσιμον εἰς τὰς πυροβολικὰς χρήσεις.

Ἡ Δημοκρατία εὐγνωμονοῦσα διὰ τὰς κοινωφελεῖς αὐτοῦ ἀνακαλύψεις ἐχάραξεν ἴδιον παράσημον φέρον ἐπιγεγραμμένην τὴν πρὸς τὸν περιφανῆ Ἑλληνα εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτοῦ τὸν ἐβράβευσε.

Πρὸς τούτοις ὁ Χαρβούρης ἐφεῦρε καὶ νέαν μέθοδον πρὸς κρυστάλλωσιν τοῦ θεϊκοῦ ὀξέος.

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ Μάρκος, ἀπεβίωσεν ἐν Παταβίῳ τὴν 9 Δεκεμβρίου 1808, παρὰ πάντων θρηγνόμενος καὶ κλειζόμενος.

Ἐγραψε διαφόρους διατριβὰς ἀναγνωσθείσας καὶ καταχωρηθείσας εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ Παταβικοῦ Πανεπιστημίου ⁽²⁾.

(1) Αὐτόθε.

(2) Αὐτόθε.

Παρθένιος Μεταξόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐκαλεῖτο Παῦλος ἐν τοῖς κοσμικοῖς. Ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τοὺς διδασκάλους Παπα-Κυριαζήν, καὶ Δαβὶδ ἱερέα, περὶ ὧν διέσωσεν ἡμῖν τὰς ἐξῆς εἰδήσεις.

« Εἰς Καφάν τῆς Ταυρικῆς, ὁ τοῦ διδασκάλου μου Παπα-Κυριαζῆ » διδάσκαλος ὁ ἐν ἱερομονάχοις Νικηφόρος περὶ τὸ 1730 ἀπὸ Χριστοῦ » ἔτος συκοφαντούμενος ἐκ τινος Ἀρμενίου μεγάλου πραγματευτοῦ » τοῦ Χάνη τοῦ Κριμίου, εἶτα ἀπὸ τῶν Τούρκων παρακινήθεις ἀρνη- » θῆναι τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν καὶ μὴ ὑπακούσας, μετὰ διαφόρους » δεινὰς βασάνους ἔλαβε τὸν τῆς μαρτυρίας στέφανον, κρεμασθεὶς ἐν » ξύλῳ, Μαρτίου 16^ς, καὶ θάπτεται ἔξω τῆς πόλεως ἐν τοῖς κοιμη- » τηρίοις, εἰς τόπον λεγόμενον Τζανδόν· ὁμοίως καὶ ὁ φίλος μου Εὐ- » στάθιος, ὢν ἐν τῷ 18^ῳ ἔτει τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐν τῷ δικαστηρίῳ » τῶν Τουρκῶν τρανῶς καὶ θαρσαλέως Θεὸν ἀληθῆ καὶ ποιητὴν τοῦ » παντός, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολογήσας τίπτεται » σφοδρῶς, καὶ ἐν ζοφερᾷ φυλακῇ βληθεὶς, τελευταῖον διὰ τὸ ἀμε- » τάτρεπτον τῆς γνώμης αὐτοῦ, τὴν κεφαλὴν ἀποτέμνεται ἐνώπιόν » μου εἰς τόπον λεγόμενον Ὁτοῦν-Παζάρι τοῦ Καφφᾶ ἐν ἔτει 1759, » Μαΐου 10, ἡμέρᾳ 6^ῃ, ὥρᾳ 10, καὶ ἐτάφη ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ ναοῦ » τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἐξωγραφῆθη παρ' » ἐμοῦ ὁ τάφος αὐτοῦ χάριν εὐλαβείας τε καὶ φιλίας. Ὡσαύτως καὶ » ὁ δευτέρος διδάσκαλός μου Δαβὶδ ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος τοῦ Καφφᾶ » ἐν ἔτει 1770, διὰ τὸ περιπόθητον καὶ γλυκύτατον ὄνομα τοῦ » Ἰησοῦ μου, Χριστοῦ, τὴν κεφαλὴν παρὰ τῶν Τουρκῶν ἀπετμήθη, » ἀξιώθεις τοῦ στεφάνου τῆς μαρτυρίας ⁽¹⁾ ».

Τὴν μοναχικὴν εἶτα πολιτείαν ὁ Παῦλος ἀσπασάμενος καὶ Παρθένιος μετονομασθεὶς, ἐγένετο ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι διασῆ- μου Μονῆς τοῦ Σουμελᾶ, καὶ συνέγραψεν Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος καὶ τῶν βασιλείων αὐτῆς ἀπὸ 718 μέχρι τῆς ἀλώσεως, — Μεγαλυνάρια εἰς τοὺς ἁγίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, — Ἐπιγράμματα εἰς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα πάντα τῷ ἐπιμελεῖα αὐτοῦ ἐν Λειψίᾳ (1775) ἐκδοθέντι Κτιτορικῷ τῆς Μονῆς Σουμελᾶ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, καὶ διαφόροις σημειώμασι πλουτισθέντι.

(1) Κτιτορικὸν σελ. 64—5.

Υψηλάντης.

Α'. Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ καὶ καλῶς ἐπαιδεύθη τὴν ἑλληνικὴν, γαλλικὴν, ἰταλικὴν, τουρκικὴν, ἀραβικὴν, καὶ περσικὴν γλῶσσαν. Μειλίχιος τοὺς τρόπους, εὐθύς τὴν καρδίαν, θαυμαζόμενος δὲ διὰ τὴν περινοιαν, τὴν εὐρυμάθειαν, καὶ τὴν πολιτικὴν ἱκανότητα, ἐξελέχθη, καίτοι νεώτατος, τῇ 9 Αὐγούστου 1774 μέγας Διερμηνεὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Εἰς τὸ περίπυστον τοῦτο ἀξίωμα τριάκοντα πέντε μόνον ἡμέρας διαμείνας, προσέφερε τῇ Ἑλλάδι τὴν σπουδαιοτέραν πασῶν τῶν ὀφειλομένων τῇ πατρίδι ὑπηρεσιῶν· διότι ἡ Πύλη ἅμα μαθοῦσα τὴν ἐν Ἑλλάδι διενεργηθεῖσαν, Ῥωσικῇ ὑποκινήσει, ἐπανάστασιν τρομερὰ διενοεῖτο βουλευμάτων, καὶ ὁ Σουλτάνος Ἀβδὸν Χαμίτης διέταξε τὴν γενικὴν κατὰ τὸ κράτος σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὑψηλάντης, ὡς λέγεται, κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην τοῦ ἑλληνισμοῦ ὥραν, λαβὼν ἀρρώγων καὶ τὸν τότε μέγαν Βεζίρην εὐεργετηθέντα ποτὲ ὑπὸ Ἑλληνας καὶ ζωηρὰν διατηροῦντα τὴν εὐγνωμοσύνην, κατώρθωσε τὴν ἀνάκλησιν τῆς θηριώδους ἐκείνης διαταγῆς, καὶ οὕτως ἔσωσεν ἀπείρους κεφαλὰς ἀπὸ τὴν σπάθην τῶν δημίων.

Διορισθεὶς ὁ Ὑψηλάντης μετ' ὀλίγον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προὐκάλεσε τὴν ἐκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ θεσπίσματος, δι' οὗ ἐπικυρουμένων τῶν ἀρχαίων τῆς ἡγεμονίας ταύτης προνομίων ἐξησφαλίζετο ἡ εὐημερία τοῦ Δακικοῦ κράτους, ὑπὲρ οὗ οὐκ ὀλίγον ἐμόχθησεν ὁ Ἀλέξανδρος, λαβὼν μέρος εἰς τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης τοῦ Καϊναρτζίου.

Ἀφικόμενος εἰς Βουκουρέστιον ἐρρύθμισε τὸ φορολογικὸν σύστημα, διωργάνισε τὸν στρατὸν, συνέστησε ταμεῖον ἐλέους, καὶ ἐνὶ λόγῳ ἀνέψωσε τὴν Βλαχίαν εἰς δυνατὸν βαθμὸν ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας. Συνέστησε στρατὸν μόνιμον ἐξ ἐξήκοντα λόχων, ὧν οἱ μὲν 58 ἐσχηματίζοντο ἀποκλειστικῶς ἐξ Ἑλλήνων, οἱ δ' ἑτεροὶ δύο ἐκ Βουλγάρων καὶ Σέρβων. Ἀλλ' ἐπειδὴ τινες τῶν Ἑλλήνων ἀξιοματικῶν συμφώνους ἔχαντες καὶ τοὺς δύο υἱούς του Κωνσταντίνου καὶ Δημήτριον ἠθέλησαν ν' ἀναπετάσῃ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐπ' ἐλπίδι Ῥωσικῆς συνδρομῆς, ἅμα τοῦτο ἐγνωστοποιήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, οἱ υἱοὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, ὃ δὲ ἡγεμὼν προβλέπων τὰς συνεπείας ἐπεμψεν εἰς τὴν Πόλιν τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Βλαχίας παραίτησίν του, πρὸς

παθῶν ἅμα νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τῶν υἱῶν του τὴν ἀπόδρασιν. Ἀλλὰ πᾶσα δικαιολόγησις ματαία ἤθελεν ἀποβῆ, εἰμὴ παρεμβαίνων ὁ τότε μέγας βεζίρης Ἰζέτ-Ἀχμέτ-Πασὰς συνηγόρει ἐνθέρμως ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τῷ σουλτάνῳ.

Ὅτ' ἐν 1785 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ Β', καὶ ἡ τῆς Ῥωσσίας αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β', συνεφώνησαν κρυφίως τὴν ἐξαφάνισιν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης μαθὼν τ' ἀποφασισθέντα, συνέταξε σχέδιον περὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὅποῖον ὑποβλήθην εἰς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας ἀσμένως παρεδέχθη. Ἐν τῷ μεταξύ ἐκηρύχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμος· τότε δὲ συλληφθείσης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωσήφ ἀλληλογραφίας, ἠναγκάσθη ὁ πρῶτος νὰ προσέλθῃ αἰχμάλωτος εἰς τὸν πρίγκηπα τοῦ Κοβούργου, παρ' οὗ πεμφθεὶς εἰς Αὐστρίαν διέμεινεν εἰς Βροῦμ τῆς Μοραβίας μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ σουλτάνου Σελίμη τὸ δεύτερον ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας (1796), ἠναγκάσθη μετὰ διετὴ ἡγεμονίαν νὰ πικραιτῇ, διότι τὸ στέμμα, ἀναμιγνυομένης κυριαρχικῶς τῆς Ῥωσσίας εἰς τὰ ἐγχώρια, δὲν εἶχε τὴν προτέραν αὐτοῦ λαμπρότητα. Ἐξ ἡ δὲ ὡς ἰδιώτης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπολαύων τῆς ὑπολήψεως πάντων, ἰδίᾳ δὲ τῶν ξένων πρέσβων, οἵτινες συνεβουλεύοντο αὐτὸν ἐφ' ὅλων τῶν σπουδαίων ζητημάτων. Ὅταν ὅμως, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ῥωσικοῦ πολέμου, ὁ σουλτάνος ἐθεώρησε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον διαδεξάμενον τὸν πατέρα ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Βλαχίας, ἀνάρτην, ἡ ζωὴ τοῦ σεβασμίου γέροντος περιῆλθεν εἰς ἔσχατον κίνδυνον· ὅθεν συλληφθεὶς μετὰ τινὰς ἡμέρας ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας ἐρρίφθη εἰς τὴν εἰρκτὴν, καὶ ὑπέστη πᾶν εἶδος βασάνων μετὰ χριστιανικῆς ὄντως καρτερίας, μόνον δὲ ὅταν ὁ δῆμιος ἠθέλησε νὰ τῷ ἐπιβάλλῃ καὶ τὴν ποινὴν τῆς μαστιγώσεως, ἠρνήσατο νὰ ὑποβληθῇ εἰς αὐτὴν, ἀνακράξας « Αἰδέσθητι ἄνθρωπον, τὸν ὅποιον ὁ σουλτάνος ἐτίμησε διὰ » τουγίων »! Καὶ οὕτως αὐτὸς μὲν ἐκατατομήθη, ἡ δὲ περιουσία του συνισταμένη εἰς πέντε ἑκατομμύρια γροσίων ἐδημεύθη πρὸς ὄφελος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου.

Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἦν ἐκ τῶν μάλλον εὐμαθῶν καὶ πολυμαθῶν τοῦ καιροῦ του· ἡγεμονεύων τῆς Βλαχίας ἐξέδωκε κώδικα, ἐν συνέλει κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν νόμων, ὑπεστήριξε

καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τοῦ Βουκουρέστιον κατέστη ὄντως ἔδρα τῶν Μουσῶν ⁽¹⁾.

Β'. *Κωνσταντῖνος Ὑψηλάντης*, υἱὸς τοῦ ἀνωτέρου. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει περὶ τὸ 1760, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Γερμανίᾳ ἐκέκτητο παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν· ἐξ ἀπαλῶν δ' ὀνύχων μυθεῖς τῆς διπλωματικῆς ἐπιτηδεύσεως καὶ τῶν ὑπὲρ πατρίδος πατροπαραδότων σχεδίων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ θερμουργοῦ ἐκείνου πατριωτισμοῦ καὶ τῆς εὐγενοῦς φιλοδοξίας, ἅτινα ἦσαν πάντοτε διακριτικὰ γνωρίσματα τῆς ὑψηλάντικῆς οἰκογενείας. Ἰδὼν τὴν ἐν Βλαχίᾳ στρατιωτικὴν προετοιμασίαν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τοσοῦτον ἐνθουσιάσθη, ὥστε καίτοι νέος, συνέλαβε τὴν ιδέα νὰ τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸς καὶ πραγματοποιήσῃ τὸν προαιώνιον πόθον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἀλλ' ἡ ἀποτυχία τοῦ παρκαίρου ἐκείνου κινήματος αὐτὸν μὲν ἠνάγκασε νὰ δραπετεύσῃ εἰς Γερμανίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, τὸν δὲ πατέρα ἐνέθεσεν εἰς τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων.

Ἐν Γερμανίᾳ διατρίβων ὁ Κωνσταντῖνος συνεδέθη διὰ στενῶν σχέσεων πρὸς τοὺς ἐπισημοτέρους πολιτικούς ἄνδρας. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀνέλαβεν αὐτὸς, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ πατρὸς του ὡς ἡγεμόνος, τὴν μεγάλην διερμηνείαν (1796—99). Ὁπαδὸς τῆς γαλλικῆς πολιτικῆς, ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ μετ' οὐ πολὺ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων στήριγμα ἐν τῇ ἐναντίᾳ μερίδι, ἅμα εἶδεν ὅτι αἱ τῶν Γάλλων ἐνέργειαι καὶ πράξεις δὲν συνεβιδάζοντο πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Χρώμενος ὅθεν τῇ παρὰ τῇ Πύλῃ μεγάλῃ αὐτοῦ ἐπιρροῇ ἔπεισεν αὐτὴν νὰ συνάψῃ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ῥωσίας τριπλὴν συμμαχίαν, ἥτις ἐλαττοῦσα τὴν ἐν Ἀνατολῇ δύναμιν τῶν Γάλλων κατετάραξε τὴν κυβέρνησιν αὐτῶν. « Ἡ, ἔγραφε τὰ Διευθυντήριον, ἡ τερατώδης αὕτη συμμαχία οὐ γενήσεται, ἢ τὸ πᾶν ἐν Εὐρώπῃ ἀνατραπήσεται ». Ἀλλ' ἡ Τουρκία καθεῖρξασα τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας Ῥουσῖνον, οὐδεμίαν ἔδωκε προσοχὴν εἰς τὰς ἀπειλάς ταύτας.

Τότε ὁ Ὑψηλάντης εἰργάσθη τὰ μέγιστα καὶ εἰς τὴν ἰδρύσιν τῆς ἀνεξαρτήτου Ἰονίου Πολιτείας.

Ἡ Πύλη ἐκτιμῶσα τὴν ἰκανότητά καὶ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ὕψωσε τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ Νεμέδριον τοῦ 1799 ἐπὶ τὸν θρόνον τῆς

(1) Στεφανιάδου, Βιογραφίαι τῶν μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 137—141.

Μολδαβίας. Κατὰ τὴν ὑπερδιετῇ ἡγεμονείαν τοῦ ἀνέπτυξε τὸν τόπον ὅσον ὀλίγιστοι τῶν πρὸ αὐτοῦ ἡγεμονευσάντων, ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ εὐημερίαν, καὶ ἡ διοικήσις αὐτοῦ ὑπῆρξε συνεχῆς ἀγαθοεργία εἰς τοὺς Μολδαβούς.

Τῇ 22 Σεπτεμβρίου 1802 ὁ Κωνσταντῖνος διωρίσθη ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας, κατ' ἐπίμονον αἴτησιν τῶν κατοίκων. Πατριζῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα ἡγεμονεύσας, ἠναγκάσθη τὴν 16 Αὐγούστου 1806 νὰ φύγῃ εἰς Τρανσυλβανίαν, διότι ἡ Πύλη ἐνδίδουσα εἰς τὰς παρακλήσεις τοῦ παντοδυνάμου πρέσβεως τῆς Γαλλίας, στρατηγοῦ Σεβαστιάνῃ, ἐπιμόνως ἀπαιτοῦντος τὴν καθάραισιν αὐτοῦ, ἔστειλεν εἰς Βουκουρέστιον τὰ περὶ ἀνακλήσεως φερμάνιον συνεπάγον ἀναντιρρήτως καὶ τὸν ἀποκαφαλισμόν του.

Λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ῥώσων, συνώδευσε τὸν στρατηγὸν Μιχελσῶνα εἰς Μολδαβίαν καὶ ὀψιαιτέρον εἰς Βουκουρέστιον· ἀλλὰ γενομένης τῆς εἰρήνης ἐπέστρεψε μετὰ τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ, καὶ διέμεινεν εἰς Κίεβον. Ἄμα δ' ὡς ἐξερράγη ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλεξάνδρος προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ μεταβῇ εἰς Πετρούπολιν. Δεξιωθείς εὐμενῶς καὶ συμβουλευθεὶς διέμεινεν ὑπὲρ τὸ ἔτος ἐν τῇ Ῥωσικῇ πρωτεύουσῃ, καὶ τῷ 1816 ἐπέστρεψεν εἰς Κίεβον· ἀλλ' ἅμ' ἀφικόμενος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ ἀπέβηκε τὴν αὐτὴν νύκτα προσβληθεὶς ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας.

Μέγας διερμηνεὺς ὢν ὁ Κωνσταντῖνος ἡτοχολήθη περὶ τὸ μέγα ἔργον τῆς ἀναμορφώσεως τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, καὶ συνέταξε τὸν περὶ τοῦ στρατοῦ ὀργανισμόν (νιζάμ-τσεδίτ). Μετέφρασεν εἰς τὴν Τουρκικὴν τὰ συγγράμματα τοῦ Βωμπάν, διεγείραντα ὑπὲρ αὐτοῦ τὸν θαυμασμόν τῶν Τούρκων, καὶ προσκτιτάμενα αὐτῷ τὴν σουλτανικὴν εὐνοίαν.

Συνέγραψε δὲ καὶ ἄλλα πονήματα ἀνέκδοτα μέχρι τοῦδε τηρούμενά που (*).

Προκόπιος Πελοποννήσιος.

Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν ἐμόναζεν ἐν τῷ μεγάλῳ Σπηλαίῳ· ἐδίδαξεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Ἀλεξανδρεῖα, Λαρίσση, Λακεδαιμονία, καὶ ὕστερον (1774) προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσάνθου μετέβη ὡς ἱεροκλήρυξ εἰς τὴν νῆσον, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Σμύρνην, προσκλήσει τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου. Τῷ 1780 προσκληθεὶς ὑπὸ Ἀβραμίου πατριάρχ-

(*) Αὐτόθι, σελ. 151—55.

χου μετέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὡς ἱεροκέρυξ καὶ σχολάρχης τῆς Ἱεροσολυμιάδος σχολῆς. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδοτο ἐν Λειψία τὸ πόνημά του « Αὐλὸς Ποιμενικὸς, » ὅπερ προσεφώνησεν εἰς Προκόπιον Σμύρνης καὶ Ἀβράμιον Ἱεροσολύμων. Ἐν τέλει συνεξεδόθησαν διάφορα αὐτοῦ διδασχαι ἐκφωνηθεῖσαι τῷ 1774 ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου.

Κελεύσει τοῦ Ἀβραμίου ἔγραψεν ὁ Προκόπιος, ἐγκώμια εἰς τὴν μετástασιν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐκδοθέντα ἐπ' ἐσχάτων ἐν Ἱερολύμοις (*).

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

Μιχαὴλ Δούκας.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ καὶ ἐπαιδεύθη τὰ γραμματικὰ παρὰ τῷ συμπατριώτῃ του Μιχαὴλ Παπα-Γεωργίου. Θέλων δὲ νὰ παρατείνῃ τὴν ἀκρόασιν πρὸς ἐκμάθησιν καὶ τῶν φιλοσοφικῶν ἀπετράπη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ὅστις εἶχε προορίσει τὸν Μιχαὴλ διὰ τὸ ἐμπόριον. Μετὰ μεγάλης δυσκολίας ἀποσπασθεὶς τοῦ σχολείου ἐπεδόθη εἰς στάδιον πρὸς τὸ ὅποιον οὐδεμίαν ἡσθάνετο κλίσιν, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου σταλεὶς εἰς Βιέννην δι' ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις ἀφιερῶθη, παρὰ τὴν πατρικὴν θέλησιν, εἰς τὰ γράμματα· ὅθεν ἐνζήλως κατέγινεν εἰς ἐκμάθησιν τῆς γερμανικῆς, καὶ γαλλικῆς διαλέκτου, ἀκροσθεὶς καὶ τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα. Μετὰ τοῦτο ἐπαρθεὶς ἤρξατο ἐπαγγελλόμενος τὸν φιλόσοφον, καὶ κηρύττων ἐν τῇ θεολογίᾳ ὅτι μωρὸν καὶ αἰρετικόν. Ἡ Αὐστριακὴ κυβέρνησις, πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων, συλλαβοῦσα τὸν Μιχαὴλ ἔθηκεν εἰς τὸ φρενοκομεῖον, καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγου χρόνου ἀποφυλακίσασα ἔστειλεν εἰς τὴν πατρίδα του· πλὴν καὶ ἐν Σιατίστῃ τὰ αὐτὰ μωρὰ κηρύττων δόγματα, καὶ ἀνοήτως φιλοσοφῶν ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του πρὸς σωφρονισμόν εἰς τὴν μονὴν τῶν Μετεώρων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς τινα τῶν μονῶν τοῦ Ἀθῶνος. Ἐνταῦθα δὲ ἀθλίως ἐξεμέτρησεν ὁ δυστυχὴς τὸ ζῆν.

Ὁ Μιχαὴλ ἐν Βιέννῃ διατρίβων μετέφρασε—Κύρου ἡθικὴν περιήγησιν, εἰς τόμους δύο—Ἱστορίαν Βελισαρίου—καὶ τὸ Μυθολογικὸν τοῦ Ἰνδοῦ φιλοσόφου Πιλπίδος. Αἱ τρεῖς μεταφράσεις αὗται ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1783 (*).

Θωμᾶς Μανδακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας, ἐν νεαρῇ δὲ ἡλικίᾳ ἐλθὼν

(*) Ἀκολουθία εἰς τὴν Μετástασιν τῆς Θεοτόκου. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1862.

(*) Ζαβίρας.

εἰς Ῥωσσίαν ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς ἁγίας Τριάδος γυμνασίου, καὶ ὕστερον μεταβάς εἰς Γερμανίαν ἠκροάσατο πὰ ἱατρικὰ μαθήματα. Τῷ 1758 ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Λειψίας, ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ μετέρχασθαι τὴν ἐπιστήμην ἐν Σαξωνίᾳ. Περὶ τοῦτου Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις λέγει « παι-
 » δείας τε τῆς ἄλλης καὶ φιλοσόφων μαθημάτων ἐν ἡλικίᾳ, πρὸ πάν-
 » των δὲ τῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἱερᾶς τέχνης ἀμφιλαφῶς ἐχόμενος,
 » ἦν κἀνταῦθα (ἐν Λειψίᾳ) μετιέναι τε καὶ ἀσκεῖν ἀδείᾳ δήπου καὶ
 » συναινέσει τῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἐπιτέτραπται ⁽¹⁾ ». Ὑστερον κατελ-
 θὼν εἰς Ἑλλάδα ἐσχολήρχησεν ἐν Καστορίᾳ (1767—70) ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

—Ὅμοια τῶν ἐλλειπόντων ἰάματα. (Διατριβὴ ἐναίσιμος γεγραμμένη ἑλλη-
 νολατινιστὶ καὶ ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψίᾳ 1758).

—Περὶ τῶν ἀοράτων διὰ τῶν ὁρατῶν ἐννοουμένων πραγμάτων, καὶ περὶ
 τῶν αὐλῶν εἰς αἴσθησιν πιπτόντων καὶ γινωσκομένων. Ἐν Λειψίᾳ 1760.

—Ποιημάτια—περὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης—δέησις μετ' αἰνέ-
 σεως—περὶ μαθήσεως—νουθεσία—ἔπαινος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φίλον Κωστήν
 Ἀδράμην.

Ἐν ἔτει 1766 ὁ Μανδακᾶσης ἐπεμελήθη τὴν ἐν Λειψίᾳ ἑκδόσιν τοῦ Κα-
 τόπτρου τῶν Γυναικῶν τοῦ Δαπόντε, προσθεὶς ἐν ἀρχῇ ἐπίγραμμα εἰς ἔπαι-
 νον τῆς βίβλου καὶ τοῦ συγγραφέως, καὶ ἐν τέλει τοῦ πρώτου τόμου τὰ ἀνω-
 σέρω ποιήματα (σελ. 437—48). Ἰδίαις δὲ αὐτοῦ ἀναλώμασιν ἐτύπωσε τὴν
 Φυσικὴν Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη (1766), τὸν τρίτον τόμον τῶν ὑπὸ Εὐγα-
 νίου ἐκδοθέντων συγγραμμάτων τοῦ Βρυεννίου, προτάξας λατινιστὶ προσφω-
 νητικὴν εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον τῆς Ῥωσσίας καὶ προλεγόμενα, πρὸς τοῦτοις
 καὶ τὰ ὑπὸ Νικολάου Βελλαρᾶ συλλεχθέντα ἐγκωμιαστικά εἰς Ἀλέξανδρον
 Ὑψηλάντην (ἐν Λειψίᾳ 1777).

Ὁ Μανδακᾶσης ἀπέβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Πολυχρόμος ὁ Θραῦξ.

Ἐγεννήθη εἰς κώμην τινὰ τῆς Θράκης ἐν ἔτει 1752, καὶ ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ ὠνομάζετο Δημήτριος, ἡ δὲ μήτηρ Ῥοδινή. Ἐνναέτης ἐστάλη
 ὑπὸ τῶν γονέων πρὸς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενεῖς ἵνα διδα-
 χθῇ τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ἐνταῦθα ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἠκροάσθη καὶ
 Παρθενίου ἀνδρὸς λίαν αἰδεσίμου. Μεγάλην δ' ἔχων πρὸς τὰ γράμματα
 ἔρωςιν, πλὴν στερούμενος τῶν ἀναγκαίων πρὸς παιδείου ἐξόδων,
 προτροπῇ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει συγγενῶν του δεκαεξέτης ἦλθεν.

⁽¹⁾ Ἰαβίρας.

⁽²⁾ Παρανίκα Σχεδίασμα, σελ. 54.

εἰς Ἰάσιον, καὶ ἐκεῖ ἠκροάσθη τὴν θεολογίαν, φιλοσοφίαν καὶ ἱστορίαν παρὰ Γεωργίῳ Κρητικῷ ἀνδρὶ εὐμαθεῖ. Ἐν ἔτει 1773 ἀπῆλθε μετὰ τῶν ἐκεῖ ἐμπορευομένων εἰς Λειψίαν, ὅπου ἐδιδάχθη τὴν μὲν γερμανικὴν διάλεκτον ὑπὸ Βαίγγελιου, τὴν λατινικὴν ὑπὸ Σχμιδίου, τὴν ἰταλικὴν ὑπὸ Φραπόρτα, καὶ τὴν γαλλικὴν ὑπὸ Παγιάν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐπολιτογραφήθη, καὶ ἤρξατο νὰ φοιτᾷ τακτικῶς εἰς τὰ μαθήματα τῆς ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας, ἀκροασθεὶς ἐν μὲν φιλοσοφίᾳ Πλατνέρου, ἐν δὲ τῇ πειραματικῇ φυσικῇ Λουδουίγγου, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς Βορζίου, Ζβαντζιγέρου, καὶ Ῥεδελίου, ἐν τῇ φυσικῇ ἱστορίᾳ Λασκίου, ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ Φουγγίου, ἐν τῇ ἱατρικῇ Ἐρνέστου, ἐν τῇ χημίᾳ, φυσιολογίᾳ καὶ φαρμακευτικῇ Λεουχάρδου, καὶ ἐν ἄλλοις μαθήμασι διαφόρων καθηγητῶν, οὓς λεπτομερῶς ἀπαριθμεῖ ἐν τινι τῶν συγγραμμάτων του. Περαιώσας ἐν Λειψίᾳ τὰς σπουδὰς του ἦλθεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐνταῦθα κατεγίνετο μελετῶν καὶ μεταγλωττίζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα.

Συγγράμματα.

— Ἱερὸν ἀπάνθισμα περιέχον τέσσαρας καὶ ἑκατὸν ἱστορίας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Διαθήκης. Ἐν Λειψίᾳ 1775. (Τὸ πρωτότυπον ἐγράφη γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰωάννου Χυδνέρου).

— Ποιήματα, ἐξ ὧν ἐν ὑπὲρ Γαληνοῦ ἢ κατὰ Βεσαλίου.

— Περὶ τοῦ πόσον ἡ δύναμις τοῦ ἀέρος βοηθεῖ εἰς τὴν κίνησιν τοῦ αἵματος. Ἐν Λειψίᾳ 1778.

— Περὶ δυνάμεως τῆς κινναβάρους.

— Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐπιδημικῆς νόσου. Ἐν Λειψίᾳ 1778 ⁽¹⁾.

Κωνσταντῖνος Καραϊωάννης.

Ἐγεννήθη ἐν Τρίκλῃ τῆς Θεσσαλίας ⁽²⁾, καὶ ἀκροασθεὶς τὰ ἐγκύκλια παρὰ Νικολάῳ Ζερζούλῃ καὶ Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ἔρωτι τελειότερας μαθήσεως μετέβη εἰς Νεάπολιν, ὅπου διήκουσε τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ ἤρξατο μετερχόμενος τὴν ἱατρικὴν ἐν πρώτοις εἰς Νεάπολιν, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπιτυχῶς ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμά του. Ὁ μέγας διερμηνεὺς Γρηγόριος Ἀλεξάνδρου Γκίκας προσέλαβεν αὐτὸν ὡς ἱατρόν, καὶ ἐν ἔτει 1765 διορισθεὶς ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας συμπαρέλαβε τὸν Καραϊωάν-

(1) Ζαβίρας.

(2) Ὁ Κ. Βρετὸς συγγέων τοῦτον πρὸς τοὺς ἐξ Ἰωαννίνων εὐπατρίδους Καραϊωάννας, κατὰ λάθος λέγει αὐτὸν Ἰωαννίτην.

νην, ὃν καὶ διώρισεν ἀρχίατρον τῆς αὐλῆς. Ὁ Κωνσταντῖνος οὐ μόνον ἐπιτυχῶς ἐξήσκησε τὴν ἀνθρωποσωτήριον αὐτοῦ τέχνην, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Μολδοβλαχίᾳ σχολεῖα κατὰ τὸ εὐρωπαϊκὸν σύστημα ἀναδιωργάνωσεν. Ἐξωσθέντος ὑπὸ τῶν Ῥώσων τοῦ Γκίκα (1769), ὁ Καραϊωάννης ἦλθεν εἰς Ῥωσίαν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ἐπιτρέψας εἰς τὴν Ἑλλάδα διωρίσθη ἱατρὸς τῆς πόλεως Ἰωαννίνων. Ἐναρέτως δὲ καὶ θεαρέστως ζήσας ἔφθασεν εἰς βαθὺ καὶ λιπαρὸν γῆρας, ὅτε σταλεις ὑπὸ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων ἵνα θεραπεύσῃ τὸν τῆς Λαρίσσης, καὶ ἐπανερχόμενος εἰς Ἰωάννινα ἡσθένησε καθ' ὁδὸν, καὶ κομισθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του Τρίκκην ἐξεμέτρησε μετ' ὀλίγον τὸ ζῆν.

Συνέγραψεν ὁ Καραϊωάννης, κατὰ Ζαβίραν, *Σύνοψιν τῆς Λογικῆς, καὶ γραμματικῆς*.

Τὴν γραμματικὴν συνέταξεν ὁ Καραϊωάννης, κελεῖται τοῦ ἡγεμόνος Γρηγορίου Γκίκα, ὡς λέγει, ὁ ἐκδότης αὐτὴν Πολυζῶης Κοντός. « Ὁ δὲ ἀείμνηστοι ἡγεμῶν ἐπὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔλθων καὶ πάντα λίαν κοινωφελῶς διαβέμενος, τὰ δὲ ἐκείσε σχολεῖα εὐρὼν ἐν ἀμελείᾳ διάγοντα, τῷ ἰδίῳ ἱατρῷ, οἶδάπερ Ἑλληνι καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα θεωρίᾳ καὶ πράξει εἰδήμονι, τὴν περὶ τῶν σχολείων καὶ διδασκάλων φροντίδα παρέδωκεν· ὁ δὲ ὅλη ψυχῇ τὴν ἐπιστάσιαν δεξάμενος, τὰ ἐν Ἰασίῳ περιφανῇ σχολεῖα συνεστήσατο δαιδάλως, φιλοσόφους τε καὶ γραμματικοὺς διδασκάλους ταῦτα κοσμεῖν. Ἀλλ' ὁ φιλέλλην καὶ φιλόσοφος ἡγεμὼν τὴν ἐν τοῖς γραμματικοῖς μαθήμασιν ἐπιγενομένην τοῦ πρώτου χρόνου τοῖς νέοις ἐπίδοσιν ὀλιγίστην ἰδὼν, καὶ πολλοὺς τούτων ἐν ἀμεθόδῳ τῶν γραμματικῶν γυμνασίᾳ πονοῦντας, καὶ αἰτίαν μαθῶν, γραμματικόν τι σύστημα καὶ μέθοδον ἀρίστην τὸν ἱατρὸν συγγράψαι προετρέψατο, μίαν ἐκ πασῶν γραμματικῶν δυνάμιν σύντομον καὶ εὐμέθοδον, ὥστε ταύτῃ μόνῃ χρωμένους τοὺς μαθητὰς ἐγκρατεῖς ἀποθῆναι τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου. Καὶ γὰρ δεινὸν ἡγήσατο ὁ ἡγεμὼν ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπῃν γένῃ, οὐ μόνον τὴν ἐκείνων διάλεκτον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλοτριάς, μιᾷ δηλαδὴ ἐκάστης διαλέκτου γραμματικῇ ἐν βραχεὶ ἐκμανθάνειν. τοὺς δὲ Ἑλλήνας διὰ τοιούτων γραμματικῶν τὴν πατρίαν αὐτῶν διδόντων μὴδ' ὅπως σχεδὸν δυναμένους μαθάνειν! Ὁ δὲ ἱατρὸς τῷ τοῦ ἡγεμόνος ὑπέκων κελεύσματι, τὸ τῶν σχολείων ἐπεχειρήσατο χρόνιον νόσημα θεραπεύσαι· καὶ διὰ τὰς γραμματικὰς ἀπάσας ὅπ' ὅσιν τιθεῖς ἐκ πασῶν τὸ πρὸς διδασκαλίαν ἀναγκαῖον καὶ ἀπέρिटτον συνελέξατο εὐμεθόδως, καὶ μίαν γραμματικὴν ἀρίστην, σύντομον καὶ τελειωτάτην ἐξέθετο ».

Τὴν γραμματικὴν ὁ Καραϊωάννης ἔπεμψεν ὕστερον εἰς τὸν ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντα φίλον του Πολυζῶνη Κοντόν πρὸς τύπωσιν, πλην ἐν ᾧ τὸ πόνημά του ἤρξατο τυποῦμενον ὁ συγγραφεὺς ἐτελεύτα ἐν Τρίκῃ· μὴ δυνθεὶς τότε ὁ Κοντός ἄπαρκεσθαι εἰς τὰ τυπωτικά, διέκοψε τὴν ἐκδοσιν, ἥτις ἐν ἔτει 1796 ἐπεραιώθη ἐν Βουδα εἰς τόμους δύο, μετὰ πολλῶν προσθηκῶν τοῦ ἐκδόντος.

Ἐν τῇ γραμματικῇ εὐρῆται καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Ἄτραπὸν οἷσι διελθόμεναι ἀμογητὶ μέμηλε

Γραμματικῆς μεθόδου, κ' ὄργια ἧς ἰδμεναι,

Ἐν σφετέροις ὄχ' ἀρίστων Κωνσταντῖνος ἀγαστὸς

Ἰατροφιλόσοφος κυδαλίμοις με βίβλον

Ἦν συνέθηκε πόνοις, ᾧ Τρίκκη πατρὶς ὑπάρχει,

Δεῖ θαμινῶς τριδέμεν χερσὶ περιφραδέως.

Καρατζᾶς.

Α'. Γεώργιος, υἱὸς Στεφάνου, τοῦ ἐν ἰατροῖς ἀρίστου ἦν λίαν εὐπαίδευτος, ἐγκρατὴς τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς καὶ τουρκικῆς διαλέκτου, καὶ ἱατρὸς οὐκ ἀδόκιμος, ἐκμαθὼν τὴν ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ πατρὸς του. Καί τοι νέος ὁ Γεώργιος Καρατζᾶς τὴν ἡλικίαν ὑπερέβαλλε πάντας κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ εὐσέβειαν, διὰ τὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ προτερήματα καὶ τὴν ἀρετὴν ἐ χρημάτισε λογοθέτης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ εἴτα μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀλλ' ὅμως αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ νέου τούτου χρησταὶ ἐλπίδες ἐν τάχει ἐψεύσθησαν, διότι λοιμῶ συσχεθεὶς ἀπέβίωσε μόλις μετὰ ἐνὸς ἔτους διερμηνεῖαν (1764—5). Μετέφρασε κατὰ Μοισιόδακα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὴν τουρκικὴν σύγγραμμά τι, καὶ προσήνεγκεν αὐτὸ τῷ σουλτάνῳ, ὅστις εὐμενῶς ἀποδεξάμενος τὴν προσφορὰν πλείστων τιμῶν τὸν Γεώργιον κατηξίωσε (').

Β'. Νικόλαος, υἱὸς Κωνσταντίνου Καρατζᾶ ἀνὴρ θεοσεβὴς, περὶνους, καὶ εἰς τῶν εὐπαιδευτῶν, γινώσκων ἐκτὸς τῆς Ἑλληνίδος φωνῆς, τὴν γαλλικὴν, ἰταλικὴν, ἀραβικὴν, τουρκικὴν καὶ περσικὴν. Τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1777 διεδέχθη εἰς τὸ τῆς μεγάλης διερμηνείας ἀξίωμα τὸν Κωνσταντῖνον Μουρούζην, ἐπὶ τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαυίας θρόνον ἀνελθόντα. Ὁ Νικόλαος ἐξελθὼν μετὰ τοῦ βεζιροῦ εἰς τὸν κατὰ τῆς Ῥωσσίας πόλεμον ἠχμαλωτίσθη καὶ ἐκρατήθη ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἐπὶ ἑξ ὅλους μῆνας, μεθ' οὗς, γενομένης εἰρήνης, ἐπέστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ πενταετὴ διερμηνεῖαν (1777—82) ἐγένετο ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας· ἀλλ' ἡ ἡγεμονία τούτου ἐπὶ ἑξ μόνον μῆνας διήρκεσε, διότι ὁ μετ' αὐτὸν διορισθεὶς διερμηνεὺς Μιχαὴλ Σουτζὸς ἐπέτυχεν, ἀδρᾷ χρηματικῇ δόσει ν' ἀντικαταστήσῃ αὐτὸν ἀποθανόντα μετ' οὐ πολὺ ἐκ πλευρίτιδος ἐν ἡλικίᾳ τεσσαράκοντα ἑξ ἐτῶν.

Συνέγραψεν ὁ Νικόλαος Καρατζᾶς.

—Γραμματικῆς γαλλικῆς ἀκριβοῦς διδασκαλίαν. Ἐν Βιέννῃ 1806.

(') Σταματιᾶδου, Βιογραφία: τῶν Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 130.

—Περὶ τῶν ἐθίμων τῆς Πόρτας (ἀνέκδοτον) (1).

Καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν, κατὰ 'Ρίζον Νερούλον (2).

—Δοκίμιον περὶ τῶν ἡθῶν καὶ τοῦ πνεύματος τῶν ἐθνῶν.

—Δίῳνα Λουδοβίκου ΙΔ'.

—Ἱστορίαν τῆς συνωμοσίας τῶν Ἰσπανῶν κατὰ τῆς Βενετίας.

Γ'. *Ἰωάννης Καρατζᾶς*. Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ τοῦ προλεχθέντος Νικολάου, καὶ καλῶς ἐκπαιδευθεὶς μετὰ τὴν καρατόμησιν τοῦ μεγάλου διερμηνεύς Ἀλεξάνδρου Σούτζου διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸ ἀξίωμα (19 Ὀκτωβρίου 1808)· μετ' ὀλίγον ὅμως χρόνον ἐξωσθεὶς ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ κατωτέρου συγγενοῦς καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ.

Δ'. *Ἰωάννης Νικολάου Καρατζᾶς*. Γεννηθεὶς καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει προσελήφθη ἐν ἔτει 1802 ὡς διερμηνεὺς τοῦ στόλου ὑπὸ τοῦ μεγάλου ναυάρχου Χουσεῖν-πασᾶ, μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῷ σουλτάνῳ Σελίμ· προσκληθεὶς ὅμως ὁ ναύαρχος μετ' ὀλίγον παρὰ τοῦ σουλτάνου ἵνα ἐπανεέλθῃ ὅσον τάχιστα εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἄφησε τὸν διερμηνέα του ὅπως μετὰ μιάς μοίρας περιέλθῃ τὰς νήσους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς, ὅτι προσηνέχθη ὑπὲρ τὸ δέον ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς κατοίκους, ἅμα ἐπανελθὼν εἰς τὴν βασιλεῦσαν ἐπαύθη τῆς διερμηνείας τοῦ στόλου.

Ἐν ἔτει 1808 εὐνοούμενος καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν διωρίσθη μέγας διερμηνεὺς τῆς αὐτοκρατορίας, ἀντὶ τοῦ ἐξωσθέντος συγγενοῦς καὶ ὁμωνύμου αὐτοῦ· ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' ὀλίγον διετήρησε τὸ ἀξίωμα, διότι μετὰ δύο μῆνας προσβληθεὶς ὑπὸ πλευρίτιδος ἀπεβίωσε τὸ τριακοστὸν ἔνατον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἔτος ἁγῶν.

Φιλομαθὴς ὢν καὶ φιλόμουςος ὁ Ἰωάννης ἐδαπάνησε τὰ ἔτη τῆς ἀργίας του εἰς μεταφράσεις συγγραμμάτων τουρκικῶν, γαλλικῶν καὶ ἰταλικῶν, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Σταματιάδου μνημονεύεται μετάφρασις αὐτοῦ περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων τοῦ Μοντεσκιού, καὶ δύο δράματα (Δημοφῶν καὶ Κλιταιμνήστρα) ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ εἰς ὁμοιοκαταληκτοὺς ἑλληνικοὺς στίχους μεθρμηνευμένα (3).

Δημήτριος Καρακάσης.

Ἐγεννήθη ἐν Σιατίστῃ τῆς Μακεδονίας περὶ τὸ ἔτος 1734 ἐκ Νικολάου τοῦ Καρακάση· ἀκροασθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι παρὰ τῷ ἱερο-

(1) Αὐτ. σελ. 143—4.

(2) Cours de Litterature Grecque moderne, σελ. 33.

(3) Σταματιάδου, Βιογραφίαι Μεγάλων Διερμηνέων, σελ. 158.

Οἱ τελευταῖαι ὁμώνυμοι Καρατσάδες δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται πρὸς τὸν ἐκ Λευκωσίας τῆς Κύπρου Ἰωάννην Καρατσᾶν τὸν ἐκδόντα τὸν Πίνακα τοῦ Κέβητος, καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ Σουγδουρῆ, ἐν Βιέννῃ 1792.

διδασκάλῳ Παπα-Μιχαήλ Σιατιστεῖ τὰ γραμματικά, φιλοσοφικά, καὶ θεολογικά μαθήματα, προσελήρθη ὡς γραμματεὺς καὶ διδάσκαλος Γρηγορίου μητροπολίτου Γρεβενῶν. Τῇ 19 Μαρτίου 1752 ἀπεδήμησεν εἰς Οὐγγαρίαν πρὸς ἐκμάθητιν γλωσσῶν. Ἐλθὼν δ' εἰς τὰ ἐν Ποσονίῳ λουθηρανικά γυμνάσια ἐγένετο ἐγκρατὴς μετρίως πῶς τῆς λατινικῆς καὶ γερμανικῆς γλώσσης· ὕστερον μεταβάς εἰς Ἀλὴν τῆς Σαξωνίας ἠκροάσθη μετὰ τῆς ἱατρικῆς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς (1760) ἦλθεν εἰς Βιέννην καὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἡσκήθη εἰς τὰ ἐκεῖ νοσοκομεῖα. Ἐνταῦθα ἐντυχὼν πλουσίῳ τινι ἐμπόρῳ Λαρισσαίῳ, ὀνομαζομένῳ Νικολάῳ Κακᾶδῳ, συναπῆλθεν εἰς Λάρισσαν, ἔνθα οὐ μόνον παρὰ τῶν ἐκεῖ ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς τὰς πέριξ κωμοπόλεις κατοικούντων Χριστιανῶν καὶ Ὀθωμανῶν ἔτυχε πολλῆς φιλοφροσύνης καὶ δεξιώσεως· μετὰ παρέλευσιν δ' ἱκανοῦ χρόνου προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν συμπολιτῶν ἦλθεν εἰς Σιάτισταν, καὶ μετῴχετο τὸ ἱατρικὸν ἐπάγγελμα. Αἱ πέριξ κωμοπόλεις, καὶ ἰδίως οἱ ἐν Κοζάνῃ, συχνότατα προσεκάλουν αὐτὸν πρὸς θεραπείαν. Συζευχθεὶς ἐν Κοζάνῃ διέτριβεν ἕκτοτε ἐνταῦθα· μετὰ δὲ ἱκανὸν χρόνον ἀπῆλθεν εἰς Κραϊόβαν⁽¹⁾, ὅθεν ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐγκατέστη μέχρι τέλους τοῦ βίου του, διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος ἱατρὸς τῆς πόλεως καὶ τοῦ νεωστὶ ἐγεγερθέντος νοσοκομείου τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος.

Ὁ Κακᾶσης ἦν εἰδημονέστατος τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ γερμανικῆς, καὶ ἱατρὸς ἐμπειρότατος.

Συγγράμματα.

—Περὶ φλεβοτομίας. 1760.

—Δημητρίου Κακᾶση ἱατροφιλοσόφου καὶ ἱατροῦ τῆς πόλεως Βουκουρεστίου καὶ τοῦ ἐν ταύτῃ νοσοκομείου τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, ποιήματα ἱατρικά, ἅπερ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὴν λατινίδα φωνὴν μετένεγκε. Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, α ψ λ ε. Ἐν τῇ ἑλληνικῇ τυπογραφίᾳ Γεωργίου Βεντότη. 8, σελ. 246.

Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ προσφωνουμένη εἰς τὸν ἡγεμόνα Ἀλέξ. Μουρούζη περιέχονται· Πρόλογος ἐκ στίχων 90. Διάφορα στ. 169. Κατὰ τῆς πολυφραμακίας στ. 1146. Ἀντίπραξις τῆς Φύσεως στ. 104. Περὶ φλεβοτομίας 287. Περὶ πυρετοῦ μητριαίου 324. Ποιήματα ἐπίμικτα. Ὕμνοι ἱκετήριοι. Ἐπιγράμματα εἰς Φιλᾶρετον ἐπίσκοπον Ῥιμνίκου. Περὶ θίας προνοίας Εἰδύλλιον εἰς Ἀλέξανδρον Ὑψηλάτην. Προσφώνημα εἰς Νικόλαον Καρατζάν τὸν ἡγεμόνα. Ἰκετήριον εἰς ἅγιον Παντελεήμονα ὑπὲρ τοῦ ἡγεμόνος Μιχαήλ Σούτσου.

(1) Ζαβίρας.

Ειδύλλιον εἰς Ἀλέξ. Μουρούζη. Ειδύλλιον γαμήλιον εἰς τὸν Ἰωάννην Ἀποστολίδην Αἰτωλὸν, τὸν καθηγητὴν. Ειδύλλιον ἐν εἵδει ἐπιστολῆς εἰς τὸν σύγ-
γαμβρόν του Ρούσιον. 4 ἐγκωμιαστικὰ ἐπιγράμματα εἰς Ζωήν. Εἰς βιβλόν
(Ζανέτου) ἀνατρέπουσαν τὰ Ὁκέλλου. Εἰς οἰκοδομὰς καὶ πηγὰς ἰδρυθείσας
ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυρογένους, βεσιτάρου Σκαρλάτου Γραιτζάνου,
Δημητρίου Γκίκα, Νικολάου Βραγκοθάνου, μεγάλου βορνίκου Ἰωάννου Μου-
ρούζη, Καλλινίκου πρωτοσυγκέλου, Ἰγνατίου Μολδοβλαχίας κλπ. ἐπιγράμματα
ὀκτώ 4 εἰς δολίους. 4 εἰς τινα ξένον ἀλήτην. Ἐπιτάφια ἐπιγράμματα εἰς Καί-
σάριον Ῥιμνίκου ἐπίσκοπον, εἰς Νεόφυτον Καυσοκαλυβίτην, εἰς Γρηγόριον
Ῥάζον τὸν κλουτζιάρην, Κωνσταντῖνον Μιχαήλ, Σταμάτιν Χιον αὐτάδελφον τοῦ
Βερρόιας ἀρχιεπισκόπου. Εἰς τὸν ἐκ Κοζάνης Ρούσιν, εἰς Ἐμμανουὴλ ἱατρὸν,
καὶ ἄλλα ἀδέσποτα.

Ἐν προλεγόμενοις λέγει ταῦτα ὁ Καρακάσσης περὶ τῶν αὐτοῦ ποιημάτων.

Δημητρίου πέλοντα θυμηδὴ πόνον
ἔπη τὰδ' ἴσθι Καρακάσση τοῦπικλὴν·
ὅς οἱ' ἀκέστῳρ καίπερ ἡσχολημένος,
σχολὴν ὅτ' ἤγε χεῖρὸς ἐκ παιωνίας
ψυχὴν ἔτερπεν ἐμμελεῖ σιχουργίᾳ,
τρανῶν δι' αὐτῆς τὰς ὁ' ὅσας περ ἐν γένει
ἱατρικὰς ἔσχηκεν ἐννοίας νόῳ.

Ὡν τὰς μὲν ἠὺπόρησεν ἀκροώμενος
ἡσυχαιμένων δὴ καὶ σοφῶν ἀνδρῶν πάλαι,
Ἄλλα τὸ πρὶν μὲν, Οὐῖνδοβῶνα δ' ὕστερον
τοιῶνδ' ἐν αἷς ὁμιλος ἦν ἀκεστόρων . . .

Γεώργιος Βενδότης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ καὶ μεταβάς εἰς Ἰταλίαν ἐφοίτησεν εἰς τὰς
ἐπισημοτέρας ἀκαδημίας. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐχρημάτισε διορθωτὴς
ἐν τῷ τυπογραφίῳ τοῦ Γλυκῆ καὶ μεταφράσας ἐξέδωκε διάφορα
συγγράμματα (1777—80). Ἐντεῦθεν μεταβάς εἰς Βιέννην καὶ ὀλί-
γον διατρίψας διέβη εἰς Πέστην, ἔνθα ἐφ' ἱκανὸν ἐδίδαξε τοὺς παῖδας
τῶν παροικούντων Ἑλλήνων ὕστερον ὅμως παραιτήσας τὸ διδασκαλικὸν
ἐπάγγελμα ἐπανεστρέψεν εἰς Βιέννην πρὸς εὗρεσιν ἐπιτηδεύματος.
Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Πάνος Λαμπανιτζιώτης ἐπι-
θυμῶν ἵνα ἐκδώσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Μελετίου ἀνέ-
θετο εἰς τὸν Βενεότην τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς ὑπὸ Ἰωάννου Παλαιολό-
γου γενομένης μεταφράσεως " οὗτος δὲ, ὡς λέγει ὁ ἄνω ἐκδότης, οὐ
μόνον ἐκοπίασε ἀντιγράφοντας τὸ βιβλίον (ὥσάν ὅπου τοῦ μακαρί-
του μεταφραστοῦ τὸ γράψιμον δὲν ἡδύναντο οἱ τυποῦνται νὰ ἀνα-
ρῶ γνώσωσιν), ἀλλ' ἀκόμη ἠγωνίσθη καὶ εἰς κομψοτέραν νὰ τὸ μεταφ-

» βάλλῃ φράσιν, καὶ μὲ διαφόρους ὑποσημειώσεις νὰ τὸ καταγλαίσῃ,
 » καὶ ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν μὲ ὅσα ἀπῆται μία τοιαύτη βίβλος, νὰ τὸ κα-
 » θωραίσῃ, καὶ τέλος πάντων νὰ τὸ διορθώσῃ ἐπιμελῶς τὸ κατὰ
 » δύναμιν καὶ εἰς τὴν κατὰ τύπον ἔκδοσιν ». Ὑστερον προσελήφθη ὡς
 διορθωτῆς τῶν ἐν τῷ τυπογραφείῳ τοῦ Ἰωσήφ Βαουμειστέρου ἐκδι-
 δομένων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐπεμελήθη τὴν
 ἐν ἔτει 1787 τυπωθεῖσαν κατὰ Ὠκέλλου πραγματείαν τοῦ Τζανέ-
 του· τῷ δὲ 1790 λαβὼν αὐτοκρατορικὴν ἄδειαν συνέστησεν ἐν
 Βιέννῃ τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἑλλήνος διευθυνόμενον ἑλληνικὸν τυπογρα-
 φεῖον (¹), ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποῦ ἀπελύθησαν πάμπολλα
 κοινωφελῆ συγγράμματα, ὡς ἡ Χειραγωγία τοῦ Δαρβάρεως (1790),
 Ἡμερολόγιον τοῦ 1792, Ἐπιστολαὶ Συνεσίου, Λόγγου Ποιμενικά,
 Συμβάντα τοῦ Ῥομπινσὼν, Ἐρωτος Ἀποτελέσματα (1792), Ψαλ-
 τήριον τοῦ Αἰθιδ (1793), περὶ Πληθὺς κόσμων τοῦ Φοντενέλ, Δη-
 μοφόντης, Ἀχιλλεὺς δράματα Ματαστατίου (1794), Καρακάση ποιή-
 ματα, Συμπλήρωμα ἱστορίας Μελετίου (1795) κλπ.

Ὁ Βενδότης ἀρέμεινεν ἐν Βιέννῃ συγγράφων, μεταφράζων καὶ
 ἐκδίδων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα μέχρι τοῦ περὶ τὰ τέλη
 τοῦ ΙΗ' αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, ὅτε ἡ χήρα αὐτοῦ ἀνέλαβε
 τὴν διεύθυνσιν τῆς τυπογραφίας ἐπὶ πολὺ ὕστερον συντηρηθείσης, καὶ
 τῷ 1810 εἰς τὸν Γερμανὸν Ἰωάννην Τσβέκιον πωληθείσης.

Συγγράμματα.

— Γραμματικὴ τῆς Γαλλικῆς διαλέκτου. Ἐν Βιέννῃ 1787, καὶ 1793.

— Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1789, 1794, 1794, 1795, (²) 1796. Ἐν Βιέννῃ.

— Λεξικὸν τριγλωσσον τῆς Γαλλικῆς, ἰταλικῆς, καὶ ῥωμαϊκῆς διαλέκτου.
 Ἐν Βιέννῃ 1790, 3 ἐν Βενετίᾳ 1816. (Ἐν ἔτει 1804 ἀνώνυμός τις ἀφαιρέσας τὸ
 ἰταλικὸν ὀνοματολόγιον ἐξέδοτο αὐτὸ δίγλωσσον εἰς τόμους 2).

— Περιγραφή τοῦ παντός, ἥτοι ἱστορία φυσικὴ μὲ εἰκονογραφίαν. Ἐν Βιέν-
 νῃ 1792.

— Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν πρὸς ἐξακο-
 λούθησιν τῶν ἄλλων τριῶν τόμων. Ἐν Βιέννῃ 1795.

(¹) Κατὰ λάθος ὁ Ζαβίρας λέγει, ὅτι ὁ Βενδότης ἡγόρασε τὴν ἑλληνικὴν τυπο-
 γραφίαν τοῦ Βαουμειστέρου, διότι αὐτῇ ὑπῆρχε καὶ μετὰ ταῦτα ἀμιλλωμένη πρὸς
 τὴν τοῦ Βενδότου, καὶ τὴν ἐν ἔτει 1794 ἰδρυθεῖσαν τῶν ἐκ Σιατίστης Μαρκεδῶν Πουλλίων.

(²) Τῷ 1795 ἤρξαντο ἐκδίδοντες τοιαῦτα ἡμερολόγια καὶ οἱ Πούλιοι. Σημειωτέον,
 ὅτι κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὸς (Κατάλογος Νεοελλ. Φιλολ. Β' σελ. 323) λέγει ὅτι πρῶ-
 τον ἔργον ὑπὸ Μαρκεδῶν τυπωθὲν ἦν τὸ καλενδάριον τοῦ 1793, ἐν ᾧ ὁ αὐτὸς (Δ'
 ἀριθ. 340) ἐμνημόνευσε τῆς ἐν ἔτει 1794 ἐκ τοῦ τυπογραφείου αὐτῶν ἐκδοθείσης
 ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν Γραφῶν.

—Περὶ τῶν ἡγεμονευσάντων ἐν Βλαχία κατὰ καιροὺς ἕως τοῦ νῦν ἱστορία συνοπτικὴ, ἐν ἣ προσετέθη καὶ περὶ τῆς παλαιᾶς Δακίας. (ἀνέκδοτος;) ⁽¹⁾.

Μεταφράσεις.

—Αὐνανισμοῦ ἐπιτομὴ ὑπὸ Τισσότ. Ἐν Βενετία 1777.

—Νουθεσίαι εἰς τὸν λαὸν εἰς διαφύλαξιν τῆς σωματικῆς υγείας τοῦ Τισσότ. Ἐνετίησι 1780, καὶ ἐν Βιέννῃ 1782.

—Κατήχησις Πλάτωνος. Ἐν Βιέννῃ 1782.

—Ἱστορία τῆς Ἀμερικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1792—93 εἰς τόμους 4. ⁽²⁾.

—Ἄνθος ἀρετῆς καὶ γνώσεως, ἥτοι συνάθροισις κανόνων δι' ὧν δύναται τις νὰ ζήσῃ τιμῶς καὶ εὐτυχῶς. Ἐν Βιέννῃ 1794.

—Νέου Ἀναχάρσιδος τόμος Δ'. Ἐν Βιέννῃ 1797. (Μετεφράσθη ὑπὸ Βενδότῃ καὶ Ῥήγα Φεβραίου).

—Περὶ ὕκοσμίας. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ἀνέκδοτος, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ζαβίρας).

Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ.

Ἐγεννήθη ἐν Θράκῃ καὶ ἐκαλεῖτο ἐν τοῖς κοσμικοῖς Ἰωάννης. Τὸν μοναχικὸν δὲ προελόμενος βίον καὶ Ἰώσηπος μετονομασθεὶς διήκουσε κατὰ πρῶτον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρους, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Πατάβιον ἐδιδάχθη μετὰ τῆς λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ἰταλικῆς γλώσσης τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἐλθὼν εἰς Μολδαβίαν διωρίσθη ἐν ἔτει 1769 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς· πάσχων ὁμως ἐκ στηθικοῦ νοσήματος ἠναγκάσθη ἵνα παραιτηθῇ τῆς θέσεως.

Ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

Ὁ Μοισιόδαξ ὡν εἰδήμων ἐκτὸς πολλῶν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς προετίμησεν ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ τὴν ἀπλοελληνικὴν, ἀδίκως δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιδοξούντων κατακριθεὶς ἐδήμοσίευσεν τὴν Ἀπολογίαν, ἐν ἣ διέσωσε πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς παιδείας καὶ τῶν λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους.

Συγγράμματα.

—Ἠθικὴ φιλοσοφία μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ ἰδιώματος. Ἐνετίησι 1764.

—Πραγματεία περὶ παίδων ἀγωγῆς. Ἐνετίησι 1779.

—Παραλλαγὴ τοῦ πρὸς Νικοκλέα λόγου περὶ Βασιλείας τοῦ Ἰσοκράτους, καὶ κεφάλαια πολιτικὰ μεταπεφρασμένα γαλλιστί. Ἐν Βενετία 1779.

—Ἀπολογία. Ἐν Βιέννῃ 1780.

—Θεωρία τῆς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1784.

⁽¹⁾ Μνημονεύεται ὑπὸ Ζαβίρα.

⁽²⁾ Ὁ Ζαβίρας καταγράφει μεταξὺ τῶν μεταφράσεων τοῦ Βενδότῃ καὶ τὸ μυθολογικὸν τοῦ Πιλπάϊδος, ὅπερ ὡς ὁ ἴδιος ἀλλαχοῦ εἶπεν ὅτι μετεγλωττίσθη τῷ 1783 ὑπὸ Μιχαήλ τοῦ Δούκα.

Κατὰ Ζαβίραν συνέγραψε καὶ Λογικὴν, καὶ μετέφρασε τὴν Μαθηματικὴν τοῦ Καίλλου, καὶ τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τακουετίου.

Δημήτριος Δάρδαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κλεισούρᾳ τῆς Μακεδονίας ἐκ Νικολάου Δαρβάρεως, ἐμπορίας ἕνεκα μεταβάντος ὕστερον εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐνταῦθα διαρκῶς ἐγκαταστάντος· ἐξεπαιδεύθη ἐν Πέστη τὴν σλαβωνικὴν, καὶ λατινικὴν, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Ζέμονα ἐσπούδασε καὶ τὰ ἑλληνικά, τῶν ὁποίων τὴν ἐκμάθησιν συνεπλήρωσεν εἰς Βουκουρέστιον ἐλθὼν. Μετὰ ταῦτα ἀναβὰς εἰς Ἄλλην τῆς Σαξωνίας ἠκροάσθη ἐπὶ τετραετίαν τὴν φιλοσοφίαν, καὶ εἰς Ζέμονα ἐπαναστρέψας ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὰ ἑλληνικά. Ἐν τέλει ἐλθὼν εἰς Βιέννην διέμεινεν ἐνταῦθα μέχρι τοῦ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος συμβάντος θανάτου του, συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα κοινωφελῆ συγγράμματα, ἐξ ὧν τὰ πλεῖστα ἐξεδόθησαν μετὰ θάνατον ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν του.

Συγγράμματα.

- Γραμματικὴ Γερμανικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1785.
- Καισαροδασικὴ Διαταγὴ περὶ καμβίων. Ἐν Βιέννῃ 1787.
- Χειραγωγία εἰς τὴν καλοκάγαθίαν. Ἐν Βιέννῃ 1790.
- Ἀσφαλὴς ὁδηγία εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀνθρώπου. Βιέννη 1795.
- Ἀληθὴς ὁδὸς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν. Βιέννη 1796.
- Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1798.
- Χρυσοῦν ἐγκόλπιον. Ἐν Βιέννῃ 1799.
- Πρόχειρος ἀριθμητικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1803.
- Ἐκλογάριον γραικικόν. Ἐν Βιέννῃ 1804.
- Γραμματικὴ ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1806.
- Ἐπιστολάριον. Ἐν Βιέννῃ 1808.
- Διάλογοι Γραικο-Γερμανικοί. Ἐν Βιέννῃ 1809.
- Οἰκιακὴ διδασκαλία τῆς φύσεως. Ἐν Βιέννῃ 1810.
- Σοφίας ἀπάνθισμα. Ἐν Βιέννῃ 1811.
- Ἐπιτομὴ Φυσικῆς. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Ὁδηγὸς τοῦ βίου. Βιέννη 1812.
- Θεοφράστου χαρακτῆρες μετὰ συντόμων κριτικῶν ἐπιστὰσιων. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Σύντομος γενικὴ ἱστορία. Ἐν Βιέννῃ 1817.
- Πρωτοπειρία ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1818, καὶ 1828.
- Τέσσαρα ποιημάτια. Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Χρηστομάθεια ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1820.
- Ἐγκυκλοπαιδεία ἀπλοελληνικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1829.
- Ἐρὰ Κατήχησις μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ. (Ἀντιμωπώθη ὑπὸ Γ. Γενναδίου, δαπάνῃ Ἀνδρέου Κορομυλῆ).

Οἱ ἀδελφοὶ τοῦ Δημητρίου, ἦσαν ἐπίσης λόγιοι ἐκδόντες πολλὰ συγγράμματα τοῦ ἀδελφοῦ των, καὶ ἰδίως ὁ Πέτρος ὁ ἐπιλεγόμενος Πεντάδος μεταφράσας ἐν ἔτει 1821 ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τὴν Δάφνην τοῦ Γεσνέρου.

Ἀναστάσιος Μουσπινιώτης (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1718, καὶ ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Μπαλάνου τὰ γραμματικά, ποιητικά, καὶ τὴν λογικὴν. Ὅταν δὲ ὁ εὐπατρίδης Μαρούτσης συνέστησεν ἐν Ἰωαννίνοις ἰδίαν σχολὴν, καὶ τὴν σχολαρχίαν αὐτῆς ἀνέθετο εἰς Εὐγένιον, ὁ Μουσπινιώτης μετὰ πολλῶν ἄλλων ἐγκαταλιπὼν τὴν τοῦ Μπαλάνου μετέβη εἰς τὴν τοῦ Βουλγάρεως. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τελευταῖος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Μαρουτσῶν ἐτησίως χορηγούμενα πεντακόσια γρόσια ἦλθεν εἰς Κοζάνην μὲ μισθὸν ἐτήσιον 800 γροσίων, ὁ Ἀναστάσιος μείνας ἐδίδαξεν ἐν τῇ ἐγκαταλειφθείσῃ σχολῇ ἐπὶ πενταετίαν, μέχρις ὅτου ὁ Εὐγένιος ἐπανῆλθε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Μαρούτζη μὲ πλείονα μισθόν. Τότε ὁ Μουσπινιώτης ποθῶν νὰ διδαχθῇ τὰς ἐπιστήμας ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην, καὶ ἤκροάσθη τοὺς ἐν Παταβίῳ καὶ ἄλλας ἀκαδημίας διδάσκοντας. Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα προσελήθη ὡς προϊστάμενος τῆς ἐν Μιτυλήνῃ σχολῆς. Πληροφορηθεὶς ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει, περιλάλητος τότε διὰ τὰ πλούτη καὶ τὴν δόξαν, Γεώργιος ὁ Σταυράκογλος περὶ τῆς πολυμαθείας αὐτοῦ τὸν προσεκάλεσεν παρ' αὐτῷ ὡς σύμβουλον καὶ διερμηνέα. Ὁ Μουσπινιώτης διέτριψεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Σταυροκόγλου (²), ὅτε φοβηθεὶς ἔφυγε κρυφίως εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς τὰς σλαυϊκάς ἐπαρχίας τῆς Αὐστρίας, ποριζόμενος διὰ τῆς διδασκαλίας τὰ πρὸς τὸ ζῆν συντελοῦντα. Ἐντεῦθεν ἦλθεν εἰς Πάργαν σκοπεύων νὰ μεταβῇ εἰς τὴν πατρίδα του. Κινδυνεύων ὁμως νὰ φωραθῇ ὡς οἰκεῖος τοῦ Σταυρακόγλου μετέλλαξε καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, καὶ οὕτω περιήρχετο τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Πελοπόννησον, καὶ τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ διδάσκων τοὺς βουλομένους· ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Θράκην ἔμεινεν ἐν Αἰνῷ ἐπὶ ἔτη τρία, ἀγνοούμενος παρὰ πάντων τίς καὶ πόθεν. Ὑποπετυόμενος δὲ μὴ φωραθῇ καὶ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης δειλίας εἰς ὑποχονδρίαν ὑποπεσὼν

(¹) Ἐπωνομάζετο Διογένης διὰ τὸ λιτὸν καὶ ἀπέριτον τῶν ἐνδυμάτων.

(²) Ἡ ἐν ἔτει 1768 συμβῆς ἀπαγχόνις τοῦ Σταυρακόγλου περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ποιημάτων τι πολλάκις τυπωθὲν ἐν Βενετίᾳ. Ἰωάννης δ' ὁ Κορνῆλιος ἐξεφώνησε κατάλληλον λόγον εἰς τὸν ἀπαγχονισθέντα. (Λόγοι Πανηγυρικοί, τομ. Β' σελ. 193).

ἀνεχώρησεν εἰς Μολδαβίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Οὐγγαρίαν, περιερχόμενος τὰς ἐκεῖ πόλεις, καὶ ποτὲ μὲν κυρύττων εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων, ποτὲ δὲ παραδίδων εἰς τοὺς νέους τὴν ἰταλικὴν πρὸ πάντων γλῶσσαν. Ἐν Πέστη δὲ διέτριψεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον.

Γηραλέος ἤδη καὶ πενόμενος ὁ δυστυχὴς ἦλθεν εἰς Γιόγγεσι, καὶ κατέλυσεν εἰς τὴν ἐνταῦθα ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ναοῦμ, ἔνθα καὶ ἀθλίως ἀπεβίωσε τῇ 2 Σεπτεμβρίου 1801.

Τὸ πολυπαθὲς αὐτοῦ σῶμα ἐτέθη ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῶν ὀρθοδόξων, εἰς τὸν αὐτὸν τάφον Γαβριὴλ τοῦ Καλλονᾶ, ἀξιωθὲν τῆς φιλοξένου ταύτης κηδείας παρὰ τοῦ ἐν Γιόγγεσι ἐφημερεύοντος Ἰγνατίου τοῦ Καλλονᾶ (*).

« Ἐκ τῶν πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων καὶ μεταφράσεων, λέγει ὁ Ζαβί-
» ρας, ἅτινα τὸ βλοσυρὸν ὄμμα τῆς τύχης κατηνάλωσε, σώζονται ἔτι τριά-
» κοντα λόγοι εἰς διαφόρους ὑποθέσεις τῆς Γραφῆς, (πολλοὶ ὅμως διεφθάρ-
» σαν καὶ κατὰ μέρος εἰσὶν ἑλλειπείς), εἰς λόγους λατινιστὶ ῥηθεῖς ἐν τῇ εἰς
» Πέστην ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ἕν μέρος τῆς μεταφράσεως τῆς ψα-
» σικῆς τοῦ Δουχάμελ ».

Εὐγένιος ὁ Βούλγαρις.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1716 ἐκ Πέτρου Βουλγάρως Ζακυνθίου καὶ Ζανέτας, προσωρινῶς τότε ἐνταῦθα ἐκ Ζακύνθου μεταβάντων διὰ τὸν φόβον τῶν κατὰ τῆς Ἑπτανήσου ἐπερχομένων Τούρκων (**). Βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Ἐλευθέριος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἀπὸ τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ἀντώνιον Κατήφορον, καὶ ὕστερον, ἀπὸ τὸν ἐν Κερκύρᾳ διδάσκαλον Ἱερεμίαν Καβαδιάν. Σταλεὶς δ' ὕστερον εἰς Πατάβιον κατηρτίσθη τελειότερον, καὶ ἐπαναστρέψας ἐχειροτονήθη ἱεροδιάκονος Εὐγένιος μετονομασθεὶς (1737—8). Ἐν Βενετίᾳ προσοι-

(*) Ζαβίρας.

(**) Διάφοροι διαφόρως ἐκθέσκοντες τὰ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Εὐγενίου, Κερκυραῖον παρεδέχθησαν αὐτόν. Τῷ 1834 ὁ Ζακύνθιος ἱερεὺς Νικόλαος Κατραμῆς δημοσιεύσας ἱστορικὰς διασαφῆσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος τούτου, κατέδειξε δι' ἐπιστήμων ἐγγράφων, ὅτι ἡ οἰκογένεια τῶν Βουλγάρων, ἐξ ἧς κατὰγεται ὁ Εὐγένιος, πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐγκαταστάσα ἐν Ζακύνθῳ, διαρκῶς ἐν τῇ νήσῳ κατῴκει. Τὸ περιεργότερον, ὅτι καὶ ζῶντας τοῦ Εὐγενίου εἶχον ἀναφυὴ διενέξεις περὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, καὶ ὁ πανιερώτατος, ὡσεὶ ἀρεσκόμενος ἐπὶ τῇ θρυλλουμένῃ ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐν Κερκύρᾳ ὁμωνύμου οἴκου καταγωγῇ, οὐδεμίαν εἴδωκε διασάφησιν. Δονᾶς ὁ Κερκυραῖος, σύγ-
» χρονος τῷ Εὐγενίῳ, γράφει ὅτι μεταξὺ τῶν περὶ τῆς γεννήσεως τούτου ἐριζουσῶν
» χωρῶν ἦτο ἡ Πελοπόννησος, ἡ Κρήτη, καὶ ἡ Ζάκυνθος. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Πελοπόν-
» νησος ἔχουσι μεγαλειτέρα τῆς Κερκύρας ἐπὶ τοῦ Εὐγενίου δικαιώματα, διότι αἱ
» πρόγονοι αὐτοῦ ἀπὸ τῶν χωρῶν τούτων εἶχον λάβει τὰς συζύγους.

κειωθείς τοῖς φιλογενέσιν Ἑπειρώταις Μαρούτζαις, διωρίσθη τῷ 1742 σχολάρχης τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ὑπ' αὐτῶν συστημένης Σχολῆς. Ἐλθὼν ἐνταῦθα ὁ Βούλγαρις ἤρξατο παραδίδων τὰ νέα φιλοσοφήματα τοῦ Λογκίου, Λεῖβνιτίου καὶ Βολφρίου, τὰ ὁποῖα ἐκτὸς τοῦ νεωτερισμοῦ ἀνεδείκνυον ἀξιοτιμότερα ἢ εὐγλωττία καὶ πολυμαθεῖα τοῦ ἀνδρός. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐσχολάρχει τοῦ πρώτου ἐν Ἰωαννίνοις σχολείου ὁ Μπαλάνος, ἀνὴρ πολυμαθής, πλὴν ἐκ προκαταλείψεως ἀποκρούων πάντα ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ νεωτερισμόν· οἱ ὁπαδοὶ τοῦτου ἐξωπλίσθησαν κατὰ τῶν μαθημάτων τοῦ Εὐγενίου, ὅστις πρὸς ἀποφυγὴν τῶν σκανδάλων ἀποχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων ἤλθε προσκληθεὶς μὲ μεγαλείτερον μισθὸν εἰς Κοζάνην⁽¹⁾, καὶ ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ (1750).

Ἀφῆκεν ὁμῶς εἰς Ἰωάννινα πρόμαχον τῶν νεωτέρων τῆς φιλοσοφίας μαθημάτων τὸν φίλον καὶ συσπουδαστὴν του Τρύφωνα, ἄνδρα εἰδήμονα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν ἐγκρατῆ, Ἰωαννίτην ἢ κατ' ἄλλους Μετζόβιτην τὴν πατρίδα· οὗτος ἐδίδασκεν ἰδιαιτέρως εἰς Ἰωάννινα τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν, ἕως οὗ ἀπέθανε τὸ 1786 ἔτος, ἀφ' οὗ ἀξίον διάδοχον τῆς παιδείας του Δημήτριον τὸν Βαρδάκκην, ὅστις ὑπῆρξε μετὰ κλέους διδάσκαλος τοῦ Μετζόβου.

Ἀπὸ Ἰωαννίνων καὶ Κοζάνης ἐφημίσθη πάραυτα ὁ Εὐγένιος εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὡς σοφώτατος φιλόλογος· ἐπειδὴ δ' ἐφιλοτιμεῖτο νὰ ὁμιλῇ καὶ ἀπ' ἁμβωνος μὲ γλαφυρότητα ἀνήκουστον, ὁ τότε πατριάρχης Κύριλλος συστήσας τὴν ἐν τῷ Ἀθωνί σχολὴν τοῦ γένους προσεκάλεσεν ἐν αὐτῇ σχολάρχην τὸν Εὐγένιον. Ὅθεν ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν (1753) ἐσυμφωνήθη μὲ τὸν ἀνήκουστον τότε διδασκαλικὸν μισθὸν χιλίων γροσιῶν, καὶ ἐστάλη εἰς Ἀθῶνα. Διδάσκαλοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης διωρίσθησαν Νεόφυτος ὁ Καυσοκαλυβίτης, καὶ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς. Πανταχόθεν συνέρρουν ἐκεῖ μαθηταὶ ἱν' ἀκροασθῶσι τοῦ Εὐγενίου καὶ τῶν συνδιδασκόντων. Ὁ Βούλγαρις ἔγραψεν εἰς τὴν πύλην τῆς σχολῆς, κατὰ μίμησιν τοῦ Πλάτωνος, ἐπιγραφὴν ἀνάλογον τῆς χρείας τῶν μαθητῶν·

Γεωμετρήσων εἰσίτω, οὐ κωλύω·

Τῷ μὴ θέλοντι συζυγήσω τὰς θύρας.

(1) Μὲ ἀγανάκτησιν κωμικὴν γράφει ὁ Εὐγένιος τὴν μετάβασιν του ταύτην· «οὐκ ἂν τέσχομεν ἀλλ' ὑπεχωρήσαμεν, ὡς ἀπ' ἑππου ἐπ' ὄνου ἀπὸ τῆς λαμπρᾶς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἐπὶ τὴν μικρὰν μεταβάλλει Κοζάνην».

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγεννήθη ἡ μεταξὺ τοῦ Εὐγενίου καὶ τοῦ Μπαλάνου γεωμετρικὴ ἔρις· διότι ὁ τελευταῖος ἔμπειρος πολὺ τῆς στοιχειώδους γεωμετρίας ὦν, ἀλλ' ἀγνοῶν τὰ τῆς ὑψηλοτέρας μαθηματικῆς, ἐνόμισεν ὅτι ἔλυσε τὸ περίφημον πρόβλημα *Δύο εὐθειῶν δοθεισῶν δύο μέσας ἀναλόγους εὐρεῖν κατὰ συνεχῆ γεωμετρικὴν ἀναλογίαν*. Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἔστειλεν εἰς τὰς ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ κοινολογήσῃ τι εἰς τὸν ἀντίζηλόν του Εὐγένιον. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Μπαλάνου Ζερζούλης καὶ Γεώργιος τὴν ἐξέδωκαν διὰ τύπου εἰς Βενετίαν (1754), καὶ ὁ Βούλγαρις λαβὼν εἰς τὸν "Αθῶνα τὸ βιβλιάριον ἀπὸ τὸν προσιρημένον Τρύφωνα (1755) δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πέμψαντα ἀνῆρσε τὴν λύσιν μὲ νεανικὴν φιλοτιμίαν σφοδρότερον τοῦ δέοντος ⁽¹⁾.

Ὁ Εὐγένιος μετὰ πενταετῇ ἐν "Αθῶνι εὐκαρπὸν διδασκαλίαν ἠναγκάσθη, ἔνεκα δυσαρέστων διενέξεων, ἵνα παραιτηθῇ ⁽²⁾, καὶ μεταβᾷ εἰς Θεσσαλονίκην ἡσύχαζε. Τῷ 1761 προσκληθεὶς μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ὡς διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ. Σαμουήλ Α', ἀνὴρ σοφὸς πλὴν μὴ ἀπηλλαγμένος τῶν κατὰ τῶν νεωτέρων φιλοσοφημάτων προλήψεων, ὥσει ἐμπαίζων τὸν διασημότερον ἐν τῇ Ἀνατολῇ διδάσκαλον αὐτῶν, ὠνόμασε τὸν Εὐγένιον Ῥεφενδάριον τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀργισθεὶς οὗτος ἐπὶ τοιαύτῃ προσβολῇ παρητήθη τῆς διδασκαλίας, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν ⁽³⁾. Ἐν Λειψίᾳ διατρίβων προσωκλειώθη τῷ τότ' ἐκεῖθεν διερχο-

(1) Κούμα, ἱστορία τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, τόμ. ΙΒ'. 560—64. Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσίευσεν ὁ υἱὸς τοῦ Μπαλάνου Κοσμᾶς εἰς Ἀντιπελαγόρῃσιν ἐν Βιέννῃ 1806.

(2) Οἰκτράν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Εὐγενίου παρίστανται τὴν κατάστασιν τῆς Ἀθωνιάδος σχολῆς Ἰωσήπος ὁ Μοισιεύδαξ. « Μία βολὴ ὀμματος θλιβερᾶ, λέγει, ἐπ' » ἐκείνῃ τῇ πολυκροτουμένῃ σχολῇ τοῦ "Αθῶνος, ἡ συμφορὰ, ἡ ἐρημία τῆς ὁποίας, » ὥστε νὰ ἐμιλήσω τοιουτοτρόπως, ἔτι καὶ νῦν ἀχνίζει ἐνώπιον ἡμῶν. Ποῦ ὁ κλεινὸς » Εὐγένιος; ποῦ ἡ πολυπληθὴς χορεία τῶν μαθητῶν, ἦτις ἐν χαρᾷ τῆς Ἑλλάδος » πάσης συνεκρόται ἕνα Ἑλικῶνα νέον Μουσῶν καὶ μουσοτρόφων; ἐφυγαδεύθη ἐκεῖ- » νος, ἐφυγαδεύθη αὐτὴ· βροντὴ νεμέσεως ἐπέπεσε καὶ ἐσκόρπισε διδάσκοντας καὶ » διδασκαμένους, καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἐκείνη, ὑπὲρ τῆς ὁποίας ὁ τισσὺτος θροῦς ἐν τῇ » βασιλευσούσῃ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, κατήντησεν (οἴμοι!) ἡ κατοικία, ἡ φωλεὰ » τῶν κοράκων! » Ἀπολογία.

(3) Καὶ οὕτω μὲν ὁ Κούμας. Σέργιος δὲ ὁ Μακράϊος ἐν Πατριαρχικῇ Πεντηκονταετηρίδι λέγει, ὅτι ἐν ἔτει 1763 ἀποδημήσας ὁ Εὐγένιος εἰς Κωνσταντινούπολιν διήλθε τὴν Δακίαν, καὶ φιλοφρόνως δεξιωθείς ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων μετέβη ὕστερον εἰς Λειψίαν. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβοντα ὁ Πατριάρχης Σαμουήλ ὠνόμαζεν αὐτόν, τιμῆς χάριν,

μένω Ῥώσσω πτρατάρχη Θεοδώρῳ Ὁρλώρῳ, ὅστις εἰς Πετρούπολιν ἐλθὼν συνέστησεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν Αἰκατερίναν τὸν σοφὸν Ζακύνθιον ἱεροδιάκονον. Ἐν Σχξωνία δὲ διαμένων ὁ Εὐγένιος ἔλαβεν ἐντολὴν τῆς Σεμιράμιδος τῆς Ἀρκτου, ἵνα ἐξελληνίσῃ τὸ περὶ Νομοθεσίας σύγγραμμα καὶ μετὰ τοῦτο εἰς Ῥωσσίαν προσκληθεὶς ἐδεξιώθη εὐμενέστατα. Τὴν 30 Αὐγούστου 1775 ἐχειροτονήθη ἱερεὺς παρὰ τοῦ μητροπολίτου Μόσχας Πλάτωνος, καὶ τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1776 προσχειρίσθη ἀρχιεπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος. Τῷ 1787 ἐζήτησεν ὁ Εὐγένιος, ἔνεκα τῆς προβεβηκυίας ἡλικίας, τὴν παραίτησίν του· ἡ δ' Αἰκατερίνη δεχθεῖσα ταύτην, προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Πετρούπολιν, καὶ κατέλεξε μετὰ τῶν μελῶν τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ἀκαδημίας. Συναισθανόμενος τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὁσήμεραι ἐξασθενούσας ἀπεσύρθη ἐν 1802 εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, καὶ ἐνταῦθα ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον τὴν 10 Ἰουνίου 1806, ἐν ἡλικίᾳ ἐννεήκοντα ἐτῶν.

Ὁ Εὐγένιος ἦν ἐκ τῶν πολυμαθεστέρων καὶ πολυγραφωτέρων τοῦ αἰῶνός του. Ἐγίνωσκε τὴν Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν, Γερμανικὴν, Ἰταλικὴν, Γαλλικὴν, Ἑβραϊκὴν, Χαλδαϊκὴν, Τουρκικὴν, Ἀραβικὴν, καὶ Ῥωσικὴν διάλεκτον. Πανδαήμων καὶ χαλκέντερος συγγραφεὺς, πρόμαχος τῆς ὀρθοδόξιας λαμπρὸς, τὰ μέγιστα συνετέλεσεν εἰς μετάδοσιν τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει. Πολλοὶ ἐπαξίως ἔπλεξαν τὸν στέφανον τῆς σοφίας αὐτοῦ, ὡς Νικόλαος ὁ Μαυρομμάτης, Κ. Κούμας, Γεώργιος ὁ Αἰνιάν, Παῦλος Καλλιγὰς, Βρετὸς, καὶ ἄλλοι, ἡμεῖς δὲ ἀπλῶς τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ ἀνθολογήσαντες, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκταθῶμεν κρίνοντες καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τὸν ἄνδρα.

Συγγράμματα.

— Ὁρθόδοξος ὁμολογία σχεδιασθεῖσα παρὰ τοῦ σφολογιωτάτου ἱεροδιακόνου κυρίου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως. (ἐξεδόθη ἐν Ἀμστελδάμῳ τῷ 1767 ὑπὸ Ἰωάννου Πρίγκου τοῦ ἐκ Ζαγαρᾶς τῆς Θεσσαλομαγνησίας μετ' ἄλλων).

— Ἡ Λογικὴ, ἐκ παλαιῶν τε καὶ νεωτέρων συνερανισθεῖσα ὑπὸ Εὐγενίου διακόνου τοῦ Βουλγάρεως· ἥς προτέτακται ἀφήγησις προεισοδιώδης περὶ ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς κατὰ τὴν Φιλοσοφίαν ἐνστάσεως, καὶ προδιατριβαὶ τέσσαρες εἰσαγωγικαὶ εἰς ἅπασαν ἐν γένει τὴν φιλοσοφίαν προτελεστικά. Ἐκδοθεῖσα σπουδῇ τε καὶ φιλοτίμῳ δαπάνῃ τοῦ ἑλλογιμωτάτου καὶ ἐξοχωτάτου ἐν ἱατροφιλοσόφοις κυρίου Θωμᾶ Μανδακάσου τοῦ ἐκ Καστορίας. Ἐν Λειψία φψξς'. 8. σελ. 586. (προσφωνεῖται τῷ Γρηγορίῳ Γκίκα ἡγεμόνι Μολδοβλαχίας).

ῤεφενδάριον καὶ παλατῖνον τοῦ Ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

- Βιβλίον κατὰ Λατίνων. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1796.
- Διατριβὴ περὶ εὐθανασίας. Ἐν Πετρούπολει 1804.
- Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Ἐν Βενετίᾳ 1805.
- Τὰ Ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις. Ἐν Βιέννῃ 1805.
- Ἐκατονταετηρίς τῶν ἀπὸ Χριστοῦ. Ἐν Λειψίᾳ 1805.
- Κριτικαὶ ἐπιστάσεις εἰς τὰς ὑπομνηματικὰς παρεκβολὰς Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου. Ἐν Βιέννῃ 1806.
- Ἐπιτομὴ τῆς ἱστορίας Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Ἐν Μόσχᾳ 1812.
- Σχολαστικὴ Θεολογία. (ἀνέκδοτος).
- Βιογραφία Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου. Ἐν Χάλῃ 1774.
- Ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐν Σεργίᾳ κατοικοῦντας χριστιανοὺς, ἀπαριθμοῦσα τὰς τῶν Λατίνων καινοτομίας μίαν πρὸς μίαν. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1756. (ἐξεδόθη τὸ δευτέρον ὑπὸ Σεραφεῖμ Πισσιδείου μετὰ τοῦ Ἁνθους Εὐσεβείας τοῦ Ἀργέντη).
- Βιογραφία Ἰωσήφ Βρυεννίου. Ἐν Λειψίᾳ 1768.
- Στοχασμοὶ εἰς τοὺς παρόντας κρίσιμους καιροὺς τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἐν Λειψίᾳ. (Μεταφράσθη γαλλιστί, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Κερκύρᾳ).
- Ἰκετηρία ὡς ἐκ τοῦ γένους τῶν Γραικῶν πρὸς πᾶσαν τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην. Ἐν Βιέννῃ.
- Ὡδαὶ εἰς τὴν κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν νίκην Αἰκατερίνης τῆς Β'. Ἐν Πετρούπολει.
- Περὶ τῶν μετὰ τὸ σχίσμα ἁγίων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας πρὸς Πέτρον Δεκλέρκιον. (Τὸ πῶνυμα τοῦτο προσεφωνήθη εἰς Σεραφεῖμ Β' τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ὁποῦ προτάσσεται ἐπιστολὴ πρὸς Εὐγένιον).
- Πρὸς τὸν Κοζάνης οἰκονόμον Σωτήριον περὶ τοῦ: τίς ἐστὶν ἡ τοῦ Μαγὼγ βασιλεία.
- Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τοῦ παρ' Ἰζεκιήλ λεγομένου « Ὡς εἶδος Βεζέκ ».
- Ἀπολογία πρὸς τὸν πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλον περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ σχολείου τοῦ Ἀθωνος ἀποχωρήσεώς του.
- Ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐρώτησιν Νικολάου τοῦ Σκούρτου περὶ καταστάσεως τῶν ψυχῶν.
- Πρὸς τὴν Αἰκατερίναν Β' ὡς ἀπὸ προσώπου τῶν ἐν Νίζνῃ κατοικούντων Ἑλλήνων.
- Σύμβολα ἢ ἐμβλήματα τινὰ πρὸς ὠραῖσμόν τῆς ἐν Νίζνῃ θριαμβευτικῆς πύλης.
- Περὶ παλιρρόων πρὸς Θεόφιλον Καμπανίας. (ἐξεδόθη ὑπὸ Γ. Αἰνιᾶνος).
- Ἐπιστολαὶ πάμπολλαι, ἐξ ὧν τινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Βοσπορομαχίᾳ, Φοῖνικι Κερκύρας, ὑπὸ Αἰνιᾶνος, Τανταλίδου, Οἰκονόμου. κλπ.

Μεταφράσεις.

- Μαθηματικὰ Σεγνέρου. Ἐν Λειψίᾳ 1767.
- Περὶ τῶν ἐν Πολωνίᾳ ἐκκλησιαστικῶν διχονοιῶν, 1768.
- Ἐισήγησις Αἰκατερίνης Β' 1771.

- Ὡδὴ τῷ Ποτεμκίνῳ. Ἐν Μόσχᾳ 1775.
- Γεωργικὰ Βιργιλίου. Ἐν Πετρούπολει 1786.
- Αἰνεῖας Βιργιλίου Ἐν Πετρούπολει 1794—2.
- Ἀδὰμ Ζορνικαβίου περὶ τῆς ἐμπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἐν Πετρούπολει 1797.
- Τελετουργία ἱερά. Ἐν Πετρούπολει 1799.
- Αἱ καθ' Ὅμηρον ἀρχαιότητες, καὶ αἱ Κερκυραϊκαὶ ἀρχαιολογίαι. Ἐν Μόσχᾳ 1804.
- Διεγερτικὰ Βολταίρου δύο.
- Λόγος περὶ τοῦ τέλους καὶ σκοποῦ τῶν συνετωτάτων διατάξεων τῆς αὐτοκρατορίσης Αἰκατερίνης.
- Λόγος περὶ τῶν προτροπῶν τῶν ἐν πρώτοις ἀναπειθουσῶν τὸν ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν τὸ τοῦ δικάζειν ὑποῦργημα.
- Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἐορτάσιμον καὶ ἐπώνυμον ἡμέραν τῆς Αἰκατερίνης Β'. (¹).
- Ποιήματα Βασιλείου τοῦ Πετρόβ.
- Λογικὴ καὶ Μεταφυσικὴ Δουχάμελ.
- Λογικὴ Πουρχοτίου.
- Φυσικὴ Φρεδερίκου Βουκερέρου.
- Ἀριθμητικὴ καὶ Γεωμετρία Βολφίου.
- Φορτουνάτου τοῦ ἐκ Βριξίας περὶ συστήματος τοῦ παντός.
- Ἐπιστολαὶ Λεκλερκίου πρὸς τοὺς τέσσαρας πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς Δημήτριον ἀρχιεπίσκοπον Νοβογροδίας καὶ πρὸς Εὐγένιον σχολαρχοῦντα ἐν Ἀθῶνι (εἰς τὸ χειρόγραφον τῶν μεταφράσεων τούτων ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ πρὸς Λεκλέρκιον ἀπάντησις τοῦ Εὐγενίου) (²).
- Σπαρτίον ἔντριτον. Ἐν Λειψίᾳ 1804.
- Στοιχεῖα Γεωμετρίας Τακουετίου. Ἐν Βιέννῃ 1805.
- Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν φιλοσοφίαν Γραβεζάνδου. Ἐν Μόσχᾳ 1805.
- Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς Γενουηνοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1806.
- Ἐκτὸς τούτων ὁ Εὐγένιος ἐξέδωκε—Ἰωσήφ Βρυεννίου τὰ εὐρεθέντα. Ἐν Λειψίᾳ 1768—Θεοδωρήτου Κύρου τὰ σωζόμενα. Ἐν Χάλλῃ 1768—Βρυεννίου τὰ παραλειπόμενα.
- Εἰς τὸν Βούλγαριν ἀποδίδονται καὶ τὰ ἀξijs—Ἱερὸν τῆς δόξης—Μετάφρασις λόγου τοῦ παπᾶ Χαρτισιακίου—Οὐολταίρου ἐπιστολὴ πρὸς Αἰκατερίναν, μεταφρασμένη διὰ στίχων ἱαμβρικῶν—Ἰωάννου Πλουχόφ βουλευτοῦ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ Ὀλοτείν περὶ τοῦ παρόντος πολέμου (μετάφρασις διὰ στίχων).

Βησσαρίων ὁ ἐκ Ῥαψάνης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ ἔτος 1738 ἐν Ῥαψάνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ἦν,

(¹) Οἱ τρεῖς λόγοι οὗτοι ἐκφωνηθέντες ῥωσιστὶ ὑπὸ Σχιμουήλ ἐπισκόπου Ῥοστόβου μετεφράσθησαν λατινιστὶ, ἐκ δὲ ταύτης εἰς τὴν ἐλληνικὴν ὑπὸ Βουλγάρεως.

(²) Ζαβίρας, βίος Βουλγάρεως.

κατὰ Ζαβίραν, αὐτάδελφος τοῦ περιφήμου μελωδοῦ Ἀναστασίου τοῦ πολλὰ ἄσματα εἰς ἴδιον μέλος ποιήσαντος. Ἐν τοῖς λαϊκοῖς ὠνομάζετο Βασίλειος καὶ ἐμαθήτευσε κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Μαρούτζη παρ' Εὐγενίῳ Βουλγάρει, ὕστερον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιάδι ἀκαδημίᾳ, ὅθεν μετὰ τοῦ διδασκάλου του Εὐγενίου συναπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐνταῦθα διήκουσε τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων καὶ μετ' ὀλίγον ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀδελφῶν καὶ υἱῶν τοῦ μεγάλου λογοθέτου Ἀλεξάνδρου. Ἐκ Βυζαντίου ἐπαυελθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ μετωνομάσθη Βησσαρίων. Ἠγωνίσθη μεγάλως κατὰ τῆς τότε φανείσης αἰρέσεως τῶν κολλυβιστῶν, κατὰ τῶν ὁποίων καὶ συνέγραψε τὸ φερόμενον συγγραμμάτιον *Περὶ Μνημοσύνων*, ὅπερ σώζεται ἐν χειρογράφῳ εἰς τὴν σκῆτην τῆς ἀγίας Ἀννης, καὶ ἐν τῇ νέᾳ λεγομένῃ σκῆτῃ τοῦ ἁγίου Παύλου, ἐνθα ἐμόναζε.

Ἐπειδὴ δ' ἐν ἔτει 1776 ἐτάραττον τὴν ἐκκλησίαν ἐν τε Ἀθῶνι καὶ Θεσσαλονίκῃ οἱ κολλυβῆδες, ὁ Βησσαρίων ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ προσώπου τῶν τὰ ὀρθὰ φρονούντων, καὶ παραστάς εἰς τὴν ἱερὰν σύνοδον ἐξέθηκε τὰ δόγματα τῶν ταραξιῶν ὅθεν σύνοδος συγκροτηθεῖσα ἐπὶ Σωφρονίου, συνεδριάζοντος καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου, καὶ εἴκοσιν ἀρχιερέων καὶ πολλῶν ἱερέων καὶ κληρικῶν, ἐξέδοτο τὸν κατὰ τῶν κολλυβιστῶν ὅρον, ὑποβάλλουσα ἀναθέματι τοὺς φρονούντας τὰ ἐναντία. Ἡ συνοδικὴ ἀπόφασις σταλεῖσα εἰς Ἀθῶνα διὰ τοῦ Βησσαριωνος ἀνεγνώσθη εἰς ὅλα τὰ μοναστήρια καὶ τὰς σκῆτας διὰ τοῦ τότε ἐν Ἀθῶνι ἡσυχάζοντος Κυρίλλου πρώην οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ ὕστερον εἰς Θεσσαλονίκην, Χίον, καὶ ἄλλας ἐπαρχίας, ἐν αἷς εἶχεν ἀναφανῆ ἢ περὶ κολλυβῶν συζήτησις.

Περὶ τὸ ἔτος 1790 ὁ Βησσαρίων ἔγραψε πρὸς τὸν ἐλλόγιμον ἐπίσκοπον Πλαταμῶνος Διονύσιον ἐπιστολὴν Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ἀρχιερατεῦειν, ἐν ᾗ διὰ πολλῶν μαρτυριῶν τῆς γραφῆς καὶ τῶν ἱερῶν πατέρων διακρίνονται ρεῖ ἀληθεῖς ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τῶν νόθων.

Ὁ Βησσαρίων ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τῆς ἀκριβεστεράς μοναστικῆς πολιτείας καὶ μόνας τὰς κυριακάς καὶ μεγάλας ἑορτὰς ἀπῆρχετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συναναστρέφετο πρὸς τοὺς θέλοντας ἵνα λαλήσωσι μετ' αὐτοῦ, τὰς δὲ λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος ἐμόναζεν ἐν ἡσυχίᾳ.

Συνέγραψεν ἐκτὸς τοῦ περὶ Μνημοσύνων, καὶ περὶ Ὁπτασιῶν. (1).

Ἀπεβίωσε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος.

(1) Ζαβίρας.

Παναγιώτης Παλαμᾶς (¹).

Ἐγεννήθη ἐν Μεσολογγίῳ περὶ τὸ 1722 καὶ ἐπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, διακούςας ὕστερον τῶν ἐν Ἰωαννίνοις διδασκάλων, καὶ Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως· μεταβὰς δ' εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειότεραν παιδείαν, διωρίσθη μετ' ὀλίγον καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολήν· μετὰ δὲ τὴν ἐκεῖθεν ἀπέλευσιν Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως παραιτηθεὶς καὶ ὁ Παλαμᾶς, ἦλθε περὶ τὸ 1760 εἰς Μεσολόγγιον, καὶ οἱ φιλόμουσοι κάτοικοι τῆς εὐάνδρου ταύτης πόλεως διώρισαν σχολάρχην τῆς κοινοσυντηρήτου σχολῆς αὐτῶν τὸν Παναγιώτην, ὅστις ἀδιαλείπτως μέχρι τοῦ 1800 παρέμεινε διδάσκων. Ἐν τῷ μεταξὺ, ἐπελθούσης τῆς ῥωσικῇ συνδουλίσαι διενεργηθείσης ἐν Πελοποννήσῳ καὶ Στερεᾷ ἐπαναστάσεως, ὑέστη μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τὸ Μεσολόγγιον τ' ἀποτελέσματα τῆς βαρβάρου τῶν Ἀλβανῶν ἐπιδρομῆς· ὁ Παλαμᾶς τότε μετ' ἄλλων τῆς Αἰτωλίας προκρίτων φεύγων τὴν μουσουλμανικὴν θηριωδίαν προσέφυγεν εἰς Ζάκυνθον· καὶ οὕτως ἡ ἐν Μεσολογγίῳ σχολὴ ἐχαλαρώθη ἀπὸ τοῦ 1770 — 73, ὅτ' ἐπαναστρέψαντος τούτου ἤρχισεν ἀναθάλλουσα.

Ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν σχολαρχήσας ὁ Παλαμᾶς, ἀπεχώρησεν ἕνεκα γῆρατος ἐν ἔτει 1800, διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Γρηγορίου, καὶ τῷ 1802 ἀπεβίωσεν ὑπερογδοηκονταετῆς.

Ἐν Ἰνδικῇ μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ Παλαμᾶ ὁ μαθητὴς του Δημήτριος ὁ Γαλανὸς γράφει πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον. « ὦ! πάλιν ἡ γλυκίων τῆς πρώτης δευτέρα σου ἐπιστολὴ καὶ τοῦτο τὸ πικρὸν » εἶχε καὶ δακέθυμον, τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἀρίστου τῶν ἐμῶν διδασκάλων Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ. ὦ Παλαμᾶ! οὐδ' ὅλως στή- »σαι τὸν πόνον οἷός τ' εἰμι, καίτοι παραινῶν πατρικῶς ἀποτρέπεις » με τοῦτο. Ἀλλὰ μή μοι ἐγὼ μόνος στένω; καὶ αὐτὴ ἡ γραμμα- » τικὴ Μοῦσα στένει, καὶ δάκρυα χέει, ἀπολέσασα ἐν ἔτεσί που » εἴκοσι τρεῖς κορυφαίους ὁπαδοὺς καὶ συναρμοστάς, τὸν ἐν Δακίᾳ » Νεόφυτον, ὃς ἀπόδειξεν αὐτὴν Νέαν Ἑλλάδα, τὸν ἐν Πάτμῳ Δα- » νιήλ, τὸ καύχημα τῶν Κυκλάδων Νήσων, καὶ τὸν ἐν Αἰτωλίᾳ Πα-

(¹) Ἐκαλεῖτο Παλαμάρης τὸ πρότερον, εἴτα δὲ πρὸς θαυμασμόν τῆς ἐκ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου δῆθεν Παλαμᾶ καταγωγῆς μετεποίησεν οὕτως ὁ Παναγιώτης τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα. Ἡ οἰκογένεια τούτου οὐχὶ ἐκ Θεσσαλίας, ἀλλ' ἐκ Δωρίδος κατελθούσα περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς III' ἑκατονταετηρίδος κατῴκησεν εἰς Μεσολόγγιον.

» λαμᾶν, τὸ θαῦμα τῆς Ἑλλάδος πάσης. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔστων
 » σπονδαὶ καὶ χοαὶ καὶ λοιβὴ τοῖς μακαρίοις ἐκεῖνοις ἀνδράσι ».

Ὁ Παλαμᾶς κατέλιπε διάφορα συγγράμματα, ἄγνωστον εἰς τίνος περιελ-
 θόντα χεῖρας, ἥ τὸ πιθανώτερον καταστραφέντα κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ
 Μεσολογγίου. Πέντε δ' ἐπιστολάς αὐτοῦ ἐξ αὐτοψίας γινώσκομεν, ἐξ ὧν ἡ μὲν
 ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ δημοσιευθεῖσα (*) ἀποτείνεται εἰς Εὐγένειον τὸν Βούλ-
 γαριν, αἱ δ' ἕτεραι τέσσαρες εὐρηνταὶ ἀνέκδοτοι παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ καὶ ἐπιστέλ-
 λονται πρὸς Ἀναστάσιον τὸν Πάριον, Ἰωάννην Τρικοῦπην, πατριάρχην Προ-
 κόπιον, καὶ τὸν διδάσκαλον Κωνσταντῖνον Καραπάνον. Ὁ Παναγιώτης ἐπεμελήθη
 τὴν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1758 ἐκδοσιν τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ.

Πολλοὶ καὶ διάφοροι τῶν μαθητῶν τοῦ Παλαμᾶ ἐπὶ παιδείᾳ διέ-
 πρεψαν, καὶ ἐπιτυχῶς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη
 ἐδιδάξαν.

Τούτων προεξάρχει Δημήτριος ὁ Γαλανός, ὑπὸ δὲ τοῦ Κ. Ἀραβαν-
 τиноῦ ἀπαριθμοῦνται καὶ οἱ ἑξῆς:

1) Γεράσιμος Γουλιμῆς Μεσολογγίτης χρηματίσας περὶ τὸ 1765
 ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν.

2) Φραγκοῦλης Γουλιμῆς ὁ τοῦ Γερασίου αὐτάδελφος, ἐν τῇ αὐτῇ
 πόλει καὶ ἐποχῇ διδάξας τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

3) Ἀνδρέας Κωνσταντίνου Καλογεράς, ὅστις τελειόφοιτος μεταβάς
 εἰς Ἰταλίαν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, περὶ
 τὸ 1764. Διακεκρμένον ἱατροφιλόσοφος καὶ διαφόρων Εὐρωπαϊκῶν
 γλωσσῶν κάτοχος.

4) Παῦλος Σιδέρης, σύγχρονος τοῦ ῥηθέντος Καλογερά καὶ συνά-
 δελφος, ὅστις μεταβάς εἰς Κωνσταντινούπολιν διεβίωσεν ἐκεῖ εὐδοκί-
 μως ἐξασκῶν τὴν ἱατρικὴν τέχνην.

5) Ἀναστάσιος Γουλιμῆς, πρῶτος ἐξάδελφος τῶν δύο ἀνωτέρων,
 κάτοχος οὐ τῆς τυχούσης ἑλληνικῆς παιδείας, καὶ προϊστάμενος τῶν
 κοινῶν μετὰ τοῦ ῥηθέντος Καλογερά.

6) Δημήτριος Ῥαζῆς, ἱατροφιλόσοφος καὶ γλωσσομαθῆς, ὅστις ἀπο-
 δημήσας ἐκ Μεσολογγίου διεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετερχό-
 μενος τὴν τέχνην του, καὶ χρηματίσας ἱατρὸς τοῦ ἀρχιναυάρχου.

7) Κωνσταντῖνος Ῥαζικότζικας, ἱατροφιλόσοφος καὶ οὗτος, ἐξα-
 σκήσας φιλανθρώπως τὴν τέχνην του εἰς Μεσολόγγιον καὶ Αἰτωλικὸν
 ἀπὸ τοῦ 1790—1815.

8) Ἀναστάσιος Παπᾶζογλους, ἱατρὸς ἐξασκήσας εὐδοκίμως τὴν

(*) Πανδώρα, φυλ. 399.

ἐπιστήμην ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Μεσολόγγιον, μετήρχετο ἐκεῖσε τὴν τέχνην του μέχρι τοῦ 1821.

9) Παπα-Πέτρος ἐκ Φθιώτιδος, ὅστις τελειόφοιτος τῆς Παλαμιαίας σχολῆς ἐχρημάτισεν ἐλληνοδιδάσκαλος εἰς Ἀγρίνιον μέχρι τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

10) Χρῦσανθος μοναχὸς Πελοποννήσιος, διδάζας ἐν τῇ νήσῳ τῶν Κυθήρων.

11) Ἀναγνώστης Ἰθακήσιος, ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάζας τὰ γραμματικὰ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἰθάκης.

12) Παῖσιος μοναχὸς, σύγχρονος συμμαθητῆς ἅμα δὲ καὶ διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Ἀναγνώστου.

13) Κωνσταντῖνος Καλογεράς, υἱὸς τοῦ προμνησθέντος Ἀνδρέου, καὶ ἐφάμιλλος τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἀρετῇ τοῦ πατρὸς, διέπρεπεν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν τότε ἱατροφιλοσόφων ὁμογενῶν, χρηματίσας καὶ ἱατρὸς τοῦ σουλτάνου Σελίμ· ἀπεβίωσε δ' ἐκεῖσε τῷ 1821.

14) Χαράλαμπος Καρμπούνης διδάσκαλος τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων ἐν Βυζαντίῳ μέχρι τοῦ 1815· γόνος καὶ οὗτος τοῦ Μεσολογγίου.

15) Φραγκούλης Καρμπούνης ἐξάδελφος τοῦ Χαράλαμπους διδάσκαλος καὶ οὗτος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1818.

16) Νικόλαος Καρμπούνης, αὐτάδελφος τοῦ Φραγκούλη καὶ ἐφάμιλλος ὁμότεχνος ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι τοῦ 1820.

17) Κωνσταντῖνος Ψωμάκης, ἄριστος φιλόλογος καὶ γλωσσομαθής, διδάζας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας τὸ πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βουκουρέστιον· οὗτος μετέφρασεν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν τὸν Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ συνειργάσθη εἰς τὴν σύνταξιν τῆς Κιβωτοῦ.

18) Βασίλειος Ψωμάκης, νεώτερος τοῦ Κωνσταντίνου αὐτάδελφος διδασκαλεύσας μέχρι τοῦ 1820 εἰς Βυζάντιον.

19) Εὐστάθιος Παλαμᾶς, ἀνεψιὸς τοῦ Παναγιώτου· διδάζας ἐν τῇ βασιλευσῇ μέχρι τοῦ 1821, ἦλθεν εἴτα εἰς Ἑλλάδα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ 1828 διδάσκων εἰς τὴν νῆσον Κάλαμον.

20) Δημήτριος Οἰκονομόπουλος, ὁ ἐπιλεγόμενος Βενδραμής, ὅστις κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 10^{ῆς}· ἐκατονταετηρίδος διδάσκων εἰς Κωνσταντινούπολιν προσελλήθη εἰς τὴν σχολαρχίαν τῆς Ἀρτης, ἣν καὶ διετήρησεν ἐπαξίως, μέχρι τοῦ 1820· ἐπὶ δὲ τῇ καταστροφῇ τῆς πατρίδος

του, Μεσολογγίου, ἀπολέσας τὰ πάντα καὶ τὸν μονογενῆ καὶ ἄριστον υἱόν του προσέφυγε μετὰ τῆς συμβίας καὶ τῆς κόρης του εἰς τὴν νῆσον τῶν Παξῶν, ὅπου ιδιωτεύων ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Γαλλικὴν γλῶσσαν μέχρι τοῦ 1828, καὶ τότε ἐπανακάμψας εἰς Μεσολόγγιον ἔζησε θεαρέστως μέχρι τοῦ 1840.

21) Κωνσταντῖνος Καρχαπάνος, ἀπὸ Ζάβιτσας, κώμης τῆς Ἀκαρνανίας, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1Η' αἰῶνος χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐπανακάμψας εἰς τὴν πατρίδα του κατέστη διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ κωμοπόλει τῆς Κατούνας· μετὰ ταῦτ' ἀποκατέστη εἰς Ἀγρίνιον (1821), καὶ κατὰ τὸ 1826 πανοικί μετοικήσας εἰς Ἡπειρον, ἐδίδασκε τὴν Ἑλληνικὴν εἰς Πρέβεζαν καὶ Ἄρταν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν τῷ 1840.

22) Φῶτος Καρχαπάνος αὐτάδελφος νεώτερος τοῦ προλεχθέντος, ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Βόνιτζαν μέχρι τοῦ 1821· διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διοικητῆς Νάξου, καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσε τῷ 1825.

23) Γαλάνης Σκλαμπάνης Ἀκαρνάν, διαδεχθεὶς τὴν διδασκαλικὴν θέσιν τοῦ ρηθέντος Κωνσταντίνου Καρχαπάνου εἰς Κατούναν μετὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ.

24) Σταματέλλος Σκλαμπάνης ὁ τοῦ Γαλάνη αὐτάδελφος, ἀποβιώσας εἰς Ἀγίαν Μαύραν κατὰ τὸ 1825, δημοσίᾳ διδάσκων ἐπὶ πολυετίαν αὐτόσε.

25) Νικόλαος Μαυρομμάτης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, ὁ διάσημος ἑλληνιστὴς καὶ ἱατροφιλόσοφος, περὶ οὗ ἐν τοῖς ἐπομένοις.

26) Ἀθανάσιος Μάνος ἐκ Πρεβέζης διαρκῶς ἐν τῇ πατρίδι διδάξας μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (1834).

27) Βενέδικτος Μαυρογιάννης ἱερομόναχος Πάργιος, πολυετῶς σχολάρχης εἰς Πάτρας μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

28) Βενιαμὴν μοναχὸς, Πελοποννήσιος διδάξας ἐν Σπάρτῃ μέχρι τοῦ 1824.

29) Ἀλέξιος Τσιμπουράκης, διδάξας εἰς Πάτρας καὶ εἴτα εἰς Καλάβρυτα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου μέχρι τοῦ 1821· ἐξελέχθη πληρεξούσιος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' Ἐθνοσυνελεύσεως, καὶ ἐχρημάτισε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ συντάγματος, ἀπέθανε δὲ τὰ κοινὰ τελῶν μεσοῦντος τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος (1).

30) Βενέδικτος ἱερομόναχος ὁ ἐκ Λάμαρης, διδάξας εὐδοκίμως ἐν

(1) Ἀλήθεια, ἀριθ. 292, σελ. 4.

Κωνσταντινουπόλει, Κραθασαρά, Πρεβέζη, Ἄρτη, μέχρι τοῦ 1842, ὅτε μεταβὰς εἰς Ἰωάννινα διήγεν ιδιωτεύων καὶ κηρύττων ἀπ' ἀμβωνος συνεχῶς, ὅπου καὶ ἀπεβίωσε πλήρης ἡμερῶν κατὰ τὸ 1850.

31) Ἰωάννης Παλαμᾶς, υἱὸς τοῦ Παναγιώτου πρωτότοκος, ὅστις τελειόφοιτος γενόμενος προτεκλήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ 11^{ου} αἰῶνος εἰς τὴν σχολαρχίαν τῶν Ἀθηνῶν, κατὰ δὲ τὸ 1808 μεταβὰς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1812, καὶ πάλιν κατελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπανελάβε τὴν πρωτίστην θέσιν διαμείνας μέχρι τοῦ 1821. Μεταβὰς δ' εἰς Ὀδησσὸν κατέστη δημόσιος διδάσκαλος καὶ κατὰ τὸ 1828 ἀναχωρήσας γέρον ἤδη, ἐζήσεν ιδιωτεύων ἐν τῇ πατρίδι του μέχρι τοῦ 1840. Τούτου υἱὸς ἐστὶν ὁ νῦν ἐν Μεσολογγίῳ καθηγητὴς Δημήτριος.

32) Γρηγόριος Παλαμᾶς, δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Παναγιώτου, ὅστις κατὰ τὸ 1800 διαδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν τῆς Παλαμιαίας σχολῆς διετήρησεν αὐτὴν ἐθνωφελῶς καὶ εὐκλεῶς μέχρι τοῦ 1821, ἀποβιώσας ἐν ἀκμαίᾳ ἡλικίᾳ τῷ 1824.

Πρὸς τούτοις καταλέγομεν καὶ τοὺς ἐξῆς παραλειπομένους ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τοῦ Κ. Ἀραβαντινοῦ.

33) Τσετζόνης ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας, εὐκλεῶς διδάξας εἰς Βουκουρέστιον καὶ ἄλλα μέρη, συγγραφεὺς πολυτόμου ἱστορίας.

34) Κωνσταντῖνος Χαρακόπος ἐξ Ἀγγελοκάστρου διδάξας ἐν Βραχχωρίῳ καὶ Βονίτζῃ, καὶ τῷ 1807 ἐν Τυρνάβῳ ἀποβιώσας.

35) Κύριλλος ἱερομόναχος ἐκ Δουνίστης τοῦ Βάλτου.

36) Σπυρίδων Κίρκος ἐκ Ναυπάκτου, διδάξας ἐν Αἰτωλίᾳ, καὶ τῷ 1820 ἐν Πάτραις ἀποβιώσας.

37) Χρυσάνθος ὁ Ἀκαρνάν, ἱερομόναχος ἀσκητεύσας ἐν Ἀθωνι.

38) Ἀνχνίας ὁ Ἀκαρνάν, συμμονάσας τῷ Χρυσάνθῳ.

39) Πέτρος Βαρίδης Αἰτωλὸς, διδάξας ἐν Δωρίδι, καὶ ὑπὸ τῶν Τούρκων φονευθεὶς ἐν Ἀμφίσσῃ τῷ 1809.

40) Σίμος ὁ Ἡπειρώτης, εὐδοκίμως διδάξας ἐν Γαλαξειδίῳ καὶ Ἀμφίσσῃ μέχρι τοῦ 1821.

41) Ἰωάννης Κάρμας ἐκ Δωρίδος, διδάξας καὶ οὗτος ἐν Γαλαξειδίῳ.

42) Νικόλαος ἐκ Ζακύνθου διδασκαλεύσας ἐν Πρεβέζῃ, Λευκάδι, καὶ Ἰθάκῃ.

43) Δημήτριος ἐκ Γραμμένου τῆς Ἡπείρου διδάξας ἐν Βάλτῳ καὶ Ἡπείρῳ.

44) Κωνσταντίνος Φράγκος ἐκ Δελφῶν διδασκαλεύσας ἐν Λεβαδείᾳ.

45) Ἀνθιμος ἐκ Σαλόνων διδάξας ἐν Πελοποννήσῳ.

46) Νικόλαος Καβρίκας ἐκ Γαλαξειδίου διδάξας ἐν Τεργέστῃ καὶ εἶτα ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ Σμύρνῃ, ἐνθ' ἀπεβίωσε τῇ 1813.

47) Εὐθύμιος Ῥουμελιώτης διδάξας ἐν Βοστίτῃ, καὶ ὕστερον ἐν Πάτραις.

48—51). Κωνσταντίνος καὶ Δῆμος οἱ Ζαβερδῖνοι, Ἰωάννης ὁ Κραβαρίτης, καὶ Νικόλαος ὁ Αἰτωλός.

Γρηγορίου δὲ τοῦ Παλαμᾶ ἀπαριθμοῦνται οἱ ἐξῆς μαθηταί:

1) Ἀναστάσιος Μπεκιάρης Μετολογίτης, διδασκαλεύσας ἐν τῇ κωμοπόλει τῶν Καλαβρύτων ἀπὸ τοῦ 1808—12, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε.

2) Εὐστάθιος Ἀνδρέου Καλογεράς, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1821 διέτριψεν εἰς Ἰωάννινα ὡς διδάσκαλος τοῦ Σαλήκ Πασᾶ, τελευταίου υἱοῦ τοῦ Ἀλήπασα.

3) Δημήτριος Καψάλης, σύγχρονος τοῦ Εὐσταθίου, διδάσκαλος καὶ οὗτος χρηματίσας, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰσμαήλ μόνου υἱοῦ τοῦ Βελῆ Πασᾶ.

4) Τριαντάφυλλος Σποντῆς, γλωσσομαθῆς καὶ ἄριστος ἑλληνιστής, χρηματίσας διδάσκαλος ἐν Ἑλλάδι.

5) Παντολέων Βάλβης ἱερεὺς, διδάσκαλος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀπὸ 1813—21.

6) Χρήστος Μπεκαούζης ἱερεὺς, σύγχρονος τοῦ Παντολέοντος, καὶ διδάσκαλος ἐν Βυζαντίῳ.

7) Ἰωάννης Δημητρίου διδασκαλεύσας ἀπὸ τοῦ 1810—25 εἰς τὴν πατρίδα του, τὸ Αἰτωλικόν.

8) Κωνσταντίνος Κοκκινόμυτης συμπατριώτης τοῦ Δημητρίου, καὶ σύγχρονος διδάσκαλος ἐν τῇ Αἰτωλικῇ.

9) Κωνσταντίνος Νίκα Μανίκας, χρηματίσας ἑλληνοδιδάσκαλος εἰς Πάτρας μέχρι τοῦ 1817.

10) Ζαφείριος Βάλβης, πολλάκις πρωθυπουργήσας, ἀνεψιὸς τοῦ προϋφθέντος Παντολέοντος, δαπάνη τοῦ ὁποίου ἐξεπαιδεύθη ἐν Εὐρώπῃ.

11) Σπυρίδων Τρικoupης, ὁ γνωστὸς ἱστορικὸς καὶ πολιτικὸς.

Ἀγάπιος Λοβέρδος.

Ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1718 ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Νικόλαον Λοβέρδαν εἰς Κοντογενάδαν, χωρίον τῆς Κεφαλληνίας. Διαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν θεολογίαν κατὰ πρῶτον ὑπὸ τὸν Δαμωδὸν ἀπῆλ-

θεν εἰς Πατάβιον· ἐκεῖθεν δ' ἐπαναστρέψας, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του ἱερατικὸν ἔθιμον, χειροτονήθη ἱερομόναχος καὶ μετήρχετο τὸν ἱεροκῆρυκα. Ἐλθὼν εἰς Βενετίαν ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων τῷ 1763 ἱεροκῆρυξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τῷ δὲ 1765 διωρίσθη βιβλιοκριτὴς τῶν ἐκ τῆς τυπογραφίας τοῦ Θεοδοσίου ἐκδιδόμενων, καὶ τελευταίον τὴν 15 Μαΐου 1766 διευθυντὴς τοῦ Φλαγγινιανοῦ φροντιστηρίου. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του ἐγένετο καὶ ὁ ἐν τῇ σχολαρχίᾳ διδασκόμενος αὐτὸν Σπυρίδων Βλαντῆς. Τὴν 12 Ἰανουρίου 1795 ἀπεβίωσεν ἐκ πολυχρονίου ἀσθενείας, ἐπελθούσης ἕνεκα πτώσεως (¹).

Συγγράμματα.

—Διδασκαλία περὶ τοῦ ἱεροῦ θρόνου τῆς Ῥώμης κατὰ τὴν γνώμην τῶν Φραντζέζων· μεταφρασθεῖσα πρῶτον μὲν ἐκ τῆς Γαλλικῆς εἰς τὴν Ἰταλικὴν νυν δὲ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλὴν διάλεκτον παρὰ Α. Α. τύποις δὲ ἐκδοθεῖσα, καλ. ἐπιμελῶς διορθωθείσα. Ἐν Πετροπόλει τῆς Ρουσίας, ἔτει τῷ σωτηρίῳ α ψ ξ ε. (ἐτυπώθη πραγματικῶς ἐν Βενετίᾳ, εἰ καὶ φέρεται ψευδωνύμως ἐν Πετροπόλει, καὶ μετετυπώθη τῷ 1766) (²).

—Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ μητροπολίτου Φιλαδελφείας Γρηγορίου Φατσέα, ὑπὸ Ἀγαπίου Λοβέρδου. Ἐνετίῃσι 1768.

—Ἱστορία τῶν δύο ἐτῶν 1787 καὶ 1788, περιέχουσα τὰς πράξεις τῶν παρόντων πολέμων μέσον τῶν Ἀουстро-Ῥώσων, καὶ τῶν Ὀθωμανῶν, συλλεχθεῖσα ἐκ διαφόρων εἰδήσεων, ὅπου ἐκδίδονται εἰς τύπον εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διάλεκτον, καὶ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ κοινότερον τῶν κτθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων ἰδίωμα. Παρὰ Α. Α. καὶ μετὰ πάσης σπουδῆς παρὰ τοῦ αὐτοῦ διορθωθείσα. α ψ ι α Ἐνετίῃσι, 1791. Παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων. σελ. 17—331 (³).

—Διδαχαί. (ἀνέκδοτοι).

Ὁ Λοβέρδος ἐπεμελήθη τὰς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεις τῆς Βυζαντινῆς (1768), Μηναίου τοῦ Ἰουλίου (1774), ἔτι 1786 ἐπεμελήθη τὴν δευτέραν ἐκδοσιν τοῦ τετραγλώσσου Λεξικοῦ τοῦ Ἰωαννίτου Κωνσταντίνου προσθεῖς, κατὰ Ζαβίραν, ἑνὲα χιλιάδας λέξεων, καὶ ἑτέρας ἰσαριθμούς καὶ πλείστα παραδείγματα.

Τσουλάτης.

Α'. Ἀγγελος Τσουλάτης, ἐγεννήθη τῷ 1732 εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μετὰ τὴν ἐν πατρὶδι στοιχειώδη καί παιδευσιν μεταβὰς εἰς Πατάβιον κατέγινεν εἰς τὰ μαθηματικά, τὴν φιλοσοφίαν, καὶ

(¹) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Κεφαλλήνων.

(²) Βρετοῦ Κατ. μέρος Α'.

(³) Παρὰ Βρετῶν εὔρηται ἀτελής ὁ ἄνω τίτλος.

τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, καὶ ἰταλικὴν φιλολογίαν· ὕστερον δ' ἐπιδόξαι θείς εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἰατρικῆς ἔλαβεν ἐν ἡλικίᾳ δεκαοκτὼ ἐτῶν τὸν στέφανον τοῦ ἰατροφιλοσόφου, καὶ ἀπὸ Παταβίου μετέβη εἴτα εἰς Βονωνίαν πρὸ πρακτικὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐπιστήμης.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὁ περικλητὸς ἰατροδιδάσκαλος καὶ φιλέλλην Κόκκης ἀνέγνωσε πολυμαθῆ λόγον περὶ Πυθαγορικῆς διαίτης, δι' οὗ κατεδείκνυε τὸν Πυθαγόραν ὄχι μόνον μέγαν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ ἄριστον φιλόλογον. Ὁ Ἰωσήφ Πουγιάτης πρωτοίατρός τῆς Φελτρίας ἠθέλησε ν' ἀνασκευάσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Κόκκη γραφέντα, παραστήσας ἐν τῇ διατριβῇ του τὸν Πυθαγόραν ὡς ἀμαθῆ! Ὁ Τσουλάτης τρέφων δίκαιον σέβας πρὸς τὸν Κόκκην καὶ τὸν Ἑλληνα φιλόσοφον, εἰκοσαέτης τότε, ἐδημοσίευσεν ἐν Φλωρεντίᾳ (1752) ἀνασκευὴν τῶν ὑπὸ Πουγιάτη λεχθέντων.

Ἡ ὀξύνοια καὶ ἡ εὐρυμάθεια τοῦ νεαροῦ Κεφαλλῆνος κατέστησαν αὐτὸν πολὺ ἀγαπητὸν εἰς τὴν λαμπρὰν Ἑνετικὴν οἰκογένειαν τῶν Δονάτων· καὶ δὴ ὁ πατρικίος Φραγκίσκος Δονάτος διορισθεὶς πρέσβυς τῆς Δημοκρατίας παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτῇ (1754), παρέλαβε μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν Τσουλάτην ὡς ἱατρόν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Ἄγγελος ἀφωσιώθη εἰς τὰ ἐν Σταυροδρομίῳ χριστιανικᾷ νοσοκομεῖα, καὶ συνήθροισε πλουσίαν ὕλην πρακτικῶν ἐρευνῶν, τὴν ὁποίαν ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1758.

Φημιζόμενος ὁ Τσουλάτης ὡς ἐξοχος ἱατρός καὶ συγγραφεὺς ἀπέβίωσε κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1798.

Συγγράμματα.

—Ἐπιστολὴ τοῦ ἰατροδιδασκάλου Ἀγγέλου Τσουλάτη Κεφαλλῆνος πρὸς ἀνώνυμὸν τινα φίλον του ἱατρὸν κατὰ τῶν σκέψεων περὶ τῆς πυθαγορικῆς διαίτης τοῦ Ἰωσήφ Ἀντωνίου Πουγιάτη, πρωτοίατροῦ τῆς Φελτρίας. Ἐν Φλωρεντίᾳ 1752. (ἰταλιστί).

—Compendio di Medecina pratica. Venezia 1758, 1764. μετεφράσθη καὶ εἰς τὴν ἀπλοῆν ἑλληνικὴν.

—Παρατήρησις γενομένη ἐν Βενετίᾳ περὶ νέας χρήσεως τοῦ μαγνήτου, ἥ περὶ δραστηρίου ἐνεργείας αὐτοῦ ἐξωτερικῶς ἐφαρμοζομένου εἰς τοὺς σπασμούς 1758. (ἰταλιστί).

—Cositutione de feбри scarlatine. Venetia 1763. (μετεφράσθη καὶ λατινιστί ὑπὸ Βορσιέρη).

—Περιγραφὴ τερατώδους ὀδόντος 1764. (ἰταλ.).

—Εἰδήσεις περὶ κεντρωμάτων τῆς εὐλογίας γενομένων ἐν Κεφαλληνίᾳ· Βενετία 1768. (ἰταλ.).

—Περὶ προόδου καὶ ὠφελειῶν τῆς γεωργίας. Βενετία 1792. (ἰταλ.).

Λατινιστὴ δ' ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης ταῦτα. Angelini Zulatti Cephaleni philosophiæ et medicinæ doctoris, de Tetano observatio. Venetiis 1763. (μετεφράσθη ἰταλιστὴ ὑπὸ 'Ορτέσκη), καὶ Περιγραφὴν παραδόξου λιθιάσεως τῶν νεφρῶν.

Παρακτὸς τούτων ἔγραψε καὶ διαφόρους ἄλλας ἱατρικὰς πραγματείας καὶ ὠδὰς, ἀνεκδότους (¹).

Β'. *Ἰωάννης Φραγκίσκος Τσουλάτης*, υἱὸς τοῦ Ἀγγέλου, ἐγεννήθη ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1762· κομιδῇ νέος παιδευθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς ἐστάλη ἔπειτα εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἐνθα τελειοποιηθεὶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἐπέδωκε εἰς τὴν ἱατρικὴν, καὶ τῷ 1782, εἰκοσαέτης ἔλαβε τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροδιδασκάλου. Διαμείνας ἐπ' ὀλίγον εἰς Πατάβιον πρὸς πρακτικὴν ἐξάσκησιν καὶ δημοσιεύσας πραγματείας περὶ ἀλεξιπυρέτου δυνάμεως τοῦ ὑποκαστάνου, ἐπανεστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του. Μέλος ἀνακηρυχθεὶς τῆς ἐν Παταβίῳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῆς Ἱατρικῆς, καὶ τῆς ἐν Ζάρα Ἀγρονομικῆς, ὁ νεανίας Τσουλάτης συνεδέετο μὲ τὴν φιλίαν πολλῶν ἐπιστήμων ἀνδρῶν, καὶ ἰδίως τοῦ Τισσότου, μεθ' οὗ διετήρει φιλικὴν ἀλληλογραφίαν. Διερχόμενος ἐκ Λιθόρνου παρεκινήθη ὑπὸ πολλῶν ἐκεῖσε παρεπιδημούντων ὁμογενῶν ἕνα μείνας μετέλθῃ τὴν ἱατρικὴν, καὶ πρὸς τοῦτο διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπ' ὀλίγα ἔτη ἐπανεστρεφεν εἰς Κεφαλληνίαν. Ἡ Ἑνετικὴ Γερουσία διὰ θεσπίσματος ὠνόμασεν αὐτὸν πρωτοῖατρὸν τῆς νήσου, καὶ ἐπειδὴ τότε ἐκρίθη ἀναγκαία ἀγρονομικὴ μεταρρύθμισις ὁ Τσουλάτης συνέταξε κανονισμόν παραδεχθέντα μετ' εὐφημισμού ὑπὸ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ συλλόγου.

Θεραπεύων τῷ 1792 ἐν τῷ λοιμοκαθαρτηρίῳ Κεφαλληνίας νέον πάσχοντα ἐκ πανώλους καὶ παρατηρήσας, ὅτι διὰ τῆς δραστηρίου θεραπείας τ' ἀποστήματα μετεβλήθησαν εἰς ἀβλαβῆ σκίρρον, συνέταξεν ἰταλιστὴ δοκίμιον περὶ φαινομένων τινῶν τῆς πανώλους, περὶ φύσεως τοῦ μιάσματος, καὶ περὶ τῶν δραστηριωτέρων αἰτιῶν τῶν πυρετῶν, ὅπερ δημοσιεύσας ἐν Βενετίᾳ ἀφίερωσεν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Κεφαλληνίας Δομένικον Μουάτζον· τὸ δ' ἔργον τοῦτο ἐπηνέθη τὰ μέγιστα ὑπὸ τῶν τότε σοφῶν.

Λαβὼν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου φίλου

(¹) Ἀνθίμου Μαζαράκη, Βιογραφίαι τῶν ἐνδόξων Κεφαλλήνων.

του ἱατροῦ Ἰωάννου Μάρζαρη διατριβὴν περὶ Τετάνου, ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1785 πονημάτιον ἐν εἰδει ἐπιστολῆς καὶ ἐπιγραφόμενον « Σκέψις ἐπὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τοῦ Τετάνου », ἐν ᾧ ἀποδοκιμάζων τὴν συνήθη μέθοδον τῆς θεραπείας τοῦ ρευματικοῦ τετάνου διὰ τῶν ναρκωτικῶν ἢ διεγερτικῶν φαρμάκων, ὑπεδείκνυεν ὡς καταλληλότερα τ' ἀντιφλογιστικά ἢ ἀσθενικά μέσα.

Εἵτα ἐδημοσίευσεν ἐν Βενετίᾳ (1787) « Περί Δυνάμεως τῆς Μουσικῆς εἰς τὰς παθήσεις, τὰ ἥθη, καὶ τὰς ἀσθενείας, καὶ περὶ τῆς ἱατρικῆς χρήσεως τοῦ χοροῦ » καὶ τῷ 1794 διατριβὴν « περὶ τῆς εἰς τὴν γεωργίαν τῆς Κεφαλληνίας ἐπιφερομένης ζημίας ὑπὸ τοῦ διαμελισμοῦ, καὶ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν γαιοκτημόνων » καταχωρηθεῖσαν εἰς τὸν πέμπτον τόμον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένης νέας ἐφημερίδος τοῦ Περλίνη⁽¹⁾.

Περιελθούσης τῆς Ἑπτανήσου εἰς τὴν Γαλλικὴν κατοχὴν ὁ Τσουλάτης προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίσθη ἱατρός τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, προδιδασθεὶς ὕστερον ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Ῥώσων εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωτοῖατροῦ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, καὶ ἐφόρου τῶν νοσοκομείων.

Τῷ 1800 ἐξελέχθη βουλευτὴς Κεφαλληνίας, καὶ ἔλαβε μέγα μέρος εἰς τὴν σύσταξιν τοῦ ἐπιψηφισθέντος Ἰονίου Συντάγματος, γράψας καὶ προεισαγωγικὴν ἔκθεσιν ἐπικυρωθεῖσαν καὶ συνεκδοθεῖσαν.

Τῷ 1801 ἐξέδωκεν ἐς Κερκύραν διατριβὴν περὶ ὕδρωπος (De amenti Hidrope), διό καὶ ἐτιμήθη παρὰ τῆς ἐν Περτρουπόλει ἱατρικῆς σχολῆς μὲ δῖπλωμα μέλους, παρὰ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος μὲ τὸν τίτλον Συμβούλου. Τῇ 1 Φεβρουαρίου 1805 ἐδημοσίευσεν ἰταλιστὶ ἐν τῇ τυπογραφίᾳ Κερκύρας περὶ τῆς καταχρήσεως τῶν πνευματωδῶν ποτῶν (Lettera medica intorno all'uso et abuso de liquori spirituososi e degli aromi) καὶ περὶ τὰ μέσα τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσβληθεὶς ὑπ' ὀξείας φλεγμονῆς ἀπέβιωσε.

Ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἔγραψεν ὁ Τσουλάτης καὶ τὰ ἐξῆς ἑλληνιστὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Εἰδύλλιον περιγραφικὸν τοῦ ὄρους τῆς Κεφαλληνίας, Ἄσματα, Μετάφρασιν κατ' ἐκλογὴν ἐκ τῶν τοῦ Κατούλου, Ὕμνους, κλπ⁽²⁾.

Πρὸς δὲ μετέφρασεν ἰταλιστὶ καὶ Περί ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους τοῦ Γάλλου Μοντεσκιού.

(1) Περί τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ἔγραψαν ὕστερον καὶ οἱ λόγιοι Κεφαλλῆνες ἱατροὶ Στέφανος Χοιδᾶς, καὶ ὁ κόμης Ἀναστάσιος Καροῦσος ἰδίας πραγματείας καταχωρηθεῖσας εἰς τὴν αὐτὴν ἐφημερίδα. (2) Μαζαράκη, αὐτόθι.

Νικηφόρος Θεοτόκης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῷ 1736 ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Στέφανον Θεοτόκην, καὶ ἐκαλεῖτο Νικόλαος ἐν τοῖς κοσμικοῖς· διδασκόμενος δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ὑπὸ Ἱερεμίου τὸν Καβαδίου, μετέβη νεώτατος εἰς Ἰταλίαν πρὸς τελειοτέραν μάθησιν, καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Βολωνίας καὶ τοῦ Παταβίου τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, πρὸ πάντων δὲ τὰ μαθηματικά. Ἐπαναστρέψας εἰς τὴν πατρίδα τοῦ τῷ 1756, ἐχειροτονήθη τῷ 1762 ἱερομόναχος καὶ μετωνομάσθη Νικηφόρος. Διορισθεὶς διδάσκαλος τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἑλληνικοῦ σχολείου ἐδίδασκε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ μαθηματικά, κηρύττων ἅμα ἐξ ἁμβωνος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὁ νεαρὸς ἱερομόναχος ἤρξατο φημιζόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, εἶτα δὲ μεταβάς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔτυχεν εὐμενοῦς δεξιώσεως ὑπὸ τοῦ τότε κοσμοῦντος τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον Σαμουήλ, καὶ διωρίσθη ἱεροκλήρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας. Ὀλιγοχρόνιος ὑπῆρξεν ἢ ἐν τῇ βασιλευσῇ διαμονῇ τοῦ Θεοτόκη, ὅστις ἀπελθὼν εἰς Μαλδαβίαν διωρίσθη σχολάρχης τῆς ἐν Ἰασίῳ αὐθεντικῆς σχολῆς. Ὑστερον μετέβη εἰς Λεψίαν (1765) πρὸς ἑκδοσιν διαφορῶν συγγράμμάτων τοῦ τεινόντων εἰς αὕξησιν τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους, καὶ πρὸ πάντων τὴν κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας. Τῷ 1772 ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν ἐν Ἑνετίᾳ Ἑλλήνων παμψηφεί μνητροπολίτης Φιλαδελφείας, πλὴν δὲν ἐδέχθη τὸ ἀξίωμα ἐκεῖνο, διὰ λόγους εὐκόλως ἐννοουμένους. Τῷ 1779 παραιτηθέντος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς Ῥωσικῆς Συνόδου ὁ Νικηφόρος, ὅστις μετετέθη ὕστερον εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀστραχανίου καὶ Σταυροπόλεως.

Ἡ ἀθόρυβος σπουδὴ καὶ μελέτη ὑπῆρξαν πάντοτε αὐτῷ προσφιλέστεραι τῶν πολυκρότων τιμῶν καὶ ἀξιομάτων· καθάπερ ὡς ἀπλοῦς λόγιος δὲν ἔπαυε μοχλῶν ὁ Θεοτόκης ὑπὲρ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἔθνους, οὕτως ὡς ἀρχιερεὺς δὲν ἀπνύθησεν ὀρθοτομῶν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Μετὰ παρέλευσεν χρόνου τινος παραιτήσας τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον μετέβη εἰς Μόσχαν, ὅπου διήγαγε μονάζων καὶ συγγράφων μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1800 ἐπελθόντος θανάτου αὐτοῦ.

Ὁ Θεοτόκης ἐγένετο εἰς τῶν πολυμαθεστέρων καὶ φιλοπόνων συγγραφέων τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ζηλωτῆς τῆς παιδείας ἑνθερμος, ἐπίσημον κατалаβὼν θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολο-

γία, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέθη μετὰ τοῦ Εὐγενίου, μετ' οὗ δεσμὸς ἱερᾶς φιλίας ζῶντα τὸν συνήνου (').

Συγγράμματα.

— Λόγοι εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν μετὰ καὶ τινων Πανηγυρικῶν ἐπιφωνηματικῶν κτλ. Ἐν Λειψία 1766, ἔν Ἱεροσολύμοις 1859.

— Στοιχεῖα Μαθηματικά. Ἐν Μόσχᾳ 1798—99. Τόμοι 3.

— Ἀπόκρισις ὀρθοδόξου τινος περὶ τῆς τῶν Κατολικῶν δυναστείας, καὶ περὶ τοῦ τίνες οἱ Σχίσται καὶ οἱ Σχισματικοὶ καὶ οἱ Ἑσχισμένοι, καὶ περὶ τῆς βαρβαρικῆς λεγομένης Οὐνίας καὶ τῶν Οὐνιτῶν. Ἐν Χάλλῃ 1775 (Ἀνετυπώθῃ τῷ 1851 ἐν Κερκύρᾳ ὑπὸ Π. Φωκᾶ, καὶ τῷ 1853 ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Βρετοῦ).

— Κυριακοδόμιον, ἥτοι Ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ὁμιλία εἰς τὸ κατὰ Κυριακὴν ἐν ταῖς ἀγίαις τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαις ἀναγιγνωσκόμενον Εὐαγγέλιον. Ἐν Μόσχᾳ 1796. Τόμοι 2. Ἀνετυπώθῃ τῷ 1803 ἐν Βουκουρεστίῳ, καὶ τῷ 1855 ἐν Ἀθήναις.

— Κυριακοδόμιον, ἥτοι Ἑρμηνεία καὶ μετ' αὐτὴν ἠθικὴ ὁμιλία εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἐν Μόσχᾳ 1808. 2 τόμοι.

— Στοιχεῖα Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1801.

Μετάφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ—τὸ περὶ θρησκείας τῶν Ἑβραίων πόνημα Σαμουὴλ τοῦ Ἰουδαίου, ἐκδοθὲν ἐν Λειψία 1769 καὶ ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ κριτικῶν ἐπιστασιῶν τ' Ἀσκητικὰ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου (ἐν Λειψία 1770), καὶ τὴν σειρὰν τῶν ὑπομνηματιστῶν εἰς τὴν Πεντάτευχον (1772) εἰς δύο τόμους εἰς φύλλον.

Εἰς τὸν Θεοτόκην ἀποδίδεται ἡ εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν μετάφρασις τῆς Ἑρμηνείας Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια ἐκδοθεῖσα ἐν Λειψία 1770, καὶ ἡ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ μετάφρασις τῆς Ἀποδείξεως τοῦ κύρους τῶν τῆς νέας καὶ παλαιᾶς Διαθήκης βιβλίων, ἡ κατὰ Βολταίρου, ἐκδοθεῖσα ἐν Βιέννῃ 1794.

Τοῦ Νικηφόρου σώζονται δεκαοκτὼ ἐπιστολαὶ ἰταλιστῇ καὶ ἑλληνιστῇ εἰς τὰ ἀρχιφυλακεῖον τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Γεωργίου (1772—74).

ὑπὸ Ζαβίρα ἀπαριθμοῦνται καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ Θεοτόκη πονήματα.

— Ἀριθμητική.

— Περὶ τῆς ἤλεκτρικῆς δυνάμεως.

— Περὶ μετεώρου φυσικῆς.

— Μεταφυσική.

— Γεωγραφία.

— Ἀνάπτυξις τοῦ « πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἀλισθήσεται » πρὸς Ἐλευθέριον Μιχαήλου τὸν Λαρισσαῖον. Ἐγράφη ἐν Βιέννῃ 1774.

— Ἐπιστολὴ πρὸς Νεόφυτον τὸν Πελοποννήσιον.

— Ἐγκύκλιος πρὸς τοὺς ἐν Ῥωσσίᾳ Ῥασκολνίκους τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ εὐρισκομένους.

(') Πανδώρα, Τόμ. Δ', σελ. 373.

—'Εξήγησις τοῦ κατὰ 'Ρασκολνίκων λόγου ἐν τῇ ἐπιστρέψει αὐτῶν.

—*Orientalis ecclesiae responsio ad admodum reverendum Dom. Athan. Demetrieveitz. 1776 Jun. 15.*

—*Ad occidentalem ecclesiam defitientis, contra se datam declaratio-nem. 1778.*

—Λόγος ἐκφωνηθεὶς ῥωσιστὶ τῇ κυριακῇ τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν Πουλτάβῃ.

—Λόγος πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν αὐτῆς Μεγαλειότητα ἐκφωνηθεὶς τῇ 6 Αὐγούστου 1779, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰς ἀρχιεπίσκοπον χειροτονίας αὐτοῦ. (Μεταφρασθεὶς ῥωσιστὶ ὑπὸ Λουκᾶ Σιτζκαρεβ τοῦ τῆς ἐν Ῥωσσίᾳ συνόδου μεταφραστοῦ, καὶ γαλλιστὶ, τρίγλωστος ἐξεδόθη ἐν Πέτρουπόλει).

—Περὶ τοῦ ἂν ἐκτρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν νέον κόσμον.

—Περὶ τῆς τῶν ἁγίων πρεσβείας (').

Ἄνθιμος Ἱεροσολύμων.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ περὶ τὸ 1717, καὶ ἀπορφανισθεὶς μητρὸς μετεκομίσθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς τριέτης ἔτι εἰς Ἱεροσόλυμα. Διδασθεὶς τὰ γράμματα ἐν τινι μονῇ, ἐφοίτησεν ἔπειτα εἰς τὸ ἐν Ἱεροσολύμοις γυμνάσιον τὸ σχολαρχούμενον ὑπὸ Ἰακώβου Πατρίου, καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ εἰς ἄκρον ἤλασε προκοπῆς καὶ παιδείας, πολὺ κατόπιν ἀφείς τοὺς σπουδαστὰς καὶ συνηλικιώτας του. Ἐγένετο δ' ἐγκρατὴς, πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τῆς Ἀραβικῆς, καὶ τῆς Περσικῆς, καὶ πλουτοῦν ἄλλων γνώσεων ἐθνησαυρίσατο. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ διδασκάλου Ἰακώβου, διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ἄνθιμος, προχειρισθεὶς συγχρόνως ἱερεὺς καὶ ἀρχιμανδρίτης, καὶ πρῶτος ἱεροκλήρυξ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου. Μετὰ δέ τινα ἔτη (1774) ἐχειροτονήθη μητροπολίτης Σκυθοπόλεως ἡ Βαιθσάν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀνωτέρας ταύτης περιωπῆς ἐπὶ δεκατέσσαρα ἔτη ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προέτρεπε τοὺς πάντας εἰς παιδείαν καὶ θεοσεβειαν.

Τοιοῦτος ὢν προὔβιβάσθη τῷ 1788 εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἱεροσολύμων. Ἐνταῦθα ἀρίδης ἐγένετο ὁ διακχῆς ἔρος τοῦ αἰδιμίμου ὑπὲρ τῆς προσαγωγῆς τῶν χρηστῶν ἡθῶν, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ τῆς παιδείας. Οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ κατὰ τοῦ ἐν Παλαιστίνῃ τότε μαينوμένου δυτικοῦ προσηλυτισμοῦ ὑπῆρξαν μέγιστοι. Τότε δὲ συνέγραψε πρῶτον μὲν ἑλληνιστὶ, ἔπειτα δὲ ἀραβιστὶ σύνταγμα Θεολογίας, καὶ Ἑρμηνείαν τοῦ Ψαλτηρίου, τὰ ὅποια ἐκδοὺς εἰς τὴν δευτέραν γλῶσσαν τῷ 1791 καὶ 1792 ἐν Βιέννῃ διεσχόρπισεν εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων μεταξὺ τῶν Ἀράβων χριστιανῶν (').

— (') Πανδῶρα τόμος Θ'.

(') Ὁ σοφὸς Κλεόπης, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ ἀφυσθεὶς τὴν ἐν Πανδῶρᾳ δημοσιευθεῖσαν

Τοιαύτη δὲ ἦτο ἡ παιδεία τοῦ σοφοῦ τούτου ποιμενάρχου, ὥστε τὸ ὄνομα αὐτοῦ διεθρυλλήθη καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς Εὐρώπης, καὶ δύο σοφοὶ Ἀγγλοὶ σταλέντες ἐπίτηδες συνεβουλεύθησαν τὸν Ἀνθίμου ὅπως καὶ ὁποῖα μεθόδῳ νὰ μεταφράσῃ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην εἰς τὴν Περσικὴν γλῶσσαν λαθόντες, δὲ τὰς ὁδηγίας τούτου ἐπανεστρεψαν εἰς τὰ ἴδια καὶ ἤψαντο τοῦ ἔργου, ὡς ἐδιδάχθησαν.

Ἐκοσιν ἔτη ἐκάθησεν ὁ ἀοιδίμος Ἀνθίμος ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀδελφοθέου κοπιῶν, δαπανῶν, κηρύττων, συγγράφων καὶ πρὸς παντοίας παλαιῶν δυσχερείας, τὸ δὲ 1808 μετετέθη πρὸς κύριον ζήσας ὑπὲρ τὰ 90 ἔτη.

Σέργιος ὁ Μακράιος προσφωνῶν τῷ Ἀνθίμῳ τὸ κατὰ τοῦ Κοπερνίκου συστήματος συνταγματίον του λέγει αὐτὸν *κλέος τῶν εὐσεβῶν, δόξαν τῆς ἐκκλησίας, βραβευτὴν τῶν ὁρθῶν δογμάτων τῆς διδασκαλίας, ἀλείπτῃν τῶν ἀγωνιζομένων, παραμυθίαν τῶν τεθλιμμένων, προμῆθειαν τῶν ἐν ἀνάγκαις, ἀντίληψιν τῶν δεομένων ἐπικουρίας πρὸς πᾶσαν πνευματικὴν πάλην.*

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀνθίμου, ὡς προελέχθη, ἐτυπώθησαν ἐν Λειψίᾳ ἀραβιστὶ τὸ Σύνταγμα τῆς Θεολογίας καὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς· τῇ δὲ 1855 ἐξεδόθη ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Διονυσίου Κλεόπα ἑλληνιστὶ ἡ Ἑρμηνεία εἰς τοὺς Ψαλμοὺς, μετὰ τῆς βιογραφίας τοῦ συγγραφέως, καὶ προεισαγωγῆς εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ὑπὸ τοῦ σοφοῦ ἐκδότου.

ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀνθίμου ἐδημοσιεύθη τῷ 1798 ἐν Κωνσταντινουπόλει φυλλάδιον «Διδασκαλία πατρικὴ» ἐπιγραφόμενον, προτιθέμενον ἵνα παρεμποδίσῃ τοὺς Ἑλληνας πρὸς ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἀείμνηστος Ῥήγας εἶχε προπαρασκευάσει καὶ διὰ τοῦ αἵματός του καθιέρωσε. Κατὰ τοῦ συνταγματίου τούτου, γραφέντος, ὡς εἰκάζεται ὑπὸ τινος φιλοτούρκου ὁμογενοῦς, καὶ οὐχὶ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνθίμου, ἔγραψεν ἀπαντῶν ὁ Κοραῆς τὴν Ἀδελφικὴν Διδασκαλίαν, τυπωθεῖσαν ἐν Παρίσις κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

Μακάριος Νοταρᾶς.

Ἐγεννήθη ἀπὸ Γεωργίου Νοταρᾶ ἐν Κορίνθῳ τῷ 1751, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ἐκεῖνου οἴκου, ὃν ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας πολλοὶ γόνοι κατηγαῖσαν, καὶ μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν διὰ Γερασίμου τοῦ ἁγίου, Δοσιθέου καὶ Χρυσάνθου τῶν πατριαρχῶν ἐν συνοχῇ εὐκλείας διετήρησαν. Ἀναδεχθεῖς ἐν τῷ βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ

βιογραφίαν τοῦ Ἀνθίμου, ἀφ' ἧς καὶ ἡμεῖς ἀντιγράφομεν, σφάλλουσι λέγοντες ὅτι τὰ ἐν ἔτει 1791 τυπωθέντα ἀραβιστὶ συγγράμματα τοῦ Ἀνθίμου ἦσαν τὰ πρῶτα εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτὴν δημοσιευθέντα, διότι πολὺ πρὶ αὐτοῦ ἐξέδωκε τοιαύτας μεταφράσεις ἐν Χαλεπίῳ Ἀθανάσιος ὁ Ἀντιοχείας.

τῷτε μητροπολίτου Κορίνθου Παρθενίου ὠνομάσθη Μιχαήλ, καὶ ἐδιδάχθη τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν ὑπὸ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ διδασκάλου Εὐστρατίου· καὶ εἴτα, διὰ τὴν ἑλλειψιν διδασκάλου τῆς ἐν Κορίνθῳ ἀνέκαθεν ὑπαρχούσης σχολῆς, ἔκουςίᾳ βουλῇ καὶ ἀγαθῇ προαιρέσει ἐδίδαξεν, ὡς λέγεται, ἐπὶ ἑξ ἑτῆ ἀμισθὶ τὰ τέκνα τῆς αὐτοῦ πατρίδος. Τελευτήσαντος τοῦ μητροπολίτου Κορίνθου (1764), ὁ Μιχαήλ ὁμοθυμαδὸν ὑπὸ τῶν κατοίκων ἐπροτάθη διάδοχος αὐτοῦ· ὅθεν τὸ μοναχικὸν ὑποδύς τριβῶμιον καὶ Μακάριος μετονομασθεὶς, μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν ἱερὰν σύναδον ἀσμένως ἐχειροτονήθη πρέεδρος Κορίνθου, πατριαρχεύοντος Σαμουήλ τοῦ πάνυ.

Τῷ 1769 διεγερθείσης, ῥωσσικῇ ὑποκινήσει, τῆς ἐν Ἑλλάδι οἰκτρᾶς ἐκείνης ἐπαναστάσεως, ὁ Γεώργιος Νοταρᾶς καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μακάριος κατηγορηθέντες ὡς ὑποκινήσαντες ταύτην κατέφυγον πρὸς σωτηρίαν εἰς Κεφαλληνίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ζάκυνθον, ὅπου τρία ἔτη διέμειναν. Ἐξ Ἑπτανήσου ὁ Μακάριος, καθηρημένος ἤδη τοῦ μητροπολιτικοῦ ἀξιώματος, μετέβη εἰς Ὑδραν καὶ διέτριψεν ἡσυχάζων ἐν τῇ Μονῇ τῆς Θεοτόκου μέχρι τῆς γενομένης μεταξὺ Ῥώσσω καὶ Τούρκων εἰρήνης. Τότε ἐλθὼν εἰς Χίον διέμεινεν ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Ἀθῶνα, καὶ Πάτμον, ὅπου ἐπὶ δεκαετίαν διέτριψεν. Ἐπανελθὼν ὕστερον εἰς Ὑδραν καὶ Κόρινθον ἠναγκάσθη νὰ ἔλθῃ πάλιν εἰς Χίον, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Σμύρνην. Κατὰ τὰς συνεχεῖς ταύτας περιδρομὰς ὁ Μακάριος δὲν ἔπαυε συμβουλευῶν, καὶ κηρύττων, καὶ προτρέπων εἰς ἀγάπην καὶ σέβας τοὺς Χριστιανούς, καὶ τοὺς ἐν Σμύρνῃ εἰς ἐκδοσὶν κοινωφελῶν συγγραμμάτων. Ἐν τέλει δ' ἐλθὼν εἰς Χίον διήνυσε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ πολυταράχου βίου του μονάζων ἐν τῷ ἀγίῳ Πέτρῳ.

Ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ ἀείμνηστος τῇ 16 Ἀπριλίου 1805 (').

Ὁ Μακάριος ἦν ὄντως ἀνὴρ ἀγνῶν ἡθῶν, σεμνοπρεπὲς, πεπαιδευμένος, πολλῶν καὶ καλῶν γενόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος, δὲ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἀξιολύμητον ὑπόδειγμα χριστιανικοῦ βίου κατέστη ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἰδίως ἐν Χίῳ, ἥτις ἐπὶ πολὺ ἠντύχησε νὰ τὸν βλέπῃ ζῶντα, ἀποθανόντα δ' ἐφιλοξένησε τὸν ἄπατριν καὶ

(') Ἦν ἀδελφὸς τοῦ γνωστοῦ Πανούτζου Νοταρᾶ, ὑπερεκατοντάετους ἐν Ἀθήναις περὶ τὸν αἶμα 18 Ἰανουαρίου 1849.

πολύτλαν ἱεράρχην. Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐτίμησε τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς καταλέξασα ἐν τῇ χορείᾳ τῶν ἁγίων αὐτόν, τοῦ ὁποίου τὴν μὲν ἀσματικὴν Ἀκολουθίαν Νικηφόρος ὁ Χῖος, τὸν δὲ βίον καὶ τὴν ἄλλην πολιτείαν Ἀθανάσιος ὁ Πάριος συνέγραψαν (¹).

Ἐγραψεν ὁ Μακάριος—Περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων.

—Λειμωνάριον, ἢ συλλογὴν βίων ἁγίων. (Τοῦτο συμπληρώσας ἐξέδωκε Νικηφόρος ὁ Χῖος).

Προτροπὴ τοῦ φιλογενοῦς τούτου ἀνδρὸς ἐδημοσιεύθησαν ἡ Φιλοκαλία, ὁ Εὐεργετινὸς, καὶ ἡ Κατήχησις τοῦ Πλάτωνος.

Λάμπρος Φωτιάδης.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις περὶ τὸ 1750, καὶ ἐδιδάχθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καταρτισθεὶς ὕστερον ὑπὸ Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου. Πεπροικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μὲ ὀξύνοϊαν, μνήμην, καὶ φιλοπονίαν ἐπεδόθη εἰς τὴν μελέτην, εἰς δὲ τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἰδίως ὀφείλεται ἡ εὐρυμάθεια τοῦ ἀνδρός. Τῷ 1792 προσκληθεὶς εἰς Βουκουρέστιον ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν τῆς ἐκεῖσε αὐθεντικῆς Σχολῆς, καὶ ἐπὶ δεκατρία ἔτη μετὰ μεγάλης φήμης διδάξας, ἀφηπάσθη ὑπὸ τοῦ θανάτου πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν γραμμάτων, μόλις τὸ πεντηκοστὸν πέμπτον ἄγων ἔτος τῆς ἡλικίας (1805).

Διάφοροι ἔπλεξαν ἀντάξιον τοῦ πολυθρυλλήτου τούτου διδασκάλου τὸν στέφανον. Εἷς τῶν μαθητῶν του ἐν ἄκρᾳ μετριοφροσύνῃ λέγει τάδε περὶ τοῦ κλεινοῦ Λάμπρου. « Ἦτον ἄνθρωπος μὲ πολλὴν εὐφυΐαν, εἰς ἄκρον φιλόπονος, φιλομαθὴς καὶ φιλότιμος. Εἶχεν ἰδέας ἱκανὰς μαθηματικῆς, καὶ Φυσικῆς, καὶ τῆς τότε φιλοσοφίας· ἐξεῖχεν ὅμως εἰς τὴν μάθησιν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ παράξενον εἶναι ὅτι ἐστάθη σχεδὸν αὐτοδίδακτος· χωρὶς ὑπερβολῇ ἀπὸ ὅλους τοὺς προγενεστέρους του, καὶ συγχρόνους ἐκαταλάμβανε καὶ παρέδιδε καλλίτερον τὰ Ἑλληνικά· δὲν ἐπεριωρίζετο δὲ εἰς μόνον τὸ γυμνὸν καὶ ξηρὸν λεκτικὸν μέρος, ἀλλ' ἤκουε καὶ τὸ πραγματικόν. Εἰς αὐτὸ ἐλάμβανε βοήθειαν τὴν ἱστορίαν, ἀρχαιολογίαν τῶν παλαιῶν, προσέτι τὰς ξένας ἐκδόσεις τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ξένας γλώσσας καὶ μάλιστα τὴν λατινικὴν εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς ὁ ἴδιος ὡμολογοῦσε, ἐχρεώττει τὸ μεγαλειότερον μέρος τῆς παιδείας . . ὥς τόσον ἂν εἰς

(¹) Ἐδημοσιεύθησαν ἐν Σίῳ τῷ 1863.

« ἐκείνους τοὺς καιροὺς ὑπῆρχε φιλόλογος, αὐτὸς ἦτο βέβαια· κανὲν
 » σύγγραμμα τῶν παλαιῶν δὲν τὸν ἐλάνθανε » ⁽¹⁾.

Ἐτερος δὲ τὰ ἐξῆς: « ἀράμενος κλέος ἐπὶ σοφίᾳ, οἷον οὐδεὶς τῶν
 » πρὸ αὐτοῦ, ἢ τῶν κατ' αὐτόν, καὶ μάλιστα τῇ ποιήτει τὰ πρῶτα
 » φέρων, ὥστε καὶ τῶν Ποιητῶν τοῖς πάλαι ἀντεῖξτάζεσθαι, εἰμὴ τολ-
 » μηρόν· ξυνέθετο ποιήματα παντοῖα, Ἀνακρεόντεια, λέγω, Ἡμιάμ-
 » θεια, Ἡρωελεγεία, Ἡρωϊκὰ, Σαπφικὰ, Πινδαρικὰ, Τροχαϊκὰ, Ἐπί-
 » μικτα, Ἰαμβεῖα, Πτερύγια, Βωμοὺς, Πελέκεις, Ὄα, Σύριγγας, καὶ
 » ὡς ἔπος εἰπεῖν πάντα ποιήσεως εἶδη, τῆς ποιητικῆς ἰδέας καὶ στομ-
 » βότητος οὐ κατόπιν ἀπολειπόμενος. Μεθρημήνευσε δὲ τῶν Δέκα
 » ῥητόρων τὰ σωζόμενα, τὸν Ξενοφῶντα ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος, Ἡροδό-
 » του τὰς Μούσας, Θουκυδίδου ξυγγραφὰς πέντε, Γρηγορίου λόγους,
 » καὶ Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου, Πλουτάρχου τὰ πλείω, καὶ τοῦ βω-
 » μολόχου Λουκιανοῦ, καὶ τὰς τοῦ Συνεσίου ἐπιστολάς, καὶ ἄλλα
 » πολλὰ, ἅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος καταλέγειν, μή τιγε περιττόν. Πρόσ-
 » θες δὲ καὶ κριτικὰς αὐτοῦ περὶ ταῦτα θεωρίας. Παρέφρασε δὲ
 » Πίνδαρον καὶ τῶν πεζῶν πολλούς. Ἠρώσαντο δ' ἐξ αὐτοῦ ὡς ἐκ
 » πηγῆς πολυχέυμονος τῆς αὐτοῦ σοφίας πολλοὶ μονονοῦ καὶ τὸν τῶν
 » ἑκατὸν ἀριθμὸν ὑπερβάλλοντες οὐδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς σοφῶν ὕστε-
 » ροι, ὧν τὰ συγγράμματα μάρτυρες· οὗτος τοῖς προληπτικοῖς καὶ
 » περὶ τὸν πολὺν τάραχον τῶν Κανόνων τῆς Γραμματικῆς ἐπτοημέ-
 » νοις πρῶτος ἀνταναχθεὶς καὶ ὡς ἄλλος Σόλων τοὺς περὶ Γραμμα-
 » τικὴν καὶ ποιητικὴν ἀντεισαγαγὼν νόμους τὴν τέως κεχερσωμένην
 » καὶ ὑλομανήσασαν ὑπὸ τῆς πολυκανόνου κατάρτας Ἑλλάδα φωνὴν
 » ἐς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγεν ἀροτριώσας τὸ λυπρόγαιον, καὶ γόνιμα
 » καταβαλὼν τὰ σπέρματα » ⁽²⁾.

Ὁ Φωτιάδης, δταν ἐπροτάθη ὑπὸ Καταρτζῆ ἡ περὶ ὁμιλουμένης
 γλώσσης συζήτησις ἐδείχθη θιασώτης τοῦ ἀρχαῖζοντος ὕφους. Μετὰ
 δὲ τὴν δημοσίευσιν τῶν περὶ γλώσσης στοχασμῶν τοῦ Κοραῆ ἐκλίνε
 πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Χίου γνωματευθέντα, εἰπὼν ὡς λέγεται, περὶ
 τοῦ Κοραῆ « αὐτὸς μόνος ἐγνώρισεν εἰς ποίαν γλῶσσαν πρέπει νὰ
 » γράφωμεν καὶ νὰ λαλῶμεν » ⁽³⁾. Διδάσκων ὁ κλεινὸς Λάμπρος
 ἀνεδείχθη πατὴρ τῶν μαθητευομένων, ἐξ ἴσου ἀγαπῶν ὅλους, ἐπιη

(1) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.

(2) Λόγιος Ἑρμῆς, 1811.

(3) Λόγιος Ἑρμῆς, 1819, σελ. 486.

δοκιμάζων τοὺς ἐπιμελεστέρους καὶ διεγείρων τὴν φιλοτιμίαν τῶν φιλοπόνων. Ὀλιγαρκῶς ζῶν ἐχορήγει εἰς τοὺς ἐνδεεῖς τὰ πρὸς διατροφὴν, ἰδίαις δαπάναις εἰς Εὐρώπην ἀποστέλλας πολλοὺς. Τοιοῦτος γενόμενος ὑπὸ πάντων ἐσέβετο καὶ ἡγαπᾶτο ζῶν, θανὼν δὲ προεπέμφθη εἰς τὸν τάφον μὲ τὰ δάκρυα ἀπαρηγορήτων μαθητῶν καὶ φίλων.

Οὐδὲν τῶν ἄνω μνημονευομένων συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐξεδόθη ἐκτὸς ἐνὸς ἐπιγράμματος εἰς τὰς ἐπιστολάς Συνεσίου τοῦ Κυρηναίου (1792), τεσσάρων ἐπιτυμβίων καὶ ἐνὸς περυγίου, κατὰ τὸ Σιμμίου τοῦ Ῥοδίου, εἰς Νεόφυτον Κουσσοκαλυβίτην, καὶ μιᾶς ἐπιστολῆς πρὸς Κοσμάν τὸν Μπαλάνον (*), καὶ ἐνὸς ἐπιγράμματος εἰς Ὑψηλάντην.

Κατὰ συμβουλήν, ὁδηγίαν καὶ διόρθωσιν τούτου ἐγράφησαν αἱ γραμματικαὶ καὶ τοῦ Κομμητᾶ, καὶ τοῦ Νεοφύτου Δούκα.

Ἰωάννης Πεζάρος.

Ἐγεννήθη ἐν Τυρνάβῳ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀγράφων Ἰωάννου, μετὰ ταῦτα δ' ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ Κοσμᾶ Βαλάνου, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβὰς εἰς Ἀθῶνα ἤκουσε τὰ μαθήματα τῆς νεωτέρας φιλοσοφίας ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ μεινάντων μαθητῶν τοῦ Εὐγενίου, Κυπριανοῦ ὀνομαζομένου. Ἐκ τοῦ Ἀθωνος προσκληθεὶς διδάσκαλος τοῦ σχολείου τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τσαριτζάνης ἐδίδαξεν ἐκεῖ πέντε ἔτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν ἔτει 1775 μετέβη εἰς τὸ τοῦ Βλαχολειβαδίου νεόκτιστον σχολεῖον, ὅπου ἐνεκα τῆς φήμης αὐτοῦ συνηθροίσθησαν ἀμύπολλοι μαθηταί· ἐπὶ τέλους δὲ προσκληθεὶς, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Πάσχου, ἐν ἔτει 1782, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ Τύρναβον καὶ ἀναδεχθεὶς τὴν σχολαρχίαν, ἐπλάτυνε τὴν οἰκοδομὴν τοῦ σχολείου, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδέχετο τοὺς ξένους μαθητάς, οἵτινες εἶχον ἐκτὸς τῆς κατοικίας, τροφὴν, πλυστικά καὶ τὴν λοιπὴν περίθαλψιν δι' ἐτησίαις πληρωμῆς ἐξήκοντα μόνον γροσίων.

Ὁ Κούμας χρηματίσας μαθητῆς τοῦ Πεζάρου λαλεῖ ὥς ἐξῆς περὶ τοῦ ἀειμνήστου τούτου διδασκάλου.

«Ὁ παράδοξος οὗτος ἀνὴρ, ὅστις ἂν ἐσπούδαζεν εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Εὐρώπης ἤθελε σκιάσει πολὺ τὸ κλέος τοῦ Εὐγενίου, μὲ τὸν εὐρυχωρότατον νοῦν του ἦνῳνε ζῆλον διακαέστατον πρὸς ἐξάπλωσιν τῆς παιδείας, καὶ βίον ἀληθῶς Σωκρατικόν. Καὶ πρότερον εἰς τὰ

(*) Piccolos, Supplement de l'Anthologie Grecque, σελ. 235. Τὰ τελευταῖα ἐξεδόθησαν ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου ἐν Β' Περιόδῳ τῆς Ἑλληνικῆς Συντάξεως.

δύο ἄλλα σχολεῖα, καὶ τελευταῖον εἰς τὴν πατρίδα του ἐκράτει κοινό-
 βιον διὰ ξένους καὶ πτωχοὺς μαθητάς. Μὲ λιτότητα καὶ οἰκονομίαν,
 χωρὶς ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, συνέζων πάντοτε δέκα ἕως δεκαπέντε
 ξένοι μαθηταί. Οἱ ἐγγχώριοι ὑπέστρεφον μετὰ τὸ μάθημα εἰς τοὺς
 οἴκους των. Αὐτὸς δὲ ὁ διδάσκαλος μὲ ἀπαρადειγμάτιστον ἐνέργειαν
 ἐδίδασκεν ἀπὸ πρωΐας ἕως νυκτὸς ὅλας τὰς κλάσεις τῶν μαθητῶν του,
 πολλάκις συναριθμουμένους εἰς ἑπτὰ. Ἐτεχνολόγει, ἐδιόρθωνεν ἐξηγή-
 σεις, ἤκουε τοὺς ἀποστηθίζοντας, ὠδήγει τοὺς πρωτοπείρους εἰς τὸ
 γράφειν, καὶ ἐδίδασκε τὸν λογαριασμὸν εἰς τοὺς ὅσοι δὲν ἠδύναντο
 ν' ἀκούσουν ὑψηλότερα μαθήματα. Ὁ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλός του
 ἦτο πάντοτε ζωντανός· τὸ πρωὶ καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταί του
 ὑπέστρεφον ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν καὶ λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ
 ἤρχιζαν τὴν σπουδὴν, καὶ ὅταν ἐτελείοναν τὸ βραδύ, ἀμέσως ὑπῆ-
 γαιναν εἰς τὸν ἐσπερινόν. Ἐκέρυττε τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὰς
 δεκαῆξ ἐκκλησίας τῆς πόλεως· ἐκείνης τόσον συχνάκις, ὥστε κατ' ἔτος
 ἐσυναριθμοῦντο ἑκατὸν περίπου αἱ ὁμιλίαι του. Ἄνθρωποι συζήσαντες
 μὲ αὐτὸν καὶ χαίροντες ν' ἀκούωσι πάντοτε τοὺς γλυκυτάτους λό-
 γους, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσουν ὅτι τὸν αὐτὸν λόγον ἐξεφώ-
 νησε ποτὲ δις. Ὁ ταχύτατος νοῦς του ἐφεύρισκεν ἐκ τοῦ προχείρου
 ἐπιχειρήματα, ἡ ὑπερφυὴς μνήμη του ἐβάσταζεν ὅλα τὰ γραφικὰ
 ῥητὰ, καὶ ὅλας τὰς παλαιὰς ἱστορίας, καὶ ἡ εἰς τὰς ἄλλας συνανα-
 στροφὰς ἀμελημένη καὶ ὑπότραυλος γλῶσσά του ἐγίνετο τόσον λαμ-
 πρόφωνος καὶ γλαφυρά, ὥστε συνήρπαζε τοὺς ἀκροατὰς εἰς θάμβος,
 μάλιστα ἐπειδὴ καθεὶς ἐπαρατῆρει ὅτι οἱ λόγοι του δὲν ἦσαν παλαιοί,
 ἀλλὰ πρόσφατοι καὶ τώρα γεννώμενοι ἀπὸ τὸν μέγαν νοῦν του ἀνα-
 λόγως μὲ τὰς περιστάσεις. Πολλοὶ πεπαιδευμένοι διαβαίνοντες ἀπὸ
 τὴν πόλιν ἐκείνην, πολλοὶ Εὐρωπαῖοι ἰατροὶ μαθόντες τὴν γλῶσσαν
 μας, ἤκουσαν καὶ ἐθαύμασαν τὴν σειρῆνα τῶν λόγων τοῦ Πεζάρου.

«Ἐδιαίρει τοὺς μαθητάς εἰς πολλὰς κλάσεις προβαινούσας ἐκ τῶν
 μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλείτερα μαθήματα. Ἡ κλάσις τὴν ὁποίαν
 ἐγύμναζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτῶ μερῶν τοῦ λόγου ἦτο ἡ
 κατωτάτη· δευτέρα, ἥτις ἤρχιζε νὰ ἀναλύῃ τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου·
 τρίτη, ἥτις ἐσύντασσε θέματα· τετάρτη, ἥτις ἐγυμνάζετο εἰς τοὺς ἐπι-
 στολικοὺς χαρακτῆρας κατὰ τὸν Κορυδαλλέα· ἡ πέμπτη ἐκαταγίνετο
 εἰς τοὺς ποιητάς· ἡ ἕκτη ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσόφει, ἥτις πολλάκις
 ἐδιαίρειτο εἰς δύο. Γραμματικὴν δὲν ἠθέλησε ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν

τοῦ Δασκάρως. Ἑλληνικά μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυσοῦλῳα, τοὺς Μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιεῖχεν ἡ Ἑγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς σκηνικοὺς ποιητάς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχεδίως δις τῆς ἐβδομάδος πρῶτον κατὰ τὰ εἶδη τῶν ῥημάτων, καὶ ἔπειτα καθ' ὅλα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζῃ αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἢ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ, καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, μετέβαινεν εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου, καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν, εἰς τὴν μεταφυσικὴν τοῦ Γενουσησίου, καὶ εἰς τὸ κατὰ Γένερον μαθηματικὸν τοῦ Εὐγενίου, εἰς τὴν Φυσικὴν τοῦ Θεοτοκίου, καὶ τέλος ἐπέθετο τὸ θεολογικὸν τοῦ Εὐγενίου. Παρέδιδεν ἀδιακόπως ὅλον τὸν ἐνιαυτόν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα μαθήματα ὠμολόγει εἰλικρινῶς ὅσα δὲν ἤξευρε, καὶ ἐσύσταινεν εἰς τοὺς μαθητάς τοῦ νὰ ζητήσουν, εἰ δυνατόν, τὴν τελειοποίησιν τῶν δι' ἄλλων διδασκάλων· οὕτως ἔλεγεν, ὅτι ἡ Φυσικὴ εἶναι ἀτελής, ἐπειδὴ ἔλειπον τὰ πειράματα, καθὼς καὶ ἡ γνῶσις τῆς τελειοτέρας Ἀλγέβρας, ἡ τῶν κωνικῶν τομῶν καὶ ἡ τοῦ λογισμοῦ τῆς ὡς ἀπείρου θεωρουμένης ποσότητος.

» Ἀλλ' ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἀρετὴ του, τὸ πενιχρὸν τῆς ζωῆς του ἠνωμένον μὲ ἐσωτερικὸν μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἐνέπνεε σέβας εἰς πάντα ὅστις ἔβλεπε τὸν ῥακένδυτον Πέζαρον, ἐκλείψαν τὴν Θεσσαλίαν, καὶ εἰς ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν γένος τὸ ὄνομά του . . .

» Πολλὰ Ἑλληνικὰ πόλεις ἐζήτησαν τὸν Πέζαρον διδάσκαλον μὲ μισθοὺς μεγάλους. Ἀλλ' αὐτὸς ἠθέλησε μὲ διακοσίων πεντήκοντα γρασίων μισθὸν ἐτήσιον νὰ μείνῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Διὰ νὰ στερεωθῇ μάλιστα περισσότερον εἰς αὐτὴν, ἐνυμφεύθη μίαν συμπολίτισσάν του νεάνίδα τὸ 1790 ἔτος, καὶ ἐνταυτῷ ἀνεδέχθη τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα καὶ ἐπροχειρίσθη οἰκονόμος, μὲ τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐγνωρίζετο ἐφεξῆς· καὶ τότε ἦτο θαῦμα νὰ βλέπῃ τις τὴν ἀνάματον δραστηριότητα τοῦ ἀνδρός· κανὲν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε ἔργα τοῦ σχολείου δὲν ἡμέλησεν, ἀλλὰ καὶ προσέλαβεν ὅλα τὰ ἔργα τῆς ἐνορίας του· ἱερούργει, ἐβάπτιζεν, ἡγίαζεν, ἔκαμνεν ὅσα κάμνει καθεὶς ἱερεὺς χωρὶς νὰ χρειασθῇ ποτὲ βοηθόν του· τὸν εἰς τὸ κρύπτειν ζῆλόν του ἐδιπλασίασε. Τοῦ ἐπροστίθετο δὲ καὶ βάρος ἄλλο ἢ μεγάλη ἐπιστολογραφία. Παρεκτός

ὅτι αὐτὸς ἔγραφε συχνάκις εἰς πολλοὺς μαθητάς καὶ φίλους του, τοῦ ἐπεφορτίζετο καὶ ἐκ τῆς ἀρχιερατικῆς αὐλῆς καὶ ἐκ τοῦ κοινοῦ τῆς πόλεως ἢ φροντὶς νὰ γράφῃ ἐπιστολάς ἐκ μέρους των πρὸς πολλὰ ἑνδοξα πρόσωπα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ μέγας νοῦς του ἀνέδειχνεν εὐκολα τὰ εἰς τοὺς ἄλλους δύσκολα· χωρὶς νὰ σβύσῃ ἢ νὰ μεταβάλλῃ τι ἔγραφε τὰς ἐπιστολάς, ἐνῶ πολλάκις ἐτεχνολόγει τοὺς μαθητάς του, καὶ ὁ μὲν κίλαμος ἔτρεχεν, ἡ δὲ γλῶσσά του ἐδιόρθωνε τὰ πταίσματα τῶν μαθητῶν. Καὶ ποίας ἐπιστολάς; τοιαύτας αἱ ὁποῖαι ἐὰν ἐσυνάζοντο καὶ ἐτυπώνοντο ἤθελε τὰς ἀναγινώσκειν καθεὶς ὡς ἀριστουργήματα. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν αἱ Μουρούζαι ἐσυνάζαν τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ῥουμελιώτου Ἰωάννου, καὶ μὲ ὅλην τὴν περιαιτολογίαν των ἔλεγον, ὅτι δὲν δυναταί τις νὰ γράφῃ καλλιτέρας.

» Τὸ ἐκαινετώτερον τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ὅτι δεισιδαιμονία δὲν ἐμόλυνε τὴν θεοσεβεστάτην του καρδίαν. Ἐσέβετο τὰ θεῖα μὲ λόγον καὶ ἔργον, ὡς οὐδεὶς ἄλλος, ἀλλ' ἐσέβετο καὶ τοὺς προπάτεραις Ἑλλήνας μὲ ἐνθουσιασμόν. Ὅταν ἐξήγει τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὁμήρου, τὴν ὁποίαν ἀπήγγελλε πολλάκις ἐκ στήθους, ἐφαιδρύνετο τόσον τὸ πρόσωπόν του, εὗρισκε πάντα στίχον, πᾶσαν λέξιν ὅτι περιεῖχε τι ὑψηλὸν καὶ ἠθικόν, ὥστε ἐφαίνετο καταγοητευμένος ἀπὸ τὰς χάριτας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Ἐποίησε δὲ καὶ αὐτὸς διάφορα ποιήματα μὲ χάριν καὶ οὐζύτητα, τὰ ὁποῖα ἴσως σώζονται εἰς τὴν οἰκογένειάν του. Ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Σέργιος Μακρᾶτος ἀναίρεσε τὸ σύστημα τοῦ Κοπερνίκου εἶπε μὲ γέλια « ὦ! ἀκόμη εἴμεθα νήπιοι καὶ φοφοδεεῖς! »

Μαθηταὶ τοῦ Πεζάρου, ἀποβιώσαντος ἐν Τυρνάβῳ τῷ 1806, ἐγένοντο Στέφανος, ὁ Δούγκας, Κωνσταντῖνος Κούμας, καὶ ἄλλοι τῶν τότε ἐπιφανῶν.

Ὁ μέχρις ἐσχάτων ἐπιζήσας υἱὸς του Ἀλέξανδρος ἐγεννήθη τῷ 1797 ἐν Τυρνάβῳ· ἐκ δὲ τῆς πατρίδος ἐλθὼν τῷ 1817 εἰς τὸ ἐν Σμύρνῃ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον διήνησεν εὐδοκίμως τὸ στάδιον τῶν μαθημάτων. Εἶτα μεταβάς πρὸς διδασκαλίαν εἰς Ταγγαρόκον τῆς Ῥωσσίας, κατέβη ὕστερον εἰς Σύρον, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Θεσσαλίᾳ ἀπὸ τοῦ 1833—57 ἐξ μὲν ἔτη ἐν Τρικάλαις, τὰ δὲ λοιπὰ δεκαοκτὼ ἐν Μηλιαῖς. Ἀναξιοπαθὼν δὲ ἀπεβίωσε πρὸ ὀλίγου ἐνταῦθα ὁ σεβάσμιος πρεσβύτερος.

Κοσμάς Μπαλάνος.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1731 ἀπὸ τὸν σχολάρχην καὶ πρωτοπαπᾶν Μπαλάνον τὸν Βασιλόπουλον, παρ' ᾧ καὶ ἐδιδάχθη

τὰ ἐγκύκλια. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐχρημάτισε διευθυν-
τῆς καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις πρώτης σχολῆς διὰ βίου,
διορισθεὶς ὕστερον καὶ μέγας οἰκονόμος τῆς Μητροπόλεως, καὶ ἀπεβίω-
σεν ἐν ἔτει 1808.

Ὁ Μπαλάνος ἦν ἐκ τῶν καλλιτέρων τότε διδασκάλων, καὶ τῶν
εὐρυμαθεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐδίδαξε δὲ μετὰ μεγά-
λης φήμης, καὶ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐγένοντο πολλοὶ ὕστερον εἰς διαφόρους
διαπρέψαντες θέσεις, καὶ ἰδίως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ὡς Ἀλέξανδρος ὁ
Τυρναβίτης, Λάμπρος Πάσχος, Ἰωάννης ἐξ Ἀγράφων, Ἰωάννης Πέ-
ζαρος, καὶ Γεώργιος Κρεμμύδας. Ὁ τελευταῖος ἐν Νιζνῇ μαθὼν τὸν
θάνατον τοῦ διδασκάλου του ἐποίησε τὸ ἐξῆς εἰς τοῦτον ἐπιτύμβιον.

Κλεινὸν ἔδος, πάτρης, αἶ! ἔμελλε πανύστατον εὖχος

Σὸν ἄρα ἐκλείψειν, Κοσμᾶ ἀποικοιμένην.

Κλεινὸς κλεινοῦ πατρὸς, ὃς ἔσχε γόνος, σὸν τ' ἔρμα

Ἐν τοῖς, σοὶ τε ὁμῶς, τεὰ κήδεα λυγρὰ, πατρός τε

Ὑψόθεν ἀλλὰ σὺ σὼν μάκαρ αἶεν κήδεο παίδων,

Τριάδι πρεσβεύων, σῶξέ τ' ἐνεγκαμένην.

Συγγράμματα.

— Κοσμᾶ ἱερέως Μπαλάνου Βασιλοπούλου, τοῦ αἰδεσιμωτάτου καὶ ἐπιστη-
μονικωτάτου μεγάλου οἰκονόμου καὶ διδασκάλου Ἰωαννίνων, ἔκθεσις συνοπτικῇ
Ἀριθμητικῆς, Ἀλγέβρης, καὶ Χρονολογίας. Πρὸς χάριν τῶν γνησίων αὐτοῦ
φοιτητῶν καὶ λοιπῶν φιλομαθῶν, προσφωνηθεῖσα δὲ τῇ φιλομούσῳ, φιλογενεῖ,
καὶ φιλοπάτριδι εὐγενεστάτῃ ἀδελφότητι τῶν Κυρίων Ζωσιμάδων, ὧν καὶ ἀνα-
λώμασι νῦν πρῶτον τύποις ἐκδίδεται. Ἐν Βιέννῃ 1798. Παρὰ Μαρκ. Πούλιου,
(8^{ον}, σελ. 374). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ προτίθεται ἡ εἰκὼν τοῦ συγγρα-
φέως, φέρουσα κάτω τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα.

Δέρχιο δν Μπαλάνος σοφὸς υἱέα

Γείνατο Κοσμᾶν, ἀρχιπρεσβύτερος

Τὸν μέγαν οἰκονόμον

α ψ ι ζ'.

Τῷ 1798 ἐποίησεν ὁ Κοσμᾶς ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ θανάτῳ Ἀννης
συζύγου τοῦ μαθητοῦ καὶ συμπολίτου του Κρεμμύδα.

Εἶχε δὲ καὶ παρασκευάσει πρὸς ἔκδοσιν τὴν μετὰ Εὐγενίου τοῦ Βουλγά-
ρεως μαθηματικὴν διένεξιν τοῦ πατρὸς του, δημοσιευθεῖσαν τῷ 1816 ὑπὸ τινος
ἐνδιαφερομένου εἰς τὴν μνήμην τῶν σοφῶν τούτων διδασκάλων τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐν ἐπιμέτρῳ ἐπισυνάπτομεν ὧδε συντόμους εἰδήσεις περὶ ἄλλων κατὰ
τὸν 10^{ον} αἰῶνα συγγραψάντων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἀρνούμενοι αὐτῇ

τάς ἐκ τοῦ Ζαβίρα, Βρετοῦ, Παρνίκα, καὶ τινων βιβλιογραφικῶν ἡμῶν σημειώσεων.

Κωνσταντῖνος Ἀδίας Πάτριος, συνέγραψεν Ἑβδομαδευχάριον ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1704.

Γεώργιος Μαϊώτας, ἱεροκέρυξ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς καὶ λατινικοῖς τῶν υἱῶν τοῦ Κωνσταντίνου Βασαράβα ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, συνέγραψε λόγον εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου λόγου, ἐκδοθέντα ἐν ἔτει 1706.

Ἀργυρὸς Βερναρδῆς Ἀθηναῖος κόμης καὶ ἱππεὺς τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας, ἔγραψε Κτιτορικὸν τοῦ μεγάλου Σπηλαίου τυπωθὲν ἐν ἔτει 1705, καὶ μετέφρασεν εἰς τὴν καθομιλουμένην βίους τῶν ὁσίων καὶ θεοφόρων πατέρων Συμεὼν καὶ Θεοδώρου, καὶ τῆς Ὑσίας Εὐφροσύνης, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1706.

Γεώργιος Παπα-Σίμος, ἐγεννήθη ἐν Μοσχοπόλει τῇ 8 Μαΐου 1683. Ἐρρασιθεὶς ἐκ διαφόρων ὑμνογράφων συνέθετο ἐν Μοσχοπόλει τῷ 1706 ΚΔ' οἶκους πρὸς τὴν ῥοπήν σκάλας, τὸν τίμιον καὶ ζωποτὸν σταυρὸν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκδοθέντας μετὰ τοῦ Ὑμνολογίου Γρηγορίου Ἀγιοπαυλίτου ἐν Βενετίᾳ 1770.

Ἰωάννης Μάμολας ἐξ Αἰτωλίας, ἐδιδάχθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ παρέφρασε περὶ τὸ 1710 Φιλῆ περὶ ζῶων ιδιότητος (ἀνέκδοτον).

Γιακουμῆς Μαλάκης Κρῆς, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Παίγνια Φαντασίας ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1711, καὶ 1789.

Ἰάκωβος Κύπριος, ἐχρημάτισε πρωτοσύγκελλος τῆς μητροπόλεως Λαρίσσης, καὶ ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πεπαιδευμένος ἐν τε τῇ ἱερᾷ θεολογίᾳ καὶ τῇ γραμματικῇ τέχνῃ· τοῦτον γραμματικώτατον ἀποκαλεῖ ὁ Γόρδιος ἐν μιᾷ τῶν ἐπιστολῶν του. Συνέγραψε λόγους ἐγκωμιστικοὺς εἰς τὸν Ἡρόδομον.

Μάνθος Ἰωάννου, ἐστιχούργησε τὴν ἐν ἔτει 1715 ὑπὸ τῶν Τούρκων συμφορὰν καὶ ἄλωσιν τοῦ Μορέως, ἐκδοθεῖσαν πολλάκις ἐν Βενετίᾳ.

Νεόφυτος Μαυρομμάτης, Αἰτωλὸς· ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι καὶ ὕστερον ἐν Βυζαντίῳ, προεβίβητο τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ προχειρισθεὶς ἐπίσκοπος Σαντορίνης προεβιβάσθη μετέπειτα (1706) μητροπολίτης Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης εἰς διαδοχὴν Γρηγορίου, τοῦ ἐξ Αἰτωλίας ὁμοίως ὀρμωμένου. Συνέγραψε Χρονικὴν σύντομον ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τοῦ ἔτους

1733 ⁽¹⁾· ἔκ τινος δὲ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1707) κελεύσει αὐτοῦ μεταφράσαντος ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὸν εἰς τὰ τοῦ Ἱπποκράτους πῖνακα, φαίνεται, ὅτι καὶ περὶ τὰ ἱατρικὰ ἡγχολεῖτο ὁ ἀνὴρ.

Πρὸς τὸν Νεόφυτον ἀπευθύνονται τέσσαρες ἐπιστολαὶ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1706—24).

Ἀζαρίας Τζιγάλας, ἐκ Θήρας· ἐδίδαξε τὰ γραμματικὰ ἐν τῇ πατριαρχικῇ σχολῇ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ συνέθετο ἐν ἔτει 1717 *μορδόστιχα παραινετικά πρὸς τοὺς ἐκλαμπρατάτους μπεϊζαδέδες τοῦ Μιχαήλ Βοεβόδα* ⁽²⁾.

Πέτρος Κασιμάτης, Κερκυραῖος, ἱατροφιλόσοφος· ἐν ἔτει 1717 ἐπεμελήθη τὴν δαπάνη αὐτοῦ ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ *ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος*, καὶ συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο *Στοχασμοὺς ὠφελιμωτάτους*, τυπωθέντας Ἐνετίῃσι 1718.

Νικόλαος Γαβριηλόπουλος, Ζακύνθιος, συνέθετο *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίμου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1718.

Γεώργιος Παπαδόπουλος, ἱερεὺς ἐκ Σούδας τῆς Κρήτης, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ ἀπαχθεὶς μετ' ἄλλων Κρητῶν καὶ Πελοποννησίων εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου μεταδοθέντος κατ' Ἰούλιον καὶ Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1718 λοιμοῦ, αὐτὸς ὡς ἐκ θαύματος ἐσώθη. Τούτου ἕνεκα συνέθετό *καρόνα παρακλητικὸν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον*, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1772.

Βίκτωρ Δαράκης, ἐπελεγόμενος Κλαπατσαράς, ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐχρημάτισε καλὸς ἱεροκέρυξ. Συνέθετο *Ἀκολουθίαν τῆς ἐκ Κερκύρας διαβάσεως τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου Νικολάου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1719, ἀνατυπωθεῖσαν δ' ἐν Κεφαλληνίᾳ τῷ 1854. Πρὸς τούτοις καὶ *Ὑμνον εἰς τὸν ἅγιον Σπυρίδωνα* ⁽³⁾.

Στέφανος ὁ Ἀκαρνάν. Διήκουσεν Εὐγενίου τοῦ Αἰτωλοῦ, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προσχειρίσθη ἐν ἔτει 1715 μητροπολίτης Σεβέρων,

(1) Ἐκ τοῦ Χρονικοῦ τούτου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κ. Σακελλίωνος ἐν Εὐαγγελικῷ Κήρυκι ὁ κατάλογος τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχῶν.

(2) Παράνκα Σχεδίασμα, σελ. 27.

(3) Ὁ Κλαπατσαράς εἶχε καὶ τρεῖς ἀδελφοὺς, ἐπίσης λογίους, ὡς λέγει ἐν προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιηθείσης Ἀκολουθίας. « Καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀδελφοὺς, δηλαδὴ τὸν » λογώτατον ἱεροκέρυκα Νικόλαον τὸν τῆς ἱεροσῶνης στύλον, τὸν πρῶτον ἡθικῇ καὶ » πνευματικῇ θεωρίᾳ διαλάμποντα, τοὺς ἄλλους δύο ῥητορικωτάτους ἀδελφοὺς ἡμῶν » Γεώργιον καὶ Ἐμμανουήλ ».

εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἀνθύμου. Διετῆρει ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ συμμαθη-
τοῦ τοῦ Ἀναστασίου τοῦ Γορδίου (1715—22), ποιήσαντος αὐτῷ καὶ
τὸ ἐξῆς ἡρωελεγεῖον.

Στέψε θεὸς στεφάνους Στέφανον τόνδ' ἀρχιερεῖα
τῇδ' ἐν ἀπειρεσίοις οἷσι περιστέφεται.
Πλείοσι δ' αὖ μακάρων στέψει τερπνῷ ἐνὶ χώρῳ
τῷ γε ἐπουρανίῳ, ἄφθιτος ἔνθα βίος.

Συνέγραψε *Διδαχὰς καὶ ἐπιστολάς*, ἀνεκδότους, καὶ προτροπῇ
αὐτοῦ ἐφιλοπονήθη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἀναστασίου ὁ *Φωσφόρος*.

Ἰωάννης Ἀγραφιώτης, ἐδίδαξεν ἐν τῇ Ἡπείρῳ, Θεσσαλίᾳ, καὶ
Βουκουρεστίῳ καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν λογικὴν τοῦ Ἀϊνεκ-
κίου, καὶ τὸ διεξοδικώτατον λεξικὸν τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου.

Μάρκος Κύπριος, ἐχηρημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ
σχολῆς, καὶ ἡρμήνευσε τοὺς ἀφορισμοὺς τοῦ Ἱπποκράτους ⁽¹⁾.

Καμπίτης Παπα-Φιλίππου ἐκ Ναούσης τῆς Μακεδονίας, πατήρ
Ἀναστασίου τοῦ διδασκάλου. Συνέγραψεν *Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Θεο-
γάνου*, ἐπίγραμμα εἰς τὴν Μαθηματικὴν ὁδὸν τοῦ Μπαλάνου, καὶ
ἄλλα τινα.

Νικόλαος Ἱερόπαις ἐξ Ἀγράφων, συνέγραψε *Περὶ ἀμβλυωπίας*.

Καيسάριος Ἱερομόναχος, συνέγραψε *Πασχάλιον αἰώνιον*.

Ἰωάννης Βούλγαρις, Κερκυραῖος, ἐχηρημάτισεν ἀρχιδιάκονος τοῦ
μητροπολίτου Φιλαδελφείας καὶ ὕστερον πρωτοπαπᾶς Κερκύρας. Ἀπο-
τελῶν μέλος τῆς ἐν Βενετίᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἀβλαβῶν (*Illesi*) συνέ-
ταξεν ἐν ἔτει 1720 *ᾠσμα λυρικὸν εἰς Μελέτιον Τυπάλδον* καὶ
ἰταλιστὶ sonneto in lode della Græcia ⁽²⁾.

Φραγκίσκος Κολομπῆς, ἱεροδιάκονος ἐκ Κεφαλληνίας. Μέλος καὶ
οὗτος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας ἔγραψεν *Εἰς τὴν μετὰστασιν
τῆς Παράγρου ὠδάριον*, καὶ *Sopra la gloriosa assunzione della
beatissima Vergine sonneto* ⁽³⁾.

Φραγκίσκος Γεράρδος Κρής· διατρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1720 καὶ
καταλεγόμενος μετὰ τῶν Ἀβλαβῶν Ἀκαδημαϊκῶν ἔγραψε λατινιστὶ
ἐπίγραμμα εἰς Μελέτιον Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστὶ *ᾠμάτιον εἰς τὴν
Ἑλλάδα* ⁽⁴⁾.

(1) Σοφ. Οἰκονόμου, Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου. Ἐν Ἀθήναις 1843.

(2) Κατεχωρήθησαν μετὰ τῶν ἄλλων εἰς Ἀνθη Εὐλαβείας, τυπωθέντα ἐν Βενε-
τίᾳ 1720, σελ. 17—20.

(3) Ἀντίθ.: σελ. 21—22. (4) Ὁμοίως σελ. 29—30.

Ἀνδρέας Μυιάρης, Ἀθηναῖος, συνέγραψε καὶ ὁ Ἀβλαβῆς οὗτος ἀκαθάρτα μαῖκός εἰς τὴν ἔνδοξον μετὰστασιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου πατρῷον ποιητικὸν κατὰ μέμησιν τοῦ σοφοῦ Ἀνακρέοντος, εἰς τὴν Κοίμησιν τῆς Θεομήτορος ἐπίγραμμα, καὶ τρίτον δίστιχον (¹).

Ἀντώνος Λάνδος Κρής, Ἀβλαβῆς, συνέταξε — *Sopra la gloriosa assunzione della beatissima Vergine sonneto*, καὶ εἰς τὴν παρήγηρυν τῆς Θεομητορικῆς μεταστάσεως ἐπίγραμμα (²).

Ἐκτωρ Σιγοῦρας Ζακύνθιος, Ἀβλαβῆς, συνέγραψε λατινιστί — *ad B. V. in coelum assumptam epigramma*, καὶ ἑλληνιστί ᾄσμα σαπφικὸν εἰς τὴν μετὰστασιν τῆς Παρθеноμήτορος (³).

Ἐμμανουὴλ Κουερίνης, Ζακύνθιος, Ἀβλαβῆς, ἐποίησεν ἰταλιστί ᾄσματιον εἰς Τυπάλδον, καὶ ἑλληνιστί εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Παραμόμου ἐπίγραμμα (⁴).

Ἰωάννης Λαμπίδιος, Κρής, μέλος τῆς τῶν Ἀβλαβῶν ἀκαδημίας, συνέθετο ἑλληνιστί ᾄσματιον, καὶ λατινιστί — *in laudem Deiparae in coelum assumptae epigramma* (⁵).

Λαυρέντιος Βενέριος, Κρής, Ἀβλαβῆς ἀκαδημαῖκός, ἐποίησεν ᾄσματιον ἑνδεκασύλλαβον εἰς ἕνα ἄμμουσον ὁποῦ ἐλόγιαζε τὰ ψάλλη εὐμορφα (⁶).

Νικόλαος Βουβούλιος, Κρής, σπουδάσας ἐν Παταδίῳ τὰ ἱατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἐγένετο διδάσκαλος τοῦ συμπατριώτου του Νικολάου Παπαδοπούλου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ὕστερον ἐδίδαξε δημοσίως ἐν τῇ ἑλληνικῇ σχολῇ τῆς Βενετίας (1687 — 90). Ἐγραψε διάφορα ἐπιγράμματα εἰς τὰ συγγράμματα Βλάχου, Παπαδοπούλου, καὶ ἐξέδοτο τὸν ὑπὸ πίππα Ζαχαρίου ἐξελληνισθέντα βίον τοῦ μεγάλου Βενεδίκτου, προτάξας ἑλληνιστί ἐπίγραμμα καὶ προλεγόμενα. (*Vita Latino-Graeca S. P. Benedicti, Venetiis 1723*). Ὁ Βουβούλιος ἐχορήγησεν εἰς τὸν Ἰάκωβον Γράνδην τὸ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας Ὅρσινη Τζάφα χρυσόβουλλον Συμεὼν τοῦ Σέρβου δημοσιευθὲν μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως αὐτοῦ εἰς τὸ περὶ Λευκάδος καὶ Πρεβέζης πονημάτιον τοῦ Γάνδη.

Νικόλαος Τριαντάφυλλος, Κερκυραῖος, συνέγραψεν ἀκολουθίαν περὶ

(¹) Αὐτόθι, σελ. 31 — 33.

(²) Ὁμοίως, σελ. 34 — 35.

(³) Αὐτόθι, σελ. 26 — 27.

(⁴) Ὁμοίως σελ. 35 — 37.

(⁵) Αὐτόθι, σελ. 38 — 40.

(⁶) Ὁμοίως σελ. 41.

τοῦ ἐν ἔτει 1530 γενομένου θαύματος διὰ τῆς Θεοτόκου Κασσιοπίας, καὶ ὁμοίας τῶν μαρτύρων Πίστεως, Ἑλπίδος, Ἀγάπης, καὶ τῆς μητρὸς αὐτῶν Σοφίας, ὡς καὶ μεγαλυνάρια εἰς διαφόρους ἑορτάς. Ἐτυπώθησαν πάντα ὑπὸ τὸν τίτλον *Ἑμνολογίδιον ἐν Βενετία 1724*.

Κωνσταντῖνος Γορδάτος, ὁ ἐπωνομαζόμενος *Αἶλας*, ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ συνέγραψε συνταγμάτιον περὶ τῆς τῶν *Σφαιρῶν* χρήσεως, ἐκδοθὲν ἐν Βενετία τῷ 1710, προοίμιον εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ τοῦ Χρυσάνθου (1728), καὶ *Σύνοψιν* τῆς ἱεράς θεολογίας. Κατὰ Βλαστὸν εἶχε συναθροίσει ὅλας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἀλδου Μανουτίου.

Μπαλάνος Ῥίζος, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς τὴν Γεωγραφίαν Μελετίου.

Χριστόφορος Ἐμποροκομήτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἰωαννίνων, συνέγραψεν *ἑρμηνείδιον περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος* εἰς ἀπάντησιν τῶν ὑπὸ τοῦ παπόφρονος Παπαδοπούλου γραφέντων, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1728.

Παρθένιος Κατζιούλης, Ἰωαννίτης ἱεροδιδάσκαλος, συνέλεξε καὶ ἐξέδοτο τῷ 1725 *Ἀπανθίσματα ἐκ τῶν ἁγίων πατέρων, καὶ φιλοσόφων*, πρὸς δὲ καὶ *Παροιμιαστήριον*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1730.

Γεώργιος Μάρκου Ζωγράφος, Πελοποννήσιος, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1727 καὶ 1729 ἐν Βενετίᾳ ἐκδοθεῖσαν *Ἀκολουθίαν* τοῦ ἁγίου Πέτρου ἀρχιεπισκόπου *Ναυπλίου καὶ Ἀργους*, προτάξας προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν εἰς τὴν πατρίδα του Πελοπόννησον.

Θεόκλητος ὁ ἐκ τῆς ἐν Ἀθωνί μονῆς τῶν Ἰδίων, ἀνὴρ εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, ἀκμαῶν περὶ τὸ 1730 ἔτος· συνέγραψεν ἐν σχήματι διαλόγου *Κόσμον καὶ Ψυχὴν*.

Ζωσιμᾶς Περιστιάνος, Κεφαλλὴν, ἐσπούδασεν ἐν Ῥώμῃ, καὶ κατὰ Μαζαράκην, ἐχρημάτισε βιβλιοθηκᾶριος ἐν Παταβίῳ καὶ καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου τῆς ἁγίας Ἰουστίνης. Συνέγραψε, κατὰ Ζαβίραν, βιβλίον κατὰ τῶν λατινικῶν ἀζύμων.

Ἀναστάσιος, ἐχρημάτισε, κατὰ Ζαβίραν, διδάσκαλος ἐν Καστορίᾳ, ἔνθα καὶ ἐνυμφεύθη, τὴν ἀδελφὴν Χρυσάνθου τοῦ ἐκεῖ μητροπολίτου, ὕστερον δ' ἐν Βουκουρεστίῳ. Συνέγραψε κατὰ *Λατίνων*.

Ἀντώνιος Κομοῦτος Ζακύνθος, ἀνὴρ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου παιδείας, συνέγραψε — Il maestro disingannato, ossia risposta all'apologia del molto Reverendo padre Antonio Pozzo di borgo, o minore Con-

nentuale, maestro di Sacra Teologia ec. et in cui sostiene conformarsi meglio all'instruzione di Gesù Cristo il rito dei Latini consacrando la santissima Eucharistia in pane azzimo. (ἐξεδόθη ἐν Ἀρμετελοδάμῳ τῷ 1736).

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος Κομοῦτος ἔγραψε λατινιστὶ ὁκτάστιχον ἐγκώμιον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως ⁽¹⁾.

Ἀθανάσιος Δορόσταμος, ἀρχιμανδρίτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνέγραψε τῷ 1737 περὶ τῆς καταστάσεως τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Πασχάλης Καρυοφύλλης, συνέγραψε λατινιστὶ διατριβὴν περὶ τῶν παρὰ τὴν Μηχάδιαν Ἡρακλείων λουτρῶν (Dissert. Epist. de Thermis Herculanis in Dacia. Viennæ 1737) ⁽²⁾.

Νικόλαος Στεφανόπουλος, καταγόμενος ἐκ τῶν εἰς Κορσικὴν μεταναστευσάντων Μανιατῶν, συνέγραψεν ἐν ἔτει 1738 λεπτομερῆ ἔκθεσιν περὶ τῆς εἰς Κορσικὴν Ἑλληνικῆς ἀποικίσεως τῶν συμπατριωτῶν του, ἐκδοθεῖσαν ἐν παραρτήματι Πανδώρας (1865) μετὰ προλεγόμενων Γρηγορ. Παπαδοπούλου.

Γεράσιμος Βυζάντιος, γενόμενος μαθητὴς Μακαρίου τοῦ Πατμίου, ἐδίδαξεν ἐν Κρήτῃ, καὶ πρὸ πάντων ἐν Πάτμῳ, ἅπου καὶ τὸ ζῆν ἐξέμετρησεν ἐν ἔτει 1740 παθὼν ἐκ λιθιάσεως. Συνέγραψε πολλὰ, ἐξ ὧν ἐξεδόθη τὰ εἰς τὸ Τέταρτον τῆς Γραμματικῆς Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ ὑπόμνημα, ἐν Βενετίᾳ 1757, καὶ 1804.

Βασίλειος Κουταλινός. Ἐγένετο καὶ οὗτος μαθητὴς Μακαρίου καὶ ὕστερον τοῦ προῤῥηθέντος Γερασίμου, καὶ ἐδίδαξεν εὐδοκίμως ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Πάτμῳ ἀποθανὼν δὲ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1740 συνετάφη μετὰ τοῦ διδασκάλου του Γερασίμου. Τούτου σώζονται ἐν Πάτμῳ ἐπιστολαί, καὶ διάφορα θεολογικὰ καὶ φιλολογικὰ συνταγμάτια.

Κωνσταντῖνος Νικολάου Καντακουζηνός, ἐν ἔτει 1740 μετέφρασεν ἐκ τοῦ σλαβωνικοῦ Ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου μαρδυλίου, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1745.

Ἐμμανουὴλ Ῥωμανίτης Κρῆς, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Πνευματικὸν διδάσκαλον, καὶ Μεταροοῦντα διδασκόμενον, ἐκδοθέντας Ἐνετίῃσι 1742, καὶ 1772.

⁽¹⁾ Κατραμῆ, ἱστορικαὶ διασαφίσεις ἐπὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως σελ. 94.

⁽²⁾ Ἀθανασίου Αὐτσίκα, τὰ παρὰ τὴν Μηχάδιαν Ἡράκλεια λουτρά, ἐν Γαλαζίφῳ 1867, σελ. 6.

Μακάριος Μαριδάκης, ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καὶ ἀρχιεπίσκοπος προ-
χειρισθεὶς Χριστιανοπούλεως ἔγραψε λόγους περὶ Προορισμοῦ, περὶ
Ἐκκλησίας, τῶν ἱερῶν κανόνων κλπ. ἐκδοθέντας ἐν Ἀμστελδοάμῳ
τῇ 11 Αὐγούστου 1743 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Biblos odhghos tēs*
Ἀληθείας καὶ λόγους παρηγορικοὺς καὶ ἐγκωμιαστικοὺς εἰς ἐπισή-
μους ἑορτάς, τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ 1783.

Ἀλέξανδρος Καγγελάριος, Ἀθηναῖος, ἱατροφιλόσοφος. Διατρίβων ἐν
Βενετίᾳ ἐχρημάτισε διορθωτὴς τῶν ἐκεῖ τυπογραφείων, καὶ ἰδίως Ἀν-
τωνίου τοῦ Βόρτολι, ἐπιστατήσας ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ
λογικοῦ ὑπομνήματος Κορυδαλλέως (1729), Βίου Πέτρου τοῦ Μεγά-
λου (1737), Ψαλτηρίου (1744), Γραμματικῆς Μαυροκορδάτου (1745),
Μηαίου Φεβρουαρίου (1755), Παρακλητικῆς (1758). Μετέφρασεν ἐκ
τοῦ Γαλλικοῦ τὴν *Παλαιὰν Ἱστορίαν* τοῦ Ῥολλίνου (1750), ἐκ τοῦ
Ἰταλικοῦ *Περὶ τῶν μυθολογουμένων θεῶν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*
(1757), καὶ μετένεγκεν εἰς τὸ ἰταλικὸν τὴν *Ἱστορίαν* τοῦ Μωάμεθ.

Σωφρόνιος Πάγκαλος, ἐπίσκοπος Κυθήρων, ἐν ἔτει 1744 συνέθετο
Ἀκολουθίαν εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Θεοτόκου τῆς Μυρτιδιοτίσσης γενόμε-
νον θαῦμα, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ (1747), ἐν Κωνσταντινουπόλει
(1811), ἐν Σμύρνῃ (1847), καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ (1849).

Ἰερόθεος ὁ Ἰβηρίτης. Ἐγεννήθη ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1686, καὶ
ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, καὶ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ παιδα-
γωγικῶν μαθημάτων ἐγκρατής. Τὸν μονήρῃ ποθὼν βίον ἤλθεν εἰς τὴν
ἐν Ἀθῶνι μονὴν τῶν Ἰδάρων καὶ ἐνταῦθα ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1745.
Συνέγραψε κατὰ τῆς αἰρέσεως τοῦ Μολίνου, ⁽¹⁾ καὶ μετέφρασεν ἱα-
νοὺς λόγους Ἰσαάκ τοῦ Σύρου, τυπωθέντας μετ' ἄλλων αὐτοῦ μεταφρά-
σεων ἐν Βενετίᾳ 1720.

Θωμᾶς Βελάστης, Χῖος. Ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ῥώμῃ κατετάχθη εἰς τὰ
τάγμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνέγραψε — *De litterarum Græcorum pro-*
nuntione (Romæ 1751, Pragæ 1770) — *Περὶ Θυμοῦ*, διὰ στίχων,
(ἐν Ῥώμῃ 1747). Μετέφρασεν *Ἀνάπανσιν τῆς Καρδίας* τοῦ Ἰη-
σουΐτου Ἀλφόνσου Ῥοδρίγου ἐκδοθεῖσαν ἐν Ῥώμῃ 1746 ⁽²⁾.

(1) Νικοδήμης, Ἀκολουθία ἀσματικὴ τῶν ἐν Ἀθῶνι διαλαμπάντων θεοφόρων πατέρων.

(2) Ἐξεδόθη καὶ διὰ λατινικῶν στοιχείων, πρὸς χρῆσιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καθε-
λικῶν — *Anapausis tis cardias is to ajon thelima tu theu, parà tu patros*
Thoma Stanislau Velasti tis tu Iisu Sindrofias, Didascalia malista sinathri-
smeni ec tu pateros Alfonsu Rodriquez tis autis Sindrofias. Is ofelian toq
Chioton. Romæ 1746.

Κωνσταντῖνος Μοσχοπολίτης, ιερομόναχος ἐκ τῆς πλησίον τῆς Μοσχοπόλεως μονῆς τοῦ Ἀγίου Ναοῦμ, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, εὐλαβὴς, καὶ σεβάσμιος, καὶ λίαν ἐναρέτου πολιτείας. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῆς ἐν Μοσχοπόλει Ἑλληνικῆς τυπογραφίας, καὶ ὕστερον προσκληθεὶς ἦλθεν εἰς Μίσκολψ τῆς Οὐγγαρίας ὡς ἐφημέριος τῶν ἐκεῖ παροικούντων ὀρθοδόξων. Συνέγραψε *Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος*, ἐκδοθὲν ἐν Μοσχοπόλει 1746, καὶ *Συνταγμάτιον περιέχον ἐν αὐτῷ ἐρωταποκρίσεις λίαν ἐπωφελεῖς κατὰ τὴν γνώμην τῆς ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπλῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν Οὐγγαρίᾳ εὐρισκομένων πραγματευτῶν. Ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τοῦ ἁγίου Ναοῦμ ἐν τῷ Λιβαρίσκῳ Δεαβόλεως κειμένῳ ἐν Βοσκοπόλει.*

Διονύσιος Κόνταρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι, καὶ ἐχρημάτισεν ἐν πρώτοις ιεροκλήρῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἴτα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Λευκάδος. Συνέθετο *λόγον ἐγκωμαστικὸν τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος*, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1747.

Ἰωάννης Λαζαρόπουλος, Λευκάδιος, ἐκδούς τὸν ἄνω λόγον τοῦ Κόνταρη προσεφώνησεν εἰς τὸν κόμητα Ἀνδρέαν Κάσση.

Ἀγγελος Σουμάκης, Ζακύνθιος. Ἐξεπαιδεύθη ἐν Παταβίῳ, καὶ ἔγραψε *Μεγαλυνάριον εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου*, τυπωθὲν ἐν τέλει τῆς ἐν ἔτει 1748 ἐκδοθείσης ἐν Βενετίᾳ ἀκολουθίας περὶ τοῦ αὐτοῦ θαύματος.

Σταῦρος Μουλαῖμης ἐξ Ἰωαννίνων, ἱατροφιλόσοφος ἐκπαιδευθεὶς ἐν Ἰταλίᾳ. Συνέγραψεν *ἀντιδοτάριον κατὰ τῶν δηγμάτων τῶν ἰοδόλων ὄφρων*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ.

Συμεὼν Ἀγιοταφίτης, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ 1749 *Προσκυρητάριον τῆς ἁγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης.*

Δημήτριος Βόδας, ἐξ Ἰωαννίνων, ιεροκλήρῳ, ἔγραψεν *ἐπιτομὴν θεολογίας, καὶ λόγους ῥητορικοῦς.*

Ἰωάνης Κορτός. Ἐγεννήθη ἐν Λειβαδίῳ τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἠσκήτευσεν ἐν τῇ μονῇ Σπαρμοῦ, ὅθεν ἐπιννομάζετο καὶ Σπαρμιώτης. Ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Βελβενδῷ, Λειβαδίῳ, Ῥαψάνῃ καὶ Θεσσαλονίκῃ. Ἐν ἔτει 1750 συνέγραψε κατὰ *συγκριμενιανῶν*, ἥτοι κατὰ τῶν ἐγκαταληφασκότων δεισιδαιμόνως εἰς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα συγκείμενα τῆς γραμματικῆς, καὶ μεθρημάνευσεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὰ ὑπὸ

Σπυρίδωνος Ἀσάνη μεταφρασθέντα *Στοιχεῖα Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας* τοῦ Καίλλου, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1797.

Νεκτάριος Τέρπου, Μοσχοπολίτης, ἱερομόναχος. Συνέγραψε *βιβλίον καλούμενον Πίστις*, ἐκδοθέν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1755, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων καὶ ιδίως τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου *ζητήματα θεολογικά κατ' ἐρωταποκρίσιν* τυπωθέντα Ἐνετίῃσι 1779.

Νικόλαος Στίγνης, ἐξ Ἰωαννίνων, εἰδήμων, κατὰ Ζαβίραν, τῆς ἑλληνικῆς, πεπαιδευμένος εἰς τε τὴν θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν, καὶ γραμματικός οὐδενὸς τῶν τότε δεύτερος. Ἐχρημάτισε καθηγητὴς ἐν Μοσχοπόλει περὶ τὸ 1724, ἐν δ' ἔτει 1750 ἀπεβίωσε. Ἐγράψεν *ἐπιγράμματα εἰς ἀντιδοτάριον* Σταύρου τοῦ Μουλαΐμου.

Γερμανὸς Κρητικός, ἱερομόναχος ἐκ τῆς ἐν Ὀλύμπῳ μονῆς τῆς ἀγίας Τριάδος. Ἦν, κατὰ Ζαβίραν, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, γαλλικῆς, ἰταλικῆς, ἀραβικῆς, τουρκικῆς, καὶ ἀλβανικῆς, καὶ μουσικὸς ἑξοχος. Μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν τὴν *γραμματικὴν τοῦ μεγάλου βεΐμου Ἰβραΐμ*, καὶ συνέγραψε *Ἀλβανικὴν γραμματικὴν*, καὶ περὶ *Κρητικῆς μουσικῆς*. Ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1760.

Ἰγνάτιος Κεμίζος ἐκ Μονεμβασίας, μονάζων ἐν Ἀθῶνι ἔγραψεν *ἐπιγρῆμμα εἰς τοὺς Ἐλέγχους Διαμαντῆ τοῦ Ῥυσσίου* (1748), καὶ ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1748 γενομένην ἐν Βενετίᾳ, δαπάνῃ Χριστοφόρου τοῦ Αἰτωλοῦ, δευτέραν *ἐκδοσιν τοῦ Προσκυνηταρίου τοῦ Ἀθῶνος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ*, προσθεὶς *ἐπίγραμμα καὶ διεξοδικωτέραν περιγραφὴν τῆς μονῆς τῶν Ἱεθρων*. Ἡ τοῦ Κεμίζου *ἐκδοσις ἀνετυπώθη ἀπαρχαλλάκτως ἐν Βενετίᾳ* (1857) ὑπὸ Σπυρίδωνος Βελούδου.

Βικέντιος Κορνάρος Κρῆς στιχουργός. Ἐποίησε τὸν πασίγνωστον Ἑρωτόκριτον, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1756, 1772 καὶ ἀπειράκις μέχρι τοῦδε.

Τρύφων ἐκ Μετζόβου, ἱερομόναχος. Ἐδιδάχθη κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωαννίνοις παρὰ Μπαλάνφ, ὕστερον δ' ἐν Πάτμῳ, καὶ ἐπὶ τέλους μεταβὰς εἰς Πατάβιον ἐξεπαιδεύθη τὰ φιλοσοφικὰ καὶ μαθηματικά. Ἐπαυελθὼν ἐδίδαξεν ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Μετζόβῳ, μεταφράσας τὴν *Λογικὴν τοῦ Γεωρηγόριου*, καὶ συγγράψας *Περὶ Ψυχῆς τῶν ζώων*.

Χριστοφόρος Αἰτωλὸς, συνέγραψε, διὰ προτροπῆς τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου, κατὰ *Λατίων περὶ ἀναβαπτισμοῦ*.

Γεώργιος Κωνσταντίνου ἐκ Ζαγορίου ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἰωαννίνοις

καὶ ὕστερον ἐν Εὐρώπῃ. Ἐν ἔτει 1749 διαμένων ἐν Βενετίᾳ ἐπεμελήθη καὶ διώρθωσε τὴν *Μαθηματικὴν Ὁδὸν* τοῦ Μπαλάνου, συνέγραψε *Λεξικὸν Τετραγλωσσον*, πολλάκις ἐκδοθὲν, καὶ μετέφρασε *Παγκόσμιον Ἱστορίαν* (1759). Ὁ Κωνσταντίνου ἦν ἐκ τῶν τὰ πρῶτα ἐν τοῖς γράμμασι φερόντων τότε Ἑλλήνων, τὸ δὲ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν λεξικὸν ἐγένετο πολλῆς καὶ μεγάλης ὠφελείας πρόξενον.

Ἀνανίας ἐκ Δημιτσάνης. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον προεχειρίσθη κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1750 μητροπολίτης Λακεδαιμονίας, γράψας κατὰ Μάρτιον τοῦ 1755 *κατάλογον τῶν μητροπολιτῶν Λακεδαιμονίας μετὰ τιμῶν ἱστορικῶν εἰδήσεων περὶ Σπάρτης* (¹).

Ἰωάννης Ἀνδρέα Τυπάλδος Κεφαλλην' ἐξεπαιδεύθη ἐν Ρώμῃ, καὶ ἔγραψε — *la guida alla vera chiesa di Gesù Cristo, proposta principalmente di segnati di Fozio* (²).

Ἀθανάσιος Ἰβηρίτης, συνέγραψε *βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικήτα*, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀβλήσαντος.

Νικηφόρος ἱεροδιάκονος, συνέγραψε *βίον καὶ ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικολάου τοῦ νέου*, τοῦ ἐν ἔτει 1754 ἀβλήσαντος.

Ἰάκωβος Ἀναστασίου, ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάτριος. Ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1755 Ἑνετίῃσιν ἐκδοθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ὁπίου Χριστοδούλου.

Νικόλαος Κύρκος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ ρεομάρτυρος Νικολάου*, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1757 καὶ 1771.

Καλλίνικος ὁ Δ'. Ἐγεννήθη ἐν Ζαγορά τῆς Θεσσαλίας, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασθεὶς βίον ἐχειροτονητὴν μητροπολίτης Προϊλάβου, καὶ ἐν ἔτει 1757, ἐξωσθέντος τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου Κυρίλλου τοῦ Ε', προεβιάσθη ὁ Καλλίνικος οἰκουμενικὸς πατριάρχης, Δ' προσωνομούμενος. Ἀλλὰ μετὰ ἕξ μηνῶν καὶ ὀκτῶ ἡμερῶν θορυβώδη πατριαρχίαν ἐξέπεσε καὶ οὗτος τοῦ θρόνου, διαδεχθεὶς ὑπὸ Σερφεῖμ Β'. Μετὰ τοῦτο ὁ Καλλίνικος ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα του διήνυσεν ἐνταῦθα τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του.

Συνέγραψε *Κατάλογον τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν πατριαρχῶν, λογογραφικὴν ἀντιρρόησιν κατὰ τῆς βίβλου Εὐσταθίου καὶ Χριστοφόρου Καλοῦ, ποιήματα κ.λπ.*

(¹) Buchon Recherches historiques sur la principauté Française de Morée, tom. I, σελ. LXXVII—XXX.

(²) Rodotà Storia del rito Greco III,

Τιμόθεος Κυριακόπουλος, Χῖος ἱερομόναχος· ἐφιλοπόνησε προῶτων γῆν τῆς Χριστιανικῆς κατηχήσεως, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1759.

Κοσμᾶς Ἐπιδαύριος, ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἀθωνι μεγίστης Λαύρας, ἀνὴρ πεπαιδευμένος καὶ θερμὸς τῆς ἐθνικῆς δόξης ζηλωτής· συνέστησε διὰ τοῦ ἐκ Θάσου Δούκα Σωτήρη Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν Ἀθωνι, ἐκ τῶν πιεστηρίων τοῦ ὁποίου ἀπελύθη ἐν ἔτει 1759 ἡ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου φιλοπονηθεῖσα Ἐκλογὴ τοῦ Ὑ' αὐτοῦ, ἐν ᾗ προτάσσεται ἑλληνιστὶ προσφώνησις τοῦ Κοσμᾶ εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον.

Νεράντζιος Ματραπεζόπουλος, Σιατιστεύς· ἐχρημάτισεν ἐπὶ πολλῷ προσεστῶς ἐν τῇ αὐτοῦ πατρίδι, καὶ μετέφρασεν ἐκ τῆς τουρκικῆς τὸ *Κοράριον*.

Ἰάκωβος Βαλιούλιας, ἐξ Ἰωαννίνων, ἱερεὺς, συνέγραψε διὰ στίλβον Γρηγορίου μητροπολίτου Ἰωαννίνων.

Διονύσιος Τραπεζούντιος, ἀρχιεπίσκοπος Χαλδίας. Ἀκμάζων περὶ τὸ ἔτος 1760 συνέγραψεν Ἱστορίαν τοῦ Σουμελά, τυπωθεῖσαν ἐν Βουκουρεστίῳ ἐν ἔτει 1769, καὶ τινὰ ἰδιόμελα εἰς τοὺς ἀγίους Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, συνεκδοθέντα τῇ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθεῖσῃ ἀκολουθίᾳ.

Μεθόδιος Ὀλυμπιώτης, ἱερομόναχος ἐξ Ἀγυαῖς. Ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῶν ἐν Βρατισλαβίᾳ ὀρθοδόξων, καὶ μετῆνεγκεν εἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν Κατήχησιν Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766 μετὰ τινων ὑποσημειώσεων καὶ μικρᾶς ἐρμηνείας τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως.

Ἀλέξανδρος Χύνας, ἀπεβίωσεν ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ 1760, καὶ συνέθετο νομικὸν τι σύγγραμμα.

Χριστοφόρος Ἀρτινὸς, μοναχός· Ἐγενήθη ἐν Ἀρτῇ τῷ 1730, καὶ ἤκουσεν Εὐγενίου ἐν Ἀθωνι καὶ Κωνσταντινουπόλει, ὕστερον δ' ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν ἀνεψιῶν τοῦ πατριάρχου Σεραφεῖμ, πεμφθεὶς κατόπιν διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀθωνιάδι Ἀκαδημίᾳ. Ὑστερον ἐνδυσθεὶς τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐν τῇ Νέᾳ Σκῆτῃ, μετέβη εἰς τὴν τοῦ Προδρόμου, ἄνω τῆς μονῆς τῶν Ἰσῆρων, ὅπου συνέγραψε διάφορα μελωδικὰ ᾄσματα, καὶ σύνοψιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων.

Σταμάτιος Παπᾶς ἐκ Κουρνοφωλεᾶς· ἐδίδαξεν ἐν Ἀνδριανουπόλει (1738), καὶ ἀπέθανε τῷ 1763, συγγράφας *Γυμνάσιον ἀπερίεργον*.

Θεοφάνης Ναουσαῖος ἱερομόναχος, ἔγραψε *μεγαλυνάρια* εἰς τὸ ἱερόν *Λεῖψανον* τοῦ ἀγίου Θεοφάνους, τυπωθέντα ἐν τέλει τῆς ἐν Βενετίᾳ

τῷ 1764 ἐκδοθείτης ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Πολυκάρπου Παῖα-
δημητρίου ἀκολουθίας τοῦ ἁγίου.

Ἀνανίας Ἀντιπάριος διάσημος γραμματικὸς διδάξας ἐν Κωνσταν-
τινουπόλει (1752) καὶ συγγράψας *Σπλάγχνον Γραμματικῆς*, ἐκδοθὲν
ἐν Βενετίᾳ 1764.

Παρθένιος Πελοποννήσιος, ἱεροδιάκονος καὶ ἱεροδιδάσκαλος, συνέ-
θετο *Προσκυρητάριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ
τῷ 1765, μετέφρασε διχόρους λόγους τοῦ Χρυσοστόμου, οὓς *Μαρ-
γαρίτας* ἐπονομάσας ἐξέδοτο Ἐνετίῃσι 1764, καὶ συνέλεξε *Σύνουσι
ἢ ἐξήγησιν πάντων τῶν ἱερῶν κανόνων* ἐν τῇ αὐτῇ πόλει ἐκδοθείσαν.

Παχώμιος Τυρναβίτης, μοναχὸς, ἐπεμελήθη τὴν ἐν ἔτει 1764
πρώτην ἔκδοσιν τῶν *Μαργαριτῶν*.

Ἰερεμίας Καθολικός, Κερκυραῖος, συνέγραψεν *Ἀρθρὰ ἀειθαλῆ* ἐκδο-
θέντα ἐν Λειψίᾳ τῷ 1766, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὰς διδασχάς τοῦ μα-
θητοῦ του Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη.

Λάζαρος Σκριβας, ἐγεννήθη ἐν Τραπεζοῦντι, καὶ ἐχρημάτισε γραμ-
ματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου τοῦ Μαυροκορδάτου,
διδάξας καὶ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Βουκουρεστίου. Ἀπεβίωσε δ' ἐν ἔτει
1767 ποιήσας ἐπιγράμματα, καὶ μετεφράσας ἐκ τοῦ βλαχικοῦ *ἱστο-
ρίαν σύντομον, οὐ παράλληλον, τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας
καὶ Μολδαβίας*.

Ἰωάννης Στάνος, ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐρανισθεὶς ἐκ διαφορῶν συνέγραψε
τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1767 εἰς τό-
μους ἕξ.

Γρηγόριος ὁ Δυββάχιος. Συνέγραψεν ἀκολουθίαν *Κυρίλλου, Κλήμεν-
τος, Μεθοδίου καὶ Ναούμ*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Μοσχόπλει, περὶ ἡμερῶν,
μηνῶν καὶ χρόνων, παρακλητικῶν κανόνων τοῦ ἁγίου Ναούμ καὶ
λόγους διαφόρους, καὶ μετέφρασε τὴν *Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην*
εἰς τὸ ἁλβανικόν, ἣν ἐτύπωσε διὰ στοιχείων, τὰ ὅποια αὐτὸς ἐφεῦρε.

Ἰερεμίας ὁ Κρής. Ἐγεννήθη ἐν Κυδωνίᾳ, καὶ περιῆλθε χάριν σπου-
δῆς τὴν Γερμανίαν καὶ Οὐγγαρίαν. Ἦν ἀρχιεπισκόπου μετέφρασε τὴν *Κλίμακα*
ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1774, καὶ συνέγραψε περιγραφὴν συντόμως
ἐκθέτουσαν τὰ ἐπισημύτερα τοῦ ἁγίου Ὅρους *μεγαλειᾶ*, πρὸς δὲ
καὶ ἀκολουθίαν τῆς *μεγαλομάρτυρος Δικατερίνης*, τυπωθεῖσαν ἐν
Βενετίᾳ τῷ 1768.

Ἄνθιμος Ἱερομόναχος, ἐξέπόνησε *Παρακλητικὴν τῆς ὁλῆς ἐβδομάδος*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1768, πρὸς δὲ καὶ εὐχὰς πασῶν τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν, τυπωθεῖσας Ἐνετίῃσι 1792.

Στέφανος Καραϊωάννου, Ἰωαννίτης ἀκμάζων περὶ τὸ 1768 μετέφρασε τὴν *Ἱστορίαν τῆς Ἀνακαλύψεως τῆς Ἀμερικῆς*.

Χρύσανθος ὁ Κύπριος, πρωτοψάλτης τῆς νήσου. Συνέθετο *ἀκολουθίαν Μιχαὴλ Συναδῶν*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1769, καὶ ἐκδοὺς κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος τὴν *ἀκολουθίαν τοῦ ἀλαθίστου ὕμνου*, προσέθετο *καρόνα παρακλητικὸν εἰς τὸν τίμιον Στραυρὸν*, δύο ἀκολουθίας τοῦ ἀποστόλου Φιλίππου, καὶ δύο καρόνας τῆς Θεοτόκου.

Ἰωάννης Φραγκόπουλος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐχρημάτισε διερμηνεὺς καὶ ἐξ ἀπορρήτων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρωσσικῆς πρεσβείας. Μετέφρασε τὰς *Μεταμορφώσεις τοῦ Ὁβιδίου*.

Ἰερόθεος Πελοποννήσιος, ἱερομόναχος. Ἐδίδαξεν ἐν Σκοπέλῳ καὶ ἔγραψεν *ἐξηγήσειν εἰς τὴν ποιητικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους*, λόγους ἐγκωμιαστικούς κλπ.

Σπυρίδων Παπαδόπουλος, ἱεροδιάκονος. Μετέφρασε τὴν *ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770.

Γρηγόριος Ἀγιοπαυλίτης, ἀρχιμανδρίτης. Συλλέξας ἐκ διαφόρων συνέθετο καὶ ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 *Ἑμνολόγιον* περιέχον τὴν *Παρακλητικὴν ἀκολουθίαν εἰς τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν*, τοὺς *ΚΔ' Οἴκους* πρὸς τὴν ροητὴν σκάλαν, καὶ ἄλλας τινας εὐχὰς.

Παρθένιος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν. Μεταβὰς εἰς Πετρούπολιν συνέγραψε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπίγραμμα ἠρωελεγειὸν τῷ ὑψηλοτάτῳ Ποτμεκίνῳ τῷ πάνυ, καὶ προσφώνημα τῇ *Αἰκατερίνῃ Β'*, ἐκφωνηθὲν τῇ 2 Ἀπριλίου 1770, ἐκδοθέντα μετὰ ῥωσικῆς ματαφράσεως τοῦ Σιτζκαβιζ ἐν τῷ Ζ' τόμῳ τῆς Ῥωσικῆς βιβλιοθήκης.

Κύριλλος Πετραῖος, Πελοποννήσιος ἱερομόναχος, ἐχρημάτισε προηγούμενος τῆς ἱερᾶς Λαύρας τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, ὕστερον δὲ μετέβη εἰς Βλαχίαν. Συνέγραψεν *ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν*—περὶ τῶν ἐν διαφόροις τόποις εὕρισκομένων πραγμάτων, οἷον ὑφασμάτων, καρπῶν, μετάλλων, καὶ ἐτέρων ἐν σχήματι μελωδικῶν κανόνων—*ἱστορίαν τῆς ἱερᾶς Λαύρας*—καὶ *ἱστορίαν διὰ στίχων πολιτικῶν* μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ.

Δαδίκης, διατρίβων ἐν Βενετίᾳ τῷ 1770 συνέγραψε περὶ τῶν πέντε διαφορῶν τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, ἡ κατὰ Λατίνων.

Νικόλαος Παπαδόπουλος ἐκ Ζαγορίου, συνέγραψεν ἐμπορικὴν ἐγκυκλοπαιδείαν.

Ἀντώνιος Παλλαδοκλῆς, Μιτυληναῖος, ἐχρημάτισε πρόξενος τῆς Ῥωσσίας ἐν Δαλματία, καὶ συνέθετο ὠδὰς ἱαμβικῶ καὶ ἡρωϊκῶ τῷ μέτρῳ εἰς Ἀλέξιον Ὁρλώφ, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν στολὴν, καὶ εἰς Γρηγόριον Ὁρλώφ, τυπωθεῖσας ἐν Πετροπόλει τῷ 1771.

Ἰωάννης Ἀδάμης, εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ τὴν Φαρμακολογίαν τοῦ Σαμουὴλ Μαδάη.

Σταῦρος Φρονιμόπουλος, ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, σενέταξ ἐστιχρὸν προσφώνημα εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Σινᾶ Κύριλλον, ἐκδοθὲν μετὰ τῆς ἐν ἔτει 1773 Ἑνετίῃσι τυπωθείσης περιγραφῆς τοῦ ὄρους Σινᾶ.

Ἰωάννης Δονᾶς Κερκυραῖος, ἱατροφιλόσοφος, συνέγραψεν ἀνατροπὴν τῶν περὶ Ἑλλήνων ληρημάτων τοῦ ἀββᾶ Κομπανιώνη, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τὸ πλαστώνυμον Φραγκίσκου Καπακέλλου—Lettera di un Marchese Francesco Alberghati Capacelli, in apologia del Sign. Ab. Compagnoni quella che verte sulla conformità da lui ultimamente scoperta infra Ebrei e Greci. Lipsia 1773. Τὸ σύγγραμμα τοῦ Δονᾶ ἐξελληνισθὲν ἐτυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1802.

Σταμάτιος Μπεκελλίδης, ἐκ Βεῤῥοῖας τῆς Μακεδονίας, συνέθετο ἐπίγραμμα εἰς Θεόφιλον Καμπανίας τὸν ἐν ἔτει 1773 ἐν Βεῤῥοῖᾳ ἐπιδημήσαντα, ἐκδοθὲν ἐν Ταμείῳ Ὁρθοδοξίας.

Ἰωάννης Θεολόγητος ἐκ Καστορίας, ἔγραψε ποίημα ρουθετικὸν τυπωθὲν ἐν τέλει τοῦ Ἐπιστολαρίου (Βενετία 1773, καὶ Λειψία 1782), καὶ Τιμολόγιον ἐκδοθὲν ἐν ἔτει 1766 πρὸς τούτοις δύο ρουθετικὰ ποιήματα πρὸς τοὺς ἐμπορευομένους, συνεκδοθέντα.

Θεόδωρος Χατζῆ-Φιλιππίδης ἐξ Ἑλμπασανίου τῆς Ἠπείρου, συνέθετο μεγαλυνάρια εἰς τὸν ἅγιον Βλαδίμηρον, ἐκδοθέντα μετὰ τῆς ἀκολουθίας.

Κύριλλος Σινᾶ ἀρχιεπίσκοπος, συνέθετο ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Ἰανουαρίου, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1776, καὶ λόγους ἐγκωμιαστικοὺς εἰς τὸν ἅγιον ἐκφωνηθέντας ἐν Νεαπόλει τῷ 1774, καὶ συνεκδοθέντας τῇ ἀκολουθίᾳ.

Ἰωακείμ Πάριος, ἱερομόναχος, ἔγραψε *μαρτύριον καὶ ἀκολουθίαν Ἀρτωνίου τοῦ νέου τοῦ ἐν ἔτει 1774 ἀθλήσαντος*.

Μεταξόπουλος, γεννηθεὶς ἐν Τραπεζοῦντι καὶ Παῦλος ἐν τοῖς κοσμηκοῖς καλούμενος μετωνομάσθη Παρθένιος διὰ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος. Ἐμαθῆτευσεν ἐν Καρᾷ τῆς Ταυρικῆς παρὰ τῷ διδασκάλῳ Παπα-Κυριαζῇ καὶ τῷ ἱερεὶ Λαβιδ, καὶ ὕστερον γενόμενος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Τραπεζοῦντι μονῆς τοῦ Σουμελᾶ συνέγραψεν—*Ἱστορικὸν τῆς πόλεως Τραπεζοῦντος καὶ τῶν βασιλέων αὐτῆς ἀπὸ 718 μέχρι τῆς ἀλώσεως—Μεγαλυνάρια εἰς τοὺς ὁσίου Βαρνάβαν καὶ Σωφρόνιον, καὶ ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα τῇ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ γενομένη ἐκδόσει τοῦ ὑπὸ Καυσοκαλυβίτου συνταχθέντος κτιτορικοῦ τῆς μονῆς Σουμελᾶ* (Ἐν Λειψίᾳ 1775).

Ἰωάννης ὁ Ῥόδου συνέγραψε τὸν βίον τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου τοῦ ἐν Πάτμῳ κοινοβιάρχου, τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Λεονάρδος Καπετανάκης, Ἀθηναῖος, συνέγραψεν ἰταλιστὶ τραγωδίαν τινὰ, καὶ ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδοσιν τῆς ἀκολουθίας τῆς ὁσίας Φιλοθέης, τυπωθείσης ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775.

Εὐγένιος Σουμελιώτης, ἱερομόναχος, ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς τὴν Θεοτόκον, φέρον ἐν ἀκροστιχίδι τὸ ὄνομά του, καὶ δημοσιευθὲν ὑπὸ Μεταξοπούλου ἐν τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ.

Παναγιώτης Γεωργίου, Ῥόδιος, μετέφρασε διὰ στίχων τὰς ἐπτὰ τραγωδίας τοῦ Σοφοκλέους.

Ἐμμανουὴλ Τροχάνης, ἐκ Λακωνίας, ἐδίδαξεν ἐν ἔτει 1775 εἰς Σίφον, καὶ ἐποίησεν ἐπίγραμμα ἐκ στίχων 786 εἰς τὸν πατριάρχην Σωφρόνιον.

Νικόλαος Βελλαρᾶς, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισεν γραμματεὺς τῶν ἡγεμόνων τῆς Οὐγγροβλαχίας Νικολάου καὶ Κωνσταντίνου Μαυροκορδάτων, καὶ ἔγραψεν πέντε ἐπιγράμματα πρὸς τὴν Θεοτόκον, συνεκδοθέντα τῷ κτιτορικῷ τῆς μονῆς Σουμελᾶ, ὠδάρια τετράστιχα πρὸς τὸν μητροπολίτην τῆς Οὐγγροβλαχίας Γρηγόριον, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1777,—*ἱαμβικὸν ἐπίγραμμα εἰς Ἀλέξανδρον Γκέκακ, Θεοτόκια καὶ κανόνας εἰς τὸν ἅγιον Ἀλέξανδρον, συνεκδοθέντα τῇ ἀκολουθίᾳ αὐτοῦ* (Ἐνετίῃσι 1771). Ἐν ἔτει 1774 διατρίβων ἐν Τρανσυλβανίᾳ συνέθετο *παρακλητικὸν κανόνα εἰς τὸν τίμιον καὶ Ζωοποιὸν Σταυρὸν ψαλλόμενον ἐν πάσῃ θλίψει καὶ περιστάσει, ἐκδοθέντα Ἐνετίῃσι 1776, καὶ τῷ 1786 περιγραφὴν συνοπτικὴν τῆς μονῆς Σουμελᾶ*.

Ἀπόστολος Λάζαρης, ἐγεννήθη ἐν Λευκάδι καὶ ἐξεπαιδεύθη τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ· συνέταξε δὲ λόγους παρηγορικοὺς εἰς αἶνον τῆς Θεοτόκου, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ 1776.

Διονύσιος Καλλιπολίτης, ἱερομόναχος, γεννηθεὶς ἐν ἔτει 1730 ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκῆτῃ τῆς Ἀγίας Ἀννης. Παρατηρήσας δὲ ὅτι τὰ τετυπωμένα ἐκκλησιαστικὰ συγγράμματα, ἐξ ἀβελψίας τῶν ἀντιγραφῶν καὶ διορθωτῶν, ἔβριθον σφαλμάτων, ἠρεύνησε φιλοπόνως ἐν ἔτει 1779 πάσας τοὺς ἀρχαίους κώδικας, καὶ διορθώσας τὰ πλημμελήματα ἐπεμψεν εἰς τὸν τότε πατριαρχεῦντα Σωφρόνιον πρὸς ἐκδοσιν.

Μητροφάνης Ναύπλιος, ἱερομόναχος, συνέγραψεν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Γερασίμου τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1778 καὶ 1779. Ἐν ταύτῃ εὔρηται καὶ τὸ ἐξῆς τοῦ ποιήσαντος ἐπίγραμμα.

Τλήμων, ταπεινός, εὐτελής, ῥακενδύτης
Μητροφάνης Ναύπλιος ἔξυς' εὐτόνως
Πόνον τε μόχθον τῆςδε συγγραφῆς ὄλον.
Μέμνησθέ μου, βέλτιστοι, ἀξιῶ πάνυ,
Ὅπως λάβοιμι ἀμπλακιῶν τὴν λύσιν
Ἐν ὥρᾳ φρικτῆς τῆς δίκης τοῦ δεσπότητος,
Προστασίαις Γερασίμου τοῦ ἐν Μαλαῖ,
Ἀνακτι Χριστῷ δόξα, τιμὴ, καὶ κράτος.

Διονύσιος Ἀδρικνουπόλεως μητροπολίτης, συνέγραψε διαφόρους διδασκὰς, ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1775 καὶ 1778.

Γεώργιος Σκούφης, ἐκ Κυδωνίας τῆς Κρήτης, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Ἰησοῦίτου Μάννη, *Τέσσαρα ἀξιώματα τῆς Χριστωνύμου φιλοσοφίας* ἐν Ῥώμῃ 1777.

Θωμᾶς Ῥόδιος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τραγωδίας τινὰς Πέτρου τοῦ Μεταστασίου ἐκδοθείσας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1779.

Γεώργιος Νικολάου Σοῦτσος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Βύγενιου τοῦ Βουλγάρεως, καὶ ἐξελλήνισεν ἐξ τραγωδίας τοῦ Μεταστασίου τυπωθείσας Ἐνετίῃσι 1779 εἰς τόμους δύο.

Γεώργιος Μπαλδάνης, γεννηθεὶς ἐν Ἠπείρῳ ἐγένετο τρόφιμος τοῦ ἐν Πετροπόλει Γραικο-σλαβωνικοῦ μουσείου, καὶ ἐχρημάτισεν ὕστερον διδάσκαλος τῶν ἡγεμονοπαίδων Ἀλεξάνδρου καὶ Κωνσταντίνου. Συνέθετο ὡδὴν τῇ τρισεβάστῳ *Αἰκατερίνῃ Β'*, καὶ δύο ἐτέρας εἰς τὴν γέννησιν *Κωνσταντίνου τοῦ Παυλίδου*, τυπωθείσας μετὰ ῥωσσικῆς μεταφράσεως ἐν Πετροπόλει 1779.

Χρήστος Σουγδουρής ἐξ Ἰωαννίνων, διατρίβων ἐν Ῥωσσίᾳ τῷ 1781, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ βιβλίου περὶ ποδαλγίας, τυπωθὲν ἐν Νίζνῃ.

Θεόφιλος Καμπανίας ἐπίσκοπος, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς Εὐγενίου καὶ Μπαλάνου. Ἐγραψε *Ταμείον ὀρθοδοξίας*, ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, καὶ *Νομοκάνονα*.

Ῥαφαὴλ Καυσοκαλυβίτης, ἐγεννήθη τῷ 1723 ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Ἀρτῇ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Χρυσάνθῳ τῷ Ζηταίῳ, ὕστερον δὲ παρ' ἄλλοις. Ἐπὶ τέλους ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασεν ἐν τῇ σκῇτῃ τοῦ Καυσοκαλυβίτου, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ἐπώνυμον, καὶ συνέθετο διάφορα ἐπιγράμματα ἠρωελεγεῖα, ἱαμβικά, καὶ καρκινικά, πρὸς τούτοις δὲ *Εἴκοσι τέσσαρας Οἴκους κατ' Ἀλφάβητον*, καὶ *μίαν εὐχὴν πρὸς τὴν παρθενομάρτυρα ἁγίαν Βαρβάραν*, ἐκδοθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1780, ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει τοῦ προηγουμένου Κυρίλλου Λουριώτου.

Κωνσταντῖνος Χρυσίδης, Ἡπειρώτης, συνέγραψε *περίληψιν τῆς Γραμματικῆς*.

Πανταζῆς Τουρναβίτης, ἐχρημάτισε διδάσκαλος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ ἐν ἔτει 1780 συνέγραψε *λεξικὸν ἀπλοῦν καὶ ἑλληνικόν*.

Παγκράτιος Δημέρου, ἐξ Ἰωαννίνων, διάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, συνέταξε *κατάλογον τῶν πατριαρχῶν ἀπὸ Ἰερεμίου Γ', μέχρι Γαβριὴλ Γ' (1772—80)*

Κυπριανὸς ὁ Κύπριος, ἐγεννήθη εἰς Κορίνθον ἐκ πατρὸς Χριστοδούλου, μητρὸς δὲ Χρηστίνης. Μεταβὰς δ' εἰς Βενετίαν, χάριν συστηματικωτέρας παιδείσεως, ἐπεμελήθη διαφόρους ἐκδόσεις, καὶ συνέγραψεν *Ἱστορίαν τῆς Κύπρου*, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1788, περιλαμβάνουσιν πολλὰς καὶ καλὰς εἰδήσεις περὶ τῆς νήσου, κατὰ τοὺς μεσαιωνικούς ἰδίως καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους.

Καيسάριος Ῥημνίκου ἐπίσκοπος, ἐχρημάτισε μαθητὴς Ἀλεξάνδρου τοῦ Τυρναβίτου, καὶ ἦν εἰδήμων τῆς ἑλληνικῆς, λατινικῆς, γαλλικῆς, καὶ ῥωσικῆς διαλέκτου. Μετήνεγκεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ βλαχικὸν τὰ Μηναια, καὶ ἔγραψεν ἑλληνιστὶ *ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσσων καὶ Τούρκων πολέμου* μεταφρασθεῖσαν εἰς τὸ ἀπλοῦν ὑπὸ Ἀμβροσίου Παμπέρως.

Λουκάκης. Μετὰ τὴν ἀποκεφάλισιν τοῦ ἡγεμόνους τῆς Μολδαβίας

Γρηγορίου Γκίκα (1777), ἐστάλη πρεσβευτὴς εἰς Βουκοβίναν ἵνα παραδῶσῃ αὐτὴν ἀπὸ μέρους τῶν Τούρκων εἰς Μαρίαν τὴν Θηρεσίαν· διατρίβων δ' ἐν Κρονστάδ τῆς Τρανσυλβανίας συνέθετο *Λεξικὸν ἐξέγλωσσον*, τοῦτέστι περσικόν, τουρκικόν, ἀραβικόν, ἑλληνικόν, ἰταλικόν, καὶ γαλλικόν.

Λάμπρος Δήμαρος, ἐξ Ἰωαννίνων, ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Ἀκαδημίας, καὶ ἔγραψε διάφορα *ῥητορικά ἐγκώμια*.

Γεράσιμος Λύτσιας ἐγεννήθη ἐν Σιγδίτῃ τῶν Σαλόνων, καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐδίδαξεν εἰς διάφορα τῆς ἐπαρχίας μέρη. Συνέγραψε *γραμματικὴν*, καὶ συνέλεξεν ἐκ διαφόρων πατέρων τῆς ἐκκλησίας *ἱερὰ ἀπανθίσματα*.

Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου, ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τῷ 1780 *γραμματικὴν ἑλληνολατινικὴν*.

Γεώργιος Ἰωαννίτης, ἐχρημάτισε μαθητὴς Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως, καὶ μετοικήσας εἰς Ἀμπελάκια ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐκεῖ ὑπὸ Διογυσίου Πλαταμῶνος ἰδρυθὲν σχολεῖον· συνέγραψε *γραμματικὴν περὶ ἀνωμάτων ῥημάτων*.

Γεώργιος Σκαρλάτος, ἐγεννήθη ἐν Ῥεσίνα τῆς Μακεδονικῆς Βεῤ-ῤόας, καὶ ἐγένετο μαθητὴς Ἀναστασίου τοῦ Ναουσαίου· μετέφρασεν δ' ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *Περὶ τροφῶν, περὶ ζώων ψυχῆς, περὶ σελήνης οἰκουμένης*, καὶ ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν *λογικὴν τοῦ Γενουησίου*.

Ματθαῖος ἱερομόναχος, ἐχρημάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Παρισίοις ῥωσικῆς πρεσβείας, καὶ μετέφρασεν ἐκ τοῦ ῥωσικοῦ τὴν *Κατήχησιν Πλάτωνος μητροπολίτου Μόσχας*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Πετροπόλει 1776 καὶ ἐν Βενετίᾳ 1782.

Ἀθανάσιος Στήρις, Μοσχοπολίτης, ἐποίησεν ἐπιγράμματα εἰς ἔπαινον Μελετίου συνεκδοθέντα τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ἱστορίᾳ (1783).

Σπυρίδων Σπίνολας, Κερκυραῖος, συνέγραψε *Διδασκαλίαν χριστιανικὴν διεξοδικωτάτην, Νομικὴν συνταγματίαν, καὶ ἀπάντησιν εἰς Βολταῖρον*.

Γεώργιος Βελημάς συνέθετο *Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ ἐρημίτου* ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1782 καὶ 1787.

Δημήτριος Στεφανόπουλος, ἐκ τῶν ἐν Κορσικῇ μετοικησάντων Μανιατῶν· ὑπηρέτησεν ὡς ἑταίρος τοῦ γαλλικοῦ ἱππικοῦ καὶ συνέγραψε — *Précis historique de la maison Imperiale des Comnènes etc.* Amsterdam 1784.

Δωρόθεος Βουλισμάς, ἐξ Ἰθάκης ἱερομόναχος, ἠκροάσθη τοῦ ἐν Σμύρῃ συμπατριώτου του Ἱεροθέου Δενδρινού, καὶ ὕστερον ἐλθὼν ἐν Πασονίᾳ τῆς Οὐγγαρίας ἐξεπαιδεύθη καὶ τὴν λατινικὴν. Διερχόμενος ἐκ Βιέννης ἐξεφώνησεν ἐπ' ἐκκλησίας διαφόρους λόγους, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν, ἔνθα ἐξέδοτο τὰ τοῦ Νικηφόρου Βλεμμύδου.

Δημήτριος Καταρτζής, ἐν Βλαχίᾳ διατρίβων ἔγραψε γραμματικὴν, περὶ τοῦ γινῶθι σουτὸν, καὶ περὶ δικαστικοῦ καὶ ρητορικοῦ. Ἦν θιασώτης τῆς ἀπλοελληνικῆς γλώττης, καὶ διάφοροι ἐπιστολαὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα ἐν Τερψιχόρῃ.

Ἰωάννης Αἰνίδιος ἱερομόναχος καὶ ἀποστολικὸς κήρυξ, ἐξήγησε τὸ Ἄσμα ἀσμάτων ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1785, συνέγραψεν ἐρωταποκρίσεις πνευματικὰς μετὰ καὶ τινῶν ἐπιστολῶν παραινετικῶν (1785), καὶ μετέφρασε τὴν ὑπὸ Χρυσοστόμου ἐρμηνείαν εἰς τὴν Κοσμογονίαν Μωϋσέως (1786).

Ὑστερον ἀρχιεπίσκοπος Μύρων προχειρισθεὶς ἠρμήνευσε τὸν θεῖον καὶ ἱερὸν κανόνα Ἀνδρέου ἀρχιεπισκόπου Κρήτης (1796).

Χρύσανθος ὁ ἐκ Προύσης, συνέθετο προσκυνητάριον τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἐκδοθὲν ἐν Βιέννῃ 1787.

Μακάριος Σκορδύλιος Κρῆς ὁ ἱεροδιδάσκαλος, συνέθετο λόγους ἐγκωμιαστικὸς καὶ παρηγορικοὺς εἰς διαφόρους ἑορτὰς τυπωθέντας ἐν Βενετίᾳ τῷ 1787.

Δημήτριος Ἀγκύραμος, Βυζάντιος, ἐκπαιδευθεὶς ἐν Εὐρώπῃ τὴν ἱατρικὴν συνέστησε, κατὰ Τοδερίνην, ἐν Κωνσταντινουπόλει βοτανικὸν κῆπον καὶ συνέγραψεν ὀγκωδέστατον βοτανικὸν λεξικὸν, ἑλληνιστί, λατινιστί, γαλλιστί, ἀραβιστί, περσιστί καὶ τουρκιστί.

Δημήτριος Ραζής ἐκ Μεσολογγίου, ἐμαθήτευσεν ἐν τῇ Ἀθωνιάδι σχολῇ, ὕστερον δὲ μεταβὰς εἰς Εὐρώπην ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν, ἣν ἐπιτυχῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει μετέρχετο. Μετέφρασεν ἐκ τοῦ λατινοῦ τὴν Γεωμετρίαν τοῦ Καμετίου, τυπωθεῖσαν Ἐνετίῃσι τῷ 1787.

Ἀντίβας Δάσκολης, Κερκυραῖος, ἀνὴρ πολυμαθέστατος συνέγραψε λατινιστί Ἐπιστημονικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν (Encyclopædia seu universæ Sapientia Theses, augustis sub auspiciis amplissimi Senatoris Marci Ruzzini Divi Marci Procuratoris præstantissimi, veritates ad trutinam publice propugnandæ ab Annibale Dascoli nob. Corcyrese, ac Majestatis Cæsareæ equite meritissimo in Sere-

nissima Dominante; Philippo Caminiti Messanensi sanctæ Venerandæ de Vanellis abbate instituyente. Lugduni).

Γεράσιμος ὁ Χαλεπίου. Ἐγεννήθη ἐν Πατυχίῳ τῆς Βιθυνίας περὶ τὸ ἔτος 1712, καὶ μαθητεύσας ἐν Πάτμῳ παρὰ Μακαρίῳ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ ὀρθόδοξοι παρηνοχλοῦντο ὑπὸ τῆς λατινικῆς προπαγάνδας ἡ Μεγάλη ἐκκλησία ἐκλέξασα τοῦτον μητροπολίτην Βερόλας (Χαλεπίου) ἀπέστειλε πρὸς κατάπαυσιν τῶν σκανδάλων. Ὁ δὲ Γεράσιμος εὐθαρσῶς κατὰ τῶν λυμενῶνων ἐκείνων ἀγωνισθεὶς παρητήθη καὶ ἐλθὼν εἰς Ἀθῶνα ἐμόνασε μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1785 συμβάντος θανάτου του. Συνέγραψε *Διδαχὰς* καὶ *Ἐπιστολάς*, καὶ μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὰς εἰς *Ματθαῖον ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου*.

Γεράσιμος Καλογνώμων Κρῆς, ἐπίσκοπος Χερρόνησου, συνέγραψε τῷ 1788 *Θεωρίαν θεολογικὴν* ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ 1788, καὶ *διάλογον* μεταξὺ σώφρονος καὶ φιληδόνου διὰ στίχων.

Ἀνδρέας ὁ Πάργιος, συνέθετο ἐν ἔτει 1788 *Ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου Ἀνδρέου τοῦ Ἐρημίτου*, τοῦ ἐκ χωρίου Μοροδένδρου τῆς Ἀκαρναντίας, τυπωθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1807.

Πανταζῆς Λαρισσαῖος, ἔγραψεν ἐν ἔτει 1789 *ἐξήγησιν εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν*, καὶ τοὺς χρησμοὺς *Στεφάνου Ἀλεξανδρείας*, *Ταρασίου Κωνσταντινουπόλεως*, καὶ *Λέοντος τοῦ Σοφοῦ*.

Κωνταντῖνος ὁ Θετταλὸς, συνέθετο ἐπίγραμμα εἰς τὴν Φυσικὴν *Ῥήγαν τοῦ Φεραίου*.

Γαβιὴλ Μολώνης, Πελοποννήσιος, διέπρεψεν ὡς γραμματικὸς, φιλόσοφος καὶ ῥήτωρ, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1789, συντάξας *Διδαχὰς*.

Κωνστάντιος Τρίκκης ἐπίσκοπος· ἀνὴρ, ὡς λέγει ὁ Ζαβίρας, ἔμπειρος τῆς θείας γραφῆς, ἡδὺς εἰς τὰς ἐπιστολάς, πολιτικὸς· μετέφρασε τὴν εἰς τοὺς τέσσαρας *Εὐαγγελιστὰς ἐρμηνείαν Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας*, ἐκδοθεῖσαν Ἐνετίῃσι 1788.

Ἀμβρόσιος Πάμπερις, Μοσχοπολίτης ἱερομόναχος· περιηγήθη τὴν Μολδοβλαχίαν καὶ Οὐγγαρίαν, καὶ ἐχηρμάτισεν ἐφημέριος τῆς ἐν Λειψίᾳ ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων. Συνέθετο *ποίημα καρικιῶν* ἐκδοθὲν μετὰ σχολίων ἐν Βιέννῃ 1802, καὶ *διδαχὰς*, μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὴν ἱστορίαν τοῦ μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων πολέμου *Καيسαρίου* τοῦ Ῥημνίκου, καὶ ἐξέδοτο ἐν Ἀλλῇ τῷ 1768 τὰ περὶ Ἐπιστολικῶν τύπων τοῦ Κορυδαλλέως.

Ἀνδρέας Γουνᾶς Ἀθηναῖος, συνέγραψε *συνταγμάτων διαφορῶν εὐχῶν κατασκευτικῶν*, ἐκδοθὲν ἐν τέλει τῆς ἱερᾶς Συνόψεως.

Πέτρος Βούλγαρις, Κερκυραῖος ἱερεὺς, ἡρμήνευσε κατὰ Δονάν, ἐν ἔτει 1790 ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν ἀνακαλυφθεῖσαν ἐν Ἑπτανήσῳ.

Χαρίσιος Μεγδάνος, ἐκ Κοζάνης ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Οὐγγαρίαν καὶ ἐχρημάτισεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν ἐν Πέστη· ἐπανελθὼν δ' εἰς Κοζάνην ἐνεδύθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, καὶ συνέγραψε *περὶ ἐπαπορθώσεως τῶν κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς συμβαινόντων*, περὶ τοῦ σχολείου τῆς Κοζάνης, *ἑλληνικῶν Πάρθεν* (ἐν Πέστη 1812), *Λύχνον τοῦ Διογένους* (ἐν Βιέννῃ 1818), καὶ περὶ *Ποιητικῆς* (ἐν Βιέννῃ 1819).

Δημήτριος Χοιδᾶς, Κερκυραῖος. Ἐχρημάτισε πρόξενος τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας, καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς, τῆς Σουηδίας καὶ Πρωσσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ συνέγραψε *περὶ ἀνατομίας*.

Κωνσταντῖνος Μιχαήλ, ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια παρὰ Μιχαήλ Παπα-Γεωργίῳ τῷ Σιατιστεῖ, ὕστερον δὲ μεταβάς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν καὶ φιλοσοφίαν. Συνέγραψε *διαιτητικὴν καὶ ἱστορίαν τῆς ἰατρικῆς μεταφράσας καὶ τὴν Ὑγεινὴν τοῦ Τισσότου*. Ἀμφότερα ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1785, καὶ 1794. Πρὸς τούτοις ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς Θωμᾶν τὸν Σιατιστέα.

Γεώργιος Σύνανδρος, Ζακύνθιος, συνέθετο *ἀκολουθίαν τοῦ ἀγίου Διονυσίου ἀρχιεπισκόπου Αἰγίνης*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1790.

Διονύσιος Ζαγοραῖος, ἱερομόναχος ἀσκητεύων ἐν τῇ ἀπέναντι τοῦ Ἄθωνος ἐρημονήσῳ Πιπέρι, μετήνεγκεν εἰς τὴν ἀπλοῆ ἑλληνικὴν τὰ *εὐρισκόμενα Συμβῶν τοῦ νέου Θεολόγου* ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ 1790.

Μακάριος Καβαδίας ἐγεννήθη ἐν Ἀργοστολίῳ τῆς Κεφαλληνίας, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Βουκουρεστίῳ, συγγράψας διάφορα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ τῷ 1802 *λόγος παραιτητικὸς ἢ κατὰ Οὐολταίρου*.

Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων, ἱερομόναχος, ἐδίδαξεν ἐν Σηλυβρίᾳ (1780—90), καὶ ὕστερον ἐν Βουκουρεστίῳ ὡς πρωτεύων διδάσκαλος τῆς Ἀκαδημίας. Συνέγραψεν *Ἐγχειρίδιον περὶ συντάξεως τῶν ὀκτῶ τοῦ λόγου μερῶν* ἐκδοθὲν ἐν Βενετίᾳ 1775, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1816, καὶ *ἐπιγράμματα εἰς Ὅρμον σωτήριον Βασιλείου τοῦ Ποστελνίκου*.

Ἀντώνιος Ἐμμανουήλ ἐκ Πατρῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐχρημάτισε

σερδάρης τῆς ἡγεμονίας Οὐγγροβλαχίας, καὶ διατρίβων ἐν Στεφανουπόλει τῆς Τρανσυλθανίας μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ τὸ σύγγραμμα τοῦ Γαέτη (il giovine instruito,) ὅπερ μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐξέδωκεν ὑπὸ τὸν τίτλον *Τρόπαιον τῆς Ὁρθοδοξίας*, ἐν Βιέννῃ 1791.

Γεώργιος Ῥίζος, μέγας ποστέλνικος τῆς ἡγεμονίας Βλαχίας, ἔγραψεν *ἐπίγραμμα* εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Ἀντωνίου Ἐμμανουήλ.

Νικόδημος Συνάδων ἐπίσκοπος, ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄνω Ἐμμανουήλ δημοσιευθεῖσαν ἐν Τροπαίῳ.

Κωνσταντῖνος Μπέλιος, Μακεδὼν μετέφρασε τὰ *συμβάντα τοῦ νέου Ροβινσῶν*, ἐκδοθέντα εἰς δύο τόμους ἐν Βιέννῃ 1792 καὶ 1819.

Ἰωάννης Ἐμμανουήλ ἐγεννήθη ἐν Καστορίᾳ καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ μὲν ἑλληνικὰ παρὰ τῷ πατρὶ καὶ τῷ θείῳ του Γεωργίῳ Λεοντίῳ, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς γερμανικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐν Πέστη. Ἐν Βιέννῃ διατρίβων ἐν ἔτει 1792 μετέφρασεν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ *ἐγκόλπιον τῶν παιδῶν*, καὶ *στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς* τυπωθέντα τῷ 1797.

Γεράσιμος Καρούσος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ τὴν *ἱστορίαν τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου (Κριμίου)*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1782 εἰς τόμους δύο.

Διανάσιος ὁ Πλαταμῶνος, ἐγεννήθη ἐν τῇ Ζέρμα κώμῃ τῶν Ἰωαννίνων, καὶ διήκουσεν Εὐγενίῳ τοῦ Βουλγάρεως ἐν τῇ Ἀθωνιάδι, ὕστερον δὲ προχειρισθεὶς Πλαταμῶνος ἐπίσκοπος ἐπὶ τριάκοντα ἔτη διετήρησεν τὸ ἀξίωμα, καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1793 γράψας *δημηγορίας*, καὶ ἐπιστολάς *γλαφυροτάτας*.

Εὐστάθιος Ἀθανασίου, ἐσπούδασεν ἐν Ἀλλῇ καὶ ἀνακηρυχθεὶς διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς συνέγραψε *Historia radice scillae*. Ἐν τέλει τῆς αἰνεσίμου ταύτης διατριβῆς του τυπωθείσης τῷ 1794 εὕρηται ἐπιστολὴ πρὸς αὐτὸν λατινιστὴ Γουλιέλμου Γεδάουρ, καὶ τρεῖς ἑλληνιστὴ Κούρτ Σπρέγγελ, Γερασίμου Γρηγορίνη καὶ Δημητρίου Ζαφειριάδου.

Ἀμφιλόχιος Παρασκευᾶς, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Μπαλάνου. Ἐδίδαξεν ἐν Ναούσῃ (1770), ἐν Κοζάνῃ (1779), καὶ ἐν Τυρνάβῳ, ὕστερον δ' ἐλθὼν εἰς Οὐγγαρίαν ἐχρημάτισεν ἐπὶ τρία ἔτη ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζίκεμὲτ ὀρθοδόξων. Ἐντεῦθεν μεταβὰς εἰς Ποσόνιον ἐσπούδασεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον τὴν λατινικὴν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐπανελθὼν δ' εἰς Ἑλλάδα ἐδίδαξεν αὖθις ἐν Κοζάνῃ, καὶ συνέγραψε *λογικὴν καὶ κάτοπτρον φιλοσοφίας*.

Γεώργιος Μανουήλ Βυζάντιος, μετέφρασε τὸν *θάνατον τοῦ Ἀδελ*

τοῦ γερμανοῦ Γεσνέρου (1795), καὶ τὸ περὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῶν Ῥωμαίων τοῦ γάλλου Μοντεσκιῦ (1785).

Ἀντώνιος Κορωνιδὸς Χῖος, μετέφρασεν εἰς τὸ ἀπλοελληνικὸν τὸ περὶ παιδων ἀγωγῆς τοῦ Πλουτάρχου, Ἑρρίκου τοῦ Κάμπη τὸν παιδαγωγόν, καὶ τὴν Γαλάτειαν τοῦ Φλωριανοῦ, ἐκδοθέντα καὶ τὰ τρία ἐν Βιέννῃ τῷ 1796, καὶ συνέγραψε *Ψυχγωγίαν πρὸς χρῆσιν τῶν παιδων*.

Στέφανος Δημητριάδης ἐκ Σκιάθου, διατρίβων ἐν Βιέννῃ ἐξέδοτο *ἀπανθίσματα ἐκ διαφόρων βιβλίων* (1797).

Πολύζος ἱεροδιάκονος, ἐποίησεν ἐπίγραμμα εἰς τὰ τοῦ Δημητριάδου ἀπανθίσματα.

Νικήτας Νηφάκης, ἐγεννήθη ἐν Μηλέᾳ τῆς Λακωνίας, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769 λυμαινομένων τὴν Πελοπόννησον τουρκαλβανῶν ὑπέστη πολλὰς κακώσεις, ἐπὶ τέλους δ' ἐλευθερωθεὶς ἦλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ μαθητεύσας ἐπ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐκεῖ ἀκαδημίαν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου ὑπέστη τὰ χεῖρονα ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του. Ἐγραψε διὰ στίχων ἐν ἔτει 1798 *Λακωνικὴν χωρογραφίαν*, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Μαουρέρου ἐν τῷ περὶ ἑλληνικῶν ἐθίμων, καὶ τῷ 1853 μετὰ πολλῶν σημειώσεων ἐν Ἀθήναις ὑπὸ ἀνωνύμου.

Ἀθανάσιος Ὑψηλάντης, ἀνὴρ, κατὰ Ζαβίραν, πεπαιδευμένος ἐν παντὶ εἶδει ἐπιστήμης, συνέγραψε *Πολιτικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1798* εἰς βιβλία IB'.

Ἰερόθεος Αἰτωλὸς, ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Ἀγράφαις μονῆς τοῦ Δουσίκου ἐν ἔτει 1798 ἐπεξεργάσθη τὴν ὑπὸ Παχωμίου Ῥουσάνου ποιηθεῖσαν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βησσαρίωνος, προσθεὶς δύο λαμβικὰ ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἅγιον, καὶ τρίτον ὡς ἀπὸ τοῦ ἁγίου, πρὸς δὲ καὶ παρακλητικὸν κανόνα εἰς Βησσαρίωνα. Ἡ οὕτως ἐπεξεργασμένη ἀκολουθία ἐξετυπώθη τῷ 1800 ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῷ 1856 ἐν Ἀθήναις.

Βασίλειος Ποστέλνικος συνέγραψεν ἐν ἔτει 1798 *Ὁρμον σωτήριον*, ἐκδοθέντα τῷ 1805 ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλληγορικὴν ἱστορίαν περὶ ἀνθρώπου διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτῶν, καὶ στιχηρὰν ἐρμηνείαν τῆς ἀλληγορίας.

Κελεστίνος Ῥόδιος, συνέγραψεν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς πίστεως κατὰ τινῶν φιλοσοφικῶν ληρημάτων.

Νικόδημος Μαζαράκης Θεσσαλός, ἀκμάζων τῷ 1799 συνέγραψε *γραμματικήν*.

Ἰωάννης Μαρμαροτούρης Ἀθηναῖος, μετέφρασε *βίον καὶ κατορθώματα τοῦ κόμητος Σωθάρωφ*, τυπωθέντα ἐν Τεργέστη 1799.

Δημήτριος Βενιέρης, ἔγραψεν *ιταλικήν γραμματικήν*, ἐκδοθεῖσαν ἐν Τεργέστη 1799.

Ἀγάπιος Λίτινος Ζακύνθιος. Περὶ τούτου λέγει ὁ γράψας τὴν ἐν Τεργέστη τῷ 1812 τυπωθεῖσαν Ἱστορικοκριτικὴν Ἀπολογία· « Ἀγά-
» πιος ἱερομόναχος Λίτινος Ζακύνθιος, μαθητὴς Κατηφόρου, ἐπιστη-
» μονικώτατος, καὶ εἰδήμων διαφόρων διαλέκτων, ἐχρημάτισε καθη-
» γητὴς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Παταβίου τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἐβραϊκῆς
» διαλέκτου, εἴτα ἐτιμῆθη ὑπὸ τῆς Βενετικῆς γερουσίας μὲ τὸ ἀξίωμα
» δημοσίου ἐξεταστοῦ τῶν ἐλληνιστῶν ἐκδιδομένων βιβλίων, ὑπουργημα
» οὐδέποτε δοθὲν εἰς Ἑλληνα. Συνέγραψε διάφορα, μίαν Χριστιανικὴν
» Θεολογίαν, ἓν ἐγχειρίδιον μεταφυσικὸν διαλεκτικόν, καὶ ἄλλα
» πολλά ».

Ἀπεβίωσεν ἐν Βενετίᾳ περὶ τὸ 1805.

Συγγράμματα τοῦ Λιτίνου γνωρίζω τὴν Ἀσφαλῇ Ὀδηγίαν τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς, τυπωθεῖσαν ἐν Παταβίῳ 1774, καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μετάφρασιν τοῦ μεταφυσικοῦ διαλεκτικοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Λοκκίου, τυπωθεῖσαν ἀνωλύμως Ἐνετίῃσι 1796.

Παναγιώτης Νικολαΐδης, ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐλληνικά καὶ ἐγκύκλια παρὰ τῷ θεῷ του Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, δαπάνη τοῦ ὁποίου καὶ σταλεῖς εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασε τὴν ἰατρικὴν ἐν Βιέννῃ καὶ Ἀλλῃ. Τὴν 2 Ἀπριλίου 1799 στεφθεὶς διδάκτωρ ἐδημοσίευσεν ὡς ἐναίσιμον διατριβὴν *Antylli veteris chirurgi τὰ λείψανα*. Ἀλλ' ἡ σπουδαία αὕτη περὶ Ἀντύλλου διατριβὴ ἔργον ἐστὶ τοῦ περιφανοῦς Κουρτίου Σπρέγγελ, ὡς αὐτὸς οὗτος ὕστερον ἐδημοσίευσεν (Ἱστορία τῆς Βοτανικῆς, ἐν Ἀλλῃ 1832 Τόμ. Β'. σελ. 127). Ἐν τῇ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Νικολαΐδου δημοσιευθείσῃ διατριβῇ, προσφωνομένη εἰς Λάμπρον τὸν Φωτιάδην, καταχωροῦνται τέσσαρες ἐπιστολαὶ πρὸς αὐτὸν, τρεῖς μὲν τῶν ἐν Ἀλλῃ συμφοιτητῶν του Θεοδοσίου Ἰλιάδου, Σταύρου Μόσχου, Ἀθανασίου Ἰωαννίδου, καὶ ἡ τετάρτη ἐκ Βιέννης Μανουὴλ τοῦ Τενεδίου.

Βατᾶτζης, ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ. Περὶ τούτου λέγει Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης· « Ἦδρι τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν λατινικὴν, ἀραβικὴν, καὶ

» περσικὴν, καὶ ἄλλας εὐρωπαϊκὰς γλώσσας. Διέτριψε πολὺν χρόνον
» ἐν τῇ Περσίᾳ καὶ ἀπεστάλη ὡς πρέσβυς εἰς τὴν Ῥωσσίαν παρὰ
» τοῦ σιᾶχ Ναδὶρ ». Συνέγραψεν ἑλληνιστὶ *τὴν ἱστορίαν τοῦ σάχη*
τῆς Περσίας Ναδὶρ, ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ Φιλιππίδου ἐν παραρτήματι
τοῦ Γεωγραφικοῦ τῆς Ῥουμουνίας (σελ. 1—22).

Λουΐζης Σωτήρης, ἐκ Λευκάδος, ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ φιλο-
σοφίαν ἐν Ἰταλίᾳ, καὶ ὑπηρέτησε μὲ βαθμὸν συνταγματάρχου εἰς τὰ
ῤωσικὰ στρατεύματα. Συνέγραψε *θρίαμβον Αἰκατερίνης Β'* *μετὰ*
τινῶν μελετῶν καὶ — *il sostengo delle arti, e dell' agricoltura favo-*
rita da Alessandro I Paulowicz imperatore, e autocrate di tutte
le Russie ec. Trieste 1807.

Νικόλαος Ἀγραφιώτης, συνέγραψεν *Ἑλλήνων ἱατρῶν παλαιῶν τε*
καὶ μεταγενεστέρων ἱατρικῆς ἐπιτομὴν.

Θεοδῶρτος Ἀθανασίου ἐξ Ἰωαννίνων, ἀρχιμανδρίτης, συνέγραψεν
ἐρμηνείαν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ἐκδοθεῖσαν ἐν Λειψίᾳ τῷ 1800.

Κωνσταντῖνος Γεωργιάδης Κούτσικος, διατρίβων ἐν Οὐγγαρίᾳ με-
τέφρασε τὸν βίον τοῦ Βορσάρτου (ἐν Βούδῃ 1800), καὶ τὸν βίον
Πασβάρογλου (ἐν Πέστη 1800).

Ζήσης Κάβρας, ἡ κατὰ Ζαβίραν Κάβουρας, ἐξ Ἀμπελακίων, ἡκροά-
σθη ἐν τῇ πατρίδι παρὰ Γεωργίῳ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων τὰ γραμματικὰ
καὶ φιλοσοφικὰ, καὶ ἐλθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἐδίδαξεν ἐφ' ἱκανὸν χρό-
νον ἔρωτι δ' εὐρυτέρας μαθήσεως ἐλθὼν εἰς Γερμανίαν ἐσπούδασεν ἐν
Ἰένῃ τὴν ἱατρικὴν. Ἐνταῦθα δὲ διατρίβων τῷ 1800 συνέγραψε *Στοι-*
χεῖα τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ἀλγέβρας.

Δημήτριος Χατζη Πολυζώης, ἐκ Βρανιανῶν τῶν Ἀγράφων, δοκιμώ-
τατος περὶ τὰ γραμματικὰ καὶ τὰ ποιητικὰ. Διδάσκων ἐν Πέστη τῷ
1800 ἐξέδοτο *Γραμματικὴν*.

Ἀνθιμος ἐκ Λειβαδίου τῆς Θεσσαλίας ἱερομόναχος, ἐγένετο μαθη-
τῆς τοῦ ἐν Σιατίστῃ διδάξαντος Καλλινίκου τοῦ Μπάρκοση καὶ ἐν
Βιέννῃ Νικηφόρου τοῦ Θεοτόκη. Μονάζων ἐν Ἑλασσῶνι προσεκλήθη
ἐφημέριος τῶν ἐν Κετζίχεμὲτ τῆς Οὐγγαρίας ὀρθοδόξων, καὶ ὕστερον
τῶν ἐν Βιέννῃ. Ἐπανακάμψας δ' εἰς τὴν μονὴν του καὶ ἡγούμενος ἐκλε-
χθεὶς συνέστησεν ἰδίᾳ δαπάνῃ σχολὴν καὶ λαμπρὰν βιβλιοθήκην, καὶ
συνέγραψε λόγους ἐγκωμιαστικοὺς, καὶ *ΚΔ'* μακαρισμοὺς εἰς τὴν
Θεοτόκον.

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ.

ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ ΑΙΩΝ.

1800—1821.

Γρηγόριος ὁ Ε΄.

Ἐγεννήθη τῷ 1745 ἐν Δημιτσάνῃ παρὰ Ἰωάννου Ἀγγελοπούλου καὶ Ἀσημίνας Παναγιωτοπούλου καὶ βαπτισθεὶς ὠνομάσθη Γεώργιος. Παιδευθεὶς δ' ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια παρὰ τοῖς συμπατριώταις αὐτοῦ διδασκάλοις Μελετίῳ ἱερομονάχῳ καὶ Ἀθανασίῳ Ῥουσοπούλῳ, εἰκοσαέτης ἤδη (1765) ἀπεδήμησε μετὰ τοῦ δευτέρου τῶν διδασκάλων του εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ ἐμαθήτευσε δύο σχεδὸν ἔτη παρὰ Δημητρίῳ Βόδα.

Ὑστερον αὐτὸς μὲν ἀπέπλευσεν εἰς Σμύρνην, ὁ δὲ Ῥουσόπουλος κατέμεινεν εἰς Ἀθήνας διδάσκων ἐν τῇ ἐκεῖσε σχολῇ μέχρι τῆς ἀποβιώσεώς του (1780).

Ἀφικόμενος εἰς Σμύρνην ὁ Γεώργιος συνήκησε μετὰ τοῦ ἐκεῖ διαμένοντος θεοῦ του Μελετίου ἱερομονάχου, ὑπηρετῶν αὐτῷ καὶ ἅμα διακούων καρποφόρως τὰ μαθήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς· ἐντεῦθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Στροφάδων ἐλθὼν, καὶ τὴν μοναχικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετωνομάσθη Γρηγόριος· ἐπ' ὀλίγον δὲ διατρίψας ἐν τῇ μονῇ τῆς νήσου ταύτης μετῆρεν εἰς Πάτμον, καὶ διήκουσε τῶν ἐκεῖ διδασκάλων, γυμναζόμενος περὶ τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν μετ' ἐπιμελείας ἐνδελεχοῦς.

Ὁ τότε μητροπολίτης Σμύρνης Προκόπιος ὁ Πελοποννήσιος γινώσκων τὸν Γρηγόριον ἐκ τῆς προτέρας ἐν Σμύρνῃ διατριβῆς προσεκάλεσεν αὐτὸν ἐκεῖ, διανύσαντα ἤδη τὸ ζάδιον τῶν ἐν τῇ Πατριακῇ σχολῇ σπουδασμάτων, καὶ ἐλθόντα προεχειρίσατο ἀρχιδιάκονον αὐτοῦ.

Ἐπανακάμψας μετ' οὐ πολὺ εἰς Δημιτσάνην, καὶ πολλῶν καὶ καλῶν τῇ πατρίδι γενόμενος πρόξενος, μετὰ ὀλιγοχρόνιον ἐν Πελοποννήσῳ διατριβὴν ἐπανῆλθεν εἰς Σμύρνην, καὶ τῷ 1784 τοῦ μητροπολίτου Προκοπίου προσκληθέντος εἰς τὴν ὑπατον τῆς ὀρθοδοξίας περιωπὴν, προεχειρίσθη διάδοχος αὐτοῦ μητροπολίτης Σμύρνης ὁ Γρηγόριος.

Ἐπὶ δεκατρία ἔτη ἰθύνας τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον ὁ αἰμνηστος οὗτος ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν περὶ αὐτοῦ ἀγαθὴν τῆς ἐκκλησίας γνώμην. Συνεχῶς ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος προτρέπων τὸ ποίμνιόν του εἰς ἀρετὴν καὶ ἀγάπην, ἐκαλῶπισε τὰς ὑπὸ τοῦ χρόνου ἀμαυρωθείσας ἐκκλησίας, καὶ ἐνήργησε πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ τὴν τοῦ ἐθνισμοῦ ἀναζωπύρησιν.

Τῷ 1797 παραιτηθέντος ἀπὸ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου Γερασίου Γ', ψήφῳ κοινῇ καὶ ἀποφάσει συνοδικῇ ἐκλήθη εἰς τὴν περιωπὴν ἐκείνην ὁ Γρηγόριος, Πέμπτος τῇ καταριθμῇσι καταλεγόμενος.

Ἄμ' ἀνελθὼν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον πολλὰ καὶ ἐθνωφελῆ ἔργα ἐποίησεν ὁ μακάριος. Ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὸ σεσαθρωμένον πατριαρχεῖον, ὑποχρεώσας τοὺς πάντας εἰς βοήθειαν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος τὴν φιλοτιμίαν αὐτῶν διεγείρας, συνέστησεν Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον ἐν τοῖς πατριαρχείοις, καὶ ἐξέδωκε τόμους ὑπὲρ τῆς ἀπαρabaτου διατηρήσεως καὶ φυλακῆς τῆς τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβείας, ἐδίδασκεν ὀρθοτομῶν ἐπ' ἐκκλησίας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐκάνονισε τὰ σταυροπηγιακὰ μοναστήρια καταγράφας ἐν τάξει εἰς τὸν κώδικα τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ μετὰ ζήλου μεγάλου ἐφρόντιζε πρὸς ἀνέγερσιν καὶ ἀνακαίνισιν κατὰ τόπους ἐκκλησιῶν, ἐξασκῶν δὲ τὴν παρὰ τοῖς κρατοῦσιν ἀγαθὴν περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν εἰργάσθη ἀνενδότως ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀποτρέψας πολλάκις τοὺς κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ πολλάκις ἐπικρεμασθέντας κινδύνους.

Ἐκτὸς τούτου ἀπέπεμψε καὶ τοὺς ἐν τῇ βασιλευσῇ ἀσχόπως παραμένοντας ἀρχιερεῖς· ἀλλὰ τὸ τελευταῖον μέτρον βαρὺ ἐφάνη καὶ δυσφύρητον εἰς τούτους, οἵτινες συνωμόσαντες ἐκίνησαν πάντα λίθον κατ' αὐτοῦ, ὅστις τῷ 1799 συκοφαντηθεὶς εἰς τὴν Πύλην, ὡς βίαιος καὶ ἀνίκανος πρὸς διατήρησιν τῆς τῶν λαῶν ὑποταγῆς, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ἀθῶνα, προσκληθέντος τὸ δεύτερον ἀντ' αὐτοῦ Νεοφύτου Ζ'.

Ἐλθὼν εἰς τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος ἐξελέξατο πρὸς κατοικίαν τὸ μοναστήριον τῶν Ἰσῆρων, παροικῶν ἐνίοτε καὶ εἰς Λαύραν, καὶ ἀπέλαυε πανταχοῦ τῆς φίλης ἐλευθερίας ἀσκητικῶν ἀγώνων. Ἐκήρυττε δὲ συνεχῶς καὶ τὸν θεῖον λόγον ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ τὰς ἐνίοτε προστυγχανούσας διαφορὰς ἐν τισὶ μοναστηρίοις καθισύχαζε, τύπος γινόμενος καὶ ὑπογραμμὸς τοῦ μοναχικοῦ βίου. Συνέγραψε δὲ καὶ ἐμελέτα τοὺς

πατέρας, καὶ συνεφιλοσόφει μετὰ τῶν ἐν Ἀθωνι λογίων συμμοναστῶν, καὶ συνηγωνίζετο τοὺς ἀγῶνας τοὺς πνευματικοὺς, συνεπροσεύχετο συνεκκλησιαζόμενος, καὶ συναγρυπνῶν καὶ συναναμιγνύων τὰ γλυκερὰ τῆς κατανύξεως δάκρυα.

Ἀλλὰ μετὰ ἐξαετῇ ἐν Ἀθωνι ἐξορίαν, παραιτηθέντος τοῦ διαδεχθέντος τὸν Νεόφυτον Καλλινίκου Ε', ἀνεκλήθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1806 εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Γρηγόριος.

Ἄμα δὲ κατασταθεὶς ἐξέδωκεν ἐγκυκλίους συνιστῶν τὴν μάθησιν καὶ παρορμῶν τοὺς ἀπανταχοῦ χριστιανοὺς εἰς ἴδρυσιν σχολείων, καὶ τὴν καθόλου ὑποστήριξιν τῆς παιδείας· συνεχῶς δ' ἐπεσκέπτετο τὰ ἐν τῇ βασιλευούσῃ παιδευτήρια εὐλογῶν καὶ ἐνισχύων τοὺς διδασκάλους καὶ μαθητάς, καὶ ἐν γένει ἔπραξεν ὁ φιλογενὴς οὗτος ἀνὴρ πᾶν τὸ συντελοῦν εἰς κραταίωσιν τῆς θρησκείας, καὶ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν Μουσταφᾶς ὁ Βαϊρακτάρης ἐπελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐξεθρόνισε τὸν ἄρτι ὑπὸ τῶν γενιτσάρων ἀναδιωχθέντα Μουσταφὰν, ἐνθρονίσας τὸν σουλτάνον Μαχμούτην, Καλλνίκος Ε', ὁ πρὸ μικροῦ βιαίως παραιτηθεὶς τῆς πατριαρχίας, εὐνοούμενος ὑπὸ τοῦ παντοδυνάμου μεγάλου βεζύρου ἐπέβη τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, καθαιρεθέντος τοῦ Γρηγορίου, ἀδελφῆ τῆς ἐξουσίας μεταδάντος εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. (1808).

Ἐν τούτοις ὁ Καλλνίκος δεκάμηνον τὰ τῆς ἐκκλησίας ἰθύνας ἐξέπεσε τῆς πατριαρχίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ προεβιάσθη ὁ ἀπὸ Μιτυλήνης Ἱερεμίας Δ'. Τότε δὲ ὑπὸ τῆς ἐξουσίας ὁ Γρηγόριος διετάχθη ἵνα καὶ πάλιν μεταβῇ εἰς Ἀθῶνα.

Μετὰ τὴν παραίτησιν Ἱερεμίου, καὶ τοῦ διαδεχθέντος Κυρίλλου Σ', ἐξελέχθη καὶ προσεκλήθη ἐκ τοῦ Ἀθῶνος ὁ Γρηγόριος, (19 Ἰανουαρίου 1819). Καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης δὲ ταύτης καὶ τελευταίας πατριαρχίας εἰργάσθη ἀνεκδότως ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὁ ἀείμνηστος. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξέδοτο καὶ δευτέραν ἐγκύκλιον περὶ σχολείων, προτρέπων τοὺς πάντας πρὸς τὴν ἄλλην παιδείαν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν φιλοσοφίαν φιλοσόφως σπουδάζειν συνεβούλευε, τὰ κάλλιστα καὶ χρήσιμα εἰς τὸν βίον ἐξ ἐκάστης ἐπιστήμης ἐκλέγοντας, καὶ τὴν πατροπαράδοτον εὐσέβειαν ἀπὸ πάσης ξένης καὶ ψυχὸβλαβοῦς διδασκαλίας ἀλώβητον διατηροῦντας. Ἐπὶ τέλους δὲ συνέστησεν ἐν Βυζαντίῳ τὸ *Κιβώτιον τοῦ Ἑλέους*, πρὸς περιθαλψιν τῶν ἀπόρων καὶ ἀδυνάτων χριστιανῶν (*).

(*) Ἐκ τῆς βιογραφίας Γρηγορίου Ε'. ὑπὸ * * * Ἐν Ἀθήναις 1854.

Ἐκραγίστης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς ἣν καὶ ὁ αἰδίδιμος οὗτος ἐθνομάρτυς εἰργάσθη μεγάλως, ὑπέστη τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον (10 Ἀπριλίου 1821), καθαγιάσας διὰ τοῦ αἵματός του τὴν ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν, καὶ ἐπισφραγίσας τοὺς διωγμοὺς καὶ καταδιώξεις, ἃς τὸ τουρκοκρατούμενον ἔθνος ἐπὶ τετρακόσια ἔτη, πολιτικῶς μὲν ὑπόδουλον, ἐσωτερικῶς δὲ ζῶν, ἐν καρτερίᾳ ἑλληνικῇ καὶ χριστιανικῇ ὑπομονῇ εἶχεν ὑποστῆ.

Τὸ σῶμα τοῦ μακαρίου Γρηγορίου πολλὰς ὑποστὰν κακώσεις ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν, τῆς ὁποίας τὰ κύματα φιλανθρωπότερα τῶν ἀνθρωπομόρφων διωκτῶν παρέδωκαν αὐτὸ εἰς χεῖρας φιλίας, ὅπερ εἰς Ῥωσσίαν ἀναχθὲν πομπωδῶς ἐτάφη.

Ὁ γεραρὸς Κ. Οἰκονόμος ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τοῦ ἐθνομάρτυρος, ποιήσας καὶ τέσσαρα ἐπιτύμβια, ἐξ ὧν τὸ δεύτερον ἔχει οὕτω.

Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦτο μὲν
τὸ μνημα σηκός· τιμία δ' ὁστέων κόνις·
καλὸς δ' ὁ πότμος· εὐκλεὴς δ' ὁ πᾶς βίος.
Ὁ δ' οἶτος ἔπαινος· ἀφθιτον δ' ἄθλων στέφος.
Στήλη δὲ, πατρὶς πτώσεως ὀρθομένη,
Πίπτοντος αὐτοῦ πρὸς θεοδμήτω νεῶ.
Τοιαῦτα δ' ἐντάφι' εὐσεβῶν κοινού πατρὸς,
Οὐκ ὀρφνα σιγῆς, οὐκ ἀμαυρῶσει χρόνου,
Πάντη δ' ἀγήρως ἡ ῥετὴ θηλήσεται.
Δελτοῖς τε, καὶ ἄστεσσι, καὶ πόλου πτυχαῖς,
Ψυχαῖσι θ' ἀγναῖς μνήστις ἐγεγράφεται.
Καὶ νῦξ ὑμνήσει, χρυσέας τ' ἡρῶς στόμα,
Νότου τε πνοαί, βορρέου τ' εὐρὺ σθένος,
Ἀένναον μέλψουσι μυρίον κλέος
Τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου μάκαρος.

Συγγράμματα.

—Οἱ περὶ ἱερωσύνης λόγοι Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου μεταφρασθέντες εἰς κοινὴν γλῶσσαν παρὰ Γρηγορίου ἀρχidiaκόνου τοῦ πανιερωτάτου Σμύρνης κυρίου Προκοπίου. Ἐνετίησι 1783.

—Ἐξήγησις τῶν εἰς τὴν ἐξαήμερον ἑνδεκα ὁμιλιῶν Βασιλείου τοῦ Μεγάλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

—Ἠθικά Βασιλείου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1807.

(Αἱ δύο αὗται μεταφράσεις τοῦ Γρηγορίου ἀνετυπώθησαν ἐν Ἀθίνας εἰς ἓνα τόμον τῷ 1863 ὑπὸ Μ. Σακκοβράφου) (1).

(1) Ὁ Μελίρριτος ἐν Χρονολογίᾳ (σελ. 335) ἀναφέρει, ὅτι ὁ αἰδίδιμος ἔγραψεν ἑλληνιστὶ σχολία εἰς τὰ Ἠθικά τοῦ Ἀριστοτέλους, πιθανῶς ὅμως συγγέει τὴν παράφρασιν τῶν Ἠθικῶν τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὸ ὁμώνυμον σύγγραμμα τοῦ Σταγειρίτου.

— Διδαχαί (ἀνέκδοτοι).

Προτροπὴ καὶ δαπάνη αὐτοῦ ἐξεδόθησαν διάφορα κοινωφελῇ συγγράμματα. Ὁ ἀνεψιὸς τοῦ ἀοιδίου Γεώργιος Ἀγγελόπουλος, ἱεραρχὸς τοῦ ἱππικοῦ, φιλοπόνως συνήθροικε καὶ εἰς δύο τόμους ἐξέδοτο τὰ ἐπὶ τῶν πατριαρχιῶν τοῦ αἰμνήστου θεοῦ του ἐκδοθέντα πατριαρχικά ἔγγραφα, προσθεὶς καὶ πάντα τ' ἀφορῶντα τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν τοῦ μακαρίου ἐθνυμάρτυρος.

Νικόδημος ὁ Ἀγιορίτης.

Ἐγεννήθη ἐν Νάξῳ περὶ τὸ 1748, καὶ ἐμαθήτευσεν ἐν Σμύρνῃ παρὰ τῷ ἱεροδιδασκάλῳ Ἱεροθέῳ· ποθὼν δὲ τὸν μοναχικὸν βίον ἦλθεν ἐν ἔτει 1775 εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ κουρευθεὶς μοναχὸς εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Διονυσίου μετωνομάσθη ἀπὸ Νικολάου Νικόδημος, ψήφισθεις ἀναγνώστης καὶ γραμίματεὺς τῆς μονῆς. Τῷ 1776 Μακάριος ὁ Νοταρᾶς τῷ παρέδωκε τὴν Φιλοκαλίαν πρὸς ἐπιθεώρησιν, καὶ ὁ Νικόδημος συνέθετο τὸ προοίμιον καὶ συνοπτικοὺς βίους τῶν ἐν αὐτῇ περιεχομένων συγγραφέων. Κελεύσει τοῦ αὐτοῦ, διορθώσας τὸν Εὐεργετινὸν καὶ προσεπιπλατύνας τὸ περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως πονημάτων, καὶ ὅλην ἀντιγράφας καὶ ἐπιθεωρήσας τὴν Μελετίου τοῦ Ὁμολογητοῦ Ἀλφαβηταλφάβητον, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν προῤῥηθεῖσαν μονήν, καὶ ὑποταγείς γέροντί τινι Ἀρσενίῳ Πελοποννησίῳ ἐν τῇ Σκῆτῃ τοῦ Παντοκράτορος, ἐδόθη ὅλος εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων· παραγενόμενος δὲ μετὰ τοῦ γέροντός του εἰς Σκυροπούλαν συνεγράψατο τὸ πρὸς τὸν ἐξάδελφόν του Ἱερόθεον ἐπισκοπὸν Εὐρίπου Συμβουλευτικόν. Τῷ 1783 ἐπιστρέψας πάλιν εἰς Ἀθῶνα ἡγόρασε τὴν τοῦ γέροντος Θεωνᾶ λεγομένην Καλύβην κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν σκῆτην τοῦ Παντοκράτορος. Τότε δ' ἔλαβε τὸ μέγα καὶ ἀγγελικὸν σχῆμα παρὰ τοῦ ὁσιωτάτου γέροντος Δαμασκηνοῦ Σταυρουδά, καὶ ὅλην ἐξαιτίαν ἡσυχάζων καὶ μελετῶν ἐγένετο δόκιμος τῆς θείας Γραφῆς, καὶ τοῖς πᾶσι περιβόητος καὶ παμπόθητος. Ἐπαυελθόντος δὲ καὶ δεύτερον τοῦ ῥηθέντος Μακαρίου διορθώσατο διὰ προτροπῆς ἐκείνου τὰ τοῦ Ἀγίου Συμεὼν τοῦ νέου Θεολόγου συγγράμματα· εἶτα συνέθετο τὸ Ἐξομολογητάριον, καὶ τὸν Ἀόρατον Πόλεμον, καὶ σὺν τούτοις τὸ νέον Μαρτυρολόγιον, τὰ τε Πνευματικὰ Γυμνάσματα, καὶ τὸ νέον Ἐκλόγιον. Ἐπὶ πᾶσι δὲ συναθροίσας, διὰ προτροπῆς τοῦ τε σοφολογιωτάτου διδασκάλου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ τοῦ Ἡλιουπόλεως Λεοντίου, τὰ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγγράμματα μετὰ κόπου πολλοῦ καὶ ἐν τρισὶν ὅλοις τεύχεσιν ἀπαρτίσας καὶ πλείστοις σημειώμασιν, ὡς ἔθος αὐτῷ, προσεπαυξήσας καὶ

κατακἀλλύνας ἀπέστειλεν εἰς Βιέννην διὰ νὰ τυπωθῶσιν, ὅπου καὶ παρέπεσαν διὰ τινὰς περιστάσεις.

Ἐδόθη δὲ ὁλος μετὰ τοῦ ἐκ Δημιτσάνης ιεροδιδασκάλου Ἀγαπίου εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἱερῶν Κανόνων ἢ τοῦ Πηδαλίου, ὅπερ παρὰ φθαρὲν ὑπὸ Θεοδωρήτου ἐλύπησε μεγάλως τοὺς συγγραφεῖς. Ὑστερον ὁ φιλόπονος Νικόδημος ἐκαλλώπισε τοὺς ὕμνους καὶ ἐγκώμια τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τῆς Λαμπρᾶς. Εἵτα τὸ Νέον Θεοτοκάριον ἐκδούς, καὶ συγγραψάμενος τὴν Χρηστοθήειαν, καὶ συλλεξάμενος τὸ Εὐχολόγιον, ἤρξατο τῷ 1794 πρῶτον μὲν ἐρμηνεύων τὰς ἑπτὰ Καθολικάς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου Ἐπιστολάς, ἔπειτα δὲ τὸ Ψαλτήριον Εὐθυμίου Ζυγαδινοῦ, καὶ τὰς ἑννέα ὠδὰς εἰς βίβλον ἰδιαίτεραν, ἣν Κῆπον Χαρίτων ἐπωνόμασε. Διὰ προτροπῆς τῶν Ἀγιοριτῶν πατέρων συνέθετο τὰ ὑπομνήματα τῶν τοῦ ἁγίου Ὁρου ἁγίων ἀνδρῶν, ὧν ἡ μνήμη τελεῖται τῇ πρώτῃ Κυριακῇ, μετὰ τὴν τῶν Ἀγίων Πάντων, μελουργήσας εἰς αὐτοὺς καὶ γλαφυροτάτην ἀσματικὴν ἀκολουθίαν. Τῷ 1805, καίτοι βεβαρυμένος ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ μακρῶν πόνων τῶν διαφόρων συγγραμμάτων καὶ ἀσκητικῶν κακουχιῶν, μετέφρασεν ἔρανισθεὶς τὸν Μέγαν Συναξαριστὴν. Τῷ ἔρωτι δὲ τῆς ἡσυχίας φλεγόμενος ἠγόρασεν αὐθις ἑτέραν ἄνωθεν τοῦ Κυριακοῦ τῆς Σκῆτης καλὴν, ὅπου καταστρώσας ὁμολογίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως, ἢ ἀπολογίαν πρὸς τοὺς αὐτοῦ κατηγόρους, μεθρημήνευσε τοὺς δεσποτικούς καὶ Θεομητορικούς Κανόνας, καὶ τοὺς τῆς Ὀκτωῆχου ἀναβαθμούς, ἐνομάσας τοὺς μὲν Ἐορτοδρόμιον, τοὺς δὲ Νέαν Κλίμακα.

Ἀποκαμὼν ἐκ τῶν πολλῶν καὶ ἀτρύτων πόνων, τοὺς ὁποῖους ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπέμεινεν ὁ ἀείμνηστος καὶ ὡτεὶ προκισθανόμενος τὸ τέλος, κατέλιπε τὴν μοναστικὴν αὐτοῦ καλύβην καὶ μετέβη πρὸς τοὺς συνασκητεύοντας Στέφανον καὶ Νεόφυτον Σκουρταίους, τοὺς ἀγιογράφους, πρὸς οὓς ἐνετείλατο νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν ἀνεκδότων αὐτοῦ συγγραμμάτων. Μετ' ὀλίγον δὲ νόσῳ κατασχεθεὶς ἐξεδήμησε πρὸς Κύριον τὴν 14 Ἰουλίου 1809, ζήσας ἔτη ἐξήκοντα.

Ἦν ὁ μακάριος Νικόδημος τὸν τρόπον ἀπλοῦς καὶ ἀνεξίκακος, τὸ ἦθος γλυκὺς καὶ χαρίεις, ἀκτήμων καὶ λίαν ἀπερίσπαστος. Εἰς τοσοῦτον δὲ ἤλασε μνήμης, ὥστε καὶ ὅλα κεφάλαια ἀπεστήθιζε τῆς Γραφῆς, ῥητῶν ἐδάφια τε καὶ σελίδας, καὶ πλείστας μαρτυρίας τε καὶ γνώμας πατέρων, ὧν καὶ τοὺς τόπους τῶν λόγων καὶ τόμων ἀνεπισφαλῶς ἐκ μνήμης ἐγίνωσκε.

Ὅθεν πρεπόντως ὁ Νικόδημος κατατάσσεται μεταξύ τῶν λογιωτέρων τοῦ καιροῦ του, πάντων ὑπέρτερος κατὰ τὴν φιλοπονίαν ὁ χαλκέντερος ἀναδειχθεὶς, τὰ δὲ πολυάριθμα αὐτοῦ συγγράμματα οὐκ ὀλίγον συνετέλεσαν εἰς κραταίωσιν τῆς ὀρθοδοξίας, ὠφελείας ἀνυπολογίστου τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρόξενα γενόμενα.

Συγγράμματα.

- Φιλοκαλία. Ἐν Βενετίᾳ 1782 εἰς φύλλον.
- Εὐεργετινός. Ἐνετίησι 1783· εἰς φύλλον.
- Συμβουλευτικόν. 1801 ἐν Βιέννῃ.
- Συμμεῶν τοῦ νέου Θεολόγου. 1790.
- Περὶ συνεχοῦς Μεταλήψεως. Βενετία 1783.
- Ἐξομολογητάριον. Βενετία 1794, ἐκδοθὲν ἐπτάκις μέχρι τοῦ 1854.
- Ἀόρατος πόλεμος. Βενετία 1796.
- Νέον Μαρτυρολόγιον. 1799 Βενετία.
- Πνευματικὰ Γυμνάσματα. 1800, Ἐνετίησι.
- Νέον Ἐκλόγιον, 1803 Βενετία.
- Πηδάλιον, Λειψία 1800 εἰς φύλλον· ἀνετυπώθη τῷ 1844 ὑπὸ Γκαρπολά, καὶ ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 ὑπὸ Σ. Ραφτάνη.
- Ἐγκώμια Ἐπιταφίου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1800.
- Νέον Θεοτοκάριον. Βενετία 1794· (ἀνετυπώθη τῷ 1849 ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Γ. Μουσαίου).
- Χρηστοθήεια. Βενετία 1803.
- Εὐχολόγιον, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1799.
- Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ Παύλου. Βενετία 1819, τόμ. 3.
- Ψαλτήριον· ἐν Κωνσταντινουπόλει 1819, τόμοι 2.
- Κῆπος Χαρίτων. Βενετία 1819, τόμ. 3.
- Βαρτανούφιος. Βενετία 1816.
- Νέος Συναξαριστής. Βενετία 1819, τόμοι 3.
- Ὁμολογία πίστεως. Βενετία 1819.
- Ἑορτοδρόμιον. Βενετία 1836.

Ἀνέκδοτα.

- Ἀλφαριθμητικὸς.
- Γρηγορίου Παλαμᾶ τὰ σωζόμενα.
- Ὑπομνήματα ἁγίων ἀνδρῶν Ἀγιορειτῶν.
- Νέα Κλίμαξ (¹).

Πρὸς τούτους ἔγραψεν Ἀκολουσίαν Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου κατ' ἐπιτομήν τῆς τοῦ Ἡσαΐα, καὶ τοῦ Ἀγίου Κυρίλλου ἐκδοθείσας ὑπὸ Νικηφόρου τοῦ Χίου ἐν Λειμωναρίῳ.

Ἀγάπιος Λεονάρδος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1741 ἐν Δημιτσάνῃ καὶ ἐκαλεῖτο Ἀσημάκης

(¹) Προλεγόμενα Συναξαριστοῦ καὶ Ἐξομολογηταρίου τοῦ 1852.

ἐν τοῖς κοσμηκοῖς· παιδευθεὶς δὲ τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του καὶ ἐν Τριπόλει παρὰ Παρθενίῳ, τελειοτέρας παιδείας ὀρεγόμενος ἀπεδήμησε τῷ 1759 δεκαοκταέτης εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα μεταβῇ ἐκεῖθεν εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος· ἀλλὰ κωλυθεὶς μετέβη εἰς Σμύρνην, ὅπου εὔρε παρὰ τῷ λογίῳ συμπατριώτῃ του Γεράσιμῳ ἱερομονάχῳ Γούνα ὑποδοχὴν καὶ προστασίαν⁽¹⁾. Μετὰ μικρὸν συμβιώσεως χρόνον κατιδὼν ὁ Γεράσιμος τοῦ νέου Ἀσκημάκη τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐφυίαν πρὸς τὰ γράμματα, ἐνόμισεν ὅτι εὔρε καταλληλότετον καὶ προσφύεστατον ἄνδρα πρὸς κατόρθωσιν τοῦ πρὸ πολλοῦ μελετωμένου σκοποῦ περὶ συστάσεως ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν τῇ πατρίδι. Ἀλλὰ πρὶν προβῇ εἰς τοῦτο ἐφρόντισε νὰ ἐκπαιδέυσῃ τὸν νέον πᾶσαν τὴν τότε παιδείαν, καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν τὰ ὑπὲρ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς ἴδια αἰσθήματα· ὅθεν κατώρθωσε νὰ καταταχθῇ ὁ Ἀσκημάκης ὑπότροφος τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, ὅπου παρέμεινεν ἐκπαιδευόμενος μέχρι τοῦ 1764, αἰέποτε τῶν πρώτων δειχθεὶς διὰ τὴν εὐφυίαν καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὥριμον κρίσιν. Ἵνα δὲ ἀπαλλαχθῇ διὰ παντός καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ κόσμου φροντίδων ἀνεδέχθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα Ἀγάπιος μετονομασθεὶς.

Παρασκευάσας οὕτως ὁ φιλόπατρις Γεράσιμος τὸν βοηθόν του καὶ διὰ τῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ διδασκάλου Ἱεροθέου συμβουλῶν ἐνισχύσας εἰς τὸν μέγαν τῆς κοινῆς ὠφελείας ἀγῶνα, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἀγαπίου ἐκ Σμύρνης, καὶ ἦλθον ἀμρότεροι εἰς τὴν πατρίδα των Δημιτσάναν. Ἐπιλαβόμενοι δὲ ἄνευ ἀναβολῆς τοῦ ἔργου ἐνοικίασαν πρὸς ὥραν οἰκίαν τινα, καὶ συνήγαγον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν ἐν τῇ πατρίδι καὶ τῶν πέριξ ὑπὲρ τοὺς τεσσαράκοντα μαθητὰς καὶ ἤρξαντο νὰ διδάσκωσιν ἀμισθί. Διὰ τῆς ἀνενδότου φιλοπατρίας τῶν ἀνδρῶν τούτων ιδρύθη ἡ ἐν Δημιτσάνῃ περιώνυμος σχολή, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ τινα μέρη τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Ἑπτανήσου. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἀτρύτων πόνων, οὓς κατέβαλλον οἱ ἰδρυταί, κατώρθωσαν καὶ τὴν ἐκδοσιν πατριαρχικοῦ συγγιλλίου δι' οὗ ἐξησφαλίσθη κατὰ πάντα τὸ ἀρτισύστατον σχολεῖον ὑποβληθὲν ὑπὸ τὴν ἀμεινον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας προστασίαν.

Ἐκραγείσης τῆς ἐν 1769 Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς πλημ-

(1) Τὴν βιογραφίαν ταύτην τοῦ Ἀγαπίου ἀντέγραψα ἐκ τοῦ περὶ Σχολῆς Δημιτσάνης ἀξιολόγου πονήματός τοῦ Κ. Εὐθ. Καστόργη.

μύρας τῶν ὤμων Ἀλβανῶν κατὰ τὴν ἀτυχῇ τοῦ Πέλοπος χώραν λυ⁴μαιομένης, ἐκλείσθη καὶ ἡ ἐν Δημιτσάνῃ σχολή, καὶ ὁ μὲν Ἀγάπιος ἐζήτησεν σωτηρίαν εἰς Ζάκυνθον, ὁ δὲ Γεράσιμος εἰς Σμύρνην, ἀναμένοντες τὴν παρέλευσιν τῆς καταιγίδος ἵνα ἐπαναστρέφοντες ἀναλάβωσι τὸ θεάρεστον ἔργον αὐτῶν. Συστηθείτης περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἐν Χίῳ δημοσίας σχολῆς, προσεκλήθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ὡς σχολάρχης ὁ Γεράσιμος, ὅστις ἐλθὼν ἐτελεύτησε μετὰ τινὰς μῆνας ἀσθενήσας. Ὁ δὲ Ἀγάπιος Λεονάρδος ἐκ Ζακύνθου μεταβάς εἰς Πάργαν διετέλει διδάσκων ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1780, ὅτε καταστραφέντων τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ληϊζόντων Ἀλβανῶν ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν καὶ ἀνέλαβεν αὖθις τὴν διδασκαλίαν ἐν τῇ σχολῇ. Ἐν τούτοις ἀποθανόντος τοῦ Ἱεροθέου ἐν Σμύρνῃ οἱ ἔφοροι τῆς ἐνταῦθα σχολῆς θεωρήσαντες ὡς διάδοχον ἄξιον μόνον τὸν Ἀγάπιον προσεκάλουν αὐτὸν ν' ἀναδεχθῇ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς ἐκείνης, λέγοντες, ὅτι τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐν Δημιτσάνῃ εἶνε ἤδη κατηρτισμένος καὶ ἱκανὸς ν' ἀναδεχθῇ ὁ συμπατριώτης του Ἀντώνιος Ἀντωνόπουλος, ὅστις μετὰ τοῦ Γρηγορίου μεταβάς εἰς Χίον, διέτριβε μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐν Σμύρνῃ. Ὁ Ἀγάπιος εἰσακούσας τῆς προσκλήσεως μετέβη τῷ 1781 εἰς Σμύρνην, ὅπου συνδιαλεχθεὶς μετὰ τοῦ Ἀντωνοπούλου καὶ ἐνθαρρύνας αὐτὸν ν' ἀνεδεχθῇ τὴν ἐν τῇ πατρίδι σχολαρχίαν ἐκούρευσε καὶ μοναχὸν ἀνέδειξεν, Ἀγάπιον καὶ αὐτὸν μετονομάσας. Ὁ πρεσβύτερος Ἀγάπιος, ἀφοῦ διέτριψεν ἔτος ὅλον ὡς διδάσκαλος καὶ διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς, παρῆντήη τῆς σχολαρχίας, καὶ πρῶτον μὲν ἀπῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ Σινὰ, καὶ ἐντεύθεν ἀνήχθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνηγορεύθη ἱεροκέρυξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἐπὶ Προκοπίου (1786). Ἀναχωρήσας δ' ἐκείθεν καὶ περιελθὼν τὰς παραλίους πόλεις τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, καὶ τὸ Ἀγιώνυμον Ὅρος, ἐκήρυττε τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, συνάγων πανταχοῦ χρήματα καὶ βιβλία ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ πατρίδι του σχολῆς. Ἐκ τῶν συλλεχθέντων δὲ χρηματικῶν κεφαλαίων κατέθεσεν ἐπὶ τόκῳ τὰ μὲν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ταμεῖον, τὰ δὲ εἰς ἄλλα δημόσια ταμεῖα καὶ ἑτέρους συμπολίτας του εἰς τὰς κυριωτάτας πόλεις ἀναδείξας ἐπιμελητάς, ἐπανῆλθεν εἰς Δημιτσάναν, κομίζων τὰ τε συνειλεγμένα βιβλία καὶ μέρος χρημάτων, δι' ὧν ἐπεσκέυασε καὶ ἐκαλλώπισε τὸ σχολεῖον.

Εἵτα ὁ σεβάσιμος πρεσβύτερος περιήρχετο τὴν Πελοπόννησον κηρύττει

των τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ προτρέπων τοὺς πάντας εἰς ἵδρυσιν σχολείων.

Τῇ 14 δὲ Φεβρουαρίου 1815 ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ μακάριος Ἀγάπιος, τελευταίος ἐν Ἀργεῖ, ὅπου προτροπῇ τούτου εἶχεν ἐγερθῆ ἡμῶσιν σχολεῖον.

Τὸ φιλογενὲς καὶ φερέπονον τοῦ ἀνδρός, ὡς καὶ τὴν παιδείαν, καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς τοῦ Ἀγαπίου καταλλήλως ἐπήνεσεν ὁ γλαφυρὸς κάλαμος διακεκριμένου συμπολίτου του.

Συγγράμματα.

— Συλλογὴ πάντων τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων τῶν τε ἁγίων ἀποστόλων, καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, ἅμα δὲ καὶ τοπικῶν· σὺν τούτοις καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων τῶν κατ' ἰδίαν ὁροβητησάντων, καὶ ὑπὸ συνόδων οἰκουμενικῶν ἢ τοπικῶν θεωρηθέντων. Συλλεχθέντες ἐκ διαφόρων βιβλίων, καὶ τυπωθέντες νῦν διὰ προτροπῆς καὶ ἀναλωμάτων τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἁγίου Ναζαρέτ, κυρίου κυρίου Νεοφύτου Πελοποννησίου· αψπζ'. 1787 σελ. 486. (Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηνται τοῦ συλλέξαντος Ἀγαπίου ἐπιγράμματα ἱαμβικὰ εἰς τοὺς Κανόνας, καὶ εἰς Νεόφυτον τὸν Ναζαρέτ).

— Ἀσματικοὶ ὕμνοι ἐν Τεργέστη . . .

— Εὐχαὶ διάφοροι· (ἀνέκδοτοι).

Συνειργάσθη μετὰ τοῦ προλεχθέντος Νικοδήμου εἰς σύνταξιν τοῦ Πηδαλίου.

Σέργιος Μακραῖος.

Ἐγεννήθη ἐν Φουρνᾷ τῶν Ἀγράφων καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ συμπατριώτου του Θεοφάνους, μεταβάς δ' ὕστερον εἰς Ἀθῶνα διήκουσε παρ' Εὐγενίῳ τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας. Ἰδρυθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1771 φιλοσοφικῆς σχολῆς, προέστη ταύτης ὁ Σέργιος μέχρι τῆς ἐν ἔτει 1790 διαλύσεώς της, ὅτε διωρίσθη σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν προστάς καὶ διδάξας (1790 — 93) παρητήθη καὶ ἡσύχαζε μελετῶν.

Ἐν ἔτει 1794 Παναγιώτης ὁ Κοδρικᾶς μεταφράσας ἐξέδωκε τὸ περὶ Πληθὺς κόσμων σύγγραμμα τοῦ Φοντενέλλου· τοῦτο δὲ ἀναγνοὺς ὁ Μακραῖος καὶ ἀνοήτως ἐξαφθεῖς ἠθέλησεν ἵνα γράψῃ τοῦ Κοπερνιανοῦ συστήματος ἀναίρεσιν, ἐν ᾗ κομπορρήμονων λέγει μετὰ στόμφου. « Οὐ τόλμη τοῦμόν τοῦτ', οὐδὲ προπετείας ἐγγχείρημα· ἐπέβλεψα γάρ » ἐπὶ τὰς παρεμβολὰς τῶν ἀλλοφύλων, καὶ ἀνὴρ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν, » οὐδ' ὅπλα γενναίων· ἀλλὰ καὶ χεὶρ ἀσθενὲς, καὶ ποῦς ὀλισθηρὸς » καὶ σχῆμα ἐξηλλαγμένον, καὶ φωνὴ οὐκ εὐσημος, καὶ γνώμη ἀγενής, » καὶ τόλμη ἀλόγιστος, καὶ ὅλως ὑπότυφος μωρία, καὶ κενὸν θράσος, » καὶ βακχεῖα ἀντικρυς κυβελικὴ, καὶ κρότοι ἐκπεπληγμένων· καὶ

» δολερὰ μὲν καὶ ἐπίβουλα τὰ αὐτῶν μηχανήματα, ὡς παντοῖαν
 » πάντοθεν περιβεβλημένα καὶ υποκρύπτοντα τὴν ἀπώλειαν, εὐλυτα
 » δ' ἔμπης καὶ ὑπόκουφα. Τῆς γοῦν τοιαύτης σφῶν ἀσελγείας καὶ ἀσυν-
 » ταξίας καταγνοῦς, ἐπέξελθεῖν κατ' αὐτῶν ἐδικαίωσα καὶ δὴ ἐκ τῆς
 » Ἑλλαδικῆς πανοπλίας, τοῦ ἐν ἡμῖν ἐμφύτου λόγου, δραξάμενος τῶν
 » ὀπλῶν τὰ προχειρότερα, κατέδραμον ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἀγεληδὸν φεύ-
 » γοντας καὶ συνωθουμένους καταστρεψάμενος, καὶ ἐπὶ τὸ κρησφύγε-
 » τον, τὸ δῆλ' ἐν μέγα κκι ὄχυρὸν αὐτῶν σύστημα, τὸν πύργον φημί
 » τῆς Χαλάνης συνελασθέντας, ἀθρόους κατέβαλον, ἐκ βάρων αὐτῶν
 » ἀνατρέψας, καὶ ἀναλώσας πυρὶ, ὡς μηδὲ τοῦ λοιποῦ τολμᾶν τινα
 » κατὰ τῆς ἀληθείας μαχόμενον, προσφεύγειν ὑπ' αὐτὸν καὶ κρύπτε-
 » σθαι Οἶμαι δὲ ταῦτα ἀναγνοὺς ἕκαστος, τὸν μὲν κακόφρονα
 » πῆγασον πλατυτέρῳ στόματι καταπτύσει, τῶν πολλῶν κόσμων
 » ἀγάζεται δὲ μᾶλλον τοῦ ἐνὸς τὴν ἁρμονίαν καὶ καλλονήν, καὶ ἐκ
 » ταύτης ἐπὶ τὸν ἀρχιτέκτονα λόγον ὑψώσει τὸν νοῦν, τῆς ἐκεῖθεν
 » ἀπαυγαζούσης σοφίας ἱμερόμενος ».

Ἀπεβίωσεν ὁ Μακραιῶς ἐν Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μάρτιον τοῦ
 1816 (¹).

Συγγράμματα.

— Τρόπκιον ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κοπερ-
 νίκου ἐν τρισὶ διαλόγοις· Βιέννη 1797.

— Ὁρίοδος· Ὑμνωδός, ἥτοι ἱερὰ Φιλοσοφία ἐν μέτροις Πινδαρικοῖς. Βιέν-
 νη 1802.

— Σταχυολογία γραμματικὴ κατὰ πάροδον διατριβῆς· Ἐνετίησι 1810.

— Ἐπιτομὴ φυσικῆς ἀκροάσεως. Ἐν Βενετίᾳ 1816.

— Ὑπομνήματα ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν πέντε μέρεσιν, ἀρχόμενα ἀπὸ
 τοῦ 1750 καὶ λήγοντα μέχρι τοῦ 1800. (Ἀνέκδοτα παρὰ Σ. Οἰκονόμῳ).

— Πολιτικὴ σχέδι δι' ἧς ἂν τις κρίνοι οἷα τὰ κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν νῦν πᾶ-
 λίτευμα. ἀφξή κατὰ μῆνα Δεκέμβριον· (ἀνέκδ.)

— Ἐγκώμια, καὶ ἐπιγράμματα διάφορα.

Ὁ Μακραιῶς ἐπεμελήθη τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1806 ἐκδοθεῖσαν
 Διδασκαλίαν Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου.

Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (²).

Ἀθανάσιος ἱεροδιδάσκαλος ὁ Πάριος ἐγεννήθη εἰς Κόστον, χωρίον μι-

(¹) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Βρετὸς λέγει, ὅτι ὁ Μακραιῶς ἀπηγγονίσθη ἐν Ἰωαννίναις
 ὑπὸ τοῦ Ἀλήπασα φωραθῆς ὡς ἀπαταίων ἀλχημιστῆς, συγχύσας αὐτὸν πρὸς τὸν
 ἐκ Θεσσαλονίκης ἀγύρτην Σέργιον Διοκλητιανόν.

(²) Τὴν ἀξιόλογον ταύτην βιογραφίαν τοῦ Παρίου κατ' ἐπίμονον ἡμῶν αἰτησὶν ἐσχέ-
 δισεν ἐκ τοῦ προχείρου ὁ Κύριος Α. Ζ. Μάμουκας, διατελέσας εἰς τῶν προσφιλεστέρων

κρὸν τῆς νήσου Πάρου. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμματα. Ἐπιθυμήσας ἀνωτέρας παιδεύσεως κατέλιπε γονεῖς καὶ πατρίδα καὶ ἀπῆλθεν εἰς Σμύρνην παρὰ τῇ τότε ἐκεῖ σχολαρχοῦντι Ἱεροθέῳ. Ἐξαετίαν διαμείνας ἐν Σμύρνῃ ἐπιδίδων εἰς πάντα τὰ εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο διδασκόμενα μαθήματα, μετέβη ἔπειτα εἰς τὸ ἅγιον Ὅρος, ὅπου ἐδιδάχθη παρὰ μὲν τοῦ, τότε κατ' ἐξοχὴν γραμματικοῦ, κυροῦ Νεοφύτου, τὸ Δ' περὶ συντάξεως Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ· παρὰ δὲ τοῦ αἰοιδίμου Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως φιλοσοφικὰ μαθήματα, καὶ ἐφημίζετο ὡς ὢν εἰς τῶν ἐγκριτωτέρων αὐτοῦ μαθητῶν. Οἱ Θεσσαλονικεῖς, ἔχοντες ἀνάγκην διδασκάλου διὰ τὸ σχολεῖόν των, ἐπέστειλαν πρὸς τὸν Εὐγένιον ζητοῦντες ὀνομαστὶ τὸν Ἀθανάσιον. Καὶ ἀπῆλθε μὲν ὁ Ἀθανάσιος εἰς Θεσσαλονίκην· ἐπὶ πόσους ὅμως χρόνους διετέλεσεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ τὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ἥτοι τὸ τοῦ κήρυκος τοῦ θεοῦ λόγου, ἔργον ἐκπληρῶν, ἀγνοοῦμεν. Ἐνσκηψάσης ἐκεῖ τῆς πανώλους, ἀνεχώρησε καὶ κατῆλθεν εἰς Κέρκυραν ἔνθα ἡκροάσατο παρὰ τῷ αἰοιδίμῳ Νικηφόρῳ τῷ Θεοτόκῃ τῆς φιλοσοφίας, φυσικῆς καὶ τῆς ῥητορικῆς. Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ, γνωρίζων τὸν Ἀθανάσιον ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἀθωνίτιδι σχολῇ μαθητείας του, καὶ τιμῶν αὐτὸν διὰ τὴν εὐφυίαν, τὴν ἀγχίνοιαν καὶ τὴν φιλοπονίαν του, ἔγραψεν αὐτῷ καὶ τὸν προέτρεψεν ἵνα δι' ἰδίων αὐτοῦ ἐξέδωκε μεταβῇ εἰς τὰς Ἀκαδημίας τῆς Εὐρώπης πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν· ἀλλ' ὁ Ἀθανάσιος ἀπεποιήθη τὴν φιλικὴν αὐτῇ του Μοισιόδακος πρότασιν. Ἐκ Κερκύρας μετέβη εἰς Μεσολόγγιον ὅπου ἦν ὁ συμμαθητὴς καὶ φίλτατος αὐτῷ Παναγιώτης ὁ Παλαμᾶς, καὶ ἐκεῖ ἐξετέλει τὸ τοῦ Ἱεροκήρυκος ἔργον, διάκονος ἔτι ὢν.

Τῆς Ἀθωνίτιδος σχολῆς στερουμένης διδασκάλου μετὰ τὸν αἰοιδίμον Εὐγένιον, ἡ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία διὰ γραμμάτων Συνοδικῶν προσεκάλεσε τὸν Ἀθανάσιον ν' ἀπέλθῃ εἰς ἅγιον Ὅρος ὡς διδάσκαλος καὶ σχολάρχης τῆς σχολῆς ἐκείνης. Καὶ ἀπῆλθε μὲν, ὑπακούσας εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας φωνήν· ἀγνωστον δὲ ἐπὶ πόσον χρόνον διέμεινεν ἐκεῖ· γνωστὸν μόνον ὑπάρχει, ὅτι ἕνεκα τοῦ δυσηνίου καὶ δυσαγώγου τῶν μαθητῶν παρητήθη, καὶ ἀπῆλθεν αὐθις εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐκεῖ δὲ δωδεκαετίαν διατρίψας διηύθυνε τὸ σχολεῖον παραδίδων μαθήματα, ὅτε καὶ τὴν Γραμματικὴν τοῦ κυροῦ Νεοφύτου συνέ-

μαθητῶν τοῦ Παύλου, ἐπιφυλαττόμενος δὲ ἵνα ἐν καιρῷ ἐκτενέστερον λαλήσῃ περὶ τῷ φειμνήστου τούτου διδασκάλου.

ταμε, καὶ τὸν Ἀντίπαπαν ἐφιλοπόνησε, καὶ πληρεστάτην ἀσματοκλήν ἀκολουθίαν τοῦ ἐν ἀγίοις Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ ἐσύνθεσε μεταφράσας εἰς τὸ ἀπλοῦν ἰδίωμα καὶ τὸν ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Πατριάρχου Φιλοθέου συγγραφέντα βίον αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Κλήμεντος τοῦ Βουλγαρίας τὸν βίον μετέφρασε καὶ τύποις ἐξέδωκεν.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένων ἔλαβε γράμματα Πατριαρχικά καὶ Συνοδικά, δι' ὧν ἐπροσκαλεῖτο ὡς διδάσκαλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀφίετο ἐλεύθερος νὰ προσδιορίσῃ ὅσον θέλει μισθόν. Τῷ ἐδίδετο δὲ συγχρόνως καὶ ἡ ὑπόσχεσις νὰ προαχθῇ εἰς θέσιν Ἀρχιερέως (1) κατ' ἰδίαν αὐτοῦ ἐκλογὴν ἐν χρείᾳ ἐπισκοπῆς· ἀλλ' ἀπέειπε τὴν πρότασιν ἀπαντήσας. « Τὰς μὲν ἀρχιερατίας τιμῶ καὶ προσκυνῶ, » ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ἄξιος. Ἄν ἐκαταλάβω ὅτι ἐκκλῆνα περισσότερον καρπὸν εἰς τὴν Βασιλεύουσαν πόλιν, ἤθελα ἔλθαι αὐτόκλητος. » Ἐπειδὴ ὅμως, ὡς στοχαζομαι, αὐτοῦ εἶναι κάποια ἐμπόδια, διὰ τοῦτο ἄφετέ με, παρακαλῶ, ἐδῶ εἰς τὰ πέριξ νὰ ὠφελῶ ὅσον δύναμαι τοὺς ἀδελφούς μου καὶ τὸ Γένος μου ». Καὶ οὕτως ἀφέθη.

Ἀγαπητὸς παρὰ πᾶσιν, οὐ μόνον τοῖς ἄρχουσι καὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ καὶ τοῖς σοφοῖς Ἀρχιερεῦσι τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἐπαρχίας, τῷ τε Πρόδρῳ τῆς Θεσσαλονικέων ἐκκλησίας κὺρ Δαμιανῷ, καὶ τῷ Ἐπισκόπῳ Καμπανίας κὺρ Θεοφίλῳ, καὶ τῷ Ἀρδαμερίου κὺρ Διονυσίῳ καὶ τῷ Πλαταμῶνος κὺρ Διονυσίῳ, καὶ σεβάσμιος καὶ τιμῆεις παρ' αὐτοῖς ὡς οὐ μόνον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν θρησκευτικῶν διδαχῶν μεγίστης ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς πάντας, ἐπεπόθησεν εἰς τέλος νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὴν οἰκίαν Πατρίδα, τοῦτο μὲν ἵνα μακρυνθῇ τῶν θορύβων καὶ τῆς ἐν τοῖς πόλεσι ταραχῆς, τοῦτο δὲ ἵνα γένηται χρήσιμος καὶ εἰς συμπατριώτας του διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ θείου λόγου. Ἀνεχώρησε λοιπὸν ἐκ Θεσσαλονίκης· τοῦ δὲ πλοίου προσαρράξαντος εἰς Χίον καὶ διαμείναντος ἐπὶ ἡμέρας ἐκεῖ, ἔλαβεν ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὁ Ἀθανάσιος γράμματα ἐκ Σμύρνης παρὰ φίλων του προτροπόντων αὐτὸν νὰ μείνῃ εἰς Χίον μέχρις οὗ καταπαύσῃ ὁ τότε μεταξὺ Ὀθωμανῶν καὶ Ῥώσων ἐκραγὲς πόλεμος. Ἐν Χίῳ κατώκησεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Κάθισμα τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγίας Τριάδος, ἐφη-

(1) Ἰπῆρχεν ἡδὴ προηγουμένως εἰς τὴν τῆς Ἱερωσύνης βαθμὸν ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου Μακαρίου, ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου, τοῦ Νοταρᾶ, ὑπ' αὐτοῦ τούτου προτραπείς ἐξ ἡμερολογηθείσης.

συχάζων μόνος ἐν μελέταις καὶ προσευχαῖς καὶ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἀπεκδεχόμενος. Ἐνταῦθα συνώψισε καὶ τὴν ῥητορικὴν πραγματείαν τοῦ Ἑρμογένους. Ἐτυχε τότε νὰ στερῇται τὸ σχολεῖον τῆς Χίου διδασκάλου ἱκανοῦ, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν οἱ Χῖοι νὰ μείνῃ παρ' αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ ἐνδιδόντος εἰς τὰς παρακλήσεις των, μετεχειρίσθησαν παρ' αὐτῷ μεσίτας τὸν τε ἀγιώτατον Μακκάριον ἐκ Κορίνθου, τὸ γένος Νοταρᾶν, καὶ τὸν ὀσιώτατον Νήφωνα τὸν Κοινοβιάρχην, οἵτινες κατῴρθωσαν νὰ τὸν πείσωσιν, ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ παραδώσῃ μόνον τὴν Ῥητορικὴν καὶ, γενομένης εἰρήνης, ν' ἀπέλθῃ εἰς Πάρον τὴν ἑαυτοῦ Πατρίδα. Περαιτωθείσης τῆς παραδόσεως τῆς Ῥητορικῆς καὶ τοῦ πολέμου ἔτι διαρκούντος, παρέδωκε καὶ τὸ Θεολογικὸν τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τὴν Λογικὴν τοῦ αἰοδίδμου Εὐγενίου. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ τῆς εἰρήνης γενομένης, ἠτοίμασθη ν' ἀναχωρήσῃ κατὰ τὴν συμφωνίαν· ἀλλ' οἱ προὔχοντες τῶν Χίων, ὁ τότε Μητροπολίτης Χίου κὺρ Γαβριὴλ καὶ πρὸ πάντων ὁ μνησθεὶς ἀγιώτατος Μακκάριος ὁ Κορίνθου, μετέπεισαν αὐτὸν νὰ μείνῃ ἐκεῖ καὶ τὴν ὅλην φροντίδα καὶ ἐπιστασίαν τοῦ σχολείου ν' ἀναλάβῃ. Προτάσει δ' αὐτοῦ ἡ κοινότης τῶν Χίων ἡγόρασε, περὶ τὸ 1792 ἔτος, διὰ προκιρετικῆς τῶν εὐπόρων συνδρομῆς οἰκίαν εὐρυχωροτάτην, περιέχουσαν κῆπον καὶ αὐλὴν μεγάλην ἣν καὶ μετεσκεύασαν κατὰ γνώμην αὐτοῦ, καὶ συνέστησαν τὴν ὀνομαστὴν μετὰ ταῦτα γενομένην δημοσίαν Σχολήν⁽¹⁾.

(1) Ἐπὶ τοῦ ἀνωφλίου τῆς μεγάλης θύρας τῆς σχολῆς τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἀγούσης, ἦσαν ἐγγεγραμμένα ἐπὶ γυφίνης πλακὸς διὰ μέλανος κεφαλαίους γράμμασι τὰ ἐξῆς ἐπιγράμματα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀθανασίου συνταχθέντα τὸ μὲν ἐν μέτρῳ ἠρωλεγεῖω ὡς ἐκ μέρους τῆς σχολῆς, τὸ δὲ διὰ στίχων δεκαπεντασυλλαβῶν.

«Ὅς πρὶν ἔην βροτείων ναῖδων δόμος οὐκ ἄγαν κλυτὰς

Ἔστιά νῦν Μουσῶν εἰμι ἀριπρεπέης.

Τῶν ἐμέων Χίων, σφετέρων προγόνων περίπυστα

Εὐ ζήλωσάντων ἔργα ἡδ' ὡς τε πλέον».

Καλῶς ὁ χρόνος εἴρηται τοῖς πάλοι καινοτόμος·

Καὶ ἀνεύρισκε γὰρ αἶψι τι τῶν καλῶν ἐν βίῳ

Τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν πλεῖστον ὀνησιφόριον.

Ἰδοὺ γὰρ Χίος ἡ λαμπρὰ ἡ κορινθίς τῶν νήσων,

Ἡ τῷ παντὶ ἐξάκουστος καὶ περίδοχος πόλις,

Ἀλλοῖς ἐμπρέπουσα καλοῖς τοῖς τε σπανιωτάτοις.

Ἐστὶν ἡνοῖξε τὰ νῦν Μουσῶν εὐπρεπεστάτην.

.

Διετέλεσεν ἐν Χίῳ σχολαρχῶν μέχρι τοῦ 1812 καὶ διδάσκων τὰ σχολαστικὰ λεγόμενα μαθήματα, ἦτοι τὴν Λογικὴν, τὴν Ῥητορικὴν, τὴν Μεταφυσικὴν καὶ τὴν Θεολογίαν· ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς καθ' ἑκάστην παραδόσεως, δὲν ἀπελείπετο καὶ τῆς πρὸς τοὺς μαθητὰς εὐσεβοῦς καὶ ἠθικῆς διδασκαλίας, τῆς ἀνηκούσης δηλονότι καὶ ἀρμοζούσης εἰς τὸ παραδιδόμενον μάθημα, διότι κύριον εἶχε σκοπὸν νὰ καταστήσῃ τοὺς οἰκείους μαθητὰς ἐντριβεῖς εἰς γράμματα ἐν γένει, καὶ νὰ στηρίξῃ αὐτοὺς συγχρόνως εἰς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ τὴν εὐσέβειαν. Τοσοῦτον δὲ ἦτο φιλόπονος, ὥστε μ' ὅλα τὰ βάρη τῆς σχολαρχίας

.....
 Ἐξ ὧν Πανδώρα Ἡσιόδειος αὕτη τοῖς φιλομοῦσιν,
 Ἀτρύτοις πόνοις τοῦ σοφοῦ Γαβριὴλ Ποιμενάρχου·
 Καὶ τελευταῖον ταῖς πυκναῖς φροντίσι καὶ καμáτοις
 Τῆς τετρακτύος τῶν κλεινῶν καὶ τιμίων ἐφόρων.
 Ὡν εἷς ἐν πρώτοις τίθεται Ζανῆς Δρομοκαίτης,
 Ῥάλλης τε ὁ Γεώργιος ὁ τοῦ ποτὲ Παντίου,
 Καὶ μετ' αὐτοὺς καὶ σὺν αὐτοῖς Μανουὴλ ὁ Σκυλίτζης,
 Μαυροκορδάτος τε Λουκάς ὁ βέλτιστος Παυλίδης.
 Οὗτοι φροντίζουσιν ἔλαχον τῆς συστάσεως τοῦργου.
 Καὶ πράττουσιν γε τοῦτο δὴ θερμῶς ἐπιστατοῦντες.
 Οἷς ἀποδῶν Κύριος τοὺς μισθοὺς ἐπαξίως.
 Ἐχεις, ὦ Ξένε, εἰδῆσιν τοῦ πράγματος συντόμως.
 Εἰ δὲ μαθήσεως ἔρῃς καὶ σαυτὸν βελτιοῦν βούλῃ,
 Εἴσιθι, τύχῃ ἀγαθῇ, καὶ λαβὼν αὐτὸν μετὰδος».

Καὶ ἡ περιώνυμος δημοσία Σχολὴ καὶ ἡ πλουσιωτάτη αὐτῆς Βιβλιοθήκη ἐπυρπολήθησαν καὶ κατεστράφησαν ἐκ βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς στυγεραῆς καταστροφῆς τῆς Χίου κατὰ τὸ 1822. Ὁ τοῖχος ἐν ᾧ ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος θύρα τῆς εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν εἰσόδου δὲν εἶχεν ἔτι καταρρέουσαι ὅτε μετὰ τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἀποδημίαν ἀπῆλθον ἐκεῖσε κατὰ τὸ 1837. Πρῶτον μετὰ τὴν εἰς τὰς κατεστραμμένας πατρικὰς μου κτήσεις ἐπίσκεψιν ἔκαμα τότε εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον τόπον ὅπου χιλιάδες νέων, Χίων τε καὶ ἄλλων συνδραμόντων τὸ πρότερον ἀπὸ πολλὰς τῶν τουρκοκρατούμενων πόλεων, εἶχον ἐκπαιδευθῇ καὶ ὅπου ἀγῶν ἐφοίτησα ἀπὸ τοῦ 1810 μέχρι τοῦ 1818 καὶ ἔκλαυσα πικρότατα, μνησθεῖς ἡμερῶν ἀρχαίων. Ἀνατείνας δὲ τὸ μῦμα ἐπὶ τοῦ ἀνωφελίου ἔνθα πάλοι ἢ ἀν τὰ ἐπιγράμματα μόλις ἤδυνήθην νὰ διακρίνω ἀμυδρά τινα ἔχρη τοῦ πρώτου στίχου τοῦ ἡρωελεγείου, καὶ ἕτερα προσέτι ἐκ τῶν στίχων α, β καὶ ιγ, ιδ τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, ἅτινα μόνον τὸ γόφινον θριγκίον εἶχε διασῶσαι μέχρι τότε ἀπὸ τῆς ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῆς ἐκ τῶν ὄμβρων βλάβης. Ἡ ὅλως τυχαία ἀνακάλυψις αὕτη καὶ μ' ἐχάρυνε καὶ μ' ἐνεθάρρυνε. Συνεκέντηρσα τότε ἀμέσως τὰς δυνάμεις τῆς μνήμης μου καὶ, πλὴν τριῶν στίχων ἐκ τῶν τοῦ δευτέρου ἐπιγράμματος, διαφυγόντων παντελῶς τὴν ἐμὴν μνήμην, ἀπεμνημόνευσα καὶ μεταδίδω ὅ,τι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐν τῇ σχολῇ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη μαθητείας μου, εἶχα ἀπρωτηρίσει, γυμνάσεως ἢ μάλλον παιδιᾶς χάριν.

καὶ τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων μετέφρασεν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὴν *Μεταφυσικὴν*, καὶ Θεολογικὴν βιβλὸν ἐπιγράψας αὐτὴν *Ἐπιτομὴν τῶν θείων δογμάτων*· ἐφιλοπόνησε καὶ τὴν *Χριστιανικὴν ἀπολογία* κατὰ τῶν ἀθέων καὶ τὴν *Ἀντιφωνήσιν* κατὰ τῶν γήινοφρόνων φιλοσόφων συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε ⁽¹⁾, καὶ ἕτερον προσέτετι συνέταξε πόνημα, τὸν *Ραψάνην*, κατὰ τῶν παρεξηγούντων τὰ θεῖα ῥητά.

Τῆς φήμης τοῦ Ἀθανασίου ἐν μικρῷ διαστήματι χρόνου διαδοθείσης πανταχοῦ, συνέδραμον εἰς Χίον μαθηταὶ καὶ ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ Συρίας, καὶ ἐκ Παλαιστίνης, καὶ ἐκ Πελοποννήσου, καὶ ἐκ Κρήτης, καὶ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, καὶ ἐκ Σμύρνης, καὶ Θεσσαλονίκης, καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ διαφόρων τῆς Ἠπείρου μερῶν ἦσαν δέ τινες καὶ ἐκ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Τούτων οἱ μὲν ἐπεδόθησαν μετὰ ταῦτα εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον καὶ εἰς ἄλλα ἐπιτηδεύματα, πολλοὶ δὲ ἐχρημάτισαν διδάσκαλοι εἰς τὰς οἰκείας αὐτῶν πατρίδας.

Διεύθυνε τὴν ἐν Χίῳ Σχολὴν ὁ Ἀθανάσιος μέχρι τοῦ 1812 ἔτους, καὶ δύναται δικαίως νὰ ὀνομασθῇ ὁ πρῶτος μορφωτὴς αὐτῆς· ὠφέλησε δὲ πολὺ, ὅσον αἱ περιστάσεις ἐκεῖναι συνεχώρουν. Φθάσαντα εἰς βαθὺ γῆρας, οἱ εὐγνώμονες Χῖοι ἀπῆλλαξαν αὐτὸν ἀπὸ τῶν κόπων τῆς Διευθύνσεως καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῷ ἐχορήγουν πλήρη τοῦ Σχολάρχου καὶ Διδασκάλου μισθὸν μέχρι τῆς μακαρίας τελευτῆς αὐτοῦ.

Ἀποσυρθεὶς ἀπὸ τῆς σχολαρχίας ἐννενηκοντούτης σχεδὸν, μετέβη καὶ ἡσύχασεν εἰς ἀναχωρητικὸν τόπον καλούμενον *Ῥευστά*, ἔνθα ἦν τὸ μονῆριον τοῦ ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου (ἐν ᾧ διέμενε πρὸ χρόνων ἐφησυχάζων ὁ ὁμόψυχος αὐτῷ μαθητὴς καὶ φίλος Νικηφόρος, ὁ ἐν *Ῥευστοῖς* προσωνομούμενος) ἔχων ἐν συνοδίᾳ καὶ τὸν Ἱεροδιάκονον Ἰωσήφ τὸν ἐκ Φουρνᾶ τῶν Ἀγράφων, ὃς εἶχε χρηματίσει μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Σχολῇ ὡς ὑποδιδάσκαλος. Εἰς τοῦτον τῆς ἡσυχίας του τὸν τόπον συνέγραψε τὸ *Ἀλεξίκακον Πνευματικὸν* κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένων εἰς τὰς θείας Γραφάς. Μετὰ τοῦτο ἤρξατο τῆς συγγραφῆς ἐτέρου βιβλίου περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγίας Πίστεως καὶ περὶ τοῦ τίς ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ φιλοσοφία ⁽²⁾· μόλις δ' εἰς μέσον τοῦ προοιμίου ὄντι, ἐπῆλ-

(1) Τὴν Χριστιανικὴν ἀπολογία, ἐξαντληθείσης μετ' οὐ πολὺ τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἐξέδωκε τὸ δεύτερον ἰδίᾳ δαπάνῃ ὁ ἀγιάτωτος Μακάριος ὁ Κορίνθου.

(2) Ἐκ παραδόσεως ἔχω, παρὰ τοῦ μακαρίτου Νικηφόρου τοῦ ἐν *Ῥευστοῖς* παραλαβὼν ὅτι προκείμενον τοῦ εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦτο προοιμίου ἔθηκεν ὁ ἀφίδιμος

θεν αὐτῷ ῥεῦμα ἀποπληξίας, καὶ διέκοψε τὴν ἐργασίαν. Μετὰ δύο ἐβδομάδας μικρὸν ἀναλαβὼν, ἐξηκολούθησε τὴν συγγραφὴν καὶ τῷ ἐπῆλθε δεύτερον, ἰσχυρότερον τοῦ πρώτου ῥεῦμα· τοῦτο δὲ μόνον ἐφθάσε νὰ εἴπῃ « ἐτοιμάσατε τὰ χρειώδη »· ἡ γλῶσσα ἔμεινε δεδεμένη· ἐκ δὲ τοῦ νεύματος τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκ μικρᾶς κινήσεως τῆς χειρὸς, ἐνόησαν οἱ μετ' αὐτοῦ, ὅτι χρειώδη εἶπε τὴν κοινωνίαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Λαβὼν δὲ τὸ ἐφόδιον τοῦτο τοῦ οὐρανίου δρόμου, σύννους καὶ ἐν γνώσει φρενῶν, ἔμεινεν ἔτι ζῶν καὶ νοῶν ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα, καὶ ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ ἀτάραχος τῇ 24 Ἰουνίου 1813 ἔτους· ἐτάφη ἐν τῷ προφυλαίῳ τοῦ ναοῦ τοῦ μονυδρίου ἐκείνου ⁽¹⁾.

Βιογραφήσας ἕως ὧδε τὸν αἰοδιμον Ἀθανάσιον ὡς ἓνα τῶν μετὰ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' μέχρι τῆς πρώτης δεκαετίας τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ὑπαρχάντων αἰωνίας μνήμης ἀξίων διδασκάλων τοῦ Γένους, ὡς ἐπὶ μακρὸν σχολαρχήσαντα ἐν Χίῳ, τῇ πεφιλημένῃ μοι Πατρίδι, παρασιωπῶ τὴν ἐκθεσιν τῶν κατ' αὐτὸν ὡς Κληρικὸν τῆς ἀγίας ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, ὡς ἐξαίρετον θαυμαστὴν καὶ ἐπαινέτην τῶν ἐν ἀγίοις τοῦ τε Γρηγορίου Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Μάρκου Ἀρχιεπισκόπου Ἐρέσου τοῦ Εὐγενικοῦ, ὡς ἄκρον ζηλωτὴν τῶν πατρῶν τῆς εὐσεβεῖας δογμάτων, ὡς βαρὺν παπομάστιγα, καὶ ὡς ἐναρέτως καὶ ἀξίως τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως βιωτεύσαντα. Ἡ περὶ τούτων λεπτομερεστέρα ἐκθεσις δημοσιευθήσεται ἰδίᾳ, ἂν μὴ προλάβῃ με τὸ χρεῶν.

Ἐγγὺς ὦν εἰς τὸ τέρμα τοῦ παρόντος λόγου, δὲν πρέπει νὰ παρασιωπήσω, ὅτι ὁ πολύτλας οὗτος τῆς ὀρθοδόξιας ἀγωνιστὴς δὲν ἔμεινεν ἀπειράστος καὶ πικρίας καὶ λύπης ἄγευστος. Συκοφαντηθεὶς ὑπὸ τινων ἀγιορειτῶν μοναχῶν ὅτι δὲν δέχεται ἀλλ' ἀθετεῖ τὰ ἐν τῇ ἐκκλη-

Ἀθανάσιος τὴν ῥῆσιν τοῦ προφήτου Μιχαίου (Κεφ. Ζ'. 2) » Οἶμοι, ψυχὴ, ὅτι ἀπὸ-
» λωlen εὐσεβὴς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει » κτλ.

(1) Ἀπὸ μνήμης ἔχω τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον συνταχθὲν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου.

Ἡ πολύκροτος Ἀθανασίου φήμη

Ἡ περικλεὴς καὶ πανένδοξος μνήμη

Πάντων τοῖς ὡσιν ἐνηχεῖ θαυμασίως,

Καὶ εἰς ἐπαινον πάντας κινεῖ ἀξίως.

Ἐπῆρξε καὶ γὰρ μαθήσεως παντοίας

Ταμεῖον σεπτὸν τῆς θύραθεν ἔθειας,

Θείων ἐννοιῶν πανσεβάσμιος θήκη

Καὶ τῶν ἱερῶν θεολόγων προσθήκη.

Ἄλλ' εἴπερ αὐτοῦ ἐνταῦθα γῇ καλύπτει

Τὴν θεόφροναν κάραν τε καὶ τὰ χεῖλη

Μὴ σὺ, Θεατὰ, ἀνιῶ τούτου χάριν,
Φθέγγεται καὶ γὰρ ἐκ τῶν βιβλίων πάλιν.
Ἄλλ' ὦ γλυκὺ μοι ὄνομά τε ἔπρᾳγμα
Ἀθανάσιε, τῶν σέ παθοῦντων χάριμα
Νῦν ἀπολαβὼν Χριστὸν τὸν ἔρωτά σε,
Εὐχου καὶ ἡμᾶς γενέσθαι μιμητάς σε.
Ταῦτά σοι ὁ σὸς προσφέρει Νικηφόρος
Ὡπερ τῆς ἀγάπης σου οὐκ ἔσται κόρος.

Ἐνταῦθα κεῖται κόνις Ἀθανασίου

Τοῦ Θεόφρονος ἐκείνου τοῦ Παρίου.

στὰ γινόμενα ἱερὰ μνημόσυνα ἐν ταῖς ἀναστασίμοις ἡμέραις τῶν Κυριακῶν, κατεκρίθη καθαιρέσεως ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἀναπολόγητος, ἐν ἔτει 1781. Ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἀπολογίᾳ ἦν, ἅμα τῇ ἐκδόσει τῆς ἀδίκου καθαιρέσεώς του, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν τότε οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κύρ Γαβριὴλ καὶ τὴν περὶ αὐτὸν ἱερὰν Σύνοδον, ἔτυχεν ἐπιφανοῦς ἀθώωσης, δημοσιευθείσης ἐν σελ. 187—190 τοῦ Ἐνετίησιν ἐν ἔτει 1785 ἐκδοθέντος βιβλίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Ἀντίπαπας.

Αἰεῖται μοι νῦν νὰ εἶπω ὀλίγα καὶ περὶ τῆς μομφῆς ἣν τινες ὠρεῶν, καὶ ἀνωνύμως, προσῆψαν εἰς τὸν αἰδίδιμον Ἀθανάσιον ἔτι ζῶντα, ὡς δῆθεν πολέμιον πρὸς τὰς περὶ τῆς ἡλικίης ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος πατρικᾶς παραινέσεις τοῦ ἀθανάτου Κοραῆ, ὡς εἰς μόνα τὰ καλὰ (καθὼς τότε) ἐλέγστο) γραμματικὰ προσκείμενον καὶ τοῦ τότε καθεστῶτος πολιτεύματος τῶν γραμμάτων κρατερῶς ἀντεχόμενον. Καὶ κατὰ τοῦ αἰδίδιμου διδασκάλου Νεοφύτου τοῦ Δούκα εἶχον ἐκτοξευθῇ τότε συγχρόνως πικραὶ κατακρίσεις ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Κοραῆν, ὡς μὴ ἀποδεχομένου τοὺς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης αὐτοσχεδίους στοχασμοὺς ἐκείνου. Ἀλλ' ὅσον ἦτο ἄδικος ἡ κατὰ τοῦ Δούκα μομφὴ ὀνομαστὶ γενομένη (διότι ἐκ τῆς μετὰ λόγου συζητήσεως προβαίνει πάντοτε διαλάμπουσα ἡ ἀλήθεια) τοσοῦτον ἀδικιωτάτη ὑπῆρχεν ἡ κατὰ τοῦ Ἀθανασίου ἀνώνυμος. Ὁ Ἀθανάσιος, οὐ μόνον ἐτίμα ὑπερβαλλόντως ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς εὐφημίας καὶ ἐπαίνου ἤγε τὸνομα τοῦ Κοραῆ. Ἀρκοῦσαν τῶν λόγων μου ἀπόδειξιν ἡγοῦμαι τὸ ἐπόμενον ἐξ ἀνεκδότου συγγραμμάτός του (1), ἀπόσπασμα, ἔχον οὕτως αὐτολεξεί.

« Τὸν σοφώτατον ἐν ἱατροῖς κύριον Διαμαντὴν τὸν Κοραῆν, τὸν μη-
 » τρόθεν μὲν Συμυρναῖον, πατρόθεν δὲ τὸ γένος ἐκ τῆς Χίου ἔλκοντα,
 » ἀκοῇ μὲν ὥτως τὸ πρότερον ἤκουον, λίαν μοι περιλημένε, κύρ Δαμιανέ,
 » νῦν δὲ καὶ ὁ ὀφθαλμὸς μου ἐώρακεν αὐτόν. Ποῦ δὲ τοῦτον ἐώρακα;
 » δῆλον ὅτι ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις αὐτοῦ βιβλίοις ὁποῦ μοι ἔστειλας, ἐκ
 » τῶν ὁποίων τὸ μὲν ἐπιγράφεται *Πρόδρομος Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*,
 » τὸ δὲ ἕτερον *Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης Τόμος Α'*. Διὰ τὰ ὁποῖα καὶ
 » πολλὰ σοι εὐχαριστῶ, ἀδελφε, διὰ τί, ἐδῶ εἰς τὴν ἐρμηίαν ταύτην,
 » ἕως τῆς σήμερον ἀκόμη δὲν εἶχομεν ἰδῆ κανένα ἀπὸ ὅσα ἡκούσαμεν,
 » ὅτι ὁ ἀνὴρ οὗτος, φιλαδελφία κινούμενος, ἐφιλοπόνησε καὶ εἰς φῶς

(1) Τοῦ Ἀπολογητικοῦ Ἐγγειριδίου. (Βλ. κατωτέρω ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ἀνεκδότων συγγραμμάτων, ἀριθ. 1).

» ἐξέδωκε πρὸς τὴν τοῦ Γένους ἡμῶν βελτίωσιν. Εἶδον λοιπὸν, καὶ
 » κατὰ ἀλήθειαν ἐθαύμασα τὴν πολυμαθειαν τοῦ ἀνδρός. Φιλολόγος
 » ἄριστος· καὶ ἀληθείας δικαζούσης, μόνος οὗτος εἶνε ἄξιος νὰ ὀνο-
 » μάξεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ ἄλλος Πλούταρχος Χαιρωνεύς, ἢ
 » Διονύσιος ὁ Λογγίνος ὃν βιβλιοθήκην ἐμβιον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ ».·
 Προβαίνων δ' ἐν τῷ αὐτῷ συγγράμματι ὁ Ἀθανάσιος τὸν ἀποκαλεῖ
 μέγαν· « ὁ μέγας Καραῆς (λέγων), τὸ ἔμψυχον ταμεῖον τῆς φιλο-
 » σοφίας κτ.λ.

Τέλος λόγου· ἦν ὁ αἰοίδιμος Ἀθανάσιος πάντῃ ἀκτῆμων, καὶ ὅ,τι
 ἐπερυσσεύετο τὸ διένειμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς· ἐθεώρει ἁμαρτίαν τὸ νὰ
 ἔλθῃ ὁ νέος χρόνος καὶ νὰ εὕρῃ τὸν ὀβολὸν τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ.
 Πᾶσα δὲ ἡ περιουσία ἦν κατέλιπε τελευτήσας, συνίστατο εἰς μίαν καὶ
 μόνην εὐτελεῖ ἐνδυμασίαν, εἰς τὸν λύχνον καὶ εἰς τὸ μελανοδοχεῖον του.

Πονήματα αὐτοῦ εἰσι τὰ ἐξῆς· ὧν τὰ μὲν ἐξεδόθησαν, τὰ δὲ κεῖνται
 εἰσέτι ἀνέκδοτα. Καὶ ἐκδεδομένα μὲν εἰσι.

α) Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλῆμεντος, ἀρχιεπισκό-
 που Βουλγαρίας. Συντεθεὶς ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Θεοφυλάκτου τοῦ
 Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου, μεταφρασθεὶς δὲ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν δι᾿ ἑκτον
 παρ' Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐτυπώθη μετὰ τῆς ἀπτακτικῆς ἀκολουθίας τοῦ
 αὐτοῦ ἁγίου Κλήμεντος Ἐνετίῃσι 1784 εἰς 8^{ov}. Ἀνετυπώθη δὲ καὶ ἐν τῇ
 τοῦ Οὐρανοῦ κρίσει ἐν Λειψίᾳ 1805 εἰς 8^{ov}.

β) Ὁ Παλαμᾶς ἐκείνος· ἦτοι βίος ἀξιοθαύμαστος τοῦ ἐν ἁγίοις Πα-
 τρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Θαυματουργοῦ, τοῦ-
 πίκλην Παλαμᾶ. Τοῦ βίου δὲ προτέτακται καὶ ἡ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου
 μετὰ τριῶν παρακλήσεων, δύο μὲν τοῦ θελοῦ Γρηγορίου, τῆς τρίτης δὲ τοῦ
 ἐν μάρτυσι μυροβλύτου Δημητρίου· ἐν Βιέννῃ 1785 εἰς 4^{ov}.

γ) Ὁ Ἀντίπαπας· ἦτοι ἀγῶνες ὑπερθαύμαστοι καὶ ἡρωϊκὰ παλαίσματα
 καὶ τφόντι ὑπερφυῆ κατορθώματα τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μάρκου Ἀρ-
 χιεπισκόπου τῆς Ἐφέσου, τοῦπίκλην Εὐγενικοῦ, τοῦ κατ' ἐξαιρέτον, καὶ σχε-
 δὸν μόνου, προμάχου καὶ φύλακος τῆς ἀμωμότητος καὶ ἀγιωτατίας Ἀποστολι-
 κῆς καὶ πατροπαραδότου ὀρθοδόξου πίστεως ἡμῶν τῶν Γραικῶν. 1785 εἰς 8^{ov}.

δ) Ἡ Γραμματικὴ τοῦ κυροῦ Νεοφύτου ἐκ εἰνίου. Συνοψισθεῖσα,
 εἴτ' οὖν ἀπαλλαγείσα τε καὶ καθαρθεῖσα πάντων τῶν ἐν αὐτῇ περιττῶν τε
 καὶ ἀλλοτρίων τῆς γραμματικῆς ἐπαγγελίας τε καὶ εἰδήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερο-
 μονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου τοῦ ἐν τῷ τῆς Θεσσαλονίκης
 Φροντιστηρίῳ διδασκαλικῶς προϊσταμένου ἔκ νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα κτλ.
 Ἐνετίῃσι 1787 εἰς 4^{ov}.

ε) Ἀλόγος ἐν ἀπλῇ τῇ φράσει, ἐκφωνηθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην κατὰ
 τὴν δευτέραν Κυριακὴν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, καθ' ἣν τελεῖται ἡ μνήμη
 τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης τοῦ Πα-

Λαμᾶ.—Λόγος βροντώδης κατὰ Παπιστῶν.—Συνεξεδόθη μετὰ τῶν Πανηγυρικῶν Λόγων τοῦ Μακαρίου τοῦ Χρυσοκεφάλου σελ. 457—469, ἐν Κοσμοπόλει (Βιέννη τῆς Αὐστρίας 1793) εἰς 4^{ον}.

ς) Χριστιανικὴ ἀπολογία. Συντεθεῖσα μὲν ἀπὸ τινος φιλαδέλφου χριστιανοῦ πρὸς ὠφέλειαν τῶν εὐσεβῶν, ἀξιώσει τοῦ παναγιωτάτου καὶ θειοτάτου πατριάρχου κυρίου Γρηγορίου. Ἐπιθεωρηθεῖσα δὲ καὶ πολλαχοῦ ὡς οἶόν τε ἐπιθεωρηθεῖσα παρὰ τινος εὐσεβοῦς φιλοσόφου. Ἐν τῷ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως τυπογραφίῳ, ἔτει α ψ λ η, εἰς 8^{ον} μικρόν (1).

ζ) Ῥητορικὴ Πραγματεία, ἥτοι τῆς Ἑρμογένους τοῦ Ταρσέως, τοῦ κατ' ἐξοχὴν Τεχνικοῦ καλουμένου, Ῥητορικῆς τέχνης ἐξήγησις. Συνοψισθεῖσα μὲν ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ διαφόρων ἐξηγητῶν, καὶ ὡς ἐνὶ ἀκριβέστατα φιλοπονηθεῖσα τε καὶ ἐπιεξεργασθεῖσα, καὶ ἀναπληρωθεῖσα τὰ ἐλλείποντα ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ἀθανασίου τοῦ Παρίου κτλ. Ἐνετίῃσι 1799, εἰς 4^{ον}. (ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εὐρηνται τοῦ αὐτοῦ Παρίου τέσσαρα ἐπιγράμματα εἰς τὸν ἐκδόντα κύρ Μιχαὴλ, εἰς τὴν βίβλον, τὸν Ἑρμογένην, καὶ εἰς τὴν λαμπρὰν καὶ μάλα ἀξιέπαινον Χίον, ἐγγειρίδιον περὶ τοῦ ἐπιδεικτικοῦ γένους, ἀναλυτικαὶ θεωρίαι καὶ ἐξήγησις τριῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, μιᾶς Μελέτης τοῦ Λιδανίου, καὶ τοῦ περὶ θανάτου λόγου τοῦ ἰταλοῦ Σενιέρη.)

η) Ἀντιφώνησις πρὸς τὸν παράλογον ζῆλον τῶν ἀπὸ Εὐρώπης ἐρχομένων φιλοσόφων, δεικνύουσα ὅτι μάταιος καὶ ἀνόητος εἶναι ὁ ταλανισμὸς ὅπου κάμνουσι τοῦ Γένους μας καὶ διδάσκουσι ποῖα εἶναι ἡ ὄντως καὶ ἀληθινὴ φιλοσοφία. Τούτοις προσετέθη καὶ παραίνεσις ὠφελιμωτάτῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς πέμποντας τοὺς υἱούς των εἰς τὴν Εὐρώπην χάριν πραγματείας. Ἀμφοτέρα σχεδιασθέντα καὶ συντεθέντα παρὰ Ναθαναὴλ Νεοκαισαρείως (2). Ἐν Τριεσίῳ 1802 εἰς 8^{ον}.

θ) Στοιχεῖα Μεταφυσικῆς. Συντεθέντα μὲν ἀρχῆθεν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Ἰεσουησίου . . . μετηνεγμένα δὲ παρὰ τινος ἐτέρου εἰς τὸ ἰταλικὸν ἰδίωμα, ἐξ οὗ δὴ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθησαν καὶ νῦν τύποις ἐκδίδονται χάριν τῶν τῆς φιλοσοφίας ἐραστῶν. Τούτοις εἰσῆχθησαν ἐν πολλοῖς τύποις καὶ ὑποσημειώσεις διάφοροι καὶ μετὰ τὸ τέλος τὸ πρὸς τοὺς ἀθеоус ἐκ τῆς μεΐζονος, κάλλιστον καὶ ὠφελιμώτατον συνόψισμα. Ἐνετίῃσι 1802, εἰς 8^{ον} μέγα.

ι) Οὐρανοῦ κρίσις· ἥτοι θαῦμα φρικτὸν καὶ ἐξάσιον τοῦ θαυματουργικωτάτου θεοῦ Σπυρίδωνος, δι' οὗ τὰς βουλὰς τῶν πρानόμων παπιστῶν ἐματαιώσε μὴ συγχωρήσας αὐτοῖς νὰ ἐγείρωσιν Ἀλτάριον, ἥτοι Θυσιαστή-

(1) Ἐν τῷ Α' μέρει τῆς Νεοελληνικῆς φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρετοῦ, σελ. 130, ἀριθ. 353, ἐσφαλμένως ἀποδίδεται τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς τὸν ἄρχοντα Ἰακρόν Βασιλείον, ἔνα τῶν ἐφόρων τοῦ Πατριαρχικοῦ τυπογραφείου.

(2) Ὑπὸ τὸ εἰκονικὸν ὄνομα τοῦ Ναθαναὴλ ἐξέδωκεν ὁ Ἀθανάσιος τοῦτο τὸ πόνημά του. Ἐκ παραδόσεως δ' ἔχω λαβὼν, ὅτι ὅτε τὸ συνέταττεν ἔλεγε «Τοῦτό μου τὸ σύγγραμμα μέλλει νὰ ἐρεθίσῃ πολλοὺς κατ' ἐπάνω μου· ὅμως Θεῷ δεῖ δουλεύειν ἢ οὐκ ἀνθρώποις».

Τοῦτο δὲ καὶ πραγματικῶς συνέβη αὐτῷ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου.

ριον μέσα εἰς τὸν ἐν Κερκύρα Ἅγιόν του ναὸν, συντεθὲν μετὰ τινος ἱερέως καὶ ἐπιθυκτοῦ ἀκολουθείας εἰς αὐτὸ παρὰ ζηλωτοῦ τινος ἀδελφοῦ. Σὺν τούτῳ δὲ καὶ ὁ θεοφεγγής βίος τοῦ ἱεροῦ Κλήμεντος τοῦ Βουλγαροκλήρυκος καὶ ὁμολογητοῦ ἐκδίδεται, ἑτέρα κρίσις οὐρανοῦ καὶ οὗτος ὢν κατὰ τῶν καινοτόμων παπιστῶν (Βλ. ἀνωτέρω στοιχ. α). Ἐν Λειψία 1805 εἰς 8^{ον}.

ια) Ἐπιτομή, εἴτε Συλλογὴ τῶν θείων τῆς πίστεως δογματικῶν, μετὰ πάσης ἐπιμελείας κατ' ἐπιτομὴν φιλοπονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν Ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ οἱ μάλιστα ἐπισταμένους καὶ ἐπιμελῶς θεωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἀγίου πρῶτου Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ ὑφ' οὗ καὶ φωτὸς ἀξία κριθεῖσα, κτλ. Ἐν Λειψία 1806, εἰς 8^{ον}.

ιβ) Ἡ θεία καὶ ἱερὰ ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Ἐλευθερίου. Ἐρανισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἱεροστοφολογιωτάτου κυρίου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου. Ἐν Λειψία 1785, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1811, καὶ ἐν Κεφαλληνία 1863.

ιγ) Προαναφώνησις πρὸς ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξους περὶ τῆς βίβλου τοῦ Νέου Λειμωναρίου.

ιδ) Ἐπιγράμματα ἡρωελεγεῖα εἰς Ἀρσένιον τὸν Προδρομίτην, εἰς τὴν ἱερὰν μὲν τοῦ ἐν Βεβρόια Προδρόμου, καὶ εἰς τὸν ἅγιον Κλήμεντα. (Ἐτυπώθησαν ἐν τέλει τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Κλήμεντος).

— Ἀκολουθία τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Φανουρίου τοῦ νεοφανοῦς.

— Μαρτύριον τοῦ ἀγίου ἐνδόξου νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Ἐφεσίου, ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1804.

— Μαρτύριον τοῦ ἀγίου νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ Κρητὸς ἀθλήσαντος ἐν τῇ νέᾳ Ἐφέσῳ ἐν ἔτει 1811.

— Συναξάρια ὅλων τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἐπισήμων ἡμερῶν τοῦ Τριῶδου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, συντεθέντα μὲν ἑλληνιστὶ ὑπὸ Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἀπλὴν ἡμῶν διάλεκτον ὑπὸ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις ἐλαχίστου Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, ἀξιῶσι καὶ προτροπῇ τοῦ πανιερωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἀγίου Κορίνθου κυρίου Μακαρίου τοῦ Νοταρᾶ.

— Ἀσματικὴ ἀκολουθία εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας ὁσιομάρτυρος Παρασκευῆς, ἐπὶ τῇ παραδόξῳ σωτηρίᾳ τῆς πόλεως Χίου, ἣν ἡργάσατο ἐν ἔτει 1442 Ὀκτωβρίου 14.

— Μαρτύριον καὶ ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ ἀγίου νεομάρτυρος Δημητρίου τοῦ Χίου, ἀθλήσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει 1802 Ἰανουαρίου 29.

— Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τοῦ τιμίου Προδρόμου κατὰ τῶν ἀγαρηνῶν ἐν ἔτει 1740.

— Διήγησις τοῦ ἐν Χίῳ γεγονότος θαύματος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἐν ἔτει 1748.

Ἄπαντα δὲ ταῦτα συνεξεδύθησαν μετ' ἄλλων συγγραφῶν διαφόρων ἐν τῇ Νέᾳ Λειμωναρίῳ. Ἐν Βενετίᾳ 1819.

Πονήματα δὲ αὐτοῦ ἀνέχδοτά εἰσι τὰ ἐξῆς.

1—'Εγχειρίδιον ἀπολογητικὸν διὰ βραχείων πρὸς τὰ δεινὰ κατηγορίας τὰς κατὰ τοῦ συγγραφῆως τῆς Ἀντιφωνήσεως γενομένας (¹).

2—Νέος Ῥαψάκης, ἥτοι ἔλεγχος καὶ στηλίτευσις, ἐν εἵδει ἀπολογίας γενομένη πρὸς τὰς παρά τινος τῶν Λιμπερτίνων ἀντιθέους βλασφημίας κατὰ τῆς εὐσεβῶς τε καὶ λίαν λυσιτελῶς ὑπὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας πρὸς πάντας Χριστιανοὺς προεκδοθείσης (²) Πατρικῆς παραινέσεως (γρ. Διδασκαλίας).

3—Φραγγέλιον, δι' οὗ μετὰ τῆς προσηκούσης αἰσχύνης πόρρω τῆς τῶν πιστῶν ὁμηγύρεως ἀποβάλλονται οἱ πάντῃ ἀναιδῶς καὶ ἀσεβῶς τὰς θείας στρεβλοῦντες Γραφαί.

4—Ἀλεξίκακον Πνευματικόν, ἥτοι Ῥαψάκιον διδάσκον ἐν ἀπλῇ φράσει ὅτι ὅσοι θέλουσι νὰ ᾔναι καὶ νὰ μένωσι Χριστιανοί, ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μισῶσι καὶ νὰ ἀποφεύγωσι τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ καταφρονητικῶς ἀντιφερομένους εἰς τὰς θείας Γραφαί, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὰ βιβλία τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

5—Ὅτι οἱ ἀπὸ Λατίνων εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν προσερχόμενοι ἀναντιρρήτως, ἀπαραιτήτως καὶ ἀναγκαιῶς πρέπει νὰ βαπτίζωνται.

6—Ὅτι ἡ ἐν τῇ θεῇ Λειτουργίᾳ εὐχὴ τῆς μετουσιώσεως ἑφθαρταὶ ἐν τοῖς κάτω χρόνοις, παρεντεθείσης ἔξωθεν ξένης τινος καὶ ἀλλοτρίας προσθήκης (« Κύριε ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα » κτλ.) ὑπὸ τολμηρᾶς ἡ ἀμαθοῦς χειρὸς.

7—Σχολικὴ ἐπίστασις εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, ἧς ἡ ἀρχὴ « Ἀνὴρ ἐλλόγιμος καὶ ὀρθὸς » κτλ.

8—Ὅποια πρέπει νὰ ᾔναι τὰ ἐξ εὐλαβείας εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Θεοῦ γινόμενα ἀναθήματα, σκεύη, ἄμφια κτλ.

9—Κατὰ τῶν ἀμαθῶς καὶ ἀνοήτως λεγόντων καὶ δι᾽ ἡσυχυρίζομένων ὅτι δὲν πρέπει νὰ φυλάττωσιν οἱ χριστιανοὶ εἰς τὰ ὁσπήτιά των Μεγάλον ἁγιασμόν.

10—Ἐξήγησις τῆς ἐν τῷ Κοντακίῳ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου λέξεως κυρίότης.

11—Ὁμοίᾳ τῆς ἐν τῷ πρώτῳ τροπαρίῳ τῆς Ε'. ὠδῆς τοῦ εἰς ἤχον Α' Τριαδικοῦ κανόνος λέξεως διακόσμος.

12—Περὶ τῆς γονυκλισίας τῆς ἐν τῇ ἀγίᾳ Πεντηκοστῇ τελουμένης ἡγουν διατὶ τότε γονατίζομεν, καὶ ποίαν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης πρέπει νὰ γονατίζωμεν.

13—Ἀπολογία ὡς ἐν συντόμῳ πρὸς τὰς συκοφαντίας τοῦ νέου φιλοσόφου πρὸς τε τὸν κάτοικον τῆς γῆς διὰ τί δὲν φρονεῖ κατοικημένους τοὺς πλανήτας ὅπου κατ' αὐτὸν εἶναι ἡ ζωηρὰ ἰδέα τῆς ἀπειρότητος τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τί δὲν ἔδωκε δύναμιν εἰς αὐτὸν νὰ ἐξέρχεται ἐκ τῆς γῆς.

(¹) Περὶ τῆς Ἀντιφωνήσεως βλ. ἀνωτέρω στοιχ. τ.

(²) Περὶ τῆς Πατρικῆς Παραινέσεως, ἡ Διδασκαλία, βλ. μέρος Β' τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ κυρίου Α. Π. Βρεττοῦ ἀριθ. 291 σελ. 198.

14—“Οτι οί νέοι Μάρτυρές εἰσιν ἄγιοι, καὶ πρέπει νὰ τιμῶνται ὡς τοὶ οὗτοι καὶ ἄνευ κανονικῆς διαγνώσεως τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.

15—“Ἐκθεσις εἴτ’ οὖν ὁμολογία τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου πίστεως, γενομένη ὑπὸ τῶν ἀδίκως διαβληθέντων ὡς καινοτόμων, πρὸς θεοφιλῇ πληροφoρίαν τῶν σκανδαλιζομένων ἀδελφῶν.

16—Περὶ τοῦ τί ἐστὶν ἔθος, συνήθεια καὶ παράδοσις. Τί διαφέρει ἔθος παρὰδόσεως. “Οτι καὶ ἔγγραφός ἐστι παρὰδόσις. Πῶς νοοῦμεν καὶ λέγομεν τὴν παρὰδοσιν. “Οτι τὸ ἄγραφον ἔθος, ἥτοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν παρὰδοσιν, ἴσα τοῖς γεγραμμένοις ὀφείλομεν φυλάττειν. “Οτι τὰς παραβάσεις τῶν παρὰδόσεων οἱ κανόνες ἐπανορθοῦσιν. “Οτι διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἔθιμα. “Οτι καὶ μεταγενέστερά εἰσιν ἔθιμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἃ δὴ καὶ αὐτὰ φυλακτέα.

17—Ἐπιστολὴ ἀντιρρήτικὴ γενομένη πρὸς τὴν παρὰ τινων περὶ τοῦ Κυριακοῦ σώματος κακοδοξίαν.

18—Θεματογραφία, χάριν γυμνάσεως τῶν μαθητῶν, ἐγκώμιον οὔσα καυαυτὸ τῆς φιλοσοφίας.

19—Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μακαρίου Ἀρχιεπισκόπου Κορίνθου τοῦ Νοταρᾶ καὶ Κανὼν ὑμνητήριος εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον, ὑπόθεσιν ἔχων τινὰ τῶν πολλῶν αὐτοῦ θαυμάτων ⁽¹⁾.

Ἀλέξανδρος Ἰωάννου Μαυροκορδάτος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐκέκτητο ἰδιόζουσαν εὐφυΐαν καὶ δξύτητα νοῦς, καὶ παιδείαν οὐ τὴν τυχοῦσαν, διότι ἦν εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Γαλλικῆς, Ἀραβικῆς, καὶ Τουρκικῆς, δεινὸς τε τῷ λέγειν καὶ περὶ τὴν διπλωματίαν ἐμπειρότατος, θιασώτης δὲ τῆς ποιήσεως. Διατελέσας ἐπὶ δύο ἔτη μέγας διερμηνεύς (1783—85) ἐγένετο μετὰ ταῦτα ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας, ἣν ὁμως δύο μόνον ἔτη διώκησε, διότι ἐπισυμβάντος τότε τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ Αὐστρίας πολέμου, ἠναγκάσθη ν’ ἀποχωρήσῃ εἰς Μοραβίαν, ἐξ οὗ καὶ *φειμαρής*, ἥτοι φυγὰς ἐπωνομάσθη· διαμείνας δ’ ἐκεῖ ἱκανὸν χρόνον ἀπεσύρθη εἰς Ῥωσσίαν, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1817.

Ὁ Ἀλέξανδρος συνέγραψεν, ὡς λέγεται, τὸ ἀνωνύμως ἐκδοθὲν ποίημα «Βόσπορος ἐν Βορυσθέει» ἐν Μόσχᾳ 1810, καὶ ἔλαβε μέρος καὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐξέδωκε τὸ τρίγλωσσον λεξικὸν τοῦ Βενδότη ⁽²⁾.

(1) Ἔταξα τοῦτο τὸ σύγγραμμα ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, διότι, εἰ καὶ συνεξεδόθη μετὰ τῆς ἀσματικῆς ἀκολουθίας τῆς ὑπὸ τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου τοῦ ἐν Ῥευστοῖς ἐκπονηθείσης καὶ νῦν πρῶτον ἐν Χίῳ ἐν ἔτει 1863 εἰς 8ον ἐκδοθείσης, οὐδεμίαν ὁμως ἔχει ἀξίαν πρωτοτύπου, ἅτε τινῶν μὲν τροπαρίων παραλειφθέντων, ἄλλων δὲ οὐκ εὐλόγως παραμορφωθέντων, ἔτι δὲ καὶ τῆς βιογραφίας τοῦ ἁγίου οὐκ εὐτύλητον οὐδ’ εὐκαίρως μετασκευασθείσης ἐπὶ τὸ ἐλλήνικόν ὥτερον (!), ὡς ἀνελεῖ τὴν ἀκατάληπτον εἰς τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα τὸ ὕψος τῆς γλώσσης εἰς ἣν καὶ συνέγραψεν ἀκαμάτως καὶ ἐδίδαξε καρποφόρως ὁ ἀθανάτου μνήτης διδάσκαλος Ἀθανάσιος.

(2) Ε. Σταματιάδου Βιογρ. Διερμηνέων σελ. 145.

Μαρίνος Πινιατόρος.

Ἐγεννήθη τῷ 1771 εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τὸν νομοδιδάσκαλον Βασίλειον Πινιατόρον. Διδαχθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὴν ἰταλικήν, λατινικὴν καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα μετέβη εἰς Βενετίαν καὶ Πατάβιον πρὸς τελειοποίησιν.

Μαθητεύων ἐν Ἰταλίᾳ ἐξέδωκε δοκίμια τῆς ικανότητος καὶ πρῶτος φιλολογικὸς καρπὸς τοῦ νεαροῦ Κεφαλλήνου ἦσαν ὕμνοι ἀνακρεόντιοι ἰταλιστὶ (Scherzi giovanili) ἀναφερόμενοι μετ' ἐπαίνων εἰς τὴν πολιτικὴν ἐφημερίδα τῆς Βενετίας τοῦ 1792. Ἄλλοτερον ποιημάτιον αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον *Madrigali ed epigrammi* κατεχωρήθη εἰς τὴν ἐν Βενετίᾳ ἐκδιδομένην συλλογὴν τῶν ἐκλεκτῶν συγγραμμάτων. Θυμαστὴς δὲ ὢν τοῦ Γολδόνη ἐξέδοτο ἰταλιστὶ ἐγκώμιον αὐτοῦ, λίαν ἐπαινεθὲν.

Ἀνακρουχθεὶς μέλος τῶν ἀκαδημιῶν τῆς Φερράρας, Ῥώμης, καὶ Κερκύρας ἐπανέστρεψεν εἰς Ἑπτάνησον καὶ ἐτιμήθη δι' ἐπιζήλων θέσεων ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων. Ἀπεβίωσε τὴν 7 Δεκεμβρ. 1818.

Ἐκτὸς τῶν μνησθέντων συνέγραψεν ἰταλιστὶ καὶ τὰ ἐξῆς σωζόμενα ἀνέκδοτα. — Ἱστορίαν τῆς Κεφαλληνίας ἀπὸ τῶν μυθικῶν χρόνων μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας σύγγραμμα ὄντως πολύτιμον, καταδεικνύον τὴν πολυμαθειαν καὶ φιλοπονίαν τοῦ ἀνδρός, καὶ κατὰ πολὺ ὑπερέχον τῶν περὶ τῆς αὐτῆς νήσου μονογραφιῶν τοῦ Λοβέρδου καὶ Χοιδᾶ.

— Παρατηρήσεις κριτικὰς καὶ σύγκρισιν τῶν ποιημάτων τοῦ Τάσσου καὶ Ἀρίστου.

— Προτάσεις οἰκονομικὰς περὶ ὠφελίμων ἀντικειμένων εἰς τὴν ἐγχώριον κυβέρνησιν.

— Ῥωμαντικὸν ἐπιστολάριον ἐπιγεγραμμένον *L'inna morato ed il galante*.

— Ποιήματα λυρικὰ, εἰς στίχους ἀνομοιοκαταληκτοῦς.

— Λόγους ἠθικοῦς.

— Εἰκόνας κριτικὰς.

Πρὸς τούτοις δὲ μετέφρασεν ὁ Πινιατόρος ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἰταλιστὶ τὸν εἰς Μέγαν Βασίλειον λόγον Γρηγορίου Ναζιανζινοῦ (1).

Δελλαδέτζιμας.

Α'. Ἀγγελος. Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας τὴν 12 Φεβρουαρίου 1752. Παῖς ἦχθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς, τοῦ κόμητος Κωνσταντίνου Δελλαδέτζιμα, εἰς τὸ ἐν Παταβίῳ γυμνάσιον τοῦ Σαμάτκη πρὸς ἐγκύκλιον παιδείαν.

Ἐμαθὼν τὴν ἑλληνικὴν, λατινικὴν, ἰταλικὴν, γαλλικὴν, καὶ ἀγγλικὴν γλῶσσαν κατετάχθη εἰς τὸ Παταβινὸν πανεπιστήμιον, ὅπου ἐδί-

(1) Βιογραφίαι τῶν ἐπιστῶν Κεφαλλήνων.

δάχθη κατὰ πρῶτον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰ φυσικομαθηματικά, εἴτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν ἰατρικὴν. Εἰκοσιτριέτης ἔλαβε τὸν στέφανον τοῦ ἱατροδιδασκάλου. Ἐκ Παταβίου μετέβη εἰς Βονωνίαν καὶ ἄλλας πόλεις πρὸς τελειοποίησιν καὶ πρακτικὴν ἐξάσκησιν. Ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνέλαβεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἁγίας Μαρίας δώδεκα κλίνας ἀσθενῶν· εἴτα δ' ἐπισκεφθεὶς τὴν Νεάπολιν καὶ Ῥώμην, ἀποκατέστη ἐν Βενετίᾳ μετρηχόμενος τὸν ἱατρὸν καὶ διάφορα ἐκδίδων συγγράμματα. Τῷ 1786 τριακονταέτης τὴν ἡλικίαν, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἱατρικῆς (Materia medica) εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, ἀνατεθείσης αὐτῷ τῷ 1813 καὶ τῆς ἑδρας τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. Τῷ 1817 ἐτιμήθη μὲ τὸν τίτλον κοσμήτορος τοῦ Πανεπιστημίου (rectore magnifico).

Δύο μνημεῖα ἀνηγέρθησαν τῷ περιβλέπτῳ Κεφαλλῆνι ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Παταβίου, τὸ μὲν, ἐν 1793, διὰ συνεισφορᾶς τῶν πολιτῶν καὶ καθηγητῶν, τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Παταβίῳ σπουδαζόντων συμπατριωτῶν του.

Ὁ Δελλαδέτζιμας, εἰς τῶν ἐπιφανεστέρων ἱατρῶν τοῦ καιροῦ του ἀναδειχθεὶς, ἔγραψε πολλὰ λατινιστὶ καὶ ἰταλισταί, ἐξ ὧν μνημονεύονται ταῦτα.

— Λύσις τοῦ μαθηματικοῦ ζητήματος περὶ τὸν τριῶν σωμάτων. Ἐν Τικίνῳ 1780.

— Σκέψεις περὶ διαφορῶν δηλητηρίων καὶ ἄλλων οὐσιῶν. Ἐν Βενετίᾳ 1784.

— Ἐξακολούθησις τῶν περὶ δηλητηρίων σκέψεων. (Ἐτυπώθη σὺν τῷ προμνημονευθέντι πρώτῳ μέρει ἐν τοῖς Ἐπιστημονικοῖς Πρακτικοῖς τῆς Φεβρουάριος).

— Περὶ Κωνικῶν τομῶν.

— Περὶ τῶν φαινομένων τῆς κινήσεως πολλῶν σωμάτων 1785.

— Λόγος κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἐν Παταβίῳ διδασκαλίας Βενετίᾳ 1788.

— Πρόοφς τῶν κατὰ τὸ 1786 παραδοθησομένων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μαθημάτων. Ἐν Παταβίῳ.

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες λατινιστί. Παταβίῳ 1788.

— Πραγματεία περὶ ἱατρικῆς ὕλης τοῦ Γουλιέλμου Κούλεν, καθηγητοῦ τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Ἑδμβούργου, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ μεταφρασθεῖσα εἰς τὸ ἰταλικὸν καὶ πλείστοις σημειώμασι πλουτισθεῖσα. Τόμοι 2. 1793.

— Περὶ δυνάμεως φαρμάκων ὀρθῶς ἐξεταζομένων. Βενετίᾳ 1813.

— Λόγος περὶ Φυσικῆς ἱστορίας. Ἐν Παταβίῳ 1814.

— Παρατηρήσεις περὶ ἀμανιτῶν. Παταβίῳ 1815.

— Πραγματεία περὶ γεωλογίας. Βενετίᾳ 1816.

— Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν μεγάλων ἀκαδημαϊκῶν. Παταβίῳ 1817.

— Περὶ ἀερῶδων ἐπισωρεύσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος.

— Διατάξεις γενικῆς παθολογίας. Ἐν Βενετίᾳ 1819, τόμ. 5.

Β'. Νικόλαος Δελλαδέτζιμας ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου· ἐκπαιδευθεὶς τὴν ἱατρικὴν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης ἐπανῆλθεν εἰς Κεφαλληνίαν τῷ 1794, καὶ κατέγινεν εἰς σύνταξιν ἑλληνικῆς φαρμακοποιίας, μὴ ἐκδοθείσης. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ λογίου τούτου Ἑλληνας ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ ἱαματικῶν φυτῶν Κεφαλληνίας (*Prospetto delle piante che si trovano nell' isola di Cefalonia e che si possono adoprare a titoli di rimedii od alimenti*) (').

Χριστόδουλος Κεφαλάς.

Ἐγεννήθη εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος· παιδευθεὶς τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν ἀββᾶν Κορνάλβαν, διδάσκοντα τὴν ἰταλικὴν, λατινικὴν, καὶ τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ληξουρίῳ, εἶτα δὲ ὑπὸ Δαμψδὸν, καὶ τὸν μοναχικὸν ἀσπασάμενος βίον, μετ' αὐτοῦ μετανομάσθη Χρῦσανθος, καὶ διέπρεψεν ὡς ἱεροκέρυξ ἐν Κερκύρᾳ. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ μητροπολίτου Κερκύρας Θεοδωρήτου Τσιγάλα, ἡ γαλλικὴ ἐξουσία εἰσακούσασα τῆς κοινῆς θελήσεως καὶ τιμῶσα τὴν ἀξίαν τοῦ Κεφαλά, παρέδωκεν αὐτῷ τὴν τελείαν ἐκκλησιαστικὴν κυβέρνησιν καταστήσασα διὰ βίου τοποτηρητὴν τῆς Κερκυραϊκῆς μητροπόλεως. Ὁ Κεφαλάς δεχθεὶς τὸ ἀξίωμα ἀπεποιήθη τὴν προηγουμένως προσενεχθεῖσαν αὐτῷ ἀρχιεπισκοπὴν Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Ὅσως δὲ καὶ θεαρέστως βιώσας ἐξεδήμεσεν ἐν Κερκύρᾳ πρὸς Κύριον περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνεστώσης ἑκατονταετηρίδος « ἀφήσας, ὡς λέγει » σύγχρονος βιογράφος, θλίψιν καὶ πόνον εἰς ὅλους τοὺς καλοὺς, καὶ » εἰς ὁλόκληρον τὸν λαόν, ὅστις παμπληθὴς καὶ μὲ ἀληθῆ δάκρυα » τρυφερότητος καὶ σεβασμοῦ παρασταίνων τὴν θλίψιν τοῦ τὸν συνῶ- » δευσεν ἕως εἰς τὸν τάφον ».

Ἐγραψεν ὁ Κεφαλάς ἰταλιστὶ καὶ ἐξέδωκεν, Ἐπιτάφιον εἰς τὸν διδάσκαλόν του Κορνάλβαν τυπωθέντα ἐν Βενετίᾳ τῷ 1819.

Αἱ δὲ διδασκαί του μένουσιν ἀνέκδοτοι.

Δημήτριος Στεφανόπουλος.

Ἐγεννήθη τῷ 1749 ἐν Κορσικῇ ἐξ οἰκογενείας προσφυγούσης αὐτὸς ἐκ Μάνης, καὶ σεμνυνομένης ἐπὶ τῇ ἐκ Κομνηνῶν καταγωγῇ. Ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, εἰσῆλθε τῇ συστάσει τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας εἰς τὸ κολλέγιον τῆς προπαγάνδας· μὴ ἔχων ὅμως μηδεμίαν πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν στάδιον κλίσιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν στρατιωτικὴν

(') Μαζζαράκη, αὐτίθ.

ὕπηρεσίαν τῆς Γαλλίας (1775). Μετὰ τετραετὴ ὑπηρεσίαν ὠνομάσθη ἑταρχος τοῦ ἱππικοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον τῷ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀποστολὴ εἰς Ἀνατολήν. Οἱ τίτλοι τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ὀρμωμένῃς ἀπὸ Δαβὶδ Κομνηνοῦ, τελευταίου αὐτακράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, ἀνεγνωρίσθησαν διὰ διπλώματος Λουδοβίκου ΙΣΤ', συνεπεία ἐπισταμένης ἐξερευνήσεως τοῦ διασχήμου γενεαλόγου Χερίνου. Ὁ Δημήτριος ἦτο ἀνὴρ καλλιεργημένου πνεύματος, γινώσκων ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας καὶ καθομιλουμένης ἐλληνικῆς, πολλὰς ἄλλας διαλέκτους.

Ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως συλληφθεὶς ὡς βασιλόφρων καθεῖρθη ὕστερον λυτρωθεὶς παρηκουλούθησε τοὺς Βουρβόνους, παρ' ὧν ἐνεπιστεύθη διαφόρους ἀποστολάς. Μετέπειτα κατέφυγεν εἰς Βαυαρίαν, ἐνθα διέμεινε μέχρι τοῦ 1802· εἰ καὶ προσωπικῶς γνωρίζων τὸν συμπατριώτην του Ναπολέοντα οὐδόλως ἐπλησίασεν αὐτόν· ἐπὶ τῆς παλινορθώσεως ἐτιμήθη ὑπὸ Λουδοβίκου ΙΗ' μὲ τὸν μεγάλοσταυρον, διορισθεὶς καὶ ὑπασπιστὴς του.

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1821 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἐξήκοντα δύο.

Ὁ Στεφανόπουλος ἔγραψε τὰ ἑξῆς.

—Lettre de Demétrius Comnène à M. Kock sur la fin tragique de David Comnène. Paris 1807.

—Notice sur la maison des Comnènes et sur les circonstances qui l'ont transplantée en France. Paris 1815.

—Περὶ τοῦ ἐν Ἑλλάδι προομηρικοῦ πολιτισμοῦ (ἀνέκδοτον) (1).

Ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ἐν λόγῳ Στεφανόπουλων κατὰγεται καὶ ἡ διάσημος δούκισσα τοῦ Ἀβραντῆς, σύζυγος τοῦ στρατηγοῦ Ζουνότου.

Νικόλαος Μαυρομμάτης.

Ἐγεννήθη ἐν Κατούνῃ τῆς Ἀκαρνανίας τῷ 1771· ὁ πατὴρ αὐτοῦ δίδασκος προῦχων τῆς Ἀκαρνανίας Πανο-Κατούνας ἐπιλεγόμενος, λαβὼν μέρος εἰς τὴν ἐν 1770 ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν, ἐθανατώθη ἐν Βραχωρίῳ· ὁ Νικόλαος κοιλιόρφανος ἐπιμείνας, ἐπροστατεύθη ὑπὸ τῶν θείων του, καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ πατρίδι καὶ ἐν Μεσολογίῳ ἐκμάθησιν τῶν ἐγκυκλίων ἐστάλη εἰς Πατάδιον καὶ Βονωνίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς· ἐν Ἰταλίᾳ διατρίβων συνέταξεν ᾠδὴν Πινδαρικὴν εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἄλλα τινα, ἅπερ ἑλληνιστὶ ἐξέδωκεν. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ μάλιστα φημιζόμενος ὡς ἱατρός καὶ πολυ-

(1) Feller, Biographie Universelle, tom. III,

μαθῆς, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μουχτάρ-πασᾶ ὡς ἴδιος ἰατρός· μὴ δυνάμενος ὁμιῶς ὁ φιλελεύθερος Μαυρομμάτης ἵνα ἐπὶ πολὺ διατρίψῃ ἐν τῇ τυραννικῇ τῶν Ἰωαννίνων αὐλῇ, ἐφυγεν ἐντεῦθεν κρύφα τῷ 1807 μετὰ τοῦ φίλου του Ἰγνατίου μητροπολίτου Ἀρτης εἰς Δευκάδα. Ἡ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις Γαλλικὴ κυβέρνησις τὸν ἐτίμησε μὲ καθέδραν τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Κερκυραϊκῷ ἀρχιγυμνασίῳ ἀπὸ τῆς ὁποίας εὐκλεῶς ἐδίδασκε ταῦτα μέχρι τοῦ θανάτου του. Συγχρόνως δὲ ἀντέθη τῷ Μαυρομμάτῃ ἡ λογοκρισία τῶν ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς τυπογραφίας ἐκδιδομένων βιβλίων.

Πάσχων ἐκ λιθιάσεως μετέβη τῷ 1817 πρὸς θεραπείαν εἰς Ἰταλίαν, καὶ τὸ αὐτὸ ἔτος ἀπεβίωσεν ἐν Λιβόρνῳ, μέγα ἀφείς κενὸν ἐν τῇ νεοελληνικῇ φιλολογίᾳ (*).

Ὁ Κ. Φιλητὰς λέγει τάδε περὶ τοῦ ἐξόχου τούτου ἱατροῦ καὶ δεινοῦ ἑλληνιστοῦ· « Μὲ λαμπρὸν νοῦν ἀπὸ τὴν φύσιν προικισμένος καὶ πολλὴν χάριν τοῦ λόγου, καὶ μνήμην εὐτυχῇ, ἔκαμε προόδους πρῶτον εἰς τοὺς κλασικοὺς λόγους ἡμετέρους τε καὶ ὀθνείους, ἔπειτα δὲ εἰς τὰς ἱατρικὰς καὶ φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἑλληνιστὴς καὶ φιλόλογος ἀνεδείχθη τῶν συγχρόνων ὁμογενῶν αὐτοῦ οὐδενὸς ἴσως δεύτερος, ἱατρός δὲ ἐκ τῶν πάντων εὐδοκίμων, καθὼς καὶ μαθηματικὸς ἀξιόλογος. Ὁ ἄξιος οὗτος ἀνὴρ, ἂν καὶ διάφορα ἔγραψε περὶ τε καὶ ἔμμετρα εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν γλῶσσαν, μετριόφρων ὢν ὀλίγα ἐξέδωκε διὰ τῶν τύπων, καὶ ὅσον ἡμεῖς ἐγνωρίσαμεν εἰδύλλιον τι, ἔτι εἰς τὴν Ἰταλίαν διατρίβων, καὶ ᾧδὴν εἰς Ναπολέοντα τὸν πρῶτον· ἀλλὰ φέρονται αὐτοῦ ὁμιῶς ἐν χειρογράφοις πολλὰ καὶ διάφορα κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἑλληνικὰς διαλέκτους· ἐκ τούτων ἀνεγνώσαμεν ποτε *Προαγώνιον Διατριβὴν περὶ τῶν ἑλληνικῶν λόγων* γραμμένην εἰς τὴν λογίαν νεωτέραν γλῶσσαν, ἔνθα περὶ τῶν γενῶν πραγματεύεται τοῦ λόγου, ἥτοι τῆς ἱστορίας, τῆς εὐγλωττίας, τῆς ποιήσεως, καὶ τοῦ διαλόγου, περὶ τοῦ ἀληθοῦς αὐτῶν σκοποῦ, καθὼς καὶ περὶ τῶν ἀρετῶν καὶ κακῶν τοῦ ὅρους· προσέτι δὲ ἑλληνικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Γρηγόριον Μπαλανίδην ὑπὲρ τοῦ Κοπερνικανοῦ συστήματος ».

Ἐκτὸς τούτων ἔγραψεν ὁ Μαυρομμάτης,

—Πηγμὸν τῆς Φροσύνης, ποίημα δημοσιευθὲν ἐν Κερκύρᾳ, καὶ τοῦ ὁποίου

(*) Ἑρανιστῆς, Κερκύρα 1838 σελ. 389—90.

ἀπόσπασμά ἐστιν, ὡς λέγεται, τὸ νῦν ὡς δημοτικὸν ἄσμα φερόμενον περὶ τοῦ αἵμκτηροῦ ἐκείνου ἐπισοδίου τῶν Ἀλληπασικῶν χρόνων.

—Εὐγενίου Βουλγάρεως ἐγκώμιον, εἰς ἀνθηρὰν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, δημοσιευθὲν ἐν Ἑρانيστῇ (σελ. 390—403).

—Ἐπιστολὴν τῷ προέδρῳ τῆς ἐν Ζακύνθῳ Ἀκαδημίας περὶ τοῦ ἐν 1843 ὑπὸ Ἀγγλων συλληφθέντος προέδρου τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἴονικῆς Ἀκαδημίας Γάλλου συνταγματάρχου Βωδράνδου, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ σελ. 487—8.

—Λόγον πρὸς τοὺς νέους τοῦ Ἰονίου περὶ ἀνάγκης τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας καὶ νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀναγνωσθέντα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ.

—Ὡδὴν ἐτέραν εἰς τὸν Ναπολέοντα, ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκαδημίᾳ.

Μετέφρασεν εἰς γλαφυρὸν νεοελληνικὸν ὕφος τὸ περὶ πολιτισμοῦ τῶν Φαιάκων Ἰταλιστὴ συνταχθὲν δοκίμιον ὑπὸ Μελίκη. Ἡ μετάφρασις ἐτυπώθη τῷ 1849 ἐν Κερκύρᾳ, καὶ ἐν τῷ Ἑρانيστῇ, κατὰ λάθος ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Μελίκη.

Τὴν στέρηναι τοῦ Μαυρομμάτου περιπαθῶς διὰ πονήματος ἐθρήνησεν ὁ Δελιδινιώτης. Ἡ δὲ πρὸς τὸν Μαυρομμάτην ἰταλικὴ αὕτη ἐλεγεία ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μουστοξείδου, ἐν προοιμίῳ καταλλήλως ἐγκωμιάσαντος τὸν ὑμνούμενον. Καὶ ὁ σοφὸς δὲ τῶν Σουτσειῶν συγγραφεὺς μετ' ἐγκωμίων ἐμνημόνευσε τοῦ Ἀκαρνᾶνος λογίου.

Ἰωάννης Βιλαράς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις τῷ 1771 παρὰ Στεφάνου ἱατροῦ Βιλαρά καὶ Τάρσας Πελοποννησίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, διδασχθεὶς καὶ παρὰ τοῦ πεπαιδευμένου πατρός του τὴν λατινικὴν, ἰταλικὴν, καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ στοιχειώδη μαθήματα.

Δεκαοκταέτης (1789) ἐστάλη εἰς Πατάβιον, καὶ ἐν τῇ περικλεεῖ τῆς πόλεως ταύτης Ἀκαδημίᾳ ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν διδάκτωρ δὲ ἀναγορευθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του, προσελήφθη ὡς ἱατρός τοῦ Βελήπασσᾶ, υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ Τεπελενλῆ. Τὸν Βελὴν ἠκολούθησεν ὁ Βιλαράς εἰς τὸν κατὰ τοῦ Βερατίου πόλεμον, εἰς τὴν ἡγεμονείαν τοῦ Μορέα, εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ῥουτσουκίου, καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Λάρισσαν, ὅταν οὗτος διωρίσθη σατράπης τῶν Τρικκάλων. Ἐπὶ τέλους προτιμῶν τὸν ἥρεμον βίον ἦλθε καὶ ἀποκατεστάθη εἰς Ἰωάννινα, ἐπαγγελομένος τὸν ἱατρὸν τῆς πόλεως καὶ τοῦ γυναικωνίτου τοῦ Βελῆ, ἀπολαμβάνων ὅσῃν ἱκανὴν εὐδαιμονίαν, καὶ ὅσῃν ἀφιέρωσιν εἰς τὴν σπουδὴν ἠδύνατο τότε νὰ συγχωρήσῃ ἡ σιδηρὰ τοῦ τυραννοῦντος Ἀλῆ χεῖρ.

Πολιορκουμένου τοῦ Ἀλῆ ὑπὸ τῶν Σουλτανικῶν στρατευμάτων, ὁ Βιλαράς τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία καὶ ἡ λοιπὴ περιουσία χατεκὰ καὶ κατεστράφη, ἀπῆλθεν ἐξ Ἰωαννίνων κατ' Αὐγούστον τοῦ 1820, καὶ ἐσώθη

πάνης καὶ σχεδὸν γυμνὸς εἰς Τσεπέλοδον τοῦ Ζαγορίου. Ἡ θλιθερὰ αὕτη περίστασις καὶ ἄλλα ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ πάθη ἰσχυρῶς ἐπενεργήσαντα ἐπὶ τῆς εὐαισθήτου καρδίας αὐτοῦ ἐπροξένησαν μαρασμώδη νόσον, ἣτις κατὰ τὴν 28 Δεκεμβρίου 1823 ἔσυρεν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον.

Ὁ Βιλαράς, ἐνῶ ἦτο ἐμπειρότατος εἰς τὴν ἱατρικὴν, ἐκοσμεῖτο καὶ μετ' ἑαυτοῦ γινώσκων τῶν ἐπιστημῶν, εὐπροσέγορος εἰς τὰς συναναστροφάς, ἀγγλίνους, καὶ εὐφάνταστος.

Ὁ διάσημος Ἄγγλος Ἑρρίκος Ὀλλανδ, μέτριος ἐγκωμιαστὴς τοῦ καλοῦ, σχετισθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τοῦ Βιλαρά, γράφει τὰ ἑξῆς. «Εἰς τὰς διαφόρους μετ' αὐτοῦ συναμιλίας εὑρον τον Βιλαράν ἄνδρα πολυμαθῆ, καὶ εἰδήμονα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Χαίρει τὴν φήμην, καὶ πιστεύω ἀξίως, ὅτι εἶνε ὁ πρῶτος βοτανικὸς τῆς Ἑλλάδος. Πολὺ ἐμελέτησε τὴν μεταφυσικὴν καὶ ἠθικὴν, καὶ εἰς τὰς ὁμιλίας του κατεδείκνυτο σατυρικὸς σκεπτικισμὸς, διαφανόμενος εἰς ὅλας γενικῶς τὰς γνώμας του. Τὸ ποιητικὸν αὐτοῦ προτέρημα δὲν ἦτο κατώτερον τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν γνώσεών του. Δοκιμάζων τὴν ποιητικὴν του εὐχέρειαν τῷ ἔδωκα ἀποσπάσματα ἀγγλικῶν τινῶν ποιημάτων, τὰ ὅποια ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν μετέφερεν εἰς ἑλληνικοὺς στίχους ».

«Πρὸς τοῖς ἄλλοις προτερήμασι τῆς πολυμαθείας καὶ εὐαισθησίας, εἶχεν ἐν τῷ χαρακτῆρι του καὶ τὸ στωϊκὸν ἐκεῖνο ἦθος, τὸ ὅποσον ἐνίοτε ἀνεδιβάζεν αὐτὸν εἰς ὕψος καὶ ἔπαρσιν, οἷα ἤρμοζον μᾶλλον εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς ἐλευθερίας, καὶ οὐχί, εἰς τὴν νέαν ταύτην ἀθλιότητα ⁽¹⁾.

Ὡς ποιητὴς ὁ Βιλαράς κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ νεοελληνικῇ στιχουργίᾳ. Οἱ στίχοι αὐτοῦ ῥέουσιν ἡσυχῶς, κοσμοῦνται ὑπὸ εἰκόνων θαυμαστῶν, καὶ διαλάμπει ἐν αὐτοῖς φαντασία οὐχὶ τυχαία. Ἀμίμητος δὲ εἶνε ὁ Βιλαράς εἰς τὸ σατυρικὸν εἶδος.

Κατὰ τὸ 1814 ἐξέδωκεν ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τῆς Κερκύρας βιβλίον φέρον ἐπιγραφὴν *η ρομενηκη γλοσσα* καὶ περιέχον ὀλίγους στίχους καὶ τεμάχια μεταφράσεων ἀπὸ τῶν κλασικῶν τῆς ἀρχαιότητος· ἐτυπώθη ἄνευ τόνων, καὶ μὲ τόσα μόνον γράμματα, ὅσα ἐθεώρει ἐναγκαῖα εἰς ἐκφώνησιν τῆς γλώσσης· διὰ τούτου δὲ ἠθέλησεν ὑποστηρίξων τὴν καθομιλουμένην γλῶσσαν, νὰ εἰσαγάγῃ νέον τρόπον ὀρθογραφίας, ἀπο-

(1) Holland, Travels in Greece.

βάλλων ὅλως διόλου τὸν τονισμόν. Καίτοι δὲ ὕστερον μετεμελήθη διὰ τὰς καινοτομίας ταύτας, πλὴν μέχρι τέλους ἔμεινε θιασώτης τῆς καθομιλουμένης.

Ὁ Βιλαράς πρῶτος ἠθέλητε νὰ εἰσαγάγῃ ἐν τῇ φαρμακογραφίᾳ τὴν χρῆσιν τῆς ἑλληνικῆς. Εἰς τὸ ἐν Ἰωαννίνοις φαρμακεῖόν του εἶχε τὰς ἐπιγραφὰς ἑλληνισί, εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην ἔγραψε καὶ τὰς ἰατρικὰς συνταγὰς του, ὡς μ' ἐπληροφόρησεν ὁ σεβαστός μοι φίλος Κ. Ἰω. Γκινάκας.

Ὡς δοκίμια τῆς στιχουργικῆς καλλιτελείας τοῦ Βιλαρά ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς ἀποσπάσματα.

Ὡ Φαντασία ζωντανή, ποῦ στὰ μυαλὰ φωλιάζεις
 Κι' ὅπου μὲ χέρι δυνατὸ κρατᾷς καὶ τὰ ὑποτάζεις,
 Ὅπου σοφῶν καὶ παλαυγῶν ἐσὺ τὸν νοῦν ὀρίζεις,
 Τοὺς στοχασμούς τους κυβερνᾷς, τὰ ἔργα τους δωρίζεις.
 Ὅπου τὸ πᾶν ἐξιστορᾷς σ' ἐνοῦ μυαλοῦ τὸν τόπο,
 Εἴτε κοιμᾶται, ἢ ἀγρυπνάει, χωρὶς κανένα κόπο.
 Ὅπου τεχνῶν κι' ἐπιστημῶν, καὶ συστημάτων βρῦσι,
 Ζωγράφος εἶσαι λογιαστὸς, στὴ λογιστὴ τῇ φύσι.
 Ἐσένα κράζω βοηθὸν στῆς συγγραφῆς τὴν ὕλη,
 Λάμπει σ' ἐμένει φωτεινῇ, κι' ὁδήγα τὸ κοντύλι κλπ.

Ἡ γλυκυτάτη Ἀνοιξι
 μὲ ἄνθια στολισμένη,
 ῥοδοστεφανωμένη
 τῇ γῇ γλυκοτηράει.
 Κι' ἡ γῇ τὴν χλόη ἐντύνεται,
 τὰ δάση τῆς ἰσκιόουν,
 τὰ κρύα χιόνια λυδούν,
 ὁ οὐρανὸς γελάει κλπ.

Πουλᾶκι ξένο,
 ξενητεμένο,
 κυνηγημένο,
 ποῦ νὰ σταθῶ;

Ποῦ νὰ καθίσω
 νὰ ξενοχτήσω
 νὰ μὴ χαθῶ; κτλ.

Συγγράμματα.

—Ἡ Ρομεϊκη γλῶσσα. Στὴν τηπογραφῆα τον Κορρον. 1814. (Ἀνετυπώθη ὑπὸ Σεργίου Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ 1859).

—Ποιήματα καὶ πεζά, ἐκδοθέντα παρὰ Ἀθανασίου Πολίτου, ἐν Κερκύρᾳ 1827. (Ἀνετυπώθησαν ὑπὸ Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ 1854, καὶ ὑπὸ Μ. Βρετοῦ ἐν τῷ Ἑθνικῷ ἡμερολογίῳ τοῦ 1865 καὶ 1868, καὶ κατ' ἰδίαν ἐν Παρισίοις 1865 ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ).

Γρηγόριος ὁ Σίφωνιος.

Ἐγεννήθη ἐν Σίφῳ περὶ τὰ τέλη τῆς ἐβδόμης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ πρῶτα τῶν μαθημάτων ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος του, διακούςας ὕστερον ἐν Μαγνησίᾳ Θεοδοσίου τοῦ Κοκκινιάκη, καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα καὶ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλων, ἔνθα ἀπὸ τοῦ 1801 μέχρι τοῦ 1811 διέτριβε.

Ἐπειδὴ τότε οἱ ἐν Δάκκᾳ τῆς Ἰνδικῆς ἀπωκισμένοι Ἕλληνες ἐζήτησαν παρὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἱερέα, ὁ Γρηγόριος κριθεὶς δοκιμώτερος πάντων ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ ἐστάλη εἰς τὰς μεμακρυσμένας ἐκεῖνας χώρας, καὶ τῇ 6 Ἀπριλίου 1812 ἐλθὼν εἰς Καλκούταν ἀνέπλευσεν εἰς Δάκκαν. Ὁ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξακριβώσας Κ. Ἡλ. Τανταλίδης λέγει τὰ ἐξῆς περὶ τῆς ἐν Ἰνδικῇ διαμονῆς καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἀπελεύσεως τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρός. « Πενταετίαν διατρίψας ἐν Ἰνδία, εὐκτῆριόν τε οἶκον ἐν Δάκκᾳ δεινόμενος, συνήλιξεν εἰς αὐτὸν πᾶν τὸ ὁμογενὲς καὶ ὀρθόδοξον, ἱερουργός τε ὢν ὁ αὐτὸς καὶ ἱεροκλήρυξ καὶ κατηχητής καὶ διδάσκαλος, καὶ πνευματικὸς πατήρ, ἐφιστάμενος αὐτοῖς εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐν οἴκοις, ἐν πόλεσι διδάσκων, παρακαλῶν, νοουθετῶν, ἐλέγχων, ἐπιτιμῶν, πάντα ποιῶν καὶ λέγων ἐφ' ᾧ τοὺς πάντας κερδαίη Χριστῷ, καὶ ἐπὶ τῆς πέτρας τῆς εὐσεβείας στηρίξῃ, καὶ τὸ πάτριον ἐπιρρώσῃ φρόνημα, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν γλῶσσαν ἀσινῇ τε καὶ ἀκμαίαν διατηρήσῃ. Ταῦτα δὲ ποιήσας καὶ τὴν ἐν Ἰνδία ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἀραρότως τὸ ἐφ' ἑαυτὸν παγιώσας καὶ τὸ γένος τιμήσας, καὶ τὸν ἱερὸν ἡμῶν κληρὸν αἰδέσιμον καταστήσας τοῖς ἔθνεσιν, ἀπῆρεν ἐκεῖθεν, ἀγαπητὸς μὲν τοῖς πᾶσι γενόμενος, περισπούδαστος δὲ τοῖς ἐλλογμωτάταις, καὶ μάλιστα τῷ σοφῷ Γαλανῷ, τίμιος δὲ τοῖς κρατοῦσι, σεβάσμιος δὲ καὶ αὐτῷ τῶν Ἀγγλῶν ἐπισκόπῳ, παρ' οὗ καὶ βακτηριάν, φιλίας ὑπόμνημα εἴληφε, καὶ συστατικὰς πρὸς τινὰς τῶν ἐπισημοτάτων ἔν τε Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει ».

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν τῇ 20 Ὀκτωμβρίου 1818, παρέστη τῷ πατριάρχῃ Κυρίλλῳ καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐν Ἰνδικῇ ἐλληνικὴν ἀποικίαν ἐκθέμενος, προσέτεινεν ἵνα ἡ μεγάλη ἐκκλησία ἐκτις

μῶσα τὸ σπουδαῖον τῶν περιστάσεων προχειρίσῃ αὐτὸν ἐπίσκοπον τῶν ἐν Ἰνδία Ἑλλήνων. Τὴν ιδεάν τοῦ μεγαλοπράγμονος Γρηγορίου προθύμως ἠσπάσθη ὁ Κύριλλος, δὲν ἡδυνήθη ὅμως καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἐξωσθεῖς μετ' οὐ πολὺ τοῦ θρόνου. Μετὰ τοῦτο ὁ Γρηγόριος ἀποσυρθεὶς ἰδιώτευσ παρὰ τοῖς ἐν Ταταούλοις συγγενεῦσιν αὐτοῦ, καὶ ἐπισκεφθεὶς ὕστερον τὴν πατρίδα του ἐπανῆλθεν εἰς τὴν βασιλεύουσαν, καὶ συστήσας σχολεῖον εἰς Βογιατζί-κιοῖ ἀνέδειξε πολλοὺς καὶ καλοὺς μαθητάς. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἐτελεύτησεν ὑπὸ λοιμοῦ τῇ 12 Νοεμβρίου 1825.

Ὁ Κ. Τανταλίδης ἀρμόζοντα πλέξας τῆς τε ἀρετῆς καὶ σοφίας τοῦ ἀνδρὸς στέφανον, ἐποίησεν αὐτῷ καὶ δύο ἐπιγράμματα, ἐξ ὧν τὰ πρῶτον ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἰνδῶν μὲν Γαλανὸς μετενείκατο Ἑλλάδι γνῶσιν

Ἰνδοῖς δ' Ἑλλήνων Γρηγόριος σοφίην.

Ἑλλάς, κύδιμός ἐσσι διδούσά τε δεχνυμένη τε,

Ἄλλοι πλουτούντων, σοὶ δ' ἄφενος τὰ κλέος.

Συγγράμματα.

— Ἐπιστολαὶ πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδία Ἑλληνας, Δημήτριον τὸν Γαλανόν, Θωμᾶν τὸν Καλκούτας ἐπίσκοπον, Γεώργιον καὶ Ἀναστάσιον Ἀλεξίου, Λουκᾶν Θεοδώρου, Παναγιωτάκην Ἀλεξίου, πρόξενον Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰσαὰκ Μουργιέρ, Βενιαμὴν ἱερατεύοντα ἐν Ἰνδαίαι, Κωνσταντῖνον Πανταζίδην, πατριάρχην Κύριλλον.

— Λόγοι ὑπὲρ τῆς ἐν Εὐρώπῃ εἰρήνης — ὅτε κατευδῶθη ἐν τῇ Ἰνδία — ἐν ἡμέρᾳ καθ' ἣν πρῶτον ἱερούργησε — περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως — περὶ τῶν Θεοφανείων — τῶν Χριστουγέννων — εἰς τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ — Εἰς τὰ γενέθλια τοῦ Σωτῆρος — Εἰς τὴν τριήμερον τοῦ Σωτῆρος Ἀνάστασιν — εἰς τὴν ἀγίαν καὶ μεγάλην Παρασκευὴν ⁽¹⁾.

Πολυζώης Κοντός.

Ἐγεννήθη ἐν Ἰωαννίνοις, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πατρίδος του. Χειροτονηθεὶς δ' ἱερεὺς μετέβη εἰς Βενετίαν, ἔνθα ἐσπούδασε τὴν τε γαλλικὴν καὶ ἰταλικὴν διάλεκτον, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Βιέννην ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῶν υἱῶν τοῦ πρίγκηπος Κζαρτορίσκη. Μετὰ ταῦτα προσκλήθεις ὑπὸ τῶν ἐν Πέστη ὀρθοδόξων ὡς ἐφημέριος τοῦ ἐκεῖ ναοῦ διέτριψεν ἐπ' ὀλίγον ὡς τοιοῦτος, ὕστερον δὲ προσληφθέντος ἐτέρου ἐφημερίου παρέμεινεν ὡς διδάσκαλος τοῦ ἐκεῖ ἑλληνικοῦ σχολείου (1795), καὶ μετ' ὀλίγον προσκλη-

(1) Ἐδημοσιεύθησαν πάντα ὑπὸ Ἡλ. Τανταλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1852.

θείς ὡς διδάσκαλος ὑπὸ τῶν ἐν Τοκαῖα τῆς Οὐγγαρίας Ἑλλήνων ἀνεχώρησεν ἐκ Πέστης καὶ ἐλθὼν ἐκεῖ διέτριψεν ὁλόκληρον ἔτος. Μεταβὰς εἰς Βιέννην ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους ἔνθα ἀπήγγειλε λαμπράν ᾠδὴν εἰς τὸν Βονοπάρτην, καὶ τοὺς Ἀκαδημαῖκούς, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὸ Λονδὶνον ἐπανῆλθεν εἰς Βιέννην ⁽¹⁾.

Διατρίψας ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει μέχρι τοῦ ἔτους 1805 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν καὶ ἐδίδαξεν εἰς διάφορα μέρη, οἷον Βουκουρέστιον, Πλοέστιον, καὶ ἀλλαχοῦ μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Κοντὸς ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἑλληνιστῶν τοῦ καιροῦ του, εὐφάνταστος ποιητῆς, κριτικὸς οὐχὶ εὐκαταφρόνητος, βαναύσως κατακριθεὶς ὑπὸ τοῦ Λοτζέλα καὶ κατ' ἀξίαν ἐπαινεθεὶς ὑπὸ Βάστ καὶ Chardon de la Rochette ⁽²⁾.

Συγγράμματα.

— Ὑμνος ἡρωϊκὸς προσφωνηθεὶς τῷ ὑψηλοτάτῳ πρίγκηπι καὶ ἀρχιδουκῇ Αὐστρίας Ἰωσήφ τοποτηρητῇ τῆς Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστη 1795.

— Πένθιμον εἰς τὴν ἄωρον θανὴν τοῦ ὑψηλοτάτου πρίγκηπος καὶ ἀρχιδουκῆς Ἀλεξάνδρου Λεοπόλδου Παλατίνου πάσης Οὐγγαρίας. Ἐν Πέστη 1795.

— Ἐποποιία εἰς τὰς ἀριστείας τοῦ ἥρωος Βοναπάρτε, καὶ προσφωνητικὸν τοῖς σοφωτάτοις ἀνδράσι καὶ ἀρίστοις μέλεσι τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας.

— Νεκρικοὶ διάλογοι Ι' συντεθέντες καὶ στιχουργηθέντες παρὰ τοῦ Αἰακοῦ εἰς τὸν Ἀθην, προτροπῇ τοῦ Πλούτωνος ἔνθα καὶ ἐτυπώθησαν, ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει τοῦ Ῥαδαμάνθους, πρὸς ὑμᾶς δὲ μετεκομίσθησαν παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ Μέρους Α'. Ἐν Ἀθῇ ἐπὶ ἔτους 5793 (sic). (εἶναι στιχηρὰ διήγησις τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως) τὸ Β'. μέρος, ὅπερ ἤθελε πραγματεύεσθαι περὶ Λουδοβίκου ΙΣ' δὲν ἐξεδόθη).

— Ποικίλη διδασκαλία, ἥτοι ἀλφαριθμέριον εὐμαθές. Ἐν Βιέννῃ 1803 ἢ 1818.

— Ὑμνος εἰς τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην. Ἐν Βιέννῃ 1805.

— Ἡρωϊκὴ ἐποποιία ἡ εὐχὴ δι' ἐξαμέτρων ἐπῶν πρὸς τὴν Ἀθηναῶν ὑπὲρ Ἑλλήνων. (ἐδημοσιεύθη ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ 1820, σελ. 780—84).

— Ἡοικὴ φαντασία φιλερήμου τινὸς (ἐδημοσιεύθη αὐτόθι σελ. 458—60).

Ὁ Κοντὸς κριτικῶς ἐπιθεωρήσας τὰ κείμενα ἐξέδωκε

— Ξενοφώντος Ἐφεσίου τὰ κατὰ Ἀνθίαν καὶ Ἀβραχόμην. Ἐν Βιέννῃ 1793.

— Ἀρισταινέτου ἐπιστολάς. Ἐν Βιέννῃ 1803.

Πρὸς τούτοις ἐξέδωκεν ἐν Βούδα (1897—8) τὴν γραμματικὴν Κωνσταντῖνου τοῦ Καραϊωάννου εἰς δύο τόμους μετὰ διαφόρων αὐτοῦ προσθηκῶν, καὶ ἐξελλήνισε, κατὰ τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1818, σελ. 524) τὴν Οἰκιακὴν ἱατρικὴν τοῦ Ἀγγλοῦ Buchan εἰς τόμους 5.

⁽¹⁾ Ζαβίρας.

⁽²⁾ Melanges, tom. II, σελ. 78.

Συνειργάσθη εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Θέατρον τοῦ Ζαβίρα, γράψας πολλὰς Βιο-
γραφίας συγχρόνων λογίων.

Παναγιώτης Κοδρικᾶς.

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, καὶ ἀποπερατώσας ἐν τῇ πατρίδι τὴν σειρὰν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν, καὶ εὗρε-
σιν βιοποριστικοῦ ἐπιτηδεύματος. Ἐνταῦθα δ' ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ τότε μεγάλου διερμηνέως Μιχαὴλ Σούτσου, ὅστις διορισθεὶς ἐν ἔτει 1783 ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας προσέλαβε τὸν Κοδρικᾶν μετ' ὃν τὸν τίτλον *καρχε-
λαρίου*. Μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1802 καθάραισιν τοῦ Μιχαὴλ ἀπὸ τοῦ
θρόνου τῆς Βλαχίας, ἐν ᾧ δις ἐκάθισεν, ὁ Παναγιώτης μεταβάς εἰς
Παρισίους διωρίσθη ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως διερμηνεὺς ἐν τῷ
ὕπουργείῳ τῶν ἐξωτερικῶν.

Ἐν ἔτει 1816, προτροπῇ τοῦ Κοραῆ ἀναλαβόντες οἱ Θ. Φαρμακί-
δης καὶ Κ. Κοκκινάκης τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ προσε-
κάλεσαν τοὺς ἀπανταχοῦ λογίους ἵνα συνεισφέρωσι τὸν πνευματικὸν
ὄθλον των. Ὁ Κοδρικᾶς, θιασώτης ἐνθερμος τῆς ἐν ταῖς πατριαρχι-
καῖς σιγίλλοις καὶ τοῖς ἡγεμονικαῖς Χρυσοβούλοις γραφομένης ἑλληνι-
κῆς διαλέκτου εἶχε πολεμήσει τὴν περὶ διορθώσεως τῆς γλώσσης
γνώμην τοῦ Κοραῆ λαβὼν δὲ τὴν πρόσκλησιν τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Λογίου
Ἑρμοῦ ἀπήντησε διὰ μακρῶν προτρέπων αὐτοὺς ἵν' ἀπέχωσι γρά-
φοντες τὴν γλῶσσαν κατὰ τὰς ὁδηγίας τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐδημοσίευσεν
ἐν Παρισίοις τὸν προτρεπτικὸν λόγον αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέτρεψαν οἱ
ἐκδότες τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, κεκρυγμένοι ὁπαδοὶ τῆς κατὰ Κοραῆν
γραφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὁ Κοδρικᾶς ἀνταπαντῶν ἐδημοσίευ-
σεν ἀωνύμως *Ἀπολογίαν τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων*, ἀλλ' οἱ ἐν Πίζῃ
Ἕλληνες σπουδασταί, Κοραῖσται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἔγραψαν διαμαρ-
τύρησιν κατὰ τῆς ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ Κοδρικᾶ καταχρήσεως τοῦ ὀνό-
ματός των, ἐν ᾗ διεκλήρυττον, ὅτι « ὅχι μόνον δὲν ἐφάντασθησάν ποτε
» τὰς ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλιαρίῳ φλυαρίας ἐναντίον τοῦ Κοραῆ, ἀλλ' ὅτι
» μάλιστα γνωρίζουσι τὸν σοφὸν τοῦτον ἄνδρα ὑπερασπιστὴν τῆς
» ἀναγεννήσεως τοῦ ἔθνους μας, ἥρωα Ἑλλήνα τοῦ αἰῶνός μας, καὶ
» τὸ ὄνομά του μεγάλως τιμῶσι καὶ ἀέδονται, καὶ μεταξὺ τῶν εὐερ-
» γετῶν συναριθμοῦσι ⁽¹⁾ ».

(1) Ἡ ἀποδοκιμασία ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν ἐξῆς ἐν Πίζῃ τότε σπουδαζόντων Ἑλλή-
νων, Ἰωάννου Δελλαγραμμάτικα Ἀνδρέου, Στεφάνου Καραθεοδωρῆ Ἀδριανουπολίτου,

Ὁ Κοδρικᾶς ἀνατυπώσας ἐν Παρισίοις τὴν Ἀπολογίαὶν μετὰ τινων προσθαφαιρέσεων, ἐδημοσίευσεν διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Τηλεγράφου (1818, σελ. 72) ἀπάντησιν πρὸς τοὺς ἐν Πίζῃ σπουδαστάς. Κατὰ δὲ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις πολυσέλιδον πόνημα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν « *Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου* », ἐν ᾧ διὰ μακρῶν ἐξέθηκε τὰς κρίσεις αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ πραγματεία αὕτη ἐπεκρίθη ὑπὸ τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ οὕτως ἐπῆλθον αἱ μεταξὺ Κοραϊστῶν καὶ Κοδρικιστῶν γνωσταὶ διενέξεις, αἵτινες μόνον ὑπὸ τῆς ἐπελθούσης ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διελύθησαν.

Ὁ Κοδρικᾶς ἐξηκολούθησε διατρίβων ἐν Παρισίοις μέχρι τοῦ ἐν ἔτει 1827 συμβάντος θανάτου του.

Συγγράμματα.

- Ὀμιλίαι περὶ πληθύος κόσμων τοῦ Φοντενέλ, μεταφρασθεῖσαι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἀπλὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1794.
 - Πρὸς τοὺς ἐλλογιμωτάτους νέους ἐκδότας τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ. Παρίσι 1816.
 - Ἀπολογία τῶν ἐν Πίζῃ Ἑλλήνων. Εἰς Πίζαν 1817.
 - Πρὸς τοὺς οἰκείους. Ἐν Παρισίῳ 1817.
 - Καὶ αὐθις πρὸς τοὺς οἰκείους. Ἐν Παρισίῳ 1818.
 - Μελέτη τῆς ἑλληνικῆς κοινῆς διαλέκτου. Τόμος Α'. Ἐν Παρισίοις 1818.
- (Ὁ Β' τόμος δὲν ἐξεδόθη).
- Διάφοροι διατρίβαι ἐν Ἑλληνικῷ Τηλεγράφῳ καὶ Καλλιόπῃ.

Κήρυκος Χαιρέτης.

Ἐγεννήθη τῷ 1756 ἐν τῇ κωμοπόλει ἀγίου Θωμᾶ τοῦ Ἡρακλείου τῆς Κρήτης ἀπὸ τὸν Ἀστρινὸν Χαιρέτην, ἄνδρα ἐπίσημον καὶ διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς καταγωγῆς ⁽¹⁾, καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν βαρύτητα.

Γεωργίου Ἰδομενέως Κρητὸς, Ἀγαμέμνωνος Αὐγερινοῦ Πελοποννησίου, Διονυσίου Καμπάνη Ἀνδρίου, Σωτηρίου Φιλιππίδου Ἀθηναίου, Σπυρίδωνος Καβρίκα Γαλαξειδιώτου, Παναγιώτου Πάρπουγλου Πελοποννησίου, Μιχαὴλ Τροχάνη Λάκωνος, Κωνσταντίνου Δενδρηνοῦ Ζαγοραίου, Νικολάου Φωτεινοῦ Κωνσταντινουπολίτου, Γερασίου Βαλσαμάκη Κεφαλληνος, Θεόδωρου Τσηληγιάννη Ἰοακησίου, Νικολάου Καλλέργη Σμυρναίου, Ζαχαρίου Παπαδοπούλου Κωνσταντινουπολίτου, Κωνσταντίνου Γ. Σχινᾶ Κωνσταντινουπολίτου, Παύλου Παπαγεωργοπούλου Ζακυνθίου, Κωνσταντίνου Πολίτου Ἀκαρνᾶνος, Παύλου Σιδέρη Μεσολογγίτου, Δημητρίου Οἰκονόμου Ὑδραίου, Κωνσταντίνου Μακρῇ Ἰωαννίτου, καὶ Ἰακώβου Θεοφιλά (Λέγιος 1818, σελ. 23—4).

(1) Ἐκτὸς τῶν ἄλλων μνημονεύεται ἐν ἐγγράφοις Φραγκίσκου Μοροζίνη ἐδῶγ τῆς Βενετίας, καὶ Ἰωσήφ Τσιβράνου Φραγκίτης ὁ Χαιρέτης μυστικασύμβουλος τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας (confidente intimo in Candia della Republica Veneta), καὶ τὰ μέγιστα συντελέσας ὑπὲρ αὐτῆς εἰς τοὺς αἵματηροὺς ἐκείνους κατὰ τῶν Τούρκων πολέμους.

Ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ἀπορφανισθεὶς πατρός ὁ Κήρυκος ἐστάλη ὑπὸ τοῦ ἐκ πατρὸς θείου αὐτοῦ Δημητρίου Χαιρέτη τοῦ ἱατροφιλοσόφου, εἰς τὴν Ἀθωνιάδα σχολὴν πρὸς ἐκπαίδευσιν, καὶ ἐκεῖ ἐπὶ ὀκταετίαν κατακόρως πᾶσαν τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καρπώσάμενος μετέβη εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἔνθα ἐπὶ τρία ἔτη εὐδοκίμως μετῆλθε τὴν κατ' οἶκον ἑλληνικὴν διδασκαλίαν.

Φλεγόμενος ὁ Κήρυκος ὑπὸ ἔρωτος ἐπιστημονικῆς μαθήσεως ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὰ τότε φημιζόμενα τῆς Ἰταλίας πανεπιστήμια· ὅθεν ἔχων τὰ ἐκ τῆς οἰκοδιδασκαλίας πορισθέντα καὶ τὴν πρόθυμον συνδρομὴν τοῦ μνημονευθέντος θείου του ἦλθεν εἰς Βενετίαν, ὅπου διέμεινε περὶ τὰ δύο ἔτη καταγινόμενος εἰς ἐκμάθησιν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης, ἐπιμελούμενος ἅμα τὰ ἐκ τοῦ τυπογραφείου τοῦ Θεοδοσίου ἀπολυόμενα ἑλληνικὰ βιβλία, καὶ συγγράφων ἢ μεταφράζων διάφορα συγγράμματα. Ἐν ἔτει 1793 ἐγκαταλιπὼν τὴν Βενετίαν ἦλθεν εἰς Πατάδιον καὶ ἐνεγράφη μετὰ τῶν φοιτητῶν τῆς ἱατρικῆς ἐν τῷ τότε κλειζομένῳ τῆς πόλεως ταύτης πανεπιστημίῳ, κατ' ἀγαθὴν σύμπτωσιν συμφοιτητὰς ἔχων Ἰωάννην τὸν Καποδίστριαν καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον ⁽¹⁾. Ἐπὶ τέτραετίαν ἐνζήλως διακού-

(1) Οἱ τρεῖς οὗτοι Ἕλληνες σπουδασταὶ κοινοβιοῦντες καὶ μηδέ ποτε ὁ εἷς τοῦ ἄλλου ἀποχωριζόμενοι ἦσαν πασίγνωστοι ἐν Παταδίῳ ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον « I tre Greci ». Συνέβη δὲ αὐτοῖς τὸ ἐξῆς αξιοσημείωτον, ὅπερ δὲν ἠθέλομεν πιστεῦσαι ἐὰν μὴ αὐτὸς ὁ Χαιρέτης ἐσημείω τὸ συμβάν, καὶ ἑτέροι ἀκούσαντες ἀπὸ στόματός τοῦ Καποδιστρίου ἐδεβαίουν. Κατὰ τὰς ἐνιαυσίους τῶν μαθημάτων διακοπὰς οἱ τρεῖς κοινοβιάται μετέβησαν εἰς Βενετίαν καὶ κατέλυσαν παρὰ τῷ ἐκεῖ ὁμογενεῖ ἐμπόρῳ Ἀλεξίῳ Νικολαΐδῃ τῷ Θεσσαλῷ, μεθ' οὗ περιῆλθον τὰ ἐν τῇ πόλει ἀξιοθέατα, ἐν οἷς καὶ τὸ φρενοκομεῖον San Servolo. Ἐνῷ δὲ πρὸς τὴν θύραν τοῦ καταστήματος διηρῶνόντο ἐξερχόμενοι, ἤκουσαν φωνὴν ἐξ ἐνὸς τῶν κελλίων κράζουσαν: Ο νοὶ giovine Greco! καὶ στραφέντες εἶδον ἕνα τῶν δυστυχῶν φρενοβλαβῶν ἐπαναλαμβάνοντα γεγυμνασμένην τῇ φωνῇ « O voi giovine Greco! » Ἐπειδὴ δὲ μόνος μετὰ τῶν τεσσάρων ὁ Νικολαΐδης ἐφόρει ἀνατολικὸν ἱματισμὸν οἱ τρεῖς τὸν παρεκίνησαν νὰ πλησιάσῃ. Ἀλλ' ὁ παράφρων ἐκτείνων τὴν χεῖρα ἀπὸ τοῦ καγγελλικοῦ παραθύρου τοῦ κελλίου του καὶ δεικνύων τὸν Χαιρέτην ἐπανελάβε κράζων. « a voi dico giovine Greco ». Πλησιάζαντος δὲ αὐτοῦ ὁ παράφρων τῷ εἶπε μεγαλοφώνως « Ricordatevi, o giovine Greco, che un giorno voi servirete un Signore del Mondo. (Σοὶ προλέγω ὡς νέε Ἕλλην, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ ὑπηρετήσῃς ἕνα μέγαν αὐθέντην τοῦ κόσμου!) » Στραφείς δὲ πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν ἀνέκραξε « voi ricordatevi che un giorno governarete la più illustre nazione del mondo! (Σοὶ προλέγω, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κυβερνήσῃς τὸ ἐνδοξότερον ἔθνος τοῦ κόσμου!) Καὶ ἐπὶ τέλους πρὸς τὸν Βαρδαλάχον στραφείς ὁ παράφρων εἶπε: « E voi percorrete più paesi, istruendo la gioventù, ed in fine una vasta tomba vi coprirà. (Καὶ σὺ θὰ διατρέξῃς πολ-

ἅς τὰ ἱατρικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα ἐν ἔτει 1797 ἐστεφανώθη ἱατροφιλόσοφος. Ἡ πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἐπίδοσις τοῦ Κηρύκου, καὶ ἡ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ διαγωγή αὐτοῦ ὑπῆρξαν τοιαῦται, ὥστε ἡ ἀκαδημαϊκὴ σύγκλητος ἀναγορεύουσα αὐτὸν διδάκτορα δὲν ἔλειψε νὰ ἐπιδαψιλεύσῃ εἰς τὸν ἱατροφιλόσοφον Κρήτα ἐξαιρετικὰ ἐγκώμια.

Τὸ δίπλωμα αὐτοῦ, γεγραμμένον λατινιστὶ ἐν μεμβράνῃ, μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ φίλου του καθηγητοῦ Μαλακάρνε ἑλληνιστὶ, ἰταλιστὶ, τουρκιστὶ καὶ ἀραβιστὶ. Χάριν δὲ περιεργείας, παρατιθέμεθα τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν.

Ἐν τῷ ὁνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τῇ δυνάμει τε καὶ ἐξουσίᾳ τῆς τοῦ Πατατίου Δημαρχίας ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας συνεσταμένης, πᾶσιν ἀπαξιαπλῶς, καὶ ἐν ἑκάστῳ τῶν ἐντευχομένων τῷ ἀνὰ χεῖρας προνομίῳ, Ἰούλιος Λοῦπος Παταυνὸς, ὁ τῆς τοῦ Ἔθνους σχολῆς Κηδεμὼν τε καὶ Ἡγούμενος, Χαίρειν.

Κήρυκον τὸν Χαϊρέτην, Πατὴρ δὲ Ἀστρηνοῦ, ἀπὸ δὲ Κρήτης ὁρμώμενον ἀγθέντα τε καὶ παιδευθέντα ἐν τῷ κατὰ τὸ Πατατίον περικλεεῖ Λυκείῳ καὶ τὴν ἐνέργειαν παρασχόντα τῆς τῶν τρόπων καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς αὐτοῦ διατριβῆς, καὶ ὧν περ κατεβάλετο πόνων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν περὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν τεχνῶν ἑαυτὸν συνασκῶν, καὶ περὶ τὰς τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ἰατρικῆς μελέτας τρίβωνα παρασκευάζων, τῇ τῆς πόλεως ἐξουσίᾳ, κατὰ τὸ ἐπιχωρίᾳσαν ἡμῖν ἤδη καὶ καθεστηκώς ἔθος, καὶ τὰ προνόμια τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας, παρ' ἧς καὶ ταύτην ἐκληρωσάμεθα τὴν διακονίαν, διακηρύττομεν ἅπασιν καὶ διαμαρτυρόμεθα. Οὐμὴν ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπὸ τῶν αὐτοῦ προαγωγῶν ἡμῖν προσενηνεγμένου τε καὶ συνεσταμένου, ἐφ' ᾧ καὶ τὴν τελευταίαν ἀπόπειραν δοῦναι τῆς ἑαυτοῦ ἀγωγῆς, καὶ τῆς τῶν λόγων πολυμαθείας, πρόνοιαν οὐκ ἀγενῆ συνεστησάμεθα, ὡς αὐτὸν εἶναι μετ' ἐπιμελείας ἀπάσης τε καὶ ἀποτομίας ἐφ' ἡμῶν ἐξητασμένον τε καὶ βεβασανισμένον, κληρωθεῖσιν πρὸ μιᾶς τῶν προτάσεων ἡμέρας, πρὸς ἃς ἂν δεήσειεν ἀποκρίνασθαι, περὶ τὴν Φυσικὴν καὶ τὴν Θεραπευτικὴν ἐμπειρίαν, καὶ αὐτῷ τούτῳ ὡς ἔθος ἐγκεχειρισμένον. Ὁ δὲ οὐχ ὅπως πρὸς τὰ ἐρωτώμενα προχείρως ἀπήντησεν, ἀριστον ἑαυτὸν παραστησάμενος, ἐπὶ τε παιδείᾳ καὶ νοὶς δεξιότητι, καὶ λόγων δυνάμει, καὶ ὅσα σοφοῖς ἀνδράσιν ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἱατρικῇ θυμῆρῃ τέ εἴσι καὶ εὐκταίστατα ἀλλὰ καὶ μακρῷ τὰς ἐλπίδας ὑπερῆκόντισε, τὰ χωρία, ἐν οἷς αἱ μαρτυρίαι τῶν λόγων, ἐκτιθέμενος, καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἐπάγων, καὶ τὴν λύσιν ἐπακριβῆς τῶν ἀμφισβητήσεων τε καὶ ἀνθιστάσεων ἀποδιδούς, καὶ μὴν καὶ τὰ συμπτώματα διεξηγούμενος καὶ τὰς καταλλήλους τῶν παθῶν θεραπείας ἐπιφέρων, καὶ ὅλως οὕτω τοῖς τῆς φύσεώς τε καὶ τέχνης χαρίσμασιν

λὼς τόπους διδάσκων τὴν νεολαίαν, καὶ ἐπὶ τέλους εὐρὺς τάφος θὰ σὲ δεχθῇ!) Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν οἱ προφητικοὶ λόγοι τοῦ παρ' ἄρρονος ἐπαλήθευσαν καὶ διὰ τοὺς χρόνους.

αὐτὸν ἔνδοξον ἐγκεκροσμημένον παρεχόμενος, ὡς μηδενὸς αὐτῷ τὸ παράπαν
 ἔνδοξοι τοῦ πλείονος. Ἡμεῖς τοίνυν ἀρχαίους δόγμασι παρακολουθήσαντες καὶ
 τῇ κοινῇ βουλῇ τε καὶ δόξῃ τῶν Σοφῶν καὶ Διδασκάλων τῆς περικλείου ὁμη-
 γύρεως, οἱ τὸν προχειριζόμενον ἐβασάνισαν, καὶ περὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπιστήμης
 ἰδέαν, καὶ λόγων εὐφράδειαν, καὶ τὴν ἐμπειρίαν τοῦ διερμηνεύειν, καὶ τὸν
 τρόπον τοῦ θεραπεύειν ἄρτιον διέγνωσαν καὶ ψηφηφορίᾳ πλήρει, μηδεὶς ὅλως
 διαφωνήσας, ἢ τὴν ἐναντίαν ψηφησάμενος, ἢ γοῦν ἐνδοιάσας, τὸν προχειριζόμενον
 ἱκανότατον ἔκριναν τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας βασιτάζειν ἐπάγγελμα, καὶ δὴ
 καὶ ἐπὶ τοῦ Βήματος καθήσαντες, ἐφορεύοντος τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευ-
 θέρων τεχνῶν, καὶ μὴν καὶ συνδικάζοντος Λεοπόλδου Μάρκου Ἀντωνίου Καλ-
 δάνη τοῦ ἐν Βονωνίας, δημοσίου καὶ τῶν Πρωτευόντων Διδασκάλου τῆς θεω-
 ρητικῆς τῶν Ἀσκληπιαδῶν τέχνης καὶ τῆς Ἀνατομίας, τὸν αὐτὸν τοῦτον
 Κήρυκον τὸν Χαιρέτην ἐπὶ παιδείᾳ μέγα κλέος ἀράμενον ὡς ἀληθῶς δια-
 βεβαιοῦμεν, Διδάσκαλόν τε αὐτὸν ἐν Φιλοσοφίᾳ καὶ Ἱατρικῇ ἐν τῷ ὀνόματι
 τοῦ Κυρίου ἀναγορεύομεν, καὶ τοιοῦτον γνωρίζεσθαι παρὰ πᾶσιν ἀξιούμεν,
 ἐπιτρέποντες αὐτῷ τῆς διδασκαλικῆς ἐπαναβαίνειν Καθέδρας, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ
 προαγωγούς ἀπαιτεῖσθαι τὰ τῆς διδασκαλικῆς ἀξίας παράστημα, ἵν' ἐν τῷ μέλ-
 λοντι χρόνῳ ἐλευθέρως τε καὶ ἀπεριορίστως, δημοσίως τε καὶ ἰδίᾳ, ἐνταυθοῖ τε
 καὶ ὅπου ποτ' ἂν τῆς καθ' ἡμᾶς οὐκουμένης τύχῃ, τὰς ἀναγνώσεις ἀκωλύτως
 ποιεῖσθαι δύνῃται, ἀντιλέγειν, βουλεύεσθαι, διαλέγεσθαι, περὶ τῶν ζητημάτων
 ἀποφάνεσθαι, ἐνεργεῖν, καὶ διδάσκειν τὴν Φιλοσοφίαν καὶ Ἱατρικὴν, τῶν
 Φροντιστηρίων προϊστάσθαι, τὰ ἐπιτηδεύματα διατάττειν, χρῆσθαι καὶ ἀπο-
 λαμβάνειν παντὸς προνομίου, ἀτελίας, τιμῆς τε καὶ ὑπερασπίσεως, καθάπερ
 οἱ τῆς Ῥώμης διδάσκαλοι, καὶ οἱ τῆς ἐν Παρίσιος, Παταυίᾳ τε καὶ Βονωνίᾳ
 εὐκλεοῦς Ἀκαδημίας δι' ἡντιναοῦν ἐκκλησιαστικὴν ἢ κατὰ καιροῦ διδομένην
 ἐπιτροπὴν ἀπολαύουσι, κατὰ τὰ ἀνέκαθεν ἀπολύτως ἐπιτετραμμένα προνόμια
 τῇ ἐς αἰεὶ διεβεβωτημένῃ τοῦ Παταυίου Ἀκαδημίᾳ. Τούτων δὲ τὸν εἰρημένον
 τρόπον γενομένων τε καὶ διεψηφισμένων, Ἀνδρέας ὁ Κομπαρέτης Ἐνετὸς
 Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσι τῆς πρακτικῆς θεραπείας, καὶ
 Προαγωγὸς τοῦ νῦν ψηφιοζομένου ἐν τῇ Φυσικῇ καὶ Ἱατρικῇ, δι' ἑαυτοῦ τε, καὶ
 ἐπ' ὀνόματι τῶν λοιπῶν Διδασκάλων, τρουτέστι διὰ Πέτρου Ἰουλιανοῦ τοῦ ἐκ
 Φοροῦλου καὶ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Στεφάνου Γαλληνοῦ Ἐνετοῦ
 Διδασκάλου τῆς Θεωρητικῆς Ἱατρικῆς: διὰ Ἰωσήφ Βερτόση ἐξ Οὐδινε, Διδα-
 σκάλου τῆς πρακτικῆς Ἱατρικῆς: διὰ Ἰωάννου Δομηνίκου Πακκανάρου ἐκ
 Βικεντίας τοῦ τῆς Φυσικῆς Διδασκάλου: διὰ Σίμωνος Στρατηγοῦ, Ἐνετοῦ δι-
 δασκάλου τῶν μαθηματικῶν, καὶ τῆς κατὰ τὴν Ναυτικὴν θεωρίας, καὶ πειρα-
 ματικῆς φυσικῆς: δι' Ὀμοθέου Πισώνη ἐκ Κρέμης, καὶ Διδασκάλου τῶν κατὰ
 τῶν ἱατρικῶν εἰτηγήσεων: διὰ Πέτρου Ζωγράφου τοῦ Κρητὸς, δι-
 δασκάλου τῆς Μαιευτικῆς, καὶ τῶν γυναικείων καὶ βρεφικῶν πηθῶν: διὰ Ἰωάν-
 νου Βαπτιστῆ Μαρινέλλῃ ἐκ Ῥοβίγου, Διδασκάλου τῶν στοιχείων τῆς ἐπι-
 πέδου τε καὶ στερεᾶς Γεωμετρίας, καὶ τῶν κωνικῶν τομῶν: Τὸν προχειριζό-
 μενον μεγαλοπρεπῶς κατεκόσμησε τοῖς ἐξ ἔθους παρασήμεροις τε καὶ διδασκα-
 λικοῖς ὡραίσμασι, καὶ δι' ὁμιλίας θαυμασίας, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρὸς διεξιούσης

παιλεονεκτήματα, ἐπτογμένα μὲν ἐν πρώτοις τὰ τῆς φιλοσοφίας τε καὶ ἰατρικῆς Τεύχη, εἴτα μέντοι γε καὶ ἀνεπτυγμένα, καὶ χρυσοῦν δὲ δακτύλιον ἐγχειρ-
σάμενος, καὶ τὸν Διδασκαλικὸν Πῖλον ἀντὶ στεφάνου ἐκ δάφνης περιθέμενος,
καὶ τὸν τῆς εἰρήνης ἀσπασμὸν σὺν τῇ Διδασκαλικῇ εὐλογίᾳ δοῦς. Καὶ οὕτω
Κήρυκος ὁ Χαιρέτης τῇ θείᾳ δυνάμει τε καὶ ἐνεργείᾳ ἐπὶ τὸν ὑψηλότατον
ἀφίκετο τῆς Διδασκαλικῆς ἀξίας βαθμὸν ἐν φιλοσοφίᾳ τε καὶ ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ·
οὐ χάριν καὶ τὰ δηλωτικὰ ταῦτα γράμματα τοῦ δημοσίου προνομίου ἰδίαις
ἡμῶν χερσὶν ὑπογεγραμμένα, καὶ τοῖς σφραγιστηρίοις ὠχυρομένα τῆς Πα-
ταυίνης Διοικήσεως, καὶ τῆς εὐαγοῦς Ἀκαδημίας τῶν ἐλευθέρων τεχνῶν καὶ
μὴν καὶ τῇ ἰδιοχείρῳ ἐπιθεδαιωμένα τοῦ τῆς Ἀκαδημίας γραμματέως ὑπο-
γραφῇ, τῷ ῥηθέντι διδόντων, συμμαρτυρούντων Φραγγίσκου Φεβρίγου, γενικοῦ
τῆς Ἀκαδημίας θερίποντος, καὶ Ἰωσήφ Παγῆν, καὶ οὐκ ὀλίγων τῶν ἐξ ἐτέ-
ρων ἐθνῶν. Τετέλεσταί τε καὶ δίδεται ἐν τῷ εἰθισμένῳ τῶν ἐξετάσεων τόπῳ
τῆς Παταυίνης Ἀκαδημίας, τῷ πέμπτῳ ἔτει τῆς Γαλλικῆς Πολιτείας καὶ
πρώτῃ τῆς τῶν Ἰταλῶν ἐλευθερίας, ὃ ἐστὶν ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως αΨ Η Ζ.
Ἰνδικτιῶνος ΙΕ'.

Τῷ Παντοδυνάμῳ καὶ Ὑψίστῳ Θεῷ Χάρις.

Ἰούλιος Λουῖκος Κηδεμὼν καὶ Προΐτας.

Λεοπόλδος Μάρκος Ἀντώνιος Καλδάνης Δημόσιος Διδάσκαλος ἐν τοῖς τὰ
πρῶτα φέρουσιν.

Ἀνδρέας Κομπάρτης Δημ. Διδάσ. ἐν τοῖς τὰ πρῶτα φέρουσι καὶ προαγωγός.

Ἐγὼ Μίρκος Ἀντώνιος Γαλδάνης Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τῶν Νόμων,
Κανονικῶν τε καὶ Πολιτικῶν, Ἀντωνίου Γραφέως υἱός, καὶ τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδη-
μίας τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν Γραμματεὺς, τὸν τοῦ Ἀστρηνοῦ Κήρυκον
Χαιρέτην τὸν ἐκ Κρήτης διαμαρτύρομαι, ψηφηφορίᾳ πλήρει ἐν Φιλο-
σοφίᾳ καὶ Ἰατρικῇ ἐπιθεδαιωθέντα. Εἰς πίστιν δὲ τούτου καὶ βεβαίωσιν τὸ
παρὸν προνόμιον ἰδίᾳ χειρὶ ὑπέγραψα.

Ἰωσήφ Γύρου Διδάσκαλος ἐν ἑκατέροις τοῖς Νόμοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἀπορρήτων
τῆς Ἱερᾶς Ἀκαδημίας (').

Ἐν ἔτει 1799 ὁ Χαιρέτης ἀποχαιρετήσας τὴν Ἰταλίαν ἐπανῆλθεν
εἰς τὴν φίλην αὐτοῦ πατρίδα, τὴν ὁποίαν ἕνεκα τῆς τότε ἐκεῖ συμβά-
σης ἀναστατώσεως τῶν γενιτσάρων πρὸς σφαγὴν τῶν χριστιανῶν ἐγ-
καταλιπὼν ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ εὐκλεῶς ἐπὶ δεκαετίαν
μετελθὼν τὴν ἰατρικὴν, προσελήφθη ἐν ἔτει 1811 ὡς ἰατρός τοῦ σουλ-
τάνου Μαχμούτη, ἐκπληρωθείσης οὕτω τῆς προφητείας τοῦ παράφρονος.

Ἐκραγείσης τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ θεωρηθεὶς ὑποπτος,
ἀπεβλήθη τοῦ ἀξιώματος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον (1824)· ἀλλ'

(') Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἀνωτέρω διπλώματος ὑπάρχει χειρόγραφον ὥραιος Λα-
τινικῶς γράμμασι γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης, μετὰ μεταφράσεως Ἑλληνικῆς, Ἰτα-
λικῆς, Ἀραβικῆς καὶ Τουρκικῆς εἰς ἓν τεῦχος εἰς 4ον.

ἐνεκα πολλῶν καὶ διαφόρων ἠθικῶν παθήσεων ἀπόπληκτος γενόμενός ἡλευθερώθη τῇ μεσιτείᾳ φίλων του Ὀθωμανῶν, καὶ μετ' ὀλιγοχρόνιον ὁδυνηρὰν καὶ ἀθλίαν βιωτὴν ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν ἐν ἔτει 1830, γενόμενος ἐτῶν 74.

Ἐκ τῶν πέντε υἱῶν τοῦ Κηρύκου Χαιρέτη ἐπιζῶσιν οἱ Θεόφραστος καὶ Ἀριστείδης, ἄνδρες οὐ τῆς τυχούσης παιδείας, καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἀμφοτέρω δὲ οὗτοι ἔλαχον ἀρχηγούντες τῆς ἐν ἔτει 1841 Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Παρὰ τούτοις, ἐκτὸς τοῦ διπλώματος, σώζεται καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πατρός των γεγραμμένη ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του Ἀνδρέου Γραδενίγου, καὶ φέρουσα τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα·

Φίλτρον καὶ μνήμη σῶμα γραφὴν ποιεῖται

Κηρύκῳ Κρητὶ Χαιρέτῃ Γραδενίγος

Ἐξ ἀπορρήτων τῆς φυλῆς κατηγμένος

Τῆς τῶν Ἑνετῶν, Ἀνδρέας κλήσιν ἔχων.

Συγγράμματα.

—Προσφώνημα πρὸς τὸ ἐκλαμπρότατον γένος τῶν τε Μαρουσαίων καὶ Καραϊωαννίδων, διὰ στίχων ἱαμβικῶν. Ἑνετίῃσι 1793.

—Ἱστορία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουίγη ΙΣΤ'. τοῦ ρονευθέντος παρὰ τῶν ἰδίων ὑπηκόων καὶ ἡ διαθήκη αὐτοῦ, μεταφρασθεῖσα νῦν ἀπὸ τῆς γαλλικῆς διαλέκτου εἰς τὴν γραικικὴν ἀπλὴν γλῶσσαν παρὰ Κηρύκου Χαιρέτου. Ἑνετίῃσι 1793.

—Ἐγχειρίδιον τῆς τῶν ζώων οἰκονομίας, τοὔτεστιν ἡ περὶ ἀνθρώπους καὶ περὶ τὰ ἄλλα ζῶα αἰτία τοῦ ζῆν, ποιηθὲν παρὰ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροφιλοσόφου Κηρύκου Χαιρέτου. Ἑνετίῃσι 1798.

Τῷ 1792 ἐκδοὺς ἐν Βενετίᾳ τὴν Βοσπορομαχίαν τοῦ Μομὰρς προέταξε διὰ στίχων προσφωνητικὴν ἐπιστολὴν πρὸς Γεώργιον τὸν Κριτζοτάκην. Ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτὴ προσετέθησαν καὶ τοῦ ἐκδόντος Χαιρέτου δύο στιχουργήματα— Ἡ ἀπόδοσις τῆς ἀλληγορίας καὶ Οὐολταίρου περὶ Μένωνος. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐπεμελήθη τὴν Ἑνετίῃσιν ἐκδοθεῖσαν Γραμματικὴν Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, καὶ τὸ ἐπόμενον (1793) τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.

Κωνσταντῖνος Κοκκινάκης.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1781 ἔτος ἐν Χίῳ καὶ εἰς τρυφερὰν ἡλικίαν ἤρχισε νὰ παιδεύηται παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ ἀδελφῷ Θεοδοσίῳ, ἀνδρὶ ἐλλογίμῳ, διδαχθεὶς τὴν ἑλληνικὴν, καὶ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀκολουθήσας τῷ Θεοδοσίῳ ὁ Κωνσταντῖνος μετέβη ἐκ Χίου εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Βουκουρέστιον, ὅθεν ἀπεστάλη εἰς Βιέννην πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν. Ὁ Κοκκινάκης ἐπ' ὀλίγον ἀκροασθεὶς τοὺς ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει διδάσκοντας σο-

φοὺς ἠναγκάσθη ὕστερον, δι' ἔλλειψιν τῶν πρὸς ζωάρκειαν συντελούντων, νὰ δεχθῇ θέσιν ἐν ἐμπορικῷ γραφεῖω.

Ἐν πρώτοις ἡσχολήθη εἰς διαφοροὺς ἐκ τοῦ γερμανικοῦ καὶ γαλλικοῦ μεταφράσεις ἥτοι τριῶν ἡλικῶν δραμάτων τοῦ Κοτζεβοῦ (1801), τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου τοῦ Ἰωσήφ Νοβάκκου (1807), ἐπιτομῆς τῆς γενικῆς ἱστορίας τοῦ γάλλου Δομαίρων (1812), καὶ τοῦ Ταρτούρου τοῦ Μολιέρου (1815).

Ἐν ἔτει 1816 ὁ Κοκκινάκης, προτραπείς ὑπὸ τοῦ συμπατριώτου του Ἀδαμαντίου τοῦ Κοραῆ, ἀνέλαβε μετὰ Θεοκλήτου τοῦ Φαρμακίδου τὴν ἐκδοσιν τῆς δικηκοπέισης φιλολογικῆς ἐφημερίδος ὁ *Λόγιος Ἑρμῆς*, ἐξακολουθήσας φιλοτίμως καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βιέννης ἀναχώρησιν τοῦ συνεργάτου του τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀξιολόγου ἐκείνης ἐφημερίδος μέχρι τῆς 1 Μαΐου 1821, ὅτε ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν ἐκδοσιν, ὑποχρεωθείς ἅμα καὶ νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ἐκτάκτῳ παραρτήματι τὸ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀφοριστικὸν τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'.

Χαρακτηρισθεὶς ὡς συνένοχος τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς μετ' ἄλλων ἐν Αὐστρίᾳ διατρίβόντων Ἑλλήνων, καὶ μόλις ἐν ἔτει 1825 ἔλαβε τὴν ἄδειαν νὰ καταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐλθὼν κατὰ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον εἰς Αἴγιναν ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὑπὸ τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως ἵνα καταγίῃ εἰς μετάφρασιν διαφόρων διδακτικῶν βιβλίων. Μετεγλώττισεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὸ *περὶ γραμματικῆς ἐχνογραφίας* σύγγραμμα τοῦ Φραγκήρου πρὸς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων, καὶ κατεγίνετο εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς *καθολικῆς ἱστορίας* τοῦ Ροτιγέρου· ἀλλ' ἐνῷ τὸ πρῶτον ἐτυποῦτο, καὶ ἡ μεταγλώττισις τοῦ δευτέρου προῦδευεν, ὁ θάνατος ἀφῆρπασε τὸν Κοκκινάκην ἐκ τῆς ζωῆς (16 Φεβρουαρίου 1831).

« Ἡ κοινὴ λύπη, λέγει ἡ τότε *Ἐπίσημος ἐφημερίς*, ἡ ὁποία κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐφαίνετο ζωγραφισμένη εἰς ὅλων σχεδὸν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Αἰγίνης τὰ πρόσωπα, εἶναι ἀπόδειξις τῆς ὁποίας παρὰ πᾶσιν ἀπελάμβανεν ἀγάπης καὶ ὑπολήψεως. Τὸ θνητὸν αὐτοῦ σῶμα ἐσυνώδευσαν εἰς τὸν τάφον ἅπας ὁ ἱερὸς τῆς πόλεως κλῆρος, αἱ τοπικαὶ ἀρχαί, οἱ διδάσκαλοι καὶ μαθηταί, καὶ πάντες οἱ προῦχοντες πολῖται, θρηνοῦντες ὁμοφώνως ὅλοι τὴν ὁποίαν ἡ πατρίς ἔπαθε στέρξιν τοιοῦτου τιμίου ἀνδρὸς καὶ χρηστοῦ πολίτου. Τὸν τάφον αὐτοῦ μέλλει νὰ στολίσῃ μνημεῖον ἀνάλογον ἐχει

» ρόμενον παρὰ φίλου καὶ συμπολίτου εἰς τιμὴν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀπα-
» θανόντος (1) ».

Συγγράμματα.

Οἱ Κόρσαι, δράμα εἰς τέσσαρας πράξεις συντεθὲν ὑπὸ τοῦ περιφήμου κω-
μωδοποιοῦ Αὐγούστου τοῦ Κοτζεβοῦ, καὶ μεταφρασθὲν εἰς χοῦσιν τῶν φιλο-
λόγων. Ἐν Βιέννῃ 1804.

— Μισανθρωπία καὶ Μετάνοια, δράμα Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, ἐκ τοῦ γερμανι-
κοῦ μεταφρασθὲν. Ἐν Βιέννῃ 1804.

— Πτωχία καὶ Ἀνδρία, κωμωδία Αὐγ. τοῦ Κοτζεβοῦ, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ
Κ. Κοκκινάκου ἐν Βιέννῃ 1804.

— Ὁ Ταρτοῦφος, κωμωδία εἰς 5 πράξεις, συντεθεῖσα γαλλιστὶ ὑπὸ Μολιέρου,
μεταφρασθεῖσα δὲ εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν γλῶσσαν παρὰ Κ. Κοκκινά-
κου. Ἐν Βιέννῃ 1806, 1807, 1815, 1816, 1824.

— Ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐπιτομὴ, συγγραφεῖσα μὲν γερμανιστὶ ὑπὸ Ἰω-
σήφ Νοβάκκου, διὰ δὲ φιλοτίμου δαπάνης τῶν ὁμογενῶν ἐκδοθεῖσα καὶ μετα-
φρασθεῖσα ὑπὸ Κ. Κοκκινάκη. Ἐν Βιέννῃ 1809

— Δομαιρίων, ἐπιτομὴ ἱστορίας γενικῆς, μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γαλλικοῦ εἰς
τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, καὶ ἐπαυξηθεῖσα εἰς χοῦσιν τῶν σχολείων. Ἐν Βιέν-
νῃ 1812, τόμοι 3.

— Οἱ Στερλίτζοι, δράμα εἰς τρεῖς πράξεις, συντεθὲν ὑπὸ I. Βάβου, καὶ
μεταφρασθὲν ὑπὸ Κ. Κοκκινάκου. Ἐν Βιέννῃ 1818. (Τὸ δράμα τοῦτο μετέ-
φρασεν ὁ Κοκκινάκης χάριν τοῦ ἐν Ὁδησῶ συστηθέντος τότε ἔθνικοῦ θεάτρου).

— Φραγκήρου διδασκαλία τῆς διαγραφικῆς ἢ γραμμικῆς ἱχνογραφίας. Ἐν
Αἰγίνῃ 1831.

— Ροτιγέρου, Καθολικὴ ἱστορία.

Πάμπολλαι διατριβαὶ εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν (1819—1821).

Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὴν 27 Ἀπριλίου 1748 ἐκ τοῦ Ἰωάννου Κο-
ραῆ Χίου, νηπιόθεν ἐγκαταλιπόμενος τὴν πάτριον νῆσον καὶ χάριν ἐμ-
πορίας ἐκεῖ ἐγκατεστημένου, καὶ Ὠμαιίδος θυγατρὸς Διαμαντῆ τοῦ
Ῥυσίου. Ἐξ ὀκτῶ ἀδελφῶν ἐπιζήσας ὁ Ἀδαμάντιος ἔλαβε τὸ ὄνομα
τοῦ πάππου του Διαμαντῆ, ὅπερ ὕστερον ἐξελλήνισεν. Ὁ πατὴρ του
κατέταξεν αὐτὸν μεταξὺ τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Σμύρνῃ σχολῆς καὶ
παιδευθέντα τὰ ἐγκύκλια, πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὴν λατινικὴν καὶ
ἐβραϊκὴν γλῶσσαν, ἀπέστειλεν εἰς Ἀμστελῶδαμον τῆς Ὀλλανδίας
λόγῳ ἐμπορίου (1772). Ἐπὶ ἐξ ἔτη διατρίψας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ
ἐνεκλήθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του εἰς Σμύρνην, καὶ μετὰ πολλὰς δυσκα-

(1) Γεγνητὴ Ἐφημερίς, 1831, ἀριθ. 17—18.

λίας καὶ ἀντιλογίας ἔλαβε τὴν ἄδειαν ἵνα ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν Εὐρώπην ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἰατρικὴν. Τὴν 9 Ὀκτωβρίου 1782 ἦλθεν εἰς Μομπελλιὲ τῆς Γαλλίας καὶ ἐπὶ ἑξ ἔτη σπουδάσας ἐνζήλως ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς ἰατρικῆς. Μέχρι τοῦ 1783 συνετήρουν αὐτὸν οἱ γονεῖς του, μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του ὁ ἐν τῷ ναύτικῳ τοῦ ἐν Σμύρνῃ ὀλλανδικοῦ προξενείου ἱερατεύων Βερνάρδος Κέουν τῷ ἐχορήγει ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτοῦ μικρὰν τινα βοήθειαν. Ὁ Ἀδαμάντιος εἰδήμων τῆς γαλλικῆς, γερμανικῆς καὶ ἀγγλικῆς γλώσσης, μετέφραζεν ἀπὸ τῶν δύο τελευταίων εἰς τὴν πρώτην ἰατρικά τινα πονήματα, ἅτινα πωλῶν εἰς ἐκδότας ἐπορίζετο τ' ἀναγκαιοῦντα.

Μετὰ τὴν διδακτορικὴν ἀναγόρευσιν ἀποδημήσας ἐκ Μομπελλιὲ ἔτρεξεν εἰς εὔρεσιν εὐρυτέρου κέντρου διανοητικοῦ, καὶ ἔφθασεν εἰς Παρισίους τὴν 24 Μαΐου 1788. Αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος γενόμενος τῆς ἐπελθούσης Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξιστόρει ἀφελῶς τὰ συμβεβηκότα διὰ τῶν ἐπιστολῶν του πρὸς τὸν Πρωτοψάλτην Σμύρνης, εὐλογῶν τὰ μεγαλουργήματα καὶ καταρῶμενος τὰς παραφοράς τῆς ἐλευθερίας.

Διαθερμανθεὶς ἐκ τῶν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του συμβαινόντων κατὰ τὴν τρικυμιώδη ἐκείνην ἐποχὴν, μαγευθεὶς ὑπὸ τῆς μαρμαρυγῆς τῆς ἀπατηλῆς ἐκείνης ἐλευθερίας, ἀπεφάσισε πλέον ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Γαλλίᾳ. Ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος ἐπλήρου τὸ πνεῦμά του, μὴ δυνάμενος ὁμως νὰ συντελέσῃ ὕλικῶς ὑπὲρ τοῦ διακαοῦς οὐείρου του ἀπεφάσισε νὰ ἐργασθῇ πρὸς πνευματικὴν ἐπανάστασιν τῶν κεχαλαρωμένων πνευμάτων καὶ ἀναζωπυρήσῃ τὸ πολλάκις μὲν ἐξεγερθὲν καὶ οἰκτρῶς προδοθὲν αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας, ἡρεμοῦν δὲ τότε ὑπὸ τὴν τέφραν τῶν παρελθουσῶν καταστροφῶν καὶ ἀναμένον πνοὴν ἰσχυράν πρὸς ἀνάφλεξιν. Ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦτον σκοπὸν εἰς τρία ἀπέβλεψεν ὁ θερμὸς πατριώτης· νὰ καταδείξῃ δηλονότι εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν πολιτικὴν αὐτῶν κατάστασιν γνωστοποιῶν ταύτην καὶ εἰς τ' ἀγνοοῦντα τῆς Εὐρώπης ἔθνη· νὰ μὴ παύσῃ παριστῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους τὴν δόξαν τῶν πατέρων των, καὶ ἐπὶ τέλους νὰ καταρτίσῃ γλῶσσαν ἑλληνικὴν, ἀποβάλλουσαν πᾶν τὸ ξενικὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας παραλαμβάνουσαν τὰς ἐλλειπούσας λέξεις.

Ἄμα ὁ Ῥήγας καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ συνεργαζόμενοι διὰ τὴν ἐθνεγεσίαν παρεδόθησαν ἀτίμως ὑπὸ κυβερνήσεως ἀπανθρώπου εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸς κατεύνασιν τῶν ἐξεγερθέντων πνευμάτων ἐξέδωκεν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐναρέτου καὶ πολυμαθοῦς πατριάρχ-

χου Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου φυλλάδιον προτρέπον τοὺς Ἕλληνας ἵνα ἐμμένωσιν ὑπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ σουλτάνου. Ὁ Κοραῆς ἅμα λαβὼν γνῶσιν τῆς πατρικῆς Διδασκαλίας, ἔγραψε τὴν Ἀδελφικὴν διδασκαλίαν, τυπωθεῖσαν ἐν Παρίσις τῷ 1798, ἐν ᾗ ἀναιρῶν τὰ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἀνθίμου συμβουλευόμενα, διδάσκει τοὺς Ἕλληνας τί ἐστὶ ἐλευθερία. Στιγματίζων δὲ τὴν διαγωγὴν τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν παράδοσιν τοῦ Φεραίου, ἀνακράζει ἐν προλεγομένοις·

« Πρὸ ὀλίγου ἔτι τῆς Γερμανίας ὁ αὐτοκράτωρ, ἀγκαλὰ βασανίζομενος ἀπὸ ὀδυνηρὰν καὶ θανάσιμον νόσον, ἡ ὁποία καὶν ἔπρεπε νὰ τὸν διδάξῃ τὴν φιланθρωπίαν καὶ τὴν συμπάθειαν, παρέδωκεν ἀσπλάγχως εἰς τὸν τύραννον τῆς Ἑλλάδος ὀκτὼ Γραικοὺς, οἱ ὅποιοι ἐν Βιέννῃ τῆς Αὐστρίας ἐζήτουν ἡσύχως τὰ ἀρμόδια μέσα τοῦ νὰ φωτίσωσι, καὶ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας νὰ ἐλευθερώσωσι τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς. Παρίστανται ἔως ταύτην τὴν ὥραν ἔμπροσθεν τοῦ τυράννου οἱ γενναῖοι οὗτοι τῆς ἐλευθερίας μάρτυρες· ἔως ταύτην τὴν ὥραν καταβαίνει εἰς τὰς ἱερὰς κεφαλὰς των ἡ μάχαιρα τοῦ δημίου, ἐκχέεται τὸ γενναῖον ἑλληνικὸν αἷμα ἀπὸ τὰς φλέβας των, καὶ ἵπταται ἡ μακαρία ψυχὴ των διὰ νὰ ὑπάγῃ νὰ συγκατοικήσῃ μὲ ὅλων τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀποθανόντων τὰς αἰοδίμους ψυχάς.

» Ἀλλὰ τοῦ ἀθώου αἵματος ἡ ἐκχυσὶς αὕτη ἀντὶ τοῦ νὰ καταπλήξῃ τοὺς Γραικοὺς θέλει μᾶλλον τοὺς παροξύνει εἰς ἐκδίκησιν. Ἡ Ἑλλὰς ὅλη μὲ τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς παρακαλεῖ τοὺς ἐν Τεργεσίῳ πραγματευομένους Γραικοὺς νὰ ἀφίσωσιν εἰς ἐρήμωσιν τὴν πόλιν τοῦ ἀχαρίστου καὶ μισέλληνος Αὐτοκράτορος, καὶ νὰ μετοικισθῶσιν εἰς τὰς νεωστὶ ἐλευθερωθείσας αὐτῆς νήσους, ὅπου χωρὶς κανένα φόβον προδοσίας εὐτυχεῖς καὶ ἐλεύθεροι δύνανται νὰ ζήσωσιν.

» Δέξαι λοιπὸν εὐμενῶς, ὦ φίλη μου πατρίς, δέξασθε, φίλοι μου ὁμογενεῖς, φίλοι Γραικοί, ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων Ἱερώων, τὴν παροῦσαν ἀδελφικὴν διδασκαλίαν. Μῆτε πῦρ, μῆτε σίδηρος ψυχράνῃ ποτὲ εἰς τὰς ὑμετέρας καρδίας τὴν διάπυρον τῆς ἐλευθερίας ἀγάπην, τὸ ἄσπαστον κατὰ τῆς τυραννίας μῖσος. Ἐχετε πάντοτε ἔμπροσθεν τῶν ὀφθαλμῶν τὰ πάνδεινα κακά, ὅσα καθ' ἐκάστην ὑπαφέρετε ἀπὸ τὸ ἄγριον ἔθνος τῶν Τούρκων, καὶ ἐνθυμεῖσθε ὅσα ἔλεγον οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι παροξύνοντες ἀλλήλους κατὰ τῶν Περσῶν.

ὦ παῖδες Ἑλλήνων ἔτε,
Ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθεροῦτε δὲ

Παῖδας, γυναῖκας, νεῶν τε πατρῶων ἔδῃ.

Θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ ἀπάντων ὁ ἀγών.

Ὅταν δὲ οἱ Γάλλοι ἐξεστράτευσαν εἰς Αἴγυπτον ὁ Κοραῆς ἐξέδοτο τῷ 1803 ἐν Παριείοις φυλλάδιον πλήρες ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐπαναστατικῆς φλογὸς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Σάλπισμα Πολεμιστῆριον*. Ἐν προμετωπίῳ ὠρχία χαλκογραφία ἐξεικονίζει τὴν Ἑλλάδα, « ἡ ὁποία μὲ »
 « μαῦρα καὶ ἐξεσχισμένα φορέματα, εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματος »
 « πληγωμένη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τυράννους, μὲ λυτοὺς τῆς κεφαλῆς »
 « τοὺς πλοκαμοὺς, ἀνυπόδατος καὶ σχεδὸν γυμνή, ὀδυρομένη καὶ »
 « κλαίουσα τὴν ἀθλίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν τὴν ἔρριψεν ἡ θη- »
 « ριότης τῶν Τούρκων, τρέχει πρὸς ἡμᾶς τὰ τέκνα τῆς, μᾶς δείχνει »
 « τὰ κατεσχισμένα τῆς φορέματα, μίαν πρὸς μίαν ἀνακαλύπτει τὰς »
 « πληγὰς τῆς, μᾶς βάφει μὲ τὰ αἵματά τῆς, μᾶς βρέχει μὲ τὰ δά- »
 « κρυά τῆς, ἐναγκαλίζεται καὶ ἀσπάζεται ἐκαστον ἀπὸ ἡμᾶς κατ' »
 « ἰδίαν, καὶ ζητεῖ ἀπὸ ὅλους κοινῶς ἐκδίκησιν ».

Ὁ Κοραῆς ἀφοῦ πρῶτον διὰ στόματος τῆς Ἑλλάδος ἐξαρκίζει τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν κατὰ Τούρκων πόλεμον τελευτᾷ τὸ σάλπισμά του ὡς ἑξῆς.

« Πολεμήσατε λοιπὸν, ὦ μεγάλόψυχα καὶ γενναῖα τέκνα τῶν πα- »
 « λαιῶν Ἑλλήνων, ὅλοι ὁμοῦ ἐνωμένοι τοὺς βαρβάρους τῆς Ἑλλάδος »
 « τυράννους.

« Πολεμήσατε, φίλοι καὶ ἀδελφοί, τοὺς ἀπανθρώπους καὶ σκληροὺς »
 « Τούρκους· ὅχι ὅμως ὡς Τούρκοι, ὅχι ὡς φονεῖς, ἀλλ' ὡς γενναῖοι τῆς »
 « ἐλευθερίας στρατιῶται, ὡς ὑπερασπισταὶ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας »
 « καὶ τῆς πατρίδος. Χύσατε χωρὶς ἔλεον τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν, ὅσους »
 « εὔρετε ἐξωπλισμένους κατὰ τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἐτοίμους νὰ σᾶς »
 « στερήσωσι τὴν ζωὴν. Ἄς ἀποθάνῃ ὅστις τυραννικῶς σφίγγει τῶν »
 « Γραικῶν τὰς ἀλύσεις, καὶ τοὺς ἐμποδίζει νὰ ρῆξωσι τὰ δεσμὰ των. »
 « Ἀλλὰ σπλαγχνίσθητε τὸν ἥσυχον Τούρκον, ὅστις ζητεῖ τὴν σωτη- »
 « ρίαν του μὲ τὴν φυγὴν, ἣ εὐαρεστεῖται νὰ μένῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, »
 « ὑποτασσόμενος εἰς νόμους δικαίους, καὶ γενοῦμενος καὶ αὐτὸς τοὺς »
 « καρποὺς τῆς ἐλευθερίας καθὼς καὶ αὐτοὶ τῆς Αἰγύπτου οἱ Τούρκοι. »
 « Ἄς ᾔηαι ἡ ἐκδίκησις ἡμῶν φοβερά, ἀλλ' ἄς γένη μὲ δικαιοσύνην. »
 « Ἄς δεῖξωμεν εἰς τὸ ἄγριον τῶν Μουσουλμάνων γένος, ὅτι μόνη τῆς »
 « ἐλευθερίας ἡ ἐπιθυμία, καὶ ὅχι ἡ δῖψα τοῦ φόνου καὶ τῆς ἀρπαγῆς »
 « μᾶς ἐξώπλισε τὰς χεῖρας. Ἄς μάθωσιν οἱ ἀπάνθρωποι Τούρκοι

» ἀπὸ τὴν ἡμετέραν φιλανθρωπίαν, ὅτι διὰ τὴν παύσωμεν τὰς καθη-
 » μερινὰς ἀδικίας, τὴν καθημερινὴν ἔκχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος,
 » ἀναγκάζομεθα πρὸς καιρὸν νὰ χύσωμεν ὀλίγον τουρκικὸν αἷμα ».

Τὴν 6 Ἰανουαρίου 1803 ἀνέγνωσεν εἰς τὴν ἐν Παρισίοις Ἀκαδη-
 μίαν τῶν Ἀνθρωποτηρητῶν (Conservateurs de l'homme) γαλλιστί
 ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ καταδείκνυσεν
 εἰς τοὺς Εὐρωπαίους, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς μεγάλως
 προοδεύσαντες ἀπετέλουν τὸ ζωτικὸν στοιχεῖον ἀκμαζούσης ἐθνικῆ-
 τητος· ἐκ τοῦ ἐπιλόγου μεταφράζοντες παρατιθέμεθα τὴν ἐξῆς περι-
 κοπήν.

« Ἐλαβον, ὦ πατρίς μου, ἀνὰ χεῖρας τὸν κάλαμον μὲ τὴν μονο-
 » μερῇ πρόθεσιν τοῦ ν' ἀναγγεῖλω πρῶτος τὴν ἀρξαμένην ἀναγέννησιν
 » σου εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἰδίως εἰς τὸ φιλόξενον καὶ φιλάν-
 » θρωπον τοῦτο ἔθνος, εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ὁποίου εὗρον νέαν πα-
 » τρίδα, ἀφ' οὗτο εἶχον τὸ δυστύχημα ν' ἀποχωρισθῶ σοῦ. Σοὶ πλη-
 » ρὼν ὄφειλθην, φροντίζων ταῦτοχρόνως καὶ περὶ τῆς μελλούσης σου
 » δόξης. Ἐάν ποτε μεγάλθυμον ἔθνος θελήσῃ νὰ τείνῃ πρὸς σὲ χεῖρα
 » ἀρρωγὸν καὶ βοηθήσῃ τὰς προσπάθειάς σου, ἃς μάθῃ τὸ ἔθνος αὐτὸ ὅτι
 » θέλει ἀποκτήσῃ ὅλους τοὺς τίτλους ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης σου ἔχον
 » μάλιστα πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι δὲν θὰ διαλύσῃ πρῶτον τὰ σκότῃ τῆς
 » σημερινῆς Ἑλλάδος. Σὺ αὕτῃ, ὦ πατρίς μου, ἄνευ ξένης βοηθείας
 » ἤνοιξας τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὰ φῶτα, πανταχόσε ζητοῦσα αὐτὰ
 » καὶ εἰσάγουσα· διὰ δὲ τῆς διαγωγῆς σου ταύτης καταδεικνύεις εἰς
 » τὸν κόσμον, ὅτι ἂν δυστυχεῖς περιστάσεις γυμνώσωσι τὸ γονιμώ-
 » τερον ἔδαφος, δὲν ἀφαιροῦσιν ὅμως καὶ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ γονιμώ-
 » τητα· ὀλίγη βροχὴ καὶ ὀλίγη σπορὰ ἀρκοῦσιν ὅπως ἐκ νέου βλαστῇ
 » σωσιν οἱ ὑποκρυπτόμενοι θησαυροὶ ».

Ἐπειδὴ δὲ πρὸ πάντων εἰς τὰς ὑπ' αὐτοῦ γενομένας ἐκδόσεις τῶν
 κλασικῶν Ἑλλήνων διαφαίνεται ἡ πολυμαθία, κριτικὴ περίνοια, καὶ
 ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγνὸς ἔρως τοῦ ἀνδρὸς, θέλομεν ἤδη καταριθμή-
 σει αὐτάς.

Κατὰ πρῶτον ἐξέδωκε τοὺς Χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου μετὰ γαλ-
 λικῆς μεταφράσεως ἐν Παρισίοις 1799. Τὴν ἐκδοσιν καταπλουτίσας
 μετὰ κριτικῶν σημειώσεων προσεφώνησεν εἰς τοὺς τότε ἐλευθέρους
 κατοίκους τῶν ἑπτὰ νήσων τοῦ Ἰονίου. Δεύτερον ἐξέδοτο ἑλληνο-
 γαλλιστί τὸ περὶ Ἀέρων καὶ Ὑδάτων τοῦ Ἰπποκράτους (1800) μετὰ

προλεγομένων και άλλων διαφωτίσεων. Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἐπὶ τοσοῦτον ἐτιμήθη, ὥστε ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία τὴν ἐβράβευσε διὰ πέντε χιλιάδων φράγκων. Ὁ δόκτωρ Hoegmuller μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν μετάφρασιν καὶ τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραῆ, καὶ ἐτύπωσε ἐν Βιέννῃ 1804 εἰς χωριστὸν τόμον· ὁ δὲ καθηγητὴς Φραγκίσκος Banafon ἐδημοσίευσεν ἐν Μαδρίτῃ (1808) ἰσπανικὴν μετάφρασιν τῶν προλεγομένων καὶ τοῦ χειμένου. Τῷ 1816 ὁ Κοραῆς ἀνετύπωσε τὸ σύγγραμμα ἄνευ τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας προσέτιθετο ὡς ἀνασκευασὴ ἐξ ὀλοκλήρου. Τὰ προλεγόμενα τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς τὴν ἱατρικὴν σπουδάζοντας νέους Ἑλλήνας (1).

Ὁ Κοραῆς ἔν ᾧ τὰς περὶ Ἑλλάδος προλήψεις τῶν Εὐρωπαίων, ἐδημοσίευσεν τῷ 1803 γαλλιστὶ ὑπόμνημα περὶ τοῦ παρ' Ἑλλήσι πολιτισμοῦ. Ὁ πολυμαθὴς Ἕλλην διεθρυσθεὶς ἤδη ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ὁ Ναπολέον ἐπιθυμήσας νέαν γαλλικὴν μετάφρασιν τοῦ Στράβωνος ἀνέθηκεν εἰς τὸν ὑπουργὸν Chaptal τὴν εὑρεσιν τῶν καταλλήλων μεταφραστῶν· ὁ ὑπουργὸς ἐπρότεινε τὸν La Porte du Theil καὶ τὸν Κοραῆν, καὶ διὰ τὰς γεωγραφικὰς σημειώσεις τὸν Γοσσελίνον. Δι' ἕκαστον τῶν συνεργατῶν ὠρίσθη ἐτήσιος μισθὸς 3,000 φράγκων. Τῷ 1805 οἱ μεταφρασταὶ παρουσίασαν τὸν πρῶτον τόμον εἰς τὸν Ναπολέοντα, καὶ πρὶν ἢ τελειώσωσι τὸν δεύτερον ὠρίσθη αὐτοῖς ἰσόβιος σύνταξις ἐκ 2,000 φρ. Ἐν τῇ σπουδαίᾳ ταύτῃ μεταφράσει τοῦ Στράβωνος, τὰ βιβλία γ', δ', ζ', ἡ, ια', ιγ', ιδ', καὶ ιε', ὡς καὶ αἱ σημειώσεις εἰσὶν ἔργον τοῦ Κοραῆ. Τῷ 1802 ἐπεμελήθη πολυτελὴ ἔκδοσιν τῶν Ποιμενικῶν τοῦ Λόγγου παρὰ Φερμίνφ Διδότῳ. Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν συνευργάσθη εἰς τὰς ἐκδόσεις τοῦ Θουκυδίδου τοῦ Levesque (1795), τοῦ Ἡροδότου τοῦ Larcher, καὶ τοῦ Ἀθηναίου τοῦ Schweighaeuser (1801—1807)· ἔγραψε διάφορα ἄρθρα εἰς τὸ Ὁξώνιον Μουσεῖον (Museum Oxoniense), καὶ τὴν Γραφικὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν (Magazin encyclopedique).

Τῷ 1804 ἐξέδωκε τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἠλιοδώρου, ἔκδοσιν ὄντως κλασικὴν, καὶ ὑπὸ πολλῶν ἐπαινεθεῖσαν.

(1) Ὁ Κοραῆς προτιθέμενος νὰ ἐκδώσῃ τὰ Ἄπαντα τοῦ Ἱπποκράτους εἶχε σχεδὸν περάσει τὸ ἔργον, ὅπερ ἔτεται παρεμπεισθεῖσαι ἀσχολίαι ἠνάγκασαν αὐτὸν ν' ἀναβάλῃ ἐπ' ἄοριστον. Τῷ 1831 ὁ ἐν Καὶν:ξβέρῃ καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος ἑλληνιστῆς Dietz ἐπανειλημμένως ἐζήτησε τὰς σημειώσεις τοῦ Κοραῆ, ὥς καὶ ποιήσῃ χρῆσιν ἐν τῇ παρασκευαζομένῃ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους, πλὴν ἀπέτυχεν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος οἱ Ζωσιμάδαι προέτειναν αὐτῷ τὴν δαπάνη αὐτῶν ἑκδοσιν τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν γενναιοδωρίαν τῶν ἀειμνήστων τούτων Ἑπειρωτῶν ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ φήμη τοῦ φιλοπόνου καὶ σοφοῦ ἑλληνιστοῦ. Τῷ 1805 ἐξέδοτο, ὡς προδρομον τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τὴν Ποικίλην Ἱστορίαν τοῦ Αἰλιανοῦ, καὶ Ἡρακλείδου καὶ Δαμασκηνοῦ τὰ σωζόμενα, προσθεῖς καὶ στοχασμούς περὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης· τῷ 1807 τὸν Ἰσοκράτην εἰς δύο τόμους, ὕστερον δὲ τοὺς Παραλλήλους Βίους τοῦ Πλουτάρχου (1812—14), τὰς τέσσαρας πρώτας Ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος (1811—20), Ἱεροκλέους Ἀστεῖα (1812), καὶ τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος⁽¹⁾.

Τῷ 1820 μεταφράσας ἐξέδωκε μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων τὴν Συμβουλήν τῶν τριῶν ἐπισκόπων, τῷ δὲ 1821 τὰ Πολιτικά τοῦ Ἀριστοτέλους.

Ὁ κύκλος τῶν ἐγγράφων σχέσεων του ἠϋρύνετο, καθόσον προέβαινεν ἡ ἡλικία του. Τὰς ἀργὰς φιλολογικῆς ἐργασίας ὥρας ἐδαπάνα ἀλληλογραφῶν μετὰ πολλῶν τῆς Εὐρώπης φιλολόγων· ἀλλ' ἔγραφε καὶ πρὸς ὁμογενεῖς, πρὸς πόλεις, κυβερνήσεις, καὶ ὁλοκλήρους τάξεις πολιτῶν, λυπούμενος διότι αἱ ἀσχολίαι του ἀνακυκλοῦμεναι καθ' ἡμέραν ὡς κύματα θαλάσσης καὶ φοβερίζουσαι τὰ τὸν πνέξωσι, δὲν τῷ ἐσυγχώρουν ν' ἀποκριθῇ εἰς ὅλους. Τὸ πάρεργον τοῦτο τῶν ἐνασχολήσεων του διεσώθη τὸ πλεῖστον· καὶ αἱ ἐπιστολαί του, πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἀποκαλύπτουσαι ἀττημελήτως καὶ εὐτραπέλως τὰς φιλολογικὰς καὶ πολιτικὰς τοῦ ἀνδρὸς γνώμας, ἣ διωχετεύουσαι εἰς φιλικὰς καρδίαις ὅλην ἀνυπόκριτον καὶ καθαρὰν τὴν καρδίαν του, εἶνε πολῦτιμον κεμηλίον πρὸς κατανόησιν καὶ ἐκτίμησιν τοῦ χαρακτῆρός του. Ἐντὸς τῶν ἐπιστολῶν τούτων ἀναλάμπει ὁ πατριωτισμὸς του, πολλάκις ζηλοτύπου ἔρωτος μορφὴν προσλαμβάνων. Πολλὰ τοῦ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ φόβος του, μήπως πολιτισθῶσιν οἱ Τοῦρκοι πρὶν ἢ ἀναθάλῃ ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς Ἑλλάδος, δὲν τὸν ἄφινε νὰ κοιμηθῇ ἡσυχον· ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο τούτων φυλῶν καὶ ἡ ὑπόνοια τῆς ὑπερτερήσεως τῶν Ὀθωμανῶν ἀνηλεῶς τὸν ἐβασάνιζεν.

Ἡ ἐκρηξίς τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διήγειρεν εἰς τὴν καρδίαν του θορυβώδη αἰσθήματα. Τὸ ἐπιχείρημα ἥτο τόσον μέγα καὶ ἄνισον, ὥστε ὁ Κεραῆς, δραστηριῶς προετοιμάσας καὶ ὠθήσας τὸ ἔθνος εἰς

(1) Τὰ προλεγόμενα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ Στράβωνος μετεφράσθησαν τῷ 1821 ἐν Μιλάνῳ ἰταλιστὶ ὑπὸ Μουστοξύδου μετὰ σημειώσεων.

αὐτο, ἐξεπλάγη, καὶ τὴν συνείδητιν διαταράσσετο, μήπως συνήργησε διὰ τῶν συγγραφῶν καὶ τῶν διδαχῶν του εἰς τὴν ἐξαδραπόδισιν τοῦ ἔθνους.

Μὴ δυνάμενος ἵνα κατέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς σωματικάς του ἀσθενείας καὶ νομίζων, ὅτι μακρόθεν ἐγίνετο χρησιμώτερος, ὑπὲρ αὐτῆς ἀνενδότης ἠγωνίζετο παλαιῶν κατὰ τοῦ θανάτου ἀπειλοῦντος τὸ σῶμά του, ἔχων τεταμέναις ὅλας του τὰς δυνάμεις, γράφων, προτρέπων, ἐλέγχων καὶ ἐπιφωνῶν μὲ φωνὴν ἀκουομένην μεταξὺ τῆς κλαγγῆς τῶν ὄπλων καὶ τῶν οἰμωγῶν ὁλλύντων καὶ ὁλλυμένων θαρσεῖτε!

Τῷ 1822 ἐξέδοτο τὰ Ἠθικά τοῦ Ἀριστοτέλους, τῷ δὲ 1825 τὸν δέκατον πέμπτον τόμον τῆς ἐλληνικῆς βιβλιοθήκης περιέχοντα τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τὸν Γοργίαν τοῦ Πλάτωνος, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος τὸν λόγον Λυκούργου κατὰ Δεωκράτους μετὰ γαλικῆς μεταφράσεως τοῦ Thurol.

Ἐκτὸς τούτων ὁ ἀκάματος Κοραῆς ἐξέδοτο *Πάρεργα ἐλληνικῆς Βιβλιοθήκης* εἰς τόμους ἑννέα, ἐξ ὧν ὁ πρῶτος περιέχει τὰ *Πολυάτου Στρατηγήματα* (1809), ὁ δεύτερος τοὺς *Μύθους τοῦ Αἰσώπου* (1810), ὁ τρίτος *Γαληνοῦ καὶ Ξενοκράτους περὶ τῆς ἀπὸ τῶν ἐνύδρων τροφῆς* (1814), ὁ δ' *Μάρκου Ἀντωνίου τὰ εἰς ἑαυτὸν* (1816), ὁ ε' *Ὀνησιάνδρου Στρατηγικὸν* (1822), ὁ ἕκτος *Πλουτάρχου Πολιτικά* (1824), ὁ ζ' *Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον καὶ Κέβητος πίνακα* (1826), καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι *Η'* καὶ *Θ'* *Ἀρρίανου διατριβὰς Ἐπικτήτου* (1827).

Τῷ 1828 ἤρξατο τὴν ἔκδοσιν τῶν *Ἀτάκτων*, ἐν οἷς ἀπεθισαύρισε πολύτιμον ὕλην· ὁ πρῶτος τόμος περιέχει δύο τέως ἀνέκδοτα ποιήματα τοῦ Πτωχοπροδρόμου, ὁ β' *Λεξικολογίαν* (1829), ὁ τρίτος *Χιγκὴν ἀρχαιολογίαν*, καὶ δοκίμια ἀπλοελληνικῆς μεταφράσεως τῆς *Καινῆς Διαθήκης* (1830), ὁ δ' *Λεξιλόγιον* (1832), καὶ ὁ πέμπτος δημοσιευθεὶς μετὰ τὸν θάνατόν του ὑπὸ Φουρναράκη (1835), εἰς δύο μέρη περιέχει ὁμοίως *Λεξικογραφικὴν ὕλην*, καὶ πλήρεις *πίνακας* τῶν προεκδοθέντων τόμων.

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Κοραῆ εἶνε ὁ *Ἱερατικὸς Συνέκδημος* τυπωθεὶς τῷ 1831 ἐν Παρισίοις καὶ περιέχων τρεῖς ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου μεθ' ἀπλοελληνικῆς μεταφράσεως κλπ.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἐθνωφελῶν καὶ ἀδιαλείπτων ἐργασιῶν του ὁ θάνατος· ἐπελθὼν ἀφήρπασεν ἐκ τοῦ βίου τὸν χαλκέντερον ἐκείνον γέ-

ροντα, τοῦ ὁποίου τὴν στέρησιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐθρήνησε καὶ ὁ σοφὸς τῆς Εὐρώπης κόσμος.

Ἀποθανὼν ἐν Παρίσις τῇ 10 Ἀπριλίου 1833 ἐκηδεύθη πομπῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνεγερθέντος ἐν τῷ πολυανδρίῳ τοῦ Mont Parnasse μνημείου του ἐχαράχθη ὀλιγόστιχος ἐπιγραφή⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—La médecine clinique. Montpellier 1787 (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ Selle).

—Introduction à l'étude de la nature et de la médecine. Montp. an III (1795) (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τοῦ αὐτοῦ Selle).

—Catechisme orthodoxe Russe. Montp. (μετάφρασις ἐκ τοῦ γερμανικοῦ τῆς κατηχήσεως Πλάτωνος μητρ. Μόσχας).

—Vade-mecum du medecin. Montpellier (ἐκ τοῦ ἀγγλικῆς).

—Esquisse d'une histoire de la médecine et de la chirurgie. Paris 1767 (μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀγγλικῆς τοῦ Black).

Pyretologiæ synopsis. Montpellier 1786. (Ἡ ἱατρικὴ αὕτη αἰνέσιμος διατριβὴ του ἐκ σελίδων 76 καίμένου, λατινιστὶ γεγραμμένη προσφωνεῖται εἰς τὸν φίλον του Βερνάρδον Keun).

—Ἀδελφικὴ διδασκαλία. Ἐν Ῥώμῃ (Παρίσις) 1798.

—Les caractères de Theopraste, d'après un manuscrit du Vatican contenant des additions qui n'ont pas encore paru en France, traduction nouvelle, avec le texte Grec, des notes critiques et un discours préliminaire sur la vie et les écrits de Theophraste, par Coray, docteur en médecine, de la faculté de Montpellier. Paris 1799.

—Traité d'Hippocrate, des airs, des eaux et des lieux, traduction nouvelle avec le texte grec collationné sur deux manuscrits, notes critiques, historiques et médicales, un discours préliminaire, un tableau comparatif des vents anciens et modernes, une carte géographique, et des index nécessaires, par Coray. Paris 1800.

—Ἱπποκράτους τὸ περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων, δεύτερον ἐκδοθὲν μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως, ᾧ προσετέθη ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἱπποκράτους καὶ ὁ Νόμος, μετὰ τῆς Γαλλικῆς μεταφράσεως καὶ τὸ τοῦ Γαληνοῦ ὅτι ἀριστος ἱατρός, καὶ φιλόσοφος. Ἐν Παρίσις 1800 καὶ 1816.

—Βεκκαρίου περὶ ἀδικημάτων καὶ ποινῶν Ἐν Παρίσις 1802 καὶ 1823.

—Σάλπισμα πολεμιστήριον. Ἐν Παρίσις 1803.

—Ἡλιοδώρου Αἰθιοπικὰ βιβλία δέκα. Ἐν Παρίσις 1804, 2 τόμοι.

—Lettre du docteur Coray sur le testament secret des Atheniens, dont parle Dinarque dans la harangue contre Demosthènes. (ἐδημοσιεύθη ἐν Magazin Encyclopédique, καὶ ἀνετυπώθη ἐν Mélanges de Charbon de la Rochette tom. II).

(1) Π. Ἀργυροπούλου βίος Κοραῆ.—Sinner Biographie Universelle tom. LXI,

- Διάλογος δύο Γραικῶν κατοίκων τῆς Βενετίας 1805. καὶ ἐν Ὑδρᾷ 1825.
 - Πρόδρομος Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης. Ἐν Παρισίοις 1805.
 - Ἑλληνικὴ βιβλιοθήκη. Ἐν Παρισίοις 1807—1835, τομ. 15.
 - Πάρεργα Ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης 1809—1827 τόμ. 9.
 - Ἰλιάδος Ῥαψῳδαί Δ'. 1844—20.
 - Διατριβὴ αὐτοσχέδιος περὶ τοῦ περιβοήτου δόγματος τῶν σκεπτικῶν φιλοσόφων Νόμῳ καλόν, Νόμῳ κακόν. Ἐν Λειψίᾳ 1819.
 - Ἀτακτα. Ἐν Παρισίοις 1848—1825, τόμοι 5.
 - Συνέκδημος ἱερατικῆς 1834.
 - Σύνοψις ἱερᾶς Καττήχσεως. (ἐξεδόθη πολλάκις).
 - Αὐτοβιογραφία. Ἐν Παρισίοις 1833 (1).
- Ἐκτὸς τούτων ὁ Κοραῆς συνέγραψε πολλὰς φιλολογικὰς καὶ πολιτικὰς διατριβὰς δημοσιευθείσας εἰς γαλλικὰ καὶ ἑλληνικὰ περιοδικὰ συγγράμματα καὶ ἰδίᾳ ἀνωνόμως εἰς τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, προτροπῇ αὐτοῦ ἰδρυθέντα ἐν Βιέννῃ. Τῶν δὲ ἀπειραρίθμων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐδημοσιεύθη ἀπάνθισμα ὑπὸ τοῦ Ῥώτα, τέσσαρας δὲ αὐτογράφους κώδικας κατέχει νῦν ὁ Κ. Νικολαΐδης Λεβαδεύς.
- Ἀποθανὼν ὁ Κοραῆς ἐδωρήσατο τὴν βιβλιοθήκην καὶ τὰ χειρόγραφα του εἰς τὸ τῆς Χίου γυμνάσιον, ἐν δὲ τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ μνημονεύονται καὶ τὰ ἑξῆς ἀνέκδοτα.
- Adnotationes in Athenæum.
 - Notes sur Eschyle.
 - Ἰλιάδος Ῥαψῳδαί Ε' ἕως τὸν 250 στίχον.
 - Σημειώσεις εἰς τὸν Ἀθήναιον καὶ Ἡρόδοτον.
 - Ὑλὴ λεξικοῦ Γαλλογραιικοῦ.
 - Γραμματικαὶ σημειώσεις.
 - Ἴσον τῶν σταλθεῖσιν σημειώσεων εἰς Βάρκερ.
 - Ἐξηγήσεις εἰς τὸν Ἀπολλώνιον περὶ συντάξεως.
 - Γαληνοῦ εἰς τὸ περὶ χυμῶν Ἱπποκράτους.
 - Ἀρεταίου μετάφρασις γαλλικῇ. (ἀτελής).
 - Σημειώσεις εἰς τὸ προσωρινὸν τῆς Ἑλλάδος πολίτευμα.
 - Observationes miscellanæ.
 - » in Athenæum.
 - Λεξικολογία.
 - Μετάφρασις Ἡροδότου εἰς τὸ γραικικὸν σελ. 1—1250 ἕως τὴν παράγραφον 56 τοῦ ζ' βιβλίου.
 - Ἀφορισμῶν Ἱπποκράτους, μετάφρασις γαλλικῇ. (ἀτελής).
 - Plus l'art de la médecine.
 - Κείμενον καὶ σημειώσεις εἰς τὸ περὶ διαίτης ὀξείων, καὶ τὸ περὶ ἀρχαίας ἁτρικῆς τοῦ Ἱπποκράτους.
 - Σημειώσεις κατὰ Γαληνοῦ ἐκ τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

(1) Τὰ εἰς διαφόρους συγγραφαὶς προλεγόμενα τοῦ Κοραῆ ἐτυπώθησαν ἰδίᾳ ἐν Βιέννῃ 1819, τὰ δὲ εἰς Ὅμηρον, ἡ περὶ Παπατρέχα, ἐν Ἀθήναις 1842 καὶ 1859.

- "Ετι τινές σημειώσεις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἰπποκράτους.
- Γραμματικὴ τῆς γραικικῆς γλώσσης (ἀτελείωτος).
- Στίχοι Ἰωάννου Τζέιζου.
- Περὶ μέτρων.
- Σχόλια εἰς τὸ Ἀπολλωνίου περὶ συντάξεως.
- Λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.
- Λεξικὸν διαφόρων συγγραφέων εἰς τὸν Ἰπποκράτην.
- Adnotationes in varios autores Græcos.
- Ἄλλη λεξικολογία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὸ γραικικόν.

Τὰ περιθώρια πολλῶν βιβλίων τοῦ γέμουσιν ἰδιογράφων σημειώσεων, καὶ ἰδίως τὰ τῶν κλασικῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων.

Δημήτριος Γαλανός.

Ἐγεννήθη τῷ 1760 ἐν Ἀθήναις καὶ ἦν δευτερότοκος υἱὸς Παντολέοντος Γαλανοῦ. Ἐξεπαιδεύθη τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πατρίδος του, οὗ προϊστάτο τότε Ἰωάννης ὁ Μπενιζέλος. Ἐρωτικεius τελειότερας παιδεύσεως μετέβη εἰς Πάτμον καὶ ἤκροάσθη Δανιὴλ τοῦ Πατριoῦ, καὶ μετὰ ἐξαετίαν προσκληθεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ θεῖου τοῦ Γρηγορίου μητροπολίτου Καισαρείας, ἤκουσε καὶ ἐνταῦθα Παναγιώτου τοῦ Παλαμᾶ⁽¹⁾.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ ταῦτα ὁ ἐν Καλκούτῃ τῆς Ἰνδικῆς Κωνσταντῖνος Πανταζῆς ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἐζήτησε νέον τινὰ ὡς διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς, ὡς τοιοῦτος συστήθεις ὁ Γαλανὸς ἀνεχώρησεν ἐκ Βυζαντίου περὶ τὰ τέλη τοῦ 1786 ἔτους καὶ ἐλθὼν εἰς Καλκούταν ὑπεδέχθη φιλοφρόνως παρὰ τοῦ Πανταζῆ, ὅστις ἰδὼν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρὸς ἀφίερωσεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν συγγενῶν του. Ὁ Δημήτριος διατρίψας, ὡς λέγει ὁ Κ. Τυπάλδος, ἱκανὰ ἔτη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πανταζῆ, διδάσκων τοὺς νέους μὲν εἰς περίπου ἔτη τὴν ἑλληνικὴν, αὐτὸς δὲ διδασκόμενος παρ' ἄλλων τὴν Ἀγγλικὴν, τὴν Σανσκριτικὴν, τὴν Περσικὴν καὶ τὰς λοιπὰς ἀσιατικὰς γλώσσας, ἔτι δὲ ἱκανὴν χρημάτων ποσότητα ἀποκτήσας, καὶ μεγίστην ἐπὶ σοφίᾳ καὶ πολυμαθείᾳ ὑπόληψιν παρ' Ἀγγλοῖς καὶ Ἰνδοῖς ἔχων, ἀπεφάσισε νὰ ἀφιερῶσθαι ὅλον αὐτοῦ τὸν βίον εἰς τὴν φιλοσοφίαν. Ὅθεν καταθέσας τὴν χρηματικὴν του περιουσίαν εἰς τινὰς τῶν εὐπο-

(1) Κατὰ λάθος ὁ Κ. Τυπάλδος λέγει, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐφοίτησε πρῶτον ἐν Μεσολογίῳ παρὰ Δανιὴλ. Αὐτὸς ὁ Δημήτριος γράφων πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον λέγει: «Μετὰ τὸν Δανιὴλ διδάσκαλός μου ἐ χρημάτισεν ὁ οὐχ ἦττων τοῦ Δανιὴλ Παναγιώτης Παλαμᾶς ὁ ἐκ Μεσολογίου τῆς Αἰτωλίας.» Ἰνδικὴ Ἀλληλογραφία σελ. 7.

Ἀληπτοτέρων ἐμπορικῶν οἰκῶν, ἵνα λαμβάνη κατ' ἔτος τοὺς τόκους τῶν χρημάτων αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν ἱεράπολιν τῶν Ἰνδῶν Κασσῆν (Μπενάρης). Ἐνταῦθα ἐγκαταλιπὼν πᾶσαν ἄλλην βιωτικὴν φροντίδα, ἐνεδύθη τὴν σεμνὴν τῶν Βραχμάνων στολὴν, καὶ τὰ τούτων ἔθιμα λαβὼν, καὶ τοὺς θειοτέρους καὶ σοφωτέρους τῶν σοφῶν τούτων συναστρεφόμενος, ἐν διαστήματι τεσσαράκοντα περίπου ἔτων, οὐ μόνον πᾶσαν τὴν Ἰνδικὴν φιλολογίαν ἔμαθεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑψηλοτέραν θεοσοφίαν παρὰ τῶν δοκιμωτέρων ἐμύθησεν καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας αὐτῶν τοσοῦτον ἠυδοκίμησεν, ὥστε ἐθεωρεῖτο παρὰ τε τῶν ἀποίκων Ἀγγλῶν καὶ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊῶν, καὶ παρὰ τῶν σεμνοτέρων Βραχμάνων καὶ λοιπῶν Ἰνδῶν, ὡς ἀνὴρ θεῖος καὶ σοφώτατος (1).

Εἰς τὸ διάστημα τοῦτο τῶν τεσσαράκοντα περίπου ἔτων ὁ αἰοίδιμος Δημήτριος Γαλανός ὁ Ἀθηναῖος ἀνέλαβε τὸ κολοσσιαῖον ἔργον ἥγουν τὴν ἐκ τῆς βραχμανικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον μετάφρασιν τῶν σοφωτέρων Ἰνδικῶν συγγραμμάτων. Ἀποβιώσας δὲ ἐν Βενάρης τῇ 6 Μαΐου τοῦ 1833 ἐδωρήσατο εἰς τὸ ἐθνικὸν πανεπιστήμιον τὴν βιβλιοθήκην, τὰ συγγράμματά του, καὶ τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῆς περιουσίας αὐτοῦ.

Ὁ σοφὸς βραχμὰν Μονσῆς Σιτελσὴν ἐπέγραψεν Ἰνδοστανιστὶ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γαλανοῦ τὸ ἑξῆς ἐπιτύμβιον.

Βαβαὶ ἐκατεντάκις! ὅτ' ὁ Δημήτριος Γαλανός,
Ἀπῆλθεν ἐκ τοῦ Κόσμου τούτου εἰς τὰς αἰωνίους μονάς,
Μετὰ κλαυθμοῦ καὶ ὀδυρμοῦ τὸ αἶμαί! εἶπον ἔξω φρενῶν.
Ἀπῆλθε φεῦ! ὁ Πλάτων τοῦ αἵωνος.

Ἐκ τῶν ὑπὸ Γαλανοῦ ἐκ τοῦ βραχμανικοῦ μεταφρασθέντων ἐξεδόθησαν μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ ἀξιολόγων προλεγομένων ὑπὸ τοῦ Κ. Γεωργίου Κοζάκη Τυπάλδου καὶ ἐπιστασίας Γ. Ἀποστολίδου Κοσμητοῦ εἰς τόμους ἑπτὰ (ἐν Ἀθήναις 1845—1853) τὰ ἑξῆς.

—Βατριχαρῇ βασιλείᾳ ἡθολογίαι, γνωμολογίαι καὶ ἀλληγορίαι.—Τοῦ αὐτοῦ ὑποθήκαι ἢ περὶ ματαιότητος τῶν τοῦ κόσμου—Πολιτικά, οἰκονομικά, καὶ ἠθικά ἐκ δ' ἀφόρων ποιητῶν—Σύνοψις γνωμικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἡθολόγου

(1) Μὴ ὑπολάβῃ τις, ὅτι ὁ Γαλανὸς ἐξώμοσε τὴν πάτριον θρησκείαν. Ὁ ἐν ἔτει 1823 ἐπισκεφθεὶς αὐτὸν Ν. Κεφαλᾶς λέγει ταῦτα· «Ὁ Γαλανὸς ἐμύθησεν εἰς ὅλα τὰ Ἰνδικὰ μυστήρια ἵνα φωτισθῇ περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἠθικῆς καὶ οὐχ! ὅπως ἀσπασθῇ τὴν θρησκείαν τῶν Βραχμάνων· εἶνε χριστιανὸς πράγματι καὶ ὄχι· κατ' ὄνομα, οἱ δὲ Βραχμᾶνες ἐπ' οὐδεμιᾷ περιπτώσει δέχονται ἐξωμότας». Descrizione della città di Benares, σελ. 16.

καὶ φιλοσόφου Σανακία ⁽¹⁾ — Ζαγαννάθα Πανδιταράζα, ἀλληγορικὰ, παραδειγματικά, καὶ ὁμοιωματικά. Ἐν Ἀθήναις 1815.

— Βαλαβαράτα ἡ συντομὴ τῆς Βαχαβαράτας. Ἐν Ἀθήναις 1845.

— Γιτὰ, ἡ θεσπέσιον μέλος. Ἐν Ἀθήναις 1848.

— Ραγγου—Βάνσα ἡ γενεαλογία τοῦ Ραγγου. Ἐν Ἀθήναις 1850.

— Ἰτιχασαμουτσάι, τοῦτέστιν ἀρχαιολογίας συλλογὴ. Ἀθήνησι 1851.

— Χιτοπαδάσσα ἡ Πάντσα Τάντρα (Πεντάτευχος), συγγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ σοφοῦ Βιονουσαρμᾶνος ⁽²⁾, καὶ Ψιττακοῦ μυθολογίαι νυκτεριναί. Ἐν Ἀθήναις 1851.

— Δουργά. Ἐν Ἀθήναις 1853

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασε καὶ τὴν Βαγαβάταν, καὶ συνέγραψε βραχμανιστὶ πραγματεῖαν τινα ἀνεπίγραφον, — Βραχμανικὸν λεξικόν — Βραχμανικὸν ὀνομαστικόν — Περσικόν, βραχμανικόν, ἑλληνικὸν λεξικόν — καὶ βραχμανικόν, ἀγγλικόν, καὶ ἑλληνικὸν λεξικόν.

Τοῦ σοφοῦ Ἀθηναίου διάφοροι ἐπιστολαὶ πρὸς Γρηγόριον τὸν Σίφνιον καὶ πρὸς τὴν οἰκογένειάν του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ Η. Τανταλίδου ἐν Ἰνδικῇ Ἀλληλογραφίᾳ καὶ ὑπὸ Γ. Τυπάλλου ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῶν Ἰνδικῶν Μεταφράσεων, καὶ ἐπίγραμμα εἰς Ναθαναὴλ τὸν Σίφνιον ἀποθανόντα ἐν Δάκκᾳ τῆς Ἰνδικῆς.

Δημήτριος Πετριτσόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1764 ἐν Λευκάδι. Ὁ πάππος αὐτοῦ Δημήτριος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀνάγκησιν τῆς Πελοποννήσου, ἐγκαταλιπὼν τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα του, Καλάβρυτα (1716), κατέφυγε μετὰ τοῦ πατρὸς του παπα-Πέτρου ἱερέως καὶ τῆς ἄλλης οἰκογενείας τὸ πρῶτον εἰς Κέρκυραν. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀπόστολος Ψωμᾶς ἐκ πλουσίας καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Λευκάδος ὁρμώμενος, μεταβὰς εἰς Κέρκυραν διὰ δημοσίαν ὑπηρεσίαν, συνεσχέτισθη κατὰ τύχην τῇ ἀρτισυστάτῳ ταύτῃ οἰκογενεῖᾳ καὶ ἡ γνωριμία αὕτη ἐπήνεγκε τὸν συμβιβασμὸν τοῦ γάμου τῆς Χρυσούλας θυγατρὸς τοῦ Ψωμᾶ, καὶ τοῦ ἐν λόγῳ Δημητρίου, μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ ἱερέως παπα-Πέτρου. Τότε δὲ πανοικεῖ ἡ τοῦ Πετριτσοπούλου οἰκογένεια μεταβᾶσα (1719) διὰ τοὺς γάμους εἰς Λευκάδα, ἀποκατεστάθη αὐτόσε διὰ παντός. Ὁ

(1) Τὸ Ἰνδικὸν πρωτότυπον μετὰ τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως παρέδωκε κατὰ Δεκεμβρίον τοῦ 1823 ὁ Γαλανὸς εἰς Νικόλαον τὸν Κεφαλᾶν, ὅστις ἐλθὼν εἰς Ῥώμην τὸ μὲν πρωτότυπον ἀφίερωσεν εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Βατικανοῦ, τὴν δὲ μετάφρασιν μεταβαλὼν εἰς ἀπλουστεράν φράσιν ἐτύπωσεν αὐτόσε τῷ 1823 ὡς ἰδίαν ἀπὸ τοῦ βραχμανικοῦ.

(2) Ἐπειδὴ ἡ τοῦ Γαλανοῦ μετάφρασις τῆς Χιτοπαδάσσας εἶνε ἀτελής, προσετέθη ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν καὶ ἡ ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Σήθ περὶ τὰ τέλη τοῦ 18 αἰῶνος ἐξελλήνισις τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸν τίτλον «Στεφανίτης ἢ Ἰχνηλάτης».

Δημήτριος ἐκτίσματο υἱόν, ὀνόματι Πέτρον-Παῦλον, ὃν ἡλικιωθέντα ἔπεμψεν εἰς Ἰταλίαν (1742) ἐπὶ λόγῳ σπουδαίας ἀγωγῆς. Ἐκεῖ λαβὼν ὁ Πέτρος τὸν στέφανον τοῦ νομοδιδάκτορος, μετῆρχετο τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν πατρίδα του μετὰ ζήλου καὶ τιμιότητος, διὸ καὶ ἐτιμήθη πολλάκις διὰ δημοσίων θέσεων. Νομφευθεὶς οὗτος (1747) τὴν Καλομοίραν, θυγατέρα τοῦ εὐγενοῦς Φραγκίσκου Βολίνου, ἐκ Πελοποννήσου, ἐκτίσματο πρὸς τοῖς ἄλλοις τέκνοις, καὶ τὸν ἐν λόγῳ Δημήτριον.

Παιδευθεὶς ἐν τοῖς σχολείοις τῆς γεννηθλίου νῆσου μετέβη τῇ 1 Ἰουλίου 1742 εἰς Πατάβιον, ὅπου ἀκροατάμενος κατὰ πρῶτον τὰ φιλοσοφικὰ μαθήματα, ἀφωσιώθη ἐπὶ τέλους εἰς τὴν ἱατρικὴν, τῆς ὁποίας καὶ ἐστέφη διδάκτωρ ἐν ἔτει 1786. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν ἰδιωτεύων μετῆρχετο ἐν Λευκάδι τὴν ἐπιστήμην μετ' ἀπαρადειγματίστου ἀφιλοκερδείας. Τὴν δὲ 30 Μαρτίου 1802 ἀνηγόρευσεν αὐτὸν ἡ Λευκάς ἓνα τῶν ἀρχηγῶν τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεώς της, ἐπὶ τῆς ἰδρυθείσης Ἐπτανήσου πολιτείας. Περιελθούσης τῆς Ἐπτανήσου εἰς χεῖρας τῶν Ῥώσων καὶ Ὀθωμανῶν, ὁ Πετριτσόπουλος ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς Ἐπτανήσου Βουλῆς (1803), τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος (1804) Πρύτανις ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ τῷ 1806 εἰς Λευκάδα ἐπιστρέψας διωρίσθη Ἐφορὸς τῆς ἐκεῖ Παιδείας. Ἐπὶ τῆς δευτέρας κατοχῆς τῶν Γάλλων διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς Λευκάδος (1807—09), καὶ εἰτα παραιτηθεὶς ἐπέδωκε αὐθις εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του, καλλιεργῶν καὶ τὰς Μούσας. Ἀπεβίωσε δὲ ἐν Λευκάδι τὴν 3 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1833.

Ὁ Πετριτσόπουλος ἦν φιλόσοφος συγγραφεὺς, πλὴν δυστυχῶς ἐν τοῖς ἐκδοθεῖσι πονήμασιν αὐτοῦ ἐκτὸς τῶν ἀκρισιῶν ὑπάρχουσι τερατώδεις παραμορφώσεις, μνεῖαι συγγραμμάτων ἀνυπάρχων (¹), ἐπιγραφαὶ ἐπινοηθεῖσαι, νομίσματα πλαστὰ, καὶ ἄλλα μὴ τιμῶντα τὴν μνήμην τοῦ λογίου τούτου, ὅστις ζῶν διεσύρθη ὡς ἀπαταίων, καὶ πλαστογράφος ὑπὸ τῶν διασήμεων Γερμανῶν Βοικχίου (²), καὶ Φραντζίου (³) οὐδὲν δημοσιεύσας εἰς ὑπεράσπισίν του.

(¹) Ὡς Μαργουρίου περὶ τῆς εἰς Ἐπτανήσον εἰσγωγῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ κλπ. Ἐν Leucadia sotto i Romani.

(²) Bœck, Corpus Inscriptionum 43.

(³) Franzius, Elem. Epigr. Græc. 39.

Συγγράμματα.

- Saggio Storico sulle prime età dell'isola di Leucadia. Firenze 1814.
- Seguito delle Medaglia Leucadie. Padova 1815.
- Illustrazione d'una Medaglia di Leucade unica sin ora. Pavia 1821.
- Illustrazione d'una Medaglia d'Itaca, Corcira 1823.
- Saggio Storico sull'età di Leucadia sotto il dominio de' Romani. Venezia 1824.
- Cenni intorno la versione d'un iscrizione segnata sopra un'elmo antico di bronzo. Corcira, 1829.

Καὶ εἴκοσι ἔν ἑτερα ἀνέκδοτα, ἀναφερόμενα ὑπὸ τοῦ Κυρ. Ι. Σταματέλου ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ ἀνδρὸς (Πανδώρα ἀριθ. 309—40) ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς ταῦτα ἐρανίζομεθα.

Κωνσταντῖνος Κούμας.

Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1777 ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας καὶ διήκουσεν Ἰωάννου Πεζάρου· διακριθεὶς δ' ἐπὶ σπανίᾳ φιλομαθείᾳ καὶ ἐπιμελείᾳ ἐπέδωκεν ὑπὲρ πάντας τοὺς συμμαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἀνεδείχθη τὸ 1798 διδάσκαλος πρῶτον μὲν τοῦ ἐν Λαρίσσει σχολείου, ἔπειτα δὲ τοῦ ἐν Τσαριτσάνῃ· ἐδίδασκεν ἑλληνικὰ τε καὶ μαθηματικά, ἐρμηνεύων τοὺς συγγραφεῖς, παρὰ τὴν παραδεδεγμένην μέθοδον τῆς συνωνυμίας, κατ' ἔννοιαν καὶ διὰ μιᾶς λέξεως. Τὸ 1800 μετέφρασε μετὰ τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Σπυρίδωνος Ἀσάνη, τὰς Κωνικὰς Τομὰς τοῦ Καίλλου, ἃς καὶ ἐξέδoto τύποις ἐν Βιέννῃ (1803).

Ἀπὸ τοῦ σχολείου τῆς Τσαριτσάνης μετέβη ὁ Κούμας εἰς τὸ τῶν Ἀρπελαχιῶν (1803), καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην τὸ 1804, ὅπως συντελέσῃ εἰς τὴν ἔκδοσιν πλήρους σειρᾶς μαθηματικῆς. Φοιτήσας δ' ἐν τῷ ἐκεῖ Πανεπιστημίῳ, διήκουσε τῆς τε καθαρᾶς καὶ ἐφηρμοσμένης μαθηματικῆς, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ ἐδημοσίευσε (1807) μετὰ ἐπαυξήσεων τὸ περὶ μαθηματικῆς καὶ φυσικῆς σύγγραμμα τοῦ Φονταίνου, καὶ τὴν χημείαν τοῦ Ἀδήτου (1808).

Μετὰ ταῦτα κατατρυχόμενος ὑπὸ χρηματικῶν ἀναγκῶν, ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του, μετέβη (1809) ὡς διδάσκαλος εἰς Σμύρνην, κατὰ προτροπὴν καὶ τοῦ ἀοιδίου Κοραῆ, ὅπου συστήσας μετὰ τοῦ μακαρίου Οἰκονόμου τὸ Φιλολογικὸν Γυμνάσιον, ἐδίδαξε μαθηματικά, φιλοσοφίαν, πειραματικὴν φυσικὴν, περὶ ἧς ἔγραψε πραγματεῖαν τυπωθεῖσαν ἐν Βιέννῃ τὸ 1812, Γεωγραφίαν καὶ Ἑθικὴν, μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ μεγίστης δραστηριότητος, προβάς καὶ εἰς φυσικὰ καὶ χημικὰ πειράματα, ἄγνωστα τέως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἀπὸ τοῦ φιλολογικοῦ Γυμνασίου, δόντος ἀξιολόγους καρποῦς,

μετέβη προσκληθείς (1813) εἰς τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολεῖον, ὅπου ἐδίδαξεν ἑλληνικά, μαθηματικά καὶ φιλοσοφίαν.

Τὸ 1818 καὶ 1819 ἐξέδοτο ἐν τέσσαρσι τόμοις Σύνταγμα Φιλοσοφίας. περιέχον ἐμπειρικὴν Ψυχολογίαν, Κρητῖδα Φιλοσοφίας, Λογικὴν, Γενικὴν Γραμματικὴν, Μεταφυσικὴν, Αἰσθηματικὴν, Ἠθικὴν, περὶ Δικαίου, Ἠθικὴν Θεολογίαν, καὶ Παιδαγωγικὴν. Κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη ἐδημοσίευσε καὶ μετάφρασιν τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ζενεμά-νου, Σύνοψιν Χρονολογίας, Σύνοψιν Παλαιᾶς Γεωγραφίας, καὶ Σύνοψιν Ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσιν Ἀριθμητικὴν, Γεωμετρίαν, Γεωγραφίαν νεωτέραν, Ἀστρονομίαν, Λογικὴν, καὶ Ἠθικὴν.

Τὸ 1819 ἔτος, εἰ καὶ πάσῃ, περιηγήθη τὴν Γερμανίαν, καὶ συνέδεσε σχέσεις μετὰ πολλῶν ἐν αὐτῇ σοφῶν καὶ φιλελλήνων. Καὶ τὸ μὲν ἐν Λειψία Πανεπιστήμιον ἀνέδειξεν αὐτὸν διὰ διπλώματος Διδάκτορα τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν ὡραίων Τεχνῶν, αἱ δὲ ἐν Βερολίνῳ καὶ Μονάχῳ Βασιλικαὶ Ἀκαδημίαι, ὠνόμασαν μέλος αὐτῶν.

Ἐπανελθὼν εἰς Σμύρνην τὸ 1820 ἔτος ἵνα διευθετήσῃ τὰ τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου, διαταραχθέντα ἐν τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, ἔμεινεν οἰκουρῶν καὶ μεταφράζων τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Γερμανικὸν Λεξικὸν τοῦ Ῥειμέρου, ὃ καὶ τύποις ἐξέδοτο τὸ 1826 ἐν Βιέννῃ.

Ἦναγκάσθη δὲ ἵνα ἀναχωρήσῃ καὶ αὖθις ἐκ Σμύρνης, ἕνεκα τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους, ὅτε καὶ ἐδημεύθη ἡ παρουσία αὐτοῦ μετὰ τῆς βιβλιοθήκης του.

Ἐλθὼν εἰς Τεργέστην ἐνησχολήθη εἰς τὴν σύνταξιν τῶν Ἱστοριῶν τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων, ἀπὸ τῶν ἀρχαιότατων χρόνων μέχρι τοῦ 1831 ἔτους, ἣν καὶ ἐξέδοτο ἐν δώδεκα τόμοις τὸ 1832 ἐν Βιέννῃ. Μετὰ δ' ἐν ἔτις ἐδημοσίευσεν ἐπίσης ἐν Βιέννῃ Ἑλληνικὴν Γραμματικὴν διὰ Σχολεῖα, τρεῖς μετατυπωθεῖσαν. Μετέφρασε πρὸς τοῦτοις καὶ τὴν τοῦ Βάλβη Γεωγραφίαν, ἣν ἐξέδοτο μετὰ θάνατον ἢ θυγάτηρ αὐτοῦ εἰς πέντε τόμους.

Ἀπεβίωσε δ' ἐν Τεργέστῃ τὴν 1 Μαΐου 1836, ἄγων μόλις τὸ 56 ἔτος τῆς ἡλικίας, προσβλήθεις ὑπὸ τῆς χολέρας.

Ὁ Κούμας ἀνεδείχθη εἰς τῶν φιλοπονωτέρων καὶ κοινωφελεστέρων λογίων τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, κατατρίψας τὸν βίον εἰς εὐεργεσίαν τῆς πατρίδος διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς συγγραφῆς, οὔτε κόπων, οὔτε δαπανῶν, οὐδὲ τῆς ὑγείας αὐτοῦ φειδόμενος⁽¹⁾.

(1) Ἐκ τῆς αὐτοβιογραφίας, δημοσιευθεῖσης ἐν δωδεκάτῳ τόμῳ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων, (Πανθώρα φυλ. 124).

Συγγράμματα.

- Κωνικά τομαὶ Καίλλου. Ἐν Βιέννῃ 1803.
- Σειρὰ στοιχειώδης τῶν Μαθηματικῶν καὶ Φυσικῶν πραγματειῶν. Ἐν Βιέννῃ 1807. Τόμοι 8.
- Χημείας Ἐπιτομὴ, τοῦ Ἀδῆτου. Ἐν Βιέννῃ 1808. τόμ. 2.
- Σύνοψις Φυσικῆς, εἰς χρῆσιν τῶν πρωτοπείρων μαθητῶν τοῦ ἐν Σμύρνῃ φιλολογικοῦ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Βεϋλάνδου Ἀγάθων, μεταφρασθεὶς ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Ἐν Βιέννῃ 1814. τόμ. 3.
- Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας τοῦ Τενεμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Ἱστορικὴ Χρονολογία. Ἐν Βιέννῃ 1818.
- Σύνοψις τῆς παλαιᾶς Γεωγραφίας. Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Σύνοψις ἐπιστημῶν διὰ τοὺς πρωτοπείρους, περιέχουσα ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν, νέαν γεωγραφίαν, ἀστρονομίαν, λογικὴν καὶ ἠθικὴν Ἐν Βιέννῃ 1819.
- Δεξικὸν διὰ τοὺς μελετῶντας τὰ τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων συγγράμματα, κατὰ τὸ ἐλληνογερμανικὸν τοῦ Ρεϊμέρου συνταχθέν, μετὰ προσθήκης συντόμου πραγματείας περὶ προσφθίας. Βιέννῃ 1826. τόμ. 2.
- Βεϋλάνδου τῶν Ἀδδηριτῶν ἡ ἱστορία, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ. Βιέννῃ 1827. τόμοι 2.
- Ἱστορίαι τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων. Ἐν Βιέννῃ 1838. Τόμ. 12.
- Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ, διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐν Βιέννῃ. (μετετυπώθη πολλάκις).
- Γεωγραφία Βάλθη. Ἐν Βιέννῃ 1838—40, τόμ. 5.

Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης.

Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, καὶ ἐχρημάτισε μέγας ἀρχιδιάκονος τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, εἶτα δὲ μητροπολίτης Ἰκονίου, καὶ ὕστερον Ἀδριανουπόλεως. Τῷ 1813 παραιτηθέντος Ἱερεμίου Δ' προεβιβάσθη ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον ὁ Κύριλλος, ἔκτος τὴν προσωυμίαν. Τὴν 13 Δεκεμβρίου 1818 διαδεχθεὶς ὑπὸ Γρηγορίου Ε', ἀπῆλθεν ὁ Κύριλλος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, ἔνθα θεαρέστως ἐβίου μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε ὑπέστη ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸν δι' ἀγχόνης μαρτυρικὸν θάνατον (Ἰουν. 1821).

Ὁ Κύριλλος ἦν τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδείας ἐγκρατὴς, εἰδήμων τῆς τουρκικῆς, καὶ τὸν βίον κοσμιώτατος (1).

Τῷ 1802 ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱερογραφικὴν ἀρμονίαν ἐκ διαφορῶν ἐμμέτρων ποιημάτων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Γεωργίου τοῦ Πισίδου, καὶ Νικηφόρου Ξανθοπούλου, προσθεὶς καὶ ἄλλα περὶεργα οἷον κατὰλογον τῶν πατριαρχῶν κλπ.

(1) Κατάλογος ἱστορικῶς τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. σελ. 276.

Συγγράμματα.

— Πίναξ χωρογραφικὸς τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου. Βιέννη 1812 εἰς δύο μεγάλα φύλλα.

— Ἱστορικὴ περιγραφή τοῦ ἐν Βιέννῃ προσκοδθέντος χωρογραφικοῦ πίνακος τῆς μεγάλης ἀρχισατραπίας Ἰκονίου, νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα ἐν τῷ πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ, ἐν ἔτει 1815. 8 σελ. 73. Ἐν τέλει συνήπται Περιγραφή τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν περὶ τῆς Θράκης μερῶν (σελ. 67—73).

Τὸ ἄνω σύγγραμμα τοῦ Κυρίλλου εἶνε λίαν περιέργον διὰ τὰς τοπογραφικὰς εἰδήσεις, καὶ τὰς δημοσιευομένας ἐπιγραφάς.

Ὁ Κύριλλος συλλέξας ἔπιγραφάς τινας ἀρχαίας ἐξέδωκεν ἐν Λογίῳ Ἑρμῆ.

Στυλιανὸς Βλασόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ 1748 ἔτος, καὶ ἔλαβεν, ὡς εἰς μίαν τῶν πρώτων ἀνθήκων οἰκογενειῶν τῆς νήσου, τὴν καλλιτέραν παιδείαν, ὅσον ἐσυγχώρουν οἱ τότε καιροὶ καὶ ἔξεις.

Ἀφοῦ ἔκαμε τὰς πρώτας εἰς τὴν πατρίδα του σπουδὰς μετέβη πρὸς τελείωσιν αὐτῶν εἰς Πατάβιον, ὅπου ἔλαβε καὶ τὸ δίπλωμα τοῦ νομοδιδασκάλου. Ἐκεῖθεν δ' ἐπανελθὼν καὶ νυμφευθεὶς, μόλις τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ρθάσας ἔτος τῆς ἡλικίας. ἐκατέστη εἰς δημόσια ὑπουργήματα. Ἀλλ' οὔτε πολιτικῶν ἐπιστασιῶν καθήκοντα, οὔτε οἰκειακαὶ φροντίδες ἡδυνήθησαν ν' ἀποσπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὰς φίλας Μουσας, κατεγίνετο δ' ἐξ ἐναντίας ὅλαις δυνάμεσιν αἰέποτε εἷς τε σπουδαίας καὶ εἰς τερπνὰς μελέτας, ἀνθότου καὶ ἀπέβη ἐντρίβεστατος πρὸ πάντων εἰς τὰς νομικὰς καὶ θεολογικὰς ἐπιστήμας, ὠραῖσμός μὲν χρηματίσας τοῦ ἐν Κερκύρᾳ Δικανικοῦ Συλλόγου ὄχι τῶν τυχόντων ἐπὶ πολλὰ ἔτη, τρίβων δὲ καὶ περὶ τὴν θεολογίαν ὡς εἴτις καὶ ἄλλος. Ὑπῆρξε δὲ καὶ τῶν πρώτων εἰς καὶ διασημοτέρων Συνέδρων τῆς κατὰ τὴν δευτέραν τῶν Γάλλων ἐπικράτησιν συσταθείσης ἐν Κερκύρᾳ Ἰονιακῆς Ἀκαδημίας, καὶ οὐδ' ἔπαυσε πώποτε ἐν διαστήματι ἡμισείας ἐκατονταετηρίδος καὶ ἐπέκεινα τοῦ νὰ ἀφοσιῶται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἰδίας πατρίδος, χρηματίσας ἐκ διαδοχῆς Γερουσιαστής, Συντακτικὸς Νομοθέτης, Πρύτανης ἐν Λευκάδι, Δήμαρχος καὶ δικαστὴς τῶν ἀνωτέρων Δικαστηρίων ἐν Κερκύρᾳ καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοῦ χρόνους Σύμβουλος τῆς Κυβερνήσεως ἐν Κανονικῷ δικαιώματι. Ἐτελείτησε δὲ τὸ ζῆν ὑπέργηρος κατὰ τὸ 1822 (').

Εἰς τὰ διάφορα αὐτοῦ συγγράμματα ὁ Στυλιανὸς Βλασόπουλος ὀνα-

(') Φιλητὰ προλεγόμενα εἰς ὑπεράσπισιν Ἀνατολικῆς Ἑκκλησίας.

μάζεται Biasio Colonna ἰταλιστὶ τρόπον τινα μεταγλωττιζόμενος.
Ἐξ αὐτῶν γινώσκομεν ταῦτα.

—La Difesa della Chiesa Creca ultimamente assalita da Comenido Reaixtei, scritta da Biasio Colonna Sincretico. Corfù MDCCC. 8, σελ. 183. (Τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα ἐγράφη κατὰ τοῦ ἐν Κερκύρᾳ διατρίβοντος Ἀησούτου Δομενίκου Τεϊξείρα (κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐν τῷ τίτλῳ φερομένου), καὶ μεταφρασθὲν τῷ 1848 ὑπὸ τοῦ πολυμαθοῦς Χ. Φιλητᾶ ἑλληνιστὶ ἐπλουτίσθη μετὰ ὥραίων προλεγομένων, ἐν οἷς ἀπαριθμοῦνται οἱ κατὰ τῶν καινοτομιῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας γράψαντες ἐκ τῶν ἡμετέρων).

Elogio funebre del conte Eufemio Loverdo, recitato le II ottobre 1800 da Biasio Collonna Sincretico. In Corfù MDCCC.

—Prospetto dell' Universo. Anno MDCCCII, Corfù.

—Εὐλόγια.

Ἰωάννης Τσελεπής.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ, καὶ σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του. ἔπειτα μετέβη εἰς Πάτμον. Ἐπιστρέψας εἰς Χίον διωρίσθη ὑποδιδάσκαλος εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ σχολὴν τῶν ἀγίων Ἀναργύρων. Μετ' ὀλίγον ἀπῆλθεν εἰς Πίζαν, ἔνθα ἐπὶ δεκαπενταετίαν ἐμαθήτευσεν τρεφόμενος παρὰ τῆς ἐν Λιθόρῳ Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Ἀπὸ τοῦ 1799 μέχρι τοῦ 1821 ἐχρημάτισεν ἐν Χίῳ διδάσκαλος τῶν φυσικομαθηματικῶν, διαδεχθεὶς τὸν ἀπελθόντα συμπατριώτην του Δωρόθεον Πρώϊον. Ἐδίδαξε τὴν ἀστρονομίαν τοῦ Καίλλου, μεταφράσας αὐτὴν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν. Μετέφρασε προσέτι τὰ μαθηματικὰ τοῦ ἐν Πίζῃ διδασκάλου του Depaolo καὶ τὰ τοῦ Γάλλου Francœur (Cours complet des mathematiques pures), Ἄλλ' ἐκ τῶν μεταφράσεων τούτων τοῦ Τσελεπῆ οὐδεμία ἐξεδόθη, οὐδὲ καὶ διεσώθη. Εἰς τὴν καταστροφὴν τῆς Χίου ἐφονεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ὁ σεβάσμιος οὗτος διδάσκαλος (').

Γεράσιμος Γρηγορίνης.

Ἐγεννήθη τὸ 1766 ἔτος εἰς Ληξούριον τῆς Κεφαλληνίας, καὶ μαθητεύσας τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὸν συμπατριώτην του Ἀντώνιον Μοσχόπουλον, μετέβη ὕστερον εἰς Σμύρναν καὶ Πάτμον πρὸς τελειοτέραν παιδείαν. Κατὰ σύστασιν τῶν διδασκάλων τῆς Πατριάρχδος σχολῆς μετέβη εἰς Βουκουρεστίον ὡς διδάσκαλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἡγεμονεύοντος Μουρούζη, διορισθεὶς ἐνταύτῳ καὶ καθηγητὴς τῶν Ἑλληνικῶν ἐν τῇ ἐκείτῃ Σχολῇ. Ἐνεκεν ὁμῶς τοῦ ἐπελθόντος πολέμου καὶ

(') Βλαστοῦ Χιακά, τόμος Β'.

καὶ ἀτυχοῦς τέλους τοῦ ἡγεμόνος Δημητρίου Μουρούζη, ὁ Γρηγορίνης ἔφυγεν εἰς Βιέννην, καὶ ἐκεῖ ἀφιερώθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς ἱατρικῆς.

Ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ κόμης Σπυρίδων Λούζης, αὐλικὸς τότε τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας, γνωρίσας τὸν Γρηγορίνην καὶ ἐκτιμήσας τὴν ὑπὸ τῆς ἐνδεΐας ταλαιπωρουμένην ἱκανότητα αὐτοῦ, δι' ἰδίων ἐξόδων εἰσῆγαγεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου. Ὁ Γρηγορίνης μετὰ ζήλου καταγινόμενος ἐξῆλθεν οὐ μόνον ἔμπειρος τῆς ἱατρικῆς, ἀλλὰ καὶ εἰδήμων διαφόρων γλωσσῶν, καὶ κάτοχος πολλῶν καὶ ποικίλων γνώσεων. Ἡ φήμη δὲ μετ' ἧς ἐστεφανοῦντο αἱ ἱατρικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Κεφαλλῆνος, καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθὲν καὶ εἰς τὸν βασιλεῆα τῆς Πρωσσίας προσφωνηθὲν σύγγραμμά του ἐπὶ τοσοῦτον συνέστησαν αὐτόν, ὥστε ἐτιμήθη τῷ τίτλῳ τοῦ βαρένου.

Διατρίψας χρόνους τινὰς εἰς Βερολίνον μετέβη εἰς Δρέσδην, ἔνθα μετῆρχετο τὸν ἱατρὸν καὶ κατεγίνετο εἰς συγγραφάς· ἐκεῖ δ' ἐνυμφεύθη τὴν μονογενῆ θυγατέρα εὐκαταστάτου ὁμογενοῦς, καὶ μετ' οὐ πολὺ τὸν θάνατον τεχθέντος θυγατρίου παρηκολούθησε καὶ ἡ δυστυχὴς μήτηρ. Ὁ ἀτυχὴς Γρηγορίνης ἀπαρηγόρητος διὰ τὸ ἀλλεπάλληλον τῆς συμφορᾶς διεσκέδαζε τὴν μελαγχολίαν του διὰ περιηγήσεων καὶ μελέτης. Ὁ πρίγκηψ τοῦ Λιγγενσταϊν κινούμενος ἀπὸ τὴν φημιζομένην ἀξίαν τοῦ διασκήμου Κεφαλλῆνος προσέλαβεν αὐτόν ὡς ἱατρὸν καὶ συνοδοιπόρον εἰς τὰς συνεχεῖς περιοδείας του.

Ὁ Γρηγορίνης μετ' οὐ πολὺ μετέβη εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐν Βενετίᾳ ἐπὶ τέλους ὀριστικῶς ἐγκατέστη. Ἐντυχὼν αὐτόν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος, πρὸς ὃν προηγουμένως τῷ ἦτο γνωστὸς, ὑπῆγεν αὐτοπροσώπως εἰς ἐπίσκεψίν του, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ἐκτίμησιν. Ἐκ Βενετίας ὁ Γρηγορίνης μετέβη εἰς Πίζαν πρὸς θεραπείαν χρονίου νοσήματος τῆς κύστεως· ἐνταῦθα δὲ δεινότερον προσβλήθεις ἀπέβίωσε τὴν 29 Νοεμβρίου 1824 ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ὁ βαρὼν Γρηγορίνης ἦτο ἐκ τῶν διασκημότερων τοῦ καιροῦ του ἱατρῶν, οὐδενὸς κατὰ τὴν εὐρυμάθειαν ὑστερῶν.

Συγγράμματα.

—Reflexions sur la vegetation. Halles 1791.

—De hydrometre, et hydabus in utero visis, aut ab eo exclusis. Hallæ 1795.

—Observations sur la dissertation du D. N. an moestrus sint baptigenta. Berlin 1798.

Μετέφρασε γερμανιστὶ τὴν εἰς Τοσκάνην διτομὴν ἱστορικο-φυσικογραφικὴν

περιήγησιν τοῦ ἐν Πίζῃ καθηγητοῦ Σάντα, προσθεῖς πολλὰς σημειώσεις· καὶ ἰταλιστὴ ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ τὴν περιήγησιν τοῦ Vorick, Viaggio sentimentale per la Francia e l'Italia.

Ἐγραψε πρὸς τοῦτοις ὁ Γρηγορίνης καὶ ἑλληνιστί.

— Σχόλια εἰς Ὀλυμπιονίκας τοῦ Πινδάρου.

— Λύσεις φυσικῆς καὶ φιλοσοφίας· μαθημάτων ἐν εἴδει ἐπιστολῶν πρὸς τινα κόμησσαν Γερμανίδα· καὶ

— Ὀλίγα κεφάλαια ἑλληνικῆς ἱστορίας. Πάντα δὲ ταῦτα μένουσιν ἀνέκδοτα⁽¹⁾.

Οὔρος Φόσκολος.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὴν 22 Ἰουνίου 1777 ἀπὸ καλοῦς γονεῖς, τὸν ἱατρὸν Ἀνδρέαν Φόσκολον ἄνδρα πεπαιδευμένον, καὶ τὴν Διαμάντων ἐκ τοῦ γένους Σπαθῆ. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ὑπῆρξεν ὀρμητικὸς, φίλερις, ἀμελής· δις δ' ἐκ τοῦ σχολείου δι' ἀταξίας ἀποβλήθεις, ἀπεφάσισεν ἐπὶ τέλους νὰ ἐκπαιδευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ δις μετέβη εἰς Ἰταλίαν. Φθὰς εἰς Βενετίαν τῷ 1794 ἐνόησεν ὅτι ἡδίκηει τὴν ἀγαθὴν φύσιν του, καὶ μεταμεληθεὶς ἀφιερῶθαι ὅλως εἰς τὰ γράμματα.

Ἐσπούδασεν ἠθικὴν, πολιτικὴν, μεταφυσικὴν, θεολογίαν· ἐμελέτησε πολὺ τοὺς ἀρχαίους καὶ νέους συγγραφεῖς, ἰδίως δὲ τὸν Ὅμηρον, καὶ τὸν Πλούταρχον, τὸν Δάντην, τὸν Ὀσσιανόν, καὶ τὸν Ἀλφιέρην· ὡς προοίμιον δὲ ἰδίας ποιήσεως ἀνεγίνωσκεν εἰς φίλους μεταφράσεις ᾧδων τῆς Σαπφούς, καὶ τοῦ Ἀνακρέοντος, εἰδυλλίων τοῦ Θεοκρίτου, καὶ ἄλλων Λατίνων ποιητῶν.

Τὸ πρῶτον δημοσιευθὲν ποίημά του ἦτο ὁ Σταυρὸς συντεθὲν διὰ νέαν ἀφιερωθεῖσαν εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Ὑψίστου. Τῷ 1792 ἔγραψε τραγωδίαν, τὸν Θυέστην (Tieste), ἣτις παρεστάθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ θέατρον τοῦ Ἀγίου Ἀγγέλου.

Κυριευθείσης τῆς Βενετίας ὑπὸ τῶν Γάλλων, ὁ Φόσκολος ἔγραψεν Ὕμνον εἰς τὸν Σωτῆρα Ναπολέοντα· ἔνεκα ὅμως τῶν τότε ἐν Ἑνετίᾳ καταδιώξεων, ὁ ποιητὴς προσέφυγεν εἰς Μεδιόλανα, ὅπου ἐσχέτισθη μετὰ τοῦ Παρίκυ καὶ τοῦ Μόντη· ὁ τελευταῖος, περίφημος διὰ τὸ ἀρχαῖκόν κάλλος τῆς Μούσης του, καὶ τὴν ἐπάγωγόν ζωηρότητα τῆς φαντασίας του, κατηγορήθη εἰς τὸ νομοθετικὸν σῶμα τῆς Γαλλίας, ὃ περ τοῦ ἀφῆρεσε καὶ ἀξίωμα καὶ μισθοδοσίαν. Ὁ Φόσκολος ὑπερησπίσθη τὸν φίλον του διὰ νευρώδους διατριβῆς. Καταδιωκόμενος διὰ τοῦτο

(1) Μαζαράκη, Βιογραφίαι Ἐπιστῆμων Κεφαλλήνων. Ἐτυπώθη Ἑλληνικῇ ἐπιστολῇ τοῦ Γρηγορίνου πρὸς Εὐστάθιον Ἀθανασίου ἐν τέλει τῆς ἐν τῷ 1794 ἐκδόσεως αἰνεύειμνος διατριβῆς τούτου.

ἐκρύπτετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν γνωρίμων, κινδυνεύων νὰ φυλακισθῇ. Ἀπελθὼν ἐκ Μεδιολάνων ἔφθασεν εἰς Βονωνίαν κακῶς ἔχων καὶ ἐν ἄκρᾳ πενίᾳ· ἐντεῦθα ἠναγκάσθη νὰ πωλήσῃ εἰς τινα τυπογράφον τὰς ἐπιστολάς δύο ἐραστῶν (*Lettere di due amanti*) πρῶτον σκελεστὸν τοῦ κλασσικοῦ καταστάντος μυθιστορήματός του ὁ Ἰακώβος Ὀρτις. Ἐκ Βονωνίας μετέβη εἰς Φλωρεντίαν καὶ προσφκειώθη μετὰ τοῦ Ἀλφρέρη καὶ Νικολίνη. Ἐνταῦθα ἔγραψε διάφορα ἀσμάτια, ἐν οἷς φαίνεται ἐπαίσθητῶς ἡ βελτίωσις τοῦ ὕψους καὶ τὸ κάλλος τῶν ποιητικῶν εἰκόνων.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ζωσθεὶς τὸ ξίφος κατετάχθη εἰς τὴν Ἰταλικὴν λεγεῶνα, εἰς ἣν καὶ ἄλλοι ποιηταὶ κατεγράφησαν. Ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὰς ἐν Ἰταλίᾳ μάχας, καὶ ὑπέστη καρτερικῶς τὰ δεινὰ τῆς ἐν Γενούῃ πολιορκίας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐνδοξοῦ στρατηγοῦ Μασσένα.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὴν ἀποχώρησιν τῆς φρουρᾶς καὶ Γενούης ὁ Φόσκολης ἠκολούθησε τὴν σημαίαν τοῦ τάγματός του εἰς Γαλλίαν καὶ ὑπηρετήσε μεταβαίνων ἀπὸ τόπου εἰς τόπον· τέλος δ' ἐπανῆλθεν εἰς Μεδιόλανα μὲ βαθμὸν λοχαγοῦ. Ὁ ποιητὴς βλέπων τὸ πρὶν ὑπὸ τὸ πρίσμα νεανικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰ ἰταλικά πράγματα καὶ ὄνειροπολῶν τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου τόπου, ἠνόησεν ἤδη τὴν ἀπάτην του. Ἐκδώσας δεύτερον τὸν εἰς Ναπολέοντα ὕμνον του προέταξεν ἐπιστολὴν δι' ἧς ἐτόλμα ν' ἀποτείνῃ τῷ κατακτητῇ συμβουλὰς. Ἀργότερον δ' ἐξέδοτο Ὁμιλίαν πρὸς τὸ Ἰταλὶ ἐν Κομητάτορ, θεωρουμένην ὡς ἀριστούργημα τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ θαυμασθεῖσαν διὰ τὴν καλλιπέειαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὕψους. Ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου διέγραψεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν στρατιωτικῶν ἐλέγχων, καὶ ὁ στρατιώτης ποιητὴς ἀφιερώθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν λατρείαν τῶν Μουσῶν. Τότε ἐξέδωκε τὸ περίφημον μυθιστόρημά του *Αἱ τελευταῖαι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἰακώβου Ὀρτις* (*Ultime lettere di Jacopo Ortis*), καὶ ἔγραψε τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο ποίημα ἐν εἵδει ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Πινδεμότην *Οἱ Τάφοι* (*Sepolcri*). Οἱ στίχοι τῆς κλασσικῆς ταύτης ποιήσεώς εἰσι, κατὰ τὴν ποιητικὴν ἔκφρασιν τοῦ βιογράφου του Τσέκιου, *κομβολόγιον μαργαριτῶν*.

Μετ' ὀλίγον διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, ἀλλ' ἡ θέσις αὕτη κατελύθη, καὶ ὁ Φόσκολος μετέβη εἰς Κόμον, ἔνθα ἔγραψε τὰς *Χάριτας* (*Alle grazie*) ποίημα ἐράμιλλον τῶν Τάφων.

Τῷ 1815 ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐλθὼν εἰς Ἑλβετίαν διέτριψεν ἐν ἔτος· ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Λονδίνον, ὅπου ἀποκατέστη ὀριστικῶς.

Ἐν Ἀγγλίᾳ διατρέψων μετέφρασεν ἰταλιστὶ δύο ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος, καὶ ἔγραψεν ἀγγλιστὶ ἱστορίαν τοῦ Αἰολικοῦ δῖγαμμα, καὶ πραγματεῖαν περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἰλιάδος. Εἰς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀγγλίας συγγράμματα ἔγραψε διάφορα ἄρθρα περὶ τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας καὶ τοιαύτης ἀπῆλυσαν φήμης τὰ ἔργα του, ὥστε δι' ἐκάστην τυπογραφικὴν σελίδα ἐπληρόνετο δύο λίρας στερλίνας. Συνέγραψεν ἀξιόλογον πραγματεῖαν περὶ τοῦ Δεκατημέρου, τοῦ Βοκακίου, καὶ περὶ τῆς Θείας Κωμωδίας τοῦ Δάντου, καὶ διάφορα ἄλλα ἀποθανατίσαντα αὐτόν.

Τῷ 1846 ἐξέδωκεν ἐν Ζυρίχῃ τῆς Ἑλβετίας λατινιστὶ *Didymi Clerici Hypercalypseos*, σάτυραν πολιτικοθησκευτικὴν.

Πρεσβεία Παργίων ἐλθοῦσα ἵνα διαμαρτυρηθῇ κατὰ τῶν ἀτίμων πωλητῶν τῆς δυστυχοῦς αὐτῶν πατρίδος, προσέφυγεν εἰς τὴν εὐφυίαν τοῦ Φοσκόλου πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δικαιωμάτων των. Ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς ἔγραψε τότε ἀγγλιστὶ *On the Cession of Parga*, ὅπερ ὁμῶς τυπούμενον ἀπέσυρε καὶ ἐξηφάνισεν.

Ἀπέθανεν ὁ μέγας οὗτος ποιητὴς πλήρης δόξης καὶ ἄξιος κατὰ πάντα ταύτης τὴν 10 Ὀκτωβρίου 1827.

Συλλογὴ τῶν ἔργων τοῦ Φοσκόλου ἐδῆμοσιεύθη ἐν Μεδιολάνοις τῷ 1822 ὑπὸ Σιλβέστρου (*Prose e versi di Ugo Foscolo*), καὶ ἐν Ἑθνικῇ βιβλιοθήκῃ (*Bibliotheca Nazionale*) (*).

Πρὸς τούτοις ἔγραψεν ὁ εὐφάνταστος Ζακύνθιος ἑλληνιστὶ Ἄσμα τῆς Πάργας, καὶ ἄλλα διαλανθάνοντα ἡμᾶς.

Στέφανος Κανέλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 9 Μαρτίου 1792 ἐκ πατρὸς Χίου καὶ μητρὸς Κωνσταντινουπολίτιδος. Ἦκουσε τὰ πρῶτα μαθήματα ἀπὸ τὸν Δωρόθεον Πρώϊον, διδάσκαλον τότε τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς. Εἰκοσαέτης μόλις μετέβη εἰς Γερμανίαν (1812), καὶ μετὰ ὀκταετῇ φοίτησιν ἐν τοῖς πανεπιστημίοις τῆς Εὐρώπης, ἐπέστρεψε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1819 εἰς Βυζάντιον σκοπεύων ἵνα μετέλθῃ τὸν ἱατρὸν. Τῷ 1820 ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν ἵνα συνδιδάξῃ ἐν τῷ ἐκεῖ Σχολείῳ μετὰ τοῦ Βαρδαλάχου, Γενναδίου, καὶ ἄλλων. Ἐπελθούσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως διέτριψεν ὀλίγον καιρὸν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλεξ. Ὑψηλάντου, εἴτα δὲ μετέβη εἰς Εὐρώπην, καὶ

(*) Πανδώρα τόμος Γ'.—Παράβ. *Storia della letteratura italiana del G. Masci vol. II—Ultime lettere di Jacopo Ortis Londra 1819.*

ἔκειθεν ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα. Συνοδεύσας τὸν ὑπὸ τῆς Προσωρινῆς Κυβερνήσεως διορισθέντα ἄρμυστὴν τῆς Κρήτης Ἑμμανουὴλ Τομπάζην ἀπέθανεν ἐκεῖ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1823.

Ὁ Κανέλος ἦτο λίαν φιλόπατρις, καὶ θιασώτης τῆς καθομιλουμένης. Ἐγράψε διαφοροὺς διατριβὰς εἰς Λόγιον Ἑρμῆν (1819), καὶ διάφορα ποιήματα ἐν Ὑδρᾷ, ὡς τὸ

ὦ λιγυρὸν
καὶ κοπτερόν
σπαθί μου κλπ.

—Βιβλιάρῳ κατ' ἐρωταπόκρισιν περὶ διαφορῶν ἀνγκαίων πραγμάτων. ἐν παρέργῳ μεταφρασμένον ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου πρὸς χρῆσιν τῶν Ἑλλήνων. (πολλάκις ἐν Ὑδρᾷ τυπωθὲν) (').

Γρηγόριος Ζαλύκης.

Ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὸ 1785 ἀπὸ Γεώργιον Ζαλύκην, καὶ ἐκαλεῖτο, κατὰ τὴν παρά Τούρκους καὶ Χριστιανοὺς εἰθισμένην κατάληψιν Ζαλύκογλους=υἱὸς τοῦ Ζαλύκη. Σπουδάσας εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον, ἐλκυσθεὶς ὑπὸ τῆς λαμπρᾶς φήμης τοῦ διδασκάλου Λάμπρου Φωτιάδου. Ἀκροατὴς γενόμενος τοῦ μεγάλου ἐκείνου διδασκάλου, ἐτελειοποιήθη ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν φιλολογίαν. Ἐνησχολήθη δ' ἐν ταυτῷ εἰς τὰ μαθηματικά, καὶ ἔμαθε πρὸς τούτοις τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, τὴν βλαχικὴν, καὶ τὴν τουρκικὴν. Διδάσκαλός του εἰς τὰ γαλλικὰ ὑπῆρξεν ὁ μεγαλοφυὴς καὶ φιλομαθέστατος Μιχαὴλ ὁ Τενέδιος, ὅστις θαυμάζων τὸ εὐεπῆβολον καὶ ἀγχίνου τοῦ Ζαλύκη ἐξεφώνησέ ποτε, παρόντων πολλῶν πεπαιδευμένων, « θαυμάσιος κατὰ τὸν » νοῦν, θαυματουργὸς κατὰ τὰς μελέτας του εἶνε τῶνόντι ὁ Γρηγόριος. » Ὅταν τις τὸν διδάσκη ἐν μόνον, αὐτὸς μανθάνει πέντε ».

Κατὰ τὸ ἔτος 1802 ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Καλλιμάχη εἰς Παρισίους διὰ τινὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Γνωρισθεὶς δ' ἐκεῖ ὑπὸ πολλῶν ἀξιολόγων ἀνδρῶν διὰ τὰ σπάνιά του προτερήματα, ἐγένετο γραμματεὺς τοῦ διασχήμου φιλέλληνος κόμητος Choiseul-Gouffier, ὃν οὐκ ὀλίγον ὠφέλησεν εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου τόμου τοῦ περιφήμου συγγράμματός του « Voyage Pittoresque de la Grèce ».

Πολλοὶ σοφοὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν ὑπῆρξαν ἰδιαίτεροι φίλοι τοῦ Ζαλύκη, καὶ ἐπαινέται τῆς ἀξιοτιμότητος του.

(') Πανδώρα τόμος Γ'.

Τῷ 1809 ἐξέδωκεν ἐν Παρισίοις τὸ γαλλικὸν καὶ ἀπλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ μετ' ἀξιολόγων προλεγομένων οἱ πολυμαθεῖς ἐλλήνισταί Βουασονάδ, Δουρῶ Δελλαμᾶλλ, καὶ Μαβλὸς ἀνέκριναν καὶ ἐπήνεσαν τὸ Λεξικὸν τοῦ Ζαλύκη εἰς τὴν Ἑφημερίδα τῆς Αὐτοκρατορίας, καὶ εἰς τὸν Μηνύτορα.

Πρὸς τούτοις ὁ Γρηγόριος ἀντέγραψε πρὸς τύπωσιν πολλὰ ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, καὶ παρέβαλεν οὐκ ὀλίγα μετὰ τῶν ἀρίστων ἐκδόσεων. Ἐνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων δὲν ἡδυνήθη νὰ τὰ ἐκδώσῃ, ἀλλ' ὠφελήεντες τῶν ἀντιγράφων διάφοροι ἐλλήνισταί ἐμνημόνευσαν μετ' ἐγκωμίων τοῦ ὀνόματος τοῦ Ζαλύκη, ὡς ὁ Γαισφόρδιος, Σχουχαισέριος, Φούσιος, Βὰν Καπέλλης κλπ.

Εἰς τὸν Ζαλύκην ὀφείλεται ἡ σύστασις τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἐν Παρισίοις πρῶτον σχηματισθείσης, καὶ ὕστερον ἐν Μόσχᾳ συστηματοποιηθείσης. Τῷ 1809 διέτριβεν ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ Ζαλύκη Δημήτριός τις Κομνηνὸς τιτλοφορούμενος, λόγῳ καταγωγῆς, ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ἀπόγονος καὶ διάδοχος τῶν τελευταίων Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων. Ὁ Ναπολέων τὸν περιεποιεῖτο μεγάλως, ἐπιδαφιλεύων γενναίαν σύνταξιν, ὑπὸ τῶν δύο δὲ τούτων συνέστη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἡ Φιλικὴ ἑταιρεία. Μέλη αὐτῆς ἐγένοντο ὁ Choiseul Gouffier, πρῶην πρέσβυς τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Στέφανος Χατζη-Μόσχος καὶ ἄλλοι. Ὁ Γουρφιέρος ἐξελέχθη πρόεδρος, ὁ Μόσχος γενικὸς γραμματεὺς καὶ ταμίης, καὶ ὁ Ζαλύκης ἀντιπρόσωπος τοῦ προέδρου. Ὁ τελευταῖος μυσταγωγικῶς ἐπωνομάσθη Ξενοδόχος, τὸ δὲ Κατάστημα Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον. Οἱ ἐγγραφόμενοι κατέβαλλον ποσὸν τι πρὸς διατήρησιν τοῦ οἰκήματος, καὶ τὴν προμήθειαν τοῦ ὕλικου.

Ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη ἑταιρεία εἰς τὸ φαινόμενον μὲν ἐκήρυττε τὸν φωτισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, κύριον δὲ σκοπὸν προώριστο τὸν προσηλυτισμὸν ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος. Οἱ κατηγούμενοι ὠρκίζοντο ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι θέλουσι φυλάξαι εὐλαβῶς τὸν μυστηριώδη σκοπὸν τῆς ἑταιρείας, καὶ ἐνεργῆσαι ὅλαις δυνάμεσι διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν αὐτῆς πρόοδον. Εἶχε δύο κώδικας ἐγγραφῶν, ὀνομάζουσα τὸν μὲν ἐσωτερικόν, τὸν δ' ἐξωτερικόν. Ἐν τῷ πρώτῳ κατεχωροῦντο οἱ ἐν Παρισίοις προσήλυτοι, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ οἱ αὐτόθεν διερχόμενοι. Εἰς πάντα προσήλυτον ἐδίδοτο, μετὰ τὴν ὀρκωμοσίαν, χρυσοῦν δακτύλιον συμβολικόν, ὅπερ ὠνομάζετο χρυσά-

Βουλлон. Ἐφερε δὲ τοῦτο ἐγκεχαραγμένας δύο χεῖρας δεδεμένας καὶ τέσσαρα κύκλῳ κεφαλαιώδη γράμματα Φ. Ε. Δ. Α. (Φιλίας Ἑλληνικῆς Δεσμὸς Ἄλυτος).

Ὁ Ζαλύκης ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς Ἑταιρίας ταύτης, ἥς μέλος ἀπετέλουν πολλοὶ ἐπίσημοι φιλέλληνες, καὶ πολλοὺς διὰ τῶν ἀποστόλων ἐμύησεν ἐν Ἑλλάδι. Ὁ Τσακάλωφ, μέλος αὐτῆς, μεταβαίνων τῷ 1815 εἰς Μόσχαν, κατήχησέ τινες ἐν Βουκουρεστίῳ, ὅπου ἀπεστάλη κατόπιν ὁ συμπατριώτης του Σεραφεῖμ Βρετῶν.

Ὁ ἐν λόγῳ Τσακάλωφ φθὰς εἰς Μόσχαν παρέλαβε συνεργάτην καὶ τὸν Νικόλαον Σκουφάν, καὶ οἱ θερμοῦργοι οὗτοι ἄνδρες ἀνευδότης εἰργάσθησαν πρὸς κραταίωσιν τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, τῆς ὁποίας ἡ ἔδρα μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος μετέχθη ὀριστικῶς ἐκ Παρισίων εἰς Μόσχαν (').

Κατὰ τὸ 1816 ὁ Ζαλύκης ὠνομάσθη πρῶτος γραμματεὺς τῆς ἐν Παρισίοις Ὀθωμανικῆς πρεσβείας, διαμείνας μέχρι τοῦ 1820, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον· ἅμα δ' ἐκραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐν ταῖς παριστρίοις ἡγεμονείαις, κατέφυγε στερηθεὶς πάντων εἰς Τρανσυλβανίαν. Μετὰ ταῦτα μετέβη εἰς Βεσσαραβίαν, ἔνθα διέτριψε χρόνον πολὺν, παρηγορούμενος διὰ τῆς μελέτης. Ἐκεῖ συνέγραψε (1822) τὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Διάλογον.

Ἀπελθὼν ὕστερον εἰς Πετροῦπολιν, καὶ συστηθεὶς διὰ πολλῶν ἰσχυρῶν εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, ἤξιώθη μεγάλης χρηματικῆς βοηθείας καὶ δεξιώσεως ἀξίας τῶν προτερημάτων του. Ἐπιστρέφων εἰς Παρισίους προσεβλήθη ὑπὸ ἐγκεφαλικοῦ πυρετοῦ, καὶ ἀπεβίωσε τὴν 4 Ὀκτωβρίου 1827.

Ἐπὶ τοῦ τάφου του ἐχαράχθη ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή.

Φεῦ! πορρωτάτῳ τῆς φιλάτης πατρίδος
Ὁ Γρηγόριος εἰς τὸν τάφον κατέβη,
"Ὅτ' ἐκ τοῦ τάφου ἡ Ἑλλὰς θαυμασίω:
Ἀνίστατ' ἤδη μετὰ παμπόλλους θρήνους.
Τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ σύζυγος ἡ ἀθλία,
Δακρυρροοῦσα ἤγειρεν ἐξ ἰδίων.
Τόδε τὸ σεμνὸν φιλανδρίας μνημεῖον.

Συγγράμματα.

— Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἐν Παρισίοις 1809. (ἀνετυπώθη τῷ 1845 ἐν Βενετίᾳ ἐπιστάσις Σπυρίδωνος Βλαντιῆ).

(') Φιλήμονος, Δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Τομ. Δ', προλεγόμενα.

—Περὶ τῆς κοινωνικῆς συνθήκης, σύγγραμμα Ἰωάννου Ἰακώβου Ρουσσώ, μεταφρασθὲν ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Γρηγορίου Ζαλόγκου, καὶ ἐκδοθὲν μετὰ προλεγόμενων ὑπὸ Κωνσταντίνου Νικολοπούλου, φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς φιλελληνίδος χήρας τοῦ μεταφραστοῦ. Ἐν Παρίσις 1828. 42, σελ. 334.

—Διάλογος περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως, ἐκδοθεὶς μετὰ προλόγου καὶ ἐπιλόγου ὑπὸ Ἀγαθόφρονος Λακεδαιμονίου Ἐν Παρίσις 1828.

Ἀνέκδοτα.

—Ἀπομνημονεύματα ἱστορικά τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐν 1809 συστηθείσης ἐν Παρίσις Ἑλληνικῆς Ἑταιρίας.

—Εὐμέθοδος γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (γαλλιστί).

—Ἐπιστολαὶ, καὶ ἄλλα τινα ποιήματα (1).

Σπυρίδων Βλαντής.

Ἐγεννήθη ἐν Βενετίᾳ τὸν μῆνα Ἰούνιον τοῦ 1765 ἐκ Φραγκίσκου καὶ Ἑλένης Στάθη, ὁρμωμένων ἀπὸ τῆς νήσου τῶν Κυθήρων. Παιὶς ἔτι, ἐπέδειξε φύσιν εὐδίδακτον καὶ εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν μάθησιν ἐπιτηθεῖαν. Σπουδάσας δὲ τὴν ἑλληνικὴν ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ φροντιστηρίῳ ὑπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κεραλλῆνος Ἀγαπίου Λοβέρδου, ἡκροάσθη τῶν μαθημάτων τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἰησουϊτῶν, ἔνθα καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ Ἀστυκοῦ δικαίου, διακούσας τοῦ δεινοῦ καθηγητοῦ Οὐβάλδου Βρεγολίνου. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, δὲν τῷ ἐπέτρεψε νὰ μεταβῇ εἰς Πατάβιον ἢ ἔνδεια τῆς οἰκογενείας του, ἥτις ἠνάγκασέ πῶς αὐτὸν νὰ λάβῃ θέσιν παρὰ τινι ἐμπόρῳ Ἑλλήνι ἐν Βενετίᾳ διατρίβοντι. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀσχολία δὲν ἀπέτρεψεν αὐτὸν τῆς θεραπείας τῶν γραμμάτων, κυρίως δὲ τῆς μελέτης τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἡ ὑπόληψις, ἣν μετ' οὐ πολὺ ἐκτήσατο, ἐχορήγησεν αὐτῷ οὐκ ὀλίγους μαθητάς, οὓς καὶ ἐν τῇ ιδίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς τῶν ἄλλων οἰκίαις ἐδίδασκε, τοῦτο ἐπαγγειλάμενος ἄχρι τῆς τελευτῆς τοῦ βίου.

Τελευτήσαντος τοῦ ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ Ἑλληνομουσείῳ σχολαρχοῦντος Ἀγαπίου Λοβέρδου, (1766), οἱ ἀναμορφωταὶ τῆς ἐν Παταβίῳ παιδείας, ἐξελέξαντο αὐτ' ἐκεῖνον προσωρινῶς τὸν Βλαντὴν, ὅστις τὴν 16 Σεπτεμβρίου 1796 ἐπεκυρώθη τακτικὸς σχολάρχης. Ὁ Βλαντὴς τότε ὅλον ἑαυτὸν ἀφωσίωσεν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας· καὶ οὐ μόνον παρὰ τοῖς ὁμογενέσιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς λοιποῖς ξένοις

(1) Νικολόπουλος ἐν Δοκιμῇ Εἰσαγωγικῇ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης μεταφράσεως τοῦ Ζαλόγκη τῆς Κοινωνικῆς Συνθήκης Ρουσσώ.

διέδιδε τὴν σπουδὴν τῆς πατρίου φωνῆς, παρορμῶν τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔρωτα τῆς ἑλληνικῆς μαθήσεως.

Τὰ συγγράμματα, ὧν εἶχεν ἤδη ἀρχίσει τὴν ἐκδοσιν, περιεποιήσαντο αὐτῷ δικαίαν φήμην· διὸ καὶ τῷ 1800 προσεκλήθη παρὰ τοῦ γραμματέως τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἰονίου Ἀκαδημίας Καρόλου Δουπίνου νὰ καταταχθῇ ἐν αὐτῇ μέλος ἀντεπιστέλλον· τῆς αὐτῆς δὲ τιμῆς ἡϊώθη καὶ παρὰ τῆς Δανογραφικῆς Φιλολογικῆς ἐταιρείας. Τῷ 1811 ὁ ἐν Δαλματία ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος Κάρλεβικ προέτεινεν εἰς τὸν Βλαντὴν τὴν ἐν Σεβενίκῳ σχολαρχίαν, καὶ ἐν ἔτει 1822 ἤρθη οὗτος συνεργάτης τῆς Πολυγλώττου Ἀθηνᾶς.

Ἡ ὅλη πορεία τοῦ φιλοπόνου Βλαντῆ οὐδὲν παρίστησιν ἰδιάζον καὶ ἔκτακτον. Ἐπιβεβαρυμένος ὑπὸ πολυαριθμοῦ οἰκογενείας, οὐδενὸς ἄλλου ἢ αὐτῆς ἐκῆδετο· ὥς ἐκ τούτου δὲ ἤναγκάζετο νὰ διδάσκη οὐ μόνον ἐν τῷ σχολείῳ, τοῦθ' ὅπερ παρῆχεν αὐτῷ ἰκανὴν ὠφέλειαν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἰδίαν, καὶ νὰ ἐργάζεται ἀδιαλείπτως, ἔλκων βίον μονήρη, ταπεινὸν, καὶ γαλήνιον.

Ἡ ἀδιαλείπτως νυκτός τε καὶ ἡμέρας εἰς τὴν μελέτην ἐνασχόλησις αὐτοῦ, ἥς ἕνεκα ἐφαίνετο συνεχῶς διάπυρος τὴν ὄψιν, χυμὸς τις ἐρπητικὸς πρὸ πολλοῦ ἐπὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ περιεργόμενος, αἱμορροϊκὴ διάθεσις, ἀλγηδόνες ὅσημέραι ἐντονώτερον ἀνανεούμεναι καὶ ἐξ οἰκιακῶν προσερχόμεναι δυσχερειῶν, ἐπετάχυναν τὸ τέρμα τοῦ βίου αὐτοῦ· καταληφθεὶς ὑπὸ ἐγκεφαλικῆς ἐκλαμψίας ἀπεβίωσε τὴν 6 Ἰουνίου 1830, ἐξήκοντα καὶ πέντε γενόμενος ἐτῶν. Ὁ θάνατός του ἐνεποίησε γενικὴν λύπην, καὶ ἡ στέρξίς του ἐθρηνήθη παρὰ τε τῶν ἡμετέρων, καὶ ἄλλογενῶν.

Ὁ φιλόπονος καὶ πολυμαθὴς Βλαντῆς ἔγραψε, μετέφρασε καὶ ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς.

Πρωτότυπα.

- Πρῶτος τόμος τοῦ Τριγλώττου λεξικοῦ. Ἐνετίησι 1816.
- Ἑλληνικὸν ἐπίτομον λεξικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1821.
- Λόγοι ἐν τῷ Φλαγγινιανῷ ἑλληνομουσεῖῳ ἐκφωνηθέντες (ἀνέκδοτοι).

Μεταφράσεις.

- Μεταμορφώσεις Ὀδιδίου. Ἐνετίησι. 1798, τόμ. 2.
- Βίοι Κορινθίου Νέπωτος. Ἐνετίησι 1801. (Ἀνετυπώθησαν μετὰ σημειώσεων τῷ 1810).
- Ἀποθήκη τῶν παίδων. Ἐνετίησι 1793 τόμ. 4. ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.

—22 ἐκλεκτὰ διηγήματα Βουκακίου.

—Τὸ καφενεῖον, κωμωδία Γολδόνη.

—Βραχεῖα εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ἑνετίᾳ συμβάντων 1797—99 } ἐκ τοῦ Ἰταλ.

—Τέχνη τοῦ ὑγιεινῶς καὶ μακροχρονίως ζῆν.

—Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Πρὸς τοῦτοις μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ ἰταλικὸν Ἡρακλείδην Ποντικὸν, Κτησίαν τὸν Κνίδιον, Νικόλαον Δαμασκητὸν, Κόνωνα, Μέμνωνα, Χίωνα, Αἰλιανὸν, Πτολεμαῖον, Ἡφαιστίωνα, Ἀγαθαρχίδην, Φλέγοντα Τραλλιανὸν, Φώτιον, Δέξιππον, Ἡσύχιον, Ὀλυμπιόδωρον, Κάνδιδον, Θεοφάνην τὸν Βυζάντιον, Εὐνάπιον, Διονύσιον Ἀλικαρνασσέα, καὶ Ἀβρίανον ἡ δὲ μετάφρασις τοῦ ἐδημοσιεύθη ἐν ἔτει 1826 καὶ 1831 ἐν Α΄. Β΄, καὶ Δ΄ τόμῳ τῶν Ἑλασσώνων ἱστορικῶν.

Ἐξέδωκε δὲ μετὰ διαφωτίσεων, προσθηκῶν, καὶ διορθώσεων, τὸ γαλλοελληνικὸν λεξικὸν τοῦ Ζαλούκη, τὸ ἰταλοελληνικὸν τοῦ Βενδότου, τὸ τῶν ἑλληνικῶν συνωνύμων τοῦ Βλάχου, τὸ τοῦ Βαρίνου, τὸ τοῦ Γαζή· καὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπεξεργάσθη τὴν ἑλληνογαλλικὴν γραμματικὴν, τὴν Ἀρχαιολογίαν τοῦ Παλιουρίτου, τὸ Ἐπιστολάριον, τὴν ἱερὰν Γραφήν, τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου μετὰ τῶν σχολίων τοῦ Διδύμου. τὸν Θουκυδίδην μετὰ τῶν παλαιῶν σχολίων, καὶ τὰ περὶ Χαϊρρέαν καὶ Καλιρρόην ἐρωτικὰ διηγήματα Χαρίτωνος τοῦ Ἀφροδισιέως.

Ἐπεμελήθη δὲ καὶ διώρθωσε πάμπολλα ἄλλα Ἰταλικά καὶ Ἑλληνικά πονημάτια (').

Σπυρίδων Ἀσάνης.

Ἐγεννήθη εἰς Ἀργοστόλιον τῆς Κεφαλληνίας περὶ τὸ 1756 ἐκ τοῦ ἱατροχειρουργοῦ Γρηγορίου Ἀσάνη, καὶ κατήγετο ἐκ τοῦ περιφανοῦς ὁμωνύμου Βυζαντινοῦ οἴκου προσφυγόντος μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς τὴν νῆσον ταύτην. Περμφεῖς ὁ Σπυρίδων ὑπὸ τοῦ πεπαιδευμένου πατρός του εἰς τὸ τότε κλειζόμενον τοῦ Παταβίου πανεπιστήμιον πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς, καὶ σπουδάσας τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, ἀφιερῶθη εἴτα εἰς τὰς φυσικομαθηματικὰς ἐπιστήμας, τὰς ὁποίας καὶ ὕστερον ἐν παρέργῳ ἐκαλλιέργει. Περαιώσας ἐν Παταβίῳ τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐπανεληθὼν εἰς Κεφαλληνίαν, ἀπῆλθεν ὕστερον εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ὅπου πρῶτος εἰσήγαγε τὴν ἀντιφλογιστικὴν θεραπείαν, ἐπονομασθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλων ἱατροδιδασκάλων Μάκ-Φόκ καὶ Μέμπλιγγεν «ἀναμορφωτὴς τῆς ἱατρικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει». Ἀφοῦ δ' ἐπευφημιζόμενος καὶ τιμώμενος μετῆλθε τὴν ἱατρικὴν μέχρι τοῦ 1795, μετέβη

(') Βίος Βλαντῆ μεταφρασθεὶς ἐκ τῶν τοῦ Διμίτρου Τυπάλδου, (Χρυσάλλης, ἡμερολογίον ἐν Βενετίᾳ τοῦ 1866).

εἰς Θεσσαλονίκην. Παρατηρήσας τότε, ὅτι, δι' ἑλλειψίν εἰδικῶν μαθηματικῶν συγγραμμάτων, παρημελεῖτο ἐν Ἑλλάδι ὁ κλάδος οὗτος, μετέφρασεν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ τὴν ἀλγεβραν τοῦ Δεκαίλλου, καὶ μετ' ἰδίων προσθηκῶν πλουτίσας αὐτὴν διεκοίνωσεν εἰς τοὺς τότε διδασκάλους, καὶ ἰδίως τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀρχιδιδάσκαλον Ἰωάνν Καμαριώτην ἢ Κοντὸν ἱερομόναχον ἐκ τῆς Σπαρμιώτιδος Μονῆς, πρὸς ὃν καὶ τὴν ἐδίδαξε.

Κατὰ τὸ 1799 προσκληθεὶς ὡς ἰατρός τῆς τότε ἀκμαζούσης Θεσσαλικῆς κωμωπόλεως τῶν Ἀμπελακίων, καὶ διατηρῶν πάντοτε θερμὸν τὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ παιδείας ἔρωτα, ἐδίδαξεν ἐκεῖ τοὺς διδασκάλους Κωνσταντῖνον Κούμαν, Γρηγόριον Κωνσταντᾶν, Παπα-Ἀργύρη, καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς Πλαταμῶνος, Τριτάλλων, καὶ Δημητριάδος, ἐκτός τῆς ἀλγέβρας τοῦ Καίλλου, τὴν Τριγωνομετρίαν τοῦ Τσάλδου καὶ τὰς Κωνικὰς τομὰς τοῦ Γράντη.

Ἐν ἔτει 1804 προσκληθεὶς ὁ Ἀσάνης ὡς ἀρχίατρος Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχου, ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας ἐπέστρεψε μετ' οὐ πολὺ εἰς Κίερον, καὶ θελγόμενος ἀπὸ τὴν φυσικὴν τῆς τερπνοτάτης ἐκείνης θέσεως καλλονὴν καὶ ἀπὸ τὴν ὁσημέραι αὐξανομένην φήμην τοῦ ὀνόματός του ἀπεφάσισε νὰ ἐγκατασταθῇ αὐτόσε μέχρι τέλους ζωῆς. Τότε δ' ἐπεχειρίσθη τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάφρασιν τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ καὶ διαφορικοῦ ὑπολογισμοῦ, μεγάλου καὶ πολυμαθοῦς συγγράμματος τοῦ Εὐλέρου, ὅπερ αἱ πολυειδεῖς ἀσχολίαι, τὸ γῆρας, καὶ ἰδίως ὁ ἐν ἔτει 1836 ἐπελθὼν θάνατος δὲν τὸν ἄφησαν νὰ τελειώσῃ.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀσάνου ἐξεδόθησαν τῷ 1797 ἐν Βενετίᾳ ὑπὸ Ἰωανᾶ Σπαρμιώτου ἢ μετάφρασις τῆς Ἀριθμητικῆς καὶ Ἀλγέβρας τοῦ Καίλλου, αἱ Κωνικαὶ τομαὶ τοῦ Γράντη ὑπὸ Κωνσταντᾶ, καὶ αἱ τοῦ Καίλλου ὑπὸ Κούμα τῷ 1803. Ἀνέκδοτα δὲ μένουσι Γεωμετρία καὶ Τριγωνομετρία Τσάλδου, καὶ ἀρχαιολογικὴ διατριβὴ περὶ Μικρᾶς Ἀσίας.

Ὁ Ἀσάνης θιασώτης ὢν τῆς ἀπλοελληνικῆς γλώσσης ἔγραψεν εἰς ταύτην, ἐξ ἧς οἱ ἐκδόντες Σπαρμιώτης ἢ Κωνσταντᾶς μετένεγκον εἰς τὴν ἀρχαίαν (*).

Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος.

Ἐγεννήθη περὶ τὸ 1775 ἐν Καίρῳ ἐκ γονέων Χίων, οἵτινες ἐφρόν-

(*) Μαζαράκης.—Συγγενὴς τούτου ἐστὶν ὁ ἐπίσης λόγιος Γεώργιος Ἀσάνης ἐκπαῖ-
δευθεὶς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ μεταφράσας ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ τὴν
περὶ τῶν τεσσάρων ἱππῶν τοῦ ἀγίου Μάρκου διατριβὴν τοῦ Ἀνδ. Μουστοξύδου ἐκδο-
θεῖσαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1816.

τισαν περὶ τῆς ἀνατροπῆς καὶ παιδείας αὐτοῦ. Ὀρφανισθεὶς ἐν νεαρῇ ἡλικίᾳ τόσον καλῶς ὥκονόμησε τὴν μικρὰν περιουσίαν του, ὥστε αὕτη ἐξήρκεσε πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Σύμῃ ὑπὸ τὸν ἐκ Κερκύρας διδάσκαλον Γρηγόριον, ὅστις τὸν ὑπερηγάπα. Προτροπῇ καὶ συνδρομῇ τούτου καὶ ἐμπόρων τινῶν τῆς Σύμης ὁ Βαρδαλάχος περαιώσας τὰ ἐγκύκλια μετέβη εἰς Ἰταλίαν ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἱατρικὴν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου, καὶ αὐτόθι ἐφιλιώθη μὲ τὸν μέλλοντα κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἰωάννην Καποδίστριαν, καὶ Κήρυκον τὸν Χαιρέτην, σπουδάζοντας ἐπίσης τὴν ἱατρικὴν. Λαβὼν δὲ τὸ δίπλωμα τοῦ ἱατροδιδάκτορος μετέβη εἰς Βουκουρέστιον περὶ τὰς ἀρχάς τῆς ἐνεστώσης ἐκατονταετηρίδος, ὅπου διωρίσθη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ σχολαρχοῦντος Λάμπρου Φωτιάδου, ὁ Βαρδαλάχος διεδέχθη αὐτόν. Ἐν ἔτει 1815 προσεκλήθη ὡς σχολάρχης Χίου, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Ὀδησσόν, καὶ ἐκεῖθεν ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον.

Ἐκραγείσης ἐν ταῖς παριστρύοις ἡγεμονίαις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Βαρδαλάχος κατέφυγεν εἰς Τρανσυλβανίαν, καὶ μετὰ τινα καιρὸν προσκληθεὶς ἦλθεν ὡς σχολάρχης ἐν Ὀδησσῷ. Πρὸ πολλοῦ φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος ἵνα ἴδῃ τὴν ἐλευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα, ἀνεχώρησε περὶ τὰ τέλη τοῦ 1830 ἐξ Ὀδησσοῦ, καὶ ἐλθὼν εἰς Σύρον ἐπέβη πλοίου ἵνα μεταβῇ εἰς Αἴγινα, ὅπου ἤδρευεν ἡ κυβερνήσις, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ναυαγῆσαντος τοῦ πλοίου ἐπνίγη ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβῇ. Ὁ κυβερνήτης Καποδίστριας μαθὼν τὴν ἀπροσδόκητον εἰδησιν διέταξε ν' ἀποδοθῶσιν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ φίλου συμμαθητοῦ του αἱ ἀνήκουσαι τιμαὶ (¹).

Ὁ Βαρδαλάχος ἦν ἐκ τῶν καλῶν διδασκάλων πολλῆς ὠφελείας γενόμενος πρόξενος εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῆς γονίμου διδασκαλίας αὐτοῦ.

Συγγράμματα.

— Φυσικὴ πειραματικὴ. Ἐν Βιέννῃ 1812.

— Ῥητορικὴ τέχνη. Ἐν Βιέννῃ 1815.

— Γραμματικὴ τῆς ὁμιλουμένης ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐν Ὀδησσῷ 1829.

— Μαθήματα διὰ τοὺς παῖδας. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.

— Μαθήματα ἐκ τῶν Αἰσωπέων μύθων. Ἐν Ὀδησσῷ 1830.

— Λουκιανοῦ διάλογοι μετὰ σημειώσεων. Ἐν Ὀδησσῷ 1832.

Κατέλιπε καὶ ἄλλα χειρόγραφα συγγράμματα, ἐξ ὧν ἐξεδόθη ὕστερον ἡ μετάφρασις τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τόμους δύο.

(¹) Γεωκὴ Ἑφημερίς, 1831, ἀριθ. 17—18.

Ἄνθιμος Γαζής.

Ἐγεννήθη τὴν 3 Μαρτίου 1764 ἐν Μηλιαῖς τῆς Θεσσαλομαγνησίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια ἡσπάσθη τὸν μοναχικὸν βίον, καὶ ἐν ἔτει 1795 προσεκλήθη ὡς ἐφημέριος τῶν ἐν Βιέννῃ διαμενόντων Ἑλλήνων. Ἐν τῇ Αὐστριακῇ μητροπόλει ὁ Γαζής κατηρτίσθη τελειότερον καὶ ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν μελέτην τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν μετέφρασεν ἐν ἔτει 1799 τὴν *Γραμματικὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν*, καὶ συνέλαβε τὴν ἀξίεπαινον ιδέαν ιδρύσεως Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν ἐν τῇ παρὰ τὸ Πήλιον ὄρος κειμένη πατρίδι του.

Ἐν ἔτει 1811 διὰ προτροπῆς καὶ γενναίας συνδρομῆς τῆς ἐν Ἰασίῳ τότε ιδρυθείσης Ἑταιρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Λυκείου⁽¹⁾, ὁ Γαζής ἐξέδοτο ἐν Βιέννῃ τὸν πασίγνωστον Λόγιον Ἑρμῆν, σύγγραμμα περισπούδαστον δι' οὗ μετεδίδοντο εἰς τοὺς Ἕλληνας αἱ γινόμεναι ἐν Εὐρώπῃ πρόοδοι τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἰδίως τῆς φιλολογίας.

Τῷ 1816 ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης ἦλθεν εἰς Ὀδησσὸν ἐπ' ἐλπίδι συλλογῆς συνδρομῶν πρὸς ἱδρυσιν τῆς ἐπιστημονικῆς Ἀκαδημίας, ἐνταῦθα δὲ κατηχηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σκουφᾶ καὶ Τσκαλάωφ ὡς μέλος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μετὰ ζήλου ἐνθέρμου εἰργάσθη ὑπὲρ τῆς ἐθνεγερείας. Ἐν ἔτει 1818 ἐλθὼν εἰς Φωκίδα, πρὸς ἐπίσκεψιν δῆθεν τῶν Δελφῶν, κατήχησε τοὺς ἀρματωλοὺς τῆς Στερεᾶς, καὶ ἐκραγείσης τῆς ἐπαναστάσεως συνετέλεσεν ὁ αἰμύνητος ἔργῳ καὶ λόγῳ ὑπὲρ αὐτῆς, ἀναδειχθεὶς ὡς μέλος ὄλων σχεδὸν τῶν πρώτων συνελεύσεων.

Ἀπεβίωσεν ἐν Σύρῳ ἐν ἔτει 1837.

(1) Μέλη τῆς ὑπὸ τοῦ φιλογενεστάτου ἀρχιεπισκόπου Οὐγγροβλαχίας Ἰγνατίου ἐν τῇ πρωτεύουσά τῃς Μολδαβίας συστηθείσης φιλολογικῆς τῆς Ἑταιρίας ἦσαν οἱ ἑξῆς : Ἰγνάτιος πρόεδρος, ὁ στρατηγὸς Ἐγγέλχαρτ ὑποπρόεδρος, Κωνσταντῖνος ὁ Μπουζαίου, Ἰλαρίων Δελιάνος ἀρχιμανδρίτης, Ἀγάπιος ἀρχιμανδρίτης, Γρηγόριος, Μπραγκοβάνος, Πετράκης Ῥητορίδης, Γεώργιος Σλατινίνος, Νέστωρ Κραϊβόβσκιος, Κωνσταντῖνος Πανταζόγλου, Κωνσταντῖνος Ραστῆς, Γεώργιος Σλουτζιάρης Ἀρτινός, Μιχαὴλ Μαυροῦ, Μανολάκης Καμινάρης, Γεώργιος Σχινᾶς, Κωνσταντῖνος Δάρβαρις, Σίλβεστρος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Καρακάσης, Δημήτριος Μάρκος, Ροδουκάνος Φιλίτης, Κωνσταντῖνος Βαρδαλάχος, Ἀθανάσιος Ἰωάννου Βογορέδης, Κυριακὸς Ἰωάννου, Δημήτριος Μόστρας, Δημήτριος Γ. Σχινᾶς, Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶς γραμματεὺς, Νικόλαος Σάββας, Μιχαὴλ Χρησταρῆς. Ἀντεπιστέλλοντα μέλη ἐν Παρισίοις Α. Κοραΐς, ἐν Βιέννῃ Γαζής, Ἀλ. Βασιλείου, Δημήτριος Δάρβαρις, Στέφανος Κομνητῆς, Μανουὴλ Καπετανάκης, Ἀγγελος Ἐγγέλ, Κοπιτάρ, καὶ ἐν Βενετίᾳ Σπυρίδων Βλαντῆς. (Λόγιον Ἑρμῆς Α' σελ. 63—4).

Συγγράμματα.

Γραμματικὴ τῶν φιλοσοφικῶν ἐπιστημῶν τοῦ Ἀγγλοῦ Βενιαμὶν Μαρτί-
νου. Ἐν Βιέννῃ 1799 τόμ. 2.

— Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Ἑλλάδος μὲ τὰ παλαιὰ καὶ νέα ὀνόματα. Ἐν
Βιέννῃ 1800.

— Πίναξ γεωγραφικὸς τῆς Εὐρώπης Ἑλληνικὸς. Ἐν Βιέννῃ 1801.

— Συναγμάτιον χρονολογικόν. (Ἐτυπώθη ἐν τέλει τοῦ Β'. τόμου τῆς
ἐπιστάσεως αὐτοῦ ἐν ἔτει 1803 ἐκδοθείσης μεταφράσεως τῆς Ἀστρονομίας τοῦ
Λαλάνδου).

— Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη. Ἐν Βενετίᾳ 1807. τόμ. 5.

— Ἑρμῆς ὁ Λόγιος ἢ Φιλολογικαὶ ἀγγελίαι. Ἐν Βιέννῃ.

— Λεξικὸν Ἑλληνικόν. Ἐν Βενετίᾳ 1809—16, τόμ. 3. (Μετετυπώθη ὑπὸ
Κωνστ. Γκαρπολά).

Ἐπιμελεῖα καὶ γενναία τοῦ Γαζῆ δαπάνη ἐξεδόθησαν ἐν Βιέννῃ καὶ Βενε-
τίᾳ ἢ ὑπὸ Δανιὴλ Φιλιππίδου μετάφρασις τῆς λογικῆς τοῦ Κονδλλιὰν (1801),
καὶ τῆς ἀστρονομίας τοῦ Λαλάνδου (1803), ἢ ὑπὸ Θ. Ἡλιάδου μεταφρασθεῖσα
Χημικὴ Φιλοσοφία τοῦ Φουκροῦ (1802), ἢ Γεωγραφία Νικηφ. τοῦ Θεοτόκη
(1804), καὶ ἢ ὑπὸ Κωνστ. Τζιγαρᾶ ἐξελληνισθεῖσα Ἱστορία Καρόλου τοῦ IB'.

Δημήτριος Γουζέλης.

Ἐγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1774, καὶ ἐξεπαιδεύθη τὰ μὲν ἑλλη-
νικά, λατινικά, ὡς καὶ πάντα τὰ ἐγκύκλια παρ' Ἀντωνίῳ τῷ Μαρ-
τελάφ, τὴν δὲ ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν γλῶσσαν παρ' ἄλλοις διδα-
σκάλοις.

Παιδιόθεν δεῖξας κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν, ἐστιχοῦργεὶ πολλάκις πρὸς
χλεύην τῶν συμμαθητῶν του γελοῖά τινα ποιήματα.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν Γάλλων κατάργησιν τῆς ἐν
Ἑπτανήσῳ μισαρᾶς Ἐνετοκρατίας ὁ Γουζέλης ἐγκολπωθεὶς τὰς δη-
μοκρατικὰς ἀρχὰς συνηχμαλωτίσθη μετὰ τῆς γαλλικῆς φρουρᾶς ὑπὸ
τῶν ἐν ἔτει 1800 ἐξωσάντων τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ζακύνθου Ῥωσ-
σοτοῦρκων, καὶ σταλεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐρρίφθη εἰς τὰς φυ-
λακὰς τοῦ Ναυστάθμου (Μπάνιο), ὅθεν ἀπελευθερωθεὶς διὰ τῆς ὕστερον
μεταξὺ Τουρκίας καὶ Γαλλίας συναμολογηθείσης συνθήκης ἐπανῆλθεν εἰς
τὴν πατρίδα του. Ἡ ἐν Ἑπτανήσῳ ἀριστοκρατικὴ φατρία, ταπεινωθεῖσα
ὑπὸ τοῦ ἐξαναστάντος ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας λαοῦ, καὶ πολλὰ
παθοῦσα εἰς ἀντίποινον πολυστοῦς καὶ βαρυστενάκτου δουλείας, εὔρεν
ὕστερον πρόσφορον τὴν ὥραν χαμερποῦς καὶ βαναύσου ἀντεκδικήσεως.
Καθαρὸς δημοκράτης ὁ Γουζέλης δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ μὲ ὄμμα
ἐπαθὲς τὰ παθήματα τοῦ λαοῦ, ἐκ τῶν σπλάγχνων τοῦ ὁποίου εἶχε

ἐξέλθει· ὅθεν ἀναχωρήσας μετέβη εἰς Τεργέστην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰταλίαν, καὶ Γαλλίαν, καὶ κατετάχθη ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ναπολέοντος σχηματισθεῖσαν Ἰταλικὴν λεγεῶνα. Μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Βοναπάρτου μετέβη εἰς Βενετίαν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τεργέστην, ἔνθα ἐχρημάτισε καὶ διδάσκαλος.

Ἀκολουθῶς μνηθεὶς εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ἅμα ἐξεῤῥάγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἐδραμεν εἰς Ζάκυνθον καὶ συνεννοηθεὶς μετὰ τῶν αὐτόσε Φιλικῶν ἔλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ἐξήκοντα Ζακυνθίους, καὶ μετ' αὐτῶν λάθρα ἐπιβίβασθεις ἐξῆλθεν εἰς Πελοπόννησον, καὶ παρευρέθη εἰς διαφόρους μάχας, ἰδίως δ' εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μεθώνης, καὶ εἴτα τοῦ Νεοκάστρου. Διὰ διαφορῶν θέσεων τιμηθεὶς ὑπὸ τῶν διαφορῶν κυβερνήσεων κατετάχθη τελευταῖον εἰς τὴν προικοδοτημένην φάλαγγα λαβῶν εἰς ἀποζημίωσιν τῶν ἀγώνων του διάφορα ἐν Ἡλιδι κτήματα, καὶ ἀπεβίωσε κατὰ Μάιον τοῦ 1843.

Ὁ Γουζέλης ἦν καλὸς στιχοῦργος, πλὴν ἄσημος βωμολόχος βαίων ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ συμπατριώτου του Κουτουζῆ.

Συγγραμματα.

—Ὁ Χάσης κωμῳδία εἰς πράξεις Δ'. (ἐτυπώθη πολλάκις, καλλιτέρα δὲ τῶν ἐκδόσεων εἶναι ἡ ὑπὸ Σεργίου Ῥαφτάνη ἐν Ζακύνθῳ τῷ 1864 γενομένη, περιέχουσα καὶ σύντομον βιογραφίαν τοῦ ποιητοῦ, ἐξ ἧς καὶ ἡμεῖς τ' ἀνωτέρω παρελάβομεν).

—Τὸ τζάκωμα τ' "Αἰ Ῥόκ.

—Ἡ ἐλευθερωμένη Ἱερουσαλὴμ, ποίημα τοῦ Τάσσου, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς ἐποποιίας εἰς τὴν ἀπλὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον κατὰ στιχοῦργίαν. Ἐν Βενετίᾳ 1807.

—Ἡ κρίσις τοῦ Πάριδος, ποίημα μυθολογικόν, ἐρωτικόν, καὶ ἠθικόν. Ἐν Τεργέστῃ 1817.

—Παιδαγωγικὰ μαθήματα πρὸς χρῆσιν τῶν παίδων.

—Σάλπισμα πολεμιστῆριον διὰ στίχων, ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Τὰ κατὰ τοὺς Ἑλλήνης διαιρούμενα εἰς δύο μέρη ἐλεγκτικὸν καὶ παραινετικόν. Ἐν Αἰγίνῃ 1833.

—Συλλογὴ γνωμικῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1832.

—Ἡ μεγαλοφιλία Φιντίου καὶ Δάμωνος, ἡ Διονύσιος ὁ τύραννος τῶν Σαρακουσῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1835.

Γρηγόριος Κωνσταντᾶς (').

Ἐγεννήθη ἐν Μηλιαῖς τῆς Θετταλομαγνησίας κατὰ τὸ 1753 ἔτος ἐκ γονέων ἀξιοτίμων· δεῖξας δ' ἐκ παιδὸς εὐφυΐαν ἐξαίρετον καὶ κλίσιν

(') Λόγος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Φιλ. Ἰωάννου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐν ἔτει 1845.

εἰς τὰ μαθήματα προσήχθη ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνικὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος των Ἀνθιμον, διὰ τὴν διδαχθῆ παρ' αὐτῷ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ προτελεσθῆ πρὸς τὴν ἱερωσύνην. Ἐνταῦθα στοιχειωθείς ὅπως οὖν ὁ Κωνσταντᾶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν, νέος ἔτι ἐνεδύθη τὸ κληρικὸν σχῆμα, χειροτονηθεὶς ἱεροδιάκονος. Ἐπειτα δὲ μετέβη πρὸς τελειοτέραν τοῦ παιδεύσειν εἰς τὸ ὑπὸ τὴν σχολαρχίαν Νικολάου τοῦ Κασσαβέτου ἀκμάζον τότε σχολεῖον τῆς Ζαγοράς, ὅπου πρὸ αὐτοῦ καὶ οἱ πατριάρχαι Προκόπιος καὶ Καλλίνικος, καὶ ὁ πρῶτος τῆς Δημητριάδος Μητροπολίτης Γρηγόριος, καὶ οἱ ἀδελφοὶ Λαπάται Εὐστάθιος καὶ Γεώργιος οἱ ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέψαντες, καὶ Ῥήγας ὁ Φεραῖος ἤντησαν τὰ πρῶτα τῆς παιδείας των νάματα. Ἐκεῖθεν δὲ διὰ πόθον εὐρυτέρας μαθήσεως εἰς Βλαχίαν ἀποδημήσας ἐμαθήτευσεν παρὰ τῷ εὐκλεῶς σχολαρχοῦντι τότε ἐν Βουκουρεστίῳ Νεοφύτῳ τῷ Καυσοκαλυβίτῃ, καὶ παρ' αὐτῷ τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν, τὴν ῥητορικὴν καὶ πᾶσαν τὴν ἐγκύκλιον καλουμένην παιδείαν ἐξεπαιδεύθη, καὶ τῶν ὁμιλητῶν τοῦ σοφοῦ ἐκείνου ἀνδρὸς ἔξοχος καὶ προσφιλέστατος ἀνεδείχθη διὸ καὶ μετὰ τὴν ἀποβίωσιν ἐκείνου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχικῆς καθέδρας διάδοχος ἐξελέχθη ὁ Κωνσταντᾶς καὶ πολλῆς τιμῆς ἡξίωθη παρὰ τοῦ τότε τῆς Βλαχίας ἡγεμονεύσαντος. Διψῶν ἐπιστήμην ὑψηλοτέραν ἀπεφάσισε μετ' ὀλίγον νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν σοφὴν Γερμανίαν, καὶ ἀναχωρήσας κατὰ τὸ 1790 ἔτος εἰς Βιέννην, διέμεινεν ἐν αὐτῇ δύο περίπου ἔτη, διδάσκων τοὺς υἱοὺς ὁμογενῶν τινων ἐμπόρων, καὶ διδασκόμενος τὰς τε εὐρωπαϊκὰς γλώσσας καὶ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἀκολουθῶς μετέβη εἰς τὴν τότε ἀκμάζουσαν Ἀκαδημίαν τῆς Ἀλλης, διὰ τὴν ἀκροασθῆ τὴν ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν καὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας· ἀλλ' ἔχων ὑγίαν ἀκροσφαλῆ, καὶ πάσχων αἱμοπτυσίαν, παρεκινήθη ὑπὸ τῶν ἱατρῶν νὰ καταλίπῃ μετὰ βραχείαν διαμονὴν τὸ βόρειον τῆς Ἀλλης κλίμα καὶ νὰ ζητήσῃ θεραπείαν τοῦ πάθους του ὑπ' οὐρανὸν εὐδιον καὶ θερμότερον· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἠναγκάσθη νὰ καταβῇ εἰς Πατάβιον, ὅπου εὐρὼν παραμυθίαν τινὰ τοῦ νοσήματός του διέτριψε χρόνον ἱκανόν, ἀκροώμενος ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τὰς γενικὰς ἐπιστήμας. Ἐπειδὴ δὲ τῆς διηνεκοῦς μελέτης οἱ πόνοι ἐπέτειναν πάλιν τὸ πάθος του, ἀπεφάσισε, μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν μαθημάτων του, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τοὺς κόλπους τῆς φίλης πατρίδος του· ἡ ἀνέσις πῶν μόχθων, ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς πατρίδος, τῆς ζωῆς γηραιᾶς αὐταῦ

μητρός ἡ πέφροντισμένη περίθαλψις, ἐνῆργησαν θαυμασίαν τινὰ μεταβολὴν εἰς τὴν καχεκτικὴν τοῦ σώματός του κατὰστασιν, καὶ ὁ Κωνσταντᾶς ἀπαλλαγεῖς κατ' ὀλίγον τοῦ πάθους του, ἀπέκτησε τὴν σιδηρᾶν ἐκείνην ὑγείαν, ἥτις ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀχώριστος σύντροφός του καθ' ὅλον τοῦ μακροῦ βίου του τὸ διάστημα. Ἄμα ἀναρρώθεις προσελήθη δημόσιος διδάσκαλος εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Ἀμπελακίων. Μεταβάς ἐκεῖσε, καὶ χρόνον ἱκανὸν σχολαρχήσας, εἴλκυσε διὰ τῆς φήμης του πολλὰχόθεν πολλοὺς νέους φιλομαθεῖς, καὶ διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκριβεστάτης του διδασκαλίας πολλοὺς τῶν προσφοιτησάντων ἐφώτισεν. Ἐδίδαξε δὲ οὐχὶ μόνον τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν, τὴν ὁποίαν κατὰ βάθος ἐγίνωσκε καὶ μετὰ πολλῆς κομψότητος ἔγραπτεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰταλικὴν, καὶ τὰ μαθηματικά, καὶ τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν παράδοσιν τῆς ὁποίας ἐξέλεξεν ὁδηγὸν τὸν Σοάβιον. Καταλιπὼν ἀκοιούτως τὰ Ἀμπελάκια ἀπεδήμησε κατὰ τὸ 1803 ἔτος εἰς Βιέννην, ζητῶν νέαν τοῦ πνεύματός του τροφήν εἰς τὴν ἐπίσκεψιν τῶν δημοσίων βιβλιοθηκῶν, καὶ σκοπῶν νὰ ἐκδώσῃ τὴν ὁποίαν εἶχε μεταφράσει φιλοσοφίαν τοῦ Σοαβίου· ἔτυχον τότε διατρίβοντες ἐν Βιέννῃ καὶ ἄλλοι ἐκ Θεσσαλίας λόγιοι, Ἀνθίμος ὁ Γαζής, Δανιὴλ ὁ Φιλιππίδης, Στέφανος ὁ Δούγκας, Δημήτριος ὁ Ἀλεξανδρίδης καὶ Ζήσης Κάβρας ὁ ἰατρός, πάντες ζηλωταὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁμογενῶν. Αἱ μετὰ τούτων περὶ τῆς παιδείας καθημεριναὶ συνδιαλέξεις τοῦ Κωνσταντᾶ παρήγαγον τὴν κοινὴν αὐτῶν βουλήν καὶ ἀπόφασιν τοῦ νὰ ἐπιχειρησθῶσι τὴν σύστασιν Ἀκαδημίας ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς τὴν ὁποίαν ἔμελλον νὰ διδάσκωνται ὑπ' αὐτῶν ἡ ἐλληνικὴ καὶ λατινικὴ φιλολογία, καὶ αἱ μαθηματικαὶ καὶ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι. Ἡ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τολμηρὰ αὕτη βουλὴ ἐφάνη εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν αὐτῶν εὐκατόρθωτος, ἀφοῦ τινὲς μάλιστα τῶν ὁμογενῶν μεγαλεμπόρων, εἰς τοὺς ὁποίους τὴν ἐκοινοποίησαν, ὑπεσχέθησαν τὴν γενναίαν των συνδρομήν, καὶ προεθυμύηθησαν νὰ καταβάλλωσιν ἀμέσως τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα εἰς ἀγορὰν βιβλίων, ἐργαλείων τῆς φυσικῆς καὶ χημείας, συλλογῶν φυσιογραφικῶν καὶ ἄλλων εἰς διδασκαλίαν ἀναγκαίων. Ὅθεν ταῦτα μὲν ἀγορασθέντα ἐστάλησαν εἰς Ζαγοράν· ὁ δὲ Δούγκας ἐνεκρίθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βλαχίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ λάβῃ διὰ συνεργίας τῶν ἐκεῖ φίλων του τὴν εἰς σύστασιν τοῦ ὑψηλοτέρου τούτου καὶ καινοφανοῦς σχολείου ἀπαιτουμένην ὑδρίαν τοῦ Σουλτάνου. Κατόπιν τούτου μετέβη καὶ ὁ Κωνσταντᾶς

ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ εἰς Βυζάντιον. Ἄλλ' ἀμφοτέροι εὗρον ἕκ τῆς φε-
 λυπόπτου διαθέσεως τῶν κρατούντων τηλικαῦτα προσκόματα, ὅποια
 οὔτε ὁ διακαὴς ζήλος των, οὔτε ἡ ἰσχυρὰ μεσιτεία τῶν φίλων των ἠδύ-
 νατο νὰ ὑπερνικήσῃ. Ματαιωθέντος οὕτω τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ὁ Κων-
 σταντᾶς ἐπεσκέφθη τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου, ἡ ἱερὰ Σύνοδος καὶ οἱ
 πρόκριτοι τοῦ ἔθνους, παρὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἔνεκα τῆς βασιμῆς παι-
 δείας καὶ ἀγχινοίας του ἡγαπήθη καὶ ἐτιμήθη προσεκάλεσαν αὐτὸν νὰ
 ἀναδεχθῇ τὴν σχολαρχίαν τοῦ κατὰ τὴν Ξηρὰν λεγομένην Πηγὴν (Κου-
 ρουτζεσμὲ) σχολείου τοῦ γένους, καὶ μισθὸν ἄδρὸν προσφέροντες εἰς
 αὐτὸν καὶ ὑποσχέσεις μεγαλητέρων ἀμοιβῶν προστιθέντες. Ἄλλ' ὁ
 Κωνσταντᾶς, φιλοχρηματίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος ὢν, ἀνένευσσε
 πρὸς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, καὶ ἀπεράτισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ Πή-
 λιον· τοῦτο μὲν κρίνων συντελεστικωτέραν εἰς τὴν ἑλληνικὴν παλιγ-
 γενεσίαν τὴν σύστασιν σχολείων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας τῆς Ἑλ-
 λάδος· τοῦτο δ' ἐμψυχούμενος ὑπὸ τοῦ ἐν Βιέννῃ τότε ἐφημερεύοντος
 ἀρχιμανδρίτου Ἀνθίμου τοῦ Γαζῆ, ὅστις μετὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ περὶ
 Ἀκαδημίας σχεδίου, ἐπῆλπιζεν αὐτὸν, ὅτι ἤθελε δυνηθῇ νὰ συναγάγῃ
 ἐξ ἐράνων τῶν φιλογενῶν τὴν ἀπαιτουμένην χρηματικὴν δαπάνην εἰς
 σύστασιν καὶ συντήρησιν λυκείου τινος ἐπὶ τοῦ Πηλίου. Ἄνωθεν τῆς
 κώμης τῶν Μηλιῶν κεῖται τερπνόν τι μονῆριον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου
 Νικολάου τιμώμενον. Τὸ ταπεινὸν κελλεῖον τοῦ μονιδρίου ἐξέλεξεν
 εἰς κατοικίαν του ὁ ὀλιγαρκέστατος Κωνσταντᾶς· ὑπὸ δὲ τὴν σκιάν
 τῆς ταναῆς καὶ πυκνοφύλλου δρυὸς ἐπὶ στιβάδος καθήμενος ἐδίδασκεν
 ἀπὸ πρωίας ἕως ἑσπέρας τοὺς πανταχόθεν προσερχομένους νέους, οὐ-
 δένα παρ' οὐδενὸς λαμβάνων μισθὸν τῆς πολυτίμου διδασκαλίας του.
 Μόλις μετὰ τινα ἔτη ἐδυνήθη ὁ Γαζῆς νὰ πέμψῃ εἰς τὸν Κωνσταντᾶν
 ὀλίγον ἀργύριον ἐκ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ ἀλλαχοῦ γενομένων ἐράνων,
 παραγγέλλων αὐτῷ νὰ ἀρχίσῃ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Λυκείου καὶ ὑπισ-
 χνόμενος νὰ στείλῃ ἀκολούθως εἰς αὐτὸν τὰ εἰς ἀποπεράτωσιν τοῦ
 ἔργου ἀρκοῦντα. Ὁ Κωνσταντᾶς προθύμως ἐπεχειρίσθη τὴν οἰκοδομὴν,
 ἀναδεχθεὶς πρὸς τῇ πολυπλυνῇ διδασκαλίᾳ τῶν νέων καὶ τὴν καμα-
 τηρὰν ἐπὶ τῶν οἰκοδομῶν ἐπιστάσιαν. Περαιώσας δὲ διὰ τοῦ ἀκαμά-
 του ζήλου του τὸ ἔργον προσεδόκα τὴν ἔλευσιν τοῦ Γαζῆ, διὰ νὰ
 κανονισθῇ Λύκειον καὶ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν πλήρη. Κατέβη τέλος πάν-
 των κατὰ τὸ 1816 ἔτος ὁ προπολλοῦ προσδοκώμενος Γαζῆς· ἀλλὰ
 κατέβη παρ' ἐλπίδα μὲ χειρας κενάς, δαπανήσας εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν

βιβλίων καὶ ὀργάνων, τὰ ὅποια εἶχε προπέμψει, πάντα τὰ ἐκ τῶν ἐράνων περιλειπόμενα χρήματα· οὕτω τὸ Λύκειον ἔμεινε χωρὶς τινος βοθηείας, καὶ οὐχὶ μόνον ἐματαιοῦτο ἡ ἐλπίς τῆς προσκλήσεως καὶ ἄλλων διδασκάλων εἰς συμπλήρωσιν τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο παρόντες διδάσκαλοι, ὅτε Κωνσταντᾶς καὶ ὁ Γαζῆς, ἔμεινον παντὸς πόρου ἐστερημένοι. Δὲν ἠθύμησε πρὸς τοῦτο ὁ Κωνσταντᾶς, οὔτε ἠθέλησε νὰ ἐπιβαρύνῃ μὲ διδασκαλικὴν μισθοδοσίαν τὸ δημόσιον ταμεῖον τῆς ἔνεκα τῶν περιστάσεων καταχρέου τότε πατρίδος του· ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ ἐλαττοῦ κίβωτιού του τὰ ὀλίγα λείψανα τῶν ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, διὰ πολυμόχθου διδασκαλίας προσκτηθέντων χρημάτων, καὶ προσέθηκεν αὐτὰ εἰς τὸ κεφάλαιον τὸ ὅποιον ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν κατέβαλεν ὁ Γαζῆς. Διὰ τῶν χρημάτων τούτων ἡγοράσθη ἐλαιὸν τις μοναστηριακὸς ἐκ τῆς προσόδου τοῦ ὁποίου ἐμελλον οἱ διδάσκαλοι νὰ ζῶσιν ὀλιγαρχῶς· οὕτως ὁ Κωνσταντᾶς ἐξηκολούθησε διδάσκων ἀμισθὶ ἐν τῷ ῥηθέντι σχολείῳ τὰ ὑψηλότερα μαθήματα, φωτίζων τοὺς πανταχόθεν προσφοιτῶντας νέους καὶ εὐεργετῶν διὰ τῆς σοφῆς καὶ ἀκαμάτου διδασκαλίας του καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, καὶ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ σάλπιγξ τῆς ἐθνεγερσίας δὲν ἐβράδυνε νὰ ἡγήσῃ ἐκκαλοῦσα ἀπὸ τῶν τάφων τὴν ἐξ αἰώνων ἐν αὐτοῖς τεθαμμένην ἐλευθερίαν. Ὁ Κωνσταντᾶς συμμερισθεὶς αὐτὴν ἔλαβεν εἰς χεῖρας τὸν κάλαμον καὶ ἔγραφε πανταχοῦ προτρέπων εἰς ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην. Παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Θετταλομαγνησίᾳ προϋχόντων ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ψαρά διὰ νὰ ἀγοράσῃ πολεμικὰς ἀποσκευὰς, καὶ νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους τῆς νήσου πρὸς ἀποστολὴν πλοίων. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Δράμαλης εἰσβαλὼν εἰς τὴν ἀτυχῇ ταύτην χώραν παρέδωκε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. Εἰς Ψαρά ἔμαθεν ὁ σεβάσμιος διδάσκαλος καὶ ἐθρήνησε τῆς Θεσσαλομαγνησίας τὴν δυστυχίαν. Μεταβὰς εἰς Ἐπτάνησον, διεπεραιώθη ὕστερον εἰς τὴν Λακωνίαν, καὶ ἐκεῖθεν ἀνέβη εἰς τὰ Τρίκορφα τῆς Τριπόλεως. Ἐβδομηκοντούτης σχεδὸν τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ γῆρας χρεῖαν ἔχων ἀνέσεως, δὲν ἀπεδείλιασε πρὸς τοὺς κινδύνους τοῦ στρατοπέδου, δὲν ἀπώκνησε τὰς κακουχίας καὶ παντοειδεῖς στερήσεις τοῦ πλάνητος βίου· ἀλλὰ θερμαινόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσβέστου ἔρωτος τῆς Πατρίδος, ἀπεφάτισε νὰ δράμῃ πανταχοῦ ὅπου ἡ παρουσία του ἡδύνατο νὰ φέρῃ ὠφέλειάν τινα. Ἐν Ἀργολίδι· εὐρὼν πολλοῖς τῶν ἐκ τῆς Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων προκρίτων καὶ λογίων, καὶ ἀπὸ

κοινοῦ ἀποφασισθείσης ἵνα μεταβῶσι πάντες εἰς τὴν Στερεάν καὶ μορφώσωσι κυβέρνησιν, ἔγραψεν ὁ Κωνσταντᾶς πρὸς τοὺς συμπατριώ-
 τας του προτρέπων ἵνα ἐκλέξωσι τρεῖς πληρεξουσίου καὶ πέμψωσιν
 αὐτοὺς εἰς Ἀμφισσαν, ὅπου μετέβαινε καὶ ὁ ἴδιος· ἐκλεχθεὶς δὲ ὑπὸ
 τῶν Θετταλομαγνήτων πληρεξούσιος αὐτὸς πρῶτος, καὶ ἔχων συμπλη-
 ρεξουσίου του τὸν Γαζῆν καὶ τὸν Κυριαζῆν Ἀναγνώστου, συνέπραξε
 δραστηρίως εἰς τὴν ἐν Ἀμφίσσῃ μερικὴν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀνατολι-
 κῆς Ἑλλάδος συνέλευσιν, καὶ εἰς τὴν ἐν αὐτῷ σύστασιν τοῦ Ἀρείου
 Πάγου. Μεταβὰς δὲ κατόπιν μετὰ τῶν συμπληρεξουσίων του εἰς τὴν
 ἐν Ἐπιδαύρῳ πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν ὑπῆρξεν εἰς τῶν πεν-
 τήκοντα ἐννέα ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες κατέβαλον ἐν αὐτῇ τὸν θεμέ-
 λιον λίθον τῆς πολιτικῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς
 τὴν πρώτην πανελλήνιον συνέλευσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς, πλὴν
 τῶν ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου, ἐξ ὧν οἱ κληρικοὶ ἀπεκλείσθησαν, ὑπῆρξεν
 ὁ Κωνσταντᾶς σταθερὸς τῆς Μᾶγνησίης πληρεξούσιος, ἔχων πάντοτε
 συμπληρεξουσίου ἐκείνους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς συνίστα εἰς τοὺς συνε-
 παρχιώτας του. Τοσοῦτον οὗτοι ἐσέβοντο τὸν Κωνσταντᾶν, ὥστε τὸν
 λόγον αὐτοῦ ἐδέχοντο πάντοτε ὡς χρησμὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐῤῥυθμί-
 ζοντο.

Ἡ τότε συσταθεῖσα Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, καίτοι ἐν μέσῳ
 τῶν κινδύνων καὶ τοῦ βόμβου τῶν πυροβόλων κυβερνῶσα τὸ ἔθνος, δὲν
 ἐλησμόνησεν, ὅτι οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες εἶχον τόσον μᾶλλον χρεῖαν
 παιδείας, ὅσον κινδυνωδεστέρα χωρὶς τοῦ ἡθικοῦ τούτου χαλινοῦ καθι-
 στᾶται ἡ ἐλευθερία. Ἐχουσα δὲ χρεῖαν ἀνδρὸς ἱκανοῦ νὰ ἐφορᾷ καὶ
 διευθύνῃ τὰ σχολεῖα καθ' ὅλην τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἀπέβλεψεν
 εἰς τὰ φῶτα, τὴν μακρὰν πεῖραν καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Κωνσταντᾶ, καὶ
 τοῦτον διώρισε γενικὸν ἑφορον τῆς παιδείας. Ὁ Κωνσταντᾶς διέμεινε
 ὡς τοιοῦτος ἀπὸ τοῦ 1822 ἔτους μέχρι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀειμνήστου
 Κυβερνήτου. Πολλὰ δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος μοχθήσας καθ' ὅλον τὸ διά-
 στημα τοῦ ἀγῶνος, καὶ πολλαχῶς συνεργήσας εἰς τὴν εὐτυχῇ τούτου
 ἐκβάσιν, προσεκλήθη κατὰ τὸ 1828 ἔτος ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου νὰ
 ἀναδεχθῇ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἐν Αἰγίνῃ ἀνεγερεθέντος Ὀρφανοτροφείου.
 Ἐδέχθη δὲ προθύμως τὴν πρόσκλησιν, εἰς μόνην ἀποβλέπων τὴν ἐξ
 αὐτοῦ ἐν παντὶ δυνατὴν ὠφέλειαν τῆς πατρίδος, καὶ ὑπονόμησε τὸ
 φιλανθρωπικὸν τοῦτο καθίδρυμα ἐπαινετῶς, οὐχὶ ζῶντος μόνου τοῦ
 Κυβερνήτου, ἀλλὰ καὶ μετὰ θάνατον αὐτοῦ ἐν τῇ ἀναρχίᾳ καὶ γενικῇ

ἐκείνη τῶν πραγμάτων παραλυσία. Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ βασιλέως Ὀθωνος ἀπεφάνισε νὰ καταλίπη τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τοσαῦτα ἐποίησε, καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν δούλην Μαγνησίαν, νὰ καθήσῃ πάλιν ὑπὸ τὴν σκιάν τῆς συνήθους δρυὸς του καὶ νὰ διδάσκῃ τοὺς νέους τῆς πατρίδος του, ἀποζῶν γλίσχρως ἐκ τῆς προέδου τοῦ ἐλαϊωνός του.

Τὴν ἔκτην Αὐγούστου 1844 χωρὶς νόσου καὶ ὀδύνης ἐσθέσθη ὡς λύχνος ἡ ὑπὲρ τὰ ἐννεήκοντα ἔτη ὡς λύχνος αὐγάσασα ζωὴ τοῦ γηραιοῦ διδασκάλου.

Ὁ Κωνσταντᾶς εἶχε ἥθος ἀληθοῦς φιλοσόφου καὶ τρόπον ἀρχαῖόν. Ἦτο ἀπλοῦς, ἀκέραιος, εἰλικρινής, χρηστός, φίλος τῆς ἀρετῆς καὶ τιμιότητος, ἐχθρὸς τῆς πονηρίας καὶ πανουργίας, εὐεργετικὸς, πρόθυμος νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἐδύνατο εἰς βοήθειαν τοῦ ὁπωσδήποτε δυστυχοῦντος. Μισῶν πᾶσαν ἐπίδειξιν καὶ πᾶν ἐπιτηδεύτον, οὐχὶ μόνον κατὰ τὸν ἱματισμὸν ἦτο σεμνὸς καὶ ἀκαλλώπιστος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν διάλεκτον ἀπερίεργος, ἀπονεύων ἐπὶ τὸ ἀγροικότερον καὶ ἀπαίδευτον. Συνήθως βραχυλογώτατος ὦν καὶ πρὸς τοὺς ἀσυνήθεις σιωπηλὸς, εἰς τὰς μετὰ τῶν φίλων καὶ συνήθων συναναστροφὰς ἐγένετο διηγηματικὸς καὶ ἀστείότατος, πηγὴ ἀκένωτος ἀνεκδότων χარიεστάτων, τῶν ὁποίων τὴν χάριν ἐπηύξανε ὁ ἀρελὴς τρόπος τῆς διηγήσεως.

Πεποικισμένος μὲ ὀξυδέρκειαν δὲν εἶχε χρεῖαν ὀμιλίας μακρᾶς διὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλ' ἐν βραχεὶ διαβλέπων εἰς τοὺς μυχοὺς αὐτῶν ὥκειοτο μὲν μὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀπεσβέει δὲ τοὺς πονηροὺς διὰ τῆς σκυθρωπότητός του καὶ τῆς δηκτικωτάτης του γλώσσης. Ἐνεκα τῆς σπανίας ἀγχινόας του ἦτο ἐτοιμόλογος καὶ ἀποφθεγματικώτατος, τὰ δὲ ἀποφθέγματα αὐτοῦ, τῶν ὁποίων πολλὰ σώζονται εἰς τὴν μνήμην τῶν φίλων αὐτοῦ καὶ συνήθων ἔχουσιν ὅλην ἐκείνην τὴν εὐστοχίαν καὶ χάριν, ἥτις εἰς τὰ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων θαυμάζεται παρὰ πάντων.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κωνσταντᾶς! (¹).

Συγγράμματα.

— Γεωγραφία νεωτερικὴ, ἐρανισθεῖσα ἀπὸ διαφόρους συγγραφεῖς πρὸς Δανιὴλ Ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου Ἱερομονάχου τῶν Δημητριάων. Ἐν Βιέννῃ 1791. Τόμος Α' (ὁ Β' δὲν ἐξεδόθη).

(¹) Ἐπιτάφιον λόγον ἐξεφώνησεν εἰς Κωνσταντῆν Ἀλέξανδρος ὁ Πέζαρος.

—Στοιχεῖα τῆς Λογικῆς, Μεταφυσικῆς καὶ Ἠθικῆς, νεωτέρᾳ τινι μεθόδῳ συνταχθέντα εἰς τὴν Ἱταλικὴν διάλεκτον ὑπὸ Φραγκίσκου Σοαυίου, καὶ μεταφρασθέντα εἰς τὴν ἡμετέραν διάλεκτον παρὰ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου Κωνσταντᾶ, τοῦ Μηλιώτου, εἰς χρῆσιν τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Ἐνετίῃσι 1804. Τόμοι 4. (Μετετυπώθησαν αὐτοὶ τῷ 1818).

—Στοιχεῖα τῆς γενικῆς ἱστορίας παλαιᾶς τε καὶ νεωτέρας* συντεθέντα μὲν εἰς τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον παρὰ τοῦ Ἀββᾶ Μιλλιὸτ, μεταφρασθέντα δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπὸ Γρηγορίου Ἱερ. Κωνσταντᾶ τοῦ Μηλιώτου, καὶ Ζήσου Κάβρα, ἱατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Ἐνετίῃσι, 1806, τόμ. 2.

—Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης (ἀνέκδοτος).

Παρεκτις τούτων ὁ Κωνσταντᾶς ἐξέδωκεν ἐν Βιέννῃ τῷ 1792 τὰς ἐπιστολὰς Συνεσίου μετὰ τῶν σχολίων τοῦ διδασκάλου του Νεοφύτου Καυσοκαλυβίτου, καὶ τὰ Φιλοθέου Πάρεργα (Ἐνετίῃσι 1800).

Νεόφυτος Δούκας (').

Γεννηθεὶς περὶ τὸ 1760 ἔτος ἐν τῇ κώμῃ Ἀνω Σουδενᾷ τοῦ κατὰ τὴν Ἠπειρον Ζαγορίου, ὑπὸ ~~τοῦ~~ Ἀναστασίου, μητρὸς δ' Ἀγγελικῆς δεκαέτης καθιερώθη εἰς τὴν πλησίον τῆς πατρίδος του μονὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας, καὶ δωδεκαέτης ὑποδύς τὸ μοναχικὸν τριβώνιον ἐχειροτονήθη ἱερεὺς ἤδη τὸ δέκατον ὄγδοον ἔτος τῆς ἡλικίας διτρέχων.

Περὶ τὸ 1780 ἔρωτι παιδείας ἀλὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, καὶ μετὰ ἐξαμηνιαίαν φοίτησιν εἰς τὰ ἐκεῖ σχολεῖα ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν μονήν, καὶ δι' ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων, καὶ κατ' ἐπίμονον πρόσκλησιν τῶν συμμοναστῶν του. Ὁ πρὸς τὰ γράμματα ἀσβεστος αὐτοῦ πόθος ὁσημέραι ἐκρατύνετο, καὶ ἐν τέλει ὁ Νεόφυτος ὑπερνικήσας τὰ περιβαλλόμενα κωλύματα μετέβη εἰς Μέτσοπον, καὶ ἐπὶ τετραετίαν ἠκροάσθη τὰ ἐν τῷ σχολείῳ τῆς πόλεως ταύτης διδασκόμενα ἐγκύκλια, ποριζόμενος τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῆς ἐφημερίας, καὶ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ὀλίγων παίδων.

Μετὰ ταῦτα μεταβὰς εἰς Βουκουρέστιον ἐμαθήτευσε παρὰ τοῦ κλεινῷ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, διδάσκων καὶ κατ' οἶκον τοῖς βουλομένοις. Ἐπὶ δεκαεπτὰ ἔτη ἐν Δακίᾳ διαμείνας, ἔγραψε τότε γραμματικὴν, ἣν Τερψιθέαν ἀπεκάλεσε, συνάμα δ' ἤρξατο καὶ τῆς παραφράσεως τοῦ Θουκυδίδου. Ἀνεκδότως δ' εἰργάσθη πρὸς σύστασιν ἑλληνικοῦ σχολείου

(') Γ. Πάλλη, Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ πανεπιστημίῳ τὴν 20 Μαΐου 1846.—Βίος Νεοφύτου Δούκα ὑπὸ Σπυρ. Ἀθανασιάδου. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Ἀθ. Μυριομέτη, 1838.

ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι, ἀλλὰ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Βιέννῃ παρεπιδημούντων ὁμογενῶν ὡς ἐφημέριος τῆς αὐτόθι ἐκκλησίας, ἀπῆρεν ἐν ἔτει 1803 ἀναβάλλων εἰς ἄλλοτε τὴν ἀξιέπαινον πρόθεσιν του.

Ἐν τῇ Αὐστριακῇ πρωτευούσῃ διατρίβων ὁ φιλόπονος Δούκας ἐξέδοτο τὸ Γαλλοελληνικὸν Λεξικὸν τοῦ Βενδότη, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Ἑουκυλίδου παράφρασιν, Χειμάρρον τῶν χρόνων, Εὐτρόπιον, Γραμματικὴν Τερψιθέαν, Ἀρρίανου τὰ σωζόμενα μετὰ τῆς ἰδίας παραφράσεως, Δίωνα Χρυσόστομον, Μάξιμον Τύριον, Ἀπολλόδωρον μετ' ἄλλων, Ἀττικοὺς Ῥήτορας, Ἡρωδιανόν, Παιδαγωγίαν, Ἀποθήκην τῶν παιδῶν, Αἰσχίνην τὸν Σωκρατικόν, ἐγχειρίδιον « Φοινίξ ».

Δώδεκα ἔτη διέτριψεν ἐν Βιέννῃ ὁ Νεόφυτος διδάσκων μὲν τὰς ἡμέρας καὶ ὠφελῶν τοὺς παῖδας, γράφων δὲ τὰς νύκτας καὶ ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως ὑπὲρ τῆς προόδου τῶν ἀπανταχοῦ διδασκομένων ὁμογενῶν.

Ἀποθανόντος Λάμπρου τοῦ Φωτιστοῦ, οἱ ἐν Βουκουρεστίῳ προσεκάλεσαν ὡς ἐπ' αὐτῷ ἐκεῖνον διαδοχὸν τὸν Δούκαν, ὅστις προθύμως δεχθεὶς τὴν πρόσκλησιν ἀνέλαβε τὴν σχολαρχίαν, καὶ οὕτως ἡγέρθη πάλιν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἡ σχολῆς ἐκεῖνης, ἥτις ἔμελλε νὰ διασπείρῃ τὸν ἐνθουσιασμόν, πολυτιμότερον ἴσως καὶ αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης· οὐδ' ὀλόκληρος παρῆλθεν ἑξαμηνία καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ παριστρίου τούτου ἑλληνομουσείου ἀνεβιβάσθη ἀπὸ ἐξήκοντα εἰς τετρακοσίους· ἐπὶ διετίαν εὐκλεῶς διδάξας ὁ ἤδη ὑπὸ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας τιμηθεὶς τῷ ἀξιώματι τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νεόφυτος, παρητήθη ταύτης ἄκων διὰ τὴν ἐξῆς αἰτίαν. Ὁ περὶ γλώσσης πόλεμος ἦτον ἤδη εἰς τὴν ἀκμὴν του, καὶ οἱ λόγιοι τοῦ ἡμετέρου ἔθνους εἰς δύο διαιρεθέντες στρατόπεδα, ἀφοῦ ἐξήντηλσαν τὴν διὰ λόγων καὶ ἐπιχειρημάτων συζήτησιν, κατέφυγον καὶ εἰς τὴν διὰ χειρῶν λύσιν. Ὁ Δούκας κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσης δὲν ἔπαυε προτρέπων καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ νὰ τὸν μιμηθῶσιν· οἱ θιασῶται τῆς καθομιλουμένης ἀφοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἐπάλαισαν διὰ τῆς γραφίδος πρὸς ἰσοδύναμον ἀνταγωνιστὴν κατέφυγον καὶ εἰς τὸ ἀπάνθρωπον μέσον τῆς δολοφονίας τοῦ ἐπικινδύνου τούτου ἀντιπάλου· ὅθεν παραφυλάξας τις αὐτὸν περὶ τὸ λυκαυγὲς πορευόμενον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῷ κατήνεγκεν ἐπὶ τοῦ κρανίου δύο ἀλλεπάλληλα κτυπήματα. Ὡσεὶ νεκρὸς ἀπὸ τῶν πληγῶν ἐκτάδην πεσὼν, ἔμεινεν ἐπὶ ἡμισεῖαν ὥραν ἀνίσθητος· ἀνευρεθεὶς δ' ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, κατεαγῶς τὸ κρανίον, καὶ κίμχι καὶ γῆ περυσμένος, ἐθερχπεύθη μετὰ τριετῇ νοσήλεισιν,

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπῆλθεν εἰς Τρανσυλβα-
νίαν κατὰ τὴν Στεφανούπολιν, καὶ διδάσκων, δὲν ἔπαυε νυχθημερὸν
κοπιῶν καὶ ἐργαζόμενος ὁ φιλόπονος Δούκας. Ἐκεῖ παρέφρασε καὶ
ἐσχολίασε τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην, καὶ Σοφοκλέα, καὶ συνέγραψε Λο-
γικὴν, Ἠθικὴν, Φυσικὴν, Μεταφυσικὴν καὶ Ῥητορικὴν, γράφων ἐπι-
στολάς τε πρὸς διαφόρους, καὶ ἄλλους περὶ παντοίων ὑποθέσεων
λόγους.

Ἐλθὼν εἰς Αἰγίναν καὶ οἰκήσας παρὰ τῷ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κα-
ποδιστρίου ἰδρυθέντι ὀρφανοτροφείῳ εἰς περίθαλψιν καὶ ἐκπαίδευ-
σιν τῶν ὀρφανῶν ἑλληνοπαίδων, ὁ φιλόπονος καὶ ἀγαθοεργὸς Δούκας
δὲν ἀνείχετο ἀργεῖν διὸ ἐπιτραπείς πρὸς ὀλίγον τὴν ἐφορείαν τοῦ
ῤηθέντος παιδευτηρίου παρέλαβεν ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἀλληλοδιδασκτικῆς
σχολῆς ἑκατὸν μαθητάς, καὶ διδασκάλους αὐτοὺς ἐξ ἰδίων καταστησά-
μενος, ἐδίδαξε καὶ αὐτὸς τοὺς ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ τὴν ῤητορι-
κὴν ἐφηρμοσμένην, καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς πολίτας καὶ διδασκάλους
κατήρτισε.

Ἐν Αἰγίνῃ διδάσκων ὁ Δούκας ἐξέδοτο τὸν Ὅμηρον, Εὐριπίδην,
Σοφοκλέα, Τετρακτὺν, Ξυνωρίδα, Σοφιστήν, Πανηγυρικόν· τὰ δ' ἐκτυ-
πωθέντα εἰκοσιπεντακισχίλια ἀντίτυπα διένειμε δωρεὰν πάντα εἰς
τοὺς ἀπόρους νέους, καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλά-
δος ⁽¹⁾. Παραφράσας δὲ καὶ σχολιάσας καὶ διορθώσας ἐξέδοτο ὕστερον
τὸν Αἰσχύλον, Θεόκριτον, καὶ τυπώσας ταῦτοχρόνως τὰς περὶ παν-
τοίων ὑποθέσεων ἐπιστολάς του διένειμεν ὡς πρότερον δωρεὰν τὰ ἐκτυ-
πωθέντα ἑξακισχίλια ἀντίτυπα.

Ἀφοῦ μετηνέχθη τὸ ὀρφανοτροφεῖον εἰς Ναύπλιον ὁ Νεόφυτος διέ-
μεινε διδάσκων ἀμισθί εἰς τε τὸ κοινὸν τῆς Αἰγίνης σχολεῖον καὶ ἐν
τῇ ἰδίᾳ οἰκίᾳ, ὅπου οὐ μόνον ἐμαθητεύοντο, ἀλλὰ καὶ ἐτρέφοντο πλεῖ-
στοι τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Τὰς ἀρετὰς τοῦ ἀνδρὸς ἀνεγνώρισε καὶ
ἐκήρυξεν ἐπισήμως ἡ Αἰγίνα διὰ ψήφισματος τῆς δημοτικῆς αὐτῆς
ἀρχῆς.

Ὁ ὑπουργὸς Ἰωάννης Κωλέττης προσεκάλεσεν εἰς Ἀθήνας τὸν
τοσαῦτα ἔτη ἐν παραθύστῳ ἰδιωτεύοντα Δούκαν, ὡς μέλος τῆς ἐπι-
τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων διορισθείσης ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτρο-

(1) Καὶ προηγουμένως ἔστειλεν εἰς τὸν αἰδίδιμον Κυβερνήτην ἐκ Βουκουρεστίου δώ-
δεκα χιλιάδας ἀντιτύπων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντων ἵνα διανεμηθῶσι δωρεὰν εἰς
τοὺς φιλομαεῖς καὶ τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα.

πῆς, ἀκολουθῶς δὲ διώριτε διευθυντὴν τῆς κατὰ προτροπὴν τούτου καὶ τοῦ Γ. Γενναδίου ἰδρυθείσης ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Ῥιζάρη φερωνύμου Ἱερατικῆς Σχολῆς.

Νοσῆσας κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1845, ἐτελεύτησε τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ μηνός. ἄγων τὸ ὀδυνηροστὸν ἕκτον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ διατηρήσας ἕως τῶν ἐσχάτων τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὴν πραότητα τοῦ δικαίου.

Ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ ἀοιδίου διδασκάλου καὶ ἐθνωγελοῦς Νεοφύτου ὑπῆρξεν ἡμέρα δημοσίου πένθους εἰς τὸν ἑλληνισμόν. Οἱ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ παρευρεθέντες ἠκολούθησαν αὐτομάτως τὸν νεκρὸν αὐτοῦ ἐκφερόμενον εἰς τὸν τάφον· οἱ δὲ κρουοὶ τῶν δακρύων τῶν τὴν σεβασμίαν σορὸν αὐτοῦ περιστοιχόντων μαθητῶν ὑπῆρξαν ὁ σιωπηλὸς μὲν, ἀλλ' εὐγλωττότατος πάντων τῶν ἐπιταφίων λόγων. Ἡ Βουλὴ συνοδεύσασα διὰ μεγάλης πρεσβείας τὴν ἐκφορὰν αὐτοῦ, ἐψήφισε τὴν ἐπιούσαν ν' ἀναγραφῇ τὸ ὄνομα τοῦ μεταξὺ τῶν τὰς στήλας τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῆς καταστημάτων κοσμοῦντων εὐεργετῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Νεόφυτος ὑπῆρξε φιλότιμος, φιλόφρων, εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις εἰς ἅκρον. Μόνος δὲ ἀπάντων εὐεργετῶν τοὺς ὁμογενεῖς, ἐνόμιζε μᾶλλον ὅτι ἀποδίδει τὸ χρεωστούμενον, ἢ ὅτι ἐπιβάλλει ὑποχρεώσεις εἰς τοὺς λαμβάνοντας. » Σύνοιδα, ἔγραφε πρὸς νέον τινα Κωνσταντῖνον ζητήσαντα αὐτῷ τὰς ἐκδόσεις του, σύνοιδα καὶ πᾶσι μὲν τοῖς » Ἑλλησιν ὀφειλέτης ὢν ἐπαρκέσαι τοῦθ' ὅπερ ἂν οἶός τε ὦ, ὢν δ' οἱ » πατέρες καὶ προμαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος προηγωνίσαντο, τούτοις καὶ πλέον τι προσοφείλω ».

Ὀλίγους τῶν λογίων δύναται τις νὰ παραβάλλῃ μὲ τὸν Νεόφυτον, ὥς πρὸς τὸ ἄοκνον καὶ φιλόπονον αὐτοῦ εἰς τὸ γράφειν. Τὰ συγγράμματα τὰ ὑποῖα αὐτὸς ἐσχολίασε, παρέφρασεν ἢ συνέγραψεν ἀποτελοῦσι πλήρη βιβλιοθήκην, ὑπερβαίνοντα τοὺς ἐβδομήκοντα τόμους.

Ἐδαπάνησεν εἰς ἐκδοσιν αὐτῶν δραχμὰς ἑκατὸν πεντήκοντα ἑξ χιλιάδας, καὶ τ' ἀντίτυπα πάντα δωρεὰν διένειμεν εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ δούλην Ἑλλάδα.

Συγγράμματα.

—Γραμματικὴ Τερψιθέα. Ἐν Βιέννῃ, 1804, 1808, 1809, 1820.

—Γραμματικὴ Τερψιχόρη. Ἐν Βιέννῃ.

—Χείμαρρος Χρόνων. Ἐν Βιέννῃ.

—Παιδαγωγικὰ μαθήματα. Ἐν Βιέννῃ 1813.

—«Φοῖνιξ», ἢ ἐγχειρίδιον ἑλληνικῶν διαλόγων. Ἐν Βιέννῃ 1815.

(ΝΕΟΕΛΛ. ΦΙΛΟΛΟΓ.)

—'Αποθήκη τῶν παίδων, ἐν Βιέννῃ 1814.

—Λογική, Ἠθική, Φυσική, Μεταφυσική, Ῥητορική. Ἐν Αἰγίνῃ 1834.

—Εὐνωρίς.

—Σοφιστής. } Ἐν Αἰγίνῃ.

—Πανηγυρικός.

—Ἐπιστολαὶ πρὸς διαφόρους περὶ παντοίων ὑποθέσεων, τὸν ἀριθμὸν δύο χιλιάδες, ἐξ ὧν μέγα μέρος ἐδημοσιεύθη ἐν ἑξ τόμοις (Βιέννῃ, Αἰγίνῃ, Ἀθήναις), καὶ ἐν τοῖς διαφόροις αὐτοῦ συγγράμμασι, τινὲς δ' ἔμειναν ἀνέκδοτοι.

—Διάλογοι (ἀνέκδοτοι).

—Περὶ ἐκκλησιαστικῆς εὐπρεπείας καὶ τάξεως, παιδείας τε τῶν ἱερέων, καὶ ἀποσκορακίσεως τῶν τυχόν κακῶς ὑπ' ἀμαθείας καὶ δεισιδαιμονίας ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρεισφρησάντων ὑπὸ τῆς τῶν ἐκάστοτε προϋσταμένων τῆς Ἐκκλησίας κενοδοξίας, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τυραννίας (ἀνέκδοτος).

Ἕλληνες συγγραφεῖς παραφρασθέντες, ἐξηγηθέντες καὶ διορθωθέντες.

—Θουκυδίδης. Ἐν Βιέννῃ 1806. τόμ. 10.

—Ἀβρίανος. » » 1809.

—Εὐτρόπιος. » » 1807. τόμ. 2.

—Ὅμηρος.

—Εὐριπίδης. } Ἐν Αἰγίνῃ. 1834—35.

—Σοφοκλῆς. }

—Αἰσχύλος, ἐν Αἰγίνῃ 1839.

—Θεόκριτος. » » »

Σχολιασθέντες συγγραφεῖς.

—Δίων Χρυσόστομος. Βιέννῃ. 1810, τόμ. 3.

—Μάξιμος Τύριος. » »

—Ἀπολλόδωρος κλπ. » 1811.

—Οἱ δέκα ῥήτορες μετὰ Λεξικοῦ. Ἐν Βιέννῃ 1812—13 τόμ. 10.

—Ἡρωδιανός, Ἐν Βιέννῃ 1813.

—Αἰσχίνης ὁ Σωκρατικός. Βιέννῃ 1814.

—Ἀριστοφάνης. Ἐν Ἀθήναις 1845. τόμ. 3.

—Πίνδαρος. Ἐν Ἀθήναις 1842.

Ἰάκωβος Ῥίζος Νερουλός.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 1778, ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ Γεώργιος ἦν ἀνὴρ λόγιος, κατατεταγμένος μεταξὺ τῶν τότε ἀρχόντων τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἔχων τὸν τοῦ Καμαράτη βαθμὸν, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν δευτερευόντων. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν Ῥίζη τὸ γένος, καὶ αὐτῆς τὴν ἐπωνυμίαν παρεδέχθη ὁ νέος Ἰάκωβος, ἃν καὶ τῷ παρέμεινε προσέτι τὸ εἰς τὸν πατέρα του χλευαστικῶς δοθὲν ἐπίθετον Νερουλός, πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἀπὸ τοῦ κλάδου τῶν κυρίως Ῥίζων.

Εἰς βρεφικὴν ἡλικίαν ἔμεινεν ὀρφανὸς πατρὸς καὶ μητρὸς, ἀλλ' ἡ ἀγωγή καὶ ἡ ἐκπαίδευσις αὐτοῦ διευθύνθησαν εὐχ ἥττον μετὰ πάσης ἐπιμελείας ὑπὸ τοῦ ἐπὶ ἐκκλησιαστικῇ τε καὶ ἐξωτερικῇ πολυμαθείᾳ διαπρέποντος θεοῦ του Σαμουὴλ τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου, ὅστις ἀνέδειξεν αὐτὸν ἑλληνιστὴν ἀριστον, διδαχθέντα καὶ τὴν φιλοσοφίαν ὑπὸ τοῦ Δανιὴλ Φιλιππίδου, τὰ γαλλικὰ δὲ καὶ μαθηματικὰ ὑπὸ σοφοῦ τινος Γάλλου, τοῦ Ἀββᾶ Λαφονταίνου. Εἰκοσαέτης μάλιστα ὁ Ἰάκωβος παρηκολούθησε τὸν ἡγεμόνα Κωνσταντῖνον Ὑψηλάντην εἰς Μολδαβίαν, ὅπου ἤρχισεν ἐνασχολούμενος εἰς τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἀλειφόμενος διὰ τὸ μέγα προπαρασκευαζόμενον τῆς πατρίδος του στάδιον, συγχρόνως ὅμως τὰς ἀργὰς ὥρας του εἰς τὰς φίλας Μούσας ἀφιερῶν, καὶ ἐκτὸς ἄλλων σπουδάζων τὴν ἀσιατικὴν φιλολογίαν, ἧς ὀλίγοι Ἕλληνες ἐγένοντο ἐγκρατέστεροι.

Τὸν Ὑψηλάντην παυθέντα τῆς ἡγεμονίας, διεδέχθη ἐν 1801 Ἀλέξανδρος ὁ Σούτσος, ὅστις διώρισε τὸν Ἰάκωβον Ῥίζον ἐπιτετραμμένον του παρὰ τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ. Ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ ἐπῆλθεν ὁ Ῥωσσικὸς πόλεμος, καὶ ἀποσυρθέντων τῶν ἡγεμόνων τῶν παριστρίων ἐπαρχιῶν, ἔμεινεν ὁ Ῥίζος ἐπὶ ἕξ ἔτη μακράν τῶν πραγμάτων, εἰς τὴν σπουδὴν ἐντρυφῶν καὶ εἰς τὴν φιλολογίαν, μέχρις οὗ ὁ ἡγεμὼν Ι. Καρατζᾶς τὸν ἀνεβίβασεν εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας, καὶ εἰς τὴν πασῶν ἀνωτάτην τοῦ *Μεγάλου Πουστελνίκου*, ἧ πρωθυπουργοῦ. Μετὰ ἐξαετίαν δὲ ἀναχωρήσαντος τοῦ ἡγεμόνος ὁ πρωθυπουργὸς αὐτοῦ ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διωρίσθη μεταφραστὴς παρὰ τῷ μεγάλῳ διερμηνεῖ, καὶ τῷ 1816 ἠκολούθησε πάλιν εἰς Μολδαβίαν τὸν ἡγεμόνα Μιχαὴλ Σούτσον, καὶ παρέμεινε παρ' αὐτῷ ὡς πρωθυπουργὸς μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀτυχῇ παρὰ τὸν Ἴστορον ἔκβασιν τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος ὁ Ῥίζος, ἀφοῦ προσέφερε καὶ τὸν πρωτότοκον υἱὸν του Ἀλέξανδρον συναγωνιστὴν τῶν προμάχων τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἐγκατέλιπε τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ ἐνῶ ἡ Ἑλλὰς ἐδοξάζετο εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, οὗτος οὐκ ὀλίγην τῇ περιήπτε τιμὴν παρὰ τοῖς ξένοις παρ' οἷς διέτριβεν. Ἐν Γενέθῃ ἀνέλαβε νὰ διδάξῃ ἐπιστήμως τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, καὶ μετ' ἐκπλήξεως εἶδεν ἡ Ἑλβετία ἀλλόλογωσον, παρουσιαζόμενον ἐνώπιον κοινοῦ ἐκ τῶν μῶλλον πεπαιδευμένων τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐκτιθέντα ἰδέας λαμπρὰς μετ' ἀμμιήτου εὐφραδείας, καὶ εἰς γλῶσσαν ὡραίαν, καταθέλγουσαν

τὸ ἀχροατήριον' ὡς ἐπίσης ἐθαυμάσθη ὅτε μετὰ ταῦτα συνέγραψε γὰρ ἡ
 λιστὶ μετὰ πάσης ἱστορικῆς ἐμβριθείας καὶ καλλιπερείας, ἀξίας τῶν
 δοκιμωτέρων ὁπαδῶν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλ-
 ληνικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι τοῦ 1825. Τὰ δύο συγγράμματα ταῦτα
 κατέστησαν εἰς τὴν Εὐρώπην γνωστὴν τὴν Ἑλλάδα, καὶ γνωστὸν ἓνα
 τῶν πρωτίστων αὐτῆς συγγραφέων.

Ἐν Γενέβῃ ἐγνώρισεν τὸν Ῥίζον ὁ ἀείμνηστος Καποδίστριας, καὶ
 τοσοῦτον ἐξετίμησε τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐφυίαν αὐτοῦ, ὥστε ὅταν
 ἀνέλαβε τοὺς οἴκους τῆς Ἑλλάδος ἀπήτησε νὰ τὸν παρακολουθήσῃ
 ὅπως τὸν βοηθήσῃ εἰς τὸ δυσχερὲς ἔργον του. Ἐνταῦθα νέον καὶ εὐρύ-
 τερον ἠενώχθη στάδιον εἰς τὴν πατριωτικὴν τοῦ Ῥίζου, δραστηριότητα.
 Τῆς ἀγάπης καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ Κυβερνήτου δικαίως ἀπολαμβάνων
 ἐνεπιστεύθη τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἐξηκολούθησε μετ'
 ἐξόχου ἰκανότητος διέπων αὐτὸς εἰς δ' εὐγενῶς ὑπηρετήσεν ἐν ὅσῳ ἐνό-
 μιζε τὴν ὑπηρεσίαν του χρήσιμον τῇ πατρίδι, οὕτως εὐγενῶς κατέ-
 θεσε τὴν ἀξίαν του, καὶ ἀπεσύρθη τῶν δημοσίων, ὅτε εὐρέθη διαφω-
 νῶν πρὸς τὸ ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Κυβερνήτου παραδεχθὲν σύστημα
 ἀπελθὼν δ' εἰς Αἴγινα ἐμεινεν ἀπραγμόνως ἰδιωτεύων, καὶ ἐπέστρε-
 ψεν εἰς τὰς φίλας του μούσας. αἵτινες ἦσαν ἐν πάσαις τοῖς περιστά-
 σεσι τοῦ βίου του ἡ σταθερὰ αὐτοῦ προσφυγή.

Ἡ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κυβερνήτου ἐγκατασταῖσα διοικητικὴ
 ἐπιτροπὴ ἐξελέξατο τὸν Ῥίζον ἓνα τῶν ὑπουργῶν τῆς, καὶ ἡ Βασι-
 λεῖα ἀναγνωρίσασα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, τῷ ἀνέθηκε σχεδὸν πάντοτε τὰς
 ἀνωτάτας τοῦ Κράτους ὑπηρεσίας, ἐν τε τῇ διοικήσει τῶν Νομῶν, ἐν
 τοῖς ὑπουργείοις τῶν ἐξωτερικῶν, τῶν ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῆς δι-
 καιοσύνης, καὶ ἐν τῷ συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας ἐν δὲ πᾶσι τού-
 τοις τοῖς ἀξιώμασιν ὁ Ῥίζος ἦν μεταξὺ τῶν διαπρεπόντων διὰ τῆς
 βαθείας αὐτοῦ φρονήσεως, διὰ τῆς ἀκαμάτου αὐτοῦ δραστηριότητος,
 καὶ διὰ τῆς ἀδεκάστου ἀρετῆς, ἀμεροληψίας, καὶ ἀκεραιότητος. Εἰς τὸν
 Ῥίζον ὑπουργὸν τῆς ἐκπαιδεύσεως, ὀφείλεται ὁ πρῶτος καταρτισμὸς
 τῆς ἀνωτέρας παιδείας, ἡ καθίδρυσις τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἡ σύ-
 στασις τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας, ἧς ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐνδόξως καὶ
 τελεσφόρως προέστη, ὡς μνημεῖα τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ προεδρίας πολλοὺς
 λόγους καταλιπὼν, οἵτινές εἰσιν ὑποδείγματα ἑλληνικῆς καλλιπερείας,
 καὶ μεστοὶ γενναίων καὶ καινῶν ἰδεῶν.

Κατὰ τὸ 1848 ἐπέμφθη πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῇ Ὑψηλῇ

Πύλῃ, καὶ ἐνταῦθα πλήρης ἡμερῶν ἀπέθανε κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1850, ὡς ἐπεπόθει, εἰς τὴν γῆν τῆς γεννητέως του, πολίτης ἐλεύθερος, ἴσος τοῖς ποτὲ δεσπótαις αὐτοῦ, καὶ σεβόμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπ' αὐτῶν, ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισήμων ξένων, μεθ' ὧν διπλωματικαὶ τὸν συνέδεον σχέσεις. Ὅτι δὲ μάλιστα χαρακτηρίζει τὸ φρόνημα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ εὐγενοῦς τούτου Ἕλληνας, εἶνε, ὅτι δι' ὅλης του τῆς ζωῆς τὰς ὑψηλοτάτας διέπων τῆς πατρίδος του θέσεις, ἀπέθανεν εἰς ἔσχατον γῆρας, καὶ ἐτάφη ἀπὸ δημοσίων χρημάτων ⁽¹⁾.

Συγγράμματα.

—Κορακιστικά, ἢ διόρθωσις τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσας, κωμῳδία εἰς τρεῖς πράξεις διηρημένη. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1813, καὶ ἐν Βιέννῃ.

—Ἀσπασία, τραγῳδία. Ἐν Βιέννῃ 1813, καὶ ἐν Λειψίῳ 1823.

—Πολυξένη, τραγῳδία εἰς πέντε πράξεις. Ἐν Βιέννῃ 1814.

—Κούρκας ἀρπαγὴ· ποίημα ἡρωϊκοκωμικὸν εἰς τρία ἄσματα. Ἐν Βιέννῃ 1816 καὶ ἐν Ἀθήναις (ἀτελές).

—Ῥωδὴ πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (Ἐτυπώθη εἰς Ἑλληνικὰ Χρονικὰ τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ ἔτους 1822).

—Cours de litterature Grecque Moderne. Genève 1822.

—Histoire de la Revolution Grecque. Paris 1826.

—Ἄλλαι τινες ὠδαί, καὶ ἐπιγράμματα.

—Ἐκθεσις τῆς ἐν Δακίᾳ ἐπαναστάσεως. (Ἐδημοσιεύθη ἐν Ἱστορικῷ Δοκιμίῳ Φιλήμονος).

Συνειργάσθη εἰς τὴν ὑπὸ Δ. Φωτεινοῦ γραφεῖσαν τρίτομον ἱστορίαν τῆς Δακίας.

Διονύσιος Πύρρος.

Ἐγεννήθη ἐν Καστανέᾳ τῶν Θεσσαλικῶν Τρικκάλων τῷ 1774, πενταέτης δὲ ἀπορφανισθεὶς πατὴρ ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ πατρίδι τὰ πρῶτα γράμματα, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς τὸ ἐν Μετεώροις μοναστήριον τῆς Μεταμορφώσεως ἐκουρεύθη μοναχὸς καὶ ἐχειροτονήθη μετὰ ταῦτα ἱεροδιάκονος παρὰ τοῦ τότε ἐκεῖ μονάζοντος Ἀμβροσίου τοῦ πρώην Τρίκκης. Ὑστερον ἐλθὼν εἰς Τρίκαλα ἐδιδάχθη τὰ γραμματικά ἀπὸ τὸν τότε διδάσκοντα Στάμκον τὸν ἐκ Κοζάνης, καὶ μετ' ὀλίγον μεταβὰς εἰς Τύρναβον διήκουσε καὶ Ἰωάννου τοῦ Πεζάρου. Οὕτω καταρτισθεὶς περιήλθεν ὅλην σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἀπ' ἐκεῖ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα προσελήφθη ὑπὸ τινων ὡς οἰκοδιδάσκαλος. Μετὰ τινὰ καιρὸν ἐγένετο διάκονος καὶ γραμματεὺς Ἱερεμίου τοῦ πρώην

(1) Πανδώρα τόμ. Ε', σελ. 517—24.

Καλκηδόνος, ὕστερον δὲ χειροτονηθεὶς ἱερεὺς ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τοῦ αὐταδέλφου του Ἰωακείμ τοῦ Ἱερομονάχου δι' Ἱεροσόλυμα, καὶ ἐπισκεφθεὶς τοὺς θεοβαδίστους τόπους, ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη εἰς τὴν τότε φημιζομένην σχολὴν τῶν Κυδωνιῶν, ὅπου ἐδιδάχθη τὰς φιλοσοφικὰς καὶ μαθηματικὰς ἐπιστήμας, καὶ περάσας εἰς Χίον διήκουσε καὶ ἐνταῦθα τινὰ τῶν μαθημάτων.

Ἐπειδὴ τότε οἱ Σμυρναῖοι ἐζήτησαν ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τῆς Χίου ἕνα ἱερομόναχον διδάσκαλον ἐστάλη ὁ Διονύσιος, καὶ ὀλίγον διδάξας ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ χάριν μαθήσεως εἰς Εὐρώπην. Ὅθεν ἀναχωρήσας ἐκ Σμύρνης ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ διὰ τῆς Ἠπείρου μετέβη εἰς Κέρκυραν, καὶ ἐκεῖθεν ἀπάρας ἦλθεν εἰς Νεάπολιν, ὅθεν μετ' ὀλιγοχρόνιον διαμονὴν ὑπῆγεν εἰς Ῥώμην, καὶ ἐντεῦθεν εἰς Τοσκάνην, ἔνθα οἱ ἐν Λιθόρῳ ὀρθόδοξοι τὸν παρεκάλεσαν ἵνα μὲν ἐφημερεύων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν μετὰ ὀκτῶ μηνῶν ἐφημερίαν τῇ συναινέσει τῶν ἐν Λιθόρῳ ἦλθεν εἰς Πίζαν, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπισκεφθεὶς τὴν Φλωρεντίαν, Βονωνίαν, καὶ Μεδιόλανα, κατεγράφη ἐπὶ τέλους φοιτητῆς τῆς ἱατρικῆς καὶ φιλοσοφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Παβίας (1807).

Στεφθεὶς ἱατροφιλόσοφος τὴν 14 Ἀπριλίου 1813, ἀπῆλθεν ἐκ Παβίας καὶ ἐπισκεφθεὶς τὰς ἀκαδημίας τῶν Μεδιολάνων, καὶ Παταβίου ἡκροάσθη καὶ τοὺς ἐν αὐταῖς διδάσκοντας σοφοὺς, καὶ ἐλθὼν εἰς Βενετίαν, μετέβη διὰ Τεργέστης εἰς Βιέννην. Διατρίψας δ' ἐπ' ὀλίγον ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ἦλθε πάλιν εἰς Μεδιόλανα.

Μετὰ πολυχρόνιον ἐν Εὐρώπῃ διατριβὴν κατῆλθε δι' Ἀγκῶνος εἰς Πάκυνθον καὶ ἐκεῖθεν διέβη εἰς Πάτρας καὶ ἐπὶ τέλους εἰς Ἀθήνας, ἔνθα κατὰ παράκλησιν τοῦ ἀρχιερέως Γρηγορίου καὶ τοῦ ἡγουμένου Μετράκη ἤνοιξε σχολεῖον τῶν ἐπιστημῶν, καὶ ἐνζήλως κατέγινεν ἵνα μεταδώσῃ τοῖς ἀχροαταῖς τὸν ὑπὲρ πατρίδος καὶ θρησκείας ἔρωτα. Ἀσθενῶν τότε ὁ παστὴρ τῆς Εὐβοίας Ὅσμάν προσεκάλεσε τὸν Πύρρον πρὸς ἐπίσκεψιν, καὶ μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ θεραπείαν ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ ὀκτῶ μηνάς. Ἐπειδὴ δὲ ἕνεκα τῆς ἀπουσίας ταύτης διελύθη ἡ ἐν Ἀθήναις ἰδρυθεῖσα ἐπιστημονικὴ σχολή, ὁ Διονύσιος περιῆλθεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ εἴκοσι μηνάς, καὶ ὕστερον ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν συνεστήθη εἰς τὸν ἀρχίατρον τοῦ σουλτάνου Μουσταφᾶ Πεχλὲτ ἐφένδην, ὅστις ἐκτιμήσας τὸν ἄνδρα ἐφώδιασε μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης

πρὸς ἐξάσκησιν τῆς ἱατρικῆς ἀδείας, καὶ συνέστησεν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν ἐγκρίτων.

Ἐνῷ δ' εὐδοκίμως μετῆρχετο τὴν ἱατρικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ πατριάρχης Γρηγόριος ΣΤ' ἀντεῖλατο αὐτῷ ἵνα ἐκφωνῇ λόγους ἐπ' ἁμβωνος εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ διώρισεν αὐτὸν ἀρχιμανδρίτην (Φεβρ. 1820).

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Πύρρος φυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦλθεν εἰς Ἀθῶνα, καὶ ἐστάλη εἰς Σκόπελον καὶ Ὑδραν πρὸς ζήτησιν βοθητῶν ὑπὲρ τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπειλουμένων μνησίων τοῦ ἁγιωνύμου ὁρους. Ὑστερον ἐλθὼν εἰς Πελοπόννησον πολλῆς ὠφελείας ἐγένετο πρόξενος, διότι καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πληγωμένους ἐθεράπευε, καὶ λόγους ἐπ' ἁμβωνος ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἐξερῶνει.

Ὅταν ὁ Ἰβραὴμ πασαῶς εἰσβαλὼν εἰς Πελοπόννησον παρέδιδε τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον ὁ Διονύσιος διατρίβων ἐν Σπάρτῃ εἶχε συστήσει ἰδίᾳ δαπάνῃ χαρτοποιεῖον, ὅπερ ἐγκαταλιπὼν κατὰ τὴν προσέγγισιν τῶν ἐχθρῶν κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, καὶ ἐντεῦθεν ἐπέρασεν εἰς Ναύπλιον.

Ἐν ἔτει 1827 συνέστησε νέον χαρτοποιεῖον πλησίον τοῦ Ἀργους, πλὴν ἔνεκεν ἐλλείψεως τῶν πρὸς τελειοποίησιν ἀναγκαιούντων ἔπαυσε, μόλις χίλια φύλλα παραγαγόν (*).

Μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος ἐλθὼν καὶ ὁ Πύρρος εἰς Ἀθήνας ἀποκατέστη ἐνταῦθα διαρκῶς μέχρι τοῦ θανάτου του, πολλῆς καὶ μεγάλης γενόμενος ὠφελείας εἰς τὸ ἔθνος διὰ τῶν ἱατρικῶν καὶ θεολογικῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων.

Ἀπεβίωσε τὴν 12 Φεβρουαρίου 1853 ἐν χριστιανικῇ γαλήνῃ καὶ ἐκηδεύθη λαμπρῶς, ἐκφωνήσαντος κατάλληλον ἐπιτάφιον λόγον καὶ τοῦ νῦν ἀρχιερέως Κορινθίας Ἀμφιλοχίου.

Συγγράμματα.

—Ἐκκλησιαστικὸν Παράλληλοκύκλιον. Ἐν Λιβόρνῳ 1806.

—Χειραγωγία τῶν Παίδων, ἥτοι πραγματεία περὶ χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν Βενετίᾳ 1840, ἐν Βιέννῃ 1843, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1834.

—Ἀτλας, ἥτοι νέα Γεωγραφικὴ Χάρτα. Ἐν Μεδιολάνοις 1814.

—Γεωγραφία μεθοδικὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, Ἐνετίῃσι 1818, καὶ ἐν Ναυπλίῳ 1838. (Ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει προτάσσονται δύο ἐπιγράμματα εἰς

(*) Δ. Πύρρου, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀθηνάσιον Παπα-Πολυμέρου.

Πύρρον ὑπὸ Νεκταρίου Μιτυληναίου ἀρχidiaκόνου τοῦ πρώην Ἀθηνῶν, καὶ Ἰωάννου Τακλίκαρα Ῥαιδεστηνοῦ).

—Φαρμακοποιία γενικὴ ἐκ τῶν πλέον νεωτέρων σοφῶν χυμικῶν καὶ φαρμακοποιῶν συγγραφῶν τῆς Εὐρώπης, μάλιστα ἐκ τοῦ σοφοῦ χυμικοῦ Βρουσιατέλου. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1818. (Εὑρηνται ἐπιγράμματα εἰς Πύρρον δύο μὲν ἱαμβικά ἀνωμόμου τινος, καὶ ἐν ἱρωελεγεῖον Νικολάου τοῦ Λογάδου).

—Ἡ πρὸς Θεὸν ὁμολογία τῆς Πίστεως, καὶ τὸ ἱερὸν ἀπάνθισμα τοῦ Ψαλτηρίου πρὸς καθημερινὴν χρῆσιν καὶ προσευχὴν ἐκάστου Χριστιανοῦ. Ἐν Βενετίᾳ 1827 (Ἐτυπώθη ἐν Ναυπλίῳ καὶ οὐχὶ ἐν Βενετίᾳ ὡς σημειοῦται).

—Γραμματικὴ Διονυσίας. Ἐν Ναυπλίῳ 1827.

—Ἀριθμητικὴ ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Χυμικὴ τῶν τεχνῶν. Ἐν Ναυπλίῳ 1828.

—Ἐγκόλπιον τῶν ἱατρῶν, ἥτοι πρακτικὴ ἱατρικὴ. Ἐν Ναυπλίῳ 1834, τόμ. 2. (Μετετυπώθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1848 ἐπιρρυθμῆται εἰς τόμους τρεῖς, καὶ ἐν ἔτει 1856 ἀπαραλλάκτως ἀνετυπώθη μετ' αὐτοῦ τοῦ ἔτους (1848) μεταβληθέντος).

—Τριῶν εἰδῶν ὑδρόγειοι Σφαῖραι. Ἐν Ἀθήναις 1835.

—Πρακτικὴ ἀστρονομία περιέχουσα τὴν μυθολογικὴν ἱστορίαν καὶ καταγραφήν τῶν δώδεκα πλανητῶν καὶ κομητῶν καὶ τῶν ἑκατὸν δέκα ἀστερισμῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ τῶν 3448 ἀστέρων αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις 1836.

—Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν εὐγενέστατον ἀρχοντα τῶν Θεσσαλῶν κύριον Ἀθανάσιον Παπα-Πολημέρου. Ἀθῆναις 1837.

—Βοτανικὴ πρακτικὴ προσρρημοσμένη εἰς τὴν ἱατρικὴν καὶ οἰκονομίαν. Ἐν Ἀθήναις 1838, τόμος 2. (Μετὰ 200 εἰκόνων φυτῶν καλῶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου κεχρωματισμένων).

—Ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτοι τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον εὐαγγέλιον περιέχον τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὰς διδασχὰς αὐτοῦ καὶ παραβολὰς, τὰ θαύματα κλπ. Ἐν Ἀθήναις 1843.

—Ἀτλας νεώτερος περιέχων γενικῶς τε καὶ μερικῶς ὅλας τὰς βασιλείας τοῦ παλαιοῦ καὶ νέου κόσμου εἰς εἴκοσι τέσσαρας γεωγραφικοὺς πίνακας, συναρμολογηθεὶς ἀπὸ τὸν νεώτερον ἄτλαντα τοῦ γάλλου σοφοῦ Δουφὸρτ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἄτλαντας, καὶ ἐξηγημένος εἰς τὸ νεοελληνικὸν πρὸς ὄφελος τῆς νεολαίας τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ προσετέθη ἡ στατιστικὴ αὐτοῦ, ἥτοι ἡ γεωγραφικὴ καταγραφή μετὰ τὰ νέα καὶ ἀρχαῖα ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ χωρίων, συνεραισμένα ἐκ τῶν ὀνομαστικῶν λεξικῶν καὶ λοιπῶν γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνος, Πausανίου, Βάδδης, καὶ Μελετίου Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1845. (Συνοδεύεται καὶ ἐκ σελίδων 69 ἐξηγηματικοῦ κειμένου).

—Βίος, πράξεις καὶ κατορθώματα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Ἐν Ἀθήναις 1846.

—Ἱερὰ ἱστορία, καὶ βίοι τῶν τριῶν βασιλέων Σαοῦλ, Δαβὶδ, καὶ Σολομῶντος, συγκροτηθεῖσα κατ' ἐπιτομὴν ἐκ τῆς ὅλης ἱερᾶς ἱστορίας τῶν ἐβδαμήκοντα. Ἐν Ἀθήναις 1847.

—Βίοι τῶν δώδεκα στρατηγῶν καὶ διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

ἐν οἷς προσετέθη καὶ ὁ βίος Μεγάλου Πύρρου τοῦ Αἰακοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιήγησις ἱστορικῇ, καὶ βιογραφίᾳ Διονυσίου Πύρρου τοῦ Θετταλοῦ, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφή τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τῆς εὐρεθείσης ἀγίας εἰκόνης τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1848.

—Περιγραφή τῆς ἐν Τήνῃ εὐρεθείσης ἀγίας καὶ θαυματουργοῦ εἰκόνης τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ τῶν θαυμάτων αὐτῆς, ἐν αἷς προσετέθη καὶ ἡ περιγραφή τῆς ὅλης νήσου καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς. Ἐν Ἀθήναις 1849. (Ἀνετυπώθη πολλάκις).

—Φαρμακοποιία γενικὴ πλουσιωτάτῃ καὶ ἐντελεστάτῃ τοῦ σοφοῦ Ἀντωνίου Καμπάνα διδασκάλου τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Φεβέρδρας, δεκαπεντάκις τυπωθεῖσα καὶ πλουτισθεῖσα παρὰ τοῦ κυρίου Α. Μιχελώτου, ἥδη δὲ ἐξηγηθεῖσα εἰς τὸ νεοελληνικόν, καὶ πλουτισθεῖσα μὲ πολλὰ βότανα καὶ ὀρυκτὰ, καὶ μὲ τὰ δνόματα ἑλληνιστί, ἰταλιστί, καὶ τουρκιστί, καὶ διαιρεθεῖσα εἰς τρία, εἰς βότανα, καὶ ὀρυκτὰ, καὶ εἰς συνταγὰς. Ἐν Ἀθήναις 1850.

—Πανθέκτῃ ἱερᾷ ἐκκλησιαστικῇ, περιέχουσα ἅπασαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, διηρημένη εἰς τόμους τρεῖς, ὧν ὁ μὲν Α' περιέχει ἅπασαν τὴν ἱερὰν Παρακλητικὴν, ὁ Β' τὰ Μηναῖα, καὶ ὁ Γ' τὸ Τριώδιον καὶ Πεντηκοστάριον. Ἐν Ἀθήναις 1852. (Ἀνετυπώθη ἐν ἔτει 1862 εἰς τόμους πέντε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀνεψιᾶς γαμβροῦ του Κ. Γ. Καρυοφύλλῃ).

Ἀνέκδοτα.

—Ὀρυκτολογία τοῦ Βερνέρου.

—Διατριβὴ περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς.

—Περιγραφή τῆς νήσου Κέω.

—Περιήγησις τῆς Ἑλλάδος καὶ πόλεμοι αὐτῆς ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι. Τόμος πρῶτος διηρημένος εἰς τέσσαρα βιβλία, ἐν οἷς περιέχονται ἡ γενικὴ καταγραφή τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι πόλεμοι αὐτῆς, τὰ Ἀττικὰ καὶ Ἑλευσενιακὰ, τὰ Μεγαρικὰ, τὰ Βοιωτικὰ καὶ Εὐβοϊκὰ, τὰ Λεσβαιοικὰ, Δοκιρικὰ, καὶ Φωκιὰ, τὰ Ναυπακτικὰ καὶ Αἰτωλικὰ.—Τόμος δεύτερος ἐν ᾧ περιέχονται τὰ Κορινθιακὰ καὶ Σικωωνικὰ, τὰ Ἠλιακὰ, τὰ Τριφυλλιακὰ, τὰ Ἀρκαδικὰ ἅπαντα, τὰ Μεσσηνιακὰ ἅπαντα, τὰ Λακωνικὰ, τὰ Ἀργολικὰ, αἱ νῆσοι Κύθρα, Πέτσα, Ὑδρα, Πόρος, Αἴγινα, Σαλαμῖν, καὶ Κέως (Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ συγκροτούμενῃ ἐκ δύο ὀγκωδεστάτων τόμων ἀπεθυσάρισεν ὁ φιλόπονος συγγραφεὺς πολλὰς καὶ σπουδαίας εἰδήσεις περὶ τῆς ἱστορίας τῶν τε ἀναφερομένων λαῶν καὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν λεπτομερῶς περιγραφομένων πόλεων, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος ἐπεσκέφθη προσθεῖς καὶ πλῆθος ἐπιγραφῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀνεκδότων).

Ἀθανάσιος Χριστόπουλος.

Ἐγεννήθη κατὰ Μαΐον τοῦ 1772 ἐν Καστορίᾳ τῆς Μακεδονίας ἀπὸ γονεῖς πτωχοὺς μὲν ἀλλὰ τιμίους· ὁ πατὴρ του Ἰωάννης Χριστόπουλος ἦτογ ἱερεὺς, φεύγων δὲ τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐνεργουμένην

νας βιαιοπραγίας κατέφυγεν εἰς Βουκουρέστιον φέρων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς δύο υἱούς του Ἀθανάσιον καὶ Κυριάκον.

Ὁ πρεσβύτερος τούτων Ἀθανάσιος, προικισμένος ὑπὸ τῆς φύσεως μεσπανίαν εὐφυΐαν καὶ ὀξύνουιν δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ ταπεινὸς καὶ ἀσήμενος, ἀλλὰ κεντούμενος ἀπὸ τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα ὀκταέτης ἡδὴ ἐπεδόθη μετ' ἡλὸν διακαῇ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν μάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διακούςας τοῦ τότε ἐν Βουκουρεστίῳ σχολάρχου Νεοφύτου Κausοκαλυβίτου.

Ἀφοῦ δὲ μετ' τὴν μεγαλοφυΐαν του καὶ ἀδιάκοπον ἐπιμέλειαν ἐγένετο ἐντὸς μικροῦ ἐγκρατέστατος τῆς Ἑλληνικῆς, ἀμέσως ἐξφωνόμησεν ὡς ἠδύνατο χρηματικά τινα μέσα καὶ μετέβη εἰς τὴν ἀκαδημίαν τῆς Βούδας· μαθὼν δὲ καλῶς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν ἠθέλησε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν σειρὰν τῶν ἱατρικῶν μαθημάτων, καὶ ἐκ Βούδας μεταβὰς εἰς Πατάβιον, ἠκροάσατο αὐθις ἐν τῷ περικλεεῖ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης τὴν σειρὰν τῆς ἱατρικῆς, μετὰ δὲ ταῦτα ἠκροάσθη καὶ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, πρὸς ἣν ἐκ φύσεως ἰδίαν ἐδείκνυε κλίσιν.

Οὕτω δὲ καταρτισθεὶς ὁ Χριστόπουλος ἐπανῆλθεν εἰς Βουκουρέστιον καὶ προσωκειώθη τῷ τότε θρυλουμένῳ διδασκάλῳ Λάμπρῳ Φωτιάδῃ, ὅστις τόσον ἐθαύμασε τὴν εὐρυμάθειαν καὶ γλωσσομάθειαν αὐτοῦ, ὥστε συνέστησεν αὐτὸν ὡς οἰκοδιδάσκαλον τοῦ ἡγεμονεύοντος Ἀλεξάνδρου Μουρούζη, μετ' οὗ πολὺ ἐκτιμήσαντος δεόντως τὰ σπάνια πλεονεκτήματα τοῦ Χριστοπούλου, διότι ἐκτὸς τῶν γνώσεων, ἦτο προικισμένος μετ' εὐθυμίαν, χάριν εἰς τοὺς λόγους, καὶ κομψότητα ἀμίμητον εἰς τὰς ἐκφράσεις· ὅθεν τιμήσας αὐτὸν μετ' ὁ ἀξίωμα τοῦ καμινάρη διώρισε καὶ δικαστὴν εἰς ἐν ἀπὸ τὰ πρῶτα δικαστήρια τοῦ Ἰαίου.

Κατ' ἐπίμονον παράκλησιν τοῦ φιλομουσοῦ τούτου ἡγεμόνος ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε τότε τὸ δράμα « Ἀχιλλεὺς » παρασταθὲν πολυλάκις καὶ θαυμασθὲν ὑφ' ὅλων.

Μετὰ τὴν ἀνάκλησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη, ἦλθε μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Χριστόπουλος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἐλεύθερος τῶν πρότερον περισπωσάν αὐτὸν ἀσχολιῶν, ἀφωσιώθη εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν Μουσῶν. Εἰς τὴν εὐκαιρίαν καὶ ἄνεσιν τῆς ἐποχῆς ταύτης οφείλονται τ' ἀθάνατα λυρικά του ποιήματα, τὰ ὅποια διὰ τὴν ποικίλιν χάριν καὶ τερπνότητα, διὰ τὸν ἄμεμπτον καὶ ἁρμονικὸν τῶν ἰδεῶν των σύνδεσμον θαυμασθέντα, ἐκλείσαν τὸν ἄνδρα, ὅστις ἐπεκλήθη νέος Ἀνακρέων.

Εἰς τὴν ἰδίαν αὐλὴν τοῦ Μουρούζη εὐρισκόμενος, συνέταξεν ὁ Χριστόπουλος καὶ πόνημα κλασικώτατον περὶ ποιητικῆς, ἐν ᾧ κατὰ πλάτος ὠμίλει περὶ τῆς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιήσεως, περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῶν κανόνων αὐτῆς. Τότε δὲ συνέθετο καὶ τὴν Στιχουργικὴν τῆς ὁμιλουμένης γλώσσης. Τοῦ δευτέρου ποιήματος περίληψις μόνον διεσώθη ὑπὸ Στεφάνου Κανέλου, καταχωρηθεῖσα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκδόσει τῶν λυρικῶν καὶ ἐν τῇ ἀνατυπώσει τῶν Παρισίων (1833)· τὸ δὲ πρῶτον τοῦ Χριστοπούλου πόνημα περὶ ποιητικῆς ἀπωλόσθη.

Ἐν Βουκουρεστίῳ λογοτριβῶν μετὰ τοῦ σπουδαίου φίλου του Στεφάνου Δούγκα, διδασκάλου τῆς φυσικῆς, περὶ κενοῦ καὶ τῆς ἀτομικῆς αἰρέσεως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων, ἔγραψε κατ' αἵτησιν τοῦ ἡγεμόνος Μουρούζη σπουδαιοτάτην ὑπὲρ τοῦ κενοῦ διατριβήν, ἐπικροτηθεῖσαν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δούγκα, δι' ἧς ἀπεδείκνυνεν ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν τὸ κενόν, κατὰ τὸν Δημόκριτον λέγοντα *ἐτεῆ δὲ ἄτομα καὶ κενόν*. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου ὕστερον, παίζων μᾶλλον ἢ σπουδάζων, ἔγραψε καὶ τὸ ἀστεῖον καὶ πλήρες χάριτος ποιημάτιον, οὗ ἡ ἀρχή.

Φίλε Στέφανε, νὰ ζήσης

Ποῦ διδάχνεις ὅτ' ἡ φύσις

Δὲν τὸ θέλει τὸ κενόν. κλπ.

Θιασώτης τοῦ ἀπλοελληνικοῦ ὕψους ὁ Χριστόπουλος συνέλαβε τὸ σχέδιον ν' ἀνεγείρῃ πλήρως οἰκοδόμημα τῆς καθομιλουμένης γλώσσης. Ὅθεν συνέταξεν τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας συνέθετο καὶ τὸ δράμα « Ἀχιλλεύς »· διὰ τῆς γραμματικῆς ταύτης πλείστας ἐχούσης τὰς ἐλλείψεις, ὁ Χριστόπουλος ἠθέλησε νὰ παρακινήσῃ τοὺς λογίους εἰς τὴν μὴ ἀπόρριψιν ἀνεξετάστως γλώσσης λαλουμένης, πλουτούσης εἰκόνων, δυνάμεως, χάριτος, καὶ ἐκφράσεως, ἰσχυριζόμενος, ὅτι ἦτο γέννημα τῆς Αἰολικῆς καὶ Δωρικῆς, καὶ προτρέπων αὐτοὺς εἰς καλλιέργειαν ταύτης. Ἀκολούθως ἀνέλαβε τὴν σύνταξιν λεξικοῦ, παραδεχθεὶς τὴν μέθοδον καὶ τάξιν τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου. Ὅθεν ἀκολουθῶν τὴν μεθοδικὴν τάξιν τοῦ ρηθέντος λεξικογράφου ὁ Χριστόπουλος ἔφθασε μέχρι τοῦ στοιχείου Η, πλὴν ἔνεκα τῶν ἐπελθουσῶν ταραχῶν διέκοψε τὴν περαιτέρω ἐξακολουθητινὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ὁ Χριστόπουλος συνέγραψε πραγματεῖαν περὶ προφορᾶς τῶν ἀρχαίων, ἐν ᾗ ἀνασκευάζων τὸ σύστημα τοῦ Ἑράσμου καταδείκνυνεν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἐπρόφερον ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ οἱ σημερινοὶ ἀπόγονοί των.

Ὑστερον ἀναθεωρήσας τὴν αἰολοδωρικὴν γραμματικὴν τοῦ ἐπεξ-
ειργάσθη φιλολογικώτερον αὐτὴν, καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐπραγματεύθη
περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους καὶ τῆς γλώσσης του,
περὶ τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θρησκείας του.

Εἰς τὴν νεότητά του ἐδοκίμασε νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὅμηρον εἰς
τὴν ἀπλοελληνικὴν διὰ στίχων ὁμοιοκαταληκτων, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶδεν
ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν ἐν τῇ ὁμοιοκαταληξίᾳ νὰ τηρηθῇ κατ' ἀκρίβειαν
ἡ ἔννοια τοῦ ποιητοῦ, παρήτησε τὴν πρόθεσιν ταύτην, καὶ πολὺ ὕστερον
ἐφαντάσθη νὰ δοκιμάσῃ τὴν εἰς ἀνομοιοκαταληκτους δεκαπεντασυλ-
λάβους στίχους μετάφρασιν· οὕτω δὲ μετέφρασε τὴν πρώτην βραχυδίαν
τῆς Ἰλιάδος, οὐχὶ ὡς ἔργον τέλειον, ἀλλὰ τρόπον τινα ὡς ἀπόπειραν
καὶ δοκίμιον διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Τῷ 1812 προσκληθεὶς εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος Καρατσᾶ, ἀπε-
χωρίσθη ἄκων τῆς Μουρουζικῆς οἰκογενείας, πρὸς ἣν στενὸς σύνδεσμος
καὶ αἶσθημα εὐγνωμοσύνης τέως τὸν προσήλου. Ἐλθὼν εἰς Βλαχίαν ὁ
Χριστόπουλος διωρίσθη δικαστής. Μετὰ δὲ παρέλευσιν ἐνὸς ἔτους, κατὰ
ζήτησιν μάλιστα τῶν ἐν Βλαχίᾳ προξενείων τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνά-
μεων, ὁ ἡγεμὼν Καρατσᾶς συνέστησε δικαστήριον πρὸς ἐκδίκασιν τῶν
μεταξὺ τῶν αὐτοχθόνων καὶ τῶν ὑπηκόων τῶν ξένων δυνάμεων ἀνα-
φυομένων διαφορῶν. Πρόεδρον τοῦ νεοσυστάτου ἐκείνου δικαστηρίου,
ἐπικληθέντος *Λογοθεσία τῶν ξένων ὑποθέσεων*, διώρισε τὸν Χριστό-
πουλον, καὶ διὰ τὴν ἱκανότητά του, καὶ κατὰ ῥητὴν ζήτησιν τῶν
προξένων, ἀφοῦ πρῶτον ἀπὸ Καμινάρην ἐπροβίβασεν αὐτὸν εἰς τὸ
ἀξίωμα τοῦ Λογοθέτου. Τῶν ἀποφάσεων τοῦ δικαστηρίου τούτου μά-
νον πρὸς τὸν ἡγεμόνα ἐγένετο ἔκκλησις.

Κατὰ προτροπὴν τοῦ Χριστοπούλου συνετάχθη ἡ ἐπὶ Καρατσᾶ ἐκ-
δοθεῖσα νομοθεσία τῆς Μολδαβίας.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὁ Ἀθανάσιος συνέγραψε τὰ *πολιτικά σο-
φίσματα* (').

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἦλθεν ἵνα ἐπισκεφθῇ τὴν
ἐλευθέραν πατρίδα, πλὴν ὀλίγον διαμείνας ἀπῆλθε καὶ ἐτελεύτησεν
ἐν ἔτει 1847.

Συγγράμματα.

— Γραμματικὴ τῆς Αἰολοδωρικῆς ἥτοι τῆς ὁμιλουμένης τορινῆς τῶν Ἑλ-
λήνων γλώσσας. Ἐν Βιέννῃ 1805. σελ. 164.

(') Βίος Χριστοπούλου ἐν Προλόγῳ Ἀρχαιολογίας.

—'Αχιλλεύς, δράμα ἡρωϊκὸν εἰς τὴν αἰολοδωρικὴν δι᾿ Ἀλέκτον' (συνεξεδόθη τῇ γραμματικῇ. σελ. 84).

—Λυρικά. Ἐν Βιέννῃ 1833, ἐν Παρισίοις 1844, καὶ 1864.

—Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογία τοῦ ἀρχόντος μεγάλου λογοθέτου Κυρίου Ἀθανασίου Χριστοπούλου, δαπάνη τοῦ φιλοκάλου καὶ φιλομούσου κυρίου Τριανταφύλλου Μπάρτα. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῆς Ἐφημερίδος τοῦ Λαοῦ 1853. 8, σελ. ρ' 17—222 (Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα. Γράμματα Ἑλλήνων. Γλῶσσα Ἑλλήνων, θρησκεία καὶ μυστήρια τῶν Ἑλλήνων (ἀτελής). Μετόφρασις τοῦ Α. τῆς Ἰλιάδος. Μετάφρασις ὧδων τῆς Σαπφούς. Ἡροδότου ἀποσπάσματα. Στοιχείωσις τῆς σκεπτικῆς φιλοσοφίας).

—Πολιτικὰ Παράλληλα, ἐν Παρισίοις 1833.

—Λεξικὸν ἀπλοελληνικόν.

—Διατριβὴ περὶ κενοῦ

—Περὶ ποιητικῆς.

—Στιχουργικὴ τῆς ὁμιλουμένης.

—Πολιτικὰ σοφίσματα.

—Περὶ γνησίων καὶ νόθων συγγρμμάτων Ἱπποκράτους.

—Ἐπιγράμματα.

Ὁ Χριστόπουλος ἦν καὶ καλὸς μουσικὸς, καὶ ἐτόνισεν αὐτὸν μόνον διὰ τὰ ἄσματα τοῦ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικοὺς ὕμνους.

Στέφανος Οἰκονόμος.

Ἐγεννήθη τὴν 27 Ἰανουαρίου 1786 ἐν Τσαριτζάνῃ τῆς Θεσσαλίας, καὶ ἐπαιδεύθη τὰ ἐγκύκλια ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος τοῦ, χειραγωγούμενος καὶ κατ' ἰδίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κωνσταντίνου ὑπὸ τοῦ πατρὸς τοῦ Κυριακοῦ τοῦ πρεσβυτέρου, τρίτωνος τῆς τε θύραθεν καὶ τῆς ἔσω παιδείας, καὶ οἰκονόμου τῆς ἐν Τσαριτζάνῃ ἐκκλησίας.

Ὁργῶν πρὸς τελειοτέραν παιδευσιν ὁ Στέφανος ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἱατρικῆς, ἀσχολούμενος κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀνέσεως καὶ εἰς φιλολογικὰς μελέτας. Ὅθεν συνεπόνησεν Ἀνθίμῳ Γαζῇ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ λεξικοῦ, καὶ μετὰ Κούμα εἰς τὴν ἀπάνθισιν τῆς ἐπτατόμου σειρᾶς τῶν μαθηματικῶν, καὶ μετέφρασε τὴν Χημείαν τοῦ Ἀδήτου. Ἔτι δ' ἐν Βιέννῃ ἐξέδωκεν ἀνωνύμως (1807 καὶ 1808) δαπάνη τῶν Ζωσιμάδων τοὺς ἀρχαίους Γεωγράφους. Περὶ δὲ τὰ μέτα τοῦ 1808 ἀπελθὼν εἰς Ἰένναν ἀνηγορεύθη τὴν 12 Δεκεμβρίου διδάκτωρ τῆς ἱατρικῆς, καὶ πάλιν εἰς Βιέννην κατελθὼν πολλὴν κατεβάλλετο σπουδὴν περὶ τε τὴν φαρμακευτικὴν καὶ τὰς ἐγχειρίσεις τῶν ὀφθαλμικῶν νοσημάτων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1808 ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μετὰ τινα ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβὴν μετέβη εἰς Σμύρνην, ἐνθα ὁ

ἀδελφός του Κωνσταντίνος προσκληθείς ἐδίδασκεν ἐν τῷ Φιλολογικῷ Γυμνάσιῳ· παρακληθείς δὲ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἤρχισεν καὶ ὁ Στέφανος διδάσκων τὴν Λατινικὴν, τὴν Χημείαν, καὶ τὴν Φυσικὴν Ἱστορίαν, μετερχόμενος ἅμα καὶ ἐν τῇ πόλει εὐδοκίμως τὸν ἱατρὸν.

Ἐν ἔτει 1814 προσκληθείς ὑπὸ τοῦ αἰοιδίμου ἱερομάρτυρος Διονυσίου μητροπολίτου Ἐφέσου προσῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μετὰ μικρὰν διατριβὴν ἐπαναστρέψας εἰς Σμύρνην διέτριψεν ἐνταῦθα μέχρι τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὅτε μόλις σωθεὶς ἀπὸ τοῦ θανάτου ἦλθε μετὰ τῶν οἰκείων εἰς Κύθηρα καὶ ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Τεργέστην. Τῷ 1825 ἀναβὰς εἰς Βιέννην ἐπεδόθη συντόνως εἰς μελέτην ὧν τῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐκδοθέντων ἱατρικῶν συγγραμμάτων ὅπως γράψῃ ἐκτενὴ καὶ πλήρη νοσολογίαν.

Ἐτελεύτησεν ἐν Βιέννῃ τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1831 θῦμα γενόμενος τῆς τότε μαινομένης χολέρας.

Συγγράμματα.

- Στοιχεῖα τῆς Φυσικῆς ἱστορίας. (ἀνέκδοτον).
- Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐκ τῆς γερμανιστὶ γεγραμμένης τοῦ Βουτμάνου. Ἐν Βιέννῃ 1812.
- Ποτέρου ἀρχαιολογία ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ (ἀπωλέσθη).
- Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Φρασικλέους (*).

Κωνσταντίνος Νικολόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Σμύρνῃ ἐκ γονέων καταγομένων ἐξ Ἀνδριτζαίνης τῆς Ὀλυμπίας, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Σμύρνης ἔρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως μετέβη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος εἰς Παρισίους, ἔνθα ἐπορίζετο τὰ πρὸς λιτὸν βίον συντελοῦντα διὰ τῶν κατ' οἶκον παραδόσεων τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Γνωρισθεὶς μετὰ διαφόρων σοφῶν Γάλλων καὶ πρεπόντως ἐκτιμηθείσης τῆς παιδείας καὶ φιλοπονίας αὐτοῦ διωρίσθη ὑποβιβλιοθηκᾶριος τοῦ Ἰνστιτούτου.

Βιβλιόφιλος ἢ μᾶλλον βιβλιομανὴς ἀναδειχθεὶς τοσοῦτον ἐφλέγετο ὑπὸ τοῦ πόθου τῆς προσκτήσεως παλαιῶν ἐκδόσεων, ὥστε πρὸς ἀγορὴν αὐτῶν διέθετε πάντα σχεδὸν τὸν μισθόν του καὶ τὰ ἐκ τῆς κατ' οἶκον διδασκαλίας ἀπολαμβανόμενα, καὶ οὕτω κατήρτισεν βιβλιοθήκην ἀμιλλωμένην πρὸς τὰς τῶν διασημοτέρων βιβλιοφίλων τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Νικολόπουλος ἦτο ἐκ τῶν σπουδαιότερων ἐλλήνιστῶν καὶ φιλο-

(*) Σ. Οἰκονόμου βιογραφικὸν σχεδίασμα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Βρετοῦ 1867 καὶ 1868.

προνωτέρων συγγραφέων τοῦ καιροῦ του· συνειργάσθη εἰς τὴν Παγκόσμιον Βιογραφίαν τοῦ Michaud, τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ φιλέλληνος Maxine Raybaud, τὸν Λόγιον Ἑρμῆν, τὴν ἐν Παρισίοις ὑπὸ τοῦ Σπυρ. Κονδοῦ ἐκδιδομένην Μέλισσαν, κλπ.

Ἐξέδωκε μετὰ μακρῶν προλεγομένων τὰ συγγράμματα τοῦ φίλου του Γρηγορίου Ζαλύκη (Κοινωνικὴν συνθήκην τοῦ Ῥουσσώ, καὶ Διάλογον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως).

Μετέφρασεν εἰς ἀνομοιοκαταληκτοὺς στίχους τῆς καθομιλουμένης Εἰδύλλιδά τινα τοῦ Θεοκρίτου, ἐξ ὧν ἔν ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῆ, καὶ τὴν Κριτικὴν Ἱστορίαν τῆς πτωχείας, ἐκδοθεῖσαν μετ' ἐπισημειώσεων ἐν τῇ Μελίσσῃ (Β' σελ. 166—216).

Συνέγραψεν ἑλληνογαλλιστὶ Ὡδὴν εἰς τὸ Ἑαρ, τυπωθεῖσαν ἐν ἔτει 1817 ἐν Παρισίοις καὶ προσφωνηθεῖσαν τῷ φίλῳ του Ἰωάννῃ Καποδιστρίᾳ, πρὸς τούτοις Πρόσκλησιν πρὸς τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας ἐν Παρισίοις 1822, Ἄσμα Ἑλληνοσωτήριον, κλπ. (').

Ἀπεβίωσεν ἐν Παρισίοις τῷ 1842 κληροδοτήσας τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην του εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πατρίδος του Ἀνδριτζαίνης.

Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος.

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἦν τριτότοκος ἐκ τεσσάρων υἱῶν τοῦ Μανουὴλ Ἀργυροπούλου.

Εἰδήμων τῶν Ἀσιατικῶν γλωσσῶν, καὶ καλῶς τὴν τε ἄλλην παιδείουσιν συγκεκροτημένος ὁ Ἰάκωβος διωρίσθη ἐν ἔτει 1812 μέγας διερμηνεὺς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Ἰωάννου Καρατζᾶ ἀλλ' εἰς τὸ ἔξοχον τοῦτο ἀξίωμα ἐπὶ τρία μόνον ἔτη διετηρήθη ὁ Ἀργυρόπουλος, διότι φθονηθεὶς ὑφ' ἐτέρων ἀπελύθη τῆς ὑπηρεσίας διαδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἐξωρίσθη τὴν 21 Ἀπριλίου πρῶτον μὲν εἰς Τσοροῦμ, καὶ εἷτα εἰς Ἀγκυραν μέχρι Δεκεμβρίου τοῦ 1825· ἐκ δὲ Ἀγκύρας ἐστάλη εἰς Προῦσαν, ἔνθα διετέλεσεν ἐξόριστος μέχρι τοῦ 1829. Ἐπανελθόντι εἰς Κωνσταντινούπολιν, τῷ ἐγένετο παρὰ τῆς Πύλης ἡ πρότασις νὰ ὑπάγῃ μετὰ τοῦ Στεφάνου Βογορίδου εἰς Πετρούπολιν ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Τουρκίας, πρὸς ἐπικύρωσιν τῆς εἰρήνης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Ἀργυρόπουλος προσεποιήθη ὅτι δέχεται τὴν πρότασιν, ἀλλ' ἐνῷ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, προτιμῶν τὸν λιτὸν καὶ πένητα μετὰ τῶν ὁμοεθνῶν

(') Ἐν τούτοις καὶ ἔν τισιν ἄλλοις φυλλαδίοις πλαστωνύμως ὑπογράφεται Ἀγαθόφρων ὁ Δακεδαμόνιος.

βίον ἢ τὰ πλούτη καὶ τὰς τιμὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀλλοφύλων, δραπέτ-
τεύσας κατέφυγεν εἰς Αἴγιναν, κακέθην ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ
ἀπεβίωσε τῷ 1850.

Ὁ Ἀργυρόπουλος μετέφρασε τουρκιστὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Καπρέρα ἱστορίαν τῆς
Ῥωσσίας, καὶ ἡ μετάφρασις ἐξεδόθη τῷ 1792 ἐν Αἰγύπτῳ ὑπὸ τίτλῳ Τ α -
ρ ῖ κ η Ῥ ο υ σ ῆ, διὰ δὲ τὴν γλαφυρότητα καὶ μέχρι σήμερον θεωρεῖται ἓν τῶν
μᾶλλον περισπουδάζων βιβλίων τῶν Τούρκων.

Ἐκτὸς τούτου ἔγραψεν Ἀπομνημονεύματα, καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τοῦ γαλ-
λικοῦ τινὰ ἐκ τῶν τοῦ Montesquieu. Τῶν τελευταίων δὲ ἀνεκδότων τὰ μὲν
σῶνται παρὰ τοῖς ἀπογόνους αὐτοῦ, τὰ δ' ἐγένοντο πυρὸς παρανάλωμα (¹).

Γεώργιος Γεννάδιος.

Ἐγεννήθη τῷ 1786 ἐν Σηλυβρίᾳ τῆς Θράκης, ὅπου ὁ πατὴρ του
ἱερεὺς Ἀναστάσιος ἐφημέρευεν. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μετὰ τὸν θάνατον
τοῦ ἀνδρός της παραλαβούσα τὰ τέκνα, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Γεώργιος
τριέτης τὴν ἡλικίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα της Δολιανὰ, χωρίον
τοῦ Ζαγορίου. Διδαχθεὶς ὁ Γεώργιος αὐτόθι τὰ κοινὰ λεγόμενα γράμ-
ματα μετέβη ὕστερον εἰς Ἰωάννινα πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν ἐγκυκλίων.

Κατὰ τὸ 1792 ἐστάλη πρὸς τὸν ἐν Λακκίᾳ θεῖόν του, ἡγούμενον
ἐνὸς τῶν ἐν Βουκουρεστίῳ μοναστηρίων, καὶ τυχὼν διδασκάλου Λάμ-
πρου τοῦ πάνυ, τοσοῦτον ἐκθύμωσ καὶ ἐπιμώνωσ ἐδόθη εἰς τὴν σπου-
δὴν, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου ἔρχισε νὰ παραδίδῃ τὰ ἑλληνικὰ εἰς τοὺς
δεομένους. Τῷ 1809 ἀπῆλθεν εἰς Λειψίαν ὡς παιδαγωγὸς υἱῶν πλου-
σίας οἰκογενείας. Ἐνταῦθα ἤρξατο νὰ σπουδάζῃ τὴν ἱατρικὴν, πλὴν
μετὰ ἐνὸς ἔτους φοίτησιν, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, διὰ τὴν ἑλλειψιν
τῶν ἀναγκαίων. Ἐπανελθὼν εἰς Βουκουρέστιον ἤρξατο διδάσκειν, καὶ
ἔκτοτε πλεόν ὀριστικῶς ἀπεδύσατο εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐκπαι-
δεύσεως καὶ διαπλάσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ὃ διήνυσεν ἐπὶ πεν-
τήκοντα σχεδὸν ἔτη, δολιχοδρόμος ἀκάματος. Τῷ 1815 Νεόφυτος
ὁ Δούκας ἀναδεχθεὶς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ σχολαρχίαν παρέλαβε τὸν
Γεννάδιον ὡς συνδιδάσκαλον.

Ἐν ἔτει 1817 προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς ἐν Ὁδησσῷ ἑλληνικῆς κοινό-
τητος ὡς διδασκαλὸς τῆς αὐτόθι σχολῆς, ἀπῆλθεν ἐκεῖ μετὰ συνδιδα-
σκάλου καὶ φίλου του Ἰωάννου Μακρῆ. Μετὰ τριετῇ γόνιμον διδα-
σκαλίαν μετεκλήθη ἐξ Ὁδησσοῦ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Σούτσου
εἰς Βουκουρέστιον (1820), καὶ εὐδοκίμως ἐδίδάξε μετὰ τοῦ Βαρδα-
λάχου, Κλονάρη, καὶ ἄλλων.

(¹) Σταματιάδου, Βιογραφίαι τῶν Μεγάλων διερμηνέων, σελ. 104.

Ὅπουδ' ἴποτε καὶ ἂν ἡ τύχη τὸν περιέφερεν ἡ καρδία του ἐστρέφετο πάντοτε πρὸς τὴν γῆν, ἐν ἣ εἶδε τὸ πρῶτον τὸν ἥλιον, καὶ μετὰ τοῦ Νεοφύτου Δούκα ἐκίνει πάντα λίθον πρὸς ἰδρυσιν Γυμνασίου ἐν Ἡπειρῷ. Ἀλλ' ἄλλαι μέριμναι ἀπέτρεψαν τοὺς φιλοπάτριδας ἐκείνους Ἡπειρώτας τοῦ σκοποῦ των. Τὸ φίλτατον ὄναρ τοῦ ὅλου βίου, τὴν θελκτικὴν ὀπτασίαν ἦν τῷ παρίστα τὸ πρίσμα τῆς ὑπὸ πυρετώδους πατριωτισμοῦ ἐξημιμένης φαντασίας του, τὴν εἶδεν αἴφνης ὁ Γεννάδιος μορφὴν λαμβάνουσαν καὶ σωματοποιουμένην, καὶ τὸ τέρμα, ὃ μετ' ἐλαχίστης ἐλπίδος ἐπεδίωκε δι' ὁδῶν σκολιῶν καὶ μερακχυρμένων, τὸν εἶδεν ἐγγύτατα κείμενον, καὶ ἔμεινε τότε εἰς τὸν τόπον, ὅστις ἦν τότε κέντρον μυστηριώδους δραστηριότητος, καὶ εἰς αὐτὴν ἀφιέρωσε πάσας του τὰς δυνάμεις.

Ἐν Δακίᾳ ὁ Γεννάδιος διὰ πυρετώδους διδασκαλίας, ἣν διεφλόγιζε πατριωτισμὸς ἀγνότατος, ἀνεπτέρωσε τὸ ἐλληνικὸν φρόνημα, καὶ ἄοκνος λειτουργὸς τοῦ ἀπορρήτου σκοποῦ παρεσκεύαζε τὸ ἀναγκαϊότατον τῶν ἐφοδίων πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, παρεσκεύαζε τὰς καρδίας.

« Τὸν ἐνθυμοῦμαι, γράφει μαθητῆς του, ὅταν ἐν τῷ δημοσίῳ σχολείῳ τοῦ Βουκουρεστίου, ἐν πλήθοντι ἀκροατηρίῳ ἐν ᾧ παρεκάθηντο καὶ οἱ τοῦ ἡγεμόνος υἱοί, διδάσκων τὸν Ἰσοκράτην πανηγυρίζοντα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων τὴν λαμπρότητα καὶ εὐκλειαν, ἡσθάνθη ἑαυτὸν ὅλον ὑπὸ τῶν μεγάλων ἐκείνων εἰκόνων ἐκθακχεύρανον, καὶ διατάξας νὰ κλεισθῇ ἡ θύρα, ἤρξατο ἐν λέξεσι διαπύροις ἐκθέτων ὅσα ἦν ἡ Ἑλλάς, διδάσκαλος καὶ κορωνὶς τῶν ἐθνῶν, ὅταν ἔλαμπεν ἐπ' αὐτῆς ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ πῶς κατέστη τῶν λαῶν χλεύη καὶ ἐξουθένημα, ἀφ' οὗτοῦ ὑπέκυψεν εἰς δουλείας ζυγόν· καὶ τοσοῦτον συνεινήθη περιγράφων τὴν ἐνδοξὸν ἐλπίδα, ἣτις ἦν τότε ἐγκλημα, ὥστε τὴν φωνὴν του διέκοψαν δάκρυα, τῶν δὲ νέων ἀκρατῶν του κορυφωθείς ὁ ἐνθουσιασμός ἐξεῖράγη εἰς κεραυνώδεις χειροκροτήσεις. »

Ὅταν ἦλθεν ἡ πεπρωμένη ἡμέρα καὶ ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως, τῶν ἐν Δακίᾳ σχολείων ἡ νεολαία εἰς τὰ ὅπλα ὀρμήσασα ἐτάχθη ὑπὸ τὸν Γεννάδιον, ὅστις ἀφοῦ τῇ ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας, ὥρειλεν ἤδη νὰ τὴν ὀδηγήσῃ ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτῆς. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης θέλων νὰ προφυλάξῃ ζωὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον, ἔπεμψε τὸν Γεννάδιον εἰς Τρανσυλβανίαν πρὸς στρατολογίαν καὶ πρὸς συλλογὴν ἐφοδίων καὶ συνδρομῶν. Περὶ ταύτην δὲ τὴν ἐπιμέλειαν ὄντος ἔτι αὐτοῦ, ἐπῆλθε τοῦ ἐν Δακίᾳ τραγικοῦ δράματος

ἡ καταστροφή· τότε μετ' ἄλλων πολλῶν προσέφυγεν εἰς Ῥωσσὶάν δ' Γεννάδιος, καὶ μικρὸν ἐκεῖ παρκαμείνας μετέβη εἰς Γερμανίαν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ σπουδάσῃ Θεολογίαν.

Ἄλλ' ἡ κραυγὴ τῆς ἐν πυρὶ καὶ μαχαίρᾳ ἀπολλυμένης πατρίδος, καὶ ἡ κλαγγὴ τῶν ὅπλων καὶ ἡ φήμῃ τῶν νικῶν ἀπέσπων τῆς ἡσυχου μελέτης του· ὅθεν ἐκ Γερμανίας κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἡ συναποθάνῃ μετ' αὐτῶν· ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐπὶ σκοπῷ ν' ἀνακαλέσῃ τὰς Μούσας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐστίαν των, καὶ νὰ ἰδρύσῃ σχολεῖον μετὰ τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου, ἀλλ' ἀκούων τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἀντηχοῦσαν πέραξ ἀπὸ κρότον ὅπλων τυραννοφόνων, δὲν ἀνέσχετο νὰ μείνῃ ἐπὶ πολὺ ταῖς εἰρηνικαῖς Μούσαις ὑπηρετῶν, ἀλλὰ τοῦ Ἀρεως γενόμενος ὁπαδὸς παρηκολούθησε τὸν Φαβιέρον εἰς τὸ ἀτυχὲς ἐπιχείρημα τῆς Καρύστου.

Κατὰ τὸ 1826 εὕρισκόμενος εἰς Ναύπλιον εἶδεν ἐκεῖ συσσωρευμένους καὶ πειναλέους καὶ δυστυχεῖς τοὺς ἀπὸ τῆς διαφνοστεροῦς φλογὸς τοῦ Μεσολογγίου περισωθέντας, οἵτινες ἐζήτουν παρὰ τῆς κυβερνήσεως ὡς μόνην ἀμοιβὴν τῆς ἐνδόξου θυσίας των, ξηρὸν ἄρτον διὰ νὰ τραφῶσι, καὶ πυρίτιν διὰ νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλ' ἡ κυβέρνησις ἦν ἐν ἀπορίᾳ ἐσχάτῃ, καὶ δεινὴ τῶν πραγμάτων ἡ θέσις. Γενικὴ καταστροφή καὶ διάλυσις ἐπέκειτο, ἂν δὲν ἐξεπέμπετο στρατὸς ἀναχαιτίσων τοὺς πολεμίους, καὶ ἐμψυχώσων τοὺς προμάχους τῆς ἐλευθερίας. Κατηφὲς καὶ περίτρομος συνέβηεν ὁ λαὸς τῆς Ναυπλίας εἰς τὴν πλατείαν τῆς πόλεως, καὶ συνῆλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ οἱ πειναλέοι στρατιῶται, ἀπειλητικοὶ ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα, καὶ οὐδεὶς ἤξευρε τί νὰ προτείνῃ. Τότε ὁ Γεννάδιος προκύψας τοῦ ὄχλου, ἀνεπήδησεν εἰς τὴν ῥίζαν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ὑψουμένης πλατάνου, καὶ ἐκεῖθεν φλογερὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὸ πλῆθος πλανῶν, μετὰ φωνῆς στεντορίου, καὶ μετ' εὐγλωττίας παντοδυνάμου, ἀνέκραξεν. « Ἡ πατρίς καταστρέφεται, ὁ ἀγὼν ματαιοῦται, ἡ ἐλευθερία ἐκπνέει. Ἀπαιτεῖται βοήθεια σύντονος· πρέπει οἱ ἄνδρεῖοι αὐτοί, οἵτινες ἔφαγον πυρίτιν καὶ ἀνέπνευσαν φλόγας, καὶ ἤδη ἀργοὶ καὶ λιμώττοντες μᾶς περιστοιχίζουσι νὰ σπεύσωσιν ὅπου νέος κίνδυνος τοὺς καλεῖ. Πρὸς τοῦτο ἀπαιτοῦνται πόροι, καὶ πόροι ἐλλείπουσιν. Ἄλλ' ἂν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν πατρίδα, ἂν ἡμεθα ἄξιοι νὰ ζῶμεν ἄνδρες ἐλεύθεροι, πόρους εὕρισκόμεν. Ἄς δώσῃ ἕκαστος ὅ,τι ἔχει καὶ δύναται. Ἴδού ἡ πενιχρὰ εἰσφορὰ μου. Ἄς μὲ μιμηθῇ ὅστις θέλει! »

Καὶ ἐπικροτοῦντος τοῦ πλήθους, ἐκένωσε κατὰ γῆς τὸ ἰσχυρὸν διδασκαλικόν του βαλάντιον. Ὁ κρότος τῶν πρώτων τούτων εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καταπεσόντων ὀλίγων χρυσῶν, τοῦ μόνου προῖόντος τῶν ἐπιπόνων οἰκονομιῶν του, τοῦ μόνου ἐφοδίου τοῦ ἐναγωνίου του βίου, βεβαίως ὡς μελωδία εὐπρόσδεκτος ἀντήχησεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ κατελογίσθη βεβαίως ἡ προσφορά αὕτη παρὰ τῆς χήρας τὸν ὀβολόν, ἐν τοῖς αἰδίοις δέλτοις, ἐν αἷς ἐγγράφεται πᾶσα εὐγενὴς πράξις εἰς μυριοπλάσιον ἀνταπόδοσιν. « Ἀλλ' ὄχι! ἐπανελάβε μετ' ὀλίγον » ἡ συνεισφορά αὕτη εἶναι οὐτιδανή! Ὁβολὸν ἄλλον δὲν ἔχω νὰ δώσω, ἀλλ' ἔχω ἐμαυτὸν, καὶ ἰδοὺ τὸν πωλῶ! Τίς θέλει διδάσκαλον ἐπὶ τέσσαρα ἔτη διὰ τὰ παιδία τους; Ἄς καταβάλλῃ τὸ τίμημα! » Αἱ γενναῖαι αὗται λέξεις ἐξῆψαν ἀκάθεκτον ἐνθουσιασμόν, καὶ πάντες μετὰ δακρύων ἔσπευδον προσφέροντες οἱ μὲν χρήματα, αἱ δὲ, οὐδ' αὐτῶν ἐξαιρουμένων τῶν ὑπὸ πενίας καὶ πείνης κατατρυχομένων στρατιωτῶν, ὅτι ἕκαστος ἢ ὄπλον ἢ κόσμημα εἶχε τίμιον ὥστε ἐν μικρῷ χρόνῳ συνελέγη ποσότης ἐπαρκὴς πρὸς θεραπείαν τῶν πρώτων καὶ μᾶλλον ἐπείγουσῶν ἀναγκῶν. Ἀπεφασίσθη δὲ νὰ συνέλθωσι καὶ τῇ ἐπαύριον εἰς τὰς ἐκκλησίας, ὅπου προσερχόμεναι καὶ αἱ κυρίαι νὰ προσφέρωσι τὸ κατὰ προαίρεσιν καὶ αὐταί.

Ἀπὸ βαθέος ὄρθρου ὁ Γεννάδιος περιέμενεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἀλλ' ἡ λειτουργία ἀπέλυσε, καὶ αἱ κυρίαι, ἴσως πτοηθεῖσαι τὴν συρροὴν τῶν ξένων στρατιωτῶν, δὲν ἐφάνησαν, ἢ ὀλίγαι μόνον ὑπῆκουσαν εἰς τὴν κλῆσιν. Τότε τὸ αἷμά του αἰσθανθεὶς ὑπὸ γενναίας ἀγανακτήσεως ἀναβράζον, καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς ἐκεῖ παριστάμενους μαθητάς τῶν δημοτικῶν σχολείων, « Δυστυχῇ παιδία, ἀνέκραξε με φωνὴν κλονίσασαν τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας, δυστυχῇ παιδία, σᾶς ἐκγατέλειψαν αἱ μητέρες σας! Ἐξεύρουσιν ὅτι ὁ Ὀθωμανὸς σφάζει καὶ ἀνδραποδίζει, ὅτι αὐρίον ὅλ' ἔλθῃ νὰ σύρῃ καὶ σᾶς εἰς αἰχμαλωσίαν, ἀλλ' ἀδιαφοροῦσι, φειδωλευόμεναι ὀλίγου χρυσίου. Ἄλλος προστάτης δὲν σᾶς μένει ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τὸν κοινὸν προστάτην ἐκεῖ ἐπάνω ». Καὶ τὰ παιδία, μὴ τολμήσαντα νὰ παρακούσωσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἐκείνην φωνὴν, ἐγονάτισαν ὅλα. Ἀποκαλύψας δ' ἐκεῖνος τὴν κεφαλὴν του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑψώσας πρὸς οὐρανόν. « Ὑψίστε Θεέ, ἀνεφώνησε. Σὺ ὁ προστάτης τῶν ἀθῶων καὶ τῶν μὴ ἐχόντων καταφυγὴν, μὴ ἐκγαταλείψῃς καὶ Σὺ τὰ παιδία ταῦτα, τὰ προσπίπτοντά Σοι. Σῶσον αὐτὰ ἀπὸ αἰχμαλωσίας δεσμῶ. Οἱ ἄνθρωποι τῆ

παρήτησαν, ἐπίβλεπον ἐπ' αὐτὰ, καὶ ἐπίβλεπον ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἧς πάντες ἐξanéστησαν, ἣν παρορῶσιν, ἣν προδίδουσιν αὐτὰ τῆς τὰ τέκνα. Δὸς, παρὰ τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων, νὰ ἐπιλάβῃ ἐπ, αὐτῆς πάσης ὁ ἥλιος τῆς ἐλευθερίας, καὶ νὰ τελειωθῇ ἡ Σὴ δύναμις, τὰ δὲ παιδία ταῦτα, πολῖται ἐλεύθεροι, νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι ποτὲ ἐν πίστει καὶ εὐλικρινείᾳ, πρὸς σωτηρίαν αὐτῆς καὶ πρὸς δόξαν σου αἰωνίαν! Ἦ, ἂν ὁ πάνσοφος Σὺ γινώσκῃς ὅτι πέπτωται, εἰς ἀγενῆ τραφέντα αἰσθήματα, εἰς ἰδιοτέλειαν αὐξηθέντα καὶ φιλαρχίαν, νὰ γίνωσι ποτὲ δεινῶν τῇ πατρίδι παραίτια, παράδος τα μᾶλλον εἰς τῆς μαχαίρας τὸ στόμα, καὶ παράδος καὶ ἐμὲ εἰς αὐτὸ, πρὶν ἰδῶ ἐκ νέου τῆς Ἑλλάδος τὴν δουλικὴν ἡμέραν καὶ ταπείνωσιν! »

Καὶ τοιαῦτα εὐξάμενος, ἐρρίφθη ἔξω τῆς ἐκκλησίας, ἀφείς τὸν λαὸν καταπεπληγμένον καὶ διακρουρόοῦντα, καὶ αἱ συνεισφοραὶ ἐπανελήφθησαν ῥαγδαίοντα ἢ τὴν χθὲς, καὶ αἱ κυρίαι ἔπεμπον μετὰ πάσης προθυμίας οὐ μόνον χρημάτων ποσότητας, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τῶν τοὺς νυμφικούς δακτυλίου, καὶ αὐτοὺς τοὺς κόσμους τῶν κεφαλῶν τῶν.

Τοιαύτη ἡ τοῦ εὐγενοῦς τούτου πατριώτου ἐπιβρῶν εἰς τὸ ἐξάπτειν καὶ ἀναπτύσσειν τὸ αἶσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ εἰς ἔργα ἀφοσιώσεως, ὥστε δι' αὐτῆς οὐ μόνον τὴν τότε ἔδραν τῆς κυβερνήσεως ἔσωσε, καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτὴν ἀμχανοῦσαν τότε ἔσωσεν, ἀλλὰ καὶ πατὴρ τῆς ὅλης πατρίδος ἀνεδείχθη ὁ Γεννάδιος, διότι διὰ τῶν αὐτῶν πόρων ἐξωπλίσθη καὶ ἐξεπέμφθη ὑπὸ τὸν ἐνδοξον Καραϊσκάκην στρατὸς ἐπανορθώσας τὸν σχεδὸν ἤδη ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα, καὶ ἐπαναγαγὼν τὴν νίκην ὑπὸ τὰς τεταπεινωμένας τῶν Ἑλλήνων σημαίας. Ὅπως ἡ πλήρης ἡ ἐκστρατεία ἀνεγνωρίσθη καὶ ἡ ἀνάγκη μορφώσεως ἱππικοῦ τάγματος, καὶ τοῦτο ἐγένετο ἀφορμὴ νέου δημοτικοῦ θριάμβου τοῦ Γενναδίου.

ὑπὸ κηρύκων συγκληθεὶς συνῆλθεν αὖθις ὁ λαὸς ὑπὸ τὴν πλάτανον τοῦ Ναυπλίου, ἀνυπόμονος ν' ἀκούσῃ τὸν ἀγαπητόν του ῥήτορα γενναῖόν τι καὶ ὠφέλιμον συμβουλευόντα, οὗτος δὲ, ἀφοῦ ἐξέθηκε τῶν κοινῶν πραγμάτων τὸν κίνδυνον καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὴν ἀνάγκην μορφώσεως ἱππικοῦ, — « Ἀλλὰ ποῦ, εἶπε, θέλομεν εὑρεῖ τοὺς ἵππους; Ἐδῶ βλέπω πολλοὺς καὶ προὔχοντας καὶ ὀπλαρχηγούς, τρέφοντας ἀνὰ δύο καὶ τρεῖς ἵππους, καὶ κομπάζοντας ἐπὶ τούτῳ ἐν τοῖς ὁδοῖς· ὅστις ἔχει ἵππον διὰ τρυφὴν καὶ ἐπίδειξιν, καὶ δὲν τὸν προσφέρει εἰς τῆς πατρίδος του τὴν ἀνάγκην, εἶναι ἀνάξιος νὰ λέγῃται αὐτῆς

προὔχων, ἢ νὰ φέρῃ τὸ ξῖφος τοῦ ἀρχηγοῦ. Διὰ τῶν ἵππων τούτων δυνάμεθα νὰ μορφώσωμεν ἱππικόν· τοὺς λαμβάνομεν » ; — « Τοὺς λαμβάνομεν ! » ἀνέκραξε μιᾷ φωνῇ ὁ λαός. — « Καὶ ἂν δὲν μᾶς τοὺς δώσωσι, τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας » ; — « Τοὺς λαμβάνομεν διὰ βίας », ἀπεκρίθησαν χιλιάδες στομάτων. « Ἄγετε λοιπὸν », διέταξεν ὁ κινῶν τὸν λαὸν ἐκεῖνον, ὡς ἡ λαίλαψ κινεῖ τὰ κύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προφθάσῃ νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ δεινὴ ἐντολὴ, τριακόσιοι πεντήκοντα ἵπποι εἶχον κομισθῇ εἰς τὴν πλατεῖαν διὰ συνεισφορᾶς ἐκουσίου. Τότε καλέσας ἐκ τοῦ πλήθους ὀνομαστὶ τὸν Χατζῆ-Μιχάλην — « Σὺ, τῷ εἵπεν ὁ Γεννάδιος, εἶσαι ἄξιός νὰ διευθύνῃς τὸ ἱππικόν· λάβε τοὺς ἵππους τούτους, ὀργάνισον αὐτοὺς, καὶ ἀναχώρησον ὅσον τάχος ».

Οὕτως ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις τῶν ἐσχάτων κινδύνων, αἵτινες ἀναδεικνύουσι τῶν ἀνδρῶν τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ὁ Γεννάδιος, Δημοσθένης τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος ἀναδειχθεὶς, διὰ τῆς ἀτρομότητος παρρησίας, ἣν τῷ ἐνέπνεεν ἡ συναισθησις τοῦ καθήκοντος, καὶ διὰ τῆς λάβρου τοῦ εὐγλωττίας, ἣτις ἐξεχεῖτο ἐκ καθαρᾶς πηγῆς, τῆς ἐνθουσιώδους καὶ ἐναρέτου καρδίας του, κατέστη δύναμις, ἣτις στρατηγοὺς ἐνεκαθίστα, τὸν λαὸν δι' ἐνὸς λόγου ἤγε καὶ ἔφερε, τῷ στρατῷ ἐπεβάλλετο, ἀντετάσσετο κατὰ μέτωπον τοῖς ὀπλάρχηγοις καὶ τοῖς προὔχουσι, καὶ ὑποῦτο ὑπὲρ αὐτὴν τὴν τότε ἀνίσχυρον καὶ κλονιζομένην κυβέρνησιν.

Μόλις περατώσας τὸ ἔργον τῆς κοινῆς σωτηρίας ὁ μέγας πατριώτης, ἀπεσπάρθη τῶν δαψιλευομένων αὐτῷ ἐνδείξεων δημοσίου εὐγνωμοσύνης, καὶ ὑπεκφυγὼν τὸ κύμα τὸ βιαίως φέρον αὐτὸν πρὸς τὰ ἄνω, ὁ ἐνάρετος διδάσκαλος ἀπῆλθεν εἰς Σύρον, Τήνον, καὶ Αἴγινα, ὅπου ἐξηκολούθησε μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῶν πραγμάτων, ἀφιερούμενος εἰς τῆς νεολαίας τὴν μόρφωσιν. Ἐνταῦθα εὗρεν αὐτὸν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Κυβερνήτης, καὶ μετὰ τινὰς ἐμπιστοσύνης ἀποστολὰς, τῷ ἀνέθηκε τὸν ὀργανισμόν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου, τοῦ κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀνωτάτου τῆς Ἑλλάδος ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος.

Ὁ Γεννάδιος ἐξηκολούθησε διευθύνων καὶ προάγων τὸ Κεντρικὸν σχολεῖον, καὶ ἀφοῦ, μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος μετατεθὲν αὐτὸ εἰς Ἀθήνας μετωνομάσθη Γυμνάσιον· καὶ ἦν τῆς μαθητικῆς νεολαίας οὐ μόνον διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ σύμβουλος καὶ πατήρ, καὶ ἐκτὸς τῶν δώρων τῆς παιδείας μετέδιδεν

αὐτῇ καὶ τῶν ἀνεκτιμῆτων νουθεσιῶν του, τοῖς δὲ πενεστέροις πολ-
λάκις καὶ ὑλικωτέρων βοηθημάτων ἐκ τοῦ ἰδίου στερήματος.

Καταρτισθέντος τοῦ πανεπιστημείου, κατετάχθη ἐν αὐτῷ, ὡς ἦν
ἐπόμενον, εἰς τῶν πρώτων, καὶ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ιστορίας τῆς
φιλολογίας. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀνέλαμψαν αὐθις πᾶ-
σαι αἱ ἀρεταὶ αὐτοῦ, ἡ τε μετριοφροσύνη, καὶ ἡ βαθεῖα φρόνησις, καὶ
ὁ ἀγνός του πατριωτισμός. « Ἄν, εἶπεν, εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ
πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρ-
τισμός εἶνε οὐχ ἥττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ ἥτις στερεῶς
μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιοῦται » ! Καὶ ἀπεκλείσθη ἐθελοντεὶ
τοῦ ἐντιμοτέρου βαθμοῦ, πολὺ ἀνωτέραν τιμὴν διὰ τῆς αὐταπαρνή-
σεως κομισάμενος ταύτης· ἐξ ἐναντίας δὲ μετὰ πάσης προθυμίας ἐδέ-
ξατο τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ διδάξῃ ἐν τῇ Ῥιζαρσίῳ σχολῇ, ἧς αὐτὸς
σχεδὸν προῦκάλεσε καὶ τὴν σύστασιν, καὶ ἐν ἀπουσίᾳ διευθυντοῦ διε-
κόσμει καὶ διετῆρει διὰ τῆς ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν νέων παντοδύ-
νάμου ἐπιρροῆς του τὸ ἱερὸν τοῦτο τοῦ συμπατριώτου του καθίδρυμα.

Ἐν ἔτει 1852 οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμογενεῖς προσεκάλεσαν
τὸν Γεννάδιον, μισθὸν χιλιοδραχμὸν ὑποσχόμενοι, καὶ πρόθυμοι ν' αὐ-
ξήσωσιν αὐτὸν κατὰ τὸ ἡμισυ μηνιαίως, ἂν ἐπέτεινε τὴν ἀξίωσιν· πλὴν
ὁ ἀείμνηστος διδάσκαλος ἀπεκρίθη ὅτι « πτωχὸς μὲν εἶνε, καὶ μεθ'
ἡμισίας ἑκατονταετηρίδος ἀγῶνας οὐδ' ἄρτον ἔχει νὰ ἐγκαταλείψῃ
εἰς τὰ τέκνα του, ἀλλ' ὅτι ὁ πόθος ὅλου τοῦ βίου του ἦν νὰ κατα-
θέσῃ τὰ ὀττὰ του εἰς γῆν ἐλευθέραν ⁽¹⁾ ».

Τοιοῦτος γενόμενος ὁ πυρετώδης ἐκείνος πατριώτης καὶ ἀείμνηστος
διδάσκαλος ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1854 ἔτους,
προσβλήθεις ὑπὸ τότε τὰς Ἀθήνας μαστισσάσης χολέρας.

Συγγράμματα.

—Στοιχειώδης πραγματεία περὶ τῶν χρεῶν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ Φραγκίσκου
Σοαβίου, μεταφρασθεῖσα ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν γλῶσσαν παρὰ τοῦ Γ. Γενναδίου.
Ἐν Μόσχᾳ 1849, καὶ ἐν Ἀθήναις 1853.

—Πρώτη τροφὴ τοῦ υἱοῦς ἀνθρωπίνου νοός, συγγραφεῖσα Γερμανιστὶ παρὰ
Καρόλου Τραϋγότου Θείμης, καὶ μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Γ. Γενναδίου. Ἐν Μόσχᾳ
1849. (ἀνετυπώθη πολλάκις ἐν Ἀθήναις).

—Λόγοι εἰς τὰς ἐξετάσεις τῶν ἐν Ὁδησσῷ, καὶ Βουκουρεστίῳ ἐλληνικῶν
σχολείων.

(1) Λόγος εἰς Γεννάδιον καὶ Βενθόλον ὑπὸ Ἀλ. Ῥαγκαβῆ, Πανδώρα τόμ. ΣΤ',
μετὰ τῆς εἰκόνος τοῦ Γενναδίου.

— Γραμματική 'Ελληνική' (έτυπώθη πλειστάκις καὶ στερεοτύπως μέχρι τοῦ δε ἀνατυποῦται ἐν τοῖς καταστήμασιν Ἀνδρέου Κορομηλά).

— Σύνοψις Ἱερᾶς Ἱστορίας (ἐξεδόθη πολλάκις ἐν τῷ αὐτῷ τυπογραφείῳ).

— Ἑλληνικὴ γραμματολογία (ἐκ τοῦ γερμανικοῦ). Ἐν Ἀθήναις 1849.

— Σύνοψις Γενικῆς Ἱστορίας, ἐκ τοῦ γερμανικοῦ μεταφρασθεῖσα. Ἐν Ἀθήναις 1850.

— Κατήχησις Δαρβάρως. Ἐν Ἀθήναις 1854 στερεοτύπως, καὶ πολλάκις προηγουμένως ἐν τῷ τυπογραφείῳ Ἀνδρέου Κορομηλά.

— Ἑλληνικὰ τὰ ἐξαιρετικώτερα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ὑπὸ Φ. Κιανήρου. Ἐν Ἀθήναις 1850.

Ἀναστάσιος Χριστόπουλος (¹).

Ἐγεννήθη περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τῆς Ὀλυμπίας ἀπὸ τὸν εὐπατρίδην Χρίστον Ἀναστασίου Χριστόπουλον, καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς πατρίδος αὐτοῦ τὰ πρῶτα γράμματα μετέβη πρὸς τελειότεραν κατάρτισιν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Ἀργους, διευθυνόμενον τότε ὑπὸ τοῦ ἱερομονάχου Ἀρσενίου. Ἐρωτι εὐρυτέρας μαθήσεως ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκροασθεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ξηροκρήνης μετέβη εἰς Πίζαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου κατ' ἰδίαν εὐδοκίμως ἐδίδαξε μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ φιλόπατρις Ἀναστάσιος καταταχθεὶς εἰς τὸν ἱερὸν λόχον ἤχημα-λωτίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν ἐν Δραγατσανίῳ μάχην, καὶ ὕστερον λυτρωθεὶς ἦλθεν εἰς Ἰάσιον, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διδασκαλίαν μέχρι τοῦ ἔτους 1828, ὅτε καταβὰς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐδεξίωθη εὐμενῶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως διορισθεὶς πρόεδρος τοῦ πρωτοκλήτου δικαστηρίου Ἀνδρου καὶ Κέας, ὕστερον δὲ Αἰγίνης, Σαλαμῖνος καὶ Σπετσῶν.

Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὀθωνος καὶ τακτοποιηθέντων τῶν δικαστηρίων ὁ Χριστόπουλος διωρίσθη πρωτοδίκης, ὕστερον δὲ πρόεδρος Πρωτοδικῶν, καὶ ἐπὶ τέλους Ἐφέτης ἐν Ἀθήναις, ἔνθα καὶ ἀπεβίωσε τὴν 22 Μαρτίου 1854.

Συνέγραψε γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ διαφόρους γραμματικὰς σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους.

(¹) Ὁ Ἀναστάσιος ἦτο μεγαλύτερος ἀδελφὸς πέντε ἐτέρων ζώντων πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, Τζανέτου στρατηγοῦ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, Παναγιώτου δικηγόρου καὶ βουλευτοῦ Ὀλυμπίας ἀποθανόντος ἐν Καλέμαϊς κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1862, Ζαρίφη ὀπλαρχηγῷ ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀποθανόντος ἐν Ἀνδριτζαίνῃ τὸ 1844 ἐνᾷ μῆνα πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναστασίου, Γεωργίου δημαρχεύοντος νῦν ἐν τῷ δήμῳ αὐτοῦ, καὶ Χαράλαμπος βουλευτοῦ καὶ πολλάκις ὑπουργεύσαντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀθωνος καὶ νῦν.

Μάρκος Δραγούμης.

Ἐγεννήθη τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1770 ἐν Βολεξικῷ τῆς Μακεδονίας, καὶ ἀπέθανε τὸν αὐτὸν μῆνα τοῦ 1854 ἐν Ἀθήναις. Δωδεκαέτης ἀπορφανισθεὶς πατὴρ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἵνα σπουδάσῃ, ἐπιμελὴς δὲ ὢν εἰς ἄκρον ἅμα δὲ καὶ εὐφυὴς ἡκροάσθη πάντων τῶν τότε διδασκομένων μαθημάτων, ὅσων τῆς ἐλληνικῆς, ῥητορικῆς, μαθηματικῶν, φιλοσοφίας κλπ. Κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις συνήθειαν, καθ' ἣν ἡ διδασκαλία ἐθεωρεῖτο οὐχὶ πόρος ζωῆς, ἀλλὰ καθήκον πρὸς τὴν πατρίδα, ἐδίδαξε καὶ ὁ Μάρκος ἐν τῷ σχολεῖν ἰδίως τοῦ Μαγάλου Ῥεύματος ὅπου κατῴκουν οἱ ἐπιστημότεροι τῶν ὁμογενῶν, ἀσχολούμενος δὲ ἰδίως εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ τὴν θεολογίαν ἐξεπόνησεν οὐκ ὀλίγα, ἐξ ὧν τρία μόνον συγγράμματα αὐτοῦ περιεσώθησαν, τῶν ἄλλων δημευθέντων μετὰ τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς ἄλλης αὐτοῦ περιουσίας ἐν ἔτει 1821.

Ἐν ἔτει 1822 ἐλθὼν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ἀντεπροσώπευσεν ἐπαξίως εἰς τὰς τότε συνελεύσεις τοὺς συμπατριώτας του Μακεδόνas, διορισθεὶς ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων εἰς διαφόρους δικαστικὰς θέσεις. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Κυβερνήτου μέχρι τοῦ θανάτου του ἀπεποιήθη ν' ἀφθῇ τῶν δημοσίων.

Συγγράμματα.

- Ἐπιτομὴ τῆς Δογματικῆς Θεολογίας.
- Συναγωγὴ λέξεων καὶ φράσεων ἐκ τῶν δοκιμωτέρων συγγραφέων.
- Ἑρμηνεία διαφόρων λέξεων καὶ μάλιστα συνωνύμων (').

Νεόφυτος Βάμβας.

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ κατὰ τὸ 1770, καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ πατρίδι τὰ ἐγκύκλια, καὶ τὴν ἀγγελικὴν ἀσπασάμενος πολιτείαν μετέβη πρὸς τελειοτέραν κατάρτισιν εἰς τὴν σχολεῖον τῆς Πάτμου, ὅθεν μετ' οὐ πολὺ ἐπανελθὼν εἰς τὴν γενέτειραν νῆσον ἡκροάσατο Ἀθανασίου τοῦ Παρίου, καὶ Δωροθέου Ἡρωίου. Τῷ 1803 προσκληθέντος εἰς Βυζάντιον τοῦ Δωροθέου εἰς σχολαρχίαν τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ σχολῆς, παρηκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Βάμβας, ὅστις διδάσκων κατ' οἶκον τοὺς δεομένους, καὶ συνεργαζόμενος εἰς τὴν Κιβωτὸν, ἐξωκονόμησεν ὀλίγα χρήματα, καὶ ἀπεφάσισεν ἵνα μεταβῇ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐντελῆ κατάρτισιν. Ἐλθὼν εἰς Παρίσιους (1807) καὶ προσοικειωθείς τῷ διασήμεν συμπολίτῃ αὐ-

(') Σώζεται παρὰ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Κ. Νικολ. Δραγούμῃ.

τοῦ Ἀδαμαντίω Κοραῖ, κατὰ συμβουλήν τούτου ἐξελέξατο τὰ μαθήματα περὶ ἃ ἐμελλε ν' ἀσχοληθῇ ὅθεν ἐδιδάχθη τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας, ἀκροαζόμενος ἰδίως τὸν διάσημον χημικὸν Θενάρδον, καὶ τελειοποιῶν ὅσας εἶχεν ἐξ Ἑλλάδος μαθηματικὰς γνώσεις παρῆν τακτικῶς καὶ εἰς τὰς παραδόσεις τῶν διδασκάλων τῆς φιλοσοφίας.

Ἐγερθέντος τότε τοῦ περὶ γλώσσης ζητήματος ὁ Βάμβας ἀσπασθεὶς τὴν γνώμην τοῦ σοφοῦ συμπολίτου του πολλὰ ὑπὲρ αὐτῆς συζητῶν τοῖς ἀντιδοξοῦσιν ἔγραψεν. Ἐνταῦθα δ' ἐξέδωκε καὶ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ (1813) εὐμενῶς ὑπὸ πάντων προσδεχθεῖσαν διὰ τὸ εὐληπτον τοῦ ὕφους, καὶ τὸ περιληπτικὸν καὶ εὐμέθοδον τῆς συντάξεως.

Ἰδρυθείσης τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, οἱ κάτοικοι ἀποταθέντες πρὸς τὸν Κοραῖν ἐζήτησαν κατάληλον διευθυντὴν αὐτῆς. Κατὰ δὲ θερμὴν τοῦ Κοραῖ σύστασιν ἐλθὼν εἰς Χίον ὁ Βάμβας (1815) ἀνεκδότως εἰργάσθη πρὸς τακτοποίησιν τῆς Σχολῆς, ἧς ἐπὶ ἐξαετίαν προέστη.

Κατὰ πρῶτον διήρρεσεν αὐτὴν εἰς πέντε τάξεις, ὑποδιαίρσας τὰς πολυαριθμοτέρας εἰς τμήματα· καὶ τὴν μὲν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἀνέθηκεν εἰς Κωνσταντῖνον τὸν Βαρδαλάχον, συνεργοὺς παραλαβόντα τὸν Ἀπόστολον Ψωμᾶν, καὶ ἐτέρους πολλοὺς καὶ καλοὺς διδασκάλους· τὴν δὲ διδασκαλίαν τῶν μαθηματικῶν ἀφῆκε καὶ εἰς τὸν πρότερον διδάσκοντα Ἰωάννην Τσελεπῆν, ξένας δὲ γλώσσας, ὡς ἀναγκαίας, ἐνέκρινεν εἰς τὸν κανονισμόν τὴν γαλλικὴν καὶ τουρκικὴν, καὶ τῆς μὲν πρώτης διδάσκαλον διώρισε τὸν Γάλλον Ἰούλιον Δαβίδ, τῆς δὲ δευτέρας ἕτερον· συστήσας δὲ καὶ ἔδραν τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης ἀνέθηκε τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς εἰς τὸν Ἰταλὸν Ἀντώνιον Σκάσην. Φιλοσοφίαν δὲ καὶ φυσικὰς ἐπιστήμας ἀνεδέξατο καὶ μετὰ κλέους ἐδίδαξεν αὐτὸς ὁ σχολαρχὼν Βάμβας, πᾶσας τὰς φυσικὰς καὶ χημικὰς ἀληθείας διὰ πραγμάτων ἐπιβεβαιῶν, ὡς ἔχων πρόχειρα πάντα τὰ πρὸς ταῦτο ἐργαλεῖα.

Ὁ Βάμβας μεμνημένος τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας, παρέλαβε τοὺς ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χίου φοιτῶντας Ὑδραίους, καὶ μετ' αὐτῶν μεταβὰς εἰς τὴν νῆσον διὰ πυρετώδους εὐγλωττίας διήγειρε τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα τῶν νησιωτῶν, ἐξορμῶν εἰς ἐπανάστασιν. Καταπλεύσαντος εἰς Ὑδραν τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου, ὁ Βάμβας παρηκολούθησεν αὐτῷ ὡς γραμματεὺς εἰς Πελοπόννησον, πολλῶν καὶ καλῶν γενομένου προξενος τῇ πατρίδι, αὐτοσχεδίως ἐν τοῖς στρατοπέδοις ἀγορεύων, προσκαλὼν ἐπὶ τὰ ὄπλα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, καὶ προτρέπων

τοὺς πάντας εἰς αὐταπάρνησιν καὶ ὁμόνοιαν. Εἴτα δυσαρεστηθεὶς ἕνεκα τῶν τότε ἐμφυλίων διενέξεων, ἀπῆλθεν εἰς Ἑπτάνησον, καὶ ἐδίδαξεν ἐν Κεφαλληνίᾳ τὰ ἑλληνικὰ μέχρι τοῦ 1828. Ὑστερον προσκληθεὶς εἰς Κέρκυραν διωρίθη καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ· συστηθέντος δὲ τοῦ ἱεροσπουδαστηρίου ἡ Ἀγγλικὴ προστασία διώρισεν αὐτὸν Ἐφορον, καὶ ἐκτιμῶσα τὴν παιδείαν του ἐτίμησε διὰ τοῦ ἀργυροῦ παρασήμου τῶν ἁγίων Μιχαὴλ καὶ Γεωργίου.

Κατὰ τὸ 1834 ἐγκαταλιπὼν τὴν Ἑπτάνησον ἦλθεν εἰς Σύρον, καὶ διορισθεὶς διευθυντὴς τοῦ ἐκεῖσε ἑλληνικοῦ σχολείου, ὠργάνισεν αὐτὸ κατὰ τὰς βάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, καὶ ἐπὶ τριετίαν ἐδίδαξε φιλοσοφίαν καὶ φιλολογίαν, πολλοὺς καὶ ἀξιόους ἀναδείξας μαθητάς.

Ἐν ἔτει 1837 διορισθεὶς καθηγητὴς τοῦ πανεπιστημίου μέχρι θανάτου ἐτήρησε τὴν ἑδραν ⁽¹⁾.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Ἰανουαρίου 1855.

Συγγράμματα.

—Ρητορικὴ ἐκ τῶν ἐνδοξοτέρων τεχνογράφων παλαιῶν καὶ νεωτέρων ἐρασιμαίεσσα καὶ συνταχθεῖσα. Ἐν Παρίσις 1813. (Μετετυπώθη ἐπιμνησμένη ἐν Ἀθήναις 1844, 1856).

—Στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς. Ἐνετίησι 1818. (Ἀνετυπώθη μετεβ-
ρυθμισμένη ἐν Ἀθήναις 1845).

—Τεχνολογικόν, Ἐν Χίῳ 1820. (ἀνετυπώθη ἐν Βενετίᾳ 1825, καὶ ἐν Ἀθήναις 1846).

—Λόγοι ἀπαγγελθέντες εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς ἐν Χίῳ σχολῆς, ἐν Χίῳ 1820.

—Ἐσωτερικαὶ ἐνάργειαι τῆς ἐμπνεύσεως τῶν θείων Γραφῶν. Ἐν Σύρῳ 1834.

—Συντακτικὸν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰς τὸ ὅποιον προηγείται σύντομος θεωρία τῶν νοητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, αὐτῆς μορφώσεως τῶν ἰδεῶν, καὶ τῆς Γενικῆς Γραμματικῆς, εἰς δὲ τὸ τέλος ἐπροστέθησαν εἰσαγωγικαὶ τινες ἰδέαι περὶ ποιητικῆς. Ἐν Κερκύρᾳ 1828, καὶ ἐν Ἀθήναις 1848.

—Στοιχεῖα Φιλοσοφίας. Ἐν Ἀθήναις 1838, καὶ 1856.

—Σημειώσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους. Ἐν Ἀθήναις 1849.

—Ἐγχειρίδιον τῆς τοῦ ἱεροῦ Ἀμβωνος ῥητορικῆς. Ἐν Ἀθήναις 1854.

—Ἐγχειρίδιον Ἠθικῆς, μετὰ ἐπιμέτρου περὶ ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς μεθόδου. Ἐν Ἀθήναις 1853.

—Λόγοι, καὶ διατριβαὶ (ιδίως κατὰ Κ. Οἰκονόμου), σποραδικῶς δημοσιευθεῖσαι ἐν φυλλαδίοις καὶ ἐφημερίσι.

Πρὸς τούτοις εἰργάσθη ὁ Βάμβας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἀθήναις γενομένην μετάφρασιν καὶ τύπωσιν τῶν ἱερῶν Γραφῶν.

(1) Λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν Ἑρμουπόλει ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου Γεωργίου Σουρίτζ, ἐκδοθεὶς μετὰ τῆς εἰκόνης τοῦ Βάμβα ἐν Πανδώρα τόμ. ΣΤ'. — SP. Veludi, Ricordo di Neofitos Vamvas.

Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος.

Ἐγεννήθη τῇ 27 Αὐγούστου 1780 ἐν Τσαριτσάνῃ τῆς Θεσσαλίας, ἐκ πατρὸς Κυριακοῦ πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου τῆς ἐπισκοπῆς Ἑλασσῶνος, καὶ μητρὸς Ἀνθῆς. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ λογίου πατρὸς αὐτοῦ τὰ ἱερὰ γράμματα καὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, τὴν δὲ γαλλικὴν παρὰ Ζήσῃ Κάρρα ἱατροῦ ἐξ Ἀμπελακίων. Δωδεκαέτης προεχειρίσθη Ἀναγνώστης, καὶ ἐξεφώνησεν ἐπ' ἄμβωνος λόγον ἰδιοπόνητον. Τὸ εἰκοστὸν δὲ πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας διατρέχων ἐχειροτονηθὴ διάκονος καὶ πρεσβύτερος. Μετὰ τὴν ἀποβίωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ προεχειρίσθη Οἰκονόμος τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἑλασσῶνος, καὶ ἱεροκλήρῳ, ἄγων τὸ 25 ἔτος τῆς ἡλικίας. Ἐκτοτε περιῆγε πόλεις καὶ κώμας Θεσσαλικὰς, εὐαγγελιζόμενος καὶ κηρύττων τὸν θεῖον λόγον, καὶ παρὰ πάντων εὐφημούμενος καὶ φιλούμενος ἐπ' εὐγλωττία καὶ γνώσει. Εἰσέτι ἀναγινώσκονται ἐπιγράμματα, ἔργα τοῦ σοφοῦ τούτου διδασκάλου, εἰς ἐκκλησίας, βρύσεις, γεφύρας, μνήματα, δι' ὧν διέβαινε.

Κατὰ τὸ 1806 Εὐθύμιος ὁ Βλαχάβας, ἀρματωλὸς τῶν Χασιῶν, ἔκρουσε τὸν κώδωνα τῆς ἐθνεγερσίας, καὶ ἐπὶ κεφαλῇς λογάδων πολεμιστῶν ἀπηλευθέρωσε πᾶσαν σχεδὸν τὴν Θεσσαλίαν. Κατασταλείσης τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπαναστάσεως, διὰ προδοσίας τοῦ Δεληγιάννη καὶ Βλαχοθοδώρου, στίφη ἀγρίων Ἀλβανῶν διαχυθέντων παρέδιδον τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, ἀνεξετάστως σφάζοντες καὶ αἰχμαλωτίζοντες ἐνόχους καὶ μὴ. Καταμνησθεὶς τότε καὶ ὁ Οἰκονόμος ὡς συναγωνιστῆς τοῦ Βλαχάβα, ἀπήχθη εἰς Ἰωάννινα καὶ φυλακισθεὶς μόλις διέφυγε τὸν θάνατον ἄδρῳς πληρώσας τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγριον τῆς Ἡπείρου σατράπην. Ὁ τότε πατριαρχεὺς Γρηγόριος Ε' θεωρῶν τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπικίνδυνον, διὰ τὰς τότε ἀνωμάλους περιστάσεις, μετεκαλέσατο αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸ κατὰ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Σερβῶν σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου (1 Αὐγούστου 1808) (1).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην οἱ Σμυρναῖοι ἐνισχυόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἀπεφάσισαν τὴν σύστασιν καὶ δευτέρου ἐν τῇ πατρίδι σχαλείου, καὶ ὡς διδασκάλους προσεκάλεσαν τὸν Οἰκονόμον καὶ Κούμαν, οἵτινες δεξάμενοι τὴν πρόσκλησιν ἦλθον περὶ τὰ τέλη τοῦ 1808 καὶ

(1) Ἐδημοσιεῦθη πανομοιότυπως ἡ πρὸς τὸν Οἰκονόμον διαταγὴ αὕτη τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς ὑπὸ Ἀγγελοπούλου ἐκδομένης συλλογῆς ᾧ κατὰ τὸν ἀείμνηστον ἐκεῖνοχ ἐθνομάρτυρα.

συνέστησαν τὴν δευτέραν ταύτην σχολήν, ἀρξαμένην τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1809. Ἀλλὰ μετὰ ἓνα ἐνιαυτὸν καταργηθεῖσα ὑπὸ τῶν προστατευόντων τὴν παλαιὰν καὶ Εὐαγγελικὴν λεγομένην σχολήν, μετ' ὀλίγον διὰ συνδρομῆς φιλομαθῶν καὶ φιλοκάλων ἀνδρῶν ἤρξατο αὖθις μετ' ὄνομα Φιλολογικὸν Γυμνάσιον (1 Σεπτεμβρίου 1810).

Ἐν τῷ γυμνασίῳ τούτῳ ἐδίδασκεν ὁ μὲν Οἰκονόμος τὴν ἐκκλησιαστικὴν παιδείαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν, τὴν δὲ φιλοσοφίαν μετὰ τῆς σειρᾶς τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν ὁ Κούμας. Μετὰ τούτων ἠνώθη μετ' ὀλίγον ἐλθὼν ὁ αὐτάδελφος τοῦ Κωνσταντίνου Στέφανος Οἰκονόμος, διδάσκων τὴν Φυσικὴν ἱστορίαν καὶ χημείαν, καὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν.

Ὁ τρόπος τῆς παραδόσεως τοῦ Οἰκονόμου οὐδόλως ἦν ἐπιδεικτικὸς, ἀλλὰ σαφὴς καὶ συγκερασμένος μετ' ἀφέλειαν καὶ εὐκρίνειαν, μὲν ἐνάργειαν συνάμα καὶ ζωηρότητα, πρὸς δὲ ἀναλυτικὸς, πλήρης παρατηρήσεων καὶ παραδειγμάτων διαφόρων. Ἦσαν δὲ τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραδιδόμενα μαθήματα ἀκριβῶς ἐφηρμοσμένα εἰς πᾶσαν κλάσιν, κατὰ τὴν δεκτικότητα καὶ ἡλικίαν τῶν σπουδαζόντων, ὅλα ἀνάλογα. Καὶ ἐπεθύμει μὲν οἱ μαθηταὶ νὰ γίνωσι σοφοί, ἐπιστήμονες, τεχνικοὶ, εὐγενεῖς περὶ τοὺς τρόπους, ἀκριβοῦς ἐπὶ τὴν φράσιν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἡγωνίζετο καὶ ἠύχετο νὰ τοὺς ἴδῃ ἠθικοὺς καὶ ἐναρέτους. Εἶχε δὲ συντελούσας πρὸς εὐκρινῆ μετὰδοσιν τῆς πολυμαθοῦς καὶ κριτικωτάτης διδασκαλίας του πᾶσαν σχεδὸν ἐπιστήμην καὶ τέχνην ὁ πολυειδὴμων Οἰκονόμος, ἀπὸ μὲν τῆς λογικῆς προμηθευόμενος τὴν μέθοδον, ἀπὸ τῆς μεταφυσικῆς τοὺς ἀρχικοὺς νόμους, ἀπὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τὰς ὑψηλὰς καὶ μεγάλας ἐννοίας, ἀπὸ τῆς γεωμετρίας τὴν τάξιν καὶ ἀλληλουχίαν, ἀπὸ τῆς ῥητορικῆς τὴν ἀμίμητον ἐκείνην χάριν, δι' ἧς συνεκίνει ἐξαισίως καὶ διηγεῖται ὅχι μόνον τὸν νοῦν πρὸς θαυμασμὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν εἰς κατάνυξιν, καὶ ἀπὸ τῆς θεολογίας τέλος τὰς σωτηριώδεις ἐκεῖνας ἐμπνεύσεις, ὑπ' ὧν κάτοχος καὶ ἐνθους ἐμυσταγώγει καὶ ἀνεπτέρονεν εἰς τὰς ὑψηλὰς καὶ θείας θεωρίας τοὺς συνόντας.

Ἐξήσκει δὲ πάντοτε τοὺς μαθητὰς ὁ ἀκμάτος καὶ μέγας ἐκεῖνος διδάσκαλος εἰς τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τὴν ἀπαγγελίαν, διὰ ν' ἀποκτῶσι καλὴν προφορὰν, νὰ συνειθίζωσι τὴν ἀκοὴν εἰς τὸν λεκτικὸν ῥυθμὸν καὶ τὴν ἀρμονίαν καὶ νὰ ἐκτυπώνωσι ζωηρότερον εἰς τὸν νοῦν τὰ σπουδάζόμενα. Καθῆκον τῶν μαθητῶν ἐθεώρει ὡσαύτως τὴν ἀποστήθισιν

τῶν ὠραιότερων περικοπῶν τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγραφέως, ἡ ποιητοῦ, πρὸς ἀσκήσιν τῆς μνήμης, καὶ πρὸς πλουτισμὸν τοῦ νοῦς μὲ ἰδιωτισμοὺς καὶ φράσεις, μὲ καλλιτεχνίας καὶ ὀρθῆς συντάξεως τρόπους, μὲ διαφόρους ἰδέας καὶ ῥήσεις· ἔδιδε πρὸς τούτοις εἰς τοὺς μαθητὰς τὴν ἀφορμὴν ν' ἀπανθίζωσιν, ὥς μέλισσαι, ἐκ τοῦ λειμῶνος τῶν Μουσῶν τὰ κάλλιστα, ἀπαιτῶν ἀπὸ αὐτοῦς γυμνάσματα ῥητορικὰ καὶ ποιητικὰ εἰς τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἦσαν δὲ τὰ ῥητορικὰ γυμνάσματα εἰς μὲν τὸ ἐπιδεικτικὸν εἶδος, ἐγκώμια ἐνδόξων ἀνδρῶν, πόλεων, ἐθνῶν, ἀρετῶν, ἐπιστήμης τινὸς, ἢ τέχνης. Εἰς δὲ τὸ συμβουλευτικόν, παραινέσεις περὶ σωφροσύνης, δικαιοσύνης, φιλομαθείας, φιλογενείας, ἐν γένει λόγοι προτρεπτικοὶ ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν. Εἰς δὲ τὸ δικανικὸν εἶδος, ἐνίοτε γυμνάσματα κατὰ μίμησιν τοῦ ἸΒ' Νεκρικοῦ διαλόγου τοῦ Λουκιανοῦ. Παρὰ ταῦτα περιεῖχον τὰ γυμνάσματα διηγήματα ἱστορικὰ, ἐπιστολῶν καὶ μύθων σχεδιάσματα, εἰς δὲ τὴν ποίησιν, ἐπιγράμματα ἐπιδεικτικά, προτρεπτικά, ἐπιτύμβια, ἀναθηματικά, εἶδη Πινδαρικά, εἰδύλλια.

Ἔνεκα τῶν διδασκόντων τὸ ἐν Σμύρνῃ Γυμνάσιον τοιαύτην ἀπέκτησε φήμην, ὥστ' ἐνταῦθα πολλοὶ πολλαχόθεν τῆς Ἑλλάδος συνέρρεον οἱ μαθητεύοντες. Προχωροῦντος δὲ τοῦ χρόνου τὸ φιλογολικὸν γυμνάσιον ἐκ μερικοῦ κατέστη δημόσιον (1812), μ' ὅλας τὰς θεωρεώδεις κραυγὰς καὶ ἀντενεργείας τῶν ἀντιζηλῶν.

Ἐπὶ τέλους ὅμως τὰ ἐν Σμύρνῃ ἀλληλομαχοῦντα σχολεῖα εἰς δύο διαιρεθέντα στρατόπεδα πόλεμον περὶ ἐξοντώσεως ἀνέλαβον. Εἰς μὲν τὴν ὁ τότε (1818) πατριάρχης Κύριλλος καὶ μετ' αὐτοῦ ἡ ἱερὰ Σύνοδος, καὶ ἄλλοι τῶν προκριτῶν τοῦ γένους, προσεπάθησαν νὰ κατευνάσωσι τὸν θόρυβον, πατρικῶς συμβουλευόντες τοὺς αἰτίους τῶν σκανδάλων λογιωτάτους τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς. Ἀλλ' οὗτοι ὀλοτελῶς πλεον ἀφηνιάσαντες οὐδένα ἤκουον. Ἀπουσιάζοντος τότε εἰς Βιέννην τοῦ Κούμα, ὁ Οἰκονόμος ἀκλόνητος καὶ στεφρὸς τὸ φρόνημα μετ' εὐαγγελικῆς ὄντως μακροψυχίας ὑπέμενε τὰς προσβολὰς τῶν ἀντιπάλων. Ἐπὶ τέλους ὅμως μὴ ὑποφέρων νὰ βλέπῃ τὴν Σμύρνην διασχιζομένην ὑπὸ τῆς θεοσυγοῦς ἔριδος, μετέβη εἰς Μιτυλήνην. Τότε δὲ (1819) Γρηγόριος ὁ πατριάρχης καὶ ἡ περὶ αὐτὸν Σύνοδος προσεκάλεσαν εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἕνα κηρύξῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ.

Ἐκραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τρομεροῦ ἐγερθέντος ὑπὸ τῶν βαρβάρων διωγμοῦ, ὁ Οἰκονόμος κκτέφυγε μετ' ἄλλων εἰς

Ὁδησσόν. Ἐκεῖ κομισθέντος μετ' οὐ πολὺ τοῦ λειψάνου τοῦ πρωτοῦ μάρτυρος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, ὁ διαπρύσιος τῆς ὀρθοδοξίας κήρυξ ἐξεφώνησε τὸν θαυμάσιον ἐκεῖνον ἐπικήδειον. Ἐν Ὁδησσῷ δ' ἐξεφώνησε καὶ τοὺς ἄλλους ἐκείνους λόγους, τοὺς ἐν Βερολίνῳ ἐκδοθέντας. Προσκληθεὶς ὕστερον εἰς Πετρούπολιν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἄριστα ἐκμαθὼν τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν συνέγραψε τὸ περισπούδαστον περὶ συγγενείας τῆς Σλαβωνορῶσσις γλώσσης πρὸς τὴν ἑλληνικὴν σύγγραμμα, καὶ μετὰ δύο ἔτη (1830) τὸ περὶ προποραῖς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης πολυμαθὲς αὐτοῦ πόνημα.

Ὁ σύλλογος τῆς ἐν Πετρούπολει ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τὴν πολυμαθειαν καὶ τοὺς κοινωφελεῖς πόνους τοῦ ἀνδρὸς τιμῶν, ἐνέκρινεν αὐτὸν σύνεδρον, ἡ δὲ Αὐτοκρατορικὴ Ἀκαδημία συνεταῖρον. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος τὸν ἐβράβευσε μὲ παράσημα καὶ σύνταξιν ἰσόβιον. Ὁ τότε βασιλεύων τῆς Πρωσίας Φριδερῖκος Γουλιέλμος Γ' τὸν ἡξίωσεν ἐπίσης τοῦ παρασήμου τοῦ ἐρυθροῦ Ἀετοῦ, καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βερολίνου τὸν ὠνόμασε μέλος αὐτῆς ἀντεπιστέλλον.

Ἀπελθὼν ἐκ Ῥωσίας κατῆλθεν εἰς Γερμανίαν, καὶ ἐπισκεφθεὶς τὴν Ἰταλίαν, ἔφθασεν εἰς Ναύπλιον (1834), καὶ ἐκεῖθεν μετ' οὐ πολὺ εἰς Ἀθήνας, τιμηθεὶς προστηκόντως ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐνταῦθα μεμακρυσμένος τῆς τύρβης τῶν πολιτικῶν διετέλεσε μέχρι τελευτῆς μελετῶν, συγγράφων, συμβουλευὼν ἐγγράφως καὶ προφορικῶς τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τῇ πατρίδι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ κηρύττων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐπ' ἄμβωνος ⁽¹⁾, καὶ ἐκφωνῶν τοὺς ἐπικηδείους τῶν κατὰ καιροὺς ἀπερχομένων τοῦ βίου τούτου τελευταίων προμάχων τοῦ μεγάλου τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τὴν 9 Μαρτίου 1857, καὶ ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο πομπωδεστάτη, διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἀπονεμικθέντος αὐτῷ τοῦ παρασήμου τῶν μεγάλων Ταξιαρχῶν, συνεπάγοντος τιμὰς Ἀντιστρατήγου ⁽²⁾.

(1) Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1832 ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία ἐπὶ Κωνσταντίνου, διὰ σιγγιλλίου, ἀνεκήρυξε τὸν Οἰκονόμον γενικὸν ἱεροκλήρικα πασῶν τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, χαίροντα τὸ προνόμιον τοῦ φέρειν ἐπὶ κεφαλῇ σταυρὸν ἀδαμάντινον, «ὡς γνώρισμα ἰδαιοσύνης πρὸς αὐτὸν ἐκκλησιαστικῆς περιποιήσεως, διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας, ἀκαμάτους ἀγῶνας αὐτοῦ.»

(2) Ὑπόμνημα αὐτοσχεδίου περὶ τοῦ αἰθουσιωτάτου πρεσβυτέρου καὶ οἰκονόμου Κωνσταντίνου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων, ὑπὸ Κ. Σιδίνῃ. Ἐν Τεργέστη τύποις τοῦ Αὐστριακοῦ Αὐθ. Φωνζ'. — Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 8ῃ Μαρτίου φωνζ' κατὰ τὴν τελετὴν

Καὶ οὕτως « ἐξέπνευσεν ὁ Σαμουὴλ τοῦ κηρύγματος, ἐξέλιπεν ὁ τοῦ
 » ἱεροῦ νομοφύλαξ, ἀπῆλθεν ὁ θησαυροφύλαξ καὶ ταξίαρχος τοῦ ἑλλη-
 » νισμοῦ. Ὁ Ἕλλην ὁ πολὺς, ὁ πύρινος ἱερεὺς καὶ κήρυξ τῆς ἐκκλη-
 » σίας, ὁ κλεινὸς τῶν Ἑλλήνων διδάσκαλος, Κωνσταντῖνος ὁ Οἰκο-
 » νόμος οὐκέτι ἐν ἡμῖν ζῇ! »

Συγγράμματα.

- Φενελῶνος Τηλέμαχος. Μετάφρασις εἰς ἡρωϊκοὺς στίχους. (ἀπωλέσθη).
- Τέχνης ῥητορικῆς Βιβλία γ'. συνταχθέντα ὑπὸ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, εἰς χρῆσιν τοῦ ἐν Σμύρνῃ Γυμνασίου. Ἐν Βιέννῃ 1813.
- Γραμματικῶν ἢ Ἑγκυκλίων παιδευμάτων βιβλία δ'. Τόμος Α'. ἐν Βιέν-
 νῃ 1817.
- Ἱερὰ Κατήχησις. Βιέννη 1814. (πολλάκις μετατυπώθη).
- Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὰς ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις
 τοῦ Φιλολογικοῦ Γυμνασίου. (τῶν τελευταίων τινὲς ἐξεδόθησαν ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ).
- Αὐτοσχέδιος περὶ Σμύρνης διατριβή. Ἐν Μελίτῃ (προετυπώθη ἐν Λογίῳ
 Ἑρμῇ).
- Ἐξηνταβελώνης, κωμωδία. (Ἐν Βιέννῃ, ἀνετυπώθη ἐν Σμύρνῃ, καὶ ἐν
 Ἀθῆναις).
- Λόγοι ἐκκλησιαστικοί. }
- Ὁδηγὸς ἱεροκηρύκων. } Πάντα ταῦτα μετ' ἄλλων
- Ἑρμηνεία τῆς Νέας Διαθήκης μετὰ σχολίων. } πονημάτων αὐτοῦ ἀπωλέσθη-
- Ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, τραγωδία. } σαν ἐν Κωνσταντινίῳ χειρόγραφον
- Ποίημα Ἐλεγείον εἰς τὸν αἰοῦμενον αὐτοκράτορα τῶν Ῥωσσιῶν Ἀλέξαν-
 δρον πρῶτον ἑλληνοβῶρσις. Ἐν Πετροπόλει 1825.
- Δοκίμιον περὶ τῆς πλησιεστάτης συγγενείας τῆς Σλαβωνο-Ῥωσικῆς γλώσ-
 σης πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Ἐν Πετροπόλει 1828. τόμ. 3.
- Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν Πετροπό-
 λει 1833.
- Λόγοι Ἐκκλησιαστικοί. Ἐν Βερολίῳ 1833.
- Περὶ τῶν τριῶν ἱερατικῶν τῆς ἐκκλησίας βαθμῶν. Ἐν Μαυπλίῳ 1835.
- Ἱστορικὸς κατάλογος τῶν πρώτων ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεξῆς πατριαρ-
 χῶν τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐν Ναυ-

τῆς κηδείας Κ. Οἰκονόμου ὑπὸ Μιχαὴλ Γ. Σχινᾶ. Ἐν Ἀθῆναις 1857.—Λόγος
 Ἐπιτάφιος εἰς Κ. Οἰκονόμον ὑπὸ Ἀνδ. Ῥηγοπούλου. — G Mavrocordatos, Notice
 sur Oeconomos.—Περὶ τοῦ αἰοῦμένου διδασκάλου Κ. Οἰκονόμου σύντομος πραγμα-
 τεῖα ὑπὸ Ε. (Εὐθυβούλῃ). Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1857—Αἰὼν ἀρ. 1505.—Βιογρα-
 φία Οἰκονόμου ὑπὸ Κωνσταντίνου Τισχενδέρφ ἐν τῇ Γενικῇ Ἐφημερίδι τῆς Δύγου-
 στης (Ἀπριλ. 1857, ἀρ. 10), μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Μαρίας Μαυρο-
 κορδάτου, καὶ δημοσιευθεῖσα ἐν Αἰῶνι ἀρ. 1519.—Μουλλαχίου, ἐπιστολὴ πρὸς Σοφ.
 Οἰκονόμον (Γεν. Ἐφημ. Δύγουστης).—Βίος καὶ πράξεις Κωνσταντίνου Οἰκονόμου ὑπὸ
 Γαβριήλ Δεστούνῃ. Ἐν Πετροπόλει 1860, (Ῥωσιστί).

πλίω 1837. (Τοῦτο εἰ καὶ φέρον τὸ ὄνομα τοῦ Ζ. Μαθᾶ, εἶνε σύγγραμμα τοῦ Οἰκονόμου).

— Ἐπιτάφιος λόγος εἰς τοὺς ἀειμνήστους Ζωσιμάδας. Ἐν Ἀθήναις 1812.

— Εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Σελλασίας Ἱεροθέου. Ἐν Ἀθήναις 1843.

— Ἐπιτάφιος εἰς Θεόδωρον Κολοκοτρώνην. Ἐν Ἀθήναις.

— Σιωπῆτης Προσκυνητῆς. Ἐν Ἀθήναις 1850.

— Προσκυνητᾶριον τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἐν Ἀθήναις.

— Περὶ τῶν Ὁ Ἑρμηνευτῶν τῆς παλαιᾶς θείας Γραφῆς. Ἐν Ἀθήναις 1849.

τόμοι 4.

— Ἐπιγράμματα, ἐπιστολαὶ κλπ. (Ἐξεδόθησαν σποράδην).

Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα συνέγραψεν ὁ φιλόπονος Οἰκονόμος, ἐκδιδόμενα νῦν ἐν συνόλῳ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ του Σοφοκλέους. (Τὰ σωζόμενα Κ. Οἰκονόμου, τόμοι Α'—Γ'. ἐν Ἀθήναις 1864—67).

Ἀνδρέας Μουστοξύδης.

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 6 Ἰανουαρίου 1785. Μόλις δεκαπενταε-
τῆς μετέβη εἰς Ἱταλίαν καὶ ἐστέφθη νομοδιδάκτωρ ἐν τῷ πανεπιστη-
μίῳ τοῦ Παταβίου τῷ 1805. Ἡ περὶ τὴν φιλολογίαν, ἰδίως δὲ περὶ
τὴν ἱστορίαν, σπανία αὐτοῦ ἐπίδοσις ἐφείλκυσε οὐ μόνον τὴν προσα-
χὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν διασημοτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης
Ἱταλῶν λογίων καὶ ποιητῶν, ὥστε τῷ 1804 καὶ 1805 ὠνομάσθη
μέλος τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρίας καὶ τῆς Φλωρεντι-
νῆς Ἀκαδημίας. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν ἤρχισε νὰ παραδίδῃ
ἀμίσθως ἐν τῷ Λυκείῳ μαθήματα φιλολογίας, καὶ συγχρόνως ἐδημο-
σίευσεν ἱστορικὰς τινὰς εἰδήσεις περὶ τῆς πατρίδος του (*Notizie per
servire alla storia Corcirese dai tempi eroici fino al secolo XII*).
Τὸ πρῶτον τοῦτο δοκίμιον τῆς πατρίου ἱστορίας τοσοῦτον ἤρρεσεν,
ὥστε ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὴν δημοσίευσίν του ἡ Γερουσία τῆς Ἑπτα-
νήσου πολιτείας ἀνηγόρευσε τὸν νέον συγγραφεὰ ἱστοριογράφον τῶν
νήσων μὲ μισθὸν τριάκοντα διστηλῶν, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας
Ἀλέξανδρος Α', πρὸς ὃν ὁ Μουστοξύδης προσεφώνητε τὸ περὶ οὗ ὁ
λόγος πόνημα, ἐτίμησεν αὐτὸν διὰ τοῦ παρασχήμου τοῦ ἀγίου Βλαδι-
μήρου. Ἀποδημήσας ἐκ δευτέρου εἰς Ἱταλίαν ἐπεσκέφθη τοὺς Παρι-
σίους, καὶ πάλιν ἐπέστρεψεν εἰς Μεδιόλανα, ἔνθα κατὰ τὸ 1811 καὶ
1814 ἐξέδωκε δύο τόμους τῶν ἱστορικῶν αὐτοῦ μελετῶν ὑπὸ τὸν
τίτλον *Illustrazioni Corciresi* ἀνεκάλυψε δὲ καὶ ἐδημοσίευσεν ἀνέκ-
δοτον ἀπόσπασμα τοῦ περὶ Ἀντιδόσεως λόγου τοῦ Ἰσοκράτους (1812).
Κατ' αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν διωρίσθη μέλος ἀντεπιστέλλον τοῦ Ἰνστι-
τούτου τῆς Γαλλίας, ὡς καὶ τῶν βασιλικῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ Βερο-

λίνου, τοῦ Μονάχου, τοῦ Ταυρίνου, καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς τῆς Βίλ-
νας, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἄδεια παρὰ τῆς ἰταλικῆς κυβερνήσεως νὰ συμ-
βουλευθῇ τὴν μεταξὺ τῆς Ἑνετικῆς πολιτείας καὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν
αὐλῶν ἀλληλογραφίαν, ἐξ ἧς πολλὰς ἤρυσθη πολυτιμοτάτας σημειώ-
σεις. Ἐπεσκέφθη δὲ τὸ 1814 ἐν Ζυρίχῃ καὶ τὸ 1815 ἐν Παρισίοις
τὸν ἀείμνηστον Καποδίστριαν. Περιηγήθη ἀκολούθως τὴν Γερμανίαν,
καὶ ἐν Σαξωνίᾳ φιλοφρόνως τῷ ἐχορηγήθη ἡ ἄδεια νὰ ἐξετάσῃ τὴν
πλουσίαν βιβλιοθήκην τῆς οἰκογενείας τοῦ κόμητος Σουλεμβούργου,
τοῦ κατὰ τὸ 1716 ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ Ἑνετικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν
ἐγγυρίων ἀνδρείως ὑπερασπίσαντος τὴν Κέρκυραν κατὰ τῶν πολιορ-
κούντων αὐτὴν Τούρκων. Μετὰ τὴν περιοδείαν ταύτην ἐξέδωκε τὴν
περὶ τῶν τεσσάρων ἵππων τῆς τοῦ ἁγίου Μάρκου ἐν Ἑνετίᾳ μητροπό-
λεως σοφὴν διατριβήν, καὶ τῷ 1816 ἤρξατο ἐκδίδων ἐν Βενετίᾳ μετὰ
Δημητρίου Σχινᾶ τοῦ Βυζαντίου συλλογὴν ἀνεκδότων μὲ φιλογολικὰς
σημειώσεις, τὸ δ' ἐπὶ τὸν ἔτος ἐξέδωκε βίους τοῦ Ἀνακρέοντος καὶ τοῦ
Αἰσχύλου.

Τῷ 1820 ἐδημοσίευσεν ἀνωνύμως γαλλιστὶ τὰ κατὰ τὴν ἀπάνθρω-
πον πώλησιν τῆς Πάργας. Προδοθεὶς εἰς τὸν τότε Ἀγγλον ἀρμοστήν
Θωμᾶν Μαίτλανδ, ἐπαύθη τῆς θέσεως, συνεπαγούσης καὶ τὴν ἀπό-
λειαν τῆς διδομένης μισθοδοσίας· ἀλλ' ἡ ζημία αὕτη μετ' οὐ πολὺ ἀνε-
πληρώθη, διότι κατὰ πρότασιν τοῦ ἐν Ταυρίνῳ πρέσβεως τῆς Ῥωσ-
σίας Μοτζίενίγου, ὁ τότε ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς αὐτοκρατο-
ρίας ταύτης Καποδίστριας διώρισε τὸν Μουστοξύδην ἀκόλουθον τῆς
ἀνωτέρω πρεσβείας, καὶ οὕτως ἠδυνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ ἐν ἀνέσει
τὰς προσφιλεῖς τοῦ μεσαιωνικῆς ἐρεῦνας ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἰταλίας.
Τότ' ἐδημοσίευσεν καὶ τὴν κλασικὴν εἰς τὸ ἰταλικὸν μετάφρασιν τοῦ
Ἡροδότου, πλουτίσας αὐτὴν διὰ σχολίων καὶ σημειώσεων. Συγχρόνως
δ' ἐδόθη τὸν φιλέλληνα Γάλλον Φωριέλ καὶ τὸν Ἰταλὸν Θωμασάιον
εἰς τὰς ὑπ' αὐτῶν γενομένας συλλογὰς καὶ μεταφράσεις τῶν δημο-
τικῶν ἀσμάτων.

Ἐραγείσης τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Μουστοξύδης ἐξύμνη-
σεν αὐτὴν δι' ὠραίων ἰταλικῶν στίχων, ἀναδεχθεὶς καὶ τὸ ἐπίπονον
ἔργον νὰ πληροφορῇ τὴν Εὐρώπην περὶ τῶν θαλασσίων ἀνδραγαθη-
μάτων τῶν ἡμετέρων, ἐκδίδων γαλλιστὶ περιοδικὸν σύγγραμμα ἀπὸ
τοῦ 1821—22. Μὴ παραβλέπων ἐνταύτῃ τὰ φιλογολικά, τὰ ἔχοντα
μάλιστα στενὴν σχέσιν μετὰ τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεώς μας, κατεχώρισεν

δλίγον βραδύτερον ἐν τῇ *Ἀνθολογίᾳ* τῆς Φλωρεντίας τὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐλληνικῆς γλώσσης, ἐν αἷς κυρίως ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ δι' ἀκαταμαχῆτων λόγων, ὅτι « ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ζῇ » διὰ τῶν μᾶλλον ἢ ἥττον περιφανῶν αὐτῆς συγγραφῶν, καὶ ὅτι « διερχόμενοι τὸ μέγα διάστημα εἴκοσι καὶ ἑπτὰ περίπου αἰώνων, ἐκ τῶν ἡμερῶν μας μέχρι τῶν ἀπωτάτων τῆς ἀρχαιότητος, ὅτε » ἔζη ὁ Ὅμηρος, οὐδεμίαν ἄλλην γλῶσσαν εὐρίσκομεν τοσοῦτον « ἀρχοειδῶς ἐπεκτεινομένην ὡς ἡ ἐλληνικὴ. » Ἐγραψε διὰ τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλλήνων ιστορικῶν τοῦ Σονζονίου (*Collana degli antichi Storici Greci volgarizzati*) *παράρτημά τι εἰς τὴν ἱστορίαν Ἑρακλείδου τοῦ Πορτικοῦ*, καὶ βραδύτερον διὰ ἡρωϊκοκωμικὸν ποίημα τὸν βίον τοῦ Αἰσώπου.

Τῷ 1829 προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κυβερνήτου ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἔνθα ἀνέλαβε τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐν Αἰγίνῃ δημοσίων ἐκπαιδευτηρίων, ἅμα δὲ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος ἡ *Αἰγυαία*, καὶ τῆς ἐφημερίδος ὁ *Ἑλληνικὸς Ταχυδρόμος*.

Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου ὁ Μουστοξίδης ἐπανῆλθε, μετὰ πολυχρόνιον ἀπουσίαν, εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἰδίας πατρίδος.

Ἐλθὼν εἰς Κέρκυραν ἐξελέχθη τῷ 1833 ἀντιπρόσωπος, καὶ ἀμέσως γερουσiasτῆς τοῦ τετάρτου κοινοβουλίου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀρμοστοῦ Νούγεντ διάλυσιν αὐτοῦ, ὁ Μουστοξίδης διωρίσθη Ἄρχων τῆς παιδείας· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παραιτηθεὶς τῆς θέσεως ταύτης, ἀνεδείχθη πλέον ἀρχηγὸς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ὑποστηρίζων καὶ διευθύνων μὲ σπάνιον θάρρος καὶ σύνεσιν, ἐπὶ τῆς δεσποτείας μάλιστα τοῦ Δούγλα, τὴν πάλιν μικροῦ καὶ ἀδυνάτου λαοῦ πρὸς ἀγέρωχον ἀντιπρόσωπον μεγάλης καὶ ἰσχυρᾶς δυνάμεως. Ἐπὶ τέλους οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἐπεφόρτισαν τὸν Μουστοξίδην ν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγγλίαν καὶ νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν ὑπουργὸν ἀναφορὰν κατὰ τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀρμοστοῦ. Ἐλθὼν περὶ τὰ τέλη Μαΐου εἰς Λονδίνον εἶδεν ἀμέσως τὸν μαρκήσιον Νορμανθῦ, πρὸς ὃν ἐπαρουσίασε καὶ ὑπόμνημα περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑπτανήσου, ἐν ᾧ κατεδείκνυε τίνι τρόπῳ διὰ τοῦ Συντάγματος τοῦ 1817 παρεβιάσθη ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων, καὶ περαίνων ἐξήτει τὴν μεταρρυθμίσιν τοῦ συντάγματος τούτου, καὶ τὴν εἰς τὰς νήσους ἀποστολὴν ἀνακριτικῆς ἐπιτροπῆς, ὅπως ἐξακριβώσῃ τὰς καταχρήσεις τῆς ἀγγλοϊονικῆς κυβερνήσεως. Πρὶν ἐπανέλθῃ ἐξ Ἀγγλίας ὁ Μουστοξίδης ὁ Δούγλας ἀνέβηκεν ἐκ νέου τὴν βουλὴν

τῆς Ἑπτανήσου, καὶ μετὰ μικρὸν διέλυσεν αὐτήν. Καὶ ἡ αὐθαίρετος αὕτη πράξις δὲν ἀπεδειλίασε τὸν Μουστοξύδην, ὅστις συνέταξε καὶ ἐπεμψεν εἰς Λονδίνον, ὅπου ἐδημοσιεύθη διὰ τοῦ τύπου, φυλλάδιον ἐπιγραφόμενον « Osservazioni sulla dissoluzione del VI parlamento, da uno dei suoi membri ».

Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐξέδωκεν ἐν Μελίτῃ « Confutazione di A. Muxoxide al Dispaccio κλπ », ὅπερ δικαίως ἐπεκλήθη ἡ πολιτικὴ κατήλησις τῶν Ἑπτανησίων.

Μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε νὰ ἐνασχολῇται ἰδιωτεύων εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας, ἐκδοὺς σὺν τοῖς ἄλλοις κατὰ τὸ ἔτος 1843 τὸν πολῦτιμον Ἑλληνομνήμονα, ἐν τῷ ὁποίῳ κατεχώριζε πολλοὺς θησαυροὺς τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1846, ἐπὶ τῆς ἀρμοστείας τοῦ Σείτωνα, διωρίσθη ἐκ δευτέρου ἱστοριογράφος τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐκτοτε δὲ κατεγίνετο εἰς συλλογὴν καὶ τακτοποίησιν τῶν τιμαλφῶν καὶ διεσπαρμένων κειμηλίων τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας.

Ἡ ἔνεκα τῶν συνταγματικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ ἔτους 1849 πρώτη ἐλευθέρα τῶν βουλευτῶν ἐκλογὴ ἐλήφισε τὸν Μουστοξύδην ἀντιπρόσωπον, ἡ δὲ ἀξιομνημόνευτος Βουλὴ ἐκείνη ὁμοφώνως ἐκήρυξεν αὐτὸν πρόεδρόν της. Τὴν θέσιν ταύτην ὁ Μουστοξύδης ἀπεποιήθη νὰ δεχθῇ· ὁψιαίτερον δὲ ἀντετάχθη ὑπὸ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ὡς ὑποψήφιος εἰς τὴν θέσιν ἐπαρχιακοῦ συμβούλου, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐξελέχθη ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν του. Κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη ὁ Μουστοξύδης διωρίσθη ἐκ νέου Ἀρχων τῆς παιδείας.

Ἀπεβίωσε δὲ ὁ διακεκριμένος οὗτος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους λόγιος ἐν ἔτει 1860, καὶ ἐτάφη πομπωδῶς ἐν Κερκύρᾳ (*).

Συγγράμματα.

—Notizie per servire alla Storia di Corfù, dai tempi eroici fino al secolo XII.

—Exposé des faits qui ont précédé et suivi la cession de Parga.

—Précis des operations de la flotte grecque durant la révolution de 1821 à 1822.

—Vita di Anacreonte.

—Vita d'Eschilo.

—Intorno ai Feaci. dissert. I.

(*) Ἀπεσπάσαμεν ταῦτα ἐκ τῆς ἀξιολόγου νεκρολογίας τοῦ πολυμαθοῦς Ν. Β. Μάγνητη, νῦν δημάρχου Κερκύρας (Πανδώρα, 1Α', φυλ. 232).

—Della republica coreicee dissertat. II.

—Precetti sulla elezione della sposa epistola.

—Sui quattro cavalli della Basilica di San Marco.

—Epistola che procedeno al discorso d'Isocrate della Permutazione.

—Lettera et osservazioni sull' Iliade volgarizzata dal cavalier Monti.

—Articoli inseriti in varii giornali litterati.

—A Demetrio Schinas Byzantino lettera.

—Articolo sulla Cassandra di Licofrone.

—Alcuni cenni sopra Polieno.

—Sul giuco de' bussoli.

—Prefazione alle sentenze di Cicerone.

—Prefazione alle nuove Muse, visione di Niccolò Delviniotti.

—Articolo sulla osservazioni del cav. Lamperti sopra alcune lezioni dell' Iliade.

—Articolo su un' antica paraphrasi dell' Iliade.

—Su un edizione delle vite di Plutarco, volgarizzate dal Pompei.

—Sui principi di giurisprudenza criminale del cavalier Nani.

—Lettere due sulla proposta di alcune correzioni alla Crusca del caval. Monti.

—Articolo sul Dizionario Greco di Antimo Gaza.

—Sull' edizione francese di due opusculi di Senofonte.

—Sulle famiglie illustri del conte Pompeo Litta.

—Versi. Anacreontica. Ode genetliaca. Sciolti.

(Τ' ἄνωτέρω ἰταλιστὶ γεγραμμένα πονημάτια, ἰδίᾳ προεκδοθέντα, ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν ἔτει 1824 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Prose varie. Milano, per Nicolò Bettoni MDCCCXXI 8° σελ. VI—303).

—Illustrazioni Coreicee. Milano 1814 καὶ 1814, 2 τόμ.

—Ἰσοκράτους λόγος περὶ τῆς Ἀντιδόσεως, ἥδη πρῶτον εἰς τὴν ἀρχαίαν γραφὴν διασκευασθεὶς καὶ ὀγδοήκοντα περίπου σελίδας ἐπαυξηθεὶς. Ἐν Μεδιολάνοις 1812.

—Συλλογὴ ἀποσπασμάτων Ἀνεκδότων Ἑλληνικῶν μετὰ σημειώσεων, σπουδῇ Ἀνδρέου Μουστοξύδου καὶ Δημητρίου Σχινᾶ Βυζαντίου. Ἐν Βενετίᾳ 1816—1817. Ἐκ τῆς τυπογραφίας Ἀλοῦσπολέως. (ἐξεδόθησαν ὁκτὼ τεύχη μετὰ κριτικῶν καὶ ἄλλων σημειώσεων, ἐν οἷς περιέχονται ἑπτὰ συγγραφέων ἀνεκδοτα, ἰδίαν ἕκαστον φέροντα σελιδαρίθμησην).

—Herodoto. (ἐδημοσιεύθη ἡ μετάφρασις μόνον τῶν ὁκτὼ βιβλίων, τοῦ δ' ἑννάτου καὶ τελευταίου ὕστερον παραιωθεῖσα δὲν ἐξεδόθη ἔτι).

—Ἑλληνομνήμων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικά, σύγγραμμα περιοδικὸν συντασσόμενον μὲν ὑπὸ (Α. Μουστοξύδου), ἐκδιδόμενον δὲ ὑπὸ Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφέως. Ἀθήνησιν 1813—1853.

• (Τοῦ περισπουδάσκει τούτοις περιοδικοῦ ἐξεδόθησαν ἢ διανεμήθησαν τεύχη δέκα ἀπὸ Ἰανουαρίου 1813 μέχρις Ὀκτωβρίου 1817 (σελ. 4—632). Ἐκτὸς τούτων ἔτι.

πώθησαν, πλὴν δὲν διενεμήθησαν, τὸ ἐνδέκατον τεύχος ἐν ἔτει 1852 (σελ. 633—696), καὶ ἐν ἔτει 1853 δύο τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ δωδεκάτου (σελ. 697—728). Περιέχουσι δὲ τὰ τελευταῖα τὴν συνέχειαν τῶν ἀνεκδότων τοῦ Παχωμίου Ῥουσάνου, διακοπεῖσαν ἐν σελ. 632 τοῦ διανεμηθέντος 10 τεύχους).

—Περὶ τῶν ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημιῶν. Ἐν Κερκύρᾳ.

—Βίος Νικάνδρου Νουκίου (ἐν Πανδώρα).

—Φιλαλήθης, ἐφημερίς Κερκύρας. 1854—53.

Καὶ ἄλλα πολλὰ ἀνεκδότα, ὧν τὴν δημοσίευσιν ἤρξατο ὁ υἱὸς τοῦ Μιχαήλ.

Κωνστάντιος ὁ Α΄.

Ἐγεννήθη τῷ 1770 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς μὲν Κρητὸς, μητρὸς δὲ Βυζαντίας, ὀνομασθεὶς διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος Κωνσταντῖνος, κατὰ τὴν ἐν Παλατᾷ συνοικίαν τῆς Ξυλοπόρτας, ἧς ἐν τῇ σχολῇ καὶ τὰ Κοινὰ λεγόμενα γράμματα ἐξέμαθεν. Ἀνατραφεὶς ὑπὸ τὴν κηδεμονικὴν προστασίαν τοῦ πρὸς πατρὸς θείου αὐτοῦ Κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου τοῦ Ὁρους Σινᾶ, ἀνδρὸς ἐν τοῖς τότε χρόνοις ἐπισήμου διὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν τοῦ ἥθους μελιχρότητα καὶ σεμνοπρέπειαν, ἐγκαίρως ἐπεδόθη εἰς τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων σπουδὴν. Τάχιστα δὲ ἐχειροτονήθη ὑπὸ τοῦ θείου αὐτοῦ διάκονος, Κωνσταντῖος μετονομασθεὶς. Ἐν ἔτει 1788 ἀπελθὼν μετὰ τοῦ θείου του εἰς Ἰάσιον κατηρτίσθη ἐνταῦθα τελειότερον ἐκμαθὼν καὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1789 εἰσβολὴν τῶν Ῥώσων ἐπέμφθη ὑπὸ τοῦ στρατάρχου Ῥομαντζῶφ εἰς τὴν τοῦ Κιαΐβου Ἀκαδημίαν, ὅπου ἐπὶ τετραετίαν διήκουσεν ὅλην τὴν σειρὰν τῶν φιλοσοφικῶν καὶ θεολογικῶν μαθημάτων, γενόμενος ἐγκρατὴς τῆς τε λατινικῆς καὶ σλαβωνικῆς διαλέκτου.

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετέβη ἐν ἔτει 1795 εἰς Αἴγυπτον, ἔνθα γνωρισθεὶς πρὸς τοὺς ἐν Καίρῳ Σιναΐτας πατέρας, καὶ μέλος τῆς Σιναΐτικῆς ἀδελφότητος ἐγγραφεὶς, ἀκολούθως ἀπῆλθε καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ θεοβαδίστου ὁρους Σινᾶ. Ἐκεῖ χειροτονηθεὶς ἱερομόναχος τῷ 1797 ὑπὸ τοῦ διαδεξαμένου τὸν ἐν ἔτει 1790 εἰς Ἰάσιον ἀποβιώσαντα θεῖον αὐτοῦ Κύριλλον Δωροθέου, μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἀρχιμανδρίτης προχειρισθεὶς ἀπεστάλη τὸ δεύτερον εἰς Κίαιβον, ὡς ἡγούμενος τοῦ ἐκεῖ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης, ὑποκειμένου εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σινᾶ.

Ἀποθανόντος τοῦ Δωροθέου, κοινῇ ἐκλογῇ καὶ ψήφῳ τῶν Σιναΐτων πατέρων μετεκλήθη ἐκ Ῥωσσίας ὁ Κωνστάντιος ἵνα διαδεχθῇ τὸν τετελεστηκότα ἀρχιεπίσκοπον. Προτραπείς καὶ δι' ἐπιστολῆς ταύτης

φίλου του Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως ἀπεδέχθη τὴν προσφορὰν καὶ ἀναχωρήσας ἐκ Κιαιθίου ἀπῆλθε διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἱερσόλυμα, ὁποῦθεν ὤφειλε, κατ' ἔθος ἀρχαῖον, λαμβάνειν τὴν χειροτονίαν αὐτοῦ ὁ ἄλλως αὐτοκέφαλος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ὁρους Σινᾶ.

Ὅθεν λαβὼν τὴν κανονικὴν χειροτονίαν τῷ 1805 πρὸς τοῦ πατριάρχου Ἀνθίμου ὁ ἑκτοτε διάκσμος ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κωνσταντῖος κατέπληθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν νῆσον Κύπρον, ἔνθα διέτριψεν ὄλην ἑξαετίαν ἐντὸς τοῦ ἐκεῖσε Σιναΐτικοῦ Μετοχίου, ἐντροφῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν τε θείων πατέρων τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν θύραθεν ἀρχαίων σοφῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἱστορικῶν, πρὸς οὓς ἰδίαν κλίσιν εἶχεν ἀείποτε.

Ἐν ἔτει 1811 ἐπανελθὼν ἐκ Κύπρου εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μὲν χειμῶνα διέμεινεν ἐν τῷ κατὰ τὸν Παλατὰν Σιναΐτικῷ μετοχίῳ τοῦ Προδρόμου, τὰς δὲ ἡμέρας τοῦ θέρους καὶ φθινοπώρου ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Ἀντιγόνου διέτριβεν ἀσχολούμενος περὶ τὰς φίλας Μούσας καὶ συγγράφων τὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρχαιότητας, παρέχων δὲ καὶ τὴν πρόθυμον αὐτοῦ χρηματικὴν τε καὶ διανοητικὴν συνδρομὴν εἰς πολλὰς κοινωφελεῖς καὶ φιλολογικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους. Τὸ μετόχιον αὐτοῦ, λέγει ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς, ὑπῆρχεν ἄλλο Μουσεῖον, οὕτως εἰπεῖν, καὶ Ἀκαδημία τῶν λογίων τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ἔβλεπέ τις ἀενάως συρρέοντα καὶ πατριάρχας καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ πολιτικοὺς ἄρχοντας παντὸς γένους καὶ κόμματος, τοὺς μὲν ἵν' ἀπολαύσῃ τῆς γλυκαίας αὐτοῦ ὀμιλίας, τοὺς δὲ ἵνα ἀκούσῃσι ὠφελίμους συμβουλὰς, καὶ ἄλλους νὰ λάβῃσι σοφὰς καὶ ἀποχρώσας λύσεις πολλῶν καὶ ποικίλων ἀποριῶν.

Ἐκτραγείσης τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως φοβήθεις ἐκρύβη εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου, μετὰ δὲ τὴν εἰρήνευσιν τῶν διαμαχομένων, ἔξωσθέντος ἐκ τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου τοῦ πατριάρχου Ἀγαθαγγέλου, ὁμοθυμαδὸν ἐξελέχθη ταιούτος ὁ Κωνσταντῖος Α' (6 Ἰουλίου 1830).

Οἰκουμενικὸς πατριάρχης ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖος ἀναγορευθεὶς εἰργάσθη μετὰ ζήλου διαπύρου ὑπὲρ παντὸς συντελοῦντος εἰς τε τῆς ὀρθοδοξίας τὴν λαμπρότητα, καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους τὴν ἀνάδειξιν. Συνέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰ ἀλληλοδιδακτικὰ σχολεῖα καὶ ἰδίαις δαπάναις ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων τὴν ἐν Φανακρίῳ ἀλληλοδιδακτικὴν σχολὴν, συστήσας καὶ τὸ μέγεθος τοῦ νῦν εὐκλεῶς ἀκμάζοντος

Χάλη φιλολογικὸν τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων φροντιστήριον. Σκοπιμώτερον δ' ἐπεμελήθη τῆς παναρχαίας Πατριαρχικῆς σχολῆς τοῦ Φαναρίου, τὸν μὲν ἱερομόναχον σχολάρχην αὐτῆς Σαμουήλ τὸν Κύπριον προβιβάσας εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Πρωικονήσου, ἀναθέμενος δὲ τὴν σχολarchίαν εἰς τὸν κλεινὸν Νικόλαον τὸν Λογάδην.

Διαβληθεὶς ὑπὸ τινων διεφθαρμένων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ὁ ἀείμνηστος Κωνστάντιος Α' καθηρέθη τῇ 14 Αὐγούστου 1834 καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀντιγόνου ἀνεῦρεν ἐκεῖ τὰς πεφιλημένας αὐτῷ Μούσας καὶ τὴν ποθεινὴν ἡσυχίαν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ ἀπέβίωσε τῇ 5 Ἰανουαρίου 1859.

Ὁ Κ. Ἀριστοκλῆς ἐν ὀλίγοις πλέκει τὸ ἐγκώμιον τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός. «Ψυχὴ ἄκακος καὶ ἄδολος, νοῦς ὀξύς καὶ διορατικὸς, » μνήμη εὐρεῖα καὶ στεγανή, πάντοτε παρούσα καὶ ὑπὸ γήρωσ » ἀκαταδάμαστος, ἡθους χαρακτὴρ ἐλευθέριος, εἰλικρινὴς καὶ μελι- » χιος, φρόνημα εὐσεβὲς πατριωτικὸν καὶ ἀρχαϊκόν, ζῆλος τοῦ καλοῦ » ἀπερίτρεπτος καὶ ἀκαπῆλευτος, ῥοπή πρὸς τὸ εὐεργετεῖν προηγμένη » μέχρι πάθους. Ἰδοὺ ὁποῖος παρὰ πάντων ὁμολογεῖται ὁ Πατριάρχης » Κωνστάντιος (¹) ».

Συγγράμματα.

— Ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια, ἥτοι ἱστορικὴ καὶ ἀρχαιολογικὴ περιγραφή τῆς πόλεως ταύτης. Ἐν Μόσχᾳ 1801 (ἐλληνορωσιστὶ μετὰ πολλῶν εἰκονογραφιῶν).

— Κωνσταντινίαν παλαιὰ τε καὶ νεωτέρα. Ἐν Βενετίᾳ, καὶ ἐν Κωνσταντινολεὶ 1844. (ἐν ἔτει 1846 ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει γαλλικὴ αὐτῆς μετάφρασις).

— Αἰγυπτιακὰ, ἥτοι περιγραφή ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου ἀρχαίας τε καὶ νεωτέρας. Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1838.

— Ὑπόμνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας (²). Περὶ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ πατριαρχευσάντων μέχρι τῆς σήμερον.—Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐκ τοῦ κλήρου ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαπρεψάντων (³).—Ἀπάντησις εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι ψευδωνύμου Γερμανοῦ ἐκδοθὲν πονημάτων τὸ κατηγοροῦν τοὺς ἐν Ῥωσίᾳ θεολόγους ὡς δεχομένους διττὰ βαπτίσματα.—Περὶ Ἀγγέλων, ὅτι οὐ πάντῃ ἀσώματοι.—Συνοπτικὴ διατριβὴ περὶ τοῦ πότε, πῶς καὶ ποίῳ τρόπῳ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἤρξαντο ἀποστέλλειν οἱ Πάπαι τοὺς Μισιοναριοὺς εἰς τὴν Ἀνατολὴν πρὸς διάδοσιν τῆς

(¹) Βλέπε κατ' ἔκτασιν Θ. Ἀριστοκλέους, Βιογραφίαν Κωνσταντίου Α'. ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866.

(²) Ἐτυπώθη τῷ 1830, καὶ μεταφρασθὲν εἰς τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν ἐξεδόθη ἄρμενικοῖς γράμμασι τῷ 1837 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(³) Προεξεδόθη ὑπὸ Σοφ. Οἰκονόμου ἐν τῇ Ἐφημερίδι τῶν Φιλομαθῶν.

Παπικῆς λύμης.—Σύντομος ἀπάντησις πρὸς τὰς ἐξ ἀμάξης ἀνευθυριάστους καὶ ἐκτόπους κατὰ τε τῆς Ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ τοῦ γένους ἡμῶν λοιδωρίας τοῦ λεγομένου ἀρχιεπισκόπου Πέτρου Ἰουλιανοῦ Μαρία Ἰλλερῶ (¹). — Ἀπάντησις τῆς ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν ἀρτίως πεμφθεῖσαν πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν τοῦ Μ. Πάπα Ῥώμης Πίου τοῦ ἐνάτου (²). (Ταῦτα πάντα ἐξεδόθησαν εἰς ἓν τεῦχος ἐν Κωνσταντινῇ τῷ 1866 ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Ἀριστοκλέους ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Κωνσταντίου τοῦ Α' Συγγραφαὶ αἱ Ἐλάσσονες»).

—Περὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει πατριαρχικῆς σχολῆς. (Ἐξεδόθη ἐν Φιλολογικῇ Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως).

Ἀνέκδοτα.

—Ἐρὰ κατήχησις κατ' ἐρωταπόκρισιν.

—Περὶ τῶν ποντιφικῶν τῆς Ῥώμης.

—Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου.

—Ἐπιστολαὶ, κλπ. (³).

Θεόκλητος Φαρμακίδης.

Ἐγεννήθη ἐν Λαρίσσει τῆς Θεσσαλίας τὴν 25 Ἰανουαρίου 1784, καὶ νεαρὸς τὴν ἡλικίαν κατετάχθη εἰς τὸν ἱερὸν κλῆρον. Τὴν 25 Δεκεμβρίου 1802 ἐχειροτονήθη διάκονος, καὶ μετὰ βᾶς ὕστερον εἰς Βουκουρέστιον ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος τὴν 30 Αὐγούστου 1811. Οἱ ἐν Βιέννῃ παρεπιδημοῦντες ὀρθόδοξοι προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐφημέριον, καὶ ὡς τοιοῦτος διέτριψεν ἐν τῇ αὐστριακῇ μητροπόλει ὀκτὼ περίπου ἔτη. Τῷ 1816 ἀνέλαβε μετὰ τοῦ Κοκκινάκου τὴν διακοπεῖσαν ἐκδοσιν τοῦ Λογίου Ἑρμοῦ, καὶ τῷ 1819 προσκλήθεις ὑπὸ τοῦ διασῆμου ριζέλλητος Γύλφορδ ὡς διδάσκαλος τῆς θεολογίας εἰς τὴν ἰδρυθεῖσαν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἀπεστάλη, δαπάνη αὐτοῦ, εἰς Γοττίγγην πρὸς ἐπαύξησιν τῶν γνώσεών του.

Ἀμα ἤχησεν ἡ σάλπιγξ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ὁ Φαρμακίδης ἀφήσας τὴν Γοττίγγην κατέβη εἰς τὴν Ἑλλάδα (9 ἰουνίου 1821), καὶ πολὺ συνετέλεσεν εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Τὴν 5 Ἰουλίου 1823 διωρίσθη ὑπὸ τῆς ἐν Τριπόλει βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἔφορος τῶν σχολείων καὶ τῆς παιδείας. Ἐνεκα δὲ τῆς τότε ἐπελθούσης διαιρέσεως τῶν κυβερνώντων τὴν Ἑλλάδα δύο σωμάτων ὁ Φαρμακίδης μετέβη εἰς Σαλαμῖνα, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἰδραν. Προσκληθεις ὑπὸ τοῦ Γύλφορδ ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἤδη κατασταθεῖσαν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν τῆς βουλῆς καὶ μετέβη εἰς Κέρκυραν (23 Νοεμβρίου 1823).

(¹) Ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος τῷ 1844.

(²) Ἐτυπώθη τῷ 1848 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

(³) Ἐκδοθήσονται ὑπὸ τοῦ Κ. Ἀριστοκλέους μετ' ἄλλων ὡς συνέχεια τοῦ προεκδιδέντος ἀτελοῦς τεύχους τῶν Ἐλασσόνων Διατριβῶν.

Τὴν 17 Ἰανουαρίου 1824 τὸ ἐν Κρανιδίῳ ἐδρεῦον Νομοτελεστικὸν σῶμα προσεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα ἐπανερχόμενος ἀναδεχθῇ τὴν ἐπίστασιν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ ἐκδοσιν ἐφημερίδος. Μὴ δυνάμενος νὰ ὑπακούσῃ παρευθὺς εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς κυβερνήσεως ἀπήντησε τὰ δεόντα, ἐξαιτούμενός συγγνώμην διὰ τὴν ἀκούσιον καὶ ἐξ ἀνάγκης ταύτην ἀπέθειαν. Ἡ ἐλληνικὴ ὁμως κυβερνήσις ἔχουσα ἀνάγκην δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου ἀνενέωσε τὴν ἀπαίτησιν καὶ διὰ τοῦ Βουλευτικοῦ, καὶ τὸν Μάϊον τοῦ 1825 ὁ Φαρμακίδης δώσας τὴν ἐκ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας παραίτησίν του ἀνεχώρησεν ἐκ Κερκύρας. Ἐπανελθὼν περὶ τὰς ἀρχάς Ἰουνίου εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ διατάγματος τῆς προσωρινῆς διοικήσεως (29 Σεπτεμβρίου) διωρίσθη ἐφημεριδογράφος τῆς διοικήσεως, ἔχων ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του τὴν τυπογραφίαν συγκειμένην ἀπὸ τρία πιστήρια μ' ὅλα τ' ἀναγκαῖα τῶν. Ὁ τότε γενικὸς γραμματεὺς Α. Μαυροκορδάτος ἀναγγέλλων αὐτῷ τ' ἀποφασισθέντα προσέθετε, « Δὲν ἤμποροῦσε βέβαια νὰ κάμῃ καλῆτέραν ἐκλογὴν ἢ διοικῆσις διὰ τοιοῦτον ἔργον, διὰ τὸ ὅποιον ἀπαιτοῦνται φῶτα, ἐκτεταμέναι γνώσεις τῶν πραγμάτων, καὶ ὑποκείμενον ἀπολαμβάνον » ἐντελῶς τὴν ὑπόληψίν της. »

Μετὰ ζήλου ἐργασθεὶς ὁ Φαρμακίδης εἰς διεύθυνσιν τῆς ἐθνικῆς τυπογραφίας καὶ τὴν σύνταξιν τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος, παρητήθη τὸν Ἰούνιον τοῦ 1827. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου ὡς Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεόκλητος, εἰ καὶ ἀποτελῶν μέλος τῆς ἐκλεξάσης αὐτὸν ἐθνικῆς συνελεύσεως τῆς Τροιζήνος, ἀντιπολιτευόμενος αὐτὸν ἔμεινεν ἰδιωτεύων, καὶ συνειργάσθη μετὰ τῆς κατὰ τοῦ Κυβερνήτου μερίδος, ἥτις ἐθρίμβευσεν ἐν τῇ δολοφονίᾳ.

Τὴν 14 Ὀκτωβρίου 1832 διωρίσθη ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἔφορος τοῦ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικοῦ καὶ τοῦ Προκαταρκτικοῦ σχολείου μὲ μισθὸν διακοσίων φοινίκων κατὰ μῆνα. Ἐλθόντος τοῦ βασιλέως Ὁθωνος διωρίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἥτις ἐπεφορτίσθη τὴν σύνταξιν σχεδίου ἀφορῶντος τὸν ἐκκλησιαστικὸν διοργανισμόν (15 Μαρτίου 1833), καὶ εἰργάσθη ἐνζήλως εἰς διακήρυξιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας.

Τὴν 25 Ἰουλίου 1833 διωρίσθη γραμματεὺς τῆς διαρκoῦς ἱερᾶς Συνόδου τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν 17 Ἰανουαρίου 1837 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς θεολογικῆς σχολῆς ἐν τῷ νεοσυστάτῳ πανεπιστημίῳ, ἐπὶ ἐπιμισθίῳ ὀραχμῶν ἐκκτὸν κατὰ μῆνα.

Τὴν 20 Νοεμβρίου 1839 ἀπολυθεὶς τῆς θέσεως τοῦ παρὰ τῇ ἱερᾷ συνόδῳ γραμματέως διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ (*). Τὴν ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Συνόδου ἀπομάκρυνσίν του θεωρήσας ὁ Φαρμακίδης ὡς ὑπενεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐδημοσίευσεν τὴν Ἀπολογίαν, ἐν ᾗ λάβρος ἐπιπίπτει κατ' αὐτοῦ. Ἀναλαβὼν ὕστερον τὴν παρὰ τῇ Συνόδῳ θέσιν τοῦ γραμματέως διετήρησεν αὐτὴν μέχρι τοῦ κατὰ Μαΐον τοῦ 1862 ἐπέλθόντος θανάτου του.

Ὁ Φαρμακίδης ἦν ἐκ τῶν καλῶν ἐλλήνιστῶν καὶ θεολόγων τοῦ καιροῦ του, δὲν εἰργάσθη ὅμως ὑπὲρ τῆς θρησκείας τῶν πατέρων του μετὰ τῆς αὐτῆς εἰλικρινείας, μεθ' ἧς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του ἐπρομάχησεν. Ὁ κατὰ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας Ἀντίτομός του εἶναι σάτυρα ἐλεεινὴ κατὰ τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, ἐν ᾗ ἀσέμνως μυκτηρίζεται ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σύνοδος, ἥτις χάριν τοῦ ἐλληνισμοῦ προθύμως ἀναγνώρισασα τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας ἐδικαιούτο μάλιστα νὰ προσδοκᾷ δείγματα τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης.

Συγγράμματα.

—Στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Βιέννῃ 1815.—(Ἡ ἐλληνικὴ αὕτη ἐγκυκλοπαιδεῖα συνετέθη ὑπὸ Φριδερίκου Ἰακωβίου, καὶ διαρρυθμισθεῖσα ὑπὸ Θ. Φαρμακίδου ἐχρησίμευσεν ὡς τὸ μόνον ἐλληνικὸν κείμενον διὰ τὰ σχολεῖα, ἀντὶ τῆς τέως εἰσηγμένης τοῦ Πατουόσα* μετετυπώθη δ' ἐν Κερκύρᾳ καὶ ἐξεδίδοτο Ἀθήναις, μέχρις οὗτο ἔπαυσεν ἡ χρῆσις αὐτῆς διὰ τῆς ὑπὸ Α. Κορομηλᾶ ἐκδοθείσης Χρηστομαθείας τῶν Α. Ραγκαβῆ καὶ Σ. Βυζαντίου).

—Γενικὴ Ἐφημερίς. Ἐν Ναυπλίῳ 1825—27.

—Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ὁ ψευδώνυμος Γερμανός. Ἐν Ἀθήναις 1838.

—Ἀπολογία. Ἐν Ἀθήναις 1840 (ἐξεδόθη δις ἀμετάβλητος ἐκ τῆς τυπογραφίας Ν. Ἀγγελίδου).

—Περὶ ὅρκου. Ἐν Ἀθήναις 1840.

—Ἡ Καὶνὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων. Ἐν Ἀθήναις 1844 τόμ. 7.

—Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἡ περὶ Ἀληθείας, ἐν Ἀθήναις 1852. (Οὗτός ἐστιν ὁ διαδόχτος Ἀντίτομος ἡ ἐπὶ κρισις τοῦ ἐπὶ πατριάρχου Ἀνθίμου ἐκδοθέντος συνοδικοῦ τόμου πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας).

—Πάμπολλαι διατριβαὶ ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ (1816—1819) καὶ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ, πολιτικῇ τῶν Ἀθηναίων ἐφημερίδι.

(*) Θ. Φαρμακίδου ἀπολογία.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ.

Α.

- 'Αββακούμ Ιερομόναχος 254.
 'Αβίας Κωνσταντίνος 593.
 'Αδούρης 'Ιωάννης 285.
 'Αδράμιος Βαρθολομαίος 444.
 'Αδράμιος 'Ιωάννης 443.
 'Αγαθάγγελος Ιερομόναχος 330.
 'Αγαθόφρων Λακεδαιμ. (Νικολόπουλος).
 'Αγαλλιανός Θεόδωρος 107.
 'Αγαπητός 'Εκτωρ 237.
 'Αγάπιος αρχιμανδρίτης 693.
 'Αγάπιος Κρής (Λάνδος).
 'Αγάπιος (Λεονάρδος).
 'Αγγελος 74.
 'Αγγελος Χριστόφορος 294.
 'Αγιοπαυλίδης Γρηγόριος 607.
 'Αγκύρσμος Δημήτριος 613.
 'Αδάμης 'Ιωάννης 608.
 'Αδραμυττινός 'Εμμανουήλ 440.
 'Αζάλης 'Ιωσαφάτ 405.
 'Αθανάσιος 'Αντιοχείας 457.
 'Αθανάσιος 'Ιερείτης 604.
 'Αθανάσιος Κύπριος 232.
 'Αθανάσιος Κωνσταντινίτης 442.
 'Αθανάσιος Λακων 54.
 'Αθανάσιος Ναυπάκτου 454.
 'Αθανάσιος Πάριος 630.
 'Αθανάσιος Παροναξίας 236.
 'Αθανάσιος ό εκ Πικρίδων (Σκληρός).
 'Αθανάσιος ό ρήτωρ 402.
 'Αθανάσιος Σηλυβρίας 235.
 'Αθανάσιος Τραπεζούντιος 403.
 'Αθανασίου Εδσθάσιος 646.
 'Ακίδας Φραγκίσκος 404.
 'Ακρης Βερονάρδος 237.
 'Ακτιακός Νικόλαος 105.
 'Αλδάνης 'Αλέξανδρος 453.
 'Αλδάνης 'Αντίδας 453.
 'Αλδάνης 'Ιωάννης 472.
 'Αλδάνης 'Ιωάννης Φρ. 454.
 'Αλδάνης Φραγκίσκος 453.
 'Αλέξης Παύλος 421.
 'Αλεμάνος Νικόλαος 295.
 'Αλέξανδρος Τυρναβίτης 480.
 'Αλεξάνδρου Γεώργιος 94.
 'Αλλάτιος Λέων 268.
 'Αλταβίλας Σπυρίδων 408.
 'Αμιρούτης Γεώργιος 62.
 'Αμμιράλλος Δημήτριος 445.
 'Αμφιλόχιος 404.
 'Αναγνώστης 'Ιθακήσιος 575.
 'Ανασίας 'Ακαρνάν 577.
 'Ανασίας 'Αντιπάριος 606.
 'Ανασίας εκ Δημιτσάνης 604.
 'Ανασίας Κυΐκου 468.
 'Αναστασίος ό εν Καστορία 599.
 'Αναστάσιος ό Μακεδών 450.
 'Αναστασίος 'Ιάκωβος 604.
 'Ανδρέας Πάριος 614.
 'Ανδρέου 'Ηλίας 234.
 'Ανδρούτσος 'Αλούπιος 466.
 'Ανθιμος εκ 'Ιερείας 443.
 'Ανθιμος Ιερομόναχος 254.
 * 'Ανθιμος Ιερομόναχος 606.
 'Ανθιμος 'Ιεροσολύμων 585.
 'Ανθιμος εκ Λειβαδίου 649.
 'Ανθιμος εκ Σαλόνων 578.
 'Ανθιμος Σεβρών 330.
 'Ανθρακίτης Μεθόδιος 435.
 'Αντώνιος 'Εμμανουήλ 645.
 'Αντώνιος Ιερέυς 95.
 'Αντώνιος ρήτωρ 485, 229.
 'Ανώνυμος Κρής 409.
 'Απολλώνιος 445.
 'Αποστόλης Μιχαήλ 74, 73.
 'Αποστόλης ('Αρσένιος Μονεμβασίας).
 'Αποστολίδης 'Ιωάννης 564.
 'Αργέντης Εδστράτιος 469.
 'Αργυρόπουλος Βαρθολομαίος 47.
 'Αργυρόπουλος Δημήτριος 47.
 'Αργυρόπουλος 'Ιάκωβος 749.
 'Αργυρόπουλος 'Ιωάννης 45.
 'Αρκούδης 'Αλέξανδρος 452.
 'Αρκούδιος 'Αντώνιος 234.
 'Αρκούδιος Πέτρος 260.
 'Αρσένιος 'Ανδρου 236.
 'Αρσένιος 'Ελασσώνος 206.

Ἄρτένιος Ἱερομόναχος 254.
 *Ἀρσένιος Ἱερομόναχος 102.
 Ἀρσένιος καθηγούμενος 217.
 Ἀρσένιος Μονεμβασίας 126.
 Ἀρσένιος Πατρῶν 235.
 Ἀρσένιος Τορνόβου 144.
 Ἀσάνης Γεώργιος 691.
 Ἀσάνης Σπυρίδων 690.
 Αὔγερινος Ἀγαμέμνων 655.
 Αὐλωνίτης Γεώργιος 342.
 Αὐλωνίτης Σπυρίδων 444.
 Αὐδύλλιος Κωνσταντῖνος 234.
 Ἀχέλης Ἀντώνιος 421.
 Ἀχέλης Κωνσταντῖνος 420.
 Ἀψαρᾶς Θεοφάνης 169.
 Ἀψαρᾶς Νεκτάριος 169.

B.

Βαβατινός Νικόλαος 443.
 Βαβεστρέλος 233.
 Βαλάσιος Ἀνδρέας 420.
 Βάλβης Παντολέον 578.
 Βάλβης Ζαφείριος 578.
 Βαλεριανός 234.
 Βάλερις Βασίλειος 230.
 Βαλιούλιας Ἰάκωβος 605.
 Βαλαμαάκης Γεράσιμος 655.
 Βάλαμος Γεώργιος 227.
 Βάλαμος Μάρκος 237.
 *Βάλαμος Μάρκος 447.
 Βάλαμος Νικόλαος 449.
 Βάμβας Νέφυτος 728.
 Βανδιλάκιος Γεώργιος 424.
 Βαρβαρίγος Ἱερεμίας 304.
 Βάρβοχας Ἀντώνιος 448.
 Βαρδαλάχος Κωνσταντῖνος 691.
 Βαρίδης Πέτρος 577.
 Βάρκοσης Νικόλαος 506.
 Βάρκοσης Καλλίνικος 507.
 Βαρλέτας Μαρῖνος 107.
 Βαρότζης Κοσμάς 420.
 Βαρούχας Γεώργιος 420.
 Βάρτας Ἀνθίμος 438.
 Βασίλειος Κουταλινός 600.
 Βασίλειος Ποστέλνικος 647.
 Βασιλικός Ἰάκωβος 179.
 Βασίχιος Φραγκίσκος 237.
 Βατάτζης 648.
 Βελάσσης Θωμᾶς 601.
 Βελημᾶς Γεώργιος 642.
 Βελλαμαρίνος Βερτούκιος 424.
 Βελλαρεᾶς Νικόλαος 609.

Βεμβάρδος Νικόλαος 449.
 Βενδόκης Γεώργιος 564.
 Βενέδικτος ἐκ Αἰμαρῆς 576.
 Βενέριος Αζυρέντιος 598.
 Βενιαμὴν Πελοποννήσιος 576.
 Βενιέρης Δημήτριος 648.
 Βενιζέλος Ἄγγελος 351.
 Βενιζέλου Φιλοθέη 493.
 Βεργίκιος Ἄγγελος 153.
 Βεργίκιος Νικόλαος 155.
 Βεργίκιος Ἰωάννης 155.
 Βεργίκιος Γεώργιος 155.
 Βερναρδῆς Ἀργυρός 595.
 Βερνάσας Παπαῖν 405.
 Βησσαρίων ἀββᾶς 35.
 Βησσαρίων Νικαίας 41, 42, 25.
 Βησσαρίων ἐκ Παφάνης 571.
 Βιέρος Ἀλέξανδρος 420.
 Βίκτωρ Κερκυραῖος 447.
 Βιλαρεᾶς Ἰωάννης 648.
 Βλαντῆς Σπυρίδων 688.
 Βλάσιος Γαβριήλ 302.
 Βλασσόπουλος Στυλιανός 679.
 Βλαστός Ἀντώνιος 237.
 Βλαστός Γεώργιος 233.
 *Βλαστός Γεώργιος 448.
 Βλαστός Δημήτριος 447.
 Βλαστός Ἐμμανουήλ 294.
 Βλαστός Μανουήλ 232.
 Βλαστός Μελέτιος 232.
 Βλαστός Μιχαήλ 294.
 Βλαστός Νικόλαος 412.
 *Βλαστός Νικόλαος 447.
 Βλάχος Γεράσιμος 336.
 Βλάχος Γρηγόριος 338.
 Βογορίδης Ἀθανάσιος 693.
 Βίδας Δημήτριος 602.
 Βιδᾶ Γεώργιος 420.
 Βοναφῆς Ἰωάννης 230.
 Βότηας Βαρθολομαῖος 236.
 Βουδούλιος Νικόλαος 598.
 Βούλγαρις Ἀντώνιος 449.
 Βούλγαρις Βίκτωρ 448.
 Βούλγαρις Γεώργιος 342.
 Βούλγαρις Εὐγένιος 566.
 Βούλγαρις Ἰωάννης 343.
 *Βούλγαρις Ἰωάννης 597.
 Βούλγαρις Νικόλαος 344.
 Βούλγαρις Νικόλαος 421.
 Βούλγαρις Πέτρος 645.
 Βούλγαρις Σπυρίδων 342.
 Βούλγαρις Σταματέλος 418.

Βούλγαρις Στέφανος 449.
 Βούλγαρις Χριστόφορος 343.
 Βουλισμαῖς Δωρόθεος 643.
 Βουστρώνιος Γεώργιος 267.
 Βουστρώνιος Ἰωάννης 295.
 Βουτσαρᾶς Πέτρος 449.
 Βρανᾶς Κορτέσιος 405.
 Βρετὸς Ματθαῖος 446.
 Βροντόπουλος Ἰωάννης 229.

Γ.

Γαβαλᾶς Γεώργιος 448.
 Γαβαλᾶς Νικόλαος 420.
 Γαβριήλ 74.
 Γαβριήλ ἱεροδιάκονος 235.
 Γαβριήλ ἐκ Καρπενησίου 438.
 Γαβριήλ Ναυπάκτου 284.
 Γαβριήλ Σμύρνης 235.
 Γαβριηλόπουλος Νικόλαος 596.
 Γαετάνος Νικόλαος 234.
 Γαζῆς Ἀνδρόνικος 40.
 Γαζῆς Ἀνθίμος 693.
 Γαζῆς Δημήτριος 40.
 Γαζῆς Θεόδωρος 33, 37.
 Γαλανὸς Δημήτριος 672.
 Γαλατιανὸς Ματθαῖος 403.
 Γαλατινὸς 73.
 Γαρούτσος Γεώργιος 449.
 Γεμιστὸς Γ. (Πλήθων).
 Γεμιστὸς Ἰωάννης 228.
 Γεννάδιος Γεώργιος 720.
 Γεννάδιος (Σχολάριος).
 Γεράρδος Φραγκίσκος 597.
 Γεράσιμος Βυζάντιος 600.
 Γεράσιμος Ἡρακλείας 465.
 Γεράσιμος ἱερομόναχος 424.
 *Γεράσιμος ἱερομόναχος 294.
 Γεράσιμος οἰκονόμος 247.
 Γεράσιμος Χαλεπίου 644.
 Γεργάνος Ζαχαρίας 308.
 Γερμανὸς Αἰτωλὸς 409.
 Γερμανὸς Λοκρὸς 347.
 Γερμανὸς Κρητικὸς 603.
 Γεωργερίνης Ἰωσήφ 344.
 Γεωργιλᾶς Ἐμμανουήλ 404.
 Γεώργιος Αἰτωλὸς 234.
 Γεώργιος ἐξ Ἀργυροκάστρου 642.
 Γεώργιος ἐξ Ἰωαννίνων 642.
 Γεώργιος Μανουήλ 646.
 Γεώργιος οἰκονόμος Ῥόδου 254.
 Γεώργιος Κορίνθιος 439.
 Γεώργιος λογοθέτης Ἀθηνῶν 235.

Γεώργιος Ῥόδιος 234.
 Γεώργιος Τραπεζούντιος 459.
 Γεωργίου Ἀλεξανδρὸς 95.
 Γεωργίου Παναγιώτης 609.
 Γιαννούλης (Εὐγένιος Αἰτωλὸς).
 Γιγνάτιος Ἰωάννης 448.
 Γλυζώνιος Ἐμμανουήλ 204.
 Γονέμης Ἰωάννης 376.
 Γονέμης Μάρκος 376.
 Γονεμὴ Σκηπίων 376.
 Γοργορίνης Νικόδημος 404.
 Γορδάτος Κωνσταντῖνος 599.
 Γόρδιος Ἀναστάσιος 437.
 Γουζέλης Δημήτριος 694.
 Γουλιμῆς Ἀναστάσιος 574.
 Γουλιμῆς Γεράσιμος 574.
 Γουλιμῆς Φραγγούλης 574.
 Γουνᾶς Ἀνδρέας 645.
 Γρανθενίγος Ἀδούσιος 335.
 Γραθενίγος Ἀντώνιος 335.
 Γρηγορᾶς Μητροφάνης 445.
 Γρηγορίνης Γεράσιμος 680.
 Γρηγόριος Ε' 620.
 Γρηγόριος Δυρράχίου 606.
 Γρηγόριος ἱερομόναχος 445.
 Γρηγόριος Μιτυλήνης 236.
 Γρηγόριος Ναυπάκτου 595.
 Γρηγόριος Περιθεωρίου 235.
 Γρηγόριος Σίφνιος 654.
 Γρηγόριος Χίος 440.
 Γρηγορόπουλος Δημήτριος 108.
 Γρηγορόπουλος Ἰωάννης 408.
 Γρηγορόπουλος Μητροφάνης 247.
 Γρίτης Ἰωάννης 448.

Δ.

Δαβιάνος Ξαβέριος 350.
 Δάβιλας Πέτρος 236.
 Δαζίκης 607.
 Δαιμονογιάννης 294.
 Δαλασσηνὸς Ἰωάννης 234.
 Δαμασκητὸς Βυζύης 284.
 Δαμασκητὸς Ναυπάκτου (Στουδίτης).
 Δαμιανὸς Βασίλειος 449.
 Δαμιλᾶς Ἀντώνιος 406.
 Δαμιαναὸς Ἰωάννης 305.
 Δαμωδὸς Ἀντώνιος 419.
 Δαμωδὸς Βικέντιος 468.
 Δάνδολος Βαρθολομαῖος 420.
 Δανιήλ Ἐφέζου 403.
 Δανιήλ Σεβέρων 284.
 Δανιήλ Προκονήζου 284.

Δαπόντας Καيسάριος 501.
 Δάρβαρις Δημήτριος 564.
 Δάρβαρις Πέτρος 565.
 Δαράκης Βίκτωρ 596.
 Δαράκης Γεώργιος 596.
 Δαράκης Έμμανουήλ 596.
 Δαράκης Νικόλαος 596.
 Δαρείος 74.
 Δαρμάριος Ἀνδρέας 234.
 Δάσκολης Ἀννίβας 643.
 Δεβάρης Ματθαῖος 458.
 Δεβάρης Πέτρος 459.
 Δεκάδουος Ἰουστίνος 404.
 Δελιάνος Ἰλαρίων 693.
 Δελλαγραμμάτικας Ἰωάννης 654.
 Δελλαδέτζιμας Ἀγγελος 643.
 Δελλαδέτζιμας Νικόλαος 643.
 Δεμοντεσάντος Σταμάτιος 286.
 Δενδρηγνός Κωνσταντίνος 655.
 Δενόρες Ἰάσων 497.
 Δενόρες Πέτρος 498.
 Δεπάκολος 442.
 Δερβησιάνος Ἀνανίας 487.
 Δευτερεῦος Γεώργιος 230.
 Δεφαράνας Μάρκος 409.
 Δήμαρος Λάμπρος 612.
 Δημέρου Παγκράτιος 614.
 Δημητριάδης Στέφανος 647.
 Δημήτριος ἐκ Γραμμένου 577.
 Δημήτριος Θεσσαλονικεὶς 227.
 Δημήτριος Αλκίσιος 235.
 Δημήτριος νοτάριος 443.
 Δημητρίου Ἀνδρέας 234.
 Δημητρίου Θεόδωρος 75.
 Δημητρίου Ἰωάννης 578.
 Δῆμος Ζαβερδάνος 578.
 Διακρούσης Ἀνθιμος 440.
 Δισσωρίνος Ἰάκωβος 240.
 Διονύσιος ἐξ Ἀγραφῶν 400.
 Διονύσιος Ἀδριανουπόλεως 640.
 Διονύσιος ἀναχωρητὴς 454.
 Διονύσιος Βιζύτης 235.
 Διονύσιος Ἠραλείας 247.
 Διονύσιος ἱερομόναχος 35.
 *Διονύσιος ἱερομόναχος 233.
 Διονύσιος Καλλιπολίτης 640.
 Διονύσιος Λακεδαιμονίας 303.
 Διονύσιος Λαρίσιος 303.
 Διονύσιος Ναυπλίας 446.
 Διονύσιος Πλαταμῶνος 646.
 Διονύσιος πρωτοσύγγελος 247.
 Διονύσιος Τορνόβου 303.

Διονύσιος Τραπεζούντιος 605.
 Διπλοπατάτζης Θωμᾶς 432.
 Δομεσιανός 293.
 Δονᾶς Ἰωάννης 608.
 Δονδίνος Βαπτιστῆς 448.
 Δοξαράς Νικόλαος 424.
 *Δοξαράς Νικόλαος 426.
 Δοξαράς Παναγιώτης 425.
 Δοξαράς Παρθένιος 280, 294.
 Δοξαράς Παχώμιος 447.
 Δοριανός Ἰωάναφ 247.
 Δοσίθεος Δωριεύς 25.
 Δοσίθεος Ἱεροσολύμων 379.
 Δοσίθεος Ξανθίας 452.
 Δούγκας Στέφανος 745.
 Δούγκας Γεώργιος 449.
 Δούγκας 402.
 Δούγκας Δημήτριος 227.
 Δούγκας Μιχαήλ 554.
 Δούγκας Νεόφυτος 702.
 Δουκάτωρ Γεώργιος 294.
 Δραγονδίνος Φραγκίσκος 424.
 Δραγούμης Μάρκος 728.
 Δριμητικὸς Νικόλαος 406.
 Δρυμοκάτης (Χρυσολωρᾶς Μιχ).
 Δωρόθεος Λακεδαιμονίας 444.
 Δωρόθεος Λέσβιος 460.
 Δωρόθεος Μονεμβασίας 223.

Ε.

Ἐξεκλήλ Κορίνθου 285.
 Ἐλεαβούλκος Θωμᾶς 444.
 Ἐλλάδιος Ἀλέξανδρος 447.
 Ἐλευθέριος Ρόδιος 478.
 Ἐμμανουήλ ἱατρὸς 564.
 Ἐμμανουήλ Κύπριος 412.
 Ἐμμανουήλ ῥήτωρ 104.
 Ἐμποροκομήτης Χριστόφορος 599.
 Ἐπαρχος Ἀντώνιος 460.
 Ἐπαρχος Γεώργιος 460.
 Ἐπαρχος Θεόφιλος 237.
 Ἐπισκοπόπουλος Βενέδικτος 234.
 Ἐπιφάνιος Ἀνδρέας 445.
 Ἐπιφάνιος Καيسάριος 284.
 Ἐρμώνιος Γεώργιος 67, 6.
 Ἐρρίκιος Γεώργιος 448.
 Ἐρρίκιος Ἰωάννης 448.
 Εὐγενικός Ἀνδρέας 407.
 Εὐγένιος Λιτωλὸς 327.
 Εὐγένιος Σουμελιώτης 609.
 Εὐδαιμονογιάννης Ἀνδρέας 499.
 Εὐδαιμονογιάννης Θεόδωρος 236.
 Εὐθύμιος Ἀντιοχείας 287.

Ἐυθύμιος ἐκ Καρπενησιῦ 437.
Ἐφραίμ Ἀθηναῖος 507.

Z.

Ζαβίρας Γεώργιος 540.
Ζαβίρας Κωνσταντῖνος 543.
Ζαχαρόιος Ἱερεμίας 294.
Ζαγοραῖος Διονύσιος 645.
Ζάκρας Αἰθίος 447.
Ζαλῦκης Γρηγόριος 685.
Ζαμπέλιος Νεκτάριος 354.
Ζαμφουρνάρος Θεοφύλακτος 408.
Ζαννετῖνος Διονύσιος 173.
Ζένος Πέτρος 420.
Ζερβός Κωνσταντῖνος 234.
Ζερβός Σεραφεῖμ 286.
Ζερτζούλης Θεόφιλος 500.
Ζερτζούλης Κυριακός 500.
Ζερτζούλης Νικόλαος 499.
Ζηκαῖος Δημήτριος 539.
Ζῆνος Ἀλέξανδρος 412.
Ζῆνος Ἀπόστολος 472.
Ζηταῖος Χρῦσανθος 464.
Ζόγιας Ἰάκωβος 420.
Ζόγιας Νικόλαος 448, 420.
Ζούκας Γεώργιος 448.
Ζυγομαλᾶς Θεοδόσιος 183.
Ζυγομαλᾶς Ἰωάννης 176.
Ζωγράφος Γεώργιος 599.
Ζωγράφος Πέτρος 658.

II.

Ἡλιάδης Μανασῆς 513, 484.
Ἡλίας μοναχός 444.
Ἡρακλειανός Ἰωάννης 235.
Ἡσαΐας Μεγασπηλαιώτης 228.
Ἡσαΐας μοναχός 45.

Θ.

Θεοδώρητος Ἀθανασίου 649.
Θεόδωρος δομῆςτικος Λήμνου 236.
Θεόδωρος Τραπεζούντιος 444.
Θεόκλητος Ἰηριτίης 593.
Θεόκλητος μοναχός 234.
Θεολόγητος Ἰωάννης 608.
Θεοκλόπουλος 224.
Θεοτόκης Νικηφόρος 583.
Θεοφάνης 330.
Θεοφάνης ἐξ Ἀγράφων 496.
Θεοφάνης Θεσσαλονίκης 229.
Θεοφάνης Ἱεροσολύμων 402.
Θεοφάνης Μηδείας 105.

Θεοφάνης Ναουσαῖος 605.
Θεοφάνης Παιδεστοῦ 284.
Θεοφιλάς Ἰάκωβος 655.
Θεόφιλος Καμπανίας 644.
Θεωνᾶς 244.
Θωμᾶς Ρόδιος 640.

I.

Ἰάκωβος Ἀργεῖος (Μάνος).
Ἰάκωβος Θεσσαλονίκης 330.
Ἰάκωβος Κύπριος 598.
Ἰάκωβος Λιτσᾶς καὶ Ἀγράφων 330.
Ἰάκωβος Μήλιος 474.
Ἰάκωβος ὁσιομάρτυς 244.
Ἰγνάτιος 445.
Ἰγνάτιος Ἀντίσσης 452.
Ἰγνάτιος Οὐγγυροβλαχίας 693.
Ἰδομενεὺς Γεώργιος 655.
Ἰέραξ 202.
Ἰέραξ Ἀλέξανδρος 202.
Ἱερεμίας Ἀδριανουπόλεως 235.
Ἱερεμίας Β' 486.
Ἱερεμίας Κρής 606.
Ἱερόθεος Αἰτωλῶς 647.
Ἱερόθεος Δρύστρας (Κομν. Ἰωάννης).
Ἱερόθεος Εὐρίπου 624.
Ἱερόθεος Ἰηριτίης 604.
Ἱερόθεος Κεφαλλῆν 407.
Ἱερόθεος Μονεμβασίας 207.
Ἱερόθεος Πελοποννήσιος 607.
Ἱερόπαις Νικόλαος 597.
Ἱερώνυμος (Ἐρμώνυμος Γεώργιος).
Ἱερλίων μοναχός 404.
Ἰουστινιάνης Ἀλέξανδρος 230.
Ἰουστινιανός 448.
Ἰουστινιανός Παναγιώτης 408, 409.
Ἰουστινιανός Σιλβέστρος 449.
Ἰππόλυτος Χίου 247.
Ἰσις (Ράλλης Μιχαήλ).
Ἰσιδώρος ἱερομόναχος 35.
Ἰσιδώρος Ρωσσίας 35.
Ἰωακείμ Ἰωβρου 236.
Ἰωακείμ Πάριος 609.
Ἰωάννης Ἀγραφιώτης 597.
Ἰωάννης Ἐμμανουὴλ 646.
Ἰωάννης Θεσσαλονικεὺς 24.
Ἰωάννης Λέσβιος 460.
Ἰωάννης Αἰνίδιος 643.
Ἰωάννης οἰκονόμος Μιτυλήνης 235.
Ἰωάν. βεφενδάριος Παραμυθίας 267.
Ἰωάννης Ρόδου 609.
Ἰωάννης Χίος 442.

Ἰωαννίκιος Ἀλεξανδρείας 446.
 Ἰωαννίκιος Γάνου καὶ Χώρας 284.
 Ἰωαννίκιος Δημητριάδος 330.
 Ἰωαννίκιος Κασανδρείας 444.
 Ἰωάννου Κυριακῆς 693.
 Ἰωάσαφ Ἀμασείας 235.
 Ἰωάσαφ Ἐλασσῶνος 284.
 Ἰωάσαφ Θεσσαλονίκης 236.
 Ἰωάσαφ Ἰσχανίου 235.
 Ἰωάσαφ Κυζίκου 444.
 Ἰωάσαφ Λήμνου 236.
 Ἰωάσαφ Νευροκόπου 235.
 Ἰωβ μοναχὸς 444.
 Ἰώσηπος Μοισιόδαξ 563.
 Ἰωσήφ Θεσσαλονίκης 408.

Κ.

Καβαδίης Ἱερεμίας 606.
 Καβαδίης Μακάριος 645.
 Καβαλιώτης Θεόδωρος 395.
 Καβάκης (Ράλλης Δημήτριος).
 Καβάσιλας Νικόδημος 316.
 Καβάσιλας Συμεών 200.
 Κάβρας Ζήσης 649.
 Καβρίκας 474.
 Καβρίκας Νικόλαος 578.
 Καβρίκας Σπυρίδων 655.
 Καγγελάριος Ἀλέξανδρος 601.
 Καῖσαρ Σάμιος 233.
 Κισάριος Ἱερομόναχος 597.
 Κισάριος Ῥημνίκου 564.
 *Κισάριος Ῥημνίκου 614.
 Καναβέλας Γεράσιμος 384.
 Καναβέλας Ἱερεμίας 383.
 Καναβέλας Μιχαὴλ 420.
 Καλαφάτης Ἀνδρέας 237.
 Καλαφάτης Γεώργιος 420.
 Καλαφάτης Ἐμμανουὴλ 448.
 Καλεπιανὸς Ἀγγελος 228.
 Καλλέργης Ἀνδρέας 73.
 Καλλέργης Ἀντώνιος 475.
 Καλλέργης Γεώργιος 448, 420.
 Καλλέργης Ζαχαρίας 420.
 Καλλέργης Καλλιόπιος 409.
 Καλλέργης Λέων 446.
 Καλλέργης Ματθαῖος 449.
 Καλλέργης Νικόλαος 655.
 Καλλέργης Πέτρος 74.
 Καλλιᾶκης Νικόλαος 378.
 Καλλίνικος Ἀκαρναν 352.
 Καλλίνικος Δ' 604.
 Καλλιπολίτης Μάξιμος 309.

Κάλλιστος Ἀθηνῶν 452.
 Κάλλιστος Ἀνδρόνικος 74, 33.
 Κάλλιστος Λέρου 236.
 Κάλλιστος Ρόδου 235.
 Καλλονᾶς Γαβριὴλ 526.
 Καλλονᾶς Ἰερόθεος 447.
 Καλλονᾶς Μελέτιος 443.
 Καλλονᾶς Σωφρόνιος 447.
 Καλλουότης Ἀρσένιος 354.
 Καλογεράκης 445.
 Καλογεράς Ἀγγελος 476.
 Καλογεράς Ἀνδρέας 574.
 Καλογεράς Εὐσταθίος 578.
 Καλογεράς Κωνσταντῖνος 575.
 Καλογεράς Στρεματέλος 424.
 Καλογνώμων Γεράσιμος 644.
 Καλοσύνας Ἀντώνιος 230.
 Καλοταράς 73.
 Καλύβας Γεώργιος 475.
 Καμαριώτης Ματθαῖος 60.
 Καμπάνης Διονύσιος 655.
 Καμπάνης Χριστόφορος 230, 445.
 Καναθοῦτσης Ἰωάννης 440.
 Κανέλος Στέφανος 684.
 Κανόπιος Ναθαναὴλ 403.
 Καντακουζηνὸς Δημήτριος 442.
 Καντακουζηνὸς Κωνσταντῖνος 600.
 Καπέλλος 442.
 Καπετανάκης Λεονάρδος 609.
 Καπετανάκης Μανουὴλ 693.
 Καπίνας Γεώργιος 236.
 Καποδίστριας Ἀγγελος 343.
 Καποδίστριας Ἰερώνυμος 424.
 Καποδίστριας Λαυρέντιος 449.
 Καραβέλας Νικόλαος 447.
 Καραθεοδωρῆς Στέφανος 655.
 Καραϊωάννης Κωνσταντῖνος 556.
 Καραϊωάννου Στέφανος 607.
 Καρακάσης Δημήτριος 559.
 Καρακάσης Κωνσταντῖνος 693.
 Καρανδινὸς Σπύρος 424.
 Καραπάνος Κωνσταντῖνος 576.
 Καραπάνος Φῶτος 576.
 Καρατσᾶς Γεώργιος 558.
 Καρατσᾶς Θεόκλητος 497.
 Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
 *Καρατσᾶς Ἰωάννης 559.
 Καρατσᾶς Νικόλαος 558.
 Καρατσᾶς Στέφανος 558.
 Καρμαλῆκης Ἀντώνιος 423.
 Κάρμας Ἰωάννης 577.
 Κάρμας Φίλιππος 347.

Καρμπούνης Νικόλαος 575.
 Καρμπούνης Φραγκούλης 575.
 Καρμπούνης Χαράλαμπος 575.
 Καρναβάκης Πέτρος 234.
 Καρούσος Ἀντώνιος 424.
 Καρούσος Γεράσιμος 646.
 Καρρέριος Γεώργιος 412.
 Καρτάνος Ἰωαννίκιος 447.
 Καρτάνος Νικόλαος 409.
 Καρύκης Θεοφάνης 217.
 Καρουφύλλης Ἰωάννης 237.
 *Καρουφύλλης Ἰωάννης 374.
 Καρουφύλλης Πασχάλης 600.
 Καρυόφυλλος Ἰωάννης 264.
 Καρυστηνός Θεόδωρος 408.
 Κασιμάτης Πρακλῆς 237.
 Κασιμάτης Ἰωάννης 229.
 *Κασιμάτης Ἰωάννης 449.
 Κασιμάτης Παῦλος 448.
 Κασιμάτης Πέτρος 596.
 Κασσιανός Ἀγαπητός 409.
 Καστέλης Δημέλιος 233.
 Καστρίσιος Δανιὴλ 373.
 Κατάνης Ἀντώνιος 446.
 Κατάνης Θωμᾶς 400.
 Κατάνης Πέτρος 237.
 Καταρτσῆς Δημήτριος 643.
 Κατηλιανός Διονύσιος 293.
 Κατήφορος Ἀντώνιος 521.
 Κατσαίτης Ἰωάννης 424.
 Κατζιούλης Παρθένιος 599.
 Καστοκαλυβίτης Νεόφυτος 540.
 Καψάλης Δημήτριος 578.
 Κελεστινός Ρόδιος 647.
 Κέμιζος Ἰγνάτιος 603.
 Κεραμεὺς Νικόλαος 322.
 Κεφαλᾶς Χριστόφορος 643.
 Κιγάλας Παρίων 300.
 Κιγάλας Ἰωάννης 300.
 Κιγάλας Ματθαῖος 298.
 Κλάδιος Ἰωάννης 236.
 Κλάδος Νικόλαος 446, 447.
 Κλαπατσαρᾶς (Δηράκης).
 Κλήμης Σωζοπόλεως 284.
 Κλόδιος Ἰωάννης 236.
 Κλόδιος Φλωριανός 237.
 Κεῖρικᾶς Παναγιώτης 654.
 Κοκκινάκης Κωνσταντῖνος 660.
 Κοκκινόμυτης Κωνσταντῖνος 578.
 Κόκκινος Ἀλέξανδρος 417.
 Κόκκινος Γεώργιος 421.
 Κόκκος Φραγκίσκος 295.

Κολέτης Πέτρος 408.
 Κολέττης Δημήτριος 460.
 Κολέττης Λιβέριος 459.
 Κολομπῆς Φραγκίσκος 597.
 Κολυτζήδης Ματθαῖος 403.
 Κομνηνός Ἀναστάσιος 373.
 Κομνηνός Ἰωάννης 397.
 Κομοῦτος Ἀντώνιος 599.
 Κομοῦτος Δημήτριος 600.
 Κομοῦτος Ματθαῖος 424.
 Κονταράτος Γεώργιος 448.
 Κονταρῆς Γεώργιος 444.
 Κόνταρης Διονύσιος 602.
 Κονταρήνος Κρήτης 295.
 Κονταρίνης Μιχαὴλ 446.
 Κοντοβλάκας Ἀνδρόνικος 409.
 Κοντολέος Χριστόφορος 232.
 Κοντονης Ἰωάννης 484.
 Κοντὸς Ἰωᾶς 602.
 Κοντὸς Πολυζώης 652.
 Κοραῆς Ἀδαμάντιος 662.
 Κοραῆς Ἀντώνιος 446.
 Κορέσιος Γεώργιος 247.
 Κορέσιος Ἰωάννης 204.
 Κορέσιος Μιχαὴλ 204.
 *Κορέσιος Μιχαὴλ 407.
 Κορέσιος Νικόλαος 204.
 Κορέσιος Παῦλος 448.
 Κορνάρος Βικέντιος 603.
 Κορνήλιος Γεώργιος 420.
 Κορνήλιος Ἰωάσαφ 528.
 Κορυδαλλεὺς Θεόφιλος 250.
 Κορωνάιος Τζάνες 227.
 Κορωνιδὸς Ἀντώνιος 647.
 Κοσμᾶς Αἰτωλὸς 487.
 Κοσμᾶς Ἐπιδαύριος 605.
 Κοσμᾶς Κύπριος 443.
 Κοσμᾶς Ματθαῖος 424.
 Κοσμᾶς Νικόλαος 217.
 Κουαρτάνος Ἀνδρέας 448.
 Κουαρτάνος Λουκᾶς 446, 447.
 Κουαρτάνος Νικόλαος 448.
 Κουδουκλέσιος Δανιὴλ 444.
 Κουδουκλέσιος Ἰωάννης 45, 74, 414.
 Κουερίνης Ἐμμανουὴλ 598.
 Κουϊρίνος Γεώργιος 449.
 Κουϊρίνος Νικόλαος 237.
 Κούμας Κωνσταντῖνος 676.
 Κουνάδης Ἀνδρέας 229.
 Κούρσουλας Νικόλαος 254, 285.
 Κουρτέσιος (Σχολάριος Γεννάδιος).
 Κουταλινός Βασίλειος 468.

Κουτούβαλης Σωφρόνιος 488, 485.
 Κούτσικος Κωνσταντίνος 619.
 Κουττούνης Ἰωάννης 301.
 Κραβαρίτης Ἰωάννης 578.
 Κράλης Μιχαὴλ 254.
 Κρασᾶς Κωνσταντίνος 449.
 Κρεμμύδας Γεώργιος 594.
 Κριτίας Νικόλαος 474.
 Κριτόπουλος Κουνιάλης 441.
 Κριτόπουλος Μητροφάνης 297.
 Κριτόπουλος Μιχαὴλ 444.
 Κυμηνίτης Σεβαστος 377.
 Κυπριανὸς 442.
 Κυπριανὸς Ἀλεξανδρείας 542.
 Κυπριανὸς Κύπριος 644.
 Κυπριανὸς Σμύρνης 468.
 Κυριακόπουλος Τιμόθεος 604.
 Κυριακὸς Ἰωάννου 603.
 Κυριακὸς πρεσβύτερος 412.
 Κύρκος Νικόλαος 604.
 Κύρκος Σπυρίδων 577.
 Κυρίνος 74.
 Κυρίνος Νικόλαος 440.
 Κύριλλος Ἀδριανουπολίτης 678.
 Κύριλλος ἐκ Δουνίστης 577.
 Κύριλλος Θαυμακοῦ 235.
 Κύριλλος Νικαίας 235.
 Κύριλλος Πελοποννησίου 486.
 Κύριλλος Πετραῖος 607.
 Κύριλλος Σινᾶ 608.
 Κύριλλος Χῖος 444.
 *Κύριλλος Χῖος 290.
 **Κύριλλος Χῖος 409.
 Κωδινὸς Γεώργιος 403.
 Κωνσταντᾶς Γρηγόριος 695.
 Κωνσταντῖνος Ζαθερδινὸς 178.
 Κωνσταντῖνος Θεσσαλὸς 644.
 Κωνσταντῖνος Μιχαὴλ 645.
 Κωνσταντῖνος Μοσχολοπλίτης 604.
 Κωνσταντῖνος νοτάριος 235.
 Κωνστ. πρωτοαποστολάρχιος 235.
 Κωνσταντῖνος Γεώργιος 603.
 Κωνσταντῖνος Α' 744.
 Κωνσταντῖνος Ἀγιορίτης 317.
 Κωνσταντῖνος ἐκ Λαδορικήου 438.
 Κωνσταντῖνος Μπουζαίου 693.
 Κωνσταντῖνος Τρίκκης 644.

Α.

Ααζαρόπουλος Ἰωάννης 602.
 Αἰζαρος Ἀπόστολος 640.
 Ααμπίδιος Ἰωάννης 598.

Αάνδος Ἀγάπιος 343.
 Αάνδος Ἀντώνιος 598.
 Αάνζας Βενέδικτος 343.
 Ααόνικος Κρῆς 442.
 Αάσκαρις Ἀγγελος 420.
 Αάσκαρις Ἰάνος 413.
 Αάσκαρις Ἰωάννης 420.
 Αάσκαρις Κωνσταντῖνος 48.
 Αάσκαρις Νικόλαος 233.
 Αάσκαρις Φιλανθρωπινὸς 35.
 Αάσκαρις Φραγκίσκος 420.
 Αάσκαρις Χρῦσανθος 303.
 Ααυρεντίος Ἀθηνῶν 452.
 Ααυρεντίος Διδυμοτοπίχου 284.
 Ααυρεντίος Σηλυβρίας 284.
 Αεξενιάκος Γεώργιος 449.
 Αειχοῦδαι (Ἰωαννίκιος Σωφρόνιος) 358.
 Αεντάρης Δημήτριος 442.
 Αεονάρδος Ἀγάπιος 626.
 Αεονάρδος Χῖος 400.
 Αεοντιάδης Σεβαστὸς 484.
 Αεόντιος Εὐστράτιος 482.
 Αεόντιος Ἡλιουπόλεως 624.
 Αήσταρχος Ἐρμούδωρος 443.
 Αιγαρίδης Παῖσιος 344.
 Αικίνιος Ἀνδρέας 449, 443.
 Αίλας (Γορδάτος Κ.)
 Αίλιμος Μιχαὴλ 237.
 Αίμας Ἰωάννης 237.
 Αίτινος Ἀγάπιος 648.
 Αίτινος Ἐμμανουὴλ 448.
 Αοβέρδος Ἀγάπιος 578.
 Αοβέρδος Ἀλούσιος 449.
 Αογαρᾶς Θεοφάνης 232.
 Αογοθέτης Ἰωάσαφ 373.
 Αογοθέτης Νικόλαος 474.
 Αολλῖνος Ἀλούσιος 202.
 Αομβάρδος Ἰωάννης 236.
 Αομβάρδος Ἰερώνυμος 237.
 Αουζινιάνος Στέφανος 496.
 Αουκάκης 644.
 Αουκάνης Νικόλαος 435.
 Αούκαρις Κύριλλος 238.
 Αουκάς Ἐκτωρ 424.
 Αούμπινας Ἰωσήφ 233.
 Αούπινας Σταματ. 343, 444, 449, 424.
 Αύτσικας Γεράσιμος 642.

Μ.

Μαγγανάρης Μιχαὴλ 447.
 Μωδερὸς Ἀντώνιος 379.
 Μωδερὸς Ἰωάννης 448.

Μαρδάρης Μάρκος 447.
 Μαζαράκης Νικόδημος 648.
 Μαϊνέριος Ἰωσήφ 233.
 Μαϊώτας Γεώργιος 595.
 Μακάριος Ἀντιοχείας 288.
 Μακάριος Θεσσαλονίκης 152.
 Μακάριος Καρπάθου 235.
 Μακάριος Νεοκαισαρείας 284.
 Μακάριος Πάτριος 439.
 Μακάριος ἡγουμένος Πάτριου 236.
 Μακάριος Τορνόβου 284.
 Μάκουλας Ἰωάννης 444.
 Μακραῖος Σέργιος 629.
 Μακρῆς Βησσαρίων 384.
 Μακρῆς Ἰωάννης 448.
 Μακρῆς Κωνσταντίνος 655.
 Μακρῆς Μακάριος 385.
 Μακρῆς Μελέτιος 385.
 Μαλάκης Γιακουμῆς 559.
 Μαλαξὸς Γρηγόριος 186.
 Μαλαξὸς Μενουήλ 185.
 Μαλαξὸς Νικόλαος 184.
 Μάμας Γρηγόριος 58.
 Μάμουλας 595.
 Μενδακάσης Θωμᾶς 554.
 Μανδρίκαρδος Γεώργιος 449.
 Μανδρίκαρδος Ἰωάννης 424.
 Μάνεσης Ἀντώνιος 342.
 Μίνθος Ἰωάννου 595.
 Μανίκας Κωνσταντίνος 578.
 Μανολάκης Ἰωάννης 468.
 Μανολάκης καμινάρης 693.
 Μάνος Ἀθανάσιος 576.
 Μάνος Ἰάκωβος 430.
 Μάνος Ἰωάννης 420.
 Μανουήλ ἄρχων 152.
 Μανουήλ Κορίνθιος 123.
 Μανουήλ νοτάριος Μετυλίνης 235.
 Μανουήλ Πελοποννήσιος 224.
 Μανουῖσας 84, 83.
 Μάξιμος Ἀγιορίτης 124.
 Μάξιμος ἀρχιδιάκ. Ἀλέξανδρείας 294.
 Μάξιμος Γεώργιος 237.
 Μάξιμος Πελοποννήσιος 96.
 *Μάξιμος Παλοποννήσιος 254.
 Μαρᾶς Μάρκος 447.
 Μαρζούνης Μάξιμος 242.
 Μαρῆς Μελέτιος 446.
 Μαριδάκης Μακάριος 600.
 Μαρῖνος Εὐσταθῖος 406.
 Μαρῖνος Λαυρέντιος 294.
 Μαρτίσης Ἀρσένιος 247.

Μαρκορᾶς Ἰωαννίκιος 409.
 Μαρκορᾶς Τρώιλος 449, 343.
 Μάρκος Ἀντώνιος 447.
 Μάρκος Δημήτριος 693.
 Μάρκος Ιατρός 125.
 Μ'ρκος Κρήτης 412.
 Μάρκος Κύπριος 597.
 Μαρμαροπούρας Ἰωάννης 648.
 Μαρμάτουλος Νικόλαος 406.
 Μαρμορᾶς Ἀνδρέας 356.
 Μαρμορᾶς Ἀντώνιος 357.
 Μαρμορᾶς Βικέντιος 357.
 Μαρούλης Χαράλαμπος 347.
 Μάρουλος Μιχαήλ 77.
 Μαρτελάς Νικόλαος 406.
 Μάστρακας Στυλιανός 442.
 Μιτζουλίνος Ἀνδρέας 356.
 Ματθαῖος Αἰνίου 235.
 Ματθαῖος Βυζάντιος 403.
 Ματθαῖος ἐκ Γανοχώρων 645.
 Ματθαῖος ἱερομόναχος 35.
 *Ματθαῖος ἱερομόναχος 642.
 Ματθαῖος Μυραίων 403.
 Ματραπεζόπουλος Νεράντσιος 605.
 Μαυρίκιος Γεώργιος 237.
 Μαυρίκιος Ἰωάννης 449.
 Μαυρογιάννης Βενέδικτος 576.
 Μαυροειδῆς Νικόλαος 547.
 Μαυροκορδάτος Ἀλέξανδρος 385, 424.
 *Μαυροκορ. Ἀλέξανδρος Ἰω. 642.
 Μαυροκορδάτος Κωνσταντίνος 478.
 Μαυροκορδάτος Νικόλαος 422.
 Μαυροκορδάτος Παντελῆς 349.
 Μαυρόλυκος Φραγκίσκος 436.
 Μαυρομμάτης Ἰωάννης 446.
 Μαυρομμάτης Μιχαήλ 438.
 Μαυρομμάτης Νέφωτος 595.
 Μαυρομμάτης Νικόλαος 576, 646.
 Μαῦρος Μιχαήλ 693.
 Μεγδόνας Χαρίσιος 644.
 Μέδικος Ἰάκωβος 343.
 Μεθιολανεύς (Δαμιλᾶς Ἀντ.)
 Μεζέριος Ἐμμανουήλ 420.
 Μεζέριος Νικόλαος 420.
 Μεζέριος Πέτρος 448.
 Μεθόδιος Αἰνίου 468.
 Μεθόδιος Αἰτωλὸς 236.
 Μεθόδιος ἱερομόναχος 236.
 Μεθόδιος Μελενίκου 444.
 Μελέτιος ἐξ Ἰωαννινῶν 390.
 Μελισσηνὸς Γρ. (Μάμας).
 *Μελισσηνὸς Γρηγόριος 337, 338.

Μελισσηνός Ἰωάννης 416.
 Μελισσηνός Μάρκος 285.
 Μελισσηνός Νικηφόρος 406, 504.
 Μελισσηνός Πέτρος 544.
 Μελλίνος Μιχαήλ 405.
 Μέμο: Κωνσταντίνος 447.
 Μεταξᾶς Ἰωάννης 449, 421.
 Μεταξᾶς Νικόδημος 233.
 *Μεταξᾶς Νικόδημος 274.
 Μεταξόπουλος Ἰγνάτιος 437.
 Μεταξόπουλος Παρθένιος 549, 609.
 Μήλιας Σπυρίδων 526.
 Μηνιάτης Ἠλίας 394.
 Μῆτρος Ἰωάννης 442.
 Μητροφάνης Βερόροιας 235.
 Μητροφάνης ἱερομόναχος 232.
 Μητροφάνης μητροπολίτης 443.
 Μητροφάνης Μονεμβασίας 303.
 Μίτζαλος Βενέδικτος 420.
 Μινδόνιος Ἰγνάτιος 445.
 Μινδόνιος Ἰωάννης 201.
 Μινδόνιος Λεονάρδος 201.
 Μιχαήλ Κρής 234.
 Μιχαήλου Ἐλευθέριος 584.
 Μόλος Μιχαήλ 418.
 Μόλυδος Ἰωάννης 442.
 Μολώνης Γαβριήλ 644.
 Μορεζῆνος Μάρκος 294.
 Μορέτος Γεώργιος 233.
 Μορέτος Φίλιππος 233.
 Μορζῆνος Ἰωάννης 498.
 Μόρμορης Ἰωάννης 448.
 Μόρμουρης Κορνήλιος 234.
 Μόρμουρης Νικόλαος 234.
 Μόστρας Δημήτριος 693.
 Μοσχέτης Γεώργιος 404.
 Μοσχετης Ἐμμανουήλ 237.
 Μοσχολέος Θεολόγητος 404.
 Μοσχόπουλος Ἀντώνιος 546.
 Μοσχόπουλος Μανουήλ 53.
 Μόσχος Γεώργιος 432.
 Μόσχος Δημήτριος 430.
 Μόσχος Ἰωάννης 24, 95.
 Μόσχος Στέφανος 447.
 Μοτζενίγος Νικόλαος 421.
 Μουζάκης Ἰωάννης 409.
 Μουζάλας Θωμᾶς 420.
 Μούζουρας Ἰερόθεος 285.
 Μουλαίμης Σταυρός 602.
 Μούρμουρης Ἰωάννης 344.
 Μουσελίμης Διονύσιος 330.
 Μουσοῦρος Ἰωάννης 442.

Μουσοῦρος Μάρκος 80.
 Μουσοῦρος Προκόπιος 237.
 Μουσπινιώτης Ἀναστάσιος 565.
 Μουστοξύδης Ἀνδρέας 738.
 Μούτσης Ματθαῖος 407.
 Μπαλάνος Βασιλόπουλος 549.
 Μπαλάνος Κοσμᾶς 593.
 Μπαλδάνης Γεώργιος 640.
 Μπεκαούζης Χρῆστος 578.
 Μπεκιάρης Ἀναστάσιος 578.
 Μπεκελλίδης Σταμάτιος 608.
 Μπέλιος Κωνσταντίνος 646.
 Μπὸν Νικόλαος 420.
 Μπότζας Μάρκος 424.
 Μπούας Σπυρίδων 424.
 Μπούκας Καίσαρ 424.
 Μπουμπούλης Ἀντώνιος 442.
 Μουάρης Ἀνδρέας 568.
 Μυρμεκουσιανός Γρηγόριος 407.

N.

Ναθαναήλ Ἰωάννης 231.
 Ναθαναήλ Νικαίας 446.
 Ναθαναήλος ἱερομόναχος 247.
 Ναύπλιος Μητροφάνης 640.
 Νεῖλος Χίος 232.
 Νεκτάριος Ἱεροσολύμων 349, 320.
 Νεκτάριος Μιτυληναῖος 742.
 Νεκτάριος Χαλκηδόνος 284.
 Νεόφυτος Ἀθηνῶν 247.
 Νεόφυτος Δράμας 235.
 Νεόφυτος Ἡρακλείας 284.
 Νεόφυτος διάκονος 404.
 Νεόφυτος Κρής 545.
 Νεόφυτος Λοιδορικίου 330.
 Νεόφυτος Λυκίων 235.
 Νεόφυτος Μαΐνης 303.
 Νεόφυτος Μηθύμνης 235.
 Νεόφυτος Φιλιππουπόλεως 465.
 Νερούλης Ἀλέξανδρος 483.
 Νερούλης Ἰακώβος Ρίζος 706.
 Νευρίδας Μιχαήλ 404.
 Νησιώτης Μιχαήλ 229.
 Νησιώτης Νικόλαος 228.
 Νηφάκης Νικήτας 647.
 Νήφων Πελοποννήσιος 97.
 Νικανδρος Κω 235.
 Νικηφόρος ἀρχιδιάκονος 217.
 Νικηφόρος ἐξαρχος 239.
 Νικηφόρος ἱεροδιάκονος 604.
 Νικηφόρος ἱεροδιάκταλος 549.
 Νικηφόρος ἱερομόναχος 412.
 Νικηφόρος καθηγούμε. Πατμου 254.

Νικηφόρος Ρόδιος 247.
 Νικόδημος Ἀγιορίτης 624.
 Νικόδημος Κεφαλῆν 500.
 Νικόδημος Συνάδων 616.
 Νικόδημος ἐκ Φάσδος 409.
 Νικολαΐτης Παναγιώτης 648.
 Νικολαΐτης Στέφανος 527.
 Νικόλαος 74.
 Νικόλαος Ἀγραφιώτης 619.
 Νικόλαος Αἰτωλὸς 578.
 Νικόλαος Ζακύνθιος 577.
 Νικόλαος Πελοποννήσιος 416.
 Νικόλαος Ρόδιος 247.
 Νικολόπουλος Κωνσταντῖνος 748.
 Νικούσιος Παναγιώτης 334.
 Νομικὸς Ἰωάννης 424.
 Νομικὸς Νικόλαος 424.
 Νοταρᾶ Ἄννη 25.
 Νοταρᾶς Ἰσαάκιος 23.
 Νοταρᾶς Λουκᾶς 22.
 Νοταρᾶς Μακάριος 586.
 Νοταρᾶς Χρῦσανθος 434.
 Νοτ. (Ἐλεαθοῦλκος, Δοσιθ. Ἱεροσολ.).

Ξ.

Ξανθόπουλος Μάρκος 424.
 Ξανθὸς Μανοῦλ 445.
 Ξενάκιος Θεοφάνης 403.
 Ξένος Γεώργιος 247.

Ο.

Οἰκονομόπουλος Δημήτριος 575.
 Οἰκονόμος Δημήτριος 655.
 Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος 734.
 Οἰκονόμος Στέφανος 747.
 Ὀλιβέριος Φραγκίσκος 97.
 Ὀλυμπιώτης Μεθόδιος 605.

Π.

Πάγκαλος Σωφρόνιος 447, 604.
 Παῖσιος 330.
 Παῖσιος Ἀγιορίτης 497.
 Παῖσιος Δράμας 454.
 Παῖσιος Ἰοκλήσιος 575.
 Παῖσιος Μικρὸς 444.
 Παῖσιος Παραμυθίας 482.
 Παλαϊόκαπας Γεώργιος 203.
 Παλαϊόκαπας Ἰωάννης 236.
 Παλαϊόκαπας Κωνσταντῖνος 230.
 Παλαιολόγος Γρηγόριος 75.
 Παλαιολόγος Δισύπατος 76.
 Παλαιολόγος Θεόδωρος 2.
 Παλαιολόγος Ἰζκωβὸς 195.

Παλαιολόγος Ἰωάννης 392.
 Παλαμᾶς Γρηγόριος 577, 578.
 Παλαμᾶς Εὐστάθιος 575.
 Παλαμᾶς Ἰωάννης 577.
 Παλαμᾶς Παναγιώτης 573.
 Παλάστις 416.
 Παλλαδοκλῆς Αντωνίος 608.
 Πάμπερις Ἀμβρόσιος 644.
 Πάμπερις Δημήτριος (Προκοπ. Δ.)
 Πάμφιλος Ἰωάννης 307.
 Παναγιώτης Σινωπεὺς 456.
 Πανᾶς Ἀναστάσιος 424.
 Πανᾶς ἱερομόναχος 286.
 Πανδῖνος Ἀντώνιος 448.
 Πανταζῆς Λαρισαῖος 644.
 Πανταζῆς Τουρναβίτης 644.
 Πανταζόγλους Κωνσταντῖνος 693.
 Παπα-Βασιλόπουλος Ἀναστ. 444.
 Παπα-Γεωργίου Μιχαὴλ 524.
 Παπαγεωργόπουλος Παῦλος 655.
 Παπαδόπουλος Γεώργιος 596.
 Παπαδόπουλος Ζαχαρίας 655.
 Παπαδόπουλος Νικόλαος 447.
 *Παπαδόπουλος Νικόλαος 474.
 *Παπαδόπουλος Νικόλαος 608.
 Παπαδόπουλος Σπυρίδων 607.
 Παπαδόπουλος Σωφρόνιος 247.
 Παπαζογλους Ἀναστάσιος 574.
 Παπαζώλης Γεώργιος 479.
 Παπάλας Γεώργιος 445.
 Παπάλας Παντολέων 445.
 Παπα-Κυριαζῆς 549.
 Παπα-Πέτρος 575.
 Παπα-Σίμος Γεώργιος 595.
 Παπᾶς Ἰωάννης 443.
 Παπᾶς Σταμάτιος 605.
 Παρασκευᾶς Ἀμφιλόχιος 646.
 Παρασκευᾶς Δαμιανὸς 464.
 Πρασιτάτης Μιχαὴλ 228.
 Παρθένιος Ἀδριανουπόλεως 284.
 Παρθένιος Βάρνης 284.
 Παρθένιος Κυζίκου 284.
 Παρθένιος Πιτρῶν 607.
 Παρθένιος Πελοποννήσιος 606.
 Παρθένιος Σμύρνης 468.
 Πέρπογλους Παναγιώτης 655.
 Πασχαλῆς Νικηφόρος 408.
 Πάτχος Ἀλέκτος 594.
 Πατελλάρος Γεώργιος 448, 420.
 Πατελλάρος Εὐστάθιος 237.
 *Πατελλάρος Εὐστάθιος 446.
 Πατελλάρος Πέτρος 446.

Πατίχας Πέτρος 237.
 Πατούσας Γεώργιος 462.
 Πατούσας Ἰωάννης 464.
 Πατρικίος 74.
 Παχατούρης 232.
 Παχώμιος 74.
 Παχώμιος Γάνου 235.
 Παχώμιος Σοφίας 235.
 Παχώμιος Τουρναβίτης 606.
 Πέζαρος Ἰωάννης 590.
 Πεπαγωμένος Δημήτριος 35.
 Πεπάνος Δημήτριος 323.
 Περδικάρης Ἀναστάσιος 445.
 Περδικάρης Μιχαὴλ 444.
 Περδικάρης Παντελῆς 445.
 Περιστιάνος Ζωσιμάς 599.
 Περιστιάνος Ἰωάννης 286.
 Πετρετίνος Δημήτριος 343, 449.
 Πετρίτσας Ἀθανάσιος 286.
 Πετριτόπουλος Δημήτριος 674.
 Πετροκόκκινος Νικόλαος 477.
 Πέτρος Νικόλαος 229.
 Πηγᾶς Μελέτιος 208.
 Πιγρῆς Πέτρος 247.
 Πιέρης Γεώργιος 405.
 Πιέρης Ὀδρόισις 343.
 Πιέρος Μαρίνος 343.
 Πινιατόρος Μαρίνος 643.
 Πλέσσας Μνασσῆς 233.
 Πλήθων Γεώργιος 4, 24, 32.
 Ποδοκάταρος Λουδοβίκος 227.
 Πολίνας Ἐμμανουὴλ 424.
 Πολίτης Κωνσταντῖνος 655.
 Πόλος Ἰωάννης 409.
 Πολυειδῆς Θεόκλητος 470.
 Πολύζος ἱεροδιάκονος 647.
 Πολυκαλᾶς Αὐρήλιος 424.
 Πολυκαλᾶς Νικόλαος 449.
 Πολυκαλᾶς Ῥάλλης 424.
 Πολυχρόνιος Θραξ 555.
 Πόρτιος Σίμων 233.
 Πόρτος Αἰμίλιος 224.
 Πόρτος Φραγκίσκος 469.
 Πόρπιος Ἰωάννης 420.
 Πορφύριος ἱερομόναχος 235.
 Πορφυρὸς Ἰωάννης 420.
 Πουναλῆς Μαρίνος 346.
 Πρεμαρίνος Νικόλαος 420.
 Πριγγιλεὺς Νικηφόρος 348.
 Προκαχιάντης Ἀντώνιος 447.
 Προκόπιος Μεζῶν 235.
 Προκόπιος Μελοποννήσιος 553.

Προκόπιος Σμύρνης 620.
 Προκοπίου Δημήτριος 443.
 Προσαλέντης Θεόδωρος 468.
 *Προσαλέντης Θεόδωρος 443.
 Προσαλέντης Ἰππόλυτος 343, 424.
 Προσαλέντης Φραγκίσκος 445.
 Πρόχωρος ἱεροδιάκονος 247.
 Πρωτόπαπας 474.
 Πυλαρινὸς Ἰάκωβος 428.
 Πυρόπουλος Ἀντώνιος 404.
 Πύρρος Διονύσιος 709.

P.

*Ραγκαβῆς Ἀνδρόνικος 439.
 Ραζῆς Δημήτριος 574, 643.
 Ῥαζικότζικας Κωνσταντῖνος 574.
 Ῥάζος Γρηγόριος 564.
 Ῥάλλης Γεώργιος 76.
 Ῥάλλης Δημήτριος 77.
 Ῥάλλης Διονύσιος 304.
 Ῥάλλης Κωνσταντῖνος 77.
 *Ῥάλλης Κωνσταντῖνος 232.
 Ῥάλλης Μανίλιος 76, 77.
 Ῥάλλης Μιχαὴλ 76.
 Ῥάλλης Νικόλαος 77, 78.
 Ῥαὺλ Γεώργιος 405.
 Ῥαρθοῦρος Θεόφιλος 449.
 Ῥαρτοῦρος Ἀλέξιος 229.
 Ῥαρτοῦρος Ἀλούσιος 343.
 Ῥατοξέστης Γερμανὸς 442.
 Ῥαστῆς Κωνσταντῖνος 693.
 Ῥαφαὴλ Ἀχαρνὰν 644.
 Ῥένδης Θεόδωρος 233.
 Ῥέντιος Ἀνδρέας 342.
 Ῥεσινὸς Κωνσταντῖνος 444.
 Ῥήγας Φεραῖος 529.
 Ῥητορίδης Πετράκης 693.
 Ῥίζος Γεώργιος 646.
 Ῥίζος Ἰωάννης 543.
 Ῥίζος Μπαλάνος 599.
 Ῥίκης Δημήτριος 408.
 Ῥίκης Ἰάκωβος 342.
 Ῥίκης Στυλιανὸς 468.
 Ῥιδινὸς Νεόφυτος 266.
 Ῥοδινὸς Σολομὼν 204.
 Ῥόδιος Ἰωάννης 420.
 Ῥοδίτης Γαβριὴλ 294.
 Ῥοδοκανάκης Κωνσταντῖνος 440.
 Ῥοδόσταμος Στάμος 343.
 Ῥόκας Φραγκίσκος 233.
 Ῥόσης Ἀνδρέας 447.
 Ῥόσης Κονάκης 305.

Ψόσης Νικόλαος 448.
 Ψόσης Φραγκίσκος 420.
 Ψουμελιώτης Εὐθύμιος 578.
 Ψούσιος Κοζανίτης 564.
 Ψουσόπουλος Ἀθανάσιος 620.
 Ψύσιος Διαμαντῆς 467.
 Ψωμανίτης Ἐμμανουὴλ 600.
 Ψωμανὸς Νικηφόρος 406.
 Ψῶτος Ἰωάννης 444.
 Ψωσσαῖτος Μιχαὴλ 446.

Σ.

Σάββας Νικόλαος 693.
 Σαβογιάνος Ἰακώβος 237.
 Σαγγινάτιος Λουκᾶς 447.
 Σαγγινάτιος Νικόλαος 236.
 *Σαγγινάτιος Νικόλαος 448, 420.
 Σαγγινάτιος Παῦλος 448.
 Σαλομών Ἰάκωβος 237.
 Σαμουὴλ Βυζάντιος (Χαντζερῆς).
 Σαχλήκης Στέφανος 410.
 Σγυρόπουλος Δημήτριος 40.
 Σγούτα ἀδελφοὶ 445.
 Σεβῆρος Γαβριὴλ 248.
 Σεκουινδὸς Νικόλαος 53.
 Σεραφεῖμ Ἡπειρώτης 493.
 Σεραφεῖμ Μιτυληναῖος 454.
 Σεραφεῖμ Πισσιδίου 545.
 Σεραφεῖμ Φαρσάλων 303.
 Σέρβος Δημήτριος 412.
 Σέρβος Κωνσταντῖνος 247.
 Σέρβας Γεώργιος 233.
 Σιγισμύνης 447.
 Σιγούρος Ἰωάννης 449.
 Σιγούρος Διονύσιος 294.
 Σιδέρης Παῦλος 574.
 *Σιδέρης Παῦλος 655.
 Σιδερός Γεώργιος 449.
 Σιλβάνος Καῖσαρ 448.
 Σίλβεστρος Ἀλεξανδρεῖας 444, 235.
 Σιληγάδος Ἰωάννης 294.
 Σίμος Ἡπειρώτης 577.
 Σιμωνίδης Σίμων 234.
 Σισίνιος Νικομηδεῖας 235.
 Σλουτζιάρης Γεώργιος 693.
 Σκαρλάτος Γεώργιος 642.
 Σκαρλάτου Λοξάνδρα 346.
 Σκιαδᾶς Ἀθανάσιος 462.
 Σκιαδᾶς Γεώργιος 463.
 Σκιαδᾶς Μιχαὴλ 463.
 Σκυρόπουλος Ἀνδρέας 420.
 Σκλάβος Ἀλέξανδρος 420.

Σκλαμπάνης Γαλάνης 576.
 Σκλαμπάνης Σταματέλος 576.
 Σκληρὸς Ἀθανάσιος 324.
 Σκορδύλης Ζαχαρίας 72.
 Σκορδύλιος Ἀντώνιος 449.
 Σκορδύλιος Γεώργιος 230.
 Σκορδύλιος Ζαχαρίας 169, 181.
 Σκορδύλιος Μπακάριος 643.
 Σκορδύλιος Νικόλαος 237.
 Σκορδύλιος Παῦλος 444.
 Σκούρτης Νικόλαος 570.
 Σκούφης Γεώργιος 640.
 Σκούφος Θεόφιλος 374.
 Σκούφος Φραγκίσκος 374.
 Σκρίβας Αἰζαρος 606.
 Σκυλίτσας Ἐμμανουὴλ 444.
 Σόντιος Πέτρος 229.
 Σοπραμάσαρος Τιμόθεος 285.
 Σοφιανὸς Ἐμμανουὴλ 478.
 Σοφιανὸς Θεόδωρος 49.
 Σοφιανὸς Ἰωάννης 412.
 Σοφιανὸς Μελισσηνὸς 234.
 Σοφιανὸς Μιχαὴλ 24.
 *Σοφιανὸς Μιχαὴλ 477.
 Σοφιανὸς Νικόλαος 444.
 *Σοφιανὸς Νικόλαος 228.
 *Σοφιανὸς Νικόλαος 447.
 Σοφιανὸς Παῦλος 35.
 Σοφολέος Ἀντώνιος 448, 424.
 Σοφολέος Γεώργιος 449.
 Σουγδουρῆς Γεώργιος 393.
 Σουγδουρῆς Χρῆστος 644.
 Σουμάκης Ἀγγελος 421.
 *Σουμάκης Ἀγγελος 602.
 Σουμάκης Γεώργιος 424.
 Σουμάκης Μιχαὴλ 409.
 Σουμάκιος Γεώργιος 449.
 Σούτσος Γεώργιος 610.
 Σπαθάριος Νικόλαος 399.
 Σπανδουγῖνος Θεόδωρος 408.
 Σπανὸς Ἀλέξιος 465.
 Σπαντωνῆς Λουκᾶς 406.
 Σπαρταλιώτης Γεράσιμος 400.
 Σπηλαιώτης Γεώργιος 234.
 Σπίρας Ἀδριανὸς 236, 447.
 Σπίνολας Σπυρίδων 642.
 Σπίρας Ἀνδρέας 233.
 Σποντῆς Τριαντάφυλλος 578.
 Στάης Ἰωάννης 420.
 Στάης Παῦλος 423.
 Σταμάτης Κωνσταντῖνος 564.
 Στάνης Ἰωάννης 606.

Σταυράκογλους Γεώργιος 565.
 Σταυρινός 410.
 Σταυρινός Ἀνδρέας 233.
 Σταυρινός Πέτρος 404.
 Στεφανόπουλος Βερνάρδος 324.
 Στεφανόπουλος Δημήτριος 612.
 Στεφανόπουλος Νικόλαος 600.
 Στήριος Ἀθανάσιος 642.
 Στίγγης Νικόλαος 606.
 Στρατηγός Ἀντώνιος 505.
 Στρατηγός Κωνσταντῖνος 506.
 Συγκλητικὸς Ἀλέξανδρος 237.
 Συγκλητικὸς Ἀντώνιος 418.
 Συμεὼν Ἀγιοταφίτης 602.
 Συμεὼν Ἐπιφανείας 287.
 Συμεὼν Φαναρίου 330.
 Συνέσιος Ἑλληνικὸς 410.
 Σὺπανδρος Γεώργιος 645.
 Συρίγος Μελέτιος 255.
 Συρόπουλος Βαρθολομαῖος 337.
 Σχολάριος Γεώργιος 42.
 Σχινᾶς Γεώργιος 693.
 Σχινᾶς Δημήτριος 693.
 Σχινᾶς Κωνσταντῖνος 655.
 Σωζόμενος Ἰάκωβ 492.
 Σωζόμενος Ἰωάννης 494.
 *Σωζόμενος Ἰωάννης 492.
 Σωζόμενος Κλαύδιος 493.
 Σωτήρης Λουίζης 649.
 Σωτήριος οἰκονόμος Κοζάνης 570.
 Σωφρόνιος Δαυλίας 235.
 Σωφρόνιος Ἐφέσου 235.
 Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων 217.
 Σωφρόνιος Φιλαδελφείας 235.

Τ.

Τακλίκαρας Ἰωάννης 712.
 Τανδης Φίλιππος 237.
 Ταρχανιώτης Ἰωάννης 446.
 Τβῖν Δομένικος 233.
 Τελούντας Φράγκος 232.
 Τέμενος Κωνσταντῖνος 230.
 Γέρπου Νεκτάριος 603.
 Τζαγαρόπουλος Ἀθανάσιος 444.
 Τζανetos Ἰωάννης 464.
 Τζετζόνης 577.
 Τζεχάνης Κωνσταντῖνος 498.
 Τζιγάλας Ἀζαρίας 596.
 Τιμόθεος 104.
 Τιμόνης Ἐμμανουὴλ 446, 429.
 Τομαῖος Νικόλαος 92.
 Τορκέλιος Ἀνδρέας 420.

Τορξιάνος Νικόλαος 234.
 Τοσκάνος Ἱερεμίας 417.
 Τραπεζούντιος Ἀνδρέας 42.
 Τραπεζούντιος Γεώργιος 41, 33.
 *Τραπεζούντιος Γεώργιος 406.
 Τριαντάφυλλος Νικόλαος 598.
 Τρίβας 438.
 Τριβώλης Βενέδικτος 424.
 Τριβώλης Γεώργιος 343.
 Τριβώλης Ἰάκωβος 438.
 Τριβώλης Καντῖνος 439.
 Τρικούπης Σπυρίδων 578.
 Τρόμης Φραγκίσκος 308.
 Τρόνος Ἀγγελοῦ 449.
 Τροχάνης Ἐμμανουὴλ 609.
 Τροχάνης Μιχαὴλ 655.
 Τρώϊλος Νικόλαος 418, 420.
 Τρύφων Μεσοβίτης 603.
 Τσελεπῆς Ἰωάννης 680.
 Τσηληγιάννης Θεόδωρος 655.
 Τσιγαράς Ζώτος 223.
 Τσιγαράς Στέφανος 337.
 Τσιμπουράκης Ἀλέξιος 576.
 Τσουλάτης Ἀγγελοῦ 579.
 Τσουλάτης Φραγκίσκος 581.
 Τυπάλδος Ἰωάννης 604.
 Τυπάλδος Μελέτιος 454.

Υ.

Ὑπομενᾶς Γεώργιος 458.
 Ὑψηλάντης Ἀθανάσιος 617.
 Ὑψηλάντης Ἀλέξανδρος 550.
 Ὑψηλάντης Κωνσταντῖνος 552.

Φ.

Φαληρεὺς Δημήτριος 405.
 Φαρμακιδῆς Θεόκλητος 744.
 Φασουλὸς Δανιὴλ 294.
 Φατζέας Γεώργιος 483.
 Φεραῖος Νικόδημος 437.
 Φεραῖος (Ρήγας).
 Φιλαρᾶς Λεωνάρδος 289.
 Φιλαργὸς Κρῆς 28.
 Φιλίππιδης Σωτήριος 655.
 Φίλιππος καλλιγράφος 452.
 Φίλιππος Κύπριος 407.
 Φιλίτης Ραδουκάνος 693.
 Φιλίτης Σιλβεστρος 693.
 Φιλόθεος Κύπρου 523.
 Φινότης Ἀντώνιος 419.
 Φλαγγίνης Βενέδικτος 237.
 Φλαγγίνης Θωμᾶς 326.

Φλορέντζας Νικόλαος 417.
 Φόρτιος Ἀγγελος 440.
 Φόρτιος Ἀλέξανδρος 410.
 Φόρτιος Λεονάρδος 440.
 Φόσκολος Οὖγος 682.
 Φουρλάνος Δανιὴλ 490.
 Φραγκόπουλος Ἰωάννης 607.
 Φράγκος Δημήτριος 140.
 Φράγκος Κωνσταντῖνος 578.
 Φράγκος Μάρκος 418.
 Φραντζῆς Γεώργιος 54.
 Φρονιμόπουλος Σταῦρος 608.
 Φταμινός Συμεών 446.
 Φωκᾶς Ἰωάννης 219.
 Φωκᾶς λαμπαδάριος 235.
 Φωτεινός Δημήτριος 101.
 Φωτεινός Νικόλαος 655.
 Φωτιάδης Λάμπρος 588.

X.

Χαιρέτης Δημήτριος 656.
 Χαιρέτης Κήρυκος 655.
 Χαλικιόπουλος Ἀντώνιος 420.
 Χαλικιόπουλος Ματθαῖος 217.
 Χαλικιόπουλος Νικόλαος 343.
 Χαλκοκονδύλης Βασίλειος 64.
 Χαλκοκονδύλης Δημήτριος 63.
 Χαλκοκονδύλης Θεόφιλος 64.
 Χαλκοκονδύλης Λαόνικος 54.
 Χαλκοκονδύλης Σέλευκος 64.
 Χαντζερῆς Σαμουὴλ 547.
 Χαρβούρης Ἰωάννης 546.
 Χαρβούρης Μαρτῖνος 548.
 Χαρβούρης Μάρκος 548.
 Χαριτώνυμος Χριστώνυμ. (Ἑρμώνυμ).
 Χαρακόπος Κωνσταντῖνος 577.

Χαρωνιάδης Ἀλέξανδρος 295.
 Χατζη-Κυριακοῦ Βασίλειος 409.
 Χατζη-Πολυζῶης Δημήτριος 649.
 Χατζη-Φιλίππιδης Θεόδωρος 608.
 Χιλᾶς Ἰωάσαφ 47.
 Χιλᾶς Νικηφόρος 65.
 Χοιδᾶς Δημήτριος 644.
 Χορτάκης Γεώργιος 39.
 *Χορτάκης Γεώργιος 420.
 Χορτάκης Μελέτιος 338.
 Χρησταρῆς Μιχαὴλ 493.
 Χριστόδουλος Ἀκαρνὰν 494.
 Χριστόπουλος Ἀθανάσιος 743.
 Χριστόπουλος Ἀναστάσιος 727.
 Χριστόφορος Αἰτωλὸς 603.
 Χριστόφορος ἐξ Ἀρτης 605.
 Χριστόφορος Γάζης 417.
 Χρύσανθος Αἰτωλὸς 494.
 Χρύσανθος Ἀκαρνὰν 577.
 Χρύσανθος Ἰεροσολ. (Νοταρᾶς).
 Χρύσανθος Κύπριος 607.
 Χρύσανθος Πελοποννήσιος 575.
 Χρύσανθος ἐκ Προύσης 643.
 Χρυσανθίδας Ἰωάννης 421.
 Χρυσίδης Κωνσταντῖνος 644.
 Χρυσολωρᾶς Μιχαὴλ 444.
 Χρυσόσκολος 408.
 Χύνας Ἀλέξανδρος 605.
 Χύχας Ναθαναὴλ 231.
 Χωνιάτης Ἰωάννης 445.
 Χωραφᾶς Κυριακὸς 449.

Ψ.

Ψωμάκης Βασίλειος 575.
 Ψωμάκης Κωνσταντῖνος 575.
 Ψωμᾶς Ἀπόστολος 729.

ΕΙΔΗΣΙΣ.

Ἐπειδὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Κυρίου Ἀνδρ. Μάμουκα συνταχθεῖσα βιογραφία Ἀθανασίου τοῦ Παρίου ἐτυπώθη (σελ. 630—42) ἐν ἀπουσίᾳ ἡμῶν, καὶ παρεισέφρησαν ἐξ ἀβελήϊας τοῦ διορθωτοῦ σφάλματά τινα, διορθοῦμεν ταῦτα.

Ἐν σελίδι 632, στίχῳ 19,	ἀντὶ	Δαμιανῶ,	γράφει	Δαμασκηνῶ
» » » 23	»	γενόμενος	»	γινόμενος
» » » 25	»	ἐν τοῖς πόλεσι	»	ἐν ταῖς πόλεσι
» » » 26	»	εἰς συμπατριώτας	»	εἰς τοὺς συμπατριώτας
» » » 34	»	προηγούμενος	»	προηγμένος
» 633 » 6	»	Μακάριον ἐκ Κ.	»	Μακάριον τὸν ἐκ Κ.
» 634 » 7	»	εἰς γράμματα,	»	εἰς τὰ γράμματα
» » » 28	»	1837	»	1837
» » » »	»	πρῶτον	»	πρώτην
» 635 » 2—3	Στίχον	οὕτω: Μεταφυσικὴν, καὶ Θεολογικὴν βίβλον ἐπιγράφας αὐτὴν ἐπιτομὴν τῶν Θεῶν δογμάτων ἐφιλοπόνησε		
» » » 6	ἀντὶ	Ῥαψάνην	γράφει	Ῥαψάκην
» » » 10	»	ἡ Θεσσαλονίκης,	»	καὶ ἐκ Θεσσαλονίκης
» » » 19	»	τοῦ Σχολάρχου,	»	τὸν τοῦ Σχολάρχου
» 636 » 4	»	ἔμεινε	»	ἔμεινε
» » » 10	»	ἐτάφη ἐν	»	ἐτάφη δ' ἐν
» » » 13	»	ὡς ἐπὶ	»	καὶ ὡς ἐπὶ
» 638 » 3	»	εἶνε	»	εἶναι
» 639 » 4	»	ἀπὸ	»	ὑπὸ
» 639 » 21	»	διδάσκουσι	»	διδάσκουσα
» 640	Κατάταξον	Ἐπιγράμματα ὡς ἰγ', ἢ προαναφώνησιν ἰδ'.		
» »	Μετὰ στίχον 41	πρόσθετε—Μαρτύριον τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Μάρκου τοῦ ἐν Σίφῳ ἀθλήσαντος ἐν ἔτει 1801 Ἰουνίου 5.		
» 641 » 5	ἀντὶ	γινομένη	γράφει	γενομένη
» 642 » 33	»	εἰ ἢ συνεξεδόθη μετὰ	»	ἢ μετὰ
» 642 » 34	»	μακαριωτάτου	»	μακαρίτου
» 35 »	»	ἐκπονηθείσης ἢ νῦν	»	ἐκπονηθείσης γενομένης ἢ ἐκδοσὶς νῦν
» 35—6 »	»	εἰς 8ον, ἐκδοθείσης οὐδεμίαν ὅμως ἔχει . . .		
Ἐκτὸς τούτων ἐν σελίδι 10, στίχ. 19	ἀντὶ	ἀπέδωκεν ὅμως, γράφει	ἀπέδωκε	
» 76 » 29	»	Μοναχοῦ,	»	Μονάχου
» 673 » 25	»	φιλόσοφος	»	φιλόπονος

Ἡ βιογραφία Μεταξοπούλου ἐτέθη δις ἐν σελ. 549 καὶ 609

Τὸ εἰς Στέφανον Κανέλλου ἀποδιδόμενον ἄσμα «ὦ λιγυρὸν καὶ κοπτερὸν σπαθίου», συνετέθη πραγματικῶς ὑπὸ Κοκκινάκη.